

14
35 F
30

Senece omnia opera.

Hoc in uolumine hæc omnia Senecæ opera continentur.

PROLOGVS BEATI HIERONYMI SVPER EPISTOLIS PAVLI AD SENECAM ET SENECAE AD PAVLVM INCIPIT.

Vcius Anneus Seneca Cordubenſis:Fotini ſtoici diſcipulus:Patruus Lucani Poetæ: conti
nentiſſimæ uitæ fuit.Quem non ponerem in catalogo ſanctorum : niſi me illæ epiſtolæ
prouocarent:quæ leguntur a Plurimis:Pauli ad Senecam:& Senecæ ad Paulum . In q̄bus
cum eſſet Neronis magiſter & illius temporis potentiſſimus:optare ſe dicit eius eſſe loci
apud ſuos:cuius ſit Paulus apud Chriſtianos.Hic autem ante biénium q̄ Petrus & Paulus
martyrio coronarentur:a Nerone interfectus eſt.

Incipit epiſtola Senecæ ad Paulum.

Redo tibi Paule nunciatum:ꝙ heri cum Lucillo noſtro de apocriſi & aliis rebus habuimus. Erát
c enim quidam diſciplinarum tuarum comites mecum.Nam in hortos Saluſtianos receſſeramus:
quo in loco occaſione noſtra alio tẽdentes:hi de quibus dixi: uiſus nobis adiũcti ſunt.Certe ꝙ tui
præſentiam optamus.Et hoc ſcias uolo:libello tuo lecto:ideſt de plurimis litteris aliquas epiſtolas : q̄s ad
aliquam ciuitatem:ſeu caput prouinciæ direxiſti:mira exhortatione uitam moralem cõtinentes: uſq; re/
fecti ſumus.Quos ſenſus non puto ex te dictos:ſed per te certe aliquando ex te & per te.Tanta enim maie
ſtas earum eſt rerum:tantaq; generoſitate clarent:ut uix ſuffecturas putem ætates hominum:quibus in/
ſtitui perficiq; poſſint.Bene te ualere frater cupio. Vale.

Senecæ Paulus Salutem.

Itteras tuas hilaris heri accepi.ad quas reſcribere ſtatim potui:ſi præſentiam iuuenis : quem ad te
l miſſurus eram:habuiſſem.Scis enim quando:& per quem:& quo tempore:& cui quid dari com/
mittiq; debeat.Rogo ergo ne putes neglectum:dum perſone qualitatem inſpicio : ſed ꝙ litteris
meis nos bene acceptos alicui ſcribis:fœlicẽ me arbitror tanti uiri iudicio.Neq; enim hoc diceris Cenſor
ſophiſta:magiſter tanti principis etiam omnium:niſi quia uere dicis.Opto te diu bene ualere.

Seneca Paulo Salutem.

Vædam uolumina ordinaui:& diuiſionibus ſuis ſtatum eis dedi.Ea quoq; legere Cæſari ſum de
q ſtinatus:& ſi modo ſors proſpere annuerit:eris forſitan & tu præſens.Sin alias:reddam tibi diem:
ut inuicem hoc opus inſpiciamus:& poſſumus non prius ædere ei hãc ſcripturam:niſi prius tecũ
conferã:ſi modo impune hoc fieri potuiſſet:ut ſcires & te non præteriti. Vale Paule chariſſime.

Senecæ Paulus Salutem.

Voticĕſcunq; litteras tuas audio:præſentiam tui cogito.nec aliud exiſtimo:q̄ omni tempore te no
q biſcum eſſe.Cum primum itaq; uenire cœperis:inuicem nos & de proximo uidebimus . Bene te
ualere opto.

Seneca Paulo Salutem.

Im io tuo angimur ſeceſſu:quid eſt uel quæ res remoratum faciunt:Si ĩdignatio domini . ꝙ a ritu
n & ſecta ueteri receſſeris:& alios rurſus conuerteris:erit poſtulandi locus:ut ratione factum : non
leuitate hoc exiſtimet.

Seneca & Lucillo Paulus Salutem.

E his quibus uel quæ mihi ſcripſiſtis:non licet harundine & atramento eloqui:quarum altera res
d notat & deſignat aliquid:altera euidenter oſtendit.præcipue cum ſciam inter uos eſſe idem quan
tus apud nos:& in uobis qui me intelligunt:honor habendus eſt omnibus . Tanto magis quanto
indignati occaſionem captant:quibus ſi patientiam demus:omnimodo eos ex quacunq; parte uincemus
ſi modo hi ſunt:qui pœnitentiam ſui gerant.Bene ualete.

Anneus Seneca Paulo & Theophilo Salutem.

Rofiteor bene me acceptum in lectione litteraꝝ tuarum:quas Galatis Corinthis & Achæis miſi
p ſti.Et ita inuicem uiuamus:ut etiam cum honore diuino eſſe exhibes.Spiritus enim ſanctus in te
& ſupra excelſos ſublimiores ſatis uenerabiles ſenſus exprimit.Vellem itaq; cum res eximias pro/
feras:ut maieſtati earum cultus ſermonis non deſit.Et ne quid ti frater ſurripiam:aut conſcientiæ meæ
debeam:confiteor Auguſtum ſenſibus tuis permotum:cui lecto uirtutis in te exordio iſta uox fuit: Mira
ri eum poſſe:ut qui non legitime imbutus ſit:taliter ſentiat.Cui ego reſpondi:ſolere deos oræ innocentiũ
effari:aut eorum qui præuaricari doctrina quidem ſua poſſunt.& dato ei exemplo Varicani hominis ru/
ſticuli:cui cum duo uiri apparuiſſent in agro reatino:qui Caſtor & polux ſunt nominati:ſatis inſtructus
uidetur. Vale.

Paulus Senecæ Salutem.

Icet non ignorem Cæſarem noſtrarum rerum admiratorem:ſi quando deficiet amatorem eſſe.
l Permittes tamen te non lædi:ſed admoneri.Puto enim te grauiter feciſſe:quod in noticiam per/
ferre uoluiſti:quod ritui & diſciplinæ eius ſit contrarium: cum & ille enim gentium deos colat.
Quid tibi uiſum ſit:ut hoc eum ſcire uelles non uideo:niſi nimio amore meo facere te hoc exiſtimo. Ro/
go te de futuro:ne id agas.Cauendum eſt enim ne dum me diligis: offenſam domino facias . Cuius qui/
dem offenſa:nec oberit ſi perſeuerauerit:neq; ſi non ſit.proderit.Si eſt Regina:nõ indignabitur:ſi mulier

est offendetur. Bene uale.

Seneca Paulo Salutem.

Cito te non tam mei causa commotum litteris: quas ad te de editione epistolarum tuarum Cæsari feci: q̃ natura rerum: quæ ita mentes hominũ ab omnibus artibus & moribus reuocat: ut non hodie admirer. Quippe ut his qui multis documentis hoc iam notissimum habeam. Igitur noue agamus: ut si quid facile in præteritum actum ẽ: ueniam irrogabis. Nisi tibi librum de uerborum copia. Vale Pauline charissime.

Paulus Senecæ Salutem.

Votiens tibi scribo: & nomen meum tibi subscundo: grauem & sectæ meæ incongruam rem facio. Debeo enim: ut sæpe professus sum: cum omnibus omnia esse: & idem obseruare in tuam personam: quod lex romana honori senatus concessit. perlecta epistola: ultimum locum eligere: ne cũ aporia & dedecore cupiam efficere: quod mei arbitri fuerit. Vale deuotissime magister. Data quinto Kal. Iulii Nerone quarto & messala consulibus.

Seneca Paulo Salutem.

Ve mi Paule charissime. Putas ne me haud contristari: & non luctuosum esse: q̃ de innocentia uestra subinde sumatur supplicium. Dehinc q̃ tam durus: tamq̃ obnoxios uos reatui omnis populus iudicet. Putans a nobis effici: quod in urbe contrarium fit. Sed feramus æquo animo: & utamur foro: quod sors concessit donec iuicta fœlicitas finem malis imponat. Tulit & priscorum ætas Macedonem Philippi filium: & post Darium: Dionysium quoq̃ nostra Caium Cæsarem. Quibus quicquid libuit licuit. Incendium urbs Romana manifeste sæpe unde patiatur: constat. Sed si effari humilitas humana potuisset: quid causæ est & impune his tenebris loqui liceret: iam omnes omnia uiderent. Christiani & iudæi quasi machinatores incendii supplicio affici solent. Crassator iste quisquis est: cui uoluptas carnificina est: & mendacium uelamẽtum tempori suo destinatus est: & optimus quisq̃ unum pro multis donatum est caput. Ita & hic deuotus pro omnibus igni cremabitur. centum trigintaduæ domus: insulæ q̃tuor: sex diebus arsere: septimus pausam dedit. Bene te ualere opto. Data quinto kal. Aprilis. Frigio & Bassio consulibus.

Seneca Paulo Salutem.

Ve mi Paule charissime. Si mihi nominiq̃ meo uir tantus & dilectus omnibus modis: non dico fueris iunctus: sed necessario mixtus: & apte actum erit de Seneca tuo. Cum sis igitur uertex: & altissimorum omnium montium cacumen. non ergo uis æther: si ita sim tibi proximus: ut alteri similis tuis deputer. Aut itaq̃ te indignum prima facie ex epistolarum nominandũ censeas: ne tam tentare me: q̃ ludere uidearis. Quippe cum scias ciuem esse te Romanum. nam q̃ meus tuus apud te locus q̃ tuus: uelim ut meus. Vale Paule charissime. Data. x. kal. Aprilis. Apriano & Capitono cõsulibus.

Seneca Paulo Salutem.

Ve mi Paule charissime. Allegorice & ænigmatice multa a te usq̃ quaq̃ opera conduntur. & ideo reȝ tãta uis & muneris tibi tributa nõ ornamẽto uerboȝ: sed cultu quodã decoranda est. & reuera q̃ sæpius dixisse retineo multos: qui talia affectẽt sensus corrumpere: rerum uirtutes euitare. Cæterũ mihi cõcedas uelim: latinitati morem gerere: honestis uocibus speciem adhibere: ut generosi muneris concessio: digne a te possit expediri. Bene uale. Data quinto Nonas. Iulii. Leone & Sauino cõsulibus.

Paulus Senecæ Salutem.

Erpendẽti tibi ea sunt reuelata: quæ paucis diuinitas concessit. Certus igitur ego in agro iam fertili semen fortissimũ sero. non quidem materiã quæ corrumpi uidetur: sed uerbũ stabile dei deriuamentum crescentis: & manentis in æternũ: quod prudentia tua assecuta est: indeficiens fore debebit: & Ethnicorrum Israhelitarumq̃ obseruationes censere uitandas. Nouum te auctorẽ feceris. Christi Iesu præconiis ostendo rhetoricis irrepræhensibilẽ sophistam: quam propemodum adeptus regi temporali: eiusq̃ domesticis atq̃ fidis amicis insinuabis: quibus aspera & incaptabilis erit persuasio: cum plærisq̃ eorum minime flectantur insinuationibus tuis: quibus uitale commodum sermo dei instillatus: nouum hominem sine corruptela perpetuã animã parit ad deum istinc properantẽ. Vale Seneca charissime nobis. Data kal. Augusti. Leone & Sauino consulibus.

Epitaphium Senecæ in morte.

Cura labor meritum sumpti pro munere honores.
Ite: alias posthac solicitate animas.
Me procul a uobis deus euocat: illicet actis.
Rebus terrenis hospita terra uale.
Corpus auara tamen solemnibus accipe saxis.
Nanq̃ animam cælo reddimus: ossa tibi.

Expliciunt Epistolæ Senecæ ad Paulum: & Pauli ad Senecam.

LVCII ANNEI SENECAE AD LVCILLIVM EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

Epistola prima de colligēda & assistenda fuga tēporis:& nō esse pauperem cui etiā modicū satis est.

Ta fac mi Lucili:uindica te tibi:& tēpus qđ adhuc aut auferebat:aut surripiebat:aut excidebat:collige & serua. Persuade tibi hoc sic esse ut scribo: q̄dā tēpora surripiunt nobis:q̄dā subducunt:q̄dā effluunt. Turpissima tamen est iactura q̄ per negligentiā fit. & si uolueris attēdere:maxia pars uitæ elabit male agentibus:magna nihil agentibus:tota aliud agētibus. Quē mihi dabis: q aliquod ptiū tēpori ponat? qui diē æstimet? q itelligat se quotidie mori? In hoc n. fallimur:q̄ mortē nō ꝑspicimus:magna pars eius iā p̄teriit:quicquid ætatis retro ē:mors tenet. Fac ergo mi Lucili qđ facere te scribis:omnes horas cōplectere:sic fiet:ut minus ex crastino pēdeas:si hodierno manū inieceris. dum differt uita transcurrit. Oia mi Lucili aliena sunt:tēpus tantū nostrum est. In huius rei nimis fugacis ac lubrice possessionē natura nos misit: exq̄ expellit q cunq; uult. & tanta stulticia mortaliū ē:ut q̄ minima & uilissima sunt:certe reparabilia imputari sibi cū periere patiātur. Nemo se iudicat qcq̄ debere:q tēpus accepit: cū interim hoc unū est:qđ nec gratus qdē pōt reddere interrogabis fortasse:qd ego faciā:qui tibi ista p̄cipio? fatebor ingenue quod apud luxuriosum:sed se diligētē euenit. Ratio mihi cōstat ipensæ. Non possum dicere me nihil perdere:sed qđ perdā:& q̄re:& quēadmodū dicā:causas paupertatis meæ reddā. Sic euenit mihi:qđ plærisq;: nō suo uitio ad inopiā redactis oēs ignoscant:nemo succurrit. quid ergo est? Non puto pauperē: cui quantulūcunq; superest:sat ē. Tu tamen malo serues tua:& bono tēpore uti incipias. Nam ut uisum est nostris maioribus: Sera parsimōia in fundo est. Non eni tantū minimū in imo:sed pessimū remanet. Vale.

Epis. ii. de mutatiōe locoꝝ:& multiplicitū uolūmū lectiōe uitāda:& de cōmēdatiōe pauptatis si læta sit.

e X his quæ mihi scribis:& ex his quæ audio:bonā spem de te cōcipio. nō discurris nec locoꝝ mutatiōibus inqetaris:ægri animi iactatio ista est. Primū argumentū bene cōpositæ mētis existimo posse cōsistere:& secū morari. Illud autē uide:ne ista lectio multoꝝ auctoꝝ & omnis generis uoluminū:habeat aliqd uagū & instabile. Certis ingeniis immorari & innutriri oportet:si uelis aliquid trahere:qđ in animo fideliter sedeat. Nusq̄ est qui ubiq; ē. In peregrinatione uitam agentibus hoc euenit: ut multa hospitia habeāt:nullas amicitias. Idē accidat necesse ē eis qui nullius se ingenio familiariter applicant:sed omnia cursim & properāter transmittūt. Non prodest cibus nec corpori accedit:qui statim sumptus emittitur. Nihil æque sanitatē impedit q̄ remedioꝝ crebra mutatio. nō uenit uulnus ad cicatricem: in quo medicamēta tentant. nō cōualescit planta quæ sæpius transfertur. nihil tam utile ē:quod in transitu prosit. Distrahit animū librorū multitudo. Itaq; cū legere nō possis quātū habueris:sat est habere quātum legas. Sed modo inquis hunc librū euoluere uolo. modo illū fastidientis stomachi est multa degustare:quæ ubi uaria sunt & diuersa coinquināt:nō alunt. Probatos itaq; semper lege:& siq̄ndo ad alios diuerti libuerit:ad priores redi. Aliquid quotidie aduersus paupertatē:aliquid aduersus mortem auxili compara:nec minus aduersus cæteras pestes. Et cū multa percurreris:unū excerpe:quod illo die concoquas. Hoc ipse quoq; facio:ex pluribus quæ lego aliqd apphendo hodiernum hoc est:quod apud Epicurum nactus sum. Soleo enim & in aliena castra transire:nō tanq̄ transfuga:sed tanq̄ explorator. Honesta inquit res ē: læta paupertas. Illa uero non ē paupertas:si læta est. Qui enim cum paupertate bene conuenit:diues ē. Nō qui parum habet:sed qui plus cupit. pauper est. Quid enim refert quantū illi in arca:quantū in horreis iaceat:quantum piscat:aut fœneretur. si alieno imminet:si non acquisita:sed acquirēda computat? Quis sit diuitiaꝝ modus quæris. Primus habere quod necesse est:proximus quod sat est. Vale.

Epistola tertia de modo eligendi & colēdi amicum:& q̄ tam uitium est omnibus credere q̄ nulli. sicut uel semper inquietum esse:uel semper quiescere.

e Pistolas ad me perferendas tradidisti:ut scribis amico tuo. Deīde admones me ne omnia cum eo ad te pertinētia cōmunicem:quia non soleas nec ipse quidē hoc facere. Ita eadem epistola illum & dixisti amicum & negasti. Itaq; sic priore illo uerbo quasi publico usus es:& sic illum amicum uocasti:quomodo omnes candidatos:bonos uiros dicimus:quomodo obuios:si nomen nō succurrit:domi nos salutamus. Sed si aliquē amicū existimas cui nō tantūdem credis quantū tibi:uehementer erras:& nō satis nosti uim ueræ amicitiæ. Errat & ille qui amicū in atrio quærit:in cōuiuio probat. Nullū habet maius malū occupatus homo:& bonis suis obsessus:q̄ q̄ amicos sibi putat:qbus ipse non est. Tu uero oia cū amico delibera:sed de ipso prius. Post amicitiā credendū ē:ante amicitiā iudicandū. Isti uero præpostere officia permiscent:qui contra præcepta Theophrasti cū amauerint iudicant:& non amant cum iudicauerint. Diu cogita an tibi in amicitiā aliquis recipiēdus sit. cū placuerit fieri:toto illū pectore admitte: tā audacter cū illo loquere q̄ tecū. Tu quidem ita uiue ut nihil tibi cōmittas:nisi quod cōmittere etiam inimico tuo possis. Sed quia interueniūt quædā:quæ cōsuetudo fecit archana:cū amico omnes curas:omnes cogitationes tuas misce:fidelē si putaueris:facies. Nam qdā fallere docuerunt:dum timēt falli:& illi ius peccandi suspicando fecerunt. Quid est ergo? quare ulla uerba corā amico meo retrahā. Quid est? quare me corā illo non putem solū:qdam quæ tantum amicis cōmittenda sunt:obuiis narrāt:& in quaslibet aures: quicquid illos urit:exonerant. qdā rursus etiam charissimoꝝ conscientiam reformidāt:& si possent: nec quidem sibi credituri interius præmunt omne secretum. neutrū faciendū est. Vtrunq; enim uitium est &

omnibus credere:& nulli. Sed alteꝝ honeſtius dixerim uitiū:alteꝝ tutius. Sic utroſq; repræhendas:& eos qui ſemper inquieti ſunt:& eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudés:nō eſt induſtria:ſed exagitatæ mētis cōcurſatio. Et hæc non ē quies:quæ motū omnē moleſtiā iudicat:ſed diſſolutio & languor. Itaq; hoc quod apud Pomponiū legi:animo tuo:mādabitur. quidā adeo in latebras refugerūt:ut putēt in turbido eſſe quicquid in luce eſt. Inter ſe iſta miſcēda ſunt:& quieſcēti agendū:& agenti quieſcendum eſt. Cum reꝝ natura delibera:illa dicet tibi ſe & diem feciſſe & noctem. Vale.

Epiſtola quarta de emendando animo:& componēdo ad cōtemptū mortis:& ꝙ magnæ diuitiæ ſunt ſecundum naturam compoſita paupertas.

p

Erſeuera ut cœpiſti quātū potes propera quo diutius frui emēdato animo & cōpoſito poſſis: frueris qdem etiā dum cōponis & dum emēdas. Alia tamen illa uoluptas ē quæ percipiť ex cōtēplatione mētis ab omni labe pure & ſplendide. Tenes utiq; memoria:q̄tum ſenſeris gaudiū cū prætexta poſita ſumpſiſti uirilē togam:& in forum deductus es. Maius expecta:cum puerilē animū depoſueris & te in uiꝝ philoſophia trāſcripſerit. Adhuc enim nō pueritia in nobis ſed qđ ē grauius puerilitas remanet. Et hoc qdem peius:ꝙ auctoritatē habemus ſenū:uitia pueroꝝ. nec pueroꝝ tantū:ſed īfantiū. Illi leuia: hi falſa formidāt:nos utraq;. Proſpice modo & intelliges:quædā ideo minus timēda: quia multū mœtus afferunt. Nullū magnū qđ extremū ē. Mors ad te uenit:timenda ē ſi tecum eſſe poſſet. Neceſſe ē aut non perueniat:aut pertranſeat. Difficile ē inquis animū perducere ad contemptum animæ. Non uides q̄ ex friuolis cauſis contemnatur:alius ante amicæ fores laqueo pependit:alius ſe præcipitauit e tecto ne dominum ſtomachantē diutius audiret:alius ne reducereť e fuga:ferrū adægit in uiſcera. Non putas uirtutē hoc eſſe ēturā:quod fecit nimia formido? Nulli poteſt ſecura uita cōtingere:qui de producenda nimis cogitat:qui inter magna bona multos conſules numerat. Hoc quotidie meditare:ut poſſis æquo animo uitam relinquere:quā multi ſic cōplectunť & tenēt:quomodo qui aqua torrente rapiuntur per ſpinas & aſpera. Plærīq; inter mortis metū:& uitæ tormenta miſeri fluctuāt:& uiuere nolūt:& mori neſciūt. Fac iā tibi iucūdam uitā:omnē ꝑ illa ſolicitudinē deponēdo. nullū bonū iuuat habentē:niſi ad cuius amiſſionē præparatus eſt animus. Nullius autem rei facilior amiſſio ē:q̄ quæ deſiderari amiſſa nō poteſt. Ergo aduerſus omnia quæ accidere poſſunt etiā potentiſſimis adhortare te & indura. De Pompei capite pupillus & ſpado tulere ſententiā. De Craſſo crudelis & inſolens parthus. Caius Cæſar iuſſit Lepidū Decio tribuno præbere ceruicem:ipſe Chereæ præſtitit. Neminē eo fortuna prouexit ut nō tantū illi minareť quantū permiſerat. Noli huic trāquillitati cōfidere. momēto mare euertiť:eodē die ubi luſerūt nauigia ſorbenť. Cogita poſſe & latronē & hoſtē admouere iugulo tuo gladiū:ut poteſtas maior abſit. Nemo nō ſeruus hēt ī te uitæ neciſq; arbitriū. Ita dico quiſquis uitā ſuam cōtempſit:tuæ dominus eſt. Recognoſce exemplū eorum q domeſticis inſidiis perierunt:aut aperta ui:aut dolo intelliges nō pauciores ſeruoꝝ ira cecidiſſe:q̄ regum. Quid ad te itaq; q̄ potēs ſit quem times? cum id propter quod times:nemo non poſſit:aut ſi forte in manus hoſtiū incideris uictor te duci iubebit:eo nempe momēto quo duceris. quid te ipſe decipis? Et hoc nūc primū:qđ olim patiebaris ītelligis. Ita dico ex quo natus es duceris. Hæc & huiuſmodi uerſanda ī animo ſunt:ſi uolumus illā ultimā horā placidi expectare:cuius mœtus oēs alias inquietas facit. Sed ut epiſtolæ finē imponā:accipe quod hodierno die mihi placuit:& hoc quoq; ex alienis hortulis ſumptum eſt. Magnæ diuitiæ ſunt lege naturæ cōpoſita paupertas:Lex autem illa naturæ:ſcis quos nobis terminos ſtatuit. Non eſurire:non ſitire:nō algere:ut famē ſitimq; depellas. Non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus:nec ſuperciliū graue:& contumelioſam etiam humanitatē pati:Non eſt neceſſe Maria tentare: nec ſequi caſtra. Parabile eſt:quod natura deſiderat:& appoſitū paruo conſtat:& ad ſuperuacua ſudatur. Illa ſūt quæ togam cōterunt:quæ nos ſeneſcere ſub tentorio cogunt:quæ in aliena littora īpingunt. Ad manum eſt quod ſat eſt. Qui cum paupertate bene conuenit diues eſt.

Epiſtola quinta de uitanda hypocriſiæ:& nimia uitæ diſtrictione.

q

Vod pertinaciter ſtudes & omnibus omiſſis:hoc unū agis:ut te quotidie meliorē facias: & ꝓbo & gaudeo. nec tantū hortor:ut perſeueres:ſed etiā rogo. Illud autē te admoneo:ne eorum more q non proficere ſed conſpici cupiunt facias aliqua quæ in habitu tuo:aut genere uitæ notabilia ſint Aſpeꝝ:incultū:& intonſum caput:& negligentiorē barbā:& indictū argento odiū: & cubile humi poſitum & quicquid aliud ambitionē peruerſa uia ſequitur:euita. Satis ipſum nomē philoſophiæ:etiā ſi modeſte tractetur:inuidioſum eſt. Quid ſi nos hominū conſuetudini cœperimus excerpere? ītus omnia diſſimilia ſint:frons noſtra populo conueniat. Non ſplendeat toga nec ſordeat quidē. Non habeamus argētū in quo ſolidi auri celatura deſcēderit. Sed nō putemus frugalitatis īdiciū auro argētoq; caruiſſe. Id agamus:ut meliorē uitā ſequamur q̄ uulgus:nō ut contrariā. alioquin quos emēdari uolumus: fugamus nobis:& auertimus. Illud quoq; efficimus:ut nihil imitari uelint noſtri:dū timēt:ne imitanda ſint oia. Hoc primū philoſophia promittit:ſenſum cōmunē:humanitatē & congregationē:a qua Profeſſione nos diſſimilitudo ſeparabit. Videamus ne iſta per quæ admirationē parare uolumus:ridicula & odioſa ſint. Nempe propoſitū noſtrū eſt ſecundū naturā uiuere. Hoc contra naturā eſt torquere corpus ſuū:& faciles odiſſe mundicias:& ſqualorē appetere:& cibis non tantū uilibus uti:ſed tetris & horridis. quēadmodū delicatas res deſiderare:luxuriæ eſt. ita uſitatas & non magno parabiles fugere:dementiæ eſt frugalitatem exigit philoſophia: non pœnā. Poteſt autē eſſe non incompta frugalitas. Hic mihi modus placet. Tēperetur uita inter bonos mores & publicos. Suſpiciant omnes uitā noſtrā:ſed & agnoſcant. Quid ergo? Eadē faciemus quæ cæteri. Nihil inter nos & illos intererit? Plurimū diſſimiles eſſe nos uulgo ſciat:qui īſpexerit

propius:qui domũ intrauerit:nos potius miretur q̃ supellectilem nostrã.Magnus ille est qui fictilibus sic utitur quemadmodum argento.nec ille minor est qui sic argẽto utitur:quẽadmodũ fictilibus.Infirmi ãt animi est pati non posse diuitias.Sed ut huius quoq; diei lucellũ tecũ cõmunicẽ:apud Catonẽ nostrũ iueni cupiditatũ finẽ:etiã ad timoris remedia proficere.Desines inquit timere:si sperare desieris.Dices quomodo ista tam diuersa pariter sunt?Ita est mi Lucili:cum uideanẽ dissidere:coniuncta sunt quẽadmodũ eadem cathena:& custodẽ & militẽ copulat.Sic ista quæ tam dissimilia sunt pariter incedunt.Spẽ metus sequitur.Nec miror ista sic ire.Ttrunq; pendentis futuri animi est.Vtrunq; futuri expectatione solicitũ.Maxima autem utriusq; causa est:q; non ad præsentiã aptamur:sed cogitationes in longinqua præmittimus.Itaq; prouidentia maximũ bonũ conditionis humanæ in malũ uersa est.Feræ pericula quæ uident fugiunt:cũ effugere securæ sunt.Nos & uẽturo torquæmur:& p̃terito.Multa bona nostra nobis nocent.Timoris.n.tormentũ memoria reducit:ꝓuidẽtia anticipat.Nemo tantũ præsentibus miser ẽ. Vale:

Epistola sexta de malo spei & timoris:& de efficacia exemplaris doctrinæ.

Ntelligo Lucili:non emendari me tantũ:sed transfigurari.nec hoc promitto iam aut spero:nihil i
I me superesse:quod mutandũ sit.Quid ni q; multa habeã quæ debeant corrigi:quæ extenuari:q̃ attolli?Et hoc ipsum argumentũ est in melius trãslati animi:q; uitia sua quæ adhuc ignorabat:uidet.Quibusdã ægris gratulatio fit cum seipsos ægros esse sensere.Cuperẽ itaq; tecũ cõmunicare:tã subitã mei mutationẽ.Tunc amicitiæ nostræ certiorẽ fiduciã habere cœpissem:illius uere quã non spes non timor:non utilitatis suæ cura diuellit:illius cũ qua homines moriunẽ:pro qua moriunẽ.Multos tibi dabo qui non amico:sed amicitia caruerũt:hoc non potest accidere cũ aĩos in societatẽ honesta cupiẽdi par uoluntas trahit.Quid ni nõ possit?Sciunt enim ipsos omnia habere cõmunia:& quidẽ magis aduersa.Cõcipere animo nõ potes quantũ momenti afferre mihi singulos dies uideã.Mitte inquis & nobis ista:quæ tãta efficatia expertus es.Ego uero cupio in te oĩa trãsfundere:& in hoc gaudeo aliquid discere:ut doceam.Nec me ulla res delectabit:licet eximia sit & salutaris:quã mihi uni sciturus sum:si cum hac exceptiõe detur sapientia:ut illam inclusam teneam:nec enunciem:reiiciã.Nullius boni sine socio iucũda possessio est.Mittã itaq; ipsos tibi libros:& ne multum opere impendas:dũ passim profutura sectaris:imponã notas:ut ad ipsa protinus quæ probo & miror accedas.Plus tamen tibi & uiua uox & cõuictus:q̃ oratio ꝓderit.In rem præsentẽ uenias oportet.Primũ quia homines amplius oculis q̃ auribus credunt.Deinde quia lõgum iter est per præcepta:breue & efficax per exempla:Zenonẽ Cleantes non expressisset:si eum tantummodo audisset.uitæ eius interfuit:secreta ꝓspexit.Obseruauit illũ:an ex formula sua uiueret.Plato & Aristoteles & omnis in diuersum itura sapientium turba:plus ex moribus q̃ ex uerbis Socratis traxit.Methodorum:& Hermacũ:& Polienũ:magnos uiros nõ schola Epicuri:sed cõtuberniũ fecit.Nec in hoc te accerso tantũ:ut proficias:sed ut prosis.Plurimũ enim alter alteri conferemus.Interim quoniã diurnã tibi mercedulam debeo.quid me apud Hecatonẽ delectauerit dicam:quæris inqt:quid profecerim?Amicus esse mihi cœpit.Multũ proficit:qui nunq̃ erit solus:scito hunc amicum oĩbus esse. Vale.

Epistola septima de fugiendo turbæ consortio.

Vid tibi uitandũ præcipue existimẽ quæris turbã:nondũ illi tuto cõmitteris.Ego certe confiteor
q imbecillitatẽ meã.Nunq̃ mores quos extuli refero.Aliquid ex eo qđ cõposui turbatur:aliquid ex his quæ fugaui rediit:quod ægris euenit:quos longa imbecillitas usq; eo affecit:ut nunq̃ sine offensa proferanẽ.hoc accidit nobis quoq; animi ex longo morbo inficiunẽ.Inimica est multoꝝ cõuersatio Nemo non aliquod nobis uitiũ:aut cõmodat:aut imprimit:aut nescientibus allinit.Vtiq; quo maior est populus cui cõmiscemur:hoc periculi plus est.Nihil uero est tam damnosum bonis moribus:q̃ in aliquo spectaculo residere.Tunc enim per uoluptatem facilius uitia surrepunt.Quid me existimas dicere?auarior redeo:ambitiosior:luxuriosior:imo uero crudelior & ĩhumanior:quia iter homines fui.Casu in meridianũ spectaculũ incidi lusus expectãs & sales & aliquid laxamẽti:quo hominũ oculi ab humano cruore acquiescant.Contra est quicquid ante pugnatũ est misericordia fuit.Nunc omissis nugis mera homicidia sunt nihil habent quo tegantur:ad ictum totis corporibus expositi nunq̃ frustra manũ mittunt.Hoc plæriq; ordinariis paribus & postulaticiis ut in expeditione præferunt.Quid ni præferant?non galea:nõ scuto repellitur ferrum:quo munimenta:quo artes:omnia ista mortis more sunt.Mane leonibus & ursis homines:meridie spectatoribus suis obiiciunẽ.Interfectores interfectis iubent obiici:& uictorem in aliã detinent cædẽ.exitus pugnantiũ mors est:ferro & igne res geritur.hæc fiunt dum uacat arena.Sed latrocinium fecit aliquis:quid ergo meruit?ut suspendaẽ.Occidit hominẽ:quia occidit ille meruit ut hoc pateretur.Tu quid meruisti miser ut hoc spectes?occide:ure:uerbera.quare tam timide incurrit in ferꝝ?q̃re paꝝ audacter occidit?quare parum libenter moritur?Plagis agitur in uulnera:& mutuos ictus nudis & obuiis pectoribus excipiunt.Intermissum est spectaculũ:interim iugulentur homines ne nihil agaẽ.Age.Nec hoc qdem intelligitis mala exempla in eos redundare qui faciũt?Agite diis immortalibus gratias:q; eũ docetis esse crudelẽ q non potest discere:subducẽdus populo est tener animus & paꝝ tenax recti facile transitur ad plures.Socrati:Catoni:& Lelio excutere mentẽ suam dissimilis multitudo potuisset:adeo nemo nostrum q maxime cõcinnamus ingeniũ ferre impetũ uitioꝝ tam magno comitatu uenientium potest.Vnũ exẽplũ aut luxuriæ:aut auaritiæ:multũ mali facit.Conuictor delicatus paulatim eneruat & mollit.Vicinus diues cupiditatẽ irritat:malignus comes:q̃uis cãdido & simplici rubiginẽ suã affricuit.Quid tu accidere his moribus credis:in quos publice factus est ĩpetus?necesse est aut imiteris:aut oderis.Vtrũq; autem deuitandũ est:ne uel similis malis fias:quia multi sunt:neue inimicus multis:quia dissimiles sunt.

Recede in teipso quantū potes. Cū his uersare qui te meliorē facturi sunt. Illos admitte quos tu potes face re meliores. Mutuo ista fiūt & hoies dum docent discunt. Nō est q te gloria publicandi igenii producat i mediū: ut recitare istis uelis: aut disputare. quod facere te uellem: si haberes isti populo idoneā mercedem. Nemo est qui intelligere te possit. Aliquis fortasse unus aut alter incidet: & hic ipse formandus tibi erit: istituendusq ad intellectū tui. Cui ergo inquis ista didici? nō est quod timeas ne operā perdideris: si tibi di dicisti. Sed ne mihi soli hodie didicerim: cōmunicabo tecū quæ occurrerūt mihi egregie dicta circa eūdē fere sensum tria: ex qbus unum hæc epistola idebitum soluet: duo in anteceſſum excipe. Democritus ait. Vnus mihi ꝓ populo est: & populus pro uno. Bene & ille quisquis fuit ambigitur enim de auctore: cum quæreretur ab illo quo tāta diligentia artis spectaret ad paucissimos peruētura. Satis sunt inqt mihi pau ci: satis est unus: satis est nullus. Egregie hoc tertiū Epicurus: cum uni ex cōsortibus studiorū suorū scribe ret: hæc inquit: Ego non multis sed tibi: satis enim magnū alter alteri theatrū sumus. Ista mi Lucili cōden da in aīo sunt: ut cōtemnas uoluptatē ex pluriū assensione uenientē. Multi te laudāt: & quid habes cur pla ceas tibi? Si is es quem intelligant: multi introrsus bona tua spectent. Vale.

Epistola octaua de indulgētia corporis proprii: & turba hominū: & q bona fortunæ sunt fugiēda phi losophanti: cōscientia sua contento: propter ueram libertatem acquirendam ex seruitute animi impendē da philosophiæ discendæ & operandæ.

t V me inquis uitare turbā: iubes secedere & cōscientia esse contentū: ubi illa præcepta uestra quæ imperāt in actu mori? quid ego tibi uideor interim suadere: in hoc me recōdidi & fores clausi: ut prodesse pluribus possem: nullus mihi per ociū dies exit: partē noctium studiis uendico: nō uaco somno: sed succumbo: & oculos uigilia fatigatos cadentesq in operæ detineo. Secessi non tantū ab homi nibus: sed etiā a rebus: & primū a rebus meis. Posterorū negociū ago. Illis aliqua quæ possint prodesse cō scribo salutares admonitiones: uelut medicamentorū utiliū compositiones litteris mando: esse illas effica ces in meis ulceribus expertus quæ & si persanata nō sunt: serpere desierunt: Rectū iter quod sero cogno ui & lassus errando: aliis monstro. Clamo uitare quæcunq uulgo placēt: quæ casus attribuit ad omne for tuitū bonū: suspitiosus pauidusq subsiste. Et fera & piscis spe aliqua oblectāte decipit. Munera ista fortu næ putatis? insidiæ sunt. Quisquis nostrum tutam agere uitam uolet: quantū plurimum potest ista bisca ta beneficia deuitet: in qbus hoc quoq miserrimi fallimur quod habere nos putamus hæremus: In pcipi tia cursus iste deducit. Huius eminētis uitæ exitus cadere est. Deide nec resistere quidē licet cum cœperit transuersos agere fœlicitas. Aut rectis saltē: aut temet fruere. Qui hoc faciūt non euertit fortuna: sed cer nulat & allidit. hanc ergo sanā & salubrē formā uitæ tene: ut corpori tantū indulgeas: quantū bonæ uali tudini satis ē. Durius tractandū ē ne animo male pareat: cibus famē sedet: potio sitim extinguat: uestis ar ceat frigus: domus munimentū sit aduersus infesta corporis. hanc utrū cespes erexerit: an uarius lapis gen tis alienæ: nihil interest. Scito te hominē tam bene culmo q auro tegi. Cōtemne omnia quæ superuacuus labor uelut ornamentū ac decus ponit. Cogita in te præter animum nihil esse mirabile: cui magno nihil magnum est. Si hoc mecum: si hoc cum posteris loquor: nō uideor tibi plus prodesse: q cū ad uadimoniū aduocatus descenderē: aut tabulis testamenti anulū imprimerē: aut in senatu candidato uocē & manū cō modarē mihi crede: qui nihil agere uidenf maiora agunt: humana diuinaq tractant. Sed iam finis faciem dus est: & aliquid ut institui pro hac epistola dependendū: id de meo non fiet: adhuc Epicurū cōplicamus cuius hanc uocē hodierno die legi: philosophiæ seruias oportet: ut tibi contingat uera libertas non differe tur in diē qui se illi subiecit & tradidit: statim circūagitur: hoc enim ipsum philosophiæ seruire libertas ē. potest fieri ut me interroges: quare ab Epicuro tam multa benedicta referā potius: q nostrorū? quid ē ta men quare tu istas Epicuri uoces putas esse nō publicas q multi poetæ dicunt: quæ a philosophis: aut di cēda: aut dicta sunt. nō attingā tragicos aut togatos nostros. habent. n. hæc quoq aliqd seueritatis: & sunt inter comœdias & tragœdias media: quantū disertissimorū uersuū inter minos iacet. q multa Publii: non excalceatis sed coturnatis dicēda sunt. unū eius uersum qui ad philosophiā pertinet: & ad hanc partē qui modo fuit in manibus referā: quo negat fortuita in nostro habenda. Alienū est omne quicquid optando uenit. hunc uersum a te dici nō Paulo melius: sed astrictius memini. nō est tuum fortuna qd' fecit tuū. Il lud etiam nunc melius dictum a te non prætaeribo: dari bonum quod potuit: auferri potest. hoc non im puto in solutum de tuo tibi. Vale.

Epistola nona: q sapiens seipso cōtentus ē ad beate uiuendū: nō ad uiuendū simpliciter.

a N merito reprehendat in quadā epistola Epicurus eos: q dicunt sapientē seipso esse contentū: & propter hoc amico nō indigere. desideras scire: hoc obiicif Stilboni ab Epicuro: & his qbus sum mum bonū uisum est animus impatiēs. In ambiguitatē incidendum est: si exprimere affatim uno uerbo cito uoluerimus & impatientiā dicere. Poterit enim cōtrariū ei quod significare uolumus itelligi. Nos enim eū uolumus dicere: qui respuat omnis mali sensum. accipief is qui nullū possit ferre malū. Vi de ergo: num satius sit: aut iuulnerabilē animū dicere: aut animū extra oēm patiētia positū hoc inter nos & illos interest. Noster sapiens uincit qdem incōmodū omne: sed sentit: illorū nec sentit qdem. Illud nobis & illis cōmune est: sapientem seipso esse contentum: sed tamen amicum habere uult: & uicinū: & cōtuber nalem: quis sibiipse sufficiat. Vide q sit se cōtētus. Aliquādo sui parte cōtentus est: si illi manum: aut mor bus: aut hostis inciderit. Siquis oculū uel oculos casu excusserit: reliquiæ illi suæ satisfaciēt: & erit i minu to corpore: & amputato tam lætus: q in integro fuit. Sed quæ sibi desunt nō desiderat: nō deesse mauult. Ita sapiens se cōtentus est: non ut uelit esse sine amico: sed ut possit. & hoc qd' dico possit tale est: amissum

æquo animo fert:sine amico qdē nunq̄ erit.In sua potestate habet q̄ cito reparet.Quomodo si perdiderit Phydias statuam:protinus alteram faciet.Sic hic faciendarum amicitiarum artifex substituet alium i locum amissi.Quæris quomodo amicum cito facturus sit?dicam si illud mihi tecum conuenerit.Vt stati tibi soluam quod debeam:& quantum ad hanc epistolam paria faciamus.Hecaton ait:Ego tibi mō strabo amatorium:sine medicamento:sine herba:sine ullius ueneficæ carmine.Si uis amari:ama:habes nō tantum amicitiæ usum ueteres.& certe magnam uoluptatē:sed etiam initium & cōparationē nouæ.Quod interest inter metentem agricolam & serentem:hoc inter eum qui parauit amicū & qui parat.At Thales philosophus dicere solebat:Iucundius esse amicum facere q̄ habere.Quomodo artifici iucundius est pingere q̄ pinxisse:illa in opere suo occupata solicitudo ingens oblectamentum habet in ipsa occupatione.Non æque delectatur qui ab opere perfecto remouit manum:iam fructu artis suæ fruitur:ipsa fruebatur arte cum pingeret.Fructuosior est adolescentia liberorum:sed infantia dulcior.Nunc ad propositum reuertamur.Sapiens etiam si contentus est:se tamen habere amicum uult:si ob nihil aliud ut exerceat amicitiā:ne tam magna uirtus iaceat.Non ob hoc quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola:ut habeat qui sibi ægro assideat:succurrat,in uincula coniecto uel inopi.Sed habeat aliquem cui ipse ægro assideat:quem ipse circumuentum hostili custodia liberet.Qui se spectat:& propter hoc ad amicitiam uenit:male cogitat.quēadmodum cœpit sic desinet:parauit amicum aduersus uincula laturum opem cū primū crepuerit cathena discedet.Hæ sunt amicitiæ quas tēporarias populus appellat:qui causa utilitatis assumptus ē.tādiu placebit q̄diu utilis fuerit.hac re florentes amicorum turba circumsedet.Circa euersos igens solitudo est & inde amici fugiunt ubi probantur.hac in re ista tot nefaria exempla sunt aliorum mœtu relinquētium:aliorum mœtu prodētium:necesse est ut initia inter se & exitus congruant.Qui amicus esse cœpit quia expedit:placebit ei aliquod præciū contra amicitiam:si ullum in illa placet præcium præter ipsam.In quies igit amicū paro ut habeam pro quo mori possim:ut habeā quem in exiliū sequar:cuius me morti opponam & impendā.Ista quam tu describis negociatio est:non amicitia:quæ ad cōmodū accedit:quæ quicquid consecuta sit expectat.Non dubie habet aliquid simile amicitiæ affectus amātium:possumus dicere illam esse insanam amicitiam.nunquid ergo quisq̄ amat lucri causa?nunquid ambitiōis aut gloriæ?ipse per se amor omnium aliarum rerum negliges:animos in cupiditatē formæ:nō sine spe mutuæ charitatis accendit.Quid ergo?ex honestiori causa coit turpis affectus.Non agitur inquis nūc de hoc:an amicitia propter se:an propter aliud sit expetenda.nam propter seipsam expetenda est:potest ad illum accedere:qui seipso contentus est.quomodo ergo ad illam accedit?quomodo ad rem pulcherrimam non lucro captus.nec uarietate fortunæ perterritus?Detrahit amicitiæ maiestatem suam:qui illam parat ad bonos casus:se contentus est sapiens.hoc mi Lucili perperam plærīq; iterpretantur.Sapientem undiq; submouent:& intra cutem suam cogunt.Distinguendum est aūt quid & quatenus uox ista promittat:se contētus est sapiens ad beate uiuendum:non ad uiuendum.Ad hoc enim multis illi rebus opus est.Ad illud tantum animo sano & erecto & despiciente fortunam.Volo tibi Chrysippi quoq; distinctionē indicare.Ait sapientem nulla re indigere:& tamen multis illi rebus opus esse.Contra.Stulto nulla re opus est:nulla eni re scit uti nec uerbis:sed omnibus eget.Sapienti & māibus & oculis:& multis ad quotidiāum usum necessariis opus est.Sed eget nulla re:egere enim necessitatis ē.Nihil aūt necesse sapiēti est.Ergo q̄uis seipso contentus sit:amicis illi opus est:hoc cupit habere q̄plurimos:non ut beate uiuat:uiuet enim etiam sine amicis beate.Summum bonum extrinsecus instrumenta non quærit:domi colitur:ex se totum ē.Incipit fortunæ esse subiectus:si quam partem sui foris quærit.qualis tamen futura est uita sapiētis si sine amicis relinquatur in custodiam coniectus:uel in aliqua gente aliena destitutus:uel in nauigatione lōga retētus:aut in desertum littus electus?qualis est Iouis cum resoluto mundo;& diis in unū confusis:paulisper cessante natura acquiescat sibi cogitationibus suis traditus.tale quidam sapiens facit:in se reconditur:secū ē q̄diu quidem illi licet suo arbitrio res suas ordinare:se contentus est:& si dixerit uxorem:se contentus ē:& liberos tollit:se contētus est:& tamen nō uiuet si fuerit sine homine ui.turus.Ad amicitiā fert illū nulla utilitas sua:se naturalis irritatio.nam ut aliarum nobis rerum innata dulcedo est:sic amicitiæ.quomodo solitudo in odio ē:sic in dulcedine appetitio societatis:quomodo hominem homini natura conciliat:sic inest huic quoq; rei stimulus:qui nos amicitiarum appetentes faciat.Nihilominus cū sit amicoꝶ amātissimus cum illos sibi comparet.sæpe præferat.omne intra se bonum terminabit:& dicet quod Stilbon ille dixit.Stilbon quem Epicuri epistola insequitur.hic enim capta patria:amissis liberis:amissa uxore:cū ex incendio publico solus & tamen beatus exiret.Interroganti Demetrio:cui cognomen ab exitio urbiū Polyorcetes fuit.Nunquid perdidisset?omnia inquit bona mea mecum sunt.Ecce uir fortis ac strenuus.ipsam hostis sui uictoriam uicit.Nihil inquit perdidi:dubitare illum coegit:an uicisset:oīa mea mecum sunt.Iustitia:uirtus:temperantia:prudētia:nihil eni bonū putare potui quod eripi possit.Miramur aīalia quædam:quæ per medios ignes sine noxa corporum transeunt.quanto hic mirabilior uir qui per ferrum & ruinas & ignes illesus & indemnis euasit.Vides quanto facilius sit totam gentē:q̄ unū uirū uincere?hæc uox illi est communis cum Stoico:æque & hic intacta bona per concrematas urbes fert.Se enim ipso contentus est:hoc fœlicitatem suam fine designat.Ne existimes nos solos generosa uerba iactare:& ipse Stilbonis obiurgator Epicurus:similem illi uocem emisit:quam tu boni consule etiam si hunc diē iā expunxi.Sicut inquit suā non uidenť amplissima:licet totius mundi dominus:sit tamen miser est.Vel si hoc modo tibi melius enunciari uidetur.Id enim agendum:ut nō uerbis seruiamus:sed sensibus.Miser ē qui se nō beatissimum iudicat:licet imparet mundo.Vt scias autē hos sensus cōmunes esse natura scilicet

dictante apud poetam comicũ inuenies. Non est beatus esse se qui non putat. Quid enim refert qualis status tuus sit: si tibi uidetur malus. Quid ergo inqs? si beatũ se dixerit: ille turpiter diues: & ille multorũ dominus: sed pluriũ seruus. beatus sua sñia fiet? non quid dicat: sed quid sentiat refert: nec qd uno die sentiat: sed quid assidue. Non est autem quod uerearis: ne ad indignam res tanta perueniat: nisi sapienti sua nõ placent. omnis stultitia laborat fastidio sui. Vale.

Epistola. x. de solitudine uitanda prudentibus: & de sinceritate orandi deum.

Ic est: non muto sñiam: fuge multitudinem: fuge paucitatem: fuge etiam unum. Non habeo cum
s quo te cõmunicatum uelim: & uide q iudicium meum habeas. Audeo te tibi credere. Crates. ut aiunt huius ipsius Stilbonis auditor: cuius mẽtionẽ priore epistola feci. Cũ uidisset adolescentulũ secreto ambulantẽ: interrogauit: quid illic solus faceret. Mecũ inquit loquor. cui Crates: Caue ĩquit rogo & diligenter attende: ne cũ homine malo loquaris. Lugentẽ: timentẽq custodire solemus: ne solitudine male utatur. Nemo est ex imprudentibus qui relinqui sibi debeat. Tunc mala cõsilia agitat: tũc aut aliis: aut ipsis futura pericula struũt. Tunc cupiditates improbas ordinant: tũc quicquid aut metu aut pudore animus celabat exponit: tunc audaciã acuit: libidinem irritat: iracũdiã instigat. Deniq quod unũ solitudo habet cõmodum: nihil ulli cõmittere: nõ timere iudicem periit stulto: ipse se prodit. Vide itaq quid de te sperem: immo quid spondeã mihi. Spes enĩ ĩcerti boni nomẽ est. Nõ inuenio cũ quo te malim esse: q̃ tecũ. Repeto memoria: q̃ magno aĩo quædã uerba proieceris: quanti roboris plena: gratulatus sum protinus mihi: & dixi non a summis labris ista uenerũt. habent hæ uoces fundamentum: iste homo non est unus e populo: ad salutẽ spectat. Sic loq̃re: sic uiue. Vide ne te ulla res deprimat. Votorũ tuorũ ueterũ licet diis gratiã facias: alia de integro suscipe: roga bonã mentẽ: bonã ualitudinẽ animi: deinde tunc corporis. Quid ni tu ista uota sæpe facias: audacter deũ roga. nil illũ de alieno rogaturus: sed ut more meo cũ aliquo munusculo epistolã mittã. Verũ est quod apud Athenodorũ inueni. Tunc scito esse te oĩbus cupiditatibus solutũ: cũ eo perueneris ut nihil deũ roges: nisi quod rogare possis palã. Nunc enĩ quanta clementia est hominum q turpissima uota diis insusurrant. Siquis admouerit aurẽ: cõticescẽt: & quod scire hominẽ nolũt: deo narrant. Vide ergo ne hoc præcipi salubriter possit: sic uiue cum hominibus tanq̃ deus uideat. Sic loquere cum deo: tanq̃ homines audiant. Vale.

Epistola. xi. de inuincibilis uerecundiæ qualitate: & de imaginaria boni uiri præsentia.

Ocutus est mecũ amicus tuus bone indolis: in quo quantũ esset animi: quantũ ĩgenii: quantũ iam
l etiam profectus: sermo primus ostendit. dedit nobis gustũ: ad quẽ respondebat: nõ ex præparato locutus est: sed subito deprænhensus. ibi se colligebat uerecũdia bonũ in adolescente signũ uix potuit excutere: adeo illi ex alto suffusus est rubor. hic illũ q̃ntũ suspicor etiã cũ se cõfirmauerit: & ex oĩbus uitiis exuerit sapientẽ quoq sequæt. Nulla enĩ sapientia naturalia corporis: aut animi uitia ponunt: qcqd infixũ & ingenitũ est leuiter arte non uincit. Quibusdã etiã cõstantissimus in cõspectu populi sudor erũpit non aliter q̃ fatigatis & æstuãtibus solet. qbusdam tremũt gẽua dicturis. quorundã dentes collidunt: lingua titubat: labra cõcurrũt. Hæc nec disciplia: nec usus unq̃ excutit: sed natura uim suã exercet: & illos uitio sui: etiã robustissimos admonet. Inter hæc eẽ & ruborẽ scio q grauissimis quoq uiris: subitus effunditur. magis quidẽ in iuuenibus apparet: quibus & plus caloris est: & tenera frons. nihilominus ueteranos & senes tangit. Quidã nunq̃ magis q̃ cum erubuerint timendi sunt: quasi omnẽ uerecũdiã effuderit. Sylla tũc erat uiolẽtissimus. cum faciem eius sanguis inuaserat. Nihil erat mollius ore Pompeii: nunq̃ nõ coram pluribus erubuit utiq & in cõcionibus Fabianum cũ in senatũ testis esset eductus erubuisse mẽini: & hic mire illũ pudor decuit. Nõ accidit hoc ab infirmitate mentis: sed a nouitate rei quæ inexercitatos: & si nõ cõcutit: mouet naturali in hoc facilitate corporis pronos. Nã ut qdã boni sanguinis sunt: ita qdam incitati & mobilis & cito in os prodeuntis. hæc ut dixi nulla sapientia abigit: alioquin haberet rerũ naturã sub imperio sui si omnia eraderet uitia. Quæcunq attribuit cõditio nascendi: & corporis tẽperatura: cũ multũ se diuq animus composuerit hærebunt. Nihil horum uitari potest nõ magis q̃ accersiri. Artifices scenici: qui imitantur affectus: qui metum & trepidationẽ exprimũt: qui tristitiã repræsentãt hoc indicio imitantur uerecundiã. deiiciunt enim uultũ: uerba submittunt: figunt in terra oculos & deprimũt: ruborem sibi exprimere nõ possunt. nec prohibetur hic: nec adducitur. Nihil aduersus hæc sapiẽtia promittit: nihil proficit. sui iuris sunt: iniussa ueniunt: iniussa discedunt. Iam clausulam epistola poscit. Accipe eãdẽ utilẽ & salutarẽ quã te affigere animo uolo. Aliquis uir bonus nobis eligendus est: ac semper ante oculos habendus: ut sic tãq̃ illo spectante uiuamus: & omnia tanq̃ illo uidente faciamus. hoc mi Lucili Epicurus præcepit: custodẽ nobis: & pedagogũ dedit: nec immerito. Magna pars peccatorũ tollitur: si peccatori testis assistit. Aliquẽ habeat animus: quẽ uereatur: cuius auctoritate etiã secretũ suum sanctius faciat. O fœlicem illũ qui non præsens tantũ factũ: sed etiam cogitatus emendat. O fœlicẽ qui sic aliquẽ uereri põt: ut ad memoriã quoq eius se cõponat: atq ordinet. qui sic aliquẽ uereri potest cito erit uerendus. Elige itaq Catonẽ: si hic uidet tibi nimis rigidus: elige remissioris animi uirũ Læliũ: elige eũ cuius tibi placuit & uita: & oratio: & ipsius aĩum: ante te ferens & multũ illũ semper tibi ostẽde: uel custodẽ: uel exemplũ. Opus est inq̃ aliquo ad quẽ mores nostri seipsi irrigant: nisi ad regulã: praua non corriges. Vale.

Epistola. xii. de bono senectutis & commendatione seu excusatione ipsius: & q in necessitate uiuere nulla necessitas est.

Vocunq me uerto argumenta senectutis meæ uideo. ueneram in suburbanum meum: & quærebar de impensis ædificii dilabentis. Ait uillicus mihi nõ esse negligentiæ suæ uitiũ: omnia se facere
q

sed uillam ueterem esse.hæc uilla inter manus meas creuit.quid mihi futurum ē:si tam putrida sunt ætatis meæ saxa?Iratus illi proximā occasionem stomachandi arripui.Apparet inq̄ has platanos negligi:nullas habent frondes q̄ nodosi sunt:& retorti rami:q̄ tristes & squalidi trunci.hoc non accideret: siquis has circumfoderet:si irrigaret.Iurat per geniū meum se omnia facere:in nulla re cessare curam suam:sed illas uetulas esse.quod inter nos sit ego illas posueram:ego illarum primum uideram folium.Cōuersus ad ianuam quis est inq̄ iste decrepitus & merito ad hostium admotus?foras enim spectat.unde istū nactus es?quid te delectauit alienū mortuum tollere?At ille non cognoscis me inquit?Ego sum Felicio cui solebas sigillaria afferre:ego sum philosti uillici filius delitiolum tuum.perfecte inq̄ iste delirat:uetulus etiā delitiolū meum factus est?prorsus potest fieri dentes illi cum maxime cadunt. Debeo hoc suburbano meo quod mihi senectus mea quocunq; auerteram apparuit.Complectamur illam & amemus:plena est uoluptatis si illa scias uti.gratissima sunt poma cum fugiunt:pueritiæ maximus in exitu decor ē.deditos uino potio extrema delectat:illa quæ mergit:quæ ebrietati summam manū imponit.Quod in se iucūdissimū hominis uoluptas habet:in finem sui differt.iucundissima est ætas deuexa iam non tantū præceps:& illā quoq; in extrema tantum regula stātem iudico habere suas uoluptates:aut hoc ipsum succedit i locū uoluptatum nullis ægere q̄ dulce ē cupiditates fatigasse ac reliquisse.Molestum est inquis mortē ante oculos habere.Primum ista tam seni ante oculos debet esse q̄ iuueni.Non enim citamur excessu.Deinde nemo tam senex est:ut non improbe unū diem speret.Vnus aūt dies gradus est uitæ:tota ætas partibus cōstat & orbes habet circūductos maiores minoribus.Est aliquis qui omnes complectatur & cingat: hic ptinet a natali ad diem extremum.Est alter qui annos adolescentiæ excludit.Est qui totam pueritiā ambitu suo astringit.Est deinde per se annus in se omnia continens tempora:quoq; multiplicatione uita componit:mensis arctiore præcingitur cingulo.Angustissimum habet dies gyrum:sed & hic ab initio ad exitum uenit:ab ortu ad occasum.Ideo Heraclitus cui cognomen Scotinō fecit:oratiōis obscuritas. Vnus iquit dies par omni est.hoc alius aliter accepit.dixit enim parem esse horis:nec mentitur.Nam si dies tempus est uigintiquatuor horaq;:necesse est omnes inter se dies pares esse:quia nox habet quod dies perdidit.Alius ait parem esse unum diem omnibus similitudine:nihil enim habet lōgissimi temporis spatiū:quod non in uno die inuenias lucem & noctem:& alternas mundi uices.Planeta facit ista non alias cōtractior alias productior dies.Itaq; sic ordinandus est dies omnis:tanq̄ cogat agmen & cōsumet atq; expleat uitam.Pacuuius qui syriam usu suam fecit cū uino:& illis funereis epulis se sepelisset:quasi sibi parētauerit:sic in cubiculum ferebatur a cœna:ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniā cāeretur. βεβείωται βεβείωται.nullo non se die extulit:hoc quod ille ex mala conscientia faciebat:nos in bona faciamus:& in somnū ituri læti hilaresq; dicamus:Vixi:& quem dederat cursum fortuna peregi.Crastinum si adiecerit deus læti recipiamus.Ille beatissimus est & securus sui possessor:qui crastinum sine solicitudie expectat.Quisquis dixit uixi:quotidie ad lucrum surgit.Sed iam debeo epistolam includere.Sic inqs sine ullo ad me peculio uēiet?Noli timere aliquid secum fert:quare aliquid dixi multum.Quid enim hac uoce p̄clarius:quam illi trado ad te perferendam?Malum est in necessitate uiuere:sed in necessitate uiuere necessitas nulla est.Quid ni nulla?si patent undiq; ad libertatem uiæ multæ:breues:faciles:Agamus deo gratias q; nemo in uita teneri potest.Calcare ipsas necessitates licet Epicurus īquis dixit quid tibi cum alieno?quod uerum est:meum est.perseuerabo Epicurum tibi ingerere ut isti qui in uerba iurant ne quid dicatur æstiment:sed a quo:sciantq; quæ optima sunt esse communia. Vale.

Epistola.xiii.de utilitate exercitationis contra aduersa de remediis contra mala fortuita: & q; stultitia semper incipit uiuere.

m

VItum tibi esse animi scio.nam etiam anteq̄ instrueres te præceptis salutaribus & dura uincentibus:satis aduersus fortunam placebas tibi:& multo magis postq̄ cū illa conseruisti manū: uiresq; expertus es tuas:quæ nūq̄ certam dare fiduciā sui possunt:nisi cum multæ difficultates hinc & illinc apparauerint.Aliquando uero & propius accesserunt.Sic uerus ille animus:& in alienū non uenturus arbitriū probatur.Hæc eius probatio obstrusa est.Non potest Athleta magnos spiritus ad certamen afferre:qui nunq̄ suggillatus est.ille qui fudit sanguinē suū:cuius dentes crepuerunt sub pugno:ille q supplantatus aduersariū toto tulit corpore:nec proiecit animū proiectus : qui quotiens cecidit contumatior resurrexit:cū magna spe descendit ad pugnā.Ergo ut similitudinē istā prosequar. Sæpe iā fortuna supra te fuit:nec tamen tradidisti te:sed subsiluisti & acrior constitisti.Multū enim adiicit sibi uirtus lacessita. Tamen si tibi uidetur accipe a me auxilia:quibus munire te possis.Plura sunt Lucili quæ nos terrent q̄ q̄ præmūt:& sæpius opinione q̄ re laboramus.Non loquor tecum stoica lingua:sed hac submissione. Nos enim dicimus omnia ista quæ gemitus mugitusq; exprimūt leuia esse & cōtēnēda.Omittamus hæc magna uerba:sed dii boni uera.Illud tibi præcipio:ne sis miser ante tempus.Cum illa quæ uelut imminētia expauisti:forte nunq̄ uentura sunt.Certe nunq̄ uenerunt.Quædā ergo nos magis torquent q̄ debēt:quædam ante torquent q̄ debent:quædam torquent cum omnino non debeant.Aut augemus dolorem:aut fingimus:aut præoccupamus.Primū id:quia res in cōtrouersia est:& litem cōtestatam habemus in præsentia differatur.Quod ego leue dixero.tu grauissimū esse contendes.Scio alios:inter flagella ridere:alios gemere sub colapho.Postea uidebimus:utrum ista suis uiribus ualeāt:an imbecillitate nostra?illud p̄sta mihi:ut quotiens circūsteterint:qui tibi te miseq; esse persuadeāt:nō quid audias:sed quid sentias cogites:& cū patientia tua deliberes:ac te ipse interroges qui tua optīe nosti quid est:quare isti me cōplorēt?quid est q; trepident:q; contagiū quoq; mei timeant:quasi transilire calamitas possit?Est aliqd istic mali.

An res ista magis infamis est q̃ mala? Ipse te interroga: Nunquid sine causa crucior? Et mœreo: & quod non est malum facio? Quomodo inquis intelligam: si uana sint: an uera quibus angor? Accipe huius rei regulam: aut præsentibus torquemur: aut futuris: aut utrisq;. de præsentibus facile est iudicium: si corpus tuum liberum est: sanum est: nec ullus ex iniuria dolor est. Videbimus quid futurum est: hodie nihil negocii habet: aut enim futurum est: aut non. Primũ despice an certa argumenta sint uenturi mali. Plærũq; enim suspitionibus laboramus: & illudit nobis illa quæ conficere bellum solet fama: multo autem magis singulos conficit. Ita est mi Lucili: cito accedimus opinioni: non coarguimus illa: quæ nos in metum adducunt: nec excutimus: sed trepidamus. & sic uertimus terga quemadmodum illi: quos puluis motus: fuga pecorum exuit castris: aut quos aliqua fabula sine auctore sparsa cõterruit. Nescio quomodo magis uana perturbant: uera enim modum suum habent: quicquid ex incerto uenit: coniecturæ & licentiæ pauentis animi tradit̃. Nulli itaq; tam perniciosi: tam irreuocabiles q̃ lymphatici metus sunt. Cæteri enim sine ratione: hi si mente sunt. Inquiramus itaq; in rem diligenter. Verisimile est aliquid futurum mali. Nõ statim uerum est q̃ multa non expectata uenerunt. q̃ multa expectata nusq̃ comparuerunt: etiam si futurum est: quid iuuat dolori suo occurrere? Satis cito dolebit cum uenerit: interim tibi meliora promitte. quid faciet lucri tempus? Multa interuenient: quibus uicinum periculum uel prope admotum: aut subsistat: aut desinat: aut in alienum caput transeat. Incendium ad fugam patuit: quosdam molliter ruina deposuit. aliquando gladius ab ipsa ceruice reuocatus est: aliquis carnifici suo superstes fuit: habet etiam mala fortuna leuitatem: fortasse erit: fortasse non erit. interim non est: meliora propone. nonnunq̃ nullis apparentibus signis: quæ mali aliquid prænuncient animus sibi falsas imagines fingit: aut uerbum aliquod dubiæ significationis detorquet in peius: aut maiorem sibi offensam proponit alicuius q̃ est. & cogitat non quantum iratus ille sit: sed quantum liceat irato. Nulla autem causa uitæ est: nullus miseriarum modus si timent quantum potest: hic prudentia prosit: hic robur minimi. euidẽtem quoq; metum respue. Si minus uitio: uitium repelle: spe metum tempera. Nihil tam certum est ex his quæ timentur: ut non certius sit & formidata subsidere: & sperata decipere. Ergo & spem ac metum examina: & quotiens incerta erunt omnia tibi faue: crede quod mauis: si plures habebit sententias metus: nihilominus in hanc partem potius inclina: & perturbare te desine. Ac subinde hoc in animo uolue: maiorem partem mortalium cum illic nec sit quicq̃ mali: nec pro certo futurum sit æstuare ac discurrere. Nemo enim resistit sibi cum cœperit impelli: nec timorem suum redigit ad uerũ. Nemo dicit uanus auctor est: aut finxit: aut credidit: damus nos referentibus: expauescimus dubia pro certis: nõ seruamus modum rerum: statim in timorem uenit scrupulus. Pudet me sic tecum loqui: & tam leuibus te remediis refocillare. Alius dicat: fortasse hoc nõ ueniet. Tu dic: quid porro si ueniet? Videbimus utrum ueniet: fortasse pro me uenit: & mors istam uitam honestabit. Cicuta magnum Socratem confecit. Catoni gladium assertorem libertatis extorque: magnam partem detraxeris gloriæ. Nimium diu te cohortor: cum tibi admonitione magis q̃ exhortatione opus sit. Non in diuersum te a natura tua ducimus: natus es ad ista: quæ dicimus. Eo magis bonum tuum auge & exorna. sed iam finem epistolæ faciam: si illi signum suum impressero: idest aliquam magnificam uocem perferendam ad te mandauero. Inter cætera mala: hoc quoq; habet stultitia proprium semper incipit uiuere. Considera quid uox ista significet Lucili uirorum optime: & intelliges q̃ fœda sit hominum leuitas. Quotidie noua uitæ fundamenta ponentium nouas etiam spes in exitu inchoantium. Circumspice tecũ singulos: occurrent tibi senes qui se cum maxima ambitione: ad peregrinationes: ad negociandũ parent. Quid est autem turpius q̃ senex uiuere incipiens? non adducerem auctorem huic uoci: nisi esset secretior: nec inter uulgata Epicuri dicta quæ mihi & laudare: & adoptare promisi. Vale.

Epistola. xiiii. ut non seruiatur corpori: & qualiter uitanda sit nocitura potentia: & q; his maxime diuitiis fruitur qui non indiget diuitiis.

f Ateor insitam esse nobis corpori nostri charitatem. Fateor nos huius gerere tutelam: nõ nego indulgendum illi: seruiẽdum nego. multis enim seruiet: q corpori seruit: qui pro illo nimiũ timet: qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus: non tanq̃ propter corpus uiuere debemus: sed tanq̃ nõ possimus sine corpore: huius nos nimius amor timoribus ĩquietat: solicitudinibus onerat: cõtumelius obiicit. honestũ ei uile est: cui corpus nimis charũ est. Agatur eius diligẽtissime cura: ita tamẽ ut cũ exiget ratio: cũ dignitas: cũ fides: mittendũ in ignẽ sit. nihilominus quantũ possumus euitemus ĩcõmoda quoq;: non tantũ pericula: & in tantum nos reducamus: excogitantes subinde: quibus possint timẽda depelli quorum tria: ni fallor genera sunt. Timetur inopia: timentur morbi: timentur quæ per uim potẽtioris impetus eueniunt. Ex his omnibus nihil magis nos concutit: q̃ quod ex aliena potentia impendet. Magno enim strepitu & tumultu uenit. Naturalia mala quæ retuli inopiæ atq; morbi silẽtio subeũt: nec oculis: nec auribus quicq̃ terroris ĩcutiunt. Ingenas alterius mali pompa est: ferrum circa se & ignes habet & cathenas: & turbam ferarum: quam in uiscera immittat humana. Cogita hoc loco carcerẽ & cruces: & eculeos: & uncum: & adactum per medium hominem: qui per omnes artus emergere possit stipitẽ: & distracta in diuersum actis curribus membra: illam tunicã alimentis igniũ: & illitã & intextã: & quicquid aliud præter hæc cõmenta sæuitia est. Non est itaq; mirũ. si maximus huius rei timor est: cuius & uarietas magna & apparatus terribilis est. Nam quẽadmodum plus agit tortor: quo plura instrumenta doloris exposuit: Specie eni uincuntur: qui patientia restitissent. Ita ex his quæ animos nostros subigunt & domãt plus proficiunt: qa habent quod ostẽdant. Illæ pestes nõ minus graues sunt: famem dico: & sitim: & præcordiorum suspirationes: & febrẽ uiscera ipsa torrentem: sed latent. Nihil habent quod ĩtentent: qđ præferant.

Hæc ut magna bella aspectu paratuq; uicerunt. Demus itaq; operā: abstineamus offensis: Iterdū populus est quē timere debeamus. iterdū si ea ciuitatis disciplina est: ut plurima per senatū transigant: gratiosi ti/meantur in eo uiri. Interdū singuli: qbus potestas populi & in populū data est: hos omnes amicos habere operosam est: satis est inimicos nō habere. Itaq; sapiens nunq̄ potentium iras prouocabit immo declina/bit: nō aliter q̄ in nauigando procellam. Cum peteres Siciliā: traiecisti fretum: temerarius gubernator contempsit austri minas. Ille est enim qui siculum pelagus: iterdum etiam plus q̄ timere debeamus exasperet & in uertices cogat: non sinistrum petit littus: sed id quo propior charybdis maria conuoluit. At ille cau/tior peritos locorum rogat quis æstus sit: quæ signa dent nubes: & longe ab illa regione uerticibus isami cursum tenet. Idem facit sapiens: nocituram potentiam uitat: hoc primum cauens: ne uitare uideat. Pars enim securitas & in hoc est non ex professo eam petere: quia quæ quis fugit damnat. Circumspiciendum nobis est ergo: quomodo a uulgo tuti esse possumus. Primū nihil inde cōcupiscamus: rixa est inte cōpeti/tores: deinde nihil habeamus quod cum magno emolumēto insidiantis eripi possit q̄ minimum sit i corpore tuo spolio℞. Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum uenit aut admodum pauci: plures cō/putant q̄ oderint. nudum latro transmittit: etiam in obsessa uia pauperi pax est. Tria deinde ex præcepto ueteri præstanda sunt ut uitentur: odium: inuidia: conptemtus. quomodo hoc fiat sapientia sola monstra bit. difficile enim temperamentum est: uerendum q; ne in contemptum nos inuidia & timor trāsferat: ne dum calcari nolumus uideamur posse calcari: multis timendi attulit causas timeri posse. Vndiq; nos re/ducamus nō minus contemni q̄ suspici nocet. A philosophiā ergo confugiendum est: hæ litteræ non di/co apud bonos: sed apud mediocriter malos: insulaꝝ loco sunt. Nam forensis eloquentia: & quæcūq; alia populum mouet: aduersarios habet: hæc quieta: & sui negocii contēni non potest: cui ab omnibus artibus etiam apud pessimos honor est. nunq̄ intantum conualescet nequitia: nunq̄ sic contra uirtutes coniurabi/tur: ut non philosophiæ nomen uenerabile & sacrum maneat. Cæterum philosophia ipsa tranquille mo/desteq; tractāda est. Quid ergo inquis? Videtur tibi. M. Cato modeste philosophari: qui bellum ciuile sen tentia sua reprimit: qui furentium principum armis: medius interuenit: qui aliis Pompeium offendenti/bus: aliis Cæsarem simul lacessit duos? Potest aliquis disputare: an illo tempore capescenda fuerit sapienti respublica? Quid tibi uis. M. Cato? iam non agitur de libertate: olim pessundata ē. Quæritur utrum Cæsar: an Pompeius possideat rempublicā. Quid tibi cum ista contentiōe? Nullæ partes tuæ sunt: dominus eligitur. quid tum? alter uincere potest: melior uincere non potest: non potest esse peior qui uictus fuerit: melior qui uicerit. Vltimas partes attigi. Catonis. sed ne priores quidē anni fuerunt: qui sapientem in illa rapina reipublicæ admitterent. Quid aliud q̄ uociferatus est Cato: cum misit iratas uoces: cum modo per populi leuatus manus & obrutus sputis: & portādus extra forum traheretur: modo e senatu in carcerem duceretur? Sed postea uidebimus an sapienti opera per pendenda sint. Interim ad hos te stoicos uoco: qui a republica exclusi secesserunt ad colendā uitam: & humano generi iura colenda: sine ulla potētioris offen sa. Non cōturbabit sapiens publicos mores: nec populū in se nouitate uitæ cōuertet. quid ergo? Vtiq; erit tutus: qui hoc propositum sequetur. Promittere tibi hoc magis non possum q̄ in homine temperato bo/nam ualitudinem: & tamen facit temperantia bonam ualitudinem. Perit aliqua nauis i portu: sed quid tu accidere in medio mari credis? quanto huic periculum paratius foret: multa agenti: molientiq;: cui ne ociū quidem tutum est? pereunt aliquādo innocentes. quis negat? Nocentes tamen sæpius. Ars ei constat: qui per ornamenta percussus est. Deniq; consilium omnium rerum sapiens: nō exitum spectat. Initia in pote/state nostra sunt: de euentu fortuna iudicat: cui de me sententiam non do. At aliquid uexationis affert ali quid aduersi: nō damnatur latro: cum occidit. Nūc ad quotidianam stipem manum porrigis: aurea te sti/pe implebo. Et quia facta est auri mentio: accipe quemadmodum usus fructusq; eius tibi esse gratior pos/sit. Is maxime diuitiis fruitur: qui minime diuitiis indiget. Aede iquis auctorē: ut scias q̄ benignissimus: propositū est aliena laudare. Epicuri est: aut Metrodori: aut alicuius ex illa officina. & quid iterest quis di/xerit? Omnibus dixit. qui æget diuitiis timet pro illis. Nemo autem solicitus bono fruitur. Adiicere illis aliquid studet: dum de incremento cogitat. oblitus est usus: ratiocinatiōes accipit: forum conterit: Kalen/darium uersat: fit ex domino procurator. Vale.

Epistola. xv. De non saginando uel impinguando corpore & de ipsius exercitatione & uocis modera/tione: & quare uita stulti ingrata sit.

m Os antiquis fuit: usq; ad meā seruatus ætatē: primis epistolæ uerbis adiicere. Si uales bene est: ego ualeo. Recte & nos dicimus: si philosopharis bene est. Valere enim hoc demū est. Sine hoc æger ē animus. Corpus quoq; etiam si magnas habet uires nō aliter q̄ furiosi aut frenetici ualidum ē. Ergo hanc ualitudinē præcipue cura: deinde illā secundam: quæ non magno tibi cōstabit: si uolueris bene ua lere. Stulta est enim mi Lucili: & minime cōueniens litterato uiro: occupatio exercendi lacertos: & delitandi ceruicē: ac latera firmādi: cū tibi fœliciter sagina cesserit: & thori creuerint: nec uires unq̄ opimi bouis: nec pondus æquabis. Adiice nūc q; maiore corporis sarcina animus eliditur: & minus agilis ē. Itaq; quan tum potes: circumscribe corpus tuū & animo locū laxa: multa sequūtur incommoda huic deditos curæ. Primū exercitationes: quaꝝ labor spiritū exhaurit: & inhabilē intentiōi: ac studiis acrioribus reddit. De/inde copia ciboꝝ subtilitas impeditur. Accedunt pessimæ notæ: mancipia in magisteriū recepta: hoīes in/ter oleū & uinū occupati: quibus ad uotū dies est actus: si bene desudauerūt: si in locum eius quod effluxit multum potionis alterius ieiuno gutture ingesserunt: bibere: & sudare: uita cardiaci est. Sunt exercitatio nes & faciles & breues: quæ corpus & sine more laxēt & tēpori parcāt: cuius præcipua ratio habenda est.

Cursus & cum aliquo pondere manus motæ & saltus:uel ille qui corpus in altū leuat:uel ille qui in lōgū
mittit:uel ille:ut ita dicā salutaris:aut ut cōtumeliosius dicam:fullonius. Quodlibet ex his elige:usu fit fa
cile. Quicqd facile facies cito redi a corpore ad animū:illū noctibus ac diebus exerce:labore modico alit.
ille hanc exercitationē non frigus:non æstus impediet:nec senectus quidē. Id bonum cura quod uetustate
fit melius. Neq; ego te semper iubeo imminere libro:aut pugillaribus. Dandum est aliquod interuallum
animo:ita tamē ut non resoluatur:sed ut remittatur. Gestatio & corpus concutit:& studio nō officit pos/
sis legere:possis dictare:possis loqui:possis audire:quorum nihil nec ambulatio quidem uetat fieri. Nec
tu intensionem uocis cōtempseris:quam ueto te per gradus & certos modos attollere:deinde deprimere.
quid si uelis deinde quemadmodū ambules discere:admittes istos quos noua artificia docuit fames: erit
qui gradus tuos temperet:& buccam edentis obseruet:& itantū procedet inquantum eius audaciā patiē/
tiæ leuitate produxeris:quid ergo? a clamore ꝓtinus & a summa cōtentione uox tua incipiet? usq; adeo
naturale est:paulatim incitari:ut litigantes quoq; a sermone incipiant:ad uociferationē transeant. Nemo
statim qritum fidem implorat. Ergo ubicunq; tibi impetus animi persuaserit:modo uehemētius fac i ci/
ues conuitiū:modo lentius:prout uox quoq; te hortabit in id latus. Modeste cum recipies illā reuocaue/
risq; descendat:non decidat:moderatoris sui temperamentū habeat:nec idocto & rustico more desæuiat.
Non enim id agimus:ut exerceatur uox:sed ut exerceat. Detraxit tibi non pusillum negociū mercedula &
munus gratū:ad hæc beneficia accedet. Ecce insigne præceptū. Stulti uita ingrata est:trepida est:tota i fu
turū fertur. Quis hæc inquis dicit? Idem qui supra. quam tu nunc uitam dici existimas stultam? Habe &
ixionis. Non ita est:nostra dicitur:quos cæca cupiditas in nocitura:certe nūq̄ satiatura præcipitat: quibus
siquid satis esse posset:fuisset qui nō cogitamus q̄ iucūdū sit nihil poscere:q̄ magnificum sit plenum esse:
nec ex fortuna pendere. Subinde itaq; Lucili q̄ multa sis cōsecutus:recordare. Cum aspexeris quot te ante/
cedant:cogita quot sequantur. Si uis gratus esse aduersus deos:& aduersus uitam tuā:cogita q̄ multos an
tecesseris:Quid tibi cū cæteris? Teipse antecessisti finem cōstitue:quem transire non possis qdem si uelis.
discedant aliquando ista insidiosa bona & sperantibus meliora q̄ assecutis. Siquid in illis eē solidi:aliquā
do & implerent. Nunc haurientium sitim concitant:& inuitantur speciosi apparatus:& quod futuri tem/
poris incerta sors uoluit. Quare potius a fortuna impetrem ut det:q̄ a me ne petam? quare autem petam
oblitus frugalitatis humanæ? Congeram inquit laborem? Ecce hic dies ultimus est. non ut sit: prope ab
ultimo est. Vale.

Epistola. xvi. Qualiter ad bonam uitam ueniens in philosophiæ robore solidatur. & qui quo ad natu/
ram uiuit:nunc pauper:qui quo ad opinionem nunq̄ diues erit.

Iquere tibi hoc scio Lucili:neminē posse beate uiuere:ne tolerabiliter quidē:sine sapiētiæ studio:
I & beatā uitam perfecta sapiētia effici. Cæterū nec tolerabilē sine ipsa etiam inchoari. Sed hoc quod
liquet firmandū:& altius quotidiana meditatione figendū est. Plus operis est in eo ut ꝓposita cu/
stodias:q̄ ut honesta proponas. Perseuerandū est:& assiduo studio robur addendum:donec bona mēs sit:
quod bona uoluntas est. Itaq; tibi apud me pluribus uerbis haud affirmatis:nec tamen longis intelligo te
multum profecisse. Quæ scribis unde ueniant scio:non sunt ficta nec colorata. Dicam tamen sententiam:
q; iam de te spem habeo:nondū fiduciā. Tu quoq; idē facias uolo. Nō est quod tibi cito & facile credas. Ex
cute te:& uarie scrutare:& obserua. Illud ante omnia uide:utrum in philosophia:an i ipsa uita profeceris.
Non est philosophia populare artificiū:nec ostentationi paratum. non in uerbis:sed in rebus est. nec i hoc
adhibetur ut aliqua oblectatione consumatur dies. ut dematur ocio nausea. Animū format & fabricat:ui
tam disponit:actiones regit:agenda & obmittenda demonstrat:sed & gubernaculū est:& per ancipitia flu
ctuantium dirigit cursum. sine hac nemo securus est. Innumerabilia accidunt singulis horis:quæ consiliū
exigunt:quod ab hac petendum est. Diceret aliquis:Quid mihi prodest philosophia si fatum est? qd pro/
dest si deus rector est? quid prodest si casus imperat? Nam & mutari cætera non possunt:& nihil præpara
ri potest aduersus incerta:si aut consilium meū deus occupauit:decreuitq; quid facerem:aut cōsilio meo.
nil fortuna permittit. Quicquid est ex his Lucili:uel si omnia hæc sint:philosophandū est:siue nos inexo
rabili lege fata constringunt:siue arbiter deus uniuersi cuncta disponit:siue casus res humanas sine ordie
impellit & iactat:philosophia nos tueri debet. hæc adhortabitur:ut deo libenter pareamus:ut fortūę cō/
tumaciter resistamus:hæc docebit ut deum sequaris feras casum. Sed non est nūc in hanc disputationem
transeundum. Quid sit iuris nostri:si prouidentia in imperio est:aut si fatorum series illigatos trahit:aut
si repentina:aut subita dominant? Illo nunc reuertor ut te moneam & exhorter:ne patiaris animi tui im/
petum delabi & refrigescere. Constitue illum & contine:ut habitus animi fiat quod est impetus. Iam ab
initio:si bene te noui:circumspicies quid hæc epistola munusculi attulerit:excute illam & inuenies. Nō ē
quod mireris animum meum:adhuc de alieno liberalis sum. Quare autem alienum dixi? quicquid bene
dictū est ab ullo:meum est. Sic quoq; quod ab Epicuro dictum est. Si ad naturam uiues nūq̄ eris pauper.
Si ad opiniones nunq̄ eris diues. Exiguum natura desiderat:opinio immensum. Congerat in te quicquid
multi locupletes possederunt:ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te proheat:auro tegat: purpura
uestiat:& eo delitiarum opumq; perducat:ut terram marboribus abscondas:& non tantum habere tibi
liceat:sed calcare diuitias. Accedant statuæ & picturæ: & quicquid ars ulla luxuriæ elaborauit: maio/
ra cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt: ex falsa opinione nascentia; ubi desinant non
habent. nullus enim terminus falso est: uia eunti aliquid extremum est: error immensus est. Retra/
he te a uanis:& cum uoles scire quod petis: utrum naturalem habeat:an cæcam cupiditatem: considera

si possit alicubi cōsistere. Si lōge ꝓgresso: semper aliquid lōgius restat. Scito id naturale nō esse. Vale.

Epistola. xvii. Quomodo ad philosophiā tendenti paupertas expediat.

p Roiice omnia ista si sapis: imo ut sapias: & ad bonā mentē magno cursu ac totis uiribus tende. Siquid est quo teneris aut expedi: aut incide. Moraꝛ iquis me res familiaris: sic illam dispōere uolo: ut sufficere nihil agenti possit: ne aut paupertas mihi oneri sit: aut ego alicui. Cum hæc dicis nō uideris uim ac potentiā eius de quo cogitas boni nosce: & summā quidē rei non prouides quantū philosophia prosit. Partes autē nōdū satis subtiliter dispicis: nec dum scis quantū ubiq; nos adiuuet: quēadmodū in maximis: ut Ciceronis utar uerbo: opituleꝛ: & in minima descendat. Mihi crede aduoca illā in consiliū: suadebit tibi ne ad calculos sedeas. Nempe hoc quæris: & hoc ista dilatione uis cōsequi: ne tibi paupertas timēda sit. Quid si appetēda sit? multis ad philosophandū obstitere diuitiæ: paupertas expedita est: secura est. Cum classicum cecinit scit nō se peti: cū aliqua cōclamatio est: quomodo exeat: non quid efferat quærit: aut si nauigandū est: nō strepūt portus: nec unius comitatu inquieta sunt littora. non circū stat illum turba seruoꝝ: ad quos pascēdos trāsmarinaꝝ regionum est optāda fertilitas facile est pascere paucos uentres: & bene institutos: & nihil aliud desiderantes q̄ impleri. Paruo fames cōstat: magno fastidiū. paupertas contenta est desideriis īstantibus satisfacere. Quid est ergo? quare hanc recuses contubernalem: cuius mores sanus diues imitaꝛ? Si uis uacare animo: aut pauper sis oportet: aut pauperi similis. Non potest studiū salutare fieri sine frugalitatis cura: frugalitas autem paupertas uoluntaria ē. Tolle itaq; has excusationes: quantū sat est nondum habeo: si ad illā summā peruenero: tunc me totū philosophiæ dabo. Atqui nihil prius q̄ hoc parandū est: quod tu differs: & post cætera paras: ab hoc icipiendū est. Parare inquis unde uiuā uolo: simul & parare disce. Siquid te uetat bene uiuere: bene mori nō uetat. Nō est qđ paupertas nos a philosophia reuocet: ne ægestas quidē. toleranda ē enim ad hoc properātibus: uel fames quā tolerauere quidam in obsidionibus. & quid aliud erat illius patientiæ præmiū: q̄ in arbitriū nō cadere uictoris? quāto hoc maius est quo promittiꝛ perpetua libertas: nullius nec hominis nec dei timor. Equidē uel esurientī ad ista ueniendū est. Perpessi sunt exercitus inopiā omniū reꝝ: uixerūt herbaꝝ radicibus: & dictu fœdam tulerunt famē. Hæc oia passi sunt pro regno quo magis miteris: alieno. Dubitauit aliquis ferre paupertatem ut animū furoribus liberet? Nō est ergo prius acquirendū: licet ad philosophiā etiā sine uiatico peruenire. Ita est cū omnia habueris: tunc & sapientiā habere uoles: hæc erit ultimū uitæ īstrumētū: & ut ita dicam: additamentū. Tu uero siue aliquid habes iam philosophare. Vnde enim scis. An iam minus habeas: siue nihil? hoc prius quære q̄ quicq̄. At necessaria nō deerunt. Primū deesse non potuerūt: quia natura minimū petit. naturæ aūt se sapiens accōmodat. Sed si necessitates ultime inciderint: iādudū exiliet e uita & molestus sibi esse desinet. Si uero exiguū fuerit & angustū quo possit uita produci: id boni cōsulet: nec ultra necessaria solicitus: aut anxius: uentri & scapulis suum reddet: & occupationes diuitū concursationesq; ad diuitias euntiū: securus lætusq; ridebit. ac dicet: quid in lōgū ipse te differs: expectabis ne fœnoris quæstum: aut ex mercede cōpendiū: aut tabulas beati Senis? cū fieri possis statim diues. Repræsentat opes sapiētia: quas quicunq; fecit superuacuas delet: hæc ad alios pertinēt: tu locupletibus propior es. Sæculū muta: nimis habes: id est omni sæculo quod sat est. Poterā hoc loco epistolā claudere: nisi te male īstituissem. Reges partos non Potest quisq̄ salutare sine munere: tibi uale dicere nō licet gratis. Quid istic ab Epicuro mutuum sumam? Multis parasse diuitias: non finis miseriaꝝ fuit sed mutatio. nec hoc miror: Non est. n. in rebus uitium: sed in ipso animo. Illud quoq; quod paupertatem nobis grauē fecerat: & diuitias graues fecit: quemadmodum nihil differt: utrum ægrum in ligneo lecto: an in aureo colloces quocunq; illū transtuleris: morbum suum secum transferet. Sic nihil refert utrum animus æger in diuitiis: an in paupertate ponatur malum suum illum sequitur. Vale.

Epistola. xviii. q̄ sine luxuria dies festus agatur: & de paupertate ultro petenda: & qualiter immodica ira gignit insaniam.

d Ecember est mensis quo maxime ciuitas desudat: ius luxuriæ publice datū est īgenti apparatu sonāt omnia: tanq̄ quicquā inter saturnalia nō itersit: & dies reꝝ agendaꝝ. Adeo nihil iterest: ut nō uideaꝛ mihi errasse: qui dixit olim mensem decēbrē fuisse: nūc annū. Si te hic haberē libenter tecū conferrē: quid existimares esse faciendū. utrū nihil ex quotidiana cōsuetudīe mouendū: an ne dissidere uideremur cum publicis moribus? & hilarius cœnādū & exuendū togā. Nam quod fieri nisi in tumultu & tristi tēpore ciuitatis non solebat: uoluptatis causa ac festoꝝ dieꝝ uestem mutauimus. Si te bene noui arbitri partibus functus: nec per omnia nos similes eē pileatæ turbæ uoluisses: nec per omnia dissimiles. nisi forte his maxime diebus animo īperādum est: ut tunc uoluptatibus solus abstineat: cum in illas omnis turba procubuit. Certissimum argumentum firmitatis suæ capit si ad blāda & in luxuriam trahētia nec sponte it: nec adduciꝛ. Hoc multo fortius est ebrio: ac uomitante populo: siccum ac sobriū esse. Illud temperatius non excerpere se: nec insigniri: nec misceri omnibus: & eadē: sed non eodem modo facere. Licet enim sine luxuria agere festū diem. Cæteꝝ adeo mihi placet tentare animi tui firmitatem: ut ex præcepto magnoꝝ uiroꝝ tibi quoq; præcipiā. Interponas aliquot dies: quibus contētus minimo ac uilissimo cibo dura atq; horrida ueste: dicas tibi hocē quod timebatur. in ipsa securitate animus ad difficilia se præparet & contra iniurias fortunæ: inter beneficia firmetur. Miles in media pace decurrit sine ullo hoste: uallum facit: & superuacuo labore laxatur: ut sufficere necessario possit. Quem in ipsa re trepidare nolueris: ante rem exerceas. hoc secuti sunt qui omnibus mēsibus paupertatē mitari prope ad inopiā accesserūt: ne unq̄ expauescerent: quod sæpe didicissent. Nō est nūc qđ existimes me dicere te admoueas: cœnas: & paupeꝝ

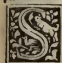
cellas:& quicqd aliud est per quod luxuria diuitiaꝝ tedio ludit.Grabatus ille uerus sit:& sagũ & pãis du/
rus:ac sordidus:hoc triduo:& quatriduo fer.Interdũ pluribus diebus ut nõ lusus sit:sed experimẽtũ.Tũc
mihi crede Lucili exultabis:dispondio satur:& intelliges ad saturitatem non opus esse fortuna.hoc enim
quod necessitati sat est:debet etiam irata.Non est tamẽ quare tumultũ tibi facere uidearis.facies enim qđ
multa milia pauperum faciunt:illo nomine te suscipe:ꝙ facies nõ coactus:tã facile erit tibi illud pari sem/
per:q̃ aliquãdo experiri.Exerceamur ad paululũ:& ne imperatos fortuna depræhẽdat:fiat nobis pauper/
tas familiaris.Securius diuites erimus:si scierimus q̃ non sit graue pauperes esse.Certos habebat dies ille
magister uoluptatis Epicurus:quibus maligne famẽ extingueret:uisurus an aliqd deesset ex plena:& cõ/
sumata uoluptate:& quantũ deesset:& an dignũ:ꝙ quis magno labore pensaret.hoc certe in his epistolis
ait q̃s scripsit Carino de magistratu ad Polyenũ.Et qdẽ gloriaẽ:non toto asse pasci Metrodoꝝ qui non/
dum tantũ profecerit.Toto in hoc tu uictu saturitatẽ putas esse?uoluptas est.Voluptas autem est non illa
leuis & fugax:& subinde reficienda:sed stabilis & certa.Non enim horrida res est aqũa & polenta:aut fru/
stum hordeacei panis:sed summa uoluptas est:posse capere etiã ex his uoluptatẽ:& ad id se reduxisse: qđ
eripere nulla fortunæ iniquitas possit.Liberiora sunt alimenta carceris:sepositos ad capitale suppliciũ : nõ
tam anguste qui occisurus est pascit:Quanta est animi magnitudo:ad id sua sponte descendere:quod nec
ad extrema quidẽ:decretis timendũ sit.hoc est præoccupare tela fortũæ.Incipe ergo mi Lucili sequi hoꝝ
cõsuetudinẽ.& aliquos dies destina:quibus secedas a tuis rebus:minimoq; te facias familiarẽ.icipe cũ pau
pere habere cõmerciũ.Aude hospes cõtẽnere opes:& te quoq; dignum finge deo.Nemo alius est deo di/
gnus q̃ qui opes cõtẽpsit:quaꝝ possessione tibi nõ interdico:sed efficere uolo: ut illas intrepide possideas.
quod uno cõsequæris modo:si te etiã sine illis beate uictuꝝ persuaseris tibi:si illas tãq̃ exituras semp aspe/
xeris.Sed iam incipiamus epistolã cõplicare.Prius inquis:redde quod debes.delegabo te ad Epicuꝝ ab il
lo fiet remuneratio.Immodica ira gignit insaniã:hoc q̃ ueꝝ sit:necesse est scias.Cũ habueris seruum & ini
micũ in oẽs personas hic exardescit affectus:tam ex amore nascitur:q̃ ex odio:nõ minus inter seria q̃ inter
lusus & iocos.Nec interest ex q̃ magna causa nascatur:sed in qualẽ perueniat animum.Sic ignis nõ refert
q̃ magnus:sed quo incidat.nã etiã maximũ solida non receperũt:rursus arida & comburi facilia scintillã
quoq; fouent usq; in incendium.Ita est mi Lucili ingentis iræ exitus:furor est.& ideo ira uitanda est: non
moderationis causa:sed sanitatis. Vale.

Epistola.xix.De secessu in ocium:& de perplexitate concathenantium:seu cupiditate uitanda:& de cœ
na cum amico habenda.

Xulto quotiens epistolas tuas accipio.implẽt enim me bona spe:iam nõ promittũt de te:sed spon
e dent.Ita fac oro atq; obsecro.quid enim habeo melius ꝙ amicum rogem:q̃ ꝙ pro ipso rogaturus
sum?Si potes:subduc te istis cogitationibus.si minus:eripe.Satis multũ tẽporis sparsimus:icipia/
mus in senectute uasa colligere.nunqd inuidiosum est?in freto uiximus:moriamur ĩ portu.Neq; ego sua
serim tibi:nomen ex ocio petere:quod nec iactare debes:nec abscondere.Nunq̃ enim usq; eo te abigam ge
neris humani furore dãnato:ut latebrã tibi aliquã parari & obliuionẽ uelim.Id age:ut ociũ tuum nõ emi
neat:sed appareat.Deinde uidebũt te isti quibus integra sunt & prima consilia.An uelint uitã per obscuꝝ
transmittere:tibi liberꝝ nõ est.In mediũ te protulit ingenii uigor:scriptoꝝ elegantia:claræ & nobiles ami
citiæ.Tanta noticia te inuasit:ut licet in extrema mergaris:ac penitus recondaris:tamẽ priora te monstra/
bunt:tenebras habere nõ potes.Sequæẽ pristinæ lucis multũ:quocũq; fugeris:quietẽ potes uẽdicare:sine
ullius odio:sine desiderio:aut morsu animi tui.Quid enim relinques:quod inuitus relictũ a te possis cõ/
gitare?cliẽtes quoꝝ nemo teipsum sequiẽ:sed aliquid ex te:amicos?olim amicitia petebaẽ : nunc præda
sed dices.Mutabũt testamẽta destituri senes:migrabit ad aliud limen salutator.non potest paruo res ma/
gna cõstare.Aestima utrũ te relinquere:an aliquid ex tuis malis.Vtinã tibi senescere contigisset: ĩtra nata/
liũ tuoꝝ modũ:nec te in altũ fortuna misisset.Tulit te longe a cõspectu uitæ salubris:rapida fœlicitas:pro
uincia & procuratio:& quicquid ab istis promittiẽ.Maiora deinde officia te excipiẽt:& ex aliis alia. Quis
exitus erit?quid expectas donec desinas habere quod cupias?nunq̃ erit tẽpus:qualẽ dicimus esse seriẽ cau
sarum:ex quibus nectitur fatũ talem dicimus esse cupiditatẽ:altera ex fine alterius nasciẽ.In eã dimissus es
uitã:quæ nunq̃ tibi miseriaꝝ terminũ:ac seruitutis ipsa factura sit.Subduc ceruicẽ iugo tritã:semel illã ici
di:q̃ semp præmi satius est.Si te ad priuata rettuleris:minora erũt omnia:& affatim iplebunt. Atnũc plu
rima & undiq; ingesta non satiant.utrũ aũt mauis ex inopia saturitatẽ:an in copia famem?Et auida fœli/
citas est:& alienæ auiditati exposita.Quãdiu tibi satis nihil fuerit:ipse aliis non eris.Quomodo ĩquis exi
bo:utcunq;.Cogita q̃multa temere pro pecunia:q̃multa laboriose pro honore tẽtaueris:aliqd & pro ocio
audendũ est:Aut in ista solicitudine ꝓcurationũ:& deinde urbanoꝝ officioꝝ senescẽdum in tumultu:ac
semper nouis fluctibus:quos effugere nulla modestia.nulla uitæ quiete contingit.quid enim ad rem pti/
net?an tu quiescere uelis:fortuna tua non uult.Quid si illi etiam nunc promiseris crescere? quantum ad
successum accesserit:accedet & metus.Volo tibi hoc loco referre dictum Mecœnatis:uera in ipso eculeo
edocuit.Ipsa enim altitudo attonat summa.Si quæris:in quo libro dixerit?in eo qui Prometheus ĩscribi
tur.hoc uoluit dicere:attonita habet summa.Est ergo tanti ulla potẽtia:ut sit tibi tam ebrius sermo.Inge
niosus ille uir fuit: magnum exemplũ romanæ eloquentiæ daturus:nisi illũ eneruasset fœlicitas: imo ca/
strasset.Hic te exitus mouet:nisi iã cõtrahas uela:nisi qđ ille sero uoluit terrã leges.Poterã tecũ & hac Me
cœnatis sententia parẽ facere rationẽ.Sed mouebis mihi controuersiam si te noui:nec uoles quod debeo
in aspero & probo accipere:ut se res habet.ab Epicuro uersura faciẽda est:Ante inquit circũspiciendũ est

cum quibus edas & bibas:q̃ quid edas & bibas.Ná sine amico uisceratio leonis:ac lupi uita est.hoc non cõ
tinget tibi:nisi secesseris:alioquin habebis cõuiuas quos ex turba salutantiũ nomẽclator digesserit. Errat
autẽ qui amicũ in atrio quærit:in cõuiuio probat.nullũ habet maius malũ occupatus homo & bonis suis
obsessus q̃ ꝙ amicos sibi putat:quibus ipse nõ est:ꝙ beneficia sua efficatia iudicat:ad cõciliãdos amicos:cũ
quidã quo plus debẽt magis oderint.Leue æs alienũ debitorẽ facit:graue inimicũ.qd ergo?Beneficia non
parant amicitias:parãt si accepturos licuit eligere:si collocata nõ sparsa sunt.Itaq; dũ icipis esse mẽtis tuæ:
interim hoc cõsilio sapientiũ utere:ut magis ad rẽ existimes ꝑtinere quis:q̃ qd acceperit. Vale.

Incipit liber tertius. Epistola.xx.de cõcordia doctrinæ cũ uita:& de inæqualitate uitanda: & de pau/
pertatis beneficio:& ꝙ magnus est qui in diuitiis pauper est:sed securior qui caret eis.

I uales & te dignũ putas:qui aliquãdo fias tuus gaudeo.Mea enim gloria erit si te istic ubi
sine spe exeũdi fluctuariis extraxero.Illud ãt mi Lucili te rogo atq; hortor : ut philosophiã
in præcordia ima demittas:& experimentũ tui ꝓfectus capias:nõ oratiõe nec scripto : sed
animi firmitate:& cupiditatũ diminutione.uerba rebus proba.Aliud propositũ est decla
mantibus & assensionẽ coronæ captãtibus.Aliud his qui iuuenũ & ociosoꝝ aures dispu
tatiõe uaria:aut uolubili detinẽt. Facere docet philosophia:nõ dicere.& hoc exigit: ut ad
legẽ suã quisq; uiuat:ne orationi uita dissentiat:ut ipsa iter se uita unius siue omniũ actionũ dissensiõe co/
loris sit unius.Maximũ hoc est & officiũ sapientiæ & indiciũ:ut uerbis operã cõcordẽt:ut ipse ubiq; par si/
bi idẽq; sit.Quis hoc præstabit?pauci:aliqui tamẽ.est difficile hoc.nec dico sapientẽ semꝑ uno iturũ gra/
du:sed una uia.Obserua itaq; nunqd uestis tua domusq; dissentiãt.Nunqd in te liberalis sis:in tuos sordi/
dus.Nunqd cœnes frugaliter:ædifices luxuriose.Vnã semel ad quã uiuas regulã prende:& ad hanc omnẽ
uitã tuã exæqua.Quidã se domi cõtrahunt:dilatat foris & extendũt.uitiũ est hæc diuersitas:& signũ uacil
lantis animi:ac nondũ habẽtis tenorẽ suũ.etiã nũc dicã unde sit ista incõstantia:& dissimilitudo reꝝ cõsi/
lioruq;.Nemo proponit sibi qd uelit:nec si proposuit perseuerat in eo:sed trãsilit.nec tantũ mutat: sed re/
dit:& in ea quæ deseruit ac damnauit reuoluit.Itaq; ut relinquã diffinitiones sapiẽtiæ ueteris:& totũ cõ/
plectar humanæ uitæ modũ:hoc possum cõtentus esse.quid est sapientia? Semper idem uelle atq; idẽ nol
le.licet illã exceptiunculã non aduciã:ut rectum sit quod uelis:nõ potest cuiq̃ semper idem placere nisi re/
ctum.Nesciunt ergo homines quid uelint:nisi illo momento quo uolunt etiam in totũ nulli uelle aut nol
le decretũ est:Variat quotidie iudiciũ:& in cõtrarium uertit:atq; plærisq; agitur uita per lusum . Præme
ergo quod cœpisti:& fortasse perduceris:aut ad summũ:aut eo quod summum esse solus intelligas.quid
fiet inquis huic turbæ familiarium?turba ista cũ a te pasci desierit:ipa te pascet:aut quod tu beneficio tuo
non potes scire:paupertatis scies.illa ueros certosq; amicos retinebit.discedet quisquis non te sed aliud se
quæbatur.Non est autem uel ob hoc unum amanda paupertas:ꝙ a quibus ameris ostendet. O quãdo il/
le ueniet dies quo nemo in honorẽ tuũ mentiatur.Huc ergo cogitationes tuæ tendãt:hoc cura: hoc opta
omnia alia uota deo remissurus:ut contentus sis temetipso:& ex te nascẽtibus bonis.Quæ potest esse fœ
licitas proprior?Redige te ad parua ex quibus cadere nõ possis:idq; libentius facias.ad hoc pertinebit tri/
butũ epistolæ huius:quod statim conferam:inuideas licet:etiam nunc libenter pro me depẽdet.Epicurus
Magnificentior:mihi crede:sermo tuus in grabato uidebitur & in panno.non enim dicẽtur tantũ illa sed
probabuntur.Ego certe aliter audio quæ dicit Demetrius noster:cum illũ inquit: uidi nudũ quantomi/
nus q̃ in stramentis incubantẽ:nõ præceptor ueri:sed testis est.quid ergo?Num licet diuitias in sinu posi
tas contemnere?quid ni liceat?Et ille ingentis animi est qui illas circunfusas sibi multum diuq; miratus
qđ ad se uenerint ridet:suasq; audit magis esse q̃ sentit.Multũ est non corrũpi diuitiaꝝ contubernio. Ma
gnus est ille qui in diuitiis pauper est.Sed securior qui caret diuitiis.Nescio inquis quomodo iste paupta/
tẽ laturus ẽ:si in illã icidẽrit:nec scio ego Epicuri angelus:si pauper cõtẽpturus sit diuitias: si in illas icide/
rit.Itaq; in utroq; mẽs æstimãda est inspiciendũq;:an ille pauptati indulgeat:an hic diuitiis non ĩdulgeat.
Alioquin leue argumentũ est bonæ uoluntatis grabatus:aut pãnus:nisi apparuit aliquẽ illa non necessita
te pati:sed malle.Cæteꝝ magnæ indolis est ad ista nõ properare tanq̃ meliora:sed præparari tanq̃ ad faci/
lia.hæc sunt Lucili facilia.Cũ uero multo ante meditatus accesseris iucũda quoq; inest illis: sine qua nihil
est iucundũ:securitas.Necessariũ ergo iudico id qđ tibi scripsi.magnos uiros sæpe fecisse:aliquos dies iter
ponere quibus nos imaginaria paupertate exerceamus ad uerã.qđ eo magis faciendũ est:quo delitiis per
maduimus:& omnia dura ac difficilia iudicamus:potius excitandus ex somno:& uellicandus est animus:
admonendusq; naturã nobis minimũ cõstituisse.Nemo nascitur diues quisquis exit in lucẽ:iussus ẽ lacte
& panno esse contentus.ab his initiis nos regna non capiunt. Vale.

Epistola.xxi.ꝙ tendentẽ ad philosophiã impedit mũdanæ fœlicitatis falsa æstimatio. Et ꝙ solũ studio
sum ingeniũ facit aliquem clarũ.Et in omni quod habere cupimus:cupiditatibus detrahendum est.

Vm istis negociũ tibi esse iudicas de q̃bus scripseras.Maximũ negociũ tecum habes:tu tibi mole/
c stus es.Quid uelis nescis:melius probas honesta q̃ sequaris. Vides ubi sit posita fœlicitas:sed ad il
lam peruenire non audes.Quid sit autem quod te impediat:qua parum ipse dispicis dicam : Ma/
gna hæc esse existimas quæ relicturus es & cum ꝓposuisti tibi illã securitatẽ ad quã trãsiturus es : retinet
te huius uitæ a qua recessurus es fulgor:tanq̃ in sordida & obscura casurum.Erras Lucili ex hac uita ad il
lã ascendit.Quod interest inter splendorẽ & lucẽ:cũ hæc certã originẽ habeat:ac suã:ille niteat alieno hoc
inter hãc uitã & illam:hæc quia fulgore extrinsecus ueniẽte percussa est.Crassam illi statim umbrã faciet
quisquis obstiterit.Illa uero suo lumine illustris est.Studia te tua clarum & nobilem efficient . Exemplũ

Epicuri referã cum Idomeneo scriberet:& illũ a uita spinosa:ad fidelẽ stabilemq̧ gloriam reuocaret.Rigi
dæ tũc potẽtiæ ministrũ & magna tractantẽ.Si gloria inqt tangeris:notiorẽ te epistolæ meæ faciẽt: q̃ oia
ista quæ colis & ꝑpter quæ coleris.Nunqd ergo mẽtitus est?Quis Idomenea noscet?nisi Epicurus illum
suis litteris incidisset.Oẽs illos magistratus & satrapas:& Regẽ ipsum ex quo Idomenei titulus petebatur
obliuio alta suppressit.nomẽ Attici perire Ciceronis epistolæ nõ sinũt:nihil illi profuisset gener Agrippa:
& Tyberius ꝓ gener:& Drusus Cæsar ꝓnepos:inter tam magna noia taceret:nisi Cicero illũ applicuisset.
Profunda super nos altitudo tẽporis ueniet pauca ingenia caput exerent.& in idem quãdoq̧ silentiũ obi/
tura obliuioni resistẽt ac se diu uendicabũt.Quod Epicurus amico suo potuit ꝓmittere:hoc tibi promit
to Lucili.Habeo apud posteros gratiã:possum mecũ duratura nomina educere.Virgilius noster duobus
memoriã æternã promisit:& præstat.Fortunati ambo siqd mea carmina possunt:Nulla dies unq̃ me mo
ri uos eximet æuo.Dum domus Aæneæ capitolii immobilẽ saxũ.Accolet imperiũq̧ pater romanus habe
bit.quoscunq̧ in mediũ fortuna protulit:quicunq̧ mẽbra ac partes alienæ potentiæ fuerant: hoꝶ gratia
uiguit domus frequẽtata est:dum isti steterũt:post ipsos cito memoria defecit.Ingenioꝶ crescit dignatio:
nec ipsis tantũ honor habet̃:sed quicquid illoꝶ memoriæ adhæsit excipit̃:ne gratis Idomeneus in episto
lam meam uenerit:ipse eam de suo redimet.Ad hunc Epicurus illã nobilẽ sentẽtiã scripsit:qua hortat̃: ut
Pytoclea locupletem non publica: nec ancipiti uia faciat.Si uis inquit Pytoclea diuitẽ facere:non pecũiæ
adiiciendum:sed cupiditatibus detrahendũ est.& apertior ista sententia est:q̃ interꝑtanda sit: & disertior
q̃ adiuuanda:hoc unum te admoneo ne istud tantũ existimes de diuitiis dictum:quocunq̧ trãstuleris idẽ
poterit.Si uis Pytoclea honestum facere:non honoribus adiiciendũ est:sed cupiditatibus detrahendũ. Si
uis Pytoclea esse in perpetua uoluptate:nõ uoluptatibus adiiciendum est:sed cupiditatibus detrahẽdum.
Si uis Pytoclea senem facere:& implere uitam:non annis adiiciendum est:sed cupiditatibus detrahẽdum
est.has uoces non est ꝙ Epicuri esse iudices:publicæ sunt:quod fieri in senatu solet:faciendũ ego in philo/
sophia quoq̧ existimo.Cum censuit aliquis quod ex parte mihi placeat:iubeo illum diuidere sententiã &
sequor.Pro eo libentius Epicuri egregia dicta commemoro:ut isti qui ad illa confugiunt:spe mala indu/
cti q uelamenta ipsa suorum uitiorum habituros se existimant: probent quocũq̧ ierint honeste esse uiuẽ
dum.Cum audierint ista audiẽt istic:hortulos & inscriptum hortulis:hospes hic bene manebis:hic sum
mum bonum uoluptas est:paratus erit istius domicilii custos:hospitalis humanus:& te polenta excipiet:
& aquam quoq̧ large administrabit:& dicet.Et quid bene acceptus es?Non irritant inquit hi hortuli fa
mem sed extinguunt.nec maiorem ipsis potionibus sitim faciũt: sed naturali & gratuito remedio sedãt.
In hac uoluptate consenui:de his tecum desideriis loquor quæ consolationem non recipiũt:quibus dãdũ
est aliquid ut deficiãt.Nam de illis extraordinariis quæ licet differre:licet castigare & oprimere. hoc unũ
cõmune faciam:ista uoluptas naturalis est:nõ necessaria:huic nihil debes.Siquid impendis uoluntariũ ẽ:
uenter præcepta nõ audit:poscit:appellat:non est molestus creditor:paruo dimittitur si modo das illi qđ
debes:non quod potes. Vale.

Epistola.xxii.ꝙ occupationes consilio relinquendæ sunt:non præcipitanter fugiẽdæ:& de uaria quiete
locorum:& ꝙ homines peiores moriuntur q̃ nascantur.

i Am intelligis educendũ esse te:ex istis occupationibus speciosis & malis.sed quomodo id conseq
possis quæris.quædã nõ nisi a præsente mõstrant̃.Nõ potest medicus per epistolas cibi aut balnei
tempus eligere:uena tangenda est.Vetus prouerbiũ est:Gladiatorẽ in arena capere cõsiliũ:aliquid
aduersarii uultus:aliquid manus mora:aliquid ipsa inclinatio corporis ĩtuentẽ monet. Quid fieri soleat:
quid oporteat in uniuersum & mandari potest & scribi.Tale cõsilium non tantũ absentibus sed etiã po/
steris datur.illud autem quando fieri debeat:aut quẽadmodũ ex longinquo nemo suadebit:cũ rebus ipsis
deliberandũ est.Non tantũ præsentis:sed uigilantis est occasionẽ obseruare properantem. Itaq̧ hanc cir/
cũspice:hanc si uideris prẽde:& toto impetu:totis uiribus id age:ut te istis officiis exuas.Et quidẽ quã sen
tentiã feram attende.Censeo aut ex ista uita tibi:aut e uita exeundũ.Sed illud idẽ existimo:leui eundũ uia:
ut quod male implicuisti:soluas potius q̃ abrumpas:dũmodo si alia soluendi ratio nõ erit uel abrumpas.
Nemo tam timidus est:ut malit semper pẽdere q̃ semel cadere.Interim quod primũ est impedire te noli:
cõtentus esto negociis in quæ descendisti:uel quod uideri põt maius incidisti.Non ẽ quod ad ultiora nita
ris:aut perdas excusationem.& apparebit te non incidisse.ista enim quæ dici solent falsa sunt:nõ potui ali
ter.Quid si nollẽ?necesse erat.Nulli necesse est fœlicitatẽ cursu sequi.est aliqd etiã si non repugnare subsi
stere:nec instare fortunæ ferẽti.Nũquid offenderis:si in cõsiliũ nõ uenio tantũ:sed aduoco?Et quidẽ pru/
dentiores q̃ ipse sum:ad quos soleo deferre:si quid delibero.Epicuri epistolã ad hanc rem pertinentẽ legi:
Idomeneo quæ scribitur:quẽ rogat ut quantũ potest fugiat & properet:anteq̃ aliq̃ uis maior interueniat:
& auferat libertatẽ recedẽdi.Idẽ tamẽ subiicit:nihil esse tentandũ:nisi cũ apte poterit: tẽpestiueq̧ tentari.
Sed cũ illud tẽpus captatũ diu uenerit:exiliendũ ait.Dormitare de fuga cogitantẽ uetat:& sperat etiam ex
difficillimis salutarẽ exitũ:si nec properemus ante tempus:nec cessemus in tempore.Puto nũc & stoicam
sententiã quæris:nõ est ꝙ quisq̃ illos apud te temeritatis infamet cautiores q̃ fortiores sunt.Expectas for/
sitã ut tibi hæc dicant̃?Turpe est cedere oneri:luctari cũ officio quod semel recepisti. Non est uir fortis &
strenuus qui laborẽ fugit:ueꝶ ubi crescit illi animus ipsa reꝶ difficultate.Dicentur tibi ista:si operæpræ/
ciũ habebit perseuerantia:si nihil indignũ bono uiro faciendũ patiendũue erit.alioquin sordido se & cõtu
melioso labore cõteret:nec in negociis erit negocii causa.ne illud quidẽ quod existimas eum factuꝶ faciet
ut ambitiosis rebus implicitus:eaꝶ semper æstus ferat.Sed cũ uiderit grauia in quibus uolutatur incerta

ancipitia refert pedẽ:non uertet terga:sed sensim recedet in tutũ. Facile ẽ autẽ mi Lucili occupatiões euadere:si occupationũ præmia contẽpseris. Illa sunt quæ nos moranť & detinẽt. Quid ergo? Tam magnas spes relinquã? Ab ipsa messe discedã? Nudum erit latus? Incomitata lectica? Atriũ uacuũ? Ab his ergo in uiti homines recedũt:& mercedẽ miseriaꝝ amant:ipsas execranť. Sic de ambitione: quomodo de amica quæruntť. Idem si ueꝝ affectũ eoꝝ inspicias:non oderunt sed litigant. Excute istos qui quæ cupiere deplorant:& de earum rerum loquuntur fuga:quibos carere nõ possunt. Videbis uoluntariã esse illis in eo moram quod ægre ferre ipsos:& misere loquunť. Ita est mi Lucili:paucos seruitus plures seruitutẽ tenẽt:sed si deponere illã in animo est:& libertas bona fide placuit. In hoc autẽ unũ aduocationẽ petis ut sine perpetua solicitudine id tibi facere cõtingat. Quid ni te tota cohors stoicoꝝ probatura sit. Omnes Zenones & Crysippi moderata:& honesta:& uera suadebũt. Sed si propter hoc tergiuersaris : ut circũspicias : quantũ feras tecũ & q̃ magna pecunia instruas ociũ:nunq̃ exitũ inuenies. Nemo cũ sarcinis enatat. Emerge ad meliorẽ uitam propiciis diis:sed non sic quo modo istis propicii sunt:qbus bono ac benigno uoltu mala magnifica tribuerũt. ad hoc unũ excusati:ꝙ ista quæ urunt:quæ excruciant:optãtibus data sunt. Iam imprimebã epistolæ signũ:resoluenda est:ut cũ soléni ad te munusculo ueniat:& aliquã magnificam uocẽ secũ ferat:& ecce occurrit mihi nescio utrũ uerior:an eloquẽtior:cuius ĩquis? Epicuri. Adhuc enim alienas sarcinas adoro. Nemo nõ ita exit e uita tanq̃ modo intrauerit quẽcunq̃ uis occupa: adolescentẽ : senẽ mediũ inuenies æque timidũ mortis:æque insciũ uitæ. Nemo quicq̃ habet facti. i futuꝝ enim nostra distulimus. Nihil me magis in ista uoce delectat q̃ ꝙ exprobať senibus ĩfantia. Nemo inquit aliter: q̃ quomodo natus est exit e uita:Falsum est. peiores morimur q̃ nascimur:nostrum istud nõ naturæ uitium est. Illa de nobis conquæri debet. & dicere:quid hoc est? sine cupiditatibus uos genui:sine timoribus:sine superstitione:sine perfidia:cæterisq̃ pestibus:quales intrastis exite:percepit sapientiã:siquis tam securus moritur q̃ nascitur:nunc uero trepidamus:cũ periculũ accessit:nõ animus nobis:nõ color constat:lachrymæ nihil ꝓfuturæ cadũt. Quid est turpius:q̃ in ipso limine securitatis esse solicitũ. Causa autẽ hæc ẽ:ꝙ inanes omniũ bonoꝝ sumus:uitæ desiderio laboramus. non enim apud nos pars eius ulla subsedit:transmissa ẽ & effluxit Nemo q̃ bene uiuat:sed q̃diu curat:cũ oĩbus possit contingere:ut bene uiuant:ut diu nulli. Vale.

Epistola. xxiii. De solido & inani gaudio:& de malo uitæ principio.

p Vtas me tibi scriptuꝝ q̃ humane nobiscũ hyems ægerit:quæ & remissa fuit & breuis : q̃ malignũ uer sit:q̃ præposteꝝ frigus:& alias ineptias uerba quærentiũ. Ego uero aliquid quod mihi & tibi prodesse possit:scribã. Quid autẽ ĩperit:nisi ut te exhorter ad bonã mentẽ. Huius fundamentum quod sit quæris. Ne gaudeas uanis: Fundamentũ hoc esse dixi:etiã culmẽ est. ad summa ꝑuenit:q scit quo gaudeat:qui fœlicitatẽ suã in aliena potestate non posuit. solicitus est:& incertus sui quem spes aliqua ꝓritat licet ad manũ sit:licet non ex difficili petatur:licet illũ nunq̃ sperata deceperint . Hoc ante oĩa fac mi Lucili:disce gaudere:existimes me nũc detrahere tibi multas uoluptates:qui fortuita submoueo: qui spes dulcissima oblectamenta deuitandas existimo. Immo cõtra. nolo tibi unq̃ deesse lætitiã. Volo illã tibi domi nasci:nascitur si modo intra te ipsum sit. Cæteræ hilaritates nõ implẽt pectus:sed frontẽ remittunt: leues sunt:nisi forte tu iudicas eum gaudere qui ridet:animus debet eẽ alacer & fidens:& super omnia erectus. Mihi crede:res seuera est uerum gaudiũ. An tu existimas quẽq̃ soluto uultu:& ut isti delicati loquũtur:hilari oculo mortẽ contemnere : pauptati domũ aperire? uoluptates tenere sub fræno? meditari dolorum patientiã? Hæc qui apud se uersat in magno gaudio est:sed paꝝ blando. In huius gaudii possessione esse te uolo:nunq̃ deficiet:cum semel unde petatur inueneris:leuiũ metalloꝝ fructus in summo ẽ illa opulentissima sunt:quoꝝ in alto latet uena:assidue plenius responsura fodienti. Hæc quibus delectãť uulgus:tenuẽ habent ac persusoriã uoluptatẽ:& quodcunq̃ inuentitiũ gaudiũ est:fundamento caret. hoc de quo loquor ad qđ te conor perducere solidũ est:& ꝙ plus pateat introrsus. Fac oro te Lucili charissime: qđ unum potest te præstare fœlicẽ:disiice & cõculca ista quæ extrinsecus splendẽt:quæ tibi promittũtur ab alio:ad ueꝝ bonũ specta:& de tuo gaude. Quid est ãt hoc de tuo? Teipso & tui optima parte. Corpusculum quoq̃ ẽt si nihil fieri sine illo potest:magis necessariã rem crede: q̃ magnã. Vanas suggerit uoluptates breues pœnitẽdas:ac nisi magna moderatione tẽperenť in cõtrariũ abituras. Ita dico in præcipiti uoluptas ad dolorẽ uergit:nisi modũ teneat. Modũ ãt tenere in eo difficile est:qđ bonum eẽ credideris. Viri boni auiditas tuta est. Quid sit istud interrogas aut unde subeat:dicã: Ex bona cõscientia : ex honestis consiliis:ex rectis actionibus:ex contemptu fortuitoꝝ:ex placido uitæ:& continoo tenore unam præmẽtis uiam. Nam illi qui ex aliis propositis in alia transiliunt:aut ne trãsiliunt quidẽ:sed casu quodã trãsmittunť. Quomodo habere quicq̃ certum mãsurũue possunt suspẽsi & uagi. Pauci sunt qui cõsilio se suaq̃ disponant cæteri eoꝝ more qui fluminibus innatãt:nõ eunt:sed feruntť. Ex quibus alios leuior unda detinuit: ac mollius uexit:alios uehementior rapuit:alios proximæ ripæ cursu languescente deposuit:alios torrẽs impetus deiecit in mare. Ideo cõstituendũ est quid uelimus:& in eo perseuerandũ. Hic est locus soluendi æris alieni. possum enim uocem tibi Epicuri tui reddere:& hanc epistolã liberare. Molestũ est semper uitam in choare:aut si hoc modo magis sensus potest exprimi:male uiuunt q semper uiuere incipiunt. Quare in quis? desiderat enim explanationem ista uox. Quia semper illis imperfecta uita est. Non potest autẽ stare paratus ad mortem qui non incipit uiuere. Id agendum est:ut satis uixerimus. Nemo hoc putat qui orditur maximam uitam. Non est ꝙ existimes paucos esse hos propemodum omnes sunt. Quidam uiuere tunc incipiunt:cum desinendum ẽ. si hoc iudicas mirum:adiiciam quod magis admireris. Quidã anteuiuere desierunt:q̃ inciperent. Vale.

Epistola.xxiiii.de præmeditatione futurorum periculorum.& de non timenda morte.& de non inc͂osulte animum inclinando.

Olicitum te esse scribis de iudicii eue͂tu:quod tibi furot inimici denunciat:& existimas me suasu
s rum:ut meliora tibiipsi proponas & acquiescas spei blandæ.Quid enim necesse est mala accersere & satis cito patie͂da cum uenerint:Præsumere ac præsens te͂pus futuri metu perdere:e͂ sine dubio stultu͂:qa qua͂doq͂ sis futurus miser:esse iam misex.Sed ego alia te ad securitate͂ uia duca͂.si uis omnem solicitudine͂ exuere:quicquid uereris ne eueniat:euentux utiq͂ propone:& quodcunq͂ illud est malu͂ tecum ipse metire:ac timore͂ tuum taxa.intelliges profecto aut no͂ magnum:aut non longum esse quod metuis nec diu exempla quibus co͂firmeris colligenda sunt.Omnis illa ætas tulit in qua͂cu͂q͂ parte͂ rex:uel ciuiliu͂:uel externax memoria͂ miseris occurre͂t tibi ingenia:aut profectus:aut impetus magni. Nu͂quid accidere tibi si da͂naris potest durius:q͂ ut mittaris in exiliu͂?ut ducaris in carcere͂:nunquid ultra qcq͂ corpori time͂dum est:q͂ ut uratur?q͂ ut pereat?singula ista constitue:& co͂temptores eorum cita:qui non quærendi sed eligendi sunt.Damnatio͂em suam Rutilius sic tulit:tanq͂ nihil illi molestu͂ aliud esset:q͂ q͂ male iudicaret. Exiliu͂ Metellus fortiter tulit.Rutilius e͂t libe͂ter.Alter ut rediret reipub.præstitit.Alter reditu͂ suu͂ Syllæ negauit:cui nihil tu͂c negabatur.In carcere Socrates disputauit:& exire(cu͂ e͂ent qui permitterent fugam) noluit:rema͂sitq͂ ut duax rex grauissimax hominibus metum demeret:mortis & carceris.Mutius ignibus manu͂ imposuit.Acerbu͂ est uri:quanto acerbius:si id te facie͂te patiaris.Vides homine͂ non eruditum nec ullis præceptis co͂tra morte͂:aut dolore͂ subornatu͂:militari tantu͂ robore instructu͂:pœnas a se irriti conatus exigente͂:spectator destillа͂tis in hostili foculo dextræ stetit:nec ante remouit nudis ossibus fluc͂tem manu͂ q͂ ignis illi ab hoste subductus est.Facere aliqd in illis castris fœlicius potuit:nihil fortius. Vide qua͂to acrior sit ad occupando pericula uirtus:q͂ crudelitas ad irroga͂da.Facilius Porsenna Mutio agnouit que͂ uoluerat occidere:q͂ sibi Mutius q͂ no͂ occiderit:deca͂tatæ iquis i omnibus scholis fabulæ istæ sunt.Tu mihi cu͂ ad contemnendu͂ morte͂ uentu͂ fuerit.Catone͂ narrabis.Quid ni ego narre͂? Vltima illa nocte Platonis libru͂ legente͂ posito ad caput gladio:duo hæc in rebus extremis instrume͂ta prospexerat:altex ut uellet mori:altex ut posset.Compositis ergo rebus utcu͂q͂ co͂poni fractæ atq͂ ultimæ poterant:id agendum existimauit:ne cui Catone͂ aut occidere liceret:aut seruare contigeret.& stricto gladio que͂ usq͂ in illu͂ die͂ ab omni cæde pux seruauerat.Nihil inquit ægisti fortuna omnibus conatibus meis ostando non pro me adhuc:sed pro patriæ libertate pugnaui.nec ageba͂ tanta pertinacia ut liber:sed ut inter liberos uiuere͂.nu͂c quonia͂ deploratæ sunt res generis humani:Cato deducatur in tutum.impressit deinde mortifex corpori uulnus:quo obligato a medicis:cum minus sanguinis haberet minus uiru͂ animi.Idem iam non tantu͂ Cæsari:sed sibi iratus nudas in uulnus manus ægit:& generosum illu͂ co͂temptore͂q͂ omnis potentiæ spiritu͂ non emisit:sed eiecit.Non in hoc exempla hæc co͂gero:ut ingenium exercea͂:sed ut te aduersus id qđ maxime terribile uidet͂ exhorter.Facilius aute͂ exhortabor:si oste͂dero non tantu͂ fortes uiros hoc mome͂tum efflandæ animæ co͂tempsisse:sed quosda͂ ad alia ignauos:in hac re æquasse animum fortissimox:sicuti illu͂ Cnei Pompei socex Scipione͂:qui co͂trario in Africam ue͂to relatus:cum teneri naue͂ suam uidisset ab hostibus:ferro se tra͂suerberauit.& q͂rentibus ubi Imperator esset:Imperator iquit se bene he͂t. Vox hæc illum parem maioribus fecit:& fatalem Scipionibus in Africa gloriam:non est iterrumpi passa.Multum fuit Carthaginem uincere:sed amplius mortem.Imperator inquit bene se habet. An aliter debebat Imperator equide͂ Catonis mori?No͂ reuoco te ad historias:nec ex omnibus seculis co͂temptores mortis qui sunt plurimi:colligo.Respice ad hæc nostra te͂pora:de quox languore:ac delitiis quærimur. Ois ordinis homines succurre͂t:omnis fortunæ:omnis ætatis:qui mala sua morte præciderint.Mihi crede Lucili:adeo mors timenda non est:ut beneficio eius nihil anteferendu͂ timendumue sit. Securus itaq͂ inimici minas audi:& q͂uis co͂scie͂tia tua tibi fiducia͂ faciat:tamen quia multa extra causam ualent:& quod æquissimu͂ est spera:& ad id te quod est iniquissimu͂:para.Illud au͂t ante omnia meme͂to:demere rebus tumultu͂ ac uidere quid in quacu͂q͂ re sit.scies nihil esse in istis terribile:nisi ipsum timore͂. Quod uides accidere pueris:hoc nobis quoq͂ maiusculis pueris euenit.Illi quos amant:q͂bus assueueru͂t:cu͂ quibus ludunt:si p͂sonatos uident expauescunt:non hominibus tantum:sed rebus persona demenda est: & reddenda facies sua.Quid mihi gladios & ignes ostendis & turbam carnificu͂ circa te frementem? Tolle istam pompa͂ sub qua lates:& stultos territas:mors est:quam nuper seruus meus:quam ancilla co͂te͂psit.Quid tu rursus mihi flagella & eculeos magno apparatu explicas?Quid tu singulis articulis:singula machinamenta quibus extorqueantur apta:& mille alia instrume͂ta excarnificandi particulatim hominis?Pone ista quæ nos obstupefaciu͂t:iube conticescere gemitus & exclamationes:& uocu͂ inter lacerationes elisax acerbitate͂. Ne͂pe dolor est quem podagricus ille co͂temnit:quem stomathicus ille in ipsis delitiis perfert:quem in puerperio puella perpetitur:leuis est si ferre possum:breuis est si ferre non possum.Hæc in animo uoluta quæ sæpe audisti:sæpe dixisti:sed an uere audieris:an uere dixeris:effectu proba.Hoc enim turpissimum e͂:qđ nobis obiici solet:uerba nos philosophiæ:non opera tractare.Quid tu nunc primu͂ tibi mortem imminere scisti:nunc exilium:nunc dolorem?In hoc natus es:quicquid fieri potest:quasi futurum cogitemus:qđ facere te moneo:sed scio te certe fecisse.Nunc admoneo ut animu͂ tuu͂ non mergas in istam solicitudinem. Hebetabitur enim & minus habebit uigoris cum exigendum erit:adhuc illum a prima causa ad publica͂. dic mortale tibi & fragile corpusculum esse:cui non ex iniuria tantum:aut ex potentioribus uiribus denunciabitur dolor:sed ipsæ uoluptates in tormenta uertuntur.Epulæ cruditatem afferu͂t:ebrietates neruox torporem tremoremq͂:libidines pedum:manuu͂:articulox omnium deprauationes. Pauper fiam;

Iter plures ero.exul fiá:ibi me natũ putabo quo mittar.Alligabor.Quid enim?Nũc solutus sum.ad hoc
me natura graue corporis mei pondus astrinxit:moriar hoc dicis:desiná ægrotare posse:desinam alligari
posse:desinam mori posse.Nõ sum tam ineptus ut Epicuream cantilenam hoc loco persequar.& dicá:ua
nos esse inferoꝝ metus:nec Ixionem rota uolui:nec saxum humero Sisyphi trudi in aduersum: nec ullius
uiscera:& renasci posse quotidie:& Carpi.Nemo tá puer est:ut Cerbeꝝ timeat:& tenebras:& larualé habi
tum nudis ossibus cohærentiũ.Mors nos aut consumit:aut exuit.emissis meliora restant onere detracto:
cõsumptis nihil restat:bona pariter malaq; submota sunt.Permitte mihi referre hoc loco tuum uersum:
si prius admonuero:ut te iudices non aliis scripsisse ista sed etiam tibi.Turpe est aliud loqui:aliud sentire:
quanto turpius aliud scribere:aliud sentire.Memini te illum locũ:aliquando tractasse:non repente nos in
morté incidere:sed minutatim procedere.Quotidie morimur.quotidie enim demitur aliqua pars uitæ:
& tunc quoq; cum crescimus:uita decrescit.Infantiá amisimus:deinde peuritiá: deinde adolescentiá usq;
ad extremum quicquid transi temporis perit:huncipsum quem agimus dié:cũ morte diuidimus.quem
admodũ clepsydra non extremũ stillicidiũ exhaurit:sed quicquid ante defluxit:sic ultima hora qua eé de
finimus:non sola morté facit:sed sola consumat:tũc ad illam peruenimus:sed diu uenimus.Hæc cum
scripsisses quo soles ore semper quidam magnus:nunq̃ tamé acrior q̃ ubi ueritati commendas uerba.Di/
xisti mors nõ ultima uénit:sed quæ rapit ultima mors est.Malo te legas:q̃ epistolam meá.Apparebit enim
tibi hanc quam timemus morté extremá esse non solam uideo quo spectes.Quæris quid huic epistolæ i
fulserim.quod dictum alicuius animosum:qđ præceptum utile ex hac ipsa materia quæ in manibus fuit:
mittetur aliquid.Obiurgat Epicurus non minus eos qui mortem concupiscunt:q̃ eos qui timent.& ait:
Ridiculũ est currere ad morté tedio uitæ:cum genere uitæ:ut currendum esset ad morté effeceris.Ité alio
loco dicit.Quid tam ridiculum:q̃ appetere mortem cum uitam tibi inqetá feceris metu mortis. His adii
cias:& illud eiusdem notæ:liquet tantam hominum imprudentiá esse immo dementiá:ut quidam timo
re mortis cogant ad mortem.Quicquid horum tractaueris cõfirmabis animum:uel ad mortis:uel ad ui
tæ patientiá.At in utrunq; emonendi:ac firmandi sumus:& ne nimis amemus uitá:& ne nimis oderimus
etiam cum ratio suadet finire:sed non timere:nec cum pro cursu capiendus est impetus.Vir fortis ac sapi
ens non fugere debet e uita:sed exire:& ante omnia ille quoq; uitetur affectus qui multos occupauit : libi/
do scilicet moriendi.Est enim mi Lucili:ut ad alia:sic etiam ad moriendũ incõsulta animi inclinatio:quæ
sæpe generosos atq; accerrimæ indolis uiros corripit:sæpe ignauos iacentesq; illi cõtemnũt uitá hi grauá/
tur.Quosdá subit eadé faciendi uiuendiq; satietas:& uitæ non odiũ:sed fastidiũ:in quod prolabimur ipsa
pelléte philosophia:dum dicimus quousq; eadem.Nempe expergiscar:dormiam:satiabor:esuriá:algebo:
æstuabo:nullius rei finis est:sed in orbé nexa sunt omnia:fugiunt ac sequũtur diem nox præmit:dies no/
ctem:æstas in autumnũ desinit:autumno hyems instat:quæ uere compescit.Omnia sic transeunt : ut re/
uertant nihil noui uideo:nihil noui facio:fit aliquando & huius rei nausea:multi sunt.qui non acerbum
iudicent uiuere:sed superuacuum. Vale.

Epistola.xxv.De corrigendis & non inueterandis uitiis.Et de imaginaria boni uiri præsentia.

q Vod ad duos amicos nostros pertinet:diuersa uia eundũ est.alterius enim uitia emendáda: alteri/
us frangenda sunt.utar libertate tota:non amo illũ nisi offendo.Quid ergo inquis? Quadragena
riũ pupillũ cogitas sub tutela tua continere.Respice ætaté eius iam durá & intractabilé: nõ potest
reformari:tenera finguntur:an profecturus sim nescio.malo successum mihi:q̃ fidé deesse:nec desperaue/
ris:etiam diutinos ægros posse sanari:si cõtra intemperantiá steteris:si multa inuitos & facere coegeris &
pati.Nec de altero quidem satis fiduciæ habeo:excepto eo q; adhuc peccare erubescit.nutriédus est hic pu
dor qui q̃diu in animo eius durauerit.aliquis erit bonæ spei locus.Cum hoc ueterano partius agendũ pu
to.ne in desperationé sui ueniat nec ullum tempus aggrediédi melius fuit:q̃ hoc fuerat dum iterquiescit.
dum emédato similis est:aliis hæc intermissio eius imposuit:mihi uerba nõ dat:expecto cum magno fœ/
nore uitia reditura:quæ nũc scio cessare:non deesse.Impendá huic rei dies:& utrũ possit aliquid agi:an nõ
possit:experiar.Tu nobis te ut facis forté præsta:& sarcinas cõtrahe:nihil ex his quæ habemus necessariũ
est:ad legé naturæ reuertamur:diuitiæ paratæ sunt:aut gratuitũ é quo ægemus:aut uile. Panem & aquá
natura desiderat.nemo ad hæc pauper est:intra quæ quisquis desideriũ suũ claudit:cum ipso Ioue de fœ/
licitate cõtendat:ut ait Epicurus:cuius aliquá uocem huic epistolæ inuoluam.Sic fac iquit omnia tanq̃ te
spectet aliquis.Prodest sine dubio:custodé sibi imposuisse:& habere qué respicias:quem interesse cogita/
tionibus tuis iudices.Hoc quidé longe magnificentius est:sic uiuere tanq̃ sub alicuius bõi uiri: ac semper
præsentis oculis.Sed ego etiá hoc contentus sum:ut sic facias quæcunq; facies:tãq̃ spectet aliquis. Omnia
nobis:mala solitudo persuadet.Cum iam profeceris tantũ:ut sit tibi etiá tui reueréntia:licebit dimittas pe/
dagogũ.Interim te aliquoꝝ auctoritate custodi.Aut Cato ille sit:aut Scipio:aut Lælius:aut cuius interué
tu:perditi quoq; homines uitia supprimerent:dum te efficis eum cum quo peccare nõ audeas.Cum hæc
effeceris:& aliqua cœperit apud te tui esse dignatio:icipiam tibi permittere:quod idem suadet Epicurus:
Tunc præcipue in teipso secede:cum esse cogeris in turba.Dissimilem te fieri multis oportet: dum tibi tu
tum non sit a te recedere.Eircumspice singulos.Nemo est cui non satius sit:cum quolibet esse q̃ secũ. Tũc
præcipue in teipso secede:cũ esse rogeris in turba:si bonus uir:si quietus:si temperans uis esse:alioquin in
turbam tibi a te recedendũ est.Istic enim malo uiro propius es. Vale.

Epistola.xxvi.De non accusando defectum naturæ.& qualiter boni uiri meritum mors excutiat. & q;
egregium sit mortem discere.

m

Odo dicebam tibi in conspectu eē meæ senectutis:iam uereor ne senectutem post me relinq̄rim: aliud iam his annis:huic corpori uocabulū cōuenit.quoniā quidē senectus lassæ ætatis nō fractæ nomen est:inter decrepitos me numera & extremū tangentes.gratias tamē mihi apud te ago.Nō sentio in animo ætatis iniuriā cum sentiā in corpore tātum uitia & uitiorum ministeria senuerūt;uiget aīus & gaudet:nō multū sibi gaudet eēt cū corpore magnā partē oneris sui posuit:exultat:& mihi facit cōtrouersiam de senectute:hunc ait esse florē suum.credamus illi:bono suo utatur.ire in cogitatiōem iuuat: & dispicere quid ex hac tranquillitate ac modestia morum sapientiæ debeam:qd ætati:& diligenter excutere quæ nō possim facere:quæ nolim prosit ne habituro aliquid si quicquid nolim:quicquid nō possim: non posse me gaudeo.Quæ enim quærela est?quod incōmodū?si quicquid debet desinere deficit.Incōmodum summū est inquis:minui & deperire:& ut proprie dicam liq̄scere.Non enim subito impulsi ac prostrati sumus:carpimur:singuli dies aliquid subtrahunt uiribus:& quis exitus est melior q̄ in finē suū natura soluēte dilabi?Non quia aliquid mali est ictus & e uita repētinus excessus:sed quia leuis hæc uia ē subduci.Ego certe uelut appropiuquet experimentū:& ille laturus sentētiā de omnibus annis meis dies uenerit:ita me obseruo & alloquor.Nihil ē inq̄ adhuc:quod aut rebus:aut uerbis exhibuimus:leuia sunt ista & fallacia pignora animi:multisq; inuoluta lenocinis:qd̄ ꝑfecerim:morti crediturus sum.Nō timide itaq; componor ad illum diem:quo remotis strophis ac fucis:de me iudicaturus sum: utrum loquor fortia an sentiā.nunqd simulatio fuerit:& miuus qcquid contra fortunā iactaui uerborū cōtumaciū.Remoue existimationē hominū:dubia semper ē:& in partē utranq; diuiditur. Remoue studia : totā uitam tracta:mors de te pronunciatura ē:ita dico disputationes & litterata colloquia:& ex præceptis sapiētium uerba collecta:& eruditus sermo:non ostendunt uerū robur animi.Est enim oratio etiam timidissimis audax.Quid ægeris:tūc apparebit:cū aiam ages.Accipio patiēter cōditionē humanam:nō reformido iudiciū.Hæc mecū loquor:sed tecū quoq; me locutū puta.Iuniores:quid refert?non dinumerātur anni.Incertū est quo te loco mors expectet.Itaq; tu illā omni loco expecta.Desinire iam uolebam:& manus expectabat ad clausulā:sed cōficienda sunt sacra:& huic epistolæ uiaticū dandum est.Putas me nō dicere:unde sumpturus sum mutuū:scis cuius.arca utar.Expecta me pusillū & de domo fiet numeratio:interi cōmodabit Epicurus:qui ait:Meditare utrū cōmodius sit:uel mortē trāsire ad nos:uel nos ad eā.Hic patet sensus:egregia res est mortē cōdiscere:superuacuū forsitan putas id discere quo semel utendū ē hoc ē ipsum quare meditari debeamus:semper discēdū est:quod an sciamus:experiri nō possumus:meditare mortē: qui hoc dicit meditari libertatē iubet:qui mori didicit:seruire dedidicit.Supra oēm potētiam ē : certe extra omnem.quid ad illū carcer:& custodia:& claustra?liberū hostiū est.Vna est cathena quæ nos alligatos tenet:amor uitæ:qui ut non est abiiciendus:ita minuendus est, ut si quando res existet : nihil nos detineat nec impediat:quo minus parati simus:quod quandoq; faciendum est:statim facere. Vale.

Epistola.xxvii.De uoluptatis nocumento & uirtutis gaudio:ad quod per externum adiutorium non uenitur.& q̄ nunq̄ nimis dicitur:quod non satis discitur.

t

V me inquis mones.iam enim te ipse monuisti:iam correxisti:ideo aliorum emendationi uacas. Non sum tam improbus ut curatiōes æger obeā:sed tanq̄ in eodē ualitudinario iaceā de cōmuni malo tecū colloquor:remedia cōuineo.Sic itaq; me audi tanq̄ mecū loquar:in secretū te meum admitto & te adhibito:mecū exigo:clamo mihi ipē:numera annos tuos:& pudebit eadem uelle:quæ uolueras puer:eadē parare.Hoc deniq; tibi circa diem mortis præsta moriantur ante te uitia.Dimitte istas uoluptates turbidas:magno leuandas:non uenturæ tantū:sed præteritæ nocent.Quēadmodū scelera etiam si non sint depræhensa cum fierent:solicitudo nō cum ipsis abūt.ita improbarū uoluptatū:etiā post ipsas poenitentia est:non sunt solidæ:nō sunt fideles.etiā si nō nocent fugiunt.Aliquod potius bonū mansurū circumspice:nullū autē est:nisi quod animus ex se sibi iuuenit.Sola uirtus præstat gaudiū perpetuū: securū:etiā si quid obstat nubium modo interuenit:quæ infra ferunt:nec unq̄ diem uincūt. Quando ad hoc gaudiū peruenire cōtinget?Non quidē cessatur adhuc.sed festinatur:multū restat operis in quod ipse necesse est uigiles:ipse laborē tuum impendas.Si effici cupis : delegationem res ista nō recipit.Aliud litterarum genus adiutoriū admittit . Caluisius Sabinus memoria nostra fuit diues:& patrimonium habebat liberum & ingenuū:nunq̄ uidi hominē beatū indecētius.Huic memoria tam mala erat:ut illi modo nomen Vlyssis excideret:modo Achillis:modo Priami:quos tam bene nouerat:q̄ pedagogos nostros nouimus.Nemo uetulus nomenclator qui nomina non reddit:sed imponit tam properanter:q̄ ille Troianos & Achiuos ꝑsalutabat.Nihilominus eruditus uolebat uideri.Hāc itaq; cōpendiariā excogitauit . magna summa emit seruos:unum qui Homerum teneret:alterum qui Hesiodum.nouem præterea lyricis: singulos assignauit:magno emisse illum non est quod mireris:non iuenerat faciēdos:sed locauit.Postq̄ hæc familia illi cōparata est:coepit conuiuas suos inquietare:habebat ad pedes hos:a quibus subinde cum peteret uersus quos referret:sæpe in medio uersu excidebat:suasit illi satellius q̄dratus : stultorum diuitū adrosor:& quod sequit̄ arrisor:& quod duobus his adiunctū est derisor:ut grāmaticos haberet analectos. Cū dixisset Sabinus:centenis milibus sibi constare singulos seruos.Minoris inq̄t totidem scrinia emisses Ille tamen in ea opinione erat:ut putaret se scire:quod quisq̄ in domo sua sciret.Idem Satellius illū hortari coepit:ut luctaret̄:hominē ægrū:pallidū:gracilē.cū Sabinus respondisset:& quomodo possum uix uiuo.Noli obsecro inquit dicere:non uides q̄ multos seruos ualētissimos habeas.Bona mens nec cōmodat̄ nec emit̄:& puto si uenalis esset:non haberet emptorē.At mala quotidie emit̄.Sed accipe iam quod debeo:& uale.Diuitiæ sunt ad legē naturæ composita paupertas.Hoc sæpe dicit Epicurus aliter atq; aliter.

Sed nunq̃ nimis dicitur qđ nunq̃ satis discitur:qbusdã remedia mõstrãda:qbusdã inculcãda sũt. Vale.

Epistola.xxviii.ꝙ non loci:sed animi mutatione tristitia tollit.& de non prouocando discrimine.& ꝙ initium sit salutis notitia peccati.

h Oc tibi soli putas accidisse:& admiraris quasi rẽ nouam:ꝙ peregrinatione tam lõga:& tot locoꝝ uarietatibus:non discussisti tristitiã grauitatemq; mentis. Animũ debes mutare:nõ cælũ:licet uastum traieceris mare:licet ut ait Virgilius noster:terræq; urbesq; recedant:sequentur te quocunq; perueneris uitia. Hoc idẽ cuidã quærenti Socrates ait:quid miraris? Nihil tibi peregrinationes ꝓdesse cũ te circũferas præmit te eadem causa quæ expulit. Quid terraꝝ iuuare nouitas potest? Quid cognitio urbium:aut locoꝝ? In irritum cedit ista iactatio. Quæris quare te fuga ista non adiuuet:tecũ fugis:onus animi deponendũ est:nõ ante tibi ullus placebit locus.talẽ nũc esse animũ tuũ cogita:qualẽ Virgilius noster uatis inducit:iam cõcitatæ & instigatæ:multũq; habentis in se spiritus:non sui. Bacchatur uates : magnũ si pectore possit:excussisse deum. uadis huc & illuc:ut excutias insidens pondus:quod ipsa iactatione incõmodius fit.sicut in naui onera immota minus urgent:inæqualiter cõuoluta:citius eam partẽ in quã incubuere demergunt. Quicquid facis cõtra te facis:& motu ipso noces tibi:ægrum enim cõcutis. At cũ istud exemeris malũ:omnis mutatio loci iucũda fiet:in ultimas expellaris terras licebit:ĩ quolibet barbariæ angulo colloceris:hospitalis tibi illa qualiscunq; sedes erit. Magis quis ueneris:q̃ quo ĩterest.& ideo nulli loco adiicere debemus animum.cum hac persuasione uiuendũ est:nõ sum uni angulo natus:patria mea totus hic est mundus:quod si liquæret tibi nõ admirareris:nil adiuuari te regionũ uarietatibus in quas sub ĩde prioꝝ tedio migras.prima enim quæq; placuisset: si omnẽ tuam crederes . Nõ peregrinaris:sed erras & ageris:ac locũ ex loco mutas:cũ illud quod quæris:bene uiuere:omni loco positum sit. nunquid tã turbidu fieri potest q̃ foꝝ? ibi quoq; licet quiete uiuere:si necesse sit. Sed si liceat disponere se:cõspectũ quoq; & uiciniã fori procul fugiã. Nam ut loca grauia:etiã firmissimã ualitudinem tentant.ita quoq; bonæ mẽti:nec dum adhuc perfectæ.& cõualescẽti sunt aliqua paꝝ salubria. Dissentio ab his qui in fluctus medios eunt:& tumultuosam probantes uitam:quotidie cum difficultatibus reꝝ:magno animo colluctant. Sapiens feret ista:non eliget & mallet in pace esse q̃ in pugna. Non enim multũ prodest uitia sua proiecisse si cum alienis rixandũ est. Triginta inquis tyrãni Socratem circũsteterunt:nec potuerunt animũ eius infrĩgere. Quid interest quot domini sint? Seruitus una est:hanc qui cõtempsit in quãtalibet turba dominantiũ liber est. Tẽpus est desinere. Sed si prius portoriũ soluero. Initiũ est salutis:notitia peccati. Egregie mihi hoc dixisse uidet Epicurus. Nam q peccare se nescit:corrigi non uult. deprædhendas te oportet:anteq̃ emẽdes. Quidam uitiis glorian t:qui mala sua uirtutum loco numerant. tu existimas aliquid: de remedio cogitare. Ideo quantũ potes teipse coargue:inquire in te accusatoris primum partibus fungere : deinde iudicis:nouissime deprecatoris:aliquando te offende. Vale.

Incipit liber quartus. Epistola.xxix.ꝙ licet non omnes monẽdi sint:quidã tamẽ contradicẽtes:uel illudentes docendi sint.& ꝙ sapiens malit sibi placere q̃ populo.

DE Marcellino nostro quæris:& uis scire qđ agat. raro ad nos uenit:nonnulla alia excã : q̃ ꝙ audire ueꝝ timet:a quo periculo iam abest. nulli.n.nisi audituro dicendũ est. Ideo de Diogene:nec minus de aliis Cinicis:qui libertate ꝓmiscua usi sunt:& obuios monuerũt dubitati solet:an hoc facere debuerit. Quid.n.siquis surdos obiurget:aut natura morboue mutos? Quare ĩqs uerbis parcã? Gratuita sunt. Nõ possum scire an ei ꝓfuturus sim: quẽ admoneo:illud scio alicui me ꝓfutuꝝ:si multos admonuere spargẽda manus ẽ. nõ põt fieri ut nõ aliq̃do succedat multa tẽtanti. Hoc mi Lucili nõ existimo magno uiro faciendũ:diluit eius auctoritas:nec habet ap̃ eos satis põderis:quos posset minus obsolefacta corrigere. Sagittarius nõ aliq̃do ferire debet:sed aliq̃do deerrare. Nõ ẽ ars quæ ad effectũ casu uenit. Sapiẽtia ars est:certũ petat:eligat profecturos: ab his quos desperauit:recedat:nõ tamẽ cito relinq̃t:& in ipsa desperatiõe extrema remedia tẽtet. Marcellinũ nostrũ ego nondũ despero:ẽt nũc seruari põt:sed si cito manus illi porrigit. Est qdẽ periculũ ne porrigentẽ trahat. Magna in illo uis est ĩgenii:sed tẽdẽtis in prauũ. nihilominus adibo hoc periculũ: & audebo illi mala sua ostendere. faciet quod solet:aduocabit illas facetias:quæ risum euocare lugentibus possunt. & in septimum:deinde in nos iocabitur:omnia quæ dicturus sum occupabit:scrutabit scholas nostras. & obiiciet philosophis congiaria:amicas:gulã:ostendet mihi:alium in adulterio:alium in popina : alium in aula:ostendet Marcũ Lepidũ:philosophũ Aristonẽ qui in gestatione differebat.hoc enim ad ædendas operas:tẽpus acceperat:de cuius secta cõquæreret Scaurus:ait utiq; peripateticus non est de eodẽ cũ cõsuleret Iulius Grecinus uir egregius:quid sentiret. non possum inq̃t tibi dicere. nescio enim quid de gradu faciat:tanq̃ de essedario interrogaret. Hos mihi circulatores sophistas:q philosophiã honestius neglexissent q̃ uendũt in faciem ingeret. Constitui tamẽ contumelias perpeti moueat ille mihi risum:ego fortasse illi lachrymas mouebo:at si ridere perseuerabit:gaudebo tanq̃ in malis:ꝙ illi genus insaniæ euitare contigerit. Sed non est ista hilaritas longa:obserua uidebis eosdẽ intra exiguũ tempus accerrime ridere: & acerrime rabere. Propositum est aggredi illum:& ostendere quanto pluris fuerit : q̃ minoris multis uideret. Vitia eius etiam si non excidero:inhibebo:non desinent:sed intermittent. fortasse autem & desinent si intermittendi consuetudinem fecerint. Non est hoc ipsum fastidiendum:quoniam quidem grauiter affectis: sanitatis loco bona est remissio. Dum me illi paro:tu interim q potes:q intelligis unde:quo euaseris:& ex eo suspicaris:quousq; sis euasurus compone mores tuos:attolle animum tuum:aduersus formidata consiste. Numerare eos noli:qui tibi metũ faciũt. Nonne uideatur stultus:siquis multitudinẽ eo loco timeat:

per quem transitus singulis est? Aeque ad tuam mortem multis aditus non est:licet illam multi mirent.
Sic istud natura disposuit:spiritũ tibi tam unus eripiet:q̃ unus dedit. Si pudorẽ haberes:ultimã mihi pen/
sionem remisisses. Sed ne ego quidem me sordide gerã in fœnore æris alieni: & tibi quod debeo impen/
dam. Nunq̃ uoluit populo placere. nam quæ ego scio:nõ probat populus. quæ probat populus:ego nescio
Quis hoc inquis:tanq̃ nescias cui imperẽ? Epicurus. Sed idem hoc omnes tibi ex omni domo conclama/
bunt. Peripatetici: Academici: Stoici: Cinici. Quis enim placere populo potest:cui placet uirtus? Malis arti
bus popularis fauor acquirit. Similem te illis facias oportet:non probabunt:nisi agnouerit. Multo enim
ad rem magis pertinet:qualis tibi uidearis:q̃ qualis aliis. Cõciliari nisi turpi ratione amor turpium nõ po
test. Quid ergo illa laudata & omnibus perferenda artibus:rebusq; philosophia præstabit: scilicet ut ma/
lis tibi placere:q̃ populo:ut existimes iudicia nõ numeres:ut sine metu deorum:hominũq; uiuas ut aut ui
cas mala:aut finias? Cæteꝝ si te uidero celebrẽ:secũdis uocibus uulgi:si intrante te clamor & plausus:pan/
tomimica ornamẽta obstrepuerit:si tota ciuitate te fœminæ:puerisq; laudauerint. qd ni ego tui miserear
cum sciam quæ uia ad istum fauorem ferat. Vale.

Epistola. xxx. q̃ nihil habet de spe uitæ quem senectus ducit ad mortẽ. Variæ etiam subiiciunt causæ:
quare mors timenda non sit.

Bassum, Aufidiũ uirum optimum uidi quassum:ætati obluctantẽ. Sed iam plus illum degrauat:q̃
b q̃ possit attolli. Magno senectus & uniuerso põdere icubuit. Scis illũ semper ĩfirmi corporis:& ex
hausti fuisse:diu illud cõtinuit:& ut uerius dicam:concinnauit:subito defecit: quemadmodum ĩ
naui:quæ sentinam trahit uni rimæ:aut alteri obsistit. Vbi se plurimis locis laxari cœpit:& cedere:succur
ri non potest nauigio dehiscenti. Ita in senili corpore aliquatẽus imbecillitas sustineri & fulciri potest:ubi
tanq̃ in putri ædificio omnis iunctura diducitur:& dum alia excipitur:alia discinditur. circũspiciendum
est:quomodo exeas. Bassus tamen noster alacri animo est. hoc philosophia præstat in cõspectu mortis hi/
larem:& in quocunq; corporis habitu fortem:lætumq; nec deficientem q̃uis deficiatur. Magnus guberna
tor:& scisso nauigat uelo:& si exarmauerit tamen reliquias nauigii aptat ad cursum. Hoc facit Bassus no
ster:& eo animo uultuq; finem suum spectat:quo alienum spectare nimis securum putares. Magna res est
Lucili. hæc & diu discenda:cum aduentat hora illa ineuitabilis æquo animo abire. Alia genera mortis: spei
mixta sunt:desinit morbus:incendium extiguitur:ruina quos uidebatur oppssura deposuit: mare quos
hauserat eadem ui qua sorbebat eiecit incolumes:gladiũ miles ab ipsa perituri ceruice reuocauit. Nihil ha
bet quod speret quem senectus ducit ad mortem:huic uni iterdici nõ potest. Nullo genere homines mol
lius moriuntur:sed nec diutius. Bassus noster uidebatur mihi prosequi se:& componere & uiuere tãq̃ su
perstes sibi:& sapienter ferre desiderium sui. Nam de morte multa loquit:& id agit sedulo: ut nobis per/
suadeat si quid incõmodi:aut metus in hoc negocio est. morientis uitiũ esse:non mortis. nõ magis in ipsa
quicq̃ esse molestia:q̃ post ipsam. Tam demens autem est qui timet quod non est passurus:q̃ qui timet qd
nõ est sensurus. An quisq̃ hoc futurum credit:ut per quam nihil sentitur:ipsa sentiatur? Ergo inqs mors
adeo extra omne malũ est:ut sit extra omne maloꝝ metum. Hæc ego scio & sæpe dicta: & sæpe dicenda:
sed neq; cum legerem æque mihi profuerunt:neq; cum audirem his dicentibus qui negabant timenda: a
quorum metu aberãt. Hic uero plurimum apud me auctoritatis habuit:cum loquæret de morte uicina.
dicam etiam quid sentiam:Puto fortiorẽ eum esse:qui in ipsa morte est:q̃ qui circa mortem. Mors enim
admota etiam imperitis animum dedit:non euitandi ineuitabilia. Sic gladiator tota pugna timidissimus
iugulum aduersario præstat:& errantẽ gladium sibi attemperat. At illa quæ in propinquo est: utiq; uẽtu
ra desiderat lætam animi firmitatem:quæ est rarior:nec potest nisi a sapiente præstari. Libentissime itaq;
illum audiebam quasi ferentẽ de morte sententiam:& qualis esset eius natura:uelut propius inspectæ iu/
dicantẽ. Plus ut puto fidei haberet apud te:plus ponderis:si quis reuixisset:& in morte nihil mali esse nar/
raret expertus. Accessus mortis:quam perturbationẽ afferat:optime tibi hi dicent:qui secũdum illam ste
terunt:qui uenientem & uiderunt & receperunt. Inter hos Bassum licet numeres:qui nos decipi noluit. Is
ait:tam stultũ esse qui mortem timeat:q̃ qui senectutẽ. Nã quemadmodũ senectus adolescentiã seqt: ita
mors senectutẽ. Viuere noluit:qui mori non uult. Vita enim cũ expectatione mortis data est. Ad hãc itur:
quam ideo timere dementis est:quia certa expectatur. dubia mentiunt:mors necessitatẽ habet æquam &
inuictã. Quis quæri potest in ea cõditione se esse:in qua nemo non ẽ? prima aũt pars est æquitatis æquali/
tas. sed nunc superuacuũ est naturæ causam agere:quæ non aliam uoluit legem nostrã esse:q̃ suam: quic/
quid composuit resoluit:& quicquid resoluit composuit iterum. Iam uero sicut contingit:ut illum sene/
ctus leuiter emitteret:non repente auulsum uitæ:sed minutatim subductũ. Nõne ille agere gratias oibus
diis debet;q̃ satiatus ad requiem homini necessariam lasso gratã perductus est? Vides quosdam optantes
mortem:& quidẽ magis q̃ rogari solet uita. nescio utros existimẽ:maiorẽ animũ nobis dare qui deposcũt
mortẽ:an qui hilares eam quietiq; operiunt? quoniã illud ex rabiæ interdũ ac repentina ĩdignatione fit:
hæc ex iudicio certe tranquillitatis est. Venit aliquis ad mortẽ iratus morti. uenientẽ nemo hilaris excipit
nisi qui se ad illã diu composuerat. Fateor ergo ad hominẽ mihi charum ex pluribus causis me freqñtius
uenisse:ut scirem an illum totiẽs eundẽ inuenirẽ. Nunquid cum corporis uiribus minueret animi uigor:
qui sic crescebat illi? quomodo manifestior notari solet agitatorum lætitia:cũ septimo spatio palmæ ap/
propinquant? Dicebat enim ille Epicuri præceptis obsequens:primũ sperare se nullũ dolorem esse in illo
extremo anhelitu:si tamen esset haberet aliquantũ in ipsa breuitate solatii. Nullum enim dolorem esse lõ
gum:qui magnus est. Cæteꝝ succursurum sibi:etiam in ipsa distractiõe animæ corporisq;:si cũ cruciatu

id fieret:post illud dolorem se dolere non posse. Non dubitare autē se:quin senilis anima in primis labris esset:nec magna ui distraheret a corpore. Ignis qui ualentē materiam occupauit:aqua & interdum ruina extinguendus est. Ille qui alimentis deficit:sua sponte subsidit. Libenter hoc mi Lucili audio:nō tāq̄ noua sed tanq̄ in rem præsentem perductus. Quid ergo? Non multos spectaui abrumpentes uitam. Ego uero uidi. sed plus momenti apud me habent:qui ad mortem ueniūt sine odio uitæ:& admittūt illam:non attrahunt. Illud quidem agebat tormentū:nostra nos sentire opera:q͂ tunc trepidamus cum prope a nobis esse credidimus mortem. A quo enim prope non est parata omnibus locis:omnibusq͂ momētis? Sed cōsideremus inquit:tunc cum aliqua causa moriendi uidetur accedere:quanto aliæ propiquiores sint: quæ non timentur. Hostis alicui mortem minabatur:hanc cruditas occupauit. Si distiguere uoluerimus causas metus nostri:inueniemus alias esse:alias uideri. Mortem non timemus:sed cogitationem mortis. Ab ipsa enim semper tantundē absumus. Ita si timenda mors est:semper timenda est. Quod enim tēpus morti exemptum est? Sed uereri debeo: ne tam longas epistolas peius q̄ mortem oderis. Itaq͂ finem faciam. Tu tamen mortem:ut nunq̄ timeas semper cogita. Vale.

Epistola. xxxi. De assentatione cauenda:de contemptu laboris:& excellentia uirtutis & animi.

a Gnosco Lucilium meum:incipit quem promiserat exhibere:sequære illū impetū animi: quo ad optima quæq͂ calcatis bonis popularibus ibas. non desidero maiorē meliorem q͂ te fieri:q̄ moliebaris. Fundamenta tua multū loci occupauerunt:tantū effice quantū cōatus es:& illa quæ tecum in animo tulisti:tracta. Ad summā sapiens eris:si clauseris aures:quibus cæram parum ē obdere. firmiore spissamento opus est q̄ in sociis usum Vlyssem ferunt. Illa uox quæ timebaẜ:erat blanda:nō tamen publica. At hæc quæ timenda est:non ex uno scopulo:sed ex omni terrarꝫ parte circūsonat. Præter uehere itaq͂ non unū locum insidiosa uoluptate suspectū:sed omnes urbes. Surdū te amantissimis tuis præsta bono animo male præcantur. Et si esse uis fœlix:deos ora ne quid tibi ex his quæ optantur eueniat. nō sunt ista bona:quæ in te isti uolunt congeri. Verꝫ bonum ē quod beatæ uitæ causa & firmamentum est sibi fidere. Hoc autem contingere non potest nisi contemptus est labor:& in eorꝫ numero habitus:quæ neq͂ bona sunt:neq͂ mala. Fieri enim non potest:ut una res modo bona sit:modo mala:modo leuis & perferēda: modo expauescenda. labor bonum non est. Quid est ergo bonum? Laboris contemptio:non curare cum oportet laborem subire. Itaq͂ in uanum operosos culpauerim. Rursus ad honesta nitentes quanto magis īcubuerit:minusq͂ sibi uitia consurgere permiserint admirabor & clamabo tanto melior surge & spira: & cliuum istum uno si potes spiritu exupera. Generosos animos labor nutrit. Nō est ergo quod ex illo uoto parentū tuorꝫ eligas:quid contingere tibi uelis:quid optes:& in totum iam p maxime apto uiro. Turpe ē etiam nunc deos fatigare:quid uotis opus ē? Fac teipse fœlicem:facies autem si intellexeris bona esse: quibus admixta uirtus ē. turpia quibus malicia coniuncta ē. queadmodum sine mixtura lucis nihil splendidum ē:nihil atrum:nisi quod tenebras habet:aut aliquid in se traxit obscuri. quemadmodū sine adiutorio ignis nihil calidum est:nihil sine aere frigidum. Ita honesta & turpia uirtutis ac maliciæ societas efficit. Quid ergo est bonum? Rerum scientia. Quid malum est? Imperitia rerꝫ. Ille prudēs utiq͂ artifex pro tempore quæq͂ repellet:aut eliget:sed nec quæ repellit timet:nec miratur quæ eligit:si modo magnus illi:& inuictus animus est. Submitti te ac deprimi ueto:laborem si non recuses parum est posse. Quid ergo inquis:labor friuolus & superuacuus est? quem humiles causæ uocauerunt:non est malus: non magis q̄ ille:qui pulchris rebus impendiẜ. quoniam animi est ipsa tolerantia:qui se ad dura & aspera hortatur: ac dicit quid cessas? Non est uiri timere sudorem. Huic & illud accedat:ut perfecta uirtus sit æqualitas ac tenor uitæ per omnia consonans sibi. quod non potest esse:nisi rerum scientia cōtingat:& ars per quam humana ac diuina noscantur. hoc est summum bonum:quod si occupas:incipis deorꝫ socius esse: non supplex. Quomodo inquis isto peruenitur:non per apœninū grauemue montem:nec per deserta candauiæ nec syrtes tibi:nec Scylla:aut charybdis:adeundæ sunt:quæ tamen omnia transisti: pro procuratiunculæ præcio. Tutū iter est:iucundum est ad quod natura te instruxit. dedit tibi illa quæ si non deserueris: par deo consurges. parem autem te deo pecunia non faciet. Deus nihil habet:prætexta non faciet:Deus nudus est:fama non faciet:nec ostentatio tui:& in populos nominis dimissa noticia. Nemo nouit deum: multi de illo male existimant:& impune non turba seruorꝫ lecticam tuam per itinera urbana ac peregrina portantium. Deus ille maximus potentissimusq͂ ipse uehit omnia. nec forma quidem & uires beatum te facere possunt:nihil horꝫ non patiẜ. uetustatem. Quærendum est qdnam fiat indies eius cui non possit obstari. Quid hoc est? Animus:sed hic rectus:bonus:magnus. Quid aliud uoces hunc q̄ deū in humāo corpore hospitatū? Hic aius tam in eqtem Romanū:q̄ in libertinum:q̄ in seruū potest cadere. Quid ē eques. Romanus:aut libertinus:aut seruus? Noīa ex ambitione:aut iniuria nata. Subsilire in cœlū ex angulo licet. Exurge modo:& te quoq͂ dignum finge deo. finges autem non auro:aut argento: non potest ex hac materia imago deo exprimi similis:cogita illos cum propicii essent fictiles fuisse. Vale.

Epistola. xxxii. Laudat secessum a turba:& cursum huius uitæ admonet percurrendum.

i Nquiro a te:& ab omnibus sciscitor qui ex ista regione ueniūt:quid agas? ubi? & cum qbus moreris? uerba dare nō potes:tecū sum. Sic uiuet:tanq̄ qd facias adiuturus sim: imo tāq̄ uisurus. Quæris quid me maxime ex his quæ de te audio delectet:q͂ nihil audio:q͂ plæriq͂ ex his quos iterrogo nesciūt qd agas:hoc ē salutare non cōuersari dissimilibus:& diuersa cupientibus. Habeo quidē fiduciā: nō posse te torquæri. māsurumq͂ in proposito:ætiā si solicitantium turba circumeat. Quid ergo est? non timeo ne mutent te:timeo ne impediāt. multum autem nocent etiā qui moranẜ:utiq͂ in tanta breuitate

uitæ:q̄ breuiorē inconstantia facimus. Aliud eius subinde atq; aliud facientes initiū. Deducimus illā ī particulas:ac lancinamus. Propera ergo Lucili charissime:& cogita quantū additurus celeritati fueris:si a tergo hostis instaret:si equitē aduentare suspicareris:ac fugiētiū præmere uestigia. fit hoc præmeris: accelera:& euade. perduc te in tuū:& subinde considera q̄ pulchra res sit consumare uitā ante mortē. deinde expectare securā reliquā sui temporis partē:nihil sibi in possessione beatæ uitæ positum:quæ beatior. nō fit si longior. O quando illud uidebis tempus:quo scies nō tempus ad te pertinere:quo Tranqllus placidusq; eris:& crastini negligēs in summa tui satietate. Vis scire qd sit:quod faciat homines auidos futuri? Nemo sibi contingit. Optauerunt itaq; tibi alia parētes tui. Sed ego cōtra tibi oīum eoꝝ contēptum opto: quoꝝ illi copiā. Vota illoꝝ multos compilant:ut te locupletent:quicquid ad te transferūt: alicui detrahēdum ē. Opto tibi facultatē tui:ut uagis cognitionibus:agitata mens tandē resistat:& certa sit:ut placeat sibi: & itellectus uerbis bonis quæ simul intellecta sunt possideantur ætatis adiectione non egeat. Ille demum necessitates supergressus est:& exauctoratus ac liber:qui uiuit uita peracta. Vale.

Epistola. xxxiii. Quomodo omnia philosophiæ uerba pondus habent: & q; turpe sit semper ex commentario sapere.

d

Esideras his quoq; epistolis:sicut prioribus ascribi aliquas uoces nostroꝝ proceꝝ. Non fuerūt circa flosculos occupati:totus cōtextus illoꝝ uirilis est:inæqualitatē scias esse:ubi quæ eminēt notabilia sunt. non ē admirationi una arbor:ubi in eandē altitudinē:tota silua surrexit. eiusmodi uocibus referta sunt carmina:refertæ historiæ. Itaq; nō illas epicuri existimes esse:publicæ sunt:& maxiæ nostræ:sed illi magis annotanť:quia raræ interim iteruenιūt:quia inspectatæ. quia mirum ē fortiter aliquid dici ab homine molliciē professo. ita enim plærīq; iudicant. apud me ē Epicurus & fortis licet manuleatus sit. Fortitudo & industria & labor atte quæsitus:& ad bellū prompta mens:tam in persas:q̄ in alte cinctos cadit. Non est ergo:quod exigas excepta & repetita. continuū ē apud nostros qcquid apud alios excerpiť. Non habemus itaq; ista odorifera:nec emptorē dicipimus. nihil inuentuꝝ cum intrauerit præter illa quæ in fronte suspensa sunt. Ipsis permittimus unde uelint sumere exemplaria:puta nos uelle singulares sententias ex turba separare. Cui illas assignabimus? Zenoni:an Cleāti: an Chrysippo:an Panecio:an Posidonio? Nō sumus sub rege:sibi quisq; se uēdicat apud istos quicqd Hermacus dixit:quicquid Metrodorus:ad unū referť. Omnia quæ quisq̄ in illo cōtubernio locutus ē:unius ductū:& auspiciis dicta sunt. Nō possumus inq̄:licet tentemus educere aliquid ex tanta reꝝ æqualium multitudine. pauperis ē numerare pecus quocūq; miseris oculū:id tibi occurret quod eminere posset:nisi inter paria legereť. Quare depone istam spem:posse te summatim degustare ingenia maximoꝝ uiroꝝ. Tota tibi igiť inspicienda sunt: tota tractanda. Res geriť:& per linimēta sua ingenii opus nectitur ex quo nihil subduci sine ruina potest. Nec recuso quo minus singula membra dūmodo in ipso homine consideres. non ē formosa cuius crus laudatur:aut brachiū:sed illa cuius uniuersa facies:partibus admirationē singulis abstulit. Si tamē exegeris: nō tam mendice tecū agam:sed plena manu fiet. ingens eoꝝ turba ē passim iacentium. Sumenda erunt: non colligenda. nō enim excidūt:sed fluunt perpetua & īter se cōtexta sunt. nec dubito quin multū conferant rudibus:adhuc & extrinsecus auscultatibus. Facilius enim singula insidūt circūscripta & carminis modo inclusa. Ideo pueris & sententias ediscendas damus:& has quas græci chrias uocant:quia complecti illas puerilis aīus potest:qui plus adhuc nō capit certi profectus. Viro captare flosculos turpe:& fulcire se notissimis ac paucissimis uocibus:& memoria stare. Sibi iam imitať:dicat ista non teneat. Turpe est enim seni:aut prospicienti senectutē:ex cōmentario sapere:Hoc Zenon dixit. Tu quid? hoc Cleātes. Tu qd? quousq; sub alio mōeris? & impera:& dic quod memoriæ tradiť:aliquid & de tuo profer. Omnes itaq; istos nunq̄ auctores semper iterpraetes:sub aliena umbra latentes:nihil existimo habere generosi: nunq̄ ausos facere aliquid:q̄diu didicerant memoriā in alienis exercuerunt. Aliud est enim meminisse:aliud scire Meminisse ē rem cōmissam memoriæ custodire at cōtra scire ē:& sua facere quæq; nec ab exemplari pendere:& totiens respicere ad magistrū. Hoc dixit Zenon. hoc Cleantes: Aliqd intersit inter te:& librū. Quousq; disces? Iam & præcipe:qd ē cur audiam qd legere possum? Multū inquit uiua uox facit. nō quidem hæc quæ alienis uerbis commodať:& actuarii uice fungiť. Adiice nunc q; isti qui nunq̄ tutelæ suæ fiunt: primum in ea re sequunť priores:in qua nemo nō a priore desciuit. deinde in ea re sequuntur:quæ adhuc quæriť:Nunq̄ autē inuenieť:si contenti fuerimus inuentis. Præterea qui aliud sequiť:nihil iuenit immo nec quærit. Quid ergo nō ibo per prioꝝ uestigia? Ego uero utar uia uetere:sed si priorē planiorēq; inuenero:hanc muniam:& qui ante nos ista mouerūt:non domini nostri:sed duces sunt. patet omnibus ueritas:nondum est occupata:multum ex illa etiam futuris relictum est. Vale.

Epistola. xxxiiii. Quomodo delectat magistrum profectus discipuli:& q; magna pars bonitatis est uelle fieri bonum.

c

Resco & exulto:& discussa senectute recalesco quoties ex his quæ agis ac scribis intelligo: quantum teipse (nam turbam olim reliqueras) super te geris. Si agricolam arbor ad fructum perducta delectat. si pastor ex fœtu gregis sui capit uoluptatem. si alumnum suum nemo aliter intueť: q̄ ut adolescentiam illis suam iudicet. quid euenire credis his qui ingenia educauerunt: & quæ tenera formauerunt:adulta subito uident? Assero te mihi:meum opus es. ego cum uidissem indolem tuā:inieci manū. exhortatus sum:addidi stimulos:nec lente ire passus sum:sed subinde incitaui:& nunc idem facio: sed iā currentem hortor:& inuicem hortantem. Quid aliud inquis adhuc uolo? In hoc plurimū est:nō sic quomodo principia totius operis dimidiū occupare dicunť. ita res animo constat. Itaq; pars magna bonitatis

est uelle fieri bonum. Scis quemadmodum bonum dicam: perfectum: absolutum: quem malum facere nulla uis: nulla necessitas possit. Hunc in te pspicio: si perseueraueris: & incubueris: & id egeris: ut omnia facta dictaq; tua inter se congruant: ac respondeant sibi: & una forma percussa sint. Non est huius animus in recto cuius acta discordant. Vale.

Epistola. xxxv. De differentia amicitiæ: & amoris: & uiuo gaudio: & constantia animi.

c

Vm te tam ualde rogo ut studeas: meum negocium ago. habere amicum uolo: qđ contingere mihi: nisi pergis: ut cœpisti excolere te: non potest. Nunc enim amas me: amicus non es. Quid ergo? hæc inter se diuersa sunt: immo dissimilia. qui amicus est amat: qui amat nō utiq; amicus est. Itaq; amicitia semper prodest. amor aliquādo etiam nocet. Si ob nihil aliud: ob hoc perfice: ut amare discas Festina ergo dum mihi proficis: ne istud alteri didiceris. Ego qdem iam percipio fructū: cū mihi singo uno nos animo futuros: & quicquid ætati meæ uigoris abscessit: id ad me ex tua: quanq̄ non multū abest: redituæ. Sed tamen quoq; re ipsa esse lætus uolo. Venit ad nos ex his quos amamus etiā absentibus gaudium sed id leue & euanidū: cōspectus & præsentia & cōuersatio: habet aliqd uiuæ uoluptatis. Vtiq; si non tantū quem uelis uideas: sed & qualē uelis: uideas. Affer itaq; te mihi ingens munus: & quo magis istes cogita te mortalē esse: me senē. Propera ad me: sed ad te prius profice: & ante oīa hoc cura ut cōstes tibi. Quotiens experiri uoles: an aliquid actū sit: obserua an eadem hodie uelis: quæ heri. mutatio uolūtatis indicat animū natare alibi: atq; alibi apparere: prout tulit uentus. Non uagaẽ qđ fixū atq; fundatum ē. Istud sapiēti profecto contingis aliquatenus: & proficienti profectoq;. Quid ergo interest? hic commoueẽ qdem: nō tamen transit: sed suo loco nutat. ille ne commoueẽ qdem. Vale. Explicit liber quartus.

Epistola. xxxvi. De inquieta fœlicitate: de bona hortiditate. Et q̧ propria boni animi meditatio ad ueram philosophiam perducit.

Micum tuum hortare: ut istos magno aīo contemnat qui illū obiurgant: q̧ umbrā & ociū petierit: q̧ dignitatē suā destituerit: & cū plus consequi posset: prætulerit qetem oībus: q̄ utiliter negociū suū gesserit quotidie illis ostendet. Hi quibus inuideẽ non desinent transire: alii elidenẽ: alii cadent. res ē inquieta fœlicitas: ipsa se exagitat: mouet cerebrum nō uno genere: alios in aliud irritat: hos in potētiā: illos in luxuriā: hos iflat: illos mollit: & totos resoluit. At bene aliquis illam fert: sic quomodo uinū. Itaq; nō est quod tibi isti persuadeāt eum esse fœlicē: quia multis obsidetur. Sic ad illū quēadmodū ad lacū concurritur. quem qui exhauriunt conturbant. Nugatorium & inertem uocant. Scis quosdam peruerse loqui & significare contraria fœlicē uocabant. Quid ergo erat? Ne illud qdē curo: quod quibusdam nimis horridi animi uideẽ & tetrici. Aristō aiebat: malle se adolescentem tristem q̄ hilarem & amabilē turbæ. Vinum enim bonū fieri: quod recens durum & asperum uisum est: non pati ætatem: quod in dolio placuit. Sin eum tristem appellat: & inimicū processibus suis: bene se dabit in uetustate ipsa tristia. Perseueret modo colere uirtutem: perhibere liberalia studia. nō illa qbus profundi satis est: sed hæc quibus tingēdus est animus: hoc ē discendi tempus. Quid ergo? Aliquid est quod non sit discendum? Minime. Sed quēadmodū studere omnibus annis honestum est: ita non omnibus institui. turpis & ridicula res est: elementarius senex. Iuueni parandum est: seni utendum. Facies ergo rem utilissimam tibi: si illū q̄ optimum feceris. Hæc aiūt beneficia esse expetēda: tribuendaq;. non dubie primæ sortis: quæ tam dare prodest q̄ accipere. Deniq; nihil illi iam liberi est qui spopondit. minus autem turpe est creditori q̄ spei bonæ decoquære. Ad illud æs alienū soluendū: opus ē negocianti nauigatione prospera: agrum colēti: ubertate eius quam collit terræ: cæli fauore. ille quod debet: sola potest uoluntate persoluere: in mores ius fortuna non habet: hos disponat: ut q̄ tranquillissimus animus ille ad perfectum ueniat: qui nec ablatū sibi quicq̄ sentit: nec adiectum: sed in eo habitu ē quocūq; res cedant: cui siue aggeruẽ uulgaria bona: supra res suas eminet: siue aliquid ex istis: uel omnia casus excussit. minor non fit: si in parthia natus esset: arcum infans statim tenderet. si in germania protinus puer: tenerum hastile uibraret. si auorum nostrorum temporibus fuisset: equitare: & hostem cominus percutere didicisset: Hæc singulis disciplina gentis suæ suadet: atq; iperat. Quid ergo huic meditandū est? q̧ aduersus omnia tela: q̧ aduersus omne genus hostium: bene facit mortē contemnere: quæ quin habeat in se aliquid terribile: ut & animos nostros quos in amorē sui natura formauit: offendat. nemo dubitat. Nec enim opus esset in id comparari & acui: in quod instinctu quodā uoluntario iremus: sicut feruẽ omnes ad obseruationem sui. nemo discit: ut si necesse fuerit æquo animo in rosa iaceat: sed in hoc duraẽ: ut tormentis non submittat fidem: ut si necesse fuerit stans etiam aliquādo sautius pro uallo peruigilet: & ne q dem pilo incumbat: quia solet obrepere interim somnus in aliquod adminiculum reclinatis: mors nullu habet incommodum. esse enim debet & aliquid cuius sit incommodum. quod si tanta cupiditas te lōgioris æui tenet: cogita nihil eorum quæ ab oculis abeunt: & in rerum naturā ex qua prodierūt: ac mox prodierunt: ac mox processura sunt: reconduntur consumi desinūt ista non pereunt. & mors quam pertimescimus: ac recusamus intermittit uitam: non eripit. Veniet iterū qui nos reponat dies in lucē: q̄ multi recusarent: nisi oblitos reduceret. Sed postea diligentius docebo omnia: quæ uideẽ perire mutari æquo animo debet rediturus exire. Obserua orbem rerum in se remeantium: uidebis nihil in hoc mūdo extingui sed uicibus descendere ac surgere. æstas abiit: sed alter illam annus adducit. hyems cecidit. referūt illam sui menses. solem nox obruit: sed ipsam statim dies abiget. stellarum iste discursus: quicquid præterit repetit pars cæli leuatur assidue: pars mergitur. Deniq; finem faciam: si hoc unum adiecero. nec ifantes: nec pueros: nec mente lapsos timere mortem: & esse turpissimum si eam securitatem nobis ratio non præstat: ad

quam stultitia perducit. Vale.

Epistola.xxxvii.De duplici magnanimitate.Et quomodo ad ueram libertatem philosophia pducat.

Vod maximũ uinculum est:ad boná menté ꝓmisisti uirũ bonũ:sacraméto rogatus es:deridebit
q se siqs tibi dixerit.Mollé eẽ militiá & facilé nolo te decipi:eadé honestissimi huius & illius turpis/
simi:aut amentis uerba sunt.Vri ferroq̃ necari:ab illis q manus arenæ locant:& edunt : & bibũt
quæ per sanguinem reddant:cauetur ut ista uel inuiti patiantur a te:ut uolés libensq̃ patiaris.illis licet ar
ma submittere:misericordiam populi tentare.Tu neq̃ submittes:neq̃ uitam rogabis: recto tibi inuictoq̃
moriendum est.Quid porro prodest paucos dies:aut annos lucri facere?Sine missione nascimur.Quo
modo ergo inquis me expediá?effugere nõ potes necessitates.potes uincere:fiat uia:& hanc tibi uiá dabit
philosophia.ad hanc te confer si uis saluus esse:si securus:si beatus.Deniq̃ si uis esse.quod est maximum:
liber:hoc contingere aliter non potest.humilis res est stultitia:abiecta:sordida:seruilis:multis affectibus:
& seuissimis subiecta.hos tam graues dominos interdum alternatim íperantes:íterdum pariter dimittit
a te sapientia:quæ sola libertas est:una ad hanc fert uia:& quidé recta non aberrabis.Vade certo.gradu si
uis omnia tibi obiicere:te subiice rationi.multos reges si ratio te rexerit.ab illa disces:quid:& queadmo/
dum aggredi debeas:nõ incides rebus:neminé mihi dabis:qui sciat quomodo quod uult ceperit uelle nõ
consilio adductus ullo:sed ípetu impactus est.Non minus sæpe fortuna in nos ícurrit:q̃ nos in illá. turpe
est non ire:sed ferri.& subito in medio turbine rerũ stupenté quærere:huc ego quéadmodũ ueni. Vale.

Epistola.xxxviii.De utilitate familiaritatis breuis & inelaborati sermonis.

Erito exigis:ut hoc inter nos epistolarũ cõmerciũ frequétemus.plurimũ proficit sermo: qui mi/
m nutatim irrepit animo.disputationes præparatæ & effusæ audiente populo plus habent strepitus
minus familiaritatis.philosophia bonũ consiliũ é:cõsiliũ nemo clare dat. aliquando utendum é:
& illis:ut ita dicam concionibus:ubi qui dubitat impellendus est.Vbi uero non hoc agédum é:ut uelit di
scere:sed ut discat:ad hæc submissiora uerba ueniendũ é:facilius intrant & hæréť. nec enim multis opus
est:sed efficacibus.Seminis modo spargenda sunt:quod quáuis sit exiguũ:cũ occupauerit idoneum locũ:
uires suas explicat:& ex minimo in maximos auctus diffundiť.Idé facit oratio:nõ late patet:si aspicias in
opere crescit.pauca sunt quæ dicuntur:sed cũ illa animus bene excipit:conualescunt & exurgunt.eadé est
inq̃ præceptoꝝ conditio quæ seminũ multũ efficiũt:& angusta sunt:tantũ ut dixi:idonea mens rapiat illa
sibi:& in se trahat:multa inuicé & ipsa generabit:& plus reddet q̃ accæperit. Vale.

Epistola.xxxix.De differentia ordinariæ orationis:& breuiarii.Et ꝙ sit propriũ generosi animi ad ex/
celsa citari.Et ꝙ superfluitas noceat.

Ommentarios quos desideras diligenter ornatos:& in angustũ coactos:ego uero cõponá.Sed ui/
c de ne plus futura sit oratio ordinaria:q̃ hæc quæ nũc uulgo breuiariũ diciť.olim cũ latine loqua
remur summariũ uocabať.illa res discenti magis necessaria é:hæc scienti.illa enim docet:hæc ad
monet.Sed utriusq̃ rei tibi copiá faciá.Tuũ a me non é:ꝙ illũ aut illũ exigas. Qui noto rem dat ignotus
est.Scribam ergo qđ uis:sed more meo interim multos habes:quorũ scripta nescio an satis ordinent.Su/
me in manus iudicé philosophoꝝ.hæc ipsa res expergisci te coget:si uideris q̃ multi tibi laborauerunt:cõ
cupisces & ipse ex illis unus esse.Habet enim hoc optimũ in se generosus animus:ꝙ concitať ad honesta.
Neminé excelsi ingenii uiꝝ humilia delectant:& sordida.magnarũ rerum species ad se uocat : & extollit:
quéadmodũ flámma:quæ surgit in rectũ:iacere ac deprimi non potest:non magis q̃ quiescere.Ita noster ani
mus in motu é:eo mobilior & actuosior:quo uæhementior fuerit : sed fœlix qui ad meliora hũc impetũ
dedit:ponet se extra ius ditionéq̃ fortunæ:secunda téperabit:aduersa cõminuet:& aliis admiranda despi
ciet.Magnanimi est magna cõtemnere:ac mediocria malle q̃ nimia.illa enim bona utilia uitaliaq̃ sunt:at
hæc eo ꝙ supfluunt nocent.Sic segeté nimia sternit ubertas:sic rami franguniť onere:sic ac maturitaté nõ
peruenit nimia fœcũditas.Idé animis quoq̃ euenit:quos ímoderata fœlicitas rũpit:quia nõ tátũ in alioꝝ
iniuriá:sed etiá in suá uertunť.Quis hostis in quéq̃ tá cõtumeliosus fuit:q̃ in quosdá uoluptates suæ sunt
quoꝝ impotétiæ:atq̃ insaniæ:libidini:ob hoc unũ possis ignoscere:quod quæ fecere patiunť.Nec imme
rito:hic illos furor uexat.necesse é enim imménsum exeat cupiditas:quæ naturalé modũ tráſilit. ille enim
habet suũ finé:inania enim & ex libidine orta sine termino sunt:necessaria metiť utilitas:superuacua quo
redigis?Voluptatibus itaq̃ se mergũt:qbus in cõsuetudiné adductis:carere nõ possunt:& ob hoc miser/
rimi sunt ꝙ eo puenerũt.ut illis quæ supuacua fuerát:facta sunt necessaria.Seruiũt itaq̃ uoluptatibus:nõ
fruunť.& mala sua:qđ maloꝝ ultimũ est:amant.Tunc auté cõsumata est infœlicitas:ubi non solũ turpia
delectant:sed etiá placét.& desinit esse remedio locus:ubi quæ fuerunt uitia mores sunt. Vale.

Epistola.xl.Moderandá pronunciationé docet:& exéplo maxime Ciceronis iubet esse tardiloquum.

Vod frequéter mihi scribis:gratias ago.Ná quo uno modo potes:te mihi ostendis:nunq̃ epistolá
q tuá accipio:ut nõ ꝓtinus una simus.Si imagines nobis amicoꝝ absentiũ iucundæ sunt:quæ me/
moriá renouát:& desideriũ absentiæ falso atq̃ inani solatio leuát:quáto iucũdiores sunt litteræ:
q̃ uera amici absentis uestigia:ueras notas afferunt.Ná qđ in cõspectu dulcissimũ est:id amici manus epi/
stolæ ípressa præstat agnoscere.Audisse te scribis Seraphioné philosophum:cum istuc applicuisset:solere
magno cursu uerba conuellere:quæ non effundit una uox:sed præmit & urget.Plura enim ueniũt: q̃ qui
bus uox una sufficiat.Hoc non probo in philosopho:cuius pronunciatio quoq̃ sicut uita debet esse cõpo
sita.Nihil autem ordinatum é quod præcipitať & properat.Itaq̃ oratio illa apud Homerũ cõcitata:& si/
ne intermissione in morem niuis superueniens : oratori data est. Lenis & melle dulcior seni profuit. Sic.

ſtaq; habe:ut iſtam uim dicendi rapidam atq; abundanté:aptioré eſſe credas circulanti:q̃ agenti rem magnam ac ſeriam:docentiq;. Aeq; ſtillare illũ nolo:q̃ currere:nec extendat aures:nec obruat. Ná illa quoq; inopia & exilitas:minus intentũ auditorem habet:tedio interruptæ tarditatis:facilius tamen inſidit:qđ expectaẽ:q̃ quod præter uolat. Deniq; tradere homines diſcipulis præcepta dicunẽ. nõ tradiẽ quod fugit. Adice nunc q; quæ ueritati operá dat oro:icõpoſita eſſe debet:& ſimplex. hæc popularis nihil habet ueri:mouere uult turbá:& incõſultas aures impetu rapere. tractandá quæ ſe nõ præbet:auferẽ. Quomodo aũt regere poteſt:quæ regi non põt? Quid q; hæc oro quæ ſanádis mẽtibus adhibeẽ:deſcẽdere in nos debet? Remedia non proſunt:ni imorenẽ. Multũ præterea habet inanitatis & uani:plus ſonat q̃ ualet. Lenienda ſunt quæ me exterrent:compeſcenda quæ irritãt:diſcutienda quæ fallũt:inhibenda luxuria:corripienda auaritia. Quid hoꝝ raptim poteſt fieri? Quis medicus ægros in tráſitu curat? Quid q; ne uoluptaté quidẽ ullã habet talis uerboꝝ ſine delectu ruentiũ ſtrepitus? Sed ut plæraq; q̃ fieri poſſe nõ crederes:cognouiſſe ſatis eſt. ita iſtos qui uerba exercuerunt abũde eſt ſemel audiſſe. Quid eni quis dicere:qđ imitari uelit:quid de eoꝝ animo iudicet:quoꝝ oratio perturbata eſt:& imiſſa eſt? nec poteſt reprimi quẽadmodũ per poclıue currentiũ. non ubi uiſum eſt:gradus ſiſtiẽ:ſed incitatio corporis põdere ſerpit:ac longius q̃ uoluit efferẽ. Sic iſta dicẽdi celeritas:nec in ſua poteſtate eſt:nec ſatis decora philoſophiæ quæ ponere debet uerba:nec proiicere:& pedetẽtim procedere. Quid ergo? Nõ aliquãdo:& inſurget. Quid ni? Sed ſalua dignitate moꝝ:quã uiolẽtia iſta & nimia uis exuit. habeat uires magnas:moderatas tamen:perennis ſit unda:nõ torrẽs. Vix oratori permiſerim talé dicendi uelocitaté irreuocabilẽ:ac ſine lege uadenté. Quemadmodũ iudex ſubſequi poterit aliquando ẽt imperitus & rudis:tũ quoq; cũ illũ aut oſtẽtatio abſtulerit aut affectus impetus ſui tantũ feſtinet atq; ingerat:quátũ aures pati non poſſunt. Recta ergo facies:ſi nõ uideris iſtos:qui quantũ dicant:nõ quẽadmodũ quærunt:& ipſe malueris ſi neceſſe eſt. uel. P. Vicinũ diſcere. Quid itaq; cũ quærereẽ:quomodo. P. Vicinius diceret? Aſſelius ait:tractim. Ná Geminus Varius ait:quomodo iſtũ diſertũ dicatis:neſcio tria uerba non poteſt iũgere. Quid ni:malis tu ſic dicere? Quomodo Vicinius? Aliquis tam inſulſus interuenerit:q̃ qui illi ſingula uerba uel lenti:tanq̃ dictaret:& non diceret. ait dic:uel nunq̃ dicas:náq; teri curſum ſuis temporibus oratoris celeberrimi longe abeſſe ab homine ſano uolo. Nunq̃ dubitauit:nunq̃ intermiſit:ſemel incipiebat:ſemel deſinebat. Quædá tamé & nationibus puto magis:aut minus cõuenire. in græcis hác licentiam tuleris. Nos etiá cũ ſcribimus interpũgere aſſueuimus. Cicero quoq; noſter a quo Romana eloquentia exiluit gradarius fuit. Romanus ſermo magis ſe circũſpicit & æſtimat:præbetq; æſtimandum. Fabius uir egregius:& uita:& ſcientia:& quod poſt iſta ẽ:eloquentia quoq; diſputabat:expedite magnis q̃ concitate:ut poſſes dicere facilitaté eſſe illá:nõ celeritaté. hác ego in uiro ſapiẽtie recipio:nõ exigo:ut oratio eius ſine ĩpedimẽto exeat proferaẽ tamẽ malo:q̃ profluat. Eo autem magis te deterreo ab iſto morbo:quod non poteſt tibi res contingere aliter:q̃ ſi te pudere deſierit. pfrices fronté oportet:& teipſe nõ audias. multa. n. inobſeruatus ille curſus feret:quæ repræhẽdere uelis. Non poteſt inq̃ tibi contingere res iſta ſalua uerecundia. Præterea opus eſt exercitatiõe quotidiana:& a rebus ſtudiũ transferendũ ẽ ad uerba. Hæc autem etiam ſi aderunt:& poterunt:ſine ullo tuo labore decurrere:temperanda ſunt tamen. Ná quemadmodũ ſapienti uiro inceſſus modeſtior conuenit:ita oratio preſſa:non audax. Sũm ma ergo ſummaꝝ hæc erit:tardiloquum eſſe te iubeo. Vale.

Epiſtola. xli. Quomodo in unoquoq; uiroꝝ deus habitat. Et q; homo ẽ ex ſola rationis bonitate laudabilis.

f Acis rem optimá:& tibi ſalutarẽ:ſi ut ſcribis perſeueras ire ad boná mentem. Quá ſtultũ ẽ optare:cũ a te poſſis impetrare. Nõ ſunt ad cælũ eleuádæ manus:nec exorandus æditũus:ut nos ad aurẽ ſimulachri:quaſi magis exaudiri poſſimus admittat. Prope ẽ ad te deus:tecum ẽ:intus ẽ. Ita dico Lucili:ſacer intra nos ſpiritus ſedet:bonoꝝ maloꝝq; noſtroꝝ obſeruator:& cuſtos. hic prout a nobis tractatus eſt:ita nos ipſe tractat. bonus uero uir ſine deo nemo eſt. An põt aliquis ſupra fortuná:niſi ab illo adiutus exurgere? ille dat cõſilia magnifica & erecta in unoquoq; uiroꝝ bonoꝝ:quis deus incertũ eſt habitat deus. Si uero tibi occurrit uetuſtis arboribus & ſolitá altitudinẽ egreſſis:frequẽs lucus. & cõſpectũ cœli dẽſitate ramoꝝ alioꝝ alios ꝓtegẽtiũ ſubmouẽs illa ꝓceritas ſiluæ & ſecretũ luci:& admiratio umbræ in aperto tá dẽſæ atq; cõtinuæ:fidé tibi numinis facit:& ſiqs ſpecus:ſaxis penitus exeſis mõtẽ ſuſpẽderit:nõ manufactus:ſed naturalibus cauſis in tantá laxitaté excauatus:animũ tuũ quadá religionis ſuſpitione percutiet. Magnoꝝ fluminũ capita ueneramur:ſubita & ex abdito uaſti amnis eruptio aras habet. coluntẽ aq̃ꝝ calentium fontes & ſtagna:quæ uel opacitas:uel imenſa altitudo ſacrauit. Si hominẽ uideris interitum periculis:intactum cupiditatibus:inter aduerſa fœlicẽ:in mediis tempeſtatibus placidũ:ex ſuperiore loco homines uidenté ex æquo deos:non ſubit te ueneratio eius. Non dices:iſta res maior eſt altiorq;:q̃ ut credi ſimilis huic:in quo eſt corpuſculo poſſit. uis iſtuc diuina deſcẽdit. Animũ excellentẽ moderatũ:omnia tãq̃ minora tranſeuntẽ:quicquid timemus:optamuſq; ridentem celeſtis potẽtia agitat:nõ poteſt res tãta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaq; maiore ſui parte:illic eſt unde deſcendit. quẽadmodum radii ſolis contingũt qdẽ terram:ſed ibi ſunt unde mittuntur. Sic animus magnus ac ſacer & in hoc demiſſus:ut ꝓpius quidem diuina noſcamus. Conuerſatur quidem nobiſcum:ſed hæret origini ſuæ. illinc pendet illuc nitiẽ ac ſpectat:noſtris tanq̃ melior intereſt. Quis ergo eſt hic animus qui nullo bono:niſi ſuo nitet? Quid enim eſt ſtultius:q̃ in homine aliena laudare? Quid eo dementius qui ea miratur:quæ ad alium trãſferri protinus poſſunt? Non faciunt meliorem equum aurei freni. Aliter leo aurata iuba demittitur:dũ contractaẽ:& ad patientiá recipiendi ornamenta cogiẽ fatigatus:alter incultus integri ſpiritus. hic ſcilicet impetu acer

qualẽ illũ natura esse uoluit:speciosus ex horrido ortus hic decor est.nõ sine timore aspici:præfert̃ illi lãguido & bracteo.Nemo gloriari nisi suo debet.Vitẽ laudamus si fructu palmites onerat:si ipsa põdera ad terrã:eorũ quæ tulit adminiculo deducit.num quis huic illã præfert uitẽ cui aureæ uuæ aurea folia depẽdent?Propria uirtus est in uite fertilitas.In hoĩe quoq̃ id laudandũ est:quod ipsius est:familiã formosam habet:domũ pulchrã:multũ ferit:multũ fœnerat nihil horũ in ipso est:sed circa ipsum.Lauda ĩ illo:quod nec eripi possit:nec dari.Quod propriũ hoĩs est?Quæris quid sit?Animus & rõ in aio perfecto.Rationale enim aĩal est hõ.Cõsumat̃ itaq̃ bonũ eius:si id impleuit cui nascit̃.Quid est autẽ qđ ab illo rõ hæc exigat.rẽ facillimã:secũdũ naturã uiuere suã. Sed hãc difficilẽ facit cõis insania:in uitia alter alterũ trudimus quomodo autẽ reuocari ad salutẽ possunt:quos nemo retinet:populus impellit. Vale.

Epistola.xlii.De falsa existimatione sui & bonorum suorũ:& de remediis contra fortuita.

Iam tibi ille persuasit:uirũ se bonũ esse.At qui uir bonus tam cito fieri nec potest nec itelligi. Scis quẽ nũc uirũ bonũ dicã?Huius secundæ notæ.Nã ille alter fortasse:tanq̃ fœnix semel anno quingẽtesimo nascit̃.nec ẽ mirũ ex iteruallo magna generari.Mediocria & ĩ turbã nascẽtia:sæpe fortuna ꝑducit:eximia uero ipsa raritate cõmẽdat. Sed iste multũ adhuc abest ab eo quod ꝑfitet̃:& si sciret qđ esset uir bonus:nõdũ esse se crederet:fortasse etiam fieri posse desperaret.At male existimat de malis: hoc etiã mali faciunt:nec ulla maior pœna nequitiæ est:q̃ q̃ sibi & suis displicet.At odit eos qui subita & magna potentia impotenter utunt̃.Idẽ faciet cũ idẽ potuerit.Multorũ quia imbecilla sunt latent uitia nõ minus ausura:cũ illis uires suæ placuerint:q̃ illa quæ iã fœlicitas aperuit:instrumenta illis explicãdæ neqtiæ desunt.Sic tuto serpens:etiã pestifera tractatur:dũ riget frigore:nec desunt tũc illi uenena:sed torpẽt. multorũ:crudelitas:& ambitio:& luxuria:ut paria pessimis audeat.fortunæ fauore deficit̃ eadẽ uelle cognosces.da posse quantũ uolunt.Meministi:cũ quẽdam affirmares in tua potestate:dixisse me uolaticum eẽ:ac leuẽ:& te nõ pedẽ eius tenere:sed pẽnã:mẽtitus sum:pluma tenebat̃ quã remisit & fugit.Scis quos postea tibi exhibuerit ludos?q̃multa in caput suũ casura tetauerit.Non uidebat se per aliorũ pericula in suũ ruere:nõ cogitabat q̃ onerosa essent quæ petebat:etiã si superuacua nõ essent.Hoc itaq̃ in his quæ affectamus atq̃ labore magno contendimus:inspicere debemus:aut nihil in illis commodi esse:aut plus icõmodi.quædã superuacua sunt:qđã tanti nõ sunt.Sed hæc nõ prouidemus:& gratuita nobis uident̃:quæ charissime cõstant.Ex eo licet stupor noster appareat:q̃ ea sola putamus emi:pro qbus pecuniam soluimus.ea gratuita uocamus pro qbus nosipsos impendimus:quæ emere nolemus:si domus nobis nostra pro illis esset danda:si amœnũ aliquod fructuosumue prædiũ.At ea paratissimi sumus peruenire cum solicitudine:cum periculo:cum iactura pudoris:libertatis & temporis.Adeo nihil est cuiq̃ se uilius.Idem itaq̃ in omnibus consiliis rebusq̃ faciamus:qđ solemus facere quotiens ad institorẽ alicuius mercis accessimus:Videamus hoc quod concupiscimus:quanti deferatur.Sæpe maximum est præcium pro quo nullum datur.Multa possum tibi ostendere:quæ acquisita acceptaq̃ libertatẽ nobis extorserunt.Nostri essemus:si ista nostra non essent.Hæc ergo tecum ipse uersa:nõ solum ubi de incremento agetur:sed etiã ubi de iactura.Hoc periturũ est nempe aduentitiũ fuit.tam facile sine isto uiues:q̃ uixisti:si diu illud habuisti:perdis postq̃ satiatus es:si non diu:perdis anteq̃ assuescas.Pecuniã minorẽ habebis:nempe & molestiã:gratiã minorẽ:nempe & inuidiã.Circũspice ista quæ nos agunt in insaniam:quæ cum plurimis lachrymis amittimus.Scies non damnum in his molestum esse:sed opinionem damni.Nemo illa perisse sentit:sed cogitat.Qui habet se nihil perdit:sed quoto cuiq̃ habere se contingit. Vale.

Epistola.xliii.Quomodo comparationis modus fere omnia magna fecit:& minima.Et q̃ praua uita a publico sensu quærit abscondi.

Quomodo hoc ad me peruenerit quæris:quis mihi id te cogitare narrauerit:quod tu nulli narraueras:is q̃ scit plurimũ rumor.Quid ergo inquis tantus sum:ut possim exercitare rumorẽ?Nõ ẽ qđ te ad hũc locũ respicies metiaris:ad illũ respice ĩ quo moraris:Quicquid iter uicina emiet:magnũ est illic ubi eminet.Nã magnitudo habet modũ certũ.cõparatio illã:aut deprimit:aut tollit.Nauis:q̃ in flumĩe magna ẽ:in mari paruula est.gubernaculũ quod alteri naui magnũ est:alteri exiguũ est:Tu nũc in prouincia:licet cõtẽnas ipse te magnus es.Quid agas quẽadmodũ cœnes:quẽadmodũ dormias.q̃rit̃:scitur.Eo die tibi diligentius uiuendũ est.Tũc autem fœlicem te esse iudica:cum poteris in publico uiuere:cũ te parietes tui tegent:non abscondent:quos plærumq̃ circundatos nobis uendicamus:non ut tutius uiuamus:sed ut peccemus occultius.Rem dicam ex qua mores existimes nostros.Vix quenq̃ fuenies:qui possit aperto hostio uiuere.Ianitores conscientia nostra:non superbia opposuit.sic uiuimus:ut depræhendi sit subito aspici.Quid autem prodest recondere se:& oculos hominum:auresq̃ uitare.bona cõsciẽtia turbam aduocat:mala etiam in solitudine anxia:atq̃ solicita est.Si honesta sunt quæ facis:oẽs sciant.si turpia.quid refert nemině scire cũ tu scias?O te miserum si contennis hunc testem. Vale.

Epistola.xliiii.De uera nobilitate.Et de errore beatam uitam optantium.

Iterũ tu mihi te pusillũ facis:& dicis malignius tecũ ægisse:naturã prius:deinde fortunã:cũ possis eximerẽ te uulgo:& ad fœlicitatẽ hominũ maximã emergere.Siquid ẽ aliud boni in philosophia hoc ẽ q̃ stemma nõ inspicit:oẽs si ad originẽ primã reuocant̃ a diis sunt.Eques romanus es:& ad hũc ordinẽ tua te perduxit industria.At mehercule multis.xiiii.gradus elausi sunt:nõ oẽs curia admittit Castra quoq̃ quos ad laborẽ & pericula recipiãt:fastidiose legunt:bona mẽs oĩbus patet.omnes ad hoc sumus nobiles:nec reiicit quenq̃ philosophia nec eligit:omnibus lucet.Patricius Socrates non fuit.Cleantes aquã traxit:& rigando horto locauit manus.Platonẽ nõ accepit nobilẽ philosophia:sed fecit. Quid ẽ q̃re

te desperes his te posse fieri parẽ? Omnes hi maiores tui non sunt: si te illis geres dignũ, geres autem si hoc
protius tibi ipse persuaseris a nullo te nobilitate superari. omnibus nobis totidẽ ante nos sunt. nullius nõ
origo ultra memoriá iacet. Plato ait: neminé regé: nõ ex seruis eé oriundũ. nemine nõ seruum ex regibus.
Oía ista longa uarietas miscuit: & sursum deorsumq; fortuna uersauit. quis est generosus? ad uirtuté be/
ne a natura cõpositus? Hoc unũ ituẽdum est: alioquin si ad uera reuocas: nemo nõ inde é: ante quod nihil
est a primo mũdi ortu: usq; in hoc tempus produxit: nos splẽdidis sordidisq;: alternata series. nõ facit no/
bilem atriũ plenũ fumosis imaginibus. Nemo in nostrã gloriã uixit neq; quod ante nos fuit: nostrum est:
Animus facit nobilé: cui ex quacunq; cõditione supra fortunã licet surgere. Puto itaq; te non esse equitem
Romanũ: sed libertinũ: potes hoc cõsequi: ut solus sis liber inter ingenuos. Quomodo inqs si mala bõaq;
nõ populo actore distinxeris? Intuẽdũ est nõ unde ueniant: sed quo eát. siquid est quod uitam beatam põt
facere id bonũ est suo iure: deprauari enim in malũ nõ potest. Quid est ergo in quo errat cum omnes bea
tá uitam optent? q; istrumenta pro ipsa habent & illá dum petunt: fugiũt. Nam cum summa uitæ beatæ
si solida securitas: & eius incõcussa fiducia: solicitudinis colligũt causas: & per insidiosum tramité nõ tãtũ
ferunt sarcinas: sed trahũt. Ita longius ab effectu eius: quod petunt: semper abscedunt: & quo plus operæ
impenderunt: hoc se magis impediunt: & feruntur retro. Quod euenit in labyrintho properantibus ipsa
illos uelocitas implicat. Vale.

Incipit liber sextus. Epistola. xlv. de modo legendi commentarios. De acuitate ingenii: non in uerbis:
sed in rebus habendis. Et quis sit uere beatus.

Librorum istic inopiá eé quæreris. Nõ refert q̃ multos: sed q̃ bonos habeas. Lectio certa pdest:
uaria delectat. Qui quo destinauit: peruẽire uult uná sequat uiá: nõ per multas uaget. Nõ
ire istud: sed errare é. Vellé iquis magis mihi libros: q̃ cõsiliũ dares. Ego uero quoscũq; ha
beo: mittere paratus sum & totũ horreũ excutere. me quoq; isto si possem trãsferem: & ni
si mature te finé officii sperarem impetraturum. hác senilé expeditioné idixissem mihi. Nec
me charybdis & Scylla: & fabulosum istud fretũ deterrere potuissent. tranassem ista non
solũ traiecissem. dũmodo te cõplecti possem: & psens æstimare q̃ntũ: aio creuisses. Cæterum q; libros meos
tibi mitti desideras: nõ magis ideo me desertũ q̃ formosum putaré: si imaginé meá peteres: idulgẽtiæ scio
istud esse: nõ iudicii: & si mõ iudicii est idulgentia tibi iposuit. Sed q̃lescũq; sunt: tu illos sic lege: tanq̃ uerum
quærá: adhuc nõ sciá: & cõtumacirer quærá. Nõ eni me cuiq̃ emácipaui: nullius nomé fero. multũ magno
rum uirorum iudicio credo aliquid & meo uendico. Ná illi quoq; nõ inuẽta sed quærẽda nobis reliquærũt:
& inuenissent forsitá necessaria: nisi & superuacua quæsissent. Multũ illis tẽporibus uerborum cauillatio: &
deceptio eripuit. Captiosæ disputationes: quæ acumé irritũ exercent: nectimus nodos: & ambiguá signi/
ficationé uerbis illigamus: ac deinde dissoluimus. tãtũ nobis uacat iam uiuere: iam mori scimus: tota illo
mente pergendũ est ubi prouideri debet: ne res nos: nõ uerba decipiãt. Quid mihi uocũ similudines disti
guis: quibus nemo unq̃: nisi dũ disputat: captus est? Res fallũt illas discerne: pro bõis mala amplectimur:
optamus cõtra id quod optauimus pugnát uota nostra cũ uotis: cõsilia cũ cõsiliis. Adulatio q̃similis é ami
citiæ: nõ imitat illá tantũ: sed uincit & præterit: aptis ac ppitiis auribus recipitur: & in præcordia una de/
scendit: eoipso gratiosa: quo ledit. Doce queádmodũ hác similitudiné possim dignoscere. Vẽit ad me pro
amico bládus inimicus: uitia nobis sub uirtutũ noie obrepunt: temeritas sub titulo fortitudinis latet. Mo
deratio uocat ignauia: pro cauto timidus accipit. In his magno piculo erramus: his certas notas iprime.
Cæterum qui interrogat: an cornua habeat: nõ est tam stultus: ut fronté suá tentet: nec rursus tam ineptus:
aut hebes ut nesciat. si tu subtilissima collectione persuaseris. Sic ista sine noxa decipiũt: quomodo præsti/
giatorum acceptabula: & calculi in quibus me fallacia ipsa delectat. Effice ut quomodo fiat itelligá: perdi/
di usum. Idem de istis captionibus dico. quo enim nomine potius sophismata appellem: nec ignoráti no/
cent: nec scientem iuuant. Si utiq; uis ambiguitates deducere: hoc nos doce: Beatum non eũ esse qué uul/
gus appellat. ad quem pecunia magna confluxit. Sed illum cui bonum omne in animo est erectũ: & exci/
sum: & mirabilia calcátem. qui neminem uidet: cũ quo se cõmutatũ uelit: qui hominem ea sola parte exi/
stimat: qua homo est. q natura magistra utitur: ad illius leges componitur: sic uiuit quomodo illa præscri
psit cui bona sua nulla uis excutit. qui mala in bonũ conuertit: certus iudicii: inconcussus: increpidus. qué
aliqua uis mouet: nulla perturbat. quem fortũa: cum in eum quod habuit telum nocentissimum i maxi/
ma intorsit: pũgit: non uulnerat: & hoc raro. Nam cætera eius tela: quibus genus humanũ debellat: gran
dinis more dissultant: quæ icussa tectis sine ullo habitatoris incõmodo crepitat ac soluit. Quid me deti/
nes in eo: quem tuipse eudæmona appellas: de quo tantum librorum compositum est? Ecce mihi tota uita
mentitur: hanc coargue: hanc ad uerum si acutu es redige. Necessaria iudicat: quorum magna pars superua/
cua est: etiá quæ nõ est superuacua nihil in se momenti habet in hoc: ut possit fortũatum beatũq; pstare.
Non enim statim bonũ é: siquid necessariũ est: ac proiicimus bonũ: si hoc nomé pani & polẽtæ damus &
cæteris sine quibus uita non ducit: Quod bonũ est: utiq; necessarium est. quod át necessariũ est: non utiq;
bonũ: quoniá quidé necessaria sunt: & eadé uilissima est. Nemo eo usq; dignitaté boni ignorat: ut illud ad
hæc in dié utilia demittat. Quid ergo? Non eo potius curá transferes: ut ostendas omnibus magno tem/
poris impendio quæri superuacua: & multos transisse uitam: dum uitæ instrumẽta cõquirunt: Recogno
sce singulos: cõsidera uniuersos: nullius nõ uita spectat in crastinũ. Quid in hoc sit mali quæris? Infinitũ.
Non enim uiuunt: sed uicturi sunt: omnia differũt: etiá si attenderemus: tamé nos uita præcurreret. Nũc
uero cunctantes: quasi aliena trãscurrit: & ultimo die finit: omni perit. Sed ne epistolæ modũ excedá: quæ

non debet finiſtram manum legentis implere:in alium diem hanc litem cum dialecticis differam nimi/
um ſubtilibus:& hoc ſolum curantibus:non & hoc. Vale.
Epiſtola.xlvi.Laudat uoluminis ſibi miſſi dulcedinem.Et docet:ꝙ id quod in dictando fecit:eſt elegã
da materia.
ibrũ tuũ quẽ mihi promiſeras accepi:& tanꝗ lecturus ex cõmodo adaperui:ac tantũ deguſtare uo
l lui:deinde blanditus eſt ipſe:ut procederẽ longius: qui ꝗ diſertus fuerit ex hoc ĩtelligas licet. leuis
mihi uiſus eſt:cum eſſet nec mei:nec tui corporis:ſed qui primo aſpectu:aut Titi Liuii:aut Epicu
ri poſſe uideri.Tanta ãt dulcedine me tenuit & traxit:ut illũ ſine ulla dilatione perlegerẽ.Sol me ĩuitabat:
fames admonebat:nubes minabant̃:tamẽ exhauſi totũ:nõ tantũ delectatus ſum:ſed gauiſus. Quid ĩge/
nii iſte habuit:quid animi dicerẽ:quid impetus:ſi intergeuiſſet:ſi ĩteruallo ſurrexiſſe.Nũc nõ fuit ĩpetus:
ſed tenor:cõpoſitio uirilis & ſancta.nihilominus interueniebat dulce illud:& loco lene:grãdis erectus es.
hoc te uolo tenere ſic ire.Fecit aliquid:& materia ideo eligẽda eſt fertilis:quæ capiat ingeniũ:quæ incitet.
De libro plura ſcribã:cũ illũ retractauero.Nũc mihi parꝝ ſedet iudiciũ:tanꝗ audierim illa nõ legerim ſine
me & inquirere:nõ eſt quod uerearis:ueꝝ audies.O te hominẽ fœlicẽ ꝙ nihil habes:propter quod quiſꝗ
tibi tam lõge mẽtiat̃:niſi ꝙ iã etiam ubi cauſa ſublata eſt mẽtimur cõſuetudinis cauſa. Vale.
Epiſtola.xlvii.De familiaritate habenda cum ſeruis.
ibenter ex his qui a te ueniũt:cognoui familiariter te cũ ſeruis tuis uiuere.Hoc prudẽtiã tuã: hoc
l eruditionẽ decet.Serui ſunt:imo homines.ſerui ſunt:imo cõtubernales.ſerui ſunt:imo humiles
amici.ſerui ſunt:imo cõſerui.ſi cogitaueris tantũdem in utroſqꝫ licere fortunæ.itaqꝫ rideo iſtos:q
turpe exiſtimãt cũ ſeruo ſuo cœnare:quare?niſi quia ſuperbiſſima cõſuetudo cœnãti domino ſtãtiũ ſer/
uoꝝ turbã circũdedit.eſt ille plus ꝗ capit:& ingenti auditate onerat diſtentũ uentrẽ:ac deſuetũ iã uentris
officio:ut maiore opera aĩa ægerat ꝗ ingeſſit:At infœlicibus ſeruis:mouere labra:ne in hoc quidem ut lo
quant̃ licet.Virga murmur oẽ cõpeſcit̃:& ne fortuita quidẽ uerberibus excepta ſunt tuſſis ſternutamẽta
ſingultus:magno malo:ulla uoce ĩterpellatũ ſilẽtiũ luit̃.Nocte tota ieiuni:mutiqꝫ ſtãt.Sic fit ut iſti de do/
mino loquant̃:quibus corã domino loqui nõ licet.At illi quibus nõ tantũ corã dominis:ſed cũ ipſis erat
ſermo:quoꝝ os nõ cõſuebat̃:parati erãt pro domino porrigere ceruicẽ:periculũ iminẽs in caput ſuũ auer
tere:in cõuiuiis loquæbant̃:ſed in tormẽtis tacebãt.Deide eiuſdẽ arrogãtiæ prouerbiũ iactat̃.Totidẽ eſſe
hoſtes:quot ſeruos.Nõ habemus illos hoſtes:ſed facimus:alia ĩterim crudelia:inhumana prætereo: ꝙ ne
tanꝗ hominibus quidẽ:ſed tanꝗ iumẽtis abutimur.ꝙ cũ ad cœnandũ diſcubuimus.Alius ſputa detergit.
Alius reliquias temulẽtoꝝ ſubditus colligit.Alius præcioſas aues ſcindit:& per pectus & clunes certis du
ctibus circũferẽs:erudirã manũ in fruſta excutit.Infœlix qui huic uni rei uiuit:ut altilia dẽcẽter ſecet:niſi
ꝙ miſerior eſt:qui hoc uoluptatis cauſa docet:ꝗ qui neceſſitate diſcit.Alius uini miniſter in muliebrẽ mo
dũ ornatus:cũ ætate luctat̃.nõ põt effugere pueritiã:ſed retrahit̃.iãqꝫ militari habitu glaber:retritis pilis:
aut penitus euulſis tota nocte peruigilat:quã ĩter ebrietatẽ domini:ac libidinẽ diuidit:& in cubiculo uir:
in cõuiuio puer ẽ.Alius cui cõuiuaꝝ cenſura pmiſſa eſt:pſtat infœlix & expectat:quos adulatio & intem/
perantia:aut gulæ:aut lĩguæ reuocet in craſtinũ.Adiice obſonatores quibus dominici palati noticia ſub/
tilis eſt:qui ſciũt cuius illũ rei ſapor excitet:cuius delectat aſpectus:cuius nouitate nauſeabũdus erigi poſ/
ſit:quid iam ipſa ſatietas faſtidiat:quid illo die eſuriat cũ his cænare nõ ſuſtiet & maieſtatis ſuæ dominũ
mutationem putat ad eãdẽ mẽſam cum ſeruo ſuo accedere.Dii melius:quod ex iſtis dominos habẽt.Sta
re ante limen Calixti:dominũ ſuũ uidi:& eũ qui illi impegerat titulũ:qui inter ridicula mancipia ꝓduxe
rat:aliis itrãtibus excludit.retulit illi gratiã ſeruus ille.in primã decuriã cõiectus:in qua uocẽ præco expe/
rit̃:& ipſe illũ inuicem apologauit:& ipſe nõ iudicauit domo ſua dignũ dominus Calixtũ uẽdidit:ſed do
mino ꝗ multa Calixtus.Vis tu cogitare iſtũ quẽ ſeruũ tuum uocas ex hiſdẽ ſeminibus ortũ:eodẽ frui cœ
lo:æque ſpirare:æque uiuere:æque mori tã tu illũ ĩgeniũ uidere potes:ꝗ ille ſeruũ.Mariana clade multos
ſplẽdidiſſime natos:ſenatoꝝ per militiã auſpicãtes gradũ:fortuna depreſſit.Aliũ ex illis paſtorẽ:aliũ cuſto
dem caſæ fecit Cõtẽne nũc eius fortũæ hominẽ in quã trãſire:dũ cõtẽnis potes.Nolo in ingentẽ me locũ
immittere:& de uſu ſeruoꝝ diſputare:in quos ſuperbiſſimi crudeliſſimi:cõtumelioſiſſimi ſumus Hæc
camẽ præcepti mei ſumma ẽ:Sic cũ ĩferiore uiuas quẽadmodũ tecũ ſuperiorẽ uelis uiuere.Quotiẽs ĩ mẽ/
tẽ uenerit:quãtũ tibi in ſeruũ liceat:ueniat in mente tantũdem in te domino tuo licere.At ego inquis nul
lũ habeo dominũ:bona ætas eſt:forſitan habebis.Neſcis qua ætate Hecuba ſeruire cœperit:qua Crœſus:
qua Darii mater:ꝗ Plato:qua Diogenes.Viue cũ ſeruo clemẽter.Comitẽ quoqꝫ & ĩ ſermonẽ illũ admit/
te:& in cõſiliũ:& in cõuictũ.Hoc loco acclamabit mihi tota mãus delicatoꝝ.Nihil hac re humilius:nihil
turpius.hos ego eoſdẽ deprendã:alienoꝝ ſeruoꝝ oſculãtes manũ.Ne illud quidẽ uidetis: quoniã omnes
inuidiã maiores noſtri dominis:omnẽ cõtumeliã ſeruis detraxerint.dominũ patrẽfamiliæ appellauerũt:
ſeruos quod etiam in minimis adhuc durat:familiares.Inſtituerũt diem feſtũ quo nõ ſolum cũ ſeruis do
mini ueſcerent̃:ſed quo utiqꝫ honores illis in domo gerere ius dicere permiſerũt:& domũ puſillã rempu
blicam eſſe iudicauerunt.Quid ergo?Omnes ſeruos admouebo menſæ meæ:non magis ꝗ omnes libe/
ros?Erras ſi exiſtimas me quoſdam quaſi ſordidioris operæ reiectuꝝ:utputa illũ Mulionẽ:& illũ Bubul
cum:nõ miniſteriis illos exiſtimabo:ſed moribus.Sibi quiſqꝫ dat mores:miniſteria caſus aſſignat. Qui/
dã cœnẽt tecũ: quia digni ſunt.quidam ut ſint.Siquid enim in illis ex ſordida cõuerſatione ſeruile eſt.ho
neſtorum conuictus excutiet.Non eſt mi Lucili ꝙ amicum tantum in foro & in curia quæras ſi diligẽter
attenderis:& domi inuenies.Sæpe bona materia ceſſat ſine artifice.Tẽta & experire: quẽadmodũ ſtultus

est:qui equum empturus nõ ipsum inspicit:sed stratũ eius ac frenos. Sic stultissimus:qui hominẽ aut ueste: aut ex conditione:quæ uestis modo nobis circũdata est:æstimat. Seruus est:sed fortasse liber animo. Seruus est:hoc illi:alris nõ nocebit:Ostende qs nõ sit. Alius libidini seruit:alius auaritiæ:alius ambitioni: oẽs timori. Dabo cõsularẽ aniculæ seruientẽ:dabo ancillæ diuitẽ:ostendã nobilissimos iuuenes mancipia pātomimo. Nulla seruitus turpior est:q̃ uoluntaria. Quare non est q̃ ipsi fastidiosi te deterreãt:quo mius seruis tuis hilarẽ te præstes:& nõ superbe superiorẽ. Colãt te potius q̃ timeant. Dicet aliquis nũc me uocare uis ad pileũ seruos:& dominos de fastigio suo deiicere. quod dixi colãt potius dominũ q̃ timeãt: ita inq̃ prorsus colãt:tanq̃ clientes:tanq̃ salutatores. Hoc qui dixerit:obliuiscet id dominus:parũ non esse qd deo sat est.q coli:& amatur. Non põt amor cũ timore misceri. Rectissime ergo facere te iudico q̃ timeri a seruis tuis non uis:q̃ uerborũ castigatione uteris. Verberibus multa admoneant:non quicquid nos offendit: & ledit. Sed ad rabiem nos cogunt peruenire delitiæ:ut quicquid non ex uoluntate respondit: iram euocet. Regũ nobis induimus animos. Nam illi quoq̃ obliti:& suarũ uiriũ & imbecillitatis alienæ:sic excãdescunt:sic sæuiunt:quasi iniuriã acceperint. a cuius rei periculo illos fortunæ suæ magnitudo tutissimos p̃stat:nec hoc ignorat:sed occasionẽ nocendi captãt:quærẽdo acceperũt iniuriã:ut facerẽt. Diutius te morari nolo:non ẽ eni tibi exhortatione opus. Hoc habent inter cætera boni mores:placent sibi permanent. leuis ẽ malicia:sæpe mutat:non in melius:sed in aliud. Vale.

Epistola. xlviii. Quod longiori mora opus esset in salutione:q̃ in propositione quæstionis. Et q̃ amicitia omnia mutuo communicat.

De epistolã quã mihi ex itinere misisti:tam longã:q̃ ipsum iter fuit postea rescribã. Seducere me debeo:& quid suadeã circũspicere. Nã tu quoq̃ qui consulis:diu an consuleres cogitasti. Quanto magis hoc mihi faciendũ ẽ:cũ longiore mora opus sit:ut soluas quæstionẽ:q̃ ut proponas. Vtiq̃ cum aliud tibi expediat:aliud mihi. Iterũ ego tanq̃ Epicureus loquor. Mihi uero id expedit quod tibi. Aut non sum amicus:nisi qcquid agit ad te pertinẽs meũ ẽ. Consortiũ rerũ oĩum inter nos facit amicitia:nec secũdi quicq̃ singulis ẽ:nec aduersi:in cõmune uiuitur. nec potest quisq̃ beate degere:qui se tantum intuetur:qui omnia ad utilitates suas conuertit. Alteri uiuas oportet si uis tibi uiuere. Hæc societas diligenter & sanctæ obseruata:quæ nos homines hominibus miscet:& iudicat aliquod esse cõmune:ius generis humani plurimũ ad illã quoq̃ de qua loquebar interiorem societatẽ amicitiæ colẽdã proficit. omnia enim cũ amico cõmunia habebit q multa cũ homine. Hoc Lucili uirorũ optime:mihi ab istis subtilibus præcipi malo:qd amico præstare debeam:qd homini:q̃ quot modis amicus dicat:& homo q̃multa significet i diuersum. Ecce sapientia & stulticia discedunt:cui accedo? in utram ire partem iubes. illi homo pro amico est: huic amicus non ẽ pro homine:ille amicum sibi parat. hic se amico. Tu mihi uerba distorques:& syllabas digeris. Sed nisi iterrogationes uaferrimas struxero:& conclusione falsa a uero nascens mendacium astrixero non potero a fugiẽdis petẽda secernere. Pudet me. q̃ in re tã seria:senes ludimus. mus syllaba ẽ:mus ãt caseum rodit:syllaba ergo caseum rodit. Putas me nunc istud non posse soluere. Quod mihi ex ista snia periculum imminet:quod incommodum:sine dubio uerendum est ne quando in muscipula syllabas capiam:aut ne quando si negligentior fuero:caseum liber comedat:nisi forte illa acutior ẽ collectio. Mus syllaba ẽ:syllaba autẽ caseum nõ rodit:mus ergo caseum nõ rodit. O pueriles ineptias:in hoc supercilia subduximus: in hoc barbam dimisimus:hoc ẽ q̃ tristes docemus & pallidi. Vis scire quod philosophia promittat generi humano consiliũ. Alium mors uocat alium paupertas urit:aliũ diuitiæ:uel alienæ torquẽt: uel suæ ille malam fortunã horret:hic fœlicitati suæ se subducere cupit:hũc homines male habẽt:illũ dii: Quid mihi lusoria ista cõponis:Nõ est iocandi locus. Ad miseros aduocatus es:opem laturũ te naufragis: captis ægris ægẽtibus:intẽtæ securi subiectũ præstãtibus caput pollicitus es. Quo diuerteris? Quid agis? Hic cum quo ludis timet succurrere:quid quod laqueati respondent in pœnis:omnes undiq̃ ad te mãus tendunt:perditæ uitæ periturææq̃ auxilium aliquod implorant:in te spes opesq̃ sunt:rogant ut ex tanta illos uolutatione extrahas:ut disiectis & errantibus clarum ueritatis lumen ostendas. dic quid necessarium natura fecerit? quid superuacuũ:q̃ faciles leges posuerit:q̃ iucunda sit uita: q̃ expedita illas sequentibus? q̃ acerba & implicita eorum qui opinioni plusq̃ naturæ crediderunt? Si prius docueris quæ partem eorũ leuatura sint:quid istorũ cupiditates demat:quid temperet. Disputationes istæ utinã tantũ non prodessent: nocent. Hoc tibi cũ uoles manifestissimũ faciã:cõminui & debilitari generosam indolem:in istas argutias collectã. Pudet dicere contra fortunam militaturis:quæ porrigant tela:quẽadmodũ illos subornent. Hac ad summũ bonum itur? per istud philosophiæ sunt nigræ:& turpes:infamesq̃:etiam ad albũ sedentibus exceptiones. Quid enim aliud agitis cum eũ quem interrogatis scientes in fraudem inducitis:q̃ ut formula cecidisse uideatur? sed quemadmodũ illos prætor:sic hos philosophia. in integrum restituit. Qui dedi sentes ab ingẽtibus promissis:& grandia locuti effecturos uos:ut non magis auri fulgor:q̃ gladii perstringat oculos meos:ut igenti constantia:& quod omnes optant:& quod omnes timent calcem: ad grammaticorum elementa descenditis? Quid dicitis? Sic itur ad astra. Hoc eni est quod mihi philosophia promittit ut parẽ deo faciat:ad hoc inuitatus sum:ad hoc ueni:fidem præsta quantum potes. Ergo mi Lucili reduc te ab istis exceptionibus & præscriptoribus philosophorũ:aperta decẽt:& simplicia bonitatẽ. Etiam si multum superesset ætatis:parce dispensandũ erat:ut sufficeret necessariis:nũc quæ dementia est:superuacua discere in tanta temporis egestate. Vale.

Epistola. xlix. De uelocitate temporis:non in quæstionibus puerilibus expendendam: sed exhortatione uirtutum:laudabilius uitæ meritis redimenda.

St quidem mi Lucili supinus & negligẽs: qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus e reducit: & tamen repositum in animo nostro desiderium: loca interdũ familiaria euocant nec extinctam memoriã reddũt: sed quiescẽtẽ irritãt: sicut dolorẽ ingẽtiũ: etiã si mitigatus est tempore: aut serui familiaris admisso: aut uestes: aut domus renouat. Ecce Cãpãia. & maxime neapolis ac Põpeiorum tuorũ cõspectũ: incredibile est q̃ recens desiderium tui fecerint: totus mihi in oculis es: cum maxime a te discedo. Video lachrymas cohibentẽ: & affectionibus tuis inter ipsam coertionem exeuntibus nobis satis resistentem modo amisisse te uideor. Quid eni nõ modo est: si recordaris. Modo apud Sotionẽ philosophũ puer sedi: modo causas agere cœpi: mododesii uelle agere: modo desii posse. Infinita est uelocitas temporis quæ magis apparet respicientibus. nã ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fugæ trãsitus leuis est. Causam huius rei quæris? Quicquid tẽporis transit: eodẽ loco ẽ: pariter aspicit: una iacet omnia tandẽ in profundũ cadũt: & alioqn non possunt longa iteruall a esse in ea re: quæ tota breuis ẽ: pũctum est quod uiuimus: & adhuc pũcto minus: sed hoc minimũ spe quadam longioris spatii natura derisit. Aliud ex hoc ĩfantiam fecit: aliud pueritiam: aliud adolescentiam: aliud iclinationem quandam ab adolescentia ĩ senectutem: aliud ipsam senectutem: in quam angusto quot gradus posuit. modo te persecutus sum. Et tamen hoc modo ætatis nostræ bona proportio est. cuius breuitatem aliquando futuram cogitemus. Nõ solebat mihi tam uelox tempus uideri: nunc incredibilis cursus apparet: siue quia admoueri lineas sentio: siue quia attendere cœpi: & computare damnũ meum. Eo magis itaq̃ idignor: aliquos ex hoc tempore: quod sufficere nõ ad necessaria qdem potest et si custoditũ diligentissime fuerit: in superuacua maiorem partem erogare. Negat Cicero si duplicetur sibi ætas: habiturũ se tempus: quo legat lyricos. eodem modo dialecticos qui tristius: inepti sunt illi ex professo lasciuiunt qui agere seipsos aliqd existimant. Nec ego nego prospicienda ista: sed prospicienda tantũ & a lumine salutanda. In hoc unum censeo ne uerba nobis dẽtur: & aliqd esse in illis: & secreti boni iudicemus. Quid te torques & maceras in ea quæstione quam subtilius est contempsisse: q̃ soluere. Securi est & ex commodo migrantis minuta conquirere. Cũ hostis istat a tergo: & mouere se iussus est miles. necessitas excutit: quicquid pax ociosa collegerat. Nõ uacat mihi uerba dubie cadentia consectari: & uafriciã in illis meam experiri. Aspici q coeant populi: quæ mœnia clusis ferrũ acuant: portis: magno mihi animo: strepitus iste belli circũsonantis exaudiendus est. demens omnibus merito uideret: si cũ saxa in munimentũ muroꝝ senes fœminæq̃ cõgerent: cũ iuentus ĩtra portas armata: signũ eruptionis expectaret: aut posceret: cũ hostilia in portis tela uibrarent: & ipm solũ suffossionibus: & cuniculis tremeret: sederem ociosus: & eiusmodi quæstiunculas poneres: qđ non perdidisti habes. cornua ãt non perdidisti: cornua ergo habes: aliaq̃ ad exemplũ huius acutæ deliratiõis cõcinnata. Atqui æque licet tibi demens uidear: si istis impendero operam et nũc obsideor: nũc tamen periculũ mihi obsesso externũ imineret. murus me ab hoste secerneret: nũc mortifera mecũ sunt: non uaco ad istas ineptias ĩgens negociũ in manibus ẽ. Quid agam? Mors me sequtur: fugit uita. aduersus hæc me doce: aliquid effice ut ego mortem non timeam: uita me non effugiat. Exhortare aduersus difficilia: de æquanimitate aduersus ineuitabilia. Angustias temporis mihi laxa: doce non esse positũ bonũ uitæ spatio eius: sed in usu. Posse fieri: immo sæpissime fieri: in qui diu uixit: paꝝ uixerit. Dic mihi dormituro potes non expergisci. dic mihi experrecto potes non dormire amplius: dic exeunti: potes non reuerti: dic redeunti potes non exire. Erras si in nauigatione tantũ existimas minimũ esse: quo morte uita deducit: in olim loco æque tenue interuallũ est non ubiq̃ se mors tam prope ostendit: ubiq̃ tamen prope ẽ. Has tenebras discute: & facilius ea trades: ad quæ præparatus sum. Dociles natura nos ædidit & rationem dedit ĩperfectam: sed quæ perfici possit. De iustitia mihi: de pietate disputa: de fragilitate: de pudicitia utraq̃ & illa cui alieni corporis abstinentia ẽ: & hæc cui sui cura: si me uolueris per deuia ducere facilius ad id quod tendo perueniam. Nam ut ait ille tragicus: Veritatis simplex oratio est. Ideoq̃ illam implicari non oportet. Nec enim quicq̃ mĩus conuenit: q̃ subdola ista calliditas animis magna conantibus. Vale.

Epistola. l. De falsa excusatione peccantium. Et qualiter corrigi possit prauitas indurata.

Epistolã tuã accepi post multos menses: quã miseras. Superuacuũ itaq̃ putaui ab eo qui afferebat e qd ageres q̃rere. Valde eni bonæ memoriæ ẽ si meminit: & tamẽ spero te sic iã uiuere: ut ubicunq̃ eris sciam quid agas. Quid etenim aliud agis q̃ ut meliorẽ teipse quotidie facias: ut aliquid ex erroribus ponas: ut itelligas tua uitia esse: quæ putas reꝝ. Quædã eni locis & temporibus ascribimus. At illa quocũq̃ transferimur secutura sunt. Arpestẽ uxoris meæ fatuã scis hæreditariũ onus in domo mea remãsisse. Ipse enim auarissimus ab ipsis prodigiis sumpsi: si qñdo fatuo delectari uolo: nõ ẽ mihi longe quærẽdus: me rideo: hæc fatua subito desiit uidere icredibilẽ rem tibi narro: sed ueram nescit esse se cæcã: subinde pedagogũ suũ rogat: ut migret: ait domũ nigrã & tenebrosam esse: Hoc quod i illa ridemus: oĩbus nobis accidere tibi liqueat. Nemo se auaꝝ esse intelligit: nemo cupidũ. cæci tamẽ ducẽ quærũt: nos sine duce erramus. & dicimus: Non ego ambitiosus sum: sed nemo aliter Romæ potest uiuere. Nõ ego sumptuosus sum: sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum uitium q iracundus sum: q nondũ constitui certum genus uitæ. Adolescentia hæc facit. Quid nos decipimus? Non est extrinsecus malũ nostrum intra nos ẽ: in uisceribus ipsis sedet. & ideo difficulter ad sanitatem peruenimus: quia nos egrotare nescimus. Si curari cœperimus: quãdo tot morbos: tantasue res discutiemus? Nunc uero nec quærimus qdẽ medicum: qui minus negocii haberet: si adhiberetur ad recens uitium: sequerẽtur teneri & rudes animi: recta mõstrantẽ. Nemo difficulter ad naturã reducitur: nisi qui ab illa defecit. Erubescimus discere bonã mentẽ. At mehercule turpe est: magistrũ huius rei quærere. Illud desperandũ ẽ: posse nobis tãtum bonũ

tasu influere.Laborandum est:& ut ueꝝ dicam:nec labor quidem magnus ē:si modo ut dixi ante animū nostrū formare icipimus:& recorrigere q̃ indurescat prauitas eius:sed nec indurata despero.Nihil est qđ nō expugnet pertinax opera:& itenta:ac diligens cura.Robora in rectū:q̃uis flexa reuocabis curuatas trabes calor explicat:& aliter natæ in id finguntͬ:quod usus noster exigit.Quāto facilius animus accipit formam flexibilis:& omni humore obsequentior.Quid enim aliud est animus:q̃ quodāmodo se habēs spiritus?Vides autē tanto spiritū esse faciliorem omni alia materia:quāto tenuior est.Illud mi Lucili non ē quod te impediat:quo minus de nobis bene speres:ꝙ malitia iam nos tenet:ꝙ diu in possessiōe nostri est.Ad neminem ante bona mens uenit q̃ mala.oēs præoccupati sumus uirtutes discere: uitia dediscere. Sed eo maiore animo ad emēdationē nostri debemus accedere:ꝙ semel traditi nobis boni ꝑpetua possessio ē.Non dediscitur uirtus.contraria enim mala in alieno hærent:ideo depelli & exturbari possunt:fideliter sedent:quæ in locum suū ueniunt.uirtus secundū naturam est.uitia inimica & infesta sunt.Sed quēadmodū uirtutes recte exire non possunt faciliſq; eaꝝ tutela est:ita initium ad illas eūdi arduū quia hoc primū imbecillæ mentis atq; ægræ est formidare inexperta.Itaq; cogenda est mens:ut incipiat:ac deinde non est acerba medicina.protinus enim delectat:dum sanat.alioꝝ remedioꝝ post sanitatē uoluptas est: philosophia pariter & salutaris & dulcis est. Vale.

Incipit liber septimus. Epistola.li.Amœnas ciuitates uitandas rationibus docet & exemplis.

Vomodo quiſq; potest mi Lucili:tu istic habes ætnam:& illum nobilissimū Siciliæ montē quē quare dixerit Messala unicū siue ualgius(Apud utrūq; enim legi)non reperio cum plurima loca euomant ignē:non tantū ædita:quod crebius euenit.Videlicet quia ignis ī altissimū ferͭ:sed etiam iacentia.Nos utrunq; possumus:contenti sumus bais:quas postero die:q̃ attigerā reliq:locū ob hoc deuitandū:cū habeat quasdam naturales dotes:quia illū sibi celebrandū:luxuria sumpsit.Quid ergo?Vlli loco indicendū ē odiū?Minime.Sed quēadmodū aliqua uestis:sapienti & probo uiro magis cōuenit q̃ aliqua:nec ullū colorē ille odit:sed aliquem paꝝ putat aptū esse frugalitatē professo.Sic regio quoq; ē:quā sapiens uir:aut ad sapientiā tēdens declinet:tanq̃ alienā bonis moribus.Itaq; de secessu cogitās:nunq̃ Canopū eliget:q̃uis neminē Canopus esse frugi uetet:ne Baias quidem quæ diuersoriū uitioꝝ esse cœperūt.illic sibi plurimū luxuria permittit illic tanq̃ aliqua licentia debeatͬ:loco magis soluitͬ.Non tantū corpori:sed etiā moribus salubrem locū eligere debemus.Quēadmodū inter tortores habitare nollē:sic nec inter popinas quidē.Videre ebrios per littora errantes:& comessationes nauigantiū:& symphoniaꝝ cantibus strepētes lacus. & alia quæ uelut soluta legibus luxuria:nō tantū peccat:sed publicat.Quid necesse est?Id agere debemus:ut irritamenta uitioꝝ q̃ lōgissime proiciamus.Indurandus est animus:& a blādimētis uoluptatū procul abstrahendus. Vna Hānibalē hyberna soluerūt:& indomitū illū niuibus atq; alpibus uirum eneruauerūt fomēta.Cāpaniæ armis uicit:uitiis uictus est.Nobis quoq; militandū est:& quidē genere militiæ:quo nunq̃ quies:nunq̃ ociū datͬ Debellandæ sunt in primis uoluptates:quæ ut uides sæua quoq; ad se ingenia rapuerūt.Siquis sibi proposuerit quātū operis aggressus sit:sciet nihil delicate:nihil molliter esse faciendū.Quid mihi cū istis calētibus stagnis?Quid cū sudatoriis:in quæ siccus uapor corpora exhaustus includitͬ?Omnis sudor per laborem exeat.Si faceremus quod fecit Hannibal:ut interrupto cursu reꝝ:omissoq; bello:fouēdis corporibus operam daremus:nemo non intēpestiuā desidiā uictori quoq; nedū uincenti:periculosam merito repræhenderet.Minus nobis q̃ illis punica signa sequētibus licet.Plus periculi restat cedentibus:plus operis etiā perseuerātibus.Fortuna mecū bellū gerit:nō sum imperata facturus.Iugū nō recipio:immo quod maiore uirtute faciendū ē excutio.Non ē emoliēdus animus:si uoluptati cessero:cedendū est dolori:cedendū ē labori:cedendū est paupertati.Idem sibi in me iuris esse uolet:& ambitio:& ita:iter tot affectus distrahar immo discerpar.Libertas proposita ē.Ad hoc primū laboratͬ.Quæ sit libertas quæris?Nulli rei seruire: nulli necessitati:nullis casibus:fortunam in æquum deducere:quo die illam intellexero plus posse: nihil poterit.Ego illam feram cū in manu mors sit.His cogitationibus intentū:loca seria sanctaq; eligere oportet.Effœminat animos amœnitas nimia.Nec dubie aliquid ad corrūpendū uigorē potest regio. Quamlibet uiā iumenta patiuntͬ:quoꝝ durata in aspo ungula est.In molli palustriq; pascuo saginata cito subterūtur.Et fortior miles ex cōfragoso uenit:segnis est urbanus & uerna:nullū laborē recusant manus:quæ ad arma ab aratro trāsferuntͬ.In primo defecit puluere:ille unctus & nitidus.Seuerior loci disciplina firmat ingeniū aptūq; magnis conatibus reddit.Literni honestus Scipio q̃ Bais exulabat.Ruina eius non est tam molliter collocanda.illi quoq; ad quos primos fortuna publicæ rei:publicas opes trāstulit.Caius Marius: & Cneus Pōpeius:& Cæsar extruxerūt qdem uillas in regione Baiana:sed illas imposuerūt summis iugis montium.Videbatͬ hoc magis militare ex ædito speculari:late longeq; subiecta.Aspice quā positionē elegerint:qbus ædificia excitauerint locis:& qualia.scies nō uillas eē:sed castra.Habitatuꝝ tu putas unq̃ fuisse in utica Catonem ut prænauigātes adulteras dinumeraret:& tot aspiceret genera Cimbaꝝ uariis coloribus picta:& fluitantem toto lacu rosam:ut audiret canentiū nocturna cōuitia.Nōne ille manere itra uallum maluisset:q̃ unā noctē inter talia duxisse?Quid ni malit quisquis uir est:somnū suū classico: q̃ symphonia rūpi.Sed satis diu cū Bais litigauimus.Nunq̃ satis cum uitiis quæ oro te Lucili persēqre:sine mō:sine fine.Nā illis quoq; nec finis est:nec modus.Proice quæcunq; cor tuū laniant quæ si aliter extrahi neqrent:cor ipsum cum illis reuellendū erat.Voluptates præcipue extirpa:& uilissimas habe latronum more quos philistas Aegyptii uocant in hoc nos amplectuntͬ:ut strangulent. Vale.

Epistola.lii.De tribus generibus hominū ad philosophiam uenientiū.Et quis in hac uita sit eligendus

adiutor. Et de licita & uetita laudatione.

q Vid est hoc Lucili: quod nos alio tédētes: alio trahit: & eo unde recedere cupimus impellit? Quid colluctatur cū aīo nostro: nec pmittit nobis quicq̄ semel uelle. Fluctuamus iter uaria cōsilia. Nihil libere uolumus: nihil absolute: nihil semper. Stultitia inquis ē cui nihil cōstat: nihil diu placet. Sed quomodo nos. aut quādo ab illa reuellemus. Nemo per se satis ualet: ut emergat oportet manū aliqs porrigat: aliqs educat. Quosdā ait Epicurus ad ueritatē sine ullius adiutorio exisse: fecisse sibi ipsos uiā. Hos maxime laudat: qbus ex se impetus fuit: qui seipsi protulerint. Quosdā indigere ope aliena: non ituros: si nemo praecesserit: sed bene secuturos. Ex his Metrodorū ait esse. Egregiū hoc quoq; sed secūdae fortis ingeniū. Nos ex illa prima nota nō sumus: sed bene nobiscū agitur: si in secundā recipimur. Ne hunc quidē contēpseris hominē: qui alieno beneficio saluus esse pōt: & hoc multū est uelle seruari. Praeter haec adhuc inuenies genus aliud hominum ne ipsum quidem fastidiendū: eorū qui cogi ad rectū: cōpelliq; possunt: qbus nō duce tātū opus sit: sed adiutore: & ut ita dicā: coactore. Hic tertius color ē. Si quaeris huius exemplar. Hermarcū ait Epicurus talē fuisse. Itaq; alteri magis gratulatur: alterq; magis suspicit: q̄uis ad eūdē finem uterq; peruenerit: tamē maior est laus idē effecisse in difficiliori materia. Puta eni duo aedificia excitata eē: ambo disparia: aeque excelsa: atq; magnifica. Alterū puta aream accepit: illic protinus opus creuit. Alterq; fundamenta laxa habet in mollē & fluidā humū immissa. Multūq; laboris exhaustū ē: dū perueniretur ad solidum. Inuenio quicquid fecit alter. alterius magna pars & difficilior latet. Quaedam ingenia facilia & expedita. Quaedam manu: aut aiunt: facienda sunt: & in fundamētis suis occupāda. Itaq; ego illū foeliciorem dixerim qui nihil negocii secum habuerit. Hūc quidē melius de se meruisse: qui malignitatē naturae suae uicit: & ad sapientiā se nō perduxit. sed extraxit. hoc durū & laboriosum igeniū nobis datū scias: licet ire per obstātia. Itaq; pugnemus: aliquoq; inuocemus auxiliū. Quē inquis inuocabo hūc aut illum? Tu uero etiā ad priores reuertere: qui uacāt. Adiuuare nos possunt nō tātū q sunt: sed q fuerūt. Ex his autem qui sunt: eligamus nō eos qui uerba magna celeritate praecipitāt: & cōmunes locos uoluūt: & i priuato circulātur: sed eos qui uitā doceāt. qui cū dixerint quid faciendū sit: probāt faciendo: qui docēt qd uitādum sit. Nec unq̄ in eo quod fugiendū dixerint deprachēdunt. Eū elige adiutorē quē magis admireris cū uideris: q̄ cū audieris. Nec ideo te ꝓhibuerim hos quoq; audire: quibus admittere populū ac differere cōsuetudo ē: si modo hoc proposito in turbā prodeūt: ut meliores fiant: faciantq; meliores: si nō ambitiōis hoc causa exercent. Quid enim turpius philosophia captante clamores. Nunquid aeger laudat medicū secantem? Tacete: fauete: & praebete uos curationi etiā si exclamaueritis nō aliter audiā q̄ ad tactū uitiorum uestroq; igemiscatis. Testari uultis attēdere uos: moueriq; magnitudine req; sane liceat. Vt quaedam iudicetis: & feratis de meliore suffragiū. Quid ni nō permittā. Apud Pythagorā discipulis quinq; annis tacendum erat. Nunquid ergo existimas statim illis & loqui: & laudare licuisse? Quanta autē dementia eius ē quē clamores iperitoq; hilarē ex auditorio dimittūt. Quid letaris: q ab hominibus his laudatus es: quos nō potes ipse laudare? differebat populo Fabianus: sed audiebat modeste. Erūpebat interdū magnus clamor laudantiū: sed quē rerū magnitudo euocauerat: nō sonus ioffensae ac molliter orationis elapsae. Intersit aliquid inter clamorē theatri: & scholae. Est aliqua & laudandi licentia: omnia req; omniū si obseruentur iudicia sunt: & argumētum morū ex minimis quoq; licet capere. Impudicū & incessus ostēdit & manus mota: & unū interdū responsum: & relatus ad caput digitus: & flexus oculorum. Improbū iterdū risus isanū uultus habitusq; demōstrat. Illa eni in apertū per notas exeunt: qualis quisq; sit scies: si quēadmodū laudet aspexeris. Hinc atq; illinc philosopho manus auditor intentat: & super ipsum caput mirātium turbat circunstat. Nō laudat ille nunc: si intelligis: sed cōclamatur. Relinquātur istae uoces illis autibus: q̄ ꝓpositum habent populo placere. Philosophia adoretur. Permittendū erit aliquādo iuuenibus sequi impetum animi. Tūc autē cū hoc ex ipetu faciēt: cū silentiū sibi imperare nō poterūt. Talis laudatio aliquid exhortationis affert ipsis audiētibus: & animos adolescentiū extimulat: ad rem cōmoueant nō ad uerba cōposita. Alioquin nocet illis eloquētia si nō rerū cupiditatē facit sed sui. Differā hoc in praesentia: desiderat enim propriā: & longā executionē: quēadmodū populo differendū. quid sibi apud populū permittēdum sit: quid populo apud se. Damnū quidē fecisse philosophiā: nō erit dubiū: postq̄ prostituta ē: sed potest in penetralibus suis ostēdi: si modo non institorem: sed antistitem nacta est. Vale.

Epistola. liiii. De tempestate & nausea quam passus est in mari: submittens differentiam inter corporalia & spiritualia.

q Vid non potest mihi persuaderi: cui persuasum est ut nauigarē? solui mari languido nauē. Erat sine dubio caelū graue sordidis nubibus: quae fere: aut in aquā: aut in uentū resoluūtur. sed putaui tam pauca milia a Parthenope usq; puteolos surripi posse: q̄uis dubio & ipēdēte caelo. Itaq; quo celerius euaderē protinus per altū ad nesida direxi: praecisurus omnis sinus. cū iam eo ꝓcessissem: ut mea nihil itereffet: utrū irem: an redirē. Primū aequalitas illa: quae me corruperat periit. Nōdum erat tēpestas: sed iam inclinatio maris: ac subinde crebrior fluctus coepi gubernatorē rogare: ut me in aliquo litore exponeret: Aiebat ille aspera esse & importuosa. Nec quicq̄ se aeque in tēpestate timere q̄ terrā. Peius autem uexabat: q̄ ut mihi periculū incūberet. Nausea enim me segnis haec & sine exitu torq̄bat: quae bilem mouet: nec effundit. Institi itaq; gubernatori: & illū uellet nollet. coegi petere littus: Cuius ut uiciniam attigimus. nō expecto ut quicq̄ ex praeceptis Virgilii fiat: obuertunt pelago proras: aut ancora de prora iacitur. memor artificii mei ueteris: frigidus cultor mitto me in mare: quomodo p sichrolutā decet gausapatus. Quae putas me passum. dū per aspera eripior? dum uiā quaero? dum facio? Intellexi nō immerito nautis

terram timeri. Incredibilia sunt quæ tulerim:cum ferre me nō possim. Illud scito Vlyxē nō fuisse tā irato mari natū:ut ubiq; naufragia faceret. Nauseator erat. Ergo & ego quocūq; nauigaꝫ debuero uigesimo an no perueniā:ut primū stomachū quē scis cū mari nauseam effugere. Collegi:& corpus unctione recreaui. Hoc cœpi mecū cogitare:quāta nos uitioꝝ nostroꝝ sequeretur obliuio:etiā corporaliū quæ subinde ad/ monēt sui:nedū illoꝝ q̄ eo magis latent:quo maiora sunt. Næuis aliquē mutiūcula decipit:sed cū creuit: & uera febris exarsit:etiā duro & perpesso sui cōfessionē excipit:pedes dolēt:articuli puntiūculas sentiunt. Adhuc dissimulamus & aut talum extorsisse dicimus:aut in exercitatione aliqua laborasse:dubio & īcipi ente morbo:quærit̄ nomē:qui ubi iam calcaria cœpit intendere:& utrosq; pedes fecit dextros: necesse est podagrā fateri. Contra euenit in his morbis quibus afficiunt̄ animi:quo quis peius se habet minus sentit. Non est quod mireris Lucili charissime. Nā qui leuiter dormit:& species secundū quietem capit:aliqndo dormire se dormiens cogitat. grauis sopor etiā somnia extinguit:animūq; altius mergit:qui nullo intelle ctu sui est. Quare uitia sua nemo confitet̄? Quia ēt nūc in illis est:somnium narrare uigilantis est. & uitia sua confiteri sanitatis indiciū ē. Expergiscamur ergo ut errores nostros coarguere possimus. Sola autem nos philosophia excitabit:sola somnū excuciet grauē illi te totū dedica:dignus illa es:illa digna te est:ite in complexum alter alterius. Omnibus aliis rebus te nega fortiter:aperte:non est q̄ præcario philosopheris. Si æger esses:curā intermisisses rei familiaris:& forensia tibi negocia excidissent:nec quenq̄ tanti putares: cui aduocatus tui remissione descenderes:uel toto animo id ageres:ut q̄ primū morbo liberareris: Quid ergo? Nō & nunc idē facies. Omnia impedimenta dimitte:& uaca bonæ menti. Nemo ad illā peruenit oc cupatus:exercet philosophia regnū suū:dat tempus:nō accipit:nō est res successiua:ordinaria est: domina est:adest & iubet. Alexāder cuidā ciuitati partē agroꝝ & dimidiā reꝝ omniū promittēti: Eo inquit propo sito in Asiam ueni:ut nō id acciperem qd̄ dedissetis:sed ut id haberetis quod reliquissem. Idē philosophia rebus oībus:nō sum hoc tēpus acceptura quod uobis superfuerit:sed id uos habebitis quod ipsa erogaue/ ro. Totā huc cōuerte mentē:huic asside:hanc cole. Ingens interuallū inter te & alios fiat: omnes mortales æuo tu antecedes:nō multū te dii antecedent. Quæris quid inter te:& illos interfutuꝝ sit? diutius erunt. At mehercle magni artificis est:clausisse totū in exiguo. Tantū sapienti sua:quantū deo oīs ætas patet. Est aliqd quo sapiens antecedat deum. ille beneficio naturæ non timet:suo sapiens. Ecce res magna habere ī/ becillitatē hoīs:securitatē dei. Incredibile philosophiæ ius est:ad omnē fortuitā uim retūdendā. Nullū te/ lum in corpore eius sedet:munita est & solida. Quædā defatigat & uelut leuia tela laxo sinu eludit:quæ/ dam discutit:& in eum usq; qui miserat respuit. Vale.

Epistola. liiii. De morbo suspirii uel anhelitus:ubi mirabile documentū de morte subiūgit. Et q̄ sapi/ ens de uita exit non eiicitur.

Longū mihi comitatū dederat mala ualitudo:repēte me inuasit. quo genere inquis? Prorsus meri to interrogas:adeo nullū mihi ignotū est:uni tantū morbo quasi assignatus sum:quē quare græ co noīe appellē:nescio. Satis.n.apte dici suspiriū potest:breuis aūt ualde & procellæ similis ē impe tus:intra horā feræ desinit. Quis.n.expirat? Omnia.n.diu corporis aut incommoda: aut pericula per me transierūt. Nullum mihi uidet̄ molestius. quid ni? Aliud.n.quicquid est:ægrotare est. Hoc animam age/ re. Itaq; medici hāc meditationē mortis uocāt. Faciet.n.aliquādo spiritus ille quod sæpe conatus ē. Hilarē me putas hæc tibi scribere:quia effugi:si hoc fine:quasi bona ualitudine delectet:tā ridicule facio:q̄ ille q̄s/ quis uicisse se putat:cū uadimoniū distulit. Ego uero & in ipsa suffocatione nō desii cogitationibus lætis ac fortibus acquiescere. Quid hoc est inquā. Tam sæpe mors experit̄ me faciat. At ego illam diu expertus sum. Quando inquis? Anteq̄ nascerer. Mors est non esse id quod ante fuit:sed id quale sit:iam scio. hoc erit post me:quod ante me fuit. Siquid in hac re tormenti est:necesse est:& fuisse anteq̄ prodiremus in lucē. At qui nullam sensimus tunc uexationē: Rogo nō stultissimū dicas:siquis existimet lucernæ peius eē:cū exti ncta est:q̄ anteq̄ accendat̄. Nos quoq; & extinguimur & accendimur:medio illo tempore aliquid patimur. Vtrinq; uero alta securitas est. In hoc enī mi Lucili:ni fallor. erramus:q̄ mortē iudicamus sequi cum illa & præcesserit & secutura sit. Quicqd ante nos fuit:mors est. Quid enim refert:utrū nō īcipias: an desinas cū utriusq; rei hic sit effectus:nō esse? His & huiusmodi exhortatiōibus tacitis.s.nam uerbis locus nō erat: alioquin me non desii. deinde paulatim suspirium illud:quod esse iam anhelitus cœperat interualla maio ra fecit:& retardatum est:ac remansit:nec adhuc quis desierit:ex natura fluit spiritus. sentio hæsitatiōem eius quādā:& morā:quomodo uolet:dūmodo nō ex animo suspirē. Hoc tibi de me recipe:non trepidabo ad extrema iam paratus sum:nihil cogito de die toto. illū tu lauda & imitare:quē nō piget mori:cū iuuet uiuere. Quæ est enim uirtus:cū eiiciaris exire? Tamē est & hæc uirtus:eiiciot quidē:sed tanq̄ exeā. & ideo nunq̄ eiicit̄ sapiens:quia eiici est idē expelli unde inuitus recedas. Nihil inuitus facit sapiens necessitatē ef/ fugi:qa uult quod coactura est. Vale.

Epistola. lv. De uilla uatiæ & dispositione eius. Et de ignauo ocio uitando. Et q̄ solus sapiens sibi uiue re scit. Et quomodo animus amicos semper faciat esse præsentes.

a Gestatione cū maxime uenio:non minus fatigatus sum:q̄ si tantum ambulassem quantū sedi. la/ bor est.n.& diu ferri:ac nescio an eo maior.quia cōtra naturam ē:quæ pedes dedit:ut per nos am/ bularemus:& oculos ut p nos uideremus. Debilitatē nobis īdixere delitiæ:& quod diu uolumus posse desinimus. Mihi tamē necessariū erat concutere corpus:ut siue bilis īsederat faucibus discuteret̄:si/ ue ipse ex aliqua causa spiritus densior erat:extenuaret illū iactatio:quā profuisse mihi sensi. ideo Diutius uehi perseuerauit:inuitante ipso littore:quod inter cumas & Seruilii Vatiæ uillā curuat̄:& hinc mari:illic

lacu:uelut anguſtũ iter claudiť.Erat eni recenti tẽpeſtate mare ſpiſſum.Fluctus aũt illud:ut ſcis frequẽs:&
cõcitatus exæquar:longior tranqllitas ſoluit:cũ arenis:quæ humore alligant ſuccus obſceſſit.Ex cõſuetu
dine tamẽ mea circũſpicere cœpi:an aliquid illic inuenirem:quod mihi poſſet bono eſſe:& direxi oculos ĩ
uillã:quæ aliquádo Vatiæ fuit.In hac ille prætorius diues: nulla alia re: q̃ ocio notus conſenuit: & ob hoc
unũ fœlix habebať.Nã quotiẽs aliquos amicitia Aſinii galli:quotiẽs Seiái odiũ:deidcamor merſerat(æq̃
enim oſtendiſſe illũ:q̃ amaſſe periculoſum fuit) Exclamabant hoĩes:O uatia ſolus ſcis uiuere.At ille larere
ſciebat non uiuere.Multũ aũt intereſt:utrũ uita tua ocioſa ſit:an ignaua.Nunq̃ aliter hác uillam Vatia ui/
uo præteribã:q̃ ut dicerẽ Vatia hic ſitus eſt.Sed adeo mi Lucili philoſophia ſacræ qddam eſt & uenerabile:
ut etiam ſiqd illi ſimile eſt:mendacio placeat.Ocioſum.n.hominẽ:& ſeductũ exiſtimat uulgus: & ſecuræ:
ſe contentũ:ſibi uiuentẽ quoq͛ nihil ulli contigere:niſi ſapienti põt.ille qdem nulla re ſolicitus:ſcit ſibi ui/
uere.ille.n.quod eſt primũ:ſcit uiuere.Nam q res & hoĩes fugit:quẽ cupiditatũ ſuaꝝ ĩfœlicitas relegauit:
q alios fœliciores uidere non potuit:q uelut timidũ atq; iners aĩal metu oblituit:ille ſibi nõ uiuit:ſed qđ eſt
turpiſſimũ:uentri ſomno:libidini.Nõ continuo ſibi uiuit:q nemini.Adeo tamen magna res ẽ conſtantia
& ĩ propoſito ſuo perſeuerantia:ut habeat auctoritatẽ inertia quoq; ptinax.De ipſa uilla nihil tibi poſſum
certi ſcribere frõtem eius tantũ noui:& expoſita:quæ oſtendit ẽt tranſeũtibus.Spelũcæ ſunt duæ magni
operis:cuius laxo atrio paries manu factus eſt:& quaꝝ altera ſolẽ nõ recipit:altera uſq; in occidentẽ tene
tur.Prata noua medius riuus & a mari:& ab acheruſio lacu receptus:euripi modo diuidit:alẽdis piſcibus
ẽt ſi aſſidue exhaudiať ſufficiens:ſed illi cũ mare patet:parciť:cũ tempeſtas piſcatoribus dedit ferias : ma/
nus ad prata porrigiť.Hoc tamẽ eſt cõmodiſſimũ in uilla:q Baias tranſparietẽ habet:incõmodis illaꝝ ca
ret:uoluptatibus fruiť.Has laudes eius ipſe noui:eſſe illã totius animi credo.occurrit eni fauonio : & illũ
adeo excipi ut Baiis neget.Non ſtulte uideť elegiſſe hunc locũ Vatia:in quem ociũ ſuũ pigrũ iam & ſenile
cõferret.Sed nõ multũ ad tranquillitatẽ locus cõfert.Animus eſt:qui ſibi oĩa cõmendat.Vidi ego in uilla
hilari & amœna mœſtos:uidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.Quare nõ eſt quod exiſtimes:iõ paꝝ
bene cõpoſitũ eſſe te:q in Campania non es.q̃re autẽ nõ es?hucuſq; cogitationes tuas mitte. Conuerſari
cũ amicis abſentibus licet:& qdem quotiens uelis:q̃diu uelis.Magis hac uoluptate quæ maxima eſt frui/
mur:dũ abſumus.Præſentia enim nos delicatos facit:& qui aliquádo una loquimur ambulamus: cõſedi
mus:cũ deducti ſumus:nihil de his quos mõ uidimus:cogitamus.Et ideo æquo animo ferre debemus
abſentiam:quia nemo nõ multũ etiã præſentibus abeſt.Pone hic primũ:noctes ſeparatas:deide occupatio
nes utrinq; diuerſas perinde ſtudia ſecreta:ſuburbanas profectiones.Videbis nõ multũ eẽ: quod nobis pe
regrinatio eripiat.Amicus animo poſſidendus eſt.hic aũt nunq̃ abeſt:quẽcunq; uult:quotidie uidet.Itaq;
mecũ ſtude:mecũ cœna:mecum ambula.in anguſto uiueremus:ſi quicq̃ eſſet cogitationibus clauſum.Vi
deo te mi Lucili cum maxime audio:adeo tecum ſum:ut dubitem an incipiam non epiſtolas:ſed codicil/
los tibi ſcribere. Vale.

Epiſtola.lvi.Notat tumultuoſam luxuriam balneorum.Et q omnia uitia animi inutiliora ſunt.Et de
magnanimitate Scipionis.

P Ereá:ſi eſt tam neceſſariũ q̃ uidetur ſilentiũ in ſtudia ſepoſito.Ecce undiq; me uarius clamor circũ
ſonat:ſupra ipſum balneũ habito.Propone nũc tibi omnia genera uocũ quæ in odiũ poſſunt au/
res adducere:cũ fortiores exerceně:& manus plũbo graues iactent:cũ aut laborát:aut laborantem
imitantur.gemitus audio:quotiẽs retentũ ſpiritũ remiſerũt:ſibilos & acerbiſſimas reſpirationes:cũ in ali
quẽ inertẽ ac plebeia functione contentũ incidi:audio crepitũ illiſæ manus humeris:quæ prout plana pro
uenerit:aut cõcaua:ita ſonũ mutat.Si uero Pilicrepus ſuperuenit:& numerare cœpit pilos:actum eſt:Adii
ce nunc ſordalũ & furẽ dephenſum:& illũ cui uox ſua in balneo placet.Adiice nunc eos qui in piſcinã cũ
ingenti impulſæ aquæ ſono ſaliũt: præter iſtos quoꝝ:ſi nihil aliud:rectæ uoces ſunt.Alipedũ cogita tenu
em & ſtridulã uocẽ:quo ſit notabilior ſubinde exprimentẽ:nec unq̃ tacentẽ:niſi dum uellit alas: & aliũ ꝑ
ſe clamare cogit.Iam librarii uarias exclamationes:& botulariũ:& exuſtulariũ:& omnes popinaꝝ inſtito
res:mercẽ ſuã quadã & inſignita modulatione uendentes.O te inquis ferreũ:aut ſurdũ:cui mens inter tot
clamores tam uarios:tam diſſonos conſtat:cũ Cryſippũ noſtrũ aſſidua ſalutatio perduxit ad mortem. At
mehercle ego iſtũ fremitũ nõ magis curo:q̃ fluctũ:aut deiectũ aquæ.Quáuis audiã cuidã genti : hanc unã
fuiſſe cauſam urbẽ ſuã transferendi:q fragorẽ Nili cadentis:ferre nõ potuit.Magis mihi uox auocare uide
tur:q̃ crepitus.illa enim animũ adducit:hic tantũ aures implet ac uerberat.In his quæ me ſine auocatione
circũſtrepunt:eſſedas tranſcurrẽtes pono:& fabrũ inquilinũ:& ferrariũ uicinũ:aut hũc qui ad metã ſudan
tem tabulas experitur & tibias:nec cantat:ſed exclamat.Etiã nũc moleſtior eſt mihi ſonus qui itermittiť
ſubinde.q̃ qui cõtinuať.Sed iam me ſic ad oĩa iſta duraui:ut audire uel Pauſariũ poſſim uoce acerbiſſima:
remigibus modos dantẽ.Animũ nõ cogo ſibi intentũ eſſe:nec auocari ad externa:omnia licet foris reſo/
nent dũ intus nihil tumultus ſit:dũ ĩter ſe nõ rixenť cupiditas & timor:dũ auaritia luxuriaq; nõ diſſideát:
nec altera alterã uexet.Nã quid ꝓdeſt totius regionis ſilentiũ:ſi affectus fremũt.Oĩa noctis erant tacita cõ
poſita quietẽ:falſum eſt.nulla placida eſt quies:niſi quã ratio cõpoſuit.Nox exhibet moleſtiã:non tollit:&
ſolicitudines immutat.Nã dormienti quoq; inſomnia tam turbulenta ſunt:q̃ dies.illa trãquillitas uera ẽ:
in quã bona mens explicať.Aſpice illũ cui ſomnus laxæ domus ſilentio quæritur:cuius aures:ne quis agi
ter ſonus:omnis ſeruoꝝ turba conticuit:& ſuſpenſum accedẽtiũ propius ueſtigiũ ponitur.Huc nẽpe uer/
ſatur:atq; illuc.ſomnũ inter ægritudines leuẽ captans:quæ non audit:audiſſe ſe quæriť.Quid in cauſa pu
tas eſſe.Animus illi obſtrepit.Hic placandus eſt.Huius cõpeſcenda ſeditio eſt:quẽ nõ eſt quod exiſtimes

placidũ:si iacet corpus interdum quies inquieta est. Et ideo ad reꝝ actus excitandi:ac tractione bonaꝝ ar
tium occupandi sumus:quotiens nos male habet inertia sui impatiẽs. Magni iperatores cum male parere
militẽ uident:aliquo labore cõpescũt & expeditionibus detinẽt. nunq̃ uacat lasciuire districtis:nihil tã cer
tum est q̃ ocii uitia negocio discuti. Sæpe uidemur tedio reꝝ ciuiliũ:& infœlicis atq; ingratæ statiõis pœ/
nitentia secessisse:tamẽ in illa latebra:in quã nos timor:ac lassitudo cõiecit:iterdũ recrudescit ambitio. nõ
enim excisa desiit:sed fatigata:aut etiã abiecta rebus paꝝ sibi cadẽtibus. Idem de luxuria dico: quæ uideť
aliquãdo cessisse:deinde frugalitatẽ professos solicitat:atq; in media parsimonia:uoluptates nõ damnatas
sed relictas petit:eqdem eo uehementius:quo occultius. Oĩa eni uitia ĩ aperto leuiora sunt. Morbi quoq;
tunc ad sanitatẽ iclinant:cũ ex abdito erũpunt:ac uim suã proferũt. Et auaritiã itaq; & ambitionẽ & cæte
ra mala mentis humanæ:tũc perniciosissima scias esse cũ simulata sanitate subsidũt:ociosi uidemur:& nõ
sumus. Nã si bona fide sumus:si receptui cecinnimus:si speciosa contempsimus ut Paulo ante dicebã: nul
la res nos aduocabit:nullus hominũ auiũq; contentus: interrũpet cogitatiões bonas solidasq; iã & certas.
Leue illud est ingeniũ:nec sese adhuc reduxit introrsus:quod ad uocẽ & accidentia erigiť. Habet itus ali/
quid solicitudinis:& habet aliquid cõcepti timoris:quod illum curiosum facit:ut ait Virgilius noster: &
me quẽ dudũ:nõ ulla iniecta mouebãt tela:nec aduerso glomerati ex agmine graii. Nũc oẽs terrent auræ
sonus excitat omnis. Suspensum & pariter:comitiq; oneriq; timẽtem. Prior ille sapiens est:quẽ nõ tela ui
brantia nõ arietata inter arma agminis densi:non urbis impulsæ fragor territat. Hic alter iperitus: rebus
suis timet:& ad omnẽ crepitũ expauescẽs:quẽ una quælibet uox pro fremitu accepta deiecit:quẽ motus le
uissimi examinãt:timidũ illũ sarcinæ faciunt. Quẽcũq; ex istis fœlicibus elegeris:multa trahentibus:mul
ta portantibus. uidebis illũ comitiq;:oneriq; timentem. Tũc ergo te scito eẽ compositũ cũ ad te nullus cla
mor pertinebit:cũ te nulla uox tibi excuciet:nõ si blandieť:non si minabitur:non si inani sono uana circũ/
strepet. Quid ergo? Non aliquando commodius est:& carere conuitio? fateor. Itaq; ex hoc loco migrabo
& experiri:& exercere me uolui. Quid necesse est diutius torqueri:cum tam facile remedium Vlysses so/
ciis etiam aduersus sirenas inuenerit. Vale.

Epistola.lvii. De crypta Neapolitana. Et q̃ nõ timor:sed horror cadit in sapientem. Et q̃ anima homi
nis corporis angustiis cohiberi non potest.

Vm a Bais deberẽ Neapolim repetere:facile credidi tempestatẽ esse:ne iteꝝ nauẽ experirer: & tan
c tum luti tota uia fuit:ut possim uideri:nihilominus nauigasse. Totũ athletaꝝ fatum in illo die p
petiẽdũ fuit:a ceromate nos haphe excepit ĩ crypta Neapolitana:nihil illo carcere lõgius:nihil illis
faucibus obscurius quæ nobis præstãt:nõ ut nos per tenebras uideamus:sed ut ipsas. Cæteꝝ etiã si locus
haberet lucẽ:puluis auferret. In aperto quoq; res grauis & molesta. quid illic ubi in se uolutať:& cũ sine ul
lo spiramẽto sit inclusus:in ipsos a quibus excitatus est recidit. Duo incõmoda inter se cõtraria simul ptu
limus:eadẽ uia. eodẽ die:& luto & puluere laborauimus. Aliquid tamẽ illa mihi obscuritas qđ cogitarem
dedit. Sensi quẽdam ictũ animi:& sine metu mutationẽ:quã insolitæ rei nouitas simul ac fœditas fecerat.
Non de me nũc tecũ loquor:q multum ab homine tolerabili:nedũ a perfecto absum:sed de illo ĩ quẽ for
tuna ius perdidit. Huius quoq; ferieť animus:mutabiť color. Quædam eni mi Lucili:nulla effugere uir/
tus potest. Admonet. illũ natura mortalitatis suæ. Itaq; & uultũ adducet ad tristitiã:& inhorrescet ad subi
ta:& caligabit:si uastã altitudinẽ in crepidine eius cõstitutus despexerit. Non ẽ hoc timor:sed naturalis af/
fectio:inexpugnabilis rationi. Itaq; fortes qdam & paratissimi fundere suũ sanguinẽ:alienũ uidere nõ pos/
sunt. Quidã ad uulneris noui. Quidã ad ueteris:& purulenti tractationẽ:ispectionẽq; succidunt:ac liquũ/
tur animo. Alii gladiũ facilius recipiũt:q̃ uident:Sensi ergo ut dicebam quãdam:nõ qdem perturbationẽ:
sed mutationẽ. Rursus ad primũ conspectũ redditæ lucis alachritas redit incogitata & iniussa. illud deide
mecum loq cœpi:q̃ inepte quædã magis aut minus timeremus:cũ oium idem finis esset. Quid enim iter
est:utrũ supra aliquẽ iugulariũ ruat:aut mons? Nihil inuenies. erũt tamẽ q hanc ruinã magis timeãt:quis
utraq; mortifera æque sit:adeo nõ effectus:sed efficaciã timor spectat. Nũc me putas de Stoicis dicere: qui
existimãt animã hominis magno põdere extriti permanere nõ posse:& statim spargi:qa non fuerit ei exi/
tus liber. Ego uero non facio:q hoc dicunt uideť mihi errare. Quemadmodũ eni flamma nõ põt oppri/
mi:nam circa id diffugit quo urgeť:quemadmodũ aer uerbere: ac ictu non lediť:nec scidiť qdem:sed cir
ca id cui cessit:refundiť. sic animus q ex tenuissimo constat:deprehendi nõ põt:nec itra corpus affligi:sed
beneficio subtilitatis suæ per ipsa qbus præmiť:erumpit. Quomodo fulmini etiam cum latissime percus
serit ac fluxit:per exiguũ foramen est reditus:sic animo qui adhuc tenuior est igne per omne corpus fuga
est. Itaq; de illo quærendũ est:an possit immortalis esse. Hoc qdem certũ habe:si superstes est corpori pro
pter illud nullo genere mori posse:propter quod non perit:quoniam nulla immortalitas cũ exceptione ẽ:
nec quicq̃ noxiũ æterno est. Vale.

Incipit liber octauus. Epistola.lviii. De multiplici reꝝ diuisione & differẽtia. ubi exẽplo Platõis ostẽ/
dit:q̃liter parsimonia ducit ad senectutẽ:cuius senectutis bonũ:nec cõcupiscendũ:nec recusandũ.

Vanta nobis uerboꝝ paupertas:imo egestas sit:nũq̃ magis:q̃ hodierno die itellexi. Mille res
iciderũt:cũ forte de Platõe loq̃remur:quæ nomina desiderarẽt:nec haberẽt. Quædã uero
cũ habuissẽt fastidio nr̃o pdidissent. Quis ãt ferat in egestate fastidiũ hũc quẽ græci œstrũ
uocãt:peccora peragentẽ:& totis saltibus dissipantẽ:asilũ nr̃i uocabant. Hoc Virgilio licet
credas. Est locus silari circa ilicibusq; uirentẽ. Plurimus alburnũ uolitans:cui nomẽ a silo
Romanũ ẽ. œstrũ græci uertere uocãtes. Asp acerba sonãs:quo tota exterita siluis. Diffu/

giũt armenta.Puto intelligi istud uerbũ iteriisse:ne te longe differã.Quædã simplicia in usu erãt: sicut cer
nere ferro:iter se dicebant.Idẽ Virgilius hoc probabit tibi:Ingentis genitos diuersis partibus orbis. Inter
se coiisse uiros:& cernere ferro.Quod nũc decernere dicimus:simplicis illius uerbi usus amissus est.Dice/
bant antiq:si iusso:idest si iussero.Hoc nolo mihi credas:sed fide Virgilio.Cætera qua iusso:mecũ manus
iferat arma.Non id ago nũc hac diligentia:aut ostendã quãtũ tẽpus apud grãmaticũ perdiderim:sed ut ex
hoc itelligas:quantũ apud Enniũ & Actiũ uerbo℞ situs occupauerit.cũ apud hũc quoq;:qui quotidie ex/
cutit:aliqua nobis subducta sint.Quid sibi inquis ista præparatio uult? quo spectat? non celabo te.Cupio
si fieri põt:propiciis auribus tuis qđ sentiã dicere:si minus dicã:& iratis.Ciceronẽ auctorẽ huius uerbi ha
beo:puto locupletẽ.si recentiorẽ quæris:Fabianũ disertũ & elegantẽ:orationis etiã ad nostrũ fastidiũ niti/
dæ.Quid enim fiet mi Lucili:quomodo dicet? ουσια res necessaria:natura cõtinens fundamentũ oĩum.
Rogo itaq; permittas mihi hoc uerbo uti.Nihilominus dabo operã:ut ius a te datũ:parcissime exerceam:
fortasse cõtentus ero mihi licere. Quid ꝓderit facilitas tua:cũ recte id nullo modo latine exprimere pos/
sim: ꝓpter qđ linguæ nostræ cõuiciũ feci.Magis dãnabis angustias Romanas si scieris unã syllabã eẽ quã
mutare nõ possum quæ sit hæc q̃ris το ον duri tibi uideor igenii i medio positã sic posse trãsferre: ut dicã
qđ est.Sed multũ interesse uideo.Cogor uerbũ pro uocabulo ponere:sed id necesse est ponã:quod est:sex
modis hoc a Platone dici.Amicus noster homo eruditissimus hodierno die dicebat:oẽs tibi exponã:si an/
te indicauero esse aliquid genus & speciẽ. Nunc autẽ illud genus primũ quærimus:ex quo cæteræ speci/
es suspensæ sunt:a quo nascitur omnis diuisio:quo uniuersa cõpræhensa sunt:Inuenietur autẽ si cœperi/
mus singula retro legere.Sic enim perducemur ad primũ.Homo species est:ut Aristoteles ait: Equus spe
cies est.Canis species est.Ergo cõmune aliquod quærendũ est:his oĩbus uinculũ:quod illa complectatur
& sub se habeat.hoc quid est? animal.ergo genus esse cœpit ho℞ omniũ quæ modo retuli:hominis equi:
canis:animal.Sed sunt quædam quæ animam habent:nec sunt animalia.Placet eni satis & arbustis animã
inesse:itaq; uiuere & mori illa dicemus.Ergo animantia superiorẽ tenebũt locum: quia & animalia i hac
forma sunt & sata.Sed quædã anima carent:ut saxa.Itaq; erit aliquid animantibus antiquius corpus. Sed
hoc sic diuidam:ut dicam.Corpora omnia:aut animata esse.aut inanimata:etiam nunc est aliquid superi/
us q̃ corpus.Dicimus enim quædam corporalia eẽ:quædam icorporalia esse. Quid erit ergo ex quo hæc
deducantur illud cui nomen modo parũ propriũ imposuimus:quod est.Sic enim in species secabit:ut di
camus:quod est.Aut corporale est:aut incorporale.Hoc ergo genus est primũ & antiquissimũ:& ut ita di
cam:generale.Cætera qdem genera sunt:sed specialia:tanq̃ homo genus est. Habet enim in se nationum
species.Græcos:Romanos:Parthos:Colo℞:Albos:Nigros:flauos.Habet singulos: Catonẽ: Ciceronem:
Lucretium.Itaq; quod multa continet:in genus cadit:quod sub alio est in speciem.illud genus quod ẽ ge
nerale supra se nihil habet:initium rerum est:omnia sub illo sunt.Stoici uolunt superponere huic: ẽt nũc
aliud genus magis principale:de quo statim dicam:si prius illud gẽus:de quo locutus sum:merito primũ
poni docuero:cũ sit re℞ omniũ capax:quod est.In has species diuido:ut sint corporalia: aut incorporalia:
nihil tertiũ est.Corpus quomodo diuido? Vt dicã.Aut animantia sunt:aut inanimãtia. Rursus animãtia
quẽadmodum diuido? Vt dicam.quædã animũ habent:quædam tantum animã.Aut sic:quædã impetũ
habent:incedunt:transeunt:quædã solo affixa radicibus aluntur:crescũt.Rursus animalia:in quas species
seco? aut mortalia sunt aut imortalia.Primũ genus stoicis quibusdã uidet. Quod quare uideat subiiciã.
In rerum inquiunt natura:quædam sunt:quædã non sunt.& hæc autem quæ non sunt rerum natura cõ/
plectit:quæ animo succurrunt:tanq̃ centauri:gigantes:& quicquid aliud falsa cogitatione formatũ: habe
re aliquam imaginẽ cœpit:q̃uis non habeat substantiã.Nunc ad id quod tibi ꝓmisi: reuertor. quomodo
quæcunq; sunt in sex modos Plato partiat.primũ id quod est:nec uisu:nec tactu:nec ullo sensu cõpræhẽ/
dit:cogitabile est.Quod generaliter est:tanq̃ homo generalis sub oculos non uenit:sed specialis uenit. Vt
Cicero & Cato:animal non uidet:sed cogitatur.Videtur autem species eius:equus & canis.Secundum ex
his quæ sunt ponit Plato:quod eminet & exuperat omnia.Hoc ait per excellentiam esse.Poeta communi
ter dicitur:omnibus uersus facientibus:hoc nomẽ est:sed iam apud græcos in unius notã cessit. Home℞
intelligas:cum audieris poetam.Quid ergo? hoc est de his scilicet maior & potentior cunctis. Tertiũ ge/
nus est eo℞:quæ propria sunt innumerabilia sunt hæc:sed extra nostrũ posita cõspectum. Quæ sint iter/
rogas? propria Platonis supellex est.Plato Ideas uocat:ex quibus omnia quæ sunt:quæcũq; uidemus fiũt:
& ad q̃s cũcta formantur.Hæ imortales:imutabiles:inuiolabiles sunt . Quid sit Idea:idest qđ Platoni es/
se uideatur:audi.Idea est eorum quæ naturaliter fiunt exemplar æternum.Adiiciam diffinitiõi interpræ/
tationem:quo tibi res apertior fiat.Volo imaginem tuam facere.Exemplar picturæ tuæ habeo: ex quo ca
pit aliquem habitum mens nostra:quẽ operi suo imponat.Ita illa quæ me docet & instruit facies:a qua pe
titur imitatio:idea est.Talia ergo exemplaria infinita habet re℞ natura:hominũ:pisciũ:arborum:ad quæ
quodcũq; fieri ab illa debet:exprimitur.Quartũ locum habebit idos.Quid si hoc idos attendas oportet:
& Platoni imputes:non mihi hanc rerum difficultatẽ subtilitas.Pauloante pictoris imagie utebat. Ille cũ
reddere Virgilium coloribus uellet:ipsum intuebat.Idea erat Virgilii facies:futuri operis exemplar. Ex
hac quod artifex trahit & operi suo imposuit:idos est.Quid intersit quærit? Alterum exemplar est:alte℞
forma ab exemplari sumpta & operi imposita.alteram artifex imitatur:alteram facit.habet aliquam faci/
em statua:hæc est idos.habet aliquã faciem exemplar ipsum quod intuens opifex statuam figurauit: hæc
idea est.Etiam nunc si aliam desideras distinctionem.Idos in operæ est.Idea extra opus est:nec tantũ extra
opus est:sed ante opus.Quintum genus est eorum quæ cõmuniter sunt:hæc incipiunt ad nos pertinere:

hæc sunt omnia:homines pecora:res. Sextum genus ē eoꝝ quæ quasi sunt tanq̃ mane:tanq̃ tempus:quæ/
cunq; uidemus:aut tangimus. Plato in illis nō numerat:quæ esse proprie putat. fluunt enim:& in assidua
diminutione atq; adiectione sunt. Nemo nostrū idem est in senectute:qui fuit iuuenis. Nemo nostrum ē
mane:qui fuit pridie. Corpora nostra rapiunt̃ fluminū more. Quicq̃d uides:currit cū tpe:nihil ex his q̃
uidemus manet. Ego ipse dū loquor immutari ista:mutatus sum. Hoc ē q̃d ait Heraclitus in idē flumen
bis descēdimus & nō descēdimus. Manet eni idē fluminis nomen. Aqua trāsmissa ē. Hoc in amne māife/
stius q̃ in homine. Sed nos quoq; non minus uelox cursus præteruehit. Et ideo admiror dementiam no/
strā q̃ tātopere amāus rē fugacissimā corpus:timemusq; ne quādo moriamur:cū oē momētū mors prio/
ris habitus sit. Vis nō timere:ne semel fiat:quod quotidie fit? De homine dixi fluida materia & caduca &
oibus obnoxia causis Mundus quoq; æterna res:& inuicta:mutat̃:nec idem manet:q̃uis hæc omnia in se
habeat:quæ habuit:aliter habet q̃ habuit:ordinē mutat. Quid iquis mihi ista subtilitas proderit? Si me
interrogas:nihil. Sed quēadmodū ille celator:oculos diu itentos:ac fatigatos remittit:atq; aduocat: & ut
dici solet pascit:sic nos animū aliquādo debemus relaxare:& quibusdā oblectamētis reficere:sed ipa oble/
ctamenta opera sint. Ex his quoq; si obseruaueris iuenies quod possit fieri salutare. Hoc ego Lucilli face/
re soleo ex omni natiōe:ēt si lōgissime a philosophia auersa ē:eruere aliq̃d conor:& utile efficere. Quid de
istis capiā:quæ modo tractauimus. remotis a reformatiōe moꝝ:quomodo meliorē me facere ideæ Plato
nicæ possunt? Quid ex istis trahā:quod cupiditates meas cōprimat? Vel hoc ipm q̃ omnia ista q̃ sensibus
seruiunt:quæ nos accendūt:irritant. negat Plato ex his esse quæ uere sint. Ergo ista imaginaria sunt & ad
tempus aliquā faciē ferunt. nihil hoꝝ stabile:ac solidū est:& nos tamen cupimus:tanq̃ aut semper futura:
aut semper habituri. Imbecilli fluidiq; iterualla cōstituimus. Ad illa mittamus animū:quæ æterna sunt.
Miremur in sublimi uolitantes reꝝ omniū formas:deūq; inter illa uersantē:& hæc prouidentē. quēad/
modū quæ imortalia facere non potuit quia materia prohibeat defendat a morte ac ratiōe uitium corpo
ris uincat. Manent enī cuncta non q̃a æterna sunt:sed quia defendunt̃ cura regentis. immortalia tutore
non ægent. Hæc conseruat artifex fragilitatē materiæ ui sua uincens. Contēnamus omnia quæ adeo præ
ciosa non sunt:ut an sint oino dubiū sit. illud simul cogitemus:si mundū ipsum nō minus mortalē:q̃ nos
sumus prouidētia periculis eximit. Potest tamen aliq̃tenus nostra quoq; prouidētia:longiorē prorogare
huic corpusculo morā:si uoluptates q̃bus moꝝ pars maior perit:potuerimus regere & coercere. Plato ipse
sese ad senectutē sic diligentia protulit:erat q̃dem corpus ualidū:ac forte sortitus:& illi nomē latitudo pe/
ctoris fecerat:sed nauigationes:ac pericula multū detraxerant uiribus. parsimonia tamen:& eoꝝ q̃ auidi
tatē euocant modus & diligens sui tutela produxit illū ad senectutē multis prohibentibus causis Nā hoc
scis puto Platoni diligentiæ suæ beneficio contigisse:q̃ natali suo decessit:& annū unū atq; octogesimum
impleuit sine ulla deductione. Ideo magi:qui forte Athenis erant:inmolauerunt defuncto amplioris fuisse
sortis:q̃ humanæ rati q̃ consumasset perfectissimum numeꝝ:quē nouē nouies multiplicata componūt.
Non dubito quin paratus esset:paucos dies ex ista summa in sacrificium remittere. Potest frugalitas pro/
ducere senectutem:quam ut non puto concupiscendā:ita ne recusandam quidem. Iucundum est secum
esse q̃ diutissime:cum quis se dignum quo frueretur efficit. Itaq; de isto feramus sententiam : an oporteat
fastidire senectutis extrema:& finem non operiri:sed manu facere. Prope est a timente qui fatū segnis ex/
pectat. sicut ille ultra modum deditus uino est qui amphoram exiccat:& fecem quoq; exorbet. De hoc ta/
men quæramus pars summa uitæ:utrum ea fex sit:an liquidissimum ac purissimum quiddam. si modo
mens sine iniuria & integri sensus animum iuuant nec defectum ac præmortuum corpus est. Plurimum
enim refert:uitam aliquis extendat:an mortem. At enim si inutile in ministeriis est corpus:quid ni opor/
teat educere animam laborantem. & fortasse pauloante q̃ debet faciendum est:ne cum fieri debebit facere
non possis:& magis periculum sit male uiuendi q̃ cito moriendi. Stultus est qui non exigua tēporis mer
cede aliena redimit:paucos longissima senectus ad mortem sine iniuria pertulit. multis iners uita sine usu
sui iacuit. Quanto deinde crudelius iudicas aliquid ex uita perdidisse:q̃uis finienda. Noli me inuitus au/
dire:tanq̃ ad te iam pertineat ista sententia:sed quid dicam existima. Non relinquam senectutem si me to
tum mihi reseruabit:totum autem ab illa parte meliore. At si cœperit concutere mentem:si partes eius cō
uellere si mihi non uitam reliquærit:sed animam:prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti:morbum mor
te non fugiam duntaxat sanabilem nec officientem animo:non afferam mihi manus propter dolorem
sic mori uinci est:hunc tamen si sciero perpetuo mihi esse patiendum:exibo non propter ipsum : sed quia
impedimento mihi futurus ad omne propter quod uiuitur. Imbecillis & ignauus est:qui propter dolo/
rem moritur. Stultus qui doloris causa uiuit. Sed in longum exeo. Est præterea materia : quæ deducere
diem merito possit. & quomodo finem uitæ imponere poterit:qui epistolæ non potest. Vale ergo:q̃ libē
tius q̃ mortis moras lecturus es. Vale.

Epistola.lix. Quod uerba philosophi nec nimis accurata esse debent nec arida. Et de tribus generibus
ad philosophiam tendentibus.

Inus tibi accuratas a me epistolas mitti quæreris:quis enim accurate loquit̃ nisi qui uult putide lo
m qui? Qualis sermo meus eēt:si una sederemus:aut ambularemus:illaboratus & facilis. Tales uolo
eē epistolas meas:q̃ nihil habeant accersitum:nec fictum est fieri posset quid sentiam:ostendere:q̃
loqui mallem:etiam si disputarem:nec supploderem pedem:nec manū iactarem : nec attolerem uocem:
sed ista oratoribus reliquissem contentus sensus meos ad te pertulisse:quos nec exornassem : nec abiecis/
sem. Hoc unum pane tibi approbare uellem omnia me illa sentire quæ dicerem : nec tantum sentire : sed

amare. Aliter homines amicam: aliter liberos osculantur: tamē in hoc quoq; amplexu: tam sancto & moderato satis apparet affectus. Non mehercule ieiuna esse & arida uolo: quæ de rebus tam magnis dicētur. Neq; enim philosophia ingenio: renunciat: multū tamen opere impendi uerbis nō oportet. Hæc si propositi nostra summa. Quod sentimus loquamur: quod loquimur sentiamus: concordet sermo cum uita. Ille promissum suum impleuit: quia & cum uideas illum: & audias: idem est. Videbimus qualis sit: q̄ntus sit: an unus sit. non delectent uerba tantum sed prosint. Si tamen contingere eloquentia: non solicito potest: si aut parata est: aut paruo constat: adsit: & res pulchetrimas prosequat̃. sit talis: ut res potius q̄ se ostēdat. Aliæ artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi negocium agitur. Non quærit ager medicum eloquentem: sed si ita competit ut idem ille qui sanare potest compte de his quæ facienda sunt: assederat: boni consulat. non tamen erit quare gratuletur sibi quod inciderit in medicum etiam disertum. Hoc enim tale est: quale si peritus gubernator etiam formosus ē. Quid aures meas scabis? Quid oblectas? Aliud agitur: urendus: secandus: abstinendus sum. Ad hoc adhibitus es: curare debes morbū ueterem grauem publicum. Tantum negocii habes: quantum in pestilentia medicus: circa uerba occupatus es: iam dudū gaude si sufficis rebus. Quandoq; multa disces: quando quæ didiceris affiges tibi ita: ut excidere non possint quando illa experieris. Non enim: ut cætera memoriæ tradidisse satis est in opere tentanda sunt. non est beatus qui scit illa: sed qui facit. Quid ergo infra illum operis gradum: nulli gradus sunt. statim a sapiētia præceps est: non ut existimo. Nam qui proficit in numero quidem stultorum ē. magno tamen interuallo ab illis diducitur. Inter ipsos quoq; proficientes sunt magna discrimina. in tres classes: ut quibusdam placet diuiduntur. Primi sunt: qui sapientiam nondum habent: sed iam in uicina eius constiterunt: inde etiam quod prope est: exhora ē. Qui sint hi quæris? Qui omnes iam affectus ac uitia posuerunt: quæ erant complectenda didicerunt. Sed illis adhuc inexperta fiducia est: bonum suum nondum in usu habēt: iam tamen in illa quæ fugerunt: decidere non possunt: iam ibi sunt unde non est retro lapsus: sed hoc illis de se nondū liquæt. & quod in quadam epistola scripsisse me memini: scire se nesciunt. Nam cōtingit illis bono suo frui: nondum confidere. Quidam hoc proficientium genus de quo locutus sum: ita complectunt̃ ut illos dicant iam effugisse morbos animi affectus nondum & adhuc in lubrico stare: q̄a nemo scit extra periculum malitiæ: nisi qui totam eam excussit. Nemo autem illam excussit nisi qui pro illa sapiētiam assumpsit. Quid inter morbos animi intersit & affectus: sæpe tā dixi. Nūc quoq; te admouebo. Morbi sunt inueterata uitia & dura: ut auaritia: ut ambitio nimia: Hæc cum semel animum cœperunt: implicuerūt: & perpetua eius mala esse cœperunt. ut breuiter finiam. Morbus est uitium in prauo pertinax tanq̄ ualde expetenda sint: quæ leuiter expetenda sunt. Vel si mauis ita finiamus nimis imminere: leuiter petēdis: uel ex toto non petendis: aut in magno præcio habere in aliquo habenda: uel in nullo. Affectus sunt motus animi improbabiles: subiti: & concitati: qui frequētes neglectiq; fecere morbū. Sic distillatio una: nec adhuc in morem adducta tussim facit: assidua & uetus ptysin. Itaq; qui plurimum profecere extra morbos sunt affectus adhuc sentiunt profectui proximi. Secundum genus est eorum qui & mala animi maxima & affectus deposuerunt: sed ita ut non sit illis securitatis suæ certa possessio. Possunt enim in eadem relabi. Tertium illud genus extra multa & magna uitia est: sed non extra omnia effugit auaritiam: sed iram adhuc sentit. Iam non solicitatur libidine: & nunc etiam ambitionem sentit iam non concupiscit sed adhuc timet. & in ipso metu ad quædam satis firmus est: quibusdam cædit: mortem contemnit: dolorem reformidat. De hoc loco aliquid cogitemus: bene nobiscum agetur si in hunc admittimur numerum magna fœlicitate naturæ: magnaq; & assidua intentione studii: secundus occupatur gradus: Sed ne contemnendus hic quidem est color tertius: Cogita quantum circa te uideas malorum. Aspice: q̄ nullum sit nefas sine exemplo: quantum quotidie nequitia proficiat: quantum publice priuatimq; peccatur. Intelliges satis nos consequi: si inter pessimos non simus. Ego uero inquis spero me posse: & amplioris ordinis fieri: optauerim hoc nobis: magis q̄ promiserim. Præoccupati sumus: ad uirtutem contendimus inter uitia districti: pudet dicere: honesta colimus: quantum uacat. At q̄ grande præmium expectamus: si occupationes nostras & mala tenacissima abrumpimus: Non cupiditas nos: non timor pellet: inagitati terroribus incorrupti uoluptatibus: nec mortem horrebimus: nec deos. Sciemus mortem malum nō esse: deos maiores non esse: Tam imbecillum est quod nocet: q̄ cui nocetur. Optima ui noxia carent: expectant nos: & ex hac aliquando fece in illud euadimus sublime & excelsum: quid est tranquillitas animi & expulsis erroribus: absoluta libertas. Quæris quæ sit ista? non homines timere: nec deos: nec turpia uelle: nec nimia: in seipsum habere maximam potestatem. Inestimabile bonum est suum fieri. Vale.

Epistola. lx. De uero & inani gaudio. Et quomodo sapientem in periculoso uitæ huius itinere oportet semper uirtutibus esse conuictum. Vbi eos notat: qui nimis adulatoribus suis indulgent.

m

Agnam ex epistola tua percepi uoluptatem. permitte enim mihi uti uerbis publicis nec illa ad significationem stoicam reuoca. Vitium esse uoluptatem credimus: sit sane. ponere tamē illam solemus: ad demonstrandam animi hilarem affectionem. Scio inquam & uoluptatem: si ad nostrū aluum uerba dirigimus: rem infamē esse: & gaudiū: nisi nō sapiēti cōtingere. Est. n. animi elatio: suis bōis uiribusq; fidentis. Vulgo tamen sic loquimur: ut dicamus magnum gaudium: nos ex illius cōsulatu: aut ex nuptiis: aut ex partu uxoris percepisse. Quæ adeo non sunt gaudia: ut sæpe initia futuræ tristiciæ sint. gaudio autem iunctum est: nō desinere: nec in contrarium uerti. Itaq; cum dicit Virgilius noster: Et mala mentis gaudia. Diserte quidem dicit: sed parum proprie. Nullum enim malum gaudium est. uoluptatibus hoc nomen iposuit: & quod uoluit expressit. Significauit enim homines malo suo lætos. tamē ego

non im merito dixerā:cœpisse me magnam ex epistola tua uoluptatem:quamuis ex nomine: ista causa ī
peritus homo gaudeat:tamen affectum eius impotentem:& in diuersum statum inclinaturum uolupta/
tē uoco opinione falsi boni motā:& im moderatam:& immodicam. Sed ut ad propositum reuertar audi
quid me in epistola tua delectauerit. Habes uerba in potestate:non effert te oratio:nec longius q̄ destina/
sti trahit. Multi sunt q ad id quod non proposuerant scribere alicuis uerbi placētis decore uocent. Quod
tibi non euenit:pressa sunt omnia:& rei aptata. Loquæris quantum uis:& plus significas:q̄ loquaris . hoc
maioris rei indicium est. Apparet animū quoq; nihil habere superuacui:nihil timidi. Inuenio tamen trā/
slationes uerboꝝ:ut non temerarias:ita non indecoras:itaq; periculum sui fecerint. Inuenio imagines:q/
bus siquis nos uti uetat:& poetis illa solis indicat esse concessas neminem mihi uidet ex antiquis legisse:
apud quos nondum captabatur plausibilis oratio. Illi qui simpliciter:& demonstrandæ rei causa eloquæ
bantur parabolis referti sunt:quas existimo necessarias non ex eadem causa qua poetis:sed ut imbecillita/
tis nostræ adminicula sint:& ut dicentem & audientem:in rem præsentem adducant. Sextium ecce cum
maxime lego uirum acrem græcis uerbis:romanis moribus philosophantem:monet me imago ab illo
posita ire quadrato agmine exercitum:ubi hostis ab omni parte suspectus est pugnæ paratum. Idem inqt
sapiens facere debet. Omnes uirtutes suas undiq; expandat:ut ubicunq; infesti aliquid oriet illic parata p̄/
sidia sint:& ad nutum regentis sine tumultu respondeant. quod in exercitibus his:quos imperatores ma/
gni ordinant fieri uidemus:ut imperium ducis simul omnes copiæ sentiant:sic dispositæ ut signum ab
uno datum:peditem simul equitemq; percurrat. Hoc aliquanto magis est necessarium nobis ait illi enim
sæpe hostem timuere sine causa:tutissimumq; illis iter. quod suspectissimum fuit. nihil stultitia pacatum
habet:tam superne illi metus est:q̄ infra. utrunq; trepidat latus sequuntur pericula & occurrunt ad om/
nia pauet:imperita est:& ipsis terretur auxiliis. Sapiens autem ad omnem incursum munitus est & inten
tus:non si paupertas:non si luctus:non si ignominia:non si impetum faciat. pedem refert interitus & con
tra illa ibit:& inter illa. Nos multa alligant:multa debilitant:diu ī istis uitiis iacuimus. Elui difficile ē. nō
enim inquinati sumus:sed infecti:nec ab illa imagine ad aliam transeamus. hoc quæramus quod semper
mecum despicio. Quid ista nos stultitia tam pertinaciter tenet. Primo quia nō fortiter illam repellimus:
nec toto ad salutem impetu nitimur. Deinde quia illa quæ a sapientibus uiris reperta sunt non satis credi
mus nec apertis pectoribus haurimus:leuiterq; tam magnæ rei insistimus. Quemadmodum autem po/
test aliquis quantum satis sit aduersus uitia discere qui quantum a uitiis uacat non discit. Nemo nostrum
in altum descendit:summa tantum decerpimus:exiguumq; temporis impendisse philosophiæ satis abū
deq; occupatis fuit. illud præcipue impedit quod cito nobis placemus:si inuenimus:qui nos bonos uiros
dicat:qui prudentes:qui sanctos ignoscimus:non sumus modica laudatione contenti:qcquid in nos adu/
latio sine pudore congessit tanq̄ debitum ptendimus:optimos nos esse:sapientissimos affirmantibus as/
sentimur:cum sciamus illos sæpe multa mentiri. Adeo quoq; indulgemus nobis:ut laudari uelimus id
cui contraria tam maxime facimus. Mitissimum ille seipsis in suppliciis audit:in rapinis liberalissimum:
in ebrietatibus:ac libidinibus temperatissimum. Sequitur itaq; ut ideo mutari nolimus quia nos optios
esse credimus. Alexander cum iam in India uagaretur:& gentes ne finitimis quidem satis notas bello ua/
staret:in obsidiōe cuiusdam urbis circuiuit muros:& cum imbecillissima mœnium quærit sagitta ictus:
diu persedere:& incepta agere perseuerauit. Deinde cum represso sanguine sicci uulneris dolor cresceret:
& crus suspensum equo paulatim obtorpuisset:coactus assistere. Omnes inquit iurant esse me Iouis fili/
um sed uulnus hoc hominem esse me clamat. Idem nos faciamus cum pro sua quemq; portione adulatio
infatuat. Dicamus:Vos quidem dicitis me esse prudentem. Ego autem uideo q̄ multa inutilia concupiscā:
nocitura optem. nec hoc quidem intelligo:quod animalibus satietas monstrat:quis cibo debeat esse:quis
potioni modus:quantum capiam adhuc nescio iam docebo quemadmodum intelligas te non esse sapien
tem. Sapiens ille plenus est gaudio:hilaris:placidus inconcussus:cum diis ex pari uiuit. Nunc ipse te con/
sule:si nunq̄ mestus es:nulla spes animum tuum futuri expectatiōe solicitat. Si per dies noctesq; par & æq
lis animi tenor erecti & placentis sibi est. Peruenisti ad humani bōi summam:sed si appetis uoluptates: &
undiq;:& omnes:scito tantum tibi ex sapientia quantum ex gaudio deesse. Ad hoc cupis peruenire:sed er/
ras qui inter diuitias illuc te uenturum esse speras:inter honores idem gaudium:inter sollicitudines quæ
ris. ista quæ sic petis tanq̄ datura læticiam ac uoluptatem:causæ doloris sunt. Omnes inq̄ illi tendunt ad
gaudium sed unde stabile magnumq; consequantur:ignorant. ille ex conuiuiis:ex luxuria. ille ex ambitio
ne & circumfusa clientum turba. illa ex amica. alius ex studiorum liberalium uana ostentatione : & nihil
sonantibus litteris. Omnes istos oblectamenta fallacia:& breuia decipiunt:sicut ebrietas quæ unius horæ
insaniam longi temporis tedio pensat sicut plausus & acclamationis secundæ fauor:qui magna solicitu/
dine & partus est:& expiandus:Hoc ergo cogita hunc esse sapientiæ effectum:gaudii qualitatem. talis est
sapientis animus:qualis mundus super lunam:semper illic serenum est. Habes ergo quare uelis sapiēs es/
se quia nunq̄ sine gaudio est. gaudium hoc non nascitur:nisi ex uirtutum conscientia. non potest gaudere
nisi fortis:nisi iustus:nisi temperatus. Quid ergo inquis:Stulti ac mali non gaudent. non magis q̄ prædā
nacti leones cum fatigauerunt se uino ac libidinibus:cum illos nox inter uitia deficit:cum uoluptates an/
gusto corporis ultra q̄ capiebat ingestæ superare cœperunt. Tunc exclamant miseri Virgilianum illum
uersum:Namq; ut supræmam falsa inter gaudia noctem:ægerimus Nosti:omnem luxuriosi noctem ī/
ter falsa gaudia. & quidem tanq̄ supræmam agunt. Illud gaudium quod deos deorumq; æmulos seqtur
non interrumpitur:non desinit : desineret si sumptum esset aliunde:quia non est alieni muneris :nec ar/

bitrii quidem alieni est. Quod non dedit fortuna: non eripit. Vale.

Epistola.lxi. Ambitionem & superfluitatem damnantur parsimoniam prædicat.

q Veror: litigo: irascor: & iam nūc optas: quod tibi optauit nutrix tua. aut pedagogus: aut mater: nōdum intelligis: quantum mali optauerunt. O q̄ inimica nobis sunt uota nostrorum: eo quidē inimicitiora quo cessere fœlicius. Iam non admiror si omnia nos a prima pueritia mala sequuntur: inter execrationes parentum creuimus. Exaudiāt dii quoq; nostram pro nobis uocem gratuitā: quousq; poscemus aliquid deos: quasi ita nondum ipsi alere nos possimus: q̄diu rationibus implebimus magnarum urbium campos: q̄diu nobis populus metet: q̄diu unius mensæ frumētum multa nauigia & q̄dem non ex uno mari subuehent: taurus paucissimorum iugerum pascuo impletur: una silua elephantis pluribus sufficit: Homo & terra pascitur & mari. Quid ergo? Tam insaciabilem nobis aluum natura dedit: cū tam modica corpora dedisset: ut uastissimorum edacissimorumq; animalium auiditatē uinceremus: Minime? Quantulum ē enim quod naturæ datur paruo illa dimittitur. Non fames nobis uētris nostri magno constat: sed ambitio. Hos itaq; ut ait Salustius: uentri obedientes: animalium loco numeremus: non hominum. quosdam uero ne animalium quidem: sed mortuorum. Viuit is q multis usui est. Viuit is q se utitur. Qui uero latitant: & torpent sic in domo sunt: quomodo in conditiuo. Hoꝝ licet in limine ipso nomen marmori inscribas: mortem suam antecesserunt. Vale.

Epistola.lxii. Quomodo sapiens ad mortem debet habere animum.

d Esinamus quod uolumus uelle. Ego certe id ago senex: ne eadē uelle uidear. quæ puer uolui. In hoc unum eunt dies: eunt in hoc noctes: hos opus meum est. hæc cogitatio imponere ueteribus malis finem. Id ago ut mihi instar totius uitæ dies sit: Nec mehercule tanq̄ ultimū rapio: sed sic illum aspicio: tanq̄ esse uel ultimus possit. Hoc animo hanc epistolam tibi scribo: tanq̄ me maxime scribentem mors euocatura sit: paratus sum exire: & ideo fruar uita. quia q̄diu hoc futurum sit: hoc nemini pādi tur. Ante senectutem curaui: ut bene uiuerem: in senectute: ut bene moriar. bene autem mori: ē libenter mori: Da operam nequid unq̄ inuitus facias. quicquid futurum est: necesse ē repugnanti in uolentem necessitas non est. Ita dico qui imperia libēs excipit: partem acerbissimam seruitutis effugit facere quod nolit. Nō qui iussus aliquid facit miser ē: sed qui inuitus facit. Itaq; sit animum componamus: ut quicquid res exigit id uelimus: & in primis finem nostri sine tristitia cogitemus ante ad mortem q̄ ad uitā præparandi sumus. satis instructa uita est: sed nos instrumēto eius auidi sumus: deesse aliquid nobis uidetur & semper uidebitur. ut satis uixerimus: nec anni: nec dies facient: sed animus. Vixi Lucilli charissime quantum satis erat mortem plenus expecto. Vale.

Epistola.lxiii. De simulata & affectata occupatione. Et q̄ breuissima ad diuitias per contemptum diuitiarum uia est.

m Entiuntur qui sibi obstare ad studia liberalia turba negociorum uideri uolunt simulant occupationes: & augent: & ipsi se occupant. Vaco Lucilli: uaco & ubicunq; sum: ibi meus sum. Rebus enī me non trado: sed commendo: Nec consector perpendi temporis causas: & quocunq; constiti loco ibi cogitationes meas tracto: & aliquid in animo salutare conuerso: Cum me amicis dedi: non tamen mihi abduco nec cum illis moror: quibus me tēpus aliquod congregauit: aut causa ex officio nata ciuili: sed cum quoq; optimo sum: ad illos in quocunq; loco: in quoq; seculo fuerint. animum meum mitto. Demetrium uirorum optimum mecum circumfero: & relictis cōciliatis: cum illo seminudo loquor: illum admiror. Quid ni admirer? Vidi nihil ei deesse cōtemnere aliquis omnia potest: omnia habere nemo potest: breuissima ad diuitias per contemptum diuitiarum uia est. Demetrius autem noster sic uiuit: nō tanq̄ contempserit omnia: sed tanq̄ aliis habenda permiserit. Vale.

Epistola.lxiiii. consolatio de amico defuncto:

m Oleste fers decessisse Flaccum amicum tuum: plus tamen æquo dolere te nolo. Illud ut nō doleas uix audebo exigere a te: & esse melius scio. Sed cui ista firmitas animi continget? nisi iam multū supra fortuna me lato. Illum quoq; ista res uellicabit: sed tantū uellicabit. Nobis autem ignosci potest prolapsis ad lachrymas: si non nimiæ decurrerunt: si ipsi illas repressimus. Nec sicci sint oculi amisso amico. nec fluant lachrymandum est: non plorandum. Duram tibi legem uideor ponere: cum poetarum græcorum maximus ius flendi: dederit in unum duntaxat diem cum dixerit etiam Niobā de cibo cogitasse. Quæris unde sint lamentationes? unde immodici fletus? per lachrymas argumēta desiderii quærimus: & dolorem non sequimur: sed ostendimus: Nemo sibi tristis ē. O infœlicem stultitiam: est aliqua & doloris ambitio: Quid ergo inquis obliuiscar amici? Breuem illi apud te memoriam promittis: si cū dolore mansura est. Iam istam frontem ad risum quælibet fortuita res transferet. Non differo in longius tēpus quo desideriū omne mulcet: quo etiā acerrimi luctus residūt. Cō primū te obseruare desieris imago ista tristitiæ discedet. Nunc ipse custodis dolorē tuū: sed custodienti quoq; elabit: eoq; citius quo ē acrior desinit. Id agamus ut iucunda nobis amissoꝝ fiat recordatio. Nemo libenter ad id redit quot nō sine tormento cogitaturus est: Sic illud fieri necesse est: ut cum aliquo nobis morsu: amissoꝝ quos amauimus: nomē occurrat: sed id quoq; morsus sua habet uoluptatē. Nā ut dicere solebat Attalus noster: sic amicoꝝ defunctoꝝ memoria iucūda ē: quomodo poma quædam sunt suauiter aspera: quomodo in uino nimis ueteri ipsa nos amaritudo delectat. Cō uero iteruenit spatiū: omne quod angebat extinguitur: & pura ad nos uoluptas uenit: si illi credimus amicos incolumes cogitare: melle ac placēta frui ē. Eorum qui fuerūt retractatio non sine acerbitate q̄dā iuuat. Quis autē negauerit hæc acria quoq; & habētia austeritatis ali-

quid ſtomachum excitare? Ego nõ idem ſentio. Mihi amicoꝝ defunctoꝝ cogitatio dulcis & blanda eſt.
habui enim illos tanq̃ amiſſurus: amiſi tanq̃ habeã. Fac ergo mi Lucilli quod æquitatẽ tuã decet: deſine be
neficium fortunæ male interpretari. abſtulit: ſed dedit. Ideo amicis auide fruamur: quia q̃diu cõtingere
hoc poſſit: incertum ẽ. Cogitemus q̃ ſæpe illos reliquærimus in aliquã peregrinationẽ longinquã exituri
q̃ ſæpe eodẽ morãtes loco nõ uiderimus. intelligemus plus nos tẽporis in uiuis perdidiſſe. Feras autẽ hos
qui cũ negligentiſſime amicos habeant miſerrime lugent: nec amãt quenq̃ niſi perdiderint. Ideoq; tũc ef
fuſius mœrent: quia uerẽtur ne dubium ſit an amauerint. Sera iudicia affectus ſui relinquunt & quærũt.
Si habemus alios amicos: male de his & meremur & exiſtimamus: quia paꝝ ualent in unius elati ſolatiũ:
ſi non habemus maiorẽ iniuriã ipſi nobis fecimus: quã a fortuna accepimus. illa unũ abſtulit: nos quẽcũq;
non fecimus. deide nec unũ q̃dẽ nimis amauit: qui plus q̃ unũ amare non potuit. Siquis deſpoliatus amiſ
ſa tunica unica: cõplorare ſe malit q̃ circũſpicere quomodo frigus effugiat: & aliquid inueniat quo tegat
ſcapulas: nõne uideaẽ tibi ſtultiſſimus? Quẽ amabas extuliſti: quære quẽ ames. Satius eſt amicũ reparare
q̃ flere. Scio quidẽ pertritũ iam hoc eſſe quod adiecturus ſum. nõ ideo tamen prætermittã: quia ab oĩbus
dictũ ẽ. Finẽ dolendi etiã qui conſilio ſuo nõ fecerit: tẽpore inuenit. Turpiſſimũ autẽ ẽ in homine pruden
te remediũ mœroris: laſſitudo mœrendi. Malo relinquas dolorẽ q̃ ab illo relinquaris. Et q̃primũ id face
re deſiſte: quod ẽt ſi uoles diu facere oon poteris. Annũ fœminis ad lugendũ conſtituere maiores: nõ ut tã
diu lugerent: ſed ne diutius. Viris nullũ legitimũ tempus eſt: q̃a nullũ honeſtũ. Quã tamen mihi ex iſtis
mulierculis dabis uix retractis a rogo: uix a cadauere auulſis: cui lachrymæ in totũ menſem durauerint?
nulla res citius in odiũ uenit q̃ dolor: qui recens conſolationẽ iuenit: & aliquos ad ſe adducit. Inueteratus
uero deridetur: nec immerito. Aut enim ſimulatus: aut ſtultus ẽ. Hæc tibi ſcribo is qui amicũ Serenũ cha
riſſimũ mihi tam immodice fleui: ut quod minime uelim: inter exempla ſim eorũ quos dolor uicit. Ho
die tamen factũ meũ dãno: & intelligo maximã mihi cauſam ſic lugendi fuiſſe: quod nunq̃ cogitaueram:
mori eum ante me poſſe. Hoc unũ mihi occurrebat: iuniorẽ eſſe: & multo minorẽ: tanq̃ ordinẽ fata ſer
uarent. Itaq; aſſidue cogitemus tam de noſtra: q̃ de omniũ quos diligimus mortalitate. Tunc ego debui
dicere minor eſt Serenus meus. Quid ad rem pertinet: poſt me mori debet: ſed ante me poteſt. Quod q̃a
non feci: imparatum ſubito fortuna percuſſit: Nunc cogito omnia & mortalia eſſe: & incerta lege morta
lia. Hodie fieri poteſt quicquid unq̃ poteſt. Cogitemus ergo Lucilli chariſſime: cito eo nos peruenturos:
quo illum perueniſſe mœremus: & fortaſſe ſi modo uera ſapientium fama eſt recipitq; nos locus aliquis
quem putamus periſſe præmiſſus eſt. Vale.

Epiſtola. lxv. De efficacia ſermones boni uiri. Et de augenda doctrina prioꝝ & ueneratione.

f Viſti heri nobiſcũ. poteſt quæri: ſi heri tantũ. Ideo adieci nobiſcũ. mecũ enim ſemper es. Interue
netant quidam amici propter quos maior fumus fieret: non hic qui erũpere ex lautoꝝ culinis &
terrere uigiles ſolet. Sed hic modicus: qui hoſpites ueniſſe ſignificet. Varius nobis fuit ſermo: ut ĩ
conuiuio nullã rẽ uſq; ad exitũ adducẽs: ſed aliunde alio trãſilens. Lectus eni eſt deinde liber. Quinti Sex
tii patris magni: ſi quid mihi credis: uiri: & licet negent Stoici quãtus in illo dii boni uigor eſt: quantũ ani
mi. Hoc nõ in oĩbus philoſophis inuenies. Quorundã ſcripta tantũ claꝝ habent nomen: cætera exanguia
ſunt. Inſtituũt: diſputant: cauillanẽ. oon faciunt animũ: quia non habẽt: Cũ legeris Sextiũ dices uiuit: uiget
liber eſt: ſupra hominẽ ẽ: dimittit me planũ ingentis fiduciæ: in quacunq; poſitione mentis ſum. Cũ hũc
lego: fatebor tibi libet omnes caſus prouocare: libet exclamare. Quid ceſſas fortuna congredere? paratum
uides. illius animũ induo: q quærit ubi ſe experiatur: ubi uirtutẽ ſuã oſtendat. Spumantemq; dari pecora
inter inertia uotis Optat aprũ: aprum aut fuluum deſcendere monte leonẽ. libet aliquid habere quod uin
cam: cuius patientia exercear. Nam hoc quoq; egregium Sextius habet: quod oſtendit tibi beatæ uitæ ma
gnitudinem: nec deſperationẽ eius faciet. ſcies eſſe illã in excelſo: ſed uolenti penetrabilẽ. Hoc idem uirtus
tibi ipſa dabit: ut illam admireris: & tamen ſperes. Mihi certe multũ auferre temporis ſolet: contempla
tio ipſa ſapientiæ. Non aliter illam intueor obſtupefactus: q̃ ipſum iterim mundũ: quem ſæpe tanq̃ ſpecta
tor nouus uideo. Veneror itaq; inuenta ſapientiæ inuentoreſq; adire: tãq̃ multorum hæreditatem iuuat:
mihi iſta acquiſita: mihi iſta laborata ſũt. Sed agamus bonũ patrem familiæ: faciamus ampliora: quæ ac
cepimus: maior iſta hæreditas a me ad poſteros tranſeat. Multũ adhuc reſtat operis: multũq; reſtabit. Nec
ulli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio aliquid ad hæc adiiciendi. Sed etiam ſi omnia a ueteribus
ſunt iuenta: hoc ſemper nouũ erit uſus & inuentoꝝ ab aliis ſcientia & diſpoſitio. Puta relicta nobis medi
camenta: quibus ſanarentur oculi. Non opus eſt mihi alia quærere: ſed hæc tamen modis & temporibus
aptanda ſunt. hoc aſperitas oculoꝝ colleuatur: hoc palpebraꝝ craſſitudo tenuatur: hoc uis ſubita & hũor
auertitur: hoc acuitur uiſus. terras iſta oportet & eligas tempus: Adhibeas ſingulis modũ. Animi reme
dia inuenta ſunt ab antiquis. Quomodo autem adhibeantur: aut quando noſtri operis eſt quærere. Mul
tũ ægerũt: qui ante nos fueruot: ſed non peregerunt: ſuſpiciendi tamen ſunt: & ritu deoꝝ colendi. Quid
ni? Ego maioꝝ uiroꝝ imagines habeã incitamenta animi & natales celebrem. Quid ni? Ego illos hono
ris cauſa ſemper appellem. Quã uenerationẽ præceptoribus meis debeo: eandẽ præceptoribus humanis
generis a quibus tanti boni initia fluxerunt. Si conſulẽ uideo: aut prætorem: omnia quibus honor haberi
ſolet: faciam: equo diſiliam: caput adaperiã: ſemita cædam. Quid ergo Marcũ Catonem Mutiũq; & Læli
um ſapientem: & Socratem cum Platone: & Zenonẽ: Cleantẽq; in animũ meum ſine dignatione ſumma
recipiam. Ego uero illos ueneror: & tantis nominibus ſemper aſſurgo. Vale.

Epiſtola. lxvi. De numero cauſaꝝ mundi ſecundũ uarias ſententias. Et q̃ humanus animus non hæc:

sed diuina semper inspectare debet.

h Esternum diẽ diuisi cũ mala ualitudine ante meridianũ: illa me sibi uendicauit. post meridianũ mihi cessit. Itaq; lectiõe primũ tentaui aĩum: deinde cũ hãc recepisset: plus illi ĩperare ausus sum: ĩmo permittere. Aliquid scripsi: & quidem intentius q̃ soleo: dũ cũ materia difficili contendi & uĩci nolo: donec interuenerũt amici: qui mihi uim afferrent: & tanq̃ ægrũ intemperantem coercerent: in locum stilli sermo successit: ex quo eam partẽ ad te perferam: q̃ in lite est: te arbitrum adduximus. plus negocii habes q̃ existimas. Triplex causa est. Dicunt: ut scis: Stoici nostri: duo esse in rerũ natura ex q̃bus oĩa fiunt: causam & materiam: Materia iacet iners: res ad omnia parata cessatura: si nemo moueat. Causa autem: idest ratio materiã format & quocũq; uult uersat. ex illa uaria opera producit. esse ergo debet unde fiat aliquid: deinde a quo fiat. hoc causa est: illud materia. omnis ars natura imitatio ẽ. Itaq; quoq; de uniuerso dicebam: ad hæc transfer quæ ab homine facienda sunt. Statua & materiã habuit quæ pateretẽ artificem: & artificem qui materiæ daret faciem. ergo in statua materia æs fuit: causa opifex. Eadem conditio rerũ omniũ ẽ: ex eo cõstat quo fit: & ex eo quod facit. Stoicis placet unã causam esse: id quod facit. Aristoteles putat causam tribus modis dici. Prima inquit causa ẽ materia ipsa sine qua nihil potest effici. Secunda opifex. Tertia est forma quæ unicuiq; operi imponitur: tanq̃ statuæ. Nã hãc Aristoteles idos uocat. Quarta quoq; inquit his accedit: propositum totius operis. Quid sit hoc aperiam. æs prima statuæ causa ẽ. nũq̃ enim facta esset nisi fuisset id ex quo funderetur: duceretur ue. Secunda causa artifex ẽ. non enim potuisset æs illud in habitum statuæ figurari nisi accessissent peritæ manus. Tertia causa ẽ forma. neq; enim statua illa doryphoros: aut diadumenos uocaretur: nisi hæc illi esset impressa facies. Quarta causa ẽ faciendi propositum. nisi etiam hoc fuisset: facta non esset: quod ẽ propositum: quod inuitauit artificem: quod ille secutus fecit: uel pecunia ẽ. hoc si uenditurus fabricauit: uel gloria si laborauit in nomen: uel religiosi donum templo parauit. ergo & hæc causa ẽ propter quam fit. An non putas inter causas facti operis esse numerãdum: quo remoto factum non esset. His quintam Plato adiicit exemplar: quam ipse ideam uocat. hoc est enim id ad quod respiciens artifex id quod destinabat effecit. Nihil autem ad rem pertinet: utrum foris habeat exemplar ad quod referat oculos: an intus: quod sibi ipse concepit & posuit. Hæc exemplaria rerũ omnium deus intra se habet. numerosq; uniuersorum quæ agenda sunt: & modos mente complexus ẽ: plenus his figuris est: quas Plato ideas appellat immortales: immutabiles: infatigabiles: innumerabiles. Itaq; homines quidem pereunt: ipsa autem humanitas ad quam homo affingitur permanet: & hominibus laborantibus: intereuntibus illa nihil patitur. Quinque ergo causæ sunt: ut Plato dicit: id ex quo: id a quo: id in quo: id ad quod: id pp q̃d. nouissime id quod ex his ẽ: tanq̃ statua quia de hac loqui cœpimus. id ex quo æs est: id a quo artifex est: id in quo forma est: quæ aptatur illi: id ad quod exemplar est quod imitatur is qui facit: id propter quod faciendi propositũ est: id quod ex istis est: ipsa statua est. Hæc omnia mũdus quoq;: ut ait Plato: habet facientem hic deus est: ex quo fit: hæc materia est: forma hic ẽ habitus: & ordo mundi quem uidemus: exemplar scilicet ad quod deus hãc magnitudinem operis pulcherrimi fecit: propositum propter quod fecit. Quæris quod sit propositum? dei bonitas est. Ita certe Plato ait: quæ deo faciendi mundum fuit causa: bonus est: bona fecit: bono nulla cuiusq̃ boni inuidia est: fecit itaq; q̃ optimũ potuit. Fer ergo iudex sententiam: & pronuncia quis tibi uideatur uerisimillimum dicere nõ quis uerissimũ dicat. Id enim tam supra nos est: q̃ ipsa ueritas. Hæc quæ ab Aristotele & Platone ponitur turba causarũ: aut nimiũ multa: aut nimiũ pauca compræhendit. Nam si quocunq; remoto quid effici non potest: id causam iudicant esse faciendi. Pauca dixerunt: ponant inter causas tempus: nihil sine tempore põt fieri. ponant locũ: si non fuerit ubi fiat aliquid: ne fiet quidem: imponant motũ: nihil sine hoc nec fit: nec perit. nulla sine motu ars: nulla mutatio est. Sed nos nunc primam & generalem quærimus causam: hæc simplex esse debet. nam & materia simplex est. quærimus quæ sit causa. Ratio scilicet faciens id ẽ deus. Ita enĩ quæcunq; retulistis non sunt multæ & singulæ causæ: sed ex una pendent ea quæ faciet. formã dicis causam esse: hanc imponit artifex operi. pars causæ est: non causa Exemplar quoq; non est causa: sed instrumentum causæ necessarium. Sic necessarium est exemplar artifici: quomodo scalprũ: quomodo limã: sine his procedere ars non põt: non tamen hæ partes artis: aut causæ sunt propositũ ĩq̃t artificis propter q̃d ad faciendũ aliquid accedit: causa ẽ ut sit causa: non ẽ efficiens causa: sed supueniens. Hæ ãt innumerabiles sunt: nos de causa generali locuti sumus: illud uero non pro solita ipsis subtilitate dixerunt: totum mundum & consumatum opus causam esse. Multũ enim interest inter opus & causam operis. Aut fer sententiam: aut quod facilius in huiusmodi rebus ẽ: nega tibi liquære & nos reuerti iube. Quid te inquis delectat? tempus inter ita conterere: quæ tibi nullũ affectũ eripiunt: nullam cupiditatem abigunt. Ego q̃dem priora illa ago: attracto quibus pacatur animus & me prius scrutor: deinde hũc mũdũ. nec ego q̃dem tempus: ut existimas: perdo. Ista enim omnia si non concitantur: nec in hanc subtilitatẽ inutilem distrahantẽ attollũt & leuãt animũ: qui graui sarcina pressus explicari cupit: & reuerti ad illa quorũ fuit: Nam corpus hoc animi pondus ac pœna ẽ: præmente illo urgetur. in uinculis est: nisi accessit philosophia & illum respirare rerũ naturæ spectaculo iussit: & a terrenis ad diuina dimisit. hæc libertas eius est: hæc euagatio: subducit interim se custodiæ in qua tenetur: & cœlo reficitur. quemadmodũ artifices ex alicuius rei subtilioris inspectores: qui intentione oculos defatigant: si non magnum & præclarum lumen habent: in publicum prodeũt: & in aliqua regione ad populi ociũ dedicata oculos libera luce delectant. Sic animus in hoc tristi & obscuro domicilio clausus: quotiens potest apertũ petit: & in rerum naturæ contẽplatione requiescit. Sapiens assectatorq; sapientiæ adhæret quidẽ corpore suo: sed optima sui parte abest: & cogitationes

ſitas ad ſublimia intendit:uelut ſacramento rogatus hoc quod uiuit ſtipendiũ putat.& ita formatus ẽ: ut illi nec amor uitæ:nec odiũ ſit:patiturq; mortalia quãuis ſciat ampliora ſupeſſe.Interdicis mihi iſpectionem rerum naturæ:ac a toto abductũ redigis in partem.Ego nõ quærã quæ ſint initia uniuerſorum : qs rerum formator:quia omnia in uno merſa:& materia inerti cõuoluta diſcreuerit.Nõ quærã qs ſit iſtius artifex mundi:qua ratione tanta magnitudo in legem & ordinem uenerit:qui ſparſa collegerit : confuſa diſtinxerit.In una deformitate iacentibus faciem diuiſerit. Vnde lux tanta ſundatur:ignis ſit : an aliquid igne lucidius.Eſto iſta nõ quærã.Ego neſciam unde deſcenderimus:ſemel hæc mihi uidẽda ſint:an ſæpe naſcendum:quo hinc iturus ſim:quæ ſedes expectent animam ſolutam legibus ſeruitutis humãæ. Vetas me cælo intereſſe:ideſt iubes me uiuere capite demiſſo:maior ſum & ad maiora genitus : q̃ ut mãcipium ſim mei corporis.quod equidẽ nõ aliter aſpicio:q̃ uinculũ aliquod libertati meæ circũdatũ.Hoc itaq; oppono fortunæ in quo reſiſtat:nec per illud ad me ullũ tranſire uulnus ſino.Quicquid i me poteſt iniuria pati hoc eſt in hoc obnoxio domicilio.animus liber habitat.Nunq̃ me caro iſta cõpellet ad metũ : nũq̃ ad in dignã bono ſimulationẽ:nũq̃ in honorẽ huius corpuſculi mentiar. Cum uiſum erit diſtrahã cum illo ſocietatem:& nunc tamen dũ hæremus:non:erimus æquis partibus ſocii.Animus ad ſe omne ius ducet: contẽpus corporis ſui:certa libertas eſt.Vt ad propoſitũ reuertar:huic libertati multum cõfert : & illa de qua loquæbamur modo inſpectio.Nẽpe uniuerſa ex materia:& ex deo cõſtãt.deus iſta tẽperat:quæ circũfuſa rectorẽ ſequũtur & ducẽ.potẽtius autẽ eſt ac præcioſius:quod facit:quod eſt deus:q̃ materia patiens dei.Quẽ in hoc mũdo locũ deus obtinet:hũc in hoie animus quod eſt illic materia:id in nobis corpus eſt. Seruiant ergo deteriora melioribus.Fortes ſimus aduerſus fortuita.nõ cõtremiſcamus iniurias:non uulnera:non uincula:nõ ægeſtatẽ.Mors qdẽ aut finis ẽ:aut tranſitus.nec deſinere timeo . Idẽ ẽ enim qđ non cœpiſſe:nec tranſire:quia nuſq̃ tam anguſte ero. Vale.

Incipit liber nonus. Epiſtola.lxvii.Notat eos qui tres gradus bonorũ faciunt.dicens:Tãtũ unũ abſolutũ bonum ſcilicet uirtutẽ incapacẽ augmenti uel detrimenti.Et qua quæcunq; bona ſunt:paria ſunt.

Laranũ condiſcipulũ meum uidi poſt multos annos:non puto expectas:ut adiiciã ſenẽ:ſed mehercule uiridẽ animo:ac uigentẽ:& cũ corpuſculo ſuo colluctantẽ.Inique eni ſe natura geſſit:& talẽ aium male collocauit.aut fortaſſe uoluit hocipſum nobis oſtẽdere:poſſe ingeniũ fortiſſimũ ac beatiſſimũ ſub q̃libet cute latere.Vicit tamẽ omnia impedimenta: & ad cætera contẽnenda a cõtẽptu ſui corporis uenit.Errare mihi uiſus ẽ:q dixit:Gratior ẽ pulchro ueniẽs e corpore uirtus.Nõ enim ullo honeſtamẽto eget:ipſa magnũ ſui decus eſt:& corpus ſuũ conſecrat.Certe claranũ noſtrũ cœpi intueri:formoſus mihi uidetur:& tam rectus corpore q̃ animo.Poteſt ex cauſa uir magnus exire poteſt:& ex deformi humiliq; corpuſculo formoſus animus ac magnus.Quoſdã itaq; mihi uidetur in hoc tales natura generare:ut approbet uirtutẽ omni loco naſci: ſi poſſet per ſe nudos ædere animos feciſſet.Nũc quod amplius ẽ facit.Quoſdã enim dedit corporibus impeditos:ſed nihilominus prorumpẽtes obſtantia.Claranus mihi uideẽ in exemplũ æditus: ut ſcire poſſemus:nõ deformitate corporis fœdari animũ:ſed pulchritudine animi corpus ornari.quãuis ãt pauciſſimos una fecetimus dies.tamẽ multi nobis ſermones fuerũt:quos ſubinde egerã:& ad te permittam.Hoc primũ quæſitũ eſt:quomodo poſſint tria bona eſſe:ſi triplex eorũ cõditio ẽ? Quædã ut noſtris uidetur: prima bona ſunt:tanq̃ gaudiũ:pax:& ſalus patriæ.Quædã ſecunda in materia infœlici expreſſa:tanq̃ tormentoq; patientia:& in morbo graui tẽperãtia.illa bona directo optabimus:hæc ſi neceſſe erit . Sunt adhuc tertia:tanq̃ modeſtus inceſſus:& cõpoſitus ac probus uultus:& cõueniẽs prudenti uiro geſtus.Quomodo iſta inter ſe tria eſſe poſſunt:cum alia optanda ſint:alia aduerſanda? Si uolumus iſta diſtinguere:ad primũ bonũ reuertamur:& cõſideremus id quale ſit animus intuens uera:peritus fugiendoq; ac petẽdorum:nõ ex opinione:ſed ex natura:præcia rebus imponẽs:toti ſe inferens mundo:& in omnes eius actus contẽplationẽ ſuã mittens:cogitationibus actionibuſq; intentus:ex æquo magnus:ac uehemens: aſperis: blandiſq; pariter inuictus:neutri fortunæ ſe ſubmittens.ſupra omnia quæ contingunt:accidũtq; : eminẽs:pulcherrimus ordinatiſſimus cum decore:cum uiribus ſanus:ac ſiccus:imperturbatus:intrepidus: quem nulla uis frangat:quem nec attollant fortuita.nec deprimãt.Talis animus uirtus ẽ:hæc eius eſt facies:ſi ſub unũ ueniat aſpectũ:& ſemel totã ſe oſtendat.Cæterũ multæ eius ſpecies ſunt:pro uitæ uarietate:& pro actionibus explicanẽ:nec minor ſit:aut maior ipſa.decreſcere eni ſummum bonũ nõ poteſt: nec uirtuti ire retro licet:ſed in alias atq; alias qualitates cõuertitur:ad rerum quas actura eſt:habitũ figurata. Quicquid attingit in ſimilitudinẽ ſui adducit:& tingit actiones:amicitias:interdũ domos totas quas intrauit:diſpoſuitq;:cõdecorat.quicquid tractauit:id amabile:cõſpicuũ mirabile facit.Itaq; uis eius & magnitudo ultra non põt ſurgere:quoniã incrementum maximo non ẽ . Nihil inuenies rectius recto:non magis q̃ uerius uero:q̃ tẽperato tẽperatius:omnis in modo ẽ uirtus:modus certa mẽſura eſt. Cõſtantia non habet quo procedat:non magis q̃ fiducia:aut ueritas:aut fides.quid accedere pfecto põt? Nihil aut perfectũ nõ erat cui acceſſit:ergo nec uirtuti quidẽ:cui ſiquid adiici põt:defuit.Honeſtũ quoq; nullã acceſſionẽ recipit.Honeſtum ẽ eni propter iſta quæ retuli. Quid porro decorum & iuſtum & legitimum: nõ eiuſdem fortunæ eſſe putas:certis terminis compræhenſum? Creſcere poſſe imperfectæ rei ſignum eſt: bonum omne in eaſdem cadit leges:iuncta ẽ priuata & publica utilitas:tam mehercule:q̃ inſeparabile ẽ laudandum petendũq; ergo uirtutes inter ſe pares ſunt:& opera uirturũ: & oẽs hoẽs:quibus illæ contigere. Satorũ uero aĩaliũq; uirtutes cũ mortales ſint:fragiles caducæq; ſunt:& icertæ exiliunt:reſidũtq;. & ideo nõ eodẽ præcio extimanẽ.Verũ una inducieẽ humanis uirtutibus regula.una eni ẽ ratio recta:ſimplexq;

nihil est diuino diuinitus:cælesti cælestius:mortalia minuunt:cadunt:deterunt:crescūt:exhauriunt.iple
tur.Itaq; illis in tā incerta sorte inæqualitas est:diuinoꝝ una natura est.Ratio autē nihil aliud est:q̄ in cor/
pus humanū pars diuini spiritus mersa:si ratio diuina est.Nullū autē bonū sine ratione est:bonū oē diui/
nū est.Nullum porro inter diuina discrimē est:ergo nec inter bona.Paria itaq; sunt & gaudium: & fortis
atq; obstinata tormētorū perpessio.In utroq; eni eadē est animi magnitudo:in altero remissa lenta: in al/
tero pugnax & intēta.Quid tu nō putas parē eē uirtutē:eius qui fortiter hostiū mœnia expugnat:& eius
qui obsidiōem patientissime sustinet.Et magnus Scipio Numātiā cludit:& comprimit:cogitq; inuictas
manus in exitiū ipsas suū uerti.Et magnus ille obsessorū animus qui scit se nō esse clusum:cui mors apta
est:& in complexu libertatis expirat.æque reliqua quoq; inter se paria sunt:trāquilitas:simplicitas: libera
litas:cōstantia:æquanimitas:tolerātia.Omnibus eni istis una uirtus subest:quæ animū rectū & indeclina
bilem præstat.Quid est:nihil interest inter gaudiū:& dolorē & inflexibilē patiētiā:nihil quantū ad ipsas
uirtutes:plurimum inter illa in quibus uirtu utraq; ostendit.In altero eni naturalis ē animi remissio ac
laxitas:in altero cōtra naturā dolor.Itaq; media sunt hæc:quæ plurimū iterualli recipiūt.Virtus in utroq;
par est.Virtutē materia nō mutat:nec peiorē fecit dura:ac difficilis:nec meliorem hilaris:& læta.Necesse
est ergo:ut æqualia sint bona utraq;.Ita nec hic potest se melius in hoc gaudio gerere:nec ille melius in il/
lis cruciatibus.Duo autē qbus nihil melius fieri pōt paria sunt.Nā si quæ extra uirtutē posita sint aut mi
nuere illā aut augere possunt.desinit unū bonū esse:quod ē honestū.si hoc cōcesseris:omne honestum pe/
rit.Quare dicam:quia nihil honestū est:quod ab inuito:quod a coacto fit.omne honestū uoluntariū est.
Admisce illi pigritiā:quærelā:tergiuersationē:metum:quod habet in se optimū perdidit:sibi placere nō
potest honestum esse:quod nō ē liberū.Nā quod timet:seruit honestum omne securū ē:tranquillum est:
si recusat aliquid:si cōplorat:si malum iudicat:perturbationem recipit:& in magna discordia uolutatur.
hinc enim species recti uocat:illinc suspitio mali retrahit.Itaq; qui honeste aliquid facturus ē . Quicquid
opponitur:id etiā si incommodum putet malū nō putet uel libens faciat.Omne honestū iniussum incoa
ctūq; ē:sincerū & nulli malo mixtum.Scio quid mihi responderi hoc loco possit . Hoc nobis persuadere
conaris:nihil interesse:utrū aliquis in gaudio sit:an in eculeo iaceat:aut tortorē suū lasset.Poteram respō/
dere.Epicurus quoq; ait:Sapientem si in phalaridis tauro peruratur exclamaturū.Dulce ē & ad me nihil
pertinet.Quid miraris:si ego paria bona dico:alterius positi in gaudio:alterius inter tormēta fortissime
stantis:quod cum incredibilius ē.dicat Epicurus dulces esse terrores.& hoc respondeo plurimū interes/
se inter gaudium & dolorem si quæraē electio.alterū petam:alterū uitabo.illud secundum naturā ē: hoc
cōtra:q̄diu sic extimant:magno inter se dissident spatio:cū ad uirtutē uentum ē.Vtraq; par ē: & quæ per
læta procedit & per tristia.Nullum habet momentum uexatio:& dolor:& quicquid aliud incōmodi ē.
Virtute enī obruiē:quēadmodū minora lumia claritas solis obscurat.Sic dolores:iniurias:molestias uir/
tus magnitudine sua elidit:atq; opprimit & quocūq; affulsit:ibi quicqd sine illa apparet extinguiē nec ma
gis ullā portionē habēt incōmoda:cū in uirtutē inciderint:q̄ in mari nimbus.Hoc ut scias ita esse:ad om/
ne pulchrū uir bonus sine ulla cōctatione percurret.Stet illic licet carnifex:stet tortor atq; ignis pseuera/
bit:nec quid passurus:sed quid facturus sit aspiciet:& se honestæ rei tanq̄ bono uiro credet.Vtilē illā iudi
cabit sibi:tutā:prosperā.Eundem locū habebit apud illū honesta res:Et tristis atq; aspera:quē uir bonus:
pauper:aut exul:aut pallidus.Age dū:pone ex illa pte uirū bonū:diuitiis abundantē:ex altera nihil haben
tem:sed in se omnia bene disponētē.Vterq; æque uir erit bonus etiā si fortuna dispari utetur.Idem ut di
xi in rebus iudicium est:quod in hominibus.Aeque laudabilis uirtus est in corpore ualido ac libero posi
ta q̄ in morbido ac uincto.Ergo tua quoq; uirtus non magis laudabilis ē:si corpus illesum tibi & integrū
fortuna prælstiterit:q̄ si ex aliqua parte mutilatū.Alioquin hoc erit ex seruorum habitu dominū extima/
re.Omnia.n.ista in quæ dominū casus exercet seruilia sunt.pecunia corpus:& honores : imbecilla fluida
mortalia:possessiones incertæ:illa rursus libera & inuicta opera uirtutis:quæ non ideo magis appetenda
sunt:si benignus a fortuna tractenē:nec minus si aliqua iniquitate reꝝ p̄muntē.Quod amicitia in homi
nibus est:hoc in rebus appetitio.Non puto magis amares uirum bonū locupletē:q̄ pauperē: nec robustū
& lacertosum:q̄ gracilem & languidi corporis.Ergo nec quidem rem magis appetes:aut amabis hilarem
ac pacatā:q̄ districtā & operosam.Et si hocē magis eliges ex duobus æque bonis uiris nitidum & unctū:q̄
puluerulētū & horrentē.Deinde hucusq; peruenies:ut magis diligas itegrū omnibus mēbris & illesum
q̄ debilē aut luscū.Paulati fastidiū tuū illo usq; ꝓcedet:ut ex duobus æq̄ iustis ac prudētibus comatū aut
crispulū malis q̄ recaluastrū ubi par ī utroq; uirtus:nō cōparet aliaꝝ reꝝ iæqualitas.Oīa.n.alia nō partes
sed accessiones sunt.Num quis tam iniquam censuram iter suos agit:ut filium suum sanum q̄ ægrū ma/
gis diligat:ꝓcerumue & excelsum:q̄ breuē ac modicū?Fœtus suos nō distiguūt fere:& se ī alimētū omni
um pariter sternunt.Aues ex æquo partiuntur cibos.Vlyxes ad Ithacæ suæ saxa sic properat : quēadmo/
dū Agamēnon ad Mycenarū nobiles muros.Nemo.n.patriā qa magna ē amat:sed qa sua.Quorsum hæc
pertinent.Vt scias uirtutem oīa opera:uelut fœtus suos hisdem oculis intueri æque indulgere omnibus
& quidē impensius laborantibus.Quoniam quidem parentum amor magis in ea quoꝝ miseritur incli
natur.Virtus quoq; opera sua quæ affici uidet:& præmi non magis amat.Sed parētum bonorum more
magis complectitur ac fouet.Quare non ē illum bonum maius altero quia non est quicq̄ apto aptius:qa
plano nihil ē planius.Non potest dicere hoc magis par esse alicui:q̄ illud :ergo nec honesto honestius qcq̄
est.Quod sit par omnium uirtutum natura est:tria genera bonorum in æquo sunt . ita dico in æquo est
moderate gaudere:& moderate dolere:letitia illa non uicit hanc animi firmitatem sub tortore gemitus

deuorantē.illa bona optabilia sunt:hæc mirabilia.Vtraq; nihilominus paria:quia quicquid incōmodi ē:uelamento maioris boni tegit᷑.Quisquis hæc imparia iudicat:ab ipsis uirtutibus auertit oculos:& exteriora circūspicit.Vera bona idē pendēt:idē patent᷑:illa falsa multū habent uani.Itaq; speciosa & magna ēē uident᷑:cū ad pondus reuocata sunt:fallūt.Ita ē mi Lucili:quicqd uera ratio cōmendat solidū & æternū ē.firmat animū:attollitq; semper futuꝝ in excelso.illa quæ temere laudant᷑ & uulgi sententia bona sunt:inflant inanibus lætos.Rursus ea quæ timent᷑ tanq̃ mala iniiciunt formidinem mentibus:& illas non aliter q̃ aīalia species periculi agitant.Vtraq; ergo res sine cā animum:& diffundit & mordet.nec illa gaudio:nec hæc metu digna est.Sola ratio immutabilis:& iudicii tenax est.nō enim seruit.sed iperat sensibus.Ratio rationi par est:sicut rectū recto.Ergo & uirtus non aliud q̃ recta ratio est.Omnes uirtutes ratiōes sunt:sed rōnes rectæ sunt:si rectæ sunt:& pares sunt.Qualis rō est:tales & actiones sunt:ergo & omnes pares sunt.Nam cum similes sint rationi:similes & iter se sunt.Pares autem actiones iter se esse dico:quia honestæ rectæq; sunt.Cæteꝝ magna habebūt discrimina:materia uariante:quæ modo latior est:modo angustior:modo illustris:modo ignobilis:modo ad multos:modo ad paucos pertinēs.In omnibus tamē istis id qđ optimum est:par est:honestæ sunt tanq̃ uiri boni.omnes pares sunt:quia boni sunt:sed habent differētias ætatis.Alius senior est:alius iunior habent corporis.Alius formosus:aliud deformis est:habent fortunæ.Ille diues:hic paup:ille gratiosus:potens:urbibus notus & populis:hic ignotus plærisq; & obscurus.sed p illud quod boni sunt pares sunt de bonis ac malis sensus non iudicat:quid utile sit:qd inutile ignorat.Nō potest ferre sententiam:nisi in rem præsentem perductus ē:nec futuri prouidus ē:nec præteriti memor.Quid sit consequens nescit.Ex hoc aūt reꝝ ordo seriesq; contexit᷑:& unitas uitæ per rectū itura.Ratio ergo arbitra bonorum ac malorum.Aliena & externa pro uilibus habet:& ea quæ nec bona sunt:nec mala:accessiones minimas ac leuissimas iudicat.Omne enim illi bonū in animo est.Cæterum bona quædam prima existimat.ad quæ ex proposito uenit:tanq̃ uictoriam:bonos liberos:salutem patriæ.Quædam secunda:quæ non apparent:nisi in aduersis rebus:tanq̃ æquo animo pati morbū:magnū exiliū.Quædam media:quæ nihilo magis secundū naturā sunt:q̃ contra naturā tanq̃ prudenter ambulare:cōposite sedere.Non enim minus secundū naturam est sedere q̃ stare:aut ambulare.Duo illa bona superiora diuersa sunt.Prima enim secundū naturam sunt:gaudere liberorum pietate:patriæ incolumitate.Secūda contra naturam sunt:fortiter obstare tormentis:& sitim perpeti morbo urente præcordia.Quid ergo aliquid contra naturam bonum est?Minime.Sed id aliquando contra naturam est:in quo bonum illud existit.Vulnerari enim & subiecto igne tabescere:& aduersa ualitudine affligi contra naturā ē:sed inter ista obseruare animū infatigabilē secundū naturā ē.Et ut quod uolo exprimā breuiter.Materia boni aliquādo contra naturam ē:& nunq̃ bonū:quoniam bonū sine ratione nullū ē.Sequit᷑ aūt ratio naturam.Quid est ergo ratio?Naturæ imitatio.Quid ē summū hominis bonū?Ex naturæ uoluntate se gerere.Non est inqt dubium:quin fœlicior pax sit:nunq̃ lacessita:q̃ multo reparata sanguine.Nō est inquit dubiū quin fœlicior res sit:īconcussa ualitudo:q̃ ex grauibus morbis:& extrema minitātibus in tutū ui quadā:& patiētia ducta.Eodem modo nunqd erit dubiū:quin maius bonū sit gaudiū q̃ obxonius animus ad perpetiendū cruciatus uulneꝝ:aut igniū?Minime.illa enim quæ fortuita sunt:plurimū discriminis recipiūt.extimant᷑ aūt utilitate sumentiū.Bonoꝝ unū propositū est:consentire naturæ.hoc contigere in oībus par est.Cum alicuius sententiam in senatu seqmur:non potest dici ille magis assentitur q̃ ille.Ab omnibus in eandem sentētiā itur.Idē de uirtutibus dico.omnes naturæ assentiunt᷑.Idē de bonis dico.omnia naturæ assentiunt᷑.Alter adolescēs decessit:alter senes:aliquis præter hos infans:cui nihil amplius contingit q̃ prospicere uitā.Omnes hi æque fuerunt mortales:etiam si mors aliorum longius uitam passa est procedere.aliorum in medio flore præcidit:alioꝝ interrūpit ipsa pricipia.Alius iter cœnandum solutus est.Alterius somno continuata mors est.Aliquē concubitus extīxit.His oppone ferro transfossos:aut exanimatos serpentū morsu:aut fractos ruina:aut per longam neruoꝝ contractionem extortos minutatim.Aliquoꝝ melior dici:aliquorum peior exitus potest.Mors qdem omniū par est:per quæ uenit diuersa sunt.Id in quod desinunt:unum est?Mors nulla maior:aut minor est.habet enim eundem in omnibus modum finisse uitam.Idem tibi de bonis dico.hoc bonum iter meras uoluptates est:hoc inter tristia:& acerba:illud fortūæ indulgentiam rexit:hoc uiolentiam domuit.Vtrūq; æque bonum est:q̃uis illud plana emolliant:hoc aspera.Idē finis omnium est:bona sunt:laudanda sunt:uirtutem rationemq; comitant᷑.Virtus æquat inter se quicqd agnoscit.Nec est quare hæc inter nostra placita mireris.Apud Epicuꝝ duo bona sunt:ex qbus summum illud beatumq; bonū componit᷑.Vt corpus sine dolore sit:animus sine perturbatione.hæc bona non crescunt si plena sunt.Quo enim crescet quod plenum est?dolore corpus caret:quid ad hanc accedere idolētiam potest?Animus constat sibi:& placidus est.quid accedere ad hanc trāqllitatem potest?Quemadmodum serenitas cœli non recipit maiorem adhuc claritatem in serenissimū nitorem repurgata.Sic hominis corpus animūq; curantis:& bonum suum ex utroq; uertentis perfectus est status:& summā uoti sui īuenit.Sic nec æstus animo est:nec dolor corpori.Siqua extra blandimenta contingunt:non augent summum bonum:sed:ut ita dicam:condiunt & oblectant.Absolutū enim illud humanæ naturæ bonum:corporis & animi pace contentum est.Dabo tibi apud Epicurū etiam nunc simillimam huic nostræ diuisionem bonoꝝ.Alia enim sunt apud illud:quæ mallit contingere sibi:ut corporis quietem ab omni incommodo liberam:& animi remissionem bonoꝝ suorum contemplatione gaudentis.Alia sunt quæ quāuis accidere:nihilominus laudat & probat:tanq̃ illam quā pauloante dicebam:malæ ualitudinis:doloꝝ grauissimoꝝ perpessionem.In qua Epicurus fuit illo summo ac fortūatissimo die suo.Ait enim se uesicæ &

ulcerati uentris tormenta tolerare:ulteriorē doloris accessionē non recipientia. esse nihilominus sibi illū
beatū diem. Beatum autē agere:nisi qui est in summo bono nō potest. Ergo & apud Epicurum sunt hæc
bona:quæ malles nō experiri. Sed qa ita res tulit & amplexanda:& laudanda:& exæquāda summis sunt.
Non potest dici hoc non esse par maximis bonis:quod beatæ uitæ clausulā imposuit. Cui Epicurus extre
ma uoce gratias ægit. Permitte mi Lucili uirorū optime aliqd audacter dicere. Si nulla bona aliis maiora
esse possunt:hæc ego quæ tristitia uidentur mollibus:ac delicatis illis prætulissem. Maius eni est difficilia
præstringere:q̄ læta moderari. Eadem ratione fit scio ut aliquis fœlicitatē bene:& ut calamitatē ferat for
titer:æque fortis esse potest qui pro uallo securus excubuit:nullis hostibus castra tentātibus : & q succisis
poplitibus in genua se excepit:nec arma dimisit. Macte uirtute esto:sanguinolentis:& ex acie redeuntibus
dicitur:Itaq̄ hæc magis laudauerim:bona exercitata & fortia:& cū fortuna rixata. Ego non dubitē quin
magis laudē truncam illā & retorridā manum Mutii q̄ cuiuslibet fortissimi saluā: stetit hostiū flāmarūq̄
contemptor:& manū suā in hostili foculo distillantem perspectauit. donec Porsena cuius pœnæ fauebat:
gloriæ inuidit:& ignē inuito eripi iussit hoc bonū quidē inter prima non numerem:tātoq̄ maius putem
q̄ illa secura:& intenta fortunæ:quanto rarius ē hostem amissa manu uicisse q̄ armata. Quid ergo inquis
hoc bonū tibi obtabis? Quid ni? Hoc enim nisi qui potest & optare:non potest facere. An potius optem:
ut male laxādos articulos exoletis meis porrigā ut muliercula:aut aliquis in mulierculam ex uiro uersus
digitulos meos ducat. Quid ni ego fœliciorē & Mutiū putem:qui sic tractauit ignem quasi illā manū tra
ctatori præstitisset? In integrū restituit quicquid errauerat. Confecit bellū inermis ac mancus:& ista ma
nu trunca Reges duos uicit. Vale.

Epistola. lxviii. Quomodo bonum omne sit optabile.

T a cōmunibus initiū faciā. uer aperire se cœpit:sed iam inclinatū in æstatē quo tempore calere de
u bebat intepuit:nec adhuc illi fides ē. Sæpe enim in hyemē reuoluit. Vis scire q̄ dubium adhuc sit?
Nondū me cōmitto frigido ueri:adhuc rigorē eius timeo. hoc est inquis nec frigus:nec calorē pa
ti. Ita est mi Lucili. Iam ætas mea contenta est suo frigore:uix media relegat æstate. Itaq̄ maior pars in ue
stimentis tegitur. Ago gratias senectuti q̄ me lectulo affixit. Quid ni gratias illi hoc nomine agam? Quic
quid debeam nolle non possum:cū libellis mihi plurimis sermo est:si quādo interuenerunt epistolæ tuæ
tecū esse mihi uideor:& sic afficior animo tanq̄ tibi nō rescribam sed respondeam. Itaq̄ & de hoc qđ quæ
ris quasi colloquar tecū:quale sit una scrutabimur. Quæris an omne bonū obtabile sit? Si bonū est īquis
fortiter torquæri:& magno animo uti:& patienter ægrotare:sequit ut ista obtabilia sint. Nihil aūt uideo
ex istis uoto dignū. Neminē certe adhuc scio eo nomine uotū soluisse:q̄ flagellis cæsus esset : aut podagra
distortus:aut eculeo longior factus. Distingue mi Lucili ista:& intelliges in istis esse aliqd optandum. Tor
menta abesse a me uelim:sed si sustinenda fuerint:ut me in illis fortiter honeste:animoseq̄ gerā optabo.
Quid ni ego malim nō incidere bellū? Sed si iciderit:ut uulnera:ut famē:& omnia quæ belloꝝ necessitas
affert generose feram optabo. Non sum tā demens:ut ægrotare cupiā:sed si ægrotādū fuerit:ut nihil intē
peranter:nihil effœminate faciē:optabo. Ita non optabilia incōmoda sunt:sed uirtus qua perferuntur in
cōmoda. Quidā ex nostris existimant omniū nostrorū fortē tolerantiā nō eē optabilē:sed nec abominan
dam quidē:quia uoto purū bonū peti debet:& tranquillū & extra molestiā positū. Ego dissentio. Quare?
Primū quia fieri nō potest:ut aliqua res bona quidē sit:si optabilis nō sit. Deinde si uirtus optabilis ē. nul
lum autem sine uirtute bonum:& omne bonū optabile est. Deinde etiā si tormentoꝝ fortis patiētia opta
bilis est. Etiā nūc interrogo:nū ne fortitudo optabilis est? At qui picula cōtemnit & ꝓuocat:pulcherrima
pars eius maxime:mirabilis illa est:non credere ignibus:obuiā ire uulneribus:interdū tela ne uitare qdē
sed excipere pectore. Si fortitudo optabilis est. & tormēta patienter ferre optabile est. nec tamen ideo solū
modo ferre tormenta optabile est. hæc enim fortitudinis pars est. Sed separa ista ut dixi:nihil erit qđ tibi
faciat errorem. Non enim pati tormenta optabile est : sed pati fortiter. illud opto fortiter quod est uirtus.
Quis tamen unq̄ sibi optabit? Quædā uota aperta & professa sunt:cum particulatim fiūt. Quædā latent:
cum uno uoto multa cōpræhensa sunt tanq̄ opto mihi uitā honestā. Vita autē honesta actiōibus uariis cō
stat. In hac enim reguli arca est. Catonis scissum manu sua uulnus. Rutilii exiliū. Calix uenenat qui Socra
tem transtulit e carcere in cælū. Ita cū optaui mihi uitā honestā:& hæc optaui sine quibus interdū honesta
non potest esse. O terq̄:quaterq̄ beati. Quis ante ora patrum troiæ sub mœnibus altis Contigit oppete
re? Quid interest optes hoc alicui:an optabile fuisse fatearis? Decius se pro. R. P. deuouit:& in medios ho
stes concitato equo:mortē petens irruit. Alter post hunc paternæ uirtutis æmulus:cōceptis solēnibus ac
iam familiaribus uerbis in aciē confertissimā incurrit:de hoc solicitus tātum ut litaret. Optabilē rē putās
bonā mortē? Dubitas ergo:an optimū sit memorabilē mori:& in aliquo opere uirtutis? Cum aliquis tor
menta fortiter patitur:omnibus uirtutibus utit. fortasse cū una in promptu sit:& maxime appareat patiē
tia. Cæterū illis est fortitudo:cuius patiētia perpessio & tolerātia rami sunt. illic est prudentia:sine qua nul
lum innititur consilium:quæ suadet q̄ effugere non possis q̄ fortissime ferre. illic est constātia:quæ deiici
loco nō potest & propositū nulla ui extorquære dimittit. illic est indiuiduus ille comitatus uirtutū. Quic
quid honeste fit:una uirtus facit:sed ex cōsilii sententia. Quod autē ab omnibus uirtutibus comprobat:
etiam si ab una fieri uidetur:optabile est. Quid tu existimas ea tantum optabilia esse:quæ p uoluptatem
& ocium ueniunt? Quæ excipiunt foribus ornatis? Sūt quædam uoluptatis tristis bona. Cæterum illius
fortitudo est:huius patientia bona sunt:quædā sunt uota:quæ nō gratulātium cœtu:sed adorantium: ue
nerantiumq̄ celebrantur. Ita tu non putas Regulum optasse:ut ad pœnas perueniret? Indue magni uiri

animum:& ab opinionibus uulgi secede paulisper. Cape quantā debes uirtutis pulcherrimæ ac magnificētissimæ speciē:quæ nobis nō thure:nec sertis:sed sudore & sanguine colenda est. Aspice Marcū Catonem sacro illi pectori purissimas manus admouētē:& uulnera parū demissa laxantē. Vtrū tandē illi dicturus es. uellē quæ uelles:sed moleste fero:ac fœliciter quod agis. Hoc loco mihi Demetrius noster occurrit:q uitā securam:& sine ullis incursionibus fortunæ:mare mortuum uocat. Nihil habere ad quod exciteris:ad qđ te concites. Cuius denunciatione & incursu firmitatē animi tui tentes. Sed in ocio incōcusso iacere : non ē tranqllitas:malicia est. Attalus Stoicus dicere solebat:Mallo me fortuna in castris suis q̄ in delitiis habeat. Torqueor:sed fortiter bene est. Occidor:sed fortiter bene est. Audi Epicurum dicet:& dulce est. Ego tam honestæ rei:ac seueræ:nunq̄ molle nomē imponā. Vror:sed inuictus. Quid ni? Hoc optabile sit: nō q urit me ignis:sed q nō uincit. Nihil est uirtute præstantius:nihil pulchrius.& bonum est & optabile : quicqd ex huius geritur imperio. Vale.

Epistola.lxix. In qua ponit quomodo colendū sit ocium:& quid in eo tractandum.

Consilio tuo accedo:absconde te in ocio:sed & ipsum ociū absconde:hoc te facturū Stoicoꝝ etiam sine præcepto:ad exēplū licet scias:sed ex præcepto quoq facias & tibi cum uoles approbabis : nec ad oēm. R. P. mittimus:nec semp:nec sine ullo fine. Præterea cū sapienti. R. P. ipso dignā dedimus id est mundū:nō est extra. R. P. etiā si recesserit:imo fortasse relicto uno angulo:in maiora atq ampliora transit : & cælo impositus itelligit:cum sellam aut tribunal ascenderet:q̄ humili sederit loco. Depono hoc apud te:nunq̄ plus agere sapientē:q̄ cū in conspectū eius diuina atq humana uenerūt. Nūc ad illud reuertor:quod suadere tibi cœperā:ut ociū tuū ignotū sit. Non est quod inscribas tibi philosophiam. Atq etiā aliud proposito tuo nomē impone.ualitudinē & imbecillitatē uocato & desidiā. Gloriari ocio iners ambitio est. Animalia quædā ne inueniri possint uestigia sua circa ipsum cubile cōfundunt. idē tibi faciendū ē. Alioqui non deerunt:qui persequant. Multi aperta transeunt:condita & obstrusa rimant. furē signata sollicitant. Vile uidet quicquid patet. Aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus:hos imperitissimus quisq:in secreta irrūpere cupit. Optimū itaq est:nō iactare ociū suū. Iactandi autem genus ē nimis latere:& a conspectu hominū secedere. Ille Tarenti se abdidit. Ille Neapoli inclusus est. Ille multis annis:nō transiit domus suæ limen. Conuocat turbā quisqs ocio suo aliquam fabulam imposuit. Cū secesseris : nō est agendū hoc:ut de te homines loquant:sed ut ipse loquaris tecū. Quid aūt tecum loquaris? Quod homines de aliis libentissime faciunt:de te apud te male existima. Assuesce & dicere ueꝝ:& audire. illud autem maxime tracta:quod in te esse īfirmissimū senties. Nota habet quisq corporis sui uitia. Itaq alius uomitu leuat stomachum. Alius frequenti cibo fulcit. Alius īterposito ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quoꝝ pedes dolor repetit:aut uino:aut balneo abstinent. In cæteris morbis negligētes huic a quo sæpe infestant: occurrunt. Sic in animo nostro sunt quasi causariæ partes:quibus adhibenda curatio est. Quid in ocio facio? Vlcus meū curo. Si ostenderē tibi pedē turgidū:liuidā manū:aut cōtracti cruris aridos neruos permitteres mihi uno loco iacere & fouere morbū meum. Maius malum est hoc qđ nō possum tibi ostēdere. In pectore tuo collectio & uomica est. Nolo laudes:nolo dicas. O magnum uiꝝ cōtempsit omnia: & damnatis humanæ uitæ furoribus fugit. Nihil damnaui nisi me. Non ē quod proficiēdi causa ad me uenire uelis. Erras qui hinc aliqd auxilii speras:nō medicus sed æger hic habitat. Malo illa dicas:cum discesseris. Ego istū hominē beatū putabā & eruditū. Erexerā aures:destitutus sum. Nihil uidi:nihil audiui:qđ cōcupiscerē ad qđ reuerterer. Si hoc sentis:si hoc loqueris:aliqd perfectum ē. Malo ignoscas ocio meo q̄ inuidias. Ocium inqs Seneca commendas mihi ad Epicureas uoces dilaberis. Ociū tibi commendo in quo maiora agas:& pulchriora:q̄ quæ reliquisti. Pulsare superbas potētiū fores:dirigere in lit̄am senes orbos. Plurimū in foro posse:inuidiosa potentia ac breuis est:& si ueꝝ existimes sordida. ille me grā forensi longe antecedit. ille stipendiis militaribus:& quæsita per hoc dignitate:ille cliētum turba. Est tanti ab hominibus uinci:dum a me fortuna uincatur:cuius turbæ par esse non possum plus habeo gratiæ. Vtinam quidem hoc propositum sequi olim fuisset animus tibi. Vtinā de uita beata:nō in cōspectu mortis ageremus sed nunc quoq non moriamur. Multa enim quæ superuacua esse:& inimica credituri fuimus ratiōi:nūc experientiæ credimus. Quod facere solent:qui serius exeunt & uolūt tempus celeritate reparare. Calcar addamus:hæc ætas optime facit:ad hæc studia iam disputauit. Iam uitia primo feruore adolescentiæ indomita lassauit:non multū superest ut extinguatur. Et quando inqs tibi proderit istud quod in exitu dicis? Aut in quam rem? In hanc ut exeam melior. Non est tamen quod existimes:ullam ætatem aptiorem esse ad bonam mentem q̄ quæ se multis experimentis:longa ac frequenti rerum patientia domuit: quæ ad salutaria mitigatis affectibus uenit. Hoc est breuis huius boni tempus. Quisqs senex ad sapientiam peruenit annis peruenit. Vale.

Epistola.lxx. De uaria loci mutatione uitanda:& redimenda tēporis breuitate.

Mutare te loca:& in alium de alio transilire te nolo. Primum quia tam frequens migratio: īstabilis animi est. Coalescere ocio non potest:nisi desiit circumspicere & errare. Vt animum possis continere:primū corporis tui fugam siste:deinde plurimum continuata remedia proficiunt. Interrumpenda non est quies:& uitæ prioris obliuio. Sine dediscere oculos tuos : sine aures assuescere sanioribus uerbis:quotiens processeris:in ipso transitu aliqua quæ remouent cupiditates tuas tibi occurrent. Quemadmodum & qui amorem exuere conat euitanda est omnis admonitio dilecti corporis. Nihil enim facilius:q̄ amor recrudescit. Ita qui depōere uult desideria omnium reꝝ:quaꝝ cupiditate flagrauit:& oculos & aures ab his:quæ reliquit auertat. Cito rebellat affectus:quocūq se uerterit præcium aliquod præsens

occupationis ſuæ aſpiciet. Nullū ſine auctoramento malū eſt. Auaritia pecuniā ꝑmittit. Luxuria multas ac uarias uoluptates. Ambitio purpurā & plauſum: & ex hoc potentiam: & quicqd potentia poteſt. Merce de te uitia ſollicitant. Hic tibi gratis uiuendū ē. Vix effici toto ſæculo poteſt: ut uitia tam longa licentia tumida ſubigantꝰ: & iugum accipiant: nedum ſi tam breue tempus ex interuallo diſcidimus: unam quamlibet rem uix ad perfectū perducit aſſidua uigilia & intentio. Si me qdem uelis audire: hoc meditare: exercere: ut mortem excipias: & ſi ita res ſuadebit acceſſas. Intereſt nihil: an illa ad nos ueniat: an ad illam nos. Illud imperitiſſimi cuiuſqꝫ uerbū falſum eſſe tibi ipſi perſuade. Bella res eſt mori ſua morte. Illud præterea licet tecū cogites. Nemo niſi ſuo die moritꝰ: nihil perdis ex tuo tempore. Nam qđ relinqs: alienū ē. Vale.

Explicit liber nonus.

Incipit liber decimus. Epiſtola. lxxi. Quomodo immaturæ mortis ſtulta quærela ſit: & ſera mors q̄do præoccupanda ſit: quando differenda.

Oſt longū īteruallū Pompeios tuos uidi: in conſpectu adoleſcentiæ meæ reductus ſum: qcqd illic iuuenis fecerā: uidebar mihi facere adhuc poſſe & Pauloante feciſſe. Prænauigauimus Lucili uitā: & quēadmodū in mari: ut ait Virgilius noſter: Terræqꝫ urbeſqꝫ recedūt. Sic in occurſu rapidiſſimi tēporis. Primū pueritiā abſcondimus. Deinde adoleſcētiā. deinde qcquid eſt illud: iter iuuenē & ſenē mediū in utriuſqꝫ confinio poſitū. deinde ipſius ſenectutis optimos annos: nouiſſime incipit oſtendi publicus finis generis hūani: Scopulū illū eē putamus dementiſſimi. Portus eſt aliquando petendus: nūq̄ recuſandus. In quē ſiqs iter primos annos delatus eſt: & non magis quæri debet q̄ qui cito nauigauit. Aliū enim ut ſcis: uenti ſegnes ludūt ac detinent: & tranquillitatis lentiſſimo tedio laxat. Aliū pertinax flatus celerrime perfert. Idē euenire nobis puta. Alios uita uelociſſime adduxit: quo ueniendū erat: etiā cunctantibus. Alios macerauit & coxit: quæ ut ſcis nō ſemper retinenda eſt. Non enī uiuere bonū eſt: ſed bene uiuere. Itaqꝫ ſapiens uiuit quantum debet: nō quantum poteſt. Videbit ubi uicturus ſit: cum quibus: quomodo: quid acturus. Cogita ſemper qualis uita: nō quanta ſit. Sed ſi multa occurrunt moleſta: & tranquillitatem turbantia emittit ſe. nec hoc tantū in neceſſitate ultima facit: ſed cū primū illi cœperit ſuſpecta eſſe fortuna: diligenter circūſpicit. nunquid illo deſinendum ſit: nihil exiſtimat ſua referre faciat finem: aut recipiat. tardius fiat an citius. Non tanq̄ de magno detrimento timet. Non multum ex ſtillicidio poteſt perdere. Citius mori: aut tardius ad rem nō pertinet. Bene mori: aut male ad rem pertinet. Bene autem mori eſt effugere male uiuendi periculū. Itaqꝫ effœminatiſſimam uocem illius Rhodii exiſtimo: qui cum in caueam coniectus eſſet a tyrāno: & tanq̄ aliquod ferum animal aleretur. Suadenti cuidam ut abſtineret a cibo. Omnia īquit homini: dum uiuit ſperāda ſunt. Vt hoc uerum ſit non omni præcio uita emēda eſt. Quædam licet magna: licet certa ſint: tamē ad illa turpi infirmitatis confeſſione non ueniam. Ego cogitē in eo qui uiuit omnia poſſe fortunam: potius q̄ cogitē in eo qui ſcit mori: nihil poſſe fortunā. Aliquando tamen etiam ſi certa mors inſtabit: & deſtinatū ſibi ſupplicium ſciet: non commodabit pœnæ ſuæ manum. ſi ibi commodaret: ſtultitia eſſet. Stultitia eſt timore mortis mori. Venit qui occidat expecta. Quid occupas? Quare ſuſpicis alienæ crudelitatis procurationē? Verum inuides carnifici tuo: an parcis. Socrates potuit abſtinentia finire uitam: & inedia potius q̄ ueneno mori: triginta tamē dies in carcere & in expectatione mortis exegit. Non hoc animo tanq̄ omnia fieri poſſent: tanq̄ multas ſpes: tam longū tempus reciperet: ſed ut præberet ſe legibus: ut fruendum amicis extremū Socratem daret. Quid erat ſtultius q̄ mortem contemnere: uenenū timere? Scribonia grauis fœmina amita Druſu Libonis fuit adoleſcentis tam ſolidi q̄ nobilis maiora ſperantis: q̄ in illo ſæculo quiſq̄ ſperare poterat: aut ipſe ullo: cum æger a Senatu in lectica relatus eſſet: non ſane frequentibus exæquis. Omnes enim neceſſarii deſeruerant impie iam non rerum: ſed funus habere cœpit conſilium utrum conſciſceret mortem: an expectaret. Cui ſcribonia: Quid te inquid delectat alienū negocium agere? Non perſuaſit illi manus ſibi attulit: nec ſine cauſa. Nā poſt diem tertium aut quartum: inimici moriturus arbitrio ſi uiuit alienum negocium agit. Non poſſis Itaqꝫ de re in uniuerſum pronunciare: cum mortem uis externa occupanda ſit an expectanda. Multa enim ſunt quæ in utranqꝫ partem trahi poſſunt ſi altera mors cum tormēto: altera ſimplex & facilis eſt. Quid ni huic iniicienda ſit manus? Quēadmodū nauim eligā nauigaturus & domū habitaturus. ita mortis genus eligā: qua ſim exiturus e uita. Præterea quēadmodū nō utiqꝫ melior eſt uita longior: ſic peior utiqꝫ eſt mors longior. Nulla in re magis q̄ in morte morē animo genere debemus exeat qua impetū facit. Siue ferꝝ appetit: ſiue laqueū: ſiue aliquā potionē uenas occupantē. Pergat: & uincula ſeruitutis abrumpat. uitam & aliis approbare quiſqꝫ debet mortē ſibi: optīa ē quæ placet. Stulte hæc cogitanꝰ. Aliquis dicit me parum fortiter feciſſe: aliquis nimis temere: aliquis fuiſſe aliquod gēus mortis animoſius. Vis tu cogitare id in manibus eſſe conſilium: ad quod fama non pertinet? Hoc unum intuere: ut te fortunæ q̄ celerrime eripias. Alioquin aderūt: qui de facto tuo male exiſtimant. Inuenies etiā profeſſos ſapientiam: qui uim inferendam uitæ ſuæ negent: & nefas iudicent ipſum interemptorē ſui fieri. Expecta nouum eſſe exitum: quem natura decreuit. Hoc qui dicit: non uidet ſe libertatis uiam claudere. Nihil melius æterna lex fecit: q̄ ꝙ unū introitum nobis ad uitam dedit: exitus multos. Ego expectē: uel morbi crudelitatem: uel hominis: cū poſſim per media exire tormenta. & aduerſa diſcutere. Hoc eſt unū: cur de uita non poſſumus quæri: neminem tenet. Bono loco res humanæ ſunt ſitæ: quia nemo niſi miſeria ſua poteſt eſſe miſer. Placet uiuere: ſi non placet. Licet eo reuerti: unde uenisti. Vt dolorē capitis leuares: ſanguinem ſæpe emiſiſti. Ad extenuandum corpus uena percutitur. Non opus eſt uaſto uulnere diuidere præcordia ſcalpello aperitur. Ad illam magnam libertatē uia: & puncto ſecuritas conſtat. Quid ergo

est quod facit nos pigros inertesq;? Nemo nostrum cogitauit quandoq; sibi in hoc domicilio exeundum: Sic ueteres inquilinos indulgentia loci:& consuetudo etiam inter iniurias detinet. Vis aduersus hoc corpus liber esse? tanq̃ migraturus habita. Propone tibi quandoq; hoc contubernio carendum:fortior eris ad necessitatem exeundi. Sed quemadmodum suus finis ueniet in mentem omnia sine fine concupiscentibus? Nullius rei meditatio tam necessaria est. Alia enim exercentur fortasse in superuacuum. Aduersus paupertatem præparatus est animus. Permansere diuitiæ ad contemptum doloris nos armauimus. Nunquam a nobis exiget huius uirtutis experimentum integri:ac sani fœlicitas corporis:ut fortiter amissorum desideria pateremur præcepimus nobis omnes quos amabamus superstites fortũa seruauit huius unius rei usum qui excitet dies ueniet. Non ẽ ꝙ existimes tantũ magnis uiris hoc robur fuisse:quo seruitutis humanæ claustra perrũperent. Non ẽ ꝙ iudices hæc fieri nisi a Catone non posse q quam ferro non emiserat animam manu extrahit:cum uilissimæ sortis homines ĩgenti impetu in tutũ euaserit. Cumq; cõmodo mori non licuisset:nec ad arbitrium suũ instrumenta mortis eligere:obuia quæq; rapuerũt: & quæ natura non erant noxia in sua tela fecerunt. Nuper in ludo bestiariorum unus e germanis:cum ad matutina spectacula pararetur:secessit ad exonerandũ corpus:nullũ enim aliud ei dabatur sine custode secretum:ibi lignum id quod ad emundanda obscæna adhærente spongia positum est:totũ in gulam farsit:& in præclusis faucibus spiritum emisit. Hoc fuit morti contumeliam facere:ita prorsus parũ unde & ; parũ decenter. Quid est stultius q̃ fastidiose mori? O uirum fortẽ:o dignũ cui fati daret electio:q̃ fortiter ille gladio usus esset:q̃ animosæ in profundam se altitudinem maris:aut abscisse rupis immisisset. Vndiq; destitutus ĩuenit:quẽadmodum & mortem sibi deberet & telum:ut scias ad moriendum nihil aliud in mora esse: q̃ uelle: existimet defectio hominis acerrimi ut cuiq; uisum erit:dum hoc cõstet:præferendam esse turpissimã mortem seruituti mundissimæ. Quoniam cœpi sordidis exemplis uti perseuerabo:plus a se quisq; exiget si uiderit hanc rem etiam a contemptissimis posse contemni. Catones:Scipionesq; & alior quos audire cũ admiratione consueuimus supra imitationem positos putauimus. Iam ego istam uirtutem habere tã multa exempla in ludo bestiario:q̃ in ducibus belli ciuilis ostendam. Cum aduehæret nuper inter custodias: quidam ad matutinum spectaculum missus tãq̃ summo præmente nutaret:caput usq; eo dimisit:donec radiis insereret:& tandiu se in sedili suo tenuit:donec ceruicem circũactus rotæ frangeret:eodem uehiculo quo ad pœnam ferebat ipsam pœnam effugit. Nihil obstat erumpere:& exire cupienti. In aperto nos natura custodit:cui permittit necessitas sua:circunspiciat exitum mollem:cui ad manum plura sunt per quæ sese efferat. Is delectum agat:& qua potissimum liberet consideret:cui difficilis occasio est: is proximam quamq; pro optima arripiat:sit licet inaudita sit noua. Non deerit ad mortem ingenium:cui non defuerit animus. Vides quemadmodum extrema quoq; mancipia:ubi illis stimulos adegit dolor:excitent:& intẽtissimas custodias fallant. ille uir magnus est:qui mortem sibi non tantũ imperauit:sed inuenit. Ex eodẽ tibi munere plura exempla promisi. Secundo Naumachiæ spectaculo unus e barbaris lanceam quã in aduersarios acceperat:totam iugulo suo mersit. Qua re inqt non omne tormentum: non omne ludibrium iamdudum effugio? Quare ego mortem armatus expecto? Tanto hoc speciosius spectaculum fuit: quanto honestius mori discũt homines q̃ occidere. Quid ergo ꝙ animi perditi noxiosi quoq; habent. Non habebunt illi quos aduersus hos casus instruxit longa meditatio:& magistra omniũ rerũ ratio. illa nos docet fati uarios esse accessus finem eundem. Nihil autem interest unde incipiat quod euenit. Eadem illa ratio monet:ut scilicet moriaris sine dolore. sin autẽ nõ potes:fac quẽadmodũ potes:& quicqd obuenerit ad uim afferendã tibi inuadas. Iniuriosum ẽ rapto uiuere. At cõtra pulcherrimũ mori rapto. Vale.

Epistola. lxxii. De consilio ex sententia uitæ captando. Et quomodo mors honesta res sit. Et de fortitudine animi. Et de profectu philosophi.

s Vbinde me de rebus singulis consulis:oblitus nos uasto mari diuidi:cum magna pars consilii sit in tẽpore:necesse est euenire:ut de qbusdã rebus ad te perferat tunc sententia mea cum iam contraria potior est. Consilio enim res aptant. Res nostræ ferunt:immo uoluunt. Ergo consilium nasci sub die debet:& hoc quoq; tardũ est nimis:sub manu quoq; quod aiunt consilium nascat : quemadmodum autem inueniat ostendam. Quotiens quid fugiendum sit:aut quid petendum uoles scire. Ad bonũ summum & propositum totius uitæ tuæ respice. illi enim consentire debet quicquid agimus. Non disponet singula:nisi cui iam uitæ suæ proposita est summa. Nemo q̃uis paratos habeat colores similitudinem reddet:nisi iam constet quid uelit pingere. Ideo peccamus:quia de partibus uitæ omnes deliberamus de toto nemo deliberat. Scire debet quid petat ille qui sagittam uult mittere: & tunc dirigere: ac moderari manu telum. Errant consilia nostra:quia non habent quo dirigant. Ignoranti quem portum petat: nullus suus uentus est. Necesse est ut multum in uita nostra casus possit:quia uiuimus casu qbusdam autem euenit:ut quædam scire se nesciant. Quemadmodũ quærimus sæpe eos cum quibus stamus. Ita plærũq; summi boni finem ignoramus appositum:nec multis uerbis:nec circuitu longo:quod sit summũ bonũ colligis. digito:ut ita dicam:demonstrandum est:nec in multa spargendum. quid enim ad rem pertinet ĩ particulas illud deducere cum possis dicere summum bonum est:quod honestum est? Et quod magis admireris:unum bonum est:quod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt. hoc si persuaseris tibi & uirtutem adamaueris:amare enim parum est:quicquid illi contigerit:id tibi qualecũq; aliis uidebit faustum fœlixq; erit:& torqueri si modo tacueris:ipso torquente securior:& ægrotare : si nõ maledixeris fortũæ:si non cesseris morbo. Omnia deniq; quæ cæteris uident mala:mansuescent: & in bonum abibunt. Si super illa eminueris:hoc liqueat nihil esse bonum:nisi honestum:& omnia incommoda suo iure

uocabuntur bona:quæ modo uirtus honestauerit. Multis uidemur maiora promittere q̃ recipit humana conditio:non imerito. ad corpus enim respiciunt. reuertanẗ ad animum iam homines deo metienẗ. Erige te Lucilli uirorū optime:& relinque istū ludū litteratorū philosophorum:qui rem magnificentissimam ad syllabas uocant:qui animū minuta docendo:& dimittunt & conterunt. Fies similis illis qui ista inuenerint:nō qui docent:& id agunt ut philosophia potius difficilis q̃ magna uideaẗ. Socrates qui totam philosophiā reuocauit ad mores:& hanc summā dixit esse sapientiā:bona malaq; distinguere. Sequære inqt illos:siqd apud te habeo auctoritatis. Vt sis beatus:& te alicui stultū uideri sine. Quisqs uolet tibi contumeliam facere:faciat & iniuriā:tu tamen nihil patieris si modo tecū erit uirtus. Si uis īquit beatus esse:si fide bona uir bonus. sine contēnat te aliquis:hoc nemo præstabit:nisi qui omnia bona exequauerit:qa nec bonū sine honesto est:& honestū in omnibus par est. Quid ergo? nihil interest inter præturam. Catonis & repulsam? Nihil interest utrū pharsalica acie Cato uincat an uincat? hoc eius bonū quod uictis partibus non potest uinci:par erat illi bono quo uictor rediret in patriā & cōponeret pacē. Quid ni par sit? Eadem enī uirtute:& mala fortūa uinciẗ:& ordinaẗ bona. Virtus aūt non potest maior aut minor fieri:unius staturæ est. Sed. C. Pōpeius amitet exercitū:sed illud pulcherrimū. R. P. Prætextū (optimates) & prima acies Pompeianaq; partiū Senatus ferens arma uno prælio profligabunẗ:& ram magni ruina imperii in totū dissiliet orbem. Aliqua pars eius in Aegypto:aliqua in Africa:aliqua in Hispania cadet. Nec hoc quidem misere. R. P. continget semel ruere. Omniā licet fiant & Iubā in regno suo:nō locorum noticia adiuuet: non populareū pro rege suo uirtus obstinatissima. Vticensiū quoq; fides malis fracta deficiat. & Scipionem in Africa nominis sui fortuna destituat. Olim prouisum est:ne quid Cato detrimenti caperet: uictus est tamen. Et hoc numera iter repulsas Catonis tā magno animo feret aliquid sibi ad uictoriā: q̃ ad præturam obstitisse. Quo die repulsus ē lusit. Qua nocte periturus fuit legit. eodē loco habuit prætura & uita excedere:omnia quæ acciderent ferenda esse persuaserat sibi. Quid ni ille mutationē. R. P. forti & æquo pateretur animo? Quid enim periculo mutationis exceptū? Non terra:nō cælū:nō totus hic rerū omniū contextus:q̄uis enim deo agente ducaẗ:non semper tenebit hunc ordinē:sed illū ex hoc cursu aliqs dies deiiciet. Certis eunt cuncta tēporibus:nasci debent crescere & extingui quæcunq; supra nos uides currere. & hæc quibus imixti atq; impositi sumus:uelut solidissimus carpētur atq; desinent. Nulli non senectus sua est. Inæqualibus ista spatiis in eodē natura dimittit. Quicquid est non erit:nec peribit:sed resolueẗ. Nobis solui perire est. Proxima enim intuemur. Ad ulteriora nō ꝓspicit mens hebes: & quæ se corpori addixit. alioquin fortius finē sui suorūq; patereẗ:si speraret omnia illa:sic uitā mortēq; per uices ire:& composita dissolui:dissoluta cōponi. In hoc operæ æternā artē cuncta temperātis dei ueiti. Itaq; ut cato cū æuum animo percurreret dicent:omne humanū genus. quod est:quodq; erit morte dānatū est. Oēs quæ usquaq̄q; rerū potiunẗ urbes quæq; alienorum imperiorū magna sunt:& decora:ubi fuerint aliquando quæreẗ:& uario exitu genere tolleneẗ. Alias destruent bella:alias desidia:paxq; ad inertiā uersa cōsumet:& magnis operibus exitiosa res luxus:oēs hos fertiles cāpos repentina maris inundatio abscondet:aut in subita cauernā confidentis soli lapsus adducet. Quid est ergo quare indigner:aut doleā si exiguo momento publica fata præcedo? Magnus animus deo pareat:& quicquid lex uniuersi iubet cūctatione patiatur. Aut in meliorē emittitur uitam lucidius rranquilliusq; inter diuina mansurus:aut certe sine ullo futurus incōmodo:suæ naturæ remiscebiẗ:& reuerteẗ in totū. Non est ergo mi Lucilli Marco Catoni maius bonū honesta uita q̃ mors honesta:quoniā nō itendiẗ uirtus. Idē esse dicebat Socrates ueritatem & uirtutē:quomodo illa non crescit:sic nec uirtus quidem habet numeros suos:plena est. Nō est itaq; ꝗ mireris: paria eē bona: & quæ ex proposito sumenda sunt:& quæ subita res tulit. Nā si hāc inæqualitatē receperis:& fortiter torquæri i bonis minoribus numeres:numerabis etiā in malis:& in fœlicē Socratem dices in carcere:infœlicē Catonem uulnera sua animosius q̃ fecerat retractantē. Calamitosissimū oium regulū fidei pœnas ēt hostibus seruare pendentē. At qui neme hoc dicere ne ex mollissimis quidē ausus est. Negant enim illū eē beatum: sed tamen negant miserū. Academici ueteres beatū quidē esse:etiam inter hos cruciatus fateneẗ: sed nō ad perfectū nec ad plenū:quod nullo modo recipi potest:nisi beatus ē:in summo bono nō ē: qđ summū bonum est supra se gradū nō habet si modo illi uirtus inest:si illa aduersa nō minuūt:sed māet etiā cū minuto corpore incolumis:manet aūt. Virtutē enim intelligo animosam & excelsam quā incitat qcquid infestat. Hūc animū quē sæpe induūt generosæ indolis iuuenes:quos alicuius honestæ rei pulchritudo ꝑcussit:ut oīa fortuita contēnant:profecto sapientia infundet:& tradet:persuadebit unū bonū esse quod honestum:hoc nō intendi nec remitti posse. nō magis q̃ si regulā qua rectū probari solet flectes. quicquid ex illa mutaueris iniuria est recti. Idē ergo de uirtute dicemus & hæc recta est:flexurā non recipit. rigidari quidē amplius nec intendi potest. hæc de oībus rebus iudicat:de hac nulla. si rectior ipsa fieri nō potest:nec quæ ab illa quidē fiunt:alia aliis rectiora sunt. Huic eni necesse est respōdeant:ita paria sunt. Quid ergo inquis iacere in cōuiuio & torquæri paria sunt:hoc mirū uideẗ tibi illud licet magis admireris iacere in cōuiuio malū est:torquæri in eculeo bonū. Si illud turpiter:hoc honeste fit. Bona ista aut mala nō efficit materia: sed uirtus. Hæc ubicunq; apparuerit:oīa eiusdem mēsuræ aut prætii sunt. In oculos nūc mihi manus intē dant ille:qui oium animos extimat ex suo:ꝗ dicā paria esse bona aduersa fortiter portantis:& ꝓspera honeste iudicantis:ꝗ dicā paria esse bona eius qui triūphat:& eius qui ante currū uehitur inuictus aio. Nō putant eni fieri quicqd facere nō possunt:& ex infirmitate sua de uirtute ferunt sententiam. Quid miraris si fueri:uulnerari:occidi:alligari iuuat? Aliquādo etiā libet. Luxurioso frugalitas pœna ē:pigro supplicii loco labor est:delicatis miseria est:cōtinentia industriis:desidioso studere torquæri est. Eodē modo hæc ad

quæ oẽs imbecilli sumus dura atq; intoleranda credimus obliti q̃ multis tormẽtũ sit uino carere:aut pri/
ma luce excitari.Non ista difficilia sunt natura:sed nos fluidi & enerues sumus. Magno animo de rebus
magnis iudicandũ est.Alioquin uidebit̃ illaꝝ uitiũ esse:quod nostrũ est.Sic quædã rectissima cũ in aquã
demissa sunt:speciẽ curui perfractiq; uiscentibus reddũt.Non tantũ qd uideas: sed quemadmodũ refert.
Animus noster ad uera prospicienda calligat.Da mihi adolescentẽ incorruptũ:& igenio uegetum : dicet
fortunatiorem sibi uideri:qui oĩa reꝝ aduersaꝝ onera rigida ceruice sustollat:q̃ qui supra fortunã extat.
Nõ miꝝ est in tranquillitate nõ cõcuti.illud mirare ibi extolli aliquẽ ubi oẽs deprimunt̃.ibi stare ubi oẽs
iacent.Quid est in tormentis?Quid in aliis quæ aduersa appellamus mali?Hoc ut opinor succidere mẽ/
tem:& incuruari & succũbere:quoꝝ nihil sapienti uiro potest euenire:stat rectus sub quolibet pondere:
nulla illũ res facit minorẽ:nihil illi eoꝝ quæ perferenda sunt displicet.Nã quicquid cadere in hominẽ po
test:in se cecidisse quærit̃.Vires suas nouit:scit se aptũ oneri ferendo.Non educo sapientẽ ex hominũ nu/
mero:nec dolores ab illo:sicut ab aliqua rupe nullũ sensum admittẽte submoueo.Memini ex duabus par
tibus esse cõpositũ illũ.Altera est irrationalis:hæc mordet̃.uritur:dolet.Altera rationalis: hæc incõcussas
opiniones habet:intrepida est & indomita.In hac positũ est summũ illud hominis bonũ anteq̃ impleatur
incerta mentis uolutatio est.Cũ uero perfectũ est:immota illa subtilitas est.Itaq; incohatus: & ad summa
procedẽs:cultorq; uirtuti:etiam si appropinquat perfecto bono:sed ei nõdũ summã manũ iposuit: ibi ite/
rim cessabit & remittet aliqd ex intentione mentis.Nondũ.n.incerta trãsgressus est:etiã nũc uersat̃ in lu/
brico.Beatus uero & uirtutis exactæ tũc se maxime amat:cũ fortissime expertus est:& metuenda cæteris.
si alicuius honesti officii præcia sunt nõ tantũ fert:sed amplexatur:multosq; audire mauult:tanto melior
quãto fœlicior:Venio nũc illo quo me uocat expectatio tua:ne extra naturã reꝝ uirtus nostra euagari ui/
deatur:& tremebit sapiens & dolebit:& expellescet.Hi eni omnes corporis sensus sunt. Vbi ergo calami/
tas?ubi illud malũ.Veꝝ est?illic scilicet si ista animũ distrahunt:si ad cõfessionẽ seruitutis adducunt:si illi
pœnitentiã sui faciunt.Sapiens quidẽ uincit fortunã uirtute.At multi professi sapientiam leuissimis non
nunq̃ nimis exterriti sunt.hoc loco nostrũ uitiũ est:qui a sapiente exigimus:& a proficiẽte .Suadeo adhuc
mihi ista quæ laudo:nõdũ ꝑsuadeo:etiã si ꝑsuasissem:nõdũ tã parata haberẽ:aut tã exercitata: ut ad om/
nes casus ꝑcurrerẽt.Queadmodũ lana quosdã colores semel ducit:quosdã nisi sæpius macerata ac recocta
nõ ꝑbibit.Si alias disciplinas igenia cũ accepere ꝓtinus præstãt.Hæc nisi alte descendit & diu sedit:& ani/
mum nõ colorauit:sed infecit:nihil ex his quæ ꝓmiserat præstat.Cito hoc potest tradi:& paucissimis uer
bis unũ bonũ esse uirtutẽ.Nullũ certe sine uirtute:& ipsam uirtutẽ in parte nostri meliore: idest rationali
positã.Quid erit hæc uirtus?Iudiciũ ueꝝ & imotũ.Ab hoc.n.impetus ueniet mentis:ab hoc oĩs spes quæ
impetũ mouet:rediget̃ ad nihilum.Huic iudicio cõsentaneũ erit:omnia quæ uirtute cõtracta sunt: & bo
na iudicare & inter se paria.Corpoꝝ autẽ bona corporibus quidẽ bona sunt:sed in totũ nõ sunt bona.His
quidẽ præciũ erit aliquod.Cæteꝝ dignitas non erit:magnis inter se interuallis distabunt:alia minora:alia
maiora erũt:& in ipsis sapientiam sectantibus:magna discrimina esse fateamur:necesse est alius iã intantũ
ꝓfecit:ut cõtra fortunã audeat attollere oculos:sed nõ pertinaciter.cædũt enim nimio splẽdore præstricti.
Alius iã intantũ ut possit cũ illa cõferre uultũ:si iam ꝑuenit ad summũ:& fiduciæ plenus est.Imꝑfecta ne/
cesse ẽ labant̃;& modo ꝓdeãt:modo sublabant̃:aut succidant.Sublabent̃ autẽ nisi ire & niti perseuerau/
rint:si quicq̃ ex studio:& fideli intẽtione laxauerint.Retro eundũ est.Nemo ꝓfectũ ibi inuenit: ubi reliq̃/
rat.Instemus itaq; & ꝑseueremus plus q̃ profligauimus restat.Sed magna pars ꝓfectus est uelle ꝓficere.
Huius rei cõscius mihi sum.Volo & tota mente uolo te quoq; instinctũ esse:ac magno ad pulcherrima ꝓ
perare ipetu uideo.Properemus ita demũ:uita beneficiũ erit.Alioquin mora ẽ:& quidẽ turpis inter fœda
uersantibus.Id agamus ut nostrũ omne tẽpus sit.Non erit aũt nisi prius nostri esse cœperimus nos.quan
do cõtinget contẽnere utrãq; fortunã.Quãdo cõtinget oĩbus oppressis affectibus:& sub arbitrium suum
adductis:hãc uocẽ emittere uici.Quæ uicerim quæris?Non persas nec extrema Medoꝝ:nec siquid ultra
Dachas bellicosum iacet.Sed auaritiã:sed ambitionẽ:sed metũ mortis q uictores gentiũ uicit.

Epistola.lxxiii.Quod exclusis occupationibus cõtinuato studio philosophandũ sit.Et ꝙ solius sapiẽtis
sit perpetuum gaudium.

Vod quæris a me liquæbat mihi:cũ rẽ edisserẽ per se:sed diu nõ retractaui memoriã meã. Itaq; nõ
q facile me sequitur qđ euenit libris situ cohærentibus hoc euenisse mihi sentio.Explicãdus est ani
mus:& quæcunq; apud illũ deposita sunt:subinde excuti debẽt:ut parata sint quotiẽs usus exege/
rit.Ergo hæc in præsentia differamus.Multũ eni operæ:multũ diligentiæ poscit. Cũ primũ lõgiorẽ eodẽ
loco sperauero morã:tũc istud in manus summã.Quædã enim sunt quæ possis:& incisio scribere:quædã
lectũ & ociũ:& secretũ desiderãt.Nihil minus his quoq; occupatis diebus agit̃ aliqd:& quidem totis.nũq̃
eni non succedẽt occupationes nouæ:serimus illas:itaq; ex una exeũt plures.Deinde sibi nobis dilatiõem
damus.Cũ hæc peregero toto animo incũbã:& si hãc rem molestã cõposuero:studio me dabo. Nõ cũ ua/
caueris philosophandũ est.oĩa alia negligentia sunt:ut huic assideamus:cui nullũ tẽpus satis magnũ ẽ:eti/
am si a pueritia usq; ad longissimos humani æui terminos uita producat̃.Nõ multũ refert: utrũ omittas
philosophiã:an intermittas:nõ eni ubi interrupta est manet:sed eoꝝ more:q̃ intenta dissiliunt:usq; ad ini
tia sua recurrit:quod a cõtinuatione discessit.Resistendũ est occupationibus: nec explicandæ sed submo/
uendæ sunt.Tempus quidẽ nullũ paꝝ idoneũ est studio salutari.At qui multi inter illa nõ studẽt:propter
quæ studendũ est incidet quod impediat:nõ quidẽ eũ cuius animus in omni negocio lætus atq; alacer ẽ.
Imperfectis adhuc intercidit̃ letitia.Sapiẽtis uero cõtexit̃ gaudiũ:nulla causa rumpit̃:nulla fortuna semp

& ubiq; est tranquillũ. non. n. ex alieno pendet: nec fauorẽ fortunæ: aut hominis expectat. domestica illi fœlicitas est: exiret ex animo si intraret: ibi nascitur: aliquando extrinsecus quo admoueaꝛ mortalitas interuenit: sed id leue: & quod summam cutẽ strigat: aliquo inquã incõmodo afflaꝛ animus: sed maximũ illius bonũ intus est fixũ. ita dico extrinsecus aliqua sunt incõmoda: uelut in corpore interdũ robusto: solidoq; eruptiones quædã pustularũ: & ulcuscula. Nullũ in alto malũ est. Hoc inquã ĩterest inter cõsumatæ sapientiæ uiꝝ: & aliũ procedẽtis: quod inter sanũ: & ex morbo graui ac diutino emergentẽ: cui sanitatis loco est leuior accessio: hic nisi attendit: subinde grauaꝛ: & in eadẽ reuoluiꝛ: Sapiẽs recidere non põt: nec incidere quidem amplius. Corpori enim ad tẽpus bona ualitudo est: quã etiã medicus si reddidit non præstat: sæpe ad eundem quẽ aduocauerat excitatur: semel in totũ sanatur. Dicam quomodo intelligas sanũ: si seipso contentus est: si cõsidit sibi: si scit oĩa uota mortaliũ: oĩa beneficia quæ danꝛ: petunturq;: nullũ in beata uita habere momentũ. Nã cui aliqd accidere potest id ĩpfectũ est: cui aliquid abscedere potest ĩpfectũ est: cuius perpetua letitia futura est: is suo gaudeat. Omnia autẽ quibus uulgus inhiat: ultro citroq; fluunt. Nihil dat fortuna mancipio. Sed hæc quoq; tunc fortuita delectant: cũ illa ratio temperauit ac miscuit. Hæc est quæ etiã externa cõmendet quoꝝ auidis usus ingratus est. Solebat Attalus hac imagie uti. Vidisti aliquãdo canẽ missa a domino frusta panis: aut carnis aperto oræ captantẽ: qcquid excipit ꝓtinus integrũ deuorat & semp ad spem uẽturi hiat. Idẽ euenit nobis expectãtibus qcquid fortuna ꝓiecit: id sine ulla uoluptate demittimus statim ad rapinam alterius erecti & attenti. Hoc sapienti nõ euenit: plenus est: & siqd obuenerit secure excipit: ac reponit: lætitia fruiꝛ maxima: cõtinua: sua. Habet aliquis bonã uoluntatẽ: habet ꝓfectũ. sed cui multũ desit a summo: hic deprimiꝛ alternis & extollitur: ac modo in cælũ eleuaꝛ: modo defertꝛ ad terrã. Imperitis ac rudibus nullus ꝓcipitationis finis est. in epicureũ illud chaos decidũt: inane sine termino est. Adhuc ergo genus tertiũ eoꝝ: qui sapientiæ alludũt: quã nõ quidẽ cõtigerũt: in conspectu tamen: & ut id ita dicã: sub ictu habẽt. Hi nõ cõcutiunꝛ: nec defluũt qdẽ nõdum in sicco: iã in portu sunt. Ergo cũ tã magna sint ĩter summos imosq; discrimia: cũ medios quoq; sequaꝛ fructus suus sequaꝛ igens periculũ ad deteriora redeundi: nõ debemus occupationibus indulgere: & excludendæ sunt si semel intrauerint in locũ suum. Alias substinẽt. Pricipiis illaꝝ obstemus: melius nõ incipient q̃ desinẽt. Vale.

Incipit liber undecimus. Epistola. lxxiiii. Quod nulli debent esse pricipibus gratiores: q̃ philosophiæ studẽtes. & de excellẽtissima boni uiri potentia.

ERrare mihi uidenꝛ: q existimãt philosophiæ fideliter deditos cõtumaces eẽ: ac refractarios: & cõtẽptores magistratuũ aut Regũ: eorũue p quos publica administrãꝛ. Ecõtrario. n. nulli aduersus illos gratiores sunt: nec ĩmerito. Nullis. n. plus ꝓstant: q̃ qbus frui tranqllo ocio licet. Itaq; hi qbus plus aditũ ad ꝓpositũ bene uiuẽdi cõfert securitas publica: necesse ẽ auctorẽ huius boni ut parentẽ colãt. Multo qdẽ magis q̃ illi ĩqeti & ĩ medio positi: qui multa prĩcipibus debẽt: sed multa & ĩputant: qbus nunq̃ tã plene occurrere illa liberalitas põt: ut cupiditates illoꝝ quæ crescunt dũ ĩplenꝛ exaciet. Quisqs ãt de excipiẽdo cogitat oblitus accepti est. Nec ullũ hẽt malũ cupiditas maius: q̃ q ĩgrata ẽ. Adiice nunc q numero orũ q in repu. uersanꝛ: quos uicat sed a qbus uincaꝛ aspicit & illis tã nõ iucundũ ẽ multos post se uidere: q̃ graue aliquẽ ante se. Hẽt hoc uitium oĩs ambitio nõ respicit: nec ambitio tantũ instabilis est: ueꝝ cupiditas oĩs: qa incipit semp a fine. At ille uir sincerus: ac purus: q reliqt & curiã & foꝝ: & omnẽ administrationẽ. R. P. ut ad ampliora secederet: diligit eos p quos ei facere hoc tuto licet: soluśq; illis gratuitũ testimoniũ reddit: & magnã rẽ nescientibus debet. Quẽadmodũ ꝓceptores suos: ac suscipit: quoꝝ beneficio in ius exit. Sic & is sub quoꝝ tutela potius exercet artes bõas. Veꝝ quoq; alios Rex uiribus suis ꝓtegit. Quis negat? Sed quẽadmodu Neptumno plus debere se iudicat ex his qui eadẽ trãquillitate usi sunt: qui plura & præciosiora illo mari uexit: & animosius a mercatore q̃ a uectore soluiꝛ uotũ: & ex ipsis mercatoribus effusius gratus est: q odores: aut purpuras: & auro pensanda portabat: q̃ qui uilissima quæq̃: & saburræ loco futura cõgesserat: Sic huius pacis beneficiũ ad omnes ꝑtinentis: altius ad eos ꝑuenit: qui illa bene utunꝛ. Multi eni sunt ex illis togatis qbus pax operosior bello est. An idẽ existimas pro pace debere eos: qui illã ebrietati: aut libidini impẽdunt: aut aliis uitiis quæ uel bello rũpenda sunt: nisi forte tã iniquum esse putas sapientẽ: ut mihi uiriũ se debere pro cõmunibus bonis iudicet: soli: lunæq; plurimũ debeo & nõ uni mihi oriunꝛ: anno tẽperantiq; annũ deo: priuatim obligatus sum: q̃uis nihil ad meũ honorẽ descripta sint. Et stulta auaritia mortaliũ. Possessionẽ: ꝓprietatẽq; discernit: nec quicq̃ suũ credit esse qđ publicum ẽ. At ille sapiẽs nihil iudicat suũ magis: q̃ cuius libet. illi cũ humano genere cõsortium ẽ: nec eni essent ita cõmunia: nisi pars illoꝝ ꝑtineret ad singulos: Socium efficit: etiã quod ex minima portione cõmune est. Adiice nunc q magna & uera bona nõ sic diuidũtur ut exiguum in singulos cadat: ad unumquẽq; tota ꝑueniunt: ex cõgiario tantum ferunt hoies q̃tum ĩ capita ꝓmissum ẽ. Epulum & uisceratio: & qcqd aliud manu capiꝛ: discedit in partes. At hæc ĩdiuidua bona pax & libertas: tã oĩum tota q̃ singuloꝝ sunt. Cogitat itaq; sapiens: per quẽ sibi hoꝝ usus fructusq; contingat: per quẽ nõ ad arma illum nec ad seruandas uigilias: nec ad tuẽda mœnia: & multiplex belli tributum publica uocet necessitas: agitq; gubernatori suo gr̃as. Hoc docet philosophia ꝓcipue bene debere beneficia: bene soluere. Interdũ ãt solutio est ipsa cõfessio. Cõfitebiꝛ ergo multum se debere ei cuius administratione ac ꝓuidentia cõtigit illi pingue ocium & arbitrium sui tẽporis: & ĩpturbata publicis occupationibus quies. O Melibœe deus nobis hæc ocia fecit. Nãq; erit mihi ille semper deus. Si illa quoq; ocia: multũ auctori suo debẽt quoꝝ munus hoc maximum ẽ ille boues errare meas ut cernis & ipm. Ludere quæ uellẽ calamo ꝓmisit agresti. Quãti æstimamus hoc ociũ: quod inter deos agitur: quod deos facit. Ita dico

Lucilli:& te in cælū cōpēdiario uoco. Solebat dicere Sextius Iouē plus nō posse:q̄ bonū uiꝝ. Plura Iuppi/
ter habet:quæ præstet hominibus. Sed inter duos bonos:nō est melior qui locupletior:nō magis q̄ inter
duos:qbus par scientia regendi gubernaculū est:meliorē dixeris cui maius speciosiusq; nauigiū est. Iuppi
ter quo antecedit uiꝝ bonū diutius bonus est. Sapiens nihilo se minoris existimat ꝙ uirtutes eius breuio
re spatio claudunt. Quēadmodum ex duabus sapiētibus qui senior decessit:nō est beatior eo cuius inter
pauciores annos terminata uirtus est. Sic deus nō uincit sapientē fœlicitate:etiā si uincat ætate. Nō est uir/
tus maior quia longior. Iuppiter oia habet. Sed nēpe aliis tradidit habenda. Ad ipsum hic unus usus perti
net ꝙ utendi oibus causa est. Sapiēs tā æquo animo:omnia apud alios uidet:cōtēnitq; q̄ Iuppiter:& hoc
se magis suspicit q̄ Iuppiter illis uti nō potest:sapiens nō uult. Credamus itaq; Sextio mōstranti pulcherri
mum iter:& clamanti:hac itur ad astra:hac secundū frugalitatē:hac secundū temperantiā:hac secūdū for/
titudinem. Non sunt dii fastidiosi:non inuidi:admittunt & ascendentibus manus porrigunt. Miraris
hominem ad deos ire:ad homines deus uenit:immo quod est proprius in homines uenit. Nulla sine deo
mens bona est. Semina in corporibus humanis diuina dispersa sunt:quæ si bonus cultor excipit similia
origini prodeunt:& paria his ex quibus orta sunt. Si malus non aliter q̄ humus sterilis:ac paulstris necat:
ac deinde creat purgamenta pro frugibus. Vale.

Epistola. lxxv. De ināi mœtu:& ex quibus causis oriaᵗ:& quibus purgetur remediis. Et ꝙ ea quæ uul/
gus habet pro eximiis bona non sunt. contra quæ oppositionem subiicit cum solutione.

Pistola tua delectauit me:& marcescentē excitauit:memoriā quoq; in eā quæ iam mihi segnis:ac
e lenta erat euocauit. Quid ni tu mi Lucilli:maximū putes instrumentū beatæ uitæ hanc persuasio
nem unū bonū esse:quod honestū est. Nā qui alia bona iudicat:in fortunæ uenit potestatem:aliēi
arbitrii fit. Qui omne bonū honesto circūscripsit:intra se fœlix est. hic amissis liberis mestis:hic solicitus
ægris:hic turpibus:& aliquā passis infamiā tristis. illū uidebis alienæ uxoris amore cruciari:illū suæ. nō de
erit quē repulsa distorqueat. Erūt quos ipse honor uexet. illa uero maxima est ex oi mortaliū populo tur
ba miseroꝝ:q̄ expectatio mortis exagitat undiq; impēdens. Nihil est eni unde nō subeat. Itaq; ut in hosti/
li regione uersantibus:huc & illuc circūspiciendū est:& ad omnē strepitū:circūagenda ceruix. nisi hic ti/
mor e pectore eiectus est:palpitantibus præcordiis uiuitur. Occurrent acti in exiliū:& euoluti bonis. Oc/
currēt:quod genus ægestatis grauissimū est:in diuitiis inopes. Occurrēt naufragi similiaue naufragis pas/
si:quos aut popularis ira:aut inuidia:pernicioꝝ optimis telū:inopinātes securosq; deiecit procellæ more
quæ in ipsa sereni fiducia solet emergere:aut fulminis subiti:ad cuius ictū etiā uicina tremuerūt. Nā ut il/
lic quisq; ab igne propior stetit percusso similis obstupuit:sic & in his per aliquā uim accidētibus uictū
calamitas opprimit. Cæteros metus:parēq; passis tristitiā facit:pati posse:omniū animos:mala aliena:ac
repētina solicitāt. Quēadmodū aues inanis fundæ sonus territat. Ita nos nō ad ictū tātū exagitamur:sed ad
crepitū. Non pōt ergo quisq̄ beatus esse:qui huic se opinioni credidit. Nō eni beatū est:nisi quod intrepi/
dum. Inter suspecta male uiuiᵗ. Quisq̧s se multū fortuitis dedit:īgentē sibi materiā perturbationis:& in/
explicabilē fecit. Vna hæc uia est ad tuta uadēti:& externa despicere:& hōesto contētum esse. Nā qui aliqd
uirtute melius putat:aut nullum præter illā bonum:ad hæc q a fortuna spargunᵗ sinum expandit:& so/
licitus missilia eius expectat. Hāc imaginē aio tuo propone:ludos facere fortunam:& in hunc mortalium
coetum:honores:diuitias:gratiā excutere:quoꝝ alia īter diripiētium manus scissa sunt:alia īfida societa/
te diuisa:alia magno detrimēto eoꝝ. In quos deuenerunt ꝑhensa. Ex quibus quædā aliud agentibus īcide
runt:quædā quia nimis captabanᵗ amissa:& dum auide rapiunᵗ expulsa sunt. Nulli uero ēt cui rapina fœ/
liciter cessit gaudium rapti durauit in posteꝝ. Itaq; prudētissimus qsq; cum primum īduci uidet munu/
scula a theatro fugit:& scit magno parua cōstare. Nemo manum conserit cum recedēte:nemo exeunte se/
rit. Circa ꝓmium rixa ē. Idē in his euenit quæ fortuna de sup iactat. Aestuamus miseri distriguimur:mul/
tas habere cupimus manus mō in nullā respicimus:nimis tarde nobis mitti uidenᵗ:quæ cupiditates no/
stras irritāt ad paucos puētura oibus expectata. Ire obuiā cadētibus cupimus:gaudemus siqd iuasimus:in
uadēdiq; aliquos spes uana delusit. Vilē prædā magno aliquo īcōmodo luimus:aut īde fallimur. Seceda/
mus itaq; ab istis ludis:& demus raptoribus locum:secedamus. illi spectēt bona ista pendentia:& ipsi ma
gis pēdeāt. Quicunq; beatum eē se cōstituet;unum eē bonum putet:qđ hōestum ē. Nā si ullum aliud ex/
stiat. Primum male de prouidētia iudicat;qa multa īcōmoda iustis uiris accidūt:& qcqd nobis dedit:bre/
ue ē & exiguum. Si cōpares mundi totius æuo:ex hac deploratione nasciᵗ ut īgrati diuioꝝ īterpretes si/
mus. Quærimur ꝙ nō semp:ꝙ & pauca nobis & īcerta:& abitura cōtigāt. Inde ē ꝙ nec uiuere:nec mori
uolumus. Vitæ nos odium tenet:tior mortis mutat oē cōsiliū:nec īplere nos ulla fœlicitas pōt. causa āt est
ꝙ nō puenimus ad illud bonū īmēsum & īsupabile:ubi necesse ē resistat uoluntas nostra:qa ultra summā
nō ē locus. Quæris quare uirtus nullo ægeat:præsentibus gaudet:non cōcupiscit absentia:nihil uero illi
magnum ē. qa satis ab hoc discere iudicio non pietas cōstabit:nō fides. multa utrāq; præstare cupienti pa/
tienda sunt. Ex his quæ mala uocātur:multa īpendenda. Ex his qbus īdulgemus tanq̄ bonis. Perit forti/
tudo:quæ periculum facere debet sui. perit magnanimitas quæ nō potest emiere:nisi oia uelut minuta
cōtempsit quæ pro maximis uulgus optat. perit gratia:& relatio gratiæ existimaᵗ labor:si quitq̄ prætio/
sius fide nouimus:si non optima spectamus. sed ut illa prætereā:aut ista bona nō sunt quæ uocanᵗur:aut
homo fœlicior deo est. quoniā quidē quæ parata sunt nobis:nō habet in usu deus. Nec enim libido ad illū
nec epulaꝝ leticia:nec opes:nec quicq̄ ex his hominē inescātibus:& uili uoluptate ducētibus pertinet. Er/
go aut īcredibile est bona deo deesse:aut hoc ipsum argumentū est bona non esse quæ deo desunt. Aduce

ꝙ multa quæ bona uideri uolūt:animalibus q̄ hominibus pleniora cōtingūt.illa cibo auidius utunt̄:uenere nō æquæ fatigant̄:uiriū illis maior ē:& æquabilior firmitas.Sequitur ut multa fœliciora sint hoīe.nā sine nequitia:sine fraudibus degūt:fruūtur uoluptatibus:quas & magis capiūt & ex facisi sine ullo pudoris & penitētiæ metu.Considera tu itaq̄:an id bonū uocandū sit:quo deus ab homine uincitur.Sūmū bonū in animo cōtineamus:obsolescit si ab optima nostri parte ad pessimā transit:& trāsfertur ad sensus qui agiliores sunt animalibus mutis.Nō est summa fœlicitas nostræ in carne ponenda.Bona illa sunt uera:quæ ratio dat solida:ac sempiterna:quæ cadere nō possunt nec decrescere qdē:aut minui.Cætera opinione bona sunt:& nomen quidē habēt cōmune cū ueris.Proprietas autē boni in illis nō est.Itaq̄ cōmoda uocent̄:& ut nostra lingna loquar producta.Cæteꝝ sciamus mācipia nostra eē nō partes & sint apud nos:sed ita ut meminerimus extra nos esse:ēt si apud nos sunt.Inter subiecta & humilia numerent̄:propter quæ nemo se attollere debeat.Quid eni est stultius:q̄ aliquē sibi placere eo ꝙ ipse non fecit?Oīa ista nobis accedāt:nō hæreant:ut si abducant̄ sine ulla nostri laceratiōe discedāt.Vtamur illis:nō gloriemur & utamur parce:tanq̄ depositis apud nos & abituris.Quisqs illa sine rōne possedit:nō diu tēuit:ipsa enim fœlicitas:nisi tēperet̄:præmit:fugacissimis bōis si credidit:cito deserit̄:& ut deserat̄.affligit̄.Paucis deponere fœlicitatē molliter licuit.Cæteri cū his īter quæ eminuere labunt̄:& illos degrauant illa quæ extulerant.Ideo adhibeat̄ prudentia:quæ modū illis ac parsimoniā imponat.Quoniā quidē licentia opes suas præcipitat:atq̄ urget:nec unq̄ in modica durarūt:nisi illa moderatrix ratio cōpescuit.Hoc multarū tibi urbiū ostendit euētus:quaꝝ quædā in ipso flore luxuriosa imperia ceciderūt:& quicquid uirtute partum erat:intemperantia corruit.Aduersus hos casus muniendi sumus.Nullus autē cōtra fortunā inexpugnabilis murus est.Intus instruamur:si pars illa tuta est.Pulsari homo pōt:capi nō pōt.Quid sit hoc īstrumētum scire desideras?Nihil idignetur sibi accidere:sciatq̄ illa ipsa quibus lædi uidet̄ ad cōseruationē uniuersi pertinere:& ex his esse quæ cursum mūdi officiūq̄ cōsumāt.Placeat homini quicqd deo placuit:ob hoc ipsum se suaq̄ miret̄:ꝙ nō pōt uinci:ꝙ mala ipsa sub se tenet:ꝙ ratione qua ualentius nihil ē casum dolorēq̄ & iniuriā subigit.Ama rationē:huius te amor cōtra durissima armabit.Catuloꝝ amor in uenabula impingit feras:quas feritas & incōsultus impetus præstat indomitas.Iuuenilia nōnunq̄ igenia cupido gloriæ in contēptū tā ferri q̄ igniū misit.Species quosdā atq̄ umbra uirtutis i mortē uolūtariā trudit.Quāto his oībus fortior ratio est:quāto cōstātior:tanto uehementius per metus ipsos & pericula exibit.Nihil agitis īquit:ꝙ negatis ullū esse aliud ab honesto bonū.Non faciet uos hæc munitio a fortuna tutos & īmunes.Dicitis eni inter bona esse liberos pios & bene moratā patriā & parētes bonos.horum pericula non potestis spectare securi:perturbabit uos obsidio patriæ:liberoꝝ mors:parentū seruitus.Quid aduersus hos pro uobis respōderi soleat:ponā.Deinde tunc adiiciā:quid præterea respondendū putē.Alia conditio est in his quæ ablata in locū suum aliqd icōmodi substituūt:tanq̄ bōa ualitudo uitiata in malā trāsfertur.Acies oculoꝝ extincta cæcitate nos afficit.Nō tantū uelocitas perit poplitibus incisis:sed debilitas pro illa subit.Hoc nō est periculū in his quæ paulo ante retulimus.Quare si amicū bonū amisi:nō ē mihi pro illo perfidia patienda:nec si bonos liberos extuli in illoꝝ locū impietas succedit.Deinde nō amicorum illis:aut liberoꝝ īteritus:sed corpoꝝ est.bonū āt uno modo perit:si in malum transit:quod natura nō patit̄:quia omnis uirtus:& omne opus uirtutis incorruptum manet.Deinde etiam si amici perierunt ēt si probati respondentesq̄ uoto patris liberi ē:quod illoꝝ expleat locum.Quid si quæris ꝙ illos quoq̄ bonos fecerat uirtus?Hæc nihil uacare patit̄ loci:totū animū tenet:desideriū omnium tollit:sola satis ē:Omniū eni bonoꝝ uis & origo in ipsa est.Quid refert an aqua decurrens intercipiatur atq̄ abeat:si fons ex quo fluxerat saluus est.Non dices uitā tristiorē:saluis liberis q̄ amissis:nec ordinatiorem:nec prudentiorem:nec honestiorem.ergo nec meliorē quidē.Nō facit electio amicoꝝ sapientiorē:non facit stultiorē detractio.ergo nec beatiorem:aut miseriorem.Quandiu uirtus salua fuerit:non senties quid abscesserit.Quid ergo?Non est beatior & amicorum:& liberorum turba succinctus.Quid ni nō sit?Sūmū eni bonum nec infringitur:nec augetur:in suo modo permanet.Vtcūq̄ fortuna se gessit:siue illi senectus longa contigit:siue citra senectutē finitus est.Eadē summi boni mensura est:q̄uis ætas diuersa sit:utrū maiorē aut minorem circulū scribas:ad spatiū eius pertinet:nō ad formā:licet alter diu manserit:alteꝝ statim obduxeris:& in eum ī quo scriptus est puluerē solueris:in eadem uterq̄ forma fuit.Quod rectū est:nec magnitudine existimatur:nec numero:nec tempore:nec magis produci q̄ contrai pōt.honestā uitā ex centum annoꝝ numero:inquantum uoles corripe:& in unum diē coge:æque honesta est.Modo latius uirtus funditur.Regna:urbes:prouincias tēperat:fert leges:colit amicitias:inter ꝓpinquos liberosq̄ dispensat officia.Modo arto fine circūdatur paupertatis:exilii:orbitatis.nō tamē minor est:si ex altiore fastigio in priuatū:ex regio in humilē subducitur:ex publico & spatioso iure in angustias domus uel anguli coit.Aeque magna est etiam si in se recessit undiq̄ inclusa.Nihilominus enim magni spiritus est:& erecti exactæ prudentiæ:indeclinabilis iustitiæ.ergo æque beata est.Beatum enim illud uno loco positū est:in ipsa mente stabile:grande tranquillum quod sine scientia diuinoꝝ humanorumq̄ non potest effici.Sequitur illud quod me responsuꝝ esse dicebam.Non affligitur sapiens liberorum amissione:non amicorum eodem enim animo fert illoꝝ mortem quo suam expectat.non magis hanc timet:q̄ illam dolet.uirtus eni conuenientia cōstat:omnia opera eius cum ipsa concordant & congruunt.hæc cōcordia perit:si animus quē excelsum esse oportet:luctui:aut desiderio submittitur.Inhonesta est omnis trepidatio & solicitudo:& i ullo actu pigricia.Honestum eni securum:& expeditum est:īteritum est:i procīctu stat.Quid ergo?Non aliquid perturbatiōi simile patietur?Non & color eius mutabitur:& uultus agitabitur:& artus re-

,frigeſcent:& quicquid aliud non ex imperio animi:ſed īconſulto quodã naturæ impetu geritur? Fateor.
.ſed manebit illi perſuaſio eadẽ:nihil illoꝝ malũ eẽ:nec dignũ:ad qđ mens ſana deficiat.Omnia quæ faci/
enda erunt:audacter facit & prompte.Hoc enim ſtultitiæ propriũ quis dixerit:ignaue & contumaciter fa
cere quæ fatiat:& alio corpus impellere:alio animũ:diſtrahiq; inter diuerſiſſimos motus.Nam propter il
la ipſa quibus extollit ſe:miraturq; contenta eſt:& ne illa q̃dem quibus gloriatur libenter facit.Si uero ali/
quod timetur malũ eo proinde dũ expectatur q̃ſi ueniſſet urgeť.& quicquid ne patiatur:timet: iam me/
tu patiť.Quemadmodũ in corporibus infirmis languorem ſigna præcurrũt.quædam enim ſegnitia eſt
neruis:& ſine ullo labore laſſitudo & oſcitatio:& horror mẽbra percurrens.Sic īfirmus animus:muto an
te q̃ opprimať malis quibus quatiť:præſumit illa:& ante tempus cadit.quid aũt dementius: q̃ angi futu/
ris:nec ſe tormento reſeruare:ſed accerſere ſibi miſerias:& admouere:quas optimũ eſt differre: ſi diſcute/
re non poſſis? Vis ſcire futuro neminem debere torquæri.Quicunq; audierit poſt quinquageſimũ annũ
ſibi patienda ſupplicia:non perturbať:niſi medium ſpatium tranſilierit:& ſe in illo ſæculo poſt futurã ſo/
licitudinem immiſerit.Eodem modo fit ut animos libenter ægros:& captantes cauſas doloris uetera atq;
oblitterata contriſtent:& quæ præterierunt:& quæ futura ſunt:abſunt.neutra ſentiamus.Non eſt autem
niſi ex eo quod ſentias dolor. Vale.

Epiſtola.lxxvi.ꝙ etiã in ſenectute diſcendũ ſit.Et ꝙ propriũ hominis bonũ ratio uel uirtus eſt.

Nimicitias mihi denuncias:ſi quicq̃ ex his quæ quotidie facio ignoraueris.Video q̃ ſimpliciter te
i cum uiuã.Hoc quoq; tibi cõmittã:philoſophũ audio.& q̃dem iã quintũ diẽ habeo:ex quo ī ſcho/
lam eo:& ab octaua hora diſputantẽ audio:bona inquis ætate.Quid ni bona? Quid autẽ ſtultius
eſt q̃ quæ diu nõ didiceris:nõ diſcere? Quid ergo idem faciam:quod troſſuli:& iuuenes? Bene mecũ agi/
tur:ſi hoc unũ ſenectutem meã decet.omnis ætatis homines hæc ſchola admittit:in hoc ſeneſcamus ut iu
uenes ſequamur.In theatrũ ſenex ibo:& in circũ deferar:& nullũ par ſine me depugnabit.ad philoſophũ
ire erubeſcam? Tandiu diſcendũ eſt:q̃diu neſcias:ſi prouerbio credimus:q̃diu uiuas.Ego tamẽ illic aliq̃d
doceo.Quæris quid doceam? Etiã ſeni eſſe diſcendum.Pudet aũt me generis humani quotiẽs ſcholas in
traui:præter ipſum theatrum Neapolitanoꝝ:ut ſcis:tranſeundũ eſt Metronatis domũ petẽtibus illud q̃
dem faꝫ eſt:& ingenti ſtudio quis ſcit pitãulus bonus iudicať.habet tubicem quoq; gratus:& præco cõ/
curſum.At in illo loco in quo uir bonus quæriť:in quo uir bonus naſciť: pauciſſimi ſedẽt.& hi plæriſq;
uideñť nihil boni negocii habere quod agunt:inepti:& inertes uocãtur.Mihi contigat iſte deriſus: æquo
animo audienda ſunt:imperitoꝝ conuitia:& ad honeſta uadendi contẽnendus eſt ipſe contemptus.Per
ge Lucilli:& propera tibi:ne tibi accidat ꝙ mihi:ut ſenex diſcas.immo ideo magis ꝑpera:quoniam id nũc
aggeſſus es:quod perdiſcere uix ſenex poſſis.Quãtũ inquis proficiam? Quãtũ tẽtaueris? quid expectas?
Nulli ſapere caſu obtigit pecunia ueniet ultro:honor offeretur:gratia & dignitas fortaſſe ingerentur tibi.
Virtus in te non incidet:ne leui quidem opera:aut paruo labore cognoſcitur:ſed eſt tanti laborare:omnia
bona ſemel occupantur.Vnum eſt enim bonum quod honeſtũ.In illis nihil iuenies ueri:nihil certi: quæ/
cunq; famæ placent.Quare hoc unũ ſit bonũ:quod honeſtum dicam.Quoniã paꝝ me executum priore
epiſtola iudicas:magiſq; hanc rem tibi laudatã:q̃ probatam putas:& ut in actũ quæ dicta ſunt cõtraham:
omnia bono ſuo conſtant.Vitem fertilitas cõmẽdat:& ſapor uinũ:& uelocitas ceruũ:q̃ fortia iumẽta dor/
ſo ſint quæris:quoꝝ hic unus eſt uſus:ſarcinas ferre.In cane ſagacitas.Prima eſt:ſi inueſtigare debet feras:
curſus:ſi conſequi:audacia:ſi mordere & inuadere.Idq; in quoq; optimum eſſe debet cui naſcitur:quo cẽ/
ſetur.In homine quid optimũ eſt? Ratio:hac antecedit animalia:deos ſequitur.Ratio ergo perfecta pro/
prium hominis bonum eſt:cætera illi cum animalibus ſatis communia ſunt.Valet & leones:formoſus ẽ:
& pauones.Velox eſt:& æqui.Non dico in his omnibus uincitur:non quæro quid in ſe maximum habe
at:ſed q̃d ſuũ:corpus habet & arbores:habet impetũ ac motum uoluntarium & beſtiæ & uermes:habẽt
uocem:ſed quanto clariorem canes? Acutiorem aquilæ? grauiorem tauri? Dulciorem:mobiliotemq; lu/
ſciniæ? Quid in homine proprium? Ratio:hæc recta & conſumata fœlicitatem hominis impleuit.Ergo
ſi omnis res:cum bonũ ſuum perfecit:laudabilis eſt:& ad finem naturæ ſuæ peruenit:homini autem ſuũ
bonum ratio eſt:ſi hanc perfecit laudabilis eſt:& finem naturæ ſuæ tetigit.Hæc ratio perfecta uirtus uo/
catur:eademq; honeſtũ eſt.Id itaq; unũ bonum eſt in homine:quod unum hominis eſt.Nunc enim non
quærimus quid ſit bonum:ſed quid ſit hominis bonum.Si nullum bonum aliud ẽ hominis q̃ ratio:hæc
erit eius unum bonum:ſed penſandum cum omnibus:ſi ſit aliquis malus īprobabitur puto: ſi bõus pu
to probabitur.Id ergo in homine primum ſolumq; eſt:quo & probatur & improbatur.Non dubitas an
hoc ſi bonũ:dubitas an ſolum bonum ſit? Siquis omnia alia habeat:ualitudinem:diuitias:imagines mul
tas frequens atriũ:ſed malus ex confeſſo ſit:īprobabis illum.Itẽ ſiquis nihil quidem illoꝝ quæ retuli ha/
beat:deficiat pecunia:clientum turba:nobilitate & auorum:proauorumq; feriæ:ſed ex confeſſo bonus ſit
probabis illum. Ergo hoc unum eſt bonũ hominis:quod qui habet:etiam ſi aliis deſtituať laudãdus eſt.
quod qui non habet in omnium aliorum copia damnatur:ac reiicitur.Quæ conditio rerum:eadem ho/
minum eſt.Nauis bona dicitur:non quæ præcioſis coloribus picta eſt:nec cui argenteum aut aureum ro
ſtrum eſt:nec cuius tutela ebore celata eſt:nec quæ fiſcis:atq; opibus regiis preſſa eſt:ſed ſtabilis & firma:
& iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa ad ferendum incurſum maris:ſolida gubernaculo parens:uelox
& non ſentiens uentum.Gladium bonum dices : non cui deauratus eſt baltheus:nec cuius uagina gẽmis
diſtinguitur:ſed cui & ad ſecandum ſubtilis eſt acies:& mucro munimentũ omne rupturus:Regula non
q̃ formoſa:ſed q̃ recta ſit quæriť.Eo quicq; laudatur cui cõparatur quod illi propriũ eſt.Ergo in homine

quoq; nihil ad rem pertinet quãtum aret:quãtum fœneret:a q̃ multis salutetur:q̃ præcioso incũbat lecto q̃ perlucido poculo bibat:sed q̃ bonus sit.bonus autem est si ratio explicita ẽ:& recta:& ad naturæ suæ uoluntatem accõmodata.hæc uocatur uirtus:hoc est honestum & unicum hominis bonum.Nam cum sola ratio perficiat hominẽ:sola ratio perfecta beatum facit.hoc autem unum bonũ est:quo uno beatus efficitur.Dicimus etiam illa bona esse:quæ a uirtute perfecta contractaq; sunt:idest opa eius omnia: sed ideo ipsa unũ bonũ ẽ:quia nullum sine illa est.Si omne in animo bonum ẽ:quicquid illum confirmat:extollit amplificat bonum est.Validiorem autẽ animum & excelsiorẽ & ampliorem facit uirtus.Nam cætera quæ cupiditates nostras irritant deprimunt quoq; animũ:& labefaciunt:& cum uidentur attolere inflãt ac multa uanitate deludunt.Ergo id unũ bonum ẽ quo melior animus efficitur.Omnes actiones totius uitæ:honesti ac turpis respectu tẽperant.Ad hoc faciendi & nõ faciendi ratio dirigitur.Quid sit hoc dicam.Vir bonus quod honeste se facturũ putauerit:faciet etiam sine pecunia:si laboriosum erit:faciet etiã si dãnosum erit:etiam si periculosum erit.Rursus quod turpe erit:nõ faciet:etiam si pecuniã afferret:etiã si uoluptatẽ:etiã si potentiam.Ab honesto nulla re deterrebitur:ad turpia nulla inuitabit.Ergo si honestum utiq; secuturus ẽ:turpe utiq; uitaturus:& in omni actu uitæ spectaturus.Hæc duo nec aliud bonũ nisi honestum:nec aliud malum q̃ turpe.Si una indeprauata uirtus est:& sola permanet tenoris sui.Vnũ ẽ bonũ uirtus cui iã accidere ne sit bonũ nõ potest:mutationis periculũ effugit.Stultitia ad sapientiã erepit.Sapientia in stultitiam nõ reuoluitur.Dixi si forte meministi concupita uulgo:& formidata: inconsulto impetu plærosq; calcasse.Inuentus est:q flammis imponeret manũ:cuius risum nõ interrũperet tortor qui in funere liberorũ lachrymã nõ mitteret:qui morti intrepidus occurreret.Amor:ira:& nimia cupiditas picula deposcerũt.Quod potest breuis obstinatio animi aliquo stimulo excitata: quãtomagis uirtus quæ non ẽ ex ĩpetu:nec subito:sed æqualiter ualet:cui ppetuũ robur ẽ.Sequitur ut quæ ab incõsultis sæpe contẽnuntur:a sapiẽtibus semper ea:nec bona sint:nec mala.Vnũ ergo bonum ipsa uirtus ẽ: quæ inter hanc fortunã & illam superba incedit cũ magno utriusq; contẽptu.Si hanc opinionẽ receperis aliqđ bonum eẽ:præter honestum:nulla non uirtus laborabit.nulla enim obtineri poterit:si quicq̃ extra se respexerit.Quod si ẽ rationi repugnat ex qua uirtutes sunt:& ueritati:quæ sine ratione non ẽ.Quæcunq; autem opinio ueritati repugnat:falsa ẽ.Virũ bonum concedas necesse ẽ:summæ pietatis erga deos esse.Itaq; quicquid ei acciderit:æquo animo sustinebit.sciet enim id accidisse lege diuina:qua uniuersa procedunt. Quod si ẽ unũ illi bonũ erit quod honestum.In hoc enim positum:& parere dis:nec excãdescere ad subita:nec deplorare sortem suam:sed patienter excipere fatum:& facere imperata.Si ullum aliud ẽ bonum q̃ honestum:sequitur nos auiditas uitæ:auiditas rerum:uitam instruentium:quod est intolerabile:ĩfinitũ:uagum.Solum ergo bonum ẽ honestum cui modus ẽ.Diximus futuram hominis fœliciorẽ uitã q̃ deorum:si ea bona sunt:quorũ nullũ in usu eorũ ẽ:tanq̃ pecunia: honores. Adieci nunc quod si modo solutæ corporibus animæ manent:fœlicior illis status restat:q̃ ẽ dum uersant in corpore.Atq; si ista bona sunt: quibus per corpora utimur emissis erit peius:quod contra fidem est:fœliciores esse liberis: & in uniuersum datis clausas & obsessas.Illud quoq; dixeram:si bona sunt ea:quæ tam homini contingunt: q̃ mutis animalibus:& muta animalia beatam uitã actura:quod fieri nullo modo põt.Omnia pro honesto patienda sunt:quod non esset faciendum:si esset ullum aliud bonum:q̃ honestum.Hoc quãuis latius executus essem priore epistola perstrinxi:& breuiter percurri.Nunq̃ autẽ uera opinio talis uidebitur:nisi animum eleues:& teipse interroges:si res exegerit:ut pro patria moriaris:& salutem omniũ ciuium tua morte redimas:an porrecturus sis ceruicem:nõ tantũ patienter:sed etiam libenter.si hoc facturus es:nullũ aliud bonum ẽ.Omnia enim ita relinquis:ut hoc habeas.Vide quanta uis honesti sit.Pro republica morieris: etiã si statim facturus hoc eris:cum scieris tibi hoc esse faciẽdum.Interdum ex re pulcherrima magnum gaudium etiam si exiguo tempore ac breui capitur:& quamuis fructus operis pacti nullus ad defunctum exemptumq; rebus humanis pertineat.ipsa tamen contemplatio futuri operis iuuat: & uir fortis & iustus cum mortis suæ præmia ante se posuit:libertatem patriæ:salutem omnium pro quibus dependit animã in summa uoluptate est:& periculo suo fruitur.Sed ille quoq; cui etiam gaudium hoc eripitur: quod tractatio operis maxime & ultime præstat:nihil cũctatus desiliet in mortem:facere recte pieq; cõtẽtus.Oppone etiam illi nunc multa quæ dehortentur:dic fatum tuũ matura sequætur obliuio & parũ grata existimatio ciuium.Respondet tibi:ista omnia extra opus meum sunt.ego ipsum contemptor:hoc eẽ honestum scio.Itaq; quocunq; ducit:ac uocat uenio.Hoc ergo unum bonum est:quod non tantum perfectus animus:sed generosus quoq;:& Indolis bonæ sentit.Cætera leuia sunt mutabilia: itaq; solicite possidentur:etiam si fauente fortuna in unum congesta sunt.dominis suis incumbunt grauia:& illos semper præmunt:aliquando & illidunt.Nemo ex istis quos purpuratos uides:fœlix est:non magis quam ex illis quibus sæptrum & chlamidem in scæna fabulæ assignant.Cum præsente populo lati incesserunt: & conturnati simul exierunt:excalceantur:& ad staturam suam redeunt: Nemo istorum quos diuitiæ honoresq; in altiore fastigio ponunt magnus est.Quare ergo magnus uidetur? cum basi illum sua meritis.magnus non est pumilio licet in monte constiterit.Colossus magnitudinem suam seruabit:etiam si steterit in puteo.Hoc laboramus errore:sic nobis imponitur:quod neminem existimamus eo quo est: sed adiicimus illi & ea quibus adornatus est.Atqui cum uoles ueram hominis existimationem inire: & scire qualis sit nudum inspice: ponat patrimonium: ponat honores & alia fortunæ mendacia:corpus ipsum exuat:animum intuere qualis quantusque sit: alieno an suo magnus: si erectis oculis gladios micantes uidet: & si scit sua nihil interesse: utrum anima per hos an per iugulum exeat: beatum uoca.Si cum illi

denunciata sunt corporis tormenta:& quæ casu ueniunt:& quæ potẽtioris iniuria:si uincula:& exilia:& uanas humanaq; formidines mentium securus audit.& dicit non ulla laborum.O uirgo noua mi facies inopinaue surgit:omnia percepi atq; animo mecum ipse peregi.Tu hodie ista denuncias.ego semper denunciaui mihi:& hominem paraui ad humana præcogitati mali mollis ictus uenit.At stultis & fortunæ credentibus:omnis uidetur noua req; & inopinata facies.Magna aũt pars est apud imperitos mali nouitas.Hoc ut scias ea quæ putauerunt aspera:fortius cum assueuere patiũtur.Ideo sapiens assuescit futuris malis:& quæ alii diu patiendo leuia faciunt:hic leuia facit diu cogitando:Audimus aliquando uoces imperitoq; dicentium sciebã hoc mihi restare.Sapiẽs scit sibi oĩa restare.Quicq̃d factũ est:dicit sciebã. Vale.

Epistola.lxxvii.Exẽplis & rationibus docet non esse curandum de morte.

Vbito nobis hodie Alexandrinæ naues apparuerunt quæ præmitti solent:& nunciare secuturæ classis aduentum:tabellarias uocant:gratus illarum Campaniæ aspectus est.omnis in pilis puteolorum turba consistit & ex ipso genere uelorum.Alexandrinas quamuis in magna turba nauium intelligit.Solis enim licet suparum intendere quod in alto omnes habent naues.Nulla enĩ res æque adiuuat cursum:q̃ summa pars ueli:illinc maxime nauis urgetur.Itaq; quotiens uentus increbruit:maiorq; ẽ q̃ expedit antenna submittitur.minusq; habet uirium flatus:& ex humili cum intrauere capreas & promontorium:ex quo:alta procelloso speculatur uertice pallas.cæteræ uelo iubentur esse contentæ.Supaq; Alexandrinarum insigne indicium est.In hoc omnium discursu properantium ad littus:magnam ex pegricia mea sensi uoluptatem:ꝙ epistolas meorum accepturus non properaui scire:quis illic esset mearum rerum status:quid afferrent.Olim iam nec perit quicq̃ mihi nec acquiritur.Hoc etiam si senex non essem fuerat sentiendum.Nunc uero multomagis:quantulumcunq; haberem:tamen plus iam mihi superesset uiatici:q̃ uiæ.præsertim cum eam uiam sumus igressi:quam peragere non est necesse.Iter ĩperfectũ erit:si in media parte aut citra locum petitum steteris.Vita non est imperfecta:si honesta est.Vbicunq; desines si bene desines tota est.sæpe autem & fortiter desinendum est:& non ex maximis causis.Nam nec & maximæ sunt quæ nos tenent.Tullius Marcellinus quem optimæ noueras adolescens quietus:& cito senex.morbo & non ĩsanabili correptus:sed longo & molesto:& multa imperante:cœpit deliberare de morte.Conuocauit q̃plures amicos.Vnusquisq; aut quia timidus erat:id illi suadebat:quod sibi suasisset aut qa adulator & blandus id consilium dabat:quod deliberanti forte gratius suspicabatur.Amicus noster Stoicus homo egregius:& ut uerbis illum:quibus laudari dignus est laudem:uir fortis ac strenuus uidetur mihi maxime illum cohortatus.Sic enim cœpit.Noli enĩ mi marcellinæ torquæri tanq̃ de re magna deliberes.Non est res magna uiuere:omnes serui tui uiuunt:omnia animalia:magnum est honestæ mori prudenter:fortiter:cogita q̃diu iam idem facias.Cibus somnus.libido per hunc circulũ currit.Mori uelle:non tantũ prudens:aut fortis:aut miser:etiam fastidiosus potest.non opus erat illi suasore:sed adiutore.Serui parere nolebant:primũ detraxit illis metũ.& indicauit tũc familiam periculum adire:cũ incertũ esset:an mors domini uoluntaria fuisset.Alioquin tã mali exẽpli eẽt occidere dominũ:q̃ prohibere.Deinde ipsum Marcellinũ admonuit:non esse inhumanũ.quemadmodũ cœna peracta:reliquiæ circũstãtibus diuidunt:sic peracta uita aliquid porrigi his qui totius uitæ ministri fuissent erat Marcellinus facilis animi & liberalis ẽt cũ de suo fieret.Minutas itaq; sumulas distribuit flentibus seruis:& illos ultro consolatus est.Non fuit illi opus ferro:non sanguine:triduo abstinuit:& in ipso cubiculo poni tabernaculum iussit.Soliũ deinde illatum est:in quo diu iacuit:calida subinde suffusa paulatim defecit:ut aiebat non sine q̃dam uoluptate quam afferre solet leuis dissolutio animi inexperta nobis.quos aliquando animus liquit.In fabellam excessi non ingratam tibi.exitũ enim amici cognosces:nõ difficilẽ:nec miserum.q̃uis enĩ mortẽ sibi cõsciuerit tamen mollissime excessit:& uita elapsus est.Sed ne inutilis q̃dem hæc fabella fuerit.sæpe enĩ talia exẽpla necessitas exigit.Sæpe debemus mori:nec uolumus morimur nec uolumus.Nemo tã imperitus est:ut nesciat quando moriẽdũ:tamen cũ prope accesserit:tergiuersat:tremit:plorat.Nonne tibi uidet stultissimus omniũ q fleuit ꝙ ante mille annos nõ uixerat? Aeque stultus ẽ q flet ꝙ post mille annos nõ uiuet:Hæc paria sunt nõ eris:nõ fuisti.Vtrũq; tẽpus alienus est.In hoc punctũ cõiectus es quod ne extẽdas quousq; extẽdes.Quid fles?qd optas?perdis operã:desine fata deũ flecti sperare præcando.Rata & fixa sunt:& magna:atq; æterna necessitate ducuntur.Eo ibis quo omnia eunt.qd tibi noui est? Ad hãc legẽ natus es:hoc patri tuo occidit:hoc matri tuæ:hoc maioribus:hoc oĩbus ante te:hoc omnibus post te.Series inuicta:& nulla mutabilis ope illigat ac trahit cuncta.Quãtus te populus morituroq; sequæt:quãtus comitabit?Fortior ut opinor esses si multa milia tibi commorerent.Atqui multa milia & hominũ:& aialiũ hoc ipso momẽto quo tu mori dubitas?aiam uariis generibus emittũt.Tu ãt non putabas te aliquãdo ad id peruẽturũ ad qd semp ibas.Nullũ sine exitu iter est.Exẽpla nũc magnoq; uiroq; me tibi iudicas relaturq;:pueroq; referam.Lacon ille memoriæ tradit ĩpubes adhuc:qui captus clamabat:nõ seruiam in sua illa dorica lingua:& uerbis fidẽ ĩposuit.Vt primũ iussus ẽ fungi seruili & contumelioso ministerio (Afferre enim uas obscœnũ iubebat)illisum parieti caput rupit.Tam prope libertas est:& seruit aliquis.Ita nõ sic perire filium tuũ malles:q̃ per inertiam senem fieri.Quid ergo est cur perturberis:si mori fortiter ẽt puerile est?Puto nolle te sequi.duceris.Fac tui iuris quod alienũ est:nõ sumes pueri spiritum:ut dicas non seruiã infœlix seruis hominibus:seruis rebus:seruis uitæ.Nam uita si moriendi uirtus abest:seruitus est.Et quid habes propter quod expectes:uoluptates ipsas quæ te morantur ac retinẽt cõsumpsisti.Nulla tibi noua est:nulla nõ iam odioso ipsa satietate.Quis uini:quis mulsi est sapor?scis.nihil iterest:cẽtũ per uesicã tuã:an mille amphoræ trãseant:saccus est.Quid sapiat ostreum?quid mulus optimæ nostu?

Nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactū seruauit. Atqui hæc sunt a qbus inuitus diuelleris. Quid ē aliud quod tibi eripi doleas: amicos & patriam? tanti enim illā putas: ut tardius cœnes. Solē q; si possem ex tingueres. Quid enim inq̄ fecisti luce dignū? Cōfitere non curiæ te: non fori: non ipsius naturæ desiderio tardiorē ad moriēdū fieri. Inuitus relinquis macellū: in quo nihil reliquisti mortē times. At quomodo il lā media oblectatione cōtēnis Viuere uis scis enim mori times. Quid porro ista uita: nō mors est: Cæsar cum illū transeuntē per latinā uiā unus ex custodiaꝝ agmine demissa usq; in pectus uetere barba rogaret mortem, nūc enim inquid uiuis. Hoc istis respondendū ē quibus successura mors est: mori times, nunc enim uiuis. Sed ego inquit uiuere uolo qui multa honeste facio. Inuitus relinquo officia uitæ: quibus fideliter & cū industria fungor: qd tu nescis unū esse ex uitæ officiis & mori? nullū officium relinquis: non enim certus numerus quem debeas explere finitur. Nulla uita est non breuis. Nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Sattenæ breuis est: quæ inscribi monumento suo iussit. Annis se nonagintanouem uixisse. Vides aliquem gloriari senectute longa. Quis illam ferre potuisset: si contigisset centesimum implere? Quomodo fabula: sic uita: non q̄diu: sed q̄ bene acta sit refert. Nihil ad rem pertinet quo loco desinas: quocunq; uoles: desine tantum bonam clausulam impone. Vale.

Epistola. lxxviii. Quod multum ad bonam ualitudinem amicorum præsentia: & mollis exercitatio ꝑ sunt. Et de tribus incommodis infirmitatis: & eorum remediis.

u Exari te distillationibus crebris ac febriculis: quæ longas destillationes: & in consuetudinē adductas sequunť: eo molestius mihi est: qa expertus sum: hoc gēus ualitudinis: qđ inter initia cōtēpsi. Poterar adhuc adolescentia iniurias ferre: & se aduersus morbos contumaciter gerere. Deinde succubui & eo perductus sum: ur ipse distillarem: ad summam aciem deductus. Sæpe impetum feci ab rumpendæ uitæ patris me indulgentissimi senectus retinuit cogitaui enim non q̄ fortiter mori possem: sed q̄ fortiter ille desiderare non posset. Itaq; imperaui mihi ut uiuere: Aliquando enim & uiuere fortiter facere est. Quæ mihi tunc fuerint solatia dicā: si prius hoc dixerim hæc ipsa quibus acquiescebā: mediciæ uim habuisse. In remediū cædūt hōesta solatia: & quicquid animū erexit etiā corpori prodest. Studia mihi nostra ēt saluti fuerūt. Philosophiæ acceptū fero q; surrexi: q; cōualui: illi uitā debeo: & nihil illi minus debeo Multū mihi cōtulerūt ad bonā ualitudinē amici: quoꝝ adhortatiōibus: uigiliis sermonibus alleuabar. Nihil æquæ Lucilli uiroꝝ optime: ægꝝ reficit atq; adiuuat q̄ amicoꝝ affectus. Nihil æquæ expectationem mortis ac metum per surripit. Non iudicabam me cum illos superstites relinquærem mori. Putabā inq̄ me uicturum: non cum illis sed illos: non effundere mihi spiritū uidebar sed trahere. Hæc mihi dederunt uoluntatem adiuuandi me: & patiendi omne tormentum. Alioquin miserrimū est: cū animū moriēdi ꝑieceris nō habere uiuendi. Ad hæc ergo remedia te cōfer medicus tibi q̄ntū ambules: quātū exercearis mōstrabit. Ne indulgeas ocio: ad qđ uergit iners ualitudo: ut legas clarius & spiritū: cuius ac iter receptaculū laborat exerceas: ut nauiges: & uiscera molli iactatione concutias. Quibus cibis utaris? Vinū quando uirium causa aduoces: quando intermittas: ne irriret ac exasperet tussim. Ego tibi illud præcipio: quod nō tātū huius morbi sed totius uitæ remediū est. Contēni mortē nihil triste est: cū huius metum effugimus. Tria hæc in omni morbo grauia sunt. Metus mortis: dolor corporis: intermissio uoluptatū. De morte satis dictū est hoc unū dicā non morbi hunc esse: sed naturæ metū. Multoꝝ mortē distulit morbus: & saluti illis fuit uideri perire. Morieris. Non quia ægrotas: sed quia uiuis: ista te res & sanatū manet. Cum conualueris: non mortē: sed ualitudinē effugies. Ad illud nūc propriū incōmodū reuertamur. Magnos cruciatus habet morbus sed hos tolerabiles, interualla faciunt. Nam summi doloris intentio inuenit finem. Nemo potest ualde dolere & diu. Sic nos amicissima nostri natura disposuit: ut dolorem: aur tollerabilē: aut breuem faceret. Maximi dolores consistūt in macerrimis corporis partibus. Nerui: articuliq;: & quicquid aliud exile est: acerrime sæuit cū in arto uitia concepit. Sed cito hæ partes obstupescūt: & ipso dolore sensum doloris amittūt: siue quia spiritus naturali prohibitus cursu & mutatus i peius: uim suam qua uiget admōetq; nos perdit: siue quia corruptus humor cum desiit habere quo fluat: ita se elidit i his quæ nimis impleuit: excutit sensum. Sic Podagra & Chiragra: & omnis uertebrarum dolor: & neruoꝝ iterquiescit: cum illa quæ torquæbat: hæbetat. Oium istoꝝ pria uermiatio uexat. Impetus mora extinguitur: & finis dolendi est obtorpuisse. dentiū dolor oculoꝝ aurium ob hocipsum acutissimus est: q; inter angustissima corporis nascitur non minus mehercule q̄ capitis ipsius. Sed si incitator est in alienationem soporemq; cōuertitur. Hoc itaq; solatium uasti doloris est: quod necesse est: desinas illum sentire si nimis senseris. illud autem est quo imperitos in uexatione corporis male habet: non assueuerunt animo esse contenti: multū illis cum corpore fuit. Ideo uir magnus & prudens animū deducit a corpore: & multum cum meliore ac diuina parte uersatur: cum hac quærula: & fragili quantum necesse est. Sed molestū est inquis carere uolupratibus assuetis: abstinere cibo: sitire: esurire: hæc prima abstinentia grauia sunt. Deide cupiditas relanguescit ipsis per se quæ cupimus fatigatis ac dificiētibus. Inde morosus ē stomachus. Inde quibus fuit auiditas cibi odiū est: desideria ipsa moriunť. Non est autem acerbum carere: eo q; cupere desieris. Adiice q; nullus intermittitur dolor: aut certe remittitur. Adiice q; licet & cauete futurum & obsidere imminenti remediis. Nullus enim non signa præmittit. Vtiq; qui ex soliro reuertitur. Tolerabilis est morbi patiētia: si contempseris id quod extremum minatur. Noli mala tua facere tibiipsi grauiora: & te quærelis onerare. Leuis est dolor: si nihil illi opinio adiecerit. Contra: te si exortari te cœperis: ac dicere nihil est: aut certe exiguū ē: duremus: iā desinet: leuem illū dū putas facies: oia ex opinione suspēsa sunt. Non ambitio tantū ad illam respicit: & luxuria: & auaritia: ad opinionem. dolemus. tam miser est quisq; q̄ credidit: detrahen-

das præteritoꝝ doloꝝ conquæstiones puto:& illa uerba.Nulli unq̃ fuit peius quos cruciatus quanta ma
la pertuli:nemo me surrecturꝝ putauit.Quotiens deploratus sum a meis?Quotiens relictus a medicis?
In eculeum impositi non sic distrahuntur:etiam si sunt uera ista transierunt.Quid iuuat præteritos do/
lores retractare:& miseꝝ esse:quia fueris?Quid ꝙ nemo non multũ malis suis adiicit:& sibiipsi mentit?
Deinde quod acerbũ fuit:retulisse iucundũ est.Naturale est mali sui fine gaudere.Circumcidenda ergo
duo sunt:& futuri timor:& ueteris incõmoda memoria:Hæc ad me iá non pertinet.Id nondũ ĩ ipsis po/
situs difficultatibus dicat:forsan & hæc olim meminisse iuuabit:toto contra illũ pugnet animo:uincet si
cesserit:uincet si se contra dolorem suũ intenderit.Nunc hoc plærięꝫ faciũt:attrahũt in se ruiná:cui obstan
dũ est.Illud quod præmit:quod impendit:quod urget si subducere te cœperis:sequæt & grauius incum
bet:si contra steteris:& obniti uolueris repellet.Athlete quantũ plagaꝝ ore:quantũ toto corpore excipiũt
ferũt tamen omne tormentũ gloriæ cupiditate.Nec tantũ quia pugnant ista patiunt:sed ut pugnẽt.Exer
citatio ista tormentũ est.Nos quoqꝫ euincamus oia quoꝝ pmiũ nõ corõa:nec palma: nec tubicẽ pdicatio
ni nostri nominis faciens silentiũ.Sed uirtus & firmitas animi & pax in cælũ parta:si semel in aliquo cer/
tamine debellata fortuna est.Doloré grauẽ sentio Quid ergo non sentis:si illũ muliebriter toleris?Quẽ
admodũ perniciosior est hostis fugientibus:sic omne fortuitũ incomodũ magis istat cædenti & aduerso
sed graue est.Quid?Nos ad hoc forte sumus:ut leuia portemus.Vtrũ uis longum esse morbum:an coar
ctatum & breuem si longus est:habet intercapediné:dat refectioni locum:multum temporis donat.Ne/
cesse est ut exurgat & desinat.Breuis morbus & præceps alterutꝝ faciet:aut extinguetur : aut extinguet.
Quid auté interest:non sit:an non sim?in utroqꝫ finis dolendi est.Illud quoqꝫ proderit ad alias cogitatio
nes aduertere animum:& a dolore discedere.Cogita quid honeste.quid fortiter feceris:bonas partes tecũ
ipse tracta:memoriam in ea quæ maxime miratus est sparge.Tunc tibi fortissimus quisqꝫ.& uictor dolo/
ris occurrat ille quidem uarices execandas.præberet:legere librum perseuerauit.ille qui non desiit ridere:
cum ob ipsum irati tortores:omnia instrumenta crudelitatis suæ experirentur.Nũ uincetur dolor ratio
ne qui uictus est risu?Quicquid nũc licet dicat distillationes:& uim continuæ tussim ægerentem uisceꝝ
partes:& febrem præcordia ipsa torrentẽ & sitim:& artus in diuersum articulis exeũtibus tortos plus est
flamma & eculeus:& lamina:& uulneribus ipsis intumescentibus:ꝙ illa renouaret & altius urgeret im/
pressum.Inter hæc tamen aliquis non gemuit.Paꝝ est non rogauit.Paꝝ est non respondit.Paꝝ est risit:&
qdem ex animo.Vis tu post hæc doloré deridere?Sed nihil inquis agere finit morbus:q de omnibus ab/
duxit officiis.Corpus tuum ualitudo tenet:nõ ẽt animũ.Itaqꝫ cursoris morat pedes:sutoris aut fabri ma/
nus impediet si animus esse tibi in usu solet.Suadebis:docebis:audies:dices:quæres:recordaberis.Quid
porro nihil agere te credis:si temperans æger sis:ostẽdens morbũ posse superari:uel certe sustineri.Est mi/
hi crede uirtuti ẽt in lectulo locus:non tantũ arma & acies dant argumẽta alacris animi idomitiqꝫ terro/
ribus:& in uestimẽtis uir fortis apparet.Habes quid agis:bene luctare cum morbo:si nihil te coegerit : si
nihil exhortauerit.Insigne prodis exemplum.O q̃ magna erat gloriæ materia si spectaremur ægri ipse te
expecta:ipse te lauda.Præterea sunt duo genera uoluptatũ.Alteꝝ corporales morbos inhibet:non tamen
tollit.Immo si ueꝝ existimes incitat magis.Iuuat bibere sitienté:gratior est esurientibus cibus.quicquid
ex abstinentia contingit auidius excipitur.Illas uero animi uoluptates:quæ maiores certioresqꝫ sunt : ne/
mo medicus ægro negat.has quisquis sequitur:& bene intelligit omnia sensuum blãdimẽta cõtenit.O I
fœlicẽ ægꝝ.Quaræ:quia non uino niuẽ diluit:quia nõ rigore potionis suæ quá capaci sypho miscuit re/
nouat fracta insuper glacie:quia non ostrea illi lucerna:in ipsa mensa aperiunt:quia circa cœnationẽ eius
non tumultus coquoꝝ est ipsos cũ obsoniis focos transferentium.Hoc enim iam luxuria commenta est:
ne quis intepescat cibus:nequid palato iam caloso paꝝ ferueat:cœná culia sequit.O infœlicem ægrũ edet.
quantũ coquat:non iacebit in conspectu aper:ut uilis caro a mẽsa relegatus:nec in repositorio eius pecto/
ra auiũ totas enim uidere fastidiũ est:cõgesta ponent.Quid tibi mali factum est?Cœnabis tanq̃ æger: im
mo aliquando tanq̃ sanus.Sed omnia ista perferemus facile:sorbitionem & aquá calidá:& quicquid aliud
intollerabile uidet delicatis:& luxu fluentibus magisqꝫ animo q̃ corpore morbidis:tantum mortem de/
sinamus horrere desinemus át:si fines bonoꝝ ac maloꝝ cognouerimus:Ita demũ nec uita tedio erit : nec
mors timori.Vitam enim occupare satietas sui non põt tot res uarias magnas diuinas percensentem.In
odiũ illá sui adducere solet iners ociũ.Reꝝ naturã peragranti nunq̃ in fastidiũ ueritas uẽiet:falsa satiabũt
Rursus si mors accedit & uocat:licet immatura sit:licet mediá præcidat ætatem:præceptus lõgissime fru
ctus est.Cognita ex illi ex magna parte natura:scit tẽpore honesta nõ crescere:His necesse est uideri oẽm
uitá breuẽ:qui illá uoluptatibus uanis:& ideo infinitis metiuntur.His te cogitatiõibus tecrea : & interim
epistolis nostris uacando ueniet aliquod tempus quod nos iteꝝ iũgat ac misceat:quantũlibet sit illud:lõ/
gũ faciat scientia utẽdi.Ná ut Possidonius ait:unus dies eruditoꝝ plus patet q̃ imperitoꝝ lõgissima ætas.
Interim hoc tene:hoc morde:aduersis non sucũbere:lætis non credere:oẽm fortunæ licentiam in oculis
habere:tanq̃ quicqd potest factura sit.Quicquid expectatũ est diu leuius accedit. Vale.

Epistola.lxxix.De Sylla Charybdi & Ætna:æquale in omnibus esse:ꝙ beatum facit:& quomodo glo/
ria sit umbra uirtutis.

e Xpecto epistolas tuas:quibus mihi indices circuitus Siciliæ totius quid tibi noui ostẽderit.& oia
de ipsa Charybdi certiora.Nam Syllam quidem saxum esse & quidẽ terribile nauigantibus opti/
me scio.Charybdis an respondeat fabulis perscribi mihi desidero:& si forte obseruaueris dignum est au/
tem ꝙ obserues fac nos certiores utrum uno tantum uento agatur in uertices:an omnis tempestas:atque

mare illud torquæat:& an uerum sitquicquid illo fero turbine arreptum ē per multa milia trahi condi/
tum:& circa tauro menia nō littus emergere.Si hoc mihi proscripseris:tunc audebo tibi mēdare.ut in ho
norē meū Aetnā quoq; ascēdas quā consumi:& sensim subsidere:ex hoc colligūt quidam : qđ aliquando
nauigantibus solebat ostendi.Potest hoc accidere:non quia mōtis altitudo descendit:sed qa ignis euanuit
& nimis uæhemens ac largus effertur.ob eam causam fumo quoq; per diem segnior. Neutrū autem in/
credibile est:nec montē qui deuoret quotidie minui:nec manere eundem:quia nō ipse ex se est:sed in ali/
qua inferna conceptus uale exæstuat : & alias pascit:in ipso monte non alimētū habet:sed uiā.In lycia re/
gio notissima est Ephestion incolæ uocant:perforatū pluribus locis solū.quod sine ullo nascentiū damno
ignis innoxius circuit.Læta itaq; regio est:& herbida nil flāmis adurentibus:sed tantū in remissa:ac lāgui
da refulgentibus.Sed reseruemus ista:tunc quæsituri:cum tu mihi scripseris quantū ab ipso ore mōtis ni
ues absint:quas ne æstas quidem soluit adeo tutæ sunt ab ignæ uicino.Non est autem q̧ istam curā ipu/
tes mihi.Morbo enim tuo daturus eras etiā si nemo quidem mādaret tibi.pudor obstet ætnam describi
tuo carmine dum hunc solemnē omnibus poetis locū attigas:quē quominus Ouidius tractaret.nihil ob
stitit quod iam Virgilius impleuerat.Nec seuerū qdem Corneliū uterq; deterruit.Omnibus p̄terea fœlici
ter is locutus se dedit:& qui præcesserant non præripuisse mihi uidentur quæ dici poterāt : sed aperuisse.
Sed multum interest utrū ad consumptā materiā:an ad subactā accedas.crescit:indies scientia:& inuenie/
dis inuenta nō obstāt.Præterea conditio optima ē ultimi parata uerba inuenit quæ instructa nouā faciem
habent nec illis manus inicit tanq̄ aliēis.sunt.n.publica iuriscōsulti negāt qcq̄ publicū usucapi: aut ego te
nō noui:aut ætna tibi saliuā mouet.Iam cupis grande aliqđ & par prioribus scribere:plus.n.sperare mode
stia tibi tua nō permittit:quæ tāta in te est ut uidearis mihi retracturus īgenii tui uires.si uincēdi periculū
sit:tanta tibi priorū reuerētia ē:Inter cætera hoc habet boni sapientia:nō potest uinci.nemo ab altero pōt
uinci:nisi dū ascēditur.dū ad summū pueneris paria sunt.nō ē incremēto locus status.Nunqđ sol suæ ma
gnitudini adiicit:Nūquid ultra q̄ solet & Luna procedit:Maria nō crescūt.Mundus eundē habitū ac mo
dū seruat.Extollere se quæ iustā magnitudinē impleuere nō possunt.Quicūq; fuerint sapiētes:pares erūt
& æquales habebit unusquisq; ex his proprias dotes.Alius erit affabilior:alius expeditior:alius prōptior ī
eloquēdo:alius facundior:illud de quo agit quod beatū facit:æquale est in omnibus.An Aetna tua possit
sublabi:& in se ruere.An hoc excelsum cacumen & conspicuum p uasti maris spatia detrahat assidua uis
ignū nescio.Virtutē nō flāma:nō ruina iferius adducet:hæc una maiestas deprimi nescit : ne proferri ul/
tra:nec referri potest.Sic huius ut cælestiū statura magnitudo ē.Ad hanc nos conemur educere: iam mul/
tum operis effectū ē.Immo si uerū fateri uolo.non multum:nec enim bonitas est pessimus eē meliorem.
Quis oculis glorietur:Quis suspicetur diē:cui sol p caliginem splēdet:licet contētus interim sit effugisse
tenebras:adhuc non fruitur bono lucis.Tunc animus noster habebit quod gratulet sibi:cū emissus his te
nebris:in quibus uolutat non tenui uisu clara prospexerit:sed totū diē admiserit.& redditus cælo suo fue
rit cum receperit locū quē occupauit sorte nascendi:sursum illū uocant initia sua.erit autē illic : etiā anteq̄
hac custodia exoluat:cū uitia disiecerit.purusq; ac leuis:in cogitationes emicuerit.Hoc nos agere Lucili
charissime.in hoc ire impetu toto.licet pauci sciant:licet nemo uiuat.Gloria umbra uirtutis est : etiam in
uitam comutabitur.Sed quemadmodum umbra aliquando antecedit : aliquando sequitur : uel a tergo
est.ita gloria aliquādo ante nos ē:uiscendāq; se præbet:aliquando in aduerso est.maiorq; quo serior ubi i/
uidia secesserit.Quādiu uidebatur furere Democritus uix recepit Socratē fama:q̄diu Catonē ciuitas igno
rauit respuit:nec intellexit:nisi cum perdidit Rutuli innocentia ac uirtus lateret:nisi accepisset iniuriam:
dū uiolatur effulsit:Nunqđ non sorti suæ gratias ægit:& exiliū suum complexus ē:de his loquor:quos il
lustrauit fortuna dū uexat:Quā multorū profectus non in notitiā euascere post ipsos:q̄ multos fama non
excepit:sed eruit:Vides Epicuum quē tantopere nō tantū eruditiores:sed hæc quocūq; imperitorū turba
miret.hic ignotus ipsis Athenis fuit circa quas delituerat.Multis itaq; iam annis Metrodoro suo supstes
in quadā epistola sua:cū amicitiā suā.Metrodori grata cōmemoratione cecinisset : hoc nouissime adiecit:
nil sibi & Metrodoro inter tanta bona nocuisse q̧ ipsos illa nobilis Græcia nō ignotos solū hūisset:sed pe
ne inauditos.Nunquid ergo nō postea q̄ esse desierat inuentus est:Nunqđ non opinio eius emituit: Hoc
Metrodorus quoq; in quadam epistola confitetur se & Epicurum non satis enituisse.sed post se:& Epicu
rum magnū paratuq; nomē habituros:& qui uoluissent per eadē ire uestigia.Nulla uirtus latet:& latuis/
se non ipsius est damnum.Veniet qui conditam:& seculi sui malignitate cōpressam dies publicet.Paucis
natus est:qui populum ætatis suæ cogitat.Multa annorum milia:multa populorū superuenient.Ad illa re/
spice:etiam si omnibus tecum uiuentibus silentium liuor induxerit.Venient qui sine offensa sine gratia iu/
dicēt:si qđ ē præciū uirtutis ex fama:nec hoc interit:ad nos qdem nihil pertinebit posterorum sermo:ta/
men etiam non hæc sentientes colet:ac frequentabit:Nulli nō uirtus & uiuo: & mortuo rettulit gratiam
si modo illam bona secutus est fide:si se non exornauit & pinxit:sed idem fuit. siue ex denuncio uideba/
tur:siue imparatus ac subito.Nihil simulatio proficit:paucis imponit leuiter extrinsecus iducta facies.Ve
ritas in omnem sui partē eadē est.Quæ decipiūt nihil habēt solidi.Tenue est mendacium:perlucet si dili/
genter inspexeris. Vale.

Epistola.lxxx.De exercendo in philosophia ingenio.Et q̧ uera libertas excusso metu mortis & pauper
tatis acquiritur.

h Odierno die non tantum meo beneficio mihi uaco.sed spectaculi q̧ oēs molestos ad speromachiā
auocauit.Nemo irrumpit nemo cogitationē meā impediet.quæ hac ipsa fiducia pcedit audacius

Non crepuit subinde hostium:non alleuabitur uelum. Licebit uno uadere quod magis necessarium ẽ p se emitti:& suam sequenti uiam. Nõ ergo sequor priores:facio sed permitto mihi inuenire aliquid & mutare & relinquære.non seruio illis & assentior. Magnum tamen uerbum dixi qui mihi silentium promittebã:& sine interpellatore secretum. Ecce ingens clamor ex stadio profertur:& me non excutit mihi: sed ĩ ipsius rei contentionem transfert. Cogito mecũ q̃ multi corpora exerceant.ingenia q̃ pauci. quãtus ad spectaculum non fidele & luxuriosum fiat concursus:quãta sit circa artes bonas solitudo. q̃ imbecilli animo sint quorum lacertos humerosq; miramur.illud maxime reuoluo mecum:si corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam potest.qua & pugnos pariter & calces:non unius hominis ferant.qua solem ardentissimum in feruentissimo puluere sustinens aliquis:& sanguine suo madens diem ducat. Quanto facilius animus corroborari possit.ut fortunæ ictus inuictus excipiat:ut proiectus & conculcatus exurgat. Corpus enim multis eget rebus:ut ualeat. Animus ex se crescit seipse alit:se exercet.illi multo cibo : multa potione opus est:multo oleo:longa deniq; opera. Tibi continget uirtus sine apparatu:sine impensa quicquid facere te bonum tecum est. Quid tibi opus est:ut sis bonus? Velle. Quid autem melius potest uelle: q̃ eripere te huic seruituti:quæ omnes præmit? Quam mancipia quoq; conditionis extremæ:& in his sordibus nata:omni modo exuere conantur? Peculium suum quod parauerunt uentre fraudato pro capite numerant? Tu enim non concupisces quanticunq; ad libertatem peruenire:qui te in illa putes natũ. Quid ad arcam tuam respicis? Emi non potest. Itaq; in tabellas uanum conicitur nomen libertatis. quam nec qui emerunt:habent:nec qui uendiderunt. Tibi des oportet bonum istud a te petas. Libera te primum metu mortis illa primum nobis iugum imponit.deinde metu paupertatis:Si uis scire q̃ nihil in illa mali sit:cõpara inter se pauperum & diuitum uultus. Sæpius pauper:& fidelius ridet. Nulla sollicitudo in alto est: etiam siqua incidit cura:uelut nubes leuis transit : Horum qui fœlices uocantur : hilaritas ficta est : aut grauis:& suppurata tristitia.eo quidem grauior quia interdum non licet palam esse miseros:sed inter ærũnas cor ipsum excedentes:necesse est agere fœlicem. Sæpius hoc exemplo mihi utendum est:nec enim ullo efficacius exprimitur:hic humanæ uitæ mimus:qui nobis partes has quas male agamus assignat.ille q in scæna latius icedit:& hæc resupinus dicit. Ea impero Argis. Regna mihi liquit Pelops qua Põto ab Hellesp. atq; ab Ionio mari urgeť Isthmos:seruus est:quinq; modios accipit.& quinq; denarios.ille qui superbus atq; impotens:& fiducia uirium tumidus ait:q; nisi quieueris Menelae hac dextera occides:diurnum accipit:in centuculo dormit. Idem de istis licet omnibus dicas:quos supra capita hominum : supraq; turbam delicatos:lectica suspendit. Omnium istorum personata fœlicitas est.cõtemnes illos si dispoliaueris: equum empturus:solui iubes stratum detrahis uestimenta uenalibus:ne qua uitia corporis lateant hominem enim inuolutũ æstimas. Mãgones quicquid ẽ quod displiceat aliquo lenocinio abscundũt:Itaq; emẽtibus ornamenta ipsa suspecta sunt. Sine crus alligatũ:siue brachiũ aspicieres nudari iuberes:& ipsum corpus tibi ostendi. Vides illũ Scithiæ Sarmathiæue. Regem insigni capitis decorum: si uis illum æstimare: totũq; scire qualis sit:fasciã solue:multũ mali sub illa latet. Quid de aliis loquor? si perpẽdere te uoles:se pone pecuniam:domũ:dignitatẽ.intus teipsum considera:nõ q̃lis sis aliis credas. Vale.

Epistola.lxxxi.q; pp ingratitudinem non ẽ a beneficiis cessandũ. Et de cõpensatiõe iniuriæ & beneficii. Et q; nemo scit referre gratiã:nisi solus sapiẽs. Et de bono gratitudinis:& ingratitudinis malo.

qVæreris incidisse te in hominẽ ingratũ:si hoc nũc primũ:age aut fortunæ:aut diligentiæ tuæ gratias. Sed nihil facere hoc loco diligentia potest:nisi te malignũ. Nã si hoc periculũ uitare uolueris: non dabis beneficia. Ita ne apud aliũ pereant:apud te peribunt:non respondeant potius q̃ non dentur:& post malã segetẽ serendũ est. Sæpe quicquid perierat:assidua infœlicis soli sterilitate: unius anni restituit ubertas. Est tãti:ut gratũ inuenias experiri:& ingratos. Nemo habet tã certam in beneficiis manũ: ut nõ sæpe fallať:aberrẽt ut aliquãdo hæreant:post naufragiũ maria tentãť. Fœneratorẽ non fugat a foro coactor. Cito inerti ocio uita torpebit:si relinquendum est quicquid offendit. Te uero benigniorem hæc ipsa res faciet. Nã cuius rei euentus incertus est id ut aliquando procedat.sæpe tentandũ est. Sed de isto satis multa locuti sumus in his libris qui de beneficiis inscribunť.illud magis quærẽdũ uideť quod non satis ut existimo explicatũ est:an id qď ꝓfuit nobis:si postea nocuit parea fecerit:& nos debito soluerit. Adiice si uis:& illud multo plus postea nocuit:q̃ ante profuerat. Si rectã illã rigidi iudeis sententiam quæris:alteq; ab altero absoluet.& dicet:q̃uis iniuriæ ꝑpõderẽt tamẽ beneficiis doneť:qď ex iniuria supest:plus nocuit:sed primo profuit:itaq; habeať & temporis ratio. Iam illa manifestiora sunt:q̃ ut admoneri debeas: quærendum esse q̃ libenter profuerit:q̃ inuitus nocuerit:quoniam animo & beneficia & iniuriæ constãt. Nolui beneficiũ dare. Victus sum:aut uerecũdia:aut instantis pertinacia:aut spe. Eo animo quicquã debetur.quo datur:nec quãtũ sit:sed a quali profectũ uolũtate perpenditur. Nunc cõiectura tollať & illud beneficiũ fuit:& hoc qď modũ beneficii prioris excessit iniuria est. Vir bonus utroq; calculos sic ponit : ut se ipse circũscribat:beneficio adiicit:iniuriæ demit. Alter ille remissior iudex:quẽ esse me malo:iniuriæ obliuisci debebit:officii meminisse. Hoc inq̃ iustitiæ certe cõuenit:suũ cuiq; reddere:beneficio gr̃am: iniuriæ talionem:aut certe gr̃am malã. Verum erit istud:cum aliis iniuriã fecerit:alius beneficium dederit. Nam si. Idem est beneficio ius iniuriæ extinguiť. Nã cui etiã si merita nõ antecessissent:oportebat ignosci: post beneficia lædenti plus q̃ uenia debetur. Non pono utriq; par præciũ:pluris existimo beneficiũ : q̃ iniuriam. Non omnes grati sciunt beneficium debere. Potens etiam imprudens ac rudis & unus de turba utiq; dũ prope sibi est:reddere beneficiũ.& pensare ab accepto. Ignorat autẽ quãtum pro hoc debeat. Vni sapienti notum est quanti res quæq; taxandã sit. Nã ille de quo loquæbar modo stultus:etiã si bonæ uoluntatis est

aut minus q̄ debet:aut tempore:aut quo nō debet loco nō reddit id quod referēdum eſt effundit atq; abii
cit.Mira in q̄buſdā rebus uerbo℞ ꝓprietas eſt:& cōſuetudo ſermonis antiq:quædam efficaciſſimis & of/
ficia docentibus notis ſignat.Sic certe ſolemus loqui.Ille illi gratiam retulit.Referre eſt ultro quod debe/
as afferre.Non dicimus gratiam reddidit:reddunt enim:& qui repoſcuntur:& qui inuiti. & qui ubilibet
& qui per alium.non dicimus repoſuit beneficium:aut ſoluit.Nullū enim nobis placuit quod ære alieno
conuenit.Verbū referre eſt ad eū a quo acceperis referre:hæc uox ſignificat uoluntariā rōnem:qui retulit:
ipſe ſe appellauit.Sapiens omnia examinabit ſecum:quantū acceperit:a quo: quando: ubi: quemadmodū
Itaq; negamus quenq; ſcire gratiam referre niſi ſapientē:non magis q̄ beneficiū dare quiſq̄:niſi ſapiens hic
ſcilicet qui magis gaudet dato:q̄ alius accepto hoc aliquis inter illa numerat:quæ uidemur inopinata om
nibus dicere παράδοξα græci uocāt.& ait:Nemo ergo ſcit præter ſapientem referre gratiā:ergo nec q̄d
debet creditori ſuo reponere quiſq̄ ſcit alius.Nec cū emit aliquam rem præcium uenditori per ſoluere ſi/
ne nobis fiat inuidia.Scito idem dicere Epicurum.Metrodorus certe ait ſolum ſapientem ſcire gratias re
ferre.Deinde idem admiratur cum dicimus ſolus ſapiēs ſcit amare:ſolus ſapiens amicus eſt:atqui & amo
ris & amicitiæ pars eſt referre gratiam ſcire.Immo hoc magis uulgare eſt & in plures cadit q̄ uera amici/
tia.Deinde idem admiratur.quod dicimus fidem niſi in ſapientem non eſſe:tanq̄ non idem ipſe dicat: an
tibi uidetur fidem habere:qui referre gratiam neſcit.Deſinant itaq; infamare nos tanq̄ incredibilia iactan
tes & ſciant apud ſapientem eſſe ipſa honeſta:apud uulgum ſimulachra re℞ honeſta℞ & effigies. Nemo
referre gratiam ſcit:niſi ſapiens ſtultus quoq; utcunq; ſcit.& quemadmodum poteſt referat: Scientia illi
potius q̄ uoluntas deſit.Velle non diſcitur.Sapiens inter ſe omnia cōparabit.maius enim opus.aut minus
ſit:q̄uis idē ſcit:tempore loco:cauſa.Sæpe enim hoc non potuerunt diuitiæ in domū & infuſæ: quod op/
portunæ dati mille denarii:multum enim intereſt donaueris ac ſuccureris:ſeruauerit illum tua liberali/
tas:an inſtruxerit.ſæpe quod datur exiguum eſt quod ſequitur ex eo magnum:quantū autem exiſtimas i
tereſſe:utrū aliquis quod dederat:uel præſtiterit ſumpſerit an beneficium acceperit ut daret? Sed ne in ea
dem:quæ ſatis ſcrutati ſumus reuoluamur in hac cōparatione beneficii & iniuriæ:uir bonus iudicabit q
dem quod erit æquiſſimū:ſed beneficio fauebit:in hāc erit partem procliuior.Plurimū āt momēti perſo-
na ſolet afferre in rebus eiuſmodi:dediſti mihi beneficiū in ſeruo:iniuriā feciſti in patre ſeruaſti mihi filiū
ſed patrem abſtuliſti.Alia deinceps per quæ procedit omnis collatio proſequat̃ & ſi id puſillum erit: q̄d
interſit:diſſimulabit ēt ſi multū fuerit.Sed ſi id donari ſalua pietate ac fide poterit remittet.ſiſi ad ipſum
tota ꝑtinebit iniuria.Summa rei hæc eſt facilis erit in cōmutando:patiet̃ plus imputari ſibi: inuitus bene
ficiū p cōpenſationē iniuriæ ſoluet:in hāc partē inclinabit:ut uerget:ut cupiat debere grām cupiat referre.
Erat enim ſiquis beneficiū accipit libentius q̄ reddit. Quanto hilarior eſt qui ſoluit:q̄ qui mutuat̃ tanto
debet lætior eſſe qui ſe maximo ære alieno accepti beneficii exonerat:q̄ cui cū accipiēs maxime obligatur.
Nā in hoc quoq; fallunt̃ ingrati:q; creditori quidē præter ſortē extra ordinē numerāt beneficio℞ autem
uſum eſſe gratuitum putant & illa creſcunt mora tantoq; plus ſoluendū eſt:quāto tardius. Ingratus eſt q
beneficium reddit ſine uſura.Ita huius rei quoq; habetur ratio:cum conferentur accepta & expenſa.Om/
nia facienda ſunt:ut q̄ gratiſſimi ſimus noſtrum.n.hoc bonū eſt.Quēadmodū iuſticia nō ē:ut uulgo cre/
dit̃:ad alios pertinens magna pars eius in ſe reddit.Nemo nō cū alteri prodeſt:ſibi profuit.non eo nomīe
dico quo ualet adiuare adiutus.protegere defenſus:quod bonū exēplū circuitu ad facientem reuertitur: ſi/
cut mala exēpla recidūt in auctores:nec ulla miſeratio contingit his qui patiuntur iniurias quas poſſe fieri
faciendo docuerunt:ſed quod uirtutū omniū præciū in ipſis eſt:Non enim exercent̃ ad ꝓmium:recte facti
feciſſe merces eſt.Gratus ſum:non ut alius mihi libentius præſtet priori irritatus exēplo:ſed ut rem iucū
diſſimam:ac pulcherrimam faciam.Gratus ſum:non quia expedit:ſed quia iuuat. Hoc ut ſcias ita eſſe ſi
gratum eſſe non licebit niſi ut uidear ingratus.Si reddere beneficiū:nō aliter q̄ per ſpeciem iniuriæ pote/
ro æquiſſimo animo ad honeſtū cōſiliū per mediā infamiā tendā.Nemo enim mihi uidet̃ pluris æſtima/
re uirtutē.nemo illi magis eſſe deuotus:q̄ qui boni uiri famam perdidit:ne cōſcientiam perderet. Itaq; ut
dixi maiore tuo:q̄ alterius bono gratus illi enim uulgaris & quotidiana res contingit recipere:quod dede
rat tibi magna & ex beatiſſimo animi ſtatu profecta:gratū fuiſſe.Nam ſi malitia miſeros facit: uirtus bea
tos gratū autē eſſe uirtus eſt:rē uiſitatā reddiſti:inæſtimabilē cōſecutus es grati conſcientiam: quæ niſi in
animū diuinū fortunatūq; nō peruenit.In contrarium autē huic affectū ſumma iſœlicitas urget.Nemo ſi
bi gratus ē:miſer erit.Non differo illū ſtatim miſer eſt:Itaq; ingrati eſſe uitemus:non aliena cauſa: ſed no/
ſtra.Minimū ex nequitia:leuiſſimūq; ad alios redundat:quod peſſimum ex illa eſt & ut ita dicam:ſpiſſiſſi
mū doni remanet:& præmit habentē.Quēadmodū Attalus noſter dicere ſolebat.Malicia ipſa maximam
partem ueneni ſui bibit:illud aūt uenenū quod ſerpentes in alienā perniciē proferunt ſine ſua cōtinēt.non
eſt huic ſimile hoc habentibus peſſimū eſt.Torquet īgratus ſe:& macerat:odit quæ accepit: quia redditu
rus eſt:& extenuat.Iniurias uero dilatat atq; auget.Quid āt eo miſerius:cui beneficia excidunt:hærent in
iuriæ? At contra ſapientia exornat omne beneficium.ac ſibi ipſa commendat:& ſe aſſidua eius cōmemo/
ratione delectat.Malis una uoluptas eſt:& hæc breuis:dum accipiunt beneficia:ex quibus ſapienti longū
gaudium manet:ac perenne.Non enim illud accipere:ſed accepiſſe delectat:quod immortale eſt & aſſidu
um.illa contemnit:quibus læſus eſt.nec obliuiſcitur per negligentiam:ſed uolens.Non uertit omnia i pe
ius.nec quærit cui imputet caſum:& peccata hominum ad fortunam potius refert:non calumniatur uer/
ba:nec uultus:quicquid accidit:benigne interprætando leuat:nec offenſæ potius:q̄ officii meminit:quan
tum poteſt i priore ac meliore ſe memoria detinet:nec mutat animum aduerſus benemeritos.niſi multū

malefacta praecedunt & manifestum contuenti etiam distrimē est. Tum quoq; in hoc dūtaxat: ut talis sit post maiorē iniuriā, qualis ante beneficiū. Nam cum beneficio par iniuria est: aliquid in animo beniuolentiae remanet. Quēadmodū reus sententiis paribus absoluitur: & semper quicquid dubiū est: humanitas īclinat in melius. Sic animus sapientis: ubi paria maleficiis merita sunt desinet quidē debere: sed non desinet uelle debere. Et hoc facit. quod qui accepto quod praestiterant usuram uel hi remittūt: uel tabulas nouas soluunt. Nemo autem gratus esse potest: nisi contempserit ista propter quae uulgus insanit. Si referre uis gratiam: & in exilium eundū est: & effundendus sanguis: & suspicienda aegestas: & ipsa innocentia saepe maculanda: indignisq; obiicienda rumoribus nō paruo cōstat sibi homo gratus. Nihil charius aestimamus: q̄ beneficium quod diu petimus: nihil uilius cum accepimus. Quaeris quid sit: quod obliuionem nobis acceptorꝫ faciat? Cupiditas accipiendorꝫ. Cogitamus non quid imperatum: sed quid impetrandum sit Abstrahunt a recto diuitiae: honores potentiae: & caetera quae opinione nr̄a chara sunt: praecio suo uilia. Nescimus aestimare res de quibus non cum fama: sed cum reꝫ natura deliberandū est. Nihil habent ista magnificū quo mētes nostras in se trahāt: praeter hoc ꝙ mirari illa consueuimus. Nō enim qa concupiscenda sint laudantur: sed concupiscuntur quia laudata sunt. Et cum singulorum error publicū fecerit: singulorꝫ errorem facit publicus. Sed quemadmodum illa credimus: sic & haec fide populi credamus. Nihil esse grato animo honestius. Omnes hoc urbes, omnes etiā ex barbaricis regionibus gentes conclamabūt. In hoc bonis malisq; cōuenient. Erūt qui uoluptates laudēt. Erūt q labores malint. Erūt qui dolorē maximū malū dicāt. Erūt qui ne malū quidē appellēt. Diuitias aliqs ad summū bonū admittet: alius illas dicet malo uitae humanae reptas. Nihil esse eo locupletius cui qđ donet fortuna non inuenit. In tanta iudiciorꝫ diuersitate referendam bene merentibus gratiā omnes tibi: uno qđ aiunt orae affirmabunt. In hoc tam discors turba consentiet: cum interim iniurias pro beneficiis reddimus: Et prima causa cur quis ingratus sit: si satis gratus esse non potuit. Eo perductus est furor. ut periculosissima res sit beneficia in aliquē magna conferre. Nam quia putat non reddere turpe: nō uult esse cui reddat. Tibi habe quod accepisti: non repeto: nō exigo: profuisse tutū sit. Nullū est odiū perniciosius: q̄ me beneficii uiolari pudere. Vale.

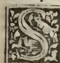
Epistola. lxxxii. De inerti quiete uel ocio inducit de morte disputationē: ꝙ licet speciē habeat mali: non tamē ē bonū uel malū. Quā cōcertationē reprobās: īfert cōtra mortē nō uerbis: sed rebus pugnandū.

Esii iam de te esse solicitus. Quē inquis deorꝫ sponsorē accepisti? Eū. s. qui neminē fallit: animum recti ac boni amatorē. In tuto pars tui melior ē: potest tibi fortuna iniuriā facere. Quod ad rē magis pertinet non timeo ne tu facias tibi. i. qua ire coepisti: & in isto te uitae habitu compone placide non molliter. Malo mihi esse male q̄ molliter. Nunc sic accipe quemadmodum a populo solet dici: dure: aspere: laboriose: audire solemus. Sic quorumdam uitam laudari: quibus inuidetur molliter uiuit: hoc dicunt mollis est. Paulatim enim effoeminatur animus: atq; in similitudinem ocii sui & pigritiae ī qua iacet soluitur. Quid ergo: uiro non uel obrigescere satius est? Deinde mortem delicati timent: cui uitam suam fecerint similem. Multum interest inter ociū & conditiuum. Quid ergo inquis non satius est: uel sic iacere: q̄ in istis officiorum uerticibus uolutari? Vtraq; res detestabilis est & contractio & torpor. puto aeque q in odoribus iacet mortuus est: q̄ qui rapitur unco. Ociū sine litteris mors est & hoīs uiui sepultura. Quid deniq; prodest secessisse tanq̄ nos trans maria non solicitudinum causae prosequantur. Quae latebra est in quam non intret metus mortis? quae tam emunita & in altum subducta uitae quies: quam non dolor territet? Quocunq; te abdideris: mala humana circunstrepent multa extra sunt quae circūeunt nos: quae aut fallant: aut falli urgeant: multa intus quae in media solicitudine exaestuāt. Philosophia circundanda est ī expugnabilis murus: quem in fortuna multis machinis lacessitum non transit. In insuperabili loco stat aīus: qui externa deseruit: & arce se sua uendicat. īfra illum omne telum cadit. Non habet ut putamus fortuna longas manus. Neminem occupat nisi haerentem sibi. Itaq; quantum possumus ab illa resiliamus quod sola praestabit sui naturaeq; conditio. Si sciat quo iturus sit: unde ortus: quod illi bonum: quod malū sit: qd petat? quid deuitet? quae sit illa ratio quae appetenda aut fugienda discernat qua cupiditatum mansuescit insania timorum seuitia compescitur: Haec qdā putāt se ipsos etiam sine philosophia repressisse. Sed cū securos aliquis casus expertus est exprimitur sera confessio: magna uerba excidunt. Cū tortor poposcit manum: cū mors accessit propius possis dicere illi: Facile prouocabas mala absentia. Ecce dolor quem tolerabilem esse dicebas. Ecce mors contra quam multa animose locutus es. Sonant flagella: gladius micat. Nūc animus opus Eneas nūc pectore firmo. Faciet autem illud firmum assidua meditatio: si non uerba exercueris sed animū: si contra mortem te praeparaueris aduersus quā non exhortabitur: nec attollet qui cauillationibus tibi persuadere tentauerit mortem malū non esse. Libet enim mi Lucilli uirorꝫ optime ridere ineptias graecas quas nondum q̄uis mirer excussi. Zenō noster hac collectione utitur. Nullum malū gloriosum est. Mors autem gloriosa est. Mors ergo non est malum. Profecisti liberatus sum metu. Post haec non dubitabo porrigere ceruicem. Non uis seuerius loqui: nec morituro risum mouere. Non mehercule facile tibi dixerim. Vtrū ineptior fuerit qui se hac interrogatione iudicauit mortis metum extinguere an qui haec tanq̄ ad rem pertineret conatus est soluere. Nam & ipse interrogationem contrariam opposuit ex eo natam ꝙ mortem inter indifferentia ponimus: quae αδιαφορα graeci uocant. Nihil inquit indifferens gloriosum est. Mors autem gloriosum est. Ergo mors non est differens. haec interrogatio uides ubi obrepat. Mors non est gloriosa: fortiter autem mori gloriosum est: & cum dicis indifferens nihil gloriosum ē. concedo tibi ita ut dicam nihil gloriosum esse: nisi circa indifferentia: indifferentia esse dico: idest nec bona: nec mala. morbum dolorem paupertatem: exiliū: mortē. Nihil horum per se gloriosum ē nihil tamen

laudatur sine his. Laudatur enim pauper uoluntarius: non paupertas: sed quem non submittit non incuruat: Laudatur enim non exilium: sed qui hoc non doluit q̃uis iuisset. Laudatur nõ dolor sed ille quem nihil coegit dolor. Nemo mortem laudat: sed eum cuius mors ante abstulit animum q̃ cõturbauit. Omnia ista per se nõ sunt honesta nec gloriosa: sed quicquid ex illis uirtus adiit: tractauitq; honestũ ac gloriosum facit. Illa in medio sunt posita. Interest utrum malitia an uirtus manum admouerit. Mors enim illa quæ i Catone gloriosa est: in Bruto statim turpis est & erubescenda. Hic enim Brutus qui cum moriturus mortis moras quæreret: ad exonerandũ uentrẽ secessit: & uocatus ad mortẽ iussusq; præbere ceruicẽ: præbebo inquit ita ut uiuam. Quæ dementia est fugere cum retro ire non possis. Præbebo inquit ita ut uiuam pœnæ adiecit: uel sub Antõio. O hominem dignũ qui uitæ dederetur: Sed ut cœperã dicere. Vides ipsam mortem: nec malum esse nec bonum. Cato honestissime illa usus est: turpissime Brutus. Omnis res quod non habuit decus uirtute addita summit. Cubiculũ lucidũ dicimus: hoc idem obscurissimum ẽ nocte: dies illi lucem infundit: nos eripit. Sic istis quæ a nobis indifferentia ac media dicuntur: diuitiis: uiribus: formæ honoribus: regno. Et cõtra morti: exilio: malæ ualitudini: doloribus quæq; alia: aut minus: aut magis pertimuimus: aut malitia: aut uirtus dat boni uel mali nomẽ. Massa per se nec calida nec frigida est: in fornacẽ cõiecta cõcaluit. in aquã remissa refrixit: Mors honesta ẽ per illud quod honestũ ẽ: id est uirtus: & animus externa contẽnens. Sunt & eorum mi Lucilli quæ appellantur media grande discrimen. Non enĩ sic mors indifferens est quomodo utrum capillos pares habeas necne. Mors inter illa est: quæ mala q̃dem non sunt: habent tamen mali speciem. Sui amor est & permanendi conseruandiq; se insita uoluntas: atq; aspernatio dissolutionis: quia uidetur nobis multa bona eripere: & nos ex hac cui assueuimus rerum copia educere. Illa quoq; res morti nos alienat q; hæc iam nouimus. Illa ad quæ transituri sumus nescimus q̃lia sint: & horremus ignota. Naturalis præterea tenebrarum metus est in quas adductura mors creditur. Itaq; etiam si indifferens mors est: non tamen est quæ facile negligi possit. Magna exercitatione durandus est animus: ut conspectum eius accessumq; patiatur. Mors contẽni debet magis q̃ solet. multa enim de illa credimus: multorum ingeniis certatum est ad augendam eius infamiam: descriptus est carcer infernus & perpetua nocte oppressa regio: in qua ingens ianitor Orci ossa super recubans antro semesa cruento. Aeternum latrans exangues terreat umbras: Sed etiam cum persuaseris istas fabulas esse: nec quicq̃ defunctis superesse quod timeant: subit alius metus. Aeque enim timent ne apud inferos sint q̃ ne usq̃ his aduersantibus quæ nobis effundit longa persuasio. fortiter pati mortem: quid ni gloriosum sit? & inter maxima opera mentis humanæ quæ nunq̃ ad uirtutem exurget: si mortem malum esse crediderit. exurget si putauerit indifferens esse. Non recipit rerũ natura ut aliquis magno animo accedat ad id quod malum iudicat pigre ueniet. & cunctanter. Non ẽ autem gloriosum: quod ab inuito & tergiuersante fit: nihil facit uirtus: quia necesse est. Adiice nunc q; nihil fit honeste: nisi cui totus animus incubuit atq; affuit: cui nulla parte sui repugnauit. Vbi autem ad malum acceditur: aut peiorum metu fit: aut spe bonorum ad quæ peruenire tanti sit deuorata unius mali patiẽtia. Dissident inter se iudicia facientis. Hinc ẽ q; iubeat proposita perficere: illinc q; retrahat: & ab re suspecta ac periculosa fugiat. Igitur in diuersa distrahitur: Si hoc est perit gloria. Virtus enim concordi animo decreta peragit: non timet quod facit. Tu ne cede malis: sed cõtra audacior ito q̃ te tua fortuna sinet. Non ibis audacior: si mala illa esse credideris. Eximendum est hoc e pectore aliquando hæsitabit impetum morata ta suspitio retrudetur in id quod inuadendũ est. nostri quidem uideri uolunt Zenonis interrogationẽ uerã esse. Fallacẽ aũt alterã & falsam. quæ illi opponitur: Ego non redigo ista ad legẽ dialecticã: & ad illos artificii ueternosissimi nodos. Totum genus istud exturbãdũ iudico quo circũscribi sese qui interrogatur existimat: & ad cõfessionẽ perductus aliud respõdet. aliud putat pro ueritate. Simplicius agendũ est contra metũ fortius. Hæc ipsa quæ uoluuntur ab eis soluere malim: & expendere ut persuadeã: nõ ut imponã. In aciem ducturus exercitũ pro cõiugibus ac liberis mortem obiturum quomodo exhortabitur? Do tibi Fabios totũ. R. P. bellum in unam trãsferentes domũ. Laconas tibi ostẽdo in ipsis thermopylarũ angustiis positos: nec uictoriã sperãt nec reditũ. Ille locus illis sepulchrũ futurus est. Quemadmodũ exhortaris ut totius gentis ruinã obiectis corporibus excipiãt & uita potius q̃ loco cedant. Dices quod malũ est. gloriosum non est. Mors gloriosa est. mors ergo non est malũ. O efficacem contentionem. Quis post hanc dubitet se ifestis ingerere mucronibus & stans mori. At ille leonidas q̃ fortiter illos allocutus est. sic inquit: Commilitones prandete tanq̃ apud inferos cœnaturi. Non in ore creuit cibus. non hæsit in faucibus: non elapsus ẽ manibus. Alacres & ad prandiũ illi processerãt & ad cœnã. Quid dux ille Romanus qui ad occupandũ locũ milites missos cum per igentem hostiũ exercitũ ituri essent sic allocutus est. Ire commilitones illo necesse est unde redire non est necesse. Vides q̃ simplex & imperiosa uirtus sit. Quẽ mortaliũ circũscriptiones uestræ fortiorẽ facere quẽ erectiorẽ possunt? Frangunt animum q̃ minus nunq̃ cõtrahẽdus est: & in minuta ac spinosa cogendus q̃ cũ aliq̃d grande cõponit: nõ trecentis sed omnibus mortalibus mortis timor detrahi debet. Quomodo illos doces malum non esse? Quomodo opiniones totius æui quibus protinus infantia imbuitur euinces. Quod auxiliũ inuenies? Quid dices imbecillitati humanæ? Quid dices quo inflãmati in media pericula irruant. Qua oratione hunc timendi cõsensum. quibus ingenii uiribus obnixã contra te persuasionem humãi generis auertis. Verba mihi captiosa componis: & interrogatiũculas nectis. magnis telis magna portenta feriuntur. Serpentem illũ in Africa sæuũ & romanis legionibus bello ipso terribiliorem frustra sagittis fundisq; petierunt. Ne pythio quidem uulnerabilis erat cum ingens magitudo pro uastitate corporis solida ferrum & quicquid humanæ torserant manus reiiceret. Molaribus demum saxis fracta est: & aduersus mortem totã munita iacularis

ſub utilitas reddit. Vale. Explicit liber undecimus.

Incipit duodecimus. Epiſtola.lxxxiii.De ſtatu ſenectutis ſuæ.De frugali conuerſatione ſua. Et de ebrietate primo aliquo℞:Deinde ſuam ponit ſententiam.

Ingulos tibi dies meos:& quidẽ totos indicari iubes.Bene de me iudicas ſi nihil eſſe in illis putas quod abſcondã.Sic certe uiuendũ eſt tanq̃ in conſpectu uiuamus:ſic cogitandũ tanq̃ aliquis inſpecturus intimum proſpicere poſſit & poteſt. Quid eni prodeſt homine aliqd eſſe ſecretũ?Nihil deo clauſum eſt.Intereſt animis noſtris & cogitatiõibus mediis iterue nit:ſic iteruenit dico tanq̃ aliqdo diſcedat.Faciam ergo quod iubes:& quid agã: & quo or dine libenter tibi ſcribã.Obſeruabo me ꝓtinus:& qđ eſt utiliſſimũ diem meũ recognoſcã. Hoc nos peſſimos facit:ꝙ nemo reſpicit uitã ſuã quid facturi ſimus cogitamus:& id raro quid fecerimus nõ cogitamus.Atqui cõſiliũ futuri ex præterito uenit hodiernus dies ſolidus ẽ:nemo ex illo qcq̃ mihi eri puit totus inter ſtratũ lectionem ꝗ diuiſus eſt.minimũ exercitationi corporis datum eſt. Et hoc nomine ago gratias ſenectuti.Non magno mihi conſtat:cũ me moui laſſus ſum.hic aũt eſt exercitationis etiã for tiſſimis finis.Progymnaſios meos ſi qris unus mihi ſufficit.Valerius puer ut ſcis mihi amabilis:ſed muta bitur:iam aliquem teneriorem quæro.Hic quidẽ ait nos eandẽ criſim habere:quia utriq3 dentes cadunt: ſed iam uix illum aſſequor currentẽ & inter pauciſſimos dies non potero.Vide quid exercitatio quotidia na proficiat cito magnũ interuallũ ſit inter duos diuerſo itinere euntes.Eodem tẽpore ille aſcẽdit:ego de ſcẽdo.Nec ignoras quanto ex his uelocius alte℞ ſiat.Mentitus ſum.Iam enim noſtra ætas non deſcendit: ſed cadit.Quomodo tamẽ hodiernũ certamẽ nobis ceſſerit:quæris? Quod raro curſoribus euenit dictã fecimus.Ab hac fatigatione magis q̃ exercitatione in frigidã deſcẽdi.hæc apud me uocatur pa℞ calida. Il le tantus pſycholutes:qui Kalẽdis ianuariis Euripũ ſalutabã:qui anno nouo.quẽadmodũ legere:ſcribere: dicere aliqđ ſic auſpicabar in uirginẽ deſilire.Primũ ad tyberim trãſtuli caſtra.Deinde ad hoc ſoliũ: qđ cũ ca fortiſſimus ſum:& omnia bona fide fiunt.Sol temperat.Non mihi multũ ad balneũ ſupereſt. Panis de inde ſiccus:& ſine menſa prandiũ:poſt quod non ſunt lauandæ manus.Dormio minimũ:conſuetudinem meam noſti:breuiſſimo ſomno utor:& quaſi interiungo:ſatis eſt mihi uigilare deſiſſe. Aliquando dor miſſe me ſcio:aliquando me ſuſpicor. Ecce Circenſium obſtrepit clamor:ſubita aliqua & immenſa uoce feriuntur aures meæ nec cogitationes meas excutiunt.nec intertũpi quidẽ.fremitũ patiẽtiſſime fero:mul tæ uoces:& in unum conſuſæ pro fluctu mihi ſunt:aut uento ſiluã uerberãte:& cæteris ſine itellectu ſonã tibus.Quid ergo eſt?Nunc cui animũ adiecerim dicam ſupereſt ergo mihi ex externo nunc cogitatio qđ ſibi uoluerint prudentiſſimi uiri:qui te℞ maximarum probationes leuiſſimas & perplexas fecerunt.quæ ut ſint ueræ:mendacio tamen ſimiles ſunt.Vult nos ab ebrietate deterrere Zenon uir maximus huius ſe ctæ fortiſſimæ ac ſanctiſſimæ cõditor.Audi ergo quẽadmodũ colligat.Vi℞ bonũ nõ futu℞ ebriũ. Ebrio ſecretũ ſermonẽ nemo cõmittit:uiro aũt bono cõmittit.ergo uir bonus ebrius non erit.Quẽadmodũ op poſita interrogatione ſimili derideat:attẽde.Satis enim eſt unã ponere e multis.Dormienti nemo ſecretũ ſermonem committit:uiro autẽ bono cõmittit.uir ergo bonus nõ dormit.Quo uno modo poteſt Poſſi donius.Zenonis noſtri cauſam agit:ſed nec ſic quidẽ ut exiſtimo agi poteſt. Ait enim ebriũ duobus mo dis dici.altero cũ aliquis uino grauis eſt & impos ſui.altero ſi ſolet ebrius fieri:& huic obnoxius eſt uitio. Nũc a Zenone dici:q ſoleat ebrius fieri:nõ qui ſit. Huic aũt neminẽ cõmiſſu℞ arcana quæ per uinũ eloq poſſit quod eſt falſum.Prima enim illa interrogatio cõplectitur eum qui eſt ebrius:nõ eum qui futurus ẽ. Plurimũ intereſſe concedes inter ebrioſum & ebriũ.poteſt & qui ebrius eſt:tunc primum eſſe: nec habere hoc uitium:& qui ebrioſus eſt ſæpe extra ebrietatem eſſe.Itaq3 id intelligo quod ſignificare iſto uerbo ſo let.Præſertim cũ ab homine diligentiã profeſſo proponatur & uerba examinante. Aduce nũc ꝙ ſi hoc in tellexit Zenon:& nos intelligere noluit ambiguitate uerbi:quæſiuit locum fraudi.quo faciendum nõ eſt: ubi ueritas q̃ritur.Sed ſi ſane hoc ſenſerit:qđ ſeqẽ falſum eſt:ei qui ſoleat ebrius fieri non cõmitti ſermonẽ ſecretũ.Cogita enim q̃ multis militibus:non ſemper ſobriis & Imperator & Tribunus & Centurio tacen da mandauerit.De illa.C.Cæſaris cæde illius dico qui ſuperato Pompeio.R.P.tenuit.tam creditum eſt ill li Tullio Cimbro q̃ Caſſio.Caſſius tota uita aquam bibit.Tullius Cimber & nimius erat i uino & Sorda lus in hanc rem locutus eſt ipſe.Ego inquit quempiam feram:qui uinum ferre nõ poſſum?Sibi quiſq3 nunc nomineteos:quibus ſcit & uinum male credi:& ſermonem bene. Vnum tamen exemplum: quod occur rit mihi referam ne intercidat.Inſtruenda eſt enim uita exemplis illuſtribus.Non ſemper cõfugiamus ad uetera.L.Piſo urbis cuſtos:ebrius ex quo ſemel factus fuit:maiorem partem noctis i conuiuio exhigebat Vſq3 in horam ſextam fere dormiebat:hoc eius erat matutinum.officium ſuum tamen quo tutela urbis continebatur diligentiſſimæ adminiſtrauit. Huic & diuus Auguſtus dedit ſecreta mãdata:cum illum ꝓ poneret Thraciæ:quam perdomuit.Et Tyberius proficiſcens in campaniam cum multa in urbe:& ſuſpe cta reliquæret:& iuſſa.puto ꝙ bene ceſſerat illi Piſonis ebrietas.Poſtea Coſſum fecit urbis præfectum Vi rum grauem:Moderatum:ſed merſum uino:& madentem:adeo ut ex Senatu aliquando in quem e con uiuio uenerat oppreſſus inexcitabili ſomno tolleretur. Huic tamen Tyberius multa ſua manu ſcripſit: quæ committẽda ne miniſtris quidem ſuis iudicabat.Nullum Coſſo aut priuatum ſecretum aut publi cum elapſum eſt.itaq3 declamationes iſtas de medio remoueamus:Non eſt animus in ſua poteſtate ebrie tate deuictus.Quemadmodum muſto dolia ipſa rumpuntur:& omne quod in imo iacet:in ſummã par tem uis caloris eiectat.Sic uino exæſtuante:quicquid in imo iacet abditum effertur: & prodit in medium Onerati mero:quemadmodum non continent cibum uino redundante: ita ne ſecretum quidem: quod

suum alienumq; est pariter effundunt. Sed q̄uis hoc soleat accidere: ita & illud solet: ut cum his quos sciamus libentius bibere de rebus necessariis deliberemus. Falsum est ergo hoc quod patrocinii loco ponitur ei qui soleat ebrius fieri: non cōmēdari tacitum. Quāto satius est aperte accusare ebrietatem : & uitia eius exponere: quæ etiam tolerabilis homo uitauerit ne dū perfectus & sapiens : cui satis est sitim extinguere: qui etiam si quando orta est hilaritas aliena causa producta longius: tamen citra ebrietatē restitit. Nam de illo uidebimus: an sapientis animus nimio turbetur uino: & faciat ebriis solita. Interim si hoc colligere uis uirꝰ bonū nō debere ebriū fieri. Cur syllogismis agis? dic q̄ turpe sit plus sibi ingerere q̄ capiat: & stomachi sui nō nosse mēsurā: q̄ multa ebrii faciāt: quibus sobrii erubescāt. Nihil aliud esse ebrietatē q̄ uolūtariā insaniā: extēde in plures dies illū ebrii habitū. Nunquid de furore dubitabis? Nunc quoq; nō ē minor: sed breuior. Refer Alexādri macedonis exemplū: qui Clytum charissimum sibi ac fidelissimum inter epulas trāsfodit: & intellecto facinore mori uoluit. Certe diruit omne uitiū ebrietas & incēdit & detegit: obstantē malis conatibus uerecūdiam remouet. Plures enim pudore peccādi: q̄ bona uolūtate ꝓhibitis abstinēt. At ubi animum possiderit nimia uis uini quicquid mali latebat: emergit. Non facit ebrietas: uitia sed protrahit. Tunc libidinosus quidem: ne cubiculum qdem expectat: sed cupiditatibus suis quantum petierint sine dilatione permitrit. Tunc impudicus morbum confitetur: ac publicat. Tūc petulās nō linguā nō manū cōtinet. Crescit īsolēti superbia: crudelitas sæuo: malignitas liuido: omne uitiū taxat & ꝓdit. Adiice illam ignorationē sui dubia: & paꝝ explanata uerba. Incertos oculos gradū errantē. Vertiginē capitis tecta ipsa mobilia uelut aliquo turbine circūagente: totā domū stomachi tormēta cū efferuescit meꝝ: ac uiscera ipsa distendit: tunc tamen utcunq; tolerabile est dū illis uis sua est: qui cū somno uitiat. & quæ ebrietas fuit cruditas facta est. Cogita quas clades ediderit publica ebrietas. Hæc acerrimas gentes bellicosasq; hostibus tradidit. Hæc multorum annorum pertinaci bello defensa mœnia patefecit. Hæc contumacissimos: & iugum recusantes in alienū redegit arbitriū. Hæc inuictos acie mero domuit. Alexādrū cuius mētionē modo feci: tot itinera: tot prælia: tot hyemes: per quas uicta tempoꝝ locorumq; difficultate trāsierat : tot flumina ex ignito cadētia: tot maria tutū dimiserunt. In tēperātia bibēdi: & ille Herculaneus ac fatalis scyphus condidit. Quæ gloria est capere multū: cū pœnes te palma fuerit: & propinationes tuas strati somno ac uomitātes recusauerint cū superstes toti cōuiuio fueris? cū oēs uiceris uirtute magnifica : & nemo uini tam capax fuerit: uinceris a dolio? Marchū Antoniū magnū uiꝝ & igenii nobilis: quæ alia res perdidit: & inextremos mores ac uitia nō romana traiecit: q̄ ebrietas? Nec minor uino exitiales urbi Cleopatræ amor. Hæc illum res: hostem. R. P. hæc hostibus suis imparē reddidit. Hæc crudelem fecit. Cū capita principū ciuitatis cœnanti referrentur. Cū inter apparatissimas epulas luxusq; regales ora ac manus proscriptorum recognosceret. Cū uino grauis sitiret tamen sanguinē intollerabile erat: q̧ ebrius fiebat : cum hoc faceret: quāto intolerabilius: q̧ hæc in ipsa ebrietate faciebat. Fere uiolētiā crudelitas seqtur : Violatur. n. exasperaturq; sanitas mētis quēadmodū difficiles faciunt oculos diutini morbi: ēt ad minimā radii solis offensionem: ita ebrietates continuæ efferat animos: Nā cū sæpe apud se nō sint consuetudine insaniæ durata. Vitia uino concepta: ēt sine illo ualēt. Dic ergo quare sapiens nō debeat ebrius fieri? deformitatē rei & iportunitatem ostēde: rebus nō uerbis: quod facilimum ē. Proba istas quæ uoluptates uocantur ubi transcenderint modū: pœnas esse. Nam si illud argumentaris: sapientē multo uino inebriari: & retinere rectum tenorē: ēt si temulētus sit: licet colligas: nec ueneno potato moritūꝝ: nec opio sumpto dormituꝝ: nec ellebo ro accepto quicquid in uisceribus hærebit eiectuꝝ: deiecturumq;. Sed si tentant pedes: lingua non cōstat. Quid est quare illū existimes in parte sobriū esse: in parte ebrium? Vale.

Epistola. lxxxiiii. De alternatione lectionis & stili: & quomodo alioꝝ dicta per transformationem nostra facere debemus.

i Tinera ista quæ segnicię mihi excutiūt & ualitudini meæ prodesse iudico & studiis. Quare ualitudinē adiuuent uides: cū pigrum me & negligentem corporis litterarum amor faciat aliena opera exerceo. Studio q̄re prosint idicabo. A lectionibus nō recessi. Sūt āt ut existimo necessariæ. Primū ne sim me uno cōtētus: deide ut cū ab aliis quæsita cognouero: tū & de inuētis iudicē & cogitē de inueniendis. Alit lectio ingeniū: & studio fatigatū nō sine studio tamen reficit. Nec scribere tātū nec tātū legere debemus: altera res contristabit: uires exhauriet. de stilo dico. Altera soluet ac diluet. Inuicē hoc & illo commutandū est: & alteꝝ altero tēperandū. Vt quicquid lectione collectum est stilus redigat in corpus. Apes ut aiunt: debemus imitari: quæ uagant: & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. deide qcquid attulere disponunt ac per fauos digerunt. Et ut Virgilius noster ait: Liquentia mella stipant: & dulci distendunt nectare cellas. De illis non satis constat: utrū succū ex floribus ducāt: qui protinus mel fit: an quæ collegerūt in hūc saporē mixtura quadā & ꝓprietate sui species mutēt. Quibusdā. n. placet nō faciēdi mellis scientiā eē illis sed colligēdi. Aiunt inueneri apud Indos mel in arūdinū: foliis: quod aut ros illius cæli: aut ipsius arundinis hūor dulcis & pinguior gignat. In nostris quoq; herbis: uim eādē sed minus manifestā & notabilē poni q̄ ꝓsequat & ponat: & cōtrahat animal huic rei genitū. Quidā existimāt cōditura: & dispositiōe in hāc q̄litatē uerti quæ ex tenerrimis uirentiū florētiūq; decerpserint. Non sine quodā ut ita dicā fermento quo in unū diuersa coalescūt. Sed ne ad aliud q̄ de quo agitur adducar: nos quoq; has apes debemus imitari: & quæcunq; ex diuersa lectione congessimus sæperare. Melius enim distincta seruant. Deide adhibita ingenii nr̄i aura & facultate in unū saporem uaria illa libamēta cōfundere: ut etiam si apparuerit. Vnde sumptū sit aliud tamen esse q̄ unde sumptū sit appareat. Quod in corpore nostro uidemus: sine ulla opera nostra facere naturā. Alimēta quæ accepimus q̄diu in sua qualitate perdurāt & solida inatāt stomacho

onera ſunt. At cum ex eo quod erãt mutata ſunt tunc demum in uires & inſanguinẽ tranſeũt. Idem in his
qbus alunt̃ ingenia præſtemus ut quæcunq; hauſimus non patiamur integra eſſe nec aliena: ſed cõcoqua/
mus illa: alioquin in memoriã ibũt nõ ingeniũ. Aſſentiamus illis fideliter & noſtra faciamus: ut unum q/
dam fiat ex multis: ſicut unus numerus fit ex ſingulis cũ minores ſummas & diſſidẽtes cõputatio una cõ/
præhendit. Hoc faciat animus noſter: omnia quibus adiutus eſt abſcondat ipſum tantũ oſtendat qd' effe/
cit etiã ſi cuius in te cõparebit ſimilitudo quẽ admiratio tibi altius fixerit. ſimilem te eſſe uolo quomodo
filium non quomodo imaginẽ. imago res mortua eſt. Quid ergo? non intelligetur cuius imiteris oratio/
nem? cuius argumẽtationẽ? cuius ſentẽtias? Puto aliquando ne intelligi quidẽ poſſe: ſi eſt magni uiri. En
nii: nec. n. omnibus quæ ex quo uult exemplaria ſtruxit: formam ſuã impreſſit. ut i unitatem illã cõpetãt.
Nõ uides q̃ multorum uocibus chorus conſtat? Vnus tamen ex omnibus ſonus redditur. Aliqua illic acu
ta eſt: aliqua grauis: aliqua media. Accedũt uiris fœminæ. Interponuntur tibiæ. Singulorum illic latẽt uoces
omniũ apparẽt. De choro dico: quẽ ueteres philoſophi nouerant in comeſſatiõibus noſtris plus cantorũ
eſt q̃ in theatris olim ſpectatorum fuit: cũ oẽs uias ordo canẽtiũ impleuit & cauea uenatoribus cincta ẽ: & ex/
pulpito omne tibiarum genus organorũq; cõſonuit fit cõcentus ex diſſonis. Talem animũ noſtrũ eſſe uo/
lo: multæ in illo artes multa præcepta ſint: multaq; ætatũ exẽpla: ſed in unum cõſpirata. Quomodo iquis
hoc effici poterit? Aſſidua intentione: ſi nihil ægerimus. niſi rationi ceſſerimus ſuadẽti hanc ſi audire uo/
lueris dicet tibi. Relique iſta iãdudũ ad quæ diſcurritur. Relique diuitias aut piculũ poſſidẽtiũ: aut onus.
Relinque corporis: aut animi uoluptates molliunt & eneruãt. Relinque ambitũ tumida res eſt: uana: uẽ/
toſa: nullũ habet terminũ: tã ſolicita eſt ne quẽ ante ſe uideat: q̃ ne ſe poſt aliũ: laborat inuidia & quidẽ du/
plici: Vides aũt q̃ miſer ſit ſi is cui inuidet̃ inuidet. Intueris illas potentiũ domos: illa tumultuoſa rixa ſalu/
tantium limina multum habent contumeliarum: ut intres plus cum intraueris. Præteriti iſtos gradus di
uitũ: & magno aggeſtu ſuſpenſa ueſtibula non in prærupto tantum illic ſtabis: ſed in lubrico. Huc potius
te ad ſapientiam dirige: tranquilliſſimaſq; res eius: & ſimul ampliſſimas pete. Quæcunq; uidentur emine
re in rebus humanis quis puſilla ſint & comparatione humilimorum extent: per difficiles tamẽ & arduos
tramites adeuntur Confragoſa in faſtigiũ dignitatis uia eſt. At ſi conſcendere hũc uerticẽ libet: cui ſe for/
tuna ſubmiſit: oĩ qdẽ ſub te q̃ p excelciſſimis habent̃ pſpicies: Sed tamẽ uenies ad ſummã p planũ. Vale.

Epiſtola. lxxxv. de affectibus animi quos ſecundũ peripateticos dicit ſapientẽ tẽperare poſſe non uitare ſecundum uero ſtoicos etiam uitare & de beatæ uitæ perfectione.

p Eperceram tibi & quicquid nodoſi adhuc ſupererat: prætererã: cõtentus quaſi guſtũ tibi dare eo
rum quæ a noſtris dicunt̃: ut probetur uirtus: ad explendã beatã uitam ſola ſatis efficax. Iubes me
quicquid eſt interrogationũ aut noſtrarum: aut ad. traductionem noſtrã excogitatarum cõpræhendere.
Quod ſi facere uoluero: nõ erit epiſtola ſed liber. Illud totiens teſtor hoc me argumentorum genere non de/
lectari. Pudet in aciẽ deſcẽdere pro diis hominibuſq; ſuſceptã ſubula armatũ. Qui prudens eſt & tẽperans
eſt: qui tẽperans ẽ conſtans eſt: qui conſtãs ẽ imperturbatus ẽ: qui imperturbatus ẽ ſine triſtitia ẽ: qui ſine tri
ſtitia eſt beatus eſt: Ergo prudens beatus ẽ: & prudentia ad beatam uitam ſatis ẽ. Huic collectioni hoc mo
do peripatetici qdam reſpõdẽt: ut imperturbatũ & cõſtantẽ & ſine triſtitia ſic iterpretãt̃: tanq̃ impertubba/
tus dicat̃ qui raro perturbat̃ & modice: non qui nunq̃. Item ſine triſtitia eũ dici aiunt: qui non eſt obnoxi/
us triſtitiæ nec frequens nimiuſue in hoc uitio. Illud enim eſſet humanam uitam negare: alicuius animũ
immunẽ eſſe triſtitia: Sapientẽ nõ uinci mœrore cæterum tangi: & cætera in hunc modũ ſuæ ſectæ reſpon/
dentia non his tollunt affectus: ſed tẽperant. Quãtulũ autẽ ſapienti damus ſi imbecilliſſimis fortior eſt: &
mœſtiſſimis lætior & effrenatiſſimis moderatior: & humilis maior? Quis miret̃ uelocitatẽ ſuã laudans.
ad claudos debileſq; reſpiciẽs? Illa uel intactæ ſegetis per ſumma uolaret gramina. nec curſu teneras læſiſ/
ſet ariſtas. Vel mare per mediũ fluctu ſuſpẽſa tumẽti. Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plãtas. Hæc ẽ
pernicitas per ſe æſtimata non quæ tardiſſimorum collatione laudatur. Quid ſi ſanum uoces leuiter febri ci
tantem: Nõ ẽ bona ualitudo mediocritas morbi. Sic inquit ſapiens imperturbatus dicit̃ quomodo Apy/
rina dicunt̃. nõ qbus nulla duritia eſt granorum: ſed qbus minor: falſum ẽ: Non. n. diminutionẽ malorum i
bono uiro intelligo: ſed euacuationẽ. Nulla debẽt eſſe nã parua. nõ ſi ulla ſunt creſcẽt: & interim ĩpedient.
Quomodo oculos maior: & perfecta ſuffuſio excecat: ſic modica turbat. Si das aliquos affectus ſapienti ĩ/
par erit illis ratio: & uelut torrente quodam auferet̃. præſertim cum illi non unum affectum: ſed uniuer/
ſum affectuũ cœtũ relinqs cũ quo colluctet̃. Sed oĩs plus põt q̃uis mediocriũ turba q̃ poſſet unius magni
uiolẽtia. Hẽt pecuniæ cupiditatẽ: ſed modicã. habet ambitionẽ: ſed nõ cõcitatã. hẽt iracũdiã: ſed placabilẽ.
hẽt in cõſtãtiã: ſed minus uagã ac mobilẽ. hẽt libidinẽ: nõ inſaniã. Melius cũ illo ageret̃: q unũ uitium inte
grum haberet: q̃ cũ eo qui leuiora quidẽ: ſed oĩa deinde nihil intereſt q̃ magnus ſit affectus: q̃tuſcunq; eſt
parere neſcit: cõſilium non accipit. Quẽadmodũ rationi nullum animal obtẽperat: nõ ferum: nõ domeſticũ
& mite Natura enim illorum eſt ſurda ſuadẽti: Sic nõ ſequunt̃ nõ audiũt affectus quãtulicũq; ſint. Tigres leo
neſq; nunq̃ feritatem ſuam exuũt. Aliquando ſubmittũt: & cũ minime expectaueris exaſpat̃ toruitas mi/
tigata. Nunq̃ bona fide uitia mãſueſcũt. Deinde ſi ratio proficit: ne incipient qdẽ affectus: ſi inuita ratione
cœperint: inuita perſeuerabunt. Facilius eſt. n. initia illorum prohibere: q̃ impetum regere. Falſa eſt itaq; iſta
mediocritas: & inutilis eodẽ loco habẽda quo ſiquis diceret modice in ſaniendũ: modice ægrotandũ. So
lida uirtus habet̃. Nõ recipiũt animi mala tẽperamẽtũ: facilius ſuſtuleris illa q̃ rexeris. Nunquid dubiũ ẽ
quin uitia mẽtis humanæ inueterata & dura: quæ morbos uocamus. immoderata ſint. ut auaritia: ut cru
delitas: ut impotentia: impietas. Ergo immoderati ſunt & affectus. Ab his enim ad illa tranſitur. Deinde

ſi das aliquid iuris triſticiæ:timori:cupiditati:cæteriſq; moribus paruis:non erunt in nr̃a poteſtate.Qua/
re:'quia extra non ſunt quibus irritant:Ita creſcunt prout magnas habuerint minore ſue cauſas quibus
concitent.maior erit timor:ſi plus quo exterreat aut propius aſpexerit acrior cupiditas quo illam amplio
ris rei ſpes euocauerit.Si in noſtra poteſtate non eſt an ſint affectus:ne illud quidem eſt quanti ſint: ſi ipſis
permiſiſti incipere cum cauſis ſuis creſcent:tantiq; erunt quanti fient.Adiice nũc ꝙ iſta q̃uis exigua ſunt in
maius excedunt.Nunq̃ pernicioſa ſeruant modũ:q̃uis leuia initia morboꝝ ſerpũt:& ægra corpora inter/
dum minima mergit acceſſio.Illud uero cuius dementiæ eſt credere quaꝝ reꝝ extra noſtrũ arbitriũ po/
ſita principia ſunt eaꝝ eſſe noſtri arbitrii terminos:'Quomodo ad id finiendũ ſatis ualeo ad quod prohi/
bendum parum ualui.Cum facilius ſit excludere q̃ admiſſa comprimere.Quidam ita diſtinxerunt:ut di/
cerent:temperans ac prudens poſitione quidem mẽtis & habitu tranquillus eſt:euentu uero non ẽ.Nam
quãtũ ad habitũ mẽtis ſuæ non perturbat nec contriſtat:nec timet:ſed multæ extrinſecus cauſæ incidunt
quæ illi perturbationẽ afferãt.Tale eſt ꝙ iracundum dicere uolũt qdẽ illũ nõ eẽ:iraſci tamẽ aliquãdo.& ti/
midũ non eſſe:timere aũt aliquãdo ideſt uitio timoris carere:affectu nõ carere.Quod ſi recipit uſu freq̃n/
ti timor tranſibit in uitiũ:& ira in animũ admiſſa habitũ illũ carẽtis animi retexet.Præterea ſi non contẽ/
nit uenientes extrinſecus cauſas:& aliquis timet:cum fortiter eundũ erit aduerſus tela ignes pro patriæ le
gibus libertate contanter exibit:& animo recedẽte.Nõ cadit autem in ſapiẽtem hæc diuerſitas mẽtis.Illud
præterea iudico obſeruandum:ne duo quæ ſeparatim probãda ſunt miſceamus: per ſe enim colligit unũ
bonũ eſſe quod honeſtum.Per ſe rurſus ad beatã uitã ſatis eſſe uirtutẽ.Si enim unum bonũ eſt quod ho/
neſtum eſt oẽs cõcedũt ad beate uiuẽdũ ſufficere uirtutẽ.Ecõtrario non remittet:ſi beatũ ſola uirtus facit
unum bonũ eſſe qđ honeſtũ eſt.Xenocrates & Speuſippus putãt beatũ uel ſola uirtute fieri poſſe: non ta/
men unũ bonũ eſſe quod honeſtũ eſt.Epicurus quoq; iudicat cũ uirtutẽ habeat beatũ eſſe:ſed ipſam uirtu
tem non ſatis eſſe ad beatã uitam:q̃a beatũ efficiat uoluptas quæ ex uirtute eſt non ipſa uirtus.Inepta diſti/
ctio.Idem enim negat nunq̃ uirtutẽ eſſe ſine uoluptate.Ita ſi ei ſemper iuncta eſt:atq; inſuperabilis:& ſola
ſatis eſt.Habet enim ſecum uoluptatẽ ſine qua nõ eſt:etiã cũ ſola ẽ.Illud ãt abſurdum ẽ quod dicit: beatũ
quidem futuꝝ uel ſola uirtute.non futuꝝ autem perfecte beatũ.Quod quẽadmodũ fieri poſſit nõ reperio.
Beata enĩ uita bonum in ſe perfectũ habet:& inexuperabile.Quod ſi eſt perfecta eſt beata ẽ. Si deoꝝ uita
nihil habet maius aut melius.Beata ãt uita diuina eſt.Nihil habet in quod amplius poſſit attolli.Præterea
ſi beata uita nullius eſt idigens.omnis beata uita perfecta eſt:eadẽq; eſt & beata & beatiſſima.Nũquid du
bitas qn beata uita ſummũ bonũ ſit:'Ergo ſi ſummũ bonũ hẽt:ſummæ beata ẽ.quemadmodum ſummũ
bonum adiectionem nõ recipit.Quid enim ſupra ſummum erit:'Ita nec beata quidem uita:ſine ſummo
bono eſt:quod ſi aliquis magis beatum induxeris:induces & multo magis:inumerabilia diſcrimina ſum
mi boni facies:cum ſummum bonum intelligã:quod ſupra ſe gradum nõ habet.ſi eſt aliq̃s minus beatus
q̃ alius:ſeq̃t ut hic alterius uitã beatioris magis cõcupiſcat q̃ ſuã.Beatus ãt nihil ſuæ p̃fert: Vtrum libet ex
his icredibile eſt.aut aliq̃d beato reſtare:ꝙ eſſe q̃ ꝙ eſt mallit:aut id illum nõ malle qđ illo melius ẽ. Vtiq;
enim quo prudentior eſt.Hoc magis ſe ad id quod eſt optimum extendet:& id omni modo conſequi cu/
piet.Quomodo ãt beatus eſt qui cupere etiã nunc poteſt:immo qui debet.Dicam quid ſit: ex quo ueniat
hic error.Neſciunt beatã uitã unã eſſe.In optimo illã ſtatu ponit q̃litas ſua:non magnitudo.Itaq; in æquo
eſt:& longa & breuis:diffuſa & anguſtior in multa loca multaſq; partes diſtributa nõ ĩ unum coacta.Qui
illã æſtimat numero & mẽſura & partibus:id illi quod habet eximium eripit. Quid ãt ĩ btã uita eximiũ
quod plena eſt:finis:ut puto edendi bibẽdiq; ſatietas eſt.hic plus edit:ille minus.Quid refert:'Vterq; iam
ſatur eſt:hic plus bibit:ille minus.Quid refert:'Vterq; non ſitit.Hic pluribus annis uixit:hic paucioribus
nihil intereſt:ſi tam illum multi anni beatum fecerunt q̃ hunc pauci.Ille quẽ tu minus beatum uocas: nõ
ẽ beatus:nõ põt nomen minui.Qui fortis ẽ:ſine timore eſt:q ſine timore eſt:ſine triſtitia eſt.q ſine triſtitia
ẽ beatus ẽ.Noſtroꝝ hæc interrogatio ẽ.Aduerſus hanc ſic reſpondere conant falſam nos rem & cõtrouer
ſioſam pro confeſſa iudicare eum qui fortis eſt ſine timore eſſe. Quid ergo inq̃t fortis imminentia mala
non timebit:'Iſtud dementis alienatiq; non fortis eſt.Ille uero inq̃t moderatiſſime timet:ſed in totum ex/
tra metum non ẽ.Qui hæc dicunt rurſus in diẽ reuoluunt:ut illis uirtutum loco ſint minora uitia.Nam
q timet q̃dem ſed rarius & minus non caret malicia:ſed leuiore uexat.At enĩ demẽtem puto. q mala im/
minentia non extimeſcit.Veꝝ ẽ qđ dicis.ſi mala ſunt:ſed ſi ſcit mala illa nõ eſſe:& unã tãtum turpitudinẽ
malum iudicat:debebit ſecure p̃icula aſpicere:& alia timẽda cõtẽnere.Aut ſi ſtulti & amẽtis ẽ mala non ti
mere.quo quis prudẽtior eſt:hoc timebit magis. Vt nobis inq̃t uidet.p̃bebit ſe p̃iculis.fortis minime:nõ
timebit illa:ſed uitabit.Cautio illum decet:timor nõ decet.Quid ergo inq̃t mortẽ:uicula: ignes: alia tela
fortunæ nõ timebit:'Nõ ſcit enim illa nõ eẽ mala ſed uideri.Oĩa iſta humãæ uitæ formidies putat.Deſcri
be captiuitatẽ:uerberat:cathenas:ægeſtatẽ.& mẽbroꝝ lacerationes:uel per morbum:uel p iniuriã:& q̃c/
quid aliud attuleris inter lymphaticos metuentes numerat.Iſta timidis timenda ſunt.An id æſtimas ma/
lum ad qđ aliquãdo nobis nr̃a ſponte ueniẽdum eſt:'Quæris q̃d ſit malum:'Cedere his quæ mala uocãt.
& illis libertatẽ ſuã dedere: p qua cuncta patiẽda ſunt.Perit libertas niſi illa cõtẽnimus quæ nobis iugũ i/
ponunt.Nũ dubitarẽt q̃d conueniret forti uiro:ſi ſcirent q̃d eſſet fortitudo.nõ eſt enim incõſulta temeri
tas:nec p̃iculoꝝ amor:nec formidabiliũ appetitio.ſciẽtia eſt diſtinguendi:q̃d ſit malum:& q̃d nõ ſit.Dili
gẽtiſſima in tutela ſui fortitudo ẽ.Et eadẽ patiẽtiſſima eoꝝ q̃bus falſa ſpecies maloꝝ ẽ. Quid ergo ſi fer/
rũ icentat ceruicibus uiri fortis:'ſi pars ſubinde alia atq; alia ſuffodit:ſi uiſcera ſua i ſinu ſuo uiderit:'ſi ex i
teruallo quo magis tormẽta ſentiat repetit:& per aſſicata uiſcera recẽs dimittit ſanguis nec timere: Iſtum

tu dices nec dolere.Iſte uero dolet.Senſum enim hominis nulla exuit uirtus:ſed nõ timet inuictus ex alto
dolores ſuos ſpectat.Quæris qs tũc illi aius ſit?q ægrũ amicũ adhortãtibus:qđ malum ẽ nocet:qđ nocet
deteriorem facit.dolor & paupertas deteriorem non faciunt:ergo mala non ſunt.Falſum eſt inquit quod
proponitis.non enim ſiquid nocet etiam deteriorem facit.Tempeſtas & procella nocet gubernatori non
tamen illum deteriorem facit.Quidã Stoici aduerſus hæc ita reſpondent.Deteriorẽ fieri gubernatorẽ tẽ/
peſtate ac procella:qua nõ poſſit id qđ propoſuit efficere:nec tenere curſum ſuum.deteriorem illũ in arte
ſua non fieri:in opere fieri.Quibus Peripateticus.Ergo inqt & deteriorẽ ſapiẽtẽ faciet paupertas dolor &
quicqd aliud tale fuerit.Virtutẽ.n.illi nõ eripiet:ſed opa eius ĩpediet.Hoc recte diceret : niſi diſſimilis eſ/
ſet gubernatoris cõditio & ſapiẽtis.Huic ergo propoſitũ ẽ in uita agẽda:nõ utiq; qđ tẽtat efficere: ſed oĩa
recte facere.Gubernatori propoſitũ eſt:utiq; naui in portũ pducere.Artes miniſtræ ſunt præſtare debent
quod promittũt.Sapiẽtia domina rectrixq; eſt.Artes ſeruiũt uitæ:ſapientia imperat.Ego aliter reſpõden/
dũ iudico.Nec artem gubernatoris deteriorẽ ulla tẽpeſtate fieri:nec ipſam adminiſtrationẽ artis guber/
nator tibi non fœlicitatẽ promiſit:ſed utilẽ operã:& nauis regendæ ſcientiã hoc eo magis apparet quo illi
magis aliqua fortuita uis obſtitit:qui hoc potuit dicere.Neptune nunq̃ nauẽ hãc niſi rectã uidebis arti ſa/
tiſfecit:tẽpeſtas nõ opus gubernatoris ĩpedit ſed ſucceſſum.Quid ergo ĩquit non nocet?gubernatori ea
res:quæ illũ tenere portũ uetat:quæ conatus eius irritos efficit:q aut refert illum:aut detinet & exarmat.
Nõ tanq̃ gubernatori:ſed tanq̃ nauigãti nocet.alioqn gubernatoris artẽ deo nõ ĩpedit ut offendat Tranql
lo.n.ut aiunt qlibet gubernator ẽ.nauigio iſta obſunt:nõ rectori eius qa rector ẽ:duas pſonas hẽt guber/
nator.alterã cũ oĩbus cõem qui eandẽ cõſcẽderũt nauẽ in qua ipſe quoq; uector ẽ.Alterã propriã:qua gu/
bernator eſt.Tẽpeſtas tanq̃ uectori nocet:nõ tanq̃ gubernatori.Deide gubernatoris ars alienũ bonum eſt
ad eos quos uehit pertinet.Quomodo medici ars ad eos quos curat.Cõe bonũ ẽ & eoꝝ: cũ quibus uiuit:
& propriũ ipſius.Itaq; gubernatori fortaſſe noceat:cuius miniſteriũ ab eo aliis pmiſſum tẽpeſtate impe/
dit.Sapiẽti nõ nocetur a paupertate:nõ a dolore:nõ ab aliis tẽpeſtatibus uitæ.Nõ.n.phibẽt opa eius oĩa:
ſed tãtũ ad alios ptinẽtia.Ipſe ſp ĩ actu ẽ:nõ in effectu.Tunc maxĩus cũ illi fortũa ſe oppoſuit:tunc ipſius ſa
pientiæ negociũ agit quã dixius & alienum bonum eẽ & ſuũ.Præterea nec aliis qdẽ tunc pdeſſe phibet:
cum illum aliquæ neceſſitates pmunt:Propter pauptatẽ prohibet docere quẽadmodũ ſit tractãda.R.P.
At illud docet quõ ſic tractanda pauptas.Per totã uitã opus eius extẽdit.Ita nulla fortuna nulla res actus
ſapiẽtis excludit.Id.n.ipſum agit:quo agere alia prohibet.Ad utroſq; caſus uitæ aptus eſt:bonoꝝ rector ẽ
maloꝝ uictor.Sic inq̃ ſe exercuit:ut uirtutẽ tam in ſecundis q̃ in aduerſis exhiberet nec materiam eius ſed
ipſam intueret.Itaq; nec paupertas illum:nec dolor:nec quicquid aliud quod imperitos auertit: & pcipi/
tes agit phibet.Tu illum pmi putas malis utitur.Nec ex ebore tantum Phidias ſciebat facere ſimulachra
faciebat ex ære:ſi marmor illi:ſi adhuc illi uiliorẽ materiã obtuliſſes feciſſet quale ex illa fieri optimũ poſ/
ſet.Sic ſapiẽs uirtutẽ ſi licebit in diuitiis explicabit:ſi minus in paupertate:ſi poterit ĩ patria:ſi minus ĩ exi/
lio:ſi poterit Imperator:ſi minus miles:ſi poterit integer:ſi minus debilis:quãcũq; fortunã acceperit aliqd
ex illa memorabile efficiet.Certi ſunt domitores feraꝝ qui ſeuiſſima etiam aĩalia & ad occurſum expauẽ
tia hominum cogunt pati ſub iugum.Nec aſperitate excuſſiſſe contenti.uſq; in contubernium mitigant
Leonibus manus magiſter inſertat:oſculat Tigrim ſuus cuſtos.Elephantẽ minius ethiops iubet ſubſide
re in genua:& ambulare per funẽ.Sic ſapiens artifex ex domandi mala:dolor:ægeſtas : ignominia carcer:
exilium ubiq; horrenda.Cum adhuc peruenere manſueta ſunt. Vale.

Incipit liber tertiuſdecimus. Epiſtola.lxxxvi.Exemplo Scipionis utens balneorum notat luxuriam
ſubiiciens de ſationibus & inſitionibus quædam oblectabilia ſenectuti.

N ipſa Scipiõis africani uilla iacẽs.Hæc tibi ſcribo: Adoratis manibus eius:& ara quã ſepul
chrum eẽ tãti uiri ſuſpicor aiam qdẽ eius in cælum:ex quo erat rediiſſe pſuadeo mihi : nõ
qa magnos exercitus duxit.Hos eni & Cãbyſes furioſus:ac furore fœliciter uſus : habuit.
Sed hoc egregiã eius moderationẽ:pietatẽq;:quã magis in illo admirabilẽ iudico. Cum re
liqt patriã:quã cũ defendit:aut Scipio romæ deeſſe debebãt:aut roma libertati.Nihil inqt
uolo derogare legibus:nihil iſtitutis:equum ĩter oẽs ciues ius ſit : Vtere ſine me beneficio
meo patria.Cauſa tibi libertatis fui.Tuus ſemp ero:& argumẽtum ex eo ſi plus q̃ tibi expedit creui.Quid
ni ego admirer hãc magnitudinẽ animi:qua in exilium uoluntarium ſeceſſit: & ciuitatẽ exonerauit. Eo
enim perducta res erat ut libertas Scipiõi:aut Scipio libertati faceret iniuriam.Neutrum fas erat.Itaq; lo/
cum dedit legibus:& ſe Liternum recepit.tam ſuũ exilium.R.P.iputaturus q̃ Hãnibali:uidi uillã ſtructã
lapide q̃drato.Muꝝ circundatum ſiluæ:turres quoq; in ppugnaculum uillæ utriq; ſurrectas.Ciſternam
ædif.ciis:ac uiridibus ſubditã:q̃ ſufficere ĩ uſum uel exercitus poſſet.Balneolũ anguſtũ:tenebricoſum ex
conſuetudine antiqua.maioribus noſtris non uidebat calidum niſi obſcuꝝ.Magna ergo me uoluptas ſu
biit contẽplantem mores Scipionis ac nr̃os.In hoc angulo ille carthaginis horror:cui roma debet:q; tan/
tũ ſemel capta eſt:Abluebat corpus:laboribus ruſticis feſſum.Exercebat eni opere ſe : terrãq; ut mos fuit
priſcis ipſe ſubigebat.Sub hoc illo tecto tã ſordido ſtetit.Hoc illum pauimẽtum tã uile ſuſtinuit. At nũc
qs eſt q ſic lauari ſuſtineat.Pauper ſibi uidet ac ſordidus.niſi parietes magnis & præcioſis orbibus refulſe
rint:niſi alexãdrina marmora numidicis cruſtis diſtincta ſunt:niſi illis undiq; opoſa:& ĩ picturæ modũ
uariata circũlitio ptexit:niſi uitro abſcõdit Camera:niſi thaſius lapis quõdam raꝝ ĩ aliquo ſpectaculũ tẽ
plo:piſcinas nr̃as circũdedit ĩ q̃s multa ſedatiõe corpora exanimata demittimus.Niſi aq̃ argẽtea epitoma
fuderint.Et adhuc plebeas fiſtulas loquor.Quid cum ad balnea libertinoꝝ peruene.o? Quãtũ ſtatuaꝝ

quantum columnarum eſt?Nihil ſuſtinentium:ſed in ornamentum poſitarum impenſæ cauſa.Quãtũ
aq̃ꝝ p gradus cũ fragore labẽtiũ.Eo delitiaꝝ peruenimus ut niſi gẽmas calcare nolimus.In hoc balneo.
Scipiõis minimæ ſunt rimæ magis q̃ feneſtræ muro lapideo exactæ:ut ſine iniuria munimẽti lumen ad/
mitterent.At nunc blattaria uocant balnea.Si qua non ita aptata ſunt:ut totius diei ſolẽ.feneſtris ampliſſi
mis recipiãt:niſi & lauant ſimul & colorant:niſi ex ſolio agros ac maria ꝓſpiciunt.Itaq; quæ concurſum
& admirationẽ habuerant cũ dedicarent in antiquoꝝ numeꝝ reiiciunt.cũ aliqd noui luxuria commen/
ta eſt quo ipſa ſe obrueret.At olim & pauca erant balnea nec ullo cultu exornata. Cur enim exornaretur
res quadratoria & in uſum nõ in oblectamẽtũ reperta:nõ ſuffundebat aqua nec recẽs ſemper uelut ex cali
do fonte currebat:nec referre credebant in q̃ plucida ſordes depõerent.Sed dii bõi q̃ iuuat illa balnea itra
re obſcura & gregali tectorio iducta:quæ ſcires catonẽ tibi ædilẽ:aut Fabiũ maximũ:aut corneliis aliquẽ
manu ſua temperaſſe:Nam hoc quoq; nobiliſſimi ædiles fingebant officio itrandi ea loca quæ populum
receptabant:exigendiq; mundicias & utilẽ ac ſalubrẽ tẽperaturã.Nõ hãc quæ nup inuenta eſt ſimilis icen
dio.Adeo qdem in conuictum in aliquo ſcelere ſeruum uiuũ lauari oporteat.Nihil mihi uidet iã itereſſe
ardeat balneũ an caleat.Quãtæ nunc aliquis ruſticatis dãnat Scipionẽ ꝙ nõ i caldariũ ſuum ſatis ſpeculari
bus diẽ admiſerat:ꝙ nõ in multa luce decoquæbat & ſpectabat ut in balneo cõcoq̃ret. O hoiem calami/
toſum neſcit uiuere nõ ſaccata aqua lauabat ſed ſæpe turbida.Et cũ plueret uehemẽtius pœne lutulẽta nec
multũ eius intereat an ſic lauaret.Veniebat.n.ut ſudorẽ illic ablueret nõ ut unguẽtũ.Quas nunc Quorũ/
dã uoces futuras credis nõ iuideo Scipioni.Vere in exilio uixit q ſic lauabat.nam ut aiunt q priſcos mores
urbis tradiderũt brachia:ac crura quotidie abluebãt:quæ.ſ.ſordes ope collegerãt.Cæteꝝ toti nundinis la
uabant.hoc loco dicet aliqs:mihi liquet immõdiſſimos fuiſſe.Quis putas illos ſoluiſſe militiã labore de
cebat uiꝝ poſtq̃ mũda balnea iuenta ſunt ſpurcitiores ſunt:deſcripturus iſamẽ:& nimis notabilẽ delitiis.
Oratius flaccus qd ait:Paſtillos ruffillus olet Dares nunc ruffillũ pinde eẽt ac ſi hircũ oleret.Gorgõii loco
eẽt.Quẽ idẽ Oratius ruffillo oppoſuit paꝝ ẽ ſumere unguẽtũ niſi bis die terq; renouet ne euaneſcat i cor/
pore.Quid ꝙ idẽ hoc odore tanq̃ ſuo gloriant?Hæc ſi tibi nimiũ triſtia uidebunt uillæ imputabis i q̃ di
dici ab Aegilao diligẽtiſſimo pr̃familiæ(Is.n.huius agri nũc poſſeſſor eſt).q̃uis uetus arbuſtũ poſſe tranſ/
ferri:hoc nobis ſenibus diſcere neceſſariũ eſt:quoꝝ nemo non oliuetũ alteꝝ alteri ponit. Quod ubi hoc
dico illũ arboꝝ & trimũ & q̃drimum faſtidiẽdi fructus autũno depõere te quoq; ꝓteget illa q̃ tarda uẽit
ſeris factura nepotibus umbra:ut ait Virgilius nr̃:q nõ qd ueriſſime:ſed q decentiſſime diceretur aſpexit.
nec agricolas docere uoluit:ſed legentes delectare.Nã ut omnia alia tranſeam:hoc qđ mihi hodie neceſſe
fuit depræhendere aſcribã.Vere Fabis ſatio ẽ tunc te quoq; medica putres accipiũt ſulci:& milio uenit an
nua cura.Annuo tpe iſta ponẽda ſunt:& an utriuſq; uerna ſit ſatio.hic exiſtimes licet.Iunius mẽſis ẽ quo
tibi ſcribo:iã ꝓcliuus in Iuliũ.Eodẽ die uidi fabã metẽtes:miliũ ſẽrẽtes.Ad oliuetũ reuertar:qđ uidi duo/
bus modis diſpoſitũ.Magnaꝝ arboꝝ trũcos circũciſis ramis:& ad unũ redactis pedẽ cũ rapto ſuo trãſtu/
lit amputatis radicibus:relicto tamẽ capite ipſo:ex quo ille pependerãt.hoc ſimo tinctũ in ſcrobẽ demiſit.
Deinde terrã nõ aggeſſit tãtũ:ſed calcauit & preſſit.Nec qcq̃ eẽ hac ut ait ſpiſſatione efficacius:uidelicet fri
gus excludit & uentũ.Minus præterea mouetur:& ob hoc naſcentes radices ꝓdere patit:ac ſolũ appȟen/
dere quas neceſſe eſt cereas adhuc:& præcario hærentes.Læuis quoq; reuellet agitatio Paꝝ aũt ualet arbo
ris anteq̃ obruat radix.Et omni eni materia:quæ nudata eſt:ut ait radices exeunt nouæ.nõ plures ãt ſup
terram eminere debet trũcus q̃ tres aut quatuor pedes.ſtatim enim ab imo ueſtiet.nec magna pars quem
admodũ in oliuetis ueteribus:arida & retorida erit.Alter ponẽdi modus hic fuit.Ramos fortes:nec cor/
ticis duri quales eſſe nouellaꝝ arboꝝ ſolent:eodẽ genere depoſuit:hi paulo tardius ſurgunt:ſed cũ tanq̃ a
planta proceſſerint:nihil habent in ſe:aut horridũ:aut triſte.Illud etiã uidi uitem ex arbuſto ſuo annoſam
transferri:huius capilamẽta quoq; ſi fieri poteſt colligẽda ſunt.deinde liberalius ſternenda uitis:ut etiã ex
corpore radiceſcat.Et uidi nõ tãtũ mẽſe Februario poſitas:ſed & iã Martio exacto:tenent:& cõplexæ ſunt
ſuas ulmos.Oẽs aũt iſtas arbores:quæ ut ita dicã:grãdis copiæ ſunt:ait aqua adiuuãdas ciſternina:q̃ ſi pro
deſt haberemus pluuiam in noſtra poteſtate.plura te docere non cogito:ne quẽadmodum Aegialus me
ſibi aduerſarium parauit:ſic ego parem te mihi. Vale.

Epiſtola.lxxxvii.Exemplo ſui & Catonis ad frugalitatem hortatur annectẽs cõtra Peripateticos diſpu/
tationem de fortuitis quæ bona non ſunt.

Aufragiũ anteq̃ nauẽ aſcenderẽ feci:quõ acciderit nõ adiicio:ne & hoc putes inter ſtoica paradoxa
n ponẽdũ:quoꝝ nullũ eẽ falſum:nec tam mirabile q̃ pria facie uidet:cũ uolueris approbabo.Immo
etiam ſi nolueris.Interim hoc me iter docuit:q̃ multa haberemus ſupuacua:& q̃ facili iudicio poſ
ſemus deponere:quæ ſi q̃do neceſſitas abſtulit:nõ ſentius ablata. Cũ pauciſſimis ſeruis quos unum cape
uehiculũ potuit ſine ullis rebus:niſi quæ corpore noſtro continebant.Ego & maxius meus biduũ iã beiſ
ſimũ agimus.Culcitra in terra iacet.ego in culcitra ex duabus pẽnulis:altera ſtragulũ:altera optoriũ facta
eſt.De prandio nihil detrahi potuit:paratũ fuit nõ magna hora:nunq̃ ſine Caricis nuſq̃ ſine pugillaribus.
ille ſi panẽ hẽo:pro pulmẽtario ſunt:ſi nõ pro pãe.Quotidie mihi ãnũ nouũ faciunt.quẽ ego fauſtũ & fœ
licẽ reddo:bõis cogitationibus:& animi magnitudine:quæ nunq̃ maior eſt:q̃ ubi aliena ſe poſuit & fecit
ſibi pacẽ nihil timendo:fecit ſibi diuitias nihil cõcupiſcẽdo.Vehiculũ in quo poſitus ſum ruſticũ eſt.Mul
tæ uiuere ſe ambulando teſtant.Mulio excalceat non pp æſtatẽ:uix me obtineo:ut hoc uehiculum nolim
uideri meũ.Durat adhuc puerſa recte uerecũdia:& quotiẽs in aliquẽ comitatũ lautiorẽ incidimus iuitus
erubeſco.Quod argumẽtũ ẽ iſta quæ ꝓbo:quæ laudo nõdũ hẽre certã fidem:& imobilem.Qui ſordido

uehiculo erubescit:præcioso gloriabit. Pa℞ adhuc profeci nondum audeo frugalitatē palā ferre : & nunc
curo opiniões uiato℞ cōtra totius generis humani opiniões mittēda uox erat. Insanitis:erratis stupetis ad
supuacua:neminē æstimari suo:cū ad patrimoniū uētū est diligētissimi cōputatores:sic rationē pōitis sin
gulo℞:qbus aut pecuniā credituri estis:aut beneficia. Nā hæc quoq iā expēsa fertis late possidet: sed mul/
tum debet:habet domum formosam:sed alienis nummis paratam familiam nemo cito speciosiorem p/
ducit:sed nominibus nō respōdet:Si creditori soluerit nihil illi supererit. Idē in reliqs quoq facete debebi
tis excutere quantū pprii qsq habeat. diuitē illū putas:qa aurea supellex etiā in uia eū seqt:qa in omnibus
prouinciis arat:qa magnus kalendarii liber uoluitur:quia tantum suburbanis agris possidet: quantum in
uidiose desertis Apuliæ possideret. Cum oīa dixeris pauper est. Quare? quia debet . Quātū inqs? Oīa nisi
forte iudices interesse:ut℞ aliquis ab homine:an a fortuna mutuū sumpserit. Quid ad rem pertinēt mu/
læ saginatæ unius omnis coloris? Quid ista uehicula celata. Instrati ostro lapides pictisq tapetis? aurea pe
ctoribus demissa monilia pendent. Tecti auro fuluum mandunt sub dentibus aurum. Ista nec meliorem
facere possunt dominū:nec mulā. Marcus Cato Censorius:quē tā necessariū. P. R. fuit nasci : q̄ Scipionem
Alter enī cum hostibus nostris bellū:alter cum moribus gessit. Canterio uehebat hyppoperis qdē iposi/
tis:ut secum talia portaret. O q̄ cuperē illi nunc occurrere aliquē ex his trossulis i uia diuitibus:cursores &
numidas & multū ante se pulueris agētē:hic sine dubio cultior comitatiorq q̄. M. Cato uideret. Hic q in
ter illos apparatus delicatus cum maxie dubitat ut℞ se ad glaudiū locet an ad cultrū :O quātū erat sæculi
deus Imperatorem triumphalē Cēsoriū & qd super oīa hæc elt:Catonē uno caballo esse cōtentū & ne to/
to qdem:partem enī sarcinæ ab utroq latere dependentes occupabāt. Ita nō oibus obesis in annis:& a stur
conibus:& tollutaris præferens illū unicū equū ab ipso Catone defrictū. Video nō futu℞ finē in ista ma/
teria ullū:nisi quē ipe mihi fecero. Hic itaq cōticescā quantū ad ista quæ sine dubio talia diuinauit futura
qualia nunc sunt qui primus appellauit ipedimenta:nunc uolo adhuc paucissimas iterrogatiões nostro℞
tibi reddere ad uirtutē ptinētes q̄ satisfacere beatæ uitæ cōtēdimus. Quod bonum est bonos facit . Nā & i
arte musica qd' bonum ē:bonum facit musicū:fortuita bonū nō faciut:ergo nō sunt bōa : Aduersus hæc
sic respondet Peripatetici. Vt quod primum proponimus falsum esse dicant. Ab eo iquiunt quod est bo/
num:non utiq fiunt boni. In musica ē aliqd bonum tanq̄ tibia:aut chorda:aut organū aliqd' aptatum ad
usum canēdi nihil tamē ho℞ facit musicū. Hic respōdemus:Nō itelligitis quomodo posuerimus qd' bo
nū ē i musica. Nō. n. id dicimus qd' istruit musicū:sed qd' facit. Tu ad supellectilē artis nō ad artē uenis. Si
qd āt in ipsa arte musica bonū est:id utiq musicū faciet. Etiā nūc facere me his planius uolo. Bonū in arte
musica duobus modis dicit:Alter quo effectus musici adiuuat. Altero quo ars:ad effectū pertinent istru/
mēta tibiæ:& organa:& chordæ:ad artē ipsam nō ptinent. Est enī artifex etiā sine istis. Vti forsitam non
pōt arte. hæc nō est utiq duplex in homine. id enī bonū & hominis & uitæ:quod cōtēptissimo cuiq con/
tingere ac turpissimo pōt bonum nō est. Opes āt:& lenoni:& lanistæ contingunt. ergo nō sunt bona : Fal/
sum est inqunt qd' pponitis. Nā & in grāmatica:& in arte medēdi:aut gubernādi:humilimis quibusq ui
demus bona cōtingere:sed istæ artes non sunt magnitudine animi professæ nec consurgunt in altum:nec
fortuita fastidiūt. uirtus extollit hoiem & sup chara mortalibus collocat:nec ea quæ bōa:nec quæ ea mala
uocantur. Aut cupit nimis:aut expauescit. Celidon unus ex Cleopatræ nobilibus , patrimonium grande
possedit:nup natalis tam iprobæ linguæ q̄ impuræ:in cuius ore fœminæ purgabantur:& multorum hæ
res fuit:& multos habuit hæredes. Quid ergo utrum illum pecunia ipurum effecit:an ipse pecuniā ispur/
cauit:quæ sic in quosdā hoies quō denarius in cloacham cadit. Virtus super ista consistit suo ære censetur.
Nihil ex istis quomodo libet icurrētibus bono iudicat:Medicina & gubernatio non interdicit sibi ac suis
admirationem taliū re℞. Qui nō est uir bonus pōt nihilominus medicus eē pōt:gubernator: pōt grāma/
ticus tā mehercules eē q cocus. Cui cōtingit habere rē nō quælibet:hūc non qlibet dixeris. Qualia quisq
habet talis est. Fiscus tanti:est quātū habet:imo in accessionē eius uenit qd habet. Quis pleno sacculo ullū
præciū ponit nisi qd' pecuniæ in eo cōditæ numerus effecit. Idē euenit magno℞ dominis patrimonio℞:
accessiones illo℞:& appēdices sunt. Quare ergo sapiens magnus est? qa magnū animum habet. Verum ē
ergo qd' cōtēptissimo cuiq cōtingit bonū nō esse. Itaq idolētiam nunq̄ bonū dicā. Habet illā cicada : ha/
bet pulex:ne qdem qete & molestia uacare bonū ē. Quid est ociosus uerme? Quæris quæ res sapiētem fa/
ciat? quæ deum? Des oportet illi diuinum aliqd cæleste magnificum . Non in oēs bonum cadit nec quē
libet possessorē patitur. Vide & quid quæq ferat regio:quid quæq recuset. Hic segetes. illic ueniunt fœli
cius uuæ. Arborei fœtus alibi atq iniussa uirescunt. Gramina:nonne uides croceos ut molus odores . In/
dia mittit ebur:moles sua thura sabei. At calibes nudi ferrū. Ista in regiones descripta sunt:ut necessarium
esset mortalibus inter ipsos cōmerciū:si inuicē alius aliquid ab alio peteret. Sūmū illud bonū habet:& ip/
sum suā sedē:nā non nascitur ubi ebur:nec ubi ferrum. Quis sit summi boni locus quæris? Animus. Hic
nisi purus & sanctus est:deū non capit:bonū ex malo non fit:diuitiæ fiunt. Fiunt aūt ex auaritia . Diuitiæ
ergo nō sunt bonæ. Nō est inquit:ue℞ bonū:bonū ex malo non nasci. Ex sacrilegio enim & furto pecunia
nascit. Itaq malum qdem est sacrilegiū & furtū. Sed ideo quia plura mala facit q̄ bona. dat. n. luc℞: sed cū
metu:solicitudie tormentis & animi & corporis. Quisquis hoc dicit:necesse est recipiat sacrilegium sicut
malum sit:quia multa mala facit. Ita bonū quoq ex alia parte esse. quia aliquid bōi facit:quo qd fieri por
tētuosius pōt q̄ sacrilegiū:furtū:adulteriū:inter bona haberi prorsus persuasimus:q̄ multi furto nō erube
scūt:q̄ multi adulterio gloriantur. Nā sacrilegia minuta puniunt:magna in triumphis ferunt. Adiice nūc
q sacrilegium si oino bonū est ex aliqua pte ēt honestū erit:& recte factū uocabit. Nostra. n. actio ē q nul

lius mortaliū cogitatio recipit. Ergo bona ex malo nasci non possunt. Nā sicut dicitis ob hoc unum sacrilegiū malū est: quia multū mali affert. Si remiseritis illi supplicia: si securitatem spoponderitis ex toto bonū erit. Atqui maximū scelerꝫ suppliciū in ipsis est. Erras in q̃ si illa ad carnificē: aut carcerē differes statī puniunt̃ cū facta sunt immo dū fiunt. Nō nascit̃ itaq̧ ex bono malū: nō magis q̃ ficus ex olea: ad semen nata respondēt bona denegare nō possunt. quēadmodum ex turpi honestū nō nascit̃: ita nec ex malo qdem bonū. Nā idē ē honestū & bonū. Quidā ex nostris aduersus hoc sic respondēt. Putemus pecuniā bonū esse undecunq̧ sumptā. non tamē ideo ex sacrilegio pecunia est: etiā si ex sacrilegio sumit. Hoc sic intellige: In eadē urna & aurꝫ est: & uipa: si aurꝫ ex urna sustuleris: quia illic & uipera est: non ideo inq̃ mihi urna aurū dat: quia uiperā habet: sed aurꝫ dat: cū & uiperā habeat. Eodem modo ex sacrilegio lucrū fit. nō quia turpe & sceleratum est sacrilegium: sed quia & lucrū habet. quemadmodū in illa urna uipa malū est nō aurꝫ qđ cū uipa iacet. Sic in sacrilegio malū est scelus: nō lucrū. Quibus opponitur dissimillia eni eius utriusq̧ rei conditio est. Illic aurꝫ possum sine uipera tollere. Illic lucrum sine sacrilegio facere nō possum. Lucrū illud nō ē appositū sceleri: sed imixtū: qđ dū cōseq uolumus: in multa mala īcidimus. id bonū nō est. dū diuitias aūt cōsequi uolumus: in multa mala icidimus: ergo bonū non sunt diuitiæ. Duas inquit significatiōes habet præpositio nostra. Vnā dū diuitias conseq uolumus in multa nos mala incidere. In multa aūt mala incidimus & dū uirtutem conseq uolumus. Aliqs dū nauigat studii causa naufragiū fecit: aliqs captus est. Altera significatio talis ē p qđ in mala icidimus bonū nō est. Huic propositiōi non erit consequēs per diuitias nos aut uoluptates in mala īcidere. Aut si p diuitias in multa mala īcidimus: nō tātū bonū diuitiæ nō sunt: sed malū sunt. Vos āt tantū illas dicitis bonum nō eē. Præterea inqt cōtenditis diuitias habere aliqd usus iter cōmoda illas numeratis: atq̧ eadem rōne īcōmodū qdem erunt. per illas eni icommoda multa nobis eueniūt. His qdam hoc respōdent. Erratis q icommoda diuitiis īputatis. Illæ neminem lædunt: at sua nocet cuiq̧ stultitia aut aliena neqtia. Sic quēadmodū gladius neminē occidit: & occidētis telū est. Nō ideo diuitiæ tibi nocēt: si pp diuitias tibi nocet̃. Possidōius ut ego existīo melius. Qui ait diuitias eē causam malorꝫ nō qa ipsæ faciunt aliqd: sed qa facturos irritant. Alia est. n. cā efficiēs: quæ protinus necesse est noceat. Alia præcedens. Hāc præcedentē cām diuitiæ habent: īflant aīos supbiā pariū: īuidiā cōtrahunt & usq̧ eo mentem alienant: ut fama pecuniæ nos ēt nocitura delectet. Bona autem oīa culpa carere decet: pura sunt: nō corrumpunt aīos: nō solicitāt: extollunt qdē & dilatāt. Sed sine timore quæ bona sunt fiduciā faciunt diuitiæ audaciā. Quæ bona sunt magnitudinē animi dāt: diuitiæ īsolētiā: Nihil āt aliud est īsolentia q̃ species magnitudinis falsæ. Isto mō inqt ēt malum sunt diuitiæ. Nec tātum bonum nō sunt: sed etiā malum: essent malum si ipsæ nocerēt. si ut dixi haberēt efficiētē cām. Nunc præcedentē habēt: & qdem nō irritātē tātum aīos: sed attrahentem. Speciē. n. ostēdunt boni uerisimilē ac plerisq̧ credibilē. habet uirtus quoq̧ præcedentē cām ad inuidiā. Multis. n. pp sapiētiam: pp iusticiā īuidet̃: Sed nec ex se hanc causam habet nec uerisimilē. Contra. n. uerisimilior illa species hominū animus obiicit̃ a uirtute: quæ illos in amorē & admirationē uocet. Possidonius sic interrogandū ait. Quæ neq̧ magnitudinē aīo dant nec fiduciam: nec securitatem: nō sunt bona. Diuitiæ aūt & bona ualitudo: & similia his: nihil horꝫ faciunt: ergo nō sunt bona. hanc īterrogationē magis ēt nunc hoc modo ītendit: Quæ neq̧ magnitudinē aīo dant: nec fiduciā nec securitatē. Contra āt īsolentiam: timorē: arrogātiā creāt mala sunt. A fortuitis āt in hoc īpellimur. ergo non sunt bona. Hac inqt ratione nec cōmoda qdem ista erunt. Alia ē cōmodorꝫ cōditio: alia bonorum Cōmodum ē qđ plus usus habet q̃ molestiæ: bonum sincerꝫ eē debet: & ab omni parte īnoxium. Nō ē id bonum qđ plus ꝑdest: sed qđ tātum ꝑdest. Præterea cōmodū & ad aīalia pertinet: & ad īperfectos homines: & ad stultos. Itaq̧ pōt eē eis īcōmodum mixtū: sed cōmodū dr̃ a maiore sui parte æstiatū: bonum ad unum sapiētē ptinet: īuiolatum eē oportet bonum aīum habere: unus tibi nodus sed herculaneus restat. Ex malis bonum nō fit. Ex multis pauptatibus diuitiæ fiunt. ergo diuitiæ bonum nō sunt. Hāc īterrogationē nostri non agnoscunt Peripatectici & fingunt illā & soluunt. Ait āt Possidonius. Hoc sophisma per oēs dialecticorꝫ scolas iactatū. sic ab Antipatro refelli. Pauptas nō per possessionē dicit̃ sed p detractionē. uelut antiq dixerunt orbationē Græci ϛερησιν dicunt: nō q̧ habeat dicta: sed q̧ non habeat. Itaq̧ ex multis manibus nihil īpleri potest. Diuitias multæ res faciunt: non multæ inopiæ. Aliter inqt q̃ debes paupertatē itelligis. Paupertas ē. n. nō q̃ pauca possidet: sed q̃ multa nō possidet. Ita non ab eo dr̃ qđ hēt: sed ab eo quod ei deest: Quod uolo exprimere facilius si latinum uerbum esset: quo Amynapicia significaret̃. Hāc paupertati antipater assignat. Ego nō uideo quid aliud sit paupertas q̃ parui possessio: De isto uidebimus: si quando ualde uacabit: quæ sit diuitiarum: quæ paupertatis substantia. Sed tunc quoq̧ cōsiderabimus: nunqd satius sit paupertatē pmulcere diuitiis: demere supciliū: q̃ litigare de uerbis: quasi iam de rebus iudicatum sit. Putemus nos ad contentionē uocatos. Lex de abolēdis diuinis fert̃. His īterrogationibus suasuri: aut dissuasuri sumus: his effecturi ut Po. Ro. paupertatē fundamētum & cām iperii sui requirat ac laudet: diuitias autem suas timeat: ut cogitet se apud uictos has repperisse hunc ambitum & largitiōes: & tumultus ī urbem sanctissimā & tempatissimā irruisse: nimis luxuriose ostentari gentiū spolia. Quod unus populus eripuit omnibus facilius ab omnibus uni eripi posse. Hanc satius ē suadere & expugnare affectus non circunscribere. Si possumus fortius loquamur: si minus apertius. Vale.

Epistola. lxxxviii. De artibus liberalibus: ubi docet de his singulis quemadmodum ad uirtutem non perducant: sed præparant.

d E liberalibus studiis qd sentiam scire desideras. Nullū suspicio: nullum ī bonis numero quod ad æs exit: meritoria artificia sunt hactēus utilia si præparēt īgenium. nō detineant. Tādiu eni ī istis

imm orandū est:q̄diu nihil animus agere maius pōt.Rudimenta sunt nostra nō opa.Quare liberalia stu
dia dicta sunt uides:qa homine libero digna sunt. Cæterog̃ unū studiū uere liberale ē:quod liberg̃ facit.
Hoc est sapientiæ:sublime:forte:magnanimū.Cætera pusilla & puerilia sunt.An tu qcq̄ in istis credis eē
boni:quog̃ professores turpissimos oium ac flagitiosissimos cernis.Nō discere debemus ista:sed didisce
re.Quidā illud de liberalibus studiis quærendū iudicauerūt:an uirg̃ bonū facerēt:sed nec promittūt qdē:
nec huius rei scientiā affectant.Grāmaticus circa curā sermonis uersat:& si latius euagari uult circa histō
rias iā ut longissime fines suos proferat circa carmina.Quid hog̃ ad uirtutē uiā sternit?Syllabarum enar
ratio & uerbog̃ diligētia. & fabulag̃ memoria:& uersuū lex ac modificatio.Quid ex his metum demit:
cupiditatē eximit:libidinē refrenat?Ad Geometriā transeamus & ad musicā.Nihil apud illas iuenies qd̄
uetet timere:uetet cupere.quisquis hæc ignorat:alia frustra scit.Videndū utrū doceant isti uirtuē an nō.
si nō docent:nec tradunt qdē.si docent philosophi sunt. Vis scire q̄ nō ad docendā uirtutem consederint?
Aspice q̄ dissimilia inter se oium studia sint:atqui similitudo esset idē docētiū:nisi forte tibi Homeg̃ phi
losophū fuisse persuadent:cū his ipsis qbus colligunt negent.Nā modo stoicū illum faciunt: uirtuē solā
ꝓbantē:& uoluptates refugiētē.& ab honesto ne imortalitas qdē præcio recedentē.modo Epicureū lau
dantē statum quietæ ciuitatis:ut iter cōuiuia:cantusq̄ uitā exigentis:modo peripateticum:bonog̃ tria ge
nera inducentē.mō academicum oia icerta dicentem. Apparet nihil hog̃ esse in illo:quia oia sunt.Ista eni
iter se dissident.Demus illis Homeg̃ fuisse philosophum:nēpe sapiens factus anteq̄ ulla carmina cogno
sceret. Ergo illa discamus.quæ Homeg̃ fecere sapiētē:hoc qdem me quærere uerg̃:ætate fuerit maior Ho
merus an Hesiodus:nō magis ad rē pertinet q̄ scire an minor Hecuba fuerit:q̄ Helena:q̄ tam male tulerit
ætatē.Quid inq̄ annos Patrocli & Achillis iquirere: ad rem æstimas ptinere?quæris ubi errauerit Vlys
ses potius q̄ efficias ne nos semp erremus.Nō uacat audire utrum iter Italiā & Siciliā iactatus sit:an extra
notum nobis orbē.Neq̄ enī potuit in tā angusto mari pati tam longos errores:tempestates:nos aī quoti
die iactant:& nequitia in oia Vlyssis mala ipellit.Nō deest forma quæ solicitet oculos:nō hostis:hic mon
stra effera:& humano cruore gaudētia.Hinc isidiose blandimenta aurium: hinc naufragia:& tot uarieta
tes malog̃.Hoc me doce quomodo patriā amē:quomodo uxorē:quomodo patrē:quomodo ad hæc tā
honesta uel naufragus nauigē.Quid inquiris an Penolope impudica fuerit.An uerbo seculo suo dederit.
An Vlysse illum esse:quē uidebat anteq̄ sciret suspicata sit.Doce me quid sit pudicitia & quātum in ea bo
num:in corpore in aio positum sit.Ad musicā transeo.Doces me quomodo inter se acute & uoces graues
cōsonēt:quomodo neruog̃ disparē reddētiū sonū fiat cōcordia.Fac potius quomodo animus secū meus
cōsonet:ne cōsilia mea discrepēt:mōstras mihi qui sint modi flebiles.Mōstra potius quomodo inter ad
uersa nō emittā flebilē uocē.metiri me Geometria docet latifundia potius q̄ doceat quomodo metiar:q̄
tum homini satis sit.Numerare docet me Arithmetica:& auaritiæ accōmodat digitos potius q̄ doceat ni
hil ad rem pertinere istas cōputationes:Nō esse fœliciorē cuius patrimoniū tabularius laxat.imo q̄ super
uacua possideat:quin ifœlicissimus est futurus.si quātum habeat per se cōputare cogetur.Quid mihi ꝓ
dest scire agellum in partes diuidere:si nescio cū fratre diuidere? Quid prodest colligere subtiliter pedes
iugeri:& cōpræhendere ēt:si quid decēpedā effugit:si tristē me facit uicinus potens:& aliquid ex meo ab
radens.Doces quomodo nihil perdā ex finibus meis.At ego discere uolo quomodo totos hilaris. amittā
Paterno agro:& auito inquit expellor.Quid ante auum tuū qs agg̃ istum tenuit?cuius nō dico hominis:
sed populi fuerit expedire nō potes.Nō dominus istū sed colonus itrasti.Cuius colonus es?si bene tecum
agit hæredis.Negāt iurisc ōsulti quicq̄ publicū usucapi.Publicū est & qdem generis humani.O egregiā ar
tem:scis rotūda metiri:in q̄dratū redigis:quācunq̄ accepis formā.Interualla sydeg̃ dicis.nihil ē q̄ in mē
surā tuā nō cadat.si artifex es metire hois aium:dic q̄ magnus sit q̄ pusillus sit.Scis quæ recta sit linea . qd
tibi ꝓdest:si qd in uita rectū sit ignoras.uenio nunc ad illū q cælestiū noticia gloriat. Frigida Saturni sese
quo stella receptet.Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.Hoc scire qd ꝓderit:ut solicitus sim:cum Sa
turnus & Mars ex cōtrario stabūt.aut cū Mercurius uespertinum faciet occasum uidēte saturno: potius q̄
hoc discā ubicunq̄ ista sunt ꝓpicia eē:nec posse mutari.Agit illa cōtiuus ordo fatog̃:& imutabilis cursus:
ꝑ statuas uices temeāt:& effectus reg̃ oium aut mouēt:aut notāt.Sed siue qcqd euenit faciūt qd imutabi
lis rei noticia ꝓficiet:siue significāt.qd refert ꝓuidere qd̄ effugere non possis?scias ista:aut nescias:fient.Si
uero solē ad rapidū stellasq̄ sequētes ordie ꝓspicies:nunq̄ te crastina fallet hora:nec insidiis noctis capiere
serenæ.Satis abundeq̄ ꝓuisum est:ut ab isidiis tutus eēm.Nunqd me crastia nō fallit hora:fallit enī quod
nesciēti euenit. Ego qd futug̃ sit nescio:qd fieri possit scio.Ex hoc nihil despabo:totū expecto:siqd remit
tit̄ bōi cōsulo. Fallit me hora si parcit:sed ne siqdē fallit.Nā queadmodū scio oia accidere posse:sic scio &
nō utiq̄ causa:utiq̄ secūda expecto:malis paratus sum.feras me necesse ē nō per pscriptionē euntē.Nō enī
adducor ut in numeg̃ liberaliū artiū pictores recipiā:nō magis q̄ statuarios:aut marmorarios : aut cæte
ros luxuriæ ministros:æque luctatores & totā oleo:ac luto cōstatē sciētiā expello ex his studiis liberali
bus. Aut & unguētarios recipiā & coquos.& cæteris uoluptatibus nostris igenia accōmodātes sua.Quid
enī oro te:liberale habēt isti ieiuni uomitores:quog̃ corpora in sagina:aī in macie & ueterno sunt an libe
rale studiū istud esse iuuentuti nostræ credimus:q̄ maiores nostri rectā exercuerūt:hastilia iacere : sudem
torquere:equū agitare:arma tractare.Nihil liberos suos docebāt:qd discēdū esset iacentibus.sed nec hæc
nec ille docent:aluntue uirtutē.Quid.n.ꝓdest equum regere:& cursum eius freno tēperare affectibus aūt
effrenatissimis abstrahi.Quid.n.prodest multos uicere luctatione uel cestu:ab iracundia uinci. Quid er
go?Nihil nobis liberalia conferunt studia:ad alia multū:ad uirtutē nihil.Nam & hæc uiles ex ꝓfesso artes

quæ manu cõstant ad istrumenta uitæ plurimũ cõferunt:tamẽ ad uirtuté nõ pertinẽt. Quare ergo libera
libus studiis filios erudimus? nõ qa uirtutem dare possint:sed qa animum ad accipiendã uirtutẽ pparẽt:
quẽadmodum pria illa ut antiq uocabãt litteratura per quã pueris elementa tradunť:non docet liberales
artes sed mox pcipiendis locum parat. Sic liberales artes nõ pducunt aĩum ad uirtutẽ sed expediunt. Qua
tuor enĩ esse artiũ genera Possidonius ait:sunt uulgares & sordidæ:sunt ludicræ:sunt pueriles:sunt libera
les. Vulgares sunt opificum:q̃ manu cõstant:& ad istruendã uitã occupatæ sunt:in qbus nulla decoris:nul
la honesti simulatio est. Ludicræ sunt quæ ad uoluptatẽ auriũ atq; oculoꝝ tendunt. His annumeres licet
machinatores qui pegmata per se surgentia excogitãt:& tabulata tacite in subliẽ crescentia:& alias ex ino/
pinatis uarietates:aut dehiscẽtibus quæ cohærebant:aut his quæ distabãt sua spõte coeuntibus:aut his q̃
eminebant paulatim in se residentibus:his imperitoꝝ feriuntur oculi:oĩa subita:quia causas non nouere
mirantium. Pueriles sunt & aliquid habẽtes liberalibus simile:hæ artes q̃s εγκυκλιουσ græci:nostri has
liberales uocãt. Solæ autẽ liberales sunt imo ut dicã uerius liberæ qbus curæ uirtus est. Quemadmodum
inqt ẽ aliqua pars philosophiæ naturalis:aliq̃ moralis:aliq̃ rõnalis. Sic & hæc quoq; liberaliũ artiũ turba:
locũ sibi in philosophia uẽdicat cum uẽtum ẽ ad naturales quæstiões Geometriæ testimonio stať. Ergo
quã adiuuat pars eius ẽ. Multa adiuuãt nos:nec ideo partes nostræ sunt:imo si essent partes nõ adiuuarẽt.
Cibus adiutorium corporis ẽ:non tamen pars est. Aliqd nobis præstat Geometriæ ministeriũ. Sic philo/
sophiæ necessaria est:quomodo ipsi faber. Sed nec hic Geometriæ pars ẽ:nec illa philosophiæ. Præterea
utraq; fines suos habet. Sapiẽs aũt causas naturaliũ:& quærit & nouit:quoꝝ numeros mensurasq; Geo/
meter persequtur & supputat qua rõne constent cælestia:quæ illis sit uis:quæ ue natura. Sapiens scit cursus
& recursus:& quasdam obseruationes:per quas descẽdũt:& alleuanť:ac speciẽ iterdũ stantiũ præbẽt:cum
cælestibus stare nõ liceat. Colligit Mathematicus:quæ causa in speculo imagies exprimat. Sciet sapiens:il/
lud tibi Geometer põt dicere:quãtũ abesse debeat corpus ab imagine:& qualis forma speculi:q̃les imagi/
nes reddat. Magnũ esse solẽ philosophus probabit:quãtus sit Mathematicus:qui usu quodã & exercitatio
ne procedit. Sed ut procedat ipetranda illi quædã sunt pricipia. Non est aũt ars sui iuris cui præcariũ fun/
damentũ est:Philosophia nil ab alio petit:totum opus a solo excitat. Mathematica:ut ita dicã:superficia/
ria est:in alieno ædificat:accipit pria:quoꝝ beneficio ad ulteriora perueniat:si per se iret ad ueꝝ. Si totius
mundi naturam posset cõpræhendere:dicerẽ multũ collaturã mẽtibus nostris:quæ tractatu cælestiũ cre/
scunt:trahuntq; aliqd ex alio. Vna re cõsumať animus sciẽtia bonoꝝ ac maloꝝ imutabili:quæ soli philo/
sophiæ cõpetit. Nihil autẽ ulla ars alia de bonis ac malis quærit. Singulas habet circuire uirtutes. Fortitu/
do cõtẽptrix timẽdoꝝ ẽ. Terribilia:& sub iugũ libertatẽ nostrã mittẽtia despicit:prouocat:frãgit. Nunqd
ergo hãc liberalia studia corroborãt. Fides sanctissimũ humani pectoris bonũ est. Nulla necessitate ad fal/
lendũ cogiť:nullo corrũpiť præmio. Vre iquit cæde occide nõ prodã. Sed quo magis secreta quæret do/
lor:Hæc illa altius cõdet. nunqd liberalia studia hos animos facere possunt. Tẽperãtia uoluptatibus ipat:
alias odit atq; abigit:alias dispẽsat & ad sanũ modũ redigit. Nec unq̃ ad illas ꝓpter ipsas uenit:scit optimũ
esse modũ cupitoꝝ:nõ quãtũ uelis:sed quãtũ debeas sumere. Humanitas uetat supbum eẽ aduersus soci/
os. Vetat auaꝝ uerbis:rebus:affectibus:cõmunẽ se facilẽq; oĩbus præstat. Nullũ alienũ malũ putat:bonũ
autẽ suũ. ideo maxime quod alicui bono futuꝝ est amat. Nunqd liberalia studia hos mores præcipiunt?
Nõ magis q̃ simplicitatẽ:q̃ modestiã:ac moderationẽ:nõ magis q̃ frugalitatẽ:ac parsimoniã:non magis q̃
clemẽtiã:quæ alieno sanguini tanq̃ suo parcit:& scit homini nõ esse hoĩe prodige utẽdũ. cũ dicatis inqt si/
ne liberalibus studiis ad uirtutẽ nõ perueniri:quẽadmodũ negatis illa nihil cõferre uirtuti:quia nec sine
cibo ad uirtutẽ perueniť. cibus tamẽ ad uirtutẽ nõ pertinet. Ligna naui nihil cõferũt:quãuis nõ fiat nauis
nisi ex lignis. Nõ ẽ inq̃ cur aliqd putes eius adiutorio fieri:sine quo nõ põt fieri. Potest qdem ẽt illud dici:
sine liberalibus studiis ueniri ad sapientiã. Quamuis enĩ uirtus discenda sit:tamẽ nõ per hæc disciť. Quid
est autẽ quare existimẽ nõ futuꝝ esse sapientẽ eum q litteras nescit:cũ sapientia nõ sit in litteris. Res tradit
nõ uerba. Et nescio an certior memoria sit quæ nullũ extra se subsidiũ habet. Magna & speciosa res est sa/
pientia. Vacuo illi loco opus est. De diuinis humanisq; simul discendũ est. De præteritis:de futuris:de ca/
ducis:de æternis:de tẽpore. De quo uno uide q̃multa quæranť. Primum an ipsum sit aliqd. Deinde an ali
quid ante tẽpus sit an sine tẽpore:cũ mũdo cœpit. An etiã ante mũdũ:qa fuerit aliqd:fuerit & tempus. In/
numerabiles quæstiones sunt de aĩo tantũ. Vnde sit:q̃lis sit:quãdo esse icipiat:q̃diu sit:an aliũde alio trãse
at:& domicilia mutet:ad alias aĩalium formas:aliasq; cõiectus. An nõ amplius q̃ semel seruiat:& emissus
uageť in toto. Vtrũ corpus sit:an nõ sit. Quid sit facturus:cũ per nos aliqd facere desierit:quomodo liber/
tate sua usurus:cũ ex hac effugerit cauea. An obliuiscať prioꝝ:& illic nosse se icipiat. An de corpore abdu/
ctus in sublime secessit. Quãcũq; partẽ reꝝ humanaꝝ diuinarũq; cõpræhẽderis igenti copia quærẽdoꝝ
ac discendoꝝ fatigaberis. Hæc tã multa tam magna:ut habere possint libeꝝ hospitiũ:superuacua ex aĩo
tollenda sunt. Non dabit se in has angustias uirtus:latius spatiũ res magna desiderat. Expellanť oĩa:totũ
pectus illi uacet. At enĩ delectat artium notitia multaꝝ. Tantum itaq; ex illis retineamus:quantum neces/
sariũ sit. An tu existimas repræhendẽdum q superuacua usibus cõparat. Et præciosaꝝ reꝝ põpã in domo
explicat. Nõ putas eum q occupatus est in superuacua litteraꝝ supellectile plus scire uelle q̃ satis sit. Intem/
perantiæ genus est. Quid q; ista liberaliũ artium cõsecratio:molestos:uerbosos:itempestiuos:sibi placen/
tes facit. Et ideo non discentes necessaria:quia superuacua didicerũt. Quatuor milia librorum Didymus
grammaticus scripsit. Miserere. Si tam multa superuacua legisset. In his libris de patria Homeri quæri/
tur. In his de Aeneæ matre uera. In his libidinosior Anacreon:an ebriosior uixerit. In his an Sappho

pudica fuerit. Et alia quæ erant dediscenda si scires. I. nunc: & longá esse uitam nega. Sed ad nostros quoq; cú perueneris: ostendá multa securibus recidenda: magno ípédio tépoꝝ: magna alienaꝝ auriú molestia. Laudatio hæc cóstat. O hominé litteratú. Simus hoc circulo rusticiore cótéti. O uiꝝ bonú: itaq; ne é? Annales euoluá omniú gentium: & qs primú carmina scripserit quærá. Quátú téporis inter Orphea intersit & Homeꝝ. Cú fastos nó habeá cóputabo: & Aristarchi ineptias. Quibus aliena carmina compinxit recognoscam. Et ætaté in syllabis cóterá. Ita ne in Geometriæ puluere hærebo. Adeo mihi præceptú illud salutare excidit: tépori parce: hæc sciá & qd ignorem. Quid Apion grámaticus: q sub Caio Cæsare tota circulatus est græcia: & in nomé Homeri ab oíbus ciuitatibus adoptatus. Aiebat Homeꝝ utraq; materia cósumata: & Odyssea: & Iliade unú principiú adiecisse operi suo: quo bellú Troianú cóplexus est. Huius rei argumentú afferebat q duas litteras in primo uersu posuisset ex idustria libroꝝ suoꝝ numeꝝ cótinétes. Talia sciat oportet: q uult multa scire: nó cogitare: quátum téporis tibi afferat mala ualitudo: quantú occupatio publica: quátú occupatio priuata: quátum occupatio quotidiana: quátum somnus. Metire ætaté tuam: tá multa nó capit. De liberalibus studiis loquor. Philosophi quátum habét supuacui: quátú ab usu recedétis. Ipsi quoq; ad syllabaꝝ distinctiones: & coniunctionú ac propositionú proprietates descéderút: & inuidere grámaticis: inuidere Geometris qcqd in illoꝝ artibus supuacuum erat: trástulere í suá. Sic effectum est: ut diligétius loq scirent q uiuere. Audi quátum mali faciat nimia subtilitas: & q ífesta ueritati sit. Pythagoras ait de omni re in utráq; partem disputari posse ex æquo: & de hac ipsa: an oís res in utráq; parté disputabilis sit. Nausiphanes ait ex his quæ uidenť esse nihil magis esse q non eé. Parmenides ait ex his quæ uidenť nihil esse ab uniuerso. Zenon Heleates oía negocia de negocio deiecit: ait nihil esse. Circa eadé fere Phyrronei uersanť: & Megarici: & Cretici: & Academici q nouam íduxerunt scientiá: nihil scire. Hæc oía in ullú supuacuú studioꝝ liberaliú gregé conice. Illi mihi nó profuturá sciétiá tradunt. Hi spem oís scientiæ eripiút: Satius est supuacua scire q nihil. Illi nó præferút lumé: per quod acies dirigať ad ueꝝ. Hi oculos mihi effodiút. Si Pythagore credo: nihil in reꝝ natura est nisi dubiú. Si Nausiphani: hoc unú certú est: nihil esse certi. Si Parmenidi: nihil est præter unú. Si Zenoni: ne unum quidem. Quid ergo sumus? Quid ista quæ nos circúستant: aiunt: sustinent? Tota reꝝ natura umbra est: aut inanis: aut fallax. Nó facile dixerim: utrum magis irascar illis: qui nos nihil scire uoluerunt. An illis qui ne hoc quidem nobis reliquærunt nihil scire. Vale.

Explicit liber tertiusdecimus.

Incipit liber decimusquartus. Epistola. lxxxix. De utilitate diuisióís philosophiæ. De differentia íter sapientiam & philosophiam. & contestatione utriusq;. Et de philosophiæ partibus.

REm utilé desideras: & ad sapientiá pperanti utiq; necessariá diuidi philosophiá: & igés corpus eius in mébra dispói. Facilius eni p partes in cognitioné totius adducimur. Vtinámq; quéadmodú uniuersa múdi facies í cóspectu uenit: ita philosophia tota nobis possit occurrere simillimú múdo spectaculú. Profecto eni oés mortales in admirationé sui raperet: relictis his q núc magna: magnoꝝ ignorátia credimus. Sed qa cótigere hoc non pót: & sic a nobis ispiciéda q admodú múdi secreta cernúť: sapiétis qd est aius totá molé eius amplectiť: nec minus illá ueociter obit q cælú acies nostra. Nobis autem qbus prúpenda caligo est: & quoꝝ uisus í pximo deficit: singula quæq; ostédi facilius possunt uniuersi nódú capacibus. Faciam ergo qd exigis: & philosophiá in partes nó in frusta diuidá. Diuidi eni illá nó concidi utile est. Ná cópræhédere quéadmodum maxima ita minima difficile est. Describiť in tribus populus: in céturiones exercitus. Quicqd í maius creuit facilius agnosciť: si discessit í partes: quas ut dixi inumerabiles esse & paruas non oportet. Idem eni uitii habeť nimia quod mala diuisio. Simile confuso est qcqd usq; in puluerem sectum é. Primú itaq; sicut uideť tibi: dicá íter sapientiam & philosophiam qd itersit? Sapientia pfectum bonú é métis humanæ. Philosophia sapientiæ amor é & affectatio. hæc ostendit quo illa peruenit. Philosophia unde dicta sit apparet. ipso eni noíe fatetur. Quidam eni sapientiam ita finxerunt: ut dicerent eá diuíoꝝ & humanoꝝ sciétiam. Quidam ita: Sapiétia é nosse diuia & humana & hoꝝ causas. Supuacua mihi uideť hæc adiectio: qa causæ diuiorum humanorumq; partes sunt. Philosophiá quoq; fuerunt q aliter atq; aliter diffinirét. Alii studium illá uirtutis eé dixerunt. Alii studium corrigédæ métis. A qbusdam dicta é appetitio rectæ ratióis. Illud quasi constet: aliqd íter philosophiam & sapientiam ítéresse. Neq; eni fieri potest: ut idem sit quod affectatur & quod affectat. Quomodo multum íter auaritiá & pecuniá íterest: cú illa cupiat: Hæc concupiscatur sic íter philosophiá & sapientiam. Hæc eni illius effectus & præmium é. Illa uenit: ad hanc itur. Sapientia é quam græci σοφιαν uocant. Hoc uerbo quoq; Róani utebárur: sicut philosophia núc quoq; utuntur. Quod & rogatæ tibi antiquæ probabunt: & íscriptus Dossemi monumento titulus. Hospes resiste: & philosophiam Dossemi lege. Quidá ex nostris quáuis philosophia studiú uirtutis eét: & hæc peteretur: illa peteret: tamen nó putauerunt illas distrahi posse. Ná nec philosophia sine uirtute é: nec sine philosophia uirtus é. Philosophia studiú uirtutis é: sed per ipsam uirtuté. Nec iustus homo eé sine studio sui potest. Nec uirtutis studium sine ipsa. Nó eni quéadmodum in his qui aliqd ex distanti loco ferire conantur alibi est qui petit: alibi quod petitur. Nec quemadmodum itiera quæ ad urbes perducút extra ipsam sunt: sed ad uirtutem ueniť per ipsam. Cohærét ergo íter se philosophia uirtusq;. Philosophiæ tres ptes eé dixerunt & maximi & plurimi auctores. Moralem: Naturalem. & Rationalem. pria componit animú. Secunda reꝝ naturam scrutatur. Tertia proprietates uerboꝝ exigit: & structurá & argumentationes: ne pro uero falsa surrepant. Cæterum íuenti sunt & q in pauciora philosophiam: & qui in plura diducerent. Quidá ex Peripateticis qrtá parté adiecerút: ciuilé. Quia quádá pprá exercitationé desideret: & circa aliá

materiã occupata sit. Quidã adiecerũt his partẽ quã œconomicã uocãt administrãdæ rei familiaris scientiam. Quidã & de generibus uitæ locũ separauerũt. Nihil autẽ hoꝝ in illa parte morali reperit. Epicurei duas partes philosophiæ putauerũt esse: naturalẽ atq; moralẽ. rõnalẽ remouerũt. Deinde cũ ipsis rebus cogerent ambigua secernere: falsa sub specie ueri latentia coarguere. Ipsi quoq; locũ quẽ de iudicio & regula appellãt: alio noie rõnalẽ induxerũt. Sed eũ accessionẽ esse naturalis partis existimant. Cyrenaici naturalia cũ rationalibus sustulerũt: & contenti fuerunt moralibus. Sed hi quoq; quæ remouent aliter inducunt. In quinque enim partes moralia diuidunt. Vt una sit de fugiendis & expetendis. Altera de affectibus. Tertia de actionibus. Quarta de causis. Quinta de argumentis. Causæ reꝝ ex naturali parte sunt: argumenta ex rõnali. Aristonchius nõ tantũ supuacuas eẽ dixit naturalẽ & rationalẽ: sed etiã cõtrarias. Moralem quoq; quã solã reliquærat: circũcidit. Nã cũ locũ qui monitiones cõtinet sustulit: & pedagogi eẽ dixit: nõ philosophi: tanq̃ quicq̃ aliud sit sapiens: q̃ humani generis pedagogus. Ergo cũ tripartita sit philosophia: moralẽ eius partẽ primũ icipiamus dispõere. Quã in tria rursus diuidi placuit: ut pria esset inspectio suũ cuiq; distribuens: & æstimans quãto quidq; dignũ sit: maxime utilis. Quid enim ẽ tam necessariũ: q̃ præcia rebus imponere. Secũda de actionibus. Tertia de impetu. Primũ eni est: ut quantũ quidq; sit iudices. Secundũ ut ipetũ ad illa capias ordinatũ tẽperatũq;. Tertiũ ut inter ipetũ tuũ: actionẽq; cõuenias: ut in omnibus istis tibiipsi cõsentias. Quicquid ex his tribus defuerit turbat & cætera. Quid enim prodest intus æstimata habere omnia: si sis impetu nimius? Quid prodest impetus repressisse: & habere cupiditates in tua potestate: si in ipsa reꝝ actione tẽpora ignores. Nec scias quando quidq;: & ubi: & quẽadmodum agi debeat. Aliud est enim dignitates & præcia reꝝ nosse. Aliud articulos. Aliud impetus refrenare: & ad agenda ire: nõ ruere. Tunc ergo uita sibi cõcors est: ubi actio nõ destituit impetũ. Impetus ex dignitate rei cuiusq; cõcipitur. Proinde remissus acriorq;: ꝑut illa digna est peti. Naturalis pars philosophiæ in duo scindit. Corporalia & incorporalia. Vtraq; diuidunt in suos: ut ita dicam gradus. Corpoꝝ locus in hos primum in ea quæ faciunt: & quæ ex his gignũtur. Gignũtur autẽ elementa. Ipse elemẽtis locus: ut quidã putãt simplex est: ut qdã in materiã & causam oĩa mouentẽ: & elemẽta diuidit. Superest ut rationalẽ partẽ philosophiæ diuidamus: Oĩs oro: aut cõtinua est: aut iter respondentẽ & interrogantẽ diffusa. Hãc Analecticã: illã Topicã placuit uocari. Hæc uerba curat: & sensus & ordinẽ. Analectica in duas partes diuidit. In uerba: & significationes. i. in res quæ dicunt uocabula: quibus dicunt. Ingẽs deinde sequit utriusq; diuisio. Itaq; ĩ eo loco finẽ faciã: & summa sequar fastigia reꝝ. Alioqn si uoluero facere partiũ partes: quæstionũ liber fiet. Hæc Lucilli uiroꝝ optime: quo minus legas nõ deterreo dũmodo q̃cquid legeris: ad mores statim referas. Illos cõpesce: marcentia in te excita: soluta cõstringe: cõtumacia doma: cupiditates tuas publicasq; quantum potes uexa: & istis dicentibus quousq; eadẽ responde. Ego debeo dicere quousq; eadẽ peccabitis. Remedia ante uultis q̃ uitia desinere. Ego uero eo magis dicã: & quia recusatis perseuerabo. Tũc incipit medicina ꝓficere: ubi in corpore alienato dolorẽ tactus expressit. Dicã etiã inuitis profutura. Aliquando aliq; ad uos nõ blãda uox ueniet: & quia ueꝝ singuli audire nõ uultis publice audite. Quousq; fines possessionum propagabitis. Ager uni domino q populũ cœpit angustus est. Quousq; a rationibus uestris porrigetis: ne prouinciaꝝ quidẽ statione contenti: circũscribere prædioꝝ modũ. Illustriũ fluminũ per priuatum decursus & amnes magni: magnarũq; gentiũ terminusq; ad hostiũ a fonte uestri sunt. Hoc quoq; parum est: nisi latis fundis uestris maria cinxistis: nisi trans Adrianũ: & Ioniũ: Aegæũq; uester uillicus regnet. Nisi insulæ ducũ domicilia magnoꝝ inter uilissima reꝝ numerẽtur: q̃ uultis late possidere. Sit fundus qui aliquando ipeiũ uocabatur. Facite uestꝝ quicquid potestis dũ plus sit alienũ. Nũc uobiscum loquor: quoꝝ æque spatiose luxuria q̃ illoꝝ auaritia diffundit. Vobis dico quousq; nullus erit lacus: cui nõ uillaꝝ uestrarum fastigia imineãt: nullũ flumẽ cuius nõ ripas ædificia uestra prætexãt. Vbicũq; scatebũt aquaꝝ calentiũ uenæ: ibi noua diuersoria luxuriæ excitabunt. Vbicũq; in aliquẽ sinũ littus curuabit: uos protinus fundamenta facietis: nõ cõtenti solo: nisi quod manu feceritis. Arma agetis introrsus. Omnibus licet locis tecta uestra resplendeãt: alicubi imposita mõtibus. In uastũ terraꝝ marisq; prospectũ: alicubi ex plão in altitudinẽ montiũ educta. Cũ multa ædificaueritis: cũ igẽtia: tamẽ & singula corpora estis & paruula. Quid prosunt multa cubicula? in uno iacetis. Nõ est uestrũ ubicunq; nõ estis. Ad uos deinde transeo: quoꝝ profunda & insatiabilis gula. Hinc maria scrutant: hinc terras. Alia hamis. alia laqueis: alia retiũ uariis generibus cũ magno labore prosequntur. Nullis animalibus: nisi ex fastidio pax est. Quantulũ enim ex istis epulis: quæ per tot cõparatis manus fesso uoluptatibus ore libatis? Quantulũ ex ista fera periculose capta dominus crudus: ac nauseans gustat. Quantulum ex tot conchyliis: tam longe aduectis per istũ stomachum inexplebilem labit. Infœlices etiam q; intelligitis uos maiorem famem habere q̃ uẽtrem. Hæc aliis dic ut dum dicis audias ipse. Scribe ut dum scripseris legas. Omnia ad mores: & ad sedandam rabiẽ affectuum referens stude: ut non plus aliis scias: sed ut melius. Vale.

Epistola. xc. De philosophia q; non sit res beneficiaria de aureo primo sæculo: & hoc luxurioso. Contra Possidoniũ disputat artes mechanicas a philosophia minime iuentas: & q; illius rudis sæculi homines nõ sapientes: sed sapientibus similes erant.

q Vis dubitare mi Lucilli põt: qn deoꝝ ĩmortaliũ munus sit q; uiuius. Philosophiæ autẽ q; bene uiuimus. Itaq; tãto plus nos debere huic q̃ diis. Quãto maius beneficiũ est bona uita q̃ uita. Pro certo deberetur nisi ipsam dii philosophiam tribuissent: cuius scientiã nulli dederũt: facultatẽ omnibus. Nã si hanc quoq; bonũ uulgare fecissent: & prudẽtes nasceremur: & sapientia quod in se optimũ habet perdidisset q; inter fortuita nunc esset. Nũc enim hoc in illa præciosum atq; magnificum est: quod nõ

obuenit:quod illã sibi quisq̃ debet quod nõ ab alio petit. Quid haberes quod in philosophia susciperes:si beneficiaria res esset. Huius opus unũ est. De diuinis humanisq̃ uerũ iuenire:ab hac nunq̃ recedit iustitia pietas:religio:& omnis alius comitatus uirtutũ consertarũ:& inter se coherentiũ. Hæc docuit colere diuina:humana diligere:& pœnes deos imperiũ esse:& inter homines cõsortiũ:quod aliquãdo inuiolatũ mãsit anteq̃ societatẽ auaritia distraxit:& paupertatis causa etiã his quos fecit locupletissimos fuit. Desiderãt enim omnia possidere dum uolunt propria. Sed primi mortalium quiq̃ ex his geniti naturã icorrupti sequebant:eandẽ habebãt:& ducẽ:& regẽ:cõmissi melioris arbitrio. Naturæ est eni potioribus deteriora submittere. Mutis quidem gregibus:aut maxima corpora præsunt:aut uehæmẽtissima. Non præcedit armenta degener taurus:sed qui magnitudine ac thoris cæteros mares uicit. Elephantorum gregẽ excelsissimus ducit. Inter homines pro summo ẽ optimus:aio itaq̃ rector eligebat. Ideoq̃ summa fœlicitas erat gẽtium:in quibus nõ poterat potẽtior esse nisi melior. Tantum eni quãtum uult potest:qui se nisi quod debet nõ putat esse. Illo ergo sæculo quod aureũ perhibet pœnes sapientes fuisse regnũ Possidonius iudicat. Hi cõtinebant manus:& infirmiores a ualidioribus tuebant. Suadebãt:dissuadebãtq̃:& utilia atq̃ inutilia mõstrabãt. Horũ prudentia ne qd deesset suis prouidebat. Fortitudo arcebat pericula:beneficentia agebat:ornabatq̃ subiectos. Officiũ erat imparare:nõ regnũ. Nemo quãtum posset aduersus eos experiebat p quos cœperat posse. Nec erat cuiq̃:aut animus in iniuriã:aut causa cum bene imperanti bene pareret. Nihil Rex maius minari male parentibus posset:q̃ ut abirent e regno. Sed postq̃ surrepentibus uitiis in tyrãnidem regna conuersa sunt:opus esse cœpit legibus:quas & ipsas inter initia tulere sapiẽtes. Solon q̃ Athenas æquo iure fundauit:inter septem æui sapientia natos. Lycurgũ si eadem ætas tulisset sacro illi numero accessisset. Artaui & Allurci leges Chorondæq̃ laudant. Hi non in foro:nec in consultorũ atrio:sed in Pythagore tacito illo sanctoq̃ secessu didicerunt iura quæ florẽti tunc Siciliæ:& per Italiã græciæ ponerent. Hactenus Possidonio assentio artes quidẽ a philosophia inuentas quibus in quotidiano usu uita utit:nõ concesserim. Nec illi sabricæ afferã gloriã. Illa iquit sparsos e casis lectos:aut aliq̃ rupe suffossa:aut exesæ arboris trunco docuit tecta molliri. Ego uero philosophiã iudico nõ magis excogitasse has machinatiões tectorũ supra tecta surgentium:& urbes urbiũ præmẽtiũ:q̃ uiuaria pisciũ in hoc clausa:ut tẽpestatũ pericula nõ adiret gula. Et quãuis acerrime pelago seuiẽte haberet luxuria portus suos:in quibus distinctos pisciũ greges saginaret. Quid agis? philosophia docuit hoies habere clauem & serã:& qcqd aliud erat auaritiæ signũ dare philosophia hæc cũ tanto habitãtiũ piculo iminẽtia tecta suspẽdit. Parũ.n.erat fortuitis tegi:& sine arte:& sine difficultate naturale sibi inuenire aliquod receptaculum. Mihi crede fœlix illud seculũ ante Architectos fuit. Ista nata sunt iã nascente luxuria:in quadratũ tigna decidere:& ferro per designata currẽte:certa manu trabẽ scindere. Nã primi cuneis scindebãt fissile lignũ. Non enim tecta cœnationum epulas receptura parabant. Nec in hunc usum pinus aut abies deferebat longo uehiculorũ ordine:uicis intremẽtibus:ut ex illa lacunaria auro grauia penderẽt. Furcæ utrinq̃ suspensæ fulciebãt casam spissatis ramalibus ac fronde cõgesta:& in procliue disposita:decursus imbribus quãuis magnus erat. Sub his tectis habitauere:sed securi. Culmus liberos texit:sub marmore atq̃ auro seruitus habitat. In illo quoq̃ dissentio a Possidonio:q̃ ferramenta fabrilia excogitata a sapientibus uiris iudicat. Isto enim modo dicat licet sapiẽtes fuisse:per quos tunc laqueis captare feras:& fallere uisco inuẽtum & etiã magnos canibus circundare saltus. Omnia eni ista sagacitãs hominũ nõ sapientia inuenit. In hoc quoq̃ dissentio sapiẽtes fuisse qui ferri metalla:& æris iuenerunt:cum icendio siluarũ adusta tellus:in summo uenas iacẽtes liquæfactas fudisset: ipa tales inueniunt q̃les colũt. ne illa qdem tam subtilis quæstio mihi uidet q̃ Possidonio. Vtrũ malleus i usu esset prius an forcipes cœperunt? utraq̃ inuenit aliquis exercitati ingenii acuti non magni:nec elati:& qcquid alio corpore incuruato:& animo humum spectãte quærendũ est. Sapiẽs facilis uictu fuit? Quid ni? Cũ hoc quoq̃ seculo esse q̃ expeditissimus cupiat. Quomodo oro te cõuenit:ut Diogenẽ mireris:& Dædalũ. Vter ex his sapiẽs tibi uidet:qui serrã cõmentus est:an ille qui cũ uidisset puerũ caua manu bibentem aquã:fregit protinus exemptũ e perula calicẽ;hac obiurgatione sui:q̃diu homo stultus superuacuas sarcinas habui:qui se complicuit in dolio:& in eo cubitauit. Hodie utrum tandem sapientiorem putas:qui inuenit quẽadmodũ in imẽsam altitudinẽ crocum latẽtibus fistulis exprimat. Qui Euripos subito aquarũ impetu iplet:aut:aut siccat uersatilia cœnationũ laq̃aria ita coaugmentat:ut subide alia facies atq̃ alia succedat:& totiens tecta quotiens fercula mutent. An eum qui & aliis sibi hoc monstrat.q̃ nihil nobis natura durũ ac difficile iperauerit. Posse nos habitare sine marmorario ac fabro. Posse nos uestitos esse sine cõmercio setuorũ. Posse nos habere usibus nostris necessaria:si cõtenti fuerimus his quæ terra posuit in summo. Quem si audire humanũ genus uoluerit:tam superuacuũ sciet sibi cocũ esse q̃ militẽ. Illi sapiẽtes fuerunt:aut certe sapientibus similes:quibus expedita erat tutela corporis. Simplici cura constant necessaria: in delitiis laborat. Etiam non desiderabis artifices:si sequere naturã:illa noluit esse districtos:ad quæcũq̃ nos cogebat instruxit. Frigus intolerabile est corpori nudo. Quid ergo? Nũquid pelles ferarum & aliorũ animalium a frigore satis abundeq̃ defendere queunt? Num corticibus arborum plæræq̃ gentes tegunt corpora? Num auium plumæ:in usum uestis conserunt? Num hodieq̃ magna Scytharum pars tergis: uulpium induit ac murium:quæ tactu mollia & ipenetrabilia uentis sunt? Opus est tamen calorem solis æstiui umbra crassiore propellere. Quid ergo? Nũ uetustas multa abdidit loca:quæ uel iniuria tẽporis: uel alio quolibet casu excauata in specum recesserunt? Quid ergo? Num quamlibet uirgeã cratem:texuerunt manu:& uili obliuierunt luto? Deinde stipula aliisq̃ siluestribus. operuere fastigium & pluuiis per deuexa latentibus:hyemem transiere securi. Quid ergo? Num indefesso iacent Syrticæ gentes? quibus

propter nimios solis ardores: nullū tegumentū satis repellendis caloribus solidū est: nisi ipsa arēs humus. Non fuit tam inimica natura ut cū oībus aliis animalibus facilē actū uitæ daret: homo solus non posset sine tot artibus uiuere. Nihil horum ab illa nobis imperatū est: nihil ægre quærēdū: ut possit uita ꝑduci. Ad parata nati sumus: nos oīa nobis difficilia studio fecimus. Tecta tegumentaq; & fomenta corpoꝝ & cibi: & quæ nūc ingens negocium facta sunt: obuia erant: & gratuita: & opera leui parabilia. Modus enim omniū prout postulabat necessitas erat: nos ista præciosa, nos misera: nos magnis multisq; cōquirenda artibus fecimus. Sufficit ad id natura quod poscit. A natura luxuria desciuit: quæ quotidie seipsam icitat: & tot seculis crescit & ingenio adiuuat uitia. Primo superuacua cœpit concupiscere: inde cōtraria: nouissime corpori animū abduxit & illius deseruire libidini iussit. Omnes istæ artes: quibus aut excitatꝰ ciuitas aut strepit: corpoꝝ negociū gerunt: cui omnia olim tanq̄ seruo præstabantur: tunc tanq̄ domino paranꝰ. Itaq; hinc textorum hinc fabrorum officinæ sunt: hinc odores coquentium: hinc molles corporis motus docētium, mollesq; cantus & īfractos. recessit enim ille naturalis modus: desideria ope necessaria finiens: iam rusticitatis & miseriæ ē: uelle quātū sat est. Incredibile est mi Lucilli q̄ facile etiā magnos uiros dulcedo orationis abducat a uero. Ecce Possidonius ut mea fert opinio: ex his qui plurimum philosophiæ contulerūt dum uult describere primum quēadmodum alia torqueātꝰ fila: alia ex molli solutoq; ducanꝰ. Deīde quēadmodum tela suspensis ponderibus: rectū stamen extendat: quēadmodum sub tegmē īsertum: quod duriciam utrinq; comprimentis trame remoliat: spata coire cogantur: & iungi. Textricum quoq; artē a sapientibus dixit inuentam: oblitus postea repertum hoc subtilius genus in quo tela iugo iuncta est: stamē secernit arundo. Inseritur medium radiis sub tegmen acutis. Quod lato pariunt insecti pectine dētes. Quid si cōtigisset illi addere has nostri temporis telas: in quibus uestis celatura conficitur. In qua non dico nullū corpori auxiliū: sed nullū pudori est. Trāsit deinde ad agricolas: nec minus facunde describit procissum aratro solū: & inter aratrū: quo solutior terra facilius pateat radicibus. tunc sparsa semina: & collectas manu herbas: ne quid fortuitū & agreste succrescat quod necet segetē. Hoc quoq; opus ait esse sapientiū: tanq̄ non: nūc quoq; plurima cultores agroꝝ noua inueniāt: per quæ fertilitas augeatur. Deinde nō est contentus his artibus: sed in pristinū sapientē submittit. Narrat enim quemadmodu reꝝ naturā imitatus panem cœperit facere. Receptas inquit in os fruges cōcurrens inter se duritia dentiū frangit: & quicquid excidit ad eosdē dentes lingua referꝰ. Tūc uero misceꝰ: ut facilius per fauces lubricas transeat. Cū peruenit in uentrem aqualiculi feruore cōcoquitur. Tunc demū corpori accedit. Hoc aliquis secutus exemplar: lapidem asperum aspero imposuit: ad similitudinem dentiū: quoꝝ pars immobilis motū alterius expectat. Deinde utriusq; attritu grana franguntꝰ: & sæpius regeruntur. donec ad minutiā frequēter trita rediganꝰ: tunc farinam in aquā sparsit: & assidua tractatione perdomuit: finxitq; panem: quē primo cinis calidus: & feruēs testa percoxit. Deinde furni paulatim reperti: & alia genera: quoꝝ feruor seruiret arbitrio. Non multum affuit quin sutrinū quoq; inuentū a sapientibus diceret. Omnia ista ratio quidē: sed nō recta ratio cōmenta est. Hominis enim non sapientis: inuēta sunt tam mehercules q̄ nauigia: quibus amnes: quibusq; maria transimus: aptatis ad excipiendum uentoꝝ impetum uelis: & additis a tergo gubernaculis: quæ huc atq; illuc cursum nauigii torqueant. & exemplū a piscibus tractū est: qui cauda reguntur: & leui eius in utrūq; momēto uelocitatē suam flectunt. Omnia hæc quidem inquit sapiens inuenit: sed minora q̄ ut ipse tractaret: sordidioribus ministris dedit: immo non aliis excogitata ista sunt: q̄ quibus hodieq; curantur. Quædam nostra demum prodisse memoria scimus ut speculariorum usum perlucente testa clarum transmittentium lumen: ut suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos: per quos circūfunderetur calor quo ima simul & summa fouenꝰ æqualiter. Quid loquar marmora: quibus templa: quibus domus fulgent? Quid lapideas moles in rotūdū ac leue formatas: quibus porticus ac capatia populoꝝ tecta suscipimus? Quid uerboꝝ notas: quibus quāuis citata excipitur oratio & celeritatē linguæ manus sequitur? Vilissimoꝝ mancipioꝝ ista commenta sunt: Sapientia altius sedet: nec manus edocet animoꝝ magistra est. Vis scire quid illa eruerit: quidue effecerit? nō dedecores corporis motus: nec uarios per tubā ac tibiā cantus: quibus exceptus spiritus: aut in exitu: aut in transitu formatꝰ in uocē: non arma nec muros: nec bellis utilia molitur: paci fauet: & genus humanū ad cōcordiā uocat. Non est inq̄ instrumentoꝝ ad usus necessarios opifex. Quid illi tam paruula assignas? Artificē uides uitæ: alias quidē artes sub dominio habet. Nam cum uita illi uitæ quoq; ornamenta seruiunt. Cæterum ad beatum statum tendit: illo ducit: illo uias aperit. Quæ sint mala quæ uideanꝰ ostendit: uanitatē exuit: mētibus dat magnitudinē solidā. Inflatam uero & ex inani speciosam reprimit: nec ignorari sinet inter magna quid intersit & tumida: totius naturæ noticiam: ac suæ tradit. Quid sint dii qualesq; declarat: quid inferi: quid lares & Genii. Quid infecundam nominum formā animæ perpetuæ: ubi cōsistāt: quid agant: quid possint: q̄d uelint: hic eius initiamēta sunt: per quæ non municipale sacrum: sed ingens omnium deorum templum mundus ipse reseraꝰ. Cuius uera simulachra: uerasq; facies cernendas mētibus protulit. Nam ad spectacula magna hebes uisus est ad initia deinde rerum redit: & æternam rationē toti inditam: & uim omniū seminum singula proprie figurātem. Tū de animo cœpit inquirere unde esset: ubi: q̄diu: in quot mēbris diuisus? Deīde a corporibus se ad incorporalia transtulit. Veritatēq; & argumenta eius excussit. Post hæc quemadmodū discernerenꝰ uitæ aut uocis ambigua. In utraq; falsa enim ueris immixta sunt. Non abduxit inq̄ se: ut Possidonio uideꝰ: ab istis artibus sapiens: sed ad illas omnino nō uenit. Nihil enim dignum inuentu iudicasset: quod nō erat dignum perpetuo usu iudicaturus ponenda nō sumeret. Anacharsis inquit inuenit rotā figuli: cuius circuitu uasa formanꝰ. Demum q̄a apud homerū inuenīꝰ figuli rota: malunt uideri uersus falsos esse q̄ fabulā.

Ego nec Anacharsim huius rei fuisse auctoré contẽdo:& si fuit sapiẽs quidẽ hoc inuenit: sed nõ tanq̃ sapiens.sicut multa sapientes faciũt:quia homines sunt:nõ quia sapiẽtes.Puta uelocissimũ eẽ sapienté:qui cursu oẽs anteibit:qua uelox ẽ:nõ qua sapiẽs.Cuperẽ Possidonio aliquẽ uitreariũ ostẽdere:qui spiritu uitrũ in habitus plurimos format:qui uix diligenti manu effingerentur.Hæc inuenta sunt postq̃ sapientẽ inuenire desinimus.Democritus inquit inuenisse dicit̃ fornicẽ:ut lapidũ curuatura paulatim inclinatoꝝ medio saxo alligaret̃.hoc dicã falsum esse.Necesse est enim ante Democritũ & pontẽ & portas fuisse : quarũ fere summa curuant̃.Excidit porro uobis eundẽ Democritũ inuenisse:quẽadmodũ ebur molliret̃ :quẽadmodũ decoctus calculus in smaragdũ cõuerteret̃:qua hodieq; coctura inuenti lapides coctiles colorantur.Ista sapiens licet inuenerit:nõ quia sapiens erat iuenit.Multa eni facit:quæ ab imprudentissimis æque fieri uidimus:aut peritius:aut exercitatius.Quid sapiẽs inuestigauerit?Quid in lucẽ protraxerit quæris? Primũ uerã naturã quã nõ ut cætera animalia oculis secutus est tardis ad diuina.Deinde uitæ legẽ:quã ad uniuersa direxit:nec nosse tantũ sed sequi docuit deos:& accidentia nõ aliter excipere q̃ imparata. Vetuit parere opinionibus falsis:& quãti quicq; esset uera æstimatione perpẽdit:dãnauit mixtas pœnitẽtiæ uoluptates.Et bona semper placitura laudauit:& palam fecit fœlicissimũ esse:cui fœlicitate nõ opus est: potẽtissimum esse qui habet in potestate.Nõ de ea philosophia loqui quæ ciuem extra patriã posuit:extra mũdũ deos:quæ uirtutẽ donauit uoluptati:sed illa quæ nullũ bonũ putat nisi quod honestũ est:quæ nec hominis nec fortunæ muneribus deleri põt.cuius hoc præciũ est nõ posse præcio capi. Hanc philosophiam fuisse illo rudi sæculo quo adhuc artificia deerant.& ipso usu discebãt utilia.Non credo sicut ante fortũata tempora:cum in medio iacerent beneficia naturæ promiscuæ utenda:anteq̃ auaritia: atq; luxuria dissociauere mortales:& ad rapinã ex cõsortio discurrere.Non erant illi sapiẽtes uiri:etiã si faciebant faciẽda sapiẽribus.statũ quidẽ generis humani nõ aliũ quisq̃ suspexerit magis.Nec sicui permittat deus terrena formare & dare gentibus mores.aliud probauerit:q̃ quod apud illos fuisse memoratur apud quos nulli subigebant arua coloni.Ne separare quidem:aut partiri limine campũ. Fas erat in mediũ q̃rebant ipsaq; tellus.Oĩa liberius nullo poscente ferebat.Quid hominũ illo genere fœlicius? In cõmune reꝝ natura fruebatur:sufficiebat illa ut parens in tutela omniũ:hæc erat publicaꝝ opũ secura possessio.Quid ni ego illud locupletissimũ mortaliũ genus dixerim:in quo pauperẽ iuenire nõ posses.Irrupit in res optime positas auaritia:& dum seducere aliquid cupit:atq; in suum uertere:omnia fecit aliena & in angustũ ex immenso redacta paupertatẽ intulit:& multa cõcupiscẽdo omnia amisit.Licet itaq; uelit nũc cõcurrere & reparare qđ perdidit:licet agros agris adiiciant uicinũ uel præcio pellat æris uel iniuria.Licet in prouinciaꝝ spatiũ rura dilatet:& possessionẽ uocet:per suam longã peregrinationẽ nulla nos finiũ propagatio eo reducet unde discessimus.Cum omnia fecerimus multũ habebimus uniuersum.Tertia ipsa fertilior erat illaborata: & in usus populoꝝ nõ diripientium larga.Quicquid natura protulerat:id nõ minus inuenisse q̃ inuẽtũ mõstrare alteri uoluptas erat.Nec ulli superesse poterat:aut deesse:inter cõcordes diuidebatur.Nondũ ualentior:imposuerat infirmiori manũ.Nõdum auarus abscõdendo quod sibi iaceret:aliũ necessariis quoq; excluserat.Par erat alterius ac sui cura.Arma cessabant incruentæq; humano sanguine manus . Odiũ omne in feras uerterant.Illi quos aliquod nemus dẽsum a sole protexerat:qui aduersus seuitiam hyemis:aut imbris uili receptaculo tuti sub fronde uiuebãt:placidas transigebant sine suspirio noctes.Solicitudo nos in nostra purpura uexat:& acerrimis excitat stimulis.at q molliem sonũ illis dura tellus dabat.Non impẽdebãt celata laquearia:sed in aperto iacentes sydera superlabebãtur:& insigne spectaculũ noctiũ mundus in præceps agebat̃:silẽtio tantũ opus dicẽs:tam inter diẽ illis q̃ noctẽ patebant ꝓspectus huius pulcherrimæ domus.Libebat intueri signa ex media cæli parte uergentia:rursus ex occulto alia surgentia.Quid ni iuuaret uagari inter tam late sparsa miracula?At uos ad omnẽ tectoꝝ paueris sonũ:& inter picturas uestras si quid increpuit fugitis attoniti:Nõ habebãt domos instar urbiũ.Spiritus ac liber iter aperta flatus:& leuis umbra rupis aut arboris & perlucidi fontes riuiq; non ope:nec fistula:nec ullo coacto itinere obsolefacti: sed spõte currẽtes:& prata sine arte formosa inter hæc agreste domiciliũ rustica politũ manu.Hæc erat secundũ naturã domus in qua libebat habitare:nec ipsam:nec pro ipsa timentẽ.Nũc magna pars nostri metus tecta sunt.Sed q̃uis egregia illis uita fuerit:& carẽs fraude:nõ fuere sapientes:quãdo hoc iã in ope maximo nomẽ est.nõ tamẽ negauerim fuisse alti spiritus uiros.Et ut ita dicam:a diis recẽtes.neq; enim dubiũ est:quin meliora mundus nõdũ effectus ædiderit.Quẽadmodũ aũt oibus indoles fortior fuit: & ad labores paratior:ita nõ erãt ingenia oibus cõsumata.Nõ eni dat natura uirtutẽ.Ars est bonũ fieri. Illi quidem non auꝝ nec argentũ:nec perlucidos lapides ima terraꝝ fece quærebant.Parcebantq; adhuc etiam multis animalibus.Tantũ aberat:ut homo hominẽ nõ iratus:nõ times tantũ spectaturus occideret.Nondũ uestis illis erat picta.Nondũ texebat̃ auꝝ:adhuc non eruebat̃.Quid ergo?Ignorãtia reꝝ innocentes erant.Multum aũt interest utrũ peccare aliquis nolit:aut nesciat.deerat illis iustitia:deerat prudẽtia:deerat tẽperantia ac fortitudo.Omnibus his uirtutibus habebat similia quædã rudis uita.Virtus nõ cõtingit aĩo:nisi instituto & edocto:& ad summũ assidua exercitatione perducto.Ad hoc quidẽ:sed sine hoc nascimur : & in optimis quoq; anteq̃ erudias uirtutis materia nõ uirtus est. Vale.

Epistola.xci.Quomodo ad omne quod euenire põt firmandus est animus.Et q̃ omnia mortaliũ mortalitate damnata sunt.Vbi nõ indignatione:sed æquanimitate opus est contra fatum.

Iberalis noster nunc tristis est nũciato incendio:quo Lugdunẽsis colonia exausta est.Mouere hic ca
l sus quẽlibet posset:ne dum hominẽ patriæ suæ amãtissimũ:quæ res efficit:ut firmitatẽ animi sui quærat quã uidelicet ad ea quæ timeri posse putabat exercuit.Hoc uero tã iopinatũ malũ & pœne

inauditum nõ miror si sine metu fuit:cũ esset sine exemplo. Multas enim ciuitates icendiũ uexauit: nullam abstulit. Nam etiã ubi hostili manu iniecta ignis immissis multis locis deficit:& q̃uis subinde excitet raro tamẽ sic cuncta depascitur:ut nihil ferro relinquat. Terrarũ quoq; uix unq̃ tam grauis & perniciosus fuit motus:ut tota oppida euerteret. Nunq̃ deniq; tam infestũ ulli exarsit incendiũ:ut nihil alteri superesset incendio:tot pulcherrima opera:quæ singula illustrare urbes singulas possent:una nox strauit:& in tanta pace quantũ ne bello quidẽ timeri põt accidit. Quis hoc credat? Vbiq; armis quiescẽtibus:cum toto orbe terrarũ diffusa securitas sit. Lugdunũ quod ostendebatur in Gallia quæritur? omnibus fortuna quos publice afflixit:quod passuri erãt timere permisit. Nulla res magna nõ aliquod habuit ruinæ suæ spatium. In hac una nox interfuit inter urbẽ maximã & nullam:deniq; diutius illã tibi perisse q̃ periit narro. Hæc omnia liberalis nostri affectum inclinant aduersus sua firmũ & erectum:nec sine causa concussus est. Inexpectata plus aggrauant. Nouitas adiicit calamitatibus pondus:nec quisq̃ mortaliũ nõ magis quod etiam miratus est doluit. Ideo nihil nobis improuisum esse debet. In omnia præmittendus est animus: cogitandũq; non quicquid solet sed quicquid potest fieri. Quid enim est:quod nõ fortuna cum uoluit ex florentissimo detrahat:quod non eo magis aggrediatur & quatiat:quo speciosius fulget. Quid illi arduum? quidue difficile est? Non una uia semper ne tota quidem incurrit. Modo nostras in nos manus aduocat:modo suis contenta uiribus inuenit pericula sine auctore:nullũ tempus exceptũ est:in ipsis uoluptatibus causæ doloris oriũtur. Bellũ in media pace cõsurgit:& auxilia securitatis in metũ transeunt. Ex amico inimicus. Hostis ex socio. In subitas tempestates hybernisq; maiores agitur æstiua trãquilitas:sine hoste patimur hostilia: & cladis causas:si alia deficiunt nimia sibi fœlicitas inuenit. Inuadit tẽperatissimos morbus:ualidissimos ptysis Innocẽtissimos pœna. Secretissimos tumultus. Eligit aliquid noui casus:per quod uelut oblitis uires suas ingerat. Quicquid longa series multis laboribus multa dei indulgẽtia struxit:id unus dies spargit ac dissipat:longã morã dedit malis ꝓperãtibus:q diem dixit horã momentũq; tẽporis euertendis imperiis sufficere. Esset aliquod ĩbecillitatis nostræ solaciũ:rerũq; nostrarũ si tãto tẽpore repararentur cũcta q̃to finiuntur. Nunc incremẽta lente exeunt:festinatur in dãnũ:nihil priuatim:nihil publice stabile est: tam hominũ q̃ urbiũ facta uoluuntur. Inter placidissima terror existit:nihilq; extra est tumultuantibus causis:mala unde minime expectabantur erumpunt. Quæ domesticis bellũ steterant regna: quæ externis impellente nullo ruunt:quota quæq; fœlicitatẽ ciuitas pertulit. Cogitanda ergo sunt omnia:& animus aduersus ea quæ possunt euenire firmandus. Exilia:tormenta bella:morbos:naufragia meditare. Potest te patriæ:potest patriam tibi casus eripere:potest te in solitudinem abiicere. Potest hoc ipsum in quo turba suffocatur fieri solitudo. Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur:nec quantum frequenter euenit: sed quantum plurimũ potest euenire præsumamus animo:si nolumus opprimi:nec ullis insitatis uelut nouis obstupefieri. In plenũ cogitanda fortuna est. Quotiẽs Asiæ:quotiens Achaiæ urbes uno tremore ceciderũt? quot oppida in Syria? quot in Macedonia deuorata sunt? Cyprũ quotiens uastauit hæc clades? Quotiens in se Paphus corruit? frequẽter nobis nunciati sunt totarũ urbium interitus:& nos iter quos frequẽter ista nũciantur:quota pars omniũ sumus. Consurgamus itaq; aduersus fortuita:& quicquid iciderit sciamus nõ esse tam magnũ q̃ rumore iactetur. Ciuitas arsit opulenta:ornamẽtumq; prouĩciarum:quibus & inserta erat:& excepta. Vni tamen imposita:& huic nõ altissimo monti. Omniũ istarũ ciuitatũ:quas nunc magnificas ac nobiles audis. Vestigia quoq; tẽpus eradet. Nõ uides queadmodũ in Achaia clarissimarũ urbiũ iã fundamenta cõsumpta sunt:nec quicq̃ exstet ex quo appareat illas saltem fuisse. Non tantum manufacta labuntur:nõ tantũ humana arte:atq; industria posita uertit dies. Iuga montiũ diffluũt:totæ desedere regiones. Operta sunt fluctibus:quæ ꝓcul a cõspectu maris stabãt. Vastauit ignis colles:per quos relucebat: erosit & quõdã altissimos uertices solatia nauigãtiũ:ac speculas ad humilẽ harenã deduxit:ipsius naturæ opa uexantur. Et ideo æquo animo ferre debemus urbium excidia. Casura omnia extant:omnibus exitus manet:siue interna ui flatuq; præclusa uiolenti pondus sub quo tenentur excusserint:siue torrẽtiũ in abdito uastior obstantia effregerit siue flãmarum uiolentia compaginem soli ruperit:sine uetustas:in qua nihil tutum est:expugnauerit minutatim:siue grauitas cæli egesserit populos:& situs deserta corruperit. Enumerare omnes fatorũ uias longũ est. Hoc unũ scio:oĩa mortaliũ opera:mortalitate dãnata sunt: inter peritura uiuimus. Hæc ergo atq; eiusmodi solatia admoueo Liberali nostro incredibili quodã patriæ suæ amore flagranti:quæ fortasse cõsumpta est:ut in melius excitaretur. Sæpe maiori fortunæ locum fecit iniuria. Multa ceciderunt:ut altius surgerent:& in malas imagines fœlicitatis urbis inimicus aiebat Romæ sibi ĩcẽdia ob hoc unũ dolori esse:quod sciret meliora resurrectura q̃ arsissent. In hac quoq; urbe uerisimile ẽ certiores omnes esse ut maiora certioraq; q̃ amisere restituantur. Sint utinã diuturna:& melioribus auspiciis in æuũ longius condita. Nã huic Coloniæ ab origine sua centesimus annus est. ætas ne homini quidẽ extrema a Platone deducta:in hac frequẽtia loci oportunitate cõualuit. Qui tamẽ grauissimos casus intra spatiũ humanæ pertulit senectutis. Itaq; formetur animus ad intellectum:patientiãq; sortis suæ:& sciat nihil inausum esse fortunæ. Aduersus imperia illã idẽ habere iuris:quod aduersus imperantes. Aduersus urbes idẽ posse quod aduersus homines. Nihil horũ dignãdũ est. In eũ intrauimus mũdũ:in quo his legibus uiuitur. Placet parere nõ placet:quacunq; uis exi. Indignare si quid in te inique proprie cõstitutũ est. Sed si hæc imos summosq; necessitas alligat:in gratiã cũ fato reuertere:a quo omnia resoluuntur. Nõ est qđ nos tumulis metiaris:& his monumentis quæ uia disparia prætexũt. Aequat omnes cinis:impares nascimur pares morimur. Idem de urbibus:quod de urbiũ incolis dico. Tam ardea capta:q̃ Roma capta est. Conditor ille iuris humani:nõ natalibus nos:nec nominũ claritate distinxit:nisi dum sumus. Vbi uero ad finem

mortaliũ uentũ est. Discede inquit ambitio oium quæ terrã præmũt: seruus miles esto. Ad oia patiẽda pares sumus. Nemo altero fragilior est: nemo in crastinũ sui certior. Alexãder Macedonum rex discere Geometriã infœlis cœperat sciturus q̃ pusilla terra esset: ex qua minimũ occupauerat. Ita dico infœlix ob hoc quod intelligere debebat falsum se gerere cognomẽ. Quis enim esse tam magnus in pusillo potest? Erant illa quæ tradebant subtilia: & diligenti intẽtione discẽda: nõ quæ percipere posset uesanus homo: & trans oceanũ cogitationes suas mittens. Facilia inquit me doce. Cui præceptor inquit: Ista omnibus eadẽ sunt: æque difficilia. Hoc puta reꝝ naturã dicere. Ista de quibus quæris: oibus eadẽ sunt: nulli dari faciliora possunt: sed quisquis uolet sibiipsi illa reddet faciliora. Quomodo? æquanimitate: & doleas oportet: & sitias: & esurias: & senescas: & si tibi longior cõtigerit inter homines mora: & ægrotes: & perdas aliquid: & pereas. Nõ est tamẽ q istis qui te circũstrepũt credas. Nihil hotũ malũ ẽ. Nihil itolerabile: aut duꝝ: ex consensu istis metus est. Sic mortẽ times quomodo famã. Quid autẽ stultius homine uerba metuente. Elegãter Demetrius noster solet dicere: eodẽ loco sibi esse uoces imperitorum: quo uẽtre redditos crepitus. Quid enim inquit mea refert? sursum isti an derosum sonent? Quãta dementia est uereri: ne infameris ab infamibus? Quẽadmodũ famã extimuistis sine causa: sic & illa quæ nunq̃ timeretis: nisi fama uixisset. Nũqd detrimẽti faceret. uir bonus in q̃s rumoribus sparsus? cũ ne morti quidẽ hæc apud nos noceat: & hæc malam molitionẽ habet. Nemo eoꝝ qui illa accuset expertus est. Interim temeritas est dãnare quod nascias. At illud scis q̃ multis utilis sit: q̃ multos liberet tormentis: ægestate: quærelis: suppliciis: tedio. Nõ sumus in ullius potestate: cum mors in nostra potestate sit. Vale.

Epistola. xcii. Disputatio contra dicentes solã uirtutẽ nõ facere beatũ sine externis cõmodis. Vel facere quidẽ beatũ sed nõ beatissimum. Vbi tradit hæc fortuita nec bona esse nec mala. Et nec beatum facere nec miserum. Et de excellentia animi.

P Vto inter me teq; cõueniat externa corpori acquiri: corpus in honorẽ animi coli in animo eẽ partes ministras: per quas mouemur: alimurq; propter ipsum principale nobis datas. In hoc principale aliquid irrationale est: & rationale. Illud huic seruit: hoc unũ est quod alio nõ refert: sed oia ad se perfert. Nã illa quoq; diuina ratio oibus præposita est: ipsa sub nullo est. Et hæc autẽ nostra eadẽ est: q̃a ex illa est. Si de hoc inter nos conuenit: sequit̃ ut de illo quoq; conueniat. In hoc uno positã esse beatam uitã: ut in nobis rõ perfecta sit. Hæc enim sola non submittit animũ. Stat contra fortunã inquolibet reꝝ habitu seruitus seruit. Id autẽ unũ bonũ est: quod nunq̃ defrigitur. Is in quã beatus: quẽ nulla res minorem facit: tenet summa & ne ulli quidẽ nisi sibi innixus. Nam qui aliquo auxilio sustinetur potest cadere. Si aliter est incipiẽt in nobis multũ ualere nõ nostra. Quis autẽ uult cõstare fortuna: aut quis se prudens ob aliena miratur? Quid est beata uita: securitas & perpetua tranquilitas. Hanc dabit animi magnitudo: dabit constantia bene iudicati tenax. Ad hoc quomodo peruenitur? si ueritas tota perfecta est: si seruatus est ĩ rebus agendis ordo: modus: decor: & innoxia uoluntas: aut benigna: intenta rationi. Nec unq̃ ab ista recedens: amabilis simul mirabilisq;. Deniq; ut breuiter tibi formulã scribã. Talis animus sapiẽtis eẽ uiri debet: qualis deum deceat. Quid potest desiderare: is cui oia honesta cõtingãt? Nã si possunt aliquid nõ honesta conferre ad optimũ statum: in his erit beata uita: sine quibus nõ est. Et quid stultius turpiusue q̃ bonũ ratiõalis animi ex irrationalibus nectere. Quidã tamẽ augeri summũ bonũ iudicãt: q̃a paꝝ plenũ sit fortuitis repugnãtibus. Antipater quoq; inter magnos sectæ huius auctores: aliquid se tribuere dicit externis: sed exiguũ admodũ. Vides autẽ quale sit: & te nõ eẽ cõtentũ: nisi aliquis igniculus alluxerit. Quod põt in hac claritate solis habere scintilla momentũ? Si nõ es sola honestate cõtentus: necesse est aut quietem adiici uelis quã dosinã uocant græci aut uoluptatẽ. Hoꝝ alteꝝ utcunq; recipi potest. Vacat enim animus molestia. liber ad cõspectum uniuersi. Nihilq; illũ auocat a contẽplatiõe naturæ. Alteꝝ illud uoluptas bonũ pecoris est. Adiicimus rationali irrationale: honesto inhonestũ. Magno uitã facit titilatio corporis. Quid ergo dubitatis dicere bene esse homini: si palato bene ẽ. Et hunc tu nõ dico inter uiros numeras. Sed ĩtet homines cuius summũ bonũ saporibus: ac coloribus: ac sonis cõstat. Excedat ex hoc aialium numero pulcherrimo: ac diis secundo mutis aggreget̃ animal pabulo lætum. Irratiõalis pars animi duas habet partes. Alterã animosam: ambitiosam: impotentẽ: positã in affectionibus. Alterã humilẽ: languidam: uoluptatibus deditã. Illam effrenatã: meliorẽ tamẽ certe: fortiorẽ ac digniorẽ uiro reliq̃runt. Hanc necessariã beatæ uitæ putauerunt inermẽ & abiectã. Huic rõnẽ seruire iusserunt & fecerunt aialis generosissimi bonũ: demissum & ignobile. Præterea mixtũ: portẽtuosumq;: & ex diuersis aialibus cõgruẽtibus mẽbris. Nã ut ait Virgilius noster in Scylla. Prima hominis facies & pulchro pectore uirgo. Pubetenus postrema immani corpore pistrix. Delphinũ caudas utero cõmissa lupoꝝ. Huic tamen Scyllæ fera aialia iuncta sunt horrenda: uelocia. At isti sapientiã ex quibusdã cõposuere portẽtis. Prima hominis pars est ipsa uirtus. Huic comittit̃ inutilis caro: & fluida & receptandis tãtum cibis habilis: ut ait Possidonius. Virtus illa diuina: ĩ lubricũ desinit: & superioribus eius partibus uenerãdis atq; cælestibus: animal iners ac marcidum attexit̃. Illa utcunq; altera q̃es nihil quidẽ ipsa animo præstabat: sed impedimẽta remouebat. Voluptas ultro dissoluit: & omne robur emollit: quæ inuenietur tam discors inter se iunctura corpoꝝ: fortissime rei inertissima astruit̃: seuerissimæ paꝝ seria: sanctissimæ intemperãs usq; ad indigesta. Quid ergo inquit: si uirtutẽ nihil impeditura sit bona ualitudo: & quies: & doloꝝ uocatio: nõne petes illas. Quid ni petam? Nõ quia bona sunt: sed quia secundũ naturã sunt: & quia bono a me iudicio sumunt̃. Quod erit in illis nunc bonũ? Hoc unũ bene eligi. nam cum uestem qualẽ decet summo: cum ambulo ut oportet: cum cœno quẽadmodũ debeo: non cœna aut ambulatio: aut uestus bona sunt: sed meum in his propositũ seruantis in quaq; re rationi conue/

niētē modū etiā nūc adiiciā. Mundæ uestris electio appetenda est homini. Natura enim homo mūdum
est elegans animal est. Itaq; nō est bonū per se munda uestis: sed mundæ uestis electio: quia nō i re bonum
est: sed in electione. quia actiones nostræ honestæ sunt: nō ipsa quæ aguntur. Quod de ueste dixi: idem de
corpore me existima dicere. Nā hæc quoq; natura: ut quādam uestē animo circundedit uelamentū eius ē.
Quis autē unq̄ uestimenta æstimauit arcula? Nec bonū nec malū uagina gladium facit. Ergo de corpore
quoq; idem tibi respondeo. Sūptuꝝ quidē me: si detur electio & sanitatem & uires. Bonum autem futu-
rū iudiciū de illis meum nō ipsa. Est quidem inquit sapiens beatus. Sūmum enim bonum non sequit̃ ni-
si illi: & naturalia istrumēta respondeant. Ita miser quidē esse: qui uirtutē habet nō potest. Beatissimus āt
non est: qui naturalibus bonis destituitur: ut ualitudine & mēbroꝝ integritate. Quod icredibilius uidet̃
id cōcedis: aliquē in maximis & continuis doloribus: non esse miseꝝ etiā beatum. Quod leuius est: negas
beatissimū esse. Atqui si potest uirtus efficere: ne miser aliquis sit: facilius efficiet ut beatissimus sit. Minus
enim interualli a beato ad beatissimū restat: q̄ a misero ad beatum. An quæ res tantū ualet ut exceptū cala-
mitatibus iter beatos locet. Nō potest adiicere quod superest: ut beatissimū faciat in summo deficit cliuo.
Cōmoda sunt in uita & incōmoda utraq; extra nos. Si nō est miser uir bonus: q̄uis omnibus præmatur ī-
cōmodis: quomodo nō beatissimus: si aliquibus cōmodis deficitur. Nā quēadmodū incōmodorum one-
re usq; ad miseꝝ nō deprimit̃: sic cōmodoꝝ inopia nō deducit a beatissimo. Sed tamē sine cōmodis bea-
tissimus ē: q̄ non est sub incōmodis miser. Aut pōt illi eripi bonū suum: si pōt minui. Pauloante dicebam:
igniculū nihil cōferre lumini solis. Claritate enim eius quicquid sine eo lucet: abscondit̃. Sed quædam in-
qt solis uis & lux itegra est: ēt inter opposita: & quāuis aliud interiaceat: quod nos prohibeat eius aspectū:
in opere est: cursu suo fertur. Quotiens inter nubila luxit: nō est sereno minor: nec tardior quidē. Quoni-
am multum interest: utrū aliquid obstet tantū: an impediat. Eodē modo uirtuti opposita nihil detrahūt.
non ē minor: sed minus fulget: nobis forsitan non æque apparet ac nitet. Sibi eadem est: & more solis ob-
scuri in occulto uim suam exercet. Hoc itaq; aduersus uirtutem possunt calamitates & damna: & iniuriæ
quod aduersus solem potest nebula. Inuenitur qui dicat sapientē corpore paꝝ prospero usum nec miseꝝ
esse: nec beatum. Hic quoq; fallitur. Exequat ea in fortuita uirtutibus: & tantūdē tribuit uirtutibus quan-
tū honestate carētibus. Quid aūt fœdius: quid indignius q̄ cōparare ueneranda contēptis? Veneranda enī
sunt fides: iustitia: pietas: fortitudo: prudentia: Econtrario uilia sunt: quæ sæpe contigunt pleniora uilissi-
mis. Crus solidū: & lacertus: & dentes: & hoꝝ sanitas: firmitasq;. Deinde si sapiens cui corpus molestū est:
nec miser habebitur: nec beatus: sed medio relinquetur. Vita quoq; eius nec appetēda: nec fugiēda: Quid
autem tam absurdum q̄ sapientis uitā appetendā nō esse? Aut quid tam extra fidē q̄ esse aliquā uitā: nec ap-
petendā: nec fugiendā? Deinde si damna corporis miseꝝ nō faciunt: beatū esse patiuntur. Nā quibus potē-
tia non ē in peiorem transigendi statum: nec interpellandi quidem optimum. Frigidum inquit aliquid &
calidum nouimus. Inter utrūq; tepidum est. Sic aliquis beatus est: aliquis miser: aliquis nec miser nec bea-
tus. Volo hanc cōtra nos positā imaginē excutere. Si tepido illi plus frigidi ingessero fiet frigidū: si plus ca-
lidi affudero fiet nouissime calidū. At huic: nec misero: nec beato: quātūcunq; ad miserias adiecero: miser
erit quēadmodū dicitis. Ergo imago ista dissimilis ē. Deinde trado tibi hominē: nec miserum nec beatū.
Huic adiicio cæcitatē non fit miser. Adiicio dolores cōtinuos & graues: miser nō fit. Quem tā multa ma-
la in miserā uitam non trāsferunt nec ad beata quidem educunt. Si nō potest ut dicitis sapiens ex beato: in
miserum decidere: nō potest in non beatum. Quare enim qui illa cœpit: alicubi subsistat. Quæ res nō pa-
tit̃ illum ad imū deuolui: retinet in summo. Quid ni? nō possit btā uita rescindi nec remitti quidē pōt: &
ideo uirtus ad illā per seipsa satis est. Quid ergo inquit sapiēs: & non ē beatior qui diutius uixerit: quē nul-
lus aduocauit dolor: q̄ ille q cum mala fortuna sæpe luctatus est. Responde mihi. Nunquid & melior ē: &
honestior? Si hæc nō sunt: ne beatior ē. Rectius uiuat oportet: ut beatius uiuat. si rectius non pōt: ne beati-
us qdē. Non intendit̃ uirtus. ergo nec beata qdem uita: quæ ex uirtute est. Virtus enim tantū bonum ē: ut
istas accessiones minutas non sentiat. Breuitatem æui: & dolorum & corpoꝝ uarias offensiones. Nam uo-
luptas non est digna ad quam respiciat. Quid ē in uirtute præcipuū? Futuro non indigere: nec dies suos cō-
putare: in quātolibet tēpore bona æterna cōsumat. Incredibilia nobis hæc uident̃: & supra humanam na-
turam excurrentiam. Maiestatem enim eius ex nostra imbecillitate metimur: & uitiis nostris nomen uir-
tutis imponimus. Quid porro æque incredibile uidet̃. Aliquem in summis cruciatibus positū: dicere bea-
tus sum. Atq; hæc uox in ipsa officina uoluptatis est audita. Beatissimum inquit hunc & ultimū diē ago
Epicurus: cum illum hinc urinæ difficultas torqueret: hinc insanabilis exulcerati dolor uentris. Quare er-
go icredibilia sunt ista apud eos qui uirtutē colunt: cū apud eos quoq; reperiant̃: apud quos uoluptas spe-
rauit? Hi quoq; degeneres & humilimæ mētis aiunt: in summis doloribus: in summis calamitatibus: sa-
piētē nec miseꝝ futuꝝ nec beatū. At q hoc quoq; incredibile ē. imo icredibilius. Nō uideo eni quomodo
in infinitū agat̃ e fastigio suo: deiecta uirtus. Aut beatū præstare debet. Aut si ab hoc depulsa ē: non ꝓhibe-
bit fieri miseꝝ. Stans nō pōt uinci: aut uincat̃ oportet: aut uincat. Diis iquit immortalibus solis: & uirtus
& beata uita contingit. Nobis umbra quædam illorum bonorum & similitudo. Accedimus ad illā nō ꝑ-
uenimus. Ratio uero diis hominibusq; communis est. Hæc in illis consumata est: in nobis consumabilis.
Sed ad desperationem nos uitia nostra perducūt. Nam ille alter secundus est: ut aliquis parum cōstans: ad
custodienda optima cuius iudiciū labat. Etiam nunc & incertum est: desideret oculoꝝ atq; auriū sensum
bonam ualitudinem & non fœdum aspectū corporis: & habitu manente suo: ætatis præterea longius spa-
tium. Per hanc potest non pœnitenda agitare ut in perfecto uiro. Huic malitiæ uis quædā inest; quia ani-

mum habet mobilem at praua illa agit arens malitia:& ea agitata abeſt. De bono non ẽ adhuc bonus : ſed
in bonum fingitur. Cuicũq; autẽ deeſt aliquid ad bonũ malũ eſt. Sed ſicui uirtus animuſq; in corpore præ
ſens:hic deos æquat. Illo tendit originis ſuæ memor. Nemo improbe eo conatur aſcendere unde deſcen/
derat. Quid eſt autẽ:cur nõ exiſtimes in eo diuini aliquid exiſtere qui dei pars eſt. Totum hoc quo cõtine
mur:& unũ eſt:& deus:& ſocii eius ſumus & membra. Capax ẽ noſter animus:præfert illo ſi uitia nõ de/
primãt. Quẽadmodũ corpoꝝ noſtroꝝ habitus erigit:& ſpectat in cælũ. Ita animus cui inquãtum uult li/
cet porrigi. In hoc natura reꝝ formatus ẽ ut paria diis uelit:& ſic utat ſuis uiribus ac ſe in ſpacium ſuũ ex
tendat. Nõ aliena ui ad ſumma nitit. Magnus erat labor ire in cælũ. Redit enim cũ hoc iter nactus eſt. Va/
dit audacter & contẽptor oĩum nec ad pecuniã reſpicit:aurũ argentũq; illis in quibus iacuere tenebris di/
gniſſima. Nõ ad hoc æſtimat ſplẽdorẽ quo imperitiores uerberãt oculos & auerterũt a cælo:ex quo illa ſe
creuit cupiditas noſtra & effodit. Scit inquã alicubi poſitas eſſe diuitias quo congerunt:animũ impleri de
dere nõ arcã. Hunc iponere domino oĩum reꝝ licet. Hunc in poſſeſſionẽ reꝝ naturæ inducere:ut ſuarum
poſſeſſionũ orientis occidẽtiſq; terminus fiat. Deorũq; ritu cuncta poſſideat cũ opſbus ſuis diuites ſup ne
deſpiciat. Quorum nemo tam lætus eſt ſuo:q̃ triſtis alieno:cum ſe in hanc ſublimitatem tulit. Corporis
quoq; uel oneris neceſſarii nõ amator:ſed procurator eſt. Nec ſe illi cui impoſitus eſt ſubiicit. Nemo liber
eſt qui corpori ſeruit. Nã ut aliquos dominos:quos nimia pro illo ſolicitudo inuenit trãſeas:ipſius moro/
ſum imperium delicatũq; eſt. Ab hoc modo æquo animo exit:modo magno proſilit:ne quis deinde reli
gis eius futurus ſit exitus q̃rit. Sed ut ex barba capillos detonſa negligimus. Ita ille diuinus animus egreſ/
ſurus hominẽ quo receptaculũ ſuũ cõferat. Ignis illũ excludat:an fere diſtrahãt:an terra cõtegat: non ma/
gis ad ſe iudicat pertinere:q̃ ſecundas ad editũ infantẽ:utrũ proiectum aues differat:an conſumatur cani/
bus data præda marinis. Quid ad illũ qui tunc quoq; cũ inter homines eſt:nullas minas timet:ullas ne ti
mebit poſt mortẽ minas eoꝝ quibus uſq; ad mortẽ timeri paꝝ eſt. Nõ cõteret inquit me:nec uncus : nec
proiecti ad cõtumeliã cadaueris:laceratio fœda uiſoris. Neminem de ſupremo officio rogo. Nulli reliquas
meas cõmendo. Ne quis inſepultus eſſet reꝝ natura proſpicit:quẽ ſeuitia proiecerit: dies condet. Diſerte
Mœcenas ait:Nec tumulũ curo:ſepelit natura relictos. Alte cinctum putes dixiſſe. Habuit enim ingeniũ:
& grande:& uirile:niſi illud ſecundis cinxiſſet. Vale.

Epiſtola. xciii. De breuiori uita nõ curãdũ. Et q ampliſſimũ uitæ ſpatiũ ẽ uſq; ad ſapientiã uiuere.

N epiſtola qua de morte Metronatis philoſophi quærebaris:tanq̃ potuiſſet diutius uiuere & de/
I buiſſet:æquitatẽ tuã deſideraui:quæ tibi in omni perſona:in omni negocio ſupereſt in una re de/
eſt:in qua omnibus:multos inueni æquos aduerſus homĩes:aduerſus deos neminẽ. Obiurgamus
quotidie fatũ. Quare ille nõ rapit? Quare ille in medio curſu raptus eſt? Quaræ ſenectutem & ſibi & aliis
grauẽ extendit. Vtrũ obſecro te æquius iudicas te naturæ:an tibi parare naturã? Quid autẽ intereſt: q̃ ci/
to exeas dũ utiq; exeũdũ eſt. Nõ ut diu uiuamus curandũ eſt:ſed ut ſatis. Nã ut diu uiuas fato opus ẽ:ut ſa/
tis animo. Longa eſt uita ſi plena eſt. Impletur autẽ cũ animus ſibi bonũ ſuum reddidit:& ad ſe poteſtatem
ſui tranſtulit. Quid illum octoginta anni iuuant per inertiam exacti? Non uixit iſte:ſed in uita moratus ẽ:
nec ſero mortuus:ſed diu. Octoginta annis uixit. Intereſt mortẽ eius ex quo die numeres. At ille obiit uiri
dis:ſed officia boni ciuis:boni amici:boni filii executus eſt. In nulla parte ceſſauit:licet eius ætas imperfe/
cta ſit:uita perfecta eſt. Octoginta annis uixit:imo octoginta annis fuit:niſi forte ſic uixiſſe eum dicis quo
modo dicuntur arbores uiuere. Obſecro te mi Lucili hoc agamus:ut quẽadmodũ præcioſa rerum ſit ui/
ta noſtra nõ pateat multũ:ſed multũ pẽdeat. Actu illam metiamur:nõ tempore. Vis ſcire quid inter hũc i
terſit uegetum contẽptorẽq; fortunæ functũ omnibus uitæ humanæ ſtipendiis:atq; in ſummũ bonũ eius
euectum:& illũ cui multi anni tranſmiſſi ſunt. Alter poſt mortẽ quoq; eſt. Alter ante mortẽ periit. Laude
mus itaq;:& in numero fœliciũ reponamus eũ:cui quantuluncunq; temporis contigit:bene collocatũ eſt.
Vidit enim ueram lucẽ:nõ fuit unus e multis:& uixit:& uiguit. Aliquãdo ſereno uſus eſt. Aliquãdo ut ſo
let ualidi ſyderis fulgor p nubila emicuit. Quid q̃ris q̃diu uixerit? uixit ad poſteros uſq; tranſiliit : & ſe in
memoriã dedit. Nec ideo mihi plures annos accedere recuſauerim. Nihil tamen ad beatã uitã defuiſſe di/
cam:ſi ſpaciũ eius inciditur. Nõ enim ad eũ diẽ me aptaui:quẽ ultimũ mihi ſpes auida promiſerat:ſed nul
lũ tanq̃ ultimũ aſpexi. Quid me interrogas quãdo natus ſim? An iter iuniores adhuc cẽſear? Habeo me/
um: Quemadmodum in minore corporis habitu poteſt homo eſſe perfectus:ſic & in minore temporis
termino poteſt eſſe uita perfecta. Aetas inter externa eſt:q̃diu ſim alienum eſt;q̃diu uero ut uir bonus ſim
meum ẽ. Hoc a me exige:ne uelut per tenebras æuum ignobile emetiar ut agam uitã:ut non prætereuehar.
Quæris quid ſit amplisſimũ uitæ ſpatiũ? uſq; ad ſapientiam uiuere. Qui ad illam peruenit:attingit nõ lõ
giſſimum finẽ:ſed maximum. Ille uero glorief audacter:& diis agat gratias:interq; eos ſibi & reꝝ naturæ
imputet q fuit. merito enim imputabit. meliorẽ illis uitam reddidit q̃ acceperit. Exemplar boni uiri po/
ſuit:qualis quãtuſq; eſſet oſtẽdit. Siquid adieciſſet:fuiſſet ſimile præterito. Et tamẽ quouſq; uiuimus : o/
um rerũ cogitatione functi ſumus. Scimus ad quid pricipalis natura ſe attollat. Quẽadmodũ ordinet mũ
dum:per quas uices annũ reuocet. Quẽadmodũ omnia quæ uſq; erant cluſerit:& ſeipſam ſui finem fece/
rit. Scimus ſydera impetu ſuo uadere:præter terram nihil ſtare. Cætera cõtinua uelocitate decurrere. Sci/
mus quẽadmodum ſolem luna prætereat. Quare tardior uelociorem poſt ſe relinquat. Quomodo lumẽ
accipiat:aut perdat:quæ cauſa inducat noctẽ:quæ reducat diem. Illuc eundum eſt ubi iſta propius aſpicias.
Nec hac ſpe inquit ſapiens ille fortius exeo quod patere mihi ad deos meos iter iudico. Merui quidem
amitti etiam iter illos fui:animũq; illo meũ miſi:& ad me illi ſuum miſerunt. ſed tolli me de medio puta

& post mortē nihil ex hoīe restare. Aeque magnū animū habeo:ēt si nusq̄ trāsiturus accedo. Nō tā multis uixit annis q̄ potuit:& paucoꝝ uersuū liber est:& qdē laudādus atq; utilis. Annales Tamasii scis q̄ nō deco ri sint:& quocenſ. Hæc est uita quorūdā lōga:& qđ Tamasii sequiſ annales. Nunqd fœliciorē iudicas eū q̄ summo die numeris:q̄ eū q medio occidiſ. Nūqd aliquē eē tā cupidū uitæ putas:ut iugulari i spoliario. q̄ in arena malit. Nō maiore spatio alter alteꝝ p̄cedit. Mors p oēs it. Qui occidit cōsequiſ occisum : minimū est de quo solicitissime agiſ. Quid āt ad rē ptinet q̄diu uites qđ euitare nō possis. Vale.

Epistola. lxxxiiii. Vtrum pars philosophiæ superfluat disputatio & solutio. & de annotatione cōtra malum popularis opinionis.

h

Anc partē philosophiæ quæ dat ꝓpria cuiq; ꝑsonæ præcepta:nec in uniuersum cōponit hominē: sed marito suadet quō se gerat aduersus uxorē:pr̄i quō educet liberos:domino quō seruos regat.

Quidā solā receperant:& cæteras quasi extra utilitatē nostrā uagātes reliquerant tāq̄ quis nō posset de parte suadere:nisi qui summā prius totius uitæ cōplexus est. Sed Ariston Stoicus ecōtrario hāc partem leuem existimat:& quæ nō descendat in pectus usq; ut illā habentē præcepta plurimū ait proficere ipsaq; decreta philosophiæ:cōstitutionēq; summi boni:quā q bene intellexit & didicit:quid in quaq; re faciēdum sit sibiipse præcepit. Quēadmodū qui iaculari discit:destinatū locū captat:& manum format ad dirigenda quæ mittit. Cum hāc uim ex disciplina & exercitatione præcepit quocunq; illa uult utiſ. Didicit. n. nō hoc aut illud ferire:sed quocūq; uoluerit. Sic qui se ad totā uitā instruxit:nō desiderat particulatim admoneri:doctus in totū. Non enim quomodo cū uxore:aut cū filio uiueret:sed quō bene uiueret. In hoc ē & quomodo cū uxore ac liberis uiuat. Cleantes utilē quidē iudicat & hāc partē:sed imbecillem nisi ab uniuerso fluit:ubi decreta ipa philosophiæ & capita cognouit. In duas ergo quæstiones locus iste diuidiſ. Vtꝝ utilis an inutilis sit:& an solus uiꝝ bonū possit efficere:idest utrū superuacuus sit:an oēs faciat superuacuos. Qui hanc partem uideri uolunt superuacuā:hoc aiunt. Siquid oculis oppositū moraſ aciē:remouendū est. illo quidē nō abiecto operā perdidit qui præcepit. Sic quo ambulabis illo manū porriges. Eodē modo ubi aliqua res obcæcat animū:& ad officioꝝ dispiciendū ordinē impedit:nihil agit qui præcepit. Sic uiues cum patre:sic cum aliis. Nihil enim proficiēt præcepta:quādiu mētis error obfusus est:si ille discutiſ : apparebit quid cuiq; debeatur officio. Alioquin doces illud quod sano faciēdū sit:nō sanū efficis. Pauperi ut agat diuitē mōstras:hoc quomodo manente paupertate fieri pōt. Ostēdis esurienti quid tanq̄ satur faciat. fixam potius medullis famē detrahe. Idē tibi de omnibus uitiis dicā:ipsa remouēda sunt:nō præcipiendū quod fieri illis manentibus nō pōt:nisi opiniones falsas:quibus laboramus expuleris. Nec auarus quomodo utendum pecunia sit exaudiet:nec timidus quō pericula contēnat. Efficias oportet ut sciat pecuniā nec bonum nec malū esse. Ostēdas illi miserrimos diuites. Efficias ut quicqd publice expauimus: sciat nō esse tā timendum:q̄ fama circūfert:nec dolorē quoq; nec mortē:Sæpe in morte quā pati lex est magnū esse solatium quod ad neminē redit. in dolore pro remedio futura obstinationē animi qui leuius facit sibi:qcqd cōtumaciter passus est. Optimā doloris esse naturā q; non pōt:nec qui extendiſ magnus esse:nec qui ē magnus extendi. Omnia fortiter excipienda:quæ nobis mundi necessitas imperat. His decretis cū illū in conspectū suæ conditionis adduxeris:& cognouerit beatā uitā esse:nō quæ secundū uoluptatē est:sed secundū naturā. Cū uirtutē unicum bonum hois adamauerit:turpidinē solum malum fugerit. Reliq̄ oīa diuitias: honores:bonā ualitudinē:uires:imperia:scierit esse mediā partē:nec bonis annumerandā nec malis. Monitorē nō desiderabit ad singula qui dicat:sic incede:sic mane:hoc uiro:hoc fœminæ:hoc marito:hoc cælibi cōuenit. Ista enim qui diligentissime monent:ipsi facere nō possunt. Hæc pedagogus puero : hæc auia nepoti præcipit:& irascendū nō esse:magister iracundissimus disputat. Si ludū litterarium intraueris scies ista:quæ ingenti supercilio philosophi iactant:in puerili esse præscripto. Vtꝝ manifesta demum an dubia percipies:nō desiderāt manifesta monitores:præcipienti dubia nō credunſ. Supuacuum est ergo præcipere. Id adeo sic disce:si iam mones quod obscuꝝ est & ambiguū:probationibus adiuuādū erit. Si ꝓbaturus es illa per quæ probas plus ualēt:satisq; per se sunt. Sic amico utere:sic ciue:sic socio. Quare: quia iustum ē: Omnia ista mihi locus de iustitia tradit. Illic inuenio æquitatē per se expetendā : nec metu nos ad illā cogi nec mercede cōduci. Nō esse iustum cui qcq̄ in hac uirtute placet præter ipsam. hoc tamen persuasi mihi & prohibui. Quid ista præcepta proficiunt quæ eruditū docent. Præcepta dare scienti supuacuum est:nescienti parꝝ. Audire enim debet non tātum qd sibi præcipiaſ:sed etiam quare. Vtꝝ inquam ueras opiniones habenti:de bonis malisq; sunt necessaria:an nō habenti. Qui nō habet nihil a te adiuuabiſ: aures eius contraria admonitionibus tuis fama possedit. Qui habet exactum iudiciū de fugiendis petendisq; scit sibi faciendū:scit ēt te tacēte. Tota ergo pars ista philosophiæ submoueri pōt. Duo sunt propter quæ delinquimus. Aut inest animo prauis opinionibus malitia cōtracta:aut etiā si nō est falsis occupatus ad falsa ꝓcliuis est:& cito specie quo non oportet trahente corrumpitur. Itaq; debemus aut procurare mentem integram & uitiis liberare:aut uagantem quidē:sed ad peiora ꝓnā præoccupare. Vtrūq; decreta philosophiæ faciunt. Ergo tale præcipiendi genus nihil agit. Præterea si præcepta singulis damus:icōpræhēsibile opus est. Alia eni dare debemus fœnerāti:alia colēti agrū:alia negociāti:alia regum amicitias sequēti : alia pares: alia iferiores amaturo. In matrimonio præcipias quomodo uiuat cū uxore aliquis:quā uirginē duxit:quomodo cū ea quæ alicuius ante matrimoniū experta est:quēadmodū cū locuplete: quēadmodum cū indotata. An nō putas aliquid esse discriminis īter sterilem & fœcundā:iter prouectiorē & puellē:iter matrem & nouercā. Omnes species cōplecti nō possumus. Atqui singulæ propria exigūt. Leges autē philosophiæ breues sunt:& omnia alligant. Adiice nūc q; sapientis præcepta finita esse debent: & certa:siqua finiri non

possunt extra sapiētiā sunt. Sapiētia reꝝ termīos nouis. Ergo ista pars ꝓceptiua submouēda est : qa quod
paucis promittit præstare oibus nō pōt. Sapiētia autē oēs tenet. Inter insaniā publicā & hāc quæ a medi-
cis tradiť nihil iterest:nisi ꝙ hæc morbo laborat:illa opiniōibus falsis. Altera causas furoris traxit ex uali-
tudie. Altera animi mala ualitudo est. Siquis furioso præcepta det quomodo loqui debeat:quomodo præ
cedere:quō in publico se gerere: quō in priuato:erit ipso quem monebit insanior. Si bilis nigra curanda ē
& ipsa furoris causa remouēda. Idē in hoc alio animi furore faciendū ē:ipse discuti debet : alioqn abibunt:
in uanū monentiū uerba. Hæc ab Aristone dicunť. Cui respōdebimus ad singula. Primum aduersus illud
quod ait:liquid obstat oculo & impedit uisum debere remoueri. Fateor huic nō esse opus præceptis ad ui
dendū:sed remedio quo purgeť acies:& efficientē sibi morā effugiat. Natura enim uidemus cui usum sui
reddit:qui remouet obstātia. Quid autē cuiq; debeatur officio:natura nos docet. Deīde cuius curata suf-
fusio est:is nō protinus cū uisum recepit.aliis quoq; pōt reddere:malitia liberatur.& liberat nō ē opus ex
hortatione nec cōsilio quidē:ut coloꝝ ꝓprietates oculus intelligat:a nigro albū:etiā nullo monēte distin-
guet. Mulris cōtra præceptis æget animus ut uideat quid agendū sit ī uita:q̄q̄ oculos quoq; ægros medi
cus nō tantū curat:sed etiā monet. Nō est inquit quod protinus imbecillam aciē cōmittas improbo lumi
ni:a tenebris primo ad umbrosa procede:deinde plus aude & paulatim claram lucē pati assuesce. Non est
quod post cibū studeas:nō est quod plenis oculis:ac tumētibus imperes. Afflatū & uim frigoris in os oc-
currentis euita:alia eiusmodi quæ nō minus q̄ medicamenta proficiunt. Adiicit remediis medicina consi
lium. Error inquit est causa peccandi. Hunc nobis præcepta nō detrahunt:nō expugnāt opiniones de bo-
nis ac malis falsas. Concede per se efficacia præcepta nō esse euertendam prauā animi persuasionem. Sed
nō ideo aliis quidē adiecta perficiūt. Primū memoriā renouāt. Deinde quæ in uniuerso cōfusius uideban
tur:in partes diuisa diligentius cōsideranť. Aut in isto modo licet:& cōsolationes dicas superuacuas & ex-
hortationes. Atqui nō sunt superuacuæ. Ergo ne monitiones quidē. Stultū est īquit præcipere ergo quid
facere.tanq̄ sanus debeat:cum restituenda sanitas sit sine qua irrita sunt præcepta. Quid ꝙ habent ægri sa
niq; quædam communia:de quibus admonendi sunt:tanq̄ ne auide noxios cibos appetant: ut lassitudinē
uetent. Habēt quædam præcepta cōmunia pauper & diues. Sana īquit auaritiā:& nihil habebis quod ad-
moneas:aut pauperē:aut diuitē. Sic cupiditas utriusq; cōsidet:quid ꝙ aliud ē nō cōcupiscere pecuniā aliud
uti pecunia scire? Cuius auari modū ignorā:etiā nō auari usum. Tolle inquit errores : superuacua præce-
pta sunt. Falsum est. Puta enim auaritiā relaxatā. Puta astrictā esse luxuriā:temeritati frenos iniectos: igna
uiæ subditū calcar: etiā remotis uitiis:quid & quēadmodū debemus facere discendū est. nihil īquit effici-
ent monitiones admotæ:grauibus uitiis:ne medicina quidē morbos īsanabiles uincit:tamē adhibeť aliis
in remediū:aliis in leuamentū. Nec ipsa quidē uniuersæ philosophiæ uis:licet tota in hoc uires suas aduo-
cet:durā iam & ueterē animis extrahet pestē. Sed nō ideo nihil sanat:quia non oia. Quid prodest inqt apta
monstrare? Plurimum. Interdū enim scimus:nec attendimus. Nō docet admonitio:sed aduertit:sed exci-
tat:sed memoriā continet:nec patitur relabi. Plæraq; ante oculos posita transimus. Admonere genus ad-
hortandi est. Sæpe animus etiā aperta dissimulat. Ingerenda est itaq; illi noticia reꝝ notissimaꝝ. Illa hoc
loco in uaticiniū calui repetēda sentētia est. Factū esse ambitū scitis:& hoc uos scire oēs sciunt. Scis amiciti-
as sancte colendas esse:sed nō facis. Scis iprobū esse:qui ab uxore pudicitiā exigit : ipse alienaꝝ corruptor
uxoꝝ. Scis ut illi nil cū adultero:sic nihil tibi esse debere cū pellice & nō facis. Itaq; subinde reducendus es
ad memoriā.nō enim reposita illa esse oportet:sed in promptu. Quæcunq; salutaria sunt:sæpe agitari de-
bent:sæpe uersari:non ut tantū nota sint nobis:sed etiā parata. Adiice nūc ꝙ aperta quoq; apertiora fieri
debēt. Si dubia sunt inquit quæ præcipis probationes adiicere debebis. Ergo illæ nō præcepta proficient.
Quid ꝙ etiā sine ꝓbationibus ipsa monentis auctoritas prodest:Sic quomodo iurisconsulti ualent respō
sa ēt si ratio nō reddiť. Præterea ipsa quæ præcipiūť:per se multū habent pōderis:utiq; si aut carmini in-
texta sunt:aut prosa oratiōe in sentētiā coartata. Sicut illa Catoniana:Emas non quod opus est:sed quod
necesse est.quod nō opus est asse charū est. Qualia sunt illa.aut reddita oraculo:aut similia. Tempori parce:
te nosse. Nunquid rationē exiges:cū tibi aliquis hos dixerit uersus. Iniuriaꝝ remediū est obliuio. Auden-
tes fortuna iuuat. Piger sibiipse obstat. Aduocatū ista nō quærūt:affectus ipsos tangunt:& natura ui suam
exercente proficiunt. Oium honestaꝝ reꝝ semia ai gerunt. Quæ admonitione excitantur:non aliter q̄ sci-
tilla flatu leui adiuuta:ignem suum explicat. Erigitur uirtus cum tacta est & ipulsa. Præterea quædā sunt
qdem i aio:sed parum prompta:quæ icipiunt i expedito esse cum dicta sunt. Quædam diuersis locis ia-
cent sparsa:quæ contrahere iexercitata mens non potest. Itaq; i unum conferenda sunt:& iungēda ut plus
ualeant aium quoq; magis alleuent:aut si præcepta nihil adiuuant:ois īstitutio tollenda est. Ipsa natura cō
tenti esse debemus. Hoc q dicunt:non uident aliud igentium esse hois mobilis & erecti:aliud tardi & he-
betis. Vtiq; aliud alio igeniosior est. Ingenii uis præceptis alitur & crescit : nouasq; persuasiones adiicit i̅n-
natis:& deprauata corrigit. Siqs iqt non habet recta decreta:qd illum admonitiones iuuabunt uitiis obli
gatum hoc silicet ut liberetur? Nō enim extincta in illo indoles naturalis est : sed obscurata & oppressa.
Sic quoq; tentat resurgere:& cōtra praua nititur. Nacta uero præsidiū:& adiuta præceptis cōualescit. Si ta
men illa diutina pestis:nō infecit.nec enecuit. Hanc eni ne disciplina quidē philosophiæ toto impetu suo
cōnixa restituet. Quid enim interest inter decreta philosophiæ & præcepta nisi ꝙ illa generalia præcepta
sunt. Hæc specialia? Vtraq; rex præcipit:sed altera in totū:particulatim altera. Siquis inquit recta habet &
honesta decreta:hic ex superuacuo monetur. Minime. Nam hic quoq; doctus quidē est facere quæ debet.
sed ad hoc satis non ꝓspicit. Non enim tantū affectibus impedimur:quo minus probanda faciamus, sed

imperia inueniendi quid quæq; res exigat. Habemus interdum compositum animũ: sed desidem & inex
ercitatum: ad inueniendũ officiorũ uiam quã admonitio demõstrat. Expelle inquit falsas opiniões de bo
nis & malis & in locum autem earũ ueras repone. & nihil habebit admoniitio quod agat. Ordinaẽ ista sine
dubio ratione animus: sed nõ ista tantũ. Nam quãuis argumẽtis collectum sit quæ bõa quæ mala sint: ni
hilominus habent præcepta partes suas: & prudentia & iustitia officiis cõstant: officia præceptis disponũ
tur. Praeterea ipsum de bonis malisq; iudiciũ cõfirmaẽ: officiorũ executione: ad quã præcepta perducunt.
Vtraq; enim inter se consentiunt: nec illa possunt præcedere ut non hæc sequanẽ & si hæc ordinẽ sequun
tur suum. Vnde apparet illa præcedere. Infinita inquit præcepta sunt falsum est. Nam de maximis ac ne
cessariis rebus nõ sunt infinita. tenues autẽ differentias habent: quas exigunt tempora: loca: personæ. Sed
his quoq; dantur præcepta generalia. Nemo inquit præceptis curat insaniã. ergo nec malitiã quidẽ dissi
mile est. Nam si insaniã sustuleris: sanitas reddita est. Si falsas opiniões exclusimus: nõ statim sequitur de
spectus rerũ agendarũ: & sequatur tamen admonitio: corroborabit rectã de bonis malisq; sententiã. Illud
quoq; falsum est: nihil apud insanos proficere præcepta. Nã quẽadmodũ sola non prosunt: sic curationem
adiuuãt: & denũciatio: & castigatio insanos coercuit. De illis insanis nunc loquor: qbus mẽs mota est: non
erepta. Leges inquit ut faciamus quod oportet: non efficiunt: & quid aliud sunt q̃ minis mixta præcepta.
Primũ omniũ ob hoc ille non persuadent: quia minantur. At hæc nõ cogunt. sed exorant. Deinde leges a
scelere deterrent. Præcepta in officiũ adhortantur. Hiis adiice q; leges quoq; proficiunt ad bonos mores.
Vtiq; si nõ tantũ imperant: sed docent. In hac re dissentio a Possidonio pro eo quod Platõis legibus adie
cta principia sunt. Legem enim breuẽ esse oportet: quo facilius ab imperitis teneaẽ uelut emissa diuinitus
uox sit: iubeat nõ disputet. Nihil uidetur mihi frigidius: nihil ineptius: q̃ lex cũ prologomie. Dic qd me ue
lis fecisse? Nõ disco: sed pareo. Proficiũt itaq; malis moribus uti uidebis ciuitates usas malis legibus. At nõ
apud omnes proficiunt: ne philosophia quidẽ nec ideo inutilis: & formandi animis inefficax ẽ. Quid au
tem philosophia nisi uitæ lex est? Sed putemus nõ proficere leges. Non ideo sequitur: ut ne monitiones
qdem proficiant. Aut sic: & consolationes nega proficere: dissuasionesq;: & adhortationes: obiurgationes:
& laudationes: omnia ista monitionũ genera sunt. per ista ad perfectũ animi statum peruenitur. Nulla res
magis animos honesta induit: dubiosq; & in prauũ inclinabiles reuocat ad rectũ: q̃ bonorũ uirorũ conuer
satio. Paulatim enim descendit in pectora: & uim præceptorũ obtinet: frequenter audiri: aspici frequenter.
Occursus mehercule ipse sapientium iuuat: & est aliquid quod ex magno uiro uel iacente proficias. Nec
tibi facile dixerim quẽadmodum prosit: sicut id intelligam profuisse. Minuta quædã ut ait phoedron ani
malia cũ mordent non sentiuntur: adeo tenuis illis & fallens in piculũ uis ẽ. tumor indicat morsum: & in
ipso tumore nullum uulnus apparet. Idem tibi in conuersatione uirorũ sapientium eueniet: nõ deprehen
des quẽadmodũ & quando tibi prosit: profuisse deprehendes. Quorsum iquit hoc pertinet? Aeque præ
cepta bona: si sæpe tecum sint profutura q̃ bona exempla. Pythagoras ait alium animum fieri intrantibus
templum: deorũq; simulachra ex uicino cernentibus: & alicuius oraculi operiẽtibus uocem. Quis autem
negauit feriri quibusdã præceptis efficaciter: etiã imperitissimos uelut his breuissimis uocibus: sed multũ
habentibus ponderis? Nihil nimis auarus animus nullo satiatur lucro. Ab alio expectes alteri quod fece
ris. Hæc cum ictu quodam audimus: nec ulli licet dubitare: aut interrogare quare: adeo etiam sine ratiõe
ipsa ueritas ducit. Si reuerentia frenat animos aut uitia compescit: cur nõ admonitio idem possit? Si ipo
nit pudorem castigatio: cur admonitio non faciat? etiam si nudis pceptis utimur: Illa uero efficacior est &
altius penetrat quæ adiuuat rationẽ quæ præcipit: quæ adiicit: quare quicq; faciendum sit & quis faciẽtẽ
obedientẽq; præceptis fructus expectet: si imperio & admonitione proficiat: æque pficitur imperio. ergo
& admonitiõe. In duas partes uirtus diuidiẽ: in cõtẽplationẽ ueri & actionẽ. Cõtẽplationẽ istitutio tradit:
Actionem admonitio: uirtutem exercet: & ostendit recta actio. Acturo autem si prodest qui suadet: & q
monet proderit. Ergo si recta actio uirtuti necessaria est. rectas autẽ actiones admonitio demonstrat & ad
monitio necessaria est. Duæ res plurimum roboris animo dant. Fides ueri & fiducia: utraq; admonitio fa
cit. Nam & creditur illi: & cum creditũ est magnos animos spiritus concipit: ac fiducia impletur: Ergo ad
monitio nõ est superuacua. Marcus Agrippa uir ingentis animi: qui solus ex his quos ciuilia bella claros
potentesq; fecerunt: fœlix in publicũ fuit: dicere solebat: multũ se huic debere sententiæ. Nã cõcordia par
uæ res crescunt: discordia maxie dilabunẽ. Hac se aiebat & fratrẽ & amicũ optimũ factũ. Si eiusmodi sen
tentiæ familiariter in animũ receptæ formant eũ. Cur uero nõ hæc pars philosophiæ quæ talibus senten
tiis constat idẽ possit? Pars uirtutis disciplina cõstat: pars exercitatione. Et discas oportet: & quod didici
sti agendo cõfirmes. Quod si ita est nõ tantũ scita sapientiæ prosunt: sed etiam præcepta: quæ affectus no
stros uelut edicto coercent & obligãt. Philosophia inquit diuidiẽ in hæc: sciẽtiã & habitũ animi. Nã q di
dicit: & facienda ac uitanda præcipit: nondũ sapiens est. nisi in ea quæ didicit animus eius trãsfiguratus ẽ.
Tertia pars ista percipiendi ex utroq; est: & ex decretis: & ex habitu. Itaq; superuacua est ad implendã uir
tutem: cui duo ista sufficiant. Isto ergo modo & cõsolatio superuacua est. Nam hæc quoq; ex utroq; est: &
exhortatio & suasio & ipsa argumẽtatio. Nã & hæc ab habitu animi cõpositi ualidiq; proficiscẽ. Sed quam
uis ista ex habitu animi ueniãt: optius ai habitus ex his est & ex illis. Inde istud opus quos dicis iam perfe
ctĩ uiri est: ac ad summã cõsecuti fœlicitatis humanæ. Ad hoc autẽ tarde peruenitur. Interim etiã imper
fecto sed pficienti demõstrãda est in rebus agendis uia. Hanc forsitã etiã sine admonitione dabit sibi ipsa
sapientia: quæ iã eo perduxit animũ: ut moueri nequeat nisi in rectũ. Imbecillioribus quidẽ igeniis neces
sarium est aliquem præire. Hoc uitabis hoc facies. Præterea si expectat tẽpus quo per se sciat: qd optimũ

factum est:iterim errabit:& erredo impedieť:quominus ad illud perueniat quo possit se esse contentus. Regi ergo debet:dũ incipit posse regere.pueri ad præscriptũ discũt:digiti illoꝝ tenenť. & aliena manu p litteraꝝ simulachra ducunť.Deinde imitari iubenť præposita:& ad illa reformare chirographũ. Sic aius noster dũ erudiť:ad præscriptũ iuuať.Hæc sunt per quæ probať hanc philosophiæ partẽ superuacuã non esse.Quæriť deinde:an ad faciendũ sapiẽtẽ sola sufficiat?Huic quæstioni suũ diẽ dabimus.Interim omissis argumẽtis:nõne apparet nobis esse opus aliquo aduocato qui cõtra populi præcepta præcipiat. Nulla ad aures nostras uox impune proferť.Nocet qui optãt. Nocet qui execranť. Nã & hoꝝ imprecatio falsos nobis metus inferit:& illoꝝ amor male docet bene optãdo.Mittit eni nos ad longinqua bona & icerta & errantia:cũ possimus fœlicitatẽ domo promere.Nõ licet inq̃ ire recta uia.Trahunt in prauũ parentes trahunt serui:nemo errat sibi uni:sed dementiã spargit in proximos:accipitq; iuicẽ.Et ideo in singulis uitia populoꝝ sunt:q̃a illa populus dedit dũ facit quisq; peiorẽ factus est.Didicit deteriora:deide docuit effectaq; & igens illa neqtia congesto in unũ quodcũq; pessimũ sciť.Sic ergo aliquis custos:& aures subinde peruellat:abigatq; rumores:& reclamet populis laudãtibus.Erras enim si existias nobiscũ uitia nasci supuenerũt:ingesta sunt.Itaq; monitionibus crebris opiniones quæ nos circũsonãt cõpescamus:Nulli nos uitio natura cõciliat.Illa liberos ac integros genuit.Nihil quidẽ quod auaritiã nostrã irritaret posuit in aperto.Pedibus auꝝ & argẽtũ subiecit:calcãduq; ac pmendũ dedit:& qcqd est ,pter qđ calcamur ac præmimur.Illa uultus nostros erexit in cælũ:& qcqd magnificũ mirũq; fecerat:uideri a suspiciẽtibus uoluit:Ortus occasusq;:&,pperãtis mũdi uolubilẽ cursum inter diu terrena aperientẽ:noctu cælestia:tardos sydeꝝ incessus:si cõpares toti:citatissimos si cogites quãta spatia:nunq̃ intermissa uelocitate circũeant: defectus solis & lunæ inuicẽ obstantiũ.Alia deinceps digna miratu:siue per ordinẽ subeunt:siue subitis causis mota prosiliũt:ut nocturni igniũ tractus:& sine ullo ictu sonituq; fulgores cæli patescẽtes:columnasq; ac trabes:& uaria simulachra flammaꝝ.Hæc supra nos natura disposit.Auꝝ qdem & argẽtũ:& propter ista nunq̃ pacẽ agens ferꝝ:quasi male nobis cõmitterenť abscondit.Nos in lucem propter quæ pugnaremus extulimus.Nos & causas periculoꝝ nostroꝝ:& instrumenta:disiecto terraꝝ pondere eruimus. Nos fortunæ mala nostra tradidimus:nec erubescimus summa ap̃ nos haberi quæ fuerant ima terraꝝ. Vis scire q̃ falsus oculos tuos decipit fulgor?Nihil est illis q̃diu mersa & iuoluta cœno suo iacet fœdius:nihil obscurius. Quid ni?Quãdo p lõgissimoꝝ cuniculoꝝ tenebras extrahunť:nihil ẽ illis dũ fiũt & a fece sua separanť: informius.Deniq; ipsos opifices intuere:per quoꝝ manus sterile terræ genus:& iforme perpurgatur.Videbis quãta fuligine oblinanť.Atqui ista magis inqnant animos:q̃ corpora:& in possessore eoꝝ q̃ in artifice plus est sordidũ.Necessariũ itaq; est admoneri:& habere aliquẽ aduocatũ bonæ mentis:est tanto fremitu:tumultuq; falsoꝝ unã deniq; audire uocẽ.Quæ erit illa uox?Ea scilicet quæ tibi tantis clamoribus ambitiosis exurdato salubria insusurret uerba:quæ dicat nõ est quod iuideas istis:quos magnos fœlicesq; populus uocat.Nõ est quod tibi cõpositæ mẽtis habitũ:& sanitatẽ plausus excutiat.Nõ est qđ tibi tranqllitatis tuæ fastidiũ faciat:ille sub illis fascibus:purpura cultus.Nõ est quod fœliciorẽ eũ iudices cui submouetur.quem lictor semita deiicit.Si uis exercere tibi utile:nulli autẽ graue imperiũ:submoue uitia.Multi inueniunť:qui ignẽ inferãt urbibus:qui iexpugnabilia seculis:& per aliquot ætates tuta ,psternãt:q æquũ arcibus aggerẽ attollãt:& muros in mirã altitudinẽ adductos arietibus ac machinis q̃ssent. Multi sunt: q ante se agãt agmina:& tergis hostiũ graues istẽt:& ad mare magnũ pfusi cæde gẽtiũ ueniãt:Sed hi quoq; ut uincerẽt hostẽ cupiditate uicti sunt.Nemo illis uenietibus resistit:sed nec ipsi ambitiõi:crudelitatiq; restiterãt.Tunc cũ agere uisi sunt:alios agebanť.Agebat infœlicẽ Alexandꝝ furor: aliena deuastandi: & ad ignota mittebat.An tu putas sanũ qui a Græciæ primũ cladibus:in qua eruditus est icœpit:qui qđ cuiq; optimũ est eripuit?Lacedæmoniã seruire iubet Athenas tacere.Nõ cõtentus tot ciuitatũ strage: quas aut uicerat Philippus:aut emerat:& alias alio loco proiicit:& toto orbe arma circunfert:nec subsistit unq̃ lassa crudelitas imaniũ feraꝝ:mõ quæ plus q̃ exigit fames mordet.Iã in unũ regnũ multa regna cõiecit. Iam Græci persæq; eundẽ timẽt.Iam etiã a Dario liberæ nationes iugũ accipiũt.Idẽ tamẽ ultra Oceanũ solẽq; indignať ab Herculis:Liberiq; uestigiis uictoriã flectere.Ipsi naturæ uim parãt.Nõ ille ire uult:sed nõ põt stare.Nõ aliter q̃ in præceps deiecta põdera:quibus eundi finis est iacuisse.Nec Cneo quidẽ Põpeio externa inire bella:aut domestica uirtus:aut ratio suadebat:sed insanus amor magnitudinis falsæ:modo in Hispaniã & Sertoriana arma:modo ad colligẽdos piratas:ac maria pacanda uadebat.Hæc prætexebanť causæ:ad cõtinuãdã potentiã.Quid illũ in Africã?Quid in septẽtrionẽ?Quid in Mithridatẽ & Armeniam & oẽs Asiæ angulos traxit?Infinita scilicet cupido crescendi.cũ sibi uni paꝝ magnus uideretur. Quid.C. Cæsarẽ in sua fata pariter ac publica immisit?gloria & ambitio:& nullus supra cæteros eminẽdi modus. Vnũ ante se ferre nõ potuit:cũ.R.P.supra se duos ferret.Quid ni.C.Mariũ semel cõsulẽ.Vnũ eni cõsulatum accepit.Cæteros rapuit.Cũ Theutonicos Cimbrosq; cõcideret.Cũ Iugurthã per Africæ deserta sequæreretur:tot pericula putas appetisse:uirtutis instinctu?Marius exercitũ Mariũ ducebat ambitio.Isti cũ omnia cõcuterent:concutiebantur turbinum more qui rapta conuoluunt:& ob hæc maiore impetu incurrunt:quia nullũ illis sui regnũ est.Ideoq; cũ multis fuerũt mali:pestiferam illã uim:qua plærisq; nocuerunt:ipsi quoq; sentiũt.Non est quod credas quenq̃ fieri aliena in fœlicitate fœlicẽ.Omnia ista exempla q̃ oculis atq; auribus nostris ingerunť:retexenda sunt:& plenũ malis sermonibus pectus exauriẽdũ. Inducenda est in occupatũ locũ uirtusq; mendacia contra ueꝝ placentia extirpet: quæ nos a populo cui nimis credimus separet.ac sinceris opinionibus reddat.Hæc est enim sapientia in neutrã conuerti:& eo restitui unde publicus error expulerit.Magna pars sanitatis est hortatores insaniæ reliquisse:& ex isto coltu iuicẽ

noxia procul abegisse. Hoc ut eẽ ueꝝ scias: aspice quãto aliter unusquisq; populo uiuet: aliter sibi. Non ẽ
per se magistra solicitudo innocẽtiæ: nec frugalitatẽ docẽt rura. Sed ubi testis ac aspectator abscessit: uitia
subsidunt: quoꝝ mõstrari & cõspici fructus est. Quis eã quã nulli ostẽderet induit purpurã? Quis posuit
secretã in auro dapẽ? Quis sub alicuius umbra rusticæ arboris positus: luxuriæ suæ põpã solus explicuit.
Nemo oculis suis lautus est: nec paucoꝝ quidẽ & familiariũ. Sed apparatũ uitioꝝ suoꝝ pro modo turbæ
spectãtis expãdit. Itaq; irritamentũ est omniũ in quæ insanimus: admirator & cõscius. Nec cõcupiscamus
efficies: si nõ ostendamus effeceris. Ambitio & luxuria & impotẽtia scoenã desiderant. Sanabis ista si ab/
sconderis. Itaq; si in medio urbiũ fremitu collocati sumus: stet ad latus monitor: & cõtra laudatores ingẽ/
tium patrimonioꝝ laudet paruo diuitẽ: & usu opes mitientẽ. Contra illos qui gratiã ac potentiã attollũt:
ociũ ipse suspiciat traditũ litteris: & animũ ab externis ad sua reuersum. Ostendat ex cõstitutiõe uulgi bea
tos in isto inuidioso fastidio suo tremẽtes: & attonitos lõgeq; aliã de se opinionẽ habẽtes: q̃ ab alii habeñ.
Nam quæ aliis uidentur excessa: ipsis prærupta sunt. Itaq; examinanť: & trepidant quotiens respexerũt in
illis magnitudinis suæ præceps. Cogitant enim uarios casus: & in sublimi maxime lubricos. tunc appetita
formidant: & quæ illos graues aliis reddit: grauior illis fœlicitas incubat. Tũc laudant hostium lene. & sui
iuris odio est fulgor: & fuga iam rebus adhuc stantibus quæritur. tune demum uideas philosophãtis mœ
tus: & ægtæ fortunæ sana consilia. Nam quasi ista inter se contraria sunt bona fortuna: & mens bona. Ita
melius in malis sapimus. Secunda rectum auferunt. Vale.

Incipit liber decimusquintus. Epistola. xcv. Non esse petendum quod impetrare uolueris. De differẽ
tia inter decreta & præcepta. Et q̃ ad consumandam sapientiam neutra ualent sine altero: & secundũ Pos/
sidonium alia quædam addit necessaria: & aliqua contra medicos.

Etis a me ut id qđ in diẽ suũ dixerã debere differri repsentẽ: & rescribã tibi: an hæc pars
philosophiæ: quã græci pareneticẽ uocãt: nos pceptiuã dicĩus: satis sit ad cõsumãdã sapiẽti
am. Scio te in bonã partẽ acceptuꝝ: si negauero eo magis pmitto: & uerbũ publicũ perire
nõ patior. Postea noli negare: qđ impetrare nolueris. Interdũ eni obnixe petimus: id quod
recusaremus siqs offerret. Hæe siue leuitas ẽ siue uilitas punienda est. Promittendi facilita
te multa uideri uolumus uelle: sed nolumus. Recitator historiã igentẽ attudit: minutissi/
me scriptã: artissime plictã: & magna parte perelecta. Desinã inquit si uultis acclamať: recita. Recita ab his
qui illũ obmutescere illic cupiũt. Sæpe aliud uolumus: aliud optamus: & ueꝝ ne diis qdẽ dicimus: sed dii:
aut nõ exaudiunt: aut miserenť. Ego me omissa misericordia uindicabo: & tibi ingentẽ epistolã ipigam:
quã tu si inuitus leges: dicito. Ego mihi hoc cõtraxi. Teq; inter illos numera: quos uxor magno ducta am
bitu torquet. Inter illos quos diuitiæ per summũ acquisitiæ sudorẽ: male habent. Inter illos quos hono/
res: nulla nõ arte atq; opa petiti discruiãt: & cæteros maloꝝ suoꝝ cõpotes. Sed ut omisso pricipio: rẽ ip/
sam aggrediar. Beata inquiunt uita constat ex actionibus rectis. ad actiones rectas præcepta perducunt.
Ergo ad beatam uitã præcepta sufficiunt. Non tamen semper ad actiones rectas præcepta perducunt. Sed
cũ obseq̃ns igeniũ est: aliquãdo frustra admonentur. Si animũ opiniones obsident prauæ. Deinde etiam si
recte faciunt: nesciunt facere se recte. Nõ potest enim quisq̃ nisi ab initio formatus: & tota ratione cõposi/
tus: oẽs exequi numeros: ut sciat quãdo oporteat: & inquantũ: & cum quo: & queadmodũ. Quare nõ põt
toto animo ad honesta conari. ne cõstanter quidẽ: aut libẽter: sed respiciet: sed hæsitabit. Si honesta inquit
actio ex præceptis uenit: ad beatã uitã præcepta abunde sunt. Atq; illud ergo hic his respõdemus: Actiões
honestas ex decretis fieri: nõ tantũ præceptis. Si aliæ inquit artes cõtentæ sunt præceptis: contenta erit &
sapientia. Nã & hæc pars uitæ est. Atqui gubernationẽ facit ille qui præcipit: sie moue gubernaculũ: sie ue
la submitte: sic secundo uento utere: sie aduerso resiste: sie dubiũ omne tibi uendica. Alios quoq; artifices
præcepta cõfirmãt. Ergo ne hoc idẽ poterũt artifices uiuendi. Omnes iste artes circa instrumenta uitæ oc
cupatæ sunt: non circa totã uitam. Itaq; multa illas inhibent extrinsecus: & impediunt. Spes: cupiditas: ti/
mor. At hæc quæ artẽ uitæ professa est: nulla re quominus se exerceat uetari potest. Discutit enim impedi
menta & tractat obstantia. Vis scire q̃ dissimilis sit aliaꝝ artiũ conditio: & huius? In illis excusatius ẽ uolũ
tate peccare: q̃ casu. In hac maxime culpa est sponte derelinquere. Quod dico tale est. Grãmaticus nõ eru/
bescit solœcismũ si sciens facit: erubescet si nesciens. Medicus si deficere ægrũ nõ intelligit quãtũ ad artem
magis peccat: q̃ si se intelligere dissimulat. At in harte uiuendi: turpior uolentiũ culpa est. Adiice nunc q;
artes quoq; plæræq; immo ex omnibus liberalissimæ habẽt decreta sua: nõ tantũ præcepta: sicut medici/
na. Itaq; alia est Hippocratis secta: alia Aesclepiadis: alia Themistonis. Præterea nulla ars cõtemplatiua si/
ne decretis suis est: quæ græci uocãt dogmata: nobis uel decreta licet appellare uel scita: uel placita. Quæ
in Geometria & in astronomia inuenies. Philosophia autẽ & contemplatiua est & actiua. Spectat simulq;
agit. Erras enim si illam putas tantũ terrestres operas promittere: altius spirat. Totum inquit mũdũ scru/
tor: nec me intra contuberniũ mortale contineo: suadeo uobis: ac dissuadere contenta. Magna me uocant
supraq; uos posita. Nã tibi de summa cæli ratiõe: deumq; disserere incipiã: & reꝝ primordia pandã. Vnde
omnis natura creat res: haurit: & alit. Quæ quoq; eadẽ rursus natura perempta resoluat: ut ait Lucretius.
Sequitur ergo ut cũ cõtemplatiua sit: habeat decreta sua quidẽ. Quid quod faciẽda quoq; nemo rite obi/
bit: nisi is cui ratio erit tradita: quæ in quaq; re omnes officioꝝ numeros exequi possit: quos non seruabit
qui in rem præcepta acceperit: nõ in nomine. Imbecilla sunt per se: ut ita dicã: sine radice quæ partibus. dã
tur. Decreta sunt quæ muniãt: quæ securitatẽ nostrã tranquillitatẽq; tueanť: quæ totã uitã: totãq; reꝝ na/
turã simul contineãt. Hoc interest inter decreta philosophiæ & præcepta: quod inter elementa & mẽbra

Hæc ex illis depēdent:illa & hoꝝ causæ sunt rationum. Antiqua inquit sapiētia nihil aliud q̄ faciēda & ui/
tanda præcepit. Et tunc longe meliores erāt uiri. Postq̄ docti prodierūt boni desunt. Simplex enim illa &
aperta uirtus in obscurā & solertē scientiā uersa est: Docemurq; disputare: nō uiuere. Fuit sine dubio ut di
citis uetus illa sapiētia cū maxime nascēs rudis: nō minus q̄ ceteræ artes: quaꝝ in ꝓcessu subtilitas creuit.
Sed ne opus quidē adhuc erat remediis diligētibus. Nōdū in tātū nequitia surrexerat nec tā late se sparse/
rat. Poterāt uitiis simplicibus obstare remedia simplicia. Nūc necesse est tanto operiosiora esse monumen
ta: q̄ro ualentiora sunt quibus patimur. Medicia quondā paucaꝝ fuit sciētia herbaꝝ quibus sisteref fluēs
sanguis uulnera coirēt paulatim Deinde in hanc peruenit tā multiplicē uarietatē. Nec est miꝝ tūc illā mi/
nus negocii habuisse firmis adhuc solidisq; corporibus & facili cibo: nec ꝑ artē: uoluptatēq; corrupto. Qui
postq̄ cœpit: non ad tollēdam: sed ad irritādā famē quæri: & inuētæ sunt mille cōdituræ: quibus auiditas
excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant: onera sunt plenis. Inde pallor: & neruoꝝ uino madentiū
tremor: & miserabilior ex cruditatibus q̄ ex famæ macies. Inde incerti labentiū pedes: & semper qualis in
ipsa ebrietate titubatio. Inde in totā cutē humor admissus: distentusq; uenter dū male assuescit plus capere
q̄ poterat. Inde suffusio luridæ bilis: & decolor uultus: tabesq; i se putrescētiū: & retorti digiti articulis ob/
rigescentibus: neruoꝝ sine sensu iacentium torpor: aut palpitatio corpoꝝ sine intermissione uibrantium.
Quid capitis uertigines dicam? Quid oculoꝝ auriūq; tormenta? & cerebri æstuantis uerminationes: &
omnia per quæ exoneramur internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea febriū genera: aliaꝝ impe
tu subeuntiū: aliaꝝ tenui peste repētina: aliaꝝ cum horrore: & multa membroꝝ quassatione uenientium
Quid alios referā innumerabiles morbos: supplicia luxuriæ: Immunes erant ab istis malis: q nondū se de
litiis soluerant: q sibi imperabāt: sibi ministrabāt. Corpora opere ac uero labore durabāt: aut cursu defati/
gati: aut uenatu: aut tollere uersantia. Excipiebat illos cibus: qui nisi esurientibus placere non poterat. Itaq;
nihil opus erat: tam magna medicoꝝ supellectile: nec tot ferramentis atq; pixidibus. Simplex erat ex sim
plici causa ualitudo multos morbos: multa fecerunt. Vide quantum reꝝ per unam gulā transitu tam per
miserat luxuria: terrarūq; marisq; uastatrix. Necesse ē itaq; iter se tā diuersa dissideāt: & hausta male dige/
rant aliis alio intentibus. Nec miꝝ q incōstās uariusq; ex discordi cibo morbus ē: & illa ex cōtrariis natu/
ræ partibus in eundē cōpulsa redūdat. Inde tā nullo ægrotamus genere q̄ uiuimus. Maximus ille medico
rum & huiusmodi sciētiæ conditor: fœminis nec capillos defluere dixit: nec pedes laborare. Atqui etiam
capillis destituunt: & pedibus ægræ sunt nō mutata fœminaꝝ natura: sed uicta est. Nā cū uiroꝝ licētiam
æquauerint: corpoꝝ quoq; uirilium uitia æquauerūt: nō minus peruigilāt: nō minus potāt & oleo & mero
uiros prouocāt. Aeque inuitis ingesta uisceribus per os reddūt: & uinū omne uomitu remittūt: æque ni/
uē rodūt solatiū stomachi æstuātis. Libidine uero: nec maribus qdē cedūt pati natæ. Dii illas deæq; male ꝑ
dāt adeo peruersum cū mēte genus impudicitiæ uiros ineunt. Quid ergo mirādū ē: maximū medicoꝝ: ac
naturæ peritissimū in mēdacio prehēdi. Cū tot fœminæ podagricæ caluæq; sint? Beneficiū sexus suis ui·
tiis ꝑdiderūt: & quia fœminā exuerāt: dānatæ sunt morbis uirilibus. Et antiqui medici nesciebāt dare ci/
bū sæpius: & uino fulcire uenas cadētes nesciebāt sanguinē emittere & diutiā ægrotationem balneo sudo
ribusq; laxare. Nesciebant crurium uincula: brachiorūq; latentē uim & in medio sedentē ad extrema re/
uocare: Nō erat necesse circūspicere multa auxilioꝝ genera: cū eēnt ꝑiculoꝝ paucissima. Nūc uero q̄ lōge
ꝓcesserūt mala ualitudinis? Has usuras uoluptatu pēdimus: ultra modū fasq; cōcupitaꝝ. Innūerabiles eē
morbos non miraberis. Coquos numera. Cessat omne studiū: & liberalia professi sine ulla frequentia de/
sertis angulis præsident. In rectoꝝ ac philosoꝝ scolis solitudo est: atq; celebres culinæ sunt. Quanta circa
nepotū focos iuuentus premit. Transeo pueroꝝ infœliciū greges: quos post transacta cōuiuia: aliæ cubi/
culi cōtumeliæ expectant. Transeo agmina exoletoꝝ: per nationes coloresq; descripta: ut eadem omnibus
leuitas sit: eadē ꝑmia mēsura lanuginis eadē species capilloꝝ ne quis cui erectior ē coma: crispulis misceat.
Transeo pistoꝝ turbā. Transeo ministratoꝝ per quos signo dato ad inferendam cœnā discurrit. Dii boni
quantū hominū unus uenter exercet. Quid tu illos boletos uoluptarium uenenū: nihil occulti operis iu/
dicas facere etiā si præsentanei nō fuerūt. Quid tu illā æstiuā niuē: non putas callum itineribus obducere?
Quid illā ostreā inertissimā carnē cœno saginatā: nihil existimas limosæ grauitatis iferre? Quid illud so/
cioꝝ gaꝝ preciosam maloꝝ piscium saniem non credis urere salsa tabe præcordia? Quid illa purulenta:
& quæ tantum modo non ab ipso igne in os transferuntur: iudicas sine noxa: in ipsis uisceribus extingui q̄
fœdi itaq; pestilētesq; ructus sunt: quātū fastidiū sui exalātibus crapula uētrē. Scias putrescere sumpta nō
coq Memini fuisse quōdā in sermōe nobilē patinā in quē qcqd ap̄ lautos solet diē ducere: ꝓperās i dānū su
um popina cōgesserat: ueneriæ spondiliq;: & ostrea eatenus circūcisa quæ eduntur interuenietibus distigue
bant. Echinis totā distractiq; sine ullis ossibus nulli cōstrauerāt. Piget eē picta: ita singula coquunt in urna
saporis. In cœna fit: qđ fieri debet saturo in uētre expecto iā ut māducata ponant. Quātulo āt hoc minus
ē exta ex corpore: atq; ossa: & dētiū opa cocū frāgi. Graue ē luxuriari ꝑ singula. Oīa semel & in eūdē saporē
uersa ponant. Quare ergo ad unā rē manū porrigā? plura ueniūt simul. Multoꝝ ferculoꝝ ornamēta coeāt
& coerceāt. Sciāt ꝓtinus hi q iactionē ex istis peti: & gloriā agebāt. Nō ostēdi ista: sed cōsciētiæ dari pariter
sicut quæ disponi solēt: iure uno perfusa. Nihil intersint ostrea echinis: pōduli nullis ꝑturbati. cōcoctiq; po
nant. Nō esset cōfusior uomētiū cibus: quomodo ista perplexa sunt. Sic ex istis non singulares morbi na/
scunt sed inexplicabiles diuersi multiformes: aduersus quos & medicina armare se cœpit: multis generi/
bus: multis obseruationibus. idem de philosophia dico: Fuit aliquando simplicior: inter minora peccan/
tes: & leui quoq; cura remediabiles: aduersus tantam morum euersionem omnia conanda. Et utinam sic

deniq₃ lues ista uindicet. Nō priuati solū sed publice furimus. Homicidia cōpescimus: & singulas cædes.
Quid bella & occisaꝝ gloriosum gētiū scelus? Nō auaritia: nō credulitas modū nouit: & ista q̄diu furti &
singula fiunt: minus noxia: minusq₃ monstruosa sunt. Ex senatusconsultis plæbisq₃ scitis scæua exercent:
& publicæ iubentur uetita. Priuatim quædā cōmissa capite luerēt. tamē quia paulatim fecere laudamus.
non pudet hoīs mitissimū genus gaudere sanguine alterno: bella gerere: gerendaq₃ liberis tradere cum in
ter se etiam mutis ac ueris pax sit? Aduersus tā potētē explicitū late furorē: operiosior philosophia facta
est. & tantū sibi uiriū sumpsit: quantū his aduersus quæ parabat accesserat. Expeditū erat: obiurgare idul
gentes mero: & petētes delicatiorē cibū. Nō erat animus ad frugalitatem: magna ui reducēdus: aqua pau/
lulum discesserat: nunc manibus rapidis opus est: nunc arte magistra uoluptas ex oī quæritur. Nullū itra
se manet uitiū. In auaritiam præceps luxuria est: honestatis obliuio inuasit. Nihil tēpore est cuius placet ꝓ/
ciū. Homo sacra res est: homo iam per lusum & iocū occiditur. Et quē erudiri ad iferēda accipiēdaq₃ uul/
nera nefas erat: is iam nudus inerismisq₃ producit. satisq₃ spectaculi in homine mors est. In hac ergo moꝝ
peruersitate: desideratur solito uehementius aliq̄d: quod mala inueterata discutiat decretis agēdū est: ut re
uelat penitus falsoꝝ recepta persuasio. His si adiunxerimus præcepta. cōsolationes adhortationes pote/
rūt ualere: per se inefficaces sunt. Si uolumus habere obligatos: & malis quibus iam tenemur auellere. Di
scant quid malum: quid bonum sit. Sciant omnia præter uirtutem mutare nomen. Modo mala fieri: mo
do bona. Quēadmodum primū militiæ uinculum est religio: & singuloꝝ amor: & deferendi nefas. Tūc
deinde facile certe extinguuntur: mādaturq₃ iusiurandū adactis. Ita in his quos uelis an beatā uitā ducere
prima fundamēta iacienda sunt & insinuanda: uirtus huius quadā superstitione teneat. Hāc amant. Cū
hac uiuere uelint: sine hac nolint. Quid ergo? Nā quidā sine instructiōe subtili euaserūt probi: magnosq₃
profectus assecuti sunt. Dū nudis tantū præceptis obsequunt. Fateor: sed fœlix īgeniū illis fuit: & salutaria
in transitu rapuit. Nā ut dii īmortales nullā didicere uirtutē. Cū oī editi: & pars naturæ eoꝝ ē esse bonos
Ita quidē ex hominibus egregiā sortiti indolē: in ea quæ tradi solent perueniunt sine longo magisterio: &
honesta cōplexa sunt: cū primū audierūt. Vnde ista tā rapacia uirtutis ingenia: uel ex se fertilia: & illis aut
hebetibus & obtusis: aut mala consuetudine obsessis diu rubigo animoꝝ effricāda est. Cæterū ut illos in
bonū pronos citius educit ad summa: & hos imbecilliores adiuuabit malisq₃ opinionibus extrahet: qui il
los philosophiæ placida tradiderit quæ q̄ sit necessaria. sic uideas. Quædam insident nobis: quæ nos ad alia
pigros: ad alia temerarios faciunt. Nec hæc audacia reprimi potest: nec illa inertia sciscitari: nisi causæ eo
rum æstimant. Falsa autē admiratio falsa fortitudo. Hæc nos q̄diu possident: dicas licet hoc patri præsta/
re debes. Hoc liberis: hoc amicis: hoc hospitibus tentantē auarinā retinebit. Scio pro patria pugnādū esse:
dissuadebit timor. Sciet pro amicis dissuadēdū esse: ad extremū usq₃ sudorem: sed delitiæ uetabunt. Sciet
in uxorem grauissimū esse genus iniuriæ habere pellicē: sed illum libido in contraria impingit. Nihil er/
go ꝓderit dare ꝓcepta: nisi prius admoueris obstātia præceptis: nō magis q̄ proderit arma in conspectu po
suisse: propiusq₃ admonuisse: nisi usutæ manus expediunt: ut ad præcepta quæ damus: possit animus sol
uēdus ire. Putemus aliquē facere quod oportet: nō faciet assidue: nō faciet æqualiter. nescit eni quare faciet.
Aliq̄ uel casu uel exercitatiōe exhibit recta. Sed nō erit ī māu regula ad q̄ exigant cui credāt recta eē quæ
fecit: non promittet se talē in perpetuum qui casu bonus est. Deinde præstabunt tibi fortasse præcepta: ut
quod oportet facias: nō præstabūt quēadmodū oportet: & si hoc nō præstant: ad uirtutē perducūt. Faciet
ergo quod oportet monitus. Concedo. Sed impaꝝ est: quoniam quidē non in facto laus est: sed in eo quē
admodū fiat. Quid est cœna sumptuosa flagitiosius: & equestrē censum consumere? Quid tā dignū cen/
soria nota? Siquis ut isti ganeose loquunt: sibi hæc & igenio suo præstēt: & totiens tātum sestertio adiicia
les cœnæ frugalissimis uiris cōstiterūt. Eadē res si gulæ dat turpis est. Si honori in repræhēsionē effugit.
Nō enim luxuria: sed impensa solēnis est. Nullū ingentis formæ: q̄re aūt nō pōdus adiicio & alioꝝ gulam
irrito: q̄ttuor pōdo & ad se librā fuisse aiebāt. Tybetius Cæsar missum sibi cū in macellū deferri & uenire
iussisset. Amici inquit oīa me fallūt: nisi istū mullū: aut Apitius emerit: aut Publius Octauius. Vltra spē il
li coniectura processit. Licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentē cōsecutus est inter suos gloriam. Cū quiq₃
sestertiis emisset piscem: quem Cæsar uendiderat. Nec Apitius quidem emerat: numerare tātum octauio
fuit turpe. Nā ille qui emerat ut Tyberio mitterēt: quanq̄ illū quoq₃ repræhēderim. Admiratus est rē qua
putauit Cæsare dignum: Amico ergo aliquis assidet ꝓbamus ad hoc si hæreditatis cā facit. Vultur est ca/
dauer expectat. Eadē aut turpia sunt: aut honesta. Refert quare: aut quēadmodū fiāt. Omnia autem hone
ste fient: si honesto nos addixerimus. Idq₃ unum in rebus humanis bonum iudicauerimus: q̄q₃ ex eo sunt
bona sunt: Cætera in diem bona sunt. Ergo infigi debet persuasio ad totam pertinens uitam. Hoc ē q pro
decretū uoco. Qualis hæc persuasio fuerit: talia erūt quæ agent: q̄ cogitabuntur. Qualia aūt hæc fuerint
talis uita erit in particulas suasisse totū ordināti paꝝ est. Marcus Brutus in eo libro quē Perichāte conitos
inscripsit dat multa præcepta & parentibus & liberis & fratribus. hæc nemo faciet quēadmodum debet
nisi habuerit quo perferat. Proponamus oportet finē summi boni: ad quē nitamur: ad quē oē factum no
strū dictūq₃ respiciat: ueluti nauigantibus ad aliquod sydus dirigendus est cursus. Vita sine ꝓposito uaga
ē. Quod si utiq₃ proponēdū est. icipiunt necessaria esse decreta: illud puto concedes nihil esse turpius du/
bio: & incerto ac timido: pedē modo referente: modo producente: Hoc in omnibus rebus accidet nobis:
nisi æstimantur quæ rependūt animos & detinēt: & præconari quæ totos uetant. Quomodo sint dii co/
lēdi solet præcipi. Accendere aliquē lucernas sabbatis prohibeamus: quoniam nec lumine dii egēt: & nec
homines quidē delectantur fuligine. Vetamus salutationibus matutinis fungi. & foribus assidere tēploꝝ

humana ambitio:istis officiis capit deum colit qui nouit. Vetamus lithea & strigiles Ioui ferri: & specu/
lum tenere Iunoni. Nō quærit ministros deus. Quid ni ipse humāo generi ministrat: Vbiq; & omnibus
præsto est. Audiat licet quēadmodum seruare i sacrificiis debeat: quasi procul resilire a molestiis: a supsti
tionibus. Nunq̄ satis perfectū erit nisi qualē debet deū mēte conceperit omnia habentem: omnia tribuen
tem beneficia gratis dantem. Quæ causa est diis beneficiendi natura. Errat siquis putat illos nocere uelle.
Non possunt nec accipere iniuriā quæunt: nec facere. Lædere etenim lædiq; coniunctū est: Summa illa ac
pulcherrima oium natura: quos periculo exemit: nec periculosos quidem facit. Primus ē deoꝝ cultus: de
os credere: Deinde reddere illis maiestatem suam: reddere bonitatē: sine qua nulla maiestas est. Scire illos
esse qui præsidēt: mūdo qui uniuersa ut sua tēperant: qui humani generis tutelā gerunt interdum curiosi
singuloꝝ. Hi nec dant malum: nec habent Cæteꝝ castigant quosdā & coercerent: & irrogāt pœnas: & ali/
quādo spe boni puniunt. Vis deos prospicari? Bonus esto. Satis illos coluit quisquis imitatus ē. Ecce alte/
ra quæstio. Quomodo hominibus sit utendum? Quid agimus. quæ damus præcepta ut parcamus san/
guini humano? Quātulū ē ei nō nocere: cui debeas prodesse. Magna sæculi laus ē: si homo māsuetus ho/
minē adiuuet præcipiemus ut naufrago manū porrigat: erranti ut uiā mōstret. Cū esuriēte panē suū diui
dat. Quando omnia quæ præstanda sunt ac uitanda curauerit dicā. Cū possum breuiter: hāc illi formulā
humani officii tradere. Omne hoc quod uides: quo diuina atq; humana cōclusa sunt. Vnū est membra su
mus corporis magni. Natura nos cognatos ædidit: cū hisdem & in easdē gigneret. Hæc nobis amorem i/
didit mutuū: & sociabiles fecit. Illa æquum istūq; cōposuit. Ex illis constitutione miserius ē nocere q̄ læ/
di. Ex illius imperio paratæ sunt: iuuantis manus. Isti uersus & in pectore & ore sit. Homo sum: humani
nihil a me alienū puto. Habeamus in cōe q̄ nati sumus. Societas nostra lapidum formationi simillima ē:
quæ casura nisi inuicem. obstaret hoc ipso continet. Post deos hominesq; despiciamus: quomodo rebus
sit utēdū. In superuacuū præcepta iactauimus: nisi illud præcesserit: qualē de quacūq; re habere debeamus
opinionē: de paupertate: de diuitiis: de gloria: de ignominia: de patria: de exilio. Aestimamus singula fama
remota: & quæramus quid sint: nō quid uocent. Ad uirtutes trāseamus: præcipiet aliquis ut prudentiam
magni extimemus: ut fortitudinem complectamur: tēperantiam amemus: iustitiam si fieri pōt propius
etiam q̄ cæteras nobis applicemus. Sed nihil aget si ignoramus quid sit uirtus. Vna sit: an plures. separatæ
an annexæ. An qui unā habet: & cæteras habeat quomodo inter se differāt. Non est necesse fabro de fabri
ca quærere: quod eius initium: qs usus sit: non magnis q̄ Pātomimo de arte saltandi. Omnes certa ista esse
sciūt: nihil deest. Non enī ad totam pertinet uitam. Virtus & alioꝝ sciētia est & sui discēdū de ipsa est. ut in
ipsa discatur. Actio recta nō erit: nisi recta fuerit uoluntas. Ab hac enim est actio. Rursus uoluntas nō erit
recta: nisi habitus animi rectus fuerit. Ab hoc enim est uoluntas habitus porro animus nō erit in optimo
nisi totius uitæ leges pceperit & quid de quoquo iudicandū sit exegerit nisi res ad ueꝝ redegerit. Non cō/
tingit trāquillitas: nisi immutabile certūq; iudiciū adeptis. Cæteri decidūt subinde: & reponuntur: & iter
missa appetitaq; alternis fluctuant. Causa iusq; iactationis est qd' nihil liquet in certissimo regime utenti
bus fama. Si uis eadem semper uelle: uera oportet uelis: ad ueꝝ sine decretis non peruenit: cōtinēt uitam:
& bonā: & malā: honesta: & turpia: iusta & iniusta: pia & ipia: uirtutes ususq; uirtutū: reꝝ cōmodaꝝ pos/
sessio existimatio ac dignitas: ualitudo: uires: forma. sagacitas: sensus. Hæc omnia existimatorē desiderāt.
Scire liceat quantū cuiq; incensum differendū sit. Falleris enim: & pluris quædā q̄ sunt putas. Adeoq; falle
ris: ut quæ maxima inter nos habent diuitiæ: gratia: potentia: sestertio nūmo æstimāda sint. Hoc nescis ni
si cōstitutionē ipsam: qua ista inter se existimantur ispexeris. Quēadmodū folia uirere per se non possunt:
ramū desiderāt cui inhæreant: ex quo trahūt succū. Sic ista præcepta si sola sunt marcēt: isigi uolunt sectæ.
Præterea nō itelligūt hi qui decreta tollūt: eo ipso cōfirmari illa quo tollunt. Quid. n. dicūt: præceptis ui/
tam satis explicari: superflua eē decreta sapientiæ. i. dogmata? Atq; hocipsum qd' dicūt decretū est iā her/
cule: q̄ si nūc ego dicerē recedēdū eē a præceptis superuacuis & decretis: in hac sola studiū cōferendū: hoc
ipso quo negarē: curāda eē præcepta præciperem. Quædā admonitionē philosophiæ desiderant: quædā
probationē. Et quidē multa qa inuoluta sunt uix summa diligentia: ac summa subtilitate aperiunt. Si p/
bationes necessariæ sunt: & decreta quæ ueritatē argumētis colligunt: quædā aperta sunt: quædam obscu
ra. Aperta quæ sensu cōpræhendunt. quæ memoria. Obscura quæ extra hæc sunt. Ratio autem non im/
plet manifestis maior eius pars pulchriorq; in occultis est. Occulta probationem exigunt: probatio non si
ne decretis est. necessaria ergo decreta sunt. Quæ res cōem sensum facit eadem perfectū. Certaꝝ reꝝ psua/
sio sine qua oia in aio notāt. Necessaria sunt decreta: quæ dant animis iflexibile iudicium. Deniq; cu mo/
nemus aliquem ut amicū eodē habeat loco quo se: ut ex inimico cogitet posse fieri amicum: in illo amorē
incitet: in hoc moderet odiū. adiicimus iustū & honestū. Iustū aūt honestūq; decretoꝝ nostrorum conti
net ratio: Ergo hæc necessaria est: sine qua nec illa sunt: sed utraq; iungamus. Nāq; & sine radice iutiles ra/
mi sunt: & ipse radices his quæ genuere adiuuant. Quātū utilitatis manus habeat nescire nulli licet. Aper
te iuuat cor illud quo manus iuuant: ex quo ipetum sumunt quo mouent latet. Idem dicere de præceptis
possum: aperta sunt. Decreta uero sapiētiæ in abdito: sicut sanctiora sacroꝝ tantum initiati sunt. Sciunt
ita in philosophia arcana illa: admissis receptisq; ostendunt in sacro: At præcepta & alia huiusmodi: pro/
phanis quoq; nota sunt. Possidonius non tantum præceptionem: nihil enim nos hoc uerbo uti prohibet
sed etiam suasionem: & consolationem: & exhortationem necessariam iudicat. His adiicit causarum inq/
sitionem & ethymologiā: quā quæritur dicere nō audeamus: cum grāmatici custodes latini sermōis suo
iure ita appellēt: nō uideo. Ait utilē futurā esse descriptionē cuiuscūq; uirtutis. Hāc possidonius ethymo/

logiã uocat. Quidã characterismon appellãt: signa cuiusq; uirtutis & uitii ac notas reddentẽ: quibus inter se similia discriminent: hæc res eã demũ: uim hẽt q̃ præcipere: Nã q præcipit: dicit. Illa facies si uoles tẽperans esse. Quid describit ait temperans est: qui facit illa: qui illis abstinet. Quæris quid intersit. Alter præcepta uirtutis dat: alter exemplar. Descriptiões has: & ut publicanorum utar uerbo hiconismo: ex usu esse cõsiteor. Proponamus laudanda: inuenieſ imitator: putas utilia tibi dare argumenta per quæ ĩtelligas nobilem equum: ne fallaris empturus ne operam perdas in ignauo. Quanto; hoc utilius est: excellentis animi notas nosse quas ex alio in se transferre permittitur? Continuo pecoris generosi pullus in aruis. Altius ingreditur: & mollia crura reponit. Primus in ire uiam fluuios tentare manantes. Audet: & ignoto sese cõmittere ponto. Nec uanos horret strepitus illi ardua ceruix. Argutũq; caput: breuis aluus: obesaq; terga. Luxuriatq; thoris animosum pectus anhelli. Tum siqua sonitum procul arma dedere: Stare loco nescit. micat auribus & tremit artus. Coniectũq; præmẽs uoluit sub naribus ignem. Dum aliud agit. Virgilius noster describit uiꝝ fortẽ. Ego certe non aliã imaginem magno uiro dederim: si mihi Cato exprimẽdus inter fragores belloꝝ ciuilium impauidus: & primus incedens admotus iam exercitus alpibus: ciuiliq; se bello ferens obuium: non alium illi assignauerim uultum non alium habitum: altius certe nemo ĩgredi potuit: q̃ qui simul contra Cæsarem Põpeiumq; se sustulit & aliis Cæsarianas opes: aliis Põpeianas sibi fauentibus utrũq; ꝓuocauit. Ostẽditq; aliquas esse R. P. partes: Nã paꝝ ẽ in Catone dicere: nec uarios horret strepitus. Quid ni cũ uiros uicinosq; nõ horreat? Cũ cõtra decẽ legiones & gallica auxilia & mixta barbarica arma ciuilibus uocẽ liberã mittat & R. P. hortetur ne pro libertate decidat: sed omnia experiatur honestius in seruitutem casura q̃ itura. Quãtũ in illo uigoris ac spiritus: quantum in publica trepidatione fiduciæ est. Scit se unũ esse: de cuius statu non agaſ. Non enim quæri debet: an liber Cato: sed an inter liberos sit. Inde periculoꝝ gladiatorũq; cõtẽptus. Libet admirantẽ inuictã cõstãtiã uiri inter publicas ruias nõ labentis dicere: Luxuriatq; thoris animosum pectus. Proderit non tantum quales esse soleat boni uiri dicere: formamq; eorum & lineamẽta deducere: sed quales fuerint narrare & exponere. Catõis illud ultimum ac fortissimum uulnus per quod libertas amisit animã: Lælii sapiẽtiã: & cũ suo Scipione cõcordiã. Alterius Catonis domi forisq; egregia facta. Tuberonis ligneos lectos cũ in publicũ sternerent hedinasq; pro stragulis pelles: & ante ipsius Iouis cellã ꝑposita cõuiuiis uasa fictilia. Quid aliud pauptatẽ ĩ capitolio cõsecrare: ut nullum aliud factum eius habeã: quo illum Catonibus inseram? Hoc paꝝ credimus. Censura fuit illa: non cœna. O q̃ ignorant homines cupidi gloriæ qd illa sit: aut queadmodũ petẽda. Illo die populus Romanus multoꝝ suppellectilẽ spectauit. Vnius miratus est. Omnium illoꝝ auꝝ argentũq; fractũ est: & in milies conflatum: At omnibus sæculis Tuberonis fictilia durabunt. Vale.

Incipit liber decimussextus. Epistola. lxxxxvi. Assentiendum esse fatoꝝ decretis.

TAntum tu indignaris aliquid aut quæreris: & nõ ĩtelligis nihil esse in istis malis nisi hoc unũ q ĩdignaris & q̃reris. Si me ĩterrogas: nihil puto uiro miseꝝ: nisi aliqd esse in reꝝ natura: qd' putet miseꝝ. Nõ ferã me quo die aliqd ferre nõ potero. Male ualeo: pars fati est. Familia decubuit: fœnus offendit: domus crepuit. Dãna: uulnera: labores: mœtus incurrerũt. Solet fieri hoc: paꝝ est. Debuit fieri: decernunt ista: non accidunt. Siqd credis mihi. Intimos affectus meos tibi cũ maxĩe detego: in oĩbus quæ aduersa uidenſ & dura si formatus sum. Nõ pareo deo: sed assentior ex aĩo illum: non qa necesse est sequor. Nihil unq̃ mihi incidet quod tristis excipiam quod malo uultu: nullum tributum inuitus conferam. Oĩa autem ad quæ gemimus: q̃ expauescimus: tributa uitæ sunt. Hoꝝ mi Lucilli: nec speraueris immunitatem: nec petieris. Vesicæ te dolor inquietauit. Epulæ uero erunt paꝝ dulces: detrimenta continua: proprius accedam de capite timuisti. Quid tu nesciebas hoc te obtinere: cum optares senectutem? Omnia ista in longa uita sunt: quomodo in longa uita sunt & puluis & lutum: pluuia. Sed uolebam uiuere: carere tamen in cõmodis omnibus Tam effœminata uox uirum dedecet. Videris quemadmodum hoc uotum meum accipias. Ego illud magno animo non tantum bono facio. Neq; dii: neq; deæ faciant: ut te fortuna in delitiis habeat. Ipse te ĩterrogo. Siqs potestatem tibi deus faciat. Vtrum uelis uiuere in macello an in castris. At qui uiuere mi Lucilli militare est. Itaq; hi qui iactantur: & per operosa atq; ardua sursum atq; deorsum eunt: & expeditiones periculosissimas obeunt: fortes uiri sunt: prioresq; castroꝝ. Isti quos publica quies: aliis laborantibus molliter habet: turturillæ sunt tuti contumeliæ causa. Vale.

Epistola. lxxxxvii. Vitia hoĩum eẽ nõ tẽpoꝝ. Et q praua consuetudo letam inuerecundiam ĩduxerit criminibus: quæ secundum naturam conscientiæ tuta esse non possunt.

e Rras mi Lucilli: si existĩas nr̃i sæculi eẽ uitiũ: luxuriã & negligẽtiã boni moris: & alia q̃ obiicit suis quisq; tẽporibus: hominũ sunt ista: nõ tempoꝝ. Nulla ætas uacauit a culpa. Et si æstimare licẽtiam cuiusq; sæculi incipias: pudet dicere: Nunq̃ aptius q̃ corã Catõe peccatũ est. Credat aliqs pecuniã esse uersatam in eo iudicio in quo reus erat Clodius ob id adulterium: qd' cum Cæsaris uxore in aperto cõmiserat uiolatis religionibus eius sacrificii: qd' pro populo fieri diciſ. Sic submotis extra cõspectũ oĩbus uiris: ut picturæ quoq; masculoꝝ aĩaliũ cõtegãt: atq; dati iudicibus nũmi sũt. Et q hac ẽt nũc pactione turpius est. Strupra ĩsuper matronaꝝ & adolescentulaꝝ nobiliũ salarii loco exacta sunt. Minus crimĩe q̃ absolutione peccatum est. Adulterii reus adulteria diuisit: nec ante fuit de salute securus q̃ similes sui iudices suos reddit. hæc in eo iudicio facta sunt: in quo si nihil aliud Cato testimonium dixerat. ipsa ponam uerba Ciceronis: quia res fidem excedit. Accersiuit ad se permisit: ĩtercessit: dedit. Iam uero o dii boni rem perditam etiam nocte scortoꝝ mulieꝝ atq; adolescẽtuloꝝ nobiliũ ĩtroductiones nonnullis iudicibus ꝑ

mercedis cumulo fuerũt. Nõ uacat de præcio quæri plus in accessionibus fuit. Vis Seueri illius uxorem? Dabo illã. Vis diuitis? huius quoq; tibi præstabo cõcubitũ. Adulteriũ ubi feceris dãna illa formosa quam desideras ueniet illius tibi noctẽ promitto nec differo. Intra cõparandi nationẽ fides promissi mei stabit. Plus est distribuere adulteria q̃ facere. hoc uero matribus familiæ denũciare est: hi iudices Clodiani a sena tu petierant præsidium qd' nõ erat nisi dãnaturis necessariũ & impetrauerant: Itaq; eleganter Illis Catulus Absoluto reo. Quid uos inquid præsidium a nobis petebatis? An ne nũmi nobis eripieñ? Inter hos tamẽ iocos impune tulit ante iudiciũ adulter in iudicio leno q̃ damnationẽ peius effugit q̃ meruit. Quicq; fuisse corruptius illis moribus credis: quibus libido nõ sacris inhiberi: nõ iudiciis poterat: quibus in ea ipsa quæ stione quæ extra ordinẽ senatusconsulto exercebatur: plus q̃ quærebaẽ admissum est? Quærebaẽ an post adulteriũ aliquis posset tutus esse apparuit sine adulterio tutũ esse non posse. Hoc inter Põpeiũ & Cæsarẽ inter Ciceronẽ Catonẽq; cõmissum est. Catonẽ inq̃ illũ quo sedente negatur populus ꝑmisisse sibi postu lare florales iocos nudandaꝝ meretricum. Si credis spectasse tũc seuerius hoies q̃ iudicasse & fiet & fieri fa cta ista sibi ex licẽtia urbiũ: aliquãdo disciplina moetuq; nunq̃ sponte cõsidet. non est itaq; qd' credas: nunc plurimũ libidini permisisse legibus minimũ: Lõge. n. frugalior hæc iuuentus: q̃ illa est. Cũ reus adulteriũ apud iudices negaret: iudices apud eũ cõfitereñ. Cũ stuprũ cõmittereñ rei iudicãdæ causa cũ Clodiis hisdẽ uitiis gratiosus qbus nocẽs cõciliaturas exerceret. In ipsa causæ dictione credit hoc quisq̃ qui dãnabaẽ uni adulterio: absolutus est multis. Oẽ tẽpus Clodios: nõ oẽ Catones fert. Ad deteriora faciles sumus: quia nec dux põt nec comes deesse: & res ẽt ipsa sine duce: sine comite procedit. Non prænuncius tantũ ad uitia sed præceps. Et qd' plærosq; inemẽdabiles facit. Oiam aliaꝝ artiũ peccata artificibus pudoris sunt: offendũtq; dũ errantẽ uitæ peccata delectãt: nõ gaudet nauigio gubernator euerso: nõ gaudet ægro medicus elato: nõ gaudet orator si patroni culpa reus cecidit. At contra oĩbus crimen suum uoluptati est. Lætaẽ ille adulte rio: in quod irritatus est ipsa difficultate: lætaẽ ille circunscriptiõe furti. Quod nunc ante illi culpa q̃ culpæ fortuna displicuit: id praua consuetudie euenit. Alioqui ut scias subesse animus ẽt in pessima adductis bo ni sensus nec ignorari turpe sed negligi. Omnes peccata dissimulant: & quis fœliciter cesserit fructu illoꝝ utunẽ: ipsa subducũt. At bona conscientia prodire uult & conspici. Ipsa nequitia tenebras timet. Eleganter itaq; ab Epicuro dictũ puto: Potest nocẽti contigere ut lateat: latẽti fides nõ põt. Aut si hoc modo melius hunc explicari posse iudicas sensum. Ideo nõ ꝓdest latere peccantibus: quia latenti ẽt si facultatem habẽt: fiduciã nõ hẽt. Ita est tuta scelera esse non possunt. Hoc ergo repugnare sectæ nostræ si sic expediaẽ: nõ iu dico. Quare? quia primo illa & maxima peccãtiũ est poena peccasse. Nec illum scelus licet illud fortuna ex ornet muneribus suis: licet tueaẽ ac uindicet impunitum est quoniam sceleris in scelere supplicium ẽ. Sed nihilominus & hæ & illam secundæ pœnæ præmunt ac sequunẽ: timere semper & expauescere & securi tati diffidere. Quare ergo hoc supplicio neqtiam liberẽ? Quare nõ semp illam in suspenso reliquam. Illic dissentiamus cum Epicuro. Vbi dicit nihil iustum esse natura & crimina uitãda esse: qa uitari moetus nõ possit. Hic consentiamus mala facinora conscẽtia flagellari: & plurimũ illi tormentoꝝ esse: eo q̃ perpetua illam solicitudo urget ac uei berat q̃ sponsoribus securitatis suæ non põt credere. Hoc. n. ipsum argumen tum Epicuri ẽ: natura a scelere abhorrere: q̃ nulli non ẽt inter tuta timor ẽ. Multos fortuna liberat pœnæ: moetu neminẽ. Quare? quia infixa nobis eius rei auersatio est quã natura dãnauit. Ideo nunq̃ fides latẽ di fit ẽt latẽtibus: qa coarguit illos conscẽtia: & ipsos sibi ostẽdit. Proprium ãt ẽ nocẽtium trepidare: male de nobis actũ erat q̃ multa scelera legem & iudicẽ effugiunt & scripta supplicia: nisi illa naturalia & grauia de præsentibus soluerent: & in locum patientiæ timor cederet. Vale.

Epistola. lxxxxviii. Qualiter aduersus fortunæ duritiam componendus est animus.

n Vnq̃ crediderís fœlicẽ quẽq̃ ex fœlicitate suspensum. Fragilibus innitiẽ qui aduẽtitio lætus est exi bit gaudium qd' intrauit: At illud ex se ortũ: fidele: firmũq;: & crescit: & ad extremũ usq; ꝓsequi tur. Cæ tera quoq; admiratio est uulgo: in diẽ bona sunt. Quid ergo nõ usui ac uoluptati esse pos sunt? Quis negat? Sed ita si illa ex nobis pẽdet nõ ex illis nos. Oĩa quæ fortuna intueẽ: ita fructifera ac iucũ da fiunt. Siqs habet ista: se quoq; habẽt: nec in reꝝ suaꝝ potestate ẽ. Errãt eni mi Lucilli: qui aut bõi aliqd nobis: aut mali iudicãt tribuere fortunã: materiã dat bonoꝝ ac maloꝝ: & intra reꝝ apud nos in malũ: bo nũue exituraꝝ: Valẽtior eni omni fortuna aius est: in utrãq; partẽ ipse res suas ducit: beatæq; ac miseræ ui tæ sibi causa est. Malus animus oĩa in malum uertit: ẽt quæ cũ specie optimi uenerant. Rectus atq; ĩteger corrigit praua fortunæ: & dura atq; aspera ferendi sciẽtia mollit. Idẽq; & secũda grate excipit: modesteq; & aduersa constãter atq; fortiter. Qui licet prudens sit: licet exacto faciat cuncta iudicio: licet nihil supra ui res suas tentet: non contigit illi bonũ integrũ illud & extra minas positũ: nisi certus aduersus incerta ẽ. Si ue alios obseruare uolueris. liberius enim inter aliena iudiciũ est sine teipsum fauore se posito & sentiens hoc cõfiteberis: nil ex his optabilibus & charis utile esse: nisi te cõtra leuitatẽ casus rerũq; animũ sequẽtia ĩ struxeris: nisi illud frequẽter & sine querela inter singula dãna dixeris. Diis aliter uisum est. Immo meher cule ut carmẽ fortius ac iustius repetã quo animũ tuũ magis fulcias. Hoc dicito quotiens aliqd aliter q̃ co gitabas euenerit. Dii melius. Sic cõposito nihil accidet: sic ãt cõponeẽ siqd hũanaꝝ reꝝ uarietas possit co gitauerit anteq̃ senserit. Si ad liberos cõiuge atq; pͥmoniũ: sic hũerit tanq̃ non utiq; semper habiturus & tanq̃ non futurus ob hoc miserior si habere desierit. Calamitosus est animus futuri anxius: & ante miseri as miser q̃ solicitus est: ut ea qbus delectaẽ ad extremũ usq; permaneãt. Nullo. n. tpe cõqescet & expectatio ne futuri præsentia quibus frui poterat amittet. In æquo est autem dolor amisseret: & timor amitten dæ: nec ideo præcipio tibi negligentiam. Quæcunq; uero metuenda declina: & quicqd cõsilio ꝓspici põt:

prospice:Quodcūq; læsuꝝ est multo anteq̃ accidat:speculare & aduerte.In hocipsum tibi plurimum con
ferret fiducia:& ad tolerandum omne obfirmata mens.Potest fortunam cauere qui potest ferre.Certe in
tranqllo non tumultuat.Nil est nec miserius nec stultius q̃ semper timere.Quæ ista demētia est malū fu/
um antecedere.Deniq; ut breuiter includā quod sentio.& istos sacagios ac sibi molestos describā tibi tam
intemperātes in ipsis miseriis q̃ sunt ante illas plus dolēt q̃ necesse est.Eadē.n.infirmitate dolorē non æsti/
mat qua non expectat.Intemperantia fingit sibi ꝑpetuā fœlicitatē suā.fingit sibi crescere debere quæcūq;
contigerunt nō tantū durare & oblitus huius peccati quo humana iactāt:sibi uni fortuitoꝝ cōstātiā spon
det.Egregie itaq; uidet mihi Metrodoꝝ dixisse in ea epistola:qua sororē amisso optime indolis filio allo
quit.Mortale est oium mortaliū bonū.de his loquit bonis ad quæ cōcurit:Nā istud ueꝝ bonū non mo/
rit certū est sempiternūq; sapientia & uirtus:hoc unū contingit immortalibus.Cæterum tā improbi sūt
tāq; obliti quo eāt.quo illos singuli dies turbēt:ut mirent aliqd ipos admittere amissuri uno die oīa.Quic
quid est cui dominus inscriberis apud te est tuum non est.Nihil firmū infirmo:nihil fragili æternū & in
uictum est:tam necesse est perire q̃ perdere:& hocipsum si intelligimus solatium est:æquo animo perde/
re qđ perituꝝ est.Quid ergo aduersus has amissiones auxilii inuenimus?Hoc ut memoriam teneamus
amissa:nec cū ipsis fructū excidere patiamur quē ex illis ꝑcepimus:hēre eripit hūisse nunq̃.Peringratus ē
qui cum amiserit pro accepto nihil debet.Rem nobis eripuit casus.Vsum fructūq; apud nos relinqt:quē
nos iniquitate desiderii perdidimus.Dic tibi:ex istis quæ terribilia uident nihil ē inuictum:Singula uice
re iā multi:ignē Mutius:crucē Regulus:uenenū Socrates exilium Rutilius:mortē ferro adactā Cato.Et
nos uincamus aliquid.Rursus ista quæ ut speciosa & fœlicia trahunt uulgum a multis & sæpe contempta
sunt.Fabricius diuitias impator eiecit:censor notauit.Tubero paupertatē se dignam & capitolio iudicauit
cū fictilibus in publica cœna usus:ostendit debere his hoiem esse cōtētum.quibus dii etiā nunc uterent.
Honores reppulit pater Sextius:qui ita natus ut.R.P.deberet capessere.Latum clauum diuo Iulio dante
non recepit.Intelligebat enim ꝙ dari posset & eripi.Nos quoq; aliqd ex his faciamus.Animosi simus iter
exempla:quare deficimus?Quare desperamus?Quicquid fieri potuit:potest.Nos modo purgemus ani/
mum:sequamurq; naturam a qua aberratim cupiēdū timēdūq; est:& fortuitis seruiendū.Licet reuerti in
uiā:licet in integꝝ restitui.Restituamus ut possimus dolores quocūq; mō corpus inuaserint ꝑferre & for/
tunæ dicere:Cū uiro tibi negociū est.Quære quē uincas:His sermōibus:& his similibus:lenit ista uis ul/
ceris:quam opto mehercule mitigari:& aut sanari aut stare:& cum ipso senescere.Sed securus de isto sum:
de nr̃o dāno agit:quibus senex egregius eripit.Nam ipse uitæ plenus est:cui adiici nihil desiderat sua cau/
sa:sed eoꝝ quibus utilis est:liberaliter facit ꝙ uiuit.Alius iam his cruciatus finis est. Hic tam turpe putat
mortē fugere:q̃ ad mortē cōfugere.Quid ergo nōne sua dedit:& exhibuit?Quid ni exeat?si nemo iam eo
uti poterit?Si nihil aliud q̃ dolori operā dabit?Hoc ē mi Lucilli:phiam in ope discere & ad ueꝝ exercere.
Videri quid hō prudens animi habeat cōtra mortē:cōtra dolorē:cū illa accedat:hic præmat.Quid facien/
dū sit:a faciēte discēdū est.Adhuc argumētis actum est:an possit aliqd dolori resisteræ:an mors.magnos
quoq; animos ad mota submittere.Quid opus est uerbis?In rem præsentem eamus:nec mors illum con
tra dolorem faciant fortiorē:nec dolor cōtra mortē.Cōtra utrūq; sibi fidit:nec spe mortis patienter dolet:
nec tedio doloris libenter moritur.hunc fert:illam expectat. Vale.

Epistola.lxxxviiii.Consolatio amici uel filii mortui.Et ꝙ luctus nō uoluptate sed ratiōe sanādus ē.

Pistola quā scripsi Marulo cū filiū paruulū amisisset:& diceret molliter ferre misi tibi.In qua non
e sum morē solitū securus:nec putaui leuiter illū debere tractari cū obiurgatione esset:q̃ consulatio/
ne dignior.Afflictio enim & magnum uulnus male ferenti:paulisper credēdū ē.Exaciet se aut cer
te primum impetū effundat.Hi qui sibi lugere sumpserūt:ꝓtinus castigent:& discant quasdam ēt lachry
maꝝ ineptias esse.Solatia expectas:cōuitia accipe:tā molliter tu fers mortē filii.Quid faceres si amicū per/
didisses?Decessit filius incerte spei paruulus:pusillū tēporis periit:cās doloris cōqrimus:& de fortuna ēt
inique quæri uolumus:quasi nō sit istas quærendi causas præbitura.At mehercule:satis mihi iam uideba
ris animi habere etiam aduersus solida mala.nedū ad istas umbras malorum quibus īgemiscunt homīes
amoris cā:quod dānorum oium maximū est.Si amicū perdidisses dāda opera erat:ut magis gauderes ꝙ
habueras q̃ mœreres ꝙ amiseras.Sed plærīq; nō computant quāta perceperint:quantūue gauisi sunt.Hoc
habet inter reliqua mala dolor:ꝙ nō supuacuus tantum:sed īgratus est.Ergo ꝙ habuisti talem amicum
perit opera.Tot annis:tanta cōiunctiōe uitæ tā familiari studioꝝ societate nihil actū est.Cum amico effers
amicitiā & quid doles amisisse:si habuisse non prodest?Mihi crede magna pars ex illis quos amauimus:
licet ipsos casus abstulerit:apud nos manet.Nostꝝ est quod præterit tempus nec quicq̃ ex loco tutiore:q̃
quod fuit.Ingrati aduersus præcepta:spe futuri sumus:quasi non quod futuꝝ est:si modo successerit no-
bis:cito in præterita transituꝝ sit.Anguste fructus reꝝ determinat:qui tantum præsentibus lætus est:&
futura & præterita delectant.Hæc expectatione:illa memoria.Sed alteꝝ pendet:& non pōt fieri:alterum
non pōt non fuisse.Quis ergo furor est certissimo excidere?Acquiescamus his quæ iam hausimus si mō
nō perforato animo hauriebamus:& trāsmittēte qcquid acceperat.Innumerabilia sunt exēpla eorum qui
liberos iuuenes sine lachrymis extulerit.Qui in senatum aut in aliquod publicum officium a rogo redie
runt:& statim aliud ægerūt:nec immerito.Nā primū superuacuū ē dolore si nihil dolēdo ꝓficias.Deide
iniquum est quæri de eo.qđ uni accidit & oībus restat.Deinde desiderii stulta conquæstio est:ubi mini/
mū interest iter amissum & desiderāt ē.Eo ita æquiore animo esse debemus:ꝙ quas amisimus sequimur.
Respice celeritatē rapidissimi tēporis cogita breuitatem huius spatii:ꝑ quod citatissimi currimus.Obser

na hunc comitatū generis humani:eodē tendētis minimis interuallis distinctū etiam ubi maxima uidēt: quē putas periisse:præmissus est. Quid aūt dementius q̃ cū idē tibi iter emetiēdū sit:flere eū qui antecessit. Flet aliquis factū qd̄ nō ignorauit futurū:aut si mortē in homine nō cogitauit sibi imposuit. Flet aliquis factū qd̄ aiebat nō posse nō fieri. Quisquis aliquē quærit mortuū esse:quærit hominē fuisse. Omnes eadē conditio deuinxit cui nasci contingit:mori restat. Interuallis distinguimur:exitu æquamur. Hoc qd̄ iter primū diē & ultimū iacet:uariū & incertū est. Si molestias æstimas etiā puero longum. Si uelocitatem ēt seni angustū. Nil nō lubricū & fallax & omni tempestate mobilius. Iactant cūcta: & in cōtrariū transeunt iubēte fortuna & in tanta uolutatione rerū humanarū:nil cuiq̃ nisi mors certū. Tamē deo quærunt oēs in quo uno nemo decipit. Sed puer decessit nondū dico melius agi:qui uita defungit. Ad eū transeamus qui consenuit:quantulo uincit infantē. Propone ꝓfundi temporis uastitatē:& uniuersum cōplectere. Deinde hoc qd̄ ætatē uocamus humanā cōpara immēso uidebis q̃ exiguū sit qd̄ optamus:quod extendimus. Ex hoc quantū lachrymæ. Quātū solitudines occupāt:quātū mors anteq̃ ueniat optata. quantum ualitudo: quātū timor quantū tenent aut rudes aut inutiles anni. Dimidiū ex hoc dormit. Adiice:labores:luctus:pericula:& intelliges ēt in longissima uita minimū esse quod uiuit. Siquis tibi concedit:non melius se habere eum cui cito reuerti licet:cui ante lassitudinem paratum est iter. Vita nec bonum nec malū est:boni ac mali locus est. Ita nihil perdidit ille nisi aliena. In dānum certius potuit euadere modestus ac prudens: posuit sub cura tua in meliora formari:sed quod iustius timet. Potuit fieri pluribus simile. Aspice illos iuuenes: quos ex nobilissimis domibus in arenam luxuria proiecit. Aspice illos qui suā alienāq; libidinem exercent mutuo impudici quorum nullus sine ebrietate:nullus sine aliquo insigni flagitio dies exit. Plus timeri q̃ separari potuisse manifestū erit. Nō debes itaq; causas doloris accrescere:nec leuia incōmoda indignando cumulare. Nō hortor ut nitaris & urgeas. Nō tam male de te iudico:ut tibi aduersus hoc totam putē uirtutē aduocandā. Nō est dolor iste sed morsus:tu illū dolorē facis. Siue dubio multū phia ꝓficit:si puerum nutrici adhuc q̃ patri notiorem animo forti desideras. Quid nunc ego duriciam suadeo:& in funere ipso erigere uultū uolo & animū ne cōtrahi qdem patior? Minime. Inhumanitas ē ista:nō uirtus:Funera suorum hisdem oculis quibus ipsos uidere nec cōmoueri ad primā familiariū diuulsionē. Puta āt me uetare: quædā quæ non sunt sui iuris. Excidūt etiā retinentibus lachrymæ & animū profusæ leuant. Quid ergo est? permittamus illis cadere:non imperemus. Fluant q̃tum affectus eiecerit:nō quātum posset imitatio. Nihil uero mœrori adiiciamus:nec illū ad alienū augeamus exēplū. Plus ostētatio doloris exigit q̃ dolor. Quotiens quisq; sibi tristis est:clarius cum audiunt gemunt:& taciti qetiq; dum secretū ē cum aliquos uiderunt in fletus nouos excitant:tum capiti suo manus igerunt qd̄ potuerāt facere nullo ꝓhibēte: liberius tunc mortē cōpcant sibi:tunc lectulo deuoluunt. Sine spectatore cessat dolor. Seqtur nos ut in aliis rebus ita in hac quoq; hoc uitium ad plurium exēpla cōponi:nec qd oporteat sed qd soleat aspicere. A natura discedimus populo nos damus nullius rei bono auctori & in hac re sicut in oībus in constantissimo. Videt aliquē forié in luctu suo:ipium uocat & efferatum. Videt aliquē collabentē:& corpori affusum:effœminatum ait & eneruē. Omnia itaq; ad rationem reuocanda sunt. Stultius uero nihil est:q̃ famā captare tristitiæ & lachrymas approbare:quas iudico sapienti uiro:alias permissas cadere:alias uiu allatas. Dicā qd interfuit:cum primum nos nuncius acerbi funeris pertulit:cū tenemus corpus e cōplexu nostro:in ignē transiturū lachrymas naturalis necessitas exprimit. & spiritus ictu doloris impulsus quēadmodum totum corpus quatit ita oculos qbus adiacētē huorē ꝑprimit & expellit. Hæ lachrymæ ꝑ elisionē cadunt: nolētibus nobis. Aliæ sunt qbus exitum damus:cum memoria eorū quos amisimus retractatur & inest quiddā dulce tristiciæ:cum occurrant sermones eorum iucundi conuersatio hilaris:officiosa pietas:tunc oculi uelut in gaudio relaxantur. His indulgemus:illis uincimur. Non est itaq; ꝙ lachrymas propter circūstantes assidentesq; aut contineas aut exprimas nec cessant:nec fluunt unq̃ tā turpiter q̃ fingunt. Eant sua sponte. Ire autē possunt placidis atq; cōpositis. Sæpe salua sapientis auctoritate fluxerūt tāto tēperamēto: ut illis nec humanitas nec dignitas deesset. Licet inquā naturæ obsequi grauitate seruata. Vidi ego in funere suo ferē dos:in quorū ore amor emineat:remota omni lugentium scæna:Nihil erat:nisi quod ueris dabatur affectibus. Est aliquis & dolēdi decor:hic sapienti seruandus ē:& quēadmodū i cæteris rebus:ita & in lachrymis aliquid sat est. Imprudētium ut gaudia:sic dolores exūdare:æquo animo excipe necessaria. Quid incredibile? Quid nouū euenit q̃ multis cū maxime funus locatur:q̃ multis uitalia emunt:q̃ multis post luctū tuum lugēt. Quotiens cogitaueris puerū fuisse:cogita & hoīem:cui nihil certi ꝓmittat:quem fortuna non utiq; perducit ad senectutem unde uisum est dimittit. Cæterū de illo frequēter loquære:& memoriā eius quantū potes celebra:quæ ad te sæpius reuertet. Si erit sine acerbitate uentura. Nemo enim libenter tristi cōuersatur ne dū tristitiæ:si quos sermones eius:si quos q̄uis paruuli iocos cū uoluptate audieras. Sæpius repete potuisse illum iplere spes tuas:quas paterna mente cōceperas. Audacter affirma: obliuisci quidem suorū ac memoriā cū corporibus efferre:& effusissime flere:meminisse parcissime: inhumani animi est. Sic aues sic feræ suos diligunt:quarū cōcitatus est amor:& pœnæ rapidus:sed cum amissis totus extinguit. Hoc prudētē uirū nō decet. Meminisse ꝑseueret:lugere desinat. Illud nullo mō probo:qd̄ ait Metrodorus:esse aliquam cognatam tristitiæ uoluptatem. Hanc ipse captandam eiusmodi tempore ipsa Metrodori uerba scripsi. De quibus non dubito quid sit sensurus. Quid enim turpius q̃ captare in ipso luctu uoluptatē:imo per luctum & inter lachrymas quoq; qd̄ iuuet quærere? Hi sunt qui nobis obiiciunt nimiū rigorem:& infamāt præcepta nr̄a duricia:ꝙ dicamus dolorē:aut admittēdū nō eē:aut cito expellendū. Vitiū tādē est:aut incredibilius :aut īhumanius nō sentire amisso amico dolorē:an uoluptatē in ipo dolore.

aucupari.Nos quod præcipimus honestũ est.Cũ aliqd lachrymaꝝ affectus effuderit : & ut ita dicã dispu/
tauerit:non esse tradendũ aĩum dolori.Quid tu dicis miscẽdã ipsi dolori uoluptatẽ? Sic cõsolamur crustu
lo pueros:sic infantiũ fletum infuso lacte compescimus:ne illo qdẽ tẽpore quo filius ardet:aut amicus ex/
pirat.Cessare poteris uoluptatẽ:sed ipsum uis titillare mœrorem.Vtrum honestius dolor animo submo
ueť:an uoluptas ad dolorẽ quoq; admittiť.Dico captať.Et quidem ex ipso est aliqua inqt uoluptas cogna
ta tristitiæ.Illud nobis licet dicere:uobis qdem nõ licet.Vnũ bonũ noscis uoluptatẽ: unum malum dolo/
rẽ.Quæ põt ĩter bonum & malum eẽ cognatio? sed puto eẽ:nunc potissimũ eruiť:& ipum dolorẽ scruta/
mur.An aliqd habeat iucundum circa se uoluptariũ.Quædã remedia aliis partibus corporis salutaria ue
lut fœda & indecora adhiberi aliis nequeunt:& quod alibi ꝓdesset sine 'dãno uerecundiæ: id fit ĩhonestũ
loco uulneris.Nõ te pudet luctũ uoluptate sanare? Seueris ista plaga sananda est.Illud potius admõe : nul/
lũ mali sensum ad eũ qui peri peruenire.Nulla inq̃ eũ rex lædit:qui nullus est uiuit si lædiť.Vtrũ putas il/
li malũ eẽ qđ nullus est:an qđ est adhuc aliquis.Atqui nec ex eo põt ei tormentum esse qđ nõ est.Quis.n.
nullius sensus ẽ?Nec ex eo qđ est.Effugit.n.maximũ mortis incõmodũ non esse.Illud quoq; dicamus ei
quæ deflet:ac desiderat in ætate prima raptum.Omnes quantum ad breuitatẽ:qui si uniuerso cõpares &
iuuenes & senes in æquo sumus.Minus enim ad nos ex omni ætate uenit:q̃ quod minimum esse quis di/
xerit:quoniã quidẽ minimũ aliq̃ pars est:hoc qđ uiuimus ꝓximum nihilo est:& tamẽ ob dementiã nr̃am
late disponiť.Hæc tibi scripsi nõ tanq̃ expectaturus esses remediũ a me tã seꝝ.Liquet.n.mihi te locutũ te/
cũ qcqd lecturus es.Sed ut castigarẽ illã exiguã morã:qua a te recessisti:& in reliquũ adhortarer cõtra for
tunã tolleres aĩos:& oĩa eius tela nõ tanq̃ possent uenire:sed tanq̃ utiq; eẽnt uentura ꝓspiceres. Vale.

Epistola.c.q; philosophi aĩa magis debet esse simplex:plana:q̃ cõposita:uel solicita.

f Abiani Papyrii libros qui inscribunť ciuiliũ legisse te cupidissime scribis:& non respondisse expe/
ctationi tuæ.Deinde oblitus de philosopho agi:cõpositionẽ eius accusas.Puto esse qđ dicis: & ef/
fundi uerba non fingi.Primum habet ista res suam gr̃am:& est decor ꝓprius oȓonis leuiter lapsæ.
Multum.n.interesse existimo utꝝ exciderit: an fluxerit.Nunc qđ in hoc quoq; dicturus sum:igens diffe
rentia est.Fabianus mihi non effundere uideť orationem:sed fundere.Adeo larga est:& sine perturbatiõe
non sine cursu.Tum ueniens illud plane fateť:& præsert non esse tractatam:nec diu tortam.sed ita ut uix
esse credamus:mores ille non uerba composuit:& animis scripsit ista:non auribus. Præterea ipso dicente
non uacasset tibi partes intueri.Adeo te summa rapuissent:& feræ quæ impetu placent:minus præstãt ad
manum relata.Sed illud quoq; multum est:primo aspectu oculorum occupasse:etiam si contemplatio di
ligens inuentura est quod arguat.Si me ĩterrogas maior ille ẽ qui iudicium abstulit:q̃ qui meruit. Et scio
hunc tutiorẽ esse.Scio audacius sibi de futuro ꝓmittere.Oratio solicita philosophum nõ decet. Vbi tãdẽ
erit fortis & cõstans:ubi piculum sui faciet qui timet uerba.Fabianus non erat negligens in oȓone sed se/
curus.Itaq; nihil inuenies sordidũ.Electa uerba sunt non captata:nec huius sæculi more cõtra naturã suã
posita & inuersa:splendida tamẽ q̃uis sumať e medio:sensus honestos & magnificos habet nõ coactos in
snia sed altius dictos.Videbimus quid paꝝ recisum sit:quid paꝝ strictum:quid nõ huius recentis politu
ræ:cum circunspexeris oĩa:nullas uidebis angustias:inanis desit sane uarietas marmoꝝ:& concissura aq̃ꝝ
a cuniculis interfluentium:& paupis cella:& quicquid aliud luxuria non contenta decore simplici miscet
qđ dici solet domus recta est.Adiice nunc qđ de cõpositiõe non cõstat.Quidã illã uolunt esse ex horrido
comptam.Quidã usq; eo aspera gaudẽt:ut etiam quæ melius casus explicuit:ex industria dissipent:& clau
sulas abrũpant.ne ad ĩpectãdum respõdeãt.Lege Ciceronem.Cõpositio eius una est pedẽ seruat:Curuat lẽ
ta & sine infamia mollis.At contra Pollionis Asinii salebrosa & exiliens:& ubi minime expectes relictura
Deniq; apud Ciceronẽ oĩa desinunt:ap̃ Pollionem cadunt exceptis paucissimis :quæ ad certum modum
& ad unum exemplar astricta sunt.Humilia p̃terea tibi uideri dicis omnia & paꝝ erecta:quo uitio carere
eũ iudico. Nõ sunt.n.humilia illa:sed placida.Non sunt.n.tenore quieto cõpositoq; formata:nec depressa
sed plana.Deest illis oratorius uigor.Stimuli quoq; quos quæris & subiti ictus:sententiaꝝ.Sed totum cor
pus uideri q̃ sit cõptum honestum est.Nõ habet oȓo eius:sed debet dignitatem afferre quã Fabiano possis
præponere.Dic Ciceronem cuius libri ad philosophiã ꝑtinentes:pœnæ totidem sunt quot Fabiani. Cedã:
sed nõ statim.Pusillum est siquid maximo minus est.Dic Asinium Pollionẽ:Cedã:& non respondeamus
in re.Tanta.n.res est post duos esse.Nomina adhuc Titum Liuium.Scripsit.n.& dialogos:quos non ma/
gis philosophiæ annumerare possis q̃ historiæ & ex professo philosophiã continentes libros . Huic quoq;
dabo locum:Vide tamen q̃multos antecedat qui a tribus uinciť & tribus eloquentissimis:sed nõ præstat
oĩa.Non est fortis oratio eius q̃uis elata sit:nõ est uiolenta nec torrens:quãuis effusa sit: non est perspicua:
sed pura.Desideras in quis contra uitia aliquid aspere dici.contra pericula animose:contra fortunam sup
be:contra ambitionem contumeliose.Volo luxuriã obiurgari:libidinem traduci:impotentiam frãgi. Sit
aliquid oratorie:ac re tragiæ:grande:comice exile.Vis illum assidere pusillæ rei uerbis? Ille reꝝ se magni/
tudini adduxit.eloquentiam uelut umbrã non hoc agens trahit.Non erunt sine dubio singula circunspe/
cta nec in se collecta:nec oẽ uerbũ excitabit ac punget.Fateo:exhibunt multa nec ferient:& interdum ocio
sa p̃terlabeť oȓo.Sed multum erit in oĩbus locis:& ingens sine tedio spatiũ.Deniq; illud p̃stabit:ut liq̃at ti
bi illum sensisse quæ scripsit.Intelliges actum hoc:ut tu scires qđ illi placeret:nõ ut ille placeret tibi:ad ꝑfe
ctũ oĩa tendunt:& ad bonã mentẽ nõ q̃riť plausus:talia eẽ scripta eius nõ dubito:ẽt si magis reminiscor q̃
teneo.Hæretq; mihi color eoꝝ:nõ ex recẽti cõuersatiõe familiariter:sed summatim ut solet ex ueteri no/
ticia.Cũ audire certe illũ.Talia mihi uidebãť nõ solida sed plẽa.q̃ adolescentem indolis bõæ attollerent:&

ad imitatõnẽ sui uocarẽt:si despatõe uicẽdi. Quæ mihi abhortatio uĩ efficacissima deterreret.n.q imitã/di cupiditatẽ nõ fecit spẽ abstulit. Cæteꝝ uerbis abundabat sine cõmendatione paratis:singulaꝝ i uniuersum magnificus. Vale. Incipit liber.xvii. Epistola.ci. De Iopinaro fati termino: Vbi notat eos qui longiorem uitam supplicio uel turpitudine paciscunt.

OMnis dies ois hora ꝙ nihil sumus ostẽdit:& aliquo argumẽto recẽti admonet fragilitatis oblitos cũ æterna militãtes respicere cogit ad mortẽ. Quid si istđ pricipium q̃ris. Senitõnẽ Con.egtẽ rõanũ splẽdidũ & officiosum noueras ex tenui pricipio seiple ꝓmouerat: & iã illi decliuis erat cursus ad cætera. Facilius.n.crescit dignitas q̃ icipit. Pecũia quoq circa paupẽtatẽ plurimũ amorẽ hẽt dũ ex illa ereptat. Hieẽt Senitio diuitiis iminebat:ad q̃s illũ duæ res ducebãt efficacissime:& q̃rẽdi:& custodiẽdi scia:quaꝝ uel altera locupletẽ facere potuisset. Hic hõ sũmæ frugalitatis nõ minus p̃rimõii q̃ corpis diligẽs. Cũ me ex cõsuetudie mãe uidisset. Cũ p totũ diẽ amico grauiter affecto & sine spe iacẽti usq i noctẽ assedisset:cũ hilaris cœnasset:gñe ualitudis p̃cipiti arreptus angulnia glãduia ui x cõpssum artatis faucibus spũm traxit i lucẽ. Intra paucissimas ergo horas postq̃ oibus erat sani ac ualẽtis officiis functus decessit. Ille q & mari & terra pecuniã agitabat:q ad publica quoq nullũ relĩquẽs iexptũ gẽus q̃stus accesserat:i ipo actu bene cedẽtiũ reꝝ:i ipso ꝑcurrẽtis pecũiæ ipetu raptus ẽ. Insere nũc meliboee piros põe ordie uites.q̃ stultũ ẽ ætatẽ dispõere.nec crastino qdẽ domiamur. O q̃ta demẽtia ẽ spes lõgas ichoãtiũ. Emã ædificabo. Credã exigã:honores gerã. Cũ deide lassam & plenã senectutẽ i ociũ referã. Oia mihi crede ẽt fœlicibus dubia sunt. Nihil sibi q̃sq̃ de futuro debet ꝑmittere. Id quoq qđ tenet:p mãus exit:& ipsã quã p̃imus horã casus icidit. Voluit tps rata qdẽ lege:sed p obscuꝝ. Quid ãt ad me: An naturæ certũ sit qđ mihi icertũ ẽ: Nauigatões lõgas & patis littoribus & aliẽis:seros i p̃riã reditus ꝑpõi/mus militiã & castrẽsiũ laboꝝ tarda mãu p̃cia:ꝓcurationẽs:officiorũq p officia ꝓcessus. Cũ interi ad latus mors ẽ.q̃ quoniã nunq̃ cogitat:nisi aliena nobis subide igerũt mortalitatis exẽpla nõdũ diutius:q̃ dũ mi/ramur hæsura. Quid ãt ẽ stultius q̃ mirari id ullo die factũ qđ põt fieri. Stat qdẽ termius nobis ubi illũ ie/xorabilis fatoꝝ necessitas fixit. Sed nẽo scit nr̃m q̃ ꝓpe uerset termius. Sie itaq formemus aium tãq̃ ad extremũ uẽtũ sit. Nihil differamus. Quotidie cũ uita paria faciamus. Maximũ uitæ uitiũ ẽ:ꝙ ipfecta semp ẽ ꝙ ẽt aliqd ex illa differt. Qui quotidie uitæ suæ sũmã manũ iposuit:n idiget tpe. Ex hac ãt idigẽtia timor nascit:& cupiditas futuri excedens aiam. Nihil ẽ miserius dubitatiõe uehæmẽter iruẽtiũ quorsu euadãt. Quãtũ sit illđ q đ restat:aut q̃le collecta mẽs iexplicabili formidie agitat. Quõ effugiemus hãc uolutatio/nẽ. Vno si uita nr̃a nõ ꝑminebit:si i se colligit. Ille.n.ex futuro suspẽdit.cui irritum ẽ p̃sens:Vbi uero qcqd mihi debuit redditũ ẽ:ubi stabilita mẽs sit:nihil iteresse iter diẽ & sæculũ. Quicqd deiceps dieꝝ reruq uẽtuꝝ ẽ:ex alto ꝓspicit:& cũ multo risu seriẽ tpoꝝ cogitat. Quid.n.uarietas mobilitasq casuũ pturbabit:si certus sis aduersus icerta. Ideo mi Lucilli ꝓpa uiuere:& singulos dies singulas uitas puta. Qui hoc mõ se aptabit cui uita sua quotidie fuit:securus ẽ. In spe uiuẽtibus: ꝓximum qdq tp̃us elabit:subitq auiditas:& miserrimus atq miseria oia efficiet mœtus mortis. Illđ uide Mecœnatis turpissimũ uotũ:qđ & debilitatẽ nõ recusat & deformitatẽ & nouissime acutã crucẽ:dũmõ iter hæc mala sp̃us ꝓroget. Debilẽ facito mãu: debilẽ pede. Coxa tuber:astrue gibeꝝ:lubricos q̃re dentes:uita dũ supest bñ est. Hãc mihi uel acutã si sub/das crucẽ sustineo qđ miserrimũ erat:si icidisset optat:& tãq̃ uita petit supplicii mora. Cõtentissimũ pu/tarẽ.si uiuere uellet usq ad crucẽ. Tu uero iqt me debilites.licet dũ sp̃us i corpe fracto & inutili maneat depraues licet:dũ mõstruoso & deserto tpis aliqd accedat suffigas licet & acutã sensuro crucẽ subdas:est tãti/uulnus suũ p̃mere & patibulo pendere destrictũ deũ differat qđ ẽ l malis optimũ supplicii finẽ est tãti hr̃e aiam:ut agã. Quid hinc optes nisi deos faciles: Quid sibi uult ista carminis effœminati turpitudo: Quid timoris dementissimi pactio: Quid tã fœda uitæ mẽdatio: Cui putas unq̃ recitasse Virgiliũ usq adeo ne mori miseꝝ est optat ultia maloꝝ:& q̃ pati grauissimũ est:extendi ac sustineri cupit:q̃ mercede.s. uitæ lõgioris. Quid ãt huius uiuere est diu mori: Inuenit aliqs q uelit iter supplicia tabescere & pire membratim & totiẽs p stillicidia amittere animã q̃ semel exhalare. Inuenit q uelit adactus ad illud ifœlix lignũ:iã debi/lis:iã prauus & in fœdũ scapulaꝝ:ac pectoris tuber elisus cui multæ moriendi causæ ẽt citra crucẽ fuerant trahære aiam tot tormenta tracturã. Negat nunc magnũ bñficium esse naturæ:ꝙ necesse est mori multa peiora pacisci adhuc parati sunt ẽt amicũ pdere:ut diutius uiuãt:& liberos ad stupꝝ manu sua tradere : ut cõtigat lue est uidere tot cõscia sceleꝝ excucienda uitæ cupido est:dicendũq nihil iteresse q̃do patiaris:qđ q̃doq patiendum est:q̃ bene uiuas refert nõ q̃diu. Sæpe ãt in hoc esse bene diu. Vale.

Epistola.cii. Cauilatoriã põit de claritate post mortẽ disputationẽ. Deide ph ice de eadẽ differit claritate.

q Vomõ molestus est iucundum somnium uidenti:q excitat.aufert.n.uoluptatem etiã si falsam esse ẽtũ tamen uere habentẽ:sic epistola tua mihi fecit iniuriã.reuocauit.n.me cogitatiõi aptæ traditũ: & iteꝝ si licuisset ulterius iuuabat de æternitate aiaꝝ q̃rere. Immo mehercule credere. Credebam .n.me facilem opionibus magnoꝝ uiroꝝ:rẽ gratissimã ꝑmittẽtium magis q̃ ꝓbãtium. Dabã me spei tãtæ:iã erã fastidio mihi:iã reliqas ætatis ifractæ cõtẽnebã. In imensum illđ tp̃us:& in possessionem ois æui trãsituꝝ. Cũ subito exprectus sũ epi.tua accepta:& tã bellũ somniũ pdidi:qđ repetã si te dimisero: & redi/mã. Neget me epi.p̃ria:totã qõnẽ explicuisse:in q̃ ꝓbare conabaris ꝙ nr̃is placet claritatẽ:quæ post mortẽ cõtingit bonum esse. Id.n.me nõ soluisse:qđ opponit nobis. Nullum inqunt bonũ ex distãtibus. Hoc aũt ex distãtibus cõstat. Quod iterrogas mi Lucilli eiusdem qõnis est.loci alrerius & ideo nõ hoc tãtũ:sed alia quoq eodẽ ptinẽtia distulerã. Quædã.n.ut scis mortalibus rõnalia imixta sunt. Itaq illã partẽ rectã & ad mores ptinẽtẽ tractauit. Nũqd stultũ sit ac supuacuũ ultra extremũ diẽ curas trãmittere. An cadunt bona

nfa nobiscū:nihilq̧ sit eius qui nullus est. An ex eo quocūq̧ erit sensuri sumus:anteq̄ aliqs fructus percipi aut peti possit. Hæc āt oia ad mores spectāt. Itaq̧ suo loco sita sunt. Atq̧ a dialecticis cōtra hāc opionē dir segreganda fuerunt:& iō seposita sunt. Nūc qa oīa exigis:oia quæ dicūt est psequar:deinde singulis occurram:nisi aliud p̄dixero itelligi nō poterunt quæ refellent. Quid est q̧ p̄cidere uelim? Quædā cōtinua esse corpora:ut hoiem. q̄dā cōposita eē:ut nauē:domū. Oia deniq̧ quoꝝ diuersæ ptes iūctura in unū sunt coactæ. Quædā ex distātibus quoꝝ adhuc mēbra separata sunt tanq̄ exercitus populus:senatus. Illi.n.p quos ista corpa efficiūt:lure aut officio cohærēt:natura deducti & singuli sunt. Quid ē qđ ēt nūc p̄cidere uelit? Nullū bonū putamus eē qđ ex distātibus cōstat. Vno.n.spū unū bonū cōtineri ac regi debet:unū eē unius boni pricipale. Hoc si quādo desideraueris p se pbat. Interī ponēdū fuit:qa in nra tela mittunt. Dicis inqt nullū bonū ex distātibus eē. Claritas āt ista bonoꝝ uiroꝝ scđa opio est. Nā quō fama nō ē unius sermo nec īfamia unius mali existimatio:sic nec claritas uni bono placuisse. Cōsentire in hoc plures isignes & p̄stātes uiri debent ut claritas sit:Hæc āt ex iudiciis pluriū efficit. i. distātiū. ergo nō est bonū. Claritas inqt laus est a bonis bono reddita laus. orō uox est aliqd significās. Vox ē āt licet uiroꝝ sit bonū. Nā & plaudit & sibilat sed nec plausum qsq̄ nec sibilū licet oia eius admiret & laudet bonum dicit nō magis q̄ sternutamētū aut tussim. Ergo claritas bonū nō est. Ad summā dicite nobis utꝝ laudātis: An laudati bonū sit. Si laudātis bonū eē dicitis:tā ridiculā rē facitis:q̄ si affirmetis meū eē q̧ alius bene ualeat. Sed laudare dignos hōesta actio ē:ita laudātis bonum est:cuius actio ē nō nrum q laudamur. At q hoc q̄rebat respōdebo nunc singulis cursim. Primū an sit aliqd ex distātibus bonū. Etiā nunc q̄rit:& pars utraq̧ snias habet. Deide claritas desiderat multa suffragia:pōt & unius boni uiri iudicio:& est cōtenta. Nā oēs bonos bonus unus iudicat. Quid ergo & inqt & fama erit unius hois existiatio: & īfamia unius malignus sermo? Gloriā quoq̧ inqt latius fusam intelligo. Cōsensum.n. multoꝝ exigit. Diuersa hoꝝ cōditio est:& illius est. Quare? Quia si de me bene uir bōus sentit. eodē loco sum:quo si oēs boni idē sentirēt. Oēs.n. si me cognouerit idē sentiēt. Par illis idē iudiciū ē:æque uero p̄spicit ab his q dissidere nō possunt:ita p eo ē ac si oēs idē sentiāt:qa alid sentire nō possūt ad gloriā & famā nō ē satis unius opio. Illic.n. pōt unius snia qđ oium:qa oium si p̄roget una erit. Hic diuersa dissimiliū iudicia sunt:difficiles affectus. Dubia oia inuenias leuia suspecta. Putas tu posse sniam unā oium eē? Nō est unius una snia. Illi placet ueꝝ. Veritatis una uis:una facies ē. Ap̄ hos falsa sunt qbus assentiunt. Nunq̄ āt falsis cōstātia est. Variāt & dissident. Sed laus inqt:nihil aliud q̄ uox ē. Vox āt bonū nō est:cū dicāt claritatē laudē esse bonoꝝ a bōis reddi. Iā nō ad uocē referūt:sed ad sniam. Licet.n. uir bonus taceat:sed aliquē iudicet dignū laude esse laudatus ē. p̄terea aliud ē laus:aliud laudatio: hæc & uocem exigit. Itaq̧ nemo dicit laudē funebrē:sed laudationē cuius officiū orōne constat. Cū dicimus aliquē laude dignū:nō uerba illa benigna hoīum:sed iudicia p̄mittimus. Ergo laus ēt taciti est bene sentiētis: ac bonū uiꝝ ap̄ se laudātis. Deide ut dixi ad aīum refert:laus nō ad uerba:quæ cōceptā laudē ægerunt:& inocentiā plurium emittunt. Laudat q laudādus esse iudicat. Cū tragicus ille ap̄ nos ait:magnificum eē laudati a laudato uiro laude digno ait. Et cum æque antiquus poeta ait. Laus alterius nō laudationē dicit q̄ corrumpit artes. Nihil.n. æque:& eloq̄ntiā:& oē aliud studiū auctoribus deditū uitiauit:q̄ popularis assentio. Fama utiq̧ uocē desiderauit. Claritas.n. pōt uocē cōtingere:cōtēta iudicio plēa ē. Nō tātū iter tacētis:sed ēt iter reclamātis. Quid itersit inter claritatē & gloriā:dicā Gloria multoꝝ iudiciis cōstat:claritas bonoꝝ cuius inqt bonū ē claritas. Idē laus bonis a bono reddita. Vtꝝ laudati an laudātis? Vtriusq̧ meū qui laudo:qa natura me amātē oium genuit:& benefecisse gaudeo & gratos me īuenisse uirtutū interp̄tes lætor. Hoc plurimū bonū est q̧ grati sunt:sed & meū. Ita.n. aīo cōpositus sum:ut alioꝝ bonū meū iudicē. Vtiq̧ eoꝝ qbus ipsi sum boni cā est istud laudantiū bonū. Virtute.n. gerit. Oīs āt uirtutis actio bonū ē. Hoc cōtingere illis nō potuisset:nisi ergo talis eēm. Itaq̧ utriusq̧ bonū ē merito laudari. Tā mehercule:q̄ me iudicasset. iudicātis bonū est:& eius scđum quē iudicatū est. Nunqd dubitas qn iusticia & habētis bonū sit:& ante bonum sit eius cui debitū soluit? Mœrentē laudare iusticia ē. igit utriusq̧ bonū ē. Cauillatoribus istis abūde respōdebimus. Sed nō debuit hoc nobis eē p̄positū arguta dissere:& phiam in has angustias ex sua maiestate detrahere. Quāto satius ē ire apta uía & recta:q̄ sibupsi flexus depōer: quos cū magna molestia debeas relegere. Neq̧.n. qcq̄ aliud istæ disputationes q̄ inter se perite captātiū lusus. De potius q̄ naturale sit imēsum mētē suā extendere. Magna & generosa res est hūanus aīus nullos sibi poni nisi cōes:& cum deo terminos patit. Primū humilē nō accipit pr̄iam Ephesum aut Alexādrinā:aut si pp ē ēt nūc freq̄ntius oculis latius uectis:solū illi pr̄ia ē qđcūq̧ sup̄ma & uniuersa circuitu suo cingit. Hoc oē cōnexū iter qđ iacēt maria cū terris:iter qđ aer humāis diuina secernens:iā cōiungit. Inter qđ disposita tot numīa in actus suos excubāt:deīde actā ætatē sibi dari nō finit. Oēs inqt ante me sunt. Nullum igenium magis sæculis clusum:ē nullū nō cogitatiōi paꝝ tp̄s. Cum uenerit dies ille q mixtum hoc diuini humani secernat tp̄s. Hic ubi inueni relinq̄ ipse me diei reddā nec nunc sine illis sum:sed graui terrenoq̧ detineor p has mortalis æui moras. Illi meliori uitæ:lōgioriq̧ p̄ludit. Quēadmodū nouē mensibus nos tenet maternus uterus & p̄parat nō sibi:sed illi loco in quem uidemur. Iā idonei spūm trahere:& in apto durare sup hoc spatiū:qđ ab infantia patet in senectutem in alium mature sumimus partum. Alia origo nos expectat alius reꝝ status. Nōdum cælū nisi ex interuallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriā p̄spice. Nō est aīo sup̄ma:sed corpori. Quicqd circa te iacet reꝝ:tanq̄ hospitalis loci sarcinas spectat. Transeundum est. Excutit redeūtē natura sicut intrantem. Nō licet plus efferre q̄ ītuleris. Immo ēt ex eo qđ ad uitā attulisti:pars magna ponēdū ē detrahēt tibi hæc circūiecta:nouissimū uelamētum tui cutis detrat caro & suffusus sanguis discurrēsq̧ p totum detrahēt ossa neruiq̧ firmamēta fluidoꝝ ac labētiū. Dies iste quē tanq̄ extremū reformidas

æterni natalis ẽ. Depõe onus. Quid cũctaris: tanq̃ nõ prius quoq; relicto: ĩ quo latebas corpore extiteris?
Hæres & reluctaris. tũ quoq; magno nisu mĩis expulsus es. Gemis ploras & hoc ipsum flere nascẽtis ẽ. Sed
tunc debebat ignosci rudis & ĩperitus oĩum ueneras ex mĩnorũ uiscerũ callido molliq; fomento emissum
afflauit aura liberior. Demũ offendit duræ mãus tactus tenerq; adhuc & nullius rei gnarus obstupuisti in
ter ignota. Nunc tibi nõ est nouũ separari ab eo cuius ante pars fueris: æquo aĩo mẽbra iã supuacua dimit
te: & istud corpus ĩhabitũ diu pone. Scindet: obruet: abolebit. Quid cõtristaris? Ita solet fieri. Pereunt sæ/
pe uelamẽta nascẽtiũ. Quid ista sic diligis q̃si tua? Istis optus es: Veniet q te reuelet dies & ex contubernio
fœdi: atq; olidi uẽtris educat. Huic nunc quoq; tu q̃tũ potes subuolutari: quæ nisi ẽt necessariis cohærebũt
alienus iã hinc altius aliqd: sublimiusq; meditare. Aliq̃do naturæ tibi archana retegẽt: discurient ista caligo
& lux undiq; clara pcuciet. Imaginare tecũ quãtus ille sit fulgor: tot syderibus inter se lumine miscentibus:
Nulla serenu umbra turbabit: æq̃liter splẽdebit oẽ cæli latus. Dies & nox aeris infirmi uices sunt. Tunc in
tenebris uixisse te dices cum totã lucẽ & totus aspexeris. Quoniã nunc p angustissimas oculorũ uias obscu
re intueris & tamẽ admiraris illã pcul. Quid tibi uidebit diuina lux cũ illã suo loco uideris? Hæc cogita/
tio nihil sordidũ aĩo subsidere sinit: nihil hũile: nihil crudele. Deos oĩum rerũ eẽ testes ait. Illis nõ approba
ri illis in futurũ parari iubet & æternitatẽ pponere: q̃ q mẽte cõcipit nullus horret exercitus nõ terret tu/
ba nullis ad timorẽ minis agit. Quid ni nõ timeat: q̃ mori sperat? Se quoq; q tãdiu aĩum iudicat manere:
q̃diu retinet corporis uinculo solutũ statim spargit: id agit: ut ẽt post mortẽ utilis eẽ possit. Quãuis. n. ipse
ereptus sit oculis: tamẽ multa uiri uirtus aĩo: multũq; recursat gẽtis honos. Cogita q̃tũ nobis exẽpla bõa p
sint. Scies magnorũ uirorũ nõ minus psentia esse utilem q̃ memoriã. Vale.

Epistola. ciii. De pnicie isidiarũ quæ sunt ex hoie de hoie officio. Et quõ philosophia utendũ sit.

q Vid ista circunspicis quæ tibi possunt fortasse euenire: sed possunt & non euenire. incidentium di
co ruinã aliqua nobis incidunt: non insidiant. Illa potius uide: illa deuita quæ nos obseruant: quæ
captãt: pares sunt casus etiam si graues naufragium facere uehiculo euerti. Ab hoie hoi quotidia/
num piculum. Aduersus hoc te expedi: hoc intẽtis oculis intuere. Nullũ ẽ ĩ aliũ frequentius: nullum ptina
cius: nullum blãdius. Tẽpestas minat anteq̃ surgat. Crepãt ædificia anteq̃ corruãt: pnunciat fumus icendi
um. Subita est ex hoie pnicies: & eo diligẽtius tegit quo ppius accedit. Erras si istorũ tibi q occurrunt uul
tibus credis hoium effigies hẽnt aĩos ferarũ: nisi q illarũ pniciosior ẽ primus icursus: quos transire non q̃/
runt. Nunq̃. n. illas ad nocendũ nisi necessitas inicit. Hæc ãt aut famæ: aut timore cogunt ad pugnã. Hoi p
dere hoiem libet. Tu tamẽ ita cogita q ex hoie piculũ sit: ut cogites qd sit hois officiũ. Alterũ intuere ne læ
daris: alterũ ne lædas. Cõmodis oĩum læteris: mouearis icõmodis: & memineris quæ pstare debeas: quæ
cauere. Sic uiuẽdo qd cõsequæris. Nõ ne te noceãt: sed ne fallãt. Quãtũ ãt potes in phiam secede: illa re uisu
suo pteget. In huius sacrario eris: aut tutus: aut tutior: nõ arietãt inter se senes ut eodẽ ambulãtes. Quid ãt
ipsam phiam nõ debebis iactare: Multis fuit piculis cã insolẽter tractata: & cõtumacirer tibi uiria detrahat
nõ aliis exprobret: nõ abhorreat a publicis moribus: nec agat: ut qcqd nõ facit damnare uideat. Licet sape
sine põpa: sine inuidia. Vale. Incipit liber decimus octauus. Epistola. ciiii. Qualiter secessio in oci
um uel pegrinatio nõ psit sed noceat sine curatione aĩ. Et de magnanimitate & excellẽtia humãi spiritus
quem nõ laborem uel mortem timere exẽplo Socratis & Catonis insinuat.

N momẽtaneũ meũ fugi. qd putas? urbẽ imo febrẽ: & qd̃ surrepẽtẽ iã manũ mihi iiecerat
pnus itaq; parari uehiculũ iussi. Paulia mea retinẽte. Medicus iitia eẽ dicebat motis uẽis:
ed icertis naturalẽ turbãtibus modũ exire pseuerauin. Illud mihi ĩ ore erat dñi mei Galio
nis: q cũ i achaia febrẽ hẽre cœpisset: ptinus nauẽ ascẽdit. clamitãs nõ corpis eẽ sed loci mor
bũ. hoc ego Pauliæ meæ dixi: q̃ mihi ualitudinẽ meã cõmẽdat. Nã cũ scias spũm illi ĩ meo
uerti: icipio ut illi cõsulã mihi cõsulere: ẽt quo me fortiorẽ senectus ad multa reddiderit.
Hoc bñficiũ ætatis amitto. Venit mihi in mẽtẽ in hoc sene & adolescẽtẽ esse cui parcit. Itaq; quoniã ego ab
illa nõ ĩpetro ut me fortius amet. Impetrat illa ut me diligẽtius amem. Indulgendũ est. n. honestis affecti/
bus & interdũ ẽt si pmunt causæ spũs in honorẽ suorũ: uel cũ tormẽto reuocãdus: & in ipso ore retinẽdus
est. Cũ bono uiro uiuẽdũ sit: nõ q̃diu uiuat: sed q̃diu oportet. Ille q nõ uxorẽ nõ amicũ tanti putat ut diuti
us in uita cõmoret: q pseuerat mori delicatus est. Hoc quoq; iperet sibi aĩus ubi utilitas suorũ exigit. Nec
tãtũ sibi uult mori sed si cœpit itermittat & suis cõmẽdet. Ingẽtis aĩ ẽ: aliena cã ad uitã reuerti: qd̃ magni
uiri sæpe fecerũt: Sed hoc quoq; summæ hũanitati existimo: senectutẽ suã cuius maximus fructus est secu
rior sui tutela & uitæ usus aĩosior. Attẽtius si scias aliqd tuorũ eẽ dulce: utile: optabile. Habet præterea i se
nõ mediocre ista res gaudiũ & mercedẽ. Quid. n. iucũdius q̃ uxori tã charũ esse: ut pp hoc tibi charior fias?
Põt. Itaq; paulia mea nõ tãtũ suũ mihi timorẽ iputare: sed etiã meũ. Quæris ergo quõ mihi cõsilium pfe
ctionis cesserit. Vt primũ grauitatẽ urbis cõcessi: & illũ odorem culinarũ fumantiũ q in ore qcqd pestiferi
uaporis obruunt: cũ puluere effundũt: ptius mutatã ualitudiem sensi. Quãtũ deide adiectũ putas uiribus
postq̃ uineas attigi in pascuũ emissus cibum meũ i uase repetiui. Ergo iã me nõ pmãsit marcor ille corpo/
ris dubii: & male cogitãtis. Incipio toto aĩo studere. Nõ multũ ad hoc locus cõfert nisi seipsi præstat aĩus q
se certũ & in occupatiõibus mediis si uolet hẽbit. At ille q regiões eligit & ociũ captat: ubiq; qd̃ stringat
inueniet. Nã Socratẽ q̃renti cuidã q nihil sibi pegrinatiões pfuissent: respõdisse ferũt: Nõ immerito hoc ti/
bi euenit. Tecũ. n. pegrinaberis. O q bene cũ qbuidã ageret si a se aberraret. Nũc primũ seipsos solicitãt cor/
rũpunt: territãt. Quid pdest mare traiicere & urbes mutare? Si uis ista qbus urgeris effugere nõ alibi sis
oportet: sed alius. Putes uenisse te Athenas. Puta Rhodon. Elige arbitrio tuo ciuitatẽ. Quid ad rem ptinet

quos illa mores habeat tuos afferes. Diuitias iudicabis bonum. Torqbit te pauptas: & qd' ẽ miserrimum falsa. Quáuis.n. multũ possideas: tamẽ q alicubi situs hẽt, quáto tibi uideris deficere: quãto uiceris. Honores iudicas bonũ. Male te hẽbit ille cõsul factus. ille ẽt refectus uideberis: quotiẽs aliquẽ in fastis sæpius legeris. Tãtus erit ambitionis furor: ut nemo tibi post te uideaẽ: si aliqs ante fuerit: ꝓximũ malum iudicabis mortẽ: cũ illa nihil sit mali: nisi ꝙ ante ipam ẽ timeri. Exterrebũt te nõ tãtum picula: sed suspitiões uanis semp agitaberis. Quid.n. ꝓderit euasisse tot urbes argolicas: mediosq; fugá tenuisse p hostes? Ipsa pax timores subministrabit. Ne tutis qdẽ hẽbiẽ fides. Cõsternata semel mẽte quæ ubi cõsuetudinẽ pauoris iprouidi: fecit ẽt ad tutelá salutis tuæ ihabilis es. nõ.n. uitat sed fugit. magis ãt piculis latemus auersi. Grauissimũ iudicabis malũ alius quẽ ex his quos amabis amittere: cũ iteri hoc tá ineptũ erit q̃ flere ꝙ arboribus amœnis: & domũ tuá ornatibus decidát folia. Quicqd te delectat æque uidet ut uideres dũ uiueret. Vtiná aliũ alio die casus excutiet. Sed quẽadmodũ frõdiũ iactura facilis ẽ qa renascũẽ: sic istoꝝ quos amas quousq; oblectamẽta uitæ putas eẽ dánũ: qa repanẽ ẽt si nõ renascũẽ: sed nõ erũt idẽ ne tu qdẽ idẽ eris. Oĩs dies: oĩs hora te mutat: sed i aliis rapina facilius ageret. hic latet: qa nõ ex apto fiet: alii auferũẽ: at ipe nobis furto subducimur. Hoꝝ nihil cogitabis ab his: nec remedia uulneribus oppões. sed ipe tibi feres solicitudinũ casus. Alia sperádo: alia desperãdo. Si satis alteꝝ alteri misces: nec spaueris sine desperatiõe: nec desperaueris sine spe. Quid p se ꝓdesse peregrinatio cuiq̃ potuit? Nõ uoluptates illa tẽperauit: nõ cupiditates refrenauit: nõ iras repssit: nõ indomitos amoris impetus fregit: nulla deniq; aĩo mala eduxit: nõ iudiciũ dedit: nõ excussit errorẽ: sed ut pueꝝ ignota mirantẽ ad breue tẽpus reꝝ: aliq̃ nouitate detinuit. Cæteꝝ incõstantia mẽtis quæ maxime ægra ẽ lacessit: mobiliorẽ leuioreq; redit ipsa tractatio. Itaq; quæ petierát cupidissime loca cupidius deserunt: & auiũ mõ trásuolat: citiusq; q̃ uenerát abeunt: pegrinatio noticiá dabit gẽtiũ: nouas tibi mõtiũ formas ostẽdet: inusitata spatia cãpoꝝ: & irriguas pennibus a quis ualles: & alicuius flumis sub obseruatiõe naturá: siue ut Nilus æstiuo icremẽto tumet: siue ut Tigris eripiẽ ex oculis: & acto p occulta cursu integræ magnitudini reddiẽ: siue ut Meãder poetaꝝ oĩum exercitatio & ludus implicat crebris an fractibus: & sæpe in uicinũ alueo suo admoius anteq̃ sibi influat flectiẽ. Cæteꝝ neq; meliorẽ facient neq; saniorẽ. Inter studio uersandũ est: & iter auctores sapiẽtiæ: ut q̃sita discamus: nondũ inuẽta q̃ramus. Sic eximẽdus aĩus: ex miserrima seruitute in libertatẽ asseriẽ. Quádiu qdẽ nescieris: qd fugiendum: qd petendum: qd necessariũ: quid supuacuũ: qd iustũ: qd honestũ sit: nõ erit hoc pegrinari: sed errare. Nullá tibi opẽ ferret iste discursus. Peregrinaris.n. cum affectibus tuis: & mala te tua sequunẽ: utiná qdẽ seq̃rẽẽ lõgius abessent nunc fers illa nõ ducis. Itaq; ubiq; te pmunt: & paribus incõmodis uriũ. Medicina ergo nõ regio q̃renda ẽ. Fregit aliquis crus: aut extorsit articulũ: nõ uehiculũ nauẽq; cõscẽdi: sed aduocat medicum ut fracta pars iungaẽ: ut laxata in locum reponaẽ. Quid ergo aĩum tot locis fractũ & extortũ credis locoꝝ mutatione posse sanari? Maius ẽ istud malum: q̃ ut gestatiõe cureẽ. Peregrinatio nõ facit medicũ: nõ oratorẽ. Nulla ars loco disciẽ. Quid ergo? Sapientia res oĩum maxima in itinere colligiẽ? Nullũ.n. mihi crede iter est qd' se extra cupiditates: extra iras: extra mœtus sistat: aut si qd' eẽt agmini fcõ: gens illuc humana pgeret. Tádiu ista urgebunt mala: macerabuntq; p terras ac maria uagum: q̃diu maloꝝ gestaueris cás. Fugá tibi nõ ꝓdesse miraris tecum sunt q̃ fugis. Te igiẽ emẽda: onera tibi detrahe: & emẽda desideria. Intra salutẽ modũ cõtine. Oẽm ex aĩo erade neqtiá. Si uis pegrinatiões hẽre iucundas: tum comitẽ sana. Hærebit tibi auaritia: q̃diu auaro sordidoq; cõuixeris. Hærebit tior: q̃diu cum supbis cõuersaberis. Nunq̃ sæuitiá in tortoris cõtubernio pões. Incendent libidies tuas adulterioꝝ sodalitia. Si uelis uitiis exui: lõge a uitioꝝ exẽplis recedẽdũ ẽ. Auarus: corruptor: sæuus. fraudolẽtus multũ nocituri si ꝓpe a te fuissent. Intra te sunt. Ad meliores trási. Cũ Catõibus uiue: cũ Lælio: cũ Tuberõe: ꝙ si cõuiuere ẽt græcis iuuat cũ Socrate: cũ Ze. uersari: alter te docebit mori si necesse erit. Alter anteq̃ ne esse erit. Viuere cũ Chrysippo: cũ Possidõio. Hi tibi tradẽt diuioꝝ hũanorũq; noticiá. Hi uidebunẽ i ope eẽ: nec tãtũ scire loq: & i oblectatiõem audiẽtiũ uerba iactare sed aĩum idurare: & aduersus mĩas erigere. Vnus ẽ.n. huius uitæ fluctuátis & turbidæ portus. Euẽtura cõtẽnere. Stare fidẽter ad portũ: iela fortũæ aduerso pectore excipe: nõ latitátẽ nec tergiuersantẽ: Magnanies nos natura ꝓduxit: & ut qbusdá aĩalibus fœtũ dedit: qbusdá subdolũ: qbusdá pauidũ. Ita nobis gloriosum & excelsum spũm q̃rentẽ ubi hõestissime: nõ ubi turpissime uiuat: simillimũ mũdo quẽ q̃tũ mortaliũ passus licet: seqẽ æmulaturq; ꝓfert se laudari & aspici credit. Oĩum est. Supra oĩa est. Itaq; nulli se rei submittit nihil illi uideaẽ graue: nihil qd' uiꝝ icuruet. Terribiles uisu formæ lætũq; laborq; minime qdẽ rectis oculis itueri illa possis & tenebras prumpe: multa p noctẽ habita terrori: dies uertit ad risum. Terribiles uisu formæ lætũq; laborq;. Egregie Virg. nẽ iure dixit terribiles eẽ: sed uisu id uideri nõ posse. Quid inq̃ i istis ẽ tá formidabile: q̃ fama uulgauit? Quid ẽ obsecro te Lucilli cur tieat laborẽ uir? mortẽ hõ? Totiẽs mihi occurrũt isti q nõ putát fieri posse: qcqd facere nõ possunt: & aiũt hos loq maiora: q̃ q natura hũana sustineat. At q̃to ego de illis melius existimo: ipsi quoq; hæc possunt: facere: sed nolunt. Deniq; quẽ unq̃ ista destituere tentantem cui nõ faciliora apparuere in actu: nõ quia difficilia sunt: non audemus: sed quia nõ audemus difficilia sunt. Si tamẽ exẽplũ desiratis: accipite Socratẽ ꝑpetitium senem: p oĩa aspa iactatũ: inuictũ tamen ex pauptate: q̃ grauiorẽ illi domestica onera faciebát: & labores quos militares quoq; ptulit quibus ille domuit exercitus: siue uxorẽ eius moribus ferá ligua petulátem: siue liberos idociles: & matri q̃ pñi similiores. Si uere aut in bello fuit: aut in tyránide: Aut in libertate: bellis ac tyránis seniore uigiti & septem annis pugnatũ ẽ post finita arma trigita annis noxæ dedita ẽ ciuitas: ex qbus plæriq; inimici erant: nouissima dánatio ẽ sub grauissimis hoĩbus ipleta obiecta ẽ & religionũ uiolatio: & iuuẽtutis corruptela: in deos. i pẽs in. R. P. dictus est. Post hæc carcer: & uenenũ: usq; eo aĩum Socratis nõ mouerát: ut ne multũ

qdé mouerint. Illá mirabilé laudé:& fingularé usq3 ad extremú:nec hilarioré q̄sq3:nec tristioré Socraté ui/
dit:æqualis fuit in tãta inæq̄litate fortúæ. Vis alteꝝ exéplú? Accipe húc Marcú Catoné recétioré: cú quo
& infestius fortúa ægit:& ptinacius. Cui cú oibus locis obstitisset:nouissime:& i morte ostédit:tamé uiꝝ
forté posse inuita fortúa uiuere inuita mori. Tota illi ætas:aut in armis est exacta ciuilibus:aut in ætate cō
cipiente iá ciuile bellú. Et húc licet dicas nō minus q̄ Socraté inseruisse dixisse. nisi forte Cneú Pōpeium &
Cæsaré.& Crassum putas libertatis socios fuisse. Nemo mutatú Catoné. totiés mutata. R. P. uidit:eúdé se
in oi statu præstitit. In prætura:in repulsa:in accusatióe:in ɋuicia:in cōcione:in exercitu:in morte déiq3 in
illa. R. P. trepidationé:cú illic Cæsar eēt decé legióibus pugnatissimis subnixus totis externaꝝ gētiú præsi
diis. Hinc Cn. Pōpeius satis unus aduersus oía:cú alii ad Cæsaré inclinarét:alii ad Pōpeiú Solus Cato fecit
aliq̄s sui & reip. ptes. Si aío cōplecti uolueris in illius imaginé tpis:uidebis illic plebé:& oém erectú ad res
nouas uulgú. Hinc optimates & equestrem ordinem. Quicqd erat i ciuitate sancti & electi: duos i medio
relictos. R. P. & Catoné. Miraberis inq̄ cú aiaduerteris Atridé:Priamúq3:& sæuú ambobus Achillé. Vtrúq3
n. improbat:utrúq3 exarmat. Hác fert de utroq3 sniam. Ait se:si Cæsar uicerit moriturꝝ. si Pōpeius exula/
turꝝ. Quid hébat qd timeret? Quid sibi & uicto & uictori cōstituerat? Quæ constituta esse ab hostibus
iratissimis poterát? Periit itaq3 ex decreto suo. Vides posse hoies labores pari per medias Africæ solitudíes
pedes duxit exercitú. Vides posse tolerare sitim & in collibus arentibus:sine ullis ipedimentis. Victi exerci
tus reliqas trahens:inopiá húoris loricatus tulit:& quotiens aquæ fuerat occasio:nouissimus bibit. Vides
honoré & notá posse cōténi. Eodé quo repulsus é die:in comitio pila lusit. Vides posse nō timeri potentiá
supioꝝ & Pōpeiú & Cæsaré:quoꝝ nemo alteꝝ offendere audebat:nisi ut alteꝝ demereret simul puoca/
uit. Vides tá morté posse cōténi q̄ exiliú:& exiliú sibi indixit & morté:& interi bellú. Possumus itaq3 aduer
sus ista tãtú héri ai libeat mō subducere iugo collú. In primis át restituendo uoluptates eneruát & effœmi
nát & multú petút:multú át a fortúa petédú é. Deide sperádæ opes auctoraméta sunt seruitutú. Auꝝ & ar
gétú:& qcqd aliud fœlices domos hōerat relinq̄t. Nō pōt gratis cōstare libertas. Hác si magno æstias: oía
paruo æstimáda sunt. Vale. Epistola. cv. Quatuor eé quæ hoiem in pnicié hois istigát. & quō
singuloꝝ eoꝝ uitet icōmodum. Et q̄ magna pars securitatis est nihil inique facere.

Væ obseruáda tibi sint:ut tutior uiuas dicá: Tu tamé sic audias ceseo ista pcepta:quō si tibi pcipe
q rét q̄ rōne bōa ualitudo inardeat motu erroris. Cōsidera q̄ sint q̄ hoiem in pnicié hois instiget. In/
uenies Spé: Inuidiá: Odiú: Mœtú: Cōteptú. Ex oibus istis:adeo leuissimus é cōteptus:ut multi i il
lo remediú cá delituerit: Qué q̄s cōtenit calcat sine dubio:sed tráfit. Nemo hoi cōtépto ptinaciter:nemo di
ligéter nocet:ét in acie iacés pterit: cú státe pugnat. Spé iproboꝝ uitabis si nihil húeris qd cupiditaté alte
nā & iprobá irritet:si nihil insigne possederis. Cōcupiscit. n. ét si paꝝ nota sunt. Sic raro iuidia effugies: si
te nō igesseris oculis:si bōa tua nō iactaueris:si scieris i sinu gaudere. Odiú át ex offensa hoc uitabis nemi/
né lacessendo aut gratificádo:a quo te sensus cōis tuebit. Fuit. n. hoc multis piculosum. Quidá odiú húe/
rút nec inimicú:Illud ne timearis pstabit tibi & fortúæ mediocritas:& igeni lenitas cú te eé hoies sciét:qué
offendere sine piculo possint. Recōciliatio tua & facilis sit & certa Timeri át tá domi molestú é q̄ foris:tá a
seruis:q̄ a liberis. Nulli nō ad nocédú satis uirú é. Adiice núc q̄ q timet:timet. Nemo potuit terribilis eé
secure. Cōteptus supest cuius modú i sua ptate hét:q̄ illú sibi adiuxit:q̄ cōtenit q̄a uoluit. nō q̄a debuit. Hu
ius icōmodú:& artes bōæ discutiút:& aicitiæ eoꝝ q ap aliqué potété potétes sunt:qbus applicari expedi/
et:nō iplicari:ne pluris remediú:q̄ piculum cōstet. Nihil tãtum æq̄ pderit:q̄ qescere:& minimú cum aliis
loq plurimú secú. Est q̄dá dulcedo sermōis:q irrepit & bládit:& nō aliter q̄ ebrietas:aut amor secreta pdu
cit. Nemo qd audierit tacebit:nemo q̄tum audierit loq̄t. Qui rem nō tacuerit:nō tacebit auctoré. Habet
unusq̄sq3 aliqué cui tãtum credit:q̄tum ipi creditum eit:ut garrulitaté suá custodiat:& cōtétus: sit unius
auribus populum faciet. Sic qd mō secretum erat rumoré. Securitatis magna portio est:nihil iniq̄ facere.
Cōfusam uitá & pturbatá ipotentes agunt tãtú metuunt q̄tú nocét nec ullo tpe uacát. Trepidát. n. cú fece/
rút. Hæret cōsciétia aliđ agere nō patit:ac subide rńdere ad se cogit:dat pœnas q̄sq̄s expectat q̄sq̄s át meru
it expectat. Tutú aliq̄ res i mala cōsciétia spectat:nulla securꝝ. Putat. n. se ét si nō dephendit posse dephédi:
& iter somnos mouet:& quotiens alicuius scelus loq̄t:de suo cogitat. Nō satis illi solute oblitteraꝝ uidet
nō satis tectum. Nocens húit aliq̄do latendi fortuná:nunq̄ fiduciá. Vale. Epistola. cvi. Quod affe/
ctus ai sicut corpoꝝ captiose disputat quam disputationem e uestigio damnat.

Ardius rescribo ad epistolas tuas:nō q̄a districtus occupatióibus sum hác excusationé caue audi/
t as. Vaco & oés q uolút uacát. Nemine res sequunt:ipsi illas amplexant:& argumé tú esse fœlicita
tis occupatioé putát. Quid ergo fuit:q̄ re nō ptius rescriberem ei de quo q̄rebas? Veniebat in cō
temptum opis mei. Scis. n. memoralé phiam uelle cōplecti:& oés ad eá ptinétes q̄ones explicare. Itaq3 du/
bitaui utꝝ differem te an dōec suus isti rei ueniret locus:ius tibi extra ordiem dicere: Humāius uisum é:
tá lōge uenientem:nō detiere. Itaq3 & hoc ex illa seriæ reꝝ cohærentiú excerpá:& si q̄ erút hmōi:nō q̄réti
tibi ultro mittá. Quæ sint hæc iterrogas? Quæ scire magis iuuat q̄ prodest. Sicut hoc de quo q̄ris bonum
an corpus sit bonum pdest. Facile. n. qd facit corpus est bonum agitat aium:& quodámō format & con/
tinet. Quæ ergo ppria sunt corporis q̄ corporis bōa sunt:corpora ergo sunt. & q̄ ais sunt. Nam & hoc cor
pus est bonum:hominis necesse est corpus sit:cum ipse sit corporalis. mentior:nisi & quæ alunt. illud &
quæ ualitudinem eius uel custodiunt uel resistunt corpora sunt:ergo & corpus est bonum eius: non pu/
to te dubitaturꝝ an affectus corpora sint. Vt aliud quoq3 de quo non quæris in fulciam tanq̄ ira: amor iu/
stitia. si dubitas an uultum nobis mutent:an frōtem astrigát an faciem diffundant:an ruborem euocent:

an fugientem sanguinem. Quid ergo tā manifestas corporis notas credis in crimine nisi a corpore? Si af/
fectus corpora sunt & morbi aiorū:& auaritia crudelitas indurata uitia:& in statum inemēdabilem addu
cta. Ergo & malitia:& species eius ois malignitas:iuidia:supbia. Ergo & bōa.ptimū qa cōtraria istis sunt.
Deinde quia eadē tibi iudicia præstabunt. An nō uides quātum oculis det uigorē fortitudo? Quantā in/
tentionē prudentia? Quantam modestiam & quietem reuerentia? Quantā serenitatem lætitia? Quantū
rigorem seueritas? Quantam remissionem ueritas? Corpora ergo sunt:quæ colorem habitumq; corporū
mutant:quæ illis regnum suum exercent. Oēs autem quas rettuli uirtutes bonæ sunt:& qcquid ex illis ē.
Nunqd est dubium an id quo quid tangi potest:corpus sit? Tangere.n.& tangi:nisi corpus nulla pōt res:
ut ait Lucretius. Oia āt ista q̄ dixi:nō mutarēt corpus nisi tangerent:ergo corpora sunt. Etiā nunc cui tan/
ta uis est & impellat & cogitat & retineat:& iubeat:corpus ē. Quid ergo nō timor retinet? Non audacia im
pellit? Non fortitudo immittit:& impetum dat? Nō moderatio refrenat ac reuocat? Nō gaudiū extollit?
Nō iustitiā abducit? Deniq; qcqd facimus:aut malitiæ:aut uirtutis gerimus iperio. Quod iperat corpori
corpus sit. Quod uim corpori affert corpus bonū corpis corpalis:bonū hois & corporis bonū ē:itaq; cor/
porale est. Quoniā ut uoluisti morē gessi tibi. Nūc ipse dicā mihi:qđ dictu𝈣 eē ti uideo. Latrūculis ludi/
mus in supuacuis subtilitas terit. Nō faciūt bonos ista sed doctos. Aptior res ē sapere imo simplicior. Pau
cis ad mētē bonā uti lr̄is. Sed nos ut cætera in supuacuū diffundimus. Ita phiam ipsam:quēadmodū om
nium re𝈣. Sic littera𝈣 quoq; itēperantia laborauimus. Non uitæ sed scholæ discimus. Vale.

Epistola.cvii. Quæ patienda sunt ambulanti:per huius uitæ uiam. Et præ meditatio leuissima facit eē grauiora. Et qualiter uarietas mortalitatis & fatum æquanimiter ferenda sunt.

Bi illa prudētia tua? Vbi in despiciendis rebus subtilitas? Vbi magnitudo iam pusilla tāgit? Serui
u occupatiōes tuas:occasionē fugæ putauerūt:si amici deciperēt. Habeāt.n.sane nomē: qđ illis Epi/
curus nr̄ iposuit & uocēt:quo turpius:nō oibus sint rebus tuis. Desunt illi q & operā tuā cōtere/
bāt:& de aliis molestū eē credebāt. Nihil ho𝈣 isolitū nihil iexpectatū ē. Offendi rebus istis tā ridiculū ē:
q̄ q̄ti q; spargaris in publico. Aut inquineris in luto. Eadē uitæ cōditio est quæ balnei. Turbæ itineris q̄dā
intermittent:q̄dā incidēt. Nō est delicata res uiuere. Lōgā uiam igressus est:& labaris oportet:& arietes &
cadas:& lasseris:& exclames. O mors idē mentiaris alio loco comitē relinqs:alio efferes:alio timebis: per
eiusmōi offensas emetiēdū ē cōfragosum hoc iter. Mori uult:pparet aius cōtra oia. Sciat se uenisse:ubi po
nat fulmē. Sciat se uenisse ubi luctus & ultrices posuere cubilia curæ. Pallētesq; habitāt morbi:tristisq; se/
nectus. In hoc cōtubernio uita degēda ē. Effugere ista nō potes:cōtēnere potes. Cōtēnēs āt: si sæpe cogita/
ueris:& futura præsumpseris. Nemo nō fortius ad id cui se diu cōposuerat accessit:& durius quoq; si præ
meditata erāt obstitit. At cōtra iparatus ēt leuissima expauit. Id agēdū est ne quid nobis inopinatū sit. Et
qa oia nouitate grauiora sunt. Hæc cogitatio assidua præstabit:ut nulli sis malo Tyro. Serui me reliq̄rūt:
aliū cōpilauerūt:aliū accusauerūt:aliū occiderūt:aliū pdiderūt:aliū calcauerūt:aliū ueneno:criminatōe pe
tierūt. Quicqd dixeris multis accidit. Deinceps quæ multa & uaria sunt in nos dirigūt. Quædā i nos fixa
sunt. Quædā uibrā:& cū maxime ueniunt. Quædā in alios puētura nō stringūt. Nihil miremur eo𝈣 ad
quæ nati sumus. Quæ ideo nulli quærēda:qa paria sunt. Oibus ita dico:paria sunt. nā ēt qđ effugit aliqs
pati potuit. Aequū āt ius ē:nō quo oēs usi sunt:sed qđ oibus latū ē. Imperet æqtas aio:& sine q̄rela morta
litatis tributa pēdamus. Hyems frigora abducit:algēdū est: Aestas calores refert:æstuādū est. Intemperies
cæli ualitudinē intētat:ægrotādū est. Et fera nobis aliquo loco occurret:& hō pniciosior feris oibus. Aliū
aqua. aliū ignis eripiet. Hāc re𝈣 cōditionē mutare nō possumus. Id possumus. Magnū sumere aium:& ut
bono dignū:quo fortiter fortuita patiamur:& naturæ cōsentiamus. Natura aūt hoc qđ uides regnū mu/
tationibus tēperat. Nubilo serena succedūt. Turbant maria cū quieuerūt. Flāt inuicē uēti. Noctē diesq; seqt
Pars cæli cōsurgit:pars mergit. Cōtrariis re𝈣 æternitas cōstat. Ad hāc legē aius nr̄ aptādus est:hāc sequat.
huic pareat:& quæcūq; fiūt. debuisse fieri putet:nec uelit obiurgare naturā. Optimū est pati qđ emēdare
nō possis. & deū quo auctore cūcta pueniūt:sine murmuratiōe cōmutari. Malus miles ē q Imperatorē ge
mēs seqt. Quare impigri atq; alacres excipiamus iperia:nec desinamus nūc opis pulcherrimi cursum: cui
qcqd patiamur intextū ē. Ei sic alloq̄mur Iouem:cuius tabernaculo moles ista dirigit:quē Cleātes nr̄ uer
sibus disertissimis alloqt:quos mihi i nr̄um sermonē mutare pmittit Cicerōis uiri disertissimi exēplo.
Si placuerit:bōi cōsules. Si displicuerit:scies me i hoc secutū Cicerōis exēplū. Duc me summæ parēs celsiq;
dominator poli:quocūq; placuit. Nulla parēdi mora ē. Assum ipiger. Fac nolle comitabor gemēs malusq;
patiar qđ licuit bono. Ducūt uolētē fata:nolētē trahūt. Sic uiuamus:sic loq̄mur paratos aios iueniat atq;
i pigros fatū: Hic est magnus aius q se eo tradidit. At cōtra ille pusillus ac degener q obluctat:& de ordine
mūdi male existimat:& emēdare mauult deos:q̄ se. Vale. Incipit liber decimusnonus.

Epistola.cviii. De moderāda cupiditate discēdi:& quāti pfectus sit sapiētē sæpius adire. & q; maiori im
petu iuuenes ad phiam q̄ senes accedimus:ubi notat eos q dicūt decus phiæ eē disputare non uiuere.

D de quo q̄ris:ex his q̄ scire tātū:eo ut scias ptinet. Sed nihilominus :qa ptēt pperāt. Nec
uis expectar libros:quos cū maxie ordie cōtinētes:totā moralē phiæ ptē stati expediā. Illđ
tamē ptius scribā:quēadmodū tibi ista cupiditas discēdi quā flagitar tot uideo:digerēda
sit ne ipa ipediat. Nec passi carpēda sūt:nec auide iuadēda uniuersa. p ptes puēit ad totū.
Aptari onus uiribus debet:nec plus occupari q̄ cui sufficere possimus Nō q̄tū uis se q̄tū ca
pis hauriēdū ē. bonū tātū habe aium:capies:q̄tū uoles. Quo plus recipit aius: hoc se magis
laxat. Hæc nobis pcipe Atallū mēini cū scholā eius obsiderēus:& primi ueniremus : & nouissimi exirēus

Ambulantem quoq; illũ ad aliq̃s disputatiões euocaremus:nõ tãtũ paratũ discentibus sed obuiũ.Idẽ inq̃t & docẽti & discẽti debet eẽ ꝓpositũ:ut ille ꝓdesse uelit:hic ꝓficere.Qui ad phõꝶ scholas quotidie uẽit:.se cũ aliqd bõi ferat:aut sanior domũ redeat.aut sanabilior redibit.Ea ãt phiæ uis ẽ:ut nõ studẽtes:sed ẽt cõuersantes iuuet.Qui in solẽ uenit.licet nõ i hoc uenerit:colorabiť.Qui in unguẽtaria taberna resederunt & paulo diutius cõmorati sũt:odorẽ secũ loci fuerũt.Et q ad phũm fuerũt:traxerit aliqd necesse:ẽ qd ꝓdesset ẽt negligẽtibus.Attẽde qd dicã negligẽtibus nõ repugnãtibus.Quid ergo?Num nouimus quosdã qui multis ap̃ phiam annis ꝑsederit:& ne colorẽ qdẽ duxerit?Quid ni nouerim?Pertinacissimos qdẽ & assiduos:quos ego nõ discipulos phõꝶ:sed iq̃linos uoco.Quidã ueniunt ut audiãt:nõ ut discãt:sicut in theatrũ uoluptatis cã ad delectãdas aures oĩone uel uoce uel fabulis ducimur.Magnã hãc auditoꝶ ꝑtẽ uidebis cui phĩ schola diuersoriũ ocii sit.Nõ id agũt ut aliq̃ illi uitia deponãt:ut aliquã legẽ uitæ accipiãt:q̃ mores suos exigãt:sed ut oblectamẽto autiũ ꝑfruanť.Aliq tamẽ & cũ pugillaribus ueniũt:nõ ut res excipiãt sed uerba:q̃ tã sine ꝓfectu aliẽo discãt:q̃ sine suo audiãt.Quidã ad magnificas uoces excitãť:& trãseũt i affectũ dicentiũ alacres uultu & aĩo:nec aliter cõcitanť q̃ phrygii solẽt tibicinis sono semiuiri:& ex ipio fugiẽtes.Rapit illos istigatq; reꝶ pulchritudo:nõ uerboꝶ inaniũ sonitus.Siqd acriter cõtra mortẽ dictũ est:siqd cõtra fortunã cõtumaciter iuuat ꝓtinus:q̃ audias facere afficiunť illi & sunt q̃les iubenť.Si illi aĩo forma ꝑmaneat:si nõ ipetum isignẽ ꝓtinus populus hõesti dissuasiot excipiat:pauci illã quã cõceperat mẽtẽ diu ꝑferre potuerũt.Facile est auditorẽ cõcitare ad cupiditatẽ recti.Oĩbus.n.natura fundamenta dedit semẽq; uirtutũ.oẽs ad.oĩa ista nati sumus.Cũ irritator accessit:tũc illa aĩ bõa uelut soluta excitanť.Nõ uides quẽadmodũ theatra cõsonẽt:quotiẽs aliq̃ dcã sunt:q̃ publicæ agnoscimus:& cõsensu uera esse testãur.desunt iopiæ multa:auaritiæ oĩa.In nullũ auarus bõus est:i se pessimus.Ad hos uersus ille sordidissimus plaudit:& uitiis suis fieri cõuitiũ gaudet.Quãto magis hoc iudicas euenire cũ a phõ ista dicunť cũ salutaribus præceptis uersus inserunť?Efficatius eadẽ illa demissuri in aĩum ipitoꝶ.Nã ut dicebat Cleãtes quẽadmodũ spũs nr̃ clariorẽ sonũ reddit cũ illũ tuba ꝑ lõgi canalis angustias tractũ patenti ore nouissime exitu effudit.Sic sensus nr̃os clariores carminis arcta necessitas efficit:Eadẽ negligentius audiunť:minusq; ꝑcutiũt q̃diu soluta oĩone dicunť:ubi accessere numeri:& egregiũ sensum astrinxere certi pedes:eadẽ illa sñia uelut lacerto excussa retorquæť.De cõtẽptu pecuniæ multa dicunť & lõgissimis oĩonibus hoc ꝓcipiť ut hoĩes in aĩo non in ꝑrimonio putãt esse diuitias.Eũ eẽ locupletẽ q̃ paupertati suæ aptus ẽ:& paruo se diuitem fecit.Magis tamẽ ferunť aĩ cũ carmina eiusmõi dicta sunt.Is minimo eget mortalis:q minimum cupit.Quod uult hẽt:q uelle qd̃ satis est põt.Cũ hæc atq; eiusmodi audimus:ad cõfessionẽ ueritatis adducimur.Illi.n.q̃bus nihil satis est admiranť ac clamãt:odiũ pecuniæ icidũt:hũc illoꝶ affectũ uideris:urge:hoc ꝓme:hoc honora:relictis ambiguitatibus:& syllogismis:& cauillationibus.& cæteris acuminis irriti ludicris.Dic in auaritiã:dic in luxuriã.Cũ ꝓfecisse te uideris:& aĩos audiẽtiũ affeceris:insta uehemẽtius.Verisimile nõ est q̃ntũ ꝓficiat talis oĩo:remedio itenta & tota in bonũ audiẽtia uersa.Facillime.n.tenera cõcilianť ingenia ad honesti rectiq; amorẽ.Adhuc debilibus leuiterq; corruptis:nũc manũ ueritas:si aduocatũ idoneũ nacta ẽ.Ego certe cũ Attalũ audirẽ:in uitia:in errores:in mala mẽte operãtẽ sæpe misertus sum generis humãi:& illũ sublimẽ altiorẽq; humano fastidio credidi.Ipse regẽ se esse dicebat:sed plus q̃ regnare mihi uidebať:cui liceret cẽsurã agere regnãtiũ.Cũ uero cõmendare paupertatẽ cœperat:& ostendere ꝙ q̃cq̃d usum excederet põdus eẽt supuacuũ & graue ferẽti:sæpe exire e schola paupi libuit.Cũ cœperat uoluptates nostras traducere.laudare castũ corpus sobriã mẽsam:purã mẽtẽ:nõ tãtũ ab illicitis uoluptatibus:sed ẽt supuacuis:libeat circũscribere gulã & uẽtrẽ:Inde mihi quædã ꝑmãsere Lucilli.Magno.n.in oĩa icœptu uenerã.deide ad ciuitatis uitã reductus:ex bene cœptis pauca seruaui.Inde ostreis boletisq; in oẽm uitã renunciatũ est.Hæc.n.nõ cibi:sed oblectamẽta sunt ad edẽdũ saturos cogentia.Quod gratissimũ est edacibus & se ultra q̃ capiũt sarcientibus:facile descẽsura:facile reditura.Inde in oẽm uitã unguẽto abstinemus:quem optinemus odor in corpore ẽ.Nullo ide uitio caremus stomachis.Inde in oẽm uitã balneũ fugimus.Decoquere corpus atq; exinanire sudoribus:inutile simul delicatũq; credidimus.Cætera ꝓiecta redierunt.Ita tamen ut quoꝶ abstinẽtiã interrũpi mõ seruẽ:eq̃dẽ abstinẽtiæ ꝓximiorẽ nescio:an difficiliorẽ:quoniã q̃dã abscidunť facilius aĩo q̃ tẽpanť?Quoniã cœpi tibi expõere q̃tũ maiori ipetu ad phiam iuuẽis accesseri q̃ senex ꝑgã.Nõ pudebit fateri:quẽ mihi amor ẽ Pythagoras iniecerit.An Socion dicebat:q̃re ille aĩalibus abstiuisset?Quare postea Sextius dissimilis utriq; cã erat:sed utriq; magnifica.Hic hoĩs satis alimẽtoꝶ citra sanguinẽ eẽ credebat:& crudelitatis cõsuetudinẽ fieri:ubi in uoluptatẽ eẽt adducta laceratio.Aduciebat cõtrahẽdã materiã esse luxuriæ.Colligebat bõæ ualitudini cõtraria eẽ alimẽta uaria:& nr̃is aliẽa corporibus.At Pythagoras oĩum iter oĩa cognationẽ eẽ dicebat:& alioꝶ cõmerciũ in alias atq; alias formas trãseuntiũ.Nulla si illi credas aĩa interit:nec cessat qdẽ:nisi tp̃e exiguo:dũ in aliud corpus trãsfundiť.Videbimus ꝑ quas tp̃oꝶ uices:& quãdo ꝑerratis pluribus domiciliis:in hoĩem reuertať.Interi sceleris hoĩbus ac paricidii metũ fecit:cũ possit in parẽtis aĩam nascii incurrere:& ferro morsuue uiolare:Sed in quo cognatus aliqd spũs hostis pareť.Hæc cũ exposuisset Socion:& impleset argumẽtis suis.Non credis inq̃t aĩas in alia corpora atq; alia describi?& migrationẽ esse:quã dicimus mortẽ?Nõ credis in his pecudibus ferisue aut aqua mersis illũ quõdã hoĩs aĩum morari?Nõ credis nihil perire in hoc mũdo:sed mutare regionẽ:Nec tãtũ cælestia ꝑ certos circuitus uerti:sed aĩalia quoq; per uices ire:nec aĩos ꝑ orbem agi?Magni ista crediderũt uiri.Itaq; iudiciũ qdẽ tuũ sustine:Cæteꝶ oĩa tibi in itegro serua.Si uera sunt ista:abstiuisse aĩalibus inocẽtia est:si falsa frugalitas ẽ.Quod istis crudelitatibus tuis dãnũ ẽ?Alimenta tibi leonũ & uulturꝶ eripio.His istictus abstinere aĩalibus cœpi:& anno pacto non tantũ facilis erat mihi consuetudo:sed

dulcis. Agitatiorẽ mihi animum esse credebam. Nec tibi hodie affirmauerim an fuerit. Quæris quomo/
do desierim in Tyberii Cæsaris principatu: iubente tempus inciderat alienigena gentiũ sacra mouebant.
Sed inter argumenta superstitionis ponebat quorumdã animalium abstinentia. Patre itaq; meo rogan/
te: qui non calumniam timebat: sed philosophiam oderat: ad præstinam consuetudinem: nec redii difficul
ter mihi ut inciperem melius cœnare persuasit. Laudare solebat Attalus culcitram: quæ resisteret corpo/
ri. Tali utor etiam senex: in qua uestigium apparere non possit. Hæc rettuli ut probarem tibi q̃ uehemen/
tes haberent tyrunculi impetus primos ad optima quæq;: siquis exhortaret illos: siquis impenderet. Sed
aliquid præcipientium uitio peccat: q nos docent disputare aliquid discentium: qui propositum afferunt
ad præceptores suos: non alium excolendi: sed ingeniũ. Itaq; quæ philosophia fuit: facta phia est. Multum
autem ad rem pertinet quo proposito ad quam rem accedas: quia grammaticus futurus Virgilium scru/
tat. Non hoc animo legit illud egregium fuit irreparabile tempus uigilandum ẽ nisi properemus relinq
mur. Agit nox agiturq; uelox dies: inscii rapimur. Omnia in futuꝝ disponimus: & inter præcipua lẽti su/
mus. Sed ut obseruet quotiẽs Virgilius de claritate ipsoꝝ dicit. Hoc uti uerbo illum fugit. Optĩa quæq;
dies miseris mortalibus æui. Prima fugit: subeũt morbi tristisq; senectus: & labor & duræ rapit ĩclemen
tia mortis. Ille qui ad philosophiam spectat: hæc eadem quo debet adducit. Nunq̃ Virgilius inquit dies di
cit ire sed fugere: quod currendi genus cõcitatissimũ est: & optimos quosq; prios rapit. Quid ergo cessa/
mus nos ipsi concitare ut uelocitatem rapidissimæ rei possimus æquare? meliora præteruolant: deterio/
ra succedunt. Quemadmodum ex amphora primum quod est sincerissimum effluit grauissimũ quodq;
turbidum subsidit. Sic in ætate nostra: quod est optimum primo est: id ex haurire in aliis potius patimur
ut nobis fecem reseruemus: inhæreat istud animo: & tanq̃ missum oraculo placeat. Optima quæq; dies
miseris mortalibus æui. Prima fugit. Quare optima? quia restat quod ĩcertum est. Quare optima? Quia
iuuenes possumus discere: possumus facilem animum & adhuc tractabilem ad meliora conuertere: quia
hoc tempus idoneum est laboribus idoneum agitandis per studia ingeniis est & exercendis per opera cor
poribus. Quod superest insegnius: & languidius est: & propius a fine. itaq; toto hoc agimus animo: & ob/
missis ad quæ diuertimur in rem unam laboremus: nec hanc temporis pernicissimi celeritatem: quam re
tinere non possimus relicti demum intelligamus primus quisq; tanq̃ optimus dies placeat: & redigat in
nostꝝ quod fugit occupandum est. hoc non cogitat ille: qui grãmatici oculis carmẽ istud legit. Ideo opti/
mũ quẽq; primũ esse diẽ: qa subeũt morbi: quia senectus præmit: & adhuc adolescentiã cogitãtibus supra
caput est: sed ait Virgilium super una ponere morbos senectutem: nõ mehercule immerito Senectus enĩ
insanabilis morbus est: præterea inquit hoc senectus cognomen imposuit. tristem illam uocat. Subeunt
morbi tristisq; senectus. Non est quod mireris: ex eadem materia suis quenq; studiis apta colligere: In eo/
dem prato bos herbam quærit. Canis leporem. Ciconia lacertam. Cum Ciceronis librum depræhendit
hic philosophus aliquis: hinc grammaticus: hinc philosophiæ deditus: alius alio curam suã mittit. philo/
sophus admiratur contra iustitiam dici tam multa potuisse. Cum ad hanc eandem lectionẽ philosophus
accessit: hoc subnotat duos romanos Reges esse: quorum alter patrem non habet: alter matrem: Nam de
Seruii matre dubitatur. Antipater nullius Numæ nepos dicitur. Præterea notat eũ quem nos dictatorem
dicimus & in historiis ita nominari legimus: apud antiquos magistrum populi uocatum. Hodieq; id ex/
tat in anguralibus libris: & testimonium est q qui ab illo nominatur magister equitũ est. Aeq; notat Ro/
mulum periisse solis defectione. Prouocationem ad populum ẽt a Regibus fuisse. Id ita in põtificalibus li/
bris aliq putãt: & fenestellã eosdem libros cum grãmaticis explicuit. Primũ uerba expressa ab se dici ab Ci/
cerone. Idẽ re ipsa in cõmẽtariũ refert: ne minus sese: idẽ se ipse. Deide transit ad ea q̃ cõsuetudo sæculi mu
tauit: tanq̃ ait Cicero: quoniã sumus ab ipsa calce eius ĩterpellatiõe reuocati. Hãc quã nunc idcirco cretam
uocamus calcem antiq dicebãt. Deinde inanes colligit uersus: & in primis illos de Africão scriptos: cui ne/
mo ciuis atq; hostis qui uult pro factis reddere operæ p̃cium: Ex eo se ait intelligere. apud antiquos nõ tã
tum auxilium significasse opera ait opera eius in neminem potuisse scipionem neq; ciuem neq; hostẽ red
dere operæ præcium. Fœlicem deinde se putat: q inuenerit. Vnde uisum sit Virgilio dicere: Quem super
ingens porta tonat cæli. Ennius hoc ait: Homero se surripuisse: Ennio Virgiliũ. Esse enĩ apud Ciceronem
in his ipsis de. R. P. hoc epigrãma est nisi faciendo plagas cælestiũ ascẽdere cuiq̃ est. Mihi soli cæli maxima
plaga patet. Sed ne & ipse: dum aliud ago in philosophũ aut grãmaticũ delabar. Illud admoneo auditionẽ
philosophoꝝ lectionẽq; ad ꝓpositum beatæ uitæ trahendã: non ut uerba prisca aut ficta captemus: & trã/
lationem improbas figurasq; dicendi: sed ut profutura præcepta: & magnificas uoces. & animosas q̃ mox
in rem transferantur. Sic ista discamus: ut quæ fuerint uerba: sint opera. Nullos autẽ peius mereri de om/
nibus mortalibus iudico: q̃ q philosophiam uelut aliquod artificium uenale didicerunt: qui aliter uiuũt
q̃ uiuendum esse ꝑcipiunt. Exempla enim seipsos inutiles disciplĩæ circunferunt: nulli non uitio qđ inse/
quunt obnoxii non magis mihi potest quisq̃ talis prodesse præceptor: q̃ gubernator in tempestate nausea
bundus. Tenendum est rapiente fluctu gubernaculum: luctãdum cum ipso mari. Eripiẽda sunt uentoue
la. Quid me põt adiuuare rector nauigi attonitus & uomitans? Quãto maiore putas uitam tempestate ia
ctari: q̃ ullam ratem? Non est loquendum: sed gubernandum. Omnia quæ dicunt: quæ turba audiente ia
ctant: aliena sunt. dixit illa Plato dixit zenon. dixit Chrysippus: & Possidonius. & ingens agmen. Non ta/
men talium quomodo probare possint: sua esse monstrabo. Faciant quæ dixerint: quoniam quæ uol uerã
ad te proferre iam dixi nunc desiderio tuo satisfaciam: & in alteram epistolam integrum quod exegeras
transferam: ne ad rem spinosam & auribus erectis curiosisq; audiendam lassus accedas. Vale.

Epiſtola.cix. Multis argumentis oſtendit ſapientem ſapienti prodeſſe.

N ſapiēs ſapienti ꝓſit ſcire deſideras. Dicius plenum oi bono eſſe ſapiētē:& ſumma adeptū. Quō
a ꝓdeſſe aliqs poſſit ſummū bonū habēti q̄rit? Proſunt iter ſe bōi exercentenī uirtutes : & ſapiētiá
in ſuo ſtatu cōtient. deſiderat uterq; aliquē: cum quo cōferat: cum quo q̄rat. Peritos luctandi uſus
exercet. Muſicum q paria didicit mōet. Opus eſt & ſapienti agitatiōe uirtutum. Ita quéadmodum ipſe ſe
mouet: ſic moueť ab illo ſapiente. Quid ſapiens ſapienti ꝓdiderit? impetum illi dabit: occaſiōes actionum
hōeſtaꝝ cōmoſtrabit. Præter hæc aliqs ſuas cogitatiōes exprimet: docebit: q̄ iuenerit. Semp enī ēt a ſapien
te reſtabit qđ iueniat: & quo aius eius excurrat. Malus malo nocet. facit quoq; peiorē irá: moetum icitádo:
triſtitiá aſſentiendo: uoluptates laudádo. Et tunc maxie laborát mali: ubi plurimum uitia miſcuere: & in
unum collata neqtia eſt. Ergo ex cōtrario bōus bono ꝓderit. Quō ings? gaudium illi afferet: fiduciā cōfir
mabit: ex cōſpectu mutuæ tráqllitatis creſcet utriuſq; lætitia. Præterea q̄rundam illi reꝝ notitiam tradet.
Nō enī oia ſapiens ſcit: ēt ſi ſciret breuiores uias reꝝ aliqd excogitare poſſit: & has iudicare p q̄s facilius to
tum opus circunferť. Proderit ſapienti ſapiens. Nō. ſ. tātum ſuis uiribus: ſed ipſius quem adiuuat. Pōt qui
dē ille ēt relictus ſibi explicare partes ſuas. Vteť ꝓpria uelocitate: ſed nihilominus adiuuat ēt : currentem
hortať. Nō ꝓdeſt ſapiens ſapienti: ſed ſibiipſi. hoc ſcias: Detrahe illi uiá ꝓpriá: & ille nihil ait. Vno mō di
cas: licet nō eſſe in melle dulcedinem. Ná ipſe ille q eſſe debeat: ita aptatus ligua palatoq; eſt ad huiuſmodi
guſtū: ut ille talis ſapor capiat offendeť. Sunt enī qdā qbus morbi uitio mel amaꝝ uideať. Oportet utrūq;
calere: ut & ille ꝓdeſſe poſſit: & huic ꝓfuturo idōea materia ſit. In ſummum inqt ꝓductum calorem cale
fieri ſupuacuum eſt: q ꝓſit. Nunqd iſtructus oibus rebus agricola: ab alio iſtrui q̄rit. Nunqd armatus mi
les q̄tum in aciem exituro ſatis eſt: uti amplius arma deſiderat? Ergo nec ſapiens. Satis enī uitæ iſtructus:
ſatis armatus eſt. Ad hæc reſpōdeo. Qui in ſummum motus calore adiecto: ut ſuum teneat. Sed ipe ſe iqt
calor cōtinet. Primū multū itereſt iter iſta q̄ cōparas. Calor enī unus eſt: ꝓdeſſe uarium eſt: deide calor nō
adiuuať adiectiōe caloris ut calat. Sapiens non pōt in habitu ſuæ mentis ſtare: niſi amicos aliquos ſimiles
ſui admiſit: cum qbus uirtutes ſuas cōmunicet. Adiice núc q; oibus iter ſe uirtutibus amiticia eſt. Itaq; ꝓ
deſt q uirtutes alicuius ꝑtes ſui amat: amádumq; iuicē p̄ſtat. Similia delectāt utiq; ubi hōeſta ſunt & pro
bare: ac ꝓbari ſciunt. Etiá nunc ſapientis aium piti: mouere nemo alius pōt niſi hō. Quō ergo ad rōnem
mouēdá rōne opus eſt: ſic ut ut moueať rō pfecta: opus eſt rōne pfecta. Prodeſſe dicunť: & qa media nobis
largianť: pecuniá: gratiá: icolumitatē: alia in uſus uitæ chara aut neceſſaria. In his diceť ēt ſtultus ſapiēti ꝓ
deſſe. Prodeſſe āt ē aium ſcđum naturá mouere uirtute ſua: aut eius q mouebiť. Hoc nō ſine ipſius quoq;
q ꝓderit bono fiet. Neceſſe eſt enī alienā uirtutē exercendo: exerceat & ſuá. Sed ut remoueas iſta q̄ ad ſum
ma bōa ſunt: aut ſummoꝝ efficientia: nihilominus ꝓdeſſe iter ſe ſapientes poſſunt. Inuenire enī ſapiētem
ſapienti p ſe res exercenda eſt: qa natura bonum omne charꝝ eſt bono: & ſic qſq; cōciliať bono quéadmo
dū ſibi. Neceſſe eſt ex hac q̄ſtiōe argumenti cá in alterá tráſeá. Quæriť enī an deliberatus ſit ſapiens : an in
cōſilium aliquem aduocaturus? qđ facere illi neceſſarium eſt: cū ad hæc ciuilia & domeſtica uēiť: & ut ita
dicā: mortalia. In his ſic illi optus eſt alieno cōſilio: quō medico: quō gubernatori: quō aduocato: & litis or
diatori. Proderit ergo ſapiens aliq̄ndo ſapienti. Suadebit enī: ſed in illis quoq; magnis ac diuinis : ut dixi
mus cōiter hōeſta tractādo: & aio cogitatiōes miſcendo: utilis erit. Præterea ſecundum naturá eſt & ami
cos cōplecti: & amicoꝝ actu ſuo ꝓprioq; lætari. Ná niſi hoc fecerimus: ne uirtus qdē nobis ꝑmáebit: q̄ ex
ercendo ſenſu ualet. Virtus āt ſuadet p̄ſentia collocari: in futuꝝ cōſulere: deliberare: & itendere aium. Faci
lius itendet explicabitq;: q aliquem ſibi aſſumpſerit. Quærit itaq; aut pfectum uiꝝ: aut ꝓficientem uici
numq; pfecto. Proderit āt ille pfectus ſi cōſilium cōi prudentia iuuerit. Aiunt hoies plus in alieno nego
cio uidere initio. Hoc illis euenit: quos amor ſubexercea t. qbuſq; deſpectū utilitatis timor in piculis excu
tit. Incipiet ſape ſecutior: & extra moetum poſitus. Sed nihilominus q̄dá ſunt q̄ ēt ſapientes in alio q̄ i ſe di
ligētius uident. Præterea illud dulciſſimū eſt hōeſtiſſimū. Idem uelle atq; idē nolle ſapiēs ſapienti p̄ſtabit.
Egregiū opus pari iugo ducet: Perſolui qđ exegeras: quáq̄ i ordie reꝝ erat q̄s moralis phiæ uoluminibus
cōplectimur. Cogita qđ ſoleo freq̄nter tibi dicere. In iſtis nos nihil aliud q̄ aium exercere Totiés. n. illo re
uerton. Quid iſta me res iuuat? Fortiorē faciá: iuſtiorem: tempatiorem: nōdū exerceri uacat. Adhuc medi
co mihi opus eſt. Quid me poſces ſciētiá iutilē? Magna ꝓmiſiſti. Exige: uide dicebas itrepidū fore: Etiá ſi
cōtra me gladii micarēt: ēt ſi mucro tágeret iugulum. Dicebas ſecuꝝ fore: etiá ſi circa me flagrarent icen
dia: etiá ſi ſubitus turbo totá nauem meá mari repet: hác mihi p̄ſtatuꝝ uoluptatem ut gloriá cōtennam.
Poſtea docebis iplicita ſoluere: ambigua diſtinguere: obſcura pſpicere. Nunc doce qđ neceſſe eſt. Vale.

Epiſtola. cx. Nō optádos eē deos infeſtos malis. Et quō per retractā ſæpius philoſophiá: noticia boni &
mali neceſſarii & ſupuacui poſſit haberi. Et q; turpe eſt etiá in aqua eſt polenta ponere beatam uitam.

Xmomentáeo meo te ſaluto: & iubeo te habere mentem boná: hoc eſt ꝓpicios deos. Oēs quos hēt
e placatos & fauentes qſq; ſibi ſe ꝓpiciauit. Sepone in p̄ſentia q̄ quibuſdá placent. Vnicuiq; noſtrum
pedagogum dari deum nō qdem ordinariū: ſed hunc iferioris notæ. Ex hoꝝ numero quos Oui
dius ait: de plæbe deos. Ita tátū hoc ſepōas: uolo ut memineris maiores nr̄os: q crediderunt. Stoicos fuiſſe
Singulis enī & Geniū & Iunonem dederūt. Poſtea uidebimus an tátū diis uacet ut priuatoꝝ negocia ꝓcu
rarent. Interim illud ſcito: ſiue aſſignati ſumus: ſiue neglecti & fortunæ dati. Nulli te poſſe iplicari qcq̄ gra
uius: q̄ ſi imp̄catus fueris: ut ſe habeat iratū. ſed nō eſt q re cuiq̄ quem dignū pœna putaueris: optes ut inſe
ſtos deo habeat inquam etiam ſi uideť eoꝝ fauore ꝓduci. Adhibe diligentiam tuam: & intuere quid ſint
res noſtræ: non quid uocentur: & ſcies plura mala contingere nobis q̄ accidere. Quotiens calamitas enim

fœlicitatis est causa:& initium fuit quod calamitas uocabatur. Quoties magna gratulatione & accepta res gradū sibi struxit in præceps:& aliquē iam eminentē alleuauit:etiam nūc tanq̄ tibi adhuc staret. Vnde tu to cadunt:sed ipm illud cadere non habet in se mali quicq̄ si exitū spectes:ultra quē natura neminē deiecit. Prope est rerū oium terminus:prope ē inq̄ & illud unde fœlix eiicitur:& illud unde fœlix emittitur. Nos utraq̄ extēdimus:& longā spe ac mœtu facimus. Sed si sapis oīa humana cōditione metire simul:& quod gaudes:& quod times cōtrahe. Est āt tāti diu nihil gaudere neq̄ diu timere. Sed quare istuc malū astringor? Nō est qd qcq̄ timēdū putes. Vana sunt ista quæ nos mouēt:quæ attonitos habent. Nemo nostrū qd ueri esset:excussit:sed mœtū alter alteri tradidit. Nemo ausus est ad id quo pturbat accedere:& naturā ac bonū timoris sui nosse. Itaq̄ res falsa & inanis habet adhuc fidē:qa nō coarguitur:tanti putamus oculos itēdere. Iā apparebit q̄ breuia:q̄ incerta:q̄ tuta timeantur. Talis est animorū nostrorū cōfusio:qualis Lucretio uisa est. Nā ueluti pueri trepidāt:atq̄ oīa cæcis in tenebris metuūt. Ita nos in luce timemus. Quid ergo non omni puero stultiores sumus:qui in luce timemus. Sed falsū est Lucreti:nō timemus in luce.oia nobis fecimus tenebras:nihil uidēus neq̄d noceat:ne qd expediat.tota uita icursitamus:nec ob hoc resistimus:aut circūspectius pedē ponimus. Vides aūt qa sit furiosa res in tenebris Ipetus. At mehercule id agimus:ut reuocandi simus.& cū ignoremus quo feramur uelociter tamē lōgius illo quo itēdimus pseuerāus:sed lucescere si uelimus pōt. Vno aūt mō pōt:siqs hāc humanorū diuinorūq̄ noticiā scientiā acceperit. Si illa:se non pfuderit:sed infecerit:si eadē quāuis sciat retractauerit:& ad se sæpe retulerit. Si quæsierit quæ sint bona:q̄ sint mala. Quibus hoc sit falso nomē ascriptū. Si quæsierit de honestis:de turpibus:de prouidentia & iter hæc humāi igenii sagacitas:sistit pspicere:& ultra modū libet quo ferat:unde surrexit. In quem exitū tāta rerū uelocitas pperet. Ad hāc diuina cōteplatiōe abductū aium in sordida & humilia ptraxius:ut auaritiæ seruiret:ut relicto mundo terminisq̄ eius & dominis cūcta uersantibus terrā rimaret:& quæreret quid ex illa mali effoderet:nō cōtētus oblatis. Quicquid nobis bono futurū erat deus & parēs noster in pximo posuit. Nō expectauit inqsitionē nostrā:& ultro dedit nocitura altissime pressit:Nihil nisi de bonis quæri possumus. Ea qbus perimemus nolēte rerū natura & abscōdēte protulimus. Addiximus animū uoluptati:cui indulgere initiū omniū malorū est. Tradidimus ambitioni & famæ:cæteris æque uanis & inanibus. Quid ergo nūc te hortor ut facias? Nihil noui:nec enī nouis malis remedia quæruntur. Sed hoc primū ut tecū ipse despicias:qd sit necessariū:qd supuacuū. Necessaria tibi ubiq̄ occurrēt:supuacua & sp toto aio qrēda sunt. Nō est āt q̄ te nimis laudes:si cōtēpseris aureos lectos:& gemeā suppellectilē. Quæ ē enī uirtus? supuacua cōtemnere. Tunc te admirare cū cōtēpseris necessaria:nō magnā rē facis q̄ uiuere sine recto apparatu potes:q̄ nō desideras miliarios apros:nec linguas phœnicopterorū:& alia portēta luxuriæ. Iā tota aīalia fastidiētis:& certa membra ex singulis eligentis. Tunc te admirabor si nō cōtempseris ēt sordidum panē:si tibi psuaseris herbas. Vbi necesse est nō pecori tātum:sed homini nasci si scieris cacumina arborū explemētū esse uentris:in quē si pciosa cōgerimus:tāq̄ pcepta seruātem sine fastidio iplendus ē. Quid enim ad rem ptinet:qd accipiat pditurus:qcqd accepit? Delectāt te disposita:q̄ terra mariq̄ capiuntur. Alia ergo gratiora:si recētia pferunt ad mēsam:alia si diu pasta & coacta pinguescere fluunt:ac uix saginā cōtinent suā. Delectat te nitor horū arte qsitus. At mehercule ista solicite scrutata uarieq̄ cōdita:cum subierint uentrē:una atq̄ eadē fœditas occupauit. Vis ciborū uoluptatē cōtennere? Exitū specta. Attalum memini cum magna admiratiōe oium hæc dicere. Diu mihi inqt imposuere diuitiæ. Stupebā ubi aliqd ex illis alio atq̄ alio loco fulserā. Aestimabā similia esse q̄ laterent his q̄ ostenderent:sed in quodā apparatu uidi totas opes urbis celatas.& auro & argento:& his q̄ pcium auri argentiq̄ uicerunt:exqsitos colores & uestes ultra nō tātum nostrū:ultra finē hostium aduectas. Hinc puerorū pspicuos cultu atq̄ forma greges. Hinc fœminarū & alia q̄ res suas recognoscens summi impii fortuna ptulerat. Quid hoc est inq̄ aliud q̄ irrita cupiditas hominum p se incitata? Quid sibi uult ista pecuniæ pōpa? Ad discēdā auaritiā cōuenimus. At mehercule minus cupiditatis istinc effero:q̄ attuleram. Cōtempsi diuitias:nō qa supuacuæ:sed qa pusillæ sunt. Vidisti neq̄ intra paucas horas. Ille ordo quāuis lentus dispositusq̄ trāsierit:Hoc totā uitā nostrā occupauit:qd totum diē occupe nō potuit. Accessit illd quoq̄:tā supuacuæ mihi uisæ sunt habentibus q̄ fuerunt spectātibus. Hoc itaq̄ ipse mihi dico:quotiens tale aliqd pstrinxerit oculos meos:quotiens occurrit domus splendida:cohors culta seruorū:lectica formosis imposita colonibus. Quid miraris? qd stupes? Pōpa est:Ostenduntur istæ res nō possidentur:& dum placeāt trāseunt. Ad ueras potius te cōuerte diuitias.disce paruo esse cōtentus:& illā uocem magnus atq̄ animosus exclama. Habeāus aquā:habeāus polentā.Ioui ipsi de fœlicitate cōtrouersiā faciāus. Faciamus oro te etiā si ista defuerint. Turpe est beatā uitā in auro & argento reponere.æque turpe est in aqua & polenta. Quid ergo faciā si ista nō fuerunt? Quæris qd sit remedium inopiæ. Famē fames finit. Alioqn qd interest magna sint:an exigua:q̄ seruire te cogunt? Quid refert q̄ntum sit qd tibi possit negare fortuna? Hæcipsa aqua & polenta in alienum arbitrium cadit. Liber est āt:nō in quem parū licet fortunæ:sed in quem nihil. Ita est nihil desideres oportet:si uis Iouem puocare nihil desiderantem. Hæc nobis Attalus dixit:natura dixit omnibus. Quæ si uoles frequenter cogitare. Id agis ut sis fœlix:non ut uidearis:& ut tibi uidearis:non aliis. Vale.

Epistola.cxi. De uera philosophi magnitudine:quā sophismata,i.cauillationes pstare non possunt.

Quid uocentur latine sophismata quæsisti a me multi tētauerunt illi nomen ipōere. Nullū hæsit uidelicet:qa res ipsa nō recipiebat a nobis:nec in usu erat. Nomini quoq̄ repugnatū est. Aptissimū tamē uidetur mihi:quo Cicero usus ē:Cauillatiōes uocat:quibus quisq̄ se tradidit:qstiūculas qdē narras. Cæterū ad uitā nihil pficit:neq̄ fortior fit neq̄ tēperatior:neq̄ clarior. At ille qui philosophiam

In remediũ ſuũ exercuit:igẽs fit aĩo:plẽus fiduciæ:iexupabilis:& maior adeũti. Q̃d' in magnis euẽit mõti
bus:quoꝝ pceritas mĩus appet lõge ĩtuẽtibus. Cũ acceſſeris tũc mãifeſtũ ſit ꝙ in arduo ſumma ſint. Talis
enĩ mi Lucilli uerus & rebus nõ artiſiciis phũs. In ædito ſtat admirabilis:celſus magnitudinis ueræ. Nõ ex
urgit ĩ plãtas:nec ĩ ſũmis ãbulat digitis:eoꝝ more q̃ mẽdacio ſtaturã adiuuãt:lõgioreſq; q̃ ſunt uideri uo/
lũt. Cõtẽtus ẽ magnitudĩe ſua. Quid ni cõtẽtus ſit? Eouſq; creuiſſe quo manũ ſortũa nõ porrigit? Ergo &
ſupra hũana ẽ. Par ſibi ĩ oĩ ſtatu reꝝ:ſiue ſcđo curſu uita pcedit:ſiue fluctuat̃:& p aduerſa ac difficilia. Hãc
cõſtãtiã cauillatões iſtæ de qbus pauloante loq̃bar pſtare nõ poſſunt. Ludit iſtis aĩus:nõ pficit:& phiam a
faſtigio deducit ĩ planũ. Nec te phibuerĩ aliqñ iſta agere:ſed tũc cũ uoles nihil agere. Hoc tñ hẽt ĩ ſe peſſimũ:
dulcedinẽ q̃ndã ſui faciũt:& aĩum ſpecie ſubtilitatis iductũ tẽtãt morat̃. Cũ tanta reꝝ moles uocet:cũ uix
tota uita ſufficiat:ut hoc unũ diſcas:uitã cõtẽnere. Quid regere ĩ ꝗs ſolã opus ẽ. Nã nemo illã bñ rexit:niſi q
cõtẽpſerat. Vale. Epiſtola.cxii. Vitẽs exeſæ uitis exẽplo oſtẽdit ĩueterati igẽii prauitatẽ fore iemẽdabilẽ.

Vpio mehercule amicũ tuũ formari:ut deſideras & iſtitui:ſed ualde durus capit̃:imo potius qđ ẽ
c moleſtius mobilis ualde capit̃:& cõſuetudĩe mala ac diutina fractus. Volo tibi ex nr̃o artificio ex
emplũ referre. Nõ q̃libet iſitionẽ uitis patit̃:ſi uetus & exeſa ẽ:& ſi ĩfirma graciliſq; aut nõ recipiet
ſurculũ aut nõ alet:nec applicabit ſibi:nec q̃litatẽ eius utrãq; trãſibit. Itaq; ſolẽus ſupra terrã pcidere:ut ſi
nõ reſpõderit:tẽtari poſſit ſcđa fortũa:& iteꝝ repetita ĩfra terrã iſerat̃. Hic de quo ſcribis & mãdas:nõ hẽt
uires. Indulſit ſimul uitiis:& emarcuit:& idutuit. Nõ põt recipe rõnẽ:nõ põt nutrire. At cupit ipẽ:noli cre
dere. Nõ dico illũ mẽtiri tibi:putat ſe cupe. Stomachũ illi fecit luxuria. Cito ei redibit in gratiã. Sed dicit
ſe offendi uita ſua. Nõ negauerim. Quis eni nõ offendit̃? Hoĩes uitã ſuã & amãt ſimul & oderunt: Tunc
itaq; de illo feramus ſnĩam:cũ fidẽ nobis fecerit:iuiſam iã ſibi eẽ luxuriã. Nũc illis male cõuenit. Vale.

Incipit liber uigeſimus. Epiſtola.cxiii. Dialectice diſputat per multa incõuenientia uirtutes non eſſe
animalia. De morali fortitudine:iuſtitia:doctrinam inſerens.

Eſideras tibi ſcribi a me qđ ſentiã de hac q̃one iactata ap̃ nr̃os. An iuſtitia an fortitudo:pru
dẽtia cæteræq; uirtutes aĩalia ſint. Hac ſubtilitate efficius Lucilli clariſſime. Vt exercere in
geniũ ĩter irrita uideremur:& diſputatõibus nihil pfuturis ociũ terere. Faciã qđ deſideras:
& qđ nr̃is uideat̃ exponã. Sed me ĩ alia ſnĩa pfiteor. Puto q̃dã eẽ q̃ decẽt phecaſiatum:pallia
tũq;. Quæ ſint ergo q̃ antiquos mouerit:dicã. Aĩum cõſtat aĩal eẽ:cũ ipſe efficiatur ſimus
aĩalia:& cũ ab illo aĩalia nomẽ hoc traxerit. Virtus ãt nihil aliud ẽ q̃ aĩus quodãmõ ſe ha/
bẽs:ergo aĩal ẽ. Deide uirtus agit aliqđ. Agi ãt aliqđ ſine ipetu põt. Si ipetũ hẽt q nulli ẽ:niſi aĩal:aĩal eſt. Si
aĩal ẽ inq̃t uirtus:hẽt ipam uirtutẽ. Quid ni? hẽt ſeipſam. Quõ ſapiẽs oĩa p uirtutẽ gerit:ſic uirtus p ſe. Er
go inq̃t & oẽs artes aĩalia ſunt. & oĩa q̃ cogitãus quæq; mẽte cõplectimur. Seq̃t ut multa aĩaliũ milia habi/
tẽt in his anguſtiis pectoris:& ſinguli multa ſimus aĩalia:aut multa hẽamus aĩalia. Quæris qđ aduerſarius
iſtis rñdeat? Vnaq̃q; res ex iſtis aĩal erit:multa aĩalia nõ erũt. Quare? Dicã ſi mihi accõmodaueris ſubtili/
tatẽ & itẽtionẽ tuã. Sigula aĩalia ſingulas debẽt hr̃e ſbãs. Iſta oĩa unũ aĩum hẽt. Itaq; ſingula eſſe poſſunt:
multa eẽ nõ pñt. Ergo & aĩal ſum & hõ:nõ tñ duos eẽ dices nos. Quare? q̃a ſepari eẽ debẽt. Itaq; dico alter
ab altero debet eẽ deductus:ut duo ſint. Quicqđ ĩ unũ multiplex ẽ:ſub unã cadit naturã. Itaq; unũ ẽ ut aĩ/
us meus aĩal ẽ:& ego aĩal ſum:duo tñ nõ ſumus. Quare? q̃a aĩus mei ps ẽ:tũc aliqđ p ſe nũerabit̃:cũ per ſe
ſtabit. Vbi uero alterius mẽbrũ erit nõ poterit uideri aliud. Quare? Dicã:q̃a qđ aliđ ẽ ſuũ oportet eẽ:& p/
priũ:& totũ:& ĩtra ſe abſolutũ. Ego in alia eẽ me ſnĩa pfeſſus ſum. Nõ.n.tãtũ uirtutes aĩalia erũt:ſi hoc re
cipit̃. Sed oppoſita quoq; illis uitia & affectus:tãq̃ ira:timor:luctus ſuſpitio. ultra res iſta pcedet. Oẽs ſnĩæ:
oẽs cogitatiões aĩalia erũt:qđ nullo mõ recipiẽdũ ẽ. Nõ.n.q̃cqđ ab hoĩe ſit hõ ẽ. Iuſtitia qđ ẽ iq̃t? Aĩus quo
dãmõ ſe habẽs. Itaq; ſi aĩus aĩal ẽ:& iuſtitia. Minime. Hæc.n.hitus aĩ ẽ:& q̃dã uis. Idẽ aĩus ĩ uarias figuras
cõuertit̃:& nõ totiẽs aĩal aliud ẽ quotiẽs aliđ facit:nec aliud qđ fit ab aĩo aĩal ẽ. Iuſtitia animal ẽ:fortitudo:
ſic cæteræ uirtutes. Vtrũ deſinẽt aĩalia eẽ ſubinde:aut rurſus icipiũt:aut ſp ſunt. Deſinere uirtutes nõ poſ/
ſunt. ergo multa aĩalia:imo innũerabilia in hoc aĩo uerſant̃. Nõ ſunt inq̃t multa: q̃a ex uno religata ſunt
& ptes unius ac mẽbra ſunt. Talẽ ergo faciẽ aĩ nobis pponimus:q̃lis ẽ hydræ multa habẽtis capita:quoꝝ
unũquodq; p ſe pugnat:p ſe nocet. Atq; nullũ ex illis capitibus aĩal ẽ:ſed animalis caput. Cæteꝝ ipa unum
aĩal ẽ. Nẽo ĩ Chimæra leonẽ eẽ animal dixit:aut draconẽ. Hæ ptes erãt eius:ptes eius nõ ſunt aĩalia. Quid
ẽ qđ colligas iuſtitiã animal eẽ. Agit inq̃t aliqđ & pdeſt:ĩpetũ hẽt ſed animi. Oẽ animal dõec moriat̃ hõ ẽ.
Idẽ qđ cœpit hõ dõec moriat̃ hõ eſt. Equus:canis:trãſire in aliud nõ põt. Iuſtitia.i.animus quodãmõ ſe ha
bẽs animal ẽ. Credãus deinde:animal ẽ fortitudo.i.animus quodãmõ ſe habẽs. Quis animus? ille q mõ in
iuſtitia erat:tenet̃ in priore animali:in aliud animal ei trãſire nõ licet. In eo illi in quo primũ eẽ cœpit:pſe/
uerãdũ ẽ. Præterea unus animus duoꝝ animaliũ eẽ nõ põt:multo minus pluriũ. Si iuſtitia:fortitudo:tẽ/
perãtia. cæteræq; uirtutes aĩalia ſunt:quõ unũ aĩum hẽbũt. Singulos hẽant oportet:aut nõ ſunt aĩalia. Nõ
põt unũ corpus pluriũ aĩaliũ eẽ. hoc & ipſi fatent̃. Iuſtitiæ qđ eſt corpus animus. fortitudinis qđ ẽ corpus.
Idẽ animus. Atq; unũ corpus eſſe duoꝝ animaliũ nõ põt. Sed idẽ animus inq̃t iuſtitiæ habitum induit:&
fortitudinis & temperãtiæ. Hoc fieri poſſet:ſi quo tẽpore iuſtitia eſſet:fortitudo nõ eſſet. Quo tempore
fortitudo eſſet:tẽperantia nõ eſſet. Nũc uero oẽs uirtutes ſimul ſunt. Iſta quõ erunt:ſingula animalia cum
unus animus ſit? Quis plus q̃ unũ animal nõ poteſt facere. Deniq; nullũ animal pars eſt alterius aĩalis. Iu
ſtitia autẽ pars eſt animi. nõ eſt ergo aĩal. Videor mihi in re cõfeſſa pdere operã. Magis eni idignãdum de
iſto:q̃ diſputãdũ eſt. Nullũ aĩal alterius pars eſt. Circũſpice oĩum corpora:nulli nõ & color pprius eſt:& fi
gura ſua:& magnitudo ĩter cætera ppter quæ mirabile diuini artificis igeniũ ẽ. Hoc quoq; exiſtio:& ꝙ in

tanta copia rerum:nūq̄ in idē icidit. Et iā quæ similia uident̄ cū cōtuleris diuersa sunt:tot fecit genera filiorum nullū nō sua ꝓprietate signatū. Tot aīalia:nullius multitudo cū altero cōuenit:utiq; aliqd interest. Exigit a se:ut quæ alia erāt & dissimilia eēnt & iparia. Virtutes ut dicitis oēs pares sunt ergo nō sunt aīalia. Nullū nō aīal p se aliqd agit. Virtus āt p se nihil agit:sed cū hoīe. Oīa aīalia aut rōnalia sunt ut hoīes:ut dii. Aut irrōnalia ut pecora. Virtutes quoq; rōnales sunt.atq nec hoīes sunt nec dii.ergo nō sunt aīalia. Oē rōnale aīal nihil agit:nisi primū specie alicuius rei irritatū ē:deide ipetū cœpit:deide assentio cōfirmauit hūc ipetum Quid sit assentio dicā. Oportet me ambulare:tūc demū ambulo cū hoc mihi dixi & approbaui hāc opinionē meā oportet me sedere:tūc demū sedeo. hoc assentio i uirtute nō ē. Puta enī prudētiā eē quō assentiet. Oportet me ambulare:hoc natura nō ꝑcipit. prudētia.n. cuius ē ꝓspicit:nō sibi. Nam hæc ambulare pōt:nec sedere.ergo assensionē nō hēt. Quod assentionē nō hēt rōnale aīal nō ē. Virtus si aīal ē:rōnale est. Rōnale āt nō est. Ergo nec aīal. Si uirtus aīal est. Virtus aūt bonū est. Oē bonū aīal est. Hoc nostri fatētur. Patrē seruare bonū est:& sniam prudēter i senatu dicere bonū est:& iuste decernere bonū est. Ergo & patrē seruare aīal ē:& prudētiā dicere aīal est. Eousq; res exegit:ut risum tenere nō possis. Prudēter tacere bonū est. Ita & tacere & cœnare aīal est. Ergo mehercule titilare nō desinā:& ludos mihi ex istis subtilibus ieptiis facere. Iustitia & fortitudo si aīal sunt:certe terrestria sunt. Oē aīal terrestre alget:esurit:sitit. Ergo iustitia alget:fortitudo esurit:clemēta sitit. Quid porro nō iterrogabo illos quā figurā habeāt ista aīalia:hominis an eq:an feræ? Si rotūdā illis i qlē deus dederit eis formā? Quærā an & auaritia & luxuria & clemētia æq rotūdæ sunt. Sūt.n.& ipæ aīalia:si has quoq; redūdauerit? Etiā nūc iterrogabo an prudēs ambulatio aīal sit:nec eē cōsiteant̄? Deide dicāt ambulationē eē aīal:& qdē rotūdū. Ne putes āt primū ex nr̄is nō ex ꝓscripto loq:sed meæ sniæ eē iter Cleātē & discipulū eius Chrysippū. Nō cōueīt q̄ sit ambulatio. Cleantes ait spiritū eē a pricipali usq; i pedes pmissum. Chrysippus ipm pricipale qd̓ ē. Ergo cur nō ipius Chrysippi exēplo sibi qsq; se uidicet? Et ista tot aīalia quot mūdus ipe nō pōt cape derideat. Nō sunt igt uirtutes multa aīalia:& tū aīalia sunt. Nā quēadmodū aliqs & poeta ē & orator:& tī unus. sic uirtutes istæ aīalia sunt:sed multa nō sunt. Idē ē aīus:& iustus:& prudēs:& fortis. At singulæ uirtutes quodāmō se hēnt. Sublata cōuenit nobis. Nā & ego iterī fateor aīum aīal eē. Postea uisurus q̄ de ista resniam ferā. Actōes eius aīalia eē nego. Alioqn & oīa uerba erūt aīalia & oēs uersus. Nā si sermo prudēs bonū ē:bonū āt oē aīal est. Prudēs uersus bonū ē. bonū āt oē aīal est. Versus ergo aīal est. Itaq; arma uirūq; cano aīal ē: qd̓ nō possunt rotūdū dicere:cū sex pedes habeat. Textoriū ings totū mehercule istud qd̓ cum maxime agit̄ dissilio risu. Cū mihi ꝓpono solœcismū aīal eē:& babarismū:& syllogismum:& aptās illis facies tanq̄ pictor assigno. Hæc disputāus:& tractis supciliis frōte rigorosa. Nō possunt hoc loco dicere illud Celianū:O tristes ieptias ridiculæ sunt. Quin itaq; potius aliqd utile nobis:ac salutare tractamus:& q̄rimus quō ad uirtutes uenire possumus:q̄ nos ad illas uia adducat. Doce me nō an fortitudo aīal:sed nullū aīal fœlix eē sine fortitudie:nisi cōtra fortuita cōualuit:& oēs casus anteq̄ exciperet meditādo prædomuit. Quid ē fortitudo? Munimētū humanæ ibecillitatis iexpugnabile. Quod q circōdedit sibi securus in hac uitæ obsidiōe ꝑdurat. Vtit̄ enī suis uiribus:suis telis. Hoc loco tibi Possidōii nostri sentētiā referre uolo. Nō ē qd̓ nunq̄ fortūæ armis putas eē te tutū. Tutis pugna cōtra ipsam fortunā. nō armat itaq; cōtra hostes:instructi cōtra ipam iermes sunt. Alexāder qdē Persas & hyrcanos & Indos:& qcqd gentiū usq; in oceanū extēdit oriens uastabat:fugabatq;. Sed ipse mō occiso amico:mō amisso iacebit in tenebris:alias scelus:alias desideriū suū mœrens uictor tot regū atq; populorum iræ tristitiæq; succubuit. Id oīum ægerat:ut oīa potius haberet in ꝓtātē q̄ affectus. O q̄ magis hoīes erroribus:tenent̄:qbus dominādi trās maria cupiūt ꝑmittere fœlicissimosq; se iudicāt:si multas pro milite ꝓuicias obtinēt:& nouas ueteribus adiugūt:ignari q̄ sit illud igens parum q̄ regnū. Impare sibi maximū iperiū est. Doceat me q̄ sacra res sit iustitia:alienū bonū spectans:nihil ex se petēs nisi usum suū. Nihil sit illi:cū ambitione:fama q;. Sibi placeat. Hæc ante oīa sibi qsq; persuadet. Me iustū esse gratis oportet. Parum est adhuc illud:ꝑsuadeat sibi me in hāc pulcherrimā uirtutē:ultro āt ipendere iubent̄. Tota cogitatio priuatis cōmodis q̄ lōgissime aduersa sit. Nō est qd̓ spectes:qd̓ sit iustæ rei præmium:maius in iusto est. Illud adhuc tibi affige. qd̓ paulo ante dicebā, nihil ad rē ptinet:q̄ multi æqtatē tuā nouerit. Qui uirtutē suā publicari uult:non uirtuti laborat:sed gloriæ. Non uis esse iustus sine gloria. At mehercules sæpe iustus esse debebit cū ifamia. Et tūc si sapis:mala opinio bene parta delectet. Vale.

Epistola. xciiii. De multiplici uarietate uitiosæ orationis. Et pro qualitate animi dicentes eius informat̄ oratio. Vbi contra luxuriam succincte declinat.

q

Vare quibusdā tpibus prouenerit corrupti generis orō quæris:& quō i quædā uitia iclinatio igeniorum facta sit:ut aliq̄ndo inflata explicatio uigeret:aliquando infracta & in morem cantici ducta? Quare alias sensus audaces:& fides egressi placuerint:alias abruptæ sentētiæ:& suspitiosæ:in quibus plus intelligendū est q̄ audiēdū? Quare aliqua ætas fuerit quæ translationis iure uteret̄ iuerecunde? Hoc qd̓ audire uulgo soles:qd̓ apud Græcos in ꝓuerbiū esset. Talis hoībus fuit orō q̄lis uita. Quēadmodū āt uniuscuiusq; actio dicēdi similis ē:sic gēus dicēdi aliqū mutat publicos mores. Sic disciplia ciuitatis laborauit:& se in delitias dedit. Argumētū ē luxuriæ publicæ orōnis lasciuia:si mō nō i uno aut in altero fuit:si approbata ē & recepta. Nō pōt alius eē igēio:alius aīo color. Sic ille sanus ē:si cōpositus:grauis:tēperās:igēiū quoq; siccū ac sobriū ē. Illo uitiato:hoc quoq; afflat̄. Nō uides si aīus elāguet:trahi mēbra:& pigre moueri pedes? si ille effœmiatus ē i ipo icessu appere molliciā:si ille acer ē & uelox:& cōcitari gradū. Si fuerit:ut qd̓ furori simile ē irascat̄:turbatū eē corpis motū:nec iri. sed fieri. Quāto hoc magis accedere igēio putas qd̓ totū aīo ꝑmixtū ē? Ab illo fingit̄:illi paret. Inde legem petit. Quō Mecœnas uix erit notius est:

q̃ ut narrari nũc debeat. Quõ ãbulauerit: q̃ delicatus fuerit: q̃ cupit uideri: q̃ uitia sua latere uoluerit. Quid
ergo? Nõ oꝛo eius æque soluta est: q̃ ipse distictus? Nõ rã isignita illius uerba sunt: q̃ cultus: q̃ comitatus: q̃
domus: q̃ uoxor. Magni igenii uir fuerat: si illd̃ ægisset uia rectiore: si nõ uitasset itelligi: si nõ ẽt i oꝛone dif
flueret. Videbis itaq; eloq̃ntiã ebrii hois iuolutã: & errãtẽ: & licẽtiæ plenã. Mecœnas i cultu suo. Quid tur
pius oẽ: siluisq; ripa comãtibus? Vide ut alueũ lyntribus arent: uersoq; uado remittat hortos. Quid siqs
femine cirro crispat & labris colũbaẽ. Incipitq; suspirãs: ut ceruice lassa fanant: ne mori tyrãni: irremedia
bilis factio rimanẽ: epulis lagænaq; tẽtãt domos: & sæpe mortẽ exigũt. Geniũ festo uix suo testẽ: tenuisue
cærei sila & crepacẽ molẽ. Focũ mr̃ aut uxor iuestiunt. Nõ stati hæc cũ legeris hoc tibi occurret hũc esse q
solutis tunicis i urbe semp incesserit. Nã ẽt cũ absentibus partibus Cæsaris fungereẽ: signũ a districto pete
baẽ. Hũc eẽ q tribunali i rostris: in oi publico cœtu sic apparuerit: ut pallio uelareẽ caput exclusis utriq; au
ribus nõ alter q̃ in nũmo diuites fugitiui solẽt. Hũc eẽ cui tũc maxĩe ciuilibus bellis strepẽtibus & solicita
urbe & armata. Comitatus hic fuerit i publico. Spadões duo: magis duo tũ uiri q̃ ipe. Hũc eẽ q uxorẽ milli
es duxit: cũ unã habuerit. Hæc uerba tã iprobe structa: tũc tã negligẽter abiecta: tã cõtra cõsuetudinẽ oium
posita: ostẽdunt mores quoq; nõ minus nouos & prauos & singulares fuisse. Maxĩa laus illi tribuiẽ mãsue
tudinis. pepcit gladio: sanguĩe abstinuit: nec ulla alia re qd̃ posset q̃ licẽtia ostẽdit. Hãc ipsam laudẽ suã cor
rupit: istis oꝛonis portẽtuosissimæ delitiis. Apparet. n. mollẽ fuisse nõ mitẽ. Hæc istæ ambages cõpositiõis
hæc uerba trãsuersa: hæc sensus mihi magni qdẽ sæpe: sed eneruati dũ exeũt: cuius mãifestũ faciẽt. motũ il
li fœlicitate nimia capit: qd̃ uitiũ hois eẽ: interdũ tpis solet. Vbi luxuriã latæ fœlicitatis fudit: luxus primũ
corpoꝝ esse. diligẽtior icœpti. Deĩ de supellectili laboraẽ: deĩde in ipas domos ipediẽ cura: ut in laxitatẽ ru
ris excurrãt: ut parietes adiectis trãs maria marmoribus fulgeãt: ut tecta uarienẽ auro: ut lacunaribus paui
mẽtoꝝ respõdeat nitor: deĩde ad cœnas lautitia trãsfereẽ: & illic cõmẽdatio ex nouitate: & soliti ordinis cõ
mutatiõe captaẽ: ut ea q̃q; includere solent: cœna pria ponanẽ: ut q̃ aduenientibus dabanẽ: exeuntibus dẽẽ.
Cum assueuit aĩus fastidire q̃ ex more sunt: & illi & ꝓ sordidis solita sunt: & iã in oꝛone qd̃ nouũ est q̃rit: &
mõ antiq̃ uerba: atq; exoleta reuocat: & ꝓfert: mõ fingit: & ignota deflectit: mõ id qd̃ nup increpuit: ꝓ cul
tu habeẽ. Audax trãslatio ac freq̃ns. Sunt q sensus ꝑcidãt: & hoc grãm sperent si snĩa ppenderint: & audien
ti suspitionẽ sui fecerint. Sũt q illo detineãt: & porrigãt. Sũt q nõ usq; ad uitiũ accedãt. Necesse est. n. hoc fa
ceẽ: aliqd grãde tẽtãti: sed q ipum uitiũ amẽt. Itaq; ubicũq; uideris oꝛonẽ corruptã placeẽ: ibi mores quoq;
a recto desciuisse: nõ erit dubium. Quõ cõuiuioꝝ luxuria: quõ uestiũ ægre ciuitatis idicia sunt: sic oꝛonis
licẽtia: si mõ freq̃ns est: oĩdit aĩos quoq; a qbus uerba exeũt ꝑcidisse. Mirari qdẽ nõ debes: corrupta excipi:
nõ tãtũ a corõa sordidiore: sed ab hac turba quoq; cultiore. Togis inter se isti. n. nõ iudiciis distãt. Hoc ma
gis mirari potes: q; nõ tãtum uitiosa sed uitia laudenẽ. Nã illd̃ semp factum est. Nullũ sine uenia placuit in
geniũ. Da mihi quẽcũq; uis magni nois uirũ. Dicã qd illi ætas sua ignorauerit: qd i illo sciẽs dissimulauerit
Multos. n. dabo qbus uitia non nocuerunt: quosdã qbus ꝓfuerunt. Dabo inq̃ maximæ famæ: & inter mi
rãda ꝓpositos: quos siqs corrigit: delet. Sic. n. uitia uirtutibus immissa sunt ut illas secũ tractura sint. Adii
ce nũc: q; oꝛo certã regulã nõ hẽt. Cõsuetudo illã ciuitatis: q̃ nunq̃ in eodẽ diu stetit uersat. Multi ex alieno
sæculo petunt uerba. Duodecĩ tabulas loquunẽ. Gracchus illis & Crassus & Curio nimis culti & recentes
sunt. Ad Appiũ usq; ad Coruscanũ redeunt. qdã cõtra: dũ nihil nisi tritũ & usitatũ uolũt: in sordes incidũt.
Vtrũq; diuerso gñe corruptũ ẽ: tã mehercules q̃ nollẽt splẽdidis uti: ac sonãtibus: ac poeticis: necessaria atq;
in usu posita uitare. Tã hũc dicã peccare: q̃ illũ. Alter se iusto plus colit. Alter se iusto plus negligit. Ille & cru
ra hic nec alas qdẽ uellit. Ad cõpositionẽ trãseamus. quot gña tibi dabo in hac qbus peccẽ. Quidã ꝑfractã
& asperã ꝓbant: disturbant de industria siqd placidius effluxit: nolũt sine salebra eẽ iũcturã uirilẽ putãt &
fortem: q̃ ãt in æq̃litate ꝑcutiat. Quorũdã nõ ẽ cõpositio: modulatio ẽ: adeo plaudiẽ. Quid de illa loq̃r in q̃
uerba differunẽ? & diu expectata uix ad clausulas redeunt. Quia i exitu lẽta: q̃lis Cicerõis ẽ deuexa: & mol
liter detinẽs: nec aliter q̃ solẽt: ad morẽ suũ pedẽq; ridẽs. Nõ tãtum in gñe sniaꝝ uitiũ ẽ. Si ãt pusillæ sunt:
& pueriles: aut iprobæ: & plus ausæ q̃ pudore saluo licet: si floridæ sunt: & nimis dulces: si in uanũ exeunt
& sine affectu nihil ãplius q̃ sonãt. Hæc uitia unus aliqs inducit: sub quo tunc eloq̃ntia ẽ. Cæteri imitãẽ: &
alter alteri tradũt. Sic Salustio uegẽte ãputatæ sniæ & uerba ante expectatũ cadẽtia: & obscura breuitas fue
re ꝓ cultu. Arũtius uir raræ frugalitatis: q historias belli punici scripsit: fuit Salustianus: & in illd̃ genus: ni
tens est ap̃ Salustiũ exercitũ argento fecit. i. pecunia parauit. Hoc arũtius amare cœpit. Posuit illd̃ oibus pa
ginis. Dicit quodã loco fugã nr̃is facere. Alio loco Hiero rex Syracusanoꝝ bellũ fecit. Et alio loco q̃ audita
Panormitanos debere Rõanis facere. Gustum tibi dare uolui. Totus his cõtexiẽ liber. Quæ ap̃ Salustium
raræ fuerunt: ap̃ hunc crebra sunt: & pœne cõtinua: nec sine cã. ille. n. in hæc incidebat. At ille illa q̃rebat. Vi
des ãt qd sequaẽ: ubi alicui uitiũ ꝓ exẽplo est? Dixit Salu. aliqs hyemãtibus. Arũtius in prio lib. belli puni
ci ait. Repẽte hyemauit tẽpestas. & alio loco: cũ dicere uellet frigidũ annũ fuisse ait. Totus hyemauit annus
& alio loco: Inde sexaginta onerarias leues ꝑter militẽ: & necessarios nautaꝝ hyemãtes aq̃lõe misit. Nõ de
sinit oibus locis: hoc uerbũ infulcire. Quodã loco Salu. dicit. Inter arma ciuilia eq bõi famas petit. Arũtius
nõ tẽpauit quominus prĩo stati libro poneret ingẽtes eẽ famas de Regulo. Hæc ergo & huiusmõi uitia: q̃
alicui impssit imitatio: nõ sunt iudicia luxuriæ: nec aĩ corrupti. Propria. n. esse debẽt: & ex ipo nata: ex qbus
tu existimes alicuius affectus. Iracundi hõis iracũda oꝛo ẽ. Cõmoti nimis incitata: delicata: tenera: & fluxa.
Quod uides istos seq: q aut uellũt barbã: aut itelligũt: q labra pssius tõdẽt: & abradũt: seruata & submissa
cætera pte: q lacernas coloris iprobi sumũt: q plucẽtẽ togã. Qui uolũt facere qcq̃: qd̃ hoium oculis transire
liceat: irritãt illos: & in se auertunt. Nolunt uel repħendi dum cõspici. Talis est oꝛo Mecœnatis omniumq;

aliorum q nõ casu errãt:sed sciẽtes:uolẽtesq; hoc a magno ai malo orit.Quõ in uino nõ ante ligua titubat q̃
mẽs cessit oneri:& inclinata uel ꝑdita est.Ita ista oro:qd aliud q̃ ebrietas?Nulli molesta est.nisi aius labat.
Iõ ille curet:ab illo sensus:ab illo uerba exeũt:ab illo nobis est habitus:uultus:icessus.Ille sano ac ualente:
oro quoq; robusta fortis uirilis est.Si ille ꝓcubuit:& cã sequunt ruinam.Rege incolumi mẽs oibus una ẽ:
amisso rupe sidẽ.Rex nr̃ est aius.Hoc incolumi cætera manẽt:in officio parẽt:obtẽperãt.Cũ ille paulũ ua-
cillauit:simul dubitãt.Cũ uero cessit uoluptati:artes quoq; eius:actusq; mercẽt:& ois ex languido fluxeq;
conatus ẽ.Quoniã hac similitudie usus sum:pseuerabo.Aius nr̃ mõ rex est:mõ Tyrãnus.Rex cum hone-
sta intuit.Salutẽ sibi cõmissi corporis curat:& nihil iperar turpe:nihil sordidũ.Vbi uero nõ ipotens:cupi-
dus delicatus est:trãsit i nomẽ detestabile ac dirum:& fit tyrãnus.Tũc illũ exciprũt affectus ipotẽtes istantq;
q initio qdẽ gaudẽt:ut solet populus largitiõe nocitura frustra plenus:& q̃ nõ põt haurire cõtractat.Cum
uero magis ac magis uires morbus excedit.& in medullas neruosq; descẽdere delitiæ cõspectũ eorum: qbus
se nimia auiditate inutilẽ reddidit lætus prorsus uoluptatibus:hẽt alienarum spectaculũ subministrator li-
bidinũ:restisq;:q̃rum sibi usum igerẽdo abstulit.Nã nec illi tã gratũ ẽ abũdare iucũdis:q firmũ ad qđ nõ oẽ
illum apparatum p gulã uẽtrẽq; trãsmittit.Nõ cũ oi exoletorum:fœminarũq; turba conuolutat.Meretq; q;
magna pars suæ fœlicitatis exclusa:corpis angustiis cessat.Nunqd.n.mi Lucilli hoc furor est:q; nẽo nr̃um
mortalẽ se cogitat?q; nemo ĩbecillũ in illo?q; nemo nr̃um unũ eẽ se cogitat?Aspice culinas nr̃as:& cõuer-
santes iter tot ignes coquos nr̃os.Vnum uideri putas uentrẽ:cui tãto tumultu cõparat cibus.Aspice uete-
raria nr̃a & plena multorum sæculorum uindemiis horrea.Vnum putas uideri uentrẽ:cui tot cõsulum:regio-
nũq; uina cludunt.Aspice quot locis uertat terra:quot milia colonorum arent fodiãt.Vnum putas uideri uẽ-
trẽ:cui & Sicilia:& in Africa serit.Sani erimus:& modica cõcupiscemus:si unusqsq; se numeret:metiat si-
mul corpus.Sciat quẽ nec multum cape nec diu posse.Nihil tã æque tibi ꝓfuerit ad temperantiã oium re-
rum:q̃ freqns cogitatio breuis æui:& huius incerti.Quicquid facies respice ad mortẽ. Vale.

Incipit liber uigesimusprimus. Epistola.cxv.Quod sapientẽ nõ decet orõnis solicita cõcinnitas.:de
pulchritudine animi:& q; oium hic nõ solida:sed bracteata & sicta fœlicitas est.

Nimis anxiũ esse te circa uerba & cõpositionẽ mi Lucilli nolo.Habeo maiora q̃ cures:q quæ
scribas.Nõ quẽadmodũ:& hocipsum non ut scribas:sed ut sentias:ut illa q̃ senseris magis
applices tibi & uelut signes.Cuiuscũq; orõnẽ uideris solicitã & politã: scito aium quoq; ĩ-
mius eẽ pusillis occupatũ.Magnus ille:remissus loqt:& securius.Quæcũq; dicit plus ha-
bẽt fiduciæ q̃ curiæ.Nosti cõplures iuuenes barba & coma nitidos:de capsula totos: nihil
ab illis spaueris forte:nihil solidũ.Oro cultus ai ẽ.Si circũtũsa ẽ & fucata & mãufacta:ostẽ-
dit illũ quoq; nõ eẽ sincerum & hr̃e aliqd fracti.Nõ ẽ ornamẽtũ uirile cõcinitas.Si nobis aium boni uiri lice-
ret ĩspicere.O q̃ pulchrã faciẽ:q̃ sanctã:q̃ ex magnifico:placidoq; fulgẽtẽ uideremus.Hic iusticia:illic forti-
tudie:hic tempantia:prudentiaq; lucẽtibus.Præter has frugalitas:& cõtinua:& tolerãtia:& libertas: comi-
tasq;.Et qs credat in hoie rerum humãitas bonũ:splendorẽq; illi suũ effunderent.Tũc ꝓuidentia:cũ elegãtia:
& ex istis magnanimitas eminẽtissima.Quãtũ dii bõi decoris illi:q̃tũ põderis:grauitatisq; adderẽt:qta eẽt
cũ grã auctoritas.Nemo illũ amabilẽ:q nõ simul uenerabilẽ diceret.Siqs uiderit hãc faciẽ altiorẽ fulgentio-
rẽq;:q̃ cerni iter hũana cõsueuit.Nõne uelut numinis occursu obstupefactus resistat?Et ut fas sit uidisse ta-
citus ꝓcet.Tũ euocãtẽ ipam uultus benignitate ꝓductus:adoret ac supplicet:& diu cõtẽplatus multũ extã-
tẽ supraq; mẽsurã solitorum:iter nos aspici elatã oculis mite qddã.sed nihiloĩus uiuido igne flagrãtibus.Tũc
demũ illã Vir.nr̃i uocẽ uerens atq; attõitus emittat.O q̃ te memorẽ uirgo.Nãq; hađ tibi uultus mortalis:
nec uox hoiem sonat.Sis fœlix nr̃umq; leues q̃cunq; laborẽ.Aderit:leuabitq; si colere eã uoluerimus.Co-
lit ãt nõ taurorum opimis corpibus cõtrucidatis:nec auro argẽtoq; suspẽso:nec i thesauro stipe ĩsusa: sed pia
& recta uolũtate.Nẽo inq̃ amore eius arderet:si nobis illã uideri cõtigeret.Nũc.n.multa obsigillãt: & aciẽ
nr̃am:aut splẽdore nimio repcuciũt:aut obscur retinẽt.Sed q̃madmodũ uisus oculorum qbusdã medicamẽ-
tis acui solet & repugnari.Sic & nos: si aciẽ ai liberare ĩpedimẽtis uoluerimus:poterimus pſicere uirtutẽ:
ẽt obruptã corpe:ẽt pauptate apposita:& hũilitate:& ĩsamia obiacẽtibus.Cernemus inq̃ pulchritudinem
illã:q̃uis sordido obtectã:rursus æque maliciã & erũnosi ai ueternũ pſpiciemus:q̃uis multis circa diuitiarum
radiãtiũ splẽdor ĩpediat:& ĩtuẽtẽ:hic honorum:illic magnorum pt̃ãtũ falsa lux uerberet.Tũc intelliget nobis li-
cebit:q̃ cõtẽnẽda miremur:simillimi pueris qbus oẽ ludicrum in p̃cio ẽ.Parẽtibus:qppe nec minus fr̃ibus p̃-
fert:puo ære ẽpta mobilia.Quid ergo iter nos & illos itereſt?Vt Aristõ ait:nisi q; nos circa tabulas & sta-
tuas ĩsanimus charius iepti illos repti i littore calculi leues:& aliqd habẽtes uarietatis delectat.Nos ĩgenuũ
maculæ colũnarum siue ex ægyptiis arenis:siue ex Africæ solitudibus:aduectæ:porticũ aliquẽ uel capacẽ po-
puli cœnatiõem ferũt.Miramur parietes tenui marmore inductos:cũ sciamus q̃le sit:qđ abscõdit:oculis
nr̃is iponimus:& cũ auro tecta pſundimus.qd aliđ q̃ mẽdacio gaudemus?Scimus.n.sub illo auro fœda li-
gna latitare:nec tãtũ pietibus:aut lacunaribus ornamẽtũ tenue p̃tendit.Oium istorum quos ĩcidere altos ui-
des:bracteata fœlicitas ẽ.Inspice:& scies sub ista tenui mẽbrana dignitatis:& q̃tũ mali iaceat.Hæc res ipa q̃
tot magr̃atus & iudices facit.Pecunia ex quo in honore eẽ cœpit:uerus rerum honor cecidit.Mercatoresq; &
uenales inuicẽ facti.q̃rimus nõ q̃le sit quicqd:sed q̃ti.Ad mercedem pii sumus.Ad misericordiã ipii.Et ho-
nesta q̃diu spes illis inest seqmur:in cõtrariũ trãsituri:si plus scelerata ꝓmitterent.Admiratiõem nobis pa-
rẽtes auri argẽtiq; fecerũt:& teneris ĩsusa cupiditas:altius sedit creuitq; nobiscũ.Deide totus populus i alia
discors:i hoc cõuenit:hoc suspiciũt:hoc suis optãt:hoc diis uelut rerum hũanarum:cũ grati uideri uolunt cõse-
crãt.Deniq; eo mores redacti:sunt ut pauptas maledicto ꝓbroq; sit:cõtempta diuitibus: iuisa paupibus.

Accedunt deide carmina poetaꝝ:q̄ affectibus nr̄is facere subdant:q̄bus diuitiæ uelut unicũ uitæ decus:ornamētũq̧ laudāť.Nihil illi melius nec dare uť dii immortales posse:nec hr̄e.Regia solis erat sublimibus alta colũnis:Clara micāte auro.Eiusdē curꝝ aspice.Aureus axis erat:themo aureus:aurea summæ.Curuatura rotæ:radioꝝ argēteus ordo.Deniq̧ qđ optimũ uideri uolunt:sæculũ aureũ appellāt.nec ap̄ grāmaticos desũt q̄ lucro inocētiā:salute opinionē bonā mutāt.Sic me uocari pessimũ:simul ut diues uocer.An diues:an bõus nemo.oēs q̄rimus:nõ q̄re & un̄ q̄d hēas tantũ rogāt.Vbi tanti q̄sq̧ q̄tũ habuit fuit.Quod hr̄e nobis turpe sit q̄ris?Nihil an diues opto uiuere aut paup̄ mori.Bñ moriť q̄sq̧ moriť dũ lucꝝ facit.Pecũia ingens g̃ris humāi bonum.Cui nõ uoluptas m̃ris:aut blādæ põt par esse ꝑlis.Nõ sacer meritis parens tā dulce siq̄d uenerit ĩ uultu micat.Merito illa mores cælitũ:atq̧ hoium mouet.Cum hi nouissimi uersus in tragœdia Euripidis ꝑnunciati essent:totus populus ad eiiciendũ:& auctorem:& carmen cõsurrexit uno ĩpetu:donec Euripides in mediũ ip̄e ꝑsiluit petēs ut spectarent uiderētq̧:quē admirator auri exitũ faceret.Dabit in illa fabula pœnas Bellophõtis:q̄s in sua q̄sq̧ dat.Nulla.n.auaritia sine pœna est:q̄uis satis sit ipsa pœnaꝝ.O q̄tum lachrimaꝝ:o q̄tum laboꝝ exigit:q̄ misera desiderant esse:q̄ miseræ p̄tis est.Adiice quotidianas solicitudīes:q̄ ꝓ mõ hēndi quenq̧ discrutiāt.Maiore tormento pecunia possideť q̄ q̄riť.Quātũ dānis ingemiscunt:q̄ & magna incidunt:& maiora uideť.Deniq̧ ut nihil illis fortuna detrahat:q̄cq̄d nõ acq̄riť dānũ ē.At fœlicē illũ hoies & diuitem uocāt:& cõseq optāt:q̄tum ille possidet fator.Quid ergo?Tu illos esse cõditiõis peioris existias q̄ q̄ hēt & miserā iuidiā?Vtinā honores petituri cũ ābitiosis.Vtinā q̄ diuitias optaturi essent:cũ diuitibus deliberarēt:& summũ adeptis dignitatis statũ ꝑfecto uota mutassent.Cũ iteri illi noua suspiciũt:cũ priora dānauerit.Nēo.n.ē cui fœlicitas tua ēt si cursu uenit satis faciat.Quæruť & de cõsiliis & de ꝓcessibus suis:maluntq̧ semp̄ q̄ relinq̄rũt.Itaq̧ hoc tibi de phīa p̄stabit:quo eg̃dē nihil maius existio.Nunq̄ te pœnitebit tui.Ad hāc tā solidā fœlicitatē:q̄ tēpestas nulla cõcutiat:nĩ p̄ducet te apta uerba cõtexta:& or̃o fluēs leuiter.Eāt ut uolēt dũ aio cõpositio sua cõstet:dũ sit magnus:& opinionũ suaꝝ securus:& ob ip̄a q̄ aliis displicēt sibi placēt:q̄ ꝑfectũ suũ uita æstiet:& tātũ scire se iudicet:q̄tum nõ cupit:q̄tum nõ timet. Vale. Epist.cxvi.Potius esse nullos q̄ modicos hr̄e affectus cõtra Peripateticos disputat.

u Trꝝ satius sit modicos hr̄e affectus an nullos sæpe q̄situm est.Nr̄i illos expellunt.Peripatetici tēperāt.Ego nõ uideo quo salubris eē aut utilis possit ulla mediocritas morbi.Noli timere:nihil eoꝝ q̄ tibi nõ uis negari eripio:facilē me idulgētēq̧ p̄bebo rebus ad q̄s tēdis:& q̄s aut uitæ necessarias:aut utiles:aut iucũdas putes.Dethahā uitiũ.Nā cũ tibi cupe iterdixero:uelle p̄mittā:ut eadē illa intrepidus facias ut certiore cõsilio:ut uoluptates illas magis sentias.Quid ni?Ad te magis puēturæ sunt si illis ip̄abilis:q̄ si seruies.Sed naturale ē inq̄s:ut desiderio amici torq̄ar datus lachrymis tā iuste cadētibus.naturale ē opinĩõibus hoium tāgi:& aduersis cõtristari.Quare nõ p̄mittas mihi hunc tā hõestum male opiniõis metũ:Nullũ.n.uitiũ sine p̄ocinio.Nulli nõ uitiũ ē uerecũdu & exorabile.Sed ob hoc latius fundiť.Nõ obtinebis ut desinas si icip̄e p̄miseris . Imbecillisq̧ p̄rio ois affectus.Deinde ip̄e se cõcitat:& uires dũ ꝓcedit parat:excludiť facilius q̄ expelliť.Quis negat oēs affectus a quodā q̄si naturali fluere p̄icipio?Curā nobis nr̄i natura mādauit.Sed huic tibi nimium iduiseris uitiũ ē.Voluptatē natura necessariis rebus admiscuit:ut nõ illā peterēus:sed ut ea sine q̄bus nõ possumus uiuere g̃tiora nobis illius faceret accessio.Si suo ueniat iure luxuria ē.Ergo ītrātibus resistamus:q̄a facilius ut dixi:nõ recipiunť q̄ exeũt.Aliq̄tenus inq̄s dolere : aliq̄tenus timere p̄mitte.Sed aliq̄tenus lõge ꝑduciť.nec ubi uis accipit finē.Sapienti nõ solicite custodire se tutũ ē:& lachrymas suas & uoluptates ubi uolet:sistet.Nobis q̄a nõ ē regredi facile:optimũ ē oino nõ ꝓgredi.Elegāter mihi uť Panetius ridisse adolescētulo cuidā q̄renti:an sapiens amaturus eēt.De sapiēte igr̄ uidebimus mihi & tibi q̄ adhuc a sapiēte lõge absumus:nõ ē cõmittēdũ ut icidamus in rē cõmotā:ipotērē:alteri emācipatā:uilē sibi:Siue.n.nos respicit:hũanitate eius irritamur:sine cõtēpsit:supbia accēdimur.Aeq̧ facilitas erroris:q̄ difficultas nocet.Facilitate capimur:cũ difficultate certamus.Itaq̧ conscii nobis ībecillitatis nr̄æ q̄escamus.Nec uino īfirmũ aium cõmittamus:nec formæ:nec adulatiõi:nec ullis rebus blāde trahētibus Quod Panetius de amore q̄renti respõdit:hoc ego de oibus dico.Quantũ possumus nos a lubrico recedamus.In sicco quoq̧ paꝝ fortiter stamus.Occurres hoc loco mihi illa publica ꝯtra.Stoicos uoce.Nimis magna ꝑmittitis:nimis dura p̄cipitis.Nos homũtiões sumus:oia nobis negaŕ nõ possumus.Dolebimus:sed paꝝ.Cõcupiscemus tēpate.Irascemur:sed placabimur.Scis q̄re nõ possumus ista?Quia nos posse nõ credimus.Immo mehercules:aliđ ē in re uitia nr̄a:q̄a amamus:defendimus:& malumus excusare illa q̄ excutere.Satis natura hoi dedit roboris:si illo utamur:si uires nr̄as colligamus:ac totas ꝓ nobis certe non contra nos cõscitemus.Nolle in cā ē.non posse p̄tēdiť. Vale. Epistola.cxvii.Argumentať cõtra ꝓfessores suos sape bonũ eē.Deide huius disputatiõis uelut pœnitēs docet istrumēta uirtutũ nõ talia argumēta tractāda.

u Vtrũ mihi tibiq̧ negociũ cõcinabis:& dũ nescis in magnā me litē ac molestiā ipinges:q̄ mihi tales q̄stiunculas ponis:in q̄bus ego nec dissentire a nr̄is salua g̃ra:nec cõsentire salua cõsciētia possum.q̄ris an ueꝝ sit qđ Stoicis placet:Sapiētiā bonũ eē:Sape bonũ nõ eē.Primũ exponā q̄d stoicis uideať Deinde tunc dicere s̃niam audebo.Placet nr̄is qđ bonũ est eē corpus:q̄a qđ bonũ est facit.Quicquid facit corpus est:qđ bonũ ē ꝓdest.facit āt aliquid oportet ut ꝓsit:si facit corpus est.Sapiētiā bonũ eē dicunt.Seq̄tur ut necesse sit illā corpalem quoq̧ dicere.At sape non putāt eiusdē cõditiõis eē.Incorpale est & accidens alteri.i.sapiētiæ.itaq̧ nec facit q̄cq̄:nec ꝓdest.Quid ergo inq̄t?Nõ dicimus bonũ sape dicimus referētes ad id ex quo pendet.i.ad ipsam sapiētiā.Aduersus hos q̄d ab aliis r̃ideať:audi anteq̄ ego incipio secedere:& in aliā p̄tem cõsidere.Isto mõ inquit:nec beate uiuere bonũ est.Velint nolint.respondendũ est beatā uitā bonũ eē:& beate uiuere bonũ nõ esse.Etiā nunc quoq̧ nr̄is illđ opponiť.Vultis sape.Ergo expetenda res est

sape:si expetenda res est:bona est. Cogunt nr̃i uerba torquere:& unã syllabã expetẽdo iterponere:quã ser
mo nr̃ iseri non sinit. Ergo si illã si pateris adiungã. Expetẽdũ ẽ inqt:qđ bonũ ẽ expetibile:qđ nobis cõtin
git:cũ bonũ secuti sumus nõ petit tãq̃ bonũ:sed petito bono accedit. Ego non idẽ sentio:& nr̃os iudico in
hoc descẽdere. qa iã primo uiculo tenent:& mutare illis formulã nõ licet. Multũ dare solemus psumptiõi
oium hoium. Ap̃ nos ueritatis argumentũ est:aliqd oibus uideri tanq̃ deos eẽ. Inter alia hæc colligamus
q oibus de diis opinio insita est. Nec ulla gẽs usq̃ est adeo extra leges moresq; piecta:ut nõ aliquos deos cre
dat. Cum de aiarum æternitate dixerimus:nõ leue momẽti ap̃ nos hẽt sensus hoium:aut timẽtium iferos
aut colẽtiũ. Vtor hæc publica psuasiõe. Neminẽ iuenies q nõ putet & sapiẽtiã bonũ:& sape. Nunc faciã qđ
uicti solẽt:ut puocẽt ad populũ. Nr̃is incipiãus armis cõfligere. Qđ accidit alicui utrũ extra id cui accidit ẽ
an in eo cui accidit. Si in eo est cui accidit:tam opus est q̃ illi cui accidit. nihil. n. accidere sine tactu põt. Qđ
agit corpus est:si extra ẽ postq̃ accesserat recessit. Qđ recessit motum hẽt. qđ motum hẽt corpus ẽ. Speres
me dictum non esse:aliud cursum:aliud currere:nec aliud calorem:aliud calere:nec aliud lucem:nec aliđ lu
cere. Concedo ista alia esse:sed non sortis alterius. Si ualitudo idifferens est bene ualere idifferens est. Si for
ma idifferens est:& formosum eẽ idifferens ẽ. Si iustitia bonũ est:& iustũ eẽ bonũ ẽ. Si turpitudo malum ẽ
& turpe esse malũ ẽ. tã mehercules q̃ si lippitudo malũ ẽ. hoc ut scias neutrum esse sine altero põt. Qđ sapit sa
piens ẽ:qđ sapiens ẽ:sapit. Adeo non põt dubitari:an q̃le istud sit:tale hoc sit:ut qbusdã utrumq; unum ui
deat atq; idẽ. Sed illud libenter q̃sieri. Cum oĩa aut bona sint:aut mala:aut idifferentia. Sape in quo nume
ro sit:bonũ negãt esse:malũ utiq; nõ ẽ:sequit mediũ sit. Id ãt mediũ atq; idifferẽs uocamus:qđ tã malo cõ
tingere q̃ bono põt:tanq̃ pecunia:forma nobilitas. Ergo hoc ut sapiat cõtingere nisi bono nõ põt. ergo in
differens non ẽ. Atq ne malum qđẽ est qđ cõtingere malo non põt:ergo bonũ est. Qđ nisi bonus non ha
bet:bonũ ẽ:sape nõ nisi bonos hẽt. ergo bonũ ẽ. Accidens ẽ inqt sapientiæ. Hoc ergo qđ uocas sape utrũ
facit sapientiã. an patit:siue facit illud:siue patit:utroq; mõ corpus est:si corpus ẽ:bonum est. Vnum. n. de
erat illi quominus bonum esset:q corporale erat. Peripateticis placet nihil interesse inter sapientiã & sape
cũ in utrolibet eorum & alterum sit. Nunquid. n. quenq̃ existimas sape:nisi qa sapientiã hẽt? Nunquid q sapit
non putas habere sapientiã? Dialectici ueteres ista distiguunt:ab illis diuisio usq; ad Stoicos uenit. Qualis
sic hæc dicã. Aliud est ager:aliud ẽ agrum hr̃e. Quid ni? Cũ hr̃e agrum ad habentẽ:nõ ad agrum ptineat. Sic aliud
ẽ sapientia:aliud sape. Puto concedas duo esse hæc:id qđ habet:& cum qui habet. Habitu sapientiã habet
qui sapit. Sapientia est mens pfecta:uel ad summũ optimũq; pducta. Ars. n. uitæ ẽ. Sape qd ẽ? Nõ possum
dicere mẽs pfecta:sed id qđ contingit pfectã mentem habẽti. Ita alterum ẽ mens bona:alterum quasi hr̃e men
tẽ bonã. Sunt inquit naturæ corporum tanq̃ hic homo est:hic equus has deinde sequunt motus animorum
enunciatiui. Corporum hi hẽnt pprium quiddã:& a corporibus & seductũ tanq̃ uideo Catonẽ ambulantẽ:
hoc sensus ostẽdit:aius credit. Corpus est quod uideo:cui & oculos & aium intẽdi. Dico deinde Cato am
bulat. nõ corpus inqt est quod nunc loquor:sed enunciatiuũ qddã de corpore:qđ alii affatũ uocãt:alii enũ
ciatũ:alii edictũ. Sic cũ dicimus sapientiã:icorporale quiddã itelligimus. Cum dicimus sapit:de corpore lo
quimur. Plurimũ autẽ interest:utrũ illũ dicas:an de illo. Putemus in præsentia ista duo esse. nõ. n. qd mihi
uideat pronuncio. Quid prohibet quominus aliud quidẽ:sed nihil minus bonũ. Dicebas pauloante aliud
esse agrũ:aliud habere agrum. Quid ni? in alia eni natura est qui habet:in alia quod habetur. Illa terra est. hic
homo est. At in hoc de quo agit eiusdẽ naturæ sunt utraq;:& qui habet sapientiã:& ipsa quæ habet. Præ
terea illic aliud est quod habet:alius qui habet. Hic in eodẽ est:& quod habet:& qui habet. Ager iure possi
detur:sapientia natura:ille ab alienari potest:& alteri tradi. hæc nõ discedit a domino. Non ẽ itaq; qđ com
pares inter se dissimilia. Cœperã dicere posse ista duo esse:& tamẽ utraq; bona:& sapiẽtia & sapiẽtiam ha
bens duo esse:& utrũq; bonũ eẽ cõcedis. Quõ nihil obstat:quominus & sapiẽtia bonũ sit:& habere sapien
tiã:idẽ sapere. Ego in hoc uolo sapiẽs esse ut sapientia. Quid ergo? Nõ est id bonũ sine quo nec illud bonũ
est? Vos certe dicitis sapientiã si sine usu detur accipiendã nõ esse. Quid est usus sapientiæ? sape. hoc est in
illa preciosissimũ:quo detracto supuacua sit. Si tormẽta mala sunt:torq̃ri malum est adeo. Quid est ut il
la nõ sint mala:si quod sequit detraxeris? Sapiẽtia habitus pfectæ mẽtis ẽ. Sapere usus pfectæ mẽtis. Quõ
põt usus eius bonũ nõ esse:quæ sine usu bonũ nõ est? Interrogo te an sapientia sit expetẽda? Fateris. Inter
rogo in usus sapiẽtiæ expetẽdus sit? Fateris. Negas eni te illã recepturum:si uti ea prohibearis. Quod expeten
dum ẽ bonũ est. Sape sapiẽtiæ usus ẽ:quõ eloquẽtiæ loq:quõ oculorum uideri. Ergo sape sapientiæ usus est.
Vsus autẽ sapiẽtiæ expetẽdus ẽ. Sape ergo expetendũ ẽ. Si expetendum ẽ bonũ est. Olĩ meipsum dãno q il
los imitor dũ accuso:& uerba apertæ rei impẽdo. Cui eni dubiũ põt esse:quin si æstus malum est:& æstua
re malũ sit algere. Si algor malũ est:malũ sit algere. Si uita bonum ẽ:& uiuere bonũ ẽ. Oĩa ista circa sapien
tiã sunt:nõ in sapientia sunt. At nobis in ipsa cõmorãdũ ẽ:etiã siquid euagari libet:amplos habet illa spatio
sosq; secessus. De deorum natura quæramus:de syderum elementis:de his tam uariis stellarum discursibus. An ad
illarum motus nostra moueant corpora. An corporibus omnium animisq; illinc impetus ueniat? An &
hæc quæ fortuita dicunt:certa lege cõstricta sint:nihilq; in hoc mũdo repẽtinũ:aut expers ordinis uolue
tur. Ita iã a formatione morum recesserũt:sed leuãt aium:& ad ipsarum quas tractant rerum magnitudinẽ attol
lunt. Hæc uero de quibus pauloante dicebã minuũt & deprimũt:nec ut putas exacuũt:sed extenuãt. Ob
secro uos cur tam necessariã curã maioribus melioribusq; debitã:in re nescio an falsa:certe inutili terimus.
Quid mihi profuturum est scire:an aliud sit sapientia:aliud sapere? Quid mihi profuturum est scire:aliud bo
num esse? temere me gerã:subito huius uoti aleã tibi sapientiã. Mihi sapere cõtingat. Pares erimus. Potius
id age:ut mihi uiã monstres:qui ad ista perueniã. Dic mihi quid uitare debeã:quid appetere:quibus aium

labentē studiis firmē:quēadmodū me ex trāsuerso feriūt aguntq; ꝓcul a me repellā.Quō par eē tot malis
possim:quō istas calamitates remoueā:quæ ad me irruperūt:quō illas ad quas ego irrupi. doce: quō ferā
erūnā sine gemitu meo:fœlicitatē sine alieno.quō ultimū & necessariū nō expectē:sed ipse mecū quo uisum
erit ꝓfugiā.Nihil mihi uī turpius q̄ optare mortē.Nā si uis uiuere qd optas mori?siue non uis:qd deos ro
gas qd' tibi nascēti dederūt.Nā ut qdoq; moriaris:ēt inuitio positū est:ut cū uoles in tua manu est. Alteꝝ
tibi necesse ē:alteꝝ licet.Turpissimū his duobus principiū deserti mehercules uiri legi.Itaq; ingt q̄ primū
moriar.Hō demēs aptas rē tuā.Itaq; q̄primū moriar.Fortasse inter has uoces senex factus es. Aliqn qd in
mora est?Nemo te tenet euade qua uisum est.Elige quālibet reꝝ naturæ partē:quam tibi præbeo exitum
iubeas.Hæc nempe sunt elemēta:qbus hic mundus administratur.Aqua:terra:spūs.Oia ista tam cā uiuē
di sunt:q̄ uiæ mortis.Itaq; q̄primum moriar:q̄primū istud qd esse uis?qué illi diē ponis?Citius fieri q̄ op
tas potest:Imbecillæ mētis ista sunt uerba:& hac detestatione miseriam depræcātis.Nō uult mori qui op
tat.Deos uitā:roga & salutē si mori placuit.hic mortis est fructus:optare desinere:Hæc mi Lucilli, tracte/
mus:his formemus animū.Hæc est sapiētia.Hoc est sapere nō disputatiūculis ianibus:sublimitatē uanis/
simā agitare.Tot qōnes tibi fortuna iposuit:nōdū illas soluisti.Iā cauillaris:q̄ stultū est cū signū pugnæ ac
ceperis uētilare.Remoue ista luxuriæ arma:decretoriis opus est.Dic qua ratione nulla aium tristicia:nulla
formido perturbet?hoc secretaꝝ cupiditatū pōdus effundā:qua rōne agaſ aliqd. Sapia bonū est. Sapere
nō est bonū.Sic fit.Negemus sapere:ut hoc totū studiū derideaſ tanq̄ opatum superuacuis. Quid si scires
etiam illud quæri:an bonum sit sapia?Quid.n.dubiū ē oro te:an nec messem futurā iā sentiāt horrea:nec
futurā adolescētiā pueritia uiribus aut ullo robore intelligat.Aegro interim nihil uētura sanitas ꝓdest:nō
magis q̄ currētē luctātemq; post multos secutuꝝ:sensus ociū reficit.Quis nescit hocipso non esse bonū id
qd' futuꝝ est:qa futurum ē.Nā qd' bonū ē utiq; ꝓdest:nisi præsentia ꝓdesse nō possunt.Si nō prodest bo/
num:nō utiq; iā ꝓdest iā est.Futurus sum sapiens:hoc bonū erit cum fuero:interi non ē.Prius aliqd eē de
bet:deinde quale est oro te quō qd' adhuc nihil est iā bonum ē?Quō āt tibi magis uis ꝓbari:nō esse aliqd
q̄ si dixero futuꝝ ē?Nōdum.n.uenisse apparet qd' uenit.Ver secutuꝝ ē:scio nunc hyemē esse.Aestas secu/
tura est:scio æstatem non esse maximū argumētū habeo nōdum p̄sentis futuꝝ sapia spero: sed iterim nō
sapio.Si illud bonum haberē:iā hóc carere malo.Futurū ē ut sapiā:ex hoc licet nōdū me sape itelligas non
possum simul & nullo bono:& in hoc malo esse.duo ista nō coeūt:nec apꝰ eundē sunt una bonū & malum
Transcurramus solertissimas nugas:& ad illa quæ nobis aliquē opē sunt latura properemus. Nemo ꝙ ob
stetricē parturiēti filiæ solicitus accersit edictū:& ludoꝝ ordiné ꝑlegit.Nemo q ad icendiū domus suæ cur
rit:tabulā latruncularia prospicit:ut sciat quō alligatus exeat calculus.At mehercules oia tibi undiq; nūci/
anſ:& icendiū domus:& periculū liberoꝝ:& obsidium p̄riæ:& bonorum direptio. Adiice istis naufragi/
um:motusq; terraꝝ.& qcqd aliud timeri pōt.Inter ista districtis rebus:nihil aliud q̄ aium oblectātibus ua
cas.Quid iter sapiam & sape intersit inquiris?Nodos nectis ac soluis:tāta mole impédēte capiti tuo. Non
tā benignū ac liberale tēpus nā nobis dedit:ut aliqd ex illo uacet ꝑdere.Et unde q̄ multa ēt diligentissimis
pereāt.Aliud ualitudo sua cuiq; abstulit:aliud suoꝝ:aliud necessaria negocia:aliud publica occupauerunt
Vitā nobiscū diuidit somnus:& hoc tépore tā angusto:& rapido:& nos auferéte.Quid iuuat maiorē par/
tē mittere in uanū?Adiice nūc ꝙ assuescit aius delectare potius q̄ sanare.Et phiam oblectamētū facere cū
remediū sit.Inter sapiam & sape qd itersit nescio.Scio mea nō iteresse:sciā ista:an nesciā.Dic mihi cū qd in
ter sapiam & sape itersit didicero.Cur ergo potius iter uocabula me sapiæ detines q̄ iter opa?Fac me for/
tiorē:fac me securiorē:fac fortūæ parē:fac supiorē.Possum āt supior eē:si dixero oē qd' disco. Vale.

Epistola.cxviii.Præmittēs de mūdanoꝝ solicitudie.& sapiētis securitate.Et qd sit bonū.Et q̄ hōesti & bo

Xigis a me freqntiores epistolas.Rōnes cōferamus:soluēdo par nō eris.Cō/ (ni differentia.
e uenerat quidē ut tua priora eēnt:ut scriberes ego rescriberem.Sed nō ero difficilis: bene credi tibi
scio itaq; in antecessum dabo.Nec faciā qd Cicero uir disertissimus facere. Atticū iubet:ut ēt si rē
nullam habebit:quod in buccam uenerit scribat.Nunq̄ pōt deesse qd' scribā.Vt oia illa quæ Ciceronis im
plent epistolas transeam.Quis candidatus laboret?Quis alienis:quis suis uiribus pugnet? Quis consulet
fiducia Cæsaris?Quis Pōpei?Quis apte petet q̄ durus sit fœnerator Cecilius:a quo minoris cētesimis ꝓ
pingui nūmū moueri nō possunt?Sua satius ē mala q̄ aliena tractare:se excutere:& uidere qui multarum
rerū candidatus sit:& non suffragari.Hoc ē mi Lucilli egregium:hoc securum ac liberū:nihil petere:& to/
ta fortunæ comitia transire.Quam putas eē iucūdum tribubus uocatis:cū candidati in templis suis pēde/
ant:& alius nummos pronunciet:alius per sequestrem agat:alius eorum manus osculis conterat.Quibus
designatus cōtingēdā manū negaturus est.Omnes Attoniti uocem præconis expectant. Stare occisum &
spectare illas nūdinas:nec emētē qcq̄:nec uēdentē.Quāto hic maiore gaudio fruiſ:qui nō prætoria aut cō
sularia comitia securus intueſ.Sed magna illa in quibus alii honores anniuersarios petunt:alii ꝑpetuas po
testates:alii bellorū euētus ꝓsperos triūphosq;:alii diuitias:alii m̄rimonia ac liberos:alii salutē suā suorūq;
Quāti animi res est:solū nihil petere:nulli supplicare:& dicere nihil mihi:tecū fortuna:non facio mei tibi
copiā.Scio apud te Catones repelli. Vatinios fieri.Nihil rogo:hoc est priuatim facere fortunā. Licet ergo
hæc inuicē scribere:& hác integrā semper egerere materiā.Circūspiciētibus tot milia hominū ingeta. qui
ut aliqd pestiferi:cōsequanſ:ꝑ mala nituntſ in malū:petūtq; mox fugienda:aut ēt fastidiéda.Cui enim as/
secuto satis fuit:qd' optādi nimiū uidebaſ.Non est:ut æstimant homines:auida fœlicitas:sed pusilla. Itaq;
neminem satiat.Tu ista credis excelsa:quia longe ab illis iaces.Ei uero q ad illa peruenit:humilia sunt. Me
nor nisi adhuc quærit ascēdere.Istud quod tu summū putas gradus ē.Omnes āt male habēt ignorātia ue

ri tanq̄ ad bona feruntˀ decepti rumoribus. Deinde mala esse: aut inania: aut minora: q̄ sperauerint adepti ac multa passi uidēt: maiorq; pars miratur ex interuallo fallētia: & uulgo bona ꝓ magnis sunt. Hoc ne nobis quoq; eueniat. Quæramus qd sit bonum. Varia eius interpretatio fuit. Alius illud aliter expressit. Quidā ista finiūt: Bonū est qđ inuitat aios: qđ ad se uocat. Huic statim oppōiˀ. Quid si inuitat quidē: sed in pniciē? Scis q̄ multa mala blāda sint? Veꝝ & uerisimile inter se differūt. Itaq; qđ bonū est uero iungiˀ. nō ē .n. bonū nisi ueꝝ est. Ad qđ inuitat ad se & allicere facit: uerisimile est: surripit: solicitat: attrahit. Quidam itaq; finierūt: Bonū est qđ ad petitionem sui mouet: uel qđ ipetum aī tēdētis ad se mouet. Et huic idē opponiˀ. Multa .n. ipetum aī mouent: q̄ petanˀ petentiū malo. Melius ē illi q sic finierunt. Bonum ē qđ impetum aī secundum naturā mouet: & ita demū petendū ē: cum cœpit eē expetēdum. Iā & honestum ē: hoc .n. pfecte ē petēdū. Locus ipē me admonet: ut qd iter sit iter bonum honestūq; dicā. Aliqd iter se hēt mixtū & iseparabile: nec pōt bonum eē nisi cui aliqd honesti inest: & honestum utiq; bonum ē. Quid ergo iter duo iterest? Honestum ē pfectum bonum: quo btā uita cōpleˀ cuius cōtactu talia quoq; bona fiunt. Quod dico tale ē. Sunt q̄dam neq; bona neq; mala: tanq̄ militia: legatio: iurisditio. Hæc cū honeste ministrata sunt: bona esse icipiunt: & ex dubio in bonū trāseunt. Bonū societate hōesti fit. honestum p se bonū ē. Bonum ex honesto fluit. honestū ex se ē. Qđ bonum ē malum eē potuit. Qđ honestum ē nisi bonum eē nō potuit. Hāc qdā finitionē reddiderunt: Bonum ē qđ secundum naturā ē. Attēde qd dicā: qđ bonum ē secundum naturā ē: nō ꝓtinus qđ secūdū naturā ē: ēt bonū ē. Multa qdē naturæ cōsentiūt: sed tā pusilla sunt: ut nō cōueniat illis bōi nomē. Leuia .n. sunt cōtēnēda. Nullū ē minimū cōtēnēdū bonū. Nā q̄diu exiguū ē bonū nō ē. Cū bonū eē cœpit nō exiguū ē. Vnde id cognosciˀ bonū si pfecte secundū naturā ē. Fateris inqs qđ bonū ē secundum naturā eē. Hæc eius ꝓprietas. Fateris & alia secundum naturā qd eē: sed bona nō esse. Quō ergo illud bonū ē: cū hæc nō sint? Quō ad aliā ꝓprietatē puenit: cū utriq; p̄cipuū illud sit secundū naturā eē? ipam .s. magnitudinē. Nec hoc nouū ē q̄dā crescēdo mutari. Infans fuit: factus ē pubes: alia eius ꝓprietas fit illa irrariōabilis ē hæc rōnabilis. Quædā icremento nō tātum in maius exeunt: sed i aliud. Nō fit inqt aliđ qđ maius fit. Vtrū lagenā an doliū ipleas uino nihil refert: i utroq; ꝓprietas uini ē. Et exiguū mellis pōdus ex magno sapore nō differt. Diuersa pōis exēpla. In istis .n. eadē q̄litas ē: quis augeaˀ manet. Quædā amplificata in suo gñe: in sua ꝓprietare pdurāt. Quædā post multa icrementa ultia demūr uertit adiectio: & nouā illis aliāq; q̄ in q̄ fuerunt cōditionē iprimit. Vnus lapis facit fornicē. Ille q latera iclinata cuneauit: & iter uētu suo iūxit summa adiectio: q̄re plurimū facit: uel exigua: qa nō auget: sed iplet. Quædā ꝓcessu priorē exuūt formā & i nōuā trāseunt: ubi aius aliqd diu ꝓtulit: & i magnitudinē eius seqndo lassatus ē. isinitum cœpit uocari qđ lōge aliud factū ē q̄ fuit: cū magnū uidereˀ. Sed finitū eodē mō aliqd difficulter secari cogitauimus: nouissime crescēte ad difficultatē isecabile iuētū ē. Sic ab eodēq; uix & ægre mouebaˀ: ꝓcessimus ad imobile. Eodē rōe aliqd scđm naturā fuit: hoc i aliā ꝓprietatē magnitudo sua trāstuli. & bonū fecit. Vale.

Epistola .cxix. De parsimōia uictus & tormēto ifœlicis luxuriæ: & q nunq̄ paꝝ ē qđ sat ē.

q Votiēs aliqd inueni: nō expecto donec dicas: in cōe ipse mihi dico. qd sit qd iuenerim q̄ris? sinum laxa meꝝ lucꝝ est. Docebo quō fieri diues celerime possis. q̄ ualde cupis audire. Nec imerito ad maximas te diuitias cōpendiarie ducā. Opus erit tamē tibi creditore: ut negociari possis æs alienum facies oportet: sed nolo p intercessorem mutueris: nolo ꝓsonetæ nomē tuū iactent. Paratum tibi creditorē dabo Catonianū illū a te mutuū sumes. Quātulūcūq; ē satis erit: si qcqd deerit id a nobis petierimus. Nihil .n. mi Lucilli iterest: utrū nō desideres: an hēas. Sūma res in utroq; ē eadē: nō torq̄beris. nec illud p̄cipio: ut aliqd naturæ neges. Cōtumax est: nō pōt uinci: suū possit. Sed ut qcqd natura excedit: scias præcariū esse necessarium: Esurio edendum ē. Vtrū hic panis sit plæbeius: an siligeneus. Ad naturā nihil ptinet. Illa uentrē nō delectari uult: sed ipleri. Sitio. Vtrū hæc aq̄ sit ex lacu ꝓxio excepta: an ea quā multa niue clusero: ut rigore refrigereˀ alieno: ad naturā nihil ptinet. Illa hoc unū iubet: sitim extigui. Vtrū sit aureum poculum: an crystallinū: an uitreū: an tybertinus calix: an manus cōcaua: nihil refert. Finē oium reꝝ specta: & supuacua deuites: Fames me appellat. Ad ꝓxima quæq; extēdaˀ manus. Ipsa mihi cōmendaui qđ cunq; cōprāhēdero. Nihil cōtendit esuriēs. Quid sit ergo qđ me delectauerit q̄ris? Videˀ mihi egregie dictum. Sapiēs diuitiaꝝ naturaliū est q̄stor acerrimus. Inani me inqs lāce nūeras. Quid est istud: iā ne ego parauerā fiscos: Circūspiciebā inqt me mare negociaturus imitterem: q publicum agitarem: q̄s lacesserē merces. Decipere est istud docere paupertatē cū diuitias ꝓmiseris. Ita tu pauperem iudicas cui nihil deest? Suo inqs & patiētiæ suæ beneficio: nō fortunæ ideo ergo illū nō iudicas diuitē qa diuitiæ eius desinere nō possunt? Vtrū malis habere multū an satis? Qui multū hēt plus cupit. qđ est argumētū: nōdum illum hēre q satis hēt: cō secuturus ē qđ nunq̄ diuitiis cōtingit finē. An has ideo nō putas eē diuitias: qa pp illos nemo ꝓscriptus ē? Quia pp illas nulli uenenum filius nulli uxor ipegit? Quia in bello tutæ sunt? Quia in pace ociosæ? Quia nec hēre illas piculosum nec oposum? Dispōere an paꝝ hēt: qa tātū nō alget: nō esuri: nō sitit. Plus Iuppiter non habet. Nunq̄ paꝝ est qđ satis ē. Nunq̄ satis est qđ multum. Post Dariū & idos paup est Alexāder Macedo: q̄rit qđ suum faciat: scrutaˀ maria ignota: in oceanum classes mittit nouas: & ut ita dicā: mundi claustra prumpit. Qđ naturæ satis est: homini non est. Inuentus est qui cōcupisceret aliquid post omnia. Tāta est cæcitas mentium: & tāta initioꝝ suoꝝ: unicuiq; cum ꝓcessit obliuio. Ille modo ignobilis anguli nō sine controuersia dominus: tanto fine terrarum per suum rediturus orbem tristis. Neminem pecunia diuitē fecit. Immo cōtra: nulli nō maiorem sui cupiditatē icussit. Quæris quæ sit huius rei cā? Plus icipit habere posse qui plus habet. Adsumā quā uoles: mihi ex his quoꝝ nomina cū Crœso Liciniōq; numerantur: in mediū licet prothras afferat cēsum: & qcquid habet: & quicquid sperat simul cōputet. Iste mihi credis

pauper est:si tibi põt esse. At hic q se ad qđ natura exigit cõposuit:nõ tãtũ extra sensum ẽ pauptatis:sed extra moetũ. Sed ut scias q̃ difficile sit res suas ad naturalẽ modũ coartare hic ipse quẽ circa naturã dixius quẽ tu uocas paupem:habet aliqd & supuacui. At excæcãt populũ:& in se cõuertũt opes:si numerati multũ ex aliq̃ domo efferẽ:si multũ auri:tecto quoq; eius illinit:si familia aut corporibus electa:aut spectabilis cultũ est. Oium istoꝶ fœlicitas in publicũ spectat:ille quẽ nos & populo & fortunæ subduximus:btũs i trorsum est. Nã qđ ad illos ptiet:ap̃ quos falso diuitiaꝶ nomẽ iuasit occupata pauptas. Sic diuitias hñt: quõ hẽret dicimus febrẽ:cũ illa nos hẽat. Ecõtrario dicere solemus:febris illũ tenet. Eodẽ mõ dicẽdũ est:diuitiæ illũ tenẽt. Nihil ergo monuisse te malim: q̃ hoc q; nemo mõeẽ satis. Vt oia naturalibus desideriis metiariis:qbus aut gratis satis fiat:aut paruo tãtũ miscere uitia desideriis nolo. Quæris q̃li mensa: q̃li argẽto: q̃ paribus ministeriis,& leuibus afferaẽ cibus? Nihil p̃ter cibũ natura desiderat. Nũ cũ tibi fauces:urit sitis: aurea q̃ris pocula? Num esuriens fastidio oia:p̃ter pauonem rhombũq;? Ambitiosa nõ est fames: cõtenta desinere est:Quo desinat nõ nimis curat. Infœlicis luxuriæ ista tormenta sunt. Quæris quemadmodum post saturitatẽ quoq; esuriat? quẽadmodũ nõ ipleat uẽtre: sed faciat? quẽadmodũ sitim in pria potiõe sedatã reuocet. Egregie itaq; Oratius negat ad siti ptinere:quo poculo aq:aut q̃ elegãti manu ministreẽ. Nã si ptinere ad te iudicas:q̃ crinitus puer:& q̃ plucidũ tibi poculũ porrigat:nõ sitis. Inter reliq̃ hoc nobis natura p̃stitit p̃cipuũ q; necessitatis fastidiũ excussit. Recipiũt supuacua dilectũ uel delicatũ hoc paꝶ decens. illud laudatũ oculos meos lædit. Id actũ ẽ ab illo mũdi cõditore:q nobis uiuẽdi iura descripsit:ubi salui essemus:& nõ delicati ad salutẽ oia parata sunt & i promptu delitiis oia misere ac solicite opanẽ. Vtãur ergo hoc naturæ beneficio iter magna numerãdo. & cogitẽus nullo noie melius illã meruisse de nobis: q̃ qa qc qd ex necessitate desidereẽ sine fastidio sumiẽ. Vale. Incipit liber uigesimussecũdus. Epistola. cxx. Quõ ad nos boni honestiq; noticia peruenerit:ubi notat eos qui assidue suum statum uariant.

EPistola tua p plures q̃stiũculas uagata ẽ:sed in una cõsistit:& hãc expediri desiderat. Quõ ad nos bõi hõestiq; noticia puenerit. Hæc duo ap̃ alios diuersa sunt:ap̃ nos tãtum diuisa. Quicqd si hoc dicã:Bonũ putãt eẽ aliqd qđ utile ẽ. Itaq; hoc de diuitiis. & equo:& uio: & calceo nomẽ iponũt:tãta sit ap̃ illos bõi utilitas:& adeo usq; ad sordida descedit. Honestũ putãt cui rõ recti officii cõstat:tãq̃ pie curatã p̃ris senectutẽ adiutã amici pauptatẽ:fortẽ expeditionẽ:prudẽtẽ moderatãq; s̃niam. Ista duo qdẽ facius:sed ex uno. Nihil ẽ bonũ nisi qđ hõestũ ẽ. qđ hõestũ ẽ:utiq; bonũ. Supuacuũ iudico adiicere qd inter ista discriminis sit:cũ sæpe dixeri:hoc unũ dicã. Nihil nobis bonũ uideri quo qs & male uti põt. Vides ãt diuitiis nobilitate:uiribus:q̃ multi male utanẽ. Nũc ergo ad id reuertor de quo desideras dici. Quõ ad nos p̃ria boni honestiq; noticia puenerit. Hoc nos docere natura nõ potuit. Semia nobis sciæ dedit:sciẽtiã nõ dedit. Quidã aiũt nos i noticiã icidisse. qđ ẽ icredibile:uirtutis alicui speciẽ casu occurisse. Nobis uideẽ obseruatio collegisse:& reꝶ sæpe factaꝶ iter se collatio p analogiã:Nr̃i itellectũ & hõestũ:& bonũ iudicãt. Hoc uerbũ cũ latini grãmati ciuitate dãnauerit ego dãnãdũ nõ puto:in ciuitate suũ redigẽdũ. Vtar ergo illũ nõ tãtũ tanq̃ recepto:sed tanq̃ usitato. Quæ sit hæc analogia dicã. Noueramus corpis sanitatẽ:ex hac cogitauimus eẽ aliquã & ai. Noueraus corporis uires:ex his colligimus eẽ:& ai robur. aliq̃ benigna facta:aliq̃ hũana:aliq̃ fortia. Nos obstupefecerãt: Hæc cœpimus tanq̃ p̃fecta mirari. Suberãt illis multa uitia:q̃ specie alicuius cõspicui facta: fulgorq; celabat. Hæc dissimulauimus:q̃ natura iubet augere laudãda. Nemo nõ gloriã ultra rectum tulit. Ex his ergo speciem igẽtis boni traxius. Fabricius Pyrrhi regis auꝶ reppulit magisq; regno iudicauit regias opes posse cõtẽnere Idem medico Pyrri ꝓmittẽte uenenũ se Regi datuꝶ:monuit Pyrrhũ:Caueret insidias: Eiusdẽ ai fuit auro nõ uinci:uenẽo nõ uicere. Admirati sumus igẽtẽ uiꝶ: quẽ nõ Regis:nõ cõtra regẽ ꝓmissa flexissent. Bõi exẽpli tenacẽ:qđ difficillimũ ẽ i bello nocẽtẽ:q aliqđ eẽ crederet ẽt in hostes nefas:q in summa paupeate quã sibi decus fecerat:nõ aliter refugit diuitiis q̃ uenenũ. Viue inqt beneficio meo Pyrrhe & gaude q; adhuc dolebas Fabriciũ nõ posse corrũpi. Oratius cocles solus ipleuit pontis angustias:adimiq; a tergo sibi reditum:dummõ iter hosti auferreẽ iussit:ẽt diu restitit p̃mẽtibus:dõec reuulsa ingenti ruina tigna sonuerũt. Postq̃ respexit:& extra piculũ eẽ p̃riam piculo suo sensit. Veniat siqs uult inqt: sic euntẽ seq ægitq; se in p̃ceps:& nõ minus solicitus in illo rapido alueo flumis ut armatus:q̃ ut saluus exiret. Retento armoꝶ uictricum decore:tã tutus redut:q̃ si spõte uenisset. hæc & hmõi facta imaginẽ nobis ostẽdere uirtutis. Adiciã qđ miꝶ fortasse uideaẽ. Mala interdum speciẽ hõesti obtulerunt:& optimum ex cõtrario nituit. Sunt.n.ut scis:uirtutibus uitia cõfinia:& p̃ditis quoq; ac turpibus recti similitudo est. Sic mentiẽ ꝓdigus liberalẽ. Cum plurimum itersit utꝶ qs dare sciat:an seruare nesciat. Multi inquã sunt Lucili:q non donãt:sed ꝓiciunt. Nõ uoco ego liberalẽ pecuniæ suæ iratum. Imitaẽ negligentia facilitatem: temeritas fortitudinẽ. Hæc nos similitudo coegit attẽdere:& distinguere specie qdem uicina. Re autem plurimum iter se dissidentia. dum obseruamus eos quos isignes egregium opus fecerat: cœpimus annotare qs rẽ aliquã generoso aio fecisset:& magno ipetu. Sed semel hunc uidimus in bello fortẽ: in foro timidum aiose pauptatem ferrentem:humiliter isfamiã:factum laudauimus:contempsimus uiꝶ. Alium uidimus aduersus amicos benignum:aduersus inimicos tẽperatum:& publica & priuata:sancte ac religiose an ministrantẽ nõ deesse ei & in his q̃ toleranda erant:patiẽtiã:& in his q̃ agenda prudentiã. Vidimus ubi tribuendum esset plena manu dãtem. ubi laborãdum ptinacẽ & obnoxium. & lassitudinẽ corporis aio subleuantẽ. Præterea idem erat semp & in omni actu par sibi. iã nõ cõsilio bonus:sed more eo perductus ut non tãtum recte facere posset:sed nisi recte facere non posset. Intelleximus in illo perfectam esse uirtutem: & in partes diuisimus. Oportebat cupiditates refrenari. moetus comprimi. facienda prouideri: reddẽda distri-

bui. Côpræhêdimus têperantiã, fortitudinẽ, prudẽtia, iustitiá:& suũ cuiq dedimus officiũ. Ex quo ergo
uirtutẽ itellexius. Ostẽdit illá nobis ordo eius & decor & cõstãtia:& oium iter se actionũ:cõcordiæ:& ma
gnitudo sup oia afferẽs sese. hic itellecta ẽ illa beata uita secũdo defluẽs cursu arbitrii sui tota. Quõ ergo
hoc ipm nobis appuit dicã. Nunq̃ uir ille pfectus adeptusq uirtutẽ fortũæ maledixit. Nũq̃ accidẽtia istis
excepit ciuẽ eẽ se uniuersi & militẽ crederes labores uelut ipatores subiit. Quicqd iciderat nõ tãq̃ malũ asp
natus ẽ & in se casu delatũ:sed q̃si delegatũ sibi. hoc q̃lecũq ẽ inqt meũ ẽ aspsum ẽ dug ẽ. in ipo hẽus ope
rã:necessario itaq magis appuit q nunq̃ malis igemuit:nunq̃ de fato suo q̃stus ẽ. fecit multis itellectũ sui.
& nõ aliter q̃ i tenebris lum ẽ effulsit. auertitq in se oium aios cũ eẽt placidus & lenis & hũanis diuinisq re
bus pariter æquus. hẽbat pfectũ aium ad sũmã sui adductus. Supra q̃ nihil ẽ nisi mẽs dei:ex qua pars & in
hoc pectus mortale defluxit:qđ nũq̃ magis diuinũ ẽ q̃ ubi mortalitatẽ suã cogitat:& scit i hoc natũ hoiem
ut uita defungeret nec domũ eẽ hoc corpus sed hospitiũ. & qdẽ breue hospitiũ qđ delinq̃ndũ ẽ ubi te gra
uẽ eẽ hospitẽ uideas. Maximũ iquã mi Lucilli argumẽtũ est aĩ ab altiori uenĩẽtis sede: si hæc i qbus uersat
hũilia iudicat & angustæ. si exire nõ metuit. Scit. n. quo exiturus sit:q unde uenerit mẽinit. Non uidemus
q̃ multa nos icõmoda exagitẽt:q̃ male nobis cõueniat hoc corpus. Nũc de uẽtre:nũc de capite: nũc de pe
ctore ac faucibus q̃rimur. Alias nerui nos:alias pedes uexãt. Nũc deiectio:nũc distillatio. Aliq̃ndo superest
sanguis. Aliq̃do deest. Hic atq illic tẽtamur & expellimur. Hoc euenire solet in aliẽo habitãtibus. At nos
corpus tã turpe sortiti:nihilominus alterna pponimus:& i q̃ntũ põt ætas hũana ptẽdit tãtũ spe occupãus.
Nulla cõtẽti pecũia:nulla potẽtia. Quid hæc re fieri ipudẽtius:qd stultius põt? Nihil satis ẽ morituris:im
mo moriẽtibus. Quotidie. n. ppius ab ultio stamus:& illo unde nobis cadẽdũ. hora nos oĩs ipellit:Vide i
q̃ta cæcitate mẽs nr̃a sit. Hoc qđ futuꝝ dico nũc maxie fit:& pars eius magna iã facta ẽ. Nã qđ uiximus tẽ
pus eo loco erat quo erat anteq̃ uiximus. Erramus ãt q ultimũ tĩemus diẽ cũ tãtũdẽ in mortẽ singuli cõfe
rãt. Nõ ille gradus lassitudinẽ facit in quo deficimus:sed ille pfitet ad mortẽ dies extremus puenit. Acce
dit oĩs:carpit nos illa nõ corripit. Ideo magnus aĩus cõscius sibi melioris naturæ:dat qdẽ operã:ut i hac sta
tiõe q̃ positus ẽ hõeste se atq idustrie gerat. Cæteꝝ nihil hoꝝ q̃ circa sunt suũ iudicãt sed ut commodatis
utit pegrinus & pperãs. Cũ aliquẽ huius uideremus cõstãtiæ. Quid ni subiret nos species nõ usitatæ ido
lis? Vtiq si hãc ut dixi magnitudinẽ uerã eẽ ostẽdebat. Qualitas uero tenet pmanet:falsa nõ durãt. Qui
dã alternis Vatinii:alternis Catões sunt. Et mõ paꝝ illis seuerus ẽ Curius. paꝝ paup Fabricius. paꝝ frugi
& cõtẽtus uilibus Tubero. Mõ Luciũ Crassum diuitiis. Apiciũ cœnis. Mecœnatẽ delitiis puocat. Maximũ
inditiũ est malæ mẽtis fluctuatio. Et iter similitudinẽ uirtutis amorũq utiliũ assidua iactatio. Is hẽbat sæ
pe ducẽtos:sæpe decẽ seruos. Mõ reges atq tetrarchas: oĩa magna loq̃ns:Mõ sit mihi mẽsa tripes:& cõcha
salis puri:togaq defendere frigus. Quãuis crassa q̃at:decies cẽtena dedisset. huic parco paucisq cõtẽto q̃nq̃
diebus nihil erat in oculis. Oẽs isti tales sunt:qualem hũc describit Oratius Flaccus nunq̃ eũdẽ: nec simile
qdẽ sibi adeo in diuersum aberat. Multos dixi ppe est ut omnes sint. Nemo nõ quotidie:& cõsiliũ mutat:
& uotũ:mõ uxorem uult hẽre:mõ amicã:mõ regnare uult:mõ id agit:ne qs sit officiosior seruus:mõ dila
tat se usq ad inuidiã:mõ subsidit & cõtrahit infra hũilitatem uere iacentiũ:mõ pecuniã spargit:nũc rapit.
Sic maxime coarguit aĩus iprudens:alios pdit atq alios. Et quo turpius nihil iudico impar sibi est. Ma
gnã rem puta hoiem unũ agere:pter sapiẽtẽ ãt nemo unã agit. Cæteri multiformes sumus:mõ frugi tibi
uidebimur & graues. mõ pdigi & uãi. Mutamus subide psonã & cõtrariã ei sumimus q̃ exuimur. Hoc er
go a te exige:ut q̃lem institueris p̃stare te telam usq ad exitum serues. Effice ut possis laudari:si minus ut
agnosci:de aliquo quem uidisti heri merito dici potest. hic qs est:tanta mutatio est. Vale.

Epistola. cxxi. Quõ oĩbus aĩalibus sit cõstõnis suæ tps:& ex oĩbus cõstõnibus suis sensus ẽ:& qd sit cõstõ.

I Itigabis ego uideo:cũ tibi hodiernã q̃stiũculã i q̃ satis diu hæsimus:exposuero. Interi. n. clamabis
hoc qđ clamare soles. Quid admões? Sed ad exclamãdũ tibi primũ alios opponã: cũ qbus litiges
Possidoniũ & Archidemũ hi iudiciũ accipient:deide dicã. Nõ qcqd mortale est bonos mores facit.
Aliud ad hoiem alendũ ptinet:aliud ad exercendũ:aliud ad uestiendũ:aliud ad docendũ:aliud ad delectan
dũ. Oĩa tamen ad hoiem ptinent ẽt si nõ oĩa meliorem eũ mores faciũt. Aliũ aliter attingũt. Quædã illos
corrigũt & ordinãt. Quædã naturã eoꝝ & originem scrutant cũ q̃ re hoiem natura pduxerit. Quare ptu
lerit aĩalibus cæteris. Lõge me iudicas mores reliq̃sse falsum est:Quõ enim scies q habendi sint:nisi quid
hoi sit optimũ inueneris? Nisi naturã eius inspexeris? Tũc demũ intelliges qd faciendũ tibi. qd uitãdũ sit:
cũ didiceris qd naturæ tuæ debeas. Ego inqs uolo discere quõ minus cupiã:minus timeã. Supstitionem
mihi excute. doce leue esse uanũq:hoc qđ fœlicitas dr̃. Vnã illis syllabã facillime accedere. Desiderio tuo sa
tisfaciã:& uirtutes exhortabor:& uitã conuerberabo:licet aliqs nimiũ imoderatũq in hac pte me iudicet:
nõ desistã pseq̃ neq̃tiã & affectus efferatissimos inhibere. & uoluptates ituras in dolorem cõpescere:& uo
tis obstrepere. Quidni? Cũ maxĩa maloꝝ optauerimus:& ex gratulatiõe natũ sit qcqd alloq̃mur. Interim
pmitte mihi ea q̃ paulo remotiora uidẽt excutere. Quærãus an esset oĩbus aĩalibus cõstitutiõis suæ tps.
Sensus autem esse ex eo maxime apparet q membra apte:& expedite mouent:nõ alit quam in hoc erudi
ta. Nulli non partiũ suarum agilitas est. Artifex instrumenta sua tractat ex facili. Rector nauis scit guber
naculũ flectẽ. Pictor colores quos ad reddendã similitudinẽ multos uariosq ãt se posuit celerrĩe dẽotat:
& iter cætera opus facile uultu ac mãu cõmeat. Sic aĩali nomẽ usum sui mobilẽ mirari solẽus. Satiãt pitos
qđ i oẽm significationem reũ & affectuũ pata illoꝝ est mãus & uerboꝝ uelocitatem gestus asseq̃t. Qđ il
lis ars præstat: his natura. Nemo ægre mollitur actus suos:Nemo in usu sui hæsit. Ad hoc ædita protius
faciunt. Cum hac scientia prodeunt:instituta nascuntur. Ideo inquit partes suas animalia apte mouebunt.

qa si aliter mouerit:dolorē sensura sunt.Ita ut uos dicitis coguntᷓ.Motusq; illa in rectū nō uoluntas mo/
uet q̄d ē falsum.Tarda.n.sunt q̄ necessitate ipelluntᷓ:Agilitas spōtaneus motus ē.Adeo āt non adigit illa ad
hoc doloris tior:ur i naturalē motū ēt dolore,phibēte nitantᷓ.Sic ifans q stare meditatᷓ:& ferre assuescit se
simul tētare uires suas cœpit cadit:& cū flectu totiēs resurgit:dōec se p dolorē ad id qđ natura poscet exer
cuit.Aialia q̄dā tergi durioris in usu tādiu setorquēt:ac pedes exerūt:& obliquāt donec ad locū reponātᷓ.
Nullū tormētū sentit supina restudo.Inqeta ē tī desiderio naturalis status:nec ante desinit niti q̄tere se q̄ i
pedes cōsistat.Ergo oibus cōstōnibus suis sensus ē:& inde mēbroꝝ tamē expedita tractatio:nec ullū ma/
ius iudiciū hēmus cū hac illa ad uiuēdū uēire notitia:q̄ qđ nullū aial ad usum sui rude ē.Cōstitutio ē inqt
ut uos dicitis pricipale ai quodāmō se hēns erga corpus hoctā pplexū & subtile & nobis quoq; uix enarra
bile.Quō isans itelligit.Oia aialia dialectica nasci oporteret:ut istā finitionē magnæ parti hoium togato/
rū obscurā itelligāt.Veꝝ erat qđ opponis:si ego ab aialibus cōstitutiōis finitionē itelligi dicerē.Nā ipsam
cōstitutionē facilius natura itelligitᷓ q̄ enarratᷓ.Itaq; infans ille qd sit cōstitutio nō nouit,cōstitutionē suā
nouit:& qd sit aial nescit.aial eē se sentit.Præterea ipam cōstōnē crasse itelligit:& sūmati:& obscure. Nos
quoq; aium hēre nos scius.Quid sit aius:ubi sit:q̄lis sit:& unde:nescimus:q̄lis ad nos puenerit ai nr̄i sen/
sus q̄uis naturā eius ignorēus:ac sedē talis ad oia aialia cōstōnis suæ sensus ē.Necesse ē.n.id sentiāt p qđ aia
lia quoq; sentiūt.Necesse ē sensum eius hēant:cui parēt a quo reguntᷓ.Nemo nō ex nobis itelligit eē aliqđ
qđ ipetus snos moueat.qd sit illđ ignorat.Et qđ natū sibi eē scit:qd sit:aut unde sit:nescit. Sic infantibus
quoq; aialibus pricipalis partis suæ sensus ē:nō satis dilucidius nō expssus.Dicitis inqt oē aial primū cōsti
tutiōis suæ cōciliari hoiem sibi nō tāq̄ aiali sed tāq̄ rōnali.Ea.n.pte sibi carus est hō.qa hō est.Quō ergo i/
fans cōciliari aiali rōnali pōt cū rōnalis nōdū sit?Vnicuiq; ætati sua cōstitutio est.Alia ifanti puero alia se/
ni.Oēs eni cōstitutiōi cōciliantᷓ in qua sunt.Infans sine dētibus ē.Huic cōstitutiōi suæ cōciliatᷓ. Rēati sunt
dētes:huic cōstitutiōi cōciliatᷓ.Nā & illa hærba q̄ in segetē frugēq; uētura est:aliā constitutionē hēt tenera
& uix emīnēs sulco:aliā cū cōualuit & molli qdē culmo:sed qđ ferat bonū suū cōstitit:aliā cūflauescit:&ad
arcā spectat & spica eius idurunt.in quā cōstitutionē cūq; uenit eā tuetᷓ:in eā cōponitᷓ.Alia est ætas infantis
pueri adolescētis senis.Ego tamē idē sum q̄ & infans fui & puer & adolescēs.Sic q̄uis alia atq; alia cuiq; cō/
stitutio sit:cōciliatio cōstitutiōis suæ eadē est.Nō.n.pueꝝ mihi aut iuuenē:aut senē:sed me natura cōmē/
dat.Ergo infans ei cōstitutiōi suæ cōciliatᷓ q̄ tunc ifanti est:nō q̄ futura iuueni est.Neq; eni si aliqđ illi ma
ius in qđ trāseat restat nō hoc quoq; in quo nasciᷓ secundū naturā est.primū sibi ipm conciliatᷓ aial:debet
eni aliqd eē ad qđ alia referantᷓ.Voluptatē peto?Cui?Mihi.Ergo mei curā ago:dolorē refugio.Pro quo?
Pro me.Ergo curā ago.Si oia,ppter curā mei facio:ante oia est mei cura.hæc aialibus inest cūctis:nec inse/
ritᷓ:nec innasciᷓ:,pducit fœtus suos:nō abiicit.Et qa tutela certissima ex,pximo ē sibi q̄sq; cōmissus ē.Itaq;
ut in prioribus epistolis dixi.Tenera quoq; aialia & materno utero uel quoquo mō effusa:qd sit isestum
ipsis,ptinus norunt:& mortifera deuitāt:umbrā quoq; trāsuolātiū reformidāt obnoxia auibus rapto ui/
uētibus.Nullū aial ad uitā,pdit sine metu mortis.Quēadmodū inqt editum aial itellectū hēre:aut saluta/
ris:aut mortifere rei pōt.Primum q̄riᷓ an itelligat non quēadmodum itelligat.Esse āt illis itellectū ex eo
apparet qđ nihil amplius si intellexerint faciāt.Quid est q̄re pauonē:q̄re anserē gallina refugiat?An tāto
minore & ne totū sibi qdem accipitrē.Quare pulli felē timeāt:canē nō timeāt?Apparet illis inesse sciētiā
nocituri nō expimento collectā.Nā anteq̄ possint expiri cauēt.Deinde ne hoc casu extimes fieri:nec metu/
unt alia q̄ debēt:nec unq̄ obliuiscuntᷓ.Huius tutelæ & diligētiæ æq̄lis est illis a pnitioso fuga.Præterea nō
fiūt timidiora uiuēdo.Ex quo qdē apparet nō usu illa ad hoc peruenire sed naturali amore salutis suæ.Et
tardū est & uarium qđ usus docet.Quicqd natura tradit & æq̄le est oibus & statim.Si tamē exigis dicam
quō oē aial pnitiosa itelligere conatᷓ.Sētit se carne constare.Itaq; sentit qd sit.quo secari caro quo uri quo
obteri possit.Quæ sunt aialia armata ad nocēdū:hoꝝ speciē trahit inimicā & hostilē.Inter se ista cōiuncta
sunt.Simul.n.cōciliatᷓ saluti suæ quicq;:& q̄ iuuāt illa petit.lesura formidat.Naturales a cōtrariis aspnatio
nes sunt sine ulla cogitatiōe q̄ hoc dicit.Sine consilio fit qcqd natura pcepit. Non uides q̄nta subtilitas sit
apibus ad fingenda domicilia?Quāta diurni laboris obeūdiq; cōcordia?Nō uides q̄ nulli mortaliū imita
bilis sit illa araneæ textura?Quātu operis sit fila disponere?alia in rectū imisse firmamēti loco.alia in orbē
currētia ex dēso rara q̄ minora aialia in quoꝝ pcium illa tenduntᷓ uelut rhetibus iplicata teneantᷓ. Nasciᷓ
ars ista nō disciᷓ.Itaq; nullū est aial a tergo doctius.Videbis araneaꝝ pares telas par i fauis anguloꝝ oīum
foramē.Incertū est & inæq̄le qcqd ars tradit æquo uenit qđ natura distribuit.Hæc nihil magis q̄ tutelam
sui & eius peritiā tradidit.Iōq; ēr simul icipiūt & discere & uiuere.Nec est miꝝ cū eo nasci illa sine quo fru
stra nascerentᷓ.Primum hoc istīm illa natura contulit:& permanendum cōciliatione & charitate sui non
poterant salua esse non uellent.Nec non hoc per se pro futuꝝ erat:sed sine hoc nulla res profuisset:sed in
nulla depræhendes uilitate sui.Negligentiam qdem tacitis quoq; & brutis q̄uis incerta torpeat ad uiuen/
dum solertia est.Videbis quæ aliis inutilia sunt sibiipsa non deesse. Vale.

2 Epistola.cxxii.De his q officia lucis noctisq; puertūt.Et q natura seq̄ntibus oia facilia sunt & expedita.

d Etrimentū iam dies sensit.resiliuit aliquātulū:ita tamē ut liberale adhuc spatiū sit.Siqs cū ipso(ut
ita dicā)die surgat officiosior meliorq;:q̄ siqs illū expectat:& lucē primā exuit.Turpis qui alto so/
le semisomnis iacet:cuius uigilia in medio die incipit:& adhuc multis hoc ante lucanum est. Sūt
qui officia lucis noctisq; puertūt:nec ante deducāt oculos hæsterna graues crapula q̄ appetere nox cœpit.
Qualis illoꝝ conditio dicitᷓ:quos natura ut ait Virgilius sedibus nostris subditos ecōtrario posuit.Nosq;
ubi primus eqs oriēs afflauit hanalis:Illis sera rubēs accēdit lumia uesp.Talis hoꝝ cōtraria oibus nō regio

ſed uita eſt. Sunt q̄dem in eadē urbe antipodes. Qui ut Marcus Cato ait: nec orientē unq̄ ſolē uiderūt: nec occidentē. Hos tu exiſtias ſcire quēadmodū uiuendū q neſciūt q̄do & hi mortē timet. in quā ſe uiui cōcīderūt. Tā infauſti hoies q̄ nocturnæ aues ſunt: licet in uino unguētoq; tenebras ſuas exigāt: licet epulis & in multa qdē pocula diſcoctis totū peruerſum uigiliæ tēpus educāt: nō cōuiuant ſed iuſta ſibi faciūt mortuis certe interdiu parentant. At mehercules nullus agenti dies lōgus eſt. Extendāus uitā huius: & officium & argumentū actus eſt. Circuſcribat nox & aliqd ex illa in diem trāſferat. Aues q̄ cōuiuiis cōparant ut immotæ facile pingueſcāt: & in obſcuro obtinent: Ita ſine ulla exercitatiōe iacētibus: rumor pigrę corpus inuadit: & ſupbā umbrā iners ſagina ſuccreſcit. At iſtorę corporę q ſe tenebris dicauerūt: fœda uiſūt. Quippe nō ſpecioſior illis: q̄ morbo pallētibus color eſt languidi: & euāidi albēt: & in uiuis caro morticina eſt. Hoc tamē minimū in illis malorę dixerim: q̄to plus tenebrarę in aio eſt. Ille in ſe ſtupet ille caligat: īuidet cæcis. Quis unq̄ oculos tenebrarę cā habuit? Interrogas quō hæc aio prauitas fiat: auerſandi diē & totā uitā in noctē trāſferendi. Oia uitia cōtra naturā pugnāt. Oia debitū ordinē deſerunt. hoc eſt luxuriæ ꝓpoſitū gaudere peruerſis: nec tātū diſcedere a recto: ſed q̄lōgiſſime abire. Deinde ēt iſti ecōtrario ſtare nō uident ſibi cōtra naturā uiuere. Ieiuni bibunt: q uinū recipiunt inaīibus uenis: & ad cibū ebrii trāſeūt. Atq; freq̄ns hoc adoleſcentiū uitium eſt: q uires excolunt in iṗo pœne balnei limine: inter nudos bibunt: imo potant: ut ſudorē quē mouerunt potiōibus crebris ac feruentibus: ſubinde diſtinguunt. Poſt prādiū aut cœnā bibere uulgare eſt. Hoc p̄resfamiliæ ruſtici faciunt: & ueræ uoluptatis ignari. Merę illud delectat: nō qđ inatar cibo: qđ bibere penetrat ad neruos. Illa ebrietas iuuat q̄ in uacuum uenit. Nō uident tibi cōtra naturā uiuere: q cōmutāt cum fœminis ueſtē? Nō uiuunt cōtra naturā: q ſpectāt: ut pueritia ſplendeat tpe alieno? Quid fieri crudelius: uel miſerius pōt? Nunq̄ uir erit ut diu uirę pati poſſit: & cū illum contumeliæ ſexus eripuiſſe debuerat: non ætas qdē eripiet? Nō uiuunt cōtra naturā: q hyeme concupiſcūt roſam? fomētoq; aquę calentiū: & calorę apta mutatiōe brumaliū flore uiuū exprimunt? Nō uiuūt cōtra naturā: q pomaria in ſummis turribus ſerunt: quorę ſiluæ in tectis domū ac faſtigiis mutāt? Inde inortis radicibus quo iṗrobe cacumina ægiſſent? Nō uiuūt cōtra naturā: q fundamēta terrarę in mari iaciūt: & delicatæ naturæ iṗi uident: ubi calentia ſtagna fluctu ac tēpeſtate feriant. Cum inſtituerunt oia cōtra naturæ cōſuetudinem uelle: nouiſſime in totū ab illa deſciſcunt: lucet ſomni tēpus: q̄es eſt: nunc exerceāur: nunc geſtēur: nūc prādemus. Iā lux ꝓpius accedit: tēpus eſt cœnæ. Nō oportet id facere qđ populus. Res ſordida eſt triſta: at uulgari uia uiuere dies publicus relinq̄t ꝓpius nobis: ac peculare māe fiat. Iſti mihi uero defūctorę loco ſunt. Quātulū. n. a funere abſunt eq̄dē acerbo: q ad faces & cœreos uiuunt? Hāc uitā agere eodē tpe multos meminimus: Inter quos & Atyliū Butā ꝑtorium: cui poſt p̄rimonium ingens cōſumptū Tyberius pauptatē cōfitēti: ſero inq̄t expectus es. Recitabat Montanus illius carmē tolerabilis poetæ & amicitia Tyberii notus: & frigore ortus & occaſus libētiſſimæ iſerebat. Itaq; cū īdignaret qdā illū tota die recitaſſe: & negaret accedēdū ad recitationes eius. Nacta primarius ait. Nunq̄ liberalis poſſum agere. Paratus ſum illū audire ab ortu ad occaſum. Cū hos uerſus recitaſſet. Incipit ardētes phœbus ꝓducere flāmas. Spargere ſe rubicūda dies: iā triſtis hirūdo: Argutis redit uſa cibos imittere nidis. Incipit & molli partitos ore miniſtrat. Varus eq̄s rōanus uicini comes cœnarę bonarę aſſectator: q̄s īprobitate linguæ merebat: exclamauit: Incipit Buta dormire. Deinde cū ſubinde recitaſſet. Iā ſua paſtores ſtabulis armenta locarunt: Iā dare ſopitis nox pigra ſilentia terris incipit. Idē Varus inq̄t. Quid dicit? Iā nox eſt: ibo & Butam ſalutabo. Nihil erat notius hac eius uita in cōtrariū circūacta: q̄ ut dixi: Multi eodē tpe ægerūt. Cā tā eſt ita uiuendi q̄buſdā: nō q̄a aliqd exiſtiment noctē iṗam hr̄e iucūdius: ſed q̄a nihil iuuat oblitū: & grauis male conſcientiæ lux eſt: & oia cōcupiſcētis aut cōtinētis: ꝓut magno aut p̄uo empta ſint. faſtidiū eſt lumen gratuitū. Præterea luxurioſi uitā ſuā eſſe in ſermonibus: dū uiuunt uolunt. Nā ſi taceat ꝑdere ſe putant opam. Itaq; aliquotiens faciunt qđ excitet famā. Multi bona comedunt. Multi amicas hn̄t. Vt inter iſtos nomen uenias: opus eſt nō tantū luxurioſam rē: ſed notabilē facere: in tā occupata ciuitate fabulas uulgaris neq̄tia nō inuenit. Pedonē Albinouanū narrātē audieramus: erat āt fabulator elegātiſſimus: habitaſſe ſe ſupra domū. Sp. Pa. Is erat ex hac turba lucifugarę. Audio inq̄t circa horā tertiā noctis flagellorę ſonū. Quæro qd faciat? Dicit rōnes accipe. Audio circa horā ſextā noctis clamorē cōcitatū. Quæro qd ſit? Dicit uocē exercere. Quæro circa octauā horā noctis: qd ſit ille ſonus rotarę? uelut geſtari dr̄. Circa lucē diſcurrit. Pueri uocant cellarii: coq tumultuant. Quæro qd ſit? Dicit mulſum & alicā popoſciſſe: a balneo exiſſe. Excedebat inquit cœna: cuius diē minime. Valde. n. frugaliter uiuebat: nihil cōſumebat niſi noctē. Itaq; credo dicentibus illū q̄buſdā auarę & ſordidū. Vos inq̄t illū & lychnobiū dicetis. Non debes admirari ſi tātas iuenis uitiorę ꝓprietates: uaria ſunt: inuberabiles hn̄t facies. Comp̄hēdi eorę genera nō poſſunt. Siplex recti cura eſt: multiplex praui: & q̄tum uis nouas declinationes capi. Idē moribus euenit naturam ſeq̄ntium. Faciles ſunt: ſoluti ſunt: exiguas differentias hn̄t: his diſtorti plurimum: & oibus iter ſe diſſidēt. Cā tam ꝑcipua mihi uī huius morbi. Vitæ cōis faſtidiū: quo cultu ſe a cæteris diſtinguunt. Quō elegātia cœnarę mūditiis uehiculorę ſi uolunt ſeparare ēt iṗſorę diſpoſitiones uolūt ſolita ſpectare: q̄bus peccandi primū infamia eſt. Hanc petunt oēs iſti q ita dicāt recto uiuunt. Iō Lucilli tenēda nobis uia ē: quā natura deſcripſit. nec ab illa declinandū. Illam ſeq̄ntibus oia facilia expedita ſunt. Cōtra illā nitētibus nō alia uita ē: q̄ cōtra aquā remigātibus. Vale.

Epiſtola. cxxiii. De abſtinentia & temperantia eſus. & de adulatione uitanda & duobus rerum generibus: quæ nos inuitant aut fugant.

i Tinere confectus incōmodo magis: q̄ longo: in albanū meū nocte multa perueni. Nihil habeo paratū niſi me. Itaq; in lecto laſſitudinē pono: hanc coqui ac piſtoris morā boni cōſulo. Mecum eni

de hocipso loquor:q̃ nihil sit graue quod leuiter excipias. Quod idignãdũ nihil nisi ipse indignãdo astru as. nõ hẽt panẽ meus pistor: sed habet uillicus: sed habet atticnsis: sed habet colonus. Malũ pãem inqs. Expecta bõus fiet: ẽtillũ teneg tibi & siligineũ fames reddet. Ideo nõ est ante edendũ q̃ illa impet. Expectabo ergo nec ante edã: q̃ ut bõum pãem hẽre cœpero: aut malum fastidire desiero. Necessarium est puo assuescere. Multæ difficultates locoꝝ: multe tẽpoꝝ ẽt locupletibus & instructis a nobis optatẽ ,phibent: & occurrẽt. Quicqd uult hẽre nemo põt. illud põt nolle qđ nõ hẽt. Rebus oblatis hilaris uti magna pars libertatis est. Bene moratus uenter & cõrumeliæ patiẽs æstimari nõ põt. Quãtã uoluptatẽ capiã ex eo q lassitudo mea sibiipsa assuefcit. Nõ unctiões: nõ baineũ: nõ nullum aliud remediũ q̃ tpis q̃ro. Nõ qđ labor cõtraxit q extollit. hæc q̃liscunq cœna dissoluit q̃ attuli iucundior erit. Aliq̃do eni expimentum ai sumpsi subito hoc eni ẽ simplicius & uerius. Nã ubi se pparauit & indixit sibi patiẽtiã: nõ æq apparet q̃ntum hẽt uere firmitatis. Illa sunt certissima argumenta q ex tpe dedit: si nõ tãtũ æquus modestiã: sed placidus aspexit: si nõ excãduit: nõ litigauit: sed qđ dari deberet ipe sibi nõ desiderãdo suppleuit & cogitauit aliqd cõsuetudie sua sibi nihil deesse. Multa q̃ supuacua eẽnt nõ itelleximus nisi cum deesse cœperunt. Vtebãur. n. illis: nõ q͂a debebãus: sed q͂a habebãus. Quã multa ãt pabamus: q͂a alii pauerunt: q͂a ap plerosq sunt. Inter cãs maloꝝ nr̃oꝝ est q uiuimus: & ad exẽpla nõ rõne cõponimur: sed cõsuetudie abducimur. Qđ si pauci facerent nollemus imitari: cũ plures facere cœperunt q̃ si hõestius sit: q͂a freq̃ntius sequmur: & recti ap nos locum tenet terror: ubi publicus factus est. Oẽs iã sic pegrinãt ut illos numidaꝝ pcurrat eqtatus: ut agmẽ cursoꝝ antecedat. Turpe est nullos eẽ: q occurrẽtis uia deiciant: ut q̃ hõestum hoiem uenire magno puluere ostẽdãt. Oẽs iã multos hẽnt: q crystallina & murrina & celata magnoꝝ artificum mãu portẽt. Turpe est uideri eas te hẽre sarcinas totas: q̃ toto cõcuti possunt oium pædagogi abolita facie uehunt: ne sol ne frigus tenerã cutẽ lædat. Turpe est nemiñe esse in comitatu: O pueroꝝ cuius sana facies medicamentum desideret. Hoꝝ oium sermo uitãdus est: Hi sunt q uitia tradent: & alio aliunde trãseunt. Pessimũ genus hoꝝ hoium uidebat q uerba gestaret. Sunt qdã q uitia tradent: gestãt. Hoꝝ sermo multum nocet. Nã ẽt si non statim pficit: semina in aio relinqt: sequturq nos etiã cũ ab illis discesserimus resurrectuꝝ postea malum. Quẽadmodũ q audierũt symphoniã: ferũr secũ in auribus modulatiõem. illa ad dulcediem cãtũq cogit: actiões ipedit: nec ad seria patit nitẽdi. Sic adulatoꝝ & praua laudãtiũ sermo diutius hæret q̃ audit. nec facile est aio dulcẽ sonũ excutere. psequit & durat: & ex iteruallo recurrit. lõ claudẽdæ sunt aures malis uocibus: & qdẽ primis. Nã cũ initiũ fecerũt: admissæ sunt plus audẽt. Inde ad hæc puẽit uerba: Virtus & philosophia & iustitia uerboꝝ inaniũ crepitus est. Vna fœlicitas est bõæ uitæ: uitæ facere oia liberæ: frui: prĩmõio: hoc est uiuere: hoc est se mortalẽ eẽ meminisse. Fluunt dies: & irreparabilis uita decurrit: Dubitãus qđ iuuat sape: & ætati non semp uoluptates decepturæ. Interi dũ põt: dũ possit ingerere frugalitatẽ eo ut mortẽ pcurrere: & qcqd illi oblatura est: iã sibi iterire: Non amicã hẽs: nõ pueꝝ qui amicæ moueat iuidiã. Quotidie sobrius pdis: sic cœnas: tã Ephemeridẽ prĩ approbaturus. Nõ ẽ istud uiuere: sed alienæ uitæ interesse. Quãta demẽtia est hæredis sui res pcurare: & sibi negare oia: ut tibi examico inimicũ magna faciat hæreditas. Plus. n. gaudebit tui amor quo plus accepit. Istos tristes & supciliosos aliẽæ uitæ sensores: sue hostes publicos: pædagogos assis ne feceris. Nec dubitaueris bonã uitã q̃ opinionẽ bonã malle. Hæ uoces non aliter fugiẽdæ sunt: q̃ ille qs Vlixes nisi alligatus pteruehi uoluit. Idẽ possunt: adducũt a pria: a pentibus: ab amicis: a uirtutibꝫ: & i uirtutibus: & i turpẽ uitã miserã: ut turpius illudũt. Quãto satius ẽ rectũ seq limitẽ: & eo se pducere ut ea: demũ sin tibi iucũda: q̃ hõesta? Qđ asseq poterimus: si fecerimus duo eẽ genera rerũ: q nos aut iuitẽt: aut fugẽt. Inuitẽt ut diuitiæ: uoluptates: forma: ambitio. Cætera blãda & attidẽtia. Fugãt labor: mors: dolor: ignominia. uictus astrictior. Debẽus itaq exerceri: nec hæc timeãus: nec illa cupiamus. In cõtrariũ pugnẽus: & ab iuitãtibus recedãus: aduersus potẽtiã concitemur. Nõ uides q̃ diuersus sit ascẽdẽtiũ hitus & deicẽdẽtiũ. Qui p pnũ errãt: resupinãt: corpa q in arduũ icũbũt. Nã si descendas pondus suũ in priorẽ ptem dare: si ascẽdas retro abducere. Cũ uitio Lucilli cõsentire est. In uoluptates descẽdit: q̃dẽ aspas & duras subeũdũ ẽ. Hic ipellãus: & corpa illis refrenemus. Hoc nũc me existĩas dicere: Eos tantũ pnitiosos esse auribus nr̃is: q uoluptatẽ laudãt: q dolores: mortus p se formidabiles res icutiũt. Illos quoq nocere nobis existio: q nos sub specie Stoicæ sectæ hortant ad uitia. Hoc. n. iactãt solũ sapiẽtẽ & doctũ esse amatorẽ: solus apte ad hãc artem æq cõbibendi & cõuiuẽdi sapiẽs ẽ pitissimus. Quærãus ad quã usq ætatẽ iuuenes amãdi sint. Hæc grææ cõsuetudini data sint. Nos ad illa potius aures dirigimus. Nẽo ẽ casu bonus: discẽda uirtus ẽ. Voluptas humilis res & pusilla est: & in nullo habẽda pcio: cõis cũ brutis aialibus: ad quã minia & cõtẽptissima aduolãt. Gloria uanũ & uolatile qddã ẽ: auraq mobilius. Pauptas nulli malũ ẽ nisi repugnãti. Mors malũ nõ ẽ: qđ sit q̃ris. Sola uis ẽ generis hũani. Supstitio error isanus ẽ: amãdos tiẽt: quos colit uiolat. Quid. n. itereſt: utꝝ deos neges an ifames. Hæc discẽda: imo edisc̃ẽda sunt. nõ debes excusatiões uitio phiæ suggerere. Nullã hẽt spem salutis æger: quẽ ad intẽperãtiã medicus hortat. Vale.

Epistola. cxxiiii. Quod bonũ nõ sensu sed intellectu cõpræhendit. Et q bonũ in nullo est: nisi i quo rõ.

P Ossum multa tibi ueteꝝ præcepta referre: ni refugis tenuisq piger cognoscere curat. Nõ refugis. an ne ulla te subtilitas abigit? Nõ est elegãtiæ tuæ tã magna sectari. Sicut illđ pbo: q oia ad aliquẽ pfectũ redigis: & tũc tãtũ offẽderis ubi summa subtilitate nihil agit: qđ ne tũc qdẽ fieri laborabo. Quærit utꝝ sensu an intellectu cõpræhẽdat bonũ. Huic adiũctũ ẽ i multis aialibus & ifantibus nõ eẽ. Qui cũq uoluptatẽ i sũmo ponũt: sensibile iudicãt bonũ: nõ cõtra itelligibile q illđ aio dãus. Si de bono sensus iudicarẽt: nullã uoluptatẽ reiiceremus. Nulla. n. nõ iuitat: nulla nõ delectat. Et ecõtrario nullũ dolorẽ uolẽtes subireũs. nullus eni non offendit sensum. Præterea n essent digni rephẽsione: q̃bus nimiũ uoluptas

placet q̄bus summus ē doloris timor. At q̄ iprobāus gule ac libidini deditos:& cōtēnimus illos q̄ nihil ui/
riliter ausuri sunt doloris metu. Quid āt peccāt si sensibus.i.iudicibus bōi ac mali parēt? His eni tradidi/
stis appetiōes & fugæ arbitriū sed uidelicet ratio isti rei p̄posita est. Illi quēadmodū de beat debita: quēad/
modū de uirtute:de hōesto:sic & de bono maloq̄ cōstitui. Nā apud istos uilissimæ parti daī de meliore
snīa:ut de bono p̄nunciet sensus obtusa res & habes:& in hoīe q̄ in aliis aīalibus tardior. Quod siqs uellet
nō oculis:sed tactu minuta discernei:subtilior ad hoc nulla acies q̄ oculoꝝ & intētior:daret bonū maloq̄
dignoscere. Vides in q̄nta ignorātia ueritatis uersef:& q̄ humi sublimia ac diuina p̄iecerit. Ap̄ quem de
summo bono maloq̄ iudicat tactus. Quēadmodū inq̄t oīs sciā atq̄ ars aliq̄d debet hr̄e manifestū sensuq̄
cōp̄hensum ex quo oriaf & crescat. Sic beata uita fundamētū & initiū a manifestis ducit:& eo q̄d sub sen
su cadit. Nēpe uos a manifestis beatā uitā sui initiū cape dicitis. Dicimus beatā uitā esse : q̄ secundū naturā
sit palā:& p̄tinus apparet. Sicut q̄d sit integꝝ:q̄d cōtingit p̄tinus nato:nō dico bonū:sed initium boni. Tu
summū bonum uoluptatē īfantiæ dōas:ut īde incipiat nascēs:quo cōsumatus hō p̄uenit. Cacumē radicis
loco pōis. Siqs diceret illum in materno utero iacentē sexus quoq̄ īceptū:teneꝝ:& impfectum:& īformē
iā in aliquo bono esse apte uideref errare. At q̄ q̄ntulum īterest īter eū q̄cūq̄ maxīe uitā accipit:& illum q̄
maternoꝝ uisceꝝ latēs minus est? Inter q̄ q̄ntum ad ītellectum bōi ac mali æque maturus ē:& nō magis
īfans ad hoc bōi capax ē:q̄ arbor:aut mutum aliq̄d aīal. Quare āt bonū in arbore aīaliq̄ muto nō ē? q̄a nec
rō ob hoc īfantiæ quoq̄ nō ē. nā & huic diem tunc ad bōum p̄uenit cū ad rōnē p̄uenerit. Est aliq̄d irrōna/
le aīal. Est aliq̄d nōdum rōnale. Est rōnale:sed impfectum. In nullo hoꝝ bōum rō illud secū affert. Quid
ergo iter ista q̄ rettuli distat. Nō q̄d erit bōum in eo q̄d irrōnabile ē:tunc eē bōum nō pōt:sed ipfectum iā
pōt bōum:sed nō est. Ita dico Lucilli:bōum nō in quolibet corpore:nō in q̄libet ætate iuenif:& tātū abest
ab infantia: q̄ntū a p̄io ultimum:q̄ntū ab initio pfectum. ergo nec in tenero mō calescēte corpusculo est.
Quid ni? nō sit magis q̄ in semīe hoc. Si dicas aliq̄d arboris ac uti satis bōum nouius. hoc nō ē in p̄ia fron/
dæ:q̄ emissa cum maxīe sonū rumpit. Est aliq̄d bōum tritici:hoc nōdum ē in herba latente:nedum folli/
culos erexit spica mollis:sed cum frumētum æstas:& debita maturitas coxit. Quēadmodum oīs natura
bōum suum nisi cōsumata nō pfert. Ita hoīs bōum nō ē in hoīe:nisi cum in illo rō pfecta ē. Q̄d āt hoc bo
num dicā:liber aīus ac rectus:alia subiiciēs sibi se nulli. hoc bōum adeo nō recipit īfantia : ut pueritia non
spet. adolescētia īprobe spet. Bene agif cū senectute:si illd̄ lōgo studio ītētoq̄ p̄uenit. Si hoc & bōum & i/
tellegibile. Dixisti inq̄t aliq̄d bōum eē arboris. aliq̄d herbæ. Pōt ergo eē aliq̄d & īfantis. Veꝝ bōum nec in
arboribus:nec in mutis aīalibus ē. hoc q̄d in illis bōum est p̄dicatiōe bōum dicif. Q̄d est inqs? hoc q̄d se/
cundū naturā cuiusq̄ ē. Bōum āt cadere in mutū aīal nullo mō pōt. fœlicioris meliorisq̄ naturæ est:nisi
ubi rōni locus ē:bōum nō ē. Quatuor hæc naturæ sunt:arboris:aīalis:hoīs:& dei. Hæc duo q̄ rōnalia sūt:
eadē naturā hn̄t. Illa diuersa sunt:q̄ alteꝝ īmortale:alteꝝ mortale est. Ex his ergo unius bōum natura p
ficit:dei. s. alterius cura hoīs. Cætera tā in sua natura pfecta sunt. nō uere pfecta a q̄bus abest rō. Hoc. n. de/
mum pfectum:q̄d scđm uniuersam naturā pfectum ē. Vniuersa āt natura rōnalis ē: cætera possunt ī suo
genere pfecta eē. In quo nō pōt beata uita eē. nec id pōt quo btā uita efficif. Btā āt uita bōis efficif. In muto
aīali btā uita nō efficif. In muto aīali bōum nō est. Mutum aīal sensu cōp̄hendit p̄sentia:p̄teritoꝝ remini/
scif:cum id īcidit quos sensus admoueref:tāq̄ quos reminiscif. Reminiscif me cū ad initiū eius admotū
In stabulo q̄dē nulla illi uia est:quāuis sæpe calcare memoria est. Tertiū uero tēpus. i. futuꝝ:ad muta nō
p̄tinet. Quō ergo pōt eoꝝ uideri pfecta natura:q̄bus usus pfecti tp̄is nō ē. Tēpus. n. tribus p̄tibus cōstat:
p̄terito:p̄sente:& futuro. Aīalibus tātum q̄d breuissimum est inter cursum:datum p̄sens:p̄teriti rara me/
moria est:nec unq̄ reuocaf nisi p̄sentium occursu. Nō pōt ergo pfectæ naturæ nouum impfecta esse natu
ra. Aut si natura hēt hoc:habent & sata. Nec illud nego ad ea q̄ uidenf scđm naturā magnos esse mutis aīa
libus īpetus & cōcitatos:sed inordinatos ac turbidos. Nunq̄ āt aut inordinatum est bōum:aut turbidum.
Quid ergo inqs? Muta aīalia p̄turbate & indisposite mouenf. Dicerem illa p̄turbate & indisposite moue
ri:si natura illoꝝ ordinē caperet. Nunc mouenf scđm naturā suā. Perturbatum eni id est:q̄d esse aliq̄ndo &
nō p̄turbatū pōt. Solicitū est q̄d pōt eē securū. Nulli uitiū ē:nisi cui uirtus pōt eē. Mutis aīalibus talis ex sua
natura motus est. Sed ne te diu teneā:aliq̄do erit bōum in muto aīali:erit aliq̄ uirtus:erit aliq̄d pfectū : sed
nec bōum absolute:nec uirtus:nec pfectū. Hæc eni rōalibus solis cōtingūt:q̄bus datū est scire. Quare: q̄te
nus:quēadmodū. Ita bōum in nullo ē:nisi in quo rō. Quō tūc p̄tineat ista disputatio q̄ris? Et q̄d aīo tuo p
futura sit dico. Et exercet illū & acuit:& utiq̄ aliq̄d actuꝝ occupatiōe hōesta tenet. Prodest āt & moraf ad
praua p̄perātem. Sed illud dico:nullo mō p̄desse possum magis:q̄ si tibi bōum tuum ostēdo:si te a mutis
aīalibus separo:si cū deo pono. Quid inq̄ uires corpis alis & exercet? Pecudibus ista maiores ferisq̄ natura
cōcessit. Quid excolis formā? Cū oīa feceris:a multis aīalibus decore uinceris. Quid capillum ingenti de/
ligētia comis? Cū illum uel effuderis more Parthoꝝ:uel Germanoꝝ mō iunxeris uelut Scythi solēt spar/
seris:in quolibet æquo densior iactabif iuba. Horrebit in leonū ceruice formosior : Cū te ad uelocitatem
paueris:par lepusculo nō eris. Vis tu relictis in q̄bus uinci te necesse est:dū in aliena niteris:ad bōum reuer
tituū? Quod hoc est:aīus. s. emūdatus ac purus emulator:dei:sup humana se extollens : nihil extra se sui
ponens rōnales aīales. Quod ergo uitæ bonū est? Perfecta rō. Hāc tu ad summum finē euoca: in q̄ntū pōt
plurimum crescere Tunc beatum esse te iudica:dum tibi gaudium oē nascef. Cum uisis q̄ hoīes eripiunt
optāt custodiunt. nihil inueneris nō dico q̄d malis:sed q̄d uelis. Breuem tibi formulā dabo q̄ te metiaris:
q̄ pfectum esse iā sentias. Tunc hadebis tuum:cum intelliges infœlicissimos esse infœlices. Vale.

Liber epistolarum moralissimi Senecæ finit fœliciter.

Incipit liber Senecæ.

Onesta inquit Epicurus res est paupertas læta. Illa uero non iã paupertas est si est læta. Qui cum paupertate bene conuenit diues est. Non qui pa*ꝝ habet sed qui plura cupit pauper ẽ. Quid enim refert quantum illi in arca: quantum in horreis lateat: quantum pascat aut feneret. Si alieno imminet: si non acquisita sed acquirenda concupiscit? Quid sit modus diuitiaꝝ quæris. Primo habere quod necesse est. Secundo qđ satis est. Nulli potest secura uita cõtingere: qui de re producẽda nimis cogitat. Nullũ bonum adiuuat habentẽ. nisi ad cuius amissionẽ præparatus est animus. Magnæ diuitiæ sunt lege naturæ cõposita paupertas. Lex autẽ naturæ scis quos terminos nobis statuit? Non esurire. non sitire: nõ algere. Nõ est necesse supbis assidere liminibus. Nõ est necesse maria tẽpestate nec castra sequi: facile est quod natura desiderat & appositum. ad superuacua sudatur. Illa sunt quæ togam gerunt: quæ nos senescere cogunt: quæ in aliena littura impingũt: ad manum est quod satis est. Qui cũ paupertate bene conuenit diues est. Modus quidem honestæ continentiæ si alicui sua non uidenĩ amplissima. licet totius mundi dominus sit miser est. Miser est qui se beatissimũ nõ iudicat. licet toti mũdo imperet. Nihil humanius ꝙ cũ magno emolumento insidiantis eripi non potest: q̃ nimium in corpore tuo sit spoliorum. Nemo ad humanũ sanguinem uenit propter ipsum uel ad modũ pauci. Nudum latro trãsmittit ẽt in obsessa pauperi uia pax est. Is maxime diuitiis affluit qui minime diuitiis īdiget. Si ad naturã uiues nũq̃ eris paup. Si ad opinionẽ nunq̃ diues. Exiguũ natura desiderat. Immensum opinio. Si congeraĩ in te quicquid multi locupletes possiderunt. Si ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat. auro tegat. purpura uestiat eo delitiatum opumq̃ perducat ut terram marmoribus abscondas. Nõ tantum liceat habere sed calcare diuitias. Accendant statuæ & picturæ & quicqd ars ulla. Luxuriæ auro & argento elaborauit maiora capere ab hiis disces. Desideria naturalia finita sunt. ex falsa opinione nascentia ubi desinant nõ erit. Nullus enĩ terminus falso est: ueritati aliquid extremũ est. Error immensus ẽ. Retrahe te ergo a uanis & cum uoles scire an naturalẽ an uanã habeas cupiditatẽ: cõsidera nõ alicubi consistere. Si longe progresso semp aliquid longius restat: scito id naturale non est. Paupertas expedita est cũ secura est. Cũ classis cecinit sic nõ se peti cũ aliquo cõclamatũ ẽ: quõ exeat nunqd efferat quærit. Aut cum naui gaudiũ est nõ strepitu portus: non unius comitatu inquieta sunt littora. Non circũstat illũ turba hominũ ad quos pascendos transmarinaꝝ regionum optanda est fertilitas. Facile est pascere paucos uentres & nihil aliud desiderantes q̃ impleri: paruo fames constat magno fastigium: paupertas contenta est desideriis instantibus satisfacere. Sanus diues est qui licet habeat diuitias: eas tamen ut tangẽtes habet. Quid ergo est: quare recuses eam cõtubernalẽ cuius mores sanus diues imitaĩ? Si uis uacare animo. ut pauper sis optes: aut pauperi similis. Non potest studiũ salutare fieri sine frugalitatis cura. Frugalitas paupertas uoluntaria est. Perpessi sunt multiones inopiã hoĩum teges uixerũt barbari radicibus & diũ fœdam tulerunt famẽ. Hæc omnia passi sunt pro regno quo magis miteris alieno. Rebus in aduersis facile est contemnere uitam. Fortius ille facit qui miser eẽ potest. Dubitabit aliquis ferre pauperatẽ ut animum a furoribus liberet. Multas diuitias parasse non finis miseriaꝝ fuit: sed mutatio. non in rebus uitiũ: sed in animo ipso est. Istud quod paupertatem grauem nobis fecerat: & diuitias graues fecit. Quemadmodum nihil refert utꝝ ægrum in lecto ligneo aut in aureo colloces: quocũq̃ illum trãstuleris morbum suũ secũ affert: uel transfert. Sic nihil refert utrum æger animus in diuitiis uel in paupertate sit. Malum suũ illũ sequiĩ: ad securitatem non ẽ opus fortuna. Quis enĩ necessitati satis est. licet irata. Ne imparatos nos fortuna depræhendat fiat nobis paupertas familiaris. Seuerius diuites erimus si sciemus q̃ non sit graue pauperes esse. Incipe cũ paupertate habere commerciũ. Aude opes contempnere & te quoq̃ finge dignũ domini. Nemo alius dignus deo est: nisi qui opes contẽpsit. Quare possessiones tibi non interdico sed effugere uolo ut illas intrepide possideas? Quo uno consequæris modo si te etiam sine illis bene uicturum sperauerls & id tibi persuaseris si illas tanq̃ exituras spermaueris amplecti semper. Discedat qsquis non te sed alium diuitem sequæbaĩ. Ad hoc unũ est amanda paupertas: ꝙ a quibus ameris ostendat. Multũ est nõ corrumpi diuitiaꝝ cõtubernio. Magnus ille est qui in diuitiis paup est. Nemo nasciĩ diues. Quisq̃s exit in lucẽ uisus est pane & lacte esse contẽtus. Ab hiis initiis supra nos regna non capiũt panẽ & aquã natura desiderat. Nẽo ad hæc paup est. Itẽ si qs desideriũ suũ clausit cũ ipso Ioue de fœlicitate cõtẽdat. Diuitiæ sunt magnæ ad legẽ nec cõposita pauptas. Res iniq̃ fœlicitas est sæcularis: ipsa se exagitat mouet crebrũ. Nõ uno in graue: alios in aliũ irritat. Alios in potẽtiã illos iflat. alios mollit. Si uis scire ꝙ nihil mali sit in pauptate: cõpara inter se multũ paupes & diuites. Sæpius paup & fidelis ridet. nulla solicitudine concutiĩ: in alto est. Cura uelut nubes leuis trãsit. hoꝝ qui fœlices uocanĩ hilaritas ficta est. hic enĩ grauis & sub purpura licet nõ palam tristitia est. eo quidem grauior ꝙ interdũ non licet palã esse miseros. Sed inter erũnas cor ipsum excedentes necesse est latere fœlicem. abstrahũt a recto diuitiæ: honores: potentiæ & cætera quæ opiniõe hominũ cara sunt præcio suo uilia. Nescimus extimare res de qbus non est fama. Sed cũ rerum natura deliberãdũ est. Nihil hẽnt ista magnificũ ꝙ mẽtes nostras in se trahat præter hoc quod mirari illa cõsueuimus Non enĩ quia concupiscẽda. sed illa laudanĩ: quia laudanda sunt concupiscunĩ. hãc præcedentẽ causam habent diuitiæ. Inflant animos: Superbiã & arrogantiã pariũt. Inuidiã trahunt eo usq̃ mentẽ alienãt ut fama pecuniæ nos etiam nocitura delectet. Bona omnia culpa carere decet: pura sunt hæc non corrumpunt animus: non solicitãt: extollunt quidẽ animos & delectãt: sed sine timore. Quæ bona sunt fiduciã faciunt: diuiciæ audaciã. Quæ bona sunt magnitudinem animi dant: diuitiæ insolentiam.

Explicit liber de paupertate.

VITA LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS

CVm permulta sint uel ad mores:uel ad institutionē uitæ a sapientissimis hoibus præclare & scripta:& præcepta:quæ nos ad rectā uiuendi rationē facile inflāmare:atq; excitare debeant:uel præstantissimoꝝ hoium auctoritate:uel clarissimis exemplis adductos: tamen nescio quō obsurdescimus:& in tot tātisq; bonaꝝ artiū disciplinis nihil ꝓficientes desidia quadā dormitamus:neq; id aīaduertimus ꝗto in honore:& imortali gloria semp floruerint hi q se totos ad ea studia contulerūt ꝗbus res secundæ ornant:& aduersæ æquo aīo feruntur:ꝗles ferunt hi q multa quæ uitā aut meliorem facerēt:aut beatā nō minus copiose ꝗ grauiter conscripserūt.Hi uero cū in altissimas reꝝ cogitationes aīum suū demitterēt:animaduerterētq;:hoc idē & alios sæpe antea fecisse qui sapientis nomē adepti sunt existimarunt necessario a se quoq; faciendū ut nō prius illa constituerent ꝗ ab eis fuissent hominū mores atq; urbiū constituti qui cū in his elaborarint ꝗbus ꝑspectis atq; cognitis ex bonis meliores efficerent:si quis sensus inferis:sane debēt id grauiter molesteq; ferre:cū intelligāt se nihil uigiliis suis:nihil curis:nihil deniq; cogitationibus tale quicꝗ peperisse: atq; consecutos esse:quod ad hoꝝ tēpoꝝ institutionē disciplināq; proficeret.Heu mentes ignaræ : o uanæ hominū cogitationes.Nihil eni bonū putamus:nisi quod uulgi opinio iudicat:quod infortunæ temeritate positū est:& collocatū.Ea uero quoꝝ gradibus homines in cælū ascendisse peribent irrita atq; inania putamus. Quo fit ut inde usq; cum eiusmodi praua cogitatio per hominū mentes serpseris:res nostræ semp in peius collapsæ sint.Creuit eni libido:adaucta est auaritia:dominat uoluptas:quæ rationi inimica est:& mētis ut ita dicā præstrigit oculos:ut quod uere bonū sit nequeat internoscere:& sincera a fucatis decernere. Quæ cum ita sint uiri optimi illud recte factū censeo:& in primis etiam atq; ēt collaudo ut sapiētissimorū hoium præceptis pareamus:ne scriptura cū ipsis uanescat auctoribus.Multa.n.sunt ipsa accuratissime: ornatissimeq; cōscripta atq; illustrata:quæ si prosequi uoluerimus:& fama & immortali nos afficiet gloria.Quoꝝ Solon & Socrates & Plato nobilissimi philosophi principes extiterūt.Multi præterea alii & ipsi sapiētes habiti:quos īter hic de quo uerba sum facturus Lucius Anneus Seneca haud imerito cōmemorandus est.Cū eni ois philosophiæ ratio foret a nostris ueteribus in tris partes distributa:naturalē uidelicet siue phisycā.moralē.atq; in eam differendi rationē quā dialecticā uocant:illud certe cōstat : eam quoq; partem quæ de moribus erat summo ingenio & maxīa cura Aristotelē fuisse cōplexū : perfectissimeq; de eius partibus disseruisse.Nā cū illis suis ethicis partē illā quæ monastica dicit perfecisset ; yconomica sunt ab eo si famæ credere est:tanta diligentia conscripta ut neq; aptius neq; sanctius a quoꝗ in rem familiarem præcipi conscribiq; potuerit.Quo genere philosophandi nihil mihi solet admirabilius:q; in actione magis ꝗ in cognitione repositum sit.Nam semp hoc animo sui & mecum sentire doctissimos homines sæpe intellexi.nullā ex oibus artibus ac disciplinis esse quæ societati hominum ad beate uiuēdū magis sit necessaria: ꝗ hæc una quæ de rōne uiuendi extat.Cū igit inter eos qui in primis numerant facile omniū princeps in his existat Aristoteles:nemīnē tamē habeo neq; ex nostris latinis neq; ex græcis quē ad rationem eaꝝ actionum quas a bono uiro exposcimus Lucio Senecæ cōparem.Vt enim uir ille summus græcorum Aristoteles uirtutē cōstituit :ita hic noster latinis quales oportet ex uirtute actiones prodire mira exhortatiōe demōstrauit.Nō itaq; imerito dictus:uitæ magister ab oibus nostræ ætatis hoibus.Quippe q omnē philosophiæ fructū in actione cōstituit ut ei difficile sit honeste uiuere qui huius ad hortationes ac præcepta nō legerit:quoꝝ refertissimi sunt oēs eius libri.quos cū legimus quē philosophū nō cōtemnimus? Sed quoniā de huius hois cōtinentia:itegritate ac sapiētia nunꝗ satis dici posset.pauca de eius natione:uita ac genere subiciemus.Lucius ꝗdē Anneus Seneca natione hispanus:genere cordubensis professione uero stoycus:nō minus uita cōspicuus:ꝗ sciētia præclarus extitit.Hic a Cneo Domitio Enorbāo qui cū Romano exercitu missus fuerat ad expugnandā ualidissimā ciuitatē hispaniæ Cordubā:quæ a romanoꝝ impio desciuerat captus cū duobus fratribus:Iunio Anneo Gallione & Lucio Anneo Mella patre Lucani poetæ, libertate donatus est.Hic se Romā cū fratribus ac nepote hortatu Domitii potissimū cōtulit.Vbi tanto in honore ab hoibus habitus est.a nōnullis creditum sit Claudiū imperatorem inde causam īdignatiōis aut odii in Senecā traxisse.Proinde Claudius siue ab inuidis hominibus ita impulsus fuerit:siue naturæ uitio Senecā in corsicā exilio relegauit:Cuius rei meminit idē in Octauia:quādo inꝗt.Quid me potens fortuna fallaci blādita uultu forte contentū mea ad te extulisti:grauis ut ruerē edita receptus arce:totq; perspicerem mœtus? meliusq; latebā ꝓcus ab inuidiæ malis remotus iter corsici rupes maris:Vbi liber animus & sui iuris mihi semp uacabat studia recolēri mea.Posteaꝗ uero Claudius morte Messalinā uxorem propter publicū eius pellicatū sibi assumpsit Agripinā Germanici filiā olim Cnei Domitii uxorē & Neronis matrē: Hæc a Claudio restitutionē Senecæ impetrauit:Cui Neronis cura cū esset a Claudio atq; Agripina mandata:mortuo Claudio tantū eius potentia atq; opes creuerūt:ut multoꝝ inuidiā excitarēt : Fuit.n.consul ac senator & Neronis præceptor:& diu apud eum potentissimus:ita ut ꝗdiu Nero pietatem simulauit & optimi principis officio uisus fungi:nihil sine consilio Senecæ ab imperatore transigeretur.Postea uero ꝗ Pompeiā Sabinā quæstorio patre natā equiti romano antea nupta prius occiso uiro iussu eius duodecimo die post diuertiū Octauiæ quam sub sterilitatis nomine abdicauit:in matrimoniū accepisset creditū ē ab hac muliere cōspiratū in mortē Senecæ:siue quia Neronē sæpe conatus erat ab amore huius mulieris retrahere:cum adhuc uiuente Octauia ipsam in cōcubinā haberet:siue quia sciebat nō placere Senecæ quæ cū Nerone diceret ac faceret:qua re cognita sapiētissimus uir Seneca statuit a Nerone ociū & quietē impetrare:& se prorsus ab oi procuratione ciuili & curia abstinere:quo tutior senectus eius foret: Orauit itaq; Neronē ut omnis fortunas & opes suas acciperet:& honores suos ad alterum deferret : fretus excusatione

aduersæ ualitudinis & senectutis suæ quæ indies magis ingrauescebat. Peruagabatur itaqꝫ rura campaniæ & alia loca urbi adiacentia: in qua uelut pegrinatione bonā magnāqꝫ partē epistolaꝝ ad Luceiū cōscripsit. Reuersus forte illis diebus Seneca fuerat de cāpanea ac in nomētatū uillā suam diuerterat: ad quem Nero misit Sillanū tribunū pictoriæ cohortis cum iam aduesperasceret: & circundedit uillā militibus: ītrauitqꝫ domum Senecæ ubi īuenit eum cœnantē cum Paulina uxore duobusqꝫ amicis: cui Neronis mādata exposuit: in qbus cōtinebaṫ ꝙ uel spontaneā sibi mortē consciret: Vel quod ipse sibi constituerat mortis genus subiret: Causa uero mortis afferebatur: ꝙ Seneca odio Neronis se ab urbe abduceret: neqꝫ amicis suis laborantibus aderat: Cui Seneca maxima animi constantia sic respondit: neqꝫ se ab amicis absuisse: neqꝫ quenq̄ ab se destitutū esse aut negligentia aut desidia: sed se pluris ociū suum facere: q̄ ullius hominis amicitiā: se olim aliis: modo sibi & cōplationi naturæ uacare: ꝙ autē Neronē odio haberet satis ei persuasum esse Neronem ista nō credere: proinde & morte & uita eius ita statueret: ut sibi placuisset: se nihil habere cur mortem optaret: neqꝫ in morte quicq̄ mali cognoscere: cur ipse uitam desideraret: seqꝫ iam eo puenisse: ut neqꝫ pro hac neqꝫ pro illa uotū ullum diis aut hoibus faceret. Tunc Sillāus munita custodibus uilla & domo Senecæ reuersus ad Neronem cui p̄sente Pōpeia renunciauit: quæ fecisset: qua re audita īterrogauit Nero Sillanum quo uultu sibi ea a se nunciari audiuisset: cui respondit se nullum in Seneca uidisse timoris uestigium. Remisit ergo Nero tribunū ad Senecā ut ea maturaret q̄ pauloante sibi mādata essent. Sed tribunus ueritus in cōspectū Senecæ ꝓdire: misit unū ex cēturionibus suis q nunciaret extremā necessitatis horam: quæ uerba uir sapiētissimus uultu & corde īmortali audiuit: iussitqꝫ sibi testamēti tabulas afferri. Sed ubi necessarios oēs & amicos suos ægro nimis & fracto animo mortem eius ferre uidit: cōuertit se ad eos & tenens manu tabulas testamenti allocutus est eos: & ibi ī medio omnium multū habuit cum eis de uirtute ac sapiētia sermonē: egitqꝫ pluribus uerbis grās oibus: ꝙ qa nōdum satis cumulate pro magnitudine beniuolentiæ eoꝝ in se facere potuerit: dixit se uelle testamēto eis legare quod apud se gratiosius & pulchrius erat: quā rem si memoria tenerent: sibi famā laudabilium actium atqꝫ reꝝ retinerent. Illud āt ait esse uitæ suæ imaginē: quod nō aliud significare uidebatur: q̄ ut uestigia uitæ suæ sequærenṫ. His dictis cōuertit se ab amicis ad uxorē Paulinā quæ præter cæteros qui aderant dolore affecta neqꝫ corpore neqꝫ animo constabat: quā suauissime cōplexus exhortatus: ut hanc mortis iniuriā uilli aio p̄ferret: inquiens tempus illud iam uenisse quo illa sanctissimæ philosophiæ suæ præcepta iam nō disputando: sed fortiter faciendo comprobaret: nullaqꝫ alia re meliorē posse īmortalitatē cōsequi: q̄ ubi mori necesse esset: nō solū æquo aio sed etiā auido cōplecti: Qua re mea Paulina caue hanc meam mortem amplius ut contumeliosam: defleas: ne uel te nimis amasse: uel gloriæ meæ inuidisse uidearis. Agens itaqꝫ iam annum ætatis suæ ꝓpe centesimū q̄rtumdecimum aut ultra: iussit uenas brachioꝝ incidi & cruꝝ ut sanguis largior egredereṫ: q pp longā ætatem in uenis cōgelatus non poterat: qua re cum longius mortē sibi ꝓrogari uideret: rogauit Statium medicum: & amicum suū ut sibi uenenum daret: p̄paratum. qđ datum ad cor ex debilitate membroꝝ trāsire nō potuit: fecit itaqꝫ sibi fieri balneū de cōsilio Statii aq̄ꝝ plusq̄ mediocriter calidaꝝ. In qđ cum ītrasset audita sunt uerba: licet pauca in uoce attenuata sua īmortalitate dignissima sentiens deinde mortē appropinquate: quo magis ostenderet eam sibi leuiorem esse: nec homini timendā: Primo uelut ridens suos circūspexit: deīde aquā illā accepit sanguine mixtā & super se respersit īquiens: hūc liquorē sanguine & aq̄ mixtū Ioui liberatori cōsecro: per quē ut arbitror ueꝝ deū ītelligēs: quo dicto paulopost migrauit: Funus autem maximo cū honore a suis paratum fuit: Cōposuit āt cū in balneo esset sepulchri sui ut crediṫ epithaphium qđ postea in marmore incisum fuit: Cura: Labor: meritum: sumpti pro munere honores: Ite. alias posthac solicitate aīas. Me procul a uobis deus euocat: illicet actis Rebus terrenis hospita terra uale: Corpus auara tamē solemnibus accipe saxis. Namqꝫ animā cælo reddimus ossa tibi. De ætate uero Senecæ potest illud coniici eum ad centesimumquartūdecimum annū uel ultra potius peruenisse: q̄ citra stetisse: dicit. n. se potuisse uiuā uocē Ciceronis audiuisse: Verisimile igiṫ eū fuisse tunc rōnis & doctrinæ capacē. Nā cum ea tempora mecū cōduco: quæ a morte Ciceronis usqꝫ ad mortē Senecæ fluxerūt: & illud notum oībus mihi subito Ciceronē Marci Antonii iussu cæsum esse circa exordia principatus triumuiroꝝ. s. Octauii: Antonii: & Lepidi. Illud cōstat Octauianū annos duodecim impasse cū Antonio diuiso tamē imperio: Victo aūt Antonio: solus tenuit monarchiā orbis annos quadragintaquatuor uel circa. Tyberius uero successit Octauiano: & regnauit is annos tris & uiginti. Huic successit illa īmanis fera. C. Caligula. Is īperauit annos tres: mēses decem & dies octo: post quē Claudius impauit annos quatuor & decē menses: septem: dies octo & uiginti. Cui truculentissima bestia. Nero successit adoptiuus Claudii filius qui orbem terraꝝ suo p̄ssit īperio annos tris & decē: menses septē: dies nouem & uiginti. quæ tempora si cōferanṫ in unum: cōstituent annos centū quatuor & decem: dies tris. Mortuus autē Seneca anno undecimo īperii Neronis biennium anteq̄ Petrus & Paulus martyrio coronarenṫ. Igiṫ a morte Ciceronis ad mortē Senecæ fluxerūt anni centū duodecim uel prope modum. Nūc reliquū ē uidere qua ætate fuisset Seneca iuxta extrema Ciceronis tēpora: Nā cū scribat se idoneū iam fuisse ad audiendū Ciceronis eloquentiā: nō alienū est arbitrari eū fuisse annoꝝ duodecim. qua re cōstet necesse est Senecā annos centum q̄tuor & uiginti supgressum eē. Non ergo mentiens sum si ad cētesimū & q̄rtumdecimū annū dixi Senecā ætate ꝓcessisse. Postremo sunt qui asserant Senecā moralē auctore fuisse tragœdiaꝝ. Franciscus Petrarcha in quadā epistola opus fuisse huius Senecæ apte confirmat. Bocatius uero negat: cui uir desertissimus Collucius assentiṫ hoc opus ascribens fratri Senecæ: de qua quidem re non nostrum est iudicium ferre: ꝙ adhuc sub iudice lis. sed utcunqꝫ sese res habeat: nos tamen quod institutum aggrediamur. Finis.

Senecae Epitaphium

LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS LIBER DE MORIBVS, INQVO NOTABILITER ET ELEGANTER VITAE MORES ENARRAT.

MNE peccatum actio est. Actio autem omnis uoluntaria est:tam honesta q̃ turpis, ergo uoluntarium est omne peccatum. Tolle excusationem:nemo peccat inuitus. Educatio & disciplina mores faciunt:& id unusquisq; sapit quod didicit. Itaq; bona consuetudo excutere debet quod mala instruxit. Nihil interest quo animo facias quod fecisse uitiosum est: quia facta cernuntur:animus uero non uidetur. Nulla autem laus est:non facere quod facere non possis. Quid homini est inimicissimum homo. Libenter feras quod necesse est. Dolor patientia uicitur. Expecta quod nunq̃ poeniteas:nunq̃ multis placeas:sed qualibus stude. In hoc tantum incumbe:ut libentius audias q̃ loquaris. Multos uita differentes mors iuncta praeuenit. Itaq; omnes dies uelut ultimus intueantur. Tristitiam si potes non admiseris:si minus non ostẽderis. Amicos secreto admone:palam autem lauda. Verba rebus nõ personis extimanda sunt. Oratorem te puta:si tibi ante omnes quod oportet persuaseris:ut licentiosa mancipia animi. Coerce linguam, uẽtrem : & libidinem. Quod tacitum esse uelis nemini dixeris:si tibi non imperasti quomodo ab alio silentium speras? Ridiculum est aliquem odio nocentis innocentiã perdere. Monstro similis est:auaritia senilis. Quid enim stultius est quod dici solet:q̃uia deficiente uiaticum quaerere uel augere? Omnes infantes terra nudos excipit. Non pudeat te fortius nasci q̃ uiuere. Quid dulcius q̃ habere amicum cum quo audeas ut tecũ omnia loqui? Magnarum uirium est negligere laedentem. Quid interest quod nõ habeas? nõdum es foelix si te turba non deriserit. Si uis beatus esse:cogita hoc primum contẽdere noli. Priusq̃ promittas deliberes:& cum promiseris facias. Id agas ne quis merito te oderit:& si nullos inimicos tibi facies iniuria multos facit. Solitudinem quaerat q uult cum innocentibus uiuere. Optimus ergo animus:& pulcherrimus cultor dei est. Abstinebis ab alieno matrimonio, praestabis parentibus pietatem:cognatis indulgentiã oĩbus aequitatem. Deuitabis crudelitatem & ministram crudelitatis iram. Non aliter uiuas in solitudine. aliter in foro. Nihil petas quod negaturus fuisti:nihil negabis quod petiturus fuisti. Pacem cum hominibus habebis:cum uitiis bellum. Hoc habet omnis affectus:ut in id quod ipse insanit:in id putet etiam caeteros furere. Maximum in eo uitium est:qui non melioribus uult placere:sed pluribus. Vis omnibus esse notus prius effice ut neminem noueris. Bonum est non laudari:& esse laudabilem. Stultum est timere quod uitare non poteris. Male obtuent de te homines:sed mali. Malis displicere est laudari. Male de te loquuntur homines:bene autem loqui nesciunt, non q̃ merearis:sed quod solẽt ipsi homines:de te mala loquuntur. Molestum est:sed non quod mentiuntur. Si autem immerito innocentiae meae nunc maxime gaudeo. Apparet enim illos uera obiecturos si possent. Non es in patria tua. Patria tua est ubicunq; bene es. Illud enim per quod bene est non est in loco:sed in homine. Nihil magnũ nisi magno animo despicias. Quae sunt maximae diuitiae? non desiderare diuitias. Quis plurimum habet? is qui minimũ cupit. Quid est dare beneficium? deum imitari. Honestius est cum iudicaueris amare:q̃ cum amaueris iudicare. Dissentio ab alio incipiat:a te autem reconciliatio. Succurre paupertati amicoꝶ:immo occurre. Amicos secundae res parant:aduersae certissime probant. Peiora sunt tecta odia q̃ aperta, itaq; te minus loquox inimicus ostendit q̃ tacitus. Mira ratio est quae non uult praedicari quod gaudet intelligi. Agnosci amat qui quod agit ostẽdit. Elemosyna non tam accipientibus q̃ dantibus prodest. Et spes praemii solatium fit laboris. Quae est maxima egestas? auaritia. Pecuniae imperare oportet non seruire. Nullum conscium peccatorum tuorum magis timueris q̃ temetipsum. Alium potes effugere:te autem nunq̃. Quis est pauper? qui sibi uidetur. Qui a multis timetur multos timet. Infoelicitatem erige:submitte foelicitatem:infoelicis innocẽtiam. Neqtia ipsi sui poena est. Mala conscientia saepe tuta est secura nunq̃. Libidinis initia continebit qui ex ipsa cogitabit. Beneficii accepti nunquã oportet obliuisci:dati protinus. Inhonesta uictoria est suos uicere. Satis est poenarum potuisse puniri. Inimicitias tarde suscipe:amicitias exerce moderate. Vanitates similiter depõe. Imago animi sermo est. Qualis uir talis oratio. Magna res est uocis & silentii tempora notum. Qui aequo animo malis immiscetur malus est. Neminem laudaueris. neminem cito accusaris:semper puta te cum his testimonium dicere. Vitium est omnia credere:uitium nihil credere. Vtendum est diuitiis:non abutendum. Nullum putaueris locum sine teste:excusationem quaerere uitium:sed omnia relique ad dominum. Fortior est qui cupiditatem uincit:q̃ qui hostem subiicit. Est difficillimum seipsum uincere. Inique irascit q suis irascitur. Amare sic incipe tanq̃ nõ liceat desinere. Magnarum rerum etiam si successus non fuerit:honestus est ipse conatus. Nobilitas animi est generositas sensus. Nobilitas corporis generosus animus. Honestior est qui senectutem ad ocium q̃ in ocium:& tunc incipiat laborare. Turpe spectaculum praebet animus aeger. Nunquã sit tristis facies tibi icommodo alterius. Homo sum:quomodo deuitabo saeculariũ rerum inuidiam? Si foelicitatem iactaueris multis diues eris. Quomodo optime potentiam tuebor? Impotentia occasionis locum tenet inocentiae proximum. Vbi confessio ibi remissio. Irae seueritas in uitio est. Boni iudicis est dispensare non tantum quod damnandum sit:sed quia proximus iustitiae modus seueritas. Quietissimam uitam agerent homines in terris si haec duo uerba a natura omnium rerum tollerent: meum & tuum. Qui paupertatem timet timendus est. Vires tuas amici magis sentiant beneficia q̃ iniurias. Pecunia non satiat auaritiam:sed irritat, ideo semper indiges. Pecunia si tibi est:qui uis usura morbi:mihi crede:non potes diues esse & foelix. Auribus frequentius q̃ lingua utere. Quicquid dicturus es antequã

aliis dicito tibi.Nihil interest iratū & insanū:nisi unus dies:alter semper irascitur:alter semper insanit. Fa/
cillime bonis fueris:si ea uitaueris quæ uictu paraueris:Cū alienos timueris:teipsum uetere. nam sæpe si/
ne aliis esse potes:sine te nunq̄.Si bene te instruxeris:pudeat deteriora facere. Quid persuaseris erit dierū.
quod cogitaueris erit in occasione. Alteri semper ignoscito:tibiipsi nunq̄.Tantū ad uirtutē adiicies:quan/
tum ex uoluptate abstraxeris.Stultū est somno delectari:& quasi mortē moliri:cū sumus assidua sit mor
tis imitatio.Bonis nocet qui malis parcit.Multi cū aliis maledicit sibiipsis seruitia faciūt. Nihil turpius q̄
q obiicit alteri quod sibi obiiciendū.Vt licenciosa mancipia animi iperio redige.linguam:libidinē: uētrē:
cupiditatēq3 cōprime.si nō potes:paululū remitte.Sæpe ea quæ sanari ratione nō poterāt:sanata sunt tem
pore.Qui propter pecuniæ amorē & libidinū moritur:ostendit se nunq̄ sui causa uixisse. Turpia ne dixe/
ris paulatim enim pudor per uerba discutitur.Sic habita:ut potius laudetur dominus q̄ domus. Consue/
tudinaria res ē innocētia.nō damnatio sed causa hominē turpē facit.merito pœna damnata est: damnatio
īmerito est dānari.Si aliquid cogitaueris:cito apparebit cōuersantibus.Videri uis ab omnibus : nunq̄ bo/
næ honestatis simulatio.Quod de alienis tractas:ex tuis iudices.Multi sunt obligandi:pauci offendēdi.nā
memoria beneficiorum facilis est.Iniuriarum obiurgationi semper aliquid blande admisce.facilius enim
penetrant uerba quæ molli uadunt uia:q̄ aspera.Nemo enim se mutat:qui mutari se desperat.Quo cū scri
bens aliquid dicturus es:scito morum tuoꝝ te hominibus chirographū dare.Qui in seruos irascit̄ & cru
delis est:satis ostendit potestatem aduersus alienos sibi defuisse.Qui nescit tacere:nescit & loqui. Facilius
est pauperi contemptū effugere q̄ diuiti inuidiā.Bonus fruitur bona conscientia.Malis hominibus tutissi
mum est effugere.Nulla pusilla domus quæ multos amicos capit.Scire uti paupertate maxima fœlicitas.
Acuit intentio:nimiū frangit animū remissio.Nunq̄ scelus scelere uincendū est.Bonus uir est qui eo pdu/
xit affectu animū:ut non tantū peccare non uelit:sed etiam non possit.Regnātibus peius multo periculū
q̄ his qui iudicantur.hi enim singulos timent:illi uniuersos.Nunquid fortis fortem se gloriabitur:quem
corporis ægritudo efficit infirmum?Nunquid diues in operibus suis gloriabit̄:cuius fur uel tyrānis abru
pit?Nunquid nobilitas gloriabitur effecta:nōnunq̄ indignis & miserabilibus seruiens?Diabulus aliq̄ndo
se gloriabatur interfectorem tuæ misericordiæ:nunc intergemiscit socios tuæ beatitudinis. Fugiēda sunt
omnibus modis:& abscindenda igni ac ferro:totoq3 artificio separanda:languor a corpore : imperitia ab
animo:luxuria a mente : a ciuitate seditio:a domo discordia:a cunctis rebus intēperantia.Dixit quidā ami
corum omnia esse cōmunia:& amicum seipsum esse alterum.Duorum temporum maxime habēdam cu
ram:& eorum quæ acturi sumus:& eorum quæ gessimus.Post deum ueritatem colendam:quæ sola ho/
mines diis proximos facit.

Lucii Annei Senecæ de moribus libelli finis.

LVCII ANNEI SENECAE DE FORMVLA HONESTAE VITAE:VEL DE QVATV/OR VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

Vatuor uirtutū species multoꝝ sapientū sententiis diffinitæ sunt:qbus animus humanus
cōponi ad honestatem uitæ possit.Haꝝ prima est prudētia.Secūda Magnanimitas.Tertia
Continētia.Quarta Iustitia.Singulæ tibi his officiis quæ subsunt annexa sunt ac bene mo
ratum uirum efficiunt.

De Prudentia.

Visquis ergo prudentiā sequi desiderat:tūc per rationē recte uiuet.& si omnia prius existimet & p
q penset:& dignitatē rebus nō ex opinione multoꝝ:sed ex eoꝝ natura cōstituat.Nā scire debes quia
sunt quæ uideant̄ esse bona:& nō sunt.& sunt quæ uideant̄ nō bona esse:& sunt.Quæcunq3 ex re-
bus trāsitoriis possides nō mireris:nec magnū existimes quod caducū est:nec apud te quæ habes tanq̄ alie
na seruabis:sed pro te tanq̄ tua dispenses & utaris.Si prudentiā amplecteris ubiq3 idem eris: & prout rerū
ac tempoꝝ uarietas exigit:ea accōmodes ipsi:nec te in aliquibus mutes:sed potius aptes.sicut manus quæ
eadem est cū in palmā extendit̄:& cum in pugnū astringitur.Prudentis propriū est examinare consilia : &
non cito facili credulitate ad falsa prolabi.De dubiis nō diffinias:sed suspensam tene sententiā.Nihil in ex/
pertum affirmes:quia nō omne uerisimile statim ueꝝ est:sicut & sæpius quod primū incredibile uidetur
nō cōtinuo falsum est.Crebro siquidē faciē mēdacii ueritas retinet.Crebro mendaciū specie ueritatis ob/
duditur.Nā sicut aliquādo tristē frontē amicus:& blandā adulator ostēdit.sic uerisimilitudine coloratur
ueritas:& ut fallat uel surripiat colorat̄.Si prudēs esse cupis:in futura prospectū itende:& quæ possunt cō
tingere animo tuo propone.Nihil tibi subitū sit:sed totū ante cōspicies.Nam qui prudens est nō dicit : nō
putaui qdem hoc fieri.quia nō dubitat:sed spectat nec suspicat̄:sed cauet.Cuiuscūq3 facti causam require:
cū initia inueneris:exitus cogitabis.Scito te in qbusdam debere perseuerare:quia cœpisti.quædā uero nec
incipere in quibus perseuerare sit noxiū.Prudens fallere nō uult.falli nō pōt.Boni est uiri etiā in morte ne
minē fallere.Opiniones tuæ iudicia sint . Cogitationes uagas & uelut somno similes nō recipies:quibus si
animus tuus oblectauerit:cū omnia disposueris tristis remanebis:sed cogitatio tua stabilis & certa sit:siue
deliberet:siue quæret:cōtempletur nō recedat a uero.Sermo quoq3 tuus nō sit inanis: sed aut ut suadeat:
aut moneat:aut cōsolet̄:aut præcipiat.Lauda parce.uitupera parcius.Nā similiter repræhēsibilis ē nimia
laudatio:ut imoderata uituperatio.Illa siqdem adulatione:ista malignitate suspecta est.Testimonium ue/
ritati:nō amicitiæ reddes.Cū cōsideratione promittas.plenius q̄ promiseris præsta. Si prudens ē animus
tuus tribus temporibus dispensetur.Præsentia ordina:futura prouide:præterita recordare. Nam qui nil
de præterito cogitat:perdet uitam:q nil de futuro præmeditatur:in omnia incautus incidit. Proponas in

animo tuo futura mala & bona:ut illa sustinere possis:& ista moderare. Non semper in astu sis : sed inter
dum animo tuo requiē dato.& requies ipsa plena sit sapientiæ studiis & cogitationibus bonis. Nam pru/
dens nunq̄ ocio marcet. Habet autē aliquãdo remissum animū nunq̄ solutū.accelerat tarda:perplexa expe
dit:dura mollit:exequat ardua. Scit enim quid qua uia aggredi debeat.& cito singula & distincte cuncta
uidet. Consilium peritorum:ex apertis obscura extimat:ex paruulis magna:ex proximis remota: ex parti
bus tota. Non te moueat dicentis auctoritas:nec quis:sed quid dicat intendito. Nec q̄ multis:sed quibusli/
bet placeas cogita. Id quære quod inuenire possis. Id disce quod potes scire. Id opta quod optari coram bo
nis potest. Nec altiori te rei imponas:in quã tibi stanti tremendū:ascendenti cadendum sit. Consilia tibi sa
lutifera aduoca. Cum tibi alludit uitæ prosperitas:tunc te uelut in lubrico retinebis ac sistes.nec tibi dabis
impetus liberos:sed circūspices quo eundum sit:uel quousq̄.

De magnanimitate.

Agnanimitas uero quæ & fortitudo dicitur:si insit animo tuo cum magna fiducia uiues liber:in/
m trepidus:alacer. Magni aī hominis bonum est non uacillare:constare sibi : & finem uitæ intrepi/
dus expectare. Nil aliud magnum in rebus humanis:nisi animus magna despiciens. Si magnani/
mus fueris:nunq̄ iudicabis tibi contumeliã fieri.de inimico dices:non nocuit mihi:sed animū nocendi ha
buit:& cum illū in potestate tua uideris:uindictã putabis uindicare potuisse. Scito enī honestū & magnū
genus uindictæ esse ignoscere. Neminem susurro appetas:neminē odias.palam aggredere nō geres confli/
ctum nisi indixeris.nam fraudes & dolos imbecillū decet habere. Eris magnanimus si pericula nec appe/
tas ut temerarius:nec formides ut timidus.nam nil timidum facit animum nisi repræhēsibilis uitæ cōsci
entia. Mensura ergo magnanimitatis est:nec timidū esse hominem:nec audacem.

De continentia.

Ontinentiam uero si diligis:circuncide superflua:& in animum desideria tua constringe. Conside
c ra tecū quantū natura poscat:& nō quantū cupiditas expetat. Si cōtinens fueris:eo usq̄ perueneris
ut teipso cōtentus sis. Nã qui sibiipsi satis est:cum diuitiis natus est. Impone cōcupiscētiæ tuæ fre/
num & modum:quæ occulta uoluptate animū trahunt reiice. Ede citra crudelitatem.bibe citra ebrietatē
Obserua ne in conuiuio aut in qualibet uitæ cōmunitate quos nō imitaberis damnare uidearis: nec præ/
sentibus delitiis inhærebis: nec desiderabis absentes. Victus tibi ex re facili sit:nec ad uoluptatē sed ad cibū
accede. Palatum tuum fames excitet:non sapores. Desideria tua paruo redime:quia hoc tantum curare de/
bes ut desinant:atq̄ quasi ad exemplar compositus diuinū:a corpore ad spiritum quantū potes te festina
reducere. Si continentiæ studes:habita non amoene:sed salubriter.nec dominū esse uelis notum a domo:
sed domum a domino. Non tibi ascribas quod nō eris:nec quod es:nec maius q̄ es uideri uelis. Hoc maius
obserua:ne paupertas tibi īmunda sit:nec parsimonia sordida:nec simplicitas neglecta:nec leuitas langui/
da.etsi tibi res exiguæ sunt:non tamen sint angustæ. Nec tua defleas:nec aliena mireris. Si continentiã dili
gis:turpia fugito anteq̄ accidãt.nec queq̄ aliū uereberis plus q̄ te. Oia tolerabilia p̄ter turpitudinem crede.
A uerbis quoq̄ turpibus abstineto:quia eorum licentia imprudentiam nutrit. Sermones utiles magis q̄
facetos & amabiles ama:rectos potius q̄ obsecundãtes. Miscebis interdū seriis iocos:sed tēperatos & sine
detrimento dignitatis ac uerecūdiæ. Nam repræhensibilis risus est si imodicus:si pueriliter effusus: si mu
liebriter factus. Odibilē quoq̄ hominē facit risus:aut supbus:aut clarus:aut malignus & furtius : aut alie
nis malis euocatus. Si ergo ipsos iocos exigis:hoc quoq̄ cū dignitate sapientiæ gere:ut te nec grauent tāq̄
aspeꝝ:nec contēnant tanq̄ uilem. Non erit tibi scurrilitas:sed grata urbanitas. Sales tui sint sine dente.io
ci sine uilitate.risus sine cachinno.uox sine clamore.incessus sine tumultu.quies tibi non desidia erit.& cū
ab aliis luditur:tu sancti aliquid honestiq̄ tractaueris. Si continens es adulationes euita . sitq̄ tibi tam tri
ste laudari a turpibus:q̄ si lauderis obturpia. Lætior esto quotiēs displices malis:& maloꝝ de te æstimatio
nes malas uerã laudationē tui scribe. Difficilimū cōtinentiæ opus est assentationes adulationē repellereq̄
rū sermones animū uoluptate resoluūt. Nullius per assentationem amicitiã merearis:nec ad tuã p̄meren
dam per hanc aditum pandas. Non eris audax nec arrogans:submittes te:non proiicies grauitate seruata.
Admoneberis libenter:& repræhenderis patienter. Si merito obiurgabit aliqs:scito quia profuit. Si imeri
to:scito quia prodesse uoluit. Non acerba sed blanda timebis uerba. Esto uitioꝝ fugax ipse:aliorū neq̄ cu
riosus scrutator:neq̄ acerbus repræhensor:sed sine reprobatione correptor:ita ut admonitionem hilari/
tate præuenias.& errori facile ueniã dato:nec extollas quenq̄.neq̄ deiicias. Dicentium esto tacitus auditor:
promptus receptor. Requirēti facile responde:contēnenti facile crede:ne iurgia dissertationis defendas. Si
continens es:animi tui motus corporisq̄ obserua:ne indecori sint. Nec illos ideo contemnas quia latent.
nam nil differt:si nemo uideat:cum tuipse illos uideas. Mobilis esto:non leuis.constans non pertinax. ali/
cuius nec scientiã haberet te:nec ignotū sit:nec molestū. Omnes tibi pares facies. Inferiores superbiēdo nō
contemnas. Superiores recte uiuēdo ne teneas. In reddenda officiositate:neq̄ negligens ,neq̄ exactor appa/
reas. Cunctis esto benignus:nemini blandus:paucis familiaris:omnibus æquus. Seuerior esto in iudicioq̄
in sermone:uita q̄ uultu:cultor clementiæ:detestator sæuitiæ:bonæ famæ neq̄ tuæ seminator : neq̄ alie/
næ inuidus:Rumoribus:criminibus:Suspitionibus minime credulus uel malignus:sed potius qui p spe
ciem simplicitatis ad nocendum aliquibus surripuerit optatissimus:ad iram tardus:ad misericordiã pro/
nus in aduersis firmus:in prosperis cautus & humilis:occultator uirtutum sicut alii uitiorum. Vanæ glo
riæ contēptor:& bonoꝝ quibus præditus es non acerbus exactor. Nullius imprudentiam despicias. Rari
sermonis ipsæ:sed loquentiū patiens. Seuerus non sæuus:sed hilarem non aspernas. Sapientiæ cupidus &

docilis.homines cum docent diſcunt.quæ noſti ſine arrogantia poſtulanti imparties: quæ neſcis ſine occultatione ignorantiæ tibi poſtula impartiri.Nõ conturbabit ſapiens mores publicos: nec populum in ſe uitæ nouitate conuertet.Iuſtitiæ poſt hæc uirtus eſt.

De Iuſtitia.

Vid eſt iuſtitia:niſi naturæ tacita conuẽtio in adiutorium multoꝝ inuẽta.Et qd eſt iuſtitia:niſi
q noſtri animi cõſtitutio.Sed eſt diuina lex:& uinculũ ſocietatis humanæ.In hac nõ eſt ꝙ æſtimemus qd expediat:expedit tibi qcqd illa dictauerit.Quiſqs ergo hãc ſectari deſideras. Deũ time prius & ama:& amaberis a deo.Amabis.n.deũ ſi in hoc illũ imitaberis:ut uelis omnibus prodeſſe & nulli nocere:& tũc te iuſtũ uiꝝ appellabũt:oẽs ſequent̃:uenerabunt̃:& diligent.Iuſtus enim ut ſis nõ ſolũ nõ nocebis:ſed etiã nocentes prohibebis.nam nil nocere nõ eſt iuſtitia:ſed abſtinentia alieni eſt. Ab his ergo incipe ut nõ auferas:ut ad maiora proueharis:& aliis ablata reſtituas.Raptores quoq; ipſos ne aliis timendi ſint caſtiga & cohibe.Ex nulla uocis ambiguitate cõtrouerſiam nectes:ſed animi qualitatẽ ſpeculare:nihil tibi interſit an firmes:an iures.De fide & religione ſcias agi ubicũq; de ueritate tractat̃.nã ſi iureiurãdo deus inuocetur:& nõ inuocanti teſtis eſt:tamẽ nõ tranſies ueritatẽ:ne iuſtitiæ tranſeat legem:ꝙ ſi aliquando coerceris uti mendacio:utere nõ ad falſi:ſed ad ueri cuſtodiã.& ſi cõtigerit fidelitatẽ mendacio redimi:nõ mẽtieris:ſed potius excuſaberis:quia ubi honeſta cauſa eſt:iuſtus ſecreta nõ prodit:tacenda enim tacet:loquẽda loquitur:atq; illi aperta & ſecura tranquillitas:ut dum alii uincant̃ a malis:uincãtur ab illo malo.Hæc ergo ſi ſtudere curaueris:lætus & intrepidus tui finẽ expectes.ꝓſpiciens hæc triſtitia hilaris: & tumultuoſa:quietus: ſtrẽnuus ac ſecurus permanebis.

De menſura & moderatione prudentiæ.

Is ergo inſtitutionibus obſeruatis quatuor uirtutũ ſpecies perfectũ te facient uiꝝ:ſi menſuram re
h ctitudinis eaꝝ æquo uiuendi fine ſeruaueris.Nã ſi prudentia terminos ſuos excedat:callida & pauida cõmiſeris:inueſtigator latentium & ſcrutator qualiũcunq; noxaꝝ oſtenderis:notaberis timidus:ſpecioſus:attentus:Semꝑ aliquid quærens:ſemꝑ aliquid timens:ſemꝑ aliqd dubitãs:& ſubtiliſſimas ſuſpitiones ſuas ad animi tui appræhenſionem impinguas:monſtraberis digito aſtutia plenus:uerſipullis & ſimplicitatis inimicus:contẽplatorq; culparum & poſtremo uno nomine uocaberis a cunctis:malus homo.In has ergo maculas prudentia imenſurata perducet:quicunq; in illa mediocri lance perſiſtit: nec obtuſum in ſe aliquid habeat:nec uerſutum.

De moderanda fortitudine.

Agnanimitas autẽ ſi ſe extra modũ ſuũ extollat:faciet uiꝝ minacẽ:inflatũ:turbidũ:ingetũ:& i q̃ſ
m cunq; excellentias dictoꝝ actoꝝ neglecta honeſtate feſtinũ:qui momẽtis oibus ſupciliis ſurrigẽs ut beſtia nã quieta excitat:aliũ feri:aliũ fugat.Sed q̃uis audax ſit impugnator tamẽ multa extra ſe ualẽtia ferre non poterit.Sed aut miſeꝝ appetit finem:aut erũpnoſam ſui memoriã derelinquit.Menſura ergo magnanimitas eſt:nec timidũ eſſe hominẽ:nec audacem.

De modo temperantiæ.

Ontinentia deinde his terminis te aſtringat:caue ne parcus ſis:ne ſuſpitioſe & timide manũ cõtra
c has.Ne in minimis quoq; ſpeculũ ponas.Nã talis & tam circũciſa uilis putabit̃ itegritas.Hæc ergo mediocritatis linea cõtinentiã obſeruabis:ut nec uoluptati deditus prodigus & luxurioſus appareas.Nec auara tenacitate ſordidus:aut obſcurus exiſtas.

Qualiter ſit moderanda iuſtitia.

Vſtitia poſtremo eo mediocritatis tibi itinere regẽda eſt:ut nec ductu iugiter leui imotã ſemꝑ ani
i mi rõnẽ negligentia ſubſequat̃.Corrigendi curã geras:ſed neq; licentiã peccãdi:aut alludẽtibus ꝓteruẽ ꝑmittas.neq; miſſum nimia rigiditate:& aſꝑitate:nil ueniæ aut benignitati reſeruãs.Humanæ ſocietati durus appareas.Ita ergo iuſtitiæ regula tenẽda eſt:ut reuerẽtia diſciplinæ eius:neq; nimia negligẽtiæ cõitate deſpecta uileſcat:neq; ſeueriori atrocitate durata grãm humanæ amabilitatis amittat.

Concluſio præmiſſorum.

Iquis ergo uitã ſuã ad utilitẽ nõ tãtũ pariat:ſed multoꝝ inculpabiliter cõponere deſiderat.Hanc ꝑ
ſ dictarum uirtutum formulã pro qualitatibus tẽpoꝝ:locoꝝ:perſonaꝝ atq; cauſaꝝ ſequat̃ eo mediocritatis inſiſtens quo per abrupta altrinſecus præcipia:aut ruentẽ corpori ſui deuitet iſaniam: aut efficientem puniat ignauiam. Deo gratias.

Explicit tractatus Senecæ de quatuor uirtutibus & de formula honeſtæ uitæ.

SENECA AD GALIONEM DE REMEDIIS FORTVITORVM.Eſt oratio per dialogũ ſenſus & rationis.

Icet cunctoꝝ poetaꝝ carmina gremiũ tuũ ſemꝑ illuſtrẽt:aliquãdo delibeãs hoc tibi opuſculũ pro accidẽtibus caſibus dirigere curaui.Quod nõ præcedẽtes:ſed poſteri narrabũt.Vnde ergo primũ icipimus:ſi tibi uidet̃:a morte.Ab ultimo inqs?Immo a maxio.Ad hoc ꝑcipue gens humana cõtremit.Nec imerito ſibi uidet̃ hoc facere.Cæteri timores hẽnt aliquẽ poſt ſe locum,mors,oia abſcidit.Alia nos torquẽt:mors oia deuorat.Oiumq; horremus ad hãc exitus expectat aliorũq; ꝑ circuitũ.Etiã qui aliqui ſe timere iudicãt hoc timẽt.Quicqd aliud extimeſcimus:habet remediũ aut ſolatiũ.Si ergo te fortuna:aut aliquis tibi palam mortẽ minetur:omnes terriculas eius deludas.

m Orieris:Iſta hominis natura eſt & non pœna.Morieris: Hac conditione intraui ut exirem.Morieris:

Gentiũ lex eſt quod acceperis reddere. Morieris: Peregrinatio eſt uita. Multa cũ deambulaueris: deinde re deũdum eſt. Morieris: Putabã te aliqd noui dicere. Ad hoc ueni: hæc ago: huc me ſinguli dies adducũt. Naſcenti mihi natura protinus hunc poſuit terminũ. Quid habeo quo indigner: hæc uerba iuraui. Morieris Stultũ eſt timere quod uitare nõ poſſis. Iſtud non fugiť etſi differatur. Morieris: Nec primus nec ultimus: Oẽs me anteceſſerũt: oẽſq; ſequentur. Morieris: Hic eſt humani officii finis. Quis ſenex exactorẽ moleſte tulit? Quo tranſit orbis: ego tranſibo. Quid ergo? neſcio me eſſe animal rationale & mortale. Morieris: Nihil graue eſt quod ſemel eſt. Alienũ nihil noui eqdem. Cũ eo creditore cõtraxi: cui detorqueri non poſſum. Morieris: Dii melius. Nemo hac re melius mortalibus minari poteſt.

f Ed decollaberis. Quid intereſt utrũ cæſim moriar: an punctim? Sed ſæpe ferieris: & multi ĩ te gladii cõcurrẽt. Quid refert an multa ſint uulnera? Nõ põt amplius q̃ unũ eſſe mortiferum.

p Eregre morieris: Vndecũq; ad inferos una uia eſt. Peregre morieris: Ego quod debeo: ſoluere paratus ſum. Videat fenerator ubi me appellat. Peregre morieris: Nulla terra eſt aliena mortuo. Peregre morieris: Nõ ẽ grauior ſortis q̃ domi ſomnus. Peregre morieris: Hoc ẽ in pꝛiam ſine uiatico puenire.

f Ed iuuenis morieris: Optimũ eſt anteq̃ optes mori. Iuuenis morieris: Hoc unũ ẽ quod æque tam ad iuuenẽ q̃ ad ſenẽ pertinet. Nõ citamur exceſſu: nec exigiť numerus annoꝝ. Et adoleſcẽtes & impuberes eadẽ fati neceſſitas ducit. Optimũ eſt mori: cũ iuuat uiuere. Iuuenis morieris. Quicũq; ad extremũ fati ſui uenit ſenex moriť. Non enim refert quæ ſit hois ætas: ſed quæ ſit meta. Iuuenis morieris: Fortaſſe alicui malo ſubducit me fortuna: uel nulli alii certe: uel ſenectuti.

i Nſepultus eris. Quid aliud reſpõdeã q̃ id Maronis: Facilis iactura ſepulchri. Si nihil ſentio: nõ pertinet ad me iactura corporis inſepulti. Si ſentio: oĩs ſepultura tormẽtũ ẽ. Inſepultus iacebis. Quid intereſt ignis me an fera comedat: an tempus omnium ſepultura. Iſtud non ſentienti ſuperuacuũ eſt: ſentiẽti onus. Inſepultus iacebis: At tu combuſtus: at tu obrutus: at tu incluſus: at tu putridus: at tu euiſceratus & cõſtrictus: at traditus lapidi: qui te paulatim edet & exſiccet. Nulla eſt ſepultura: nõ ſepelimur: ſed proiiciemur. Nõ ſepelieris: Quid inter tutiſſima trepidas? Vltra pœnaꝝ oĩum terminũ iſte locus eſt. Vitæ multa debemus: morti nihil. Nõ defũctoꝝ cauſa: ſed uiuoꝝ inuenta eſt ſepultura: ut corpora & uiſu & odore fœda amouerentur. Alios terra obruit. Alios flãma cõſumpſit. Alios lapis redditurus incluſit. Sed noſtris oculis parcimus.

a Egroto: Venit tẽpus quo expimẽtũ mei caperẽ. Nõ in mari tantũ aut in prælio uir fortis apparet. Exhibeť etiã in lectulo uirtus. Aegroto: Nõ põt iſtud toto ſæculo fieri. Aut ego febrẽ reliquã: aut ipſa me. Semp una eſſe nõ poſſumus. Cũ morbo mihi res eſt: aut uinceť: aut uincet.

m Ale de te opinantur homines: ſed mali. Mouerer ſi de me Marius: ſi Cato: ſi Lelius ſapiens: ſi alter Cato: ſi duo Scipiones iſta loquærenť. Nũc malis diſplicere laudari ẽ. Non poteſt ullam auctoritatem habere ſententiam: ubi qui dãnandus eſt male de te loquitur. Male de te loquuntur: Mouerer ſi iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Nõ de me loquunť: ſed de ſe. Male de te loquunť. Bene neſciunt loqui faciunt non ꝙ mereor: ſed ꝙ ſolent. Quibuſdã enim canibus ſic innatũ eſt: ut nõ pro ueritate: ſed pro conſuetudine latrent.

e Xulabis: Erras cum omnia fecerim patriã meam tranſire non poſſum. Omniũ una eſt. Extra hanc nemo proficiſci poteſt. Exulabis: Nõ patria mihi intercidiť: ſed locus. Inquãcunq; terrã uenio: meã inuenio. Nulla terra exiliũ eſt: ſed altera patria eſt. Non eris in patria. Patria eſt ubicunq; bene eſt. Illud autẽ per quod bene eſt: in homine nõ in loco eſt. In illius poteſtate eſt quid ſit illa fortuna. Si enim ſapiens eſt: peregrinabitur. Si ſtultus: exulat. Omne solum uiro patria est

d Olor iminet. Si exiguus eſt feramus. Leuis enim eſt patiẽtia. Si grauis eſt feramus. Nõ leuis eſt gloria. Dolor clamorẽ exprimit: ſed ſecreta non expiat. Nõ põt hõ par dolori eſſe: nec rõni dolor. Dura res eſt dolor: imo tu mollis. Pauci dolorẽ ferre potuerũt. Simus ex paucis. Imbecilles natura ſumus. Naturã infamare nolite. Illa nos fortes genuit. Fugiamus dolorẽ. Quid ꝙ ille ſequiť fugientes.

p Aupertas mihi grauis eſt: imo tu grauior paupertati. Nõ in paupertate uitiũ eſt: ſed in paupere. Illa expedita eſt: hilaris: tuta. Neſcis te opinione nõ te laborare. Pauper es quia uideris. Pauper ſum. Nihil deeſt auibus. Pecora in diem uiuunt: feris ad alimenta ſolicitudo ſua ſufficit. Accepit ille grãdẽ pecuniam: abſq; dubio ſuperbiam accepit.

n On ſum potens. Gaude: quia impotens non eris. Iniuriã accipere potero. Gaude: quia facere nõ poteris. Magnam pecuniam habet. Hominẽ illum iudicas arca eſt. Quis ærario: quis plenis loculis inuidet? Et iſta quẽadmodũ pecuniæ æſtimas: pecuniæ loculus eſt. Multũ habet: utrũ auarus: aut ꝓdignus eſt. Si auarus nõ habet. Si ꝓdignus: nõ habebit. Iſte quẽ beatũ credis: ſæpe dolet: ſæpe ſuſpirat. Multi illum comitanť. Mel muſcæ ſequuntur. Cadauera lupi. Frumenta formicæ. Prædam ſequiť iſta turba: non hominem.

p Ecuniã perdidi: fortaſſe te illa perdidiſſet. Pecuniã perdidi: Habebis unũ periculũ minus. Pecuniã perdidi: O te fœlicẽ: ſi cum illa auaritiã ꝑdidiſti. Sed ſi manet illa apud te: es tamẽ utcũq; fœlicior: quoniã tanto malo materia ſubducta eſt. Perdidiſti pecuniã: Et illa quidẽ q̃multos. Eris nũc in uia expeditior. Domi tutior. Nõ habebis ſed nõ timebis hæredẽ. Exonerauit te fortuna ſi intelligis: & tutiore loco poſuit. Dãnũ putas: & remediũ eſt. Deflens genus: miſerum te clamas ꝙ opibus excuſſus es. Tuo uitio iſta iactura tam triſtis eſt. Nõ tam moleſte feres: ſi tanq̃ perditurus habuiſſes. Perdidiſti pecuniam: Nẽpe quam ut tu haberes: alius perdiderat.

Culos perdidisti:habet & nox suas uoluptates.Oculos perdidisti. Quã multis cupiditatibus uia
o incisa est.Quámultis hoĩbus carebo:quos ne uiderẽ eruẽdi erant.Non intelligis p̃tem innocẽtiæ
esse cæcitatẽ.Oculi adulteriũ mõstrãt & mala oĩa.Certe irritamẽta sunt uitioꝝ:ducesq; scelerũ.
Misisti liberos.Stultus es si defleas mortem mortalium.Quid istud aut nouum:aut mirũ ẽ?Quã
a rarã est sine isto casu domus.Quid si fœlicem uoces arborem:a qua stante cadunt ipsa poma?Et
hic tuus fructus est.Dicunt ex plæbeia domo funera:ducuntur & ex regia.Non est idem ordo fa/
ti:qui & ætatis.Non quomódo quisq; uenit emittit.Quid inde est quo indigneris?Quid contra expecta
tionem tuam euenit?Periere perituri.Sed ego illos superstites optabam.Verum hoc nemo tibi promise/
rat.Perierunt liberi mei:Habebat illi cuius essent magis q̃ tui:apud te præcario morabantur. Educandos
tibi fortuna mandauit:Recepit illos:non abstulit.
n Aufragium pertuli.Cogita q; non perdideris:sed euaseris.Nudus exii.Existi cum perire potuisti
una cum omnibus.
N latrones incidi.Alius in accusatores.Alius in fures.Alius ĩ fraudatores.plẽa ẽ ĩsidiis uia Noli cõ
i q̃ri q; ĩcideris:neq; gaude q; euaseris.Inimicos graues habeo.Quomodo aduersus.feras munimẽ
ta cõquires:quomõ aduersus serpentes:sic aduersus inimicos auxilia circũspice.Quibus illos aut
arceas:aut cõpescas:aut qđ optimũ est placeas.Inimicos hẽo. Illud est peius:q; amicos non habeas.
Micũ pdidi.Iam eum te habuisse certũ est.Alium quære.Et tibi eum quæras ubi inuenire possis.
a Quære inter liberales artes:honesta & recta officia.Quære in laboribus.Ad mensam ista res non
quæritur.Quare aliquem frugi.Perdidi amicum.Fortem animum habe si unũ : Erubesce si uni/
cum.Quid tu in tanta tempestate ad unam ancoram stabas?
Xorẽ boná amisi.Vtrũ inueneras boná an feceras?Si inueneras:habere te posse ex hoc ĩtelligas li/
u cet habuisti:Si feceras bene spera.Res periit:saluus est artifex.Amisi uxorẽ bonam.Quid in illa p
bas?Pudicitiam.Quam multæ diu custodiam perdidere.Decus.Quam multæ inter pbatas ma
tronalis ordinis esse cœperũt postea inter exẽpla naturaꝝ.Delectabat te fides eius.Quámultas ex optimis
coniugibus pessimas uidemus:ex diligentissimis solutissimas.Oĩum imperitorum animus quidem ma
xime in lubrica muliere.Si bonam uxorẽ habuisti:non potest permansuram affirmare in illo proposito.
Nihil tá mobile q̃ fœminaꝝ uolũtas.Nihil tá uagũ.Nouimus ueteꝝ matrimonioꝝ repudia. Et fœdio/
res diuortio:male cohærentium rixas.Quámultæ quos in adolescẽtia amauerũt in cõi reliquere senectu
te:quotiens anile diuortiũ risimus:q̃multaꝝ amor odio notiore mutatus est.Sed hæc & fuit bona & fu/
isset.Mors effecit:ut affirmare sine periculo possis.Boná uxorẽ amisi:Inuenies si nihil quæris nisi bonam
Dũmodo ne imagines:proauosq; respexeris.Nec patrimoniũ cui iam ipsa nobilitas cessit.Ista diu cũ for/
ma repugnabunt.Facilius reges animũ:nulla uanitate tumentem.Nõ multũ abest a contẽptu uiri:quæ se
nimis conspicit.Duc bene institutá nec maternis inquinatá uitiis.Non cui minus sit ĩ dote q̃ in ueste.Ami
si uxorem boná.Multos tibi numerare possum:quibus boná uxorẽ lugẽtibus successit melior.
Ors exiliũ:luctus dolor:non sunt supplicia:sed tributa uiuendi.Neminem illæsum fata transmit
m tunt.Fœlix est:non qui aliis uidetur:sed qui sibi.Videas autem q̃ domi sit ista fœlicitas rara.Vicia
est miseriæ:habet enim aliquid trahitq; ex ea.

Explicit tractatus Senecæ ad Galionem de remediis fortuitorum.

INCIPIT LIBER PRIMVS DECLAMATIONVM SENECAE.

Xigitis rẽ magis iucundá mihi q̃ facilẽ.Iubetis eni iudicare qd de his declamatiõibus sen/
tiá q̃ in ætatẽ meá inciderũt:& si q̃ memoriæ meæ nõdũ elapsa sunt:ab illis dicta colligere:
Vt quis notitiæ uestræ subducti sint:tamẽ nõ credatis tãtũ de illis:sed ẽt iudicetis . Est fa/
tor iucũdũ mihi redire in antiqua studia:melioresq; annos respicere & uobis q̃rẽtibus q;
tãte opiniõis uiros audire nõ potueritis detrahere iniuriá tẽpoꝝ.Sed cũ multa iá mihi ex
me desiderádi senectus fecerit:oculoꝝ aciẽ retuderit:auriũ sensum hebetauerit : neruoꝝ
firmitatẽ fatigauerit ĩter ea q̃ retuli.Memoria est rẽs ex omnibus partibus animi:maxime delicata & fra
gilis:in quam primũ senectus incurrit hanc aliquando in me floruisse:ut & nõ tantum ad usum sufficeret
sed in miraculum usq; procederet.Nam duo milia nominũ recitata quo ordine erant dicta referebam &
ab his q ad audiẽdũ pceptorẽ nostꝝ cõuenerát:singulos uersus ad singulos datos cũ plures q̃ ducẽti effice
rent:ab ultimo incipiẽs usq; ad primũ recitabá.Nec ad cõplectendũ tantũ q̃ uellem uelox erat mihi memo/
ria:sed ẽt ad cõtinẽda quæ acceperat.Nũc át & ætate quassata:& longa desidia:quæ iuuenilẽ quoq; animũ
dissoluit:eo pducta ẽ:ut ẽt si possit aliqd p̃stare:tamẽ pmittere nõ possit:& diu ab illa non repetiui. Sole/
bat bonæ fidei eẽ.Nunc quia iubetis qd possit expiar:& illá cũ cura scrutabor.De pte.n.spo bene.Ná quæ
apud illá:aut puer:aut iuuenis deposui:q̃si recẽtia:aut modo audita sine cunctatiõe pfert.At siq̃ illi iter p/
ximos annos cõmisi:sic pdidit & amisit:ut ẽt si sæpius ingerant:totiens tanq̃ noua audiá.Itaq; ex memo/
ria quod uobis satis sit superest.Neq; enim me de his ĩterrogatis quæ ipsi audistis sed de hic quæ ad uos
usq; nõ puenerũt.Fiat quod uultis mittat senex in scholas.Illud necesse ẽ in patrẽ ne me ueletis: q̃ certum
aliquẽ ordinẽ sequi in contrahẽdis quæ mihi occurrerẽt:Necesse est enim p oĩa studia mea errem: & pas/
sim qcqd obuenerit cõtrouersiaꝝ appræhẽdá.Sniam forte poná pluribus locis in una declamatiõe dictas.
Nõ.n.dum quæro aliqd inuenio:sed sæpe qđ quærenti nõ comparuit:aliud agẽti p̃sto ẽ . Quæ uero quæ
obseruantia mihi etiam si ex aliq̃ parte se sunt ostẽdẽtia:nõ possum occupare eadẽ securo & reposito ani
mo subito emergunt.Aliquando ẽt seriam rem agenti & occupato snia diu frustra quæsita: intempestiua

molesta est. Necesse est ergo me ad delitias componam memoriæ quæ mihi olim iā pcario' paret. Facitis
autem iuuenes mei rem necessariam & utilem: q̄ non cōtenti exēplis sæculi uestri: priorisq̄ uultis agno/
scere. Primum quia quo plura exēpla inspecta sunt: plus in eloquentia proficit: nō est unus quāuis præci/
puus sit imitandus. Quia nunq̄ par fit imitator auctori. Hæc natura est rei: Semper citra ueritatem mior
est similitudo. Deinde ut possitis æstimare quantum quotidie ingenia decescāt: & nescio qua iniquitate
& ad malum bonitate naturæ: eloquentia se retro tulerit. Quicquid romana facundia habet quod insolē
ti gratiæ: aut opponat: aut præferat: circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia quæ lucem nostris studiis
attulerunt: tunc nata sunt. In deterius quotidie data res est: siue luxu temporum. Nihil est enim tam mor
tiferum ingeniis q̄ luxuria: siue cum plurimum pulcherrime rei cecidisset translatum est omne certamen
ad turpia multo honore: quæstuq̄ ingētia: siue fato quodam: cuius maligna perpetuaq̄ i omnibus rebus
lex est. Vt ad summum perducta: rursus ad infimū: uelocius quidem q̄ ascenderat relabuntur. Torpent. n.
ecce ingenia desidiosæ iuuentutis: Nec uigilatur in labore ullius rei honestæ. Somnus lāguorq̄: ac somno
& languore turpior: malaꝝ reꝝ industria inuasit animos. Cantandi: pulsandi: saltandiq̄ obscœna studia
effœminatos tenent: & capillum frangere: & ad mulieres blanditias uocem extenuare mollicie corporis
certare cū fœminis & immundissimis se excolere munditius nostrorum adolescentiū specimen est. Quis
æqualū nostroꝝ? quis dicā satis ingeniosus: satis studiosus: immo quis satis uir est? Emolliti: eneruesq̄ &
nati sunt inuiti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes suæ. In hoc nec dii tantum mali pmit
tant: ut cadat eloquentia: quam non mirarer: nisi amicos in quos se conferret eligeret. Erratis optimi iu/
uenes nisi illam uocem non magni Catonis sed oraculi creditis: Quid enim est oraculum? Nempe uolun
tas diuina hominis ore enunciata. Et quem tandem antistitē sanctiorē inuenire sibi diuinitas potuit q̄ Ca
tonem: per quem humano generi non præciperet: sed conuitium faceret. Ille ergo uir quid ait. Orator est
mi fili: uir bonus dicendi peritus. Ite nunc: atq̄ istis: fluxis atq̄ expolitis: & nunsq̄ naturæ in libidine uiris:
quærite oratores merito talia habent exēpla: qualia ingenia: Quis est qui nunc memoriæ studeat? Quid
non dico magnis uiribus: sed suis placeat. Sententias disertissimis uiris factas: facile in tantā hominum de
sidia proflui dicūt: & si accerrimā eloquētiā: quā præstare non possunt: uiolare non desinunt. Eo libētius q̄
exigitis faciā. Et quæcūq̄ a celeberrimis facundiæ uiris dicta teneo: ne ad quenq̄ prauatū pertineāt: popu/
lo dedicabo. Ipsis quoq̄ multū præstaturus uideor: quibus obliuio imminet. ut aliquid tradatur posteris:
quo memoria eoꝝ producatur. Fere. n. aut nullius cōmētarii maximoꝝ declamatoꝝ extāt: aut quo peius
est: falsa. Itaq̄ ne aut ignoti sint: aut aliter q̄ debeant noti: summa cum fide suum cuiq̄ reddā. Omnes autē
magnis nominis in eloquētia uideor audisse præter Ciceronē. Nec Ciceronē quidē ætas mihi eripuerat:
sed belloꝝ ciuilium furor: qui tunc totū orbem peruagabat: quo intra Coloniam meā me continui. Alio
quin potuissem eū audisse in illo atriolo: in quo duos grandes prætextatos: aut secus declinare potui: & id
ingeniū quo solus populus romanus par imperio suo habuit cognoscere: & quod uulgo de alio dici solet.
sed in illo proprie debet qui potuit uiuā uocem audire. Declamabat aūt Cicero non quales nūc cōtrouer/
sias dicimus: nec teles quidē: quales ante Ciceronē dicebāt: quas: thesis uocabāt. Hoc autē genus materiæ
quo nos exercemus: adeo nouum est: ut nomē quoq̄ eius nouū sit. Cōtrouersias nos dicimus. Cicero cās
uocabat. Hoc uero alteꝝ nomē græcū est: sed in latinū ita translatū: ut p latio sit. Scholastica controuersia
multo recentius est: sicut ipsa declamatio: quia apud nullum auctorem antiquū. ante ipsum Ciceronē &
Caluum inueniri pōt: qui declamationē distinguit. Ait enim declamare est iam nō mediocriter dicere be
ne. Alterum putat domesticæ exercitationis. Alteꝝ esse uere actionis. Modo hoc nomen produt. Nam &
studium ipm nuper celebrari cœpit. Ideo facile est mihi ab incunabilis nosse rem post me natā. In aliis au
tem ante beneficium uobis daturus sum nescio: in uno accipio. Latronis enim Porcii charissimi mihi so
dalis memoriā sæpius cogor retractare: & a pria pueritia usq̄ ad ultimū eius diē productā familiarē ami/
citiam cū uoluptate maxima repetā. Nihil illo uiro grauius: nihil illo suauius. Nihil eloquentia eius digni
us. Nemo plus ingenio suo imperauit. Nemo plus indulsit: In utraq̄ parte uehemēti uiro modus deerat:
nec ītermittere studia sciebat: nec repetere. Cum se ad scribēdum concitauerat iūgebant noctibus dies: &
sine interuallo grauius sibi istabat. nec desinebat nisi defecerat. Rursus cum se demiserat in omnes luxus:
& in omnes iocos resoluebat. Cum uero se siluis montibusq̄ tradiderat: oēs illo agrestas in siluis ac mon/
tibus natos: laboris patientia ac uenandi solertia prouocabat. & in tantam sic uiuendi peruenerat cupidita
tem: ut uix posset ad priorē consuetudinem retrahi. At cū sibi dimiserat animū: & se blandiēdo quoad di
xerat reuocabat. tantis uiribus incūbebat in studiū: ut non tātum nihil perdidisset: sed multum acqsiuisse
desidia uideret. Oībus quidem prodest subiectum animū relaxare. Excitatur enī ocio uigor: & oīs tristi/
tia quæ continuatione pertinacis studii adducitur: fœminaꝝ hilaritate discutit. Nulli tamen intermissio
manifestius proderat: quotiens ex interuallo dixerat: multo acrius uiolentiusq̄ dicebat. Exultabat enim
nouato & integrato robore: & tantū ad se exprimebat: quātū cupierat. Nesciebat dispensare uires suas: sed
immoderati aduersum se imperii fuit. Ideoq̄ studiū eius phiberi debebat: quia regi non poterat. Itaq̄ so/
lebat ipse cū se assidua: & nunq̄ intermissa contentione sentire īgenii lassitudinē: quæ non minor ē q̄ cor/
poris: sed occultior. Corpus illi erat: & natura solidum: & multa exercitatione duratū. Itaq̄ nunq̄ eū arden
tis īpetus aī deseruit. Vox robusta: sed sordida lucubratiōibus & negligētia: nō natura infuscata. Nō bene
ficio: tamē lateꝝ quos tenebat in ore extollebat. Et q̄uis inter initia paꝝ attulisse uideatur: ipsa actōe accre
scebat. Nulla nūq̄ illi cura uocis exercēdæ fuit. Illo fortē agrestē: hispanæ cōsuetudis morē nō poterat dedi
scere: utcūq̄ res tulerat ita uiuere. Nil uocis causa facere. Nō illā per gradus paulatim ab imo usq̄ ad sūmū

perducere. Nō rursus a summa cōtētiōe paribus interuallis descēdere. Nō sudorē olei unctione discutere. Non latus ablutione reparare. Saepe cum per totam lucubrauerat noctē: ab ipso cibo statim ad declinandum perueniebat. Iam uero cum rem inimicissimam corpori faceret: uetari nullo modo poterat. Post coenam fere lucubrabat. Ne patiebatur alimenta per stomachū: somnū quietēq; aequaliter digeri: sed perturbata & dissipata in caput agebat. Itaq; oculoꝝ aciē cōfuderat & colore mutauerat. Memoria & natura quidē foelix. sed plurimū adiuta arte. Nunq̄ illa quae dicturus erat: edificēdi causa relegabat. Edisceret illa cum scripserat. Cum id in illo magis mirabile uideri possit: q̄ nec lente & anxie: sed eadē poene quo dicebat impetu scribebat. Illi quidem qui scripta sua torquent qui de singulis uerbis in consilium ueniūt: necesse ē. quae totiens animo suo admouerint: nouissime afficiant. At quorumcunq; stilus est uelox tardior memoria est. In illo non tantū naturalis memoriae foelicitas: erat sed ars summa ad apprehendēda q̄ tenere debebat. & ad custodienda. Adeo ut omnes declamationes suas quiscunq; diceret teneret: Iam itaq; superuacuos sibi fecerat codices: Aiabat se scribere in animo cogitata. Dicebat ita: ut in nullo nunq̄ uerbo eum memoria deceperit. Historiaꝝ oīum summa noticia. Iubebat aliquem nominari ducem: & statim eius acta cursu reddebat. Adeo quaecūq; in animū eius semel ascenderēt. in prōptu erant. Video uos o iuuenes mei plus iusto in hanc eius uirtutem obstupescere. Alia uos in illo mirari uolo. Hoc tantum uobis miꝝ uidet: non operosa potest tradi arte. Intra exiguum paucissimoꝝ dieꝝ tēpus: poterit quilibet facere id quod Cyneas: fecit qui missus a Pyrrho legatos ad romanos: postero die nouus homo & senatum: Et oēm urbanā circūfusam senatui plaebē: nominibus suis persalutauit. Aut quid ille fecit: qui recitatum a poeta carmen nouū suum esse dixit: & protinus memoria recitauit. Cum hoc ille cuius carmen erat: facere non posset. Aut quod fecit Hortensius qui Arisima prouocatus in actione persedit diem totum: & omnes res: & praecia: & emptores ordine suo recēsuit argentariis recognoscētibus: ita ut in nullo falleret. Cupiris stati ista discere. Suspēdā cupiditatē uestrā: & faciā alteri beneficio locum. Interim hoc uobis in quo obligatus sum persoluā. Plura fortasse uideor de latrone: meo uobis q̄ audire desideratis exposuisse. Ipse quoq; hoc praeuiderā futuꝝ uobis: ut memoria eius quotiēs occasio fuisset difficulter euelleret. Tamē nec his contentus ero: sed quotiens me inuitauerit memoria libentissime faciam. Vt illū torū & uos cognoscatis: & recognoscā illum. Illud unū non differam. Falsam opinionē de illo in animis hoīum connaluisse. Putant eni fortiter qdē: sed paꝝ subtiliter eū dixisse. Cum in illo si qua alia uirtus fuit: etiā subtilitas fuerit. Id quo nunc a nullo fieri aiaduerto: semp fecit. Nunq̄ inciperet sedens: quaestiones eius quod dicturus erat controuersiae proponebat: quod summae fiduciae est. Ipsa enim actio multas latebras habet: Non facili potest si quo loco subtilitas fuerit apparere cum orationis cursus iudicium audientis īpediat: dicentis abscondat. Ast ubi nuda proponuntur membra: siquid aut numero: aut ordine excedit: manifestū est. Quid ergo? unde haec de illo fama? Nihil est iniquius his qui nunq̄ putat esse subtilitatem: & in illo cum omnes oratoriae uirtutes essent: hoc fundamentum tot & tātis superstructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo sed nō eminebat. Et nescio an maximum uitium subtilitatis sit. nimis se ostendere. Magis nocent insidiae quae latēt. Vtilissima est dissimulata subtilitas quae effectu apparet: & habitu latet. Interponam itaq; aliquibus locis quaestiones controuersiarum sicut ab illis compositae sunt. Non his argumenta subtexam: nec & modū excedam: & propositum tam meum q̄ uestꝝ cū uos sentētias audire uelitis: & quicquid ab illis adduxero: molestum futuꝝ sit. Hoc quoq; latro meus fatiebat: ut amarer sententias: cum condiscipuli essemus apud Maxillū rhetorē: hominē satis aridū: paucissimo bello sed non uulgato genere dicentem: cū ille exilitatem orationis suae imputaret controuersiae & diceret. Necesse est me per spinosam locum ambulantē suspensos pedes habere. Aiebat latro: Non me hercule tui pedes spinas calcant: sed habent. & statim ipse dicebat sententias quae interponi argumentis: q̄maxime declamātis & maxilli possent: Solebat autem & hoc genere exercitatōis uti. Vt aliquo die nihil praeter epithimata scriberet: aliquo die nil p̄ter enthymemata: aliquo die nil praeter has translatiuas. quas proprie sententias dicimus quae nihil habent cum ipsa cōtrouersia implicitum: sed satis apte alio transferuntur tanq̄ quae de fortuna: de crudelitate: de saeculo: de delitiis dicuntur. hoc genus sententiarum supellectilem uocabat. Solebat schemata quoq; per se quaecūq; erat cōtrouersia scribere. Et putant illum homines hac uirtute caruisse. Cū ingeniū quidem eius hac dote abūdauerit: iudiciū aūt eius fuerit strictis. Non placebat illi orationē inflectere: nec unq̄ recta uia discere: nisi cum hoc aut necessitas coegisset: aut magna suasisset utilitas: Schema obscura negabat decoris causa iuenta: sed subsidii: ut quod palā aures offensurum esset: si palā diceret: id oblique & furtim surriperet. Sūmam qdē eius esse dementiā: detorquere orationē: cui rectā esse liceret. Sed iam diutius uos nolo morari. Scio q̄ sit odiosa Circensibus pompa. Ab ea autem controuersia incipiam: q̄ primū declamasse latronem meū meminí admodum iuuenem in Maxilli schola: cum iam coepisset ducere diem.

Incipit Declamatio prima primi: libri quae est de patruo abdicante nepotem: quem prius adoptauerat

Iberi parentes alant ut uinciantur. Duo fratres dissidebant inter se. alteri filius erat. Patruus in egestatem incidit. Patre uetante adolescens illum aluit ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus a patruo est. Patruus accepta haereditate locuplex factus est. Egere coepit pater. Vetante patro aluit illum filius. Abdicatur. Contradicit.

Prima pars pro nepote.

O iam productus erat: ut oēm spem ultimoꝝ alimentoꝝ in ea sola domo poneretur: in qua habebar abdicatum & inimicum. Ipse inquit ali me uetuit. Imitationē alienae culpae inocentiam uocas. Omnis instabilis & incerta foelicitas est. Quis crederet iacentē super crepidine Marium: aut fuisse

consulē:aut futurꝝ.Quid non timidū fœlicibus putas?Quid desperandū infœlicibus?Ne circa plura ista
bilis fortunæ exempla te mittā:uide qbus alimenta rogenť:& qs roget:Nō sum hospes grauis. Vnū senē
aduoco.Hoc tibi uitio placui pater:Periret totus orbis nisi iram finiret misericordia.Iactatus inter duos
patres:utriusq; filius:semp tamē fœlicioris abdicatus.Illud tamē pater deos testor:diuitē te relinquo. Cir-
cuibo tecū pater limina aliena.Omnibus ostendam:& me qui alimēta dedi:& te qui negasti. Abdicari nō
possum ob id quod feci:lege cogente.Quid si flere me uetes:cum uideo hominē calamitosum. Nō sunt
affectus nostri in nostra potestate.Quædam iura non scripta:sed scriptis omnibus certiora sunt.

Pars altera pro patruo contra nepotem.

Rescere proposuit ex mea inuidia homo qui se melius iactare potest:q̄ defendere.Iustus meus me-
c tus est:ne hæredē ingratū scribā:inimicū relinquā.Etiam si non odisti eum qui fecit mihi iniuri-
am:tamen ego odi illum qui fecit tibi. Desinit esse filius qui non tantum a patre abdicatus:sed ab
alio adoptatus est. Audite q̄ ualde eguerim.Fratrem rogaui.Quis es tu:qui de facto patrum feras senten-
tiam.Ad te arbitrum odia nostra non mittimus.Iudices habebimus deos.

Extra controuersiam.

Lsius Flauius prætedatus apud Cestium controuersias declamabat.Semp aūt cōmēdabat eloq̄n-
a tiam eius:aliqua res est extra eloquentiam.In puero clementia.Lenocinium erat ingenii ætas.

Declamatio secunda de uirgine prostituta.

Acerdos casta:castis pueris pura sit.Quædā uirgo a piratis capta uenerit. Empta a lenone:& pro-
s stituta est.Venientes ad se exorabat stipem.Militem qui ad te uenerat:cum exorare non posset eū
luctantem:& uim inferre uolentem occidit.Accusata.Absoluta:& reuersa ad suos est.Petiit sacer-
dotium.Contradicitur.

Prima pars contra uirginem petentem sacerdotium.

Acerdos uestra adhuc in lupanari uiueret:nisi hominem occidisset.Quid mihi sacerdotem cuius
s præcaria est castitas?Id enim deerat ut templa eas recipiant:quas aut carcer:aut lupanar eiecit.Indi-
gnam te sacerdotio dicerem:solum si transisses per lupanar.Fortuna inquit pati coegit:& misere-
ri debent omnes mei.Ad nos miserandas non facimus sacerdotes.Nec est apud nos maximus honos ulti-
morꝝ malorꝝ solatium.Ita domi custodita est ut rapi posset.Ita cara fuit suis ut non redimeretur.Ita rapta
pepercere piratæ:ut lenoni uendereť.Sic enim leno ut prostitueret.Sic uenientes dep̄cata est:ut ferro opus
esset. Mouet me respectus omnium uirginum:si in ciuitate nulla inueniri potuit:nec meretrice castior:
nec homicida purior.Nulla est satis pudica de qua quæritur.Omnes inquit exoraui:Si qs dubitat an me-
retrix esset.Audite q̄ blanda sit.Ponamus tres sacerdotium petere.Vnam quæ rapta sit.Alteram quæ pro-
stiterit.Tertiam quæ hominem occiderit.Omnibus negabo.

Pars altera pro uirgine petente sacerdotium.

Oluerunt dii esse miraculo.In captiua libertatem:In prostituta pudicitiā:In homicida innocētiā.
u Narrare sane omnes tanq̄ ad prostitutam uenisse.dum tanq̄ a sacerdote discesserint: q̄ pudica sit
miles ostendit:q̄ innocens iudex:q̄ fœlix reditus.Inter tot pericula dii illæsam non seruassent: nisi
eam sibi seruaturi fuissent.Totus populus ad seruandam pudicitiam contulit:quicquid ad uiolandam at-
tulerat.Dicat pudicitiam suam diis quibus debet.

Extra controuersiam.

l Onge recedendum est ab omni obscœnitate uerborum & sensuum.Quædam satis est causæ de-
trimento tacere:q̄ inuerecunde dicere.

Declamatio tertia de incesta saxo deiecta.

i Ncesta saxo deiiciatur.Incesti damnata anteq̄ deiiceretur uestam inuocauit: deiecta uixit. Repeti-
tur ad pœnam.Contradicitur.

Prima pars contra incestam.

D enim deerat ut modestior in saxo esset:q̄ in sacrario fuerat.Dubitari non potest quin tādiu deii-
i ciēda sit:dōec efficiať per qđ deiecta ē.Patrociniū suū putat peundi infœlicitatē.Quid tibi iportu-
na mulier ipræcer?nisi ut ne his qdem deiecta pereas.Exponā cum quo stuprꝝ uel quādo cōmisit.
Quia ꝓbaui:ista dānastis.Nō putas legē cauisse ut perires:quæ cauit quēadmodū pires.Male de diis exi-
stimas:si sacerdoti suæ tā sero occurrerunt.Ita dii maluerunt dānatā absoluere:q̄ sacerdotem.

Pars altera pro incesta.

Amnata deiecta ē absoluta descēdit.Putares puellā nō deiici:sed dimitti.Lex sacerdotē nō ad saxū
d usq; deferret:nisi snīam deorꝝ expectaret.Erat altitudo mōtis ēt secure aspiciētibus horrenda.

Declamatio quarta quæ de forti sine manibus.

Dulterum cum adultera quis depræhenderit:dum utrunq; corpus interficiat:sine fraude sit: lice-
a at adulterum & in matre filio uindicare.Vir fortis in bello manus perdidit.Deprehendit adulte-
rum cum uxore de qua filium adolescentem habebat.Imperauit filio ut occideret. Non occidit.
Adulter effugit.Abdicat filium.Contradicit.

Prima pars pro forte contra filium.

Olus ego ex oībus maritis nec adulterum dimisi:nec occidi.Quis non putet:aut me sine filio: aut
s filium sine manibus:Contemptus est iste aquo sciemus.Cum adulteros deprehendi tunc primū
sensi me manus in bello perdidisse meas.domi etiam filii manus perdidi. Tam frustra ad filium

q̃ ad gladium cucurri. In bellum non præuenit:& ante patrem q̃ patri negauit manus: usq; eo pugnauit pro nobis ut pro se non posset. Adolescens quos dimisisti sequere:non potui inquit matrẽ occidere. Quo sis excusatior addice & patrem.

Pars altera contra fortem hominem pro suo filio.

a Lterum potauit parricidium:matrẽ corã patre occidere. Nõ semp scelera nostri sunt iuris. Et truces animos misericors natura debilitat in tã inopinati flagitii spectaculo:toto corpore stupui. Pater tibi manus defuerunt:mihi oĩa priusq̃ in memoriam reuerteret: exierunt. Maius erat scelus quod imperabas:q̃ q̃d depræhẽderas:Si quid exegeras & exegeris ultra uires meas dicã. Ignosce. Nõ possum:Ignoscit pater filio nauigationem recusanti:si non ferat mare. Ignoscit nõ seq̃nti castra si non potest: quis ipse pater militaris sit. Ipsam legem recita. Liceat marito:liceat & filio. Quare tã multos nominat: nisi quia aliquos putat esse qui non possunt. Exierunt adulteri inter patrẽ debilem:& filium stupentem.

Declamatio quinta de eo qui duas rapuit.

r Apta raptoris:aut mortem:aut indotatas nuptias petat. Vna nocte quidã rapuit duas. Altera mortem optat raptoris. Altera uero nuptias petit.

Prima pars contra raptorem.

s Tupro accusat:stupro defendit. Cum altera rapta litigat. Altera aduocat. Vindicate patres. Fortior publicæ disciplinæ seueritas surgat. Iam binæ rapiuntur. Coit populus uelut publicæ metu terr itus uix credens duos fuisse raptores. Alteram iniuriæ rapuit. Alterã patrocinio. Perieras iam raptor:ni bis perire meruisses. Si te ante rapuisses:& nuptias optasses. Deinde hãc uitiasset anteq̃ nuberet negares illum iubente rapta debere mori:Nihil amplius raptori præstare potes:q̃ me lege tua pereas. Cõtra alienam legem nullũ ius hẽs. Tu raptori præstas:ut illũ ipsa nõ occidas. Nõ potes p̃stare ne q̃s occidat.

Pars altera pro raptore.

i Nter pares sententias mitior uincat. Refert uirgineam dic Lucretiam. Plures tamen sabinæ sunt. Contumeliosum mihi erat te dignam uideri:in cuius honorem homo occidatur:me dignũ non uideri:in cuius honorem homo non seruetur.

Declamatio sexta de filio quodam ducente filiam archipiratæ.

c Aptus a piratis scripsit de redemptione non redimebatur. Archipiratæ filia eũ iurare coegit ut duceret se in uxorem:si dimissus esset. Iurauit ei:Relicto patre secuta est adolescentem. Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat ut archipiratæ filiam dimittat.& aliam ducat. Nolentem abdicat.

Prima pars contra filium.

b Onæ spei uxor:bonæ spei nurus:quæ uel amare captiuum potest:uel odisse patrẽ. In carcere inq̃t ac tenebris iacebã. Narrat inquit socero beneficia. Puella non misericordia mota est:sed libidine.

Pars altera pro filio.

i Llo me loco non deseruit:in quẽ uenire & pater timuit. Vidisses membra uinculis p̃ssa: macie retractatos introrsus oculos. Attritus cathẽis erã:& inutiles manus. talẽ q̃s amare nisi misericors põt Inter tot cõsulatus:Marius nihil hẽt clarius:q̃ se auctorẽ Pompeiũ se hæreditariæ extulissent imagines:nemo magnũ dixisset seruũ regẽ Roma tulit. Quid tibi uident illi qui rapti ab aratro paupertate sua beatam fecerunt rempu. Non possimus una fœlices esse quod solemus una infœlices erimus.

Declamatio septima de tyrannicida a piratis dimisso.

l Iberi parentes alant. aut uinciant. Quidã alteq; fratrẽ tyrãnũ:alteq; in adulterio depræhensum deprecante patre ne faceret interfecit. A piratis captus scripsit patri de redemptiõe. Pater piratis epistolam misit:si præcidissent ei manus duplam pecuniam se daturum. Piratæ illum dimiserũt. Pater in egestatem incidit petit alimenta. Negantem uult in uincula ducere.

Prima pars pro filio tyrannicida.

s I præcideritis:scribe potiũs occideritis. Tyrannicida exitũ tyrãni rogo. Non timeo: nequas mãus piratæ soluerunt:iudices alligent. Pro adultero filio rogas. Quæritæ nunc unde tyranni fiant duplam dabo. Apparet pro unico filio rogat:duplam dabo. alteram pro filio:alteram pro tyrãnicida. Si manus præcideritis. Hoc nec adultero fecimus:nec tyrãno. Etiam nunc manus meas petis. Nega tuam esse epistolam:& habes argumentum. Dic ego rogare & pro adultero soleo. Remiserunt me reipublicæ cum mãibus patri cum epistola. Hoc nostro sæculo ad fabulas deerat:ut narraret aliquis a piratis dimissus:alligatus a patre. Eius crudelitatis emptor:cuius nec pirata uenditor. Duplam dabo. Quid necesse est potui uilius solui ut præcidatis manus. Obstupuere prædones.& inquiunt. Indica patri:non omnia piratas uendere. Qualem optem patrem nescio. Diues debilitat. Pauper aligat. Neutq; hoc manibus meis expedit. Vbi est matrimonium tuum: uel qui tyrannos instruis: uel qui adulteros facis:

Pars altera contra filium tyrannicidam.

s Vscepi tria prodigia inter me & se furentia. Vnum qui posset patriam opprimere. Alium quoq; fratrem uiolare:Alium q̃ p̃rem. Lex hæc scripta est pro malis p̃ribus:q̃ boni etiam sine lege alunt. Sciebam piratas non facturos:nec pecuniam accepissent.& si sperassent:utiq; præcidissent. Nõ ira illa patris:sed calliditas fuit. Vnde redimerem non habebam. Rogare in tam auara ciuitate neminem poteram in qua nec filii patres alunt. Vsus consilio sum:sciẽs piratas non crudeles:sed auaros. feci ut desperarentur q̃ posses redimi. An prudenter cogitauerim nescio. Interim fœliciter cogitaui. Exclusa mens ẽ: ex quo uidi unum in arce filium:alterum in adulterio:tertium in paricidio.

Extra controuerſiam.

Eliſtus ſolus orbus ſenex:qui color approbandus eſt impetu.Magna enim ui opus eſt : ut aliquis
r accuſans ſe miſerabilẽ faciat ſparſum.Nemini hominem inter ſcholaſticos inſanum:inter inſanos
ſcholaſticum.

Declamatio octaua quæ eſt de forti abdicato.

q Vi ter fortiter fecerit:militia uacet.Ter pater fortem in acie:quarto uolentem exire retinet.Nolen
tem abdicat.

Prima pars pro abdicato.

Vod patriæ ſupereſt mihi:patri iudicio omne:filio pugnante:laxum Iam pro te dubito.Neſcio q̄d
q lex timet?Miraris ſi quod legi ſatis eſt:patri nimis eſt.Caſu mihi abdicandi eſt : ne ſine filio uiuā
Abdicatio mea ĩ poteſtate abdicata eſt.Optius finis uirtutis eſt:anteq̄ deficias deſinere.Lex quoq̧
uiro forti interdum diffinit:aut conſulit.

Pars altera contra fortem abdicatum.

Erte abdicatis pugnare licet.Pudet me qa inter uicti militant.Senator poſt ſexageſimum quintū
c annum in curiam uenire non cogitur:nec uetatur.Quicquid honoris nomine datur : in utranq̧
partem licet.Alioquin deſinit præmium eſſe:cui neceſſitas imponitur.Ocium imperas animo nō
ocioſo.Tumultus exortus eſt.In me omnium ciuium diriguntur oculi.& ad hoc uerum dicendum ē.Ni
hil mihi patria debet.Nunq̄ pugnaui niſi coactus. Adhuc militia mea legis munus eſt.Athenienſes abdi
cato uicerunt duce quantum non intereſt.Ille abdicationem uirtute deleuit.Ego merui.

PROLOGVS LIBRI SECVNDI.

Vm repeterem quos unq̄ declamantes ſæpe audiſſem : occurrit mihi inter alios philoſophos Fabianus q adoleſcens ad modum tātæ opinionis in declamādo:quantæ poſtea ĩ diſputando fuit. Exercebat ap̄ Arellium fuſcū:cuius genus dicēdi imitatus:plus deinde laboris impendit:ut ſimilitudinē effugeret:quā ĩpenderat ut inexprimeret. Erat.n.explicatio.Fuſci arelli ſplēdida qdē:ſed opoſa & ĩplicata:cultus nimis acq̄ſitus:cōpoſitio uerboꝝ mollior q̄ illa ut tā ſanctis fortibus p̄ceptis p̄paraſſe animus pati poſſet. Sūma inæq̄litas orōnis:q̄ mō exilis erat:mō in nimia licentia uaga & effuſa:principia:argumēta:narratiōes aridæ dicebantur.In deſcriptiōibus extra legē oībus uerbis:dūmodo uitaret p̄miſſa libertas.Nihil acre:nihil ſolidū : nihil horridum.ſplēdida orō: & magis laſciua q̄ læta. Ab hac cito ſe Fabianus ſeparauit:& luxuriā quā cum uoluit abiecit:obſcuritatē euadere nō potuit.Hic āt illum uſq̧ in phiam ꝓſecuta eſt.Sæpe minus q̄ audiēti ſatis eſt eloquit̃:& in ſumma eius ac ſimpliciſſima facultate dicendi.Antiquoꝝ tamen uiroꝝ remanēt ueſtigia:q̄dā tam ſubito deſinunt ut non breuia ſint:de abrupta.Dicebat āt Fabianus fere dulces ſnias : & quotiēs incidebat aliq̄ materia:q̄ cōuitium ſæculi reciperet:inſpirabat magno magis q̄ acri aīo. Illi deerat oratorium robur & illi pugnatoris mucro:ſplendor uero uelut uoluptarius non elaboratæ orōni aderat. Vultus dicētis leuis:& pro tranq̄llitate moꝝ emiſſus:uocis nulla contētio:nulla corporis aſſeueratio : cū uerba uelut ĩmiſſa fluerent.Iā uidelicet cōpoſitus & pacatus aīus:cum uero cōpreſſiſſet affectus & irā doloremq̧ ꝓcul expuliſſet.paꝝ bene imitari poterat q̄ effecerat. Suaſoris aptior erat locoꝝ habitus fluminūq̧ decurſus:& urbium ſitus:moreſq̧ populoꝝ nemo deſcripſit abundantius.Nunq̄ ĩopia uerbi ſubſiſtit:ſed uelociſſimo curſu ac facillimo oēs res beata circunfluebat orō.Hæc eo libentius o Melli fili cariſſime refero:qa uideo aīum tuum a ciuilibus officiis abhorrentem:& ab oī habitu aduerſum hæc unum cōcupiſcētem nihil cōcupiſcere:ut eloq̄ntiæ tātum ſtudeas:facilis ab hac in omnes artes diſcurſus eſt.Inſtruit etiam quos nō ſibi exercet:nec eſt ꝙ inſidias putas tibi fieri q̄ſi id agā:ut te bene crediti ſtudii labor teneat. Ego uero nō ſum bonæ mentis ĩpedimentum:ꝑge quo inclinat aīus:& paterno cōtentus ordine ſubduc fortunæ magnā tuæ partem.Eiicit q̄dem tibi maius ĩgenium q̄ fratribus tuis:oīum bonaꝝ artium capaciſſimum eſt:& hocipſum melioris ingenii pignus nō corrumpere bonitate eius:ut illo male utaris . Sed q̄ in fratribus tuis ambitioſæ curæ ſunt:foroq̧ & honoribus parant in quibus ipſa quæ ſperant̃ timēda ſunt. Ego quoq̧ aliquādo eius ꝓceſſus auidus & hortator laudatorq̧ uel periculoſe dum honeſtæ mō iduſtrie duobus filiis nauigantibus te in portu retines.Sed ꝓderit tibi illa qua tota mente agitas declamandi exercitatio.Sicut Fabiano profuit.qui aliquando cum Ceſtium audiret nihilominus declamabat & tā diligenter ut putares illum illi ſtadio parari.habuit etiam blandum rhetorem præceptorem:q eques rōanus Romæ docuit.Ante illum inter libertinos præceptores pulcherrimæ diſciplinæ continebat̃ : & minime probabili more turpe erat docere q̄d honeſtum erat diſcere.Nā primus oīum latinus Plocius Romæ fuerit puero Cicerone ap̄ Blandum diutius qa apud Fuſcum Arellium ſtuduit.Sed cum iā tranſfugiſſet tempore quo eloq̄ntiæ ſtudebat:nō eloq̄ntiæ cauſa ſcio futuꝝ:ut auditis eius ſententiis cupiatis multas audire.Sed nec ille diu declamationibus uacabat:& ego multo tp̄e minor q̄ ipſe erat : audiebā quotiens inciderat:non quotiēs uolueram.In hunc ego libellum quæcunq̧ ab illo dicta teneo:conferam.

Abdicatus poſt tres abdicandos.

d Iues tres filios abdicauit:Petiit a paupere unicum in adoptionem.Paupere dare uult.Nolentē ab
dicat.Contradicit.

Prima pars pro filio pauperis.

Vnq̄ futurum putaui:ut aut pater meus liberos odiſſet:aut diues concupiſceret.Dubitaui diu : an
n ille amicum tentaret an filium.Ita uero nos ſumus pauperes.Quid habemus q̄d diuites rogent?
Si immerito abdicauit : odi patrem tot eiicientem filios . Si merito : odi domum tot facientem

nocentes. Amo æque paupertatem & patrem utroqꝫ aſſueui. Non tibi per multis fulta liberis domus ē: quā
q̄ nec ſibi debuiſti dare: Tutior enim aduerſum fortunam eſt: cui aliquid poſt damnum ſupereſt. Abdico
inquit apparet unde uenias. Vna inter nos diſputatio eſt. Hic me dignū putat bono patre: Ego meo. Diui
tem inqt te eē uolo. mihi uis dare: Ego te uolo. Omne abdicandum: ſi talē p̄rem relinq̄: quē me uideri ue/
lim neſcio. Innocentem? ſi abdicor. Nocentem ſi adoptor. Non ut in cæteris abdicationibus: ut in mea po
teſtate eſt non abdicari. Perditurus ſum patrem ſi abdicor: perditurus ſum ſi non abdicor. Quid intereſt
utrū eiiciat an transferat? Et ſi parendum in omnibus patri: in eo non parēdum quo efficitur ne pater ſit.
Graue eſt carere unico. Grauius eo quo quem alias concupiſcit. Non delectant domino ignoti ſeruorum
greges. Nec ſonantia ergaſtula laxi ruris. Patrem gratis amo. Neceſſe eſt ut timeam domum liberis infœ/
licem. Non poteſt inueniri aptius tempus reconciliationis. Diues filium quærit.

Pars altera contra filium pauperis.

Agnum & hoc inter cætera paupertatis incōmodum eſt: q̄ abdicationem filius non timet. Sena/
m torium gradum cenſus aſcendere facit. Cenſus romanum quidem a plæbe diſcernit. Cenſus in ca
ſtris ordinem promouet. Cenſu in foro iudex legitur. Hunc facilius eſt paupertatē laudare q̄ ferre.
Si enim inquit: dati fuerint liberi mei: habebo hunc cum illis ſi perſeuerauerint: habebo pro illis.

Extra controuerſiam.

Orridi declamatores fidelius tuentur colores quos ꝓpoſuerunt. Nulla ſententiæ dulcedo ſurripit
h nullum ſchema ſolicitat. Sic quæqꝫ malam habent faciem: ſæpe pudicæ ſunt. non animus illis de/
eſt ſed corruptor. Gallus Nibius tam magnæ fuit olim eloquentiæ: q̄ poſtea inſaniæ. Cui accidiſſe
uni ſcio: ut ad inſaniam non caſu caderet: ſed iudicio perueniret. Nam dum iſanus mutatur. dum lenoci/
nium ingenii furorem putat quod ſimulabat ad uerum redegit. Otonius pater ædidit quattuor libros
colorū: quos Galio noſter Antiphontis libros uocat: tantum in illis ſomniorum eſt. Syriacus contra ma/
ximum ſcrutinium a quo præmebatur: cum comes eius fuiſſet: dixit: Per annos quindecim in officio tuo
fui: dic quid præcarium? Sed hæc eſt conſuetudo ueſtra: iniuriam uocatis finem ſeruitutis.

Declamatio ſecunda de iureiurando uiri & uxoris.

Ir & uxor iurauerunt: ut ſi quid alteri accidiſſet: alter moreretur. Vir peregre profectus eſt. miſit
u nuncium uxori qui diceret ſe deceſſiſſe. Vxor ſe præcipitauit: Recreata iubetur a patre uirum re/
linquere. Non uult. Abdicatur.

Prima pars pro filia uxore.

Ii immortales: qua debetis prudentia humanum genus regitis: effeciſtis ut illud non piculū amā/
d tis eſſet: ſed experimentum. Hos deiicere uult ſocer: quos nec mors quidem diuiſit. Moriat inquit
Habeo & cauſam & exemplum. Quædam ſe maritorū amore rogis ardētibus miſcuerunt. Quæ/
dam animabus redemerunt amore maritorum ſalutem ſolicitudine breui. Inter has puella uiua nominā
batur. Aſſidue contentiones erant. Sine te uiuere non poſſum. Immo ego ſine te: quia certantium exitus:
eſſe ſolet. Iurauimus. Hic animus ſine dubio iurantium fuit: ut uiui deducerentur: cum id quoqꝫ caueret
ne morte diuiderentur.

Pars altera contra filiam uxorem.

On poſſum inquit relinquere uirum. Quicq̄ non poteſt: qui mori poteſt pœne dum falſæ mortis
n nuncium miſit: uere recepit. Poteſt uiro pati. Peregrinationem eius tuliſti. Iureiurando libera: es
iam caſu proximo.

Extra controuerſiam.

Vidius Naſo apud Aurelium Fuſcum magiſtrum ſuum: hanc controuerſiam declamauit. Nam
o latronis admirator erat. Latro in præfatione quadam dixit. Nō uides ut immota fax torpeſcat &
ignes exagitata reſtituat. Mollit uiros ocium: ferrum ſitu rubigenē ducit. Et Naſo dixit: Vidi ego
iactatas mota face creſcere flammas: Et rurſus nullo concutiente mori. Hic autem dixit: quicquid laboris
eſt: in hoc eſt ut uxorem a uiro & uirum ab uxore diligi concedas. Neceſſe eſt deinde: ut iurare promittas:
ſi amare promiſeris eiſdem. Pauca noſti pater crimina. Et litigauimus & cecidimus alium. Et quod fortaſ
ſe non putas: perieramus. Rogatus aliquando ab amicis ſuis: ut tolleret tres uerſus petiuit inuicem: ut tres
exciperet: in quos illis nihil liceret. Conſcripſerant illi qui tolli uellent ſecreto. Hic quos tutos eſſe uellet in
utriſqꝫ codicellis idem uerſus erant: ex quibus primum fuiſſe narrabat. Abinouamus pedo: qui inter ar/
bitros fuit. Semibouemqꝫ uirum: ſemiuirumqꝫ bouem. Gelidum boream: Oelidum nomen. Ex quo ap/
paret ſummi ingenii uiro: non iudicium defuiſſe ad compeſcendum ſcientiam carminum ſuorū: ſed ani/
mum: Aiebat iterum deteriorem eſſe faciem in qua aliquis neuus eſſet.

Declamatio tertia de nepote ex meretrice ſuſcepto.

Bdicauit quidam filium. Abdicatus ſe contulit ad meretricem: & ex ea ſuſtulit filiū: Aeger ad pa/
a trem miſit. Cum ueniſſet: commendauit ei filium: & deceſſit. Pater poſt mortem illius in adoptio
nem recepit nepotem. Accuſatur ab altero filio dementiæ.

Prima pars pro patre.

Ementia in me noui generis arguitur ſanus eſſem: ſi non agnoſcerem meos. Expectabam ut aliqs
d pro abdicato rogaret. Nemo audiebat propinquorū fratre ceſſante. Deficientis ſpiritus ſuſtinebat
in aduentum meum: iam cadentes oculos ad nomen meum erexit. Fugientem animam retinuit.
In ſinu meo: & filium: & animam depoſuit. Nunciatū eſt mihi in ultimis eſſe filium. Nec hoc a fratre.

Pars altera contra patrem.

Ater istius incertus est. Bene cum isto ageret: si & mater. Incidit in meretricem. Inter cætera mala
p & fœcūda mulier. Nescio aduersus patrem iniuriosior sis: ꝙ abstulisti illi hæredem: an ꝙ dedisti.
Adoptauit enim filium eius: propter quem eiecerat suum.

Declamatio quarta de raptore patrem non exorante.

r Aptor nisi in tricesimum diem suum & raptæ patrem exorauerit: pereat. Raptæ patrem exorauit
suum non exorat. Reum facit dementiæ.

Pars prima contra raptorem.

Vid contremiscis senectus? Quid lingua trepidas? Quid obturpuistis oculi? Nōdum tricesimus
q dies est. Nec tristiore quidam uultu expugnatam filiæ pudicitiā tulit. Nimis cito exoratus ē. Nec
oīa uitia eius ab adolescētia repetā. Virginem rapuit. Patrem accusat. Hoc intra triginta dies. Putas
me accusatori ꝑmissuꝝ quod filio negaui? Miraris dubitare patrē. Lex ipsa inter mortē & nuptias dubia
est. Semp.n. sibi omnia licere credit. Nihil me unq̄ rogauit. Ignouit enim inquit. Aliquis ante me rogatus
est Demens sum. Vides. Nimiꝝ turpiter uiuo. Legem ignoro: dies tuos non numero. Demens inquis es.
Potes aliquis ignoscere sic roganti: Deliberabo cum amicis: deliberabo cum propinquis me miseꝝ q̄ pœ
ne permisi. O me miseꝝ in hoc tantum ꝙ triginta diebus irasci non possum. Quid miraris si citius illum
exorasti. Facilius est donare iniuriam: q̄ crimē. Procede in mediū senex: cuius misericordia crudelis sum.
Iam īquit angustum tempus est. Et tibi uacat accusare. Sic aliquis exorat. Sic depræcatur. Apparet te nūc
primum rogare. Quid enim tam demens agitur. Non sum exoratus. Nondum transiuit tempus. Adhuc
exorari possum. Quam iniquum est: nondum esse me nocentem: & iam esse reum.

Pars altera pro raptore.

E miserum pater iræ tuæ detractum est nihil: tempori autem multum. Infœlicior sum q̄ si neutꝝ
m exorassem. Si seruaturus es filiū: iā tēpus fuit. Si occisurus iam tēpus est. Prior rogatus: est quē ma-
gis timebam.

Declinatio quinta de torta a tyranno pro marito.

Orta a tyrāno uxor: Nunqd de uiri tyrānicidio sciret perseuerauit negare. Postea maritus eius ty-
t rannum occidit. Intra qnquēniū non parientē sterilitatis nomine dimisit. Agit illa ingrati.

Prima pars pro uxore.

As nuptias tyrānicidiū diduxit: qs non diduxit tyrānus: Trahebant matronæ. Rapiebant uirgi-
h nes: nullæ tunc uidebantur fœliciores: q̄ quæ filios non habebant: Suspicatus est tyrannus de ty-
rānicidio hūc cogitare: siue isti aliquid excidat siue nō. Bene tegit uultus magna cōsilia. Tamen de
uxoris garrulitate quæri non potest: cum sciat quēadmodū taceat. Imposita in eculeo: sæpius ab absentē
uiꝝ respexit q̄ ad præsentem tyrannum. Explicat totus aduersus infœlicem fœminam: tyrannicæ crude-
litatis apparatus: & illo instrumenta uiroꝝ quoq; animos ipso uisu frangentia. ad excutiēdum muliebris
pectoris sententiam imponunt. Verberibus corpus arumpit. Nescio respublica: an tibi liberos ista mulier
datura sit. Tyrannicidam non dedit. Miraris si transit quinquennium inter uxorem tortam: & uiꝝ occu-
patum. Scissum corpus flagellis igne adustū: tormentis conuulsum. Ignosceris puto mulieri: si dixerit fes-
sa est? Quid tyrānicidio gloriaris? Facilius est tyrannum occidere: q̄ sustinere: uerbera: laminas: eculeos:
quicquid antiqua seuitia inuenerat: quicquid adiecerat noua. Quid amplius dicam? Et tyrannus: torque
bat cum de tyrannicidio quæreret. Non præmit sensum onerosa sumptibus. Et ut sceleri mos est: in dete
ritus luxu fluente: mulieris ambitio: priuatis insanit: usq; in publica damna mutuo certamine. Nunquid
gēmas: & ex alieno littore petit lapillos. Expecta pōt parere. Nō respondet ad certa fœcūditas diē. Sui iuris
reꝝ natura est. Vtrunq; putas tuum esse mytandum tyrannicidium: an huius silentium?

Pars altera contra uxorem.

Go torta sum merito obiicies: nisi te uindicassem: ēt si scisti. de tyrannicidio: nec indicasti. Non est
e beneficiū: sed scelus nō facere deniq; neq; scisti. Nō.n. tibi iudicaui. Nec tam magnū cōsilium: uiri-
bus quoq; graue animis commisi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere quod nescit.
Quo tempore uxor torta est: nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: postea cogitaui. Et hæc cogitandi
causa fuit. Vxoris ultio. Si quod audierit tacuit: nō beneficiū est: sed fides. Extra controuersiam.

Inicius quo nemo ciuis romanus in agendis causis præstantius habuit ingenium. Quicquid lon-
u ga cogitatio illi præstatura erat: prima intentio animi dabat. Et tempore causas agebat: sed nō de
siderabat hanc conditionem: ut ex tempore agere uideretur. De hoc eleganter dixit diuus Augu-
stus. Vinicius ingenium in numerato habet.

Declamatio sexta de parte & filio luxuriosis.

q Vidam luxuriante filio luxuriari cœpit accusatur a filio. Contradicit.

Prima pars pro patre contra filium.

Ccusator meus intra se contrarios habet affectus. Cupit reū dānari. Crimen absolui: sed tu senex
a inquit hoc dicis: luxuria tua serius cœpit: citius desinet. Quidā summū bonū dixerūt uoluptatē
Nihil est mihi opus præcipiētibus. Habeo exēplū. Ostendi tibi luxuriā quam in te non uidebas.
Ebrietatem patri obiicit ebrius.

Pars altera pro filio contra patrem.

Dolescens luxuriosus peccat. Senex luxuriosus insanit nemo uitia quæ odit imitatur. Quis impe-
a rator ob hoc da prælio fugit: ut bene pugnaret exercitus: Non coercet uitia qui prouocat. Meam
quoq; luxuriā pr̄i iputabo. Nō sub seuera fui disciplina: nō sub bene istitutæ domus lege q̄ posset

adolescẽtis formare mores:& a uitiis ætatis abducere. Quodã nõ ad luxuriã a patre præmissus sum. Madent cani unguento:& cõmessator senex nulli nimis luxuriosus:sed parum sanus uidetur

Declamatio septima de peregrino negociatore & formosa.

Vidã cum hẽret uirginẽ formosam uxorẽ peregre ꝓfectus ẽ. In uicinia mulieris & pegrinus mercator migrauit. ter illam appellauit de stupro: adiectis prætiis. Negauit illa decessit negociator: testamento oium bonoꝶ suoꝶ reliquid formosam hæredem:& adiecit elogiũ:qa pudicam cõperi. Adiit hæreditatem. At redut maritus. Accusat adulteri uxorem ex suspitione.

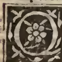
Prima pars contra formosam.

Erã quærelã detuli. Nõ accuso adulterã:nisi diuitẽ factã:post tantos ĩpudicitiæ q̃stus:si tacere iã nõ possum cõfitendũ hoc hẽo. Hac me cã absuisse. Tẽpus est de uxore & marito credi. Ferat matrona oculos iacentes in terrã:& aduersus officiosum salutare:in hũana potius q̃ uerecundia sit lõge ante suã ĩpudicitiã neget ore q̃ uerbo. Nemo fortiter negãtẽ iteꝶ rogauit. Oium bonoꝶ hæres sola esto:quam corrumpi nõ potuisti:qa tã fœliciter pudicitiã custodisti. Tace paulisp nomẽ auctoris:Nunqd nõ testõ uiri credit? Adeo ne iã ois pudicitia sæculi nři abiit:ut aduersus q̃rimoniam uiri:alieno teste defendat uxor Muliebriũ uitioꝶ fundamẽtũ auaritia ẽ. Quæ põt nõ timere opionẽ adulterii: põt nõ tiere adulteriũ. Ex oi rupe cõsiliũ trahit quo uestis cruẽtet. Infœlices ancillaꝶ greges abũdãt:ut adultera tenui ueste ꝑspicua sit. Et nihil maritus in corpe uxoris suæ q̃ q libet aliẽus pegrinusq; agnouerit. Futura.n.æstimabo iudicia. Interim qđ rogat:cõperit impudicã. Oẽs te impudicã loquunt. Pudicã tantũ unus & pegrinus cui plus laudator q̃ accusator nocet. uxorẽ meã nusq̃ audiui pudicã:nisi in adulterii elogio. Deiice in terrã oculos:& aures tuas exteriorum uocibus claude. Sibi qsq; pro te neget. ĩpudicam ille dixit. Ego impudicam. Puto plus creditis ciui:q̃ peregrino:marito q̃ adultero. Ipsum elogium corruptoris animo scripsit:qa pudicã inqt cõperi:quod nulli præter me contingit.

Pars altera pro uxore formosa.

f Ormosa ẽ. Hoc natura peccauit. Sine uiro fuit:Hoc maritus peccauit. Appellata est:Hoc alius peccauit. Negauit hoc pudice:Hæres relicta est. Hoc fœliciť. Hoc hæreditatẽ adiit. Hoc cõsulto fecit.

Incipit Prologus libri tertii Senecæ Nouato Seneca mellifilis salutem.

Vosdã desertissimos agnoui uiros nõ respõdentes famæ suæ cũ declamarẽt ĩ foro. Maxia oium admiratiõe dicẽtes simul:ad has domesticas exercitatiões secesserãt disertos ad ingenio suo qđ accidere plærisq; æque mihi miꝶ q̃ certũ ẽ. Memini itaq; me a Seuero Cassio q̃rere qd eẽt:cur in declamatiõibus illi sua nõ respõdet eloq̃ntia. In nullo.n.hoc fiebat notabilius. Oro eius erat ualens cultu ingentibus plena sentẽtiis. Nemo minus passus est aliqd in actiõe sua ociosum esse. Nulla pars erat:quæ nõ sua uirtute staret. Nihil in quo auditor sine dãno aliud ageret. Oĩa nitentia & itenta aliquo petentia. Nemo magis in sua ꝑtate hũit audientiũ affectus. Veꝶ est qđ de illo dicit Gallio nř cũ diceret regno quodã potiebať adeo oẽs ĩpetrata faciebãt. Cum ille uoluerat irascebanť. Nemo nõ illo dicente timebat ne desineret. Non est q̃ illũ ex his quæ dedit extimetis. sunt qdẽ & hic qbus eloquẽtia eius lõge maior erat q̃ lectio. Non hoc ea portiõe illi accidit q̃ oibus fere: qbus maiori cõmẽdatiõi ẽ audiri q̃ legi:sed in illo lõge maius discrimẽ ẽ. Primũ tantũdẽ erat ĩ hoie: q̃tum in ĩgenio corpis magnitudo:cõspicua suauitas ualẽtissime uocis. Quãuis hæc inter se raro coeant: ut eadẽ uox & dulcis sit & solida ꝓnunciatio:quã histrio nõ posset ꝓducere:tamẽ qõnis posset uideri. Nec in illo.n.qcq̃ magis mirareris q̃ qđ grauitas:q deerat uitæ actiõi superat:q̃diu extra iocos se cõtiebat cẽsoria oro erat. Deinde ipsa quæ dicebat meliora erãt q̃ quæ sciebat. Vir.n.ꝑsentis ai in maioris ingenii q̃ studii magis placebat in his quæ inueniebat:q̃ in his quæ attulerat:iã uero iratus cõmodius dicebat. Ideo diligẽtissime cauebãt hois ne dicẽtẽ interpellarẽt. Vni illi ꝓderat excuti. melior semp fortũa q̃ cura de illo merebatur. Id.n.quã tamẽ hæc fœlicitas illi ꝑsuasit negligẽtiæ una die priuatas plures agebat:& ita ut alterã ante meridiẽ ageret:alterã post meridiẽ:publicã uero nunq̃ amplius q̃ unã uno die:nec tãtũ scio quẽ reũ illi defendere:nisi se cõtigerit:adeo ut nunq̃ reꝶ nullã materiã dicẽdi:nisi i piculis suis hũit sine cõmentario nũq̃ dixit:nec hoc cõmẽtario cõtẽtus erat. In quo nudæ res ponunť:& maxia parte ꝑscribebať actio. Illa quæ falsæ id dici poterãt annotabãť:sed cũ ꝓcedere nollet nisi instructus libẽter ab instrumẽtis recedebat. Ex tpe coactus dicere infinita antecedebat. Nunq̃ uero utilius erat illi dephendi q̃ ꝑparari sed magis illud superes quo diligẽtiã nõ reliquæbat cũ illi tã bene temeritas cederet. Oia ergo hẽbat:quæ illũ ut bene declamaret instruerẽt Phrasin nec uulgarẽ nec sordida:sed electa. Genus dicẽdi nõ remissum aut languidũ. sed ardens & cõcitatũ:nec lectas:nec uacuas explicatiões sed plus sensum q̃ uerboꝶ habẽtes diligentiã. Maximũ uero mediocris ĩgenii subsidiũ:tamẽ nõ tãtũ ĩfra se cũ declamaret:sed ĩfra multos erat. Itaq; raro declamabat & non nisi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi q̃re in declamationibus ĩpar eẽt sibi:hæc aiebat: qđ in me miraris poenæ oibus euenit. Magna quoq; igenia a qbus multũ abesse me scio:q̃ndo plus q̃ ĩ uno eminuerũt opæ. Virgiliũ illa fœlicitas igenii orone soluta reliqt. Ciceronem eloq̃ntia sua in carminibus destituit. Orones Salustii in honore historiaꝶ legunť. Eloquẽtissimi uiri Platonis oro:quæ ꝓ socrate scripta est nec patrono:nec reo digna ẽ. Hoc nõ ingeniis tãtũ:sed corpibus uidemus accidere:quoꝶ uires nõ ad oia quæ uiribus efficiũť apte sunt. Illi nemo luctãdi par ẽ ille ad tollerãdã magni põderis sarcinã ꝑualet. ille qcqd apphẽdit nõ remittit:sed i ꝓcliuis nitẽtibus uehiculis moraturas mãus iniecit. Ad aialia ueni. alii ad aprũ:alii ad ceruũ canes faciũt. Equoꝶ nõ oium (quãuis celerrimi sint) idonea curriculis uelocitas ẽ. Quidam melius equitẽ patiunť:qdã iugũ:ut ad morbũ te meũ uocẽ. Pylades in comœdia Bathyllus ĩ tragœdia multũ a se aberãt noie meo cũ uelocitas pedũ nõ cõcedať tãtũ:sed obiciať. Lẽtiores manus sunt. qdã cum obloma

chis:quidá cũ thracibus optime pugnát:qdá ſiccũ ſchema cõponi cupiũt:quõ alteri eſt:in ipſa oróne quis una materia ſit tamẽ ille qui argumẽtat negligentius narrat. Ille nõ tá bene implet q̃ p̃parat. Paſſienus nẽ cũ cœpit dicere ſecũdũ principiũ ſtati fugauit ad epilogũ oẽs reuertũt ne dicá tãtũ qbus neceſſe ẽ audiũt. Miraris eũdẽ nõ æque bene declamare q̃ cás agere:aiũt eũdẽ nõ tá bene ſuaſorias q̃ iudiciales cõtrouerſias dicere. Silo Pompeius ſedẽs & fœcũdus illitteratus & hẽret diſertus:ſi a pclamãte dimitteret declamabat tam male ut uideat belle optaſſe cũ dixi nunq̃ ſurgas. Magna & uaria res eſt eloquẽtia:nec adhuc ulli ſic indulſit:ut tota cõtigeret:ſatis fœlix ẽ:q ĩ aliq̃ eius pté ẽ receptus. Ego tamẽ & ppriã cám uideor poſſe reddere aſſueui nõ auditorẽ ſpectare ſed iudicẽ:aſſueui nõ mihi reſpõdẽr:ſed aduerſario nõ minus deuito ſupuacua dicere q̃ cõtraria. In ſcholaſtica qdẽ nõ ſupuacuũ eſt:cũ ipſa ſupuacua ſit. Indicabo tibi affectũ meũ cũ in foro dico aliqd ago. cũ declamo id qd bellisſime Cẽſorius aiebat de his q honores ĩ municipiis ãbirio ſe peterent. Videor mihi ĩ ſomnis laborare deĩde res ipſa diuerſa ẽ:totũ aliud ẽ pugnare.aliud uẽtilare:hoc ita ſp arbitriũ ẽ ſcholá q̃ſi ludũ eẽ:forũ harená. Et ille ideo ĩ foro primũ dicturus tyro dictus eſt Age dum iſtos declamatores pduca ſenatu in forũ:cũ loco mutabũt:uelut ĩ aſſueta claſſe:& dilecta umbra corpa ſub diuo ſtare nõ poſſunt. Nõ ĩbrẽ ferre:nõ ſolẽ neſciũt:uix ſe iueniũt:aſſueuerũt.n.ſuo arbitrio diſerti eẽ. Nõ ẽ q̃ oratorẽ ĩ hac puerili exercitatiõe ſpectes qd ſi uelis gubernatorẽ in piſciná æſtimare:diligẽtiſſime tibi excuſatẽ táq̃ huic rei nõ eẽm natus:niſi ſcirẽ & Pollionẽ aſiniũ:& Meſſalá coruinũ & Baſeanũ:q nũc prio loco ſtat:minus bene uideri q̃ Ceſtiũ:aut latronẽ. Vtrũ ergo putas hoc dicentium uitiũ eẽ aut audientium nõ illi peius dicũt:ſed hi corruptius iudicát pueri fere:aut iuueniles ſcholas freq̃ntát. Hi nõ tãtũ diſertiſſimis uiris quos pauloante rettuli:ſed ẽt Ciceroni Ceſtiũ ſuũ p̃ferũt.niſi lapides timerẽt. Quo tamen uno mõ poſſũt:p̃ferũt huius.n.declamatiões ediſcũt. Illius orónes nõ legũt:niſi eas qbus Ceſtius reſcripſit. Memini me ĩtrare ſcholas cũ recitaturus eẽt in millionẽ Ceſtius ex cõſuetudine ſua miratus dicebat:ſi Thrax eẽm ſuſius eẽm:ſi pantomimus eẽm:pantillus eẽm:ſi equus milleſio nõ cõtinuibilẽ exclamaui & ſi cloaca eẽs:magna eẽs. Riſus oium ingẽs ſcholaſtici intueri me qs eẽm:q tá craſſas ceruices hẽrẽ. Ceſtius Cicerõi reſpõſurus mihi qd reſpõderet nõ inuenit:ſed negauit ſe exiturũ niſi exirẽ de domo. Ego negaui me de balneo publico exiturũ niſi lotus eẽm. Deinde libuit Ciceroni de Ceſtio in foro ſatiſſacere. ſubinde nactus eũ ĩ ius ad p̃torẽ uoco & cũ q̃tũ iocorũ cõuitiorũq; effudiſſem:poſtulaui ut.P.R.nomẽ eius recipet lege ĩ ſcripti malefici:tãta illi ꝑturbatio fuit:ut aduocatiõe peteret. Deĩde adultũ.P.R.edixi:& ĩgrati poſtulaui. Iam apud.P.R.urbanũ curatorẽ ei petebá:ĩteruenĩẽtibus amicis q ad hoc ſpectaculũ cõcurrerát:& rogãtibus dixi moleſtũ me ãplius nõ futurũ ſi iuraſſet diſertiorẽ eẽ Ciceronẽ q̃ ſe.ueruz ne ut hæc faceret:uel ioco:uel ſerio effici potuit. Hác igt tibi fabulá rettuli:ut ſcires ĩdeclamatiõibus:uel unũ tãtũ. Aliđ gẽus hoium eẽ ſi cõparari illis uolo:nõ ĩgenio mihi maiore opus ẽ:ſed ſenſu miore. Itaq; uix tá obtieri ſolet:ut declamẽ.illđ obtineri põt ut uelĩ aliis q̃ familiariſſimis audientibus. Et ita faciebat eius declamationes inæquales erant:ſed neq; em inebát. In quacũq; declamatiõe poſuiſſes:inæqualẽ eá feciſſet. Cõpoſitio aſpa:& quæ uitaret compoſitionẽ ſniæ uiuæ. Iniquũ tamen erit ex his eũ æſtimari quæ ſatis ſubtexá.non.n.hæc ille optime dixit. ſed hæc optime teneo.

Luxurioſus ſodalibus cæcatus.

c Accus de publico mille denarios accipiat. Decem adoleſcẽtes cũ bona ſua comediſſent ſortiti ſunt ut cuius nomẽ p̃uio exiſſet:ex pacto excæcaret:& acciperet mille denarios. Exiit ſors cuiuſdá. Excæcatus ẽ petiit mille denarios. Negant.

Prima pars cõtra luxurioſum excæcatum.

Ic ſunt oculi quos extimuiſtis mariti. O legem abrogandá:ſi excæcat hoies. Nulli dat mille dena-
h rios:niſi q inuitus accipit. Dic nũc miſer qa hoc cũ excæcareris nõ dixiſti:Reſp.debilitatẽ conſolatur non emit. Cõſumptis p̃rimoniis mẽbra coferũt. Vtilius ẽ reipu.unũ cæcũ tepelli:q̃ nouẽ fieri. Nõ ſolũ a nobis petit alimẽta:ſed primus. Alá eũ qui pp debilitarẽ alit. Nõ alá q̃ pp alimenta debilitat. Sic fit ubi hoies maiorẽ ptẽ uitæ in tenebris ita agũt:ut nouiſſime ſolẽ q̃ſi ſupuacuũ faſtidiant.

Pars altera pro excæcato.

Llis nouẽ nihil daturus ẽ nulli nunc fauorabilis erit:ſi eos a qbus excæcatus eſt deceperit. Circum-
i uẽtus adoleſcẽs ab illis nouẽ ueteranis cõſumptoribus:ſolus inqt nouẽ cogẽtibus reſiſtere non potuit. Oia ex cõpoſitio facta ſunt. Vnus mentionẽ intulit:omnes approbauerũt. Electus ẽ q ſortiret. Sors huius quæ exierit prima ſubiecta eſt. Cũ repugnaret excæcatus eſt. Si circũuẽtus eſt inquit iniuriam pſequat de ui agat. Talionẽ petat. Videbimus primum eſt:ut habeat unde uiuat.

Declamatio ſecunda de paricida abſoluto.

q Vidam filium accuſauit paricidii. Aequis ſententiis abſolutum abdicat.

Prima pars contra paricidam.

Inus ẽ iá quod rogo. Nõ peto ut me a paricida uindicetis. An iſte accuſatori parcet.qui patri nõ pe-
m percit:Igit nihil mediũ ẽ ĩter teſtamẽtũ:& eculeũ. Nõ ẽ abſolutus paricida:ſed dubius. Vt abſoluaris:multis tibi ſententiis opus eũ. Vt dánaris:una. Nõ abſoluerũt reum:ſed ſolum pepercerũt Miraris in hac ciuitate miſericordiá in qua lex abſolutionem dat paribus tabulis. Quæris q̃multis non placeas:ſi unum adiecero paricida es. Adſolutionẽ legi:nõ innocentiæ debes:abſolutus inquit ſum. Nõ abdico te pp paricidium:ſed pp alia uitia:quæ te fecerũt tam credibilẽ paricidá.

Pars altera pro paricida.

m Anifeſtus eſt adoleſcentis color:ut dicat ſe auctoritate patris oppreſſum.

Declamatio tertia de abdicato qui fratem abdicatum adoptauit.

c Vm filio tricenario pater patrimonium diuidat. Quidam hũit filios frugi:& luxurioſum. Abdicat

luxuriosum.Frugi:peregre pfectus est.Captus est a piratis:scripsit de redemptiõe patri.Patre cessante:luxuriosus præuenit:& redemit.Rediit frugi.Adoptauit fratrẽ suum.Abdicaẽ.

Prima pars pro fratre adoptante.

o On ẽ q̃ quisq̃ me laudet.Prior frater fecit inter nos pietatis exẽplũ.Vna nauigauit:una periclitatus ẽ:una omnes emersus ẽ terras.Nõ reliqt me:tandem ad paternã domũ reduxit.Non ẽ q̃ accusatio ne ætatis utaris:Potes nauigare.Vtriq̃ gratias agere debes.Frater me isti reduxit. Ego isti fratrẽ. Si tanquam inertem abdicasti:nauigaui:si tanq̃ impium:suos redemit.Non põt eripi filio qđ lege accepit. Quomõ.n.pr̃ põt eripe qđ nõ põt dare. Pars altera cõtra filium adoptantem.

m Ihi necesse est abdicare quem nolo.Hoc uno alter alteri placet:quo uterq̃ patri displicet. Vtamur medicina qua cogimur.qđ in mulieribus piculosis fieri solet.Vt malũ cũ ipso corpe exerceẽ.Adoptare adolescẽti pmittitis:quẽ lex indiuidẽdo primonio expitur.Lex te ad ministeriũ primõii admittit:nõ in dominiũ:Est aliqua ætas a qua filius esse desinat.Nec tricenario qdẽ filio adoptare licet.Neq̃ eni q̃sq̃ põt aliũ in manũ suã recipe:q in aliena manu est.Quõ fieri põt:ut tibi ptãs uitæ necisq̃: aut in fratrẽ sit:aut i filiũ nõ sit.Si bene de te meruerat prẽm p illis rogasses.Nã qđ ego nõ redemi pauptatis fuit. Nihil in medio cõparebat.Quicqd tũc tricenarius tibi relinq̃rat:abdicatus abstulerat. Quid facerẽ solus: senex:inops:Cuius primoniũ alter diuiserat:alter assũpserat. Declamatio q̃rta de seruato filio.

f Eruatus cõtra seruatorẽ nequaq̃ habebat actionẽ.Seruatus a filio eũ abdicat.Ille præscripsit.

Prima pars contra filium seruãtem

s Icuisset perire cui nõ licet loqui.Seruatũ me putas.Captus sum.Redde me hosti:Captiuis loqui licet.Quoniã tãto ope beneficia uitæ iactat.Audite qs prior dederit.Siqs me hosti reddiderit:seruatorẽ uocabo.An uos abdicationẽ putatis actionẽ:etiam si actio ẽ.Lex quæ de seruato loqẽ: ad psonas tantũ extraneas pertinet.Ad filiũ:& ad prẽm nõ magis q̃ad seruũ & ad dominũ:libertũ & patronum. Vt a p̃ria ptãte discedas & ad æstimationẽ beneficii uenias.Qui dat uitã si prior accepit nõ obligat:sed reddit.Processum in acie exẽplũ filio meo.Vicit me nõ hostis:sed ætas.Seruauit me quẽ sæpe seruauerã. Rediuiuũ me senẽ meretrix uocat.Parasitoq̃ iocantiũ materia sum.Oibus istis tanq̃ seruatoribus tacere iubeor.Fili si uiuere mihi nõ licet:cur perire nõ licuit:Ego inquit te protexi.Ita tu adolescens in aciẽ nõ ante patrem stetisti.Audite filii mei gloriã.Paricidium non fecit cũ posset seruare seruatum.

Pars altera pro filio seruante.

h Ic me genuit.Hic mihi spũm.Hic mihi has manus quibus seruareẽ dedit.

Declamatio quinta quæ ẽ de rapta incontinente.

r Apta raptoris:aut mortẽ aut indotatas nuptias petat.Raptor postulat: ut rapta ducaẽ. pater non uult. Prima pars contra raptorem.

s Ste raptor est.Ego in ius adducor.Non ẽ enim tam facile hoi pbo occidere q̃ pdito mori.Cõis in qt lex ẽ.dii faciãt:ne cogas me experiri an tota mea sit.Quãdo ergo in hoc inqt optabis:hoc tpe nõ possum:Curo uulnera.Familiã reficio. Expugnatã domũ lugeo ereptã uirginitatẽ cõsolor.Minãtem sibiipsi custodio.Quãdo optabis:Cũ rapta uoluerit:nõ cũ raptor.Quãdo optabis:Cũ tu non uoles. Quandoq̃dẽ optabis:paro me optioni.Confirmo aium.Nõ ẽ facile hoiem occidere:primo intus gemitus meus:& introrsus hærentes lachrymas ago.Scio qđ futuꝝ sit.Vultus te meus decipit.Stulte quanq̃ morari putas:nuptias filiæ suæ in securim incurris & carnificẽ ultro uocas.Quid rogare debeas: Cõuitiũ facis.Nemo iudicare se cogitur. Pars altra pro raptore.

n Ihil est miserius q̃ in incertũ inter uitã mortẽq̃ destitui.Iam beneficiũ erit etiã si mortẽ optauerit. In amorem filiæ istius incidi.Appellare de nuptiis debui patrẽ.Feci.sed uidete q̃ ẽt in lege lẽtus sit. Raptor uitã alieni arbitrii habet libertatẽ sui.Lex cõis ẽ.Habet hoc raptor quod timeat. Habet & quod sperare possit.In lege inquit non est scriptum quando immo statim.Quotiẽs tempus non adiicitur præsens itelligitur.Tam longum tibi ius in caput ciuis permittitur.Crudelius est q̃ mori: semper timere morte. Declamatio sexta de domo cũ tyranno incensa.

d Amni illiciti sit actio.Quidam tyranũ ex arce fugiẽtẽ cũ persequereẽ:in priuatam domũ cõpulit.Incendit domũ.Tyranũ cũ domo cõflagrauit.præmio accepto agit cũ illo dominus damni.

Prima pars pro tyrannicida.

c Vr nõ exclusisti:Quare nõ recepisti:q̃re nullã aliã domũ tyrãnus petiit:Nemo uenienti domum clausit.Aditũ in domũ nõ habui.Nõ gaudes te aliqd impendisse publicæ libertati:Hic ẽ in cuius domũ tyrãnus occisus ẽ.Tanq̃ tyrãnicida mõstraris.Redde inqt domũ.Ita uiuo cũ tyrãno nõ pdideras:tyrãnis amicus:tyrãni satelles.Certe negare nõ potes.Hospes diu expectaui an eiicereẽ tyrannus.Facilius potes accusare:aut te qui tam familiaris tyranno fuisti:ut illi maxime tua placeret domus q̃ illũ recepisti:aut tyrãnũ q tibi dãnũ dedit:q̃ in tuã domũ fugit.Aut ut culpa te liberẽ.Facilius potes accusare fortunã:quæ tyrãnũ potissimũ ad te detulit. Pars altera cõtra tyrãnicidã.

e Ius debet esse damnum cuius est præmium.Non est iniquum eius rei tibi iniuriã imputari: cuius fructũ pcepisti:Non elegit domũ tyrãnus.Nec.n.hoc illi uacabat:sed in eã quã potuit irruperat:cũ ego in ea non essem nactus hic occasionẽ nocẽdi itrare noluit:sed tyrãnicidiũ elegit : dubium lentũ:periculosum urbi accepit præmiũ:maius sine dubio:q̃ si dãnũ sarcire deberet.

Declamatio septima de ueneno dato filio furẽti.

f Ilio furenti:& sua mẽbra lanianti pater uenenũ dedit.Accusatur ab uxore malæ tractatiõis

Prima pars cotra maritum.

n On mirum est quare uiuat quæ filiũ perdit. Viuit:quia occidit.

Pars altera contra uxorem.

q Vem quotidie perdebam:aliquando extuli. Falleris misera mulier in orbitatis tuæ tempore. Non
perdidisti filium sed nunc extulisti. Extra controuersiam.

a Lfius flauus hanc sentẽtiã dixit. Ipse sui alimẽtũ erat ad dãnum. Hũc Cestius quasi corrupte dixis-
set obiurgans. Apparet inquit te poetas studiose legere. Iste sensus est suus:qui hoc sæculum ama-
tores non artibus tantum:sed sententiis impleuit. Ouidius enim libris metamorphoseon dicit: Ipse suos
artus lacero diuellere morsu Cœpit:& infœlix minuendo corpus alebat.

Declamatio octaua de patre qui accusatur concursum fecisse.

Vi cœtũ & cõcursum fecerit:capitalis sit. Victa Olyntho:cũ filio adolescẽte Olynthus senex athe-
q nas uẽit. Atheniẽses oĩbus ciuitatẽ. Olynthiis decreuerũt. Inuitatus ad cœnã adolescẽte luxuriosos
cũ filio uenit. Ibi cũ de stupro filii mentio esset:pater fugit. Filius retentus est. Pater flere ante do-
mũ cœpit:incensa est domus. Decem adolescẽtes perierũt:& filius Olynthii. Accusatur pater q̃ cœtũ con-
cursumq; fecerit. Prima pars pro reo concursus.

Flero si flere nõ licet:magis flendũ ẽ. Imperari dolori silentium nõ potest. Fuerũt ex populo q dice-
m rẽt:hic meũ filiũ:hic meã corrupit uxorẽ. Suũ quisq; illi & ignẽ attulit & dolorẽ. Timeo fili ne dũ
te q̃ro in ossa alicuius raptoris incidã. Vbi athenarũ fides? Vbi hospitales inuicẽ dextræ? Capti inq̃
fili sumus? Dum licet fugiamus. Sed tãq̃ a Philippo. Pariter apud Philippũ certe uicti fuimus. Lachrymæ
me uocant in crimẽ. q̃si ex quo Olynthus capta est:flere desierim. Tantus si sum q̃ in ea ciuitate populũ cõ
citare potuerim in qua filiũ seruare nõ potui. Non quotiẽs cõuenerũt in aliquẽ locũ plures cœtus & con-
cursus est:sed quotiens conuocati:totiẽs parati:quasi ad ducẽ suũ concurrerũt. Nõ si una uicinia coit:aut
si trãseuntiũ paucorũ numerus affluxit:sed ubi totus:aut ex parte magna populus. Vbi diuisa in p̃tes ciui-
tas. Cœtus multitudinis magnæ nomen est coeuntis:ex consensu quodam. At illic initio pauci fuerũt. De
inde reliqui non ad me conuenerunt sed ad incendium:quod tamen populus maluit spectare:q̃ extingue-
re. Lex non eum punit propter quẽ cœtus factus est:sed eum a quo cœtus factus est. Non mihi tanti ultio
tanta fuit:q̃ amittere filium uellẽ:& tentaui populum rogare:nec potui.

Pars altera contra reum concursus.

q Vid cœtus opus est? Sunt scriptæ ad uindictam iniuriarũ omnium leges. Mota semel multitudo
modum non seruat ardente illo incendio:ciuitas potuit.

Declamatio nona de cruce serui uenenum suo domino negantis.

æ Ger dominus petiit a seruo ut sibi uenenum daret. Non dedit. Cauit testamento ut ab hæredibus
crucifigeretur. Appellat seruus tribunos. Prima pars pro seruo.

Ex Cornelia te appello. Ecce hæres iubet quod tu uetas:ne quis illum domino displicuisse putet.
l Tunc huic parari:crucẽ:iussit cum sibi uenenum. Plura serui crimina confitemur: Intensiuas po-
tiones inutiles cibos desideranti negauit. Quid. n. nõ uoluit q uenenũ petiit? Maluit crucẽ pati: quã
mœreri. Si uincitur periturus est. Si non uincit:seruiturus ẽ ei a quo crucẽ petit. Ex altera parte lex est. Ex
altera testamentũ. Crux utriq;. Furiosus seruum sine causa occidere uoluit. Quæritis insaniæ argumentũ
& se uoluit occidere. Seruo inquit tribuni non possunt succurrere Seruũ natum regẽ habuimus. Seruo in
dice:patefacta est Bruti liberorũ cum Tarquiniis cõiuratio. Ergo nihil interest. Venenum domino aliqs de
derit an negauerit. Etiã ubi remediũ ẽ mori:scelus ẽ occidere. Tã cito uos de uita domini seruũ desperare
uultis:hæredẽ. Mortẽ suppliciũ putas? Quid rogas? Si beneficiũ quid minaris? Venenũ quisq̃ obiicit: nisi
datũ? Finẽ ullũ facies tribunitiæ p̃tati:q̃. P. R. ut ipse plurimũ posse:ualere plus q̃ se uoluit. Venenũ habere
scelus est:tam magnũ q̃ occidere. Pars altera contra seruum.

m Ori uolens elegit huic ministerio nequissimũ seruum audacẽ infestũ sibi. Ille nõ saluti cõsuluit do
mini quẽ uidebat insanabili morbo tabescere:sed tormẽta extẽdit. Seruus herilis imperii nõ cen-
sor est:sed minister: Agit de iure testamẽtorũ:quorũ interit oĩs p̃tãs:si uiui neglexerint ĩperia mortuorũ tribu
ni. Ita me fecerũt:ut fur præferat domino. Non morieris domini arbitrio. morief dominus tuo.

Declamationũ Liber Quartus. Seneca Nouato Senecæ mellifilis salutem.

Vod numeraui solẽr facere ad expectationẽ populi detinẽdam:nota uaria per oẽs dies pen
sat:ut sit qđ populũ & delectet & reuocet. Hæc ego facio:nõ semel oẽs produco. aliqd noui
semp habeat libellus:ut non tantũ sententiarũ uos:sed auctorũ nouitate solicitet Acrior est
cupiditas ignota cognoscendi:q̃ nota repetẽdi. Hoc in histriõibus in gladiatoribus in ora-
toribus:de qbus mõ aliqd fama p̃misit. In oĩbus deniq; rebus uidemus accidere. Ad noua
oẽs cõcurrunt. Ad nota cõueniunt. Nõ tamen expectationẽ uestrã macerabo singulos pro
ducendo:liberaliter hodie & plena manu faciã. Pollio Asinius nunq̃ admissa multitudine declamauit: nec
illi ambitio studio defuit. Primus enĩ omnium romanorũ aduocatis hominibus scripta sua recitauit. Et ĩ
deest quod Labienus homo mentis q̃ linguæ amarioris dicit Ille triũphalis senes arpo actio tuas. i. decla-
mationes suas nunq̃ populo commisit. Siue quia parum in illis habuerit fiduciam:siue quia magis credi-
derim tantus orator inferius id opus ingenio suo duxit. exerceri quidem illo uolebat: gloriari fastidiebat.
Audiui ãt illũ & uiridẽ & postea iam senẽ cũ Marcello æsernino nepote suo:quasi præcipitaret audiebat il-
lum dicentẽ:& primũ disputabat de illa parte quam Marcellus dixerat prætermissa ostẽdebat:tacita leui-

ter implebat:uitiosa coarguebat.Deinde dicebat partẽ contrariã.floridior erat aliquando in declamando q̃ in agendo.Illud strictũ eius & aspe℞ & nimis ratũ:incendio suo iudiciũ adeo cessabat:in multis illi uẽia opus esset:quæ ab ipso uix impetrabaẽ.Marcellus quis puer iã tantæ indolis erat ut Pollio ad illum ptine re successionẽ eloquẽtiæ suæ crederet:cũ filiũ Asiniũ Gallũ relinq̃ret magnũ oratorẽ nisi illũ ꝙ semp eue nit magnitudo patris non produceret sed obrueret memini intra quartũ diẽ quando Heriũ filiũ amiserat declamare cũ nobis.sed tanto uehemẽtius q̃ nunq̃:ut apparet hominũ naturã cõtumacẽ cũ fortuna sua ri xari:ne quicq̃ ex ordine remisit uitæ solito.Itaq; cũ mortuo in Syria Cæsare per codicillos quæstus eẽt di/ uus Augustus ut erat mos illi clemẽtissimo uiro nõ ciuiliter tãtũ:sed etiam familiariter ꝙ in iã magno & recenti luctu suo homo clarissimus sibi pleno cõuiuio cœnasset.Rescripsit Pollio:eo die cœnaui quo He/ riũ filiũ amisi.Quis exigeret maiorẽ ab amico dolorẽ q̃ a patre.O magnos uiros qui fortunæ succumbere nesciũt:& aduersus res suæ uirtutis experimẽta faciũt:Declamauit Pollio Asinius intra quartũ diẽ: quã si liũ amiserat.Præconiũ illud ingentis animi fuit malis suis exultantis:At cõtra Acheriũ scio tam imbecil/ lo animo mortes filio℞ tulisse:ut nõ tantũ recẽti dolori cederet:sed ueteris quoq; & oblitterati memoriã sustinere non posset.Memini cũ diceret controuersiam de illo qa a sepulchris triũ filio℞ abstractus iniu/ riaꝝ agit mediã dictionẽ fletu eius interrũpi:deide tãto maiore impetu dixit:tanto miserabilius ut apparet q̃ magna interim pars esset ingenii dolor.Declamabat marius dimisso populo ex tpe solus omniũ roma/ no℞:quos meo tpe cognoui:in latinã linguam trãstulit græcã facultatẽ.Tanta illi erat uelocitas orõnis:ut uitiũ fieret.Itaq; si diuus Augustus optime dixit:Acherius noster sufflamandus est adeo ne cõcurrens:sed decurrere uideaẽ:nec uerbo℞ tãtũ illi copia:sed ẽt re℞ erit.quotiẽs uelles eadẽ rẽ:& q̃diu uelles diceret.Ali is totiens figuris:aliis tractationibus:Ita ut nec regi posset:nec cõsumi.Regi ãt ab ipso nõ poterat.Alioqui libertũ habebat cui & parebat:& sic ibat quõ ille:aut concitauerat eũ:aut refrenauerat.Iubebat.n.trãsire cũ aliquãdiu locũ dixerat:transiebat insistere iubebat:eodem loco permanebat.Iubebat epilogum dicere di/ cebat.Habebat in sua potestate igeniũ:in aliena modũ.Diu uidere cõtrouersiã putabat ad rẽ ptinere si illũ i̅terrogares nõ putabat si audires.Is illi erat ordo quẽ ipetus dederat.At nõ dirigebat se ad declamatoriã le gẽ nec uerba custodiebat.Quædã.n.scholæ tã q̃si obscœna refugiũt:si q̃ sordidiora sunt aut ex quotidiãõ usu repenta possunt pati.Ille hic in scolasticis morẽ gerebat ne uerbis calcatis & obsoletis uteretẽ.Sed quæ dã antiqua & a Cicerõe dicta cæteris.Deinde diserta dicebat:quæ nec illi quidẽ orõnis citatissime cursus poterat abscondere.adeo quicqd insolitũ est:etiã in turba notabile est.Hoc exemplo nemo erat scholasti/ cis nec aptior nec sublimior.sed dũ nihil uult:nisi culte:nisi splẽdide dicere:sæpe icidebat in ea q̃ de rei sum ma effugere nõ possent.Memini illũ (cũ libertinũ reũ defenderet cui obiiciebaẽ:ꝙ patroni cõcubinus fuis/ set) dixisse.Impudicitia in ingenio crimẽ ẽ.In seruo necessitas.In liberto officiũ:rẽ finite loco abite:nõ faci/ tis mihi officiũ:& multæ ille hæc in officiis uersatur ex eo impudici & obscœni:& aliq̃diu officiosi uocita ti sunt.Memini illã cõtradictionẽ sic ab illo positã magnã materiã Polliõis asinii & tũc Cassii sæueri iocis pbuisse:& iqr iter pueriles cõdiscipulo℞ sinus lasciua manu obscœna iussisti:& pleraq; huius generis obii ciebaẽ.Multa erãt quæ rephẽderes.multa quæ susciperes cũ torrẽtis more magnus qdẽ sed turbidus flue/ ret:rediebat tamẽ uitia uirtutibus.plus hẽbat qd laudares:q̃ qd ignosceres:sicuti i ea i q̃ fleuit declamatõe.

Declamatio prima quarti libri de patre rapto a sepulchris triũ filio℞ ab adolescẽte luxurioso.

q Vidam amissis tribus liberis cũ assideret sepulchro:a luxurioso adolescẽte in uicinos hortos dedu ctus est:& detonsus.Coactus est conuiuio interesse:mutata ueste.dimissus iniura℞ agit.

Prima pars pro rapto a sepulchris trium filiorum.

n Vnq̃ lachrymæ opprimuntur imperio:sed ẽt irritanẽ.Nulla flendi maior est cã q̃ flere nõ posse.Nã rapuit me qualẽ in cõuiuio puderet uenire:dimisit qualẽ ad sepulchrũ redire puderet. credo mi rati aliquẽ:ꝙ in foro amissis mõ liberis uenĩ.At ego iã in cõuiuio fui.Quousq; inqt flebis. Est q̃/ dã in ipsis malis misero℞ uoluptas & oĩs aduersa fortuna hẽt in q̃relis lauamentũ.Ibi me flere phibes:ubi crudeliter ipse nõ fleres.Cũ miserrimũ sit flere:q̃ ifœlix sum:cui nec hoc qdẽ licet ubi ebrio℞ sitim: & uo/ mitiũ famẽ.Quis ẽ iste q supra lugẽtẽ patrẽ cẽsurã lugẽdi postulat.piectus sum i oĩa gulæ libidiniſq; fla gitia:oĩbus denotãdus cẽsoribus:sæculo pcepta cõponit.Scit q̃tũ sup amissos tres filios pri flẽdũ sit:q; si ui uerẽt pr̃ fleret.Senex:orbus:ifœlix:hoc tantũ iter miserias solatiũ capio:ꝙ miserior eẽ non possum. Cine/ res meo℞ in sepulchro uideo.Magnum solatiũ est appellare sæpius noĩa filio℞ nõ responsura.Hoc mihi re mediũ ẽ nec de nuptiis:nec de liberis cogitãdum.Dię omẽ occurrit.Cogit flere q nõ finit.Iniuria eẽt fœli cis in illo conuiuio morari.

Pars altera contra raptum.

q Væstus fui prius de inhumanitate eo℞ q illum ppinqtate cõtingerẽt.Nemo amicus: nẽo unq̃ p/ piquus est.Sed melius & uides illius rabiẽ nouerãt:festo die sodales:amiciq; mecum: quoq; unus: quid hunc mise℞ sic perire patimur.Nemo sibiipsi finẽ flendi fecit.Pudet illos desinere. Cogi uo/ lunt.Cõsolarer te diutius:nisi & iam accusare posses.

Declamatio secunda de Metello coacto ne fungatur sacerdotio pristino.

s Acerdos integer sit.Metellus pontifex cum arderet ueste tẽplum:dum palladium rapit: oculos p/ didit.Sacerdotium illi negaẽ.

Prima pars pro Metello.

n Esta mr̃ fortasse nullum sacerdotẽ haberes:nisi Metellum habuisses.Sacro℞ cãm ago nõ Metelli. plus eo℞ interest:ne Metellum sacerdotẽ:plusq̃ Metelli ne sacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus cum illi sacerdotium dedimus : Ciuitas solicita pendebat . Duo periclitabant quibus nihil po/ pulus habebat præciosius.Sacra & Metellus.O faciendum sacerdotem:nisi esset. Lex integrum ad aium

refert non ad corpus. Lex extimari hoc uoluit: tūc cū quis peteret: non cum haberet sacerdotiū. Habes ue/sta duplex tui pontificis meritum. Seruauit: nec uidit. Extra controuersiam.

p Ollo ante hoc si cæcus factus esset: non abstulisset. Si postea cæcus factus est uidit.

Pars altera contra Metellum

s Acerdos nō integer corporis: quasi mali ominis res uocanda est. Hoc in uictimis notat quāto ma gis in sacerdotibus. Post sacerdotiū magis obseruanda est debilitas. Non enim sine ira deorum de bilitatur sacerdos: Apparet non esse propitios sacerdoti: quem seruati nec quidem seruant.

Extra controuersiam.

h Vnc colorem Galio non probauit: summo cū honore Metelli. Afferens contra Metellum agēdū. Ita ut cogatur cum iudicibus officio pontificum & ipse consulere.

Declamatio tertia de patre exule & filia rapta.

Mprudētis cædis dānatus qnquēnio exulet. Rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias optet.

i Cū quidā hēret filiā & filiū: imprudētis cædis dānatus in exiliū abit. Filia eius rapta ē. Raptor ad patrē puellæ se contulit. Impetrauit ab illo: ut iuberet filiā nuptias optare: & epistolā daret ad filiū. Fratre auctore: mortem optauit puella. Pater rediit. Abdicat filium.

Prima pars contra filium.

q Vomō me excusabo reip. cui duos abstuli. Neutr. mea culpa. In altero me fortūa decepit. In altero fi lius. Filia ēt fratri paruit. Filius nec patri: perhūanos inqt errores agnoui praeces meas. Potes inqt oī bus hoiem ostēdere: q nō possis occidere. Scis me ciuē debere reip. Hoc itererit tamen q iprudētes occi dimus: & prudētes serauimus. Aliquē in exilio itra fortunā meā uidi. Pars altera p filio.

i R rupit cōtumeliose tanq̄ in exulis domū. Peruenit ad patrē nō pepcit eius dolori. At ego q̄rebar q absenti fecit iniuriā. Nō possum ob hoc abdicari: qd lege factū ē. Nō potuisti pr̄ de iniuria iudicare: q̄ nō noueras: Multa nobis extorquētur quæ noluimus scribere: & tu fortuna in ea eras in q̄ posses iniuriā accipere: & ille is erat q ēt posset in pfia iniuriā facere. Quia sciebat malā causam suā ægit apud illū q eā nō nouerat. Rediit superbus & iubebat. & nos optare nuptias cogebat. Videbat sic & illic coegisse. Aliqt tamē epistolis cōsecutus est. Nemo unq̄ tardius periit. Collegit ingentē numer perditor. Ex pugnauit domū. Vexauit puellā. Hoc tibi raptor non narrauerat. Extra controuersiam.

l Atro aiebat semp iustum esse q rer aliū p se subiiceret. Nō oportet hoc deriuari: factū ī sororis uo luntatē. Qui defendit inqt crimē: auditur tanq̄ reus. qui transfert tanq̄ accusator. Malo āt loco est q hēt rei fortunā: accusatoris iuidiā. Asinius Pollio dicebat colorē in narratiōe ostēdēdū: i argumētis exeq̄n dū. Imprudenter eos facere q in narratione oia instrumenta coloris apponerent. Nā & populus eos pone re: q̄ narratio desiderasset: & minus q̄ probatio.

Declamatio quarta de eo qui armis sepulchri factus est uictor.

s Epulchri uiolati sit actio: Bellū āt cū esset in quadam ciuitate. Vir fortis in acie amissis armis: de se pulchro uiri fortis arma sustulit. Fortiter pugnauit. & reposuit. Præmio accepto accusat sepulchri uiolati. Prima pars pro uiro forti.

a Rma uix contigerā: secura sunt. Hæc si sumo arma sunt. Si relinquo spolia. Vidissem uere uiolari sepulchrū: si illo uenisset hostis. Vterq quod alteri deerat commodauimus. Ille uero arma ego ar mis uirum. Respu. multum cōsecuta est. Vir fortis nihil pdidit. Necessitas ē quæ nauigia iactu exonerat Necessitas est quæ ruinis incendia opprimit. Necessitas est lex temporis. Quicquid non fit non legitime p legibus. Melius enim pro ipso sepulchro actum est. in quo notiora sunt iterum arma uictricia. Pro repu blica plærūq templa nudantur: & in usu stipendii dona conflamus.

Pars altera contra uirum fortem.

r Eum habemus in prælio inertē: in fuga audacē: in utroq turpē. Non minus patrocinio: q̄ crimine arma sua pdidit. Hoc excusare non poterat: nisi rapuisset aliena. at rapuit aliena. Hoc excusare non poterat: nisi sua perdidisset: Arma uictritia. arma consecrata diis manibus: arma quoq quæ te fece rūt uix fortem. Reposui inqt arma. Gloriat q nō & illa perdiderat. Non teneor lege quia reposui. Tam te neris hercle: q̄ qui uulnerauit aliquē: licet uulnus sanauerit: q̄ qui surripuit aliquid: licet depræhensus red diderit non est hoc illi crimen pp uirtutem donandū. Iam grām uirtuti rettulimus. præmiū consecuta ē. Aequos nos esse conuenit. Vnum uix fortē honorauimus: Alter uindicemus.

Declamatio quinta de priuigno medico & nouerca moriente.

a Bdicauit quidam filium. Abdicatus medicinæ studuit. Cum pater ægrotaret. & medici negarent posse sanari: sanauit. Reductus est patri. ægrotare nouerca cœpit. Desperauerūt medici. Rogat pa ter filium ut curaret nouercam. Nolentem abdicat.

Prima pars pro filio medico.

q Vo pacto istud euenit: ut abdicatione mea pater ægrotaret. Redit nouerca. Pietati cessere morbi: medicinā relinquo: multum laboris: multum uigiliar. Adiice adhuc q qui sanant igrati sunt: & medicus possum decipi & non possum priuignus excusari. Eundē inqt: medici morbū esse dicūt: Nempe illi qui negauerunt te posse sanari. Ego nō credo si fatereris illā sic posse sanari. Timeo fortunam. Imputabit mihi si quid acciderit. Ecce tu me nō posse nō credis. Oēs medici negāt: & nūc diligētiores fue runt: quia in te decepti sunt. Nō sum tantæ scientiæ: quantæ uideor. Magnis præceptoribus opus est. Ab dicatus studii. Quæris quomodo te sanauerim? Non tibi medicus. sed filius pfuit. Desiderio laborabas.

Gratum tibi erat quicquid meis manibus acceperas. Vt primum intraui recreatus es. Quid in te curandū
esset aduerti. Hæc non eodē morbo laborat. Multa sunt dissimilia: sexus: ætas: animus. Nihil magis ægris
prodest q̄ ab eo curari a quo uolunt: Temerariis remediis graues morbi curantur. quibus uti non audeo
in nouerca. Extra controuersiam.

n On oportet adolescētem qcq̄ nouercæ succensere. Alioquin odit & gaudet. Ferendus est adolescēs
si se accusat. Non est: si ulciscitur. Pars altera contra filiū medicū.

Vgendū ē flendū est: in hoc me conseruasti. Hostis aliq̄do uulnus sanauit quod fecerat ob hoc ma
l xime: quia alius sanare non poterat. Negant posse sanari. Nemo suscipit. Nemo enim uult filio cu/
rationem præripere. Extra controuersiam.

p Ollio dicebat inter patres & filios: id solum iudex putat licere: quod oportet.

Declamatio sexta de indistinctione filii & priuigni.

Vidam mortua uxore quæ in partu perierat: duxit aliam. puerum rus misit. Ex illa subinde sustu
q lit filium. Vtrunq̧ puerum ruri educauit. Post longum tempus redierunt similes. Quærenti ma/
tri uter eius esset non indicauit. Accusatur ab ea malæ tractationis.

Prima pars pro marito.

Vid fletis pueri? securi æstote: non me nunciante lites sunt. & nondū idicaui. Qualis eris nouerca
q quæ gratis sic fieri cupis. Alter tuus est. Alter tui frater est: & si p te licuerit: neuter priuignus erit.
dū alterius uis eē mater: utriusq̧ es nouerca. Si coegeris mētiar: Nō mater: sed nouerca decipieris.
Hos ipsa noluit natura distingui. Indicarē nisi tam pertinaciter quæreres: Hic tuus est. Quid alterū nouer
calibus oculis intueris. Ille tuus est. Vnum uere tibi contingit: ut habeas priuignum: & non sis nouerca.

Pars altera contra maritum.

Alæ tractationis agit: Filius eius rus ablactatus a patre: & educatus est sic: ut ignotus esse posset &
m matri. Tibi rediit uterq̧ filius. Huic uterq̧ priuignus. Eo crudelius filio caret quo pprius accessit.
Times huius iniqtatem: cum iniquus magis ipse ames eū: cui alterius uis donare matrē: q̄ cui non
uis reddere suam. Extra controuersiam.

Vod ad colorem ptinet uiri. Hispo romanus. & Sillo Pompeius hoc usi sunt. Nescio & omninonō
q indico tibi. Quidā miscuerūt etiā & utroq̧ usi dixerūt nescio: Et si scirē non idicarem tibi. Quod
latro & Cestius: sed Asinius Pollio neutrum colorē probabat. Si dicit inquit nescio. Nulli fidem fa
cit. Vxor ipsa non quæreret ab eo: nisi ille scire posset. Etenim contra uiꝶ dici potest: quære a nutrice & pe
dagogo. Verisimile nō est: neminē domi eē q sciat. Ille autem mixtus color utrūq̧ corrumpit: & ignoran/
tis fidem: & nō indicantis fiduciā. Nā cum dicit: etiam si scirem nō indicarē ut efficit illū iudex scire putet:
cū dicit nescio efficit ut uideatur indicare debere si scit. Hoc aūt ipse colore usus est: quin aiebat specialissi
mū scio: sed non iudico. Quia pueris hoc utile est: & tuo filio. Magis enim amaturus sum eum q matrem
uidebitur non habere. Declamatio septima de tyrānicida: & adulterio tyrāni.

t Yrannicide præmiū detur. In adulterio depræhēsus a tyrāno gladiū extorsit a tyrāno & occidit eū.
Petiit præmium. Contradicitur. Prima pars contra tyrānicidam.

On fecisset tyrannicidium: nisi illū tyrānus armasset: cuius adulter fuit: qui etiā tyrāni fuit: Impu/
n tat nobis q̧ in adulterio mori uoluit dephensus. Tyrānicida noster iure occidi potuit a tyranno.
Certamen impari conditione contractū publica fortuna distraxit. Non innocētior uicit: sed forti/
or. Tulit secū tyrannus gladiū. Sic enim occisuri ueniunt. Cur solus ad præmiū uenis tyrānū certe occidi/
sti cū adultera: Nō loricā. clypeū ne sumpsit: sed tenuē ac perlucidā uestem: perfusus unguento intrauit cu/
biculū: in quo nō esse tyrānū diligenter agnouerat: tyrānicida nr̄ ne tyrānū inueniret optauerat. Ducat ty/
rānicidam in arcē: tyrānus non uxor: odiū nō amor. accēsurus ferat amicū: ferat ferꝶ. eat eo ubi inuenerit
tyrānum. Oia honesta opa uoluntas inchoat: occasio perficit: Sæpe honorata uirtus est: etiam ubi eam fe/
fellit exitus. Scelera quoq̧ q̄uis citra exitum subsederūt puniunt. Nec ifœlix uirtus amittit gloriæ titulū.
Nec gloriā uirtutis intercipit fortuita fœlicitas. Nunq̄ maiorum nostroꝶ prudētia tantis muneribus ty/
rānicidiū emeret si etiā id libido permitteret. Nouo inauditoq̧ more pugnabāt. Tyrānicida p adultero ty
rānus p pudicitia. Occidisti tu maritū. Fortūa tyrānū. Tyrannū cadere reip. nolo. Occidat iratus ciuis. Mi/
sceat maledicta uulneribus: qualia in adulteꝶ maritus attulerat. Ab adulter oculis ad præmiū curris. No/
lo tyrānicida immittat anteq̄ occidat tyrānū. Porro. ueneno uinci hostē noluit: proditiōe noluit. Honora/
bo subiectū tyrānicidiū. nō honorabo fortuitum: nō coactū. Pars altera pro tyrānicida.

On habebas inquit ferꝶ. Quid enim tyranno profuit quod habuit. In eo q̧ inermis ad tyrannum
n uenit. non minor uirtus sed periculū maius nō quæras quid in arcē tulerim: tyrannicidum detuli.
Non est gladius meus: sed manus mea est: sed animus meus est: sed consiliū: sed piculum: sed tyrā
nicidium meū. Adulteriū uocas quo effectū est: ne qs timeat adulteriū. Diligēter arce mūita occasionē req
res. Tētaui seruos: tentaui amicos. Per uxorē solā fluxit occasio. Nō putaui adulteriū: uxorē tyranni pollue
re. Sicut nec homicidium tyrānum occidere. Ferꝶ in arcē ferre periculosum erat. Inuenire facile. Si tyrānū
unq̄ inuenero obuiā: quælibet res telum erit. Certe semper solet secum tyrannus habere ferꝶ. Gladius in/
ter duos fortioris est: q̄ solicitus fui adulter: ne depræhenderer.

Declamatio octaua de patrono operas dimissas repetente a liberto.

p Er uim metumq̧ gesta irrita sunt. Bello ciuili patronus uictus & proscriptus ad libertum con/
fugit. Receptus est ab eo: & rogatus ut operas dimitteret. Remisit. Consignatione facta restitu/

tus exigit operas.Contradicit.

Prima pars pro patrono.

Atronus a liberto restitutionē peto.Si pacisci tunc a me uoluisses operas spospōdisses.Bona bel
p lo pdidi.Ad restitutiōem nudus ueni.Nunc libertorum opas desidero.Profer tabellas crudelio
res tabula syllanæ ,pscriptionis psequæbat illa quos uicerat.Hæ persecutæ sunt quos receperāt
In illa ultio fuit.His perfidia.Deniq₃ illa iam desuit.Hæc pseuerauit.Nō mea inqt:sed aliena uis fuit:æque
dignus est pœna q ipse uim adhibet:ut q ab alio amota:ad luc₃ suū utit.In hunc præmiū icidi. Et cū tieo
ne offenderē:secutus:sum hæc exigentē.Nō recipit me:sed inclusit.Nihil est uenali misericordia turpius.

Par altera pro liberto.

Ihil tibi opus est potestas.Scisti illū parere.Et si cogi non potest:quaslibet iudicas operas. Nunq̄ ta
n men indices ita periculosas sicut idixisti.Habeo iudicia tua.Bene de seruo iudicasti. Manumisisti.
Bene de liberto.Proscriptus potissimū ei te commisisti.Si noluissem patronū habere potui. Vnus
ex proscriptis fuisti:qui tunc non posses etiam rogari.Restituo tibi proscriptionē remisit.Non qcquid ,p
scriptione gessisti recidit. Extra controuersiam.

o Mnes inuecti sunt in libertū.Varius geminus:& Ottonius ægerūt leuius:Vt patronus remissurus
uideretur operas si obtinuisset.Nā Otto dixit:Sine me iudicio meo uideris redemisse. Faciam re
mittam.Quid me sic times:tanq̄ inuitus promiserim.Contra Cestius ait.Tunc huiusmodi utendū est co
loribus:ubi uerendū est:ne uideamur rem durā postulare.Vbi cōtra honestā personā ,pmisso iudex mol
liore fallēdus est:q₃ in hac persona uetemur & causa:nisi hoc unū ex colore metuendū est.
Ne si uoluimus hæc remittere:etiam uoluisse uideamur.

Declamatio pria quinti libri de eo qui incidit alteri laqueū quo se ipse suspēderat.

Nscripti maleficii fit actio.Quidā naufragio facto:amissis tribus liberis:& uxore incēdio
domus:suspēdit se.Præcidit illi quidā ex ptereuntibus laqueū. A liberto reus fit maleficii.

Prima pars pro eo qui præcidit laqueum.

Res inquit liberos perdidi.Vtinam & illos seruare potuissem.Viue mutantur uices fœlicitatis hu
t manæ.Proscriptus aliquando proscripsit.Victi fugiunt:Proscripti latent.Natāt naufragi.Amisi i
quit uxorē:liberos patrimonium.Tu putabas ea conditione accepisse ne pderes.Ludit te suis for
tuna muneribus.Et quæ dedit aufert:& quæ abstulit reddit.Nec unq̄ tutius est eā experiri:q̄ cum locū in
iuriæ nō habet.Cneus Pompeius in pharsalia uictus acie uixit.Mortē tuo₃:tuū putas naufragiū:Crassus
uixit.Non priuatas perdiderat:sed publicas opes.Omnia tibi fortuna abstulit:sed spem reliquit. Tolle spē
hominibus:nemo uictus retētabit arma.Nemo infœliciter experta negociatione:alios appetet quæstus.
Nemo naufragus uiuet.Spes est ultimū aduersa₃ re₃ solatiū.Vt uiueres natasti:misertus sum. Nec in te
amplius q̄ periculum cogitaui.Nō attēdi incēdiū:non orbitatē.Aut si attēdi:meminerā te post illa uixis
se.Nō uisus es mihi animū moriēdi habere:legeras locum in quo interpellari posses.

Pars altera contra præcidentem laqueum.

Vlit ille dominus fundo₃:aliena arbore suspendēdo laqueū.De fortuna nihil querot. Mori per
e mittit.Nunc inquit morere:Iniuria est:ut qui meo arbitrio debui:tuo moriar. Amisi uxorem li
beros:patrimoniū.Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit.Iste nec laqueum.Sumpsit instru
menta mortis solitudinē & loqueū.Alte₃ aptū morituro:Alte₃ misero.Quisquis interueneris:si amicus
es desse:si inimicus specta.Cū a me iste accuset:& grauiorē de me q̄ de reo ferre sententiā. Ego ut ne mori
ar.Iste ne ,phibeat.Ne hoc narrarē:mori uolui.Præstitit remediū meū.Si qua fides est.Nō enataui:sed eie
ctus sum.Nihil iā timebā:nisi uiuere.Domus meæ fata claudo?Nullo miserior q̄ q₃ ultimus morior.Cui
me uitæ reseruas?Vt ædificē.Aspice incēdiū.Vt nauigē.Aspice naufragiū.Vt educē.Aspice sepulchum. In
tam clamitosa domo fœciliores fuistis.Vxor & liberi.Vobis mori contingit.

Declamatio secunda de filio pauperis qui factus est gener diuitis inimici.

p Auper cum haberet filiū:& diuitē inimicū filiam habentem peregre profectus est.Rumor fuit de
morte.Filius cū deuite in gratiam rediit:& eius filiam duxit.Reuersus pater coegit illum uxorē
repudiare.Nolentem abdicat. Prima pars pro patre paupere.

Emo qcq̄ facile credit:quo perdito dolendū sit.Ego diu non credidi de nuptiis tuis desertor pa
n tris:inimici cliens:uxoris mancipiū:non fleuisti patrē:non quæsiuisti.Sic inimico placuisti. Ruor
inquit fuerat te decessisse.Mirabar si talē uxorē iubēte patre habere potuisses:nō quæris nisi perie
rim.Mors mea tibi debet esse suspecta inimicū habeo.Quis alius hanc famā potuit immittere:nisi q me
uiuo:filiā collocare non poterat.non times ne inter ipsas nuptias:patris ossa referantur.Tot serui sequunt
tot liberi:tot clientes:ut quicquid dixerit rumor sit.Fabricius aurum a pyrrho recipere noluit.Beator ille
fuit:q̄ ille regno.Plures insidias in itinere fugi:& factum diues quod faciendū mandauerat credidit.

Pars altera pro filio pauperis genero diuitis.

u Anū gloriæ genus:odiū diuitia₃.Mortales eē inimicitiæ deberent.Scipio Gracchi inimicus & po
stea socer:cuius uitio inimicitiæ contractæ sunt:apparet.Ille amat filium tuum:nec tutuum.

Extra controuersiam.

s Eulanus nomine rem stultissimam dixit.Diues me sæpe contēpsit.Nunq̄ nisi pro mortuo habu
it.Vt aliquid & simile de Seuiano dicam post hanc sententiā Seuianū semper pro mortuo. habui.

Declamatio tertia de duobus fratribus panctatiastis.

Alæ tractationis sit actio: duos filios quidã: pãcratiastas instituit: & ad Olympiã duxit. Cũ compo/
m siti essent: ut simul pugnarẽt: accessit ad pugnãtes pater: & aut abdicaturũ si quẽ pdiderit. Cõmor/
tui sunt iuuenes: & decreti sunt si honores diuini. Reus fit pr̃ male tractationis ab uxore.

Prima pars pro filiis.

Ertius sine sorte pugnasti: & utrũq uicisti. Stetit cruẽtus pr̃. Iã pierãt: & adhuc m̃labaẽ. Moriunẽ.
t Nõ aliter ab altero: sed uterq; a pr̃e. Misera mr̃ odisse nõ põt: q filiũ suũ occidit. Iuuenes iuicti nisi
habuissent pr̃em. Pii iuuenes nec paricidiũ pr̃i negare potuistis. Vincere ꝓpter paricidiũ nolũt Vi/
ci ꝓpter abdicationẽ. Abdico igt eũ q uictus erit. Demẽs meliorẽ abdicaturus es. Inuoco Iouẽ cuius Olym
pia paricidias absoluta sunt.

Pars altera pro patre contra filios.

On facturus dixi: & si facturus pro gloria eoꝝ dixi. Nõ debeo iuidiæ solus eẽ: cum luctus cõis sit.
n Oẽs aiebãt collusuros fr̃es. Minatus sum nõ ut necessitatẽ filiis ipõerẽ: sed ut populo satisfacerẽ.

Declamatio q̃rta de dãnato paricidii allegante fratrem.

Vi falsum testimoniũ dixerit: uinciaẽ apud eum in quẽ dixit. Ex duobus filiis ꝓfectus est cũ uno
q pater. Adolescens solus rediit. Accusatus a fratre paricidii: & damnatus. Diebus festis itercedenti/
bus pœna a lege dilata est. Rediit pr̃. Accusauit damnatus fratrem falsi testimonii: & obtinuit: &
uicit. Cogit pr̃: ut uinctum soluat. Nolentem abdicat.

Prima pars pro patre.

Alsum inqt testimoniũ frater dixit. Si uis illius graue crimẽ facere: te exorabilẽ præsta. Crudelius
f i fratrẽ: miraris si in te creditũ paricidiũ sit. Ergo ego duos filios habere nõ possum. Adolescẽs iam
potes: & paricidiũ facere. Alligatus est alter filius: qa nõ reuertebaẽ pr̃. Alter qa iã rediit. Nunq̃ sol/
ues fratrẽ. Si talis es: nihil testis mẽtitus ẽ. Paricida es. Nõ ipio in te: sed in patre: pio aio dixit. Suspectũ ha/
buitq; reliqueras patrẽ. Inter cathenas filii iaceo eodẽ clausus ergastulo. Ingrate testẽ tuũ simul alligasti.

Pars altera pro filio.

Eo piculo solutus sum: meo alligatus. Vix solui poterat: si testimoniũ falsum pro fratre dixisset.
m Paricidiũ de patre finxit: de fratre cõmisit. Venisse pr̃em mihi carnifex nũciauit. Paricida sum sicut
obiicitẽ. Hoc leuius irascor. Miraris si eũ fratrẽ alligare possum: q me potuit occidere. Ingrata pœ/
næ erat: ipsa pœnæ meæ dilatio. Expectare grauius uidebat q̃ pati. Imagiabar mihi culeũ serpẽtẽ: Profũdũ.

Declamatio qnta de domo paupis p diuitẽ cũ arbore q̃ dicitẽ Platanus cõbusta.

Vi sciẽs dãnũ dederit: reddat q̃druplũ: qui insciens simplum: Diues pauperẽ uicinum rogauit ut si
q bi uenderet arborem quã sibi uidebat obstare. Pauper negauit. Diues incendit platanũ: cum qua
& domus arsit. Pro arbore pollicetur quadruplum: pro domo simplum.

Prima pars pro paupere contra diuitem.

Xcitatus flãmaꝝ sono: uicinoꝝ prio fidẽ iploraui. Arbor ramis discurrẽtibus totã domũ texerat.
e Nõ põt exorari. Incẽdaẽ. Est hæc ipudẽtiæ sine fine cõcupiscere: sine mõ irasci. Nõ põt expugnari
ꝓcibus. Expugneẽ ignibus. Nihil iter me & pauperẽ itereẽst: si iure agamus: liceat & pauperẽ gau/
dere ꝓspectu. Vos possidetis agros: urbiũ fines: urbesq; domibus ipletis. Intra ædificia uestra: undas & ne/
mora cõpræhẽditis. Nihil lætius oculis tuis q̃ ruinæ meæ. Domũ pdidi: q carere nec arbuscula quidẽ po/
terã. Delitiis tuis diues ardebimus. Oculis uoluptas incẽdio quæritẽ: & ꝓlecutus ignibus relaxaẽ. Quid ꝓ
spectui obstabat? Quid in ambulãtibus nobis nõ obstãt seruoꝝ cateruæ? & i imẽsam erecti altitudinẽ pa
rietes lucẽ nõ ipediũt. Infinitis primo rectæ spatiis ambulatiões: & urbiũ solo ædificatæ domus: nõ uos ꝓ
pterea a publico excludũt. Sub hac arbuscula imaginabaẽ diuitũ siluas. Q̃ãtũ pdidi: quẽ fateẽ iratus ini
micus plus pdidisse: q̃ uoluit. Nõ iniquũ postulo: Eius dãno desinat incẽdiũ cuius consilio cœpit. Sic licet
ut domus ad cælũ emineat. Oẽs cõuersæ brumales æstus habeãt æstiua frigora & nõ in suis uicibus intra
istoꝝ pœnates agaẽ annus. Agũt in summis culminibus mẽtita nemora: & nauigabilium piscinaꝝ freta.
Arata quõdã populis rura: singuloꝝ nũc ergastuloꝝ sunt. Latiusq; nũc uillici q reges imperãt. Maria sub/
mouenẽ ꝓiectis mollibus. Nesciebas quãta sit potẽtia igniũ: q̃ irreuocabilis: queadmodũ totas consumat
urbes: q̃ leuibus initiis oriantẽ incẽdia. etiã si partẽ dãni dare uoluisti: si tamen partẽ noluisti: in totũ quasi
prudẽs dederis: tenẽdus es. Ex toto eni noluisse debet qui iprudentiã defendit. Si fatereẽ iste scienter ianuã
incẽdisse: puto nota domus intelligereẽ: ex parte si unũ tignũ. Nec eni quisq̃ oia incendit: sed unã aliquam
rẽ: ex qua surgat in oia se sparsurus ignis. At qui pars domus est: arbor quæ in domo est.

Pars altera pro diuitæ.

Estilentẽ mihi domũ faciebat arbor. Cælũ omne per quod salubris spiritus uenire posset: obduxe
p rat. Rogaui pauperẽ & dixi: nihil tibi nocet arbor recisa. Mihi plurimũ nõ recisa. Quid ad te illi ra
mi pertinent qui extra domũ sunt? Quasdã partes domus meæ rami præmebãt. Iam etiã quosdã
parietes minuerant. Scitis quanta uis sit arborum: muros discutiunt.

Declamatio sexta de rapto adolescente in ueste muliebri.

Mpudicus cõcione prohibeaẽ. Adolescẽs speciosus sponsionẽ fecit muliebri ueste. Sed exiturus in
i publicum processit. Raptus est ab adolescentibus decẽ. Accusauit illos de ui. Dãnauit & clamauit.
Concione prohibitus a magistratu. reum facit magistratum iniuriæ.

Prima pars pro magistratu contra adolescentulum raptum.

m Vliebrẽ uestẽ sumpsit: Capillos i fœminæ habitũ cõposuit. Oculos puellari lenocinio circũdedit.
Colorauit genas. Nõ creditis: & q nõ crediderant: uicti sunt spõsione. Et hoc de sponsione forsitan

uenerat:ut auderet ipudicus cōcionari. Date illi uestē puellarē. Date noctē: rapiet. Sic illū uestis sumpta decuit: ut uideret nō tūc primū uestē assumpsisse. Facta totius adolescētiæ remitto. Vna nocte cōtētus sum: sic imitatus puellā: ut raptorē iueniret. Nūqd cecidi. Nūqd carmē famosum cōposui: aut ut ꝓpriū gēus iniuriæ tuæ dicā: nunqd te rapui: Ap̄ pres nr̄os q forēsia stipēdia auspicabant: nefas putabat brachiū extra togā exerere. Quā lōge ab his moribus aberāt: q tā uerecūde ēt uirtute utebant. Cōstat hūc stupratū: cū damnati eēnt q rapuerūt.

Pars altera pro adolescentulo.

c Onstat semper grauem: semper seueꝶ fuisse: semper rigidum. Sed hoc iocis adolescētium factum est. Cæteꝶ tam nota erat uerecundia: eius: ut nemo sine sponsione crediderit.

Declamatio de trecentis non receptis ab imperatore.

n Octe portas apire bello nō liceat. Impator in bello summā ptātē hēat. Trecēti ab hoste captiui ad portas nocte uenerūt. Impator nō apuit. Ante portas occisi sunt. Impator post uictoriā eius reus ē lesæ reipublicæ.

Prima pars pro imperatore.

n On putaui meos. Nouerāt legē. Cur inqt trecēti pierūt: imo cur ne pierūt: capti sunt. Hos ego ī die nō recepissem: nisi uictores. Noctu nec uictores qdē. Procedēs postridie in ꝑliū pugnaturus o'idit trecētos: ī qbus laudari nihil pōt nisi fuga. Nihil desiderari: nisi nūerus. Fugiūt ut leges relinquāt. Redeūt ut leges tollāt. Populus rōanus ī carthaginēsi ꝑlio in sūmas redactus angustias: cū seruoꝶ desideraret auxilia: captiuoꝶ cōtēpsit: & credidit eos libertatē magis tueri posse q nūq̄ habuissent: q̄ q ꝑdidissēt. Nocte quō hostē ciueq̄ distiguā? Quā mihi dabis notā: ut arma cognoscā? Credo in īsidiis hostes fuisse: ut exclusos occiderēt seqrent amissos.

Pars altera contra imperatorem.

i Nfestus illis trecētis fuit: q̄ iniquo eos collocauit loco: hoc ne agi possent: nō recepit. Capti sūt fortissimi duces: Regulus: Crassus. Hæc postrēo rogātiū uox erat: Mitte arma. Certe hoc lex nō uetat.

Declamatio octaua de tyrāno post absolutionē petentem magistratū.

o Mpetitori liceat in cōpetitorē dicere. Tyrānus sub absolutione dominationē deposuit. Vt siquis obiecisset tyrānidē capite puniret. Petiit magistratū cōpetitor. Contradicit Candidatus.

Prima pars contra tyrannum.

a Nno meo spōdeo. Nulla rapiet. Nullus occidet. Nullū spoliabit tēplū. Cur honores tādiu gesserit: narret p cōmunē deꝑcor libertatē. Moriar: obiicie?: tibi q̄ occideris ciuē. Vult aliquo ipio aliq̄ ptātē distigui: hō magnæ nobilitatis: magnæ grāæ: igētis pecūiæ. Siciliæ dr̄ dn̄s q iclusos æneis tauris hoies subiectis urebat ignibus: ut mugitū æderēt: uerba nō possent. O hoiem ī sua crudelitate fastidiosū: q cū uellet torq̄re: tn̄ nolebat audire.

Pars altera pro tyrāno abdicato competiore.

q Vicquid ægi: quicquid gessi: causa reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat: neu qd noceat. Quia non obiicitur: quod non nocet obiectum.

Declamatio pria sexti libri de fr̄e dāte fratri abdicato chirographū de pte hæreditatis.

A Bdicato fratri frater chirographū dedit: dimidiā partem se hæreditatis sibi datuꝶ promittens si non respondisset. Ille tacuit. Abdicatur alter a patre.

Prima pars pro patre contra filium dante chirographū fratri abdicato.

t Antū hæres aliēi hēt: q̄ntū uiuo patre nō pōt soluere. Vis scire cuius fidei sis: nec frater qdē tibi sine chirographo crediderit. Alterius spe morior. Alterius fide uiuo. Etiā p̄rimoniū meū diuisum ē. Nisi succurritis uicit me: & ille q tacuit. Nō dissimulo me hodie duos abdicare. Chirographū ꝑ de paricidaꝶ fœdus: & nefariæ rei pactū. Chirographū dāti ipiū: patri piculosum: accipienti turpe

Pars altera pro filio contra patrem.

i N oēm me fortunā frater: tibi iūgā comitē. Si militādū: una militabimus. Si pegrinādū: una urbes pegriabimur. Si quotidianā rogauero stipē: & illā tecū diuidā. Nolui recētē irā exagitare pr̄is. Malui ut tacendo patrē uinceres. Meæ partis hæres ero: tuæ custos. Et quia de re maxime melius sibi quisq̄ credit: do chirographū: tu da opam ut istud magis a patre accipere q̄ a fratre uidearis. Hoc qđ honeste: & quod piæ gerebamus: tā palā ægimus ut pater sciret. Quid eni timebā: nisi si resciisset pater: moleste ferret filium suū hoiem auaꝶ nō esse fratrē pium. Ita mihi cōtingat patri utrumq̄ nostrum placere.

Declamatio secunda de patre exule prohibito a fundo filii.

e Xulē tecto: & cibo iuuare nō licet. Imprudētis cædis dānatus qnquēnio exulet. Quidā cū filiū & filiā haberet: imprudētis cædis dānatus in exiliū profectus est. Solebat uenire in possessionem uicinā finibus. Resciit hæc filius. Cæcidit uillicū. Villicus exclusit patrē. Cœpit ire ad filiam. Accusata q̄ exulem recepisset aduocatu fratre absoluta est. Post quinquennium pater abdicat filium.

Prima pars pro patre contra filium.

a Accusator ciuiū me fecit exulē: filius ēt meoꝶ. Filiā hōestiorē iuēi: q̄ accusata ē. Seruū frugaliorē: q̄ cæsus ē. Male meruisti de patre quē exclusisti: de sorore cui ꝑiudicio nocuisti: de iudicibus quos ī tā bōa timuisti cā. Aut tu peccasti: aut soror. Filius me docuit q̄ illū nō recipio. Absoluta es iquit: me aduocato: soror. Ita tu p̄rem nō recipiebas: cū tā bn̄ istā cām agere posses cū absoluta ē q̄ recepat. dānatus ē q expulerat. Filia me p̄rem iudicauit. Seruus dn̄m. Vni filio exul fui. Ignosce fidelissime seruuloꝶ & tibi īprudēs nocui. Quā bonā eius cām putas fuisse: q̄ ne te qdē aduocato: dānata ē. Si te hærede possum mori: dignus sum q etiā tibi hūc seruū relinquā. Alii exul est: tibi pater est. Nulla lex scœlus īperat. Certe q̄ fecit absoluta est. Lex eum tenet q iuuat exulē: non q patiat iuuari. Ignora dissimula. lex te innocentem: non curiosum iubet. Si mea causa faciebas: me admonuisses: seruum prohibuisses: non cecidisses.

pars altera pro ſilio contra patrem.

f Acere lege prohibẽte nõ potui. Accuſata & abſoluta eſt. Quia muliercula nõ uidebaſ noſſe leges. Nõ ꝓ me timui: ſed pro te. Res in notitiã hominũ uenerat. Captabaris. Timui ne occidereris. Vis ſcire notũ fuiſſe? Soror accuſata eſt. Malui ſeruũ cædere frugaliſſimũ: q̃ patrẽ optimũ amittere.

Declamatio tertia de matre nothi lecta pro parte hæreditatis uel patrimonii mortui.

m Aior frater diuidat patrimoniũ: minor eligat. liceat filiũ ex ancilla tollere. Quidã cũ haberet uel unũ ſiliũ: aliũ ex ancilla ſuſtulit: & deceſſit. Maior frater ſic diuiſit: ut totũ patrimoniũ ex una parte poneret: ex altera nothi matrem. Minor elegit matrẽ. Et accuſat fratrẽ circunſcriptionis.

Prima pars pro patre nothi contra ſiliũ legitimũ ſuum fratrem.

n Nus oĩum exheredatus ſum diuidẽdo. elegiſſet igr alterã ptẽ. Tu ſolus talis potuiſti eẽ filius: q̃lis frater eras. Lex te diuidere: me eligere iuſſit. Apte ne minor circũſcribaſ timet. Sic diuiſit ut ſi uellẽ nõ eſſem mẽdicus. Relinq̃rẽ fratrẽ in ægeſtate: matrẽ iſeruitute. Nõ ẽ diuidere. Ex altera parte p̃rimoniũ põere: ex altera onus. Talis: fuit ut illi cohæredẽ pater ex ancilla tolleret. Elige: aut patrimonio careas: aut ſcelere: Circũſcriptores dici ſolent q aliqd ſuſtulerũt. Iſte nihil reliqt. Tu inqr uoluiſti paup eſſe. Cur igiſ q̃ror: ſi ægeſtate delector? Obiici inqt nõ põt qđ lege factũ: imo niſi ꝙ ex lege factũ eſt. Nã ſiquid aliter factum eſt: per ſe irritũ eſt. Circunſcriptio ſemp crimẽ ſub ſpecie legis inuoluit. Quod apparet in illa legitimum ẽ: qđ latet iſidioſum. Semp circunſcriptio per ius ad iniuriã uenit. Lex iubet te maiorẽ diuidere: maiorẽ eligere. Nec tu diuiſiſti: nec ille elegit. Sic a te alligatus eſt: ut neceſſe haberet: quod non expediebat. Male nota fuit mea in matre pietas. Non timuit: ne eligere poſſem alteram partem.

Pars altera pro filio legitimo contra nothum.

e Go nihil aliud q̃ diuiſi. Circũſcriptio nõ idiuiſiõe eſt: ſed in electiõe. Habes matrẽ quã qdẽ totis rebus demerũt bõis. Habes gloriã quã multi ꝑ ignes petierũt. Multa de p̃rimonio rapuit: cũ haberet ius dominæ ancilla. Impudẽtiã timebas: ne in illã ſæuirẽ. Nõ expediebat mihi cũ in illa totũ p̃rimonium habiturus eſſem. Nũc tãtũdẽ hẽs ptẽ quã uoluiſti: & ut tãtũdẽ hẽres: nec pr̃ uoluerat. Iõ mr̃em tuã ancillã reliqt.

Declamatio quarta de potione mortiſera ex parte data uxori.

u Eneficii ſit actio. Proſcriptũ uxor ſecuta eſt. Quodã tpe ſecreto poculũ tenẽtẽ iterrogauit qd eẽt. ille dixit uenenũ. & mori ſe uelle. Rogauit illa ut ptẽ ſibi daret: & dixit ſe nolle ſine illo uiuer̃. Partẽ bibit ipſe: & ptẽ uxori dedit. Periit illa ſola. Teſtamẽto iuẽtus ẽ hæres. Reſtitutus arguiſ ueneficii.

Pars prima contra maritum.

h Ic ægit ut dep̃hẽdereſ: ſic dep̃hẽſus ut exorareſ: ſic bibit ut uiueret. Quid ẽ hoc uenenũ qđ tãtum hæredi nõ nocet? Nẽo. n. tã palã uxori dedit uenenũ. Fugit ne occidereſ: q dixit ſe mori cupe. Vnus ꝓſcriptiõe locupletior factus ẽ. Vt uiuere uellet: uxor illi pſuadere nõ potuit. Perſuaſit res blãdior uxoris hæreditas. Sciuit quã ptẽ potiõis hauriret. Cõtrarias ptes gladio pſecutus ẽ: ſuas uenẽo. Occidẽdi ſi nẽ prius uictores fecerũt q̃ uicti. Quid iã putabatis futuꝝ: cũ in exiliũ uxor teſtamẽtũ tuliſſet: maritus uenenũ. Vbi ẽ uxor & qd te pudet. Iã ẽr ꝓſcripti redeũt. Statĩ cõſumpta potiõe collapſa ẽ. Nolite mirari ſi cauſa efficax ueuenum ẽ. Hæres ẽ q dedit. Summis fere paltibus leuis & inoxius humor ſuſpẽdiſ. Grauis illi & peſtifera pars ſuo põdere ſubſiſtet. Apparet te diu p̃paratũ uenenũ hũiſſe. Sciſti diuiderẽ: ẽt ſi: põt defendi q uolẽti dedit. Tu nõ potes q feciſti: ur uellet. Id genus ueneni fuit: qđ põdere ſubſideret in imũ. Potionẽ bibit iſte uſq ad uenenũ. Vxor uenenũ.

Pars altera pro marito.

u Irũ i pace dilexit: i bello ſecuta ẽ: i cõſilio ultio nõ reliqt. O iqt dignã quã inocẽs ſequiſ. Bello ciuili lege ꝓſcriptus ſum. Exulaui. Quid his malis addici põt: niſi ut uenenũ bibã: & uiuã. Venenũ inq̃ ẽ: Hoc q daturi ſunt diſſimulãt. Venenũ Cato uẽdidit. Quærite an ꝓſcripto licuerit emere: qđ licuit Catoni uendere.

Declamatio quinta de Epigrate reo.

q Vui uim in iudicio fecerit capite puniaſ. Miſſus Epigrates aduerſus Thracũ regẽ bis i aciæ uictus: foedus cũ eo pcuſſit: & filiã eius duxit uxorẽ. Cum Athenas rediiſſet: & cãs diceret: niſi ſunt cõtra iudicium quidam Thracũ cultris armati: & ipe reus gladium ſtrinxit. Cum iudices citarẽtur ad iudicandum. palã abſolutorias tulerunt ſentẽtias. Accuſaſ ꝙ uim in iudicio ſuo fecerit.

Prima pars contra Epigratem reum.

n Emo iudicium tuoꝝ nõ timuit: ſic tanq̃ tu de illis iudicaturus eſſes. Tãto tibi regno ſuo uẽit aduocatus. Nõ maioribus copiis bellũ inſtruxit: q̃ iudicium Epigrate cõde gladiũ. Iudicium ẽ. Quid tibi cum gladio. Certe bis uictis arma ponenda ſunt. Quæ ẽ iſta mutatio reꝝ cõtra naturã. In bello nuptiæ. In iudicio bellum.

Pars altera pro Epigrate reo.

e Go uim nõ feci. Oĩa enĩ legitime parata ſunt: Accuſator ſuo loco dixit. Reus ſuo reſpõdit. Perfectũ ꝑ oẽs numeros ſuos iudiciũ ẽ. Cũ iudices ſniam ferrent: extraxi gladiũ: ut occiderẽ me: ſi dãnatus eſſem. Iudices tulerunt palã abſolutorias litteras: ut gratias duci ſuo referrent. Nuptiaꝝ cauſa utilitas reipublicæ fuit. Miles ſæpius pulſus erat infoelici prælio. Barbaros circa iudicium fuiſſe non propter iudicium armatos: ſed ꝓpter morẽ ſuum. Quid poteſtis inqt quæri: ꝙ ob fidẽ uobis uxorẽ duxi.

Declamatio ſexta de adultera ueneſica.

u Eneficii ſit actio. Quidã cum hẽret uxorẽ: & ex ea filiã nubilẽ: idicauit uxori: cui eã collocaturus eſſet. illa dixit: celerius morieſ: q̃ illi nubat. Deceſſit puella ante diẽ nuptiaꝝ. Dubiis ſignis crudelitatis & ueneni: torſit ancillam pr̃duxit illa ſe nihil ſcire de ueneno: ſed de adulterio dominæ: & eius cui collocaturus erat filiam. Accuſauit uxorem ueneficii & adulterii.

Prima pars contra uxorem pro marito.

Orieť:timeo ueneficá:celerius q nubat timeo adulterá.Morieť.factũ é cælerius q̃ nubat:factũ est.
m Adulteriũ serius dep̄hédi q̃ factũ é:ueneficiũ ante q̃ fieret.Duo crimina ad uos detuli:& duas indí
ces:Altera dicit ꝙ factũ é.Altera ꝙ futuꝝ é.Generi adultera:Filiæ pellex. Quá ĩfœlix é domus in
qua adulteriũ argumentũ est.Dixi hõestus est.Dixi pulcher é dũ laudo geneꝝ:cõmẽdaui adulteꝝ. O me
tardissimũ in malis meis.Veneficiũ ne denũciatũ credidi:demũ ueneficio adulteriũ dep̄hédi. Versæ sunt
in exeqas nuptiæ genialisq̧ lectus mutatus est in funebré.Subiectæ sunt rogo fœlices faces:proferť putre
corpus uenenis tumés.Quid ultra quæritis?Verbis signa signis tormẽta cõueniũt.Ad uocé tuá facta con
ueniunt:Morietur ante q̃ nubat:factum est.Vidimus fluẽs corpus:& in cadauer illius materna uerba cre
didimus.Generum adulterio perdidi:Vxorem paricidio:Filiam ueneno.

Pars altera pro uxore contra maritum.

Vo grauissima crimina obiecit.Adulteriũ & Veneficiũ.Adulteriũ ancilla teste.Veneficiũ nec ancil
d la qdé:cũ idignareť se nõ rogatá.Exciderũt illi uerba:q̃ nõ minus q̃ pr̃ filiá luget.At q̃ re dixisti:ce
lerius morieť:q̃ illi nubat.Verba dolor paꝝ cõsiderat:Exciderũt.Et est sæpe fortuna diuinatio.

Declamatio septima de dementia patris qui filio cessit uxorem.

Emẽtiæ fit actio.Quidá hẽbat duos filios.duxit uxoré.Alter ex adolescẽtibus cũ ægrotaret & in
d ultimis eẽt:medici dixerunt ai uitium eé.Intrauit ad eũ stricto gladio pr̃:& rogauit filium ut idi
caret cãm sibi.Ait amare se nouercá.Cessit illi uxorem suá pr̃.Ab alio accusať dementiæ.

Prima pars pro patre contra filium.

Vdite ré nouá.Fr̃em crudelé.Nouercá misericordé.Insanus sum qa aliqs meo bñficio sanus é.Tra
a didi uxoré illi:sed eripui eá.Testor deos iqt p̄sides pietatis.Prius amare cœpit:q̃ duxeras.Ita tu in
iuriá uocas ꝙ fratré habes:nõ habes nouercá.Tr̃sii p̄ter istius oculos cũ ferro.Gladiũ mihi nemo:
nisi æger extorsit.Pater q piculũ filii moriẽtis sustinere nõ potuit.Ignoscendum in q̃licunq̧ facto est.

Pars altera pro filio contra patrem.

Lter lenocinio curanit:Alter paricidio conualuit.Quid hoc adulteriũ nõ putas qđ marito cõcilia
a te cõmittiť?Nescio furiosis uxoré duxerit:an habuerit:an dimiserit:an collocauerit.Quá demẽs
é cui adulteriũ ꝓ bñficio cõputatũ é.Strixit gládiũ maritus:nõ ut adulteriũ uidicaret: sed ut face
ret.Mori potius debuit fr̃:q̃ sanari turpiter.Quid.n.si mr̃em:si sororé cõcupiscet?Quedá remedia grauio
ra ip̄is piculis sũt.Oia iter nouercá & priuignũ cõposita sũt.Simulatũ morbũ derisũ aio turpissimo patré.

Declamatio octaua de uergine uestali incesti accusata.

u Irgo uestalis scripsit hunc uersum:Fœlices nuptæ moriar nisi nubere dulce est.Rea est incesti.

Prima pars contra uirginem.

Oelices nuptæ:cupiẽtis é:Moriar nisi:affirmátis é.Nubere dulce é:Aut exp̄ta uiꝝ:aut iexp̄ta pie
f ras.Neutꝝ sacerdotis é.Tibi mgr̃atus suas fasces submittũt.Tibi cõsules p̄toresq̧ uia cedũt.Nun
qd exigua mercede uirgo es.Sacerdos raro iuret:nec unq̃ nisi p suá uestá:Moriar. Nunqd ppetuus
ignis extictus é?Moriar:Nunqd de nuptiis?Appellata é?Ad ultimũ uestá iuoco:ut tá ifesta sit sacerdoti:q̃
iuisa é.Recita carmé:dũ q̃ro q̃le carmé sit.Tu carmé scribas ut uerba pedibus tuis emollias: & seueritaté
tẽplo debitá modulatiõe frágas.Qđ si utiq̧ laudare uis nuptias:narra Lucretiá.De illius morte scribe:an
teq̃ iurabis de tua.O te supplicio oĩ digná:cui qcq̃ de supplicio:sacerdotio dignus é dulce é q̃ exp̄ssa uox: q̃
eximis uisceribus emissa.Nõ expte tãtũ:sed delectatæ.Incesta é ẽr sine stupro q̃ cupit stuprum.

Pars altera pro uirgine uestali.

Nus illi uersus obiiciť:& hic qdé nõ totus.Nõ oportet iqt scribere carmé.Multũ iterest obiurges:
u an punias.Incesti dánari nõ põt:nisi corpus uiolatũ é.Quid tu putas poetas q̃ sentiunt scribere: Vi
xit modeste:castigate.Nõ illi cultus luxuriosior.Nõ cõtrouersatio cũ uiris licẽtiosior. Vnũ crimé
uobis cõfiteor.Ingeniũ hẽt.Quid ni iuideat.Corneliæ mr̃i Gracchoꝝ.Quid ni illi q̃ Catoné pep̄it.Quid
ni iuiderẽt sacerdotes pariẽtibus.

Extra controuersiam.

m Arius geminus apud Cæsarem:dixit:Cæsar qui apud te audent dicere:magnitudinem tuá igno
rant:qui non audent humanitatem.

Declamationum Senecæ liber septimus.Et p̄rio icipit ꝓlogus dicti libri.

Nstantis mihi quotidie de Albutio:nõ ultra uos differá:quis nõ audierá freq̄nter: cũ p to
tũ annũ qnqes:sexies:ut populo diceret se certas exercitatiões mouebat:nõ multi iterrũpẽt
quos gr̃æ suæ penitebat:Alius erat cũ turbæ se cõmittebat.Alius cũ paucitate cõtẽtus:erat
Incipiebat.n.sedés:etsi aliqũ illũ ꝓduxerat calor exurgere audebat.Illa itẽpestiua i declama
tiõibus eius philosophia: sine mõ tũc & sine fine euagabať.Raro totá cõtrouersiá iplebat.
Nõ posses dicere diuisioné eé:nõ posses declamationé tá q̃ declamatiõi deerat:cũ populo di
ceret:oés uires suas aduocabat.& iõ nõ desinebat.Sæpe declamáte illo ter bucinauit:dũ cupit in oí contro
uersia dicere:nõ qcqd debet dici:sed qcqd põt.Argumẽtabať moleste magis q̃ subtiliter.Argumẽta.n.ar
gumẽtis colligebat:q̃si nihil eẽt firmũ:satis oés ꝓbatiões pro oibus aliis cõfirmabat.Erat & illđ i argumẽ
tatiõe uitiũ ꝙ qõne nõ tá q̃ p̄rem cõtrouersiæ:sed cõtrouersiá iplebat.Ois quõ suá ꝓpositioné iplebat: suá
excusationé:suos excessus:suas idignatões:epilogũ quoq̧ suũ.Ita uná cõtrouersiá expõebat plures dicebát.
Quid ergo nunqd oís q̃stio per numeros suos ipléda é.qd ni?sed tanq̃ accessio:nõ tanq̃ summa. Nullum
habile é mẽbroꝝ:si corpori pars est.Spẽdor orõnis q̃ntum nescio:aut in ullo alio fuerit:nõ thesis magna

ſed phraſis.Dicebat.n.citato curſu & cõfuſo:ſed ꝑpararo:& tpalis illis facultas ut affirmabát:q ꝓpius no/
uerát:nõ deerat ſed putabat ipſe ſibi deeſſe.Sniæ q̃s optimæ Pollio Aſinius albas uocabat ſimplices apte
nihil occultũ:nihil iperatũ afferẽtes:ſed uocales:& ſplẽdidũ affectus efficaciter mouit figurabat egregie ꝑ/
parabat ſuſpitioſe.Nihil eſt autem inimicum q̃ manifeſta præparatio.Apparet enĩ ſubeſſe neſcio qd mali
Itaq; adhibenda moderatio eſt:ut ſit illa præparatio non confeſſio locũ beate iplebat.Non poſſes de iopia
ſermonis latini quæri:cum illum audires tantũ oꝛonis cultu fluebat:nunq̃ ſe torſit:quõ diceret: ſed qd di
ceret.ſufficiebat illi inquãtũ uoluerat explicãdi uis.Itaq; ipſe dicere ſolebat cũ uelit oſtẽdere nõ hæſitare ſe
in electione uerboꝝ:cũ res animũ occupauit uerba ambiũt.Ineq̃litatẽ i illo mirari libebat: ſplẽdidiſſimus
erat.Idẽ res dicebat oium ſordidiſſimas:acetũ:& puleium:& damãphilorotẽ:laternas:& ſpõgias:nihil pu
tabat eſſe ꝙ in declamatiõe dici nõ poſſet.Erat ãt illa cã timebat:ne ſcholaſticus uideret: dũ aliud uitium
deuitat:incidit in aliud.nec uidebat nimiũ oculis oꝛonis ſuæ ſplẽdorẽ.His admixtũ ſordibus nõ defendi:
ſed ingnari.& hoc æquale oium eſt:ut uitia ſua excuſare malit q̃ effugere.Albutius.n.nõ quõ nõ eẽt ſcho/
laſticus:quærebat:ſed quõ nõ uideret.Nihil detrahebat ex ſupuacuo ſtrepitu.Hæc ſordida uerba ad pa/
trociniũ afferebat alioꝝ.Hoc illi accidebat:icõſtãtia iudicii q̃ maxie dicentẽ:cõmode audierat mutari uo/
lebat.Memini illũ oibus amiſſis rebus ap̃ Fabianũ philoſophũ tãto iuniorẽ q̃ ipſe erat cũ codicibus ſede/
re.Memini eũ admiratiõe hæc magiſue ſtupentẽ admiratiões eius atdeſcere.Nulla erat fiducia igenii ſui:
& iõ aſſidua mutatio.Itaq; dũ genera dicẽdi tráſſert:mõ exilis eẽ uult:nudiſq; rebus hærere:mõ horridus
& ualẽs pluſq̃ cultus:mõ breuis & cõtinuus:mõ nimis ſe attollit:mõ nimis deprimit:igenio ſuo illuſit &
lõge deterius ſenex dixit q̃ iuuenis dixerat.Nihil.n.ætas ei ꝓderat cũ ſemp ſtudiũ eius eẽt nouũ.Idiotiſſi/
mus ẽ iter oratorias uirtutes res:q̃ raro ꝓcedit.magno.n.tẽperamẽto opus & occaſiõe quadam ac uirtute
uarie uſus eſt.Sæpe illi bene ceſſit:ſæpe decidit:nec miꝝ tamẽ ſi difficulter apphẽdit uitio tã uicia uirtus.
Hoc nemo præſtitit unq̃ Galieno nr̃o decẽtius iã adoleſcẽs:dũ declamaret apte & cõueniẽter utebat hoc
genere ꝙ eo magis mirabar:qa tenera ætas refugit oẽ nõ tãtũ qđ ſordidũ:ſed qđ ſordido ſimile eſt. Raro
Albutio nĩdebat fortũa:ſemp opinio:q̃uis pœnituiſſet libebat audiri:& qdẽ dictiõe ſua timeret:ẽt cũ dixiſ
ſet uſq; eo nullũ tp̃s ſecuꝝ illi erat:hoc illũ ſolicitudo fugauit in foro & tãtũ unius figuræ crudelis euẽtus.
Nã in quodã iudicio cẽtũuirali cũ diceret:iuriſiurãdi cõditio aliq̃ facta ab aduerſario : iduxit eiuſmõi fi/
gurã q illi oia crimia retegeret.placet inqt tibi rẽ iurãdo trãſſigi.Iura ſed ego iuſiurãdũ dabo.iura p pr̃is ci
neres:q cõditi ſunt.Iura p pr̃is memoriã:& executus ẽ locũ quo pfecto ſurrexit.Arũcius ex diuerſo :& ut
accepit cõditionẽ iurauit.Clamabat Albutius nõ tuli cõditionẽ:ſchema dixi.Arũcius iſtabat.cẽtũ uiri re/
bus iã ultimis ꝑparabãt.Albutius clamabat iſta rõne ſchemata deerũt natura tollunt.Arũcius aiebat tol/
lant.poterimus ſine illis uiuere.Sũma rei hæc fuit cẽtũ uiri dixerũt dare ipſos ſecũdũ aduerſariũ. Albutii
ſi iuraſſet.ille iurauit.Albutius nõ tulit hãc cõtumeliã:& iratus calũniã tibi ipoſuit:nunq̃ amplius i foro
dixit:Erat.n.hic ſummæ ꝓbitatis q nec facere iniuriã nec pati ſciret.& ſolebat dicere:qd habeo?q̃re i foro
dicã?cũ plures me i domo audiãt:q̃ quenq̃ in foro.Cũ uolo dico aſſum.Vti uolo:dico q̃diu uolo : & q̃uis
nõ fateret delectabat illũ in declamatiõibus ꝙ ſchema ſine piculo dicebãt:nec i ſcholaſticis uĩ effugere cõ/
tumelias poterat Ceſtii mordaciſſimi hois:cu in q̃dã controuerſia dixiſſet. Albutius:q̃re ſi calix ceciderit
frãgit:ſi ſpõgia ceciderit nõ frãgit.Aiebat Ceſtius:ite ad illũ cras declamabit nobis:q̃re turdi uolãt:cucur
bitæ nõ uolãt.Cũ dixiſſet Albutius in illo q fratrẽ paricidii dãnatũ in exarmata naue dimiſit.Impoſuit fra
trẽ in culeũ igneũ.Ceſtius eandẽ dicturus ſic expoſuit cõtrouerſiã.Quidã fratrẽ domi a patre dãnatũ no/
uerca accuſante cũ accipiſſet:& ad ſuppliciũ impoſuit in culeũ ligneũ.Ingens riſus oium ſecutus ẽ: ſed nec
ipſi bene ceſſit declamatio.Paucas enim bene rex dixit:& cũ ſcholaſticis nõ laudaret.Nemo iquit inuenit
uos in culeũ ligneũ:ut perueniã.neſcio quo terraꝝ ubi calices frangunt.uideo quid uelitis:ſentẽtias poti/
us audire q̃ iocos fiat.adite ſententias in hæc tempora controuerſias dictas.

Declamatio prima ſeptimi libri de eo qui fratrem paricidii dãnatũ in naui exarmata impoſuit.

Vobus filiis qdam ſupduxit nouercã.Alteꝝ domi paricidii dãnatã tradidit fratri puniendum:ille
d autem exarmaro eum nauigio impoſuit.Delatus adoleſcens ad piratas archipirata factus eſt.Pere/
grinantem patrem cœpit & remiſit.Reuerſus pater abdicat filium.

Prima pars pro filio contra patrem.

Anta tẽpeſtate cõfuſus deſpicere nihil potui:nec ſatis memini:ſi tale miniſteriũ mihi pr̃ an nouer
t ca mãdaſſet.Myſteriũ an pœnã eẽ uoluiſſet:uidictã paricidii:an paricidiũ.In ſui frem culeo iubes
Nõ poſſum.Nõ ignoſcis an nõ credis.Ego cõtẽdo nõ te poſſe qdẽ.Nẽo reptus ẽ naufragii comes.
Oia iſtra circũciſa ſunt.Adminiculũ ſpei nullũ pr̃i excuſandus ſum:an fr̃i.Hoc iquit ipietatis tuæ munus
ad iferos deferã:licuiſſe mihi p frem aliter q̃ paricidæ mori. Viuit iqt fr̃.Nõ credo.Seruauit iqt me. Feci/
ſtiut crederẽ.in domo in q̃ tã facile paricidiũ creditũ eſt.Ego inqt fratrẽ occidere nõ potui.Frater patrem.
Emicabãt denſis undiq; nubibus fulmina:& tempeſtates horridæ abſcõderãt diẽ:itumuerat mare:iuſtis
quoq; nauigiis horrẽdũ.Habes inqt frater:ſi inocens es nauigiũ:ſi nocens culeũ.Nõ potui facere paricidi/
um.Qui facile erramus oẽs:& factũ putaui.Frater inqt tu prius in domo paricidiũ facies.Iacebat in litto/
re nauigium:qđ ẽt integꝝ infœliciter uexerat.Credo paricidã ſi tibi proficienti nauigiũ ſuum reddidit.
Subito mihi cum aio excidit ferꝝ pariter:& neſcio qua pturbatiõe tenebræ ſtupẽtibus effundunt oculis.
Intellexi q̃ difficile eſt paricidiũ facere:etiã quod iperaſſet pater. Ita mihi quæ ſola miſeros i domo noſtra
reſpicit fortuna ſuccurrit.Profectus pr̃ tranquillo mari:auſpicato itinere:itegra naui.Quid eſt hoc? Fœli
cius nauigauit dãnatus:q̃ qui dãnauerat.Vtrũ uidet uobis innocẽtiã apud piratis didiciſſe: an perdidiſſe?

Perieras pr̃ nisi ĩ paricidá icidisses. Scissa qdé uela fecerát sinus:& ĩstructas classes naufragi pcesserat nauis. Sciret nauigare q seruaturus esset patré. Erat nauigiũ:imo fuerat crudelis & ptinax nouerca nihilominus sæuit. Iá maria qescũt:prædones miserant:irati parcũt. Veni ad uos ut probé me paricidá. Multas rex natura mortis uias aperuit:& multis itineribus fata decurrũt. O maria iustiora iudiciis. O mitiores procellæ patré nõ putatis misericordé:qui qué dãnauit:fratri puniẽdũ dedit. Cẽturio Lucilli Mithridaté nõ potuit occidere. Mithridaté dii boni:q nõ dubiũ paricidá. Gaude pater:neuter ex filiis tuis parricidiũ fecit. Narra patri quõ te dimiserit. Sic dimissus nocés est iste. Sed mihi frater est iste. Naturæ iura sacra sunt:ét apud piratas. Dixisses inquit te non posse. ita tu nesciebas. Non licuit. Non potui:Non debui.

Pars altera contra filium.

l Ege hunc paricidam fuisse:quem uere scis esse piratam. Dimisit me in patrociniũ suũ : ut qa non occiderat:uidetur nec ante uoluisse. Quis porro me uno miserior. Vitam paricide debeo.

Extra controuersiam.

Agna rectorũ bonorũ mãus ĩ hãc pté trãsit:ut aliqd dici debuerit in nouercá. Fuerũt & illi q nõ qdẽ
m dicerét:sed p suspitiões & figuras:qd Passienus nõ pbat:asserés minus tolerabile & uerecũdũ infamare nouercá:q accusare. Quidá pricipia in sua ptãte tãtũ habuerũt. Post ablati sunt in ipetũ. Excusatius át é in malũ coloré icidere:q trãsire. Hispáus duro colore usus é. Hoc se tanq grauius elegisse: dixit supplicii genus:q color prudẽtibus displicuit. Quá eni absolutiõis spem:si nec paruit:nec pepercit.

Declamatio secunda de Popilio qui Ciceronem interfecit.

d E moribus fit actio. Popilium paricidiis reum Cicero defendit. Absolutus est. Proscriptũ Ciceronem ab Antonio missus occidit:caput Antonio rettulit. Accusatur de moribus.

Prima pars contra Popilium pro accusatore.

Ccidit Ciceronem Popilius. Iá ne creditis ab isto occisum pr̃em. Occisurus Ciceroné debuit icipe a
o pr̃e. Antõius iqt:iussit. Nõ te pudet Popili. Impator tuus te credidit posse paricidiũ facere. Abscidit caput:amputauit mãus. Mĩus in illo crimé é:q Ciceroné occidit. Protinus o dii bõi. Occisum Ciceroné malos mores uoco hoc unũ fœliciter:q ante occidisti pr̃em:q Ciceroné. Facilius Cicero q paricida iudicé mouit:q pro se cliẽté. Ad uos huius o patrõi expectat exẽplũ. Nullos magis odit Popilius:q qbus plurimũ debet. Abscidit ceruices. Parce iá Popili. Nihil tibi nisi occidẽdũ mãdauit Antõius. Pudeat te Popili. Accusator tuus uiuit. Nõ credidisses factũ Antõius Popiliũ:nisi paricidiũ fecisse meminisset. Dii manes:Pollii senis occisi:& multæ pr̃is umbræ:te Cicero psequunt:Vt qué negasti sentias paricidá. Nõ hausit minturnẽsis palus exulé Mariũ. Cimbrus ét in capto uidit iperãté. Cneus Põpeus terraq marisq dominator:libẽter se Hortẽsii cliẽté cõfessus é. Et Hortẽsius bõa Põpeii:nõ Põpeium defenderat. Ita tu Popili si Antonius iussisset:& pr̃em occidisses.

Pars altera pro defensione Popili.

I illo tpe in crimé uocas:dicis nõ de hoĩs:sed de reipublicæ moribus. Mirari si eo tpe necesse fuit
s Popiliũ occidere:quo Ciceroné mori. Cicerõis pscripto fuit occidi. Occidere mea. Occidere iussit Impator:iussit uictor. Ego illi negare quicq possem:cui nihil negare poterat respublica?

Extra controuersiam.

p Opilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi non paricidii reum : & a Cicerone defensum:sed in priuato iudicio.

Declamatio tertia de ter abdicato uenenum tenente.

t Er abdicatus:absolutus:ter:cõprahẽsus est in secreta domus parte a patre:medicamẽtũ tenés. Interrogatus a patre quid esset. Venenum inquit:& se uelle mori:& effudit. Accusatur paricidii.

Prima pars pro filio ne abdicetur.

Ie qd cõmiserim:certe nec secreta fallũt. Vt iteruenit pr̃ in has cogitatiões abii: Quisq ne tá ifœlix
d fuit:qsq ne me magis odit q ego. Miserere mei cœpi. Ter causam dixi. Accessi ad hæc supplicia. Venenũ bibá. Sed nõ hoc tibi satis est. Venenũ habuit Mithridates:habuit Demosthenes.

Pars altera pro patre contra filium.

Vm se uelle mori dicat:tũ uitá rogat. Teneo paricidá:& in morté suá paratũ:Quãtũ é qd negas:cũ
c tãtũ sit qd fateris. Venenũ qsisti:uenenũ emisti:uenenũ itulisti in eá domũ ĩ q hẽbas inimicũ pr̃em Indica qs uẽdiderit. dicet illi. Tu uẽdebas cuiq uenenũ:cuius sciebas abdicationé. Cui daturus erat: qritis? Cui uenenũ pauit:nõ bibit. Qd ergo negat paricidiũ é:qd cõfitet ueneficiũ:Mihi inqt paui. Ne qs dubitet an aliũ possit occidere. Tá in uisum fuisset:pr̃em dico ut occidere uolueris:tá suisum confiteris ut mori uolueris.

Extra controuersiam.

Oniectura duplex a persona:una an parauerit sibi:an patri. Liberiũ mimũ Diuus Iulius ludis suis
c pduxit. Deinde equestri ordini reddidit:qué cũ iussisset ire sessum:oés equites ita se coartauerũt: ut uenĩẽté nõ reciperét. Multos tũ ĩ senatũ legerat Cæsar:& ut expleret exhaustũ ciuili bello ordinem:& ut his qui de partibus bene meruerát:gratiá referret. Cicero in utrũq ré uocatus mãdauit Liberio transeunti:Recepissem te nisi anguste sederem. Liberius ad Ciceroné remisit. At qui soles duabus sellis sedere. Quod Cicero male audiebat:tanq nec Pompeio certus amicus:nec Cæsari:sed utriusq adulator.

Declamatio quarta de matre cæca filium retinente.

l Iberi parẽtes alát : aut uinciant. Quidá habés uxoré & filium peregre profectus: in piratas incidit: scripsit utriq de redẽptiõe. Vxor flẽdo cæca facta é. Filiũ eunté ad redẽptioné:alimẽta poscit. Non remanẽté alligare uult.

Prima pars pro matre contra filium.

Auigaturus uxori filiū reliquit:nec dū cæca erat.Nō est q̄ mulieris affectū lege æstimetis:qa mina
a tur.oīa facit:ne filius alliget.Quotiēs est cōis potestas duobus:eius fit tota:qui præsens est.

Pars altera pro filio contra matrem.

Nus uīculis duos alligat.Victa mr̄ cathenas denūciat uictori.Ad piratas eūdē ē.Filiusfamiliæ nul/
u li seruire possum nisi pr̄i.Petis alimēta ab eo quē pr̄ pegre mittit.Prie ptes sūt pr̄is.Secūdæ mr̄is.
Ille pegre ē:Tu domi.Ille captiuus:Tu libera.Ille iter piratas:Tu iter ciues.Ille alligatus:Tu soluta
At tu cæca es.Infœlicior ille q uidit cathenas suas:& cædes:& uulnera:& cruces:eoꝝ q̄ nō redimunt.At pi
culosum ē iqt.Quā multi p pr̄ibus nihil piculosum putauerut.Nō inqr uidictā:sed misericordiā quæ.Ita
qsq; exigit pietatē:ut ipediat. Extra controuersiam.

Aluus q diu cū Cicerōe iniqssimā litē de loqntiæ pricipatu habuit:usq; eo cōcitatus actor fuit ut'i
t media orōne eius exclamaret Vatinius reus.Rogo uos iudices:nūqd qa iste disertus ē:ego dānan/
dus sum? Declamatio quinta de procuratore & priuigno.

Vidā mortua uxore ex q̄ priuignū hēbat:duxit aliā.Sustulit ex ea filiū.Hēbat pcuratorē speciosis
q simū.cū sæpe iurgarēt nouerca &priuignus:iussit a se migrare.Ille trās parietē habitationē cōdu/
xit.Rumor de adulterio pcuratoris & uxoris.Quodā tpe i cubiculi suo pr̄ occisus ē iuētus:uxor
uulnerata:cōis paries pfossus.Placuit ppinquis quæri a filio quinquēnū:qui una dormierat:quē percusso
rē agnosceret.Ille procuratorē digito mōstrauit.Et filius procuratorē accusat cædis.Ille eum paricidii.

Prima pars pro priuigno contra procuratorem.

T audiui clamorē:si qua fide:adulteros depræhensos credidi.Da puer.Nemo est uno teste conte/
a tus.Da populum.Obiice priuigno paricidium.filio mendacium.Dic puer quis occidit patrē.Dic
audacter:eundem nominas quem populus.Nox placet sceleri:adulterio tempus.

Pars altera procuratore contra priuignum.

Magna in contrarium peruersitas sceleri.Inuentus est qui patrem possit occidere:non posset no/
o uercam.Ostende illud non uulnus:sed argumentum.Ostende uulnus percussor.Ille quam timu/
it ne occideret:tam leuiter uulnerauit.Ille dextera:cui nec paries obstat nec pater.

Extra controuersiam.

Ihil est puero teste certius.Nam ad annos eos peruenit ut itelligat:& non ad eos quibus fingat Vi/
n nicius uir exactissimi ingenii:nec dicere res ineptias:nec ferre poterat.

Declamatio sexta de eo qui seruo filiam matrimonio coniunxit.

Yrānus pmisit seruis domīas suas rape.Profugerūt pricipes ciuitatis & simul q hēbat filiū & filiā:
t cū oēs serui filios uitiassent & dominas.Seruus eius uirginē seruauit occiso tyranno.Reuersi sunt
principes.In cruces seruos sustulerunt.Ille manumisso filiam collocauit.Reus a filio dementiæ.

Prima pars pro filio contra patrem.

Aberemus solaciū si has nuptias fecisset tyrānus:nō pater.Sanū putatis esse qui imitari maluit ty/
h rānū:q̄ serui.Similē se fecit tyrāno.Filiā rapit liber cū cruciariis:plus pmisit seruo dominus:q̄ ty/
rānus.Quisq; has nuptias fecit:uel tyrānus:uel isanus ē.Egregius gener:cui nihil ē gloriosius:q̄ q
ster cruciarios nō ē.Virginitatē sub pr̄e pdidit:quā sub tyrāno seruauit.Ita ne dignus nuptus filiæ:qui di
gnus ē cruce.Melius ē cōditio uitiatæ:q̄ uirginis.Illis cōtigit mutare nuptias.Propitius pr̄ ita collocauit
filiā suā:sicut tyrānus iratus alienas.cū sanus eēt pr̄:ne uideret has nuptias fugit.Miserrima soror:sub ty/
rāno pr̄em desiderabas:sub patre tyrānū desideras.Nū ē illi pmiū spectare oīum cruces?dominā non stu/
prauit?Auge beneficia.Nec dominū occidit:nec uenenū dedit.Nō ē beneficiū scelere abstiere.Aliæ qd in
tyrānide passæ sunt:hæc in libertate.Cæteræ absentibus suis:hæc pr̄sentibus.In aliis uocat stupꝝ:i hac ma
trimoniū.Timuit ille suppliciū.Sciuit rēpublicā liberādā.Daturos esse pœnas q cōtaminassent:& aduēta/
re tempus tyrannidi ultimū uidit.Conuenite serui:conuenite libertini:empta cognatio.

Pars altera pro patre contra filium.

I quis tyranno indicasset:solus in cruce pepēdisset:licet cui uolo filiam collocare.Marcus Cato co
s loni sui filiam dixit uxorem.Filia non mariti petulantiam:non uerboꝝ contumeliam timet:nō
pellicem:non repudium.Neminem natura fecit liberꝝ.Neminem seruum.Imposuit fortuna no/
mina hæc singulis Nuper & nos serui fuimus.Seruus rex fuit.

Declamatio septima quæ est de imperatore crucifixo.

Ater & filius ipiū petebāt.Prælatus ē filius.Cōmisso plio captus est.Missi sunt qdragita legati ad
p imperatorē redimendū.Occurrit euntibus pater:dixit se attulisse auꝝ:fero:filiū crucifixum esse.
Illi puenerunt:qbus iperator ex cruce dixit:Cauete proditionē.Reus fit pater proditionis.

Prima pars pro imperatore contra patrem.

Mperator suppliciū tulit.Proditor pciū:& tristiorem iustū uidimus:cū filius iperator pnūciatus
i est:q̄ cū captus.Queadmodū rediisti tutus senex solus cū auro:cū etiam iperator capiant.Plus ac
cepi auri:q̄ quod posset abscondi.Nolite mirari:& imperatorem & filium uendiderat.Cauete pro
ditorem.Iam comitiis cauimus.Abstulissent tibi auꝝ hostes si non dedissent.Cauete proditionē.Iudiciū
fuit filii morientis breue & uerecundū.Cur dimissus es?Si nihil aliud:& ducem gēuisti:& dux esse uolui/
sti.Candidatus processit cōtra patrē.Iā tūc nobis uerecūde indicauit filius:cū rempublicā tibi credere no/
luit.Legati nostri auꝝ ferebant.pater afferebat.Nō immobilis diriguisti.Non & illic quasi:& ipse affixus
hæsisti.Quid tam cito recedis.Adhuc uiuit & loquitur.Voce proditionem indicauit silentio pditorem.

Expecta dũ mittanť legati. Optimus ĩperator curaret rẽpublicã: nec cruce q̃dem desiit, ubi dixit: Cauete ꝓditionẽ. Nõ potuit loq filius patrẽ ꝓditorẽ. Expecta dũ mittãť legati, dicis affectus meos nõ sustiet morã. Ergo si redimere nõ potes uiuũ: redime mortuũ saltẽ. Nunq̃ tã durus hostis fuit: ut in paternis lachrymis nõ flecteretť. Cauete ꝓditionẽ, i. cauete ne inscijs custodibus exeat de ciuitate: ne qs ignorãte republica ad hostes ꝑueniat: ne quis ex hostilibus castris grauis auro reuertatť. Iudicio nihil deest. De ꝓditiõe nobis indicat Imperator: de proditore legati. Sublata quæstio. Quæritis quid dixit. Videte cũ nihil dixerit.

Pars altera pro patre contra filium.

N comitiis filio meo cessi: decretum non expectaui. Sed amens & attonitus protinus cucurri. Ad
i summa festinaui. Nec ocurri. Sciebam hostes: paternis lachrymis sæpe flecti.

Extra controuersiam.

Atro non curauit dicere nullam esse factam proditionem: sed se proditorem non esse. Suspectus est
l inq̃t iudici: qui plusq̃ se defendit. Cestius polita suasoria deliberabit. Alexander an Oceanum nauiget cum exaudita uox esset: quousq; inuicte describenti discipulo late Alexandri uictorias: gentesq; perdomitas addenti: quousq; post ista exclamauit: & tu quousq;.

Declamatio octaua de mutatione opinionis raptore conuicto.

Apta raptoris mortem: aut indoptatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis ra
r ptorem se negauit. Conuictus est. Illa mortem petit. Raptor contradicit.

Prima pars contra raptam.

Ptare tibi nõ amplius q̃ semel licuit. Proponite supplicii faciẽ. Hoc semel licere nimiũ ẽ. In hãc per
o turbationẽ ꝑductus sum: ut ignorarẽ qd fecissem. Grauius pũior cũ me peccasse pudet: q̃ cũ peccaui. Optauit nuptias. Nec adhuc sciebat: q̃ uerecũdũ martiũ eẽt habitura. Raptorẽ dimisisti. Viꝝ occides. Minus ẽ ꝗ uitiauit: q̃ ꝗ negauit. Ergo nos iniuriã piculosius negauius: q̃ fecius. Quadã nocte: qd dicam? Nõ negare iã pudet. Nox: uinũ: error: qd irasceris puella. Iã nõ negat. Iudex dat tabellã. Reuocare sententiã quã tulit nõ põt. Quæstor nõ mutat ꝓnũciationẽ. Nihil tã ciuile: tã utile q̃ breuẽ potestatẽ esse quæ magna est. Si mortem optaueris: hodie facies quod nunq̃ factum est: ut utrunq; optaueris.

Pars altera pro rapta contra reptorem.

D ægit priori iudicio: nequaq̃ oĩno pœnã stupri pẽderet. Hic id ægit: ut ipse optet utinã nõ id libe
i raret illũ mœtu: qđ mouit iudicis clemẽtia sui. Est q̃dã ꝓxima ĩnocẽtiæ uerecũdia præbere se legibus. Lex non aducit quotiẽs optet: sed ex qbus. Aut hoc inqt: aut id nõ adiicit nõ amplius q̃ semel.

Declamationum Senecæ Liber octauus. Declamatio prima de orbata quæ sibi præcioso laqueo sacrilegium confessa est.

Agistratus de cõfessa sumat suppliciũ. Amisso q̃dã uiro cũ duobus liberis laqueo se suspendit. Incidit ei laqueũ tertius filius. Cũ sacrilegio facto q̃rereť sacrilegius: illa dixit magĩratui se fecisse sacrilegiũ. Vult magistratus tãq̃ de cõfessa sumere suppliciũ. Filius contradicit.

Prima pars pro filio contra magistratum.

Acio indiciũ in foro qđ domi feci Matrẽ mori ꝓhibes. Quõ inquit fecisti? quo loco? quæ sustule
f ras cõdidi. Hærebat: nec qcq̃ sacrilegii nisi pœnã nouerat. Amissis duobus filiis sacrilega sibi uidebatť ꝗ uiuebat. Nõ obfuturus ueni: sed seruaturus. Alii pro reis rogãt: ego rogabo reã. Nulli accusator nisi in subsellis habet testẽ. Nõ est cõfessio: ubi eã accusator eruit. Negat rea. Tortor expressit. Ferť q̃dam uiso cõtra spẽ filio expirasse. Si ad mortẽ agit mřis magnũ gaudiũ: qdẽ magnus dolor. Mater habes nõ mediocre solaciũ. Vides aliqd & deos ꝑdere. Magis deos miseri: q̃ beati colũt. Nõ fecit sacrilegiũ mulier: nõ fecit anus: nõ fecit orbata: nõ fecit q̃ custodiť: nõ fecit q̃ cõfiteť. Iratis inqt diis sacrilegiũ potui cõmittere. Frãgiť calamitosis aĩus: & ipsa se ĩfœlicitas dãnat: & hoc cõditio hũana nihil pessimũ hẽt: ꝗ fortuna quos miseros fecit: & supstitiosos facit. Diligentius dii coluntť irati. Quid ergo fecit? Vnde possum q ma trẽ custodio. Ago cãm legũ ne carnificẽ quẽ sacrilegis minanť: calamitosis adhibeãt. deos ita coluit: ut q̃ pro multis timeret. Cõfessio cõsciẽtiæ uxor est. Cõfessio coacti. & quæ fecit agnoscentis uerbum est.

Pars altera pro magistratu contra filium.

Mniũ uox erat sacrilegiũ latere nõ poterit. Quisqs est: nõ ipse bonũ exitũ faciet: non q̃sq̃ suoꝝ & si
o nemo fuerit accusator ipse narrabit. Cõcitata ꝓcessit: uelut diis ipsis ꝑsequẽtibus. Feci iquit suppliciũ de ea: uel nũc exigamus hoies: de qua olim dii exigere cœperunt. Violatoꝝ numinũ maiestate cõpulsa est: ut mori etiã uellet & deberet: & non posset. Incisus est ei laqueus. Tu putabas sacrilegã secreto mori posse. Oĩa fecit ut taceret: quæ ne cõfiteretť etiã mori uoluit. Si crimẽ quæritis: sacrilegiũ factũ est. Si sacrilegiũ fateť: facti causam quæritis: si priusq̃ amitteret liberos auara: si postq̃ amiserat irata.

Declamatio secunda de Phidia trũcato manibus.

Acrilego manus præcidantur. Elii ab atheniensibus Phidiã acceperũt: ut is Iouẽ Olympiũ faceret.
s pacto interposito: ut aut phidiã: aut centũ talenta redderẽt. Ioue perfecto Elii Phidiam auꝝ rapuisse dixerũt: & manus tanq̃ sacrilego præciderũt: truncatũ Atheniẽsibus reddũt. Petũt athenienses centum talenta. Contradicitur.

Prima pars pro Atheniensibus.

Am Phidiam commodare nõ possumus. Tũc demũ illa maiestas exprimi potest cũ aĩus opera pro
i spexit: manus duxit: ante sibi q̃ operi. Iouẽ fecit. Sacrilegi uos estis: qui præcidistis consecratas manus. Primũ sanguinem sui artificis uidi deus. Testor Iouẽ: iam proprium Phidiæ deum, ars alios

in miseria sustinet. Te feci miserum. Pacificandum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos receptu ros speratis: fine quo uos accepturi non fuistis. Cōmodauimus q posset facere deos recepimus qui ne adorare quidem posset. Non pudet uos Iouem debere sacrilegio. Superest homo: sed artifex periit. Pœnam nobis Phidiæ: non Phidiam redditis. Manus quæ deos solebant facere: non homines nunc quidem rogare possunt. Talem fecit Iouem: ut hoc eius opus Elii ultimū esse uellent. Manus cōmodauimus. Manus repo scimus. Elius testis ē. Elius accusator. Elius iudex. Atheniēsis titū reus. Inuoco deos: & illos quos fecit Phidias: & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Confiteor si possumus cōmodare.

Pars altera pro Elus.

h Abuimus aurum olim sacrum. Habuimus ebur olim sacræ materiæ: artificē quæsiuimus. Dispo sueramus quidem: ut aliis templis quoq simulachra Phidias faceret. Sed non tam nostra erat ornare deos: q uindicare.

Declamatio tertia de iuuene retinēte diuitē uxorem fratris suspitione adulterii.

d Vorum iuuenū pater uni uxorē dedit: quo peregre profecto: infamare cœpit. Socer in nuptiis maritus reuersus adduxit ancillā uxoris: & torsit. Illa tormentis periit. Maritus incertus quid quæsierit: laqueo suspendit. Imperat alteri filio pater: ut eandē ducat. Nolentem abdicat.

Prima pars pro filio contra patrem.

d Vc inquit fratris uxorē si fieri pōt: Adulteriū frater īuenit. Hæc est mihi cā abdicationis: quæ fratri mortis fuit. Dic inquit fratris uxorē. Tentari me credidi: si qua fides est. Mulier si iubere lugenti potes: facis ut oia de te credanť. Cogor eā ducere quæ mihi causa abdicationis est populo rumoris: uiro mortis. Legiam uxorē quæ si peregrinatio incideri: mecū peregrinari uelit: quæ si uiro aliquid acciderit: alteri nubere nolit. Qui audiūt me abdicari: putāt fratrem aliquid suspicatum de me.

Pars altera pro patre contra filium.

o Biecisti mihi ultimum nefas: & quod qui tantū ē suspicatus noluit uiuere. Impulsu tuo frater torsit ancillam: & quia nihil repperit: falsas suspitiones: morte piauit.

Declamatio quarta de homicida insepulto.

h Omicida insepultus abiiciať. Quidā se occidit. Petiť ut insepultus abiiciať. Contradicitur.

Prima pars pro homicida sepeliendo.

a Fferre sibi coactus est manus assiduis malis. Sūmā infœlicitatē suarum in hoc remouit: q æstimabat licere misero mori. Infœlicissime adolescēs: cum te sepultura prohiberi uideo. Desino mirari q perīsti. Tales inimicos habes: ut etiam mortuum persequantur. Facilius miseros q̄ sceleratū fortuna uicit. Sūpsisti hoc ferrū Cato & q̄ inuidiosum q Catonē occideris. Nō pdideras sepulturā: nisi i morte reperisses. Quid est miserius in uita q̄ uelle mori? Quid in morte: q̄ sepeliri nō posse? Quis mireť eum mori uoluisse: quem fugientem quoq fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam dedit. Naufragorum idē fluctus qui expulit. Suffixorū corpora crucibus: in sepulturā suam defluunt. Eos qui uiui utuntur pœna finierat. Irascere iterfectori sed miserere iterfecti. Homicida inqt est q se occidit. Huic irasceris? Pro quo irasceris? Nō aliud Scæuole Mutio cognomē dedit: q̄ q a Porsenna libertatē: manus suæ ustiōe defendit: nec aliud q̄ uilitas sui. Nō aliud Codrus cæteris Imparoribus dedit exēplū q̄ q positis Impatoris insignibus: ad mortē cucurrit. Nec ullo maior fuit dux: q̄ q se ducē nō esse mentitus est. Nō postulo ut gloriosum sit: sed ut tutum sit mori. Non magis crudeles sunt: qui uolentes uiuere occidūt: q̄ qui mori uolētes non sinunt. Curtius deiiciendo se in præcipitem locū: fatum sepulturæ miscuit. Celebretur Cato: huic miserrimo: quod aliquid non ignaue de spiritu suo statuit: tantum impune sit. Etiā uulnera infœlicis scrutantur in crimen. Aestimate an uiuere licuerit: cui nec mori quidem licuit.

Pars altera contra homicidam sepeliendum.

f Acinus indignum: si inueniantur manus quæ sepeliant eum quem occiderunt suæ. Sumpsit gladium Video ardentes oculos. In quē nescio scelus cogitat. Nescio cuius criminis sibi conscius confugit ad mortē. Cuius iter scelera etiā hoc est quod dānari non potest. Contra hos inuentum ē: ut aliquid post mortem timerent. Nihil non ausus fuit qui se potuit occidere.

Declamatio quinta de patre repetente filium quem prius expulerat.

a Bdicauit filium quidam. Ille tacuit. Fortiter fecit. Petit præmio ad patrē reditum. Pater contradicit. Pater postea fortiter fecit. Petit ad se filii reditum. Filius contradicit.

Prima pars contra filium.

e Go fortior sum: post tuam pugnā pugnauimus: post meam uicimus. Reuertere: dignam domū te feci. Isti oculi mei sunt. Istæ manus meæ sunt. Ista contumacia mea est. Si mereor præmiū patri da te. Si nō mereor: isti suū reddite. Ego inqt eadē lege præmiū non accepi. Hoc est unde abdicatus ē. Cum putas nihil inter te & patrem iteresse: post similia opera. si tantū cōmilito esses: me patrem adoptare debueras. Admoneo te iuuenis. Hoc præmiū qui recusauerat petit. Timeo inquit ne me iterū abdices. Conmissurum me putas: ut iterum rogem. Bello grauiore pugnaui: quo necesse fuit etiā senibus militare: quo fortes esse non potuerunt: etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit. Ego uici meos. Tu fecisti bellum. Ego sustuli. Quāta exhortatio iuuenum: fui senex fortis. Vtriq nostrū præmium reddite. Militaui senex. Militaui exiguis. Militaui qui iam uicarium dederam. Vterq nostrum cum rogatur fastidit cum relinquitur rogat. Quid nos suspicari cogis: q non uis in paternam domum uenire? Turpe erat uiro fortem: nisi a patre coacto non recipi.

Pars altera pro filio contra patrem.

q Vid me captiuum ex libero cupis. Quid ignominiæ subiicis uirũ fortem? Quid efficis: ut possis abdicari? Meus inquit es filius. Quid opus est præmio si tuus sum?

Declamatio sexta de filia pauperis post passum naufragium a diuite uitiata.

u Itiata uiatoris mortem: aut indotatas nuptias optet. Diues pauperẽ de nuptiis filiæ interpellauit tertio. Ter pauper negauit. Profectus cum filia: naufragio expulsus est in diuitis fundum. Appellauit illum diues de nuptiis filiæ. Pauper tacuit & fleuit. Diues nuptias fecit. Redierũt i urbem. Vult pauper educere puellam ad magistratus. Diues contradicit.

Prima pars pro paupere contra diuitem.

a Dducat̃ ad magistratus puella: qd times? Certe uxor tua est. Quæri nec de morte poteris: si hanc puella maluerit. Nemo unq̃ raptor serius periit: ut littus agnoui naufragus in altũ nataui. Quid times si exorasti? Accessit ad me primũ. filiã tuã ducere uolo inqt. Nõ fleui: Tũc eni licuit negare. Nuptias filiæ tanq̃ naufragiũ meũ fleui. Naufragus plus de littore q̃ror. Inter naufragium & nuptias: nec una quidem uox interfuit. Differat nuptias dum flere socer finat. Putat me iam filiam cõmisisse sibi. Hoc cum nondũ se cõmittat uxori. Lachrymis inter uerba manantibus uenio talis & in nuptiis filiæ fui. Si rapta es: cur optionẽ recusas? Si uxor es: cur times? Loquitur ubi primũ licet. procul a cõspectu reliquerã patriam nondũ tamen possessionẽ diuitis prætererã. Subito fluctibus inhorruit mare. ac discordes in pernitiẽ nostrã flauere uenti. Demissa est nox cælo: & tantũ fulminibus dies redditur. Inter terrã & cælũ dubii pependimus. Ad hoc tantũ bene iudices nauigauimus. Naufragiũ maius restat in littore. Erat in summis mõtiũ ardua diuitis spelunca. Illic iste naufragiorũ reliquias cõputabat: illic uectigal infœlix: & q̃tum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiæ: cũ adhuc pulsaret aures meas fluctus. Feci qđ debui: & captus & naufragus. Inimico stuprũ lachrymis negaui. Delicatus diues. Qui etiã inter naufragia amare põt. Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris ascondit. Ibi fecit nuptias: quo nemo nisi naufragus uenit. Lachryma est indiciũ inoptatæ rei. Lachrymæ pignora sunt nolentiũ: & repugnãtis animi: uultus index. Nemo unq̃ quod cupit deflet. Lachrymæ coacti doloris inter præcordia & intolerabilis silẽtii eruptio. Sicut ille qui semper cinere deflet patrimoniũ odit. Sic inquit naufragiũ deflet: maria detestatur. Fletus humanarum necessitatum uerecunda execratio est. Tuæ nunc sunt partes puella. Discedo. Et quod prius feci taceo. Si nupta es: habes: quod optes: si uitiata quod imperes.

Pars altera pro diuite contra pauperem.

n Aufragiũ duo sacratissima iter homines acceperũt. Hospitiũ & affinitas. Alterũ præstiti: Alterum & rogaui. Oblatas cõciliante fortũa nuptias: quod erat amãtis sæpius rogaui: quod festinantis: nõ distuli. Quid hoc raptoris ẽ: nisi q̧ idotatã duxi. Erat socer q putat mihi cariorem puellem: si me potuerit occidere. Quid mihi supest? præces meæ q̃s totiens adhibui: an istius lachrymæ q̃s moui? Nihil mihi inimicus obiicere põt. Mr̃imoniũ põt. Magnus est amor q ex misericordia uenit. Fũdebamus lachrymas ex pœnitẽtia dissidii prioris. Nec plura: aut me proloqui: aut istũ respondere passæ sunt mẽtes gaudiis occupatæ. Nulla itegritas tantũ ẽt sibi explorata cõfidit: ut causam uelit dicere. Si interrogaueris filiam: partem legis amputatutus es. si non interrogaueris: legẽ. Si genero uitam daturus esset: etiam inocentiã requisisset. Quæritis quid dum fleret faceret. Nõne negauit: & solebat negare. Si nollet: morte optaturus ẽ. Non enim potest eas partes legis desiderare quas non habet.

Declamationũ Senecæ liber Nonus. Declamatio pria de Cimone a Galia redempto.

Dulterum cum adultera qui depræhenderit utrunq̧ corpus interficiat: sine fraude sit. Ingrati sit actio. Melciades peculatus dãnatus in carcere alligatus decessit. Cimon filius eius: ut eũ sepeliret: uicarium se pro patris corpore dedit. Galias sordide diues natus redemit eũ a republica: & pecuniam soluit: eiq̧ filiam collocauit. Ille depræhensam in adulterio: depræcãte patre occidit uxorem. Ingrati reus est.

Prima pars pro Cimone.

a Dulterium mihi carcer est. Ferrũ mihi a lege traditũ. Ad uindictã pudicitiæ proiiciamur. Perdidisti pecuniam Gallia si soluisti tales manus. Nõ potest generosus animus cõtumeliã pati. Hoc inter est: inter fortunã p̃ris & filii. illius calamitatũ exitus fuit carcer: meaq̧ initiũ. Vnius melciadis cẽsus inuẽtus ẽ. Cimõ filius adẽptus. Cimõ redẽptoris ifœlicitas est. Reddã beneficiũ cũ iam honestũ desideraueris qđ dedisti. Ego adulteros dimittã. Quid aliud facerẽ: si adhuc alligatas manus haberẽ. Quid tu pœnam putas pro Melciade alligari? Magnũ uterq̧ beneficiũ dum damus recipimus. Ego q̧ Melciadem redemi: tuq̧ Cimonẽ. Turpissimũ duxi ab eodẽ dimitti: & adulteros & Cimonẽ. Ego sum qui referre gratiam: ne mortuis quidem desino. Ita mihi ueros habere liberos contingat: quod quantũ sit: Melciade expertus est. Dignũ erat Galiã talẽ genuisse: qualẽ redemit. Dic nunc exemi te ego carcere: cui respondeam: Ego me carceri tradidi. Nunq̃ fiet: ut melius aptũ pucẽ: q̧ Galia redẽptus sum: q̃ q̧ pro Melciade alligatus. Ego me a te redemptũ putabã. Emisti me filiæ tuæ. Galiæ filiam duxi. Hanc tibi pater: dum ingratus esse uolo iniuriam feci. Non possum ob id dãnari quod lege factum est. Beneficium est q̧ tantũ cuius causa p̃statur inquãtum cõfertur: ubi aliqs ex eo quid sperat: aut imperat non beneficium sed consilium ẽ. Summo te decore liberaui inuitus. Redemisti me: & tu non rogantem. Huic uirgini. Omnes & quæcunq̧ uitiatas filias uel clauserunt: uel occiderunt.

Pars altera pro Galia.

Vo beneficia dedi:& redemi:& egenti filiam collocaui.Obiicio tibi q̧ uxorē passus adulterā fieri:
d q̧ non custodisti:quod moratus es:dum superueniret pater spectator suæ calamitatis . Ego nō ex pectaueram:donec rogarer.Moleste ferebas socerum dici Galiam.Mores puellæ non tantū passus es in uitia labi sed ipse impulisti:nactus occasionē nō obmisisti.

Extra controuersiam.

Ic color:& Galioni:& Latroni:& Mōtano placuit.Vt nihil in Galiā diceret cōtumeliose in redem
h ptorē:in socer̨ infœlicē.Multas qōnes rhetorici & poetæ romani a græcis dictas nō surripiāt : sed & prouocauerūt Thucydidis sententia est.Salustius res secūdæ miræ sunt initiis obtētui : cū sit p̄ cipua in Thucydide uirtus breuitas.Hac eū Salustius uicit:& suis cū claustris occidit.Nā in snia græca bre ui quæ saluo sensu detrahas de me.Constabit etiam si nō æque tam integer.At ex Salustii sentētia: nil de mi sine detrimento sensus pōt.Titus etiā Liuius tam iniquus Salustio fuit:ut hāc sentētiā uituperaret tāq̄ translatā & corruptam:dum transferetur obiiceret Salustio:nec amore Thucydidis facit:ut illū præferat: sed laudat quem non timet.& facilius putat a se posse Salustium uinci:si ante Thucydide uincatur.

Declamatio secūda de flaminio p̄tore qui occidit dānatū ad rogatū meretricis.

m Aiestatis læsæ fit actio.Flaminius prætor romanus in cœna a meretrice rogatus:quæ aiebat nunq̄ se uidisse hominē decollari.Vnū de dānatis occidit.Accusatur læsæ maiestatis

Prima pars contra Flaminium.

Biicio luxuriā:historiā:iocos:amicos:in cōuiuio nihil aliud nisi occiditis. Vni fortasse oculo dōa
o uit homicidiū.Cœnaturi carnifices manus abluūt.Nō iquiro totū annū.Vna nocte contētus sum Facilius est ut q multa meretrici dedit homicidiū neget: q̄ ut q homicidiū dederit:quicq̄ negaret. Seruū si uerberari uoluisses extra conuiuiū abduxisses.Contactā sanguine humano mēsam strictas in tri clinio secures quis credat ista cōcupisse meretricē:uel fecisse populi romani prætorē.Virgæ præmūtur. & ante mensam & duos quasi crudelitatis uictima trucidatur.Me miserum terrore romani imperii iussisti. Lege potius q̄ scorto cadat.Exurgite bruti:Oratii:Decii:& cætera imperii decora.Vestris faucibus: securi bus uestris iam puellæ iocant obscœne:in eo q̧ sub prætextu publicæ maiestatis agit:quicquid magistra tus actione petatur.Vindicandū est.Percussurus ad prætorē lictor respicit.Prætor ad meretricem.

Pars altera pro Flaminio.

I legatus mādata affert falsa:sic audiunt tanq̄ populus romanus dederit.Imperator fœdus p̄cussit:
s uidet populus p̄cussisse romāus:& fœdore cōtinet.Nūc nec quicq̄ uiribus populi detractū est:nec opinioni.At ex te æstimāt cæteros & ante hūc alii fuerūt pro q̄bus æstimari possunt.Nemo ascri bit urbibus uitia singulor̨ obiiciūt:q̧ dānatus perierit meretrici:& postulāt prætorē perire dānato. Libi do omnis intra meretricē est:crudelitas intra carcerē.Multa populus romanus in suis iperatoribus tulit: In Mallio impotentiam:a quo & filius uictor occisus est.In illa crudelitatē.In Luculo luxuriam.In multis auaritiam.Non putaui ad rem pertinere:nec aut quādo periret:qui perire deberet:occisus est.Quis dāna tus?Vbi?in prætorio.In quo tēpore?Est enim tēpus quo noxius perire nō debeat.

Contra controuersiam.

Vædā cōtrouersiæ sunt in quibus factū defendi potest:excusari nō potest.Nō speramus ut flamini
q um iudex probet:sed ut dimittat.Itaq̧ sic agere debemus tanq̄ pro facto nō emēdato : sed poscius nō scelerato.Titus Liuius de oratoribus q uerba antiqua sordida cōsectant:& oratoris obscurita tē:securitatē putēt.tamē in his ēt si minus est isaniæ:minus spei est.illi qui timēt:& abūdātiā laborāt:plus habēt furoris:sed plus & corporis.Semp ad sanitatē p̄cliuius est:quod potest detractiōe curari.illi succur ri nō potest:qui simul & insanit & deficit.Mindius dixit Tetraculo:seruiebat fori cubiculo: Prætor mere trici:carcer cōuiuio:dies nocti.Hanc ideo sniam rettuli:quia & in trico:& in omnibus huius generis sentē tiis:curamus ut numerus constet:nō curamus ut sensus.Omnium autē corruptar̨ sentētiar̨ exempla de industria pono:quia facilius ut quid imitandū:& q̄d uitandum sit:docemur exemplo.

Declamatio tertia de patre repetente duos expositos.

Er uim moetūq̧ gesta:non sunt rata.Facta cōuentaq̧ legibus:rata facta sint.Expositos qui cogno
p uerint solitis alimentis recipiant.Quidam duos expositos sustulit:educauit.quærenti patri natu rali:pollicitus est se iudicaturum ubi essent:si sibi alterum ex illis dedisset . Pactum interpositum est.reddit illi duos:repetit unum.

Prima pars pro patre repetente duos expositos.

Vm alienis diuidimus liberos:quos non diuidimus cū matribus.Vtrūq̧ genui. Vtrūq̧ desidera
c ui:pro utroq̧ pactus.Vna sunt nati.Vna expositi.Vna educati.reddidi distrahunt . Distraxit illos fortuna aliquādo a parentibus nunq̄ ab ipsis:duos exposui.Qui alter̨ eligere nō poterā.In optio nē fratre p̄dito.Grauius hostilis hasta nō diuidit.Plus q̄dē est geminos esse q̄ fratres. Perdit uterq̧ grām suā:nisi cū adultero est.Ignoscā retinenti meos: cū ipse nō cōcupiscat alienas.Agnitio diuidet quos iunxit expositio.Omnia pro filio paciscor:pater filium.Pactus sum flens:tremens tanq̄ exponerem. Mihi tūc uis & necessitas erat.Non enim poteram inuenire filios:nisi alterum promisissem.

Pars altera pro petente ultimum expositorum.

Trūq̧ pōt ex hoc iudicio pater dimittere:liberis hic carere cōsueuit.Ego & cū unū accepero:neces
n se est torquear.Duobus assueui.Vim uocas quæ te patrē fecit?Ego sustuli.Ego educaui.Ego red didi.Iste electurus est.In ista ui duos filios p̄didi.Lex:arma:& uincula:& ultimū p̄iculū cōplectit.

Extra controuersiam.

N Sabinũ Clodiũ una die:& græce:& latinæ declamantẽ:multa urbane dicta sunt. Dixit Catheri/
i us quibusdam quærẽtibus:q pusillas mercedes acciperet cũ duas res diceret.Nunq̃ mercedes ma/
gnas accipere eos qui breuia pneumata docent. Mecœnas dixit:Cassius Seuerus ab auditore eius
rediens:interrogatus quomodo dixisset.Respondit male uicit.

Declamatio quarta de patre cæso a filio.

Vi patrem pulsauerit:manus ei præcidantur.Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcẽ accersiit.
q Imperauit adolescentibus ut patrem cæderent.Ex his alter præcipitauit se alter cæcidit patrem.In
amicitiam tyranni receptus est.Occiso tyranno præmiũ accepit.At reus fit cæsi patris. Petuntur
manus.Pater defendit.

Prima pars patris filiũ defendentis.

Oeicior essem si plures eos defenderẽ.Præcidetis tyrannicidæ manus. Quid est hoc:integer ty/
f rannus iacet.Tam necesse fuit patrẽ cædere:q̃ templa spoliare:uirgines rapere. O quãtũ debemus
mãibus:p quas iam nihil necesse est.Tales fuerunt ut ex his posset tyrãnũ alter contẽnere: alter oc/
cidere.Præcipitasti te fili.Hoc nõ est pr̃i parcere:sed tibi.Dura fili.in tyrannũ tibi per patrem eundum est
utrum ex filiis meis probatis:Alter se occidit:Alter tyrannũ.Suspensas leuiter admouebat manus. Filius
simulabat ictus:pater gemitus.Necessitas magna humanæ imbecillitatis patrociniũ.Hoc excusat Sagũti
nos:quis non ceciderint patres:sed occiderint.Sed nec iste occidisset.Ille me fratri reliquerat: hic tyranno.
In lege inquit nihil excipitur.Sed licet inquit multa non excipiantur:intelliguntur.Et scriptum legis an/
gustũ:legis interptatio diffusa est.Quid itereſt lege excipere ne fraudis sit ei qui per insaniam patrem pul
sauerit.Cum illi non supplicio:sed remedio opus sit:ne an puniatur infans si pulsauerit patrem. Hic q co/
gente tyranno fecit:ipso fuit miserior uapulante.Non est impudica quæ accersita est a tyranno. Non est sa
crilegus sacerdos qui deorum immortalium dona:suis manibus pertulit ad tyrannum.Patre iubẽte fecit
nec cæcidit ipse sed paruit. Vitio cæsi patris.nullius est nisi patris.Si a quolibet alieno cæsus essem:& iniu/
riarum agere nollem:nomine meo nemo ageret. Nunc nihil interest.Pœna maior est eius qui cæcidit:ius
idem eius qui cæsus est.

Pars altera contra filium qui patrem cæciderat.

Andiu cæcidit patrẽ:donec placeret tyrãno.Satelles inq̃t:pro republica feci.Idem imputas reipu/
t blicæ:& tyranno.Habuisti quod iactares tyranno.Frater maluit mori.Perit ne paricidiũ faceret:
aut auderet.Cæsus inquit pœnã remitto.Miraret:nisi pro tã bono patre fuisset qui mori uellet.Pa
ter inquit uoluit:sed frater noluit.Ita tu non tantũ tyranno:sed etiam patri dignus uisus es paricidio. Ce
cidisti patrem:cum & legem nosses:& fratrem.

Extra controuersiam.

B Appio proconsule cum quo in Cretam Sabinus uenerat:in theatro græci postulare cœperãt : ut
a Sabinus maximum magistratũ gereret.Mos autem est barbam & capillos magistratui cretẽsium
submittere.Surrexit Sabinus:& silentio manu facto:hunc magistratum iquit ego Romæ bis ges/
si.Bis enim reus causam dixerat:græci non itellexerunt:sed interpretati petebant:ut illum honorẽ Sabi/
nus tertio gereret.Idem etiam cum reus rogaret:ut latomias transferreretur.Nec nunc inquit quenq̃ no/
strum decipiat nomen latomiæ:illa animo meo lauta res est.locabatur in miseriis:ac periculis suis in qui/
bus iocari eam non debuisse quis nescit:potuisse quis credit:

Declamatio quinta de nepote rapto ab auo.

E ui fit actio.Quidã duos filios sub nouerca amisit dubiis signis crudelitatis & ueneni.Tertium fi
d lium auus maternus rapuit:qui ad nepotes ægros non fuerat admissus.Quærenti patri per præ/
conem:dixit apud se esse.Accusatur de ui.

Prima pars pro auo qui rapuit nepotem.

Abui filiã quis unus filius sumpserit fœcundã apud me nutriat.Sine. Quid times:an nõ admit/
h tere cum ueneris:Nõ quæris filios quos perdidisti:quẽ nõ perdidisti quæris.Pater a me unũ quæ
rit:ego duos a pr̃e.Plus habeo q auo:q̃ q reo timendũ sit.Veni ad ægrotãtes nepotes.Admissus nõ
sum.Hæc uera uis fuit.illa uis ẽ quæ arma:pugnã:uulnera non habet.Describe istius comitatũ tumultus
unus:& unus sonus est.Rapuisti inquit filiũ meũ:imo nepotẽ meũ sustulisti:imo uenientẽ nõ potui exclu
dere:sicut obessam latronibus armata manu cõiugẽ:liberosq̃ rapuisset.Beneficiũ erit meũ.Et medici alli
gant:& corporibus nostris ui medent.Nõ potest agere mecũ tanq̃ cũ alieno.Habet sua iura natura.Et hoc
iter patrem & auũ interest:q auo seruare suos licet:patri & occidere. Quæ est ista tam fera pietas:tam p̃
postera:Quærere tuos a tertio incipis.Quisquis puero fauit ne inueniretur optauit.

Pars altera pro patre contra auum.

On ut nepotem seruaret fecit:sed ut infamaret uxorẽ ueneficii:me ueneficæ mancipauit. Cum so/
n cero mihi iudices ne uiua quidẽ uxore persona cõueniat:mortua uero inimicũ professus est. Lan/
guente puero cũ uociferatione & cõuitio auspicans quid accidit:uẽit:qui ad sanos nepotes unq̃ an
tea uenisset.Non admisi:& tunc enim uidi te uiuere rapturum.

Extra controuersiam.

h Abet hoc loco Montanus uitium.Sententias suas repetendo corrumpit.Dum non est contentus
unam rem semel benedicere:efficit ne benedixerit.Propter hoc solebant Mõtanum Scaurus inter

oratores Ouidium docare. Nam & Ouidius nesci q̄ bene gessit reliquere. Cum Polyxena esset adducta tu
mulo Achillis immolanda: Hecuba dixit. Cuius ipse sepulti in genus hoc pugnat. poterat esse cōtētus. Ad
iecit tumulo quoq; senserat hostem. Neq; hoc cōtentus adiecit de aciæ foecunda fuit. Aiebat Scaurus non
minus magnam uirtutem esse: scire desinere: q̄ scire dicere.

Declamatio sexta de matre uenefica filiam accusante.

Enefica torqueatur: donec conscios indicet. Quidā mortua uxore: ex qua habebat filium: duxit
aliam: & ex ea filiam sustulit. Veneficii damnata. dum torquæretur dixit consciam puellam. Petit
duci ad supplicium puella. Pater defendit eam.

Prima pars pro filia ne sit rea ueneficii.

n On prodesset tibi puella: q̄ amauit te pater: nisi mater odisset. Nefanda mulier etiam filiæ nouer/
ca ne mori quidē potuit: nisi & occideret. In gladiatoribus quoq; cōditio diu uictoris est: cum mo
riēte pugnātes. Nullū magis aduersariū timeas: q̄ qui uiuificare nō pōt: occidere potest. Cōcitatissi
ma est rabies in desperatione & morte ultima. In furorē animus impellitur. Quædam feræ ipsa tela inua/
dunt: & in mortis auctorē per uulnera currūt. Gladiator quē armatus fugerat: nudus sequit: & præcipita
ti nō qd impulit tantū trahunt: sed quod occurrit: quodā naturali deploratæ mentis affectu. Morientibus
grauissimū est cōmori. O mēdaciū simile ueneficio: dum nouercæ meminit matris oblita est. Pete ne qa
filium uindicaui: filiam perdā. q̄ nisi succuritis: nouerca uincit. Ego uictus sum. Ne inter supplicia quidē
desinit occidere. Prosit apud uos puellæ: q̄ pater eam laudat: q̄ mater accusat. Consia inquit est filia. Ego
torquæri coepi: nouerca torquære. Habui filiam talē: ut illā amare posset nouerca: nisi in eā icidisset: quæ
odisse etiā filiam posset. Seruus furti tortus: Catonē cōscium dixit. Vtrum plus tormentis creditis: an Ca/
toni? quod nouerca tam sero: puella tam cito. In hoc ueneficii poenas dabat: ut accusatoris exigeret.

Pars altera contra filiam quæ sit rea ueneficii.

q Varundā feraꝶ catuli cū rabiæ nascuntur. Venena radicibus statim pestifera sumūt. Quid illa quæ
fratrē in morā sequentis patris sparsit. habemus exēplum quod sorori conueniat: & uirgini. No/
uerca ad hoc priuigno dedit uenenū: ut filia sola hæres esset. Ideo adhibuit & consciam.

Declamationū Senecæ Liber Decimus.

Vod ultra mihi molesti scitis: non est. Interrogate si qua uultis. Si uitæ tuæ ab istis iuueni
libus studiis ad senectutē meā reuerti. Fatebor uobis: iam res est tedio. In primo libēter as/
silui: uelut optimam uitæ meæ partē reducturus. deide iam pudet tanq̄ diu non seriā rem
agā. scolastica studia leuiter tacta delectāt. Cōtrectata & ꝓpius admota: fastidio sunt. Sini/
te ergo semel exhaurire memoriā meā. & admicate uel actū iureiurando. q̄ affirmē dixisse
me quæ sciui: quæq; audiui: quæq; ad hāc rē pertinere iudicaui. Pertinere aūt ad rē nō pu/
to. quomodo Lucius magius gener titulū declamauerit: q̄uis aliquo tēpore suū populū habuit. cū illū: ho
mines non in ipsius honorē laudarent: sed in soceri ferrent. Quomodo laspna aut Quintilianus declara/
uerit: transeo istos quoꝶ fama cū ipsis extincta est. De scauro si me iterrogatis: cum illum mecum audieri
tis: iniqui estis. Non noui quenq̄: cuius ingenio. P. R. pertinacius ignorauerit: dicebat sæpe causam in ipsis
subselliis. sæpe dum dicebat. deinde litiganti similior q̄ agenti. Cupiebat euocare aliquā uocē aduersario/
rum: & in altercatione uires suas nouerat. nihil erat illo uenustius. genus dicendi antiquū, uerborū quoq;
non uulgarium grauitas: ipse uultus habitusq; corporis: mire ad autoritatem oratoriā aptatus. Sed ex his
omnibus scire posset non quātum oratores præstaret Scaurus: sed q̄tū desereret. pleræq; actiones male. In
omnibus tamen aliquod magni neglectiq; ingenii uestigium extabat. raro aliqua actio bona: se quā fortu
næ imputarem. sed illum longa immo perpetua desidia ꝑduxerat: ut nihil curare uellet: nihil posset. Ora/
tiones septem edidit: deinde quæ combustæ sunt hono cum illo ignis egerat. Sed extāt libelli qui cum fa/
ma eius lugent: multoq; salutiores ipsius actionibus. Illos enim cum destituerit calor adiuuat, hæc coloris
minus habent: negligētiæ non minus. declamantem audiuimus. Nouissimæ quidem. lepido inquit diffi/
cillimum erat ibi displiceret. De Labeone interrogatus: declamauit non quidē populo: sed egregiæ nō ad/
mittebat populum. & quia nondum hæc consuetudo erat inducta. & quia putabat turpe ac friuolæ actio
nis. Faciebat enim censorium supercilium: cum alius animo esset magnus orator eluctatus ad famam ige
nii. cōsitentibus magnis hominibus peruenerat: quia uolentibus summa egestas erat: summa īfamia. sum
mum odiū. Magna autem debet esse eloquentia. quæ inuitis placeat. cum ingenia fauor hominum osten
dat: fauor alat: quantam uim esse oportet quæ inter obstantia erumpat. Nemo erat quin cum homini oīa
obiecerat. ingenio multum tribuerit. Color orationis antiq; uigor nouæ. Cultus īter nostrū ac prius secu
lum medius. ut illum posset utraq; pars sibi uēdicare. Libertas tāta: ut libertatis nomē excederet. ut qa pas/
sim ordines homines laniabat. uageretur animus per uitia ingens & ad similitudinē ingenii sui uiolenē:
& qui pōpeianos spiritus nondum in tanta pace posuisset. In hoc primū excogitata est noua poena. Effectū
est eni per inimicos: ut omnes eius libri incenderent. Rex noua & instituta supplicia de studiis summi bo
no. Herculæ supplicio ista in poenas igeniosa crudelitas post. Ciceronē iuenta est. Quid enim futuꝶ fuit: si
triūuiri libros: si ingeniū Ciceronis proscriberēt. Sunt dii imortales lenti quidem: sed certi uindices gene/
ris humani. & magna exempla in caput inuenientiū regesserūt: ac iustissima patiendi uice: q̄ quisq; alieno
excogitauit supplicio: sæpe excipiat suo. Quæ uos dementissimi homines tanta uecordia agitat? parum ui
delicet in poenas noteue crudelitatis est. Conquirere in uos ne ipsos noua sed quibus pennis est. siquid ab
omni patientia rerū natura subduxit: sicut ingeniū memoriāq; nominis inuenit. quēadmodum perduca/

tis ad eandem rem corporis mala facere studiis subderet:& in monumenta disciplinaꝝ animaduertere.
quanta & quã nou contenta certa seuitie materia est.Dii melius ꝙ eo sæculo ista igenioꝝ supplicia cœpe-
runt:quo & ingenia desierunt.Eius qui hanc in scripta Labieni sententiã dixerat postea euntis adhuc scri
pta combusta sunt.Iam non malo exemplo quia suo.Nõ tulit hanc Labienus contumeliam nec superstes
esse ingenio suo uoluit.sed in monumenta se maioꝝ suoꝝ ferri iussit.atq; ita includi ueritus.ne ignis qui
nomine suo subiectus erat:corpori negaret.nõ finiuit tantũ se ipse:sed etiam se fleuit.Memini aliquando
cum recitaret istoriam:magnã partem illorum libroꝝ cõuoluisse dixisse.hæc quæ transeo post mortem
meam legentur.Quanta illis libertas fuit:quoniã etiã Labienus extimuit.Cassii seueri hominis Labieno
iunctissimi belle dicta res ferebatur.Illo in tempore quo libri labieni ex.S.C.urebant:nũc me inquit uiuũ
uri oportet.qui illos edidi.Monstrabo uobis bellũ libellum quem a Galieno uestro petatis recitauit.Re
scriptum Labieni pro batillo mecœnate in quo suppleт adolescentis animo.illos dentes ad mordendum
prouocantis.Puto iam mihi ꝙ interrogetis restat.Musa retor quem iterdum soletis audire licet mela me
us contrahat frontem.Multum habuit ingenii.minus cordis.Omnia usq; ad ultimum timorẽ perductæ
ut non extra sanitatem:sed extra naturã esset.Quis enim feret hominẽ de sifonibus dicentẽ.cælo repleuit
de sparsionibus adoratos hymbres.Aut illud ꝙ de subitis mortibus cum dicentem cum uos me illo per
duxeritis.Quicquid auiũ uolitat:qcquid piscium natat:quicquid feraꝝ discurrit:nostris sepellitur uentri
bus.Quare nõ:cur subito moriamur mortibus uiuimus.Nõ ergo & si iam mãumissus erat.debuit de co
rio eius nobis satisfieri.Nũc sint ex iudicibus seuerissimis exactam regulam redigant.multa donanda in
geniis puto:sed donanda uitia non portenta sunt.Siqua tamen tollerabiliter dicta sunt non subtrahantur
non plura uideantur:uos subiiciatis.Oscus nõ incõmode dixit:sed sibi nocuit.Nam nihil sine scemate di
cere cupit.Oꝛõ eius non figurata erat:sed praua.Itaq; non inurbanæ paratus rethor.cũ illi massiliæ mane
occurrisset scematæ illum salutauit.Poteram quidem dicere aue osci.Ipse ab eloquẽtia multum aberat na
tus ad contumelias omnium ingeniis inurendas.Nulli non impressit aliquid quod effugere nõ posset.ille
passenne prima eius syllaba in græcum mutata obscœnũ nomen imposuit declamatori subtilis & arido.
ille sperto dixit scholam cõmunem cum rethore quodam habẽti.tu potes controuersiam intelligere:qui
nõ intelligis te:laterem lauare.Spartus autẽ dicebat ualenter sed dure.Ad imitationem se latronis dixerat
non tamen nunq̃ similis illi erat:nisi cum eadẽ diceret.utebatur suis uerbis latronis sentẽtiis.Cũ basso cer
tamen illi fuit:quẽ uos quoq; audistis.homine disserto:cui dẽptã uelim quã consectabatᷓ amaritudinẽ &
simulationẽ actioni oratoriæ nihil indecentius q̃ ubi scholasticus quod non nouit imitatur.Amabã itaq;
capitonẽ:cuius declamatio est de Popilio.hæc quæ misero latroni subiiciuntᷓ.bona fide scholasticus erat.
In his declamationibus quæ illi bene cesserãt:nulli nõ põt primũ tethracolũ præferendus.primũ tethraco
lum quorum faciem quæritis:latronis:fuci:cestii:albutii:gallionis.hi quotiẽs conflugissent:pœnes latro
nẽ gloria fuisset:pœnes gallionẽ palma:reliquos ut uobis uĩ cõposite.Ego uobis oium feci ptãtẽ.hos mi
nus nobiles finitæ in partẽ abire:paternũ commoderatũ fabiũ.& siquis est nec clari nois nec ignoti.Dum
ius ad satietatem uestrã me præstiterim.permittite me mihi & aliquos ex sinu proferre:quibus quominus
ad famã puenerint:nõ ingeniũ defuit:sed locus.Bene declamauit Caius Silo:cui Cæsar augustus cũ freqn
ter causas agentẽ intracinensi colonia uidisset:plenũ testimoniũ reddidit:dixit enim:nunq̃ audiui patrẽfa
miliæ dissertiorẽ.Erat qui patrẽfamiliæ præferret oratori subduceret patrẽ etiam eloquentiæ putabat elo
quentiã abscondere.Solebat declamare studiosæ terrinus clodius.Cuius filius fraterno uobis amore con
iunctus est.Adolescẽs summæ eloquẽtiæ futurus:nisi mallet exercere quantũ habet:quã cõsequi quãtũ se
qui posset.Sed terrinus clodius multũ uiribus demiserat dũ appollodoꝝ seqᷓ.ad summã legem dicẽdi se
amputat.Tantũ tũ illi superfuit uiriũ:quãtum ualeret etiam si ars abesset.Sentẽtias dicebat excitatas:insidi
as aliquid potentes.nunq̃ de colore latroni controuersiam fecit.latro nunq̃ solebat disputare in conuiuio.
aut aliquo quod declamare poterat tẽpore:dicebat quosdam esse colores.prima faciæ duros & aspos.eos
non posse actione approbari negabat.Itaq; nulli placere posse:nisi totum nossent se eis suas uires.& illaꝝ
fiducia aliis metuenda & prærupta audire multa se non persuadere iudici sed auferre.Turrinus contra ni
hil probare nisi tutũ.non quia imbecillis erat.sed quia circũspectus causæ.Nemo diligentius proposuit:ne
mo respondit paratius.& pecuniam itaq; & dignitatem q̃primũ in prouincia hispania habuit:eloquentiæ
debuit.Natus quidem erat patre splẽdidissimo.Auo Diui Iulii hospite.Sed ciuili bello attenuatas domos
nobiles uires excitauit:& ita ad summam perduxit dignitatem:ut siquid illi defuit:scias loco defuisse.In
de filius quoq; meus:nunq̃ enim illũ a uobis distinxi:habet in dicendo paternam diligentiam.quæ uires
igenii sui ex industria retundit.hoc & in ipso uitæ genere sequitur.ad summam euasurus iuuenis nisi mo
dicis cõtentus esset & ideo dignus est cuius tam modestis cupiditatibus fortunã præstet fidem.Hoꝝ oĩa
non me animo maiore:sed a certo potuisse iudicio scietis cum sententias eorum retulero.aut pars notissi
morum autorum sententiis aut præferendas.

De filio pauperis occisi & diuite inimico.

Niuriaꝝ sit actio.Quidam cum haberet filium:& diuitem inimicũ:occisus & spoliatus inuentus
i est.Adolescens sordidatus sequi diuitem cœpit.Diues eduxit eum in ius & postulauit:ut siquid
suspicaretur:argueret.Tunc adolescens ait:Accusabo cum potero.Diues petens honores expulsus
est.Accusat iniuriarum pauperis filium.Contradicit.

Prima pars pro filio pauperis.

g Ratias diuiti:ꝙ quos odit:iam reos facere contentus est.Nõ ambulabis iquit eadẽ uia.Nõ calcabis

uestigia mea. Nō offeras delicatis oculis sordidā uestē. Non flebis: me intuito non tacebis. Perieramus si hic
magistratus esset. Quod sordidatus fui: lugentis est: q̄ fleui pietatis: q̄ non accusaui timoris: q̄ repulsus ē:
uestrum est. Honores patre meo uiuo nunq̄ petiuit. Vitium meum sequatur. Taceo? Vtinam hoc uitiū ha
buisse & pr̄. Quādo nobiles nō sordidati sumus. Accusa inq̄t paup diuitem. Ambulare mihi arbitrio meo
nō licet. Accusa inq̄t rē perage perora. Quis accusare sic locupletē pōt? Cur inq̄t me sequeris? Aliud ergo
pauperes iter: aliud diuites habēt. Quisq̄s percussor fuit: quasi diues spolia contēpsit. Mortuo patre meo:
metuo eū: ne quis se ledi putet. Si dixero occisum. Sordidatus inq̄t fles. Quid aliud facere possum? occisi
patris pauperis filius. Quid accusanti fecisset qui ꝑsequit̄ tacentē. Quare inquit sequeris me? Vt aliquādo
miseriaris mei. Vt desinas afflictā domū ꝑsequi. Eū accusatorē habeo: qui se nō esse reū mirat̄. Cur inquit
nō agis? quia adeo nō metuis ut cogas. Sordidatus sum: quod reo licet: lugenti nō licet. An ne lugebo q̄dē
quē uindicare non possum? Nō erat in illo præda: quā crassator appeteret. Erat summa uirtus: cōtumax
aduersus diuitias: fastidiū innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Quis cædē machinatus est? Sci/
re nō possum: q̄d dissimulari non pōt. Scio q̄s optauerit: & tu diues inimicus es: & ille ui spoliatus inuen/
tus. Nō ē cur accusem: sed est cur suspicer.

Pars altera pro diuite inimico.

u T scias te iniuriā mihi facere: cū dixissem accusa me. Nō negasti: sed respōdisti: accusabo cū potero.

Declamatio secunda de patre uicto a filio uictore.

Iri forti præmiū: si plures erunt: iudicio contēdant. Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit a fi/
u lio: ut sibi cederet. At noluit. Iudicio cōtēderūt. Vicit patrē. Petit præmio statuas patri. Abdicatur.
Cōtradicit.

Prima pars pro filio uictore.

Vē optem nescio iudicii huius euentū: cū crimē meū sit uicisse. Patriæ iudiciū habeo. Patris ꝑdidi.
q Patrē in acie uidi. pugnaui cū exemplo. Iudiciū uocat: quo pater & filius spolia cōtulimus. Vici nō
filius patrē: sed iuuenis senē. Ego uici: sed oēs gratulati sunt pr̄i. Cogitaui Oratiū hætruscas acies
corpore suo submouentē. Cogitaui Deciū qui nec ipsi patri cessit. Pugnaui nō tantū īperatori: sed etiā pa/
tri. Auidus sum gloriæ. Hoc si uitiū est: paternū est. Pudeat pater si te uicit filius abdicandus. Ego præmiū
habeo: Tu & præmiū: & uirꝫ fortē. Virtutes nostræ silētio præterissent: illustratæ sunt: dū cōferunt̄. Iudi/
cauerunt nō quod erat: sed quod te malle credebant. Honor ad utrūq̄ peruenit. Alter præmiū habet. Al/
ter percipit.

Pars altera pro patre uicto.

Olo habitare cū aduersario meo. Non capit idem cōtuberniū uictū & uirꝫ fortē. Statuas iquit tibi
n posui: imo ne possem unq̄ me uictū obliuisci ignominiā meā: in æs incidisti.

Declamatio tertia de filia quæ se suspendit ut patri satisfaceret.

Emētiæ fit actio. Bello ciuili uirū quādā secuta est: cū in diuersa parte haberet patrē: & fratrē. Vi/
d ctis partibus suis: & occiso marito: uenit ad patrē: a quo recepta: ait patri: Quēadmodū uis tibi sa/
tisfaciā? ille respōdit: Morere. Suspendit se ante ianuā eius. Accusat̄ pater a filio dementiæ.

Prima pars protinus patrē accusans.

Ic tibi satisfieri uelle nec debuisti. Nā sic sibi satisfieri: nec uictor q̄dē uoluit. Nullū fuit in ꝓscriptio
s ne mulieris caput. Inquasti filiæ sanguine poenates tanq̄ in domo pieris. Allatū ad se Pōpeii caput
Cæsar fleuit: & nec ille pp filiā fleuit. Quēadmodū uis satisfaciā tibi. Hoc ipso satisfecisse puella de/
buerat: adeo & in maritū: & in patrē pia. Vt alterꝫ usq̄ ad mortē secuta sit: & alteri morte satisfecerit. Peri/
culose offendit patrē q̄ nescit ignoscere. Morere. q̄d aliud meruerat si satisfacere noluisset? Defendisti Liga
riū Cicero. Quā leue iudicasti crimē de quo cōfessus es. Ante ipm domus limē extincta ē ne dubitari pos/
set marito perisset: an patri. Meruerat inq̄t. Accusas ēt nūc? Et certe iam tibi satisfactū est. Secutus ē gener
diuersas partes: uxor suas. Optima ciuilis belli defensio: obliuio est. Morere inquit. Etiā quibus animad/
uertere in dānatos necesse est: non dicunt occide: nō morere: sed age lege. Crudelitatē iperii: uerbo mitio/
re subducunt.

Pars altera patrem defendens.

Ores tuos patri debes approbare: nō patris regere. Multa potes dementiæ signa colligere: non po/
m tes patrē ꝓpter uerba damnare. Animaduertit Mallius in filiū: & uictorē q̄dē. Animaduertit Bru/
tus in liberos nō factos hostes: sed futuros. Videas sub istis exēplis. Patri fortius liceat tantū loqui.
Cōtumaciter rogauit: quēadmodū & periit. Nihil agnoui filiæ: nihil uictæ. Nō misit ad patrē fratrē. An
etiā nunc irascitur fratri. Cur me solum rogat? cū duobus satisfacere debeat. Victor inquit: Cato exortus
est. Facilius est ignoscere bello: q̄ parricidio. Iam morte patris quæsiuit inuidiā. Perisse ꝓpter patrē dr̄ mu/
lier quæ uirꝫ habuit propter quē mori posset.

Declamatio quarta de eo qui debilitabat expositos: & eos pariter educabat.

r Eipublicæ læsæ fit actio. Quidā expositos educabat: & debilitatos mendicare cogebat: ut sibi mer
cedem referrent. Accusatur læsæ reipublicæ.

Prima pars contra debilitatē expositos.

Actū est: ne liberos patres aut cognoscāt: aut recipiāt. Vectigalis ista crudelitas: eo magis q̄ præce/
f teris: oēs p̄ter istū cōmisericordes sumus. Effectū ē ut nihil esset miserius expositis: q̄ tolli parentē
parētibus q̄ agnoscere. Alterius cōminutas scapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam
tuā. Volo nosse illā humanarꝫ calamitatū officinā. Sua cuiq̄ calamitas tanq̄ ars designatur. Intuemini illi
eruptos oculos: illi effractos pedes. Quid horrescis si iste miseret̄ nonū monstrū? Integer alitur: & debiles
alunt. Perissent inq̄t. Interroga pr̄es: Vtrū maluerit. Quanti ex his uiri fortes: Quanti tyrānicidæ: Quāti
futuri sacerdotes? Nunc icredibilia loquor. Ex hac fortuna origo romanæ gentis apparuit. Plus acceptum

crudelitati:q̃ expẽſum miſericordiæ refert.Expoſitos aluerunt.Et iã feræ ſatis futuræ mites: ſi pterĩſſent:
quoꝝ cũ ubiq̧ audiant præces:in ſua tantũ cauſa ceſſant.Abſciſſa eſt illis lingua:& eſt rogãdi genus:roga
re nõ poſſe.Miſeremini oium iudices:quoꝝ ſinguloꝝ miſereri ſoletis.Iſtis nos uidictã negaturos putas?
qbus ne id qdẽ negauimus:qd tibi daturi erãt.Res idigniſſima:cũ tã crudelis ſit miſericordiã publicauit.
Exurgite miſeri:& hodie nobis præmiũ rogate.Tibi inqt quotidiana captura nõ cõſtat . Apparet te nõdũ
ſatis miſeꝝ uideri.Occurrũt nuptiis:dira oia.Facis publicis auſpicia feralia: & diebus in hilaritatẽ dicatis.
Iſti ſemianimes greges oberrãt. Alunt iſtũ q ſe alere nõ poſſunt.Non eſt q rogare neſciat . Solet autẽ dice-
re:Non habes tot mẽbra quot debes.Ergo tu cũ de publica miſericordia cogitas:tam crudelis eſſe potui-
ſti.Miſeros qui ſic rogãt:miſeriores qui ſic rogant.Oẽs oibus ſtipẽ conferunt:dũ qſq̧ timet ne filio neget.
Effeciſti ut maius eſſet malũ educari:q̃ exponi.Timebant feræ atq̧ ſerpẽtes:& inimicus teneris artubus ri
gor:inopia quoq̧.Inter expoſitoꝝ pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera pro debilitante expoſitos.

Ebilitaſti inqt.Plus illis pr̃es nocuerũt.Quid uidet laniſta?q iuuenes cogit ad gladiũ:& tamẽ non
d accuſat læſæ reipu.Quid leno q ſtupꝝ pati cogit iuitas?nec rẽpub.læſit. Ego reũ nõ laudari deſi-
dero:ſed abſolui.Noceat hoc illi cũ petet honores.Põt eẽ aliqs & nõ eẽ hõ honeſtus:& eẽ inocẽs re-
us ut illis multũ ablatũ ſit: uita reddita ẽ.Reipublicæ læſio nõ põt agi eoꝝ noie:q extra rẽpub.ſunt. Egẽs
hõ:& q ne me alere qdẽ:nedũ alios poſſum:ſuſtuli relictos:qbus nõ iniuria fieret:ſi aliqd detrahæret : ſed
beneficio cederet:ſi uita ſeruaret.Faciãt iuidiã:dicãt illos p me miſere uiuere:dũ fateant p me uiuere. Vni
us miſericordia uiuũt:& oium alunt.Miſeꝝ ẽ uacare hoies huic cogitatiõi:ut curẽt qd hõ mẽdicus inter
mẽdicos agat:Ciuitatis iſtius pricipes diuitias ſuas exercẽt cõtra naturã:exciſorũq̧ greges hẽnt . exoletos
ſuos ut ad lõgiorẽ patiẽtiã ipudicitiæ idonei ſint:amputant.& qa ipſos pudet uiros eẽ id agũt ut q̃ pauci ui
ri ſint. His nemo ſuccurrit:delicatis & formoſis debilibus.Curatis qs ex ſolicitudie iſantes auferat perituros
ros niſi auferant.nõ curatis q ſolitudines ſuas iſti beati ingenioꝝ ergaſtulis excolũt:& miſerrimoꝝ iuue-
nũ ſimplicitate deceptos:ſpecioſiſſimũ queniq̧:ac maxime idoneũ caſtris illudũt:& detrudunt.

Declamatio qnta de Parrhaſio pictore torqnte Olynthium.

Eipublicæ læſæ ſit actio.Parrhaſius pictor atheniẽſis:cũ Philippus captiuos Olynthios uenderet:
r emit unũ ſenẽ.Duxit athenas.Deide torſit.Ad exemplus tot Prometheum pinxit . Olynthius in
tormentis periit.ille in tẽplo mineruæ tabulã poſuit.Accuſat læſæ reipublicæ.

Prima pars contra Parthaſium.

Enex ſi abſq̧ liberis ſup exuſtæ priæ cinere ſtetiſſet ad figurãdũ Prometheũ ſatis triſtis eẽt.Nemo
s ut naufragiũ pigeret:merſit hoiem. Vltia pcatio Olynthii fuit:Redde me Philippo.Seruus igr me
us fuit.Putes Philippũ loq.Iõ tẽpla Mineruæ fugimus tãq̃ caſtra Macedonũ.Paꝝ igr triſtis eſt.Vis
parrhaſi triſtẽ uidere.Duc illũ ad Olynthiũ iacẽtẽ.Scis certe q̃ triſtẽ emeris.Olynthiis urbẽ apuimus:tem
pla pclaſimus.Nẽo Olynthius tortus eẽt:ſi oẽs illos Macedões emiſſent torqat hic: nec ſub Philippo mo-
riat.Hic nec ſub Ioue.Si iſte hoſpitalis Olynthio fuit.Hoc ẽ Promethea facere nõ pigere.Emi inqt:imo ſi
Atheniẽſis es redemiſti.In iſto tẽplo p olynthiis uota ſuſcepimus.ille carnifex grã:iſtũ tamẽ nõ amplius
q̃ uẽdidit.Senex lõga miſeraꝝ tabe cõfectus:& tã triſtis:q̃ ſi iã tortus eẽt.Quẽcũq̧ pco uiderat ibi flẽtem.
agnoſcebat emptorẽ.Vereor ne qs cũ audierit Olynthii uerbera:tormẽta:ignes:qri de me Philippo putet.
Si iſti creditis:iratũ Iouẽ imitatus ẽ.Si nobis:uicit iratũ Philippũ.Tãtũ patiẽdũ eũ pigẽtẽ Parrhaſiũ:q̃ iratũ
Iouẽ.Miſerrime ſenex:aliqs forte ex ſeruis tuis fœlicius ſeruit.Si ad ſuccurrẽdũ pfectus es: q̃ror q unum
ex his emiſti.Si ad torqndũ:q̃ror q illũ ſtatuit rex.Altera parte Parrhaſius cũ coloribus:ex altera tortor cũ
ignibus.Dubius ẽ iter iſta parrhaſius ſtudioſius pingat:an ſæuiat.Producit reſpiciẽs priam ſenex. Placuit
parrhaſio uultus iſœlix.Habuit ãt aliqd Olynthius Promethei ſimile:ẽt ante tormẽta.Ignis:tormẽta fer
rũ:officina.Hoc pictoris:an Philippi eſt?

Pars altera pro Parrhaſio.

Vnq̃ unius malo publica fama corrũpit.Solidior ẽ opinio Atheniẽſiũ:q̃ ut labefactari tormẽtis ca
n pti poſſit.Læſiſti inqr rẽpub.q hãc picturã in tẽplo poſuiſti.Lædũt rẽpub . q aliqd aliud auferunt:
nõ q aliqd adiiciũt.Peccauerũt ergo recipiẽdo tabulã:& ſacerdotes.Cur autẽ nõ reciperẽ? deorum
crimina in tẽplo picta ſunt.Multũ ſemp artibus licuit.Vici ut uim in ægrotũ morbi cognoſcerent:uiſcera
hoium reſciderũt.

Declamatio ſexta de fure qui fodit parietẽ diuitis.

Niuriaꝝ ſit actio. Fur cõcione prohibeat.Quidã cũ diuitẽ accuſaſſet proditionis noctu parietem
i domus eius perfodit:& ſcriniũ in quo miſſæ erant ab hoſtibus litteræ ſuſtulit.Dãnatus eſt diues.
Cũ cõcionari uellet accuſator:a magiſtratu prohibitus eſt.Agit iniuriaꝝ.

Prima pars pro fure.

D ſolũ ſuſtuli quod fur reliqſſet.Nil magis fur timuit:q̃ ne domius furtũ agnoſcere uellet.Ruẽtis
i ciuitatis ſtatũ:unius parietis ruia ſuſpẽdit.Profiteor iudiciũ furti.Nũ ciuitas cõſcia ẽ? Furtũ ẽ qd
timet domius agnoſcere:quod q pdidit iudiciũ tulit:præmiũ q ſurripit? Cui magis pmiſiſſes loq
ſi eodẽ tpe:& fur ueniſſet:& domius?Mille nauiũ duces furto Troiã cœpiſtis. Si bene furto euertunt ur-
bes:quãto melius liberant.In foꝝ ueni narraui inter nocturnã expeditionẽ meã.Cõuenerãt oẽs tanq̃ ad cõ
cionem.Cur me ſubmoues an te accuſationẽ?cũ nec proditores inauditi pereãt.O furtũ in cõcione narrã-
dum proditoris uigilãtiſſimũ pectus & in exitia noſtra ſemper ſolicitum.Publica fata ſopierãt. Ita ẽt mini
ſtros eius alligauerat ſomnus:ut mihi liceret eligere qd tollerẽ.Diruere mihi uidebar hoſtiũ muros.Fur
tũ uocas quo nihil melius tuo anno factũ ẽ.Nemo fur rẽpub.cogitat.Nihil nõ licet p republica facere.

Pars altera pro magiſtratu.

Vale id ſpectaculum fuit cõpoſuerat inter ſe fortuna reip.furem:& proditorem ut uidit iutile fur/
q tũ ſuũ prodidit:ut nobis uenderet:quod nulli poterat. Tam callidus fur:ut ẽt proditionem poſſet
ĩponere. Conſilium uideri uult infœlicitatem furti ſui. Lex quæ nocturnum furem occidi iubet:
quoquo mõ iubet:non de dãnato tantum:ſed de fure loquitur. Oſtendit hoc uitium nec ĩmerito nõ mul
tum abeſt a proditore. Suſtulit quod non elegit:ſed quod illi fatum publicæ fœlicitatis obiecit. Vno tem
pore & proditorem nobis oſtendit & furem:qui diuitem compilare mallet:ꝗ dãnare. Effregit domũ. Ma
nus ſuſpenſa eluſit illum. Non tamen pœnitet feciſſe. Suſtulit non quod uoluit:ſed quod potuit. Bono ex
emplo damnatus eſt proditor:ſed malo inuentus. Expliciunt declamationes.

LVCII ANNEI SENECAE AD NERONEM CAESAREM DE CLEMENTIAM LIBER. I.

Cribere de clementia Nero Cæſar inſtitui:ut quodammodo ſpeculi uice fungerer:& te
tibi oſtẽderẽ peruẽtuꝝ ad uoluptatem maximã omniũ. Quãuis enim recte factorũ uerus
fructus ſit feciſſe nec ullũ uirtutũ præciũ dignũ illis extra ipſas ſit. Iuuat ĩſpicere & circuire
bonã cõſciẽtiã. Tũ imittere oculos in hãc immenſam multitudinẽ:diſcordẽ ſeditioſam:im
potentẽ:in pnicẽ alienã:ſuãꝗ pariter exultaturã. Si hoc iugũ fregerit ita loqtur ſecũ: Ego
ne ex oibus mortalibus placui:electuſq; ſum:q in terris deoꝝ uice fungerer: Ego uitæ ne
ciſq; arbiter gẽtibus:q̃lẽ quiſq; fortẽ:ſtatũq; habeat:in manu mea poſitũ eſt. Quid cuiq; mortaliũ fortuna
datum uelut meo ore pronunciat. Ex noſtro reſponſo lætitiæ cauſas. populi urbeſq; cõcipiunt. Nulla pars
uſq̃ niſi uolente propitioq; me floret. Hæc tot milia gladioꝝ quæ pax mea cõprimit.ad nutum meũ ſtri/
gentur.quas nationes funditus excidi:quas tranſportari:quibus libertatem dari:quibus eripi:quos reges
mancipia fieri:quorũq; capiti regium circundari decus oporteat.quæ ruant urbes:quæ oriantur: mei iu/
riſdictio eſt. In hac tanta facultate rerum:non ira me ad iniqua ſupplicia compulit nõ iuuenilis impetus:
non temeritas hominũ & contumelia:quæ ſæpe tranquilliſſimis quoq; pectoribus patiẽtiã extorſit: non
ipſa oſtentãdæ per terrores potentiæ:dira & frequẽs magnis imperiis gloria. Conditum immo ſtrictum
apud me ferrum eſt. Summa parſimonia etiam uiliſſimi ſanguinis. Nemo non cui alia deſint:hominis no
mine apud me gratioſus: Seueritatem abditam ac clementiã in promptu habeo. Sic me cuſtodio tanq̃ legi
bus:quas ex abdito ac tenebris in lucem reuocaui rationẽ redditurus ſim. Alterius ætate pria motus ſum.
Alterius ultima. Alium dignitati donaui. Alium humilitati.quotiẽs nullã iuenerã miſericordiæ cauſam
mihi pepci. Hodie diis ĩmortalibus:ſi a me rõnẽ repetãt:annumerare gẽus hũanũ paratus ſum: Potes hoc
Cæſar prædicare audacter. Omniaq; in fida tutela haberi. Nihil per te:neq; ui:neq; clam a te reip.ereptum
rariſſimam laudem:& nulli adhuc principum cõceſſam concupiſti ĩnocentiam. Non perdis operam Nec
bonitas iſta tua ſingularis ingratos aut malignos æſtimatores nacta eſt. Refertur tibi gratia. Nemo unus
homo uni homini tam carus unq̃ fuit:ꝗ tu pro populo romano. Magnum longũq; eius bonum:ſed ingẽs
tibi onus impoſuiſti. Nemo iam Diuum Auguſtum nec Tiberii Cæſaris prima tempora loqtur. Nec ꝗ
te imitari uelit:exemplar extra te quærit principatus tuus ad Auguſtũ exigitur difficile hoc fuiſſet:ſi non
naturalis tibi iſta bonitas fuiſſet:ſed ad tempus ſumpta. Nemo enim poteſt perſonam diu ferre fictam Fi/
cta cito in naturam ſuam recidunt:quibus ueritas ſubeſt:quæq; ut ita dicam:ex ſolido enaſcũtur:tempo/
re ipſo in maius meliuſq; procedunt. Magnam adhibat Albam populus romanus cum ĩcertum eſſet quo
ſe ſtatu nobilis indoles daret. Iam uota publica in tuto ſunt. Nec enim periculum eſt:ne te ſubita tui capi/
at obliuio. Facit enim auidos nimia fœlicitas:nec tam tẽperatæ cupiditates ſunt unq̃:ut in eo quod conti/
git deſinant. Gradus a magnis ad maiora fit:& ſpes improbiſſimas cõplectuntur inſperata aſſecuti. Omni
bus tamẽ nunc ciuibus tuis:& hæc cõfeſſio exprimit eſſe fœlices. Et illa nihil iã his accidere bonis poſſe:
niſi ut ꝑpetua ſint. Multa illos cogũt ad hãc cõfeſſionẽ:qua nulla in homine tardior eſt ſecuritas alta. Afflu
ens ius ſupra oẽm iniuriam poſitum. Obuerſabatur oculis latiſſima forma reipu.cui ad ſummã libertatẽ
nihil deeſt:niſi pereat diligentia. Præcipuæ tamen æqualis ad maximos ĩmoſq; peruenit clementiæ tuæ
admiratio. Cætera enim bona proportione fortunæ ſuæ quiſq; ſenſit:aut expectat maiora minoraq;. Ex
clementia omnes idem ſperant. Nec eſt quiſq̃ cui tam ualde innocentia ſua placeat:ut non ſtare in conſpe/
ctu clementiam paratam humanis erroribus gaudeat.

Sſe aũt aliquos ſcio:qui clementia peſſimũ quẽq; putẽt ſuſtineri quoniã niſi poſt crimẽ ſupuacua
e eſt:& ſola hæc uirtus inter innocentes ceſſat. Sed primum omnium ſicut medicinæ apud ægros
uſus etiã apud ſanos honor eſt. Ita clementiã ꝗuis pœna digni innocent:etiã innocẽtes colũt. Dei/
de habet hoc clementia in perſona quoq; inocentum locum:qa iterim fortuna pro culpa eſt:nec innocen/
ti ætati clementia ſuccurrit:ſed ſæpe uirtuti.quoniã qdẽ cõditione tẽpoꝝ icidunt quædam:quæ poſſunt
laudatæ puniri Adiice ꝗ magna pars hominũ eſt:quæ reuerti ad ĩnocentiam poſſit. Sed non tamen uul/
go ignoſcere decet. Nã ubi deſcrimen inter malos bonoſq; ſublatũ eſt:confuſio ſeqtur: & uitioꝝ eruptio.
Itaq; adhibẽda ẽ moderatio:quæ ſanabilia igenia diſtiguere a deploratis ſciat. Nec ꝑmiſcuã hẽre ac uulga
re clemẽtiã oportet:nec abſciſam. Nã tã oibus ignoſcere crudelitas ẽ:ꝗ nulli. Modũ tenere debẽus: ſed qa
difficile ẽ tẽpamẽtũ. Quicqd æquo plus futuꝝ ẽ:i ptẽ hũaniorẽ ꝑpõderet. Sed hæc ſuo loco melius dicẽt.

Vnc in tres partes oẽm hãc materiã diuidã. Prima erit manumiſſionis. Secunda quæ naturam cle
n mẽtiæ habitũq; demõſtrat. Nã cũ ſint uitia quædã uirtutes imitantia:non poſſunt ſecerni niſi ſi/
gna qbus dignoſcant impreſſeris. Tertio loco quæremus:quõ ad hãc uirtutẽ perducat aius: quo/
modo cõfirmet eã:& uſu ſuã faciat. Nulla uero ex omnibus uirtutibus magis homini cõuenire ſcimus: ꝗ

clemētiam:cū sit nulla humanior. Constat igit̄ necesse est nō solū intra nos qui hominē sociale animal cōmuni bono genitū uideri uolumus:sed etiā inter illos qui hoīem uoluptati donāt:quoꝝ oīa dicta factaq̄ ad utilitatē suā spectāt. Nā si qetē petit & ociū hāc uirtutē naturæ suæ nactus est: quæ pacē amat: & mānus retinet. Nullum tamē clementia ex omnibus magis q̄ regē ac pricipē decet. Istæ enim uirtutes:magnis uiris decori gloriæq̄ sunt:si illis salutaris pœnitentia est. Natura pestifera uis est:ualere ad nocēdū: Illius demū magnitudo stabilis fundataq̄ ē:quē omnes tam supra esse:q̄ pro se sciūt. Cuius curā excubare pro salute singulorum:atq̄ uniuersoꝝ quotidie experiunt̄.quo procedente nō tanq̄ malū aliqđ: aut noxiū aīal e cubili prosiliret diffugiūt:sed tanq̄ ad claꝝ ac beneficū sidus certatim aduolāt obiicere se pro illo mucronibus insidiantiū paratissimi & substernere corpora sua:si per stragē illi humanā iter ad salutē struēdū sit. Somnū eius nocturnis excubiis muniūt:latera obiecti circūfusiq̄ defendūt. Incurrentibus periculis se opponunt. Non hic est sine ratione populis urbibusq̄ cōsensus. Sic protegendi amandiq̄ reges:& se suaq̄ iactandi quocūq̄ desiderauerit imperantis salus. Nec hæc utilitas sui est:aut demētia pro uno capite tot milia excipere ferrū ac multis mortibus unam animā redimere nōnunq̄ senis & inualidi. Quēadmodū totū corpus aio deseruit:& cū hoc tanto maius tātoq̄ speciosius sit ille in occulto maneat tenuis:& in qua sede latitet incertus:tamē manus & pedes & oculi negociū illi gerūt. illū hæc cutis munit. illius iussu iacemus: aut igeti discurrimus. Cū ille imperauit siue auarus dominus ē:mare lucri cā scrutamur:siue ambitiosus iā dubium dexterā flammis obiecimus:aut uoluntarie subsiluimus. Sic hæc imensa multitudo: unius aīa circūdata:illius spiritu regitur:illius rōne flectit̄. Pressura se ac stratura uiribus suis:nisi cōsilio sustineret̄.

q Vam itaq̄ incolumitatē amāt:cū pro uno hoīe denas legiones in aciē deducūt:cū in prima fronte procurrunt & aduersa uulneribus pectora ferūt ne imperatoris sui signa uertant̄. Ille est enim uinculū p qđ resp. cohæret. Ille spūs uitalis quē hæc tot milia trahūt:nihil ipsa per se futura:nisi onus & p̄da:si mēs illa impii subtrahat̄. Rege incolumi mēs oībus una:amisso rūpere fidē. Hic casus romanæ pacis exitus erit. Hic tāti fortunā populi in ruinas aget. Tādiu ab isto piculo aberit hic populus: q̄diu sciet ferre frænos:quos si quādo abruperit:uel aliquo casu discussos reponi sibi passus nō erit hæc unitas & hic maximi īperii cōtextus in partes multas dissiliet. Idēq̄ huic urbi dominādi finis erit:qui parēdi fuit. Ideo principes regesq̄:& quocūq̄ alio noīe sunt tutores status publici:non est miꝝ armari ultra priuatas etiam necessitudines. Nam si sanis hominibus publica priuatis potiora sunt sequitur ut is quoq̄ carior sit:i quē se respu. cōuertit. Olim enim ita se iduit reipu. Cæsar:ut deduci alterum non posset sine utriusq̄ pernicie. Nam ut illi uiribus opus est. ita & huic capite.

l Ongius uidetur recessisse a proposito oratio mea. At mehercule rē ipsam p̄mis. Nam siqđ adhuc colligitur:animus reipublicæ tu es:illa corpus tuum. Vides ut puto q̄ necessaria clementia sit Tibi enim parcis:cum uideris alteri parcere. Parcendum itaq̄ est etiam improbādis ciuibus nō aliter q̄ membris languentibus. Et si quando misso sanguine opus est:sustinendum est:ne ultra q̄ necesse sit incidat. Est ergo ut dicebam. Clementia omnibus quidem hominibus secundum natura:maxime tamen decora imperatoribus:quanto plus habet apud illos quod seruet quantoq̄ in maiore materia apparet. Quātulum enim nocet priuata crudelitas. Principum sæuitia bellum est. Cum autem uirtutibus insit concordia:nec ulla altera melior:aut honestior sit:quædā tamē qbusdā personis aptior est. Decet magnanimitas quemlibet mortalem etiam illum infra quem nihil est. Quid enim maius:aut fortius:quam malam fortunam retundere? Nec tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet meliusq̄ in tribunali quam in plano conspicitur. Clementia in quacunq̄ domum peruenerit:eam fœlicem trāquillamq̄ præstabit. Sed i regia quo ratior:eo mirabilior. Quid eni ē memorabilius.q̄ eum cuius iræ nihil obstat:cuius grauiori sententiæ ipsi qui per eū assentiuntur:quē nemo interrogatus est:immo si uehemētius excāduit nec depræcaturus ē quidē ipm sibi manū iniicere & potestate sua i melius placidiusq̄ uti:& hoc ipsum cogitantē:occidere cōtra legē nemo nō potest:seruare nemo præter me. Magnā fortunā magnus animus decet:qui nisi se ad illam extulit:& altior stetit:illam quoq̄ ifra terrā deducit. Magni autē animi est ꝓpriū placidū esse:trāqllumq̄:& iniurias atq̄ offensiones semp despicere. Muliebre est furere in ira. Feraꝝ uero nec generosaꝝ quidē præmordere:& urger proiectos. Elephātes leonesq̄ transeunt quem ipulerūt. Ignobilis bestiæ ptinacia est. Non decet regē sæua:nec inexorabilis ira. Non multum enim supra eum eminet: cui se irascendo exæquat. At si dat uitā:si dat dignitatē periclitantibus & meritis amittere facit: qđ nulli nisi reū potenti licet. Vita enim etiā superiori eripit:nunq̄ nisi inferiori dat̄. Seruare propriū est excelletis fortunæ:quæ nunq̄ magis suspici debet:q̄ cū illi cōtingit idem posse quod diis:quoꝝ beneficio in lucem edimur tam bōi:q̄ mali. Deoꝝ itaq̄ sibi animū asserēs priceps. alios ex ciuibus suis:quia utiles bōiq̄ sunt: libens uideat:alios in numerum relinquat. Quosdam esse gaudeat. Quosdam patiatur.

c Ogitare in hac ciuitate in qua turba per latissima itinera sine intermissione defluens elidit̄:quotiens aliquod obstitit qđ cursum eius uelut torrētis rapidi moraret̄. In qua tribus eodē tpe theatris uiæ postulātur in qua cōsumit̄ qcqd terris oībus arat̄. Quāta solitudo & uastitas futura sit: si nihil reliquit̄ nisi qđ iudex seuerus absoluerit. Quotus quisq̄ ex quæstoribus est:qui nō ex ipsa lege teneat̄ qua quærit̄. Quotus quisq̄ accusator uacat culpa: & nescio an nemo ad dādū ueniā difficilior sit q̄ q illam petere sæpius meruit. Peccauimus omnes. Alii grauia. Alii leuiora. Alii ex destiato. Alii forte impulsu:aut aliena nequitia ablati. Alii in bonis consiliis paꝝ fortiter stetimus:& inocentiam iuicti:ac retinentes pdidimus. Nec deliquimus tantum:sed usq̄ ad extremum æui delinqmus. Etiam siquis tam bene purgauit aium:ut nihil obturbare eum amplius possit ac fallere:ad innocentiam tamen peccando euenit.

q Vonia deo𝔷 feci mētionē:optime hoc exēplū principi constituā : ad qđ formeť:ut se talem esse ci/
uibus q̄les sibi deos uelit. Expedit ergo habere inexorabilia peccatis atq erroribus numina. Expe
dit usq ud ultimam infesta perniciē. Et qs regū erit sibi tutus:cuius nō mēbra aruspices colligant
Quod si dii placabiles subsunt:& æque delicta peccātiū potētiū non statim fulminibus persequātur:q̄nto
æquius est hoiem hoibus ꝓpositū miti aio exercere imperiū:& cogitare utru𝔷 mundi status gratior oculis
pulchriorq sit sereno & puro die. An cū fragoribus crebris oia q̄tiunť:& ignes hinc atq illinc micant. At
q nō alia facies ē qeti moderatiq ipii:q̄ sereni cæli & nitētis. Crudele regnū:turbidū tenebrisq obscu𝔷 est
inter tremētes:& ad repentinū sonitū expauescētes. Nec eo quidē qui oia cōturbat inconcusso. Facilius pri
uatis ignoscitur pertinaciter se uindicātibus. possunt.n. lædi:dolorq eo𝔷 ab iniuria uenit. Timent præte/
rea contemptum:& non retulisse lædentibus grām:īfirmitas uideť:non clementia. At cui ultio in facile
est is obmissa ea. certam laudem mansuetudinis conseqtur. Humili loco positus exercere manum : litiga/
re:non in rixam procurrere:ac mortem iræ suæ gerere liberius est. Leues inter paria ictus sunt. Regi uocife
ratio quoq uerborumq intemperantia non ex maiestate est.

g Raue putas eripi loq̄ndi arbitriū regibus:qđ hūilimi hēnt. Ista qdē seruitus ē:nō ipiū. Quid tu nō
expieris istud nobis eē:tibi seruitutē: Alia cōditio ē eo𝔷:q in turba quā nō excedūt latēt:quo𝔷 &
uirtutes ut appareāt:diu luctāť & uitia tenebras hēnt. Vrā fcā dictaq rumor excipit:& ideo nullis
magis curādū ē:q̄lē famā hēant q̄ q q̄lencūq meruerint:magnā habituri sunt. Quāmulta tibi nō licent:q̄
nobis beneficio tuo licēt. Possum in q̄libet parte urbis solus incedere sine timore:quis nullus sequatur co
mes:nullus sit domi:nullus ad latus gladius:tibi in tua pace armato uiuēdū est. Aberrare a fortuna tua nō
potes:obsidet te & quocūq descēdis magno apparatu sequitur. Et hæc summæ magnitudinis seruitus ē:
nō posse fieri miorē:sed cū diis tibi ipa necessitas ē. Nā illos quoq cælū alligatos tenet:nec magis illis descē
dere datū ē:q̄ tibi tutū. Fastigio tuo affixus es. Nros motus pauci sentiūt. Prodire nobis:ac recedere:& mu
tare habitū sine sensu publico licet tibi nō magna q̄ soli latere cōtingit. Multa cōtra te lux ē oium:i istā cō/
uersi oculi sunt. Prodire te putes:oriris. loq nō potes:nisi ut uocē tuā q̄ ubiq sunt gētes excipiāt. Irasci nō
potes:nisi ut oia ꝑmanť. Sic neminē potes affligere:nisi ut qcqd circa fuerit q̄tiať. Vt fulmina pauco𝔷 pe/
riculo cadūt oium metu. Sic aiaduersiones magna𝔷 ptātū terrēt latius:q̄ nocēt nō sine causa. Non eni q̄tū
fecerit:sed quātū facturus sit cogitať:in eo qui oia pōt. Adiice nunc q priuatos hoies ad accipiendas iniu/
rias opportuniores:acceptaru𝔷 patientia fuit. Regibus certior est ex mansuetudine securitas: quia frequens
uindicta pauco𝔷 odiū reprimit:oium irritat:uolūtas oportet ante sæuiēdi:q̄ causa deficiat. Alioquin quē
admodū ꝓcisæ arbores plurimis ramis reppullulāt:& multa sato𝔷 genera ut & densiora surgāt reciduntur.
Ita regia crudelitas auget inimico𝔷 numer𝔷 tollēdo. Parentes enim liberiq eo𝔷 q interfecti sunt:& ꝓpin/
q & amici in locum singulo𝔷 succedūt. Hoc q̄ ue𝔷 sit admonere te exemplo domestico uolo.

d Iuus Augustus fuit mitis princeps. Siqs illum a principatu suo æstimare incipiat. In cōem quidē
rēpu. gladiū mouit:cū huius ætatis esset:qua tu nūc es. duodeuicesimū egressus annū iam pugio/
nes in sinu amico𝔷 abscōderat. Iā insidiis. M. Antonii cōsulis latus petierat. Iam fuerat collega pro
scriptoris:sed cū annū quadragesimū trāsisset:& in gallia moraret delatū est ad eū iudiciū:Cinnā solidi i/
genii ui𝔷 insidias ei instruere. Dictum est & ubi & quādo:& quēadmodū aggredi uellet. Vnus ē consciis
deferebat:cōstituit se ab eo uindicare. Cōsiliū amico𝔷 aduocari iussit. Nox illi iqeta erat cū cogitaret adole
scētē nobilē hoc detracto integ𝔷. C. Pōpei nepotē dānādū. Iam unū hoiem occidere non poterat. Cum. M.
Antonius proscriptionis ædictum iter cœnā dictaret genes:subinde uoces emittebat uarias:& iter se con/
trarias. Quid ergo ego percussorē meū secu𝔷 ambulare patiar:me solicito. Ergo nō dabit poenas:q tot ci/
uilibus bellis frustra petitū caput:tot naualibus:tot pedestris præliis icolumæ postq̄ terra:mariq pax par
ta est:non occidere cōstituat:sed immolare. Nā sacrificantē placuerat adoriri. Rursus silentio interposito:
maiore multo uoce sibi:q̄ Cinnæ irascebať. Quid uiuis si pire te tā multo𝔷 interest? Quis finis erit sup/
plicio𝔷? Quis sanguinis? Ego sum nobilibus adolescētulis expositū caput in quod mucrōes acuant. Nō
est tāti uita:si ut ego non pereā:tā multa pdēda sunt. Interpellauit tādē illū Iulia uxor. Et admittis inqt mu
liebre cōsiliū. Fac qđ medici solēt:qui ubi usitata remedia nō ꝓcedūt:tentāt cōtraria. Seueritate nihil ad/
huc ꝓfecisti:Siluii domū Lepidus secutus est. Lepidū Murena:Murenā Cœpio:Cœpionem. Ignatius : ut
alios taceā:quos tantū ausos pudet. nunc tenta quomō tibi cedat clementia. Ignosce. L. Cinnæ: depræhen/
sus est. Iam nocere tibi nō pōt:ꝓdesse famæ tuæ pōt. Gausus sibi q aduocatum sibi inuenerat:uxori qui/
dem gratias egit:renūciari aūt exēplo amicis quos in cōsiliū rogauerat imperauit. & Cinnā unū ad se ac/
cersit:dimissisq oibus egressus ē e cubiculo:cū alterā Cinæ poni cathedrā iussisset. Hoc inqt primum a te
peto. ne me loquētem iterpelles:meo sermone medio ꝓclames:dabiť tibi loquēdi libe𝔷 tempus : Ego te
Cinnā cū in hostiū castris inuenissem:nō factū tātū mihi inimicū:seruatū seruaui:patrimoniū tibi omne
cōcessi. Hodie tā foelix es:& tā diues:ut uicto uictores inuideāt. Sacerdotiū tibi petenti præteritis cōpluri/
bus:quo𝔷 parētes mecum militauerāt dedi. Cū sic de te meruerim:occidere me constituisti. Cū ad hanc
uocē exclamasset: ꝓcul hāc a se abesse clementiā:nō præstas inqt fidē. Cinna cōuenerat:ne interloqueris.
Occidere inq̄ me paras:adiecit locū:socios:diē:ordinē insidia𝔷:cui commissum esset fer𝔷. Et cum defixit
uideret:nec ex cōuētiōe iā:sed ex cōsciētia tacentem. Quo inquit hoc animo facis ut ipse sis princeps male
mehercule cū repu. agiť si tibi ad impandum nihil præter me obstat. Domum tueri tuā nō potes. Nuper
libertini hominis gratia:in priuato iudicio superatus es. Adeo nihil facilius potes:q̄ cōtra Cæsarē aduo/
care. Cedo si spes tuas solus impēdio. Paulus ne te:& Fabius maximus:& Cossi:& seruili ferent ; tantūq

agmẽ nobiliũ nõ inania nomina præferentiũ:sed eoꝝ qui imaginibus suis decori sint.Ne totã eius orõnẽ
repetendo:magnam partẽ uolum inis occupẽ:diutius enim q̃ duabus horis locutũ esse constat cõ hác pœ
nã qua sola erat cõtentus futurus ostenderet.Vitam tibi inquit Cinna iteꝝ do:prius hosti:nunc insidiato
ri ac paricidæ.Ex hodierno die iter nos amicitia incipiat.Cõtẽdamus utrum ego meliore fide uitam tibi
dederim:an tu debeas?Post hæc detulit ultro consulatum quæstus:q᷑ non auderet petere.Amicissimum
fidelissimumq̃ habuit:hæres solus.fuit illi.Nullis amplius insidiis ab ullo petitus est.

Gnouit abauus tuus uictis.Nã si nõ ignouisset:q̃bus ĩperasset?Salustiũ Coccios:& duellios:& to
i tã cohortẽ primã admissiõis ex aduersarioꝝ castris cõscripsit.Nam Domicios:Messallas:Asinios
Cicerones & q̃cq̃d foris in ciuitate erat clementiæ suæ debebat.Ipsum Lepidũ q̃diu mori passus
est per multos annos tulit ornamẽta principis retinẽtem eius põtificatũ maximum:non nisi mortuo illo
transferri in se passus est.Maluit enim illũ honorẽ uocari:q̃ spoliũ.Hæc eũ clemẽtia ad salutẽ securitatẽq̃
perduxit.Hæc gratũ ac fauorabilẽ reddidit q̃uis nõdum subactis reipu.ceruicibus manum imposuisset:
Hæc hodie præstat illi famã quæ uix uiuis principibus seruit.Deũ esse non tanq̃ iussi credimus bonũ pri
cipẽ Augustũ:& bene illi conuenisse parentis nomen fatemur.ob nullã aliã causam:q̃ q᷑ contũelias quoq̃
suas quæ acerbiores principibus solent esse q̃ iniuriæ nulla crudelitate exequæbatur:q᷑ probrosis in se dictis
arrisit.Quod dare illũ pœnas apparebat cũ exigeret.q᷑ quoscũq̃ ob adulterium familiæ suæ damnauerat:
adeo non odit:ut dimissis quo tutiores essent diplomata daret:hoc est ignosceret.Cum scias multos futu
ros qui pro te irascantur:& tibi alieno sanguine gratificatẽ nõ dare tãtũ salutẽ:sed præstare.

Aec Augustus senex:aut iam in senectutẽ annis uergẽtibus.In adolescẽtia caluit.Arsit ira multa fe
h cit:ad quæ inuitus oculos retorquæbat.Cõparare nemo mãsuetudini tuæ audebit:Diuum Au
gustũ ẽt si in certamẽ iuueniliũ armoꝝ deduxerit:& senectutẽ plusq̃ in naturã fuerit moderatus
& clemẽs.Nẽpe post mare acciacũ romano cruore infectũ.Nempe post fractas in Sicilia classes:& suas:&
alienas.Nempe post perusinas aras & proscriptiones.Ego uero clemẽtiã nõ uoco lassam crudelitatẽ.Hæc
est Cæsar clementia uera:q̃ tu præstas:quæ non sæuitiæ pœnitentiam cœpit.Nullã habere maculã.Nunq̃
ciuilẽ sanguinẽ fudisse:hæc est in maxima potestate:uerissima animi tẽperãtia:& humani generis cõpræ
hẽsibilis amor:non cupiditate aliqua:nõ temeritate incendii:nõ prioꝝ principũ exẽplis corruptis q̃tũ in
ciues suos liceat experiendo tentare:sed hebetare aciẽ imperii sui.Præstitisti Cæsar ciuitatẽ icruentam:&
hoc quod magno animo gloriatus es:nullã te toto orbe stillã cruoris humani misisse:quo maius ẽ mirabi
liusq̃:q᷑ nulli unq̃ citius gladius cõmissus est.Clementia ergo nõ tantũ honestiores:sed tutiores præstat.
Ornamẽtũq̃ ĩperioꝝ est simul:& certissima lux.Quid enim est cũ reges consenuerint.liberisq̃ ac nepoti
bus tradiderũt regna.Tyrãnoꝝ execrabilis:ac breuis p̃tãs est.Quid ĩterest inter tyrãnũ & regẽ Spẽs.n.ipsa
fortunæ ac licentia par est.nisi q᷑ tyranni in uoluptate seuiunt.Reges enim ex causa ac necessitate.

Vid ergo?nõ reges quoq̃ occidere solẽt:sed quotiẽs id fieri publica utilitas p̃suadet:tyrãnis sæui
q tia cordi est.Tyrannus ãt a rege distat factis non noie.Nã & Dionysius maior iure meritoq̃ p̃ferri
multis regibus potest.Et.L.Syllam appellari tyrãnũ quid p̃hibet?cui occidẽdi finem fecit inopia
hostium:descẽderit:licet e dictatura sua:& se togæ reddiderit.Quis tamen unq̃ tyrãnus tam auide huma
nũ sanguinem bibit:q̃ ille qui septem milia ciuiũ romãoꝝ contrucidari iussit:& cũ in uicino ad ædẽ Bel
lonæ sedens exaudisset exclamationem.tot miliũ sub gladio gementiũ:exterito senatu.Hoc agamus inq̃t
.P.C.Seditiosi pauculi meo iussu occiduntur.Hic non est mẽtitus.Pauci Syllæ uidebantur.Sed mox de Sylla
consequeremur quomodo hostibus irascẽdum sit.Vtiq̃ si in hostile nomẽ ciues:& ex eodẽ corpore abru
ti transierint.Interim hoc quod dicebam de clementia efficit:ut magnũ iter regem tyrãnũq̃ discrimẽ sit.
Vterq̃ licet nõ minus armis uallet:sed alter arma habet:quibus in munimẽtũ pacis utitur.Alter ut magno
timore:magna odio cõpescat.Nec illas ipsas manus quibus se cõmisit:securus aspicit:Cõtrariis in cõtraria
agitur.Nã ut inuisus sit quia timet.Timeri uult quia inuisus est.Et illo execrabili uersu q̃ multos dedit p̃
cipites utitur.Oderint dũ metuãt:Deinde ergo æquos q̃ta rabies oriatur ubi supra modũ odia creuerint.Tẽ
peratus enim timor cohibet animos:assiduus uero & acer & extrema admouẽs:ĩ audaciã iacẽtes excitat:
& oĩa experiri suadet:Sic feras lineas & pinna cõclusas contineas telis incessit tentabunt fugam:per ipsa q̃
fugerãt:p̃culcabuntq̃ formidinem.Acerrima uirtus est:quã ultima necessitas extundit relinquat opor
tet securi aliquid mœtus:multoq̃ plus spei q̃ periculoꝝ ostentet.Alioquin ubi quiescẽti paria metiuntur:in
currere pericula iuuat.& aliena anima abuti.Placido trãquilloq̃ regi fida sunt auxilia sua:quibus ad com
munẽ salutẽ utatur.Gloriosusq̃ miles publicæ enim securitati dare operã uidetur:omnẽ laborem libens pati
tur:ut parentis custos.At illo acerbo & sanguinario necesse est grauentur stipatores.

On potest habere quisq̃ fidæ ac bonæ uoluntatis ministros quibus in tormẽtis & eculeo & ferra
n mẽtis ad mortẽ paratis utitur:q̃bus nõ aliter q̃ bestiis hoĩes obiectat omnibus rebus noxior ac so
licitior:ut qui homines deosq̃ testes ac uindices facinoꝝ timeat:eo perductus ut nõ liceat illi mu
tare mores.Hoc.n.inter cætera pessimũ habet crudelitas.Perseuerãdũ est:nec ad meliora patet regressus.
Scelera.n.sceleribus tuẽda sunt.Quid autẽ in eo infœlicius:cui iam esse malũ necesse est?O miserabilẽ illũ
sibi certe:nã cæteris misereri eius nefas sit.Si q̃ cædibus ac rapinis potẽtiã exercuit:qui suspecta sibi cuncta
reddidit:tã externa q̃ domestica:Cũ arma metuet:ad arma cõfugiẽs:nõ amicoꝝ fidei credens:nõ liberoꝝ
pietati.Quibus ubi circũspexit quæq̃ fecit:quæq̃ facturus est.& conscientiã suam plenã sceleribus ac tor
mentis adaperuit:sæpe mortẽ timet:sæpius optat:inuisior sibi q̃ seruiẽtibus.Ecõtrario is cui curæ sunt im
mensa:q̃ alia magis:alia minus tuetur:nullam non reipublicæ partem tanq̃ sui nutrit.inclinatos ad mi

tiora etiam si ex usu est animaduertere:ostédens q̄ inuitus aspero remedio manus admoueat:in cuius ani
mo nihil ostile:nihil efferum est.Qui potentiam suá placide ac salubriter exercet : approbare imperia sua
ciuibus cupiens.Fœlix abunde sibi uisus si fortuná suá publicauerit:sermone affabilis accessuq́ facilis: uul
tu qui maxime populos demeret amabilis æquis desideriis propésus:& iniquis acerbus.Quia tota ciuita
te amatur:defendit:colitur.Tandé de illo homines secreto loquuntur:quæ palam colere filios cupiút. Et
publicis malis sterilitas indicta recludit:Bene se meritu℞ de liberis suis non dubitat : quibus tale sæculú
ostenderit.Hinc princeps suo beneficio tutus:nihil præsidiis eget:arma ornamenti causa habet.

Vod ergo officiú eius é?quo bono℞ parentú:qui obiurgare liberos nónunq̄ bláde:nónunq̄ mina/
q citer solent? Aliquando admonere etiam uerberibus.Nunqd aliquis sanus filiú pro prima offensa
exhæredat nisi magnæ & multæ iniuriæ patientiam euicerint:nisi plus est quod timet:q̄ quod dá
nat.Non accedat ad decretorium stilú.Multa ante tentat:quibus dubiá indolem & peiore loco positá re/
uocet.postq̄ omnia simul deplorata sunt:ultima experitur.Nemo etiam ad supplicia exigenda peruenit ni
si qui remedia consumpsit.Hoc quidem paréti etiá principi faciédú est:qué appellauimus patrem patriæ
non adulatióe uana adducti.Cætera enim cognomina honori data sunt.Magnos & fœlices Augustos di
ximus:& ambitiosæ maiestati quicquid potuimus titulorum congessimus:illis hoc tribuentes.Patrem
quidem patriæ appellamus:ut sciret datá sibi potestatem patriæ quæ est temperatissima: liberis cósulens
suaq́ post illos reponens tradit sibi.Pater membra sua abscindat:& iá cú absciderit reponere cupiat : & in
abscindédo gemat:cunctatus multú diuq́.Prope enim est ut libenter dánet:q cito:Prope est ut inique pu
niat:qui nimis:Erixoné equité romanú memoria nostra:quia filiú suum flagellis ceciderat:populus in fo
ro graphiis confodit.Vix illú Augusti Cæsaris auctoritas infestis tá patrú q̄ filio℞ manibus eripuit.

Arium q filiú depræhésum in paricidio exilio dánauit:causa cognita:Nemo non suspexit q cóté/
m tus exilio & exilio delegato Massiliæ paricidá cótinuit:& annua illi p̄stitit : quanta præstare inte/
gro solebat:Hæc liberalitas efficit:ut in qua ciuitate nunq̄ déest patronus peioribus nemo dubita
ret quin reus merito damnatus esset:qué ipse ter dánare potuisset:qui odisse non poterat.Hoc ipso exem/
plo dabo qué cópares bono patri bonú principé.Cogniturus de filio Darius aduocauit in consilium Cæ/
sarem Augustú.Venit in priuatos penates:assedit:pars alieni consilii fuit.Nó dixit imo in meá domú ue/
niat.Quod si factú eét.Cæsaris fortuna erat cognitio:non patris.audita causa excussisq́ oíbus: & his quæ
adolescés pro se dixerat:& his qbus arguebat petit ut sniam suam qsq́ scriberet:ne ea omniú fieret : quæ
Cæsaris fuisset.Deinde priusq̄ aperirent codicilli:iurauit se dare hominis locupletis hæreditaté non adi/
tu℞.Dicet aliquis pusillo animo timuit ne uideret locú spei suæ aperire uelle in filii dánationé. Ego con
tra sentio.Quilibet uestrum debuisset aduersus opiniones malignas satis fiduciæ habere in bona conscié/
tia.Principes multa debét etiá famæ.Dare iurauit se.non aditu℞ hæreditaté.Darius qdé eodé die & alte℞
hæredem perdidit.Sed Cæsar libertaté sententiæ suæ redemit:& postq̄ approbauit gratuitá esse seuerita/
tem suam:quod principi semp curandum est:dixit relegandú quo patri uideret.Non culeú:non serpétes
non carceré decreuit:memor non de quo censeret:sed cui consilio esset.Mollissimo genere pœnæ conten
tum esse debere patrem dixit in filio adolescentulo impulso in id scelus:in quo se quod proximú erat ab i/
nocentia timide gessisset:debere illum ab urbe & parentis oculis submoueri.

Dignú qué in cósiliú patres aduocarét.O dignú qué cohæredé inocétibus liberis scriberent . Hæc
o clemétia principé decet:ut quocúq́ uenerit mansuetiora omnia faciat.Nemo Regi tá uilis sit : ut
illum perire non sentiat:qualiscunq́ pars imperii est.In magna imperia ex minoribus petamus ex
emplú.Non est unum imperandi genus.Imperat princeps ciuibus suis.Pater liberis.Præceptor discétibus
Tribunus uel centurio militibus.Nonne pessimus pater uidebit:qui assiduis plagis liberos etiá ex leuissi
mis causis cópesceret?Vtru℞ autem præceptor liberalibus studiis dignior qui excarnificat discipulos: si me
moria illis non cóstiterit:aut si pa℞ agilis in legendo oculus hæserit? An qui monitionibus & uerecundia
emédare ac docere malit?Tribunú cęturionéq́ ad sæuú:desertores facit qbus tantú ignoscit . Nunqd ná
æquú est:grauius homini & durius imperari:q̄ imperat animalibus brutis & mutis? At qui æquú nó cre
bris uerberibus exterret:domandi peritus magister.Fiet enim formidolosus & cótumax.nisi eú tactu blá
diente permulseris.Idem facit uenator qui instituit catulos uestigia sequi:quiq́ iam exercitatis utit ad ex
citandas uel persequédas feras:nec crebro illis minatur:Cótúdet enim animos:& quicquid est indolis có/
minet trepidatione degeneri.Nec licentiam uagandi errandiq́ passim concedit.Adiicias his licet tardiora
agentes iumenta quæ cú ad cótumelias:& miserias nata sint:nimia sæuitia cogantur iugum detractare.

Vllum animal morsus est:nullum maiore arte tractátú q̄ homo.Nulli magis parcendum . Quid
n enim stultius q̄ iumentis quidem & canibus erubescere:iram exercere? pessimam autem condi/
tionem sub homine esse.Morbis medemur nec irascimur:Atqui & hic morbus é animi: mollem
medicinam desiderat ipsumq́ medentem minime infestum ægro.Mali medici é desperare nec curet . Idé
in his quorum animus affectus est facere debebit:cui tradita salus omnium est.Non cito spem proiicere:
nec mortifera signa pronunciare.Luctetur cum uitiis resistat.Aliis morbum suum exprobret.Quosdam
morbi curatio decipiat.citius meliusq́ sanatur remediis fallentibus.Agat princeps curam non tantum
salutis sed etiam honestæ cicatricis.Nulli regi gloria est ex sæua animaduersione.Quis enim dubitat pos/
se?At cótra maxia:si uim suam cótinet:si multos iræ alienæ eripuit:neminem suæ ipendit.
s Etuis iperare moderate laus est:& in mancipio cogitádú est:nó quátum illud impune pati possit:
sed q̄tú tibi pmittat æqui boniq́ natura.quæ parcere etiá captiuis:& p̄cio paratis iubet . Quanto

iustius his iubet:tãto iustius hominibus liberis:ingenuis honestis:non ut mãcipiis abuti:sed his quos gra
du antecedas:quorũq; tibi non tardita seruitus:sed tutela seruis ad statuam liceat confugere:cum in seru
omnia liceant. Est aliqd quod in homine licere cõe ius animantiũ uetet. Quis nõ uedliuũ pollionem pe
ius oderat:q̃ serui sui:qd murenas sanguine humano saginabat:& eos qui se aliquid offenderãt iniuriasq;
quid aliud q̃ serpentibus obiici iubeat. O hominẽ mille mortibus dignũ:siue deuorandos seruos obicie
bat murenis:quas esurus erat:siue in hoc tantũ illas alebat:ut sic aleret. Queadmodũ domini crudeles to
ta ciuitate cõmonstrant:inuisiq; & detestabiles sunt. Ita Regum & iniuria latius patet & infamia:atq; odi
um sæculis tradit. Quãto autem nõ nasci melius fuit:q̃ numerare inter publica mala natos.

Xcogitare nemo quicq̃ poterit:quod magis decorũ regẽti sit:q̃ clemẽtia quocũq; modo is & quo
e eunq; iure præpositus cæteris erit. Eo.s.formosius id esse:magnificẽtiusq; fatebimur quo in ma
iori præstabit potestate:quã nõ oportet noxiã si eẽ ad naturæ legẽ cõponit. Natura enim commẽ
ta est Regẽ:quod ab aliis animalibus licet cognoscere:& ex apibus:quarũ Regi amplissimũ cubile est me
dioq; ac tutissimo loco. Præterea onere uacat exactor alienorum operum:& amisso Rege totum dilabi
examen:Nec unq̃ plus unum patiuntur:melioreq; pugna quærunt. Præterea insignis Regi forma est dis
similisq; cæteris:tum magnitudine:tum nitore. Hoc tamen maxime distinguit iracũdissimæ ac pro cor
poris captu pugnatissimæ sunt apes:& aculeos in uulnere relinquunt. Rex ipse sine aculeo est. Noluit illũ
natura:nec sæuum esse.nec ultionem magno constaturam petere:telũq; detraxit:& irã eius inermem reli
quit. Exẽplar hoc magis Regibus ingẽs est. Est enim illi mos exercere se in paruis & ingẽtiũ rerũ documẽ
ta minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores. cum tãto hominum moderatior esse
animus debeat quanto uehementius nocet. Vtinam quidem eadẽ homini lex eẽt:& ira cũ telo suo frãge
ret:nec sæpius liceret nocere q̃ semel:nec alienis uiribus exerceret odia. Facile.n.laxaret furor si per se sibi
satisfaceret:& si mortis periculo uim suam effunderet. Sed ne nunc quidem illi cursus tutus est. Tantum
enim necesse est timeat quantum timeri uoluit:& manus omnium obseruet:& eo quoq; tẽpore quo nõ
captat:peti se iudicet. Nullũq; momẽtũ imune amet. Habeat hãc aliqs ægrã uitã sustinet cũ liceat inoxiũ
Aliis ob hoc securũ salutare potẽtiã eius lætis omnibus tractare. Errat enim siquis æstimat tutũ esse ibi re
gẽ:ubi nihil a Rege tutũ est. Sed securitas securitate mutua paciscẽda est:Nõ opus est instruere in altũ ædi
tas arces:nec in accensum arduos colles emunire:nec latera mõtiũ abscindere:multiplicibus se muris tur
ribusq; sepire. Saluũ regẽ in aperto clementia præstabit. Vnum est inexpugnabile munimentum. amor ci
uium. Quid pulchrius est:q̃ uiuere optantibus cunctis:& uota non sub custode nuncupantibus:si paulũ
ualitudo titubauit? Non spem hominũ excitari.sed mœtum. Nihil esse cuiq̃ tã præciosum:qd non pro sa
lute præsidis sui cõmutatum uelit. Omne illo cui contingit:sibi quoq; uiuere debeat:In hoc assiduis boni
tatis argumentis probauit:non rempu.suã esse:sed se reipublicæ. Quis huic Regi augeat struere aliquod
periculum? Quis ob hoc nõ si possit fortunamq; auertere uelit? sub quo iustitia:pax:pudicitia:securitas:
dignitas florent:sub quo opulenta ciuitas:copia bonorum omnium abundat. Nec alio animo rectorem
suum intuentur:q̃ si dii immortales potestatem uisendi sui faciant. Intueamur uenerãtes colẽtesq;. Quid
autem non pessimum illis locum tenet:is qui se ex deorũ natura gerit beneficus:ac largus in melius potẽs
Hoc affectare:hoc imitari decet. Maximum ita haberi:ut optimus simul habeatur.

Vabus causis punire princeps solet:si aut se uindicat:aut aliũ. Prius de ipsa parte dixeram quæ ip
d sum contingit. Difficilius est enim moderari ubi dolori debetur ultio.q̃ ubi exemplo. Superuacu
um est hoc loco admonere:ne facile eredat:ut uerum excutiat:ut inocẽtiæ faueat: ut appareat:ut
non minorem magis rem periclitantis:q̃ iudicis sciat. Hoc autem ad iustitiam:non ad clementiam perti
net. Nunc illum hortamur:ut manifeste læsus:animum in potestate habeat:& pœnam si tuto poterit do
nec sui minus temperet. Longeq; sit in suis:q̃ in alienis exorabilior iniuriis. Nam quemadmodum non ẽ
magni animi qui de alieno liberalis est:sed ille qui quod alteri donat:sibi detrahit. Ita clemẽtem uocabo
non in alieno dolore facilem.sed eum qui cum suis stimulis exagitetur:non prosilit. Qui intelligit magni
animi esse iniurias in summa potentia pati:nec quicquid esse gloriosius principe impune læso.

Ltio duas res præstare solet:aut solatium afferet ei qui accipit iniuriam:aut in reliquum securita
u tem. Principis maior est fortuna:q̃ ut tali solatio egeat:manifestiorq; uis:q̃ ut alieno malo opinio
nem sibi uirium quærat. Hoc dico cum ab inferioribus petitus uiolatusq; est. Nam si quos pares
aliq̃do habuit:infra se uidet:satis iudicatus est. Regem & seruus occidit:& serpens & sagitta. Seruauit qui
dem nemo nisi maior eo quem seruauit. Vti itaq; animose debet tanto munere deorũ dandi auferendiq;
uitam potens in his præsertim quas sit aliquando sibi fastidio obtinuisse. Hoc arbitrium adeptus ultionẽ
impleuit:profecitq; quantum ueræ pœnæ satis erat. Perdidit enim uitam qui debet. Et quisqs ex alto ad
inimici pedes adiectus:alienam de capite suo regiamq; sententiam expectauit:in seruatoris sui gloriã ui
uet plusq̃ nomini eius cõferet incolumis:q̃ si ex oculis ablatus eẽt. Assiduum enim spectaculũ alienæ uir
tutis est:in triumphum cito transisse. Si uero regnum quoq; suum.tuto relinqui apud eum potuit:repo
niq; eo unde reciderat:ingenti incremento surgit laus eius:qui contentus fuit:ex rege uicto nihil præter
gloriam sumere. Hoc est etiam ex uictoria sua triumphare:testariq; nihil se quod dignum esset uictoriæ
apud uictos inuenisse. Cum ciuibus & ignotis atq; humilibus eo moderatius agendum est:quo minoris
est afflixisse eos quibusdam libenter parcas:quibusdam te uindicare fastidias. Et non aliter q̃ animalibus
paruis & obterentes inquinantibus:reducende manus est. At i his qui more ciuitatis seruati punitiq; erũt
occasione notæ clementiæ utendum est.

Rāſeamus ad alienas iniurias:in qbus uindicādis hæc tria lex ſecuta eſt:q̄ priceps quoq; ſeq debet.
r Aut ut eũ qué punit emédet:aut ut pœna eius cæteros meliores reddat:aut ſublatis malis:ſecurio
res cæteri uiuát ipſos facilius emédabis miore pœna.Diligétius.n.uiuit:cui aliqd itegri ſupereſt.
Nemo dignitati perditæ parcit.Impunitatis genus eſt:iam nõ habere pœnæ locum.Ciuitatis autem mo/
res:magis corripit parcitas aiaduerſionũ.Facit.n.conſuetudinem peccandi multitudo peccátium.Et mi/
nus grauis nota é:quá cũ turba damnationũ leuat.& ſeueritas quod maximum remedium habet aſſidui
tate amittit auctoritaté.Conſtituit bonos mores ciuitati princeps:& uitia eius compeſcit : ſi patiens eo;
eſt.Non tanq̄ probet:ſed tanq̄ inuitus cũ magno tormento ad caſtigandũ ueniat.Verecundiá peccandi fa/
cit ipſa clementia regentis.Grauior multo pœna uideẽ:quæ a miti uiro conſtituitur:& præterea uidebis
ea ſæpe committi:quæ ſæpe uindicantur.
p Ater tuus plures intra quinquéniũ culeo inſuit:q̄ oĩbus ſæculis inſutos accepimus.Multo minus
audebát liberi nefas in ultimũ admittere:q̄diu ſine lege crimé fuit.Sũma enim prudétia altiſſimi
uiri:& re; naturæ pitiſſimi maluerũt:uelut icredibile ſcelus:& ultra audaciá poſitum præterire quá dũ
uindicádo oſtédere poſſe fieri.Itaq; paricidæ cũ lege cœperũt:& illis facinus pœna mõſtrauit.Peſſimo ue/
ro loco pietas fuit.Poſtq̄ ſæpius culeos uidimus:q̄ cruces in qua ciuitate raro hoíes puniunẽ:in ea conſen/
ſus ſit inocétiæ:& idulgeẽ uelut publico bono:putet ſe inocété eẽ:ciuitas erit.Magis iraſceẽ a cõi fragilita
te deſciſcétibus:ſi paucos eos eẽ uiderit.Periculoſum é mihi crede:oſtédere ciuitati:q̄to plures mali ſint.
Ndicta eſt aliq̄do a ſenatu ſententia:ut ſeruos a liberis cultus diſtingueret.Deinde apparuit q̄ntũ
i periculum immineret:ſi ſerui noſtri nũerare nos cœpiſſet.Idé ſcito metuédũ eẽ : ſi nulli ignoſciẽ
Cito apparebit pars ciuitatis deterior:quanto p̄grauet.Non minus principi turpia ſunt multa ſup
plicia:q̄ medico multa funera.Remiſſius imperanti:melius paretur.Natura contumax eſt humanus ani/
mus:& incontrarium atq; arduũ nitẽs:ſequiturq; facilius q̄ ducatur.Et ut generoſi atq; nobiles equi: me
lius facili freno reguntur:ita clementiá uoluntaria inocétia ipetu ſuo ſeqẽ : & digná putat ciuitas quá ſer/
uet ſibi.Plus itaq; hac uia p̄ficiſciẽ.Crudelitas minime humanũ malũ eſt:indignũq; tá miti aío.Feria iſta
rabies eſt:ſanguine gaudere ac uulneribus:& abiecto homine in ſilueſtre animal tranſire.
Vid enim intereſt oro te Alexáder:Leonis Lyſimachũ obiicias:an ipſe laceres détibus tuis? tuũ os
q eſt.tua illa feritas.O q̄ cuperes tibi potius ungues eſſe:tibi rictũ illũ edendo; hominum capacem.
Nõ exigimus a te ut manus iſta:exitũ familiariũ:certiſſima ulli ſalutaris ſit.Vt iſte animus ferox
inſatiabile gentiũ malũ citra ſanguiné cædéq; ſatietur.Clemétia iuocatus ad occidédum amicũ : carnifex
inter homine eligiẽ.Hoc eſt quare uel maxima abominàda ſit ſæuitia:q; excedit fines.primum ſolitos de
inde hũanos.Noua ſupplicia conquirit:ingeniũ aduocat:inſtrumẽta excogitat:per quæ uarieẽ atq; exten/
datur dolor:& delecteẽ malis hominũ.Tunc ille diri animi morbus ad inſaniá peruenit:ultimá cum cru/
delitas uerſa eſt i uoluptaté.& iam occidere hominé iuuat.Nam talé ui; a tergo ſequiẽ euerſio . Odioſus
ueneno:gladiis:tam multis periculis petiẽ:q̄ multo; periculum é:priuatiſq; nõnunq̄ conſiliis.Alias uero
cõſternatione publica circũueniẽ.Leuis enim & priuata pnites non totas urbes mouet . Quod late furere
cœpit & oẽs appetit:undiq; cõfugitur.Serpentes paruulæ fallũt:nec publicæ cõſequuntur.ubi aliquá ſoli/
tá méſurá tráſit:& in mõſtrũ excreuit.Vbi fontes potu infecit:& ſi afflauit deurit:obteritq; quacũq; inceſ/
ſit baliſtis petiẽ.Poſſunt uerba dare:& euadere puſilla mala.Ingentibus obuiá itur.Sic unus æger: nec do/
mũ qdé pturbat.At ubi crebris mortibus peſtilétiá eſſe appellauerit:& apparuit cõclamatio ciuitatis ac fu
ga eſt:& diis ipſis manus intenduẽ.Sub uno aliquo tecto flámma apparuit:familia uiciniq; aquá ingerunt.
At incendium uaſtum:& multas iam domos depaſtum parte urbis obruitur.
Rudelitaté priuato; quoq; ſeruiles manus ſub certo crucis piculo uitæ ſunt.Tyráno; gẽtes po/
c puli & quo; erat malũ.& hi quibus imminebat excidere aggreſſi ſunt . Aliquando ſua præſidia
in ipſos cõſurrexerũt.Perfidiáq; & impietaté:& feritaté:& quicqd ab illis didicerant in ipſos exer
cuerunt.Quid enim poteſt ab eo q̄ſq̄ ſperare:qué malũ eſſe docuit? Non diu apparet nequitia:nec q̄tũ ui/
deẽ:peccat:ſed puta tantam eſſe crudelitatem.Quare eius regnũ eſt:nõ aliud q̄ capta; urbiũ forma: & ter
ribiles facies publici mœtus:omnia mœſta:trepida & confuſa.Voluptates ipſe timenẽ. Nõ conuiuia ſecu
ra ineũt:in quibus lingua ſolicite etiá ebriis cuſtodiéda eſt.Non ſpectacula ex quibus materia criminis ac
periculi quæritur apparéter.Licet inquit magna impenſa:& regiis opibus:& artificũ exquiſitis nomini/
bus:qué tamen ludere in carceré iubet.Quod iſtud dii boni malũ é occidere:ſæuire delectari ſono cathe/
narum:& ciuium capita decidere:quocunq; uentum eſt:multum ſanguinem fundere.aſpectu ſuo terrere
ac fugare:Quæ alia uita eſſet:ſi leones urſiq; regnarent? Si ſerpentibus in nos:ac noxioſiſſimo cuiq; aíali
daretur poteſtas? Illa rationis inexperta:& a nobis immanitatis crimen:damnata abſtinent ſuis:& tuta eſt
inter feras ſimilitudo morum:Apud homines tamen nec a neceſſariis quidem rabies temperat ſibi:ſed ex
terna ſuaq; in æquo habet:quo poſſunt exercitatoria ſingulorum:deinde cædibus in extia gentium ſer/
pere & iniicere tectis ignem:a patrum uetuſtis urbibus inducere.Potentiam putat & unum occidit iubet
aut alterum pa; imperatorem credit niſi eodem tempore grex miſerorum ſubiectus ſtetit:crudelitatem
ſuam in ordine coactam putet.Fœlicitas illa multis ſalutem dare & ad uitá ab ipſa morte reuocare & me/
reri clementiam ciuicam non poteſt.Nullum ornamentum principis faſtigio dignus pulchriuſq; eſt:q̄ il/
la corona ciues ſeruatos.Non hoſtilia arma detracta uictis:non currere barbarorum ſanguine cruenti. nõ
parta bello ſpolia.Hæc diuina potentia eſt gregatim ac publicæ ſeruare:multos autem occidere & idiſcre
tos:incendii ac ruinæ potentia eſt.

L. Annei Senecæ de Clementia ad Neronē. Liber Secundus.

T quia clemētia scriberē Nero Cæsar, una me uox tua maxime cōpulit: q̄ ego nō sine admiratione: & cū diceref audisse memini & deinde aliis narrasse. Vocē generosam magni animi: magnæ lenitatis q̄ non cōposita nec alienis auribus subito data crepuit: & bonitatē tuā cū fortuna tua litigantē: in mediū adduxit animaduersurus in latrones tuos. Burus præfectus tuus uir egregius. & tibi principi notus exigebat a te scriberes in quos: & ex qua causa animaduerti uelles. Hoc sæpe dilatum: ut aliquando fieret: instabat. Inuitus inuito cū chartam protulisset: traderetq;: exclamasti: uellē nescirē litteras. O dignā uocem quā audirent oēs gentes: quæ romanū imperiū colūt: quæq; iuxta iacēt dubiæ libertatis: quæq; contra uiribus aut animis attollūt. O uocē in concionē oium mortaliū mittēdā in cuius uerba principes regesq; iuramētū faciāt. O uocē publicam generis hūani innocētia dignā: cui redderef antiquū illud sæculū. Nūc pfecto cōsentire decebat: ad æquū bonūq; expulsa alieni cupiditate: ex qua omne animi malū orif: pietatē: itegritatē cū fide ac modestia surgere: & uitia diurna abusa regno: tandē fœlici ac puro sæculo dare locū futuꝝ. Hoc Cæsar ex magna parte sperare & confiteri libet. Tradef ista animi tui mansuetudo: diffundeturq; paulatim per omne iperii corpus & cuncta in similitndinem sui formabuntur. A capite bona ualitudo ea transibi in oēs. Vegetata sunt atq; erecta: aut languore demissa put animus eoꝝ iuuit: aut marcescit. Et erūt ciues: erunt socii digni hac bonitate: & in totū orbē recti mores recitētur. Parcef ubiq; manibus tuis. Diutius me morari hic patere: nō ut blandū auribus tuis, nec enim mihi hic mos est. Maluerim hic ueris offendere: q̄ placare adulando. Quid ergo est præter id quod beneficiis dictisq; tuis: q̄ familiarissimū esse te cupio: ut quod nunc natura & impetus est: fiat iudiciū. Illud mecū considero multas uoces magnas: sed detestabiles in uitā humanā puenisse celebresq; uulgo fieri: ut illā oderint: dum metuant. Cui græcus uersus similis ē, qui se mortuo terrā misceri ignibus iubet. Et alia huius notæ: At nescio quomodo ingenia & iuisa materia secūdiori expsserūt sensus uehementes & concitatos. Nullam adhuc uocem audiui ex bono lenīq; animosam. Quid ergo est ut raro inuitus: & cū magna cūctatione: cū multis dilationibus ne forte decipiat nos speciosum clementiæ nomē aliq̄do: & in cōtrariū aliquādo adducat. Videamus quid sit Clementia: qualisq; sit: & quos fines habeat. Clementia est tēperantia aī in ptāte ulciscēdi: uel lenitas superioris aduersus inferiorem in cōstituendis pœnis. Plura ponere est tutius: ne una diffinitio parem rem cōprehendat: & ut ita dicā: formula excedat. Itaq; dici potest & inclinatio animi ad lenitatem in pœna exigēda: illa finitio contradictiōis inuenietur: q̄uis ad ueꝝ ducat. Si dixerimus clemētiā esse moderationem aliquid ex materia ac debita pœna remittētem reclamabitur: nullā uirtutē cuiq̄ minus debito facere. At qui hoc oēs intelligunt clementiam eē quæ se flectit citra id qd̄ merito cōstitui pōt. Huic cōtrariā ipiti putāt seueritatē. Sed nulla uirtus uirtuti cōtraria est. Quid ergo opponif clementiæ? crudelitas: quæ nihil aliud est: q̄ atrocitas animi in exigendis pœnis. Sed quidā nō exigūt pœnas: crudeles tamen sunt: tanq̄ qui ignotos hoies & obuios nō in cōpēdiū: sed occidēdi causa occidūt. Nec interficere cōtenti sæuiūt: ut Busiris ille & Proclus & piratæ: qui captos uerberāt: & in ignē uiuos imponunt. Hæc crudelitas quidem: sed quia nec ultionē sequitur, non enim læsa est: Nec peccatori alicui irascitur. Nullū quidē antecessit crimē: extra diffinitionē nostrā cadit: quæ finitione cōtinebat in exigēdis pœnis. Imtēperantiam aūt possumus dicere: nō esse hanc crudelitatē: sed feritatē cui uolupti sæuitia est. possumus insaniā uocare. Nā uaria sunt genera eius: & nullū certius q̄ q̄ ī cædes hoīum & laniationes peruenit. Illos ergo crudeles uocabo: qui puniendi causam habēt modū non habent. Sicut in phalari: quē aiūt nō qdē in hoies innocētes: sed super humanū ac pbabilē modum sæuisse. Possumus effugere cauillationē: & ita finire: ut sit crudelitas inclinatio animi ad asperiora. Hanc clementiā repellit longius stare a se. Nam sæueritatē illi conuenire ad esse certū ē. Pertinet quærere hoc loco quid sit misericordia. Plæriq; enim ut uirtutē eam laudāt & bonū hoiem uocāt misericordē. Hæc autē uitium animi est. Vtraq; circa seueritatē circaq; clemētiā posita sunt: quæ uitare debemus: ne per speciem clementiæ in misericordiā incidamus. In hoc leuiore periculo erraf: sed par error est a uero recedētiū. Ergo quēadmodū religio deos colit: superstitio uiolat. Ita clementiā mansuetudinēq; omnes boni præstabunt: misericordiā aūt uitabūt: Est enim uitiū pusilli animi ad speciem alienoꝝ succedētis. Itaq; pessimo cuiq; familiarissima ē anus. Et sunt mulierculæ quæ lachrymis nocētissimoꝝ mouētur, quæ si liceret carcerem effringerent. Misericordia non causam: sed fortunā spectat, clemētia rationi accedit. Scio malæ audiri apud imperitos sectā stoicoꝝ tanq̄ nimis durā: & minime pricipibus regibusq; bonū daturā cōsiliū. Obiicif.n. illi q; sapientē negat misereri: negat ignoscere. Hæc si p se ponāf iuisa sunt. Videf.n. nullā spem relinquere humanis erroribus: sed oia delicta ad mortē deducere uel ad pœnā. Quod si est: quid in hoc scientia quæ discere humanitatem iubet: portūq; aduersus fortunam certissimum mutuo auxilio cludit. Sed nulla secta bennior leuiorq; est: nulla amantior hominū: & cōmunibus bonis acceptior. Vt propositum sit usui esse: aut auxilio: nec sibi tantū: sed uniuersis singulisq; consulere. Misericordia est ægritudo animi ob alienoꝝ malorum speciē aut tristitia ex alienis malis: contra quæq; accidere immerentibus credet. Aegritudo autē hic in sapientem uiꝝ nō cadet. Serena enim eius mēs est: nec qcq̄ icidere potest quod illam obducat. Nihil æque hominem: q̄ magnus animus decet. Non pōt aūt magnus esse idem. si mœtus & mœror contundit: si mentē obducit: & cōtrahit. Hoc sapienti ne in suis qdē accidet calamitatibus sed oēm fortūæ irā reuerberabit: & ante se franget. Eandē semp faciē seruabit placidā: & incōcussam: qd̄ facere non posset: si tristitiam reciperet. Adiice qd̄ sapiēs puidus est: & in expedito cōsiliū habet. Nunq̄ aūt liquidū syncerūq; ex turbido uenit. Tristitia.n. inhabilis est ad despiciendas res utilia excogitāda piculosa uitanda æquæ æsti

manda. Ergo non miseretur: quia & sine miseria animi non fiet: Cætera omnia quæq; miserentur uolo fa
cere libens: & alius animo faciet. Succurret alienis lachrymis: nõ accedet. dabit manum naufrago exuli ho
spitiũ egenti stipẽ. Nõ hãc cõtumeliosam: q̃ pars maior hoꝝ: qui se misericordes uideri uolũt: abiicit & fa/
stidit: quos adiuuat. Contigitq; ut ab his timet: si ut hõ hoi ex cõmuni dabit: dabit & donabit lachrymis
maternis filium: & cathenas solui iubebit: & ludo eximet: & cadauer etiam noxium sepeliet. Et faciet ista
tranquilla mente: uultu suo. Ergo non miserebitur sapiens: sed succurret: sed proderit. in commune au/
xilium natus: ac publicum bonum. Ex quo dabit cuiq; partẽ: etiam ad calamitosos pro portione ĩproban
dos & emendandos: bonitatem suam permitte. Afflictis uero & fortius laborantibus multo libẽtius sub/
ueniet. Quotiens poterit fortunæ intercidet. Vbi enim potius utetur: an uiribus: qui ad restituenda quæ
casus impulit uultum qdem non deiicit: nec animum. Cæterum omnibus dignis proderit: & deorũ mo/
re calamitosos propitius respiciet. Misericordia uicina est miseriæ: habet enim aliquid: trahitq; ex ea. Im/
becilles oculos esse scias: qui ad alienã lippitudinẽ & ipsi suffunduntur. Tam mehercule morbũ esse: nõ hi
laritatem semper arridere ridentibus & ad omnium æstimationem ipsum quoq; os deducere. Ita ira uiti/
um est animoꝝ: uirtus miseria parentum: quã siquis a sapiente exigit: prope est: ut lamentationẽ exigat: &
alienis funeribus gemitus. At quare non ignoscet uacuam. Constituamus nunc quoq; qd sit uenia: ut scia
mus dari illam a sapiente non debere. Venia est pœnæ meritæ remissio. Hanc sapiens quare non debeat da
re reddat rationem: cui hoc diutius dare propositum est. Ego ut breuiter tanq̃ in alieno iudicio dicam: &
ignoscitur qui puniri debuit. Sapiens autem nihil facit quod non debet: nihil prætermittit quod debet.
Itaq; pœnam quam exigire debet non donat: sed illud quod ex uenia consequi iustum est: & tibi uitam tri
buit. Parcit eni sapiens. Consulit & corrigit. Item facit. Quid si ignosceret? nec ignoscet quoniam q igno/
scit: fatetur aliqd se quod fieri debuit obmisisse. Aliquem uerbis tantum admouebit pœna: nõ afficiet æta/
tem eius emendabilem ituens. Aliquem iuidiæ crimine laborantem: iubebit: incolumẽ esse: qa deceptus
est: quia per uinum lapsus. hostes dimitet saluos aliquando: etiam laudatos si honestis causis: pro fide: pro
fœdere: pro libertate in bellum accincti sumus. Hæc omnia non ueniæ: sed clementiæ opera sunt. Clemẽ/
tia liberum arbitrium habet: non sub formula: sed sub æquo & bono iudicat. Et absoluere illi licet. Et q̃n/
ti uult æstimare litem. Nihil ex his facit tanq̃ iusto minus fecerit: sed tanq̃ id quod constituit iustissimum
sit. Ignoscere autem est quæ uides punienda non punire. Venia debitæ pœnæ remissio est. Clementia hoc
primum præstat: ut quos dimittit nihil aliud illos pati debuisse pronũciat. Plenior est ergo q̃ uenia & ho/
nestior. de uerbo: ut mea fert opinio: controuersia est: de re quidem conuenit. Sapiẽs multa remittet. Mul/
tos parum sani sed sanabilis ingenii seruabit. Agricolas bonos imitabitur: q non tantum rectas procerasq;
arbores colunt: sed illis quoq; quos aliqua deprauabit causa: adminicula quibus regantur applicant. Alias
circuncidũt ne proceritatẽ rami ꝑmãt. Quibusdã ĩfirmas uitio loci nutriũt. Quibusdã aliena umbra labo
rantibus: cælũ aperiũt. Secũdũ hæc uidebit perfectus sapiens: q; ĩgenium: qua ratione tractandũ sit: donec
in rectũ praua flectantur. Finis.

LVCII ANNEI SENECAE AD EBRVTIVM LIBERA/ LEM DE BENEFICIIS LIBER PRIMVS.

INter multos ac uarios errores temere uiuentium: ĩconsulteq; nihil propemodum uir opti
me liberalis dixerĩ: q; beneficia nec dare scimus: nec accipere. Seqẽ eni ut male collocata ma
le debeantur: de qbus non redditis: sero quærimur. Ista enim perierunt cum darentur. Nec
mirum est iter plurima maximaq; uitia: nullum esse frequentius q̃ ĩgrati animi. Id euenire
ex pluribus causis uideo. Prima illa est: q; non eligimus dignos qbus tribuamus: sed nomia
facturi: diligẽter patrimoniũ & uasa debitoris regrimus. Semina in solũ affectũ & sterile nõ
spargamus. Beneficia sine ullo delectu magis proiicimus q̃ damus. Nec facile dixerim utrum turpius sit
in ficiari an repetere beneficium. Id enim genus huius crediti est: ex quo tantum recipiendum sit: quantũ
ultro defertur: de quo quærere uero fœdissimum ob hocipsum: quia non opus est ad liberandum fidem
facultatibus: sed animo. Reddit enim beneficium q libenter debet. Sed cum sit in multis crimen: qui nec
confessione quidem grati sunt: in nobis quoq; est. Multos enim experimur ingratos: plures facimus: qa
aliquando graues exprobratores exactoresq; sumus: aliquando leues: & quos paulopost muneris sui pœ/
niteat. Aliquando queruli: & minima momenta calumniantes: ita gratiam corrumpimus omnem: non tã
tum postq̃ dedimus beneficia: sed dum frontẽ obducit: uultũ auertit: occupationes simulauit lõgis sermo
nibus: & de industria non iuenientibus exitũ: occasionẽ petẽdi abstulit: & uariis artibus properãtes neces/
sitates eduxit? In angustiis uero comp̃hensus: aut distulit: aut timide negauit: aut ꝓmisit: sed difficulter: sed
subductis superciliis: sed malignis: & uix exeuntibus uerbis. Nemo autem libẽter debet reddere: quod nõ
accepit: sed expræssit. Gratus aduersus eum quisq̃ esse potest: qui beneficium: aut superbe iniecit: aut ira/
tus impegit: aut fatigatus ut molestia careret dedit. Errat siquis sperat responsurum sibi quem dilatione
laxauit: expectatione torsit. Eodem animo beneficium debetur: quo daẽ: & ideo non est negligenter dan/
dũ. Sibi enim quisq; debet: quod a nesciente accepit: Nec tarde qdem: qa cũ omni officio magna æstimaẽ
dantis uoluntas. Qui tarde fecit: diu noluit. Vtiq; nõ cõtumeliose. Nam cũ ita natura cõpertũ est: ut altius
iniuriæ: q̃ merita descendant: & illa cito defluant. Has tenax memoria custodiat. Quid expectat qui offen/
dit: dum obligat? Satis aduersus illum gratus ẽ si quis beneficio eius ignoscit. Non autem quod tardiores
nos faciat: ad bene merendũ turba ingratorum. Nam primum ut dixi: nos illa merita augemus. deinde
nec deos quidem immortales ab hac tam effusa necessitate: sacrilegii negligentesq; eoꝝ deterrent. Vtunẽ

natura sua:& ipsos munerum suorum malos iterpraetes iuuant. Hos sequamur duces:quantum humana imbecillitas patitur. Demus beneficia. Non uereremur. Dignus est decipi:qui de recipiendo cogitauit cum daret. Et liberi & coniuges saepe fefellerunt:tamen & educamus & ducimus. Adeoque aduersus experimenta pertinaces sumus:ut bella uicti:& naufragi maria repetamus. Quanto magis permanere in dandis beneficiis decet:quae siquis non dat quia non recipit:dedit:ut reciperet:bonamque ingratorum facit causam:quibus turpe est non reddere. Quammulti indigni luce sunt:& tamen eis dies oritur. Quammulti quod nati sunt quaeruntur:tamen natura sobolem nouam gignit. Ipsosque qui non fuisse mallent esse patitur. Hoc & magni animi & boni proprium est:non fructum beneficiorum sequi:sed ipsa:& post malos quoque bonum quaerere. Quid magnifici erat multis prodesse si nemo deceperit. Nunc enim uirtus dare beneficia non utique reddita:quorum a uiro egregio statim fructus perceptus est. Adeo quidem ista res fugare nos:& pigriores ad rem pulcherrimam facere non debet. Vt si spes mihi praecidatur gratum hominem reperiendi:malis non recipere beneficia quam non dare. Quia qui non dat:uitium ingrati antecedit. Dicam quod sentio. Qui beneficium non reddit:magis peccat quam qui non dat citius.

De beneficiis exhibendis omnibus.

Eneficia in uulgus cum largiri Institueris:remunerationem muneris non expectant: Perdenda
b sunt multa:ut semel ponas bene. quasi dicat:non est curandum si multa perdatur dummodo aliquid bene detur muneri. In priore uersu utrunque reprachendas. Nam nec in uulgus effundenda sunt. Et nullius rei beneficiorum minime honesta largitio est:quibus si detraxeris iudicium desinunt esse beneficia in aliud quodlibet incident nomen:sequens sensus mirificus est:quia uno bene posito beneficio multorum amissorum damna solatur. Vide oro te:an ne hic ut uerius sit:& magnitudini bene facientis aptius:ut illum hortemur ad danda etiam si nullum bene positurus est. Illud enim falsum est: perdenda sunt multa. Nullum perit:quia qui perdit computauerat. Beneficiorum simplex ratio est: tantum erogatur si reddet aliquid:lucrum est si non reddet:damnum non est. Ego illud dedi ut darem. Nemo beneficia in Kalendario scribit. Nec auarus exactor ad horam & diem creditorem appellat:Nunquam illa uir bonus cogitat:nisi admonitus a reddente. Alioqui in formam credendi transit. Turpis ueneratio est beneficium expensum ferre. Qualiscunque priorum euentus est:perseuera in alios conferre. Melius apud ingratos iacebunt:quos aut pudor:aut occasio:aut timidatio aliquando gratos poterit efficere ne cessaueris dare. Opus tuum perage:& partes boni uiri exequaere. Alium re:alium fide:alium gratia:alium consilio: alium praeceptis salutaribus adiuua.

Eneficia etiam ferae sentiunt. Nec ullum tam immansuetum animal est:quod non cura mitiget
b & in amore sui uertat. Leonum ora a magistris impune tractantur. Elephantorum feritatem usque in seruile officium demeretur cibus adeo etiam quae extra intellectum atque aestimationem beneficii sunt posita:assiduitas tantum meriti pertinacis euincit. Ingratus est aduersus unum beneficium:aduersus alterum non erit:duorum oblitus est. Tertium etiam in eorum quae exciderunt memoriam reducet. Is perdet beneficia qui cito se perdidisse credit. At qui instat & onerat priora sequentibus:etiam ex duro & in memoria pectore gratiam extundit. Non audebit aduersus multa oculos attollere. Quocunque se uertit memoriam suam fugiens:ibi te uiderat. Beneficiis tuis illum cinge:quorum quae uis quaeue proprietas sit:dicet. Si prius quem ad rem non pertinent:transilire mihi permiseris. Nunc dicam quare tres gratiae:& qualiter sorores sint in ipsis beneficiis:& quare manibus implexis:quare ridentes:quare iuuenes:& quare uirgines:soluta ac perlucida ueste. Alii quidem uideri uolunt unam esse quae det beneficium. Alteram quae accipiat. Tertiam quae reddat. Alii tria beneficiorum genera promerentium reddentium simul & accipientium reddentiumque:Solum utrumlibet ex istis iudicauerim. Quid ista nos iuuat scientia? Quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus? Ob hoc quia ordo beneficii per manum transeuntis:nihilominus ad dantem reuertitur:& totius speciem perdit:si unquam interruptus est. Pulcherrimus si cohaeserit:& uices seruat. Ideo est aliqua tamen maioris dignatio. Sicut promerentium uultus hilares sunt:quales solent esse qui dant uel accipiunt beneficia. Iuuenes:quia non debet beneficiorum memoria senescere. Virgines: quia incorrupta sunt:& syncera:& omnibus sancta. In quibus nihil esse alligati decet:nec ascripti. Solutis itaque tunicis utuntur. Perlucidis autem:quia beneficia concipi uolunt. Sic aliquis usque eo gratis emancipatus:ut haec dicat necessaria. Nemo tamen erit:qui etiam illud ad rem iudicet pertinere:quae nomina illis. Heniodus imposuerit. Agle maximam natu appellauerit. Mediam Euphrosynam. Tertiam Thaliam. Horum nominum iterpraetationem:& prout unicuique uisum est conuenire deflectit:& ad rationem aliquam conatur perducere. Cum Hesiodus puellis suis quod uoluit nomen imposuerat. Itaque Homerus uni mutauit. Pasithoam appellauit:& in matrimonium produxit:ut scias illas uestales non esse uirgines. Inueniam alium poetam apud quem praecingantur:& spissis aut phissianis prodeant. Ergo & Mercurius uastat. Non quia beneficia ratio commendat uel oratio:sed quia pictori ita uisum est. Chrysippus quoque poenes quem subtile illud acumen est:& in imam penetrans ueritatem:qui rei agendae causa loquitur: & uerbis non ultra quam ad itellectum satis est utitur:totum librum suum his ineptiis replet. ita ut de ratione de dandi accipiendi:reddendique beneficii pauca admodum dicat. Nec his fabulas:sed hic fabulis inserit. Nam praeter ista quae hecaton transcribit:tres Chrysippus gratias ait Iouis & Eorinomes filias esse. Aetate autem minores quam horas:sed inclius culpa facie:& ideo Veneri datas comites. Matris quoque nomen ad rem iudicat pertinere Eorinomen enim dicam:quia lacte patentis matrimonii sit beneficia diuidere:tanquam matri post filias soleat nomen imponi aut poetae uera nomina reddant. Quemadmodum nomen elatori memoriae loco

audacia est:& cuicunq; nomen non potest reddere imponitur sibi aliud loco nominis proprii. Ita poetæ
nõ putát ad rem pertinere :uerum dicere:sed aut necessitate coacti:aut decore corrupti : id quenq; uocari
iubent:q; bele facit:aduersum. Nec illis fraudi est:si aliquid icensum detulerũt:Proximus eni poeta suum
illas ferre nomen iubet. Hoc ut scias ita esse. Ecce Thalia de qua cũ maxime agitur : apud Hesiodum cha/
ris est:apud Homerum uero musa.

Ed ne faciá quod repræhẽdo. Omnia ista quæ ita extra rem sunt:ut nec circa rem quidem sint re/
s liquam. Tu modo nos tuere. Siquis mihi obiecit q; Chrysippum in ordine coegerim magnũ me
hercule uiq;:sed tamẽ græcũ. cuius acumẽ nimis tenue recõdit:& in se sæpe replicat:ẽt cum agere
aliquid uidet pungit:nõ perforat. Hoc uero quod acumen est:de beneficiis dicendũ est:& ordinanda res:
quæ maxime societatẽ humaná alligat. Dãda lex uitæ:ne sub specie benignitatis inconsulta facilitas place/
at. Nec liberalitatẽ quam nec deesse oportet:nec superfluere:hæc ipsa obseruatio restrigat: dum cœperat.
Docendi sunt libenter accipere:libenter dare:siue reddere:& magnum ipsis certamen proponere eos qui/
bus obligati sunt re animoq;:non tamen æque:sed uincere. Quia qui referre gratiam debet:nunq̃ cõseq̃t:
nisi præcessit. Hi docendi sunt nihil imputare:illi plus debere. Ad hæc honestissima contentio est: benefi/
ciis beneficia uincendi. Sic nos adhortatur Chrysippus ut dicat uerendũ esse:ne quia Charites Iouis filiæ
sunt:Putemus certe parum in genere sacrilegiũ:si tam bellis puellis fiat iniuria. Tu me aliquid eoꝝ doce p
quæ beneficiẽtior. gratiorq; aduersus bene merentes fiá:p quæ obligantiũ:obligatorũq; animi certẽt. Vt
qui præstiterit obliuiscant. pertinaxq; sit memoria debentium. Istæ uero ineptiæ poetis relinquantur : q/
bus aures oblectare propositum est:& dulcẽ fabulá nectere. Atq; ingenia sanare:& propositum poetarum
fidem in rebus humanis retinere:memoriam officioꝝ ingere animus uolunt:serio loquantur:& magnis
uiribus agant. nisi forte existimas leui ac fabuloso sermone:& agilibus argumentis prohiberi posse tem p
niciosissimam beneficioꝝ nouas tabulas.

Ed queadmodũ superuacua tráscurrá:ita exponá necesse est. Hoc primũ nobis esse discendum: qd
s accepto beneficio debeamus. Debere enim dicit se alius pecuniam quam accepit. Alius consulatũ.
Alius sacerdotium. Alius prouinciam. Ista autem sunt meritorum signa:non merita. Non potest
beneficium manu tangi sed animo geritur. Multum interest iter materiam beneficii:& beneficium. Itaq;
nec aurum:nec argentum:nec quicq̃ eorum quæ a proximis accipiuntur:beneficium est:sed ipsa tribuen/
di uoluntas. Imperiti autem id quod oculis incurrit:& quod traditur possideturq; solum notant : contra
illud quod in te carum atq; præciosum est:paruipẽdũt. Hæc quæ tenemus quæ aspicimus:in quibus cu/
piditas nostra hæret:caduca sunt. Auferre ea nobis:& fortuna:& iniuria potest. Beneficium uero ẽt amis/
so eo per quod datum est durat. Est enim recte factum quod itritum nulla uis efficit. Amicum a piratis re
dimere. hunc alius hostis accepit:& in carcerẽ condidit. Non beneficium :sed usum beneficii mei sustulit.
Ex naufragio alicui raptos:uel ex incendio:liberos reddidi. Hos uel morbus uel aliqua fortuita iniuria eri
puit. Manet etiam sine illis quod in illos datum est. Omnia itaq; quæ falsum beneficii nomen usurpát:mi
nisteria sunt:per quæ se uoluntas amica explicat. Hoc quoq; i aliis rebus euenit:ut alicubi sit species rei ali
cubi ipsa res. Imperator aliquando torquibus murali & ciuica donat. Quid habet per se corona p̃ciosum?
Quid p̃texta? Quid fasces? Quid tribunal & currus? Nihil horum honor:sed honoris insigne. Sic nõ est
beneficium id quod sub oculos uenit:sed beneficii uestigiũ & nota.

Vid est ergo beneficium:beniuola actio tribuens gaudium:capiensq; tribuendo:in id quod facit:
q prona & sponte sua parata. Itaq; non qd' fiat:aut quod detur refert:sed qua mente. Quia benefici/
um non in eo quod fit:aut datur consistit:sed in ipso dantis:aut facientis animo. Magnum autem
esse inter ista discrimẽ:uel ex hoc intelligas licet:q; beneficium utiq; bonum est:Id autem quod fit:aut da/
tur. nec bonum nec malum est. Animus est qui parua extollit:sordida illustrat:magna & in præcio habita
dehonestat. Ipsa quæ appetunt neutram naturam habent:nec boni:nec mali. Id refert quo illa rector ani/
mus impellat a quo forma datur rebus. Non ẽ ergo beneficium ipsum quod numeratur:aut traditur. Si/
cut nec in uictimis quidem:licet optima sint:auroq; p̃fluant deorum:sed pia ac recta uolũtas uenerantiũ.
Itaq; boni ẽt ferre ac fictilia religiosi sunt. Mali rursus non effugiunt impietatẽ q̃uis aras sanguine multo
cruentauerint.

I beneficia in rebus:non in ipsa beneficiẽdi uolũtate consistierẽt:eo maiora eẽnt: quo maiora sunt
s quæ accipimus. Id autem falsum est. Nonnunquam magis enim nos obligat qui dedit parua ma
gnifice:qui regum æquauit opes animo:qui exiguum tribuit : sed libenter : qui paupertatis suæ
oblitus est:dũ meam respicit:qui non uoluntatem tantum iuuandi habuit:sed cupiditatem : qui accipere
se putauit beneficium cum daret:qui dedit tanq̃ recepturus:recipit tanq̃ non dedisset:qui occasionem qua
prodesset:& occupauit & quæsiuit. Contra ingrata sunt ut dixi:licet re ac specie ut magna uideantur:quæ
danti aut extorquentur:aut excidunt. Multoq; gratius uenit:quod facili:q̃ quod plena manu datur. Exi/
guum est quod in me contulit:sed amplius non potuit. At hic quod dedit magnum est:sed dubitauit:sed
distulit:sed cum daret gemuit:sed superbe dedit:sed cum tulit ei cui præstabat:non uoluit:ambitioni de/
dit:non mihi.

s Ocrati cum multa multi pro suis quisq; facultatibus offerrent . Aeschines pauper auditor: Nihil
inquit dignum te:quod dare tibi possim inuenio & hoc uno modo pauperem me esse sentio.
Itaq; dono tibi quod unum habeo meipsum. Hoc munus rogo qualecũq; est boni consulas. Cogitesq; ali
os cum multum tibi darent:plus sibi reliquisse. Cui Socrates. Quid ni? tu inquit mihi magnũ munus de

deris:nisi forte paruo te æstimas. Habebo itaq; curæ:ut ne te meliorẽ tibi reddã q̃ accepi. Vicit Aeschines hoc munere Alcibiadis parẽ diuitiis animum & omniũ iuuenũ opulentoꝝ munificentiã.

u Ides quomodo animus inueniat liberalitatis materiam etiam inter angustias paupertatis: uidetur mihi dixisse. Nihil ægisti fortuna q; me pauperem esse uoluisti. Expediam nihilominus dignum huic uiro munus:& quia de tuo non possum de meo dabo. Neq; est q; æstimes illum uilem sibi fuisse:qui præcium si sui fecit. Ingeniosus adolescens inuenit quemadmodum Socratem sibi daret. Non quanta quæq; sint:sed a quali dentur prospicis:dum callidus non difficilem aditum præbuit: immodica cupientibus:spesq; improbus nihil se adiuncturus uerbis fouet. At eius peior est opinio qui lingua asper: uultu grauis cum inuidia fortunam suam explicauit. Colunt enim detestanturq; fœlicem:& si potuerit: eadem facturi odere facientẽ. Coiugibus alienis nec clam:sed aperte quidem ludibrio habitis suas aliis p/miscere. Rusticus inhumanus ac maliuolus:& inter matronas abominandæ conditionis est. Siquis cõiugem suam in sella prostrare uetuit:& uulgo admissis inspecto tibi uehi undiq; perspicuam. Siquis anulã se amica fecit insignem:nec alienæ uxori annulum præstat. Hunc matronæ humilem: & sordidæ libidinis:& ancillariolum uocant:indecentissimum sponsaliorum genus est adulterium:& in cõsensu uidui cœlibatus:Nemo uxorem duxit:nisi qui abduxit iam raptam. Agros spargere:auaritiam recolligere certant. Nihil pensi habere:paupertatem alienã contemnere:suamq; timere. Vllum aliud uereri malum: parcere iniuriis perturbare ĩbecilliores ui ac mœtu præmere. Nam prouincias spoliari:& nummarium tribunal: audita utrinq; licitatione alteri addici:non mirum:q̃ quæ emeris uendere:gentium ius est.

s Ed longius nos impetus euehit prouocare materia. Itaq; sic finiamus: ne in nostro sæculo culpa subsistat. Hoc maiores nostri quæsti sunt:hoc nos quærimur:hoc posteri nostri quærentur: euersos esse mores:regnare nequitiam:in deterius res humanas:& in omne nefas labi. Aut ista stant loco eodem:stabuntq; paululum duntaxat:ultra aut erit mota:ut fluctus quos æstus accedens longius extulit:recedens interiore littorum uestigio tenuit. Nunc in adulteria magis q̃ in alia peccabitur: abrumpetq; frenos pudicitia. Nunc conuiuiorum uigebit furor:& fœdissimum patrimoniorum exitium culina. Nũc cultus corporum nimius & formæ cura præ se ferens animi deformitatem. Nunc in petulantiam & audaciam erumpit:male dispensata libertas. Nunc in crudelitatem priuatam ac publicam ibitur:bellorumque ciuilium insaniam:qua omne sanctum:ac sacrum prophanetur. Habebitur aliquãdo ebrietati honor & plurimum meri cœpisse uirtus erit. Non expectant uno loca uitia:sed mobilia & inter se dissentientia tumultuantur:pellunt inuicem:fuganturq;. Cæterum idem semper de nobis pronũciare debebimus: malos esse nos:malos fuisse inuitus adiiciam:& futuros esse. Erunt homicidæ:tyranni:fures:adulteri:raptores:sacrilegi:proditores. Infra ista omnia ingratus est: nisi q; omnia ista ab ingrato animo sunt: sine quo uix ullum magnum facinus accreuit. Hoc tu caue tanquam maximum crimen:ut admittas. Ignosce tanq̃ leuissimo:si admissum est. Hæc est enim iniuriæ summa:Beneficium perdidisti. Saluum est enim tibi ex illo:quod est optimum dedisti. Quemadmodum autem curandum:ut in eos potissimum beneficia conferamus qui grate responsuri erunt. Ita quædam etiam si de illis sperabitur faciemus tribuemusq;:nõ solum si iudicabimus ingratos fore:sed si sciemus fuisse:tanq̃ si filios alicui restituere potero: magno periculo liberatos sine ullo modo non dubitabo. Dignum etiam sanguinis mei uerebor & in partem discriminis ueniam. Indignum si eripere latronibus potero.clamore lato: salutarem uocem homini non pigebit emittere.

Quæ beneficia danda sint:& quemadmodũ.

s Equitur ut dicamus quæ beneficia danda sint:& quemadmodum. Primo demus necessaria. deinde utilia. deinde iucunda atq; mensura. Incipiendum est autem a necessariis. Aliter enim ad aĩum peruenit: quod uitam continet. Aliter quod exornat:aut instruit. Potest in eo aliquis fastidiosus esse æstimator:quo facile cariturus est:de quo dicere licet. Recipere non desidero:meo contentus sum interim non reddere tantum libet quod acceperis:sed abiicere. Ex his quæ necessaria sunt: quædam primum obtinent locum:sine quibus non possumus uiuere. quædam secundum:sine quibus non debemus quædam uero tertium:sine quibus nolumus. Prima huius notæ sunt:Hostium manibus eripi: & tyrannicæ iræ:& proscriptioni:& aliis periculis:quæ uaria & incerta humanam uitam obsident. Quicquid horũ descripserimus:quo maius ac terribilius erit:hoc maiorem inibimus gratiam. Subit enim cogitatio q̃tis sint liberati malis:& lenocinium est muneris antecedens mœtus. Nec tamẽ ideo debemus tardius quęque seruare:q̃ possumus:ut muneri nostro:timor imponat pondus. Proxima ab his sunt sine qbus possumus qdẽ uiuere:sed ut mors potior sit:tanq̃ libertas & pudicitia:& mens bona. Post hæc habebimus cõiunctione:ac sanguine:usuq;:& consuetudine longa:cara:ut liberos cõiuges:& penates:cæteraq; quæ usq; eo animus sibi applicuit:ut ab illis quasi a uita diuelli grauius existimet subsequuntur utilia: quorum uaria & lata materia est. Hic erit pecunia non superfluens:sed ad sanum modum habẽdi parata. Hic erit honor & processus ad ulteriora tendentium. Nec enim utilius quicq̃ est sibi:utilem fieri. Iam cætera ex abundanti ueniũt delicatos factura. In his sequæmur ut opportunitate grata sint:ut nõ uulgaria quæq; aut pauci habuerint:aut pauci intra hanc ætatem habent:aut hoc modo quæ etiam si natura præciosa non sunt tempore aut loco fiant. Videamus quod ablatum maxime uoluptati futurum sit. quod frequẽter occursurum habenti:ut totiens nobiscum sit ipse habent quotiens cum illo sit. Vtiq; cauebimus:ne munera superuacua mittamus ut fœmiæ:aut seni arma uenatoria:aut rustico libros:aut studiis ac litteris dedito tætia. Atq; ex contrario circumspiciemus:ne dum grata mittere uolumus:suum cuiq; morbum exprobra/

cura mittamus:ficut ebriofo uina:& ualitudinario medicaměta.Maledictū enim incipit effe non munus: In quo uitium accipientis agnofcitur.

I arbitriū dandi poenes non præcipue manfura quæremus:aut q̄ minime mortale munus fit.Pau
i ci enim funt tā grati:ut quod acceperint etiam fi non uident:cogitent.Ingratis quoq; memoria cū ipfo munere incurrit.Vbi ante oculos eft:& obliuifci fui non finit:fed auctorem fuum ingerit:& inculcat.Eo quidem magis duratura quæramus:quia nunquam admouere debemus.Ipfa res euanefcen/ tem memoriam excitat.Libentius donabo argentum factum q̄ fignatum.Libentius ftatuas:q̄ ueftem:& quod ufus breuis dederat:apud paucos poft remanet gratia.Plures funt apud quos non diutius in animo funt donata:q̄ in ufu.Ergo fi fieri poteft:confumi munus meum uolo.Extet:hæreat amico meo:& uiuat Nemo tam ftultus eft ut monendus fit:ne cui gladiatores aut iam uenationem iam munere edito mittat: & ueftimenta æftiua bruma:hyberna folftitio.Sic in beneficio fenfus communis:tempus:loci obferuet: perfonas:quia momentis quædam grata & ingrata funt.Quanto acceptius eft fi id damus quod quis nō habet:q̄ cuius copia abundat.Quod diu quærit non inuenit:q̄ quod ubiq; uifurus eft.Munera nō tam p̄ ciofa:q̄ rara:& exquifita fint.Quæ etiam apud diuitem fui locum faciant:ficut gregalia quoq; poma:etiā poft paucos dies itura in faftidium delectant:fi pro uenere maturius.Illa quoq; nō erūt fine honore:quæ aut nemo illis alius dedit:aut nos nulli alii.

Lexandro macedone:cū uictor oriētis aīos fupra humana tolleret:Corinthii per legatos gratulati
a funt:& ciuitate illū fua donauerunt.Cū rififfet Alexāder hoc officii genus:Vnus ex legatis:Nulli i/ quit ciuitatem unq̄ dedimus alii q̄ tibi & Herculi.Libens accepit delatum honorē:& legatos inui tatione:aliaq; humanitate profecutus cogitauit:non qui fibi ciuitatem darent:fed cui dediffent.Et homo gloriæ deditus:cuius nec naturā:nec modū nouerat.Herculis liberiq; ueftigia fequens:ac ne ibi quidē refi ftēs:ubi illa defecerāt.ad fociū honoris fui refpectfor a dātibus tanq̄ cælum qđ mēte uaniffima cōplecte/ batur teneret:quia Herculi æquabatur.Quid enim ibi fimile habebat uefanus adolefcēs cui pro ueritate erat fcelix temeritas?Hercules nihil fibi uicit.orbem terrarum tranfiuit:non concupifcendo:fed uindicando. Quid uinceret maloꝝ hoftis:bonoꝝ uindex:terraꝝ mariſq; peccator?At hic a pueritia latro:gentiūq; ua/ ftator:tam hoftiū pernicies:q̄ amicoꝝ:q; fummum bonū duceret terrori effet cunctis mortalibus oblitus nō ferociffima tantū:fed ignauiffima quoq; aīalia timeri:ob uitiis malum.

D propofitum nunc reuertamur.Beneficium quod quibuflibet datur:nulli gratum eft.Nemo fe
a ftabularii:aut cauponis hofpitem iudicat:nec conuiuam dantis epulum.Vbi dici poteft:Quid.n. in me cōtulit?Nempe hoc quod in illum:& uix bene notum fibi:& in illū etiā inimicū:ac turpiffimum hominem.Nūqd enim me dignum iudicauit?Morbo fuo morem geffit.Quid uoles gratum ef/ fe:raro effice.Quis patitur fibi imputari?Nemo hæc ita interpretetur:tanq̄ reducam liberalitatem:& fræ/ nis altioribus reprimam.Illa enim in quantū libet exeat:fed eat:non erret.Licet ita largiri:ut unufquifq; etiam fi cum multis accepit:in populo fe effe non putet.Nemo non habeat aliquam familiarem notam:p quam fperet fe propius admiffum.Dicat:accepi idem quod ille:fed ultro.Accepi quod ille:fed ego intra breue tempus:cum ille diu meruiffet.Sunt qui idem habeant:fed non eifdem uerbis datum:non eadem: non eadem cōmunitate tribuentis.Ille accepit cum rogaffet.Ego cum rogarem.Ille accepit:fed facile red/ diturus:fed cuius fenectus & liberoꝝ orbitas magna promittebat.Mihi plus dedit:quis idem dederit:qa fine fpe recipiendi dedit.Quemadmodum meretrix:ita inter multos fe diuidet.Vt nemo non aliquod fi/ gnum familiaris animi ferat.Ita qui beneficia fua amabilia uult effe:excogitat quomodo multi obligent & tamen finguli habent aliquod quo fe cæteris præferant.Ego uero beneficiis non obiiciam moras:quæ quo plura maioraq; fuerint:plus afferent laudis.Adfit tamen iudicium.Neq; enim cordi effe cuiq; poffunt forte:ac temere data.Quare fiquis æftimat nos:cum ifta percipimus:benignitatis fines introrfus referre: & illi minus lapfum limitem aperire:ne perperam monitiones noftras exaudiat.Quam enim uirtutē ma gis ueneramur?Cui magis ftimulos addimus?Quibus non tam conuenit hæc adhortatio?q̄ nobis focie/ tatem humani generis fancientibus.

Vid ergo eft?cum fit nulla honefta uis animi:etiā fi a recta uolūtate incepit:nifi quā uirtutum mo
q tus fecit.Vero liberalitatē tecum potiri.Tunc iuuat accepiffe beneficium & fupinis quidem mani bus:ubi illud ratio ad dignos perducit:nō q; quilibet caius & confilii indigens impetus differt:qđ oftentare libet:& infcribere fibi.Beneficia tu uocas:quoꝝ auctoritatem fateri pudet.At illa quanto gratio ra funt:quantoq; in partem teneriorem animi:nunq̄ exitura defcendunt:cū delectant cogitantem:magis a quo q̄ quid acceperis.Chryfippus panfienus folebat dicere quorūdam fe iudicium malle:q̄ beneficium: & quorūdam beneficiū malle:q̄ iudiciū.& fubiiciebat exempla:Malo aiebat diui augufti iudicium.Malo Claudii beneficiū.Ego uero nullius puto expetendum effe beneficium:cuius uile iudicium eft.Quid er/ go?Nō erat accipiendum a Claudio quod dabatur?erat.Sed ficut a fortuna quam fcires ftatim malam fie ri.Quid ergo ifta inter fe mixta diuidimus.Non eft beneficium cui deeft pars optima:datum eē iudico. Alioquin pecunia ingens fine ratione:nec recta uoluntate donata:non magis beneficiū ē q̄ thefaurus.Mul ta funt autem quæ oportet accipere:nec debere. Explicit liber primus de beneficiis.

Incipit Liber fecundus:Quēadmodū dandum fit beneficium.

Nfpiciamus Liberalis uiroꝝ optime:id quod ex priore parte adhuc fupereft:quemadmodum dandum fit beneficium.cuius rei expeditiffimam uideor monftraturus uiam:fi fic demus quomodo uellemus accipere.Ante omnia libenter cito fine ulla dubitatione.Ingratum eft

beneficiũ quod diu iter manus dantis hæsit:quod quis ægre dimittere uisus est:& sic darẽ tanq̃ supra raperet.Etiã siqd more interuenit:euitemus omnimodo ne dubitasse uideamur.Proximus est autem neganti qui dubitauit:nullamq; iniet gratiam.Nam cum in beneficio iucundissima sit tribuentis uoluntas. qui nolente se tribuisse ipsa cunctatione testatus est:non dedit:sed aduersus ducentẽ male retinuit. Multi autem sunt quos liberales facit frontis infirmitas.Gratissima sunt beneficia:parata:facile:occurrentia:ubi nulla mora fuit:nisi in accipientis uerecundia.Optimũ est antecedere desiderium cuiusq;:proximum sequi illud:melius occupare anteq̃ rogemur:quia cum homini probo ad rogandũ os concurrat:& suffundat rubor.Qui hoc tormentum remiserit:multiplicat munus suum.Non tulit gratis:qui cum rogasset accepit. Quoniã quidem ut maioribus nostris grauissimis uiris uisum ẽ. Nulla res carius cõstat:q̃ quæ præcibus empta est:uota homines parcius facerent:si palam facienda eẽnt.Adeo etiã deos quibus honestissime supplicamus tacite in alium & intra nos præcari.

m Olestum uerbũ est onerosum & demisso uultu dicendũ rogo:huic facienda est gratia amico:& cuicunq; quem amicum scis promerendo facturus:properet:licet sero beneficiũ dedit.Ideo diuinanda cuiusq; uoluntas:& cũ intellecta est necessitate grauissima rogandi:liberanda est.Illud beneficium iucundum uicturũq; in aio scias quod obuiã uenit.Si nõ contingit præuenire plura rogantis uerba intercidamus ne rogati uideamur:sed cerciores facti statim promittamus:facturosq; nos etiam anteq̃ interpellaremur:ipsa festinatiõe approbemus.Quẽadmodũ in ægris opportunitas cibi salutaris est.& aqua tempestiue data remedii locũ obtinuit.Ita q̃uis leue & uulgare beneficiũ sit:si præsto fuerit:si proximã quãq; horã nõ perdidit:multũ sibi adiicit:gratiamq; præciosi:sed lenti & diu cogitati muneris uincit. Qui temperate fecit:nõ est dubiũ qn libenter faciat.Itaq; lætus facit & induit sibi animũ sui uultũ.

i Ngentia quorũdã beneficia:silentiũ:aut loquendi tarditas imitata grauitatẽ & tristiciam corrumpit:cũ promitterẽt uultu negantiũ.Quãto melius adiicere bona uerba rebus bonis:& prædicatione humana benignaq; commẽdareq; præstes.Vt ille se castiget q tardior in rogando fuit: adiicias licet familiarem quærelã.Irascor tibi q cũ aliquid desiderasses:non olim scire me uoluisti:q̃ tam diligenter rogasti:q quenq̃ abhibuisti.Ego uero gratulor mihi:q experiri animũ nostrũ libuit:postea quicquid desiderabis tuo iure exiges.Semel rusticitati tuæ ignoscitur.Sic efficies ut animũ tuũ pluris extimet q̃ illud quicquid est ad quod petendũ uenerat.Tunc est summa uirtus tribuentis:tunc benignitas ubi ille qui discessit:dicet sibi magnũ hodie lucrum feci.Malo q illũ talem inueni:q̃ si multiplicatũ hoc ad me de quo loquæbar alia uia peruenisset.Huic enim animo nunq̃ parẽ referã gratiã.

e T pleriq; sunt qui beneficia asperitate uerborum:& supercilio modum adducunt eo sermone usæ ea superbia:ut impetrasse pœniteat.Aliæ deinde post rem promissam sequuntur moræ. Nihil autem est acerbius q̃ ubi quoq; quod impetrasti rogandum est.Repræsentanda sunt beneficia: quæ a quibusdam accipere difficilius est:q̃ impetrare.Hic rogandus est ut admoneat:ille ut consumet.Sic unũ munus per multorum teritur manus:ex quo gratiæ minimum apud promittentẽ remaneant.Quia auctori detrahit quisquis post illum rogandus est.Hæc itaq; curæ habebis:si grate extimari quæ præstabis uoles:ut beneficia tua illibata & integra ad eos quibus promissa sunt perueniant.sine ulla:quod aiunt deductione.Nemo illa intercipiat:nemo detineat:nemo in eo quod daturus est:gratiam suam facere põt:ut non tuam minuat.

n Ihil æque amarũ q̃ diu pẽdere. Aequiore quidã aio ferunt præcidi spem suam:q̃ trahi. plærisq; autem hoc uitium est:ambitione praua differendi promissa ne minor sit rogantiũ turba:Quales regiæ potentiæ ministri sunt:quos delectat potentiæ suæ longum spectaculum:minusq; se iudicant posse nisi diu multũq; singulis quid possint ostendant.Nihil confestim:nihil semel faciunt. Iniuriæ illorum præcipites.Lenta beneficia sunt.Quare uerissimũ extima quod ille comicus dixit.Quid tu nõ intelligis:tantum te gratiæ demere:q̃tum more adiicis.Inde ille uoces quas ingenuus dolor exprimit.Fac cito si quid facis.Et nihil est tanti malo mihi iam neges ubi in tediũ adductus animus icipit beneficium odisse:dũ expectat:potest ob id gratus esse:Quẽadmodũ acerbissima crudelitas est quæ trahit pœnam.& misericordiæ genus est cito occidere:quia tormentum ultimum finẽ sui secũ affert.quod antecedit tempus maxima uenturi supplicii pars est.Ita minor est muneris gratia:quo munus diu pependit.Est enim bonarum rerum solicita expectatio.Et cum plurima beneficia remedium alicuius rei afferant: qui aut diutius torquæri patitur:quem protinus potest liberare:aut gaudere beneficio suo:tardius manus affert. Omnis benignitas properat:& proprium est libenter facientis:cito facere.Qui tarde dedit:& diem extrahens profuit:non ex animo fecit.Ita duas res maximas perdidit:& tempus:& augmentum amicæ uoluntatis.Tarde uelle nolentis est.

i N omni negocio liberalis nõ minima portio est quomodo quisq; aut dicaƭ aut fiat:multũ celeritas fecit:multũ abstulit mora:sicut in telis eadẽ ferri uis ẽ.Sed in ifinitũ iterest utrũ excusso lacerto torquæantur:an remissa manu effluant.Gladius idem & strigit & transforat.Quam præsso articulo uenerit refert.Idẽ est quod datur:sed interest quõ detur.Quam dulce:q̃ præciosum ẽ si gratias sibi agi non est passus qui dedit:si dedisse dum dat oblitus est.nã corripere eũ cui maxime aliquid præstes: dementia est & inserere contumeliã meritis.Itaq; non sunt exasperanda beneficia:nec quicq̃ illis triste miscẽdũ.Etiã si quid erit de quo uelis admonere:aliud tempus eligito.

f Abius uerucosus beneficium ab homine duro:aspere datum:panem lapidosum uocabat: quem esurienti accipere necessarium sit esse acerbum.Tyberius Cæsar rogatus a nepote.Mællio præto-

rio ut æri alieno succurreret:ædere illum sibi nomina creditorum iussit. Hoc non est donare: sed credi-tores conuocare:cum ædita essent scripsit nepoti iussisse se pecuniam solui. Adiecta contumeliosa admo-nitione effecit:ut nepos nec æs alienum haberet:nec beneficium. Liberauit illum a creditoribus. Sibi non obligauit. Aliquid liberius secutus est:puto noluit plures esse:qui idem rogaturi concurrerent. Ita fortas-se efficax ratio fuerit:ad hominem improbas cupiditates:pudore reprimendas. Beneficium uero danti:to ta alia sequenda est uia.

O Mni genere quod des:quo sit acceptius adornandū est. Hoc uero non est beneficium dare: repræ-hendere est:ut in transitu de hac quoq; parte dicam quid sentiam:ne principi quidem satis deco-rum est donare ignominiæ causa:tamen inquietudinem effugere. Tyberius nec hoc quidem mo-do putabat:potuit effugere. Nam aliquod postea qui idem rogarent inuenti sunt:quos omnes iussit red-dere in senatu:æris alieni causas:& ita illis certas summas dedit. Non est illud liberalitas:censura est. Auxi lium est principale tributum. Beneficium non est:cuius sine rubore meminisse non possum. Ad iudicem missus sum:ut impetrarem:causam dixi.

P Ræcipiunt itaq; omnes auctores sapientiæ quædā beneficia palam danda: quædam secreto. palā quæ quod sequitur gloriosum est. Vt militaria bona: & honores:& quicquid aliud noticia pul-chrius fit. Rursus quæ non producunt:nec honestiorem faciunt:sed succurrunt infirmitati: æge-stati:ignominiæ:tacitæ danda sunt: Vt nota sint solis quibus prosunt. Interdum & ipse qui iuuatur fallen dus est:ut habeat:nec a quo acceperit sciat.

A Rcesilaus:ut aiunt:amico pauperi:& paupertatem suam dissimulanti:ægro autem:& nec hoc qui dem confitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios usus: cum clam succurrendum iudicasset: puluerino eius ignoranti sacculum subiecit:ut homo inutiliter uerecundus : quod si desiderabat in ueritate potius q̄ acciperet. Quid ergo ille nesciet:a quo acceperit? primum nesciat:si hocipsum benefi-cii pars est. Deinde multa alia faciam:multa tribuam:per quæ intelligat & illius auctorem. Deniq; ille ne-sciet accepisse se:ego sciam me dedisse. Parum est inquis:parum si fœnerate cogitas. Sed si dare quo gene-re accipienti maxime profuturum erit dabis:contentus eris te teste. Alioquin non benefacere delectat sed uideri benefecisse. Volo inquis sciat. Debitorem quæris. Volo utiq; sciat. Quid si illi utilius ē nescire si ho-nestius:si gratius:non in aliam partem abibis. Volo ut sciat. Ita tu hominem non seruabis in tenebris. Nō ergo quotiens patitur res:percipiendum gaudium ex accipientis uolūtate. Sin adiuuari illum:& oportet: & pudet si quod præstamus offendit:nisi absconditur beneficium in acta non mitto. Quid ni ego illi sum iudicaturus me dedisse:cum iter prima præcepta:maximæ necessaria sit? ne unq̄ exprobem:immo ne ad moneam quidem. Hæc enim beneficii inter duos lex est. Alter statim obliuisci debet dati:alter accepti nū-q̄. Lacerat animum & præmit frequens meritorem commemoratio.

I Icet exclamare q; ille triumuirali proscriptione seruatus a quodam Cæsaris amico exclamauit: cum superbiam eius ferre non posset. Redde me Cæsari. Quousque dicens. Ego te seruaui:ego te eripui morti. Istud si meo arbitrio memini uita est:si tuo mors est. Nihil tibi debet si me ser-uasti:ut haberes quem ostenderes:quousq; me circunducis:quousque obliuisci fortunæ meæ non sinis. Semel in triumpho ductus essem. Non est dicendum quid tribuerimus. Qui admonet repetit. Non est in standum non est memoria reuocandum:nisi ut aliud dando prioris admoneas. Ne aliis quidem narrare debemus. Qui dedit beneficium taceat:narret qui accepit. Dicetur enim q; illi ubiq; iactanti beneficiū su-um. Non negabis inquit te recepisse:& cum respondisset quando. Sæpe quidem inquit:& multis locis: idest quotiens & ubicunq; narrasti. Quid opus est eloqui? quid alienum occupare officium? Est qui istud facere honestius possit:quo narrante:& hoc laudabiliter quod ipse non narras. Ingratum me iudicas: si istud me tacente nemo sciturus est. Quod adeo non est comitendum:ut etiam siquis coram nobis narra-bit respondendum sit:dignissimus quidē ille est maioribus beneficiis:sed & ego magna uelle me scio om-nia illi præstare:quā adhuc præstitisse. Et hæcipsa non uniuersaliter:nec ea figura qua quidam reiiciunt: quæ magna ad se uolunt attrahære:deinde adiicienda omnis humanitas. perdet agricola quod sparsit: si labores suos destituet in semine. Multa cura sata producunt ad segetem. Nihil in fructum peruenit:quod non a primo usq; ad extremum æqualis cultura prosequitur. Eadem beneficiorum est conditio. Nunqd ulla maiora possunt esse q̄ quæ in liberos patres conferunt? Nec tamen tuta sunt. si infantia deserantur: ni-si longa pietas munus suum nutriat. Eadem cæterum beneficiorum conditio ē:nisi illa adiuueris perdes. Parum est dedisse:fouenda sunt. si gratos uis habere quos obligas:non tantum des oportet beneficia: sed ut ames. Præcipue ut dixi pareamus auribus. Admonitio tedium facit:exprobatio odium. Nihil æque in beneficio uitandum est q̄ superbia. Quid opus arrogantia uultus? quid tumore uerborum? Ipsa res te ex-tollit. Detrahenda est inanis iactatio. Res loquentur nobis tacentibus. Non tantum ingratum:sed inuisū est beneficium superbe datum.

C Aesar dedit uitam Pompeio poeno. Si dat qui non aufert:deinde absoluto & agenti gratias: por-rexit ad osculandum sinistrum pedem:qui excusant eum: & negant id insolentiæ causa factum: aiunt socculum auratum:immo aureum margaritis distinctum ostendere eum uoluisse. Ita pror sus:quid hic contumeliosum est? si uir consularis aurum:& margaritas osculatus est. Et alioquin nullam partem corporis eius electurus q̄ purius oscularetur homo natus in hoc ut mores liberæ ciuitatis persica seruitute mutaret. Parum iudicauit si senator senex submissis honoribus in cōspectu principum supplex sibi:eo moræ subiacuisset:quo uicti hostes uictoribus iacuere. Inuenit aliquid infra genua quo libertatem

detrudcret.Non hoc est rempublicam calcare.Equidem dicit aliquis.Nõ potest ad rem pertinere sinistro
pede parum enim fœde:furiosequ insolens fuerat:qui de capite consularis uiri secatus audiebat:nisi in os se
natoris ingessisset imperator pigros suos.

Superbia magnæ fortunæ.O stultissimum malum:ut a te nihil accipere iuuat:& omnẽ benefici
o in iniuriã cõuertis:ut te oĩa nimia delectãt:ut te oĩa dedecẽt:quoq altius te subleuasti:hoc depres/
sior es.Ostendisq tibi non agnoscere ista bona quibus tantũ inflaris.Quicquid das corrumpis.Li
bet itaq interrogare quid tantopere resupinet.Quid uultũ habitũq oris peruertat:ut malit habere perso
nam q̃ faciẽ.Iucũda sunt quæ humana fronte:& celera:placidaq tribuũtur:quæ cũ daret mihi supior:nõ
exultauit supra me:sed q̃ potuit benignissimus fuit:descẽditq in equũ:& detraxit muneri suo põpã:si ob/
seruauit idoneũ tẽpus:ut in occasiõe potius q̃ in necessitate succurreret.Vno modo persuadebimus ne be
neficia insolẽtia pdãt:si ostẽderimus nõ iõ uideri maiora quæ tumultuosius data sunt:ne ipsos qdẽ ob id
cuiq̃ posse maiores uideri.Vanã eẽ superbiæ magnitudinẽ:& quæ in odium etiã amãda perducat.

Vnt quædã nocitura impetrantibus:quæ non dare:sed negare beneficiũ est . Aestimabimus itaq
s utilitatẽ potius q̃ uoluntatẽ petentiũ.Sæpe enim noxia concupiscimus:nec despicere q̃ perniciosa
sunt licet:quia iudicium interpellat affectus.Sed cũ subsedit cupiditas:animi impetus fragrantis
cũ qui cõsilia fugat cecidit.detestamur perniciosos malorũ numerũ auctores:ut frigida ægris negamus:&
lugẽtibus ac sibi iratis ferrũ:aut amãtibus quicquid cõtra se usuros ardor petit:sic oĩum quæ natura sunt
impense ac submisse:nõnunq̃ etiã miserabiliter rogãtibus perseuerabimus non dare.Tum initia beneficio
rũ suorũ spectare:tũ etiã exitus decet:& ea dare quæ non tantũ accipe:sed etiã accepisse delectet.Multi sunt
qui dicãt scio hoc illi nõ ꝓfuturũ:sed qd faciã rogat:resistere præcibus eius nõ possum.Viderit:de se non
de me quæret.Falsum ẽ:imo de te:& merito:quod ẽ cũ ad mẽtẽ bonã redierit.Cũ accẽsio illa quæ aium in/
flammabat:se remiserit.Quid ni eũ oderit a quo in dãnũ ac periculũ suũ adiutus est? Exorari in pernicẽ
rogantiũ:sæua bonitas est.Quẽadmodũ pulcherrimũ opus est:etiam inuitos nolẽtesq seruare.Ita rogan/
tibus pestifera largiri:blãdũ & effabile odiũ est.Beneficiũ demus:quod usu magis ac magis placeat:quod
nunq̃ in malũ uertat.Pecuniã nõ dabo:quã numeraturũ adulteræ sciã:ne in societate turpis facti:aut con/
silii inueniar.Si potero reuocabo:si munus nõ iuuabo scelus.siue illũ ira quo nõ debebat impellit:siue am
bitionis calor abducit.A tutis non a semetipso uires sibi inferri patiatur.Nec cõmittã ut possit quãdoq di
cere:ille amando me occidit.

Aepe nihil interest inter amicorũ munera:& hostiũ acta.Quicquid illi accidere optant:in id horũ
s intempestiua indulgentia impellit atq instruit.Quid autẽ turpius:q̃(quid euenit frequẽtissime)
ut nihil intersit inter odium & beneficiũ?Nunq̃ in turpitudinẽ uostrã reditura tribuamus.Cum
summa amicitiæ sit:amicum sibi æquare.Vtriq sibi cõsulendũ est.Dabo egenti:sed ut ipse non egeã. Suc
currã perituro:sed ut ipse nõ pereã:nisi si futurus ero magni hominis:aut magnæ rei merces.Nullũ benefi
ciũ dabo:quod turpiter peterẽ.Nec exiguũ dilatabo:nec magna pro paruis accipi patiar . Nã ut qui quod
dedit imputat:gratiã destruit.itaq qui quantũ odiũ ostẽdit:munus suũ nõ cõmẽdat:sed exprobat.Respi
ciendæ sunt cuiq facultates suæ:uiresq.Ne aut plus præstemus q̃ possumus:aut minus . Extimãda ẽ eius
persona:cui damus.Quædã enim minora sunt:q̃ ut exire a magnis uiris debeãt.Quædã accipiẽte maiora
sunt.Vtriusq itaq personã cõfert teipsum inter illas q donabis examina:non quid aut danti graue sit:aut
paucũ.Non quid rursus qui accepturus est:aut fastidiat:aut non capiat.

Rbem cuidã Alexander donabat uesanus:& qui nihil animo nisi grãde cõcepit . Dũ ille cui dona/
u batur seipsum me usus:tanti muneris inuidiã refugisset:dicẽs nõ cõuenire fortunæ suæ . Nõ quæ
ro inquit quid te accipere deceat:sed quid me dare.Animosa uox uidet:& cũ regia sit : est stultissi/
ma.Nihil enim pro se quenq̃ decet.Refert quid:cur:quãdo:quare:ubi:& cætera.sine quibus facti ratio nõ
constabit.Tumidissimum animal si illũ accipere hoc non decet:nec te dare.habetur personarũ ac dignita/
tũ proportio.Et cũ sit ubiq uirtutis modus.æque peccat quod excedit:q̃ quod deficit.Liceat istud sane ti
bi:& te intantum fortuna sustulerit:ut coniugia tua urbes sint:quas quãto maioris animi fuit non capere:
q̃ spargere.Est tamẽ aliquis minor:q̃ in sinu eius condenda est ciuitas.

B Antigono Cinicus petiit talentũ.Respõdit plus eẽ:q̃ quod Cinicus petere deberet.Repulsus pe
a tit denariũ.Respõdit minus esse:q̃ qd regẽ deceret dare.Turpissima ẽ eiusmodi cauillatio . Inuẽit
quõ neutrũ daret.In denario regẽ:in talẽto Cinicũ respexit.Cum posset & denarium tanq̃ Cinico
dare:& talentum tanq̃ rex.Vt sit aliquid maius q̃ quod Cinicus accipiat.Nihil tã exiguũ est quod non ho/
neste regis humanitas tribuat.Si me interrogas probo.Est enim intollerabilis res poscere nũmos:& con/
temnere.Indixisti pecuniæ odiũ:hoc professus es.Hanc personã induisti:agenda est.Iniquissimum ẽ te pe/
cuniam sub gloria egestatis acquirere.Aspicienda ergo non minus sua cuiq persona ẽ:q̃ eius de quo iudi
do quis cogitat.Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pilæ lusu:quam cadere non ẽ dubium:aut mit
tentis studio aut accipientis.Tunc cursum suum seruat:ubi inter manus utriusq apte ab utroq & iactata
& excepta uersatur.Necesse ẽ autem lusor bonus:aliter cum lusori longo:aliter breui mittat.Eadem bene
ficii ratio est:nisi utriq personæ:dantis & accipientis aptat.Nec ab hoc exibit:nec ad illum perueniet ut de
bet.Sicut exercitatio & docto negocium ẽ:Audacius pilam mittemus.utcunq enim uenerit manus illã ex
pedita & agilis repercutiet.Si cũ tyrone & idocto nõ tã rigide:nec tã excusse:sed languidius & ipsam eius
dirigẽtes manũ:remisse occurremus.Idẽ faciendũ est in beneficiis.Quosdã doceamus:& satis iudicemus
si conãtur:si audẽt:si uolũt.Facimus autẽ plærunq ingratos:& ut sicut fauemus tanq̃ ita demum magna

sint beneficia nostra:si gratia illis referri nõ potuit.ut malignis cursoribus propositũ ẽ:cum lusore traducere:cũ dãno scilicet ipsius lusus qui nõ põt nisi cũ sentitur extẽdi.Multi sunt tam prauæ naturæ:ut malit perdere quæ præstiterũt:q̃ uideri recepisse:superbi & imputatores.Quãto melius:quãtoq; humanius id agere:ut illis quoq; partes suæ constent:& fauere ut gratia sibi referri possit:benigne omnia interprætari gratias agente:nec aliter q̃ si referat audire præbere se facilẽ.Ad hoc ut quẽ obligauit ẽt exolui uelit.Male audire solebat fœnerator si acerbe exigit:æque si in recipiendo tardus ac difficilis moras quærit.Beneficium tam recipiendum est:q̃ non exigendum.Optimus ille qui dedit facile:nunq̃ exiget.Reddi gauisus est bona fide quid præstitisset oblitus:qui accipientis animo recipit.

q Vidã nõ tãtũ dãt beneficiũ supbe:sed etiã accipiũt.quod nõ est cõmittẽdũ. Iã enĩ trãseamus ad aliã partẽ:tractaturi quõ se gerere hoĩes in accipiendis beneficiis debeãt.Quodcũq; ex duobus constat officiũ:tantũdẽ ab utroq; exigit:Qualis pater esse debeat cũ inspexeris scies non minus operis illic superesse:ut despicias qualẽ esse oportuerit filiũ.Sũt aliquæ partes mariti:sed non minores uxoris. Inuicẽ ista quãtũ exigũt præstãt:& parẽ desiderãt regulã:quæ ut ait Hecaton:difficilis est. Omne enĩ honestũ in arduo est:etiã quod uitiũ honesto est.Nõ enĩ tantũ fieri debet:sed ratione fieri.Hac duce per totã uiã eundum est.Minima maximaq;:ex huius cõsilio gerenda sunt:quomodo hæc suaserit dandũ.Hæc ãt hoc primũ censebit:nõ ab oĩbus accipiendũ.A q̃bus ergo accipiemus?ut breuiter tibi respõdeã : Ab his q̃dẽ q̃bus dedisse uideamur:Nõ etiã maiore delictu quærẽdũ est cui debeamus:q̃ cui præstemus.Nã ut nõ sequãtur ulla incõmoda plærũq; subsequunẽ etiã plurima.Graue tormẽtũ est debere cui nolis. Cõtra iucũdissimũ est ab eo accepisse beneficiũ quẽ amare etiã post iniuriã possis:ubi amicitiã alicui iucũdã eã fecit & iustã. Illud uero homini uerecũdo & promo miserrimũ est:si cũ amare oportet quẽ nõ iuuat.Totiẽs admoneam necesse est nõ loqui me de sapientibus:quos quicquid oportet iuuat:qui animum in potestate habent : & legem sibi quam uolunt dicunt:& quod dixerunt seruãt. Se de imperfectis hominibus honestam uitam seq uolentibus:quorum affectus sæpe contumacitet parent.

i Taq; eligẽdus est a quo beneficiũ accipiã.Et q̃dem diligẽtius quærẽdus beneficii:q̃ pecuniæ creditor.Huic enĩ reddẽdũ ẽ quãtũ accepi:& si reddidi solutus sum ac liber.At illi plus soluẽdũ ẽ: & nihilominus etiã relata gratia cohæremus.debeo enĩ cũ reddidi rursus incipere : manetq; amicitia nõ recipere indignũ.Sic ne in beneficiorũ quidẽ sacratissimũ ius ex quo amicitia orit̃.Nõ semp inquit mihi licet dicere uolo.Aliquãdo beneficiũ accipiẽdũ est:& inuito.Dat tyrãnus crudelis & iracundus:qui munus suũ fastidire te:iniuriarũ iudicaturus est.Nõ accipiamur.Eodẽ loco latronẽ pone piratam : regẽ aĩum latronis ac piratæ habentẽ.Quid faciã?Parũ dignus est cui debeã.Cũ eligẽdus cui debeas: uim maiorẽ & metũ excipio:quibus adhibitis electio perit:si liberũ est tibi.Si arbitrii tui est utrũ uelis:an nõ : id apud te ipse perpẽdes.Si necessitas tollit arbitrium scies te nõ accipere:sed parcere.Nemo in id accipiendo obligat quod illi repudiare nõ licuit.Si uis scire an uelim:effice ut possim nolle.Vitã tamẽ tibi dedit.Nõ refert q̃d sit quod datur:nisi a uolente uolẽti detur.Si seruasti me.nõ ideo seruator es.Venenum aliquando pro remedio fuit:non ideo numeratur inter salubria.Quædam prosunt:nec obligant.

c Vber quidã tyrãni gladio diuisit:qui ad eũ occidendũ uenerat.Nõ ideo illi tyrãnus gratias ægit:q; rem quã medicorũ manus reformidauerant:nocendo sanauit.Vides nõ omne magnum in ipsa re momentũ.Quoniã nõ uidetur dedisse beneficiũ:qui malo animo profuit.Casus enĩ nõ beneficiũ est hominis iniuria.Leonem in amphitheatro spectauimus:q unum a bestiariis agnitũ:cũ q̃dam eius fuisset magister protexit ab impetu bestiarũ.Nõ ergo est beneficiũ ferre auxiliũ?Minime:quia nec uoluit facere:nec benefaciendi animo fecit.Quo loco ferã posui tyrãnum pone.Et hic uitã dedit:& illa.Nec hic:nec illa beneficium.Quia non est beneficium accipere cogi.Non est beneficiũ debere cui nolis.Ante des oportet in arbitrium mei deinde beneficium.

d Isputari de Marco Bruto solet:an debuerit accipere a diuo Iulio uitã:cum occidendũ eum iudicaret.Quã rationẽ in occidendo secutus sit alias tractabimus.Mihi enĩ cũ uir magnus fuerit in aliis: in hac re uidet̃ uehemẽter errasse.nec ex ĩstitutione stoica se ægisse:qui aut regis nomen extimuit: cũ optimus ciuitatis status sub rege iusto sit.Aut ibi sperauit libertatẽ futurã : ubi tã magnũ p̃miũ erat: & imperandi:& seruiendi.Aut extimauit ciuitatem in priorẽ formã posse reuocari amissis pristinis moribus:futuramq; ibi æqualitatem ciuilis iuris:& staturas suo loco leges:ubi uiderat tot milia hominum pugnantia:nõ iã seruirẽt seruituti.Quãta uero illũ aut rerũ naturæ:aut urbis suæ tenuit obliuio:qui uno interẽpto defuturũ credidit alium q̃dem ueller:cũ Tarquinius esset inuentus post tot reges:ferro ac fulminibus occisos.Sed uitã accipere debuit:ob hoc tamẽ non habere illũ parentis loco:qui unius dãdi beneficii iniuria uenerat.Non enim seruauit is qui non interfecit:nec beneficium dedit:sed missionem.

i Llud magis uenire ĩ disputationẽ potest:aliquando q̃d faciẽdum sit captiuo:cui redemptionis p̃cium hõ prostituti corporis & ĩfamis repromittit. Patiar me ab impuro seruari.Seruatus deniq; quã illi grãm referã?Viuã non obscuro.Non uiuã cũ redemptore.Quid ergo placeat dicam? Etiam ab aliquo tali accipiam pecuniã:quã pro capite dependam.Accipiã autẽ tanq̃ creditũ:nõ tanq̃ beneficiũ Soluã illi pecuniã:& si occasio fuerit seruãdi:periclitãtẽ seruabo.In amicitiam quæ similes iungit nõ descẽdã.Nec seruatoris illũ loco numerabo:sed fœneratoris consciẽtia reddendum quod accepi.Est aliquis dignus a quo beneficiũ accipiã:sed tanti nociturũ est.ideo nõ accipiã . Quia ille paratus est mihi cum incommodo:aut ẽt periculo suo prodesse.defensurus est me reum.sed illo patrocinio regẽ sibi est facturus inimicum.Inimicus sic cũ ille pro me periclitari uelit.Ego q̃d facilius est nõ facio:ut sine illo pericliter.

Neptū & friuolū hoc Hecaton ponit exēplū Arcesilai:quē ait a filio familiæ ablatā pecuniā nō ac-
i cepisse:ne ille patrē sordidū offenderet.Quid fecit laude dignū:quod furtū non recepit?quod ma-
luit nō accipe:q̄ reddere?Quæ est enī alienā rē nō accipe moderatior. Si exemplo magni aī opus
est ut utamur .Grecini Iulii uiri egregii:quē Xerxes occidit ob hoc unū ꝗ melior uir erat q̄ eē quenq̄ tyrā-
no expediret.Is cū ab amicis cōferētibus ad īpensam ludoꝝ pecunias acciper:magnā pecuniā a Fabio persi
co missam nō accepit.Et obiurgātibus his qui nō extimabāt mittētes:sed missa ꝗ repudiasset.Ego igt ab
eo beneficiū accipiā a quo propitiationē accepturus nō sum.Cūq; illi Rebilus cōsularis homo eiusdē īfa-
miæ maiorē summā misisset:instaret ut accipi iuberet.Rogo inqt ignoscas:& a persico nō accepi.

Trū hæc munera accipere est:an senatū legere?Cū accipiendū iudicauerimus hilares accipiamus
u profitentes gaudiū:& id danti manifestū sit:ut fructū præsentē capiat.Iusta enī causa lætitiæ est:
lætū amicū uidere.Iustiore fecisse:q̄ grate ad nos peruenisse iudicemus effusis effectibus ꝗ nō ipso
tamen audiente:sed ubiq; testemur.Qui grate beneficiū accipit:primā eius pensionē soluit.

Vnt qdam qui nolunt nisi secrete accipere:testē beneficii & consciūt uitāt:quos scias licet male co
s gitare:quō danti intantū producenda noticia est muneris sui:inq̄tum dilatatū est cui datur.Ita ac-
cipienti adhibēda cōcio est.Quod pudet debere:ne acceperis.Quidā furtiue agūt gratias:& in an-
gulo:& ad aurē.Nō est ista uerecundia : sed īficiandi genus.Ingratus est qui remotis arbirriis agit gratias.
Quidā uolūt nomina secū fieri:nec interponi pararios:nec signatores aduocari:nec chirographum dare.
Idem faciunt:qui dant operā:ut beneficiū in ipsos collatū:q̄ ignotissimū sit.Verenť palā forte ut sua poti-
us uirtute:q̄ alieno adiutorio cōsecuti dicanť.rariores in eoꝝ officiis sunt quibus iā aut dignitatē debēt.
& dum opinionem dicentium timent:grauiorem subeunt ingratorum.

Lii pessime loquunť de optimæ meritis.Tutius est quosdā offendere: q̄ demeruisse.Argumentū
a est nihil debentiū:odio quærūt.Atq; nihil magis præstandū est:q̄ ut memoria nobis meritorum
ægeat:quæ subinde reficienda est:quia nec referre pōt gratiā:nisi qui meminit.Nec delirare acci-
pientium est.nec submisse & humiliter.Nā qui negligēs est in accipiēdo:cum omne beneficiū recēs pate-
at:quid faciet cum prima eius uoluptas restrinxit?Alius accepit fastiose tanq̄ qui dicat:non quidem mihi
opus est:sed quia tam ualde uis faciam tibi mei potestatē.Alius supine:ut dubiū præstāti relinquat an sen
serit.Alius uix labra deduxit:& ingratior q̄ si tacuisset fuit.Loquendū pro magnitudine rei impensius : &
illa adiicienda:pluris q̄ putas obligasti.Nemo enī gaudet beneficiū suū latius parere.Nescis qd mihi præsti
teris:sed scire te oporter:quāto plus sit q̄ extimas.Statim gratus est qui se onerat.Nunq̄ tibi grām referre
potero.Illud certe non desinam ubiq; confiteri:me referre non posse.

Vllus magis Cæsarē Augustū demeruit:& ad alia īpetranda facilē sibi reddidit.Furniūs:q̄ ꝗ cum
n Petri Antoninas partes secuto:ueniā impetrasset dixit:Hanc unā Cæsar habeo iniuriā tuam : effe-
cisti ut uiuerem:& morerer ingratus.Quid est tam grati animi:q̄ nullo modo sibi satisfacere?nec
ad spem qdem exequēdi nunq̄ beneficii accedere.His atq; eiusmodi uocibus agamus:ut uolūtas nō late-
at:sed aperiať ut luceat.Verba cessent licet:si quēadmodū debemus affecti sumus conscientia eminebit in
uultu.Qui gratus futurus est:statim dū accepit de reddendo cogitet.Chrysippus qdem dicit illud : uelut
in certamē cursus cōpositū:& carceribus iclusum:& operire debere suū tēpus:ad quod uelut dato signo ꝓ
siliat.Et qdem magna illi celeritate opus est:magna cōtentione:ut consequatur antecedentem.

Idendū est nunc quid maxime faciat ingratos:aut nimiū sui suspectū:& īsitū mortalitati uitiū . Se
u suaq; mirandi:aut auiditas inuidia.Incipiamus a primo.Nemo nō benignus est sui iudex.Inde ē
ut omnia meruisse se extimet:& īsolutū accipiat:nec satis pro suo prætio se extimatum putet: nec
dicat.Hoc mihi dedit:sed q̄ sero:sed post quod labores.Quanto consequi plura potuissem:si illum aut il-
lum:aut me colere maluissem.Non hoc speraueram.In turbam coniectus sum:tam exiguo dignum me
iudicauit:honestius præterire fuit.

Vando Lentulus augur:diuitiaꝝ maximū exemplū:anteq̄ illū libertini pauperē facerēt : hic qua-
q ter miles sestertiū suum uidit.proprie dixi.Nihil enī amplius uidit:q̄ ingenii sui sterilis tam pusil
li.Cum enī esset auarissimus:nūmos citius emittebat q̄ uerba:tanta illi inopia erat sermonis . Hic
cū omnia incrementa sua diuo Augusto deberet:at quē attulerat pauptatē:sub onere nobilitatis laborā-
tem princeps iam ciuitatis:& pecunia:& gratia:subinde Augusto solebat queri:dicēs a studiis se abductū.
Nihil tantum in se congestū esse:q̄ perdidisset reddita eloquētia.At illi inter alia hoc quoq; diuus Augu-
stus præstiterat:ꝗ illū derisum a labore irrito liberauerat. Nō patitur auiditas quenq̄ esse gratum.Nunq̄
enim īprobæ spei quod datur satis est.Et maiora cupimus:quo maiora uenerūt.Multoq; concitatior est
auaritia:in magnaꝝ opum congestu collocata.Vt flaminæ īfinitæ acrior uis est : quo ex maiore incendio
emicuit.Aeque ambitio nō patitur quenq̄ in ea mensura honoꝝ conquiescere:qua quidam eius fuit im-
pudens uotū.Nemo agit de tribunatu gratias:sed quæritur ꝗ nō est ad præturā usq; perductus.Nec hæc
grata est si deest consulatus Nec hoc quidē faciat:si unus est ultra se.Cupiditas porrigit:& fœlicitatē suam
non intelligit.Quia non unde uenerit respicit:sed quo tendat.Omnibus his uehementius:& importuni-
us malum est inuidia:quæ nos inquietat:dum comparat.hoc mihi præstitit:sed illi plus : sed illi maturi
us:& deinde nullius causam agit:contra omnes sibi fauet.

Vāto est simplicius:quāto prudētius beneficiū acceptū augere scire.neminē tāti ab alio quāti a se
q ipso extimari.plus accipe debuisset:sed illi facile nō fuit plus dare.In multos diuidēdo liberalitas
est.Hoc initiū est boni:cōsulamus:& aīum eius grate excipiendo euocemus.Paꝝ fecit:sed sæpius

faciet. Illū mihi prætulit:& me multis. Ille non est mihi par uirtutibus:nec officiis:sed habuit suā ueneré: Quæ rēdo non efficiā:ut maioribus dignus sim:sed ut datis indignus. Plura illis hoībus turpissimis data sunt. Quid ad rē:q raro fortūa iudicat. Quotidie qrimur malos eē fœlices. Sæpeq; agellos pessimi cuiusq; trāsierant:optimoꝝ uiroꝝ segeté grādo percussit. Fert forté suā quisq;:ut i cæteris rebus:ita in amicitiis. Nullū est tam plenū beneficiū quod nō uellicare malignitas possit. Nullū tam angustum quod non bonus interpres extendat. Nunq̄ deerunt causæ q̄rendi:si beneficia a deteriore parte spectaueris.

Ide q iniqui sunt diuinoꝝ muneꝝ extimatores. Et quidē professi sapientiā quærunt:q nō magni
u tudine corporis æquemus elephātes:uelocitate ceruos:leuitate aues:impetu tauros:q solidior sit cutis beluis:detentior damnis:depressior ursis:mollior fibris:q sagacitate nos narium canes uincant:q acie luminū aquilæ:spatio ætatis coruus:multa animalia nandi fœlicitate. Et cum quædā nec colere qdem i id natura patiatur:ut uelocitatē corpoꝝ:& uires pares aīalibus habeamus:ex diuersis ac dissidētibus bonis:hominē non esse cōpositum:iniuriā uocant. Et in negligentes nostri deos q̄rimoniam iaciūt: q non bona ualitudo:etiā uirtus inexpugnabilis data sit:q non futuri scientia. Vix sibi temperant qui eo usq; imprudentiæ prouehantur:ut naturā oderint:q infra deos sumus:q nō in æquo illis stetimus. Quāto satius est ad contemplationem tot tantorūq; beneficiorum reuerti:& agere gratias : q nos in hoc pulcherrimo domicilio uoluerunt secula sortiri:q terrenis præfecerūt. Aliquis ea animalia comparat nobis: quoꝝ potestas pœnes nos est. Quicqd nobis negatū est dari nō potuit:Proinde quisquis es inqs extimator sortis humanæ:cogita quanta nobis tribuerit parens noster:quanta ualentiore animalia sub iugū misérimus:quanto ue lociora sequamur. Quā nihil sit mortale:non sub ictu nostro positum. Tot uirtutes accepimus:tot artes. Aium deniq; cui nihil non eodē quo intendit momento paruum est:syderibus uelociorem:quoꝝ post multa sæcula tututos cursus antecedit. Tātū deniq; frugum:tantū opum:tantū reꝝ aliaꝝ super alias aceruataꝝ. Circumeas licet cūcta:& quia nihil totū inuenies:q esse te malles : ex oībus singula excerpas:quæ tibi dare uelles. Ita breue extimata uere indulgentia:ut confitearis necesse est:in delitiis te fuisse. Ita & charissimos nos habuerunt dii immortales:habentq;. Et quis maximus tribui honos potuit ab ipsis:proximos nos sibi collocauerunt. Magna accepimus. Maiora non debuimus.

Aec mihi Liberalis necessaria credidi ut elicerē:& quia loquēdum aliquādo de magnis beneficiis
h erat:cum de minutis loqueremur:& quia ide manat enim huius detestabilis uitii audacia cui.n. respondebit grate:quod munus extimabit magnum:aut reddendum:qui summa beneficia spernit: Cui salutem: Cui spiritum debebit: qui uitā accepisse se a diis negat:quā quotidie ab illis petit. Qui cunq; ergo gratos esse docet:& hominum causam agit:& deoꝝ quibus nullius rei indigentibus positis extra desiderium referre nihilominus gratiam possumus. Non est q quisq; excusationem mētis ingratæ ab infirmitate atq; inopia erat & dicat. Quid eni faciā:& quō: quādo supioribus dominisq; reꝝ oīum gratias referā: Referre grām facile est. Si auarus es sine ipendio si in ea opera. Eodē qdem momēto quo obligatus es:si uis cū quolibet paria fecisti:quoniā qui libenter beneficium accipit:reddidit.

Oc ex paradoxis stoicæ sectæ minime mirabile:ut mea fert opinio:aut incredibile est:eum qui li-
h benter accipit:beneficiū reddidisse. Nam cū oia ad casum referamus:fecit quisq; quātum uoluit. Et cum pietas:fides:iustitia:omnis deniq; uirtus inter se perfecta sit:etiā si illi manū exercere noluit:gratus pōt etiā homini esse uoluntate. Quotiēs quod proposuit quisq; cōsequetur:capit opis sui fructū. Qui beneficiū dat:quid proponit: Prodesse ei cui dat ex uoluntate supra esse:si quod uoluit effecit. peruenitq; ad me animus eius:ac in utro gaudio effecit. Tulit quod petiit. Nō est enim sibi inuicē:aliquid reddi uoluit:aut non fuit beneficium:sed negociatio. Bene nauigauit:q quē destinauit:positū tenuit. Teli iactu certe māus peragit officiū si petita percussit. Beneficium q dat:uult excipe grate. Habet quod uoluit si bene acceptū est:si sperauit emolumentū aliquod:nō fuit hoc beneficiū:cuius propriū ē nihil de reditu cogitare. Quod accipiebā:eo animo accepi quo dabat:reddidi. Alioquin pessima optimæ rei cōditio est. Vt gratus:sim ad fortunā mittor. Si illa inuita respōdere nō possum:sufficit animus animo. Quid ergo: Nūqcquid potero:& faciā & reddā:& tēpoꝝ reruq; occasionem sequar:& eius sinū cupiā a quo aliqd accepi: Sed malo loco beneficium est:nisi & excussis manibus esse gratum licet.

Vi accepit inquit beneficiū:licet a io benignissimo acciperet : nondum consumauit officium suū.
q Restat enim pars reddendi. Sicut in lusu est aliquid pilam iacere:ac diligenter excipere. Sed non dicitur bonus lusor:nisi qui apte & expedite remisit quam acceperat. Exemplum hoc dissimile est. Quare: qa huius rei laus in corporis motu est:& in agilitate:non in animo. Explicari itaq; totum debet: de quo oculis uideatur. Nec tamen ideo non bonum lusorem dicam:qui pilam ut oportebat exciperat:sed per ipsum mora quominus remitteret: nō fuit. Sed quis inquit arti ludentis nihil desit:quia partem qdē fecit:sed & partem quam non fecit potest facere. Ludus ipse imprefectus est:qui & consumit uicibus mittendi ac remittendi. Nolo diutius hic refellere. Extimemus ita esse. Desit aliquid lusui:non lusori. Sic & i hoc de quo disputauimus:deest aliquid rei datæ:cui pars alia debetur non animo. Qui animum parē sibi nactus est:qtum in illo est:quod uoluit efficit.

Eneficiū mihi dedit. Accepi nō aliter q̄ ipse accipi uoluit. Iā habet quod petit:& quod unū petit. er-
b go gratus sum. Post hæc usus mei restat:& aliqd ex hoie grato commodo. Hæc nō iperfecti officii reliqua pars est:quod pfecti accessio facit. Videas statuā. Alius est fructus artis:alius artifex. Artis est fecisse quod uoluit. Artificis fecisse cum fructu perfecit opus suum:uideas ēt sed non uendidit. Triplex est illi fructus operis sui. Vnus conscientiæ : hunc absoluto operæ percipit. Alter famæ. Tertius utilitatis:

quē allatura est:aut gratia:aut uenditio:aut aliqua cōmoditas.Sic beneficii fructus primus ille cōscīētia.
Hunc pcipit qui quo uoluit munus suū pertulit.Secundus est:& famæ:& eorū præstari inuicē possunt.
Itaq; cū benigne acceptū est:beneficiū est:ipsum quidem bene accipiendo persolui.

Vid:ergo retulit gratiā:qui nihil fecit:Inquid primū fecit bono animo:bono obtulit:& quod est
q amicitiæ exequon.Post deinde aliter beneficiū:aliter creditū soluerit.Nō est q expectes ut solutio
nem tibi ostēdā:res inter animos gerit.Quod dico nō uidebit duræ:quāuis primo cōtra opinio
nem pugnet tuā:si te cōmēdaueris mihi:& cogitaueris plures esse q̄ uerba.Ingēs copia est rerū sine nomi
ne:quas nō propriis appellationibus notamus:sed alienis cōmodatis:quia pedē & nostrū dicimus:& lecti
& ueli:& carminis Canē:& uenaticū:& marinū:& sidus:Quia non sufficimus ut singulis singula assigne
mus:quotiēs opus est mutuamur.Fortitudo est pericula iusta cōtēnens:aut scientia periculorū repellēdo
rum:excipiendorū:prouocādorū.Dicimus enī tamē & gladiatorē fortē uirū & seruū nequā: quē in contē
ptum mortis temeritas impulit.Parsimonia est sciētia uitandi sumptus supuacuos.Vrars re familiari mo
derate utendi:parcissimorū tamē hominē uocamus pusilli animi & cōtracti.Cū in infinitū iterstitiū inter mo
dum & angustias.Hæc alia sunt natura.Sed efficit iopia sermonis ut:& hunc & illū parcū uocemus:ut &
ille fortis dicatur cū ratione fortuita despiciens:& hic sine ratione in pericula excurrens.Sic beneficiū est:
& actio ut diximus beneficia:& ipsum quod datur per illā actionem:ut pecunia:domus prætexta. Vnum
utriq; nomen est.uis quidem ac potestas longe alia.

Taq; attende.iā intelligis:nihil me q opinio tua refugiat dicere:illi beneficio quod actio perficit
t relata gratia est:si illud beniuole excipimus.Illud alterū quod in re cōtinetur:nōdū reddidimus:&
uolumus reddere.Voluptati uoluptate satisfecimus:rei rem debemus.Itaq; quāuis retulisse illū
gratiā dicamus:qui beneficiū libēter accepit.iubemus tamē aliquid simile ei quod accepit reddere. A con
suetudine quædā quæ dicimus abhorrent.Deinde alia uia ad cōsuetudinē redeūr.Negamus iniuriā acci
pere sapiētē:tamē qui illū pugno percusserit:iniuriarū dānabitur.Negamus rem stulti esse:& tamē eū qui
rem aliquā stulto surripuerit:furti condēnabimus.Insanire oēs scilicet stultos dicimus.Nec tamen oēs cu
ramus heleboro.His ipsis quos uocamus isanos:& suffragium:& iurisdictionē cōmittimus. Sic dicimus
eum qui beneficiū bono animo accepit:gratiā rettulisse.Nihilominus illū in ære alieno relinquimus:gra
tiam relaturū:etiam cū reddiderit:exhortatio est illa non inficiatio beneficii:timeamus ne uel intollerabi
li sarcina depressi deficiamus.Animo bono mihi donata sunt:& fama defensa:detractæ sordes spiritus:&
libertas potior spiritu:& quomodo referre gratiā potero:quando ille ueniet dies:quo illi animum nostrū
ostendam:Hic ille ē quo ipse suū ostēdit.Excipe beneficiū:amplexare:gaude:nō q accipias:sed q reddas:
debiturus sis.Nō adibis iam magnæ rei periculū:ut casus ingratū facere te possit. Nullas tibi proponam
difficultates.Ne despondeas animo.Ne laborum ac longe seruitutis expectatione deficias. Non differo te
de præsentibus fiat.Nunq̄ eris gratus:nisi statim sis.Quid ergo facies:Nō arma sumenda sunt:& fortasse
erunt.Non maria emetienda:fortasse etiam uentis minantibus solues.Vis reddere beneficium:Benigne
accipe:Rettulisti gratiam:non ut soluisse te putes:sed ut securior debeas.

Explicit liber secundus de beneficiis.

Lucii Annei Senecæ liber tertius de beneficiis incipit.

On referre beneficiū:nec beneficiis grām:& est turpe:& apud omnes habet.Eburti Libe
ralis.Ideo de igratis etiā igrati quærunt.Cum iterim hoc oibus hæret qd oibus displicet:
adeo q in cōtrariū itur:ut quosdā habeamus isestissimos:nō pōt beneficia tātū: sed pp̄ter
beneficia.Hæc prauitate naturæ accidere qbusdā non negauerim pluribus:qa memoriā te
pus iterpositū subduxit.Nā q̄ recentia apud illos uiguerūt:ea iteriecto spatio obsole scūt.De
qbus fuisse mihi tecū disputationē scio.Cū tu illos nō igratos:sed oblitos.Tāq̄ ea res igratū
excuset:quæ fecit.Aut quia hoc accidit alicui nō sit igratus:cū hoc non accidat nisi ingrato.Multa sunt ge
nera igratorū:ut furū:homicidarū:quorū una culpa est:cæterū in partibus uarietas magna.Ingratus q bene
ficium accepisse se negat quod accepit.Ingratus est qui dissimulat.Ingratus q non reddit.Ingratus oium q
oblitus est.Illi enī si non soluunt:tamē debēt.& extat apud illos uestigiū certe meritorū:itra malam cōsce
tiā cōclusorū.Et aliquando ad referendā grām cōuerti ex aliqua causa possunt:si illos pudor admōuerit:
si subita honestæ rei cupiditas:qualis solet ad tēpus:etiā in malis pectoribus exurgere:si inuitauerit facilis
occasio.Hic nunq̄ fieri gratus potest:cui totū beneficiū elapsum est.Et utrū tu peiorē uocas:apud quē gra
tia beneficii intercidit:an apud quem ēt memoria:Vitiosi oculi sunt:q lucem reformidant:cæci qui nō ui
dent.Et parentes suos non amare ipietas est.Non agnoscere insania.Quis tam ingratus est:q̄ qui quod in
prima parte animi positum esse debuit:& semper occurere:ita seposuit & abiecit:ut in ignorantiam uerte
retur:Apparet illum non sæpe de reddendo cogitasse:cui obtexit obliuio.

Eniq; ad reddendā grām:& uirtute opus est:& tēpore:& facultate:& aspirante fortuna.Qui me
d minit sine ipendio gratus est.Hoc quod nō operā exigit:nō opes:nō fœlicitatem:qui nō præstat
nullū habet quo lateat patrociniū.Nunq̄ enī uoluit gratus esse:qui beneficiū tam lōge proiecit: ut
extra cōspectū suū poneret.Quēadmodū quæ in usu sunt:& manū quotidie tactūq; patiunt:nunq̄ pericu
lum situs adeunt.Illa quæ ad oculos nō reuocant:sed extra cōuersationē:ut superuacua iacuerunt: sordes
ipsa colligunt uetustate.Ita quicquid frequens cogitatio exercet ac renouat:memoriæ nunq̄ subducitur:
quæ nihil perdit:nisi ad quod sæpe non respexit.

p Ropter hanc causam aliæ quoq; sunt:quæ nobis merita nōnunq̄ maxime uelant. Pria a communi

potissima:q; nouis semp cupiditatibus occupati:nõ qd habeamus:sed quid petamus ispicimus. nõ id qd est:sed quod appetitur itenti. Quicqd eni domi est:uile est. sequr autẽ ut ubi quod acceperis leue: nouo cupiditas fecit. Auctor quoq; eo nõ sit in præcio. Amauimus aliquẽ & suspeximus:& fundatũ ab illo sta tum nostr professi sumus:quãdiu nobis placebãt:ea quæ cõsecuti sumus. Deide irrũpit aium aliorũ ad miratio:& ad ea ipetus factus est:uti mortalibus mos est ex magnis maiora cupiẽdi. ptinus excidit: quic quid ante apud nos beneficiũ uocabat. Nec ea ituemur:quæ nos aliis præposuere:sed ea sola quæ fortuna præcederiũ ostentat. Nõ põt autẽ quisq iuidere & gratias agere. Quia iuidere qrẽtis & mœsti est. Gratias agere uero gaudentis. Deide qa nemo nostrum nouit:nisi id tempus quod eum maxime transit. Ad præ terita rari aium retorquent. Sic fit ut præceptores eorumq; beneficia itercidant:qa totam pueritiam relin qmus. Sic fit ut in adolescentiã nostrã collata pereãt:qa ipsa nunq̃ retractant. Nemo quod fuit tanq̃ i præ tertio:sed tanq̃ in perdito ponit. Ideoq; caduca memoria est futuro iminentium.

h Oc loco reddẽdũ est Epicuro testimonium:q assidue quærit:q; aduersus præterita sumus igrati: q; quæcunq; percepimus bona:non in memoriã reducamus:nec iter uoluptates numeremus. Cũ certior nulla sit uoluptas:q quæ iã eripi nõ põt. Præsentia bona nondũ tota isolido sunt. potest illa casus aliquis icidere. Futura pendẽt:& icerta sunt. Quod præterierit iter tuta sepositũ est. Quõ gratus qsq̃ esse aduersus beneficia põt:q omnem uitã suã trãstulit? Præsentium uel ituitus ac præteritor memoria gratum facit. Memoriæ minimum tribuit:quisqs spei plurimum.

q Vemadmodũ mi liberalis quædã res semel perceptæ hærent:quædã ut scias nõ est satis didicisse. Intercidit eni eo scientia nisi cõtineatur. Geometriã dico & sublimiũ cursum:& siqua alia pp ter subtilitatē lubrica sunt. Ita beneficia quædã magnitudo nõ patit excidere:quædam miora:sed nu mero plurima:& tẽporibus diuersa effluũt. Quia ut dixi non subinde illa tractamus:nec libenter qd cuiq debeamus cognoscimus. Audi uoces potentiũ. Nemo nõ uictura semper in aio suo memoriam dixit. Ne mo non debitũ se & deuotũ pfessus est. Et si quod alius humilius uerbũ quo se oppignoraret iuenit. Post exiguũ tẽpus idem illi uerba priora quasi sordida:& par libera euitãt. peruenitur deide eo quo ut ego ex timo:pessimus quisquis:atq; ingratissimus peruenit:ut obliuiscantur. Adeo tamen ingratus est qui obli tus est:ut gratus cui beneficium in mente uenit.

Quæstio: An ingrati sint puniendi.

h Oc tamen iuisum uitiũ:an ipunitum esse debeat:quærit. Et an hæc lex quæ in scholis exercet: ẽt in ciuitate ponenda sit? qua igrati datur actio:quæ uidet æqua oibus. Quid ni? cum urbes quoq urbibus quæ præstitere exprobẽt:& maiores collata a posteris exigant. Nostri maiores maximi scilicet uiri ab hostibus tantũ expetierũt beneficia:magno aio dabant:magno perdebant. Excepta macedo num gente non est in ulla data:aduersus igratum actio. Magnumq; hoc argumentum dandum nõ fuisse qa aduersus maleficiũ omne cõsensimus:& homicidii:ueneficii:parricidii:uiolatar regionum:alicubi atq alicubi diuersa pœna est:sed ubiq; aliqua. Hoc frequentissime crimen nusq̃ pũitur. Vbiq; iprobatur. Neq absoluimus illud. Sed cum difficilis esset icerte rei extimatio:tantum odio damnauimus:& iter ea relinq mus quæ ad uindices deos admittimus.

r Ationes autẽ multæ mihi occurrũt:propter quas crimẽ hoc in legẽ cadere nõ debeat. Primum oi um pars optima beneficii perit:si actio sicut certæ pecuniæ:aut ex conducto:aut ex locato datur. Hoc eni speciosissimũ est in illo quod dedimus uel perdituri:quod totũ permisimus accipiẽtiũ ar bitrio. Si appello:si ad iudicẽ uoco:icipit non beneficiũ esse sed creditum. Deide cũ res honestissima sit re ferre gratiã:desinit esse honesta:si necessaria est. Nõ magis laudabit quisq̃ gratũ hominẽ q̃ eum q depositũ reddidit:aut quod debebat extra iudicẽ soluit. Ita duas res qbus in uita humana nihil pulchrius est corrũ pimus. Gratũ hominẽ:& beneficium. Quid eni aut in hoc magnificũ est:si beneficiũ nõ dat:sed cõmodat: aut in illo q reddit:non qa uult:sed qa necesse est. Nõ est gloriosa res gratũ esse:nisi tutũ est igratũ fuisse. Adiice nunc q; huic uni legi oia fora uix sufficiẽt. Quis erit q non agat? qs cum quo nõ agat? Oẽs sua extol lunt:oẽs ẽt minima quæ in alios cõtulere dilatãt. Præterea quæcũq; in cognitione cadũt: cõprachẽdi pos sunt:& nõ dare ifinitã licẽtiã iudici. Ideo melior uidet cõditio causæ bonæ:si ad iudicẽ q̃ ad arbitrum mit tit. Quia illũ formula icludit:& certos quos nõ excedat terminos ponit. Huius libera:& nulla astricta ui culis religio:& detrahere aliqd potest:& adicere:& sniam suam nõ prout lex:ut iustitia suadet : sed prout humãitas:aut misericordia impulit regere. Ingrati actio nõ erat iudicẽ alligatura:sed regno liberrimo po situra. Quid sit eni beneficium nõ cõstat:deide quãtũ sit refert q̃ benigne illud iterpretetur iudex. Quid sit igratus nulla lex monstrat. Sæpe & q reddidit quod accepit igratus est:& q non reddidit gratus. De q bus etiam imperitis iudex dimittere tabellã potest:ubi fecisse:aut nõ fecisse pronũciandũ est:ubi prolatis cautionibus controuersia tollit:ubi iter disputãtes ratio ius dicit. ubi uero animi coniectura capienda est. ubi id dẽ quo sola sapientia decernit in controuersiam iduci non potest. Ad hæc siue iudex ex turba se le ctorum quem census in album:& equestris hæreditas misit.

t Taq; nõ hæc par idonea res uisa est:quæ deduceret ad iudicẽ:sed nec huic rei satis idoneus iudex iuuẽtus est:quod nõ admiraberis si excusseris. Quid habiturus fuerit difficultatis quisquis i eius modi re exisset. Donauit aliqs magnam pecuniã:sed diues:sed nõ sensurus ipendiũt. Donauit ali us:sed toto patrimonio cessurus. Sũma eadẽ est:beneficiũ idẽ nõ ẽ. Etiã nũc adiice. Hic pecuniã pro addi to dependet:sed cũ illã domo protulisset:Ille dedit eandẽ sed mutuã sumpsit:aut rogauit:& se obligari in gentu merito passus est. Eodem existimas loco esse illum qui beneficium ex facili largitus ẽ: & homo qui

accepit ut daret. Tpe quædã magna fiũt: nõ sũma. Beneficiũ ẽ donata possessio: cuius fertilitas laxare pos/
sit annonã. Beneficiũ est unus in famẽ panis. Beneficiũ est donare regiones: per quas multa flumina & na/
uigabilia decurrãt. Beneficiũ est arẽtibus sitim & uix spiritũ per siccas fauces ducentibus mõstrare fontẽ.
Quis inter se ista cõparabit? Quis expẽderet? Difficilis est snĩa: quæ non rẽ: sed uim requirit. Eadem licet
sint aliter data: nõ idẽ pendent. Dedit mihi hic beneficiũ: sed nõ libẽter. Idem dedisse se quæstus est: sed su/
perbius me q̃ solebat aspexit: sed tamen tarde dedit: ut plus præstaturus fuerit: si cito negasset. Hoꝝ quo/
modo iudex inibit extimationẽ: cũ sermo & dubitatio: & uultus meriti gratiã destruant.

Vidꝫ q̃ quædã beneficia uocant: quia nimis concupiscunt: quædã nõ sunt ex hac uulgari nota: sed
q maiora etiã si minus apparent? Beneficiũ uocas dedisse potẽtis populi ciuitatẽ: in quatuordecim
gradus deduxisse: & deuendisse capitis reũ: quid utilia suasisse? quid retinuisse ne in scelus rueret?
quid gladiũ excussisse morituro? quid efficacibus remediis refocillasse lugentẽ? & quod desiderabat uolẽ
tem sequi: & auide consiliũ reduxisse? Quid assedisse ægro: & cũ ualitudo eius ac salus momẽtis cõstaret:
excepisse idonea ibi tẽpora: & cadentes uenas uino refecisse: & medicũ adduxisse morienti? Hæc quis exti
mabit? quis dissimilibus beneficiis iubebit beneficia pensari? Donauit tibi domũ: sed ego tuã supra te rue
re prædixi. Dedit tibi patrimõium: sed ego naufrago tabulam. Pugnauit pro te & uulnera excepit. At ego
uitam tibi silentio dedi. Cũ aliter beneficiũ detur: aliter reddat. paria facere difficile est.

Ies præterea beneficio reddẽdo nõ dicit: sicut pecuniæ creditæ. Itaqꝫ põt qui nondũ reddidit: red/
d dere. Dic eni: itra quod tẽpus depræhendat ingratus. Maxima beneficia probationẽ non habent.
Sæpe intra tacitã duoꝝ cõscientiã latent. An hoc inducimus: ut nunc demus beneficia sine teste?
Quã deinde pœnã ingratis cõstituamus: unã oĩbus: cũ disparia beneficia sint: inæquales: & pro cuiusqꝫ be
neficio maiorẽ: aut minorẽ? Age intra pecuniã uersabitur taxatio. Quid q̃ quædam beneficia uitæ sunt:
& maiora uita? His qꝫ pronũciabit pœna minor beneficio. Iniqua est pœna & capitalis. Quid inhumanius
q̃ cruentos esse beneficiorum exitus?

Vædã inquit priuilegia parẽtibus data sunt. Quomodo hoꝝ extra ordinẽ habita ratio est: sic alio/
q rum quoqꝫ beneficioꝝ haberi debet. Parentũ cõditionẽ sacrauimus: quia expediebat liberos tolli.
Solicitandi ad hũc laborẽ erunt icertã adituri fortunã. Nõ poterat illis dici q̃ beneficia dãtibus di/
citur. Cui des elige ipse tecũ. Si deceptus es: quærere dignũ adiuua. In liberis tollẽdis nihil iudicio tollẽtiũ
licet: tota res uoti est. Itaqꝫ ut æquiore animo adirent aleã: danda illis aliqua potestas fuit. Deinde aliq̃ con
ditio est parentũ qui beneficia: quibus dederũt dant: nihilominus daturi sunt. Nec est periculũ ne dedisse
illos mentiantur. In cæteris quæri debet: non tantũ an receperint: sed an dederint. Hoꝝ in confessio me/
rita sunt: & quia utile est iuuentuti regi: imposuimus illi quasi domesticos magistratus sub quoꝝ custo/
dia cõtinent. Deĩde oĩum parẽtũ unũ erat beneficiũ. Itaqꝫ extiari semel potuit. Alia diuersa sunt dissimi/
lia: infinitis inter se interuallis distantia. Itaqꝫ sub nulla regula cadere potuerunt. Cum æquius esset omnia
relinqui: q̃ omnia æquari.

Vædã magno dãtibus cõstãt: q̃dã excipiẽtibus magna sunt: sed gratuita tribuẽtibus: q̃dam amicis
q data: q̃dam ignotis. Plus est quãuis idẽ det: si ei dat quẽ nosse a beneficio incipis. Hic auxilia tribu
it. Ille ornamẽta: ille solatia. Inuenies q nihil putet esse iucundius: nihil maius: q̃ habere i quo cala/
mitas acqescat. Inuenies rursus q dignitati suæ: q̃ securitati suæ consuli malit: & q plus ei debere se iudicet
per quem tutior est: q̃ ei per quem honestior. Proĩde ista maiora aut miora erunt: prout fuerit iudex: aut
ad hæc: aut ad illa iclinatus aĩo. Præterea creditorem mihi ipse eligo. Beneficiũ sæpe ab ipso accipio a quo
nolo. & aliquando ignorãs obligor. Quid facies? igratum uocabis eum cui beneficium iscio: & si sciuisset
non accepturo ipositum est? Num uocabis eum: q utrunqꝫ acceptum non reddidit.

Liquis dedit mihi beneficiũ: sed idem postea fecit iniuriã. Vtꝝ uno munere ad patientiam oĩum
a iniuriã astrigor? an proĩde erit: ac si grãm rettuleri? qa beneficium suum ipse i sequenti iniuria re
scidit. Quomodo deĩde extiabis? Vtrum plus sit quod accepit: aut in quo læsus est. Dies me defi/
ciet: omnes difficultates perseq tentantem. Tardiores iquit ad beneficia danda facius: non iudicando data:
nec ĩficiatores eoꝝ afficiendo pœna. Sed illud quoqꝫ tibi econtrario occurrat. Multò tardiores futuros ad
accipienda beneficia: si periculum causæ dicẽdæ adituri erunt: & inocẽtiam solicitiore habituri loco. Dei/
de erimus per hæc ipsi quoqꝫ ad danda tardiores. Nemo eni libenter dat iuitus: sed qcunqꝫ ad benefacien/
dum bonitatæ iuitatus est: & ipsa pulchritudĩe rei ẽt libentius dabit: nihil debituris: nisi quod uolũt. Mi/
nuitur eni gloria eius officii cui diligenter cautum est.

Einde pauciora erũt beneficia: sed ueriora. Quid autẽ mali est ĩhiberi beneficiorum teneritatem.
d Hoc eni ipsum secuti sunt q nullam legẽ huic cõstiterũt: ut circũspectius dõaremus: circũspectius
eligeremus eos i quos merita cõferunt. Etiam atqꝫ ẽt cui des cõsidera. Nulla actio erit: nulla repe/
titio. Erras si extimas succursuꝝ tibi iudicẽ. Nulla lex te iteguꝝ restituet. Solam accipiẽtis fidẽ specta. Hoc
modo beneficia auctoritatẽ suã tenẽt: & magnifica sunt. Pollues illa si materiã litiũ feceris. Aeqssima uox
est: & ius gẽtiũ præ se ferens: redde quod debes: uitã quã debet: dignitatẽ: securitatẽ: sanitatem. Reddi ma
xima quæqꝫ nõ possunt. Aut pro his inquit: aliquid quod tanti sit: hoc est quod dicebã: iteriturã tãtæ rei
dignitatẽ: si beneficiũ: mercẽ facimus. Non est icitandus aĩus: ad auaritiam ad quærelas: ad discordiã: sua
sponte in ista fert. Quantum possimus resistamus: & quærenti occasiones amputemus.

u Tinã qdem persuadere possemus: ut pecunias creditas tantũ a uolentibus acciperent. Vtinã nulla
stipulatio emptorẽ uẽditori obligaret. Nec pacta conuentaqꝫ impressis signis custodirentur. Fides

potius illa seruaret:& æquũ colens animus.Idem necessaria optimis prætulerunt:& cogere fide q̃ spectare malunt.Adhibent ab utraq; parte testes.Ille per tabulas pluriũ nomina interpositis parariis facit. Ille non ẽ iterrogatione contractus:nisi rẽ manus sua tenuit.Ob turpẽ humani generis & fraudis:ac nequitiæ publicæ cõfessionẽ:annulis nostris:plusq̃ animus creditur.Inquit:Isti uiri ornati adhibiti sunt.Hi inquit primuntur.Nempe ne ille neget accepisse se quod accepit:hos incorruptos uiros & iudices ueritatis existias. At his ipsis non statim aliter pecuniæ cõmittentur.Itaq; non honestius erat a quibus tam fidem falli:qua ab omnibus præsidia timeri.Hoc unũ deest auaritiæ:ut beneficia sponsore non demus.Generosi animi & magnifici est iuuare & prodesse.Qui dant beneficia deos imitantur:q repetit fenatores. Quid? illos dum uindicamus:in turbam sordidissimam redigimus.

Lures inquit ingrati etiã si nulla aduersus ingratũ datur actio:imo pauciores:quia maiore delectu
p dabunt beneficia.Deinde nõ expedit notũ omnibus fieri:q̃multi ingrati sint.Pudorem eni rei tollet multitudo peccantiũ:& desinet esset probri loco cõmune maledictũ.Nũquid iam ullam repudio erubescit?postq̃ illustres q̃dã ac nobiles fœminæ:nõ cõsulũ numero:sed maritoꝝ annos:suos computent:& exeunt matrimonii causa:nubunt repudii.Tãdiu istud timebat:q̃diu raꝝ erat.Quia nulla sine diuortio acta sunt.Quod sæpe audiebant:facere dediderũt.Nunqd iã ullus adulterii pudor est:postq̃ eo uentũ est:ut nulla uiꝝ habeat:nisi ut adulterium uitet.Argumẽtũ est de formidatis pudicitia:quã iuuenes tã miserã:tã sordidam.Vt illi satis sit unũ adulteroꝝ:par nisi singulis diuisit horas:& nõ sufficit dies oibus: nisi apud alium gestata est:apud alium mansit.Infirmata & antiqua est quæ nesciat matrimonium uocari unum adulterium.Quemadmodum hoꝝ delictoꝝ iam euanuit pudor:postq̃ res latius euagata ẽ.Ita ĩgratos plures efficies & auctiores si numerare se cœperint.

Vid ergo:impunitus erit ingratus?Quid ergo ĩpunitus erit impius?Quid malignus?Quid aua
q rus?Quid impotens?Quid crudelis?Impunita tu credis esse quæ inuisa sunt.Aut ullum supplicium grauius existias publico odio.Pœna ẽ q̃ nõ audet ab ullo beneficium accipere:q̃ nõ audet ulli dare:q̃ omnium designatur oculis:aut designare se iudicat q̃ intellectum optime rei ac dulcissimæ amisit.An tu ĩfœlicẽ uocas qui caruit acie oculoꝝ:cuius aures morbus obstruxit?Num uocas miserum eum qui sensum beneficioꝝ amisit?Testes ingratoꝝ omnium deus metuit.Vrit illum & angit intercepti beneficii conscientia.Deniq; satis hæcipsa pœna magna est:q̃ rei ut dicebam iucundissimæ fructũ nõ percepit. At quem iuuat accepisse:æquali perpetuaq; uoluntate fruitur:& animum eius a quo accepit non rem itu ens gaudet.Gratum hominem semper beneficium delectat:ingratum semel:Comparari autem põt utriusq; uita.Cum alter tristis sit & solicitus qualis esse inficiator ac fraudulenter solet.Apud quem non parẽtum qui debet honor est:non educatoris:non præceptoꝝ.Alter lætus hilaris:occasionem expetendæ gratiæ expetens:& ex hocipso affectu gaudiũ grande percipiens:nec quærẽs quomodo:de quo:quare:sed quẽ admodum plenius uberiusq; respondeat:non solum parentibus & amicis humilioribus:sed personis.Nã etiam si a seruo suo beneficium accipit:extimat non a quo:sed quod acceperit.

Vanq; quærit a qbusdã sicut ab Heccatone:an beneficiũ dare seruus domino possit?Sũt enim q ita
q distinguãt.Quædã beneficia esse:q̃dam officia:q̃dam ministeria.Beneficiũ esse quod alienus det. Alienus est qui potuit sine rephensione cedere.Officiũ esse:filii:uxoris:& eaꝝ psonaꝝ quas necessitudo suscitat:& ferre opem iubet.Ministerium esse serui.quẽ cõditio sua eo loco posuit:ut nihil eoꝝ quæ præstat imputet superiori.Præterea seruos qui negat dare aliquando beneficiũ:ignarus est iuris humani. Refert enim cuius causa sit qui præstat:nõ cuius status.Nulli præclusa uirtus ẽ:oibus patet:oẽs admittit: oẽs inuitat:ĩgenuos:libertinos:seruos:reges:& exules.Nõ eligit domũ:nec censum:nudo hoie cõtẽta ẽ. Quid enim erat tuti aduersus repentina?Quid animis magnus promitteret sibi:si certam uirtutem fortuna mutaret?Si nõ dat beneficiũ seruus domino:nec regi quisq; suo:nec duci suo miles.Quid enim interest:q̃li quis enim teneatur imperio:si summo tenetur?Nã si seruo quo minus in noĩe meriti prouenit necessitas obest:& patientia ultima timoris.Idẽ istud obstabit:& ei qui regẽ habet:& ei qui ducẽ:quoniã quo modo sub disputari titulo:paria in illis licent.Atq; dãt regibus suis:dãt ĩperatoribus beneficia.Ergo & dominis potest seruus iustus esse:potest fortis:põt magnanimus.Ergo & beneficiũ dare potest.Nam & hoc uirtutis est:ideoq; dominis serui beneficia possunt dare:ut ipsos sæpe beneficii sui fecerint.Non est dubiũ quin seruus beneficium dare possit cuilibet:quare ergo non & domino suo possit?

Via nõ põt iquit creditor domini sui fieri:si pecuniã illi dederit.Alioqn quotidie dominũ suũ obli
q gat.Peregrinantẽ sequit:ægro ministrat:& labore sũmo colit.Oia tamẽ ista quæ alio præstãte beneficia dicerent:præstante seruo ministeria sunt.Beneficiũ enim id est quod quis dedit:cũ illi liceret & nõ dare.Seruus autẽ nõ habet negandi potestatẽ:ita nõ præstat:sed paret.Nec id se fecisse iactat: qđ non facere nõ potuit.Nã sub ista lege uincã:& eo perducã seruũ:ut in multa liber sit.Interest dic mihi si tibi ostendero aliquẽ seruũ pro salute domini sui sine respectu dimicantẽ:& cõfossum uulneribus:reliquias tamen sanguinis ab ipsis uitalibus fundentẽ:& ut ille effugiendi tempus habeat:morã sua morte quærentem.hunc tu negabis beneficiũ dedisse:qa seruus est?Si tibi ostẽdero aliquẽ ut secreta domini prodat nulla tyranni pollicitatione corruptũ:nullis territũ minis:nullis cruciatibus uictũ auertisse quantũ potuerit suspitiones quærentis:& ĩpedisse spiritũ fidei.hunc tu negabis beneficiũ domĩo dedisse:qa seruus est?Vide ne eo maius sit:quo rarius est exẽplũ uirtutis ĩ seruis:eoq; gratius q̃ cum ferre iuisa ĩperia sint:& oĩs necessitas grauis.Commune seruitutis odium in aliquo domini caritas uicit.Ita nõ ideo beneficium nõ est: quia a seruo profectum est:sed ideo maius:quia deterrere ab illo nec seruitus quidem potuit.

e Rat siquis existimat seruitutẽ in totũ hominẽ descẽdere. Pars melior eius excepta ẽ. Corpora obnoxia sunt & ascripta dominis. Mẽs quidẽ sui iuris: quæ adeo libera & uaga est: ut ne ab hoc qdẽ carcere cui inclusa est teneri queat: quominus ĩpetu suo utat: & ingentia agat: & in infinitũ comes cælestibus exeat. Corpus itaq; est quod domino fortuna tradidit. Hoc emit. Hoc uẽdidit. Interior illa pars mãcipio dari nõ põt. Ab hac quicquid uenit: liberũ est. Nõ eni aut nos oĩa iubere possumus: aut in omnia serui parere coguntur. Contra rẽpublicã imperata non facient. Nulli sceleri manus cõmodabunt.

q Vædã sunt quæ leges nec iubẽt: nec uetãt facere. In his seruus materiã beneficii habet: quãdiu præstatur. quod a seruis exigi solet: Ministeriũ est. Vbi plusq̃ quod seruo necesse est beneficium. Vbi in affectum amici transit: desinit uocari ministerium. Est aliquid quod dominus præstare debeat: ut cibarium uestiarium. Nemo hoc dixit beneficium: at indulsit. Liberalius educauit. Artes quibus erudiuntur ingenui tradidit: beneficium est. Idem e contrario fit in persona serui. Quicquid est quod seruilis officii formulam excedit: quod non ex imperio: sed ex uoluntate præstatur: beneficium est. Si modo tantum est: ut hoc uocari potuerit: quolibet alio præstante.

s Eruus ut placet Chrysippo perpetuus mercenarius est. Quẽadmodũ ille beneficium dat: ubi plus præstat q̃ quos operis locauit. Sic seruus ubi beniuolentia erga dominũ fortunæ suũ modũ trãsit: & altius ad aliquid ausus: quod etiã fœlicius nati decori esset: & spem domini antecessit: beneficiũ est intra domũ inuentũ. An æquũ tibi uidet: quibus si minus debito faciant. Irascimur nõ habẽti gratiam: si plus debito solitoq; fecerint. Vis scire quãdo nõ sit beneficiũ: ubi dici põt: quid si nollet. Vbi uero id p̃stat quod nolle licuit: uoluisse laudãdũ est. Inter se cõtraria sunt. beneficiũ & iniuria. põt dare beneficiũ domino: si a dño iniuriã põt accipe. Antiq iniuriis dominorũ in seruos: q audiat positus est: q & sæuitiã & libidinẽ: & in p̃bẽdis ad uictũ necessariis auaritiã cõpescat. Quid ergo beneficiũ dominus a seruo accipit: imo homo ab hoĩe. Deniq; quod in illius ptãte fuit: fecit. Beneficiũ domino dedit. Ne a seruo acceperis in tua ptãte ẽ. Qui ãt tantus est: quẽ nõ fortuna ĩdigere etiã infirmis cogat. Multa iã beneficiorũ genera referã & dissimilia: & quædã inter se cõtraria. Reddit aliquis domino suo uitã: dedit mortẽ: seruauit periturũ: & hoc si parũ est pereundo seruauit. Alius mortem domini adiuuit. Alius decepit.

c Laudius Quadrigarius in secũdo uicesimo annaliũ tradit: q cũ obsideret Drumẽtũ: & iã ad sũmã desperationẽ uentũ esset: duos seruos: ad hostẽ trãsfugisse: & operæpræciũ fecisse. Deinde urbe capta: passim discurrẽte uictore: illos per nota itinera ad domũ in qua seruierãt præcucurrisse: & dominã suã ante se ægisse: & quærẽtibus quænam esset. Dominã equidẽ crudelissimã ad supplicium ab ipsis ducis: professos esse. Eductã deinde extra muros summa cura celasse: dõec hostilis ira cõsideret. Deinde ut satiatus miles ad romanos muros cito rediit: illosq; ad suos redisse & dominã sibiipsos dedisse. manumisit utrũq; e uestigio illa: nec indignata est ab his se uitã accepisse: in quos uitæ necisq; ptãtẽ habuisset. Potuit sibi hoc uel magis gratulari. aliter autem seruata minus notæ: & uulgaris clemẽtiæ habuisset. Sic seruata nobilis familia: & exẽplũ duarũ urbiũ fuit. In tãta cõfusione captæ ciuitatis cũ sibi quisq; consuleret: oẽs ab illa præter transfugas fugierũt. At hi ut ostẽderẽt quo animo facta esset: prior illa transitio a uictoribus ad captiuã transfugerunt personam patricidarũ ferentes. Quod in illo beneficio maximum fuit. tanti iudicauerunt ne domina occideretur: quanti uideri dominam occidisse: Non est mihi crede: non dico seruilis animi egregium factum famam sceleris emisse.

a Ttenus prætor marsorũ ducebat ad romanũ imperiũ. Seruus eius gladiũ militi ipsi a quo trahebatur eduxit: & primũ dominũ occidit. Deĩde ipse est ingt: me & mihi cõsulere iã dominũ mãumisi: atq; ita se uno ictu transierit. Da mihi quenq̃ qui magnificẽtius dominũ seruauerit.

p Orfiniũ Cæsar obsideat. Tenebatur inclusus domitius. Imperauit medico eidẽq; seruo suo ut sibi uenenũ daret. Cũ tergiuersantẽ eũ uideret: qd cũctaris inquit tanq̃ in tua potestate totum istud sit: mortem rogo armatus. Tũ ille promisit: & medicamẽtũ innoxiũ bibẽdũ illi dedit: quo cũ sopitus esset: accessit ad filium eius. Iube me inquit seruari: dum ex euentu intelligis an uenenum patri tuo dederim. Vixit Domitius: & seruatus a cæsare est. Prior tamen illum seruus seruauerat.

b Ello ciuili proscriptũ dominũ seruus abscõdit: & cũ annulos eius sibi aptasset: ac uestẽ induisset spiculatoribus occurrit: nihil se depræcari: quominus ĩperata peragerẽt dixit: & deinde ceruicẽ porrexit. Quãti uiri est pro domino eo tempore mori uelle: quo erat rara fides: dominum mori nolle publica crudelitate. Item inueniri in publica perfidia fidem cum præmia proditionis ingentia ostendant: præmium fidei: mortem concupiscere.

n Ostri sæculi exẽpla nõ prætéribo. Sub Tiberio Cæsare fuit accusandi frequẽs & pœne publica rabies: quæ omni ciuili bello grauius togatã ciuitatẽ cõfecit. Excipiebat ebriorũ sermo: simplicitas iocãtiũ. Nihil erat tutũ. Omnis seruiẽdi placebat occasio. Nec iã reorũ expetebat euẽtus cum esset unus. Cœnabat paulus prætorius in cõuiuio quodã imaginẽ Tiberii esse habẽs eccipa: & eminente gẽmã: rem ineptissimã fecero: si nunc uerba quæsiero quẽadmodũ dicã illũ matellã sumpsisse. Quod factũ simul & Maro ex notis illius tẽporis uestigatoribus notauit: & seruus eius quo nectabant insidiæ ei ebrio annulum extraxit. Et cũ Maro cõuiuas testaret amotã esse imaginẽ obstenis: & iam subscriptione compõeret: ostendit in manu sua seruus annulum. Siquis hunc seruum uocat: & illum conuiuam uocabit.

s Vb diuo Augusto nondũ hominibus uerba sua periculosa erant: iam molesta. Ruffus uir ordinis senatorii inter cœnã optauerat: ne Cæsar saluus rediret ex ea peregrinatione quã parabat: & adiecerat idẽ oẽs & tauros & uitulos optare: fuerũt qui illa diligẽter audirẽt. ut primũ diluxit: seruus

qui cœnanti ad pedes ſteterat:narrat quæ inter cœnã ebrius dixiſſet. Hortat̃ eũ ut Cæſarẽ occupet:atq; ip ſe ſe deferat. Vſus conſilio deſcendenti Cæſari occurrit. Et cõ malam mentẽ habuiſſe ſe pridie iuraſſet: id ut in ſe & filios ſuos recideret optauit:& Cæſarẽ ut ignoſceret ſibi:rediretq; in gratiam ſecũ rogauit. Cum dixit ſe Cæſar facere. Nemo inqt credet te mecũ in gratiã rediſſe:niſi aliquid mihi donaueris. Petitq; non faciendã at ꝓpitio ſummam & ĩpetrauit. Cæſar ait mea cauſa dabo operã:ne unq̃ tibi iraſcar. Honeſtæ Cæſar ꝙ ignouit:ꝙ libertatem clementiæ adiecit. Quicũq; hoc audiuerit exẽplum neceſſe eſt Cæſarẽ laudet. ſed cũ ſeruum ante laudauerit. Nõ expectas ut tibi narrẽ manumiſſum qui hoc fecerat: pecuniam pro libertate eius Cæſar numerauit.

p Oſt tot exẽpla non ẽ dubiũ:quin beneficiũ aliquando a ſeruo dominus accipiat. Quare potius pſonã rẽ minuat:q̃ pſonã res ipſa cohoneſtet. Eadẽ oĩbus prĩcipia:eadẽq; origo. Nemo altero nobilior niſi cui rectius ingeniũ & artibus bonis aptius. Qui imagines in atrio exponũt:& nomĩa familiæ ſuæ lõgo ordine:ac multis ſtrictinatũ illigata flexuris in parte prima ædiũ collocãt:nõ noti magis q̃ nobiles ſunt. Vnus oĩum parẽs mũdus eſt:ſiue p ſplẽdidos:ſiue p ſordidos gradus:ad hũc prima cuiuſq; origo producit̃. Nõ eſt ꝙ te iſti decipiãt:qui cũ maiores ſuos recenſet:ubicũq; fecit nomẽ illuſtre illo domini ſugiunt. Neminẽ deſpexeris etiã ſi circa illũ obſita ſunt noĩa:& paꝝ indulgẽt adiũcta fortuna. Siue libertini ante nos habent̃:ſiue ſerui:ſiue exteraꝝ gentiũ hoĩes. Erigite audacter animos:& quicquid in medio ſordidi iacet tranſilite. Expectat uos in ſummo magna nobilitas. Quid ſuperbia in tantã uanitatẽ attollimur ut beneficia a ſeruis indignemur accipere:& ſortẽ eoꝝ ſpectemus obliti meritoꝝ. Seruũ tu quenq̃ uocas libidinis & gulæ:ſeruus & adulter:imo adulteraꝝ cõmune mãcipiũ. Seruũ uocas quenq̃:tu quo tandẽ ab iſtis gerulis raperis:cubile iſtud tuũ circũferẽtibus. Quo te penulati iſti in militũ qdẽ nõ uulgarẽ cultum ſubornata. Quo inq̃ te ibi efferũt ad hoſtiũ alicuius hoſtiarii ad hortos alicuius:ne ordinariũ quidẽ habeatis officiũ. Et deinde negas tibi beneficiũ a ſeruo tuo poſſe dari:cui oſculũ alieni ſerui beneficiũ eſt. Quæ ẽ tanta animi diſcordia? eodem tẽpore ſeruos deſpicis & colis. Impioſos ĩter limen atq; ĩpotẽs humilis ſoris & tã cõtemptus:q̃ contẽnis. Neq;.n. ulli magis abiiciunt:q̃ qui ĩprobe tollunt. Nulliq; ad calcãdos alios paratiores:q̃ qui cõtumelias facere:accipiẽdo didicerent.

d Icẽda hæc fuerunt ad cõtẽnendam ĩſolẽtiã hominũ ex fortuna pẽdentiũ:uindicandũq; ius beneficii dandi a ſeruis:& a filiis quoq; uĩdicaret̃. Quærit̃.n. an aliquãdo liberi maiora beneficia dare parẽtibus ſuis poſſint q̃ acceperĩt. Illud cõcedit̃:multos filios maiores potẽtioreſq; extitiſſe q̃ parẽtes ſuos:eoq; illud meliores fuiſſe. Quod ſi conſtat:põt fieri:ut meliora tribuerit:cũ & fortuna illis maior eſſet:& melior uolũtas. Quicqd inquit eſt quod det patri filius:utiq; minus eſt. Quia hãc ipſam dandi facultatẽ patri debet. Ita nunq̃ beneficio uincit̃:cuius beneficiũ eſt ipſum quod uincit. primũ quædã initium ab aliis trahũt:& tamẽ initiis ſuis maiora ſunt. Nec ideo aliquid non eſt maius eo quod cœpit:qa nõ potuiſſet in tantũ ꝓcedere:niſi cœpiſſet. Nulla nõ res principia ſua:magno gradu tranſit. Semina oĩum reꝝ cauſæ ſunt:& tamẽ minimæ partes ſunt eoꝝ:quæ gignunt. Aſpice Eufratẽ:oẽs deniq; inclytos omnes quid ſunt:ſi illos illic unde effluunt æſtimes. Quicquid eſt quo timent̃:quo nominant̃ in proceſſu parauerunt. tolle radicẽ:nemora nõ ſurgẽt:nec tãti montes ueſtient̃. Aſpice trabes ſiue ꝓprietatẽ æſtimes altiſſimam: ſiue groſſitudinẽ ſpatiũq; riuoꝝ latiſſime fuſas:quantulũ eſt his cõparatũ illud quod radix tenui fibra cõplectit̃. Innitunt̃ fundamentis ſuis tẽpla:& illa urbis mœnia tantũ quæ in firmamentũ totius operis iacta ſunt latẽt. Idẽ in cæteris euenit. Principia ſua ſemp ſequẽs magnitudo obruet. Nõ potuiſſem quicq̃ conſequi:niſi parẽtũ beneficiũ anteceſſiſſet. Sed nõ iõ qcqd cõſecutus ſum minus ẽ eo ſine quo cõſecutus nõ eſſem:niſi me nutrix aluiſſet ĩfantẽ. nihil eoꝝ quæ cõſilio ac manu gero facere potuiſſem:nec in hãc emergere noĩs:quã ciuili ac militari ĩduſtria merui. Nunqd tamen ideo maximis opibus ꝓferes nutricis officiũ? Ad qd ĩtereſt cũ æque ſine pẽris beneficio:q̃ ſine nutricis fomẽto nõ potuerim ad ulteriora ꝓcedere.

q Vod ſi initio meo quicquid iam poſſum debeo:cogita nõ eſſe initiũ mei patrẽ:nec auũ quidẽ. Semper enim ulterius aliqd:ex quo originis ꝓxime origo deſcẽdat. Atq; nemo dicit plus debere ignotis:& ultra memoriam poſitis maioribus:q̃ patri. Plus aũt debeo ſi hoc ipſum quod genuit me pater meus maioribus ſuis debet. Quicquid præſtiti patri etiam ſi magnus eſt infra extimationẽ pars muneris eſt. Quia nõ eſſem ſi nõ genuiſſet. Iſto modo etiam ſiqs patrẽ meũ ægrũ ac morituꝝ ſanauerit: nihil præſtare ei potero quod non beneficio eius minus ſit. Non enim genuiſſet me pater:niſi natus eẽt. Sed uide ne illud uerius ſit extimari. An id quod potuit:& id quod fecit meũ ſit:meaꝝ uirium:meæ uoluptatis. Illud quod natus ſum ipſe ĩtuere quale ſit. Animaduertis exiguũ & incertũ:& boni maliq; cõmunẽ materiam ſine dubio primo ad omnia gratũ. Sed nõ ideo maiorẽ omnibus:quia primũ eſt. Seruaui patrẽ meũ: & ad ſummã ꝓuexi dignitatẽ:& prĩcipem urbis ſuæ feci. nec tantum rebus a me geſtis nobilitaui: ſed ipſi quoq; gerendarum ĩgentem ac facilem:nec tutã minus q̃ glorioſam dedi materiã. Honores:opes qcqd humanus ad ſe animus rapit congeſſi. & cum ſupra omnes ſtarem:ĩfra illũ ſteti. Dic nũc hoc ipſum ꝙ iſta potuiſti patris munus eſt. Reſpõdebo tibi:& prorſus ſi ad iſta facienda naſci ſatis eſt. Sed ſi ad bene uiuendũ minima portio eſt uiuere. Et id tribuiſti quod cũ feris mihi:& animalibus qbuſdam minimis: qbus etiã fœdiſſimis cõmune eſt:uolui tibi aſſerere:quo nõ ex tuis beneficiis:ſed ẽt ſine tuis orir̃. Puta me uitã pro uita reddidiſſe. Sic quoq; munus tuũ uici cũ ego dederim ſitienti:conſcentiens me dare. Cum uitã tibi nõ uoluptatis meæ cauſa:aut per uoluptatẽ dederim. Cum tanto maius ſit retinere ſpiritũ: q̃ accipere:quanto leuius mori ante mortis metum.

e Go uitã dedi ſtatim illa uſuro. Tu neſcituro an uiueret. Ego uitã dedi mortẽ timenti. Tu uitã de

disti ut mori possem. Ego uitã tibi dedi consumatã:perfectã. Tu me exptẽ rõnis genuisti:onus alienũ. Vis scire quã nõ sit magnũ beneficiũ uitã sic dare:si exposuissem. Nẽpe iniuria erat genuisse : quo quidẽ colligo:minimũ esse beneficiũ pr̃is matrisq; cõcubitum:nisi accesserint alia quæ prosequærent hoc initiũ muneris:aliis officiis ratum facerẽt. Nõ ẽ bonũ uiuere:sed bene uiuere. At bene uiuo:sed potui & male. Ita tamẽ hoc ẽ tuum qđ uiuo. Si uitã iputas mihi p se nudã:egẽtẽ cõsilii:& id ut magis. bonũ iactas:cogita te mihi imputare muscaꝝ ac uermiũ bonũ. Deinde ut nihil aliud dicã q̃ bonis artibus me studuisse:ut cursum ad rectũ iter uitæ dirigentẽ:in ipso beneficio maius q̃ ꝙ delectat recepisti. Tu eni me mihi rudem & imperitum dedisti:ego tibi filiũ qualem genuisse gauderes.

Luit me pater:si idẽ præsto plus reddo:quia nõ tantũ aluisse:sed a filio ali gaudet. & maiorẽ ex ani
a mo meo:q̃ ex ipsa re percipit uoluptatẽ. Illius alimẽta ad corpus tantũ meũ puenerunt. Quid siqs
in tantũ ꝓcessit:ut aut eloquẽtia per gẽtes notesceret:aut iustitia:aut bellicis rebus: & patri quoq; ingentẽ circũfunderet famã:tenebrasq; natalitũ suoꝝ clara luce discuteret. nõ extimabile in parẽtes suos beneficium cõtulit? An quisquis Aristonẽ & Gryllũ:nisi propter Xenophõtem ac Platonem filios nosset? Sophronisci Socrates expirare nõ patit. Cæteros enumerare longum est:q dum ob nullã cãm aliã: q̃ ꝙ illos liberoꝝ eximia uirtus tradidit posteris. Vtrum maius beneficium dedit. M. Agrippæ pr̃: nec post Agrippã quidẽ motus. An patri dedit Agrippa:nauali corõa isignis:unicum adeptus iter dona militaria decus: qui tot in urbe maxima opera excitauit:quæ & priorem magnificentiã uicerent:& in illa hostes uincerẽt. Vtrum Octauius maius ullum beneficium dedit filio:an pr̃i diuus Augustus:q̃uis illum umbra adoptiui pr̃is abscõdit. Quãtã accepisset uoluptatẽ:si illum post debellata arma ciuilia uidisset securæ paci p̃sidẽtẽ nõ adagnoscẽs bonum suum:nec satis credẽs quotiẽs respexisset ad se potuisse illum uiꝝ in domo sua nasci. Quid nunc cæteros ꝓsequar:quos iã cõseripsisset obliuio:nisi illos filioꝝ gloria e tenebris eruisset: & adhuc in luce retineret. Deĩde quæramus nunqd filius patri maiora beneficia reddiderit:q̃ a patre acceperat. Sed an aliqs possit maiora reddere:etiã siqua rettuli exẽpla nõdum satisfaciunt:nec beneficia parentum suoꝝ supermicant. Capit tamẽ hoc natura quod nõdum ulla ætas tulit:si singula paternoꝝ meritorum magnitudinẽ exuperare non possunt:plura in unum cõgesta superabunt.

Eruauit in bello matrẽ Scipio:& prætestatus in hostes equum cõcitat : paꝝ ẽ ꝙ ut perueniret ad
s patrẽ tot picula:maximos duces:cũ maxime præmẽtia contẽpsit:tot oppositas difficultates:quot
ad primã pugnã exiturus Tyro per ueteranoꝝ corpora cucurrit:ꝙ annos suos transiliuit. Adiice ut idem pater eum defendat:& cõspirationi inimicoꝝ potẽtium eripiat. Vt alteꝝ illi cõsulatum : ac tertiũ aliosq; honores ẽt cõsularibus cõcupiscẽdos cõgerat:ut paupi raptus belli iure opes tradat. Et hoc est militaribus uiris speciosissimum:diuitẽ illum spoliis ẽt hostilibus faciat. Si adhuc paꝝ est adiice ut prouicias: & extraordinaria imperia contineat. Adiice ut diruptis maximis urbibus romai imperio sine æmulo adortus occasusq; uenturi defensor:& cõditor maiorem nobilitatem nobili uiro adiiciat. Die Scipionis patrẽ: haud dubium ẽ:qn generãdi uulgare beneficium uicerit eximia pietas:& uirtus. Ipsi urbi nescio utrꝝ maius præsidium efferens:an decus.

Einde si hoc paꝝ est finge aliquẽ tormẽta patris discussisse:finge in se trãstulisse:licet tibi inquan
d tum uelis extendere beneficia filii:cũ paternũ munus & simplex sit & facile:sed danti uoluntariũ.
Quid necesse est multis dederit etiã qbus dedisse se nescit. In quo cõsortem habet:in quo spectauit legẽ patriã:præmia patrum:domus ac familiæ perpetuitatẽ:omnia potius q̃ eũ cui dabat. Quid siqs sapiẽtiã cõsecutus:hanc patri tradiderit. ẽt nunc disputabimus:an maius aliqd dederit q̃ acceperat: cum uitam beatam patri reddiderit:acceperit tantum uitã. Sed patris inqt beneficium est qcquid facis:qcquid præstare illi potes:& præceptoris mei ꝙ istitutis liberalibus profeci. Ipsos tamen q tradiderunt illa transcendimus:utiq; eos q prima elementa docuerunt. Et q̃uis sine illis nemo qcquam asseq: non tamẽ quãtũcunq; qs assecutus est:itra illos est. Multũ iter prima ac maxima iterest. Nec ideo prima maximorum istar sunt: qa sine primis maxima esse non possunt.

Am tempus est quædã ex nostra:ut ita dicã:moneta proferri. Siqd melius uita est:& a patre sola ui
i ta datur:potest beneficiis a filio uici pater. Quid beneficium dedit:quo est aliqd:potest uici. Pater
dedit filio uitam. Est autem aliqd uita melius. Ita pater uici potest:qa dedit beneficium quo est aliquid melius. Etiam nunc q dedit alicui uitam:si semel & iterum liberatus est mortis periculo:maius accepit beneficium q̃ dedit. Pater autem uitam dedit. Potest autem si sæpius periculo mortis liberatus a filio fuerit:maius beneficium accipere q̃ dedit. Qui beneficium accipit:maius accipit quo magis eo idiget. Magis autem idiget uita q uiuit:q̃ qui natus non est. alias ꝙ ait uel inqt ut q ne idigere qdem oino possit. Maius ergo beneficium accipit pater:si uitam a filio accepit:quam filius a patre:eo ꝙ natus est. Patris beneficia uici a filii beneficiis non possunt. Quare? qa uitam accepit a patre:quam nisi accepisset:nulla dare beneficia potuisset. Hoc commune est patri cum omnibus qui uitam dederunt alicui. Non potuissent eni referre gratiam:nisi uitam accepissent. Ergo nec medico in maius gratia referri potest. Solet eni medicus uitã dare. Nec nautæ si naufragium sustulit. Atq; & horum aliorum qui aliquo modo nobis uitam dederunt beneficia uici possunt. Ergo & patrum possunt. Siqs mihi beneficium dedit : quod multorum beneficiis adiuuandum esset:ego autem beneficium illi dedi id quod nullius adiutorio egeret. maius dedi quam accepi. Pater filio uitam dedit perituram:nisi multa accessissent:quæ illam tuerentur. Filius patri si dedit uitam:dedit eam quæ nullius desideraret auxilium in hoc ut permaneret. Ergo maius beneficium accepit a filio pater qui uitam accepit:q̃ illi dederit.

Aec nõ destruunt parentū uenerationem:nec deteriores illis liberos faciunt:imo ẽt meliores. Na
h tura enim gloriosa uirtus:& anteire priores cupit. Alacrior erit pietas si ad reddēda beneficia cum uincendis si uenerit:id si patribus id uolẽtibus legibusq; cõtigerit:quoniã plæraq; sunt in quibus nr̃o bono uincimur.unde certamen tã optabile:unde tantã fœlicitatẽ parẽtibus:ut fateant̃ seipsos filiorũ beneficiis impares:nisi hic ita iudicamus. Excusationem damus liberis:& illos seniores ad referendã gratiam facimus:quibus stimulos adiicere debemus:& dicere. Hoc agite optimi iuuenes:posita est inter parẽtes ac liberos honesta conditio uel contentio.dederint maiora an receperint? Non ideo uicerunt:qa occupauerunt. Sum ite modo animum qualem decet:& deficere nolite:ut uincatis optantes. Nec desunt tã pulchro certamini duces:qui ad similia uos cohortentur:ac per uestigia sua ire ad uictoriam sæpe iam perạ̃ctam ex parentibus iubeant.

Icit Aeneas patrẽ: ipse cuius infantia leue tutũq; gestamẽ. Graue senio per media hostiũ agmina:
u & per cadẽtis circa se uerbis ruinas ferens. Cũ cõplexus sacra ac penates deos religiosus senex non simplici uadentẽ sarcina præmeret:tulit illũ per ignes. Et qd nõ pietas põt? pertulit colẽdũq; inter cõditores romani imperii posuit. Vicere Siculi iuuenes cũ ætna maiore ui peragitata in urbes: in agros: in magnã insulæ partẽ effudisset incẽdiũ.uexerũt parẽtes suos:discẽdisse creditũ est ignes: & utrinq; flamma recedente limitẽ adapertũ:per quẽ trãscurrerẽt iuuenes dignissimi:qui magna tuto auderẽt. Vicit Antigonus:qui cum ingẽti prælio superasset hostẽ:præmiũ belli ad patrẽ transtulit:& iperium illi Cypri tradidit. Hoc est regnũ:nolle regnare cũ possis. Vicit patrẽ imperiosum quidẽ Manlius:qui cũ ante ad tẽpus relegatus esset a patre:ob adolescẽtiam brutã ac hebetẽ:ad tribunũ plæbis qui patri suo dixerat diem uenit:petitoq; tẽpore quod ille dederat sperãs fore proditorẽ parentis inuiti:& bene meruisse se de iuuene credebat: cuius exilium pro grauissimo crimine inter alia Manilio obiiciebat. Nactus adolescens secretũ stringit occultatum sinu ferrũ:& nisi iuras iquit te diem patri remissurũ:hoc te gladio trãssodiã. In tua potestate est. Vtrũ pater meus accusatorẽ nõ debeat. Iurauit tribunus:nec fefellit:& causam accusationis emissæ cõcioni reddidit. Nulli alii licuit impune tribunũ in ordinem redigere.

Lia ex aliis exẽpla sunt eorũ:qui parentes suos periculis eripuerãt:qui ex ifimo ad summũ protule
a runt:& e plæbe aceruoq; ignobili nunq̃ tacẽdos sæculis dederũt. Nulla ui uerborũ:nulla ingenii facultate exprimi põt:quantũ opus sit:q̃ laudabile:q̃q; nunq̃ a memoria hominũ exiturũ: posse hoc dicere. Parẽtibus magis parui:cessi iperio eorũ:siue æquũ:siue iniquũ fuit actурũ:obsequẽtẽ submissumq; me præbui.ad hoc unũ contumax fui ne beneficiis uincerer. Certate obsecro uos: & fessi quoq; restituite aciẽ. Fœlices qui uicerint. Fœlices qui uincent̃. Quid eo adolescente præclarius qui sibi ipsi dicere poterit: neq; eni fas est alteri dicere: Patrẽ meũ beneficiis uici? Quid ergo eo fortunatius sene:qui oĩbus ubiq; prædicabit consilio suo se beneficiis uictum? Quid autem est fœlicius q̃ ibi cedere?

Lucii Annei Senecæ de Beneficiis Liber Quartus.

X oĩbus quæ tractauimus Eburti Liberalis potest uideri? Nihil tam necessariũ:aut magis ut ait Salustius:cũ cura dicẽdũ:q̃ qd in manibus est. An beneficiũ dare:& iuicem grãm referre per se res expetẽdæ sint. Inueniuntur q honesta in mercedẽ colant: qbusq; nõ placeat uirtus gratuita:quæ nihil habet in se magnificũ:si quicq̃ habet uenale. Quid eni ẽ turpius q̃ aliquẽ cõputare q̃ti uir bonus sit:cũ uirtus nec lucrũ iuitet:nec absterreat̃ dãno. Adeoq; neminẽ spe ac pollicitatione corrũpat:ut cũcta in se ipendere iubeat:ac sæpius in ultro tributis sit. Calcatis utilitatibus ad illã eundũ ẽ:quocũq; uocauit:quocũq; misit: sine respectu rei familiaris. Interdũ ẽt sine ulla sanguinis sui parsimonia uadendũ:nec unq̃ imperiũ eius detractandũ. Quid cõsequar iquit si hoc fortiter:si hoc grate fecero quod feceris? Nihil tibi extra promittitur:siqd forte obuenerit cõmodi:iter accessiones numerabis. Rerum honestarũ præcium in ipsis est. Si honestum per se expetẽdum est. Beneficiũ autẽ honestum est. Nõ põt alia eius cõditio esse:cum eadẽ natura sit. Per se autẽ expetendum esse honestum:sæpe & abunde probatum est.

N hac parte nobis pugna est cũ Epicureorũ delicata & umbratica turba:i cõuiulo suo philosophã
i tiũ:ap quos uirtus uoluptatũ ministra ẽ.illis paret illi is deseruit:illas supra se uidet. Nõ ẽ inqt uoluptas sine uirtute. Sed quare ante uirtutem est? De ordine disputas. Disputationẽ esse de re tota: & de potestate eius ambigit̃. Non est uirtus si seq potest. Primæ partes eius sumus:ducere debet:iperare:summo loco stare. Tu illã iubes signũ petere? Quid inqt tua refert? Et ego nego sine uirtute beatam uitã posse constare. Ipsam uoluptatẽ quã sequor:cui me emãcipaui remota illa iprobo & dãno.de hoc uno disputat̃. Verũ uirtus summi boni causa sit:an ipsa summũ bonũ? Vt hoc unũ quærat̃:ordinis tantũ existimas mutationẽ. Ista uero cõfusio est & manifesta cæcitas:primis postrema præferre. Non idignor q; post uoluptatem ponitur uirtus:sed q; oĩno cũ uoluptate cõferat̃. Contẽptrix cuius & hostis & longissime ab illa resiliens:labori:ac dolori familiarior:uirilibus incõmodis:q̃ isti effœminato bono iserenda.

Aec mi liberalis dicenda fuerunt:qa beneficiũ(de quo nũc agit̃)dare:uirtutis est:& turpissimum
h id causa illius alterius rei dare:q̃ ut datũ sit. Nã si recipiendi spe tribueremus:locupletissimo cuiq; nõ dignissimo daremus. Nũc uero diuiti iportuno pauperẽ præferimus. Non est beneficium qd ad fortunã spectat. Præterea si ut prodessemus sola nos inuitaret utilitas. Minime beneficia distribuere deberent qui facillime possent:locupletes:& potentes:& reges:aliena ope non idigentes. Dii uero tot munera quæ sine intermissione diebus ac noctibus fundunt:nõ parent. In omnia eni illis natura sua sufficit: plenosq; & tutos & imolabiles præstat. Nulli ergo beneficiũ dabunt:si una causa est se ituerí: ac commodum

suum. Istud nõ est beneficiũ:sed fœnus:circũspicere nõ ubi optime ponas:sed ubi quæstuosissime habeas
unde facillime tollas. Quod cũ longe a diis remotũ sit:sequitur ut liberales sint. Nã si una beneficii dandi
causa sit utilitas:nulla autẽ ex nobis utilitas deo speranda est:nulla deo dandi beneficii causa est.

Cio quid hoc loco respõdeat. Itaq; nõ dat deus beneficia:sed securus & negligens nostri auersus a
s mundo:aliud agit:aut quæ maxima Epicuro fœlicitas uidet nihil agit. Nec magis illũ beneficia:q̃
iniuriæ tangũt. Hoc q dicit nõ exaudit prædicantiũ uotis:& undiq; sublatis in cælũ manibus uo/
ta facĩentibus priuata ac publica. Quod profecto nõ fieret:nec in hunc furorẽ oẽs profecto mortales cõsen/
sissent alloquendi surda numina:& inefficaces deos:nisi noscerẽt illoꝝ beneficia nũc oblata:& nunc oran/
tibus data:magna tẽpestiua:ingẽtes minas interuẽtu suo soluentia. Quis est ita tam miser:tã neglectus:q̃s
tam duro facto:& in pœnã genitus:ut non tantã deoꝝ munificentiã senserit? Ipsos illos cõplorantes sortẽ
suam:& quærulos circũspice. Inuenies non ex toto beneficioꝝ cælestiũ expertes. Neminẽ esse ad quẽ non
aliquid ex illo benignissimo fonte manauerit. Paꝝ autẽ id quod nascentibus ex æquo distribuit: ut quæ
sequunt inæquali dispensata mensura trãseamus. Paꝝ dedit natura cum se dedit.

n On dat deus beneficia. Vnde ergo ista quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? quæ rapis?
n Vnde hæc innumerabilia? oculos:aurẽs:& animũ mulcẽtia. Vnde illa quoq; luxuriã instruens co/
pia? Neq; enim necessitatibus tãtũmodo nostris prouisum est. Vsq; in delitias armamur. Tot ar/
busta:nõ uno modo frugifera:tot herbæ salutares:tot uarietates ciboꝝ:per totũ annũ digestæ: ut infecti
quoq; fortuitatẽ alimẽta præberẽt. Iam animalia omnis generis. Alia in sicco solidoq;:alia in humido in/
nascentia:alia per sublime demissa:ut omnis reꝝ naturæ pars tributum aliquod nobis cõferret. Flumina
hæc amœnissimis flexibus cãpos:ingentia illa præbitura cõmercia uia uasto & nauigabili cursu uadentia:
ex quibus quædã æstatis diebus mirabile icremẽtum trahunt:anhela & feruenti subiecta cælo loco subi/
ta uis æstiui torrẽtis irriget. Quid medicatoꝝ torrẽtiũ uenæ? Quid i ipsis littoribus aquarum calentium
inundatio? Gelati maxime:teq; fluctibus:& fremitu assurgens benace marino.

I pauca quis tibi donasset iugera:accepisse te diceres beneficiũ. Immẽsa terraꝝ late patentiũ spatia
s negas esse beneficium? Si pecuniã tibi aliquis donauerit:& arcã tuã (quoniã tibi id magnũ uidet)
impleuerit:beneficiũ uocabis. Tot metalla defodit:tot flumina emisit in aera sup quæ decurrũt:so
la aurũ uehẽtia:argẽti:æris ferri:imane põdus oibus locis obrutũ:cuius iuestigãdi tibi facultatẽ dedit:ac la
tentium diuitiaꝝ in summa terra signa disposuit:negas te accepisse beneficiũ? Si domus tibi donatur:in q̃
marmoris aliquid resplendeat:& tectũ uiridius auro:aut coloribus sparsam:non mediocre munus uoca/
bis. Ingẽs tibi domiciliũ:sine ullo incendii aut ruinæ mœtu struxit:in quo uides non tenues crustas:& ipsa
qua secant lamina graciliores. Sed integras lapis præciosissimi moles:sed totas uariæ distinctæq; materiæ:
cuius tu paruula frusta miraris:tectũ uero aliter nocte:aliter interdiu fulgens. negas te ullũ munus accepis/
se? Et oĩ ista quæ habes magno extimes:quod est ingrati hominis:nulli debere te iudicas. Vnde tibi istũ
quẽ trahis spiritũ? Vnde istã per quã actus uitæ tuæ disponis acq; ordinas lucẽ? Vnde sanguinẽ:cuius cur/
su uitalis cõtinet calor? Vnde ista palatũ tuũ saporibus exquisitis ultra sacietatẽ lacessentia? Vnde hæc irri
tamenta iam laxe uoluptatis? Vnde ista quies in qua putrescis ac merces? Nõne si gratus es:dices:deus no
bis hæc ocia fecit. Namq; erit ille mihi semper deus. Illius arã. Sæpe tenet nostris ab ouilibus ĩbuet agnus.
Ille meas errare boues:ut cernis & illũ. Ludere quæ uellẽ calamo permisit agresti. Ille deus nõ est qui pau/
cas boues:sed qui per totũ orbẽ armẽta dimisit. Qui gregibus ubiq; passim uagãtibus pabulum præstat.
Qui pascua hybernis æstiua substituit:qui nõ calamo tantũ cantare:& agreste atq; incõditũ carmẽ:ad ali
quam tamen obseruationẽ modulari decuit. Sed tot artes:tot uocũ uarietates:tot sonos:alios spiritu nr̃o:
alios extremo cantus æedituros cõmentus ẽ. Neq; eni nostra ista quæ inuenimus dixeris nõ magis q̃ q cre
scimus q̃ q ad cõstitutum tẽpus sua corpori officia respondent. Nunc puerilium dentium lapsus: nunc ad
surgentem iam ætatem:& in robustiorem gradum transeuntem pubertas & ultimus ille deus surgẽti ui
uente terminum ponens. Insita sunt nobis omniũ ætatũ:omniumq; artiũ semina: magisterq; ex occulto
deus producit ingenia.

n Atura inquit hoc mihi præstat. Non itelligis te cum hoc dicis:mutare nomẽ deo. Quid n. aliud ẽ
n natura q̃ deus? & diuina ratio toti mundo & partibus eius inserta? Quotiens uoles tibi licet aliter
hunc auctorem reꝝ nostrarum cõpellare & Iouem:idest optimũ ac maximũ:rite dices:& tonantẽ
astatorem. q nõ ut historici tradiderunt ex eo q post uotum susceptũ:acies romanoꝝ fugientiũ stetit. Sed
q stant beneficio eius omnia:stator statiliorq; est. hunc eundẽq; & fatũ si dixeris non mentieris. Nãq; fatũ
nihil aliud sit q̃ series implexa causarum. Ille est prima omnium causa:ex qua cæteræ pendent: quæcunq;
uoles illi nomina proprie aptabis:uim aliquam effectumq; celestiũ continentia. Tot appellatiões eius pos/
sunt esse:quot numera.

Vnc & Liberꝝ patrẽ:& Herculẽ:ac Mercuriũ nostri putant. Liberꝝ patrẽ:qa oium parens sit:q pri/
h mum iuenta seminũ uis est:consultura uoluptatẽ. Herculem:qa uis eius iuicta sit:quandoq; laxa/
ta fuerit operibus æditis in ignem recessura. Mercuriũ qa ratio pœnes illũ ẽ:nusq̃ & ordo scientia.
Quocunq; te flexeris:ibi illũ uidebis occurrentẽ tibi. Nihil ab alio uocat. Opus suũ ipse implet. Ergo nihil
agris igratissime mortalium:q te negas deo debere:sed naturæ. Quia nec natura sine deo est:nec deus sine
natura:sed idem est utrumq;:nec distat. Si quod a Seneca accepisses. Anneo te diceres debere:uel Lucio.
Non creditorẽ mutares:sed nomẽ. Quoniã siue prænomẽ eius:siue nomẽ dixisse:siue cognomẽ:idem ta/
men ille esset. Si nũc naturã uoca fatum:fortunãq;. omnia eiusdem noia sunt:uariæ utentis sua potestate.

Et iustitia:probitas:prudentia:fortitudo:frugalitas unius animi bona sunt. Quicquid horum tibi placu/it:animus placet.

h Aec ne aliã disputationẽ ex obliquo habeã:plurima beneficia ac maxima in nos deus confert sine spe recipiendi. Quoniã nec ille collato eget:nec nos ei quicq̃ conferre possumus. Ergo beneficiũ p se expetẽda res est. Vna spectat in eo accipientis utilitas. Ad hãc accedamus sepositis commodis nostris. Dicitis iquit diligenter eligendos qbus beneficia debeamus. Quia ne agricolæ qdem semina atenis cõmittũt pro fructu ẽ. Nostrã utilitatem in beneficiis dandis sequimur:quemadmodum in arãdo serẽdoq̃. Neq̃ enim serere per se res expetenda ẽ. Præterea quæritis beneficiũ quod nõ esset faciendũ:si per se beneficium dare expetenda res esset:quocunq̃ loco:& quocunq̃ modo daret:beneficium erat honestũ:propter nullam aliam causam q̃ propter ipsum sequmur. Tamen ẽt si nihil aliud sequẽdum est quærimus qd facia/mus:& quando:& quemadmodum. per hanc enĩ constat. Itaq̃ cum eligo cui dẽ beneficiũ:id ago ut quã doq̃ beneficium fit. Quia si turpi datur:nec honestum esse potest:nec beneficium.

d Epositũ reddere pro se res expetenda ẽ. Non tamen semp reddã. Nec quolibet loco: nec tempore. Aliquãdo nihil itereſt:Vtrũ iterficiar:an palã reddã. Intuebor utilitatem eius cui redditurus sum: & nocitura illi depositum negabo. Idẽ in beneficio faciã. Videbo quãdo dem:cui dem:queãdmo/dũ:quare. Nihil. n. sine ratione faciendũ est. Non est autẽ beneficiũ:nisi quod ratione dat. Quoniã rõ ois honesti comes est. Quã sæpe hominũ donationẽ suã inconsultam obiurgantium:hãc exaudimus uocem: Mallẽ perdidisse q̃ illi dedisse. Turpissimũ genus dandi est iconsulta donatio:multoq̃ grauius:mallẽ non dedisse beneficium:q̃ non recepisse. Aliena enim culpa est q̃ nõ recepimus:quod cui daremus nõ eligimus nostra. In electione nihil minus q̃ hoc:quod existimas spectabo a quo recepturus sim. Eligo enim cũ qui gratus:nõ qui redditurus sit. Sæpe autẽ & nõ redditurus gratus. Ingratus qui reddidit. Ad aĩum tẽdit exti matio mea. Ideo locupletẽ:sed idignum prætereo. Pauperi uiro bono dabo. Scit enim in summa inopia gratus:& cum omnia illi deerunt:supererit animus:non lucrum ex beneficio capto:non uoluptatẽ:nõ gloriam uni placere contentus in hoc dabo:ut quod oportet faciam. Quod oportet autẽ non est sine electio/ne quæ qualis factum sit interrogas.

e Ligam uiræ integrũ:simplicẽ:memorẽ gratũ. Alieni abstinentem:sui non auaræ:nõ tenacẽ:beniuolum. Hunc ergo cũ elegero:licet nihil illi fortuna tribuat:ex quo referre gratiã possit: ex sententia res gesta erit. Si utilitas me & sordida cõputatio liberalem facit:sin illi prosum nisi ut iuicẽ ille mi/hi prosit. Nõ dabo beneficiũ proficiscenti in diuersas longinquasq̃ regiones. Nõ dado absuturo semper. Nõ dabo sic affecto:ut spes ei nulla sit cõualescendi. Nõ dabo ipse deficiens. Nõ enĩ dabo in tempus recipiẽ di. Atq̃ ut scias:rem per se expetendam esse:benefacere. aduenis modo in nostrum delatis portum:& sta/tim abituris succurrimus. Ignoto naufrago nauem qua reuehæbat & damus & struimus. discedit ille uix satis noto salutis auctore:& nunq̃ amplius in conspectum nostrum reuersurus. debitores nobis deos delegat. præcaturq̃ ut illi pro se gratiam reddant. Interim nos iuuat sterilis beneficii conscientia. Quid cum ipso uitæ in fine constituimus:cũ testamentum ordinamus:non beneficia nobis nihil ꝓfutura diuidimus. Quantũ tẽporis cõsumitur:q̃diu secreto agitur:quantum & quibus demus? Quid enim interest:quibus demus a nullo recepturi? At qui nunq̃ diligentius damus. Nunq̃ magis iudicia nostra torquæmus: q̃ ubi remotis utilitatibus:solũ ante oculos honestũ stetit. Tãdiu officioꝝ mali iudices:q̃diu illa deprauat spes ac mœtus:ac incertissimum uitiũ uoluptas. Vbi mors interclusit omnia:& ad ferendam sententiam incorruptũ iudicem misit. Quærimus dignissimos quibus nostra tradamus. Nec quicq̃ cura sanctiore componi/mus q̃ quod ad nos non pertinet.

e T Mehercule tũc magna uoluptas subit cogitantẽ. hunc ego locupletiorẽ faciam:& huius dignitati adiectis opibus aliqd splẽdoribus affundã. Si non damus beneficia:nisi recepturi itestatis moriẽdum sit. dicitis inquit beneficiũ creditũ insolubile esse. Creditũ ãt nõ est res per se expetẽda. Cum creditũ dicimus:imagine & trãslatione utimur. Sic enim & legẽ scimus iusti iniustiq̃ regulã esse:& regu/la nõ ẽ res p se expetenda. Ad hæc uerba demõstrãdæ rei causa descẽdimus. Cũ dico creditũ: itelligit tanq̃ creditũ. Vis scire adiicio insolubile:cũ creditũ nullũ nõ solui aut possit:aut debeat. Adeo beneficiũ utilita/tis causa dandũ nõ est:ut sæpe queãdmodũ dixi cũ dãno ac piculo dandum sit. Si latronibus circumuentũ defendo:ut tuto trãsire permittat:reꝝ gratia laborantẽ tueor:& hominũ potentiũ factionẽ in me conuer to:quas illi subtraxero sordes:sub accusatoribus idẽ fortasse sumpturus:cum abire in partẽ alterã possim: & securus spectare aliena certamina:spõdeo ꝓ iudicato:& suspẽsum amici bonis libellũ deiicio creditoribus eius me obligaturus:ut possim seruare ꝓscriptum:ipse ꝓscriptionis piculum subiturus. Nemo Tusculanũ atq̃ Tiburtium emere paratus:salubritatis causa:& æstiui secessus:quoto anno empturus sit disputat:cũ emerit tuendum est. Eadẽ in beneficiis ratio ẽ. Nam cum interrogaueris quid reddat? Respõdebo bonã cõscientiam. Quid reddit beneficium dic tu mihi? Quid reddat iustitia? Quid innocẽtia? Quid magnitu do animi? Quid pudicitia? Quid tẽperantia? si quicq̃ præter ipsas nõ petis.

m Vndus in quid incessu absoluit:iquid sol diem extẽdit & cõtrahit? Omnia ista beneficia sunt. Fiũt enim nobis profutura. Quõ mundi officium ẽ circumagere reꝝ ordinẽ. quomodo solis loca mu/tare:ex quibus oriat:in quæ cadat:& hæc salutaria uobis facere sine præmio. Ita uiri officium ẽ inter alia & beneficium dare. Quare ergo dat? ne non det:ne occasionem benefaciendi perdat. Vobis uolu/ptas ẽ inertis ocii facere corpusculũ:& securitatẽ sopitis simillimam appetere:& sub depressa umbra lati/tare:tenerrimisq̃ cogitationibus quas trãquillitatem uocatis animi marcentis oblectare torporẽ: & cibis

potionibusq; intra hortoꝝ latebras:corpora ignauia pallentia saginare.Nobis uoluptas est dare beneficia uel laboriosa dum alioꝝ labores leuẽt:uel piculosa dum alios a piculis extrahant:uel rationes nostras aggrauatura dum aliorum necessitates & angustias lassent.Quid mea iterest an recipiã beneficia:etiã cum recepo danda sunt?Beneficium eius cõmodũ spectat cui pstatur:nõ nostrum.Alioquin nobis illud damus.Itaq; multa quæ summã utilitatẽ aliis afferũt:pcio gratiã pdunt.Mercator urbibus pdest.Medicus ægris.Mago uenalibus.Sed oẽs isti qa ad alienum cõmodũ p suo ueniunt:nõ obligãt eos qbus prosunt.

n On est beneficiũ quod in qstum mittit.Hoc dabo:hoc recipiã.auctio ẽ.Non dicam pudicam mulierẽ:quæ amatorẽ ut incẽderet reppulit:quæ aut legẽ:aut uiꝝ timuit:ut ait Ouidius:Quæ qa nõ licuit nõ dedit illa dedit.nõ imerito in numeꝝ peccantiũ refertur:quæ pudicitiã timori præstitit: nõ sibi:Eodẽ modo q benefiieum recipet dedit:non dedit.Ergo & nos beneficiũ damus animalibus quæ aut usui:aut alimẽto futura nutrimus.Beneficiũ enĩ damus arbustis quæ colimus:ne siccitate:aut imoti & neglecti soli duricia laborẽt.Nemo ad agꝝ colẽdum ex æquo & bono uẽit:nec ad ullã rem:cuius extra ipsam fructus ẽ.Ad beneficium dandũ nõ adducit cogitatio auara:nec sordida:sed humana.liberalis cupiens dare ẽt cum dederit:& augere nouis ac recẽtibus uetera:nõ habẽs ppositum quãto ei cui præstat bono futura sit.Alioquin humile est:sine laude:sine gloria pdesse:quia expedit.Quid magnifice est se amare:si parcere:sibi acquirere?Ab omnibus istis uera beneficii dandi cupio aduocat ad detrimẽtum:iniecta manu trahit:& utilitates relinquit:ipso beneficiendi opera letissima.

n Vnquid dubiũ est:quoniã cõtraria sit beneficio iniuria:quõ iniuriã facere per se uitanda ac fugienda res est:sic beneficiũ dare per se expetenda.Illic turpido cõtra omnia præmia:in scelus hortantia ualet:ad hoc inuitat honesti per se efficax species.Non mentiar:si dixero neminẽ non amare beneficia sua:neminẽ nõ ita cõpositũ animo:ut libẽtius cũ uideat in quẽ multa cõcessit:cui nõ causa sit iteꝝ dãdi beneficii semel dedisse.Quod nõ accideret:nisi nos ipsa delectarẽt beneficia.Quã sæpe dicentẽ audias.Nõ sustineo illum deserere cui dedi uitã:quẽ e periculo eripui.Rogat me ut causam suam contra homies gratiosos agã.Nolo:sed quid faciã?Iã illi semel:iterũq; affui.Nõ uides inesse isti rei proximã quandã uim:q nos beneficia dare cogit?Primũ qa oportet:deĩde qa uidebimus cui initio rõ nõ fuisset pstãdi aliqd ei pstamus:ob hoc qa præstitimus:adeoq; nos ad beneficia impellit utilitas:& inutilia tueri ac pseuerare.perseueramus sola beneficii charitate.Cui ẽt ifœliciter dato idulgere:tam naturale q̃ liberis paruis.

a Dem isti gratiã referre ipsos fatent:non qa honestum est:sed quia utile:quod non esse ita minorẽ opera probãdũ ẽ.Quia quibus argumẽtis collegimus beneficium dare:per se rem expetẽdam eẽ:hisdem etiam hoc collegimus.Fixũ est illud a quo in cætera pbatiões nr̃æ exeũt.Honestũ ob nullam aliã causam:q̃ quia honestum sit coli.Quis ergo cõtrouersiã facere audebit?An gratũ eẽ honestũ sit?Quis nõ ingratũ detestet hominẽ:sibiipsi inutilẽ?Quid autẽ tibi uidet:cũ tibi narrat de eo qui aduersus summa beneficia amici sui igratus ẽ?Quomodo id fecerit:utꝝ tanq̃ tunc turpẽ fecerit:an tanq̃ utilem rẽ sibi & profuturã cõmiserit?Puto nequã hominẽ existimas cui pœna:nõ cui curatore opus sit?Quod non accideret:nisi gratũ esset per se expectendum:honestũq; esset.Alia fortasse minus dignitatẽ suã pferunt:& an sint honesta interpræte egẽt.Hoc expositũ est pulchrius:q̃ ut splẽdor eius dubie ac paꝝ luceat.Quid tã laudabile?Quid tam æqualiter in oium animos receptũ:q̃ referre bene meritis gratiam.

a D hoc dic mihi quæ causa nos pducit lucrũ:quod q nõ cõtenuit igratus ẽ?Ambitio.Et quæ iactatio ẽ soluisse quod debeas?Metus nullus ingrato.Huic enim uni rei nõ possumus legẽ tanq̃ satis natura cauisset.Quõ nulla lex amare parẽtes:indulgere liberis iubet.Superuacuũ est inquit:in huius impelli.Quemadmodũ nemo in amore sui cohortandus est:quẽadmodum quod nascit trahit.Ita ne ad hoc quidẽ ut honesta per se petat:placet suapte natura.Adeoq; gratiosa uirtus est:ut insitum sit etiam malis probare meliora.Quis ẽ qui non beneficiis uideri uelit?qui nõ inter scelera & iniurias opinionem bonitatis affectio qui nõ ipsis quæ ipotẽtissime fecit:speciẽ aliquã induat recti?Velit quoq; his uideri beneficium dedisse quos læsit.Gratias itaq; agi sibi ab his quos afflixere patiuntur:bonosq; se ac liberales fingũt:qa spectare nõ possunt.Quod nõ facerẽt nisi illos honesti & per se expetẽdi amor cogeret moribus suis opinionem cõtrariã quærere:& nequitiam abdere.Cuius fructus cõcupiscit.ipsa uero odio:pudoriq; est.Nec quisq̃ tantũ a naturali lege desciuit:& hominẽ exuit ut animi causa malus sit.Dic ergo cuilibet ex istis qui rapto uiuũt:an ad illa quæ latrociniũs & furtis cõsequũtur:malint ratione bona peruenire?Optabit ille cui grassari:& transeuntes percutere quæstus est:potius illa inuenire q̃ eripere.Neminẽ reperies qui non nequitiæ præmiis sine nequitia frui malit.Maximũ hoc habemus naturæ meritũ:q; uirtus in oium animos lumẽ suũ pmittit:ẽt qui non sequuntur illam:uident.

e T scias per se expetendũ esse grati animi affectionem:per se fugiẽda res est igratum esse.Quoniam nihil æque cõcordiã humani generis dissociat:ac distrahit:q̃ hoc uitiũ.Nã quo alio tuti sumus:q̃ q mutuis iuuamur officiis?Hoc uno instructio uita.Cõtraq; incisiones subitas:munitior ẽ beneficiũ cõmẽtio.Fac nos singulos quid sumus præda animaliũ & uictimæ:ac bellissimus & facillimus sanguis.Quoniã cæteris animalibus in tutelã sui satis uiriũ est.Quæcũq; uaga nascebant:& actura uitam segregẽ armata sunt.Hominẽ imbecilla uis cingit.Nõ unguiũ uis:nõ dentiũ:terribilẽ cæteris fecit.Nudũ & infirmũ societas munit.Duas res dedit:quæ illũ obnoxio quolibet ualidissimũ facerẽt:rationẽ:& societatem.Itaq; qui par esse nulli posset si seduceret.Societas illi dominũ oium animaliũ dedit.Societas terras gentium in alienæ naturæ transmisit iperium:& dominari etiã in mari iussit.Hæc morboꝝ impetus arguit:senectuti adminicula pspexit:solatia cõtra dolores dedit.Hæc fortes nos facit:q; licet contra fortunã

aduocare. Hãc societatẽ tolle: & unitatem generis humani: quia uita sustinere scides. Tollet aũtẽ si efficies: ut ingratus animus nõ per se uitãdus sit: sed quia aliud illi timẽdum est. Quam multi sunt enim quibus ĩgratos esse tute licet. Deniq; ingratũ uoco: quisquis mœtu gratus est.

Eos nemo sanus timet. Furor est enim metuere salutaria. Nec quisq̃ amat quos timet. Tu deniq;
d Epicure deũ inermẽ facis. Omnia illi tela: omnẽ detraxisti potentiã: & ne cuiq̃ metuendus eẽt: pro
iecisti illũ mœtũ. Hunc igit septũ ingẽti quidẽ & in explicabili muro: diuisumq; a cõtractu & a cõspectu mortalium. Nõ habes quare uerearis: nulli illi nec tribuẽdi: nec nocendi materia est. In medio interuallo huius & alterius cæli desertus: sine animali: sine homine: sine re: ruinas mundorum supra se circaq; se cadentium euitat: non exaudiens uota: nec nostri curiosus. At qui tunc uis uideri colere: non alteri q̃ parentes: grato ut opinor animo: aut si nõ uideri gratus: quia nullũ habes illius beneficium: sed a te atomi: & istæ micæ tuæ forte ac temere conglobauerunt. Cur colis? propter maiestatem inquis eius eximiam: singularemq; naturam: ut concedam tibi. Nempe hoc facis nulla spe: nullo prætio inductus. Est aliquid per se expetendum: cuius te ipsa dignitas ducit, idest bonũ honestum. Quid est ergo honestius q̃ gratum esse? Huius uirtutis materia tã late patet: q̃ uita.

Ed inest inquit huic bono etiam utilitas aliqua: cui tantũ uirtuti nõ inest: sed id propter se expeti
s dicit. Quod q̃uis habeat aliqua extra cõmoda: sepositis quoq; illis ac remotis placet prodest: gra
tum ero tantũ gratus etiã si nocet gratus est. Quid sequitur? ut hæc res illi alios amicos: alia beneficia cõciliet. Quid ergo siquis sibi offendas cõcitaturus est? siquis intelligit adeo per hoc se nihil cõsecuturum: ut multa etiã ex opposito acquisitoq; pendenda sint: nõ libens in detrimenta descendit. Ingratus est qui in referenda gratia secundũ datũ uidet: qui sperat cũ reddit. Ingratũ uoco qui ægro assidet: quia testamentũ facturus est: cui de hæreditate: aut de legato uacat cogitare. Faciat licet oĩa quæ facere bonus amicus & memor officii debet: si animo eius obuersatur spes: si lucri captator est: & hamũ iacit: ut aues quæ laceratione corpoꝝ alunt: lapsa morbo pecora: & casura e proximo speculant. Ita hic ĩminet morti: & circa cadauer uolat. Gratus animus ipsa uirtute propositi sui capitur.

Is scire hoc ita esse: nec illũ utilitate corrũpi. Duo sunt genera grati hominis. Dicitur gratus qui ali
u quid pro eo quod acceperat reddit. Hic fortasse ostẽtare se põt: habet quod iactet: quod proferat.
Dicitur gratus qui bono animo accepit beneficiũ: bono dedit. Hic ĩtra cõscientiã obusus est quæ illi cõtingere põt utilitas ex affectu latẽti. Atq; hic etiã si ultra facere nil potest: gratus est: Amat: debet referre gratiã: cupit. Quicquid ultra desideras: nõ ipsi deest. Artifex est etiã cui ad exercẽdam artẽ istrumenta nõ suppetũt. Nec minus canẽdi peritus: cuius uocẽ exaudiri fremitus obstrepẽtiũ nõ sinit. Volo referre gratiã: post aliqd supest: nõ ut gratus: sed ut solutus sim. Sæpe enim & qui gratiã rettulit ingratus est: & q nõ rettulit gratus. Nã ut oium aliaꝝ uirtutum: ita huius ad animum tota extimatio redit: Hic si in officio est quicqd defuit: fortuna petat. Quõ est disertus etiã qui tacet? Fortis etiam qui cõpressis manibus: uel ẽt alligatus? quõ gubernator etiã qui in sicco est? qa cõsumatæ scientiæ nihil deest: etiã siquid obstat quominus se uertatur. Ita gratus est etiã qui uult tantũ: nec habet huius uolũtatis suæ ullũ aliũ: q̃ se testem. Immo amplius adiiciã. Est aliquãdo gratus etiã qui ingratus uidet: quæ mala interpretis opinio in contrarium tradidit. Hic quid aliud sequitur q̃ ipsam conscientiam: quæ etiam obruta delectat: quæ cõcioni ac famæ reclamat: & in se omnia reponit: & cum igentem ex altera parte turbã contra sentiẽtium aspexit: nõ numerat suffragia: sed una sententia uincit. Si uero bonã fidem perfidiæ suppliciis affici uidet: nõ descendit e fastigio: sed supra pœnam suam consistit.

Abeo inquit quod uolui: quod petii. Nõ pœnitet nec pœnitebit: nec ulla iniquitate me eo fortuna
h perducet: ut hãc uocẽ audiã. Quid mihi uolui: quid mihi nũc prodest bona uolũtas? prodest & in
eculeo: prodest & in igne: Qui si singulis mẽbris admoueat: & paulatim uiuũ corpus circumeat: licet ipsum corpus plenũ bona cõsciẽtia stillet: placebit illi ignis: per quẽ bona fides collucebit. Nunc quoq; argumẽtũ q̃uis ductũ iam reducat. Quid est quare grati uelimus esse: cũ morimur? quare singuloꝝ ppẽdamus officia? quare id agamus in omnẽ uitã nostrã memoria decernẽte? ne cuius officii uideamur obliti. Nihil iã superest: quo spes porrigat. in illo tamẽ cardine positi: adire e rebus humanis q̃ gratissimi uolumus. Est uidelicet magis in ipso ope merces rei: & alliciẽdas mẽtes hominũ ingẽs honesti potentia: cuius pulchritudo animos circũfundit: & delinitos admiratione luminis ac fulgoris sui rapit, ac multa hinc commodo oriunt: & tutior est uita melioribus amatq;: & secũdum bonoꝝ iudiciũ ætasq; securior: quã innocentia: quã grata mens prosequitur. Fuisset enim iniquissima rerũ natura: si hoc tãtum bonum miserum & anceps & sterile fecisset. Sed illud intuere: an ad istam uirtutem quæ sæpe tuto ac facili datur: etiam per saxa: & rupes: & feris ac serpentibus obsessum iter: fueris iturus.

On ideo per se nõ est expetẽdũ: cui aliquid extra quoq; emolumenti adhæret. Fere enim pulcher
n rima quæq; multis & aduẽtitiis comitata sunt dotibus: sed illas trahũt: ipsa procedũt. Num dubiũ
est: quin hoc humãi generis domiciliũ: circuitus solis ac lunæ uicibus suis tẽperet: quin alterius calore alantur corpora terræ relaxẽtur: imodici humores cõprimantur: alligatis oĩa hyemis tristitia frangatur: alterius tẽpore efficaci & penetrabili rogatur maturitas frũgũ? Quin ad huius cursum fœcũditas humana respondeat: quin ille animũ obseruabilẽ fecerit circũactu suo. Hæc mensem minoribus speræ spatiis flectens. Vt tamẽ detrahas ista: nõ errat ipse sol idoneũ oculis spectaculũ: dignusq; adorari si tantũ præteriret. Nõ errat digna suspecta luna: etiã si ociosum sydus transcurreret. Ipse mũdus quotiẽs per noctem ignes suos fudit: & tantũ stellaꝝ innumerabilium refulsit: quẽ non intentu ipse tenet. Quis sibi illa tunc

cõmittatur prodeſſe cogitat? Aſpice iſta tanto ſuperne coetu labentia:quẽadmodũ uelocitatẽ ſuã ſub ſpe-
cie ſtantis:atq; imoti operis abſcondãt. Quantũ iſta nocte:quantũ in numerũ ac diſcrimẽ demũ obſeruas.
Igitur quanta rerũ turba ſub hoc ſilẽtio euoluitur:quantã fatorũ ſeriẽ certus limes adducet. Iſta quæ tu nõ
aliter q̃ in decore ſparſa conſideras:ſingula in operæ ſunt. Nec enim eſt q̃ æſtimes ſeptem ſola diſcurrere:
cætera hærere. paucorum motus compræhendimus. Innumerabiles uero longiuſq; conſpectu noſtro ſe-
cti dii eũt:redeuntq;. Et ex his qui oculos noſtros patiuntur:plærique obſcuro gradu pergunt:& per occul
tum aguntur. Quid ergo non caperis tantæ molis aſpectu? etiam ſi te non regat:non cuſtodiat:non foue-
at:generetq;:ac ſpiritu ſuo riget.
Vẽadmodũ hæc cũ primũ uſum habeãt:& neceſſaria uitaliaq; ſint:maieſtas tamẽ eorũ totã mẽtẽ
q occupat. Ita oĩs illa uirtus:& in primis grati animi:multũ qdem præſtat:ſed nõ uult ob hoc diligi.
amplius qdem in ſe habet:nec ſatis ab eo itelligitur:a quo iter utilia numeratur. Gratus eſt qa ex-
pedit:ergo & quãtum expedit. Nõ recipit ſordidũ uirtus amatorẽ. Soluto ad illã ſinu ueniendũ eſt. Ingra-
tus hic cogitat. Volebã gratiã referre:ſed timeo ipenſas:timeo periculum:uereor offenſam:Faciam potius
quod expedit. Nõ põt eadẽ ratio:& gratũ facere & igratum. Vt diuerſa illorũ opera:ita inter diuerſa ꝓpoſi
ta ſunt. Ille igratus eſt q̃uis nõ oporteat:qa expedit. Hic gratus eſt q̃uis nõ expediat:qa oportet.
Ropoſitũ eſt nobis ſecundũ rerũ naturã uiuere:& deorũ exẽplũ ſequi. Dii autẽ quodcũq; faciunt:in
p eo nihil præter ipſam faciẽdi rationẽ ſequũt. niſi forte æſtimas fructũ operũ ſuorũ ex fumo holo-
cauſtorũ & thuris odore percipere. Vide quãta quotidie molliant:quanta diſtribuãt:quãtis terras
fructibus ipleant:quam opportunis & in oẽs oras ferẽtibus uentis:maria permoueã:quãtis imbribus re-
pente deiectis:ſolũ molliant:uenaſq; fontiũ arentes reintegrent:& iſuſo p occulta nutrimento renouent.
Oia iſta ſine mercede:ſine ullo ad ipſos puenĩẽte cõmodo faciũt. Hæc quoq; nr̃a rõ:ſi ab exẽplari ſuo non
aberrat:ſeruet ne ad res honeſtas cõducta ueniat. Pudeat ullũ uenale eſſe beneficiũ. Gratuitos habemus de
os. Si deos qdem imitaris:da & igratis beneficia. Nã & ſceleratis ſol orit:& piratis patẽt maria.
Oc loco iterrogant:an uir bonus daturus ſit beneficium igrato:ſciens ingratũ eſſe? permitte mihi
h aliqd interloqui:ne interrogatione inſidioſa capiamur. Duos ex conſtitutiõe ſtoica accipe igratos.
Alter eſt ingratus:quia ſtultus eſt:ſtultus etiã malus eſt. qui malus eſt:nullo uitio caret. Ergo & in
gratus eſt. Sic oẽs malos itemperantes dicimus auaros:luxurioſos:malignos. Nõ quia iſta omnia ſingulis
magna & nota uitia ſint:ſed quia eſſe poſſunt:& ſunt etiã ſi latent. Alter eſt ingratus qui a uulgo dicitur ĩ
hoc uitiũ natura:pronus & propenſus. illi ingrato q ſi hac culpa non caret:quõ nulla caret? dabit beneficiũ
uir bonus. Nulli enĩ dare poterit:ſi tales hoĩes ſubmouerit. Huic ingrato qui beneficiorũ defraudator eſt:
& in hanc partem procubuit animo:non magis dabit beneficium:q̃ captatori. quis pecuniã credit:aut de-
poſitum committet ei qui iam pluribus ãbnegauit. Timidus dicit aliquis:quia ſtultus eſt:& hoc qui ma-
los ſequit:quos indiſcreta & uniuerſa uitia circũſtãt. Dicit timidus proprie natura:etiam ad inanes ſonos
pauidus. Stultus omnia uitia habet:ſed non in omnia natura pronus eſt. Alius in auaritiam:alius in luxuri
am:alius in petulantiam inclinatur.
Taq; errãt illi qui ĩterrogant ſtoicos. Quid ergo Achilles timidus eſt? Quid ergo Ariſtides cui iu
i ſtitia nomẽ dedit:iniuſtus eſt? Quid ergo & Fabius:qui cũctãdo reſtituit rẽ:temerarius ẽ? Quid
ergo Decius mortẽ timet? Mutius proditor eſt. Camillus deſertor. Nõ hoc dicimus:qa ſic oia ui-
tia eſſe in oĩbus:quõ in quibuſdã ſingula eminẽt? Sed malũ ac ſtultũ nullo uitio uacare:nec audacẽ qdẽ ti
moris abſoluimus:nec prodigũ quidẽ auaritia liberamus. Quõ homo omnes ſenſus habet? Nec ideo ta
men oẽs hoĩes aciem habent lynceo ſimilem. Sic qui ſtultus eſt:tamen acria & concitata habet omnia:q̃ q
dam quædam. Omnia in omnibus uitia ſunt:ſed non omnia in ſingulis extant. Hunc natura ad auaritiã
impellit. Hic libidini:hic uino deditus eſt. aut ſi nõdum deditus:ita formatus:ut in hoc illum mores ſui
ferant. Itaq; ut ad propoſitum reuertar. Nemo nõ ſine igratitudie:ideſt igratus ẽ:q malus ẽ. Habet. n. om-
nia nequitiæ ſemina. Tamen proprie ingratus appellatur qui ad hoc uitium uergit. Huic ergo beneficiũ
non dabo. Quomodo malæ filiæ conſulit:qui illam contumelioſo & ſæpe repudiato collocauit. Quomo
do malus paterfamiliæ habebitur:qui negociorum geſtorum damnato patrimonii ſuam curam manda
uerit? Quomodo clementiſſime teſtabitur:qui tutorem filio reliquærit:pupillorum ſpoliatorẽ? Sic peſſi
me beneficia dare dicetur quicunq; ingratos eligit:in quos peritura conferat.
Ii quoq; inquit multa ingratis tribuũt:ſed illa bonis parauerũt. Cõtingũt ãt malis:qa ſeparari nõ
d poſſunt:Sanctius eſt ãt ꝓdeſſe ẽt malis pp bonos:q̃ bonis deeſſe pp malos. Itaq; refers diẽ:ſolem:
hyemis æſtatiſq; curſus:& mediã ueris:auctumniq; tempora:ibres:& fontiũ hauſtus:uentorũ ſtã-
tes flatus ꝓ uniuerſis inuenerũt excerpere ſingulos nõ potuerũt. Rex honores dignis dat. Donatio impe-
ratoris eſt:congiariũ & indignis. Frumẽtum publicũ tam fur q̃ periurus & adulter accipiunt:& ſine dele-
ctu morũ quiſqs ciuis eũ qcqd aliqd eſt qd' tanq̃ ciui:nõ tanq̃ bono dat:ex quo boni ac mali fecerũt. Deus
quoq; quædã in uniuerſo humano generi dedit a quibus excludit nemo. Nec enim poterat fieri:ut uẽtus
bonis uiris ſecundus eſſet:cõtrarius malis. Cõmune autem bono erat patere cõmercium maris:& regnũ
humani generis relaxari. Nec poterat lex caſuris imbribus dici:ne in malorũ improborũq; rura defluerẽt.
Quædam in medio ponunt:tã bonis q̃ malis cũduntur urbes. Monumenta ingenuorũ:& ad indignos p-
uentura publicauit edictio. Medicina enim ſceleratis opem miniſtrat. Cõpoſitiones remediorũ ſalutariũ
nemo ſuppreſſit:ne ſanarentur indigni. In his exige cenſuram:& pſonarũ æſtimationem:quæ ſeparatim
tanq̃ digno dant:nõ his quæ ꝓmiſcue tubã admittũt. Multũ enim refert utrũ aliquẽ nõ excludas aut eli-

gas.lus & fori omnibus dicitur. Pace etiam homicidæ fruuntur: sua repetunt etiam qui aliena rapuerũt. Persecutores & domi ferrum exercentes muris ab hoste defendit. Legum præsidio qui plurimum in illas peccauerunt proteguntur. Quædam non poterant cæteris contingere: nisi uniuersis darentur. Nõ est itaq; q de istis disputes: ad quæ publicæ inuitati sumus. Illud quod iudicio meo ad aliquem peruenire debebit: ei quem ingratum sciam non dabo.

R go iqt nec cõsiliũ deliberãti dabis ĩgrato. nec aquã haurire pmittes: nec uiã errãti mõstrabis ĩgrato. An hæc qdẽ facies: sed nihil donabis: distiguã illud certe: & tentabo distiguere. Beneficiũ ẽ opa utilis: sed nõ ois opa utilis beneficiũ ẽ. Quædã. n. tã exigua sunt: ut beneficii nomen non occupent. Duæ res coire debẽt: q beneficiũ efficiãt. Primum rei magnitudo. Quædã eni sunt in huius nois mẽsura. Quis beneficiũ dixit: qdram panis: aut stipẽ æris abiectã: aut ignis accẽdẽdi factã ptãtẽ. Interdũ ista plus psunt q maxia. Sed tamen utilitas sua: illis ẽt ubi tpis necessitate facta sunt necessaria detrahit pcium. Deide qd potẽtissimũ ẽ oportet accedat: ut eius cã faciã ad quẽ uolebã peruenire beneficiũ: dignũq; eũ iudicẽ: & libẽs id tribuã: pcipiẽsq; ex munere meo gaudiũ. Quo; nihil ẽ in istis de qbus loquæbamur. Non enim tanq dignis illa tribuimus: sed negligenter tanq parua: & non hoi damus: sed humanitati.

Liquãdo datu; me ẽt idignis quædam non negauerĩ: in honorem alio; : sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos utilitas: alios nobilitas idustriis prætulit. Sed nobis non sine rõne. Sacra est magna; uirtutum memoria. & ẽt plures bonos iuuat: si gratia bono; nõ cum ipsis cadat. Ciceronem filium q res cõsulem fecit: nisi pater. Cinnã nup quæ res ad cõsulatũ recepit ex hostiũ castris? quæ sextum Põpeium: aliosq; põpeios: nisi unius uiri magnitudo: tanta qdem ut satis alte omnes suos ẽt ruĩa eius attolleret. Quid nuper Fabium persicum: cuius osculũ ẽt ĩpediret uiri nota boni: sacerdotem nõ i uno collegio fecit: nisi uerucosi: & allobrogici: & ille trecenti q hostium icursiõi pro repu. unam domũ obiecerant. Hæc debemus uirtutibus: ut nõ psentes solum illas: sed ẽt ablatas e conspectu colamus. Quõ ille idem egerunt ut nõ i unam ætatem prodessent: sed beneficia sua ẽt post ipsas reliquærẽt. Ita & nos nõ una ætate grati sumus. Hic magnos uiros genuit. Dignus est beneficiis: qualiscunq; est dignos dedit. Hic egregiis maioribus ortus est: qualiscunq; est sub umbra suo; lateat. Vt loca sordida repercussu solis illustrantur. Ita merces maiorum suorum luce resplendeat.

Xcusare hoc loco mi Liberalis deos uolo. Interdũ eni solemus dicere qd tibi uoluit prouidentia. q Archideum regno ĩposuit. Illi putas hoc datum patri eius datum est: & fratri. Quare Cæsarem orbi terra; præfecit hoiem humani sanguinis audissimum: quem non aliter fluere in cõspectu suo iubebat: q si ore exceptur us esset. Quid ergo tu illi hoc datũ æstias: patri eius germãico dãt: auo: proauoq; & ante alios aliis nõ minus claris uiris ẽt si priuato paresq; aliis uitã exegerunt. Quid tu cũ Mater cũ Scaurũ heros faceres? Ignorabas ancilla; sua; mẽstruũ ore illũ hiante expectare. Nũqd enĩ ipse dissimulabat? Nunqd purus uideri uolebat? Referã dictum eius tibi in se quo circunferri memini: & ipso præsente laudari. Polioni annio iacenti: obscœno uerbo usus dixerat: se facturum id quod pati malebat: & cum Poliouis adtatiorem uidisset frontem: qcqd inqt mali dixit mihi. & capiti meo. Hoc dictum suũ ipse narrabat: hoiem tam palam obscœnum: ad fasces: & ad tribunal admisisti. Nempe dum uetorem illum Scau; senatus principem cogitasset: indigne fert sobolem eius iacere.

Eos uerisimile ẽ: ut alios idulgẽtius tractẽt pp parẽtes auosq;. Alios pp futurã nepotũ pnepotũq;: ac lõge seqñtiũ posterã idolẽ. Nota est. n. illis opis sui series. oium illis re; suas p manus iturarum. sciẽtia in aptis semp ẽ: nobis ex abdito subdit. Et quæ repentina putamus illi prouisa ueniunt ac familiaria. Sint hi reges: qa maiores eo; non fuerunt. qa pro summo iperio habuerunt iustitiã: abstinẽtiã: Quia non rẽpu. sibi: sed se reipu. dicauerũt. Regnẽt hi: quia uir bonus: qdã aũt proauus eorum fuit. Aium supra fortunã gessit. Qui in dissensione ciuili: quoniã ita expediebat reipu. uinci: q uincere maluit. Referre illi gratiã tã longo spatio nõ potuit. In illis respectum: iste populo præsideat: nõ qa scit aut põt: sed quia alius pro eo meruit. Hic corpore deformis est: aspectu fœdus: & ornamẽta sua traditurus. Iam me hoies accusabũt: cæcũ & temerariũ dicẽt. Nesciẽtẽ quo loco quæ summis ac excellẽtissimis debẽt ponã. At ego scio. Alio me istud dare. Alio olim debitũ soluere. Vnde isti norũt illũ quidã gloriæ sequẽtis fugatissimũ eo uultu ad picula euntẽ. quo alii ex piculo redeũt: nunq bonũ suũ a publico distinguẽte: Vbi inquis iste: aut quis est? Vnde uos scitis: apud me iste expẽsorum acceptorumq; rões dispõgunt. Ego qd cui debeam scio. Aliis post longã diẽ repono. Aliis i antecessum est. At prout occasio: & reipu. meæ facultas tulit.

Ngrato ego aliqd quædã: sed nõ pp ipsum dabo. Quid si inqt nescis: utrũ igratus sit an ĩgratus expectabis donec scias. An dandi beneficii tempus non admittes. Expectare longum est. Nam ut ait plato Difficilis humani animi coniectura est. Non expectare temerarium est: Huic respondebimus. Nunquam expectare nos certissimam rerum comprehensionem: quoniam in arduo est ueri exploratio: sed ea re qua ducit uerisimilitudo. Omne hac uia procedit officium. Sic seruimus. sic nauigamus: sic militamus: sic uxores ducimus: sic liberos extollimus. Cum omnium incertus sit euentus. Ad ea accedimus: de quibus bene sperandum esse & credimus. Quis enim pollicetur ferẽti prouentũ: nauigãti portũ: militãti uictoriam: marito pudicã uxorem: patri pios liberos? Sequimur qua rõ: nõ q ueritas trahit. Specta ut nisi bene cessura non facias: & nisi cõperta ueritate nihil noueris: relicta omni actu uita consistit. Dũ uerisimilia me in hoc in illud impellãt. Nõ uere enim beneficium dabo ei quem uerisimile erit gratũ ẽe.

Vlta inquit interuenient propter quæ & malus pro bono surrepat. & bonus pro malo displiceat Fallaces. n. sunt re; species quibus credimus. Quis negat? Sed nihil aliud inuenio pp quod cogita

tionem regam. His ueritas mihi uestigiis sequenda est. Certiora nō habeo: Hæc ut q̄ diligētissime extimē
operā dabo: nec cito illis assentiar. Sic.n. in prælio pōt accidere: ut telū meū in cōmilitonē manus dirigat:
aliquo errore decepta: & hosti tanq̄ meo parcā: Sed hoc & raro accidet: & nō uitio meo cuius propositū ē
hostē ferire: ciuē defendere. Si sciā igratū eē: nō dabo beneficiū. At obrepsit. At iposuit. Nulla hic culpa tri/
buētis ē: qa tanq̄ grato dedi: Si ꝓmiseris igt te daturū beneficiū: & postea igratū eē scies dabis an nō? Si fa/
cies sciēs peccas: das.n. cui nō debes dare: si negas & hoc modo peccas: qa nō das ei cui promisisti. Cōscien/
tia nostra hoc loco titubat: & illud supbū promissum nunq̄ sapiēti facti sui pœnitere: nec unq̄ emendare
quod fecerit: nec mutare cōsiliū Non mutat sapiēs cōsiliū oībus his manētibus quæ erant cum sumeret.
Ideo nullum nunq̄ pœnitentia subiit. qa nihil melius illo tempore fieri potuit: q̄ qd factum ē. Nihil meli/
us cōstitui: q̄ qd cōstitutū ē. Cæteꝝ ad omnia cū exceptione ueit: si nihil iciderit quod ipediat: ideo oīa il/
li succedere dicimus: & nihil cōtra opinionē accidere: qa ꝑsumit aīo posse aliqd iteruenire: qđ destiata ꝓhi
beat. Imprudētiū ista fiducia ē: fortunā sibi spōdere. Sapiēs āt utrāq; partē eius cogitat. Scit q̄tū liceat erro
ri: q̄ icerta sint humana: q̄ multa cōsiliis obstēt. Ancipitē reꝝ ac lubricā fortē suspensus sequit: & cōsiliis cer
tis: in certos euentus. Exceptio āt sine qua nihil destinat nihil igreditur: & hic illum tuetur.

Romisi beneficiū nisi siqd icidisset: quare nō deberē dare? Quid.n. si quod illi pollicitus sum: pria
p sibi nō dare iusserit? Si lex lata erit: ne id qsq̄ faciat qđ ego me amico meo facturū ꝓmiserā. ꝓmisi
tibi filiam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti. Non est mihi cū extraneo cōnubiū. Ea/
dē res me defendit q̄ uetat. Tūc fidē fallā. Tunc iconstantiæ crimen audiā: si cum oīa eadē sint: q̄ erāt: ꝓmit
tente me non præstitero promissum. Alioquin qcqd mutatur libertatem facit de itegro consulēdi: & me
a fide liberat. Promisi aduocationem: postea apparuit illam cām præiudicium in patrem meū quæri. Pro/
misi me peregre una exituꝝ: sed iter ifestari latrociniis nunciat. In rem præsentē uēturus fui: sed iter æget
filius & puerpera uxor tenet. Oīa esse debent q̄ fuerunt cum promittentis fidem tenes. Quæ āt maior fie/
ri mutatio potest: q̄ si te malum uirum & igratum comperi? Quod tanq̄ digno dabam: indigno negabo:
& irascendi quoq; causam habebo deceptus.

Nspiciā tamen: & quantum sit de quo agit. Dabit mihi consilium promissæ rei modus. Si exiguū
i est dabo. Non quia dignus es: sed quia promisi. Nec tanq̄ munus dabo: sed uerba mea redimam:
& aurem mihi peruellam. Damno castigabo promittentis temeritatem. Ecce ut doleat tibi ut po/
stea consideratius loquaris: quod dicere solemus. Ignarium dabo. Si malus erit: non cōmittā: quemadmo
dū Mecœnas: ait ut sextertio centies obiurgatus sim. Interesse.n. utrūq; comparabo. Est aliqd in eo quod
promiseris perseuerare. Est rursus multum in eo ne indigno beneficiū des. Hoc tamen q̄ntum est attendē
dum. Sie leue connibeamus. Si uero magno mihi: aut detrimento: aut rubori futuꝝ: malo semel excusa/
re: quare negauerim: q̄ semper quare dederim. Totum inq̄ eo est: quantum promisi mea uerba taxentur.
Non tantum ꝗ temere promisi retinebo: sed quod non recte dedi repetam. Errori fidem non esse præstā/
dum. Demens est qui præstare errori.

Hilippus Macedonū rex hēbat militē manu fortē: in multis expeditionibus utilē exptus opamt
p subide ex ꝑda aliqd illi uirtutis cā donauerat: & hoiem uenalis aiæ crebris auctoramētis accende/
bat. Hic naufragiis in possessiōes cuiusdā macedōis expulsus ē. Quod ut Macedoni illi nunciatum
est. Accurrit: spiritum eius recollegit: in uillā illū suū transtulit: lectulo suo cessit: effectūq; semianimem re
creauit: diebus trigita ipensa sua curauit: refecit. Viatico istruxit subide dicētem. Grām tibi referā: uidere
tātū mihi Impatorē meū contigat. Narrauit Philippo naufragiū suū: auxiliū tacuit: & protius petiit: ut si/
bi ꝑdia dōaret. Ille qdē erat hospes eius: is ipse a quo receptus: a quo sanatus. Multa iteri reget in bello præ
sertim optis oculis donāt. Nō sufficit hō iustus tot armatis cupiditatibus: Nō pōt qsq̄ eodē tpe: & bonū ui
rū: & bonū ducē agere. Quomō tot milia hoium insatiabilia satiabūt? Quid hēbūt: si suū qsq; habuerit?
Hoc Philippus sibi dixit cū illū induci in bona quæ petebat iussit. Expulsus bonis suis ille: nō ut rusticus
iniuriā tacitus tulit: cōtētus ꝗ nō & ipe donatus eēt. Sed Philippo epistolā scriptā: ac liberaliter scripsit: qa
accepta ita exarsit: ut statim Pausaniæ mādaret: ut bona priori domino restiteret. Cæteꝝ iprobissimo mi/
liti: ingratissimo hospiti: auidissimo naufragio: stigmata inscriberet: ingratū hoiem testātia. Dignus qdē
fuit: cui nō inscriberent illæ lræ: sed inculpent: q hospitē suū nudo & naufrago similē in id in quo iacuerat
ipe littus ipulerat. Quid uidebimus: qs modus pœnæ seruādus fuit? Auferēdus utiq; fuit ꝗ summo scele
re iuaserat. Quis āt pœna eius moueret: q id cōmiserat: pro quo nemo misereri misericors posset.

Abit tibi Philippus qa ꝓmisit ēt si nō debet: ēt si iniuriā facturus: ēt si scelus facturus ē: ēt si uno fa
d cto ꝑclusurus ē naufragiis littora. Non ē leuitas a cognito & damnato errore discedere & ingenue
fatēdū ē. Aliqd putaui: deceptus sum. Hæc uero supbæ stultitiæ pseuerātia ē. Quid semel dixerim
q̄lecūq; ē fixum ratūq; nō ē turpe cū re mutare cōsiliū: Age si Philippus possessorē illū coꝝ littoꝝ reliqs/
set: quæ naufragio cœpat nōne oībus miseris aq̄ & igni interdixerat? Potius ē inqt intra fines regni mei:
& litteras istas oculis iscribēdas: durissima frōte circūferri. Ostende q̄ sacra res sit mensa hospitalis. Præbe
in facie tua legendū istud decretū: quod cauetur: ne miseros tecto iuuare capitale sit. Magis ista constitutio
sit rata q̄ si etiam illam in :es incidissem.

Vare ergo Zeno nr: cum quingētos dēarios mutuos cuidā ꝓmisisset: & ipse illū parū idoneū cō/
q pisset: amicis suadētibus ne daret: pseuerauit credere. Quia promiserat primū. Alia cōditio est in/
credito. alia in bñficio. Pecūiæ etiā male creditæ exactio ē. Et appellare debitorē ad diē possum: &
si foro cesserit: portionē ferā. Beneficiū & totū perit: & statim. Præterea hoc mali uiri ē: illud mali prīfa/

milia.Deide nec Zeno qdē:si maior fuisset summa credere perseuerasset.Quigēti dēarii sunt illud qđ dici solet:in morbo cōsumar:fuit tanti nō reuocare ꝓmissum suū.Ad cœnā qa ꝓmisi ibo ēt si frigus erit: nō qdē si niues cadēt.Surgā ad sponsalia:qa ꝓmisi:q̄uis non cōcusseri:sed nō si febricitauero:spōsum descendā qa ꝓmisi:sed nō si spondere me icertum uidebis:si fisco obligabis.Subest inq̄ tacita exceptio: si potero si debebo.Si hæc ita erūt:effice ut idē status sit:cū exigiť:q fuit cū ꝓmitterē.Destituere leuitas non erit si aliqd iteruēit noui.Quid miraris cū cōditio ꝓmittētis mutata:mutatū eē consiliū?Eadē mihi oia p̄sta:& idē sum.Vadimoniū ꝓmittimus:tamē deseriť.Nō in oēs dať actio.Deserētē uis maior excusat.

i Dem ēt illa in quæstiōe:respōsum extima:an oīmodo referēda sit gratia:& an beneficiū utiq; reddendum sit.animum præstare gratū debeo.Cæte℞ aliquādo me referre gratiā nō patiť mea īfœlicitas.Aliquādo fœlicitas eius cui debeo.Quid.n.regi: qd paupi:qd diuiti reddā?utiq; quidā recipe beneficiū iniuriā iudicēt:& beneficia subide aliis beneficiis onerēt.Quid amplius in horū p̄sonā possum q̄ uelle?Nec id.n.beneficiū nouū reiicere debeo:qa nōdū prius reddidi.Accipiā tā libēter q̄ dabiť: & p̄bebo me amico meo exercēdæ bonitatis suæ capacē materiā.Qui noua accipe non uult:acceptis offenditur.Nō refero grām.Quid ad rē?nō est per me mora:si aūt occasio mihi deest:aut facultas.ille præstitit mihi sæpe cū occasionē hēret:cū facultatē.Refert utrū bōus uir ē:an malos.Apud bonū ui℞:bonā cām habeo.Apud malū nō ago.Nec illud qdē æstimo faciēdū:ut referre gratiā.ēt iuitis his qbus referť ꝓperemus:& instemus recedētibus.Nō ē referre grām q uolēs acceperis.uolēti reddere.Quidā cū aliqđ illis missum ē munusculū:subide aliud itēpestiue remittūt:& nihil se debere testāť.Reiiciēdi sunt:pignus ē ꝓrius aliud inuicē mittere:& munua munere expingere.Aliquādo & nō reddā beneficiū cū possim:quādo plus mihi detracturus ero q̄ illi collocaturus:si ille nō erit sensurus ullā accessionē recepro eo:quo reddito mihi multū accessu℞ erit.Qui festinat utiq; reddere nō hēt aīum grati hoīs:sed debitoris.Et ut breuiter dicam: q̄ nimis cito cupit soluere:inuitus debet:q inuitus debet ingratus est.

Explicit liber quartus.

Lucii Annei Senecæ de beneficiis.Incipit liber quintus.

N prioribus libris uidebar cōsumasse propositū:cū tractassem quēadmodū dādū eēt beneficiū:& quēadmodū accipiēdū.n.sunt huius officii fines.qd ultra moror?nō seruio materiæ:sed idulgeo q̄ duo ducit sequēda ē:nō quo iuitat.Subide.n.nasceť quo lacessat aliq̄ dulcedie aīum:magis nō supuacuū q̄ necessariū.Ve℞ qa ita uis pseueremus:pactis q̄ rē cōtinebāt scrutari:ēt ea q̄ sunt his cōnexa:ue℞ nō cohærētia.q̄ qsqs diligenter īspicit:nec faciť operæ p̄ciū:nec tamē perdit operā.Tibi aūt hoīum natura optio:& ad beneficia propēso Liberalis Eburti:nulla eo℞ laudatio satisfacit.Neminē unq̄ uidi tam benignū:ēt leuissimo℞ officio℞ æstimatorē.Iam bonitas tua eo usq; ꝓlapsa est:ut tibi dari putes beneficiū qđ ulli dať.Paratus es ne quē beneficii pœniteat pro igratis depræhendere.Ipse usq; eo abes ab oī iactatione:usq; eo statim exonerare:quos obligas:ut qcquid in aliquē cōfers.uelis uideri non præstare:sed reddere.Ideoq; plenius ad te sic data reuertentur.Nā feræ sequunť beneficia nō reposcētē.Et ut gloria fugiētes magis ac magis seqť:ita fructus beneficio℞ gratius respondet:q̄ illis p quos ēt eē igratos licet.Per te uero nō ē mora quominus beneficia q acceperunt ultro repetāt:Nec recusabis cōferre alia:& suspēsis dissimulatisq; plura ac maiora adiicere:Propositū optimi uiri:& igentis animi est:tamdiu ferre igratum:donec feceris gratum.Nec te ista ratio decipiet.Succūbunt uitia uirtutibus:si illa cum cito odisse præparauerit.

i Llud utiq; unice tibi placet:uelut magnifice dictū.Turpe ē beneficiis uici.qđ an sit ue℞ nō imerito quæri solet:lōgeq; aliud ē q̄ mēte cōcipis.Nunq̄.n.in re℞ honesta℞ certamine supari turpe ē: dūmodo arma nō proiicias:& uictus quoq; uelis uicere.Nō oēs ad bonū propositū easdem afferunt uires:easdē facultates:eandē fortunā:quæ optio℞ quoq; consilio℞ dumtaxat exitus tēperat uoluntas ipsa rectum petēs laudanda est:ēt si illam alius gradu ulociori antecessit.Nō ut in certaminibus ad spectaculū æditis meliorem palmā declarat:q̄q̄ in illis quoq; sæpe deteriorē p̄tulit casus:ubi de officio agiť: q uterq; a sua pte eē q̄ plenissime cupit:si alter plus potuit:& ad malū habuit materiā sufficiētē aīo suo:si illi q̄ntum conatus ē fortuna permisit.Alter aūt uoluntate:Pa℞ ē etiā si minora q̄ accepit reddidit:aut oia nō redidit sed uult reddere ex toto:in hoc itentus est aīo:in hoc uictus est:q̄ qui in armis moriť:quē occidere facilius hostis potuit: q̄ auertere.Quod ipse æstimas id decidere uiro bono nō pōt:ut uincať.Nunq̄.n.succumbet nunq̄ renūciabit:ad ultimū usq; diē uitæ stabit paratus:& in hac statiōe morieť:Magna se accepisse p̄tæ se ferens paria uoluisse.

la Acedoni uetāt suos pācratios cestu decernere:sibi iferiorē ostēdit uicti cōfessio.Cursor metā prior contigit uelocitate:illū non aīo antecessit.Luctator ter abiectus pdidit palmam non tradidit.Cū inuictos esse lacedæmonii ciues suos magno æstimarēt:ab his certaminibus remouerūt:i qbus uictorem facit non iudex:ne p se ipse exitus:sed uox cedētis:& tradere iubētis.Hoc quod illi in ciuibus suis custodiūt:uirtus ac bona uolūtas oibus p̄stat:ne unq̄ uincať.Quoniā quidē etiā iter superātia aīus iuictus ē.Ideo nemo.ccc.Fabios uictos dicit:sed occisos:Et regulus captus est a pœnis:nō uictus.Et qsqs alius seuientis fortunæ ui ac pōdere oppressus:nō submittit animū.In beneficiis idē est.Plura aliqs accepit: maiora frequētiora:nō tamē uictus est.Beneficia fortasse beneficiis uicta sunt:si iter se data & accepta cōputes: Si dantē & accipientem cōparaueris:quo℞ aī & per se æstimandi sunt:pœnes neutrum erit palma.Solet enim fieri ut etiam cum alter multis uulneribus confossus est:alter leuiter quidem saucius pares exisse dicantur:quamuis alter uideatur inferior.

e Rgo nemo uinci põt beneficiis. Scit debere si uult referre: siquidẽ rebus non põt: aĩo æquat. Hic q̃ diu in hoc pmanet: q̃diu tenet uoluntatẽ: gratũ aĩum signis approbat. Quid interest ab utraq; pte munuscula plura numerentur? Tu multa dare potes: at ego tãtũ accipe possum. Tecũ stat fortũa. Mecũ bõa uolũtas. Tamẽ tã par tibi sum: q̃ multis armatissimis: nudi aũt leuiter armati. Nemo itaq; beneficiis uĩcit: qa tam gratus est qsq; q̃ uoluit. Nã si turpe est beneficiis uinci: nõ oportet a pͣpotẽtibus uiris accipere beneficiũ: qbus grãm referre nõ possis. A pricipus dico a regibus: quos eo loco fortũa posuit: ex quo largiri multa possent: pauca admodũ & ĩparia datis accepturi. Reges & pricipes dixi qbus tamẽ põt opa nauari: & quoꝝ illa excellẽs potẽtia per aĩoꝝ cõsensum ministeriũq; cõstat. Sũt qdã extra hoiem oẽm subdu cti cupiditatẽ: q uix ullas humanis desideriis cõtingunt: qbus nihil põt pͣstari ipsa fortũa. Necesse ẽ a Socrate uincar beneficiis. Necesse ẽ a Diogene: q p medias macedonũ gazas nudus ĩcessit: calcatis regiis opibus. Nõne ille tunc merito & sibi & cæteris qbus adipiscendã ueritatem non erat obfusa caligo: supra eũ eminere usus est: infra quẽ oĩa iacebant. Multo potẽtior: multo locupletior fuit: omnia tunc possidente Alexãdro. Plus enim erat quod hic nollet accipere: q̃ quod ille posset dare.

n On est turpe ab his uinci. Neq; enim minus fortis sum: si cum innumerabili me hoste committis. Nec ideo ignis minus urere potest: si in materiã incidit inuiolabilẽ flammis. Nec ideo ferrum secandi uim perdidit: si non recipiens ictum lapis solidus: inuictæ aduersus dura naturæ diuidẽdus est. Idem tibi de homine grato respondeo. Nõ turpiter uincitur beneficiis: si ab his obligatus est: ad quos aut fortunæ magnitudo: aut eximia uirtus aditum reddituris ad se beneficiis clausit. A parentibus fere uicimur. Nã tamdiu illos odio habemus: q̃diu graues iudicamus: & q̃diu beneficia illorum non itelligimus. Cum iam ætas aliquid prudentiæ collegit: & apparere cœpit: propter illa ipsa eos amari a nobis debere: propter quæ non amabantur: Admonitiones seueritatẽ: & inconsultæ adolescentiæ diligẽtẽ custodiã rapiũtur a nobis. Paucos usq; ad uerum fructum a liberis percipiẽdum perduxit ætas. Cæteri liberos honore senserũt. Non est turpe uinci beneficiis a parẽte. Quid ni nõ sit turpe: cũ a nullo turpe sit? Quibusdam enim & pares & impares sumus. Pares animo quẽ solũ illi exigũt: quẽ nos solũ pmittimus. Impares fortuna: quæ sicui obstitit quominus referret gratiam: nõ ideo illi tanq̃ uicto erubescẽdum est. Nõ est turpe nõ seq: dũmodo seq̃ris. Sæpe necesse ẽ ante alia beneficia petamus q̃ priora redidimus. Nec ideo nõ petimus aut turpiter petimus: qa nõ reddituri debebamus. Quia non per nos erit mora: quominus gratissimi simus: sed interueniet aliquid extrinsecus quod prohibeat. Nos tamen nec uincemur animo: nec turpiter his rebus superabimur: quæ non sunt in nostra potestate.

a Lexander macedonũ rex gloriari solebat: a nullo se beneficiis uictum. Non est quominus animis macedonas: & græcos: & carras: & persas: & nationes districtas sine exercitu suscipiat: ne hoc sibi pͣstitisse regnum: a thraciæ angulo porrectum: usq; ad litus incogniti maris iudicet. Eadẽ re gloriari Socrates potuit: eadẽ Diogenes: a quo uictus ẽ. Quid ni uictus sit illo die quo hõ sup mẽsurã hũanæ superbiæ tumẽs uidit aliquẽ: cui nec dare quicq̃ posset nec eripe? Archelaus rex Socratẽ rogauit ut ad se ueniret. dixisse Socrates tradit. Nolle ad eum uenire a quo acciperet beneficia: cum reddere illi paria non posset. Primũ in ipsius potestate erat non accipe. Deinde ipse dare beneficiũ prior incipiebat: Veniebat enim rogatus: & id dabat: quod utiq; ille non erat Socrati redditurus. Etiã nunc Archelaus daturus erat auꝝ & argẽtũ: recepturus contẽptũ auri & argẽti. Nõ poterat ergo Archelao referre Socrates gratiã. Et quid tantum erat accepturus: q̃tũ dabat: si ostẽdisset hominẽ uitæ ac mortis pitum utriusq; fines tenẽtẽ. Si regẽ in luce media errantẽ ad rerum naturam admisisset: usq; eo eius ignarum: ut quo die solis defectio fuit: reginam clauderet: & filiũ qđ in luctu ac rebus aduersis moris ẽ tonderet. Quantum fuisset beneficium si timentẽ e latebris suis extraxisset: & bonũ aĩum hẽre iussisset dicens: Non ẽ ista solis defectio. sed duorum syderum coitus: cum lũa humiliore currẽs uia: infra ipsum solẽ: orbẽ ipsum suũ posuit: & illũ obiectu sui abscõdit. Quæ modo partes suas exiguas: si in transcursu strinxit obducit. Modo plus tegit si maiorẽ partẽ sui obiecit: modo exclusit totius aspectũ si recto libramẽto inter solẽ terrasq; media successit. Sed iam ista sydera: hoc & illo deducet uelocitas sua. Iam recipiẽt terræ: & hic ibit ordo p sæcula: dispositosq; ac prædictos dies hẽt qbus sol intercussu lunæ uetet oẽs radios effundere. Paulum expecta iam emerget: iam istam uelut nubẽ relinquet. Iam exolutus impedimẽtis: lucẽ suã libere mittet. Socrates parẽ gratiã Archelao ferre nõ posset: si illũ regnare docuisset? paꝝ. s. magnũ beneficium a Socrate accipiebat: si illum dare potuisset Socrati. Quare ergo hoc Socrates dixit. Vt facetus & cuius per figuras sermo procedere solitus erat: derisor omnium maxime potentium. Maluit illi. i. discrete uel artificiose: uel mansuete negare: q̃ contumaciter ac superbe. Dixit se nolle beneficia ab eo accipere: cui non posset paria reddere. Timuit fortasse ne cogeret accipere quæ nollet. Timuit ne quid indignum Socrati acciperet. Dicet aliquid negasset: si nollet. Sed instigasset in se regem insolentem. & omnia sua magno æstimari uolentem. Nihil ad res pertinet utrum dare aliquid Regi: nolis an accipere a Rege. In æquo utranq; ponit repulsam. Et superbo fastidiri acerbius est q̃ non timeri. Vis scire quid uere noluerit? Noluit ire ad uoluntariam seruitutem is cuius libertatem ciuitas libera ferre non potuit.

s Atis ut æstio hanc partẽ tractauimus: an turpe eẽt beneficiis uĩci: quo q quærit scit nõ solere hoies sibiipsis beneficium dare. Manifestum eni fuisset: nõ eẽ turpe a seipso uĩci. Atq; apud stoicos quosdam: & de hoc ambigitur: an possit aliquis sibi beneficium dare: an debeat referre sibi gratiam: qđ ut uideretur quærendum illa fecerunt. Solemus dicere gratias mihi ago: & de nullo queri mihi possum alio quam de me. Ego mihi irascor: & ego a me pœnas exigam: & odi me. Multa præterea huiusmodi per

quæ unusquisq; de se tanq̃ de altero loqtur. Si nocere ĩquit mihi possum: quare non & beneficia mihi dare possum? Præterea quæ si in aliũ contulissem beneficia uocarent: q̃re si in me cõtuli nõ sint? Quod si ab altero accepissem: deberẽ. Quare si mihi ipse dedi: nõ debeam. Quare sim aduersus me ĩgratus quod nõ minus turpe est q̃ in se sordidũ esse: & in se duræ ac sæuũ: & sui neglig&ẽte. Tam alieni corporis leno mala audit q̃ sui. Nẽpe repræhendit assentator: & aliena subseq̃ues uerba paratus ad falsa laudator non minus places sibi: & se suspiciens: ut ita dicã assentator suus. Vitia nõ tantum cũ foris peccant inuisa sunt: sed cum in se retorquentur. Quẽ magis admiraberis: q̃ q iperat: sibi: q̃ q se habet in potestate? Gentes facilius est barbaras ĩpatientesq; alieni arbitrio regere: q̃ afum suum contiere & tradere sibi. Plato inquit agit Socrati gratias q ab illo didicit: quare Socrates non agat q ipse se docuit? M. Cato ait. Quod tibi deerit a teipso mutuare. Quare donare mihi non possum: si cõmodare possum. Innumerabilia sunt in quibus consuetudo nos diuidit. Dicere solemus. Sine tu: loquar mecũ: & ego tibi aurẽ peruellẽ. Quæ si uera sunt: queãdmodũ aliqs sibi irasci debet: sic gratias agere. Quomodo obiurgare se: sic & laudare quomodo damno sibi esse: sic & lucro potest: Iniuria & beneficium contraria sunt. Si de aliquo dicimus. Iniuriã sibi fecit, poterimus dicere & beneficiũ sibi dedit. Natura sibi dedit. Natura prius est ut qs debeat: deinde ut gratiam referat. Debitor non est sine creditore: non magis q̃ maritus sine uxore: aut sine filio pater.

Liquis dare debet ut aliqs accipiat. Nõ est dare: nec recipere: in dexterã manũ de sinistra trãsferre.

a Quomodo nemo se portat: quamuis corpus suum moueat & trasferat. quomodo nemo q̃uis pro se dixerit: assuisse sibi dicitur. Nec statuã sibi tanq̃ patrono suo ponit. Quod si æger cum cura sua conualuit: mercedem a se non exigit. Sic in omni negocio: etiã cum aliqd prodesse sibi fecerit: nõ tamen debebit referre gratiam sibi: qa nõ habebit cui referat. Vt concedam aliquem dare sibi beneficium: dum dat & recipit. Vt cõcedam aliquẽ a se accipere beneficiũ: dum accipit reddit. Domi q aiũt uersura fit: & uelut lusorium nomen stat: transit. Neq; eni alius dat q̃ q accipit: sed unus atq; idem. Hoc uerbum debere: nõ habet nisi inter duos locum. Quomodo ergo in uno consistit: qui se obligando liberat. Vt in orbe ac pila: nihil est imum: nihil summum: nihil extremum: nihil primũ: qa motu ordo mutatur. & quæ sequæbantur præcedunt: & quæ occidebant oriuntur. Oia quomodocunq; ierint: in idem reuertuntur. Ita in hoie existima fieri: cum illum in multa mutaueris. Vnus est: cæcidit se. Iniuriæ; cũ quo agat non habet. Alligauit & clausit de ui non tenet. Beneficium sibi dedit protius: danti reddidit. Rerũ natura nihil dicitur perdere: qa qcquid illi auellitur: ad illam redit. nec perire quicq̃ potest: quod quo excedat non habet: sed eodem reuoluit unde discedit. Quid simile ĩquit habet hoc exemplum: huic propositæ quæstioni dicam. Puta te ĩgratum esse non peribit beneficium: habet illud qui dedit. Puta te recipere nolle: apud te est anteq̃ reddatur. Non potest quicq̃ amittere. Quia quod detrahitur nihilominus tibi acquiritur. Intra teipsum orbis agitur: accipiendo: das dando accipis.

Eneficiũ inquit sibi dare oportet: ergo & referre gratiã oportet. Primũ illud falsum ẽ ex quo pen

b dẽt sequentia. Nemo enim sibi beneficiũ dat: sed naturæ suæ paret: a qua ad charitatem sui cõpositus est. Vnde illi summa cura est nocitura uitandi: profutura appetendi. Itaq; nec Liberalis est qui sibi donat: nec clemens qui sibi ignoscit: nec sibi misericors qui malis suis tangitur. Quod aliis præstare liberalitas est: clementia: misericordia: sibi præstare natura est. Beneficium res uoluntaria est. at prodesse sibi necessariũ est. Quo quis plura beneficia dedit: beneficentior ẽ. Quis unq̃ laudatus est: q sibiipse fuisset auxilio? q se eripuisset latronibus? Nemo sibi beneficiũ dat non magis q̃ hospitiũ. Nemo sibi donat: non magis q̃ credit. Si dat sibi qsq; beneficiũ: semper dat: sine intermissione dat. Inire beneficiorũ suorũ non potest numerũ: Quando ergo gratiã referet? cũ p hoc ipsum quo gratiã referet: beneficium dat: Quõ enim discernere poteris utrũ det sibi beneficiũ an reddat? Cũ intra eundẽ hominẽ res geraẽ. Liberaui me periculo beneficiũ mihi dedi. Iterũ me periculo libero do beneficiũ an reddo? Deinde ut primũ illud cõcedam dare nos beneficiũ nobis: quod seqtur nõ cõcedã. Nã ẽt si damus nõ debemus: qa statim recipimus. Accipere beneficium nos oportet: deinde debere: deinde referre. Debẽdi locus non est: quia sine ulla mora recipimus. Dat nemo nisi alteri. Reddit nemo nisi alteri. In intra unũ nõ põt fieri quod totiẽs duos exigit.

Eneficiũ ẽ præstitisse aliquid utiliter. Verbũ autẽ præstitisse ad alios spectat. Nunqd non demens

b uidebiẽ qui aliquid uẽdidisse sibi se dicet? quia uẽditio alienatio est: & rei suæ iurisq; sui mea i alium translatio. Atq queãdmodũ uẽdere: si dare aliqd: a se dimittere est: & id quod tenueris habẽdũ alteri tradere. Quid si est beneficiũ: nemo sibi dedit: quia nemo dat sibi aliquid. Duo contraria in uno coeunt: ut idẽ dare: & accipere. Sed etiã nunc multũ interest inter dare & accipere. Quid ni? cum ex diuerso ista uerba posita sunt. Atq siqs sibi beneficiũ dat: nihil iterest inter dare & accipere. Pauloante dicebã quædã ad alios ptinere: & sic eẽ formata ut tota significatio illorũ discedat a nobis. Frater sum alterius. Nemo ẽ suus frater. Par sum: sed alicui. Quis ẽ eni par sibi? Quod cõparaẽ sine altero nõ intelligiẽ: qd iungitur sine altero nõ est. Sic & quod datur sine altero nõ est: & beneficiũ sine altero nõ ẽ idẽ ipso uocabulo apparet in quo hoc contineẽ benefecisse. Nemo ãt sibi benefacit: nõ magis q̃ sibi fine fauet q̃ suarũ partiũ ẽ. Diutius hoc & pluribus exẽplis licet prosequi. Quid cũ inter ea sit habendũ beneficiũ: quæ secũdã psonã desiderãt: quædã cũ sint honesta pulcherrima summæ uirtutis: nisi ẽt altero nõ habeẽ locũ. Laudaẽ & iter maxima humani generis bona fides colitẽ. Num quis ergo diciẽ sibi fidem præstitisse?

Enio nunc ad ultimã partẽ. Qui gratiã refert aliqd debet impendere: sicut qui soluit pecuniã. Ni

a hil aũt impẽdit q gratiã sibi refert: nõ magis q̃ cõsequiẽ q beneficiũ a se accepit. Beneficiũm & gratiæ relatio ultro & citroq; ire debent. Intra unum hominem nõ est uicissitudo. Qui ergo gratiam

refert suicem prodest ei a quo consecutus est aliqd. Qui sibi gratiam refert: q̄ prodest? sibi. Et q̄s non alio loco relationem gratiæ: alio beneficium cogitat? q̄ gratiam refert: sibi prodest. Et q̄s unq̄ igratus hoc uoluit facere? Imo q̄s non igratus fuit: ut hoc faceret. Si igratias iquit nobis agere debemus: & gratiam referre debemus. Dicius autem ago gratias mihi: q̄ illam uxorem nolui ducere: & cum illo non contraxi societatem. Cum hoc dicius: laudamus nos: & ut actum nostrum comprobemus: gratias agentium uerbis abutimur. Beneficium est quod potest: & cum datum est: non reddi. Qui sibi beneficium dat: non potest nō recipere quod dedit. Ergo non est beneficium. Alio tempore beneficium accipit: alio reddit. In beneficio hoc est p̄babile: & suscipiēdum q̄ alteri ut aliqs prodesset: utilitatis iteri suæ oblitus est: quod alteri dedit: ablaturus sibi. Hoc non facit q̄ beneficium sibi dat. Beneficium dare socialis res est. Aliquē cōciliat: aliquē obligat: sibi dare non est socialis res. Neminem conciliat: neminē obligat: neminē in spem iducit: ut dicat: Hic homo colēdus est: illi beneficium dedi: dabit & mihi. Beneficium est quod q̄s non sua cā dat: sed eius cui dat. Is q̄ sibi beneficium dat sua causa dat. Non est ergo beneficium.

Ideo tibi iam illud quod in pricipio dixeram mentitus. Dicis me abesse ab eo q̄ operæpræcium

u facit: imo totam operam bōa fide perdere. Expecta & hoc uerius dices: simul ad te ad has latebras perduxero: a q̄bus cum euaseris: nihil amplius assecutus eris: q̄ ut eas difficultates effugias: in quas licuit non descendere: Quid eni boni est nodos operose soluere: quos ipse ut solueres feceris? Sed quemadmodū quædā in oblectamētum: ac iocū: sic itelligant: ut eo⁊ solutio iperito difficilis sit. Quæ illi q̄ explicuit sine ullo negocio spirat: q̄a commissuras eorum & moras nouit. Nihilominus illa habent aliquā uoluntatem. Tentant eni acumen animorum & itentionem excitant. Ita hæc quæ uidentur callida & isidiosa: securitatem: torporem ac segniciē igeniis auferunt: q̄bus modo campus in quo uagentur sternendus ē: modo crebri aliqd & fragrosi obiiciendum per quod erepant: & solicite uestigium faciant. Dicitur nemo igratus esse. Id sic colligitur. Beneficium est quod prodest: prodesse autem nemo hoi malo potest: ut dicitis stoici: ergo beneficium non accipit malus igratus est. Quomodo & nunc beneficium honesta & probabilis res est? Apud malum nulli honestæ rei aut probabili locus est: ergo nec beneficio. quod si accipere non potest: nec reddere qdem debet. Et ideo non fit igratus. Etiam nunc ut dicitis: Bonus uir oia recte facit. Si oia recte facit: igratus esse non potest. Malo uito beneficium nemo dare potest. Bonus beneficium reddit: malus non accipit. Quod si est: nec bonus quisq̄ igratus est: nec malus. Ita igratus in rerum natura est nemo: & hoc inane: unum est apud nos bonum honestum. Id peruenire ad malum non potest. Definit enim malus esse: si ad illum uirtus itrauerit. Quamdiu autem malus est: nemo illi dare beneficiū potest. Quia bona malaq̄ dissentiunt: nec in unum eunt. Ideo nemo illi prodest. Quia q̄cquid ad illum peruenit id prauo usu corrumpitur. Quemadmodum stomachus morbo uitiatus: & colligens labem: quoscunq̄ accepit cibos mittit: & omne alimentum in causam doloris trahit. Ita animus cæcus qcqd illi commiseris: id onus suū: & pniciē: & occasionē miseriæ facit. Fœlicissimis itaq̄ opulētissimisq̄ plurimū æstus subest: minusq̄ se iueniunt quo in maiorē materiam iciderunt: qua fluctuarentur. Ergo nihil potest ad malos peruenire quod prosit: imo nihil quod non noceat. Quæcunq̄ eni illis contigerunt: i naturam suam uertūt: & extra speciosa profuturaq̄ si meliori darent: illis pestifera sunt: ideo nec beneficium dare possunt. quoniam nemo potest quod non habet dare. Hic benefaciendi uoluntate caret.

Ed quāuis hæc ita sint: accipere tamen malus potest quæ beneficiis similia sint: q̄bus non redditis

s igratus erit. Sunt animi bona: sunt corporis: sunt fortunæ. Illa animi bona a stulto ac malo submouentur. Ad hæc admittitur quæ accipere potest & debet reddere: & si non reddit igratus est. Non hoc ex nostra constitutione tantum. Peripatetici quoq̄: qui fœlicitatis humanæ longe lateq̄ terminos ponunt: aiunt: minuta peruenire beneficia ad malos. Hæc qui non reddit ingratus est. Nobis itaq̄ beneficia esse non placet: quæ non sunt animum factura meliorem: commoda tamen illa esse & expetenda non negamus: Hæc & uiro dono dare malus potest: & accipere a bono: ut pecuniam: uestem: honores: & uitam. Quæ si non reddet in igrati nomen icidet. At quomodo igratum uocas: eo non reddito: quod negas esse beneficium? Quædam & si uera non sunt: propter similitudinem eodem uocabulo comp̄hensa sunt: Sic parapsidem & argenteam & auream dicius. Sic illiteratum non ex toto rudem: sed ad litteras altiores non perductum. Sic q̄ male uestitum & pannosum uidit: nudum se uidisse dicit. Beneficia ista nō sunt: habent tamen beneficii speciem. Quomodo ista sunt tanq̄ beneficia: sic & ille tanq̄ igratus est: non ingratus. Falsum est: q̄ illa beneficia: & qui dat appellat: & qui accipit. Ita qui uiri boni spem fefellit: tam ingratus q̄ beneficus: qui saporem cum uenenum crederet miscuit.

Leantes uehemētius ait: licet iquit beneficium non sit quod accepit: ipse tamen igratus est: q̄a non

c fuit redditurus & si accepisset. Sic latro est & anteq̄ manus iquinet: q̄a ad occidendum iam armatus est: & habet spoliandi atq̄ iterficiendi uoluntatem. Exercet & apitur operæ neqtia: si non icipit. Ipsum quod accepit beneficium nō erat: sed uocabat. Sacrilegi dāt pœnas: quāuis nemo usq̄ ad cœlos porrigat. Quomodo inqt aduersus malū igratus est q̄sq̄: cū malo dari beneficiū non possit? ea rōnem q̄a accipiet ab illo aliqd ex his quæ apud iperitos sunt: quo tamen si malus est: ipse quoq̄ i simili materia gratus esse debebit: & illa qualiacunq̄ sunt: cum pro bonis acceperit: pro bonis reddere. Aes alienū habere dī & q̄ aureos debet: & qui eo⁊ forma publica percussum: quale apud lacedæmonios fuit quod usum numerate pecuniæ præstat: Quo genere obligatus es: hoc fidem exolue.

g Vid sint beneficia: an & in hāc sordidā hūilēq̄ materiā deduci magnitudo nominis clari debeat: ad nos pertinet: sed ad alios spectat. Ve⁊ uos ad speciē ueri cōponite animū: & dum honestum di

citis quicquid est:id quod nomen honesti iactatur:id colite. Quomodo inquit nemo per uos ingratus e: sic rursus omnes ingrati sunt. Nam ut dicimus omnes stulti mali sunt. Qui autem habet uitium unũ:ha bet omnia. Omnes aũt stulti:& mali sunt. Omnes ergo ĩgrati sunt. Quid ergo non undiq; humão generi conuitium fit:non publica quærela est beneficia perisse:& paucissimos esse:q de benemerentibus non iui cem pessimæ meriant. Nec est q hanc tantum nostram murmurationem putes. Pro pessimo prauoq; nu merantium:qcqd citra recti formulam cecidit. Ecce nescio quendam q nõ ex philosophoꝝ domo clamat ex medio conuentu:populos gentesq; dãnatura uox mittitur. Non hospes ab hospite tutus. Non socer a genero:fratrum quoq; gratia rara est. Imminet exitio uir cõiugis:illa mariti. Hoc iã amplius est. Beneficia in scelus uersa sunt:& sanguini eoꝝ non parcit:pro qbus sanguis fundendus est. Gladio ac uenenis benefi/ cia sequimur. Ipsi patriæ manus afferre:& fascibus suis illam præmere potentia ac dignitas est. Humili se ac depresso loco putat stare:qsquis non supra rempu. stetit. Accepti ab illa exercitus ĩ ipsam conuertũtur: & ĩperatoria concio est. Pugnate contra coniuges:pugnate contra liberos. Aras:focos:penates:armis icen/ site. Quiue triumphaturi qdẽ ĩtrare urbẽ iniussu senatus deberetis:qbusq; exercitũ uictorẽ reducentibus curia extra muros præberet:nunc ciuibus cæsis:perfusi cruore cognato:urbem sub rectis itrare uexillis. Obmutescat iter militaria signa libertas:& ille uictor:pacatorq; gentiũ populis remotis procul bellis: om ni terrore compresso:ītra muros obsessus:aquilas suas horreat.

i Ngratus est coriolanus sero:& post sceleris pœnitẽtiã pius posuit arma:sed in medio paricidio po suit. Ingratus Catelia. Parum est illi capere patriam:nisi euerteret. nisi allobrogum in illam cohor tes imiserit:transalpes accitus hostis uetera & ĩgenita odia satiauerit:ac diu debitas ĩferias gallicis bustis duces romani persoluerit. Ingratus. C. Marius:ad consulatum a Gallica perductus:q nisi cymbricis cædibus oĩa funæra æquauerit:nisi ciuilis exilii:& trucidati oĩs non tantũ dederit signũ:sed ipse signũ fue rit:paꝝ mutatã:ac repositã in priorẽ locũ fortunã suã sentiet. Ingratus. L. Sylla:q patriã durioribus reme/ dis q̃ pericula erãt sanauit. Qui cũ a prænestia arce usq; ad collinã portã p sanguinẽ humanũ icessisset alia ædidit in urbe prælia:alias cædes legiones duas:quod crudele est post uictoriam:quod nefas post fidem ĩ angulo congestas contrucidauit:& proscriptionẽ cõmẽtus ẽ. Dii magni ut q ciuem romanũ occidisset: ĩ/ punitatẽ:& pecuniã tantũ non ciuis causa acciperet. Ingratus. Q. Pompeius:q pro tribus consulatibus pro triumphis tribus:pro tot honoribus:quos ex maxia parte imaturus iuaserat:hanc gratiã reipublicæ red/ didit ut possessionem eius:aliosq; iduceret:quasi potentiæ suæ detracturus iuidiam. Si quod nulli licere debebat:pluribus licuisset. Dum extraordinaria concupiscit ĩperia. Dum prouicias ut eligat distribuit:dũ ita trium uiris. R. P. diuidit:ut tamen in sua domo duæ partes essent. Eo redilt. R. P. ut saluus esse nõ pos/ set:nisi beneficio seruitutis. Ipse Pompeii hostis ac uictor a gallia germaniaq; bellum in urbem circũægit. & ille plebicola:ille popularis:castra in circo flaminio posuit:propius q̃ Porsennæ fuerant. Temperauit si/ dem:ius:crudelitatem uictoriæ:quod dicere solebat præstitit. Neminem occidit:nisi armatum. Quid er/ go est? Cæteri arma cruentius exercuerunt:satiati tamen aliqd abiecerunt:Hic gladiũ cito condidit:nũq̃ posuit. Ingratus Antonius. Indicatorem suum quem iure cæsum pronunciauit:interfectoremq; eius:in p/ uicias:& ĩperia dimit. Patria uero proscriptionibus:icursionibus:bellis:laceratam:post tot mala destiauit: ne Romanis qdem regibus:utiq; Athenis:rhodiis:& plæris uiribus claris:ius ĩtegrum:libertatemq; cum ĩmunitate reddiderat:ipsa tributum spadonibus penderet.

De ingratitudine urbis Romanæ contra bonos ciues.

d Eficiet me dies enumerantem ĩgratos:usq; in ultia patriæ exitia: Aeque imensum erit:si percurre re cœpero. Ipsa respublica q̃ ĩgrata in optios ad deuotissimos sibi fuerit:q̃q; non minus sæpe pecca uerit q̃ in ipsam peccatum est. Camillum in exilium misit:Scipionem dimisit:exulauit post Cate/ linam Cicero:diruti eius penates:bona direpta:factum qcquid uictor Catelina fecisset. Rutilius inocen/ tiæ præcium tulit:in Asia latenti. Catoni populi romani præturam negauit:consulatum pernegauit. In/ grati publicæ sumus:se qsq; iterroget. Nemo non aliquem quæritur igratum. Atq non potest fieri ut oẽs quærantur:nisi q̃rẽdũ est de oibus. Oẽs ergo ĩgrati sunt. Tantum & cupidi oẽs:& maligni oẽs: & timidi omnes:illi in primis q uidentur audaces. Adiice & ambitiosi oẽs sunt:& ipii omnes. Sed non est qd' irasca ris. Ignosce illis. Omnes isaniunt. Nolo te ad icerta reuocare ut dicam:q̃ ĩgrata sit uide iuuentus. Quis non patri suo supræmum diẽ:& inocens fit optat? ut moderatus expectat? ut pius cogitat? Quotus qsq; uxo/ ris optiæ mortem timet:ut non computet? Cui rogo litigatori defenso tam magni beneficii ultra res pro xias memoria durauit. Illud ĩ confesso est. Quis sine quærela moritur? Quis extremo die dicere audet:ui xi & quem dederat cursum fortuna peregi? Quis non recusans? Quis non gemens exit? Atq hoc ĩgrati est:non esse contentum præfato tempore. Semper pauci dies erunt:si illos numeraueris. Cogita nõ eẽ sum mum bonum ĩ tempore? Quantumcunq; est boni consules: Vt prolongetur tibi dies mortis nihil profi/ cit ad fœlicitatem. Quoniam mora non fit beatior uita sed longior. Quanto satius est gratum aduersus perceptas uoluntates:non aliorum annos computare:sed suos benigne æstiare & ĩ lucro ponere. Hoc me dignum iudicant deus. Hoc satis est. Potuit plus:sed hoc quoq; beneficium est. Grati sumus aduersus de os. Grati aduersus hoĩes. Grati aduersus eos q nobis aliqd præstiterunt. Grati etiam aduersus eos qui no stris præstiterunt.

i Nfinitũ ĩnqs me obligas cũ dicis:& nfis. Itaq; põe aliquẽ finẽ. Qui filio beneficium dat ut dicis: & patri eius dat. Primũ de quo uado ad quẽ currit:quæro. Deĩde illud utiq; mihi determinari uo lo:si & patri suo beneficium datur. Nunqd & fratri? Nunqd & patruo? Nunquid auo? Nunquid

uxori:& socero?Dic mihi ubi debeam desinere:quousq; personarũ seriẽ sequar si agrũ tuum coluero: tibi beneficiũ dedero.Si domũ tuá ardẽtẽ retinxero:aut ne nũc cadat excepero:tibi beneficiũ dabo.Si seruũ tuum seruauero:tibi imputabo.Si filiũ tuum seruauero:non habebis beneficium meum.

Issimilia ponis exẽpla:quia qui agrũ meũ colit:agro beneficiũ non dedit:nec dat:sed mihi.& q do/
d mũ meá quominus ruat fulcit:præstat mihi.Ipsa enim domus sine sensu est. Debitorẽ me habet
quia nullũ habet.Et qui agrũ meũ colit:nõ illũ:sed me demereri uult.Idẽ de seruo dicá:mei mancipii res est:mihi seruat.Ideo ego pro illo debeo.Filius ipse beneficii capax ẽ.Itaq; ille accipit. Ego beneficio lætor.Contingor:non obligor.Velim tamẽ:tu qui debere te nõ putas respondeas mihi.Filii bona ualitudo:fœlicitas:patrimoniũ:pertinet ad patrẽ.Fœlicior futurus est:si saluum habuerit filiũ: infœlicior si amiserit.Quid ego?Qui & fœlicior fit a me:& infœlicitatis maximæ periculo liberat:non accipit beneficiũ?Nõ inquit:quædá in alios enim conferunt:sed ad nos usq; permanẽt.Ab eo autem exigi quicq̃ debet: in quem confert.Sicut pecunia ab eo petit cui credita est.quáuis ad me illa aliquo modo uenerit. Nullũ beneficiũ est cuius cõmodũ nõ proximos tangat:nõnunq̃ etiá lõgius positos. Non quærit quo beneficiũ ab eo cui datũ est transferatur:sed tibi primo collocetur.A reo tibiipso & a capite repeticio est.Quid ergo oro te:non dicis filiũ mihi donasti:& si hic perisset:uicturus nõ fui.Pro eius uita beneficiũ nõ debes:cuius uitá tuá præfers:etiá nũc cũ filiũ tuum seruaui ad genua procũbis:diis uota soluis:tanq̃ ipse seruatus: illæ uoces exeunt tibi.Nihil me interest:an me seruaueris:duos seruasti:immo me magis.Quare ista dicis: si non accipis beneficiũ?quia & si filius meus pecuniá mutuá sumpserit:creditori numerabo:non tamẽ ego debuero.Quia & si filius meus in adulterio depræhẽsus erit:erubescá non ideo ego ero adulter.Dico me tibi obligatũ pro filio:nõ quia sum:sed quia uolo me offerre tibi debitorẽ uoluntariũ.At peruenit ad me summa ex incolumitate eius uoluptas:summa utilitas:& orbitatis grauissimũ uulnus effugi. Nõ quærit nũc an profueris mihi:sed an beneficiũ dederit.Prodest.n.& animal:& lapis:& herba: nec tamen beneficiũ dant.quod nunq̃ datur:nisi a uolẽte.Tu aũt non uis patri:sed filio dare.Et interim ne nosti qdem patrem. Itaq; cum dixeris:patri ergo beneficiũ non dedi:filiũ eius seruádo?Contra oppone.Patri ergo beneficium dedi:quẽ non noui:quẽ nõ cogitaui?Et quid q; aliquando euenit:ut patrem oderis:filiũ serues: beneficiũ ei uideberis dedisse:cui tunc inimicissimus eras cũ dares.Sed ut dialogorũ alternatione seposita:tanq̃ iuris consultus respondeam.Mẽs spectáda est dantis.beneficiũ enim dedit:cui datum uoluit.Si in patris honorẽ fecit:pater accepit beneficiũ:sic pater beneficio in filiũ collato non obligat:etiam si fruit.si tamen occasionem habuerit:uolet & ipse præstare aliqd:nõ tanq̃ præstandi necessitatẽ habeat:nec soluendi: sed tanq̃ incipiẽdi causam:repeti a patre beneficiũ nõ debet.Siquid pro hoc benigne facit:iustus non gratus est. Ná illud finiri nõ potest:si patri do beneficiũ.& matri:& auo:& auunculo:& liberis:& affinibus:& amicis:& seruis: & patriæ.Vbi ergo beneficiũ incipit stare.Sortes enim ille inexplicabilis subit:cui difficile est modũ imponere:qa paulatim surrepit:& non desinit serpere.Illud solet quæri.Fratres duo dissident: si alterũ seruo:an dem beneficium ei qui fratrem inuisum non perisse moleste laturus est?Non est dubiũ qn beneficiũ sit:etiá inuito prodesse:Sicut non dedit beneficium qui inuitus fuit.

Eneficiũ inquit uocas:quo ille offendit:quo torquæt.Multa beneficia tristẽ frontẽ & asperá ha/
b bent:quemadmodũ secare & urere ut sanes:& uinculis coercere.Nõ est spectádũ an dolere aliqs be
neficio accepto:sed an gaudere debeat.Nõ est malus quẽ barbarus & ignarus formæ publicæ reiecit.Beneficium odit & accepit si modo id prodest:sis qui dabat ut prodesset dedit: nihil refert an bonam rẽ malo aío qs accipiat. Agendum hoc in contrarium uerte.Odit fratrem suum quẽ illi expedit habere. Hunc occidi:nõ est beneficium:q̃uis ille dicat esse:& gaudeat. Insidiosissime nocet cui gratiæ agunt pro iniuria.Vide prodest aliq̃ res:& ideo beneficium est.Nocet:& ideo nõ ẽ beneficium.Ecce q; nec prosit:nec noceat:dabo:& tamen beneficium est.Patrem alicuius in solitudie exanimem iueni:corpus eius sepeliri: nec illi profui.Quid eni illius itererat quo genere dilaberet.Nec filio:qd eni per hoc cõmodi accessit illi?dicam qd consecutus sit.Officio solẽni & necessario per me functus est.Præstiti Pri eius quod ipse pstare uoluisset:necnõ & debuisset.Hoc tamen ita beneficium est:si nõ misericordiæ & humanitati dedit: ut qd libet cadauer absconderem.Sed si corpus agnoui:si filium:tunc hoc præstare me cogitaui:aut si terram ignoto mortuo inieci:nullũ in hoc habeo huius officii debitorẽ in publicum.Humanus dicit aliqs:qd tantopere quæris cui dederis beneficium:tanq̃ repetiturus aliquando?sunt q nunq̃ iudicát esse repetẽdũ. Et has cás afferunt:idignus ẽt repetẽti non reddet. Dignus ẽt per se reddet uel referet.Præterea si bono uiro dedisti specta ne iniuriá illi facias appellãdo:tanq̃ non fuisset sua sponte redditurus.Si malo uiro dedisti: flectere beneficiũ uerbo:ne corrũperis creditũ faciẽdo.Præterea lex quod non iussit repeti:uetuit.Verba sunt ista q̃diu me nihil urget:q̃diu fortuna nihil cogit:petam potius beneficiũ q̃ repetá.Sed si de salute liberorũ agitur:si I periculũ uxor deducit:si patriæ salus ac libertas mittit:me ẽt pro ire nollem:iperabo pudori meo: & testabor oĩa me fecisse:ne opus esset mihi auxilio hoĩs ĩgrati nouissimæ recipiendi beneficii necessitas: repetendi uerecundiam uincet.Deinde cum bono uiro beneficium do:sic do tanq̃ nunq̃ repetiturus: nisi necesse fuerit.Sed lex inquit non permittendo exire uetuit.

Vita legẽ non habẽt:nec actionẽ.Atqui consuetudo uitæ humanæ lege omni ualentior dat aditũ.
m Nulla lex iubet amicorum secreta non eloq.Nulla lex iubet fidem etiam inimico præstare. Quæ
lex ad id præstandum nos quod alicui promisimus alligat?Nulla quærar tum cum eo qui arcanum sermonem continuerit:& fidem datam:nec seruatam ĩdignabor.Sed ex beneficio ĩquit creditum facis:minime.Non eni exigo:sed repeto:& ne repeto quidem:sed admoneo. Nam ultima quoq; necessitas

in hoc angetur ut ad eũ ueniá cũ quo diu mihi luctádũ sit. Quis tá ingratus est: ut illi nõ sit satis admoneri?
Eũ tráſibo: nec indignũ iudicabo: q gratus eẽ cogat. Quõ fœnerator quoſdam debitores nõ appellat: quos
ſcit dequoxiſſe: & i quo℞ pudoré nihil ſupeſt: niſi qđ pereat. Sic ergo quoſdá ingraros palá ac ptinaciter ꝑ
teribo: nec ab ullo beneficiũ repetá: niſi a quo nõ ablaturus ero: ſed recepturus.
Viri ſunt qui nec negare ſciát quod acceperũt: nec referre: q nec tam boni ſunt q̃ grati: nec tam ma/
m li q̃ ingrati: ſegnes & tardi: lenta nomia: non mala. Hos ergo nõ appellabo: ſed cõmonere faciam:
& ad officiũ aliud agétes educá: q ſtatim mihi ſic reſpõdebũt. Ignoſce: nõ mehercule ſciui hoc te de
ſiderare. Alioquin ulrro obtuliſſem. Rogo ne me ingratũ exiſtimes: memini quid mihi præſtiteris. Hos
ergo quare dubitem & ſibi meliores & mihi facere. Quæcunq̧ potuero: peccare prohibeo. Multomagis
amicũ: & ne peccet: & ne i me potiſſimũ peccet: alte℞ illi beneficiũ do: ſi illi ingratũ eſſe nõ patior: nec du/
re illi exprobrabo quæ præſtiti: ſed q̃ potuero molliſſime: ut poteſtaté referendæ gratiæ faciam: renoua/
bo memoriam eius: & petam beneficiũ. Ipſe me repetere itelliget. Aliquádo utar uerbis durioribus: ſi emé
dare illum ſperauero poſſe. Nam deſperatũ pp hoc quoq̧ nõ excogitabo: ne ex ígrato inimicũ faciá. Quod
ſi admonitionis quoq̧ ſui rationem ſugillationem ingratis remittimus: ſegniores ad reddenda beneficia
faciemus. Quoſdam uero ſanabiles: & qui fieri boni poſſunt: ſi quod illos remorderet perire patiemur ad
monitione ſublata. Quia & pater filium aliquando correxit: & uxor maritum aberranté ad ſe reduxit: &
amicus languentem amici fidem erexit.
Vidam ut expergiſcantur non feriunť: nec feriẽdi: ſed cõmouendi ſunt. Eodem modo quorundá
q ad ferendam gratiam fides non ceſſat: ſed languet. Hanc peruellamus. Noli munus tuum in iniu/
riam uertere. Iniuria eſt enim: ſi in hoc non repetis: ut ingratus ſim. Quid ſi ignoro quid deſide/
res? Quid ſi occupationibus diſtrictus: & in aliam uocatus occaſioné non obſeruaui? Oſtende mihi quid
poſſim: quid uelis? Quare deſperas anteq̃ tétas? Quare properas & beneficiũ & amicũ perdere? Vnde ſcis
nolim: an ignorem: an animus: an facultas deſit mihi: experire. Admonebo ergo non amare: non palam ſi
ne conuitio: ſic ut ſe rediſſe in memoriam: non reduci putet.
Auſam dicebat apud diuum Iuliũ ex ueteranis quidam paulo uiolentior aduerſus uicinos ſuos: &
c cauſa præmebatur. Meminiſti inquit Imperator in hiſpania talũ te extorſiſſe circa ſucroné. Cum
Cæſar meminiſſe ſe dixiſſet. Meminiſti qdem ſub quadá arbore minimũ umbræ ſpargéte: cũ uel
les reſidere feruẽtiſſimo ſole: & eẽt aſprimus locus: in quo ex rupibus acutis: unica illa arbor erupat: q̃ndá
ex cõmilitonibus penulá ſuá ſubſtrauiſſe. cũ dixiſſet Cæſar: quid ni meminerim: & qdé ſiti cõfectus: q im/
peditus ire ad fonté proximũ non poteram: repere manibus uolebá niſi cõmilito: homo fortis ac ſtrẽnu/
us: aquá mihi i galea ſua attuliſſet. Poteſt inqt Imperator agnoſcere illũ hominé aut illá galeá. Cæſar ait ſe
nõ poſſe galeá cognoſcere: hominem pulchre poſſe. & adiecit (puto ob hoc iratus q ſe a cognitione media
ad ueteré fabulá adduceret) Tu utiq̧ ille non es: Merito inqt Cæſar me nõ agnoſcis: Ná cũ hoc factũ eſt in/
teger erá: poſtea ad mundá in acie oculus mihi effoſſus é: & in capite eiecta oſſa. Nam galeá illá ſi uideres
cognoſceres. Machæra n. iſponia diuiſa é. Vetuit illi exhiberi negociũ Cæſar: & agellos in quibus uicinalis
uia: cauſa rixæ ac litium fuerat: militi ſuo donauit.
Vid ergo nõ repeteret beneficiũ ab Imperatore: cuius memoriá multitudo re℞ cõfuderat: quem
q fortuna igens exercitus diſponẽté: nõ patiebatur ſingulis militibus occurrere. Non eſt hoc repete/
re beneficiũ: ſed reſumere bono loco poſitũ & paratũ. Ad qđ tamé ut reſumatur: manus porrigé/
da eſt. Repetam itaq̧: qa hoc aut neceſſitate facturus ero: aut illius cauſa a quo repetam: Tyberius Cæſar i
ter initia dicẽti cuidá meminiſti anteq̃ plures notas familiaritatis ueteris proferret. Non memini iquit qd
fuerim: Ab hoc q̃diu non eẽt repetẽdũ beneficiũ. Optáda erat obliuio: aduerſabatur omniũ amicorum &
æqualiũ noticiá: & illá ſolá ꝑſenté fortuná ſuá aſpici: illá ſolam cogitari: ac narrari uolebat. Inquiſitorem
habebat ueteré amicũ. magis tẽpeſtiue repetendũ é beneficiũ q̃ petẽdũ. Adhibenda uerbo℞ moderatio: ut
nec ingratus poſſit diſſimulare: tacendum & expectandũ ſi iter ſapientes uiueremus: & tamen ſapientibus
quoq̧ indicare melius fuiſſet: quid rerum noſtrarum ſtatus poſceret. Deos quo℞ noticiá nulla res effugit
rogamus: & illos uota non exorant: ſed admonent. Dies quoq̧ in quam Homericus ille ſacerdos allegat
officia: & aras religioſe cultas: quos obſequẽtes facit: & parce moneri uelle ac poſſe: ſecunda uirtus eſt. Huc
illuc frænis leuiter motus flectẽdus é: paucis animus ſui rector optimus: proximi ſunt qui admoniti i uiá
redeũt. His nõ é dux detrahẽdus. Optis oculis ineſt acies: ſed ſine uiſu: qđ lumé a diis imiſſum ad miniſte
ria ſua uocat: inſtruméta ceſſant: niſi illa opus ſuũ artifex mouerit. Ineſt interim animis uolũtas bona: ſed
torpet modo delitus ac ſitu: modo officii inſcitia. Hanc utilem facere debemus: nec irati relinquære inui/
to: ſed ut magiſtri patienter ferre offenſationes puerorum diſcentium memoriæ labentis. Quæ quemad/
modum ſubiecto uno: aut altero uerbo: ad contextum reddendæ rationis adducta eſt. Sic ad referendam
gratiam admonitio reuocanda eſt.

Lucii Annei Senecæ de Beneficiis. Liber Sextus.

Væ dá Liberalis uiro℞ optime exercendi tantũ ingenii cauſa quærunť: & ſemp extra uitá
iacent. Quædá & dum quæruntur: oblectaméta ſunt: & quæſita ſui. Omniũ tibi copiá fa/
ciá. Tu illa utcũq̧ tibi uiſum erit: aut peragi iubeto: aut ad explicádũ ludo℞ ordiné indu/
ci. His quoq̧ ſi abire protinus iuſſeris: non nihil actum erit. Nam etiam diſcere quod ſup
uacuum eſt: prodeſt cognoſcere. Ex uultu igiť tuo pendebo: prout ille ſuaſerit mihi. Alia
detinebo diutius: alia expellam. & ea perire agam.

Quæſtio An beneficiũ eripi poſſit.

N beneficiũ eripi poſſit quæſitũ ẽ.Quidã negant poſſe.Nõ enim res eſt:ſed actio.Quomõ aliud ẽ
a munus:aliud ipſa donatio:aliud q nauigat:aliud nauigatio. Et quãuis æger non ſit ſine morbo:
nõ tamen idẽ ẽ æger & morbus.Ita aliud ẽ beneficiũ ipſum:aliud quod ad unumquẽq; noſtrũ be
neficio puenit.illud icorporale ẽ:irritum non fit.Materia illius huc & illuc iactatur:& dominum mutat.
Itaq; cũ eripis:ipſa rerum natura reuocare quod dedit non poteſt. Beneficia ſua interrumpit:non reſcin
dit.Qui moritur tamẽ uixit:qui amiſit oculos tamẽ uidit.Quæ ad nos puenerũt ne ſint effici põt: ne fue
rint non põt.Pars autem beneficii equidẽ certiſſima eſt quæ fuit.Nonnunq̃ uſu beneficii lõgiore ꝓhibe
mur.Beneficiũ qdem ipſum non traditur:licet oẽs in hoc uires ſuas natura euocet.Recto illa agere ſe non
licet:poteſt eripi domus & pecuniam & mancipium:& qcquid eſt in quo hæſit beneficii nomẽ.Ipſum ue
ro ſtabile & immotũ eſt:Nulla uis efficiet:ne hic dederit:ne ille acceperit.

Gregie mihi uidet.M.Antonius apud Rapiriũ poetã:cũ fortunã ſuã tranſeuntẽ alio uideat:& ſibi
e nihil relictum præterius mortis.Id quoq; ſi cito occupauerit exclamare. Hoc habeo quodcunq;
dedi.O quantum hẽre potuit ſi uoluiſſet.Hæ ſunt diuitiæ certæ in quacunq; ſortis humanæ leui
tate:uno loco pmanſuræ:Quæ cum maiores fuerint:hoc maiorẽ habebũt inuidiam.Quid tanq̃ tuo par
cis:procurator es:Omnia iſta quæ nos tumidos:ſupra humana elatos obliuiſci uolunt:& cogunt ueſtræ
fragilitatis:quæ ferreis clauſtris cuſtoditis armari:quæ ex alieno ſanguĩe rapta:ueſtro defenditis: propter
quæ claſſes cruentaturas maria deducitis:propter quæ quaſſatis urbes ignari:quantum telorum in aduer
ſos fortuna cõparet:propter quæ ruptis totiẽs affinitatis:amicitiæ:collegii fœderibus:iter cõtẽdentes du
os:terrarum orbis eliſus ẽ.Non ſunt ueſtra in depoſiti cauſa ſunt:iamiãq; ad alium dominum ſpectantia:
aut hoſtes illa:aut hoſtis ſucceſſoris animi inuadent.Quæris quomodo illa tua facias:dona dando.Cõſu
le ergo rebus tuis:& certã tibi earũ atq; inexpugnabilem poſſeſſionem para.Honeſtiores illas non ſolũ ſed
tutiores facturus:illud quod ſuſpicis:quo te diuitẽ quoq; ac potẽtẽ putas:q̃diu poſſides ſub nõie ſordido
iacet:domus eſt:ſeruus eſt:nummi ſunt.cum donaſti beneficium eſt.

Ateris inq̃t nos aliquãdo beneficiũ debere ei a quo accepimus:Ergo eruptum eſt.Multa ſunt pro
f pter quæ beneficiũ dare deſinimus:non qa ablatũ:ſed qa corruptum eſt.Aliqs reum me defendit
ſed uxorẽ meã p uim ſtupro uiolauit.nõ abſtulit beneficium:ſed opponẽdo illi parem iniuriã ſol
uit me debito:& ſi plus læſit q̃ ante profuerat:non tantũ gr̃a extiguitur:ſed ulciſcendi quærẽdiq; libertas
fit:ubi in comparatione beneficii præponderauit iniuria.ita non auferẽ beneficiũ:ſed uicit. Quid nõ tam
duri qdam: etiam ſcelerati patres ſunt:ut illos aduerſari & euitare:ius faſq; ſit.Nunqd ergo illi abſtulerũt
qui dederant?minime:ſed impietas ſequentium temporum commendationem omnis prioris officii ſu
ſtulit.Non beneficium tolliẽ:ſed beneficii gr̃a:ſed efficiẽ non ne habeã:ſed ne debeã. Tanq̃ pecuniam aliqs
mihi credidit:& domum meã icendit:pẽſatum eſt creditum dãno:nec credidi illi:nec tamen debeo.Eodẽ
modo & hic:qa aliqd benigne aduerſus me fecit:aliqd liberaliter:ſed poſtea multa ſuperbe:contumelioſe.
crudeliter:& eo loco me poſuit:ut proinde liber aduerſus eum eſſem:quaſi non accepiſſem.Vim beneficii
ſui abſtulit:colonum ſuum non tenet:quãuis tabellis manẽtibus q ſegetem eius proculcauit: qui ſuccidit
arbuſta:non qa recepit quod pepigerat:ſed qa ne reciperet effecit:Si debitori ſuo creditor ſæpe damnatur:
ubi plus ex alia cauſa abſtulit:q̃ quod ex crediti:non tantum iter creditorem & debitorem iudex:ſed q di
cat pecuniam credidiſti.Quid ergo eſt?pecus abegiſti ſeruum eius occidiſti.Argẽtum qđ nõ emeras poſ
ſides:æſtimatione facta debitor diſcede q creditor ueneras.Inter beneficia quoq; & iniurias ratio confert.
Sæpe ẽt beneficium manet nec debeẽ:ſi ſecuta ẽ dantem pœnitẽtia:ſi miſeꝝ ſe dixit:q dediſſet: ſi cũ da
ret ſuſpirauit:multũ abduxit:perdere ſe credidit:non donare ſi ſua cauſa:aut certe non mea dedit:ſi nõ de
ſiit iſultare:gloriari:& ubiq; iactare:& acerbum munus ſuum facere. Manet itaq; beneficium:quãuis non
debeaẽ.Sicuti quædã pecuniæ de qbus ius creditori non dr̃:debentur:ſed non exiguntẽ.

Ediſti beneficiũ iniuriam poſtea feciſti.Et beneficio gr̃a debeẽ:& iniuriæ ultio.Nec ego illi gratiã
d debeo.Nec ille mihi pœnam.Alter ab altero abſoluitur.Cum dicimus beneficium illi reddidi:nõ
hoc dicimus:illud nos quod acceperamus reddidiſſe:ſed aliud pro illo reddere: Eſt eni rẽ ꝑ re da
re:Quid ni cum omnis ſolutio non idem reddat:ſed tantũdẽ.Nam & pecuniam dicimur reddidiſſe:q̃uis
numerauerimus pro argẽteis aureos:q̃uis non interuenerint nummi:ſed delegatione:& uerbis pfecta ſo
lutio ſit. Videris mihi dicere:pdis opam.Quorſus.n.ptinet ſcire me an maneat quod non debetur?Iuriſ
conſultoꝝ iſtæ ineptiæ ſunt acutæ:qui hæreditatem negant uſucapi poſſe:ſed ea quæ in hæreditate ſunt
tanq̃ quicq̃ aliud ſit hæreditas:q̃ ea quæ in hæreditate ſunt:illud mihi potius diſtigue quod poteſt ad rem
pertinere:Cum idem homo beneficium mihi dedit:& poſtea fecit iniuriam.Vtrum & beneficium illi red
dere debeam & me ab illo minus uidicare. Ac ueluti duobus modis ſeparatim reſpondere:an alterum al
teri contribuere:& nihil negocii habere:ut beneficium iniuria tollaẽ:beneficio iniuria.Illud eni uideo in
hoc foro fieri.Quid in ueſtra ſchola iuris ſit:uos ſciatis.Separantur actiones:& de eo qđ agimus: de eodẽ
nobiſcum agitur.Confunditur formula:ſi qs apud me pecuniam depoſuerit:idem mihi poſtea furtum fe
cerit.Et ego cum illo furti agam.& ille mecum depoſiti.

Væ propoſuiſti mi Liberalis exempla: certis legibus continentur: quas neceſſe eſt ſequi:lex legi
q non miſcetur.Vtraq; ſua uia id depoſitum habet actionem propriam tam Mehercule q̃ furtum:
Beneficium nulli legi ſubiectum eſt:me arbitro utitur:licet me comparare iter ſe quantum pro
fuerit mihi quiſq;:aut quantum nocuerit:tum pronunciare:utrum plus debeaẽ mihi:an debeam. In illis

nihil est nostræ ptātis.eundem est qua ducimur.In beneficio tota potestas mea est:ego itaq̧ iudico illa:nō separo:nec deduco:nec diuido:distribuo:separo:discerno:distiguo:secerno:segrego:dissocio:disgrego: di moueo:distendo:distraho:distorqueo:seiungo:sed iniurias ad beneficia ad eūdem iudicem mitto . Alioqui iubes me eodem tempore:amare:& odisse:& quæri:grās agere:quod natura non recipit potius comparatione facta:iter se beneficii & iniuriæ uidebo an etiam ultro debeatur. quomodo siquis scriptis nostris: alios superne iprimit uersus:priores litteras non tollit.sed abscondit.Sic beneficium superuenies iniuriam apparere non patitur.

u Vltus tuus cui regēdū me tradidi colligit rugas:& attrahit frōtē quasi longius exeam. Videris mi dicere quomodo tantum mihi extrahis? Huc dirige cursum littus ama:non possum magis. Itaq̧ si huic satisfactū æstimas:illo transeamus:an ei debeatur aliquid:quid nobis iuitus profuit . Hoc aptius potui dicere:nisi proposito deberet esse confusior: ut distictio statim subsecuta ostenderet utrunq̧ quæri. An ei deberemus qui nobis dum non uult profuit:& an ei q dum nescit.Nam siquis coactus aliqd boni fecit:qui nos non obliget manifestius est:q̄ ut ulla in hoc uerba impendenda sint.Et hæc quæstio facile expeditur & si qua similis huic moueri pōt.Si totiens illo cogitationem nostram conuerteremus. Beneficiū nullum est:nisi quod ad nos primum aliqua cogitatio defert:deīde amica & benigna.Itaq̧ nec fluminibus gratias agimus:q̄uis tam magna nauigia patiantur:& ad subuehendas copias largo ac pe rēni alueo currant:aut piscosa & amœna pinguibus aruis interfluant.Nec quisq̄ Nilo beneficium debere se iudicat:non magis q̄ odiū si immodicus supfluxit:tardeq̧ uel recessit.Nec uentus beneficiū dat:licet lenis & secundus aspiret:nec utilis salubris cibus.Nā q beneficium mihi daturus est.debet nō tantum prodesse : sed uelle.Ideo nec multis animalibus quicq̄ debetur. Et q̄multos e piculo uelocitas equi rapuit. Et q̄multos æstu laborantes:ramorum opacitas texit.Quid autē interest utrum mihi qui nescit ꝓfuerit:an qui scire non potuit? Cum uelle defuerit.Qui autem interest utrum me iubeas naui aut uehiculo:aut lanciæ debere beneficium:an ei qui æque q̄ ista propositū benefaciendi nullum habeat:sed profuit casu

b Eneficium aliquis nesciēs profecto accipit.nemo a nesciēte.Quomodo multos fortuita sanāt:nec ideo remedia sunt:& in flumē alicui cecidisse frigore magno:cā sanitatis fuit.quomodo quorundā flagellis quartana discussa est:& moetus repētinus animum in aliam curam aduertendo suspectas horas fefellit? Nec ideo quicq̄ horum ēt si saluti fuit:salutare est.Sic quidam nobis prosunt:dū nolūt immo qa nolunt:non tamē ideo illis beneficiū debemus:Quid si pniciosa illoꝝ cōsilia fortuna deflexit ī melius? an existimas me debere ei quicq̄:cuius manus cū me peteret:percussit hostem meum?q nocuisset nisi errasset. Sæpe hostis dū apte peierat:etiam ueris testibus abrogauit fidem.& reꝫ uelut factione circūuentum miserabilem reddidit.Quosdam ipsa quæ præmebat potentia eripuit:& iudices quem damnaturi erant.causæ damnare gratia noluerunt.Non tamen hi beneficium dederunt q̄uis profuerit.Quia telū quo missum sit:non quo peruenit quæritur.Et beneficiū ab iniuria distiguit:non euentus:sed animus. Aduersarius meus dum cōtraria dicit:& iudicem superbia offendit:& unum testem temere dimittit: causam meam erexit.Non quæro an pro me errauerit:quia contra me uoluit.

n Empe ur gratus sim:uelle debeo idem facere quod ille ut beneficiū daret debuit. Nam qd est iniquus homine:q eum odit a quo in turba calcatus:aut respersus.aut quo nollet impulsus est. At quicquid est aliud quod illum quærele eximat:cū in re sit iniuria quā extat nescisse qd faceret:eadē res efficit:ne hic beneficiū dederit:ne ille iniuriā fecerit.Et amicū & inimicū uoluntas facit: q̄multos militiæ morbos eripuit:quosdam ne ad ruinā domus suæ occurrent:inimicus uadimonio tenuit : ne in piratarū manus peruenirent:qdam naufragio consecuti sunt.Nec his tamen beneficium debemus:quoniam extra sensum officii casus est.nec inimico cuius nos lis exercuit dum uexat ac detinet . Non est beneficium nisi quod bona uoluntate proficiscitur:nisi illud agnoscit qui dedit.profuit aliqs mihi dum nescit: nihil illi debeo.Profuit cum uellet nocere.imitabor ipsum.

a D primū illud reuertamur.ut gratiā referā alicui me uis:ipse ut beneficium mihi daret nihil fecit: ut alterum transeamus.uis me huic gratiam referre:ut quod a nolēte accepi:uolēs reddam . Nam quid de tertio loquar? qui ab iniuria in beneficium delapsus:ut beneficiū tibi debeā.Parum est noluisse te dare:ut nō debeā satis ē uoluisse.Beneficium.n.uolūtas nuda non efficit : sed quod beneficium si optime ac plenisse uolūtati fortuna deesset.Id æque beneficium non est:nisi fortunam uolūtas antecedat. Non enim profuisse te mihi oportet:ut ob hoc tibi obliger:sed ex destinato profuisse.

c Leantes exemplo eiusmodi nitimur ad quærendū inqt & accersendum ex academia Platonē:duos pueros misit. Alter totā porticum pscrutatus ē:alia quoq̧ loca in qbus illum iueniri posse sperabat præcurrit:& dolum non minus lapsus q̄ irritus rediit. Alter apud proximū circulatorem resedit. & cum uagus atq̧ erraneus uernaculus congregat:& ludit transeūtē Platonē:quē nō quæsierat iuenit. Illum iquit laudabimus puerum:qui quantum in se erat:quo iussus est fecit. Hunc fœliciter inertem castigabimus: Volūtas est quæ apud nos ponit officiū:cuius ide quæ conditio sit:ut me debito obstrigat . Parū est illi uelle nisi profuit:paꝝ est profuisse:nisi uoluit. Puta.n.aliquem donare uoluisse:nec donasse. Animū qdem eius habeo:sed beneficium non habeo:quod consumat & res & animus. Quemadmodum ei q uoluit mihi enī pecuniam credere:sed non dedit mihi:nihil debeo.Ita ei q uoluit mihi beneficium dare: sed non potuit:amicus qdem ero:sed non obligatus. Et uolo illi aliqd præstare:nam & ille uoluit mihi: Cæteꝝ si benigniore fortuna usus præstitero.beneficium dedero:non gratum retulero. ille mihi grām debebit isere:Huic initium a me fiet gratiæ.

i

Ntelligo iam quid uelis quærere. Nõ opus te dicere uultus tuus loquiẽ. Si quis sua causa nobis ꝓfuit ei ne inqs debeẽ aliqd. Hoc.n.sæpe te cõquærẽte audio. ꝙ quædam quæ homines sibi præstãt aliis imputant. Dicam mi Liberalis: sed prius hanc quæstiunculam diuidam: & rem æqualem ab iniqua superabo. Multũ enim interest utrum aliquis beneficiũ nobis det sua causa: an nostra: an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat: & nobis prodest: qa aliter alter sibi prodesse nõ põt eo loco mihi est: quo pectori suo hybernũ & æstiuũ pabulũ prospicit: eo loco quo qui.n.captiuos suos ut commodius ueniant pascit: & optimos boues saginat ac defricat: quo lanista qui familiam suam summa cura exercet atq; ornat. Multum ut ait Cleantes a beneficio distat negociatio.

r

Vrsus nõ sum tam iniquus ut nihil ei debeã: qui cũ hic mihi utilis eẽt: fuit & sibi. Non enim exigo ut sine respectu suo mihi consulat: immo etiam opto ut beneficiũ mihi datũ: uel magis danti profuerit: dummodo id q dabat duos intuens dederit: & inter me seq; diuiserit. licet id ipse ex maiore pte possideat. Si modo me in cõsortiũ admisit: si duos cogitauit: igratus sum nõ solũ iniustus: nisi gaudeo hoc illi profuisse quod proderat mihi. Sũmæ malignitatis est nõ uocare beneficiũ: nisi quod dantẽ aliquo incõmodo affecit. Aliter illi qui beneficiũ dat sua causa respõdebo. Quare potius te mihi profuisse dices q̃ me tibi. Puta inquit aliter fieri nõ posse me magistratũ: q̃ si decẽ captos ciues ex magno captiuoꝝ numero redimero. Nihil debebis mihi cũ te seruitute ac uinculis librauero. At qui mea id causa faciã. Aduersus hoc respondebo: aliquid istius tua causa facis: aliquid mea. Tua ꝙ redimis me: tibi enim ad utilitatẽ tuã satis est quod libet redemisse. Itaq; debeo: nõ ꝙ redimis me: sed ꝙ eligis. Poteras enim & alterius redemptione idẽ cõsequi: quod mea utilitatẽ rei partiris mecũ: & me in beneficiũ recipis. duobus profuturum. Præfers me aliis: hoc tecum mea causa facis. Itaq; si prætorẽ te factura esset decem captiuorum redẽptio: decẽ aũt soli captiui essemus. Nemo quicq̃ tibi deberet ex nobis. Quia nihil haberes quod cuiq̃ ĩputares a tua utilitate seductũ. Non sum iniquus beneficii interpres: nec desidero illud mihi tantũ dari: sed & tibi.

q

Vid ergo inquit si forte nomina nostra Cinici iussissent: & tuum nomẽ inter redimẽdos exisset: nihil deberes mihi: immo deberem: sed exiguum. Quid sit hoc dicam. Aliquid mea causa facis: ꝙ me ad fortunã redẽptionis admittis: ꝙ nomẽ meũ exit: sorti debeo: ꝙ exire potuit tibi. Aditum mihi ad beneficiũ tuũ dedisti: cuius maiorẽ ptẽ fortunæ debeo: sed hoc ipsum tibi qđ fortũæ debere potui illos ex toto præteribo: quoꝝ mercenariũ beneficiũ est: qđ q dat non computat cui: sed quanti daturus sit: quod undiq; in se conuersum est. Vendit mihi aliquis frumẽtũ: uiuere non possum nisi emero: sed nõ debeo uitam: quia emi. Nec q̃ necessarium fuerit æstimo: sine quo uicturus non fui: sed q̃ ingratum: qđ nõ habuissem: nisi emissem: in quo in uehendo mercator non cogitauit quantum auxilii allaturus esset mihi: sed quantum lucri sibi: quod ei non debeo.

i

Sto modo inquit ne medico quicq̃ debere te: nisi mercedulam dicis: nec præceptori qa aliqd numeraueris. Atq oĩum hoꝝ apud nos magna charitas: magna reuerentia est. Aduersus hoc respondetur. Quædã pluris eẽ q̃ emũẽ. Emis a medico rem inextimabilẽ: uitã ac ualitudinẽ bonam. a bonarum artium præceptore studia liberalia: & animi cultum. Itaq; his nõ rei præcium: sed operæ soluiẽ qđ deseruiunt: quo a rebus suis aduocari nobis uocant. Mercedem non meriti: sed occupationis suæ ferunt. Aliud tamẽ dici potest uerius ꝙ statim ponat: si prius quomodo istud refelli possit ostendero.

q

Vædam inquit pluris sunt q̃ uenerunt: & ob hoc aliqd mihi extra pro illis q̃uis empta sint debes. primũ qdem interest q̃ti sint: cũ de præcio inter emẽtẽ & uẽdẽtẽ conuenerit. Deinde non uenit illud suo præcio: sed tuo. Pluris est inqr q̃ uenit: sed pluris uenire nõ põt. Præciũ autẽ cuiusq; rei ꝓ tempore est. Cũ bene ista laudaueris: tanti sunt quãto plus uenire nõ possunt. Præterea nihil uẽditori debet: qui bene emit. Deinde etiã si pluris ista sunt: non tamẽ ullum istic tuum munus est ut non ex usu effectuue: sed ex consuetudĩe: & annona æltimetur. Quod tu præciũ ponis traiiciẽti maria: & per medios fluctus cum e terræ conspectu recessit. Certam secanti uiam: & prospiciẽti futuras tempestates: & securis omnibus libere iubenti: & subito uela stringi: armenta dimitti: per artes ad incursum procellæ: & repentinũ impetum stare. Huic tamen tantæ rei præmiũ uectura persoluit. Quanti æstimas in solitudine hospitiũ: in imbre tectũ: in frigore balneum aut ignẽ. Scio tamẽ quãti ista consecuturus diuersorium subeã: quanto nobis præstat notum est qui labentem domũ suspicit: & agentem ex imo rimas: insulã incredibili arte suspendit: certo tamẽ & leui præcio sultura subducitur. Murus nos ab hostibus tutos: & a subitis latronũ incursionibus præstat. Notum ẽ tamen illas turres pro securitate publica propugnacula habituras: quas excitaturus faber: quid in diem mereatur: pascitur.

i

N infinitũ erit: si latius exẽpla cõquirã: quibus appareat paruo magna constare. Quid ergo? quare nõ medico & præceptori plus quidẽ debeo? nec aduersus illos mercede defungor? Quia ex ex medico ac præceptore in amicum transeunt: & nos non arte quã uẽdũt obligãt: sed benigna & familiari uolũtate. Itaq; medico qui nihil amplius q̃ manũ tãgit: & me inter eos quos pambulat ponit: sine ullo affectu faciẽda uitãdaue præcipiẽs: nihil amplius debeo: quia me nõ tanq̃ amicũ uidit: sed tanq̃ Imperatorem. Ne præceptorẽ quidẽ habeo cur uenerer: si me in grege discipulorum habuit: si nõ putauit dignũ ꝓpria & peculiari cura: si nunq̃ in me direxit animũ: & cũ in mediũ effunderet quæ sciebat: non didici: sed excepi. Quid ergo est? quare istis debeaẽ multũ? nõ quia pluris est qđ uendiderũt q̃ emimus: sed quia nobis ipsis aliquid præstiterũt. ille magis plus expendit q̃ medico necesse est: Pro me non pro fama artis extimuit. Non fuit contẽtus remedia monstrare: sed admonuit. Interea solicitus assedit: ad suspecta tempora occurrit. Nullum ministeriũ oneri illi: nullũ fastidio fuit. Gemitus meos nõ securus audiuit. In turba mul

toꝝ ĩuocãtium:ego illi potissima curatio fui. Tantũ aliis uacauit:quãtũ mea ualitudo pmiserat. Huic ego
non tanq̃ medico:sed tanq̃ amico obligatus sum. Alter rursus in docẽdo:& laborẽ & tediũ tulit: præter il
la quæ a præcipiẽtibus in cõmune dicũtur:aliqua stillauit:ac tradidit hortando bonã idolẽ etexit:& mo/
do laudibus affecit animũ:modo admonitionibus discussit desidiã. Tũ ingeniũ latens & pigrũ iniecta(ut
ita dicã)manu extraxit:nec quæ sciebat maligne dispẽsauit:quo diutiuus esset necessarius:sed cupit si pos/
set uniuersa transfundere. Ingratus sum nisi illũ inter gratissimas necessitudines diligo.

Ordidissimoꝝ quoq; artificioꝝ institutoribus supra cõstitutũ aliquid adiecimus. si nobis opa il/
s loꝝ enixior uisa est:& gubernatori:& opifici uilissime mercis:& in diẽ se locãti corollariũ aspersi/
mus. In optimis uero artibus quæ uitam aut cõseruant:aut extollunt:qui nihil se plus æstimat de
bere q̃ pepigit ingratus est. Adiice q talium studiorum traditio miscet animos:hoc cum factum est tam
medico q̃ præceptori præcium operæ soluitur:animi debetur.

Latoni cum flumen naue transisset:nec ab illo quicq̃ portitor exegisset:honori hoc suo datum cre
p dens:dixit positũ illi esse apud Platonẽ officiũ. Deinde paulopost cũ aliũ atq; aliũ gratis eadẽ trans/
ueheret sedulitate:negauit ille iã apud Platonẽ positũ officium. Nã ut tibi debeã aliqd eo q præ/
stas:debes non tantum mihi præstare:sed tanq̃ mihi. Non potest ob id quenq̃ appellare quod spargis i po
pulum. Quid ergo nihil tibi debetur pro hoc tanquam ab uno:nisi cum omnibus soluam: quod tibi cũ
omnibus debeo.

n Egas inquit ullum dare beneficiũ eum q me gratuita naue per flumẽ Padũ tulit. Nego aliquid bo
ni facit:beneficium non dat. Facit enim sua causa:aut utiq; non mea. Ad summam ne ipse quidem
sed mihi beneficium iudicat dare:sed aut. R. P. aut uiciniæ:aut ambitioni suæ pstat:& pro hoc aliud quod
dam commodum expectat:q̃ quod a singulis recepturus est. Quid ergo inquit si princeps ciuitatem dede
rit omnibus gallis:si immunitatem hispanis:nihil hoc nomine debebunt? Quid ni debeant? Debebunt
autem non tanq̃ proprium beneficium:sed tanq̃. Ro. Po. partem. Nullam inquit habuit cogitationẽ mei
illo tempore quo uniuersis proderat. Noluit mihi proprie ciuitatem dare:nec in me dixerit animum: Ita
quare ei me sibi non substituit. cum facturus esset quod fecit. Primum cum cogitauit gallis omnibus pro
desse:& mihi cogitauit prodesse. Eram enim gallus:& me etiam si non mea:publica tamen uota compræ
hendit. Deinde ego quoq; illi non tanq̃ proprium debebo:sed commune munus ex populo non tanq̃ pro
me soluam:sed tanquã pro patria conferam.

Iquis patriæ meæ pecuniã credat:nõ dicã me illius debitorẽ:nec ex hoc æs alienũ ꝓfitebor: aut cã/
s didatus:aut reus:ad exoluendũ tamẽ hoc:portionẽ meã dabo. Sic istius numeris quod uniuersis
daẽ:debitorẽ me nego:qa qdem dedit:sed nõ pp me:& mihi qdẽ:sed nesciẽs an mihi daret. Nihi/
lominus aliqd mihi depẽdendũ sciam:qa ad me quoq; circuitu lõgo peruenit. Propter me factũ debet esse
quod me obliget. Isto inquit modo:nec lunæ:nec soli quicq̃ debes. Nõ.n.pp me mouẽtur:sed cũ i hoc mo
ueanẽ:ut uniuersa conseruent:& pro me mouentur. Vniuersoꝝ enĩ pars sum. Adiice nũc:q nostra & ho/
rũ cõditio dissimilis est. Nã qui mihi prodest ut pro me prosit & sibi. Non dedit beneficiũ:quia me instru
mẽtum utilitatis fecit. Sol aũt & luna etiam si nobis ꝓsunt sua causa:non in hoc tamen prosunt: ut p nos
prosint sibi. Quid enim nos conferre illis possumus?

Tiã inqt solẽ ac lunã nobis uelle prodesse:si nolle potuerint. illis aũt non licet:nõ moueri. Ad sum/
e mã consistãt & opus suũ intermittãt. Hoc inde quod modis refellaẽ. Non ideo minus uult q non
potest nolle. Ergo magnũ argumẽtũ est firmæ uoluntatis. Et ne mutari qdẽ posse uir bonus non
põt:nõ facere qđ facit. Nõ.n. erit bonus si nisi fecerit. Ergo nec bonus uir beneficium dat. quia facit qđ de
bet. Præterea multũ interest utrum dicas. Nõ põt hoc nõ facere:qa cogiẽ an nõ põt nolle. Nam si necesse ẽ
illi facere:nõ debeo ipsi beneficium:sed cogẽti. Si necesse est illi uelle:ob hoc qa nihil melius qđ uelit: ipse
cogit. Itaq; quod tanq̃ coacto non deberẽ:tanq̃ cogẽti debeo. Desinant inquit uelle. Hoc loco tibi occurrat.
Quis tam demens ẽ ut eã neget uoluntatẽ eẽ cui nõ ẽ periculũ desinendi uertẽdiq; se in contrarium? Cum
ex diuerso nemo æque uideri debeat uelle:q̃ cuius uoluntas usq; eo certa est:ut æterna sit. An si is quoq;
uult q põt statim nolle:is uidebitur uelle in cuius naturam non cadit nolle.

Gendum inquit si possunt resistant:hoc dicis:omnia ista ingentibus ĩteruallis deducta:& in custo
a diam uniuersa disposita:stationes suas deserat:subita cõfusione reꝝ sydera syderibus ĩcurrant: &
rupta rerum concordia in ruinam diuturnam labantur:contextusq; uelocitatis citatissimæ: etiã
tot sæcula promissas uices in medio itinere destituat. & quæ nunc eunt alternis redeuntq; opportunis li/
bramentis:mundum ex æquo temperantia:repentino concrementur incendio:& ex tanta uarietate soluã
tur:atq; eant in unũ omnia. Ingnis cũcta possideat:quæ deide pigra uox occupet:& profunda uorago tot
deos sorbeat:certanti ut tu coargueres ista concedere:possunt tibi etiam inuito:euntq; ista tua causa etiam
si maior illis alia:ac prior causa est.

Diice nunc q nõ externa cogũt deos:sed sua illis in lege æterna uoluntas ẽ:statuerũt quæ nõ muta
a rent. Itaq; non possunt uideri facturi aliquid q̃uis nolit. Quia quẽ desinere non possunt perseuera/
re uoluerunt. Nec unq̃ primi consilii deos pœnitet. Sine dubio stare illis:& discissere in contrari/
um non licet. Sed non ideo:quia ius suo illos in proposito tenet:in imbecillitate permanent. Sed qa non li
cet ab optimis oberrare:& sic ire decretũ est. In prima aũt illa constitutione:cũ uniuersa disponerẽt: etiam
nostra uiderunt:rõnemq; hominis habuerunt. Itaq; nõ possunt uideri sua tantum causa decurrere: & ex/
plicare opus suũ:qa pars operis sumus & nos. Debemus ergo & soli:& lunæ:& cæteris stellis beneficium.

Quia ēt si potiora illis sunt:inique oriunt᷑:nos tamen in maiora ituros iuuant. Adiice q̄ destinato iuuant. Ideoq̄ obligati sumus:qui non in beneficiū ignorantiū incidimus. Sed hæc quæ accipimus:accepturos scierūt:& quanq̄ maius illis proponitur:sit maior q̄ actus sui fructus:q̄ seruare mortalia:tamen nostras quoq̄ utilitates a pricipio reꝝ præmissa res est:& is ordo mundo datus:ut appareat cura nostri non iter ultima habitā. Debemus parentibus nostris pietatē:& multi ut nō gignerēt coierant. Dii non possunt uideri nescisse:quid effecturi eēnt cū oibus alimenta protinus:& alia uiderit. Nec eos per negligentiam genuere: q̄bus tam multa generabāt. Cogitauit eni nos ante natura q̄ fecit. Nec tam leue opus sumus ut illi potuerīmus excidere. Vide q̄tū nobis permiserit:q̄ non itra homines tantum:sed super cuncta animantia humani iperii conditio sit. Vide in quantū corporibus uagari liceat:quæ coercuit sine terraꝝ:sed uicem in partem sui misit. Vide animi quantū audeant:queadmodū soli aut nouerit deos:aut quærant:& mente in altū data:diuina comitent᷑. Scies non esse hoiem tumultuariū & icogitatū opus. Inter maxima reꝝ suaꝝ natura nihil habet:quo magis glorietur:aut certe cui glorietur. Quantus iste furor est:controuersiam diis muneris sui facere. Quomodo aduersus eos hic erit gratus:qbus gratia referri sine ipendio non potest? Quis negat ab his accepisse se:a quibus q̄maxime accepit? qui & semper daturi sunt:& nunq̄ recepturi. Quāta aūt peruersitas:ob hoc alicui nō debere. Quia ēt isicianti benignus est:& continuationem ipsam seriemq̄ beneficii argumētū uocare necessariū dātis: Nolo sibi habeat:qs illum rogat & omnes alias impudentis animi uoces his astruet. Nō ideo de te minus meretur is cuius liberalitas ad te etiam dū negas peruēit cuiusq̄cunq̄ beneficioꝝ uel hoc maximū est:quod etiam quærenti daturus est.

n On uides quemadmodū teneram liberoꝝ isantiā:parentes ad salubriū reꝝ patientiā cogant. Flentium corpora ac repugnantiū diligēti cura souent:& ne mēbra libertas immatura detorqueat: in rectū exitura constrigunt:& mox liberalia studia iculcant:adhibito timore nolētibus: ad ultimū audacem iuuentā frugalitati pudori:moribus bonis:si paꝝ sequitur:coaptāt:applicāt. Adolescētibus quoq̄ ac iā potētibus sui:si remedia moetu ac itemperantia reiiciunt:uis adhibetur ac seruitus. Itaq̄ beneficioꝝ maxima sunt quæ a parentibus accepimus:dum aut nescimus:aut nolimus.

h Is igratis & repudiantibus beneficia:non qa uolūt:sed ne debeāt similes sunt ex diuerso nimis grati:qui aliqd incommodi præcari solent:his qbus obligati sunt aliqd aduersi in quo affectu memorem accepti beneficii approbēt an hoc recte faciāt:& pia uolūtate quæri᷑:quoꝝ aius simillimus ē prauo amore flagrantibus:q amicæ suæ optant exilium:ut desertā fugiētemq̄ comitent᷑. Optant inopiam ut magis desiderāti donēt. Optāt morbū ut assideāt. Et qcquid inimicus optaret amantes fouent. Fere idē itaq̄ exitus est odii & amoris isani. Tale qddam & his accidit q amicis icommoda optant quæ detrahat: & ad beneficium iniuria ueniont. Cū sanctius sit uel cessare:q̄ per scelus officio locum quærere. Quod si gubernator a diis tēpestates isestissimas:& procellas petat:ut gratior ars sua piculo fiat. Quid si iperator deos oret:ut magna uis hostium circūfusa castris fossas subito ipetu compleat:& uallum trepidāte exercitu cōuellat:& i ipsis portis:isesta sīgna costituat:quo maiore cū gloria rebus lapsis profligatisq̄ succurrat. Oēs isti beneficia sua de stabili uia ducūt:q deos cōtra eum aduocant cui ipsi affuturi sunt:& ante illos sterni q̄ erigi nolūt. Inhumana ista & puersa grati ai natura ē:cōtra eū optare:cui honeste deesse nō possis.

n On nocet illi uotum meum inqt:qa simul opto & periculum & remedium. Hoc dicis non nihil te peccare:sed minus q̄ sine remedio periculum optares. Neqtia est ut extrahas emergere:euertere ut suscites:ut emittas icludere: Non est beneficium iniuriæ finis:nec unquam id detraxisse:meritum est:quod ipse q detraxit itulerat. Nō uulneres me malo:q̄ sanes. Potes inire gratiam: si qa uulneratus sum sanas:non si uulneras ut sanandus sim. Nunq̄ cicatrix nisi collocata uulneri placuit:quod ita coisse gaudemus:ut non fuisse mallemus. Si hoc ei optares cuius nullum beneficium haberes:inhumanum erat uotū: quantum inhumanius ei optes:cui beneficium debes.

s Imul iquit ut possem ferre illi opem præcor. Primum ut te in media parte uoti tui occupem. Iam igratus es. Nondum audio inqt illi uelis præstare:scio inqt illū uelis pati. Solicitudinē illi & mœstū:& maius aliquod in peccatis malū optas:ut ope idigeat. Hoc contra illum est. Optas tua idigeat ope. Hoc pro te est. non succurrere uis illi:sed soluere. Qui sic præparat solui:uult non soluere. Ita quod unum in uoto tuo honestū uideri poterat:illud turpe & ingratum est nolle debere. Optas eni non ut facultatem habeas referendæ gratiæ:sed ut ille necessitatē rei iplorandæ superiorē te facis:& quod nefas est bene meritū ad pedes tuos mittis. Quanto satius est honesta uolūtate debere:q̄ per malā rōnem soluere. Si inficiareris quod acceperis minus peccares. Nihil eni nisi quod dederat amitteret. Nunc uis illum subiici tibi iactura rerum suaꝝ & status mutatiōe id deuocare:ut infra beneficia sua iaceat. Gratum te reputabo coram eo cui prodesse uis. Opta. Votum tu istud uocas:quod iter gratū & inimicū pōt diuidi:quod nō dubites aduersariū hostem fecisse:si extrema tacē᷑. hostes quoq̄ optauerūt capere quasdā urbes ut seruarēt: & uicere quosdam ut ignoscerent. Nec ideo non hostilia uota in qbus quod mitissimum est:post crudelitatem uenit. Deniq̄ qualia esse iudicas uota:quæ nemo tibi minus uolet:q̄ is pro quo fuerit succedere. Pessime cum eo agis cui uis a diis noceri:a te succurri. Inique cum ipsis diis. illis eni durissimas partes iponis tibi humanas. Vt tu prosis:dii nocebunt. Si accusatorem submittens:quem deide remoueres:si aliqua illū lite implicares quam subide discuteres:nemo de tuo scelere dubitaret. Quid iterest utrum istud fraude tēta᷑:an uoto? Nisi quod potentiores illi aduersarios quæris. Nō est quod dicas:quomodo eni illi iniurā facio? Votum tuū aut superuacuū est:aut iniuriosum:imo iniuriosum ēr si irritū. Quicqd non per uotum tuū efficis:dei munus ē. Iniuria uero qcqd optas fat ē tibi:non aliter debemus irasci:q̄ si profeceris.

I uota inqt ualuissent:& in hoc ualuissent ut tutus esses:primũ certũ nihil optas:periculũ sub ĩ cer
to auxilio. Deide utrunq; certum puta. Quod nocet prius est. Praeterea tu conditionem uoti tui
nosti:me tempestas occupauit:portus ac praesidii dubiũ: Quantũ existimas tormentũ ẽt si accepe/
ro eguisse:etiam si seruatus fuero trepidasse:etiam si absolutus fuero causam dixisse. Nullius metus tam
gratus est finis:ut non gratior sit solida & icõcussa securitas: Opta ut reddere mihi beneficium possis:cũ
opus erit non opus sit:si eẽt in tua potestate quod optas:ipse fecisses.

Vãto hoc honestius uotũ ẽ:opto in eo statu sit quo semper beneficia distribuat nunq̃ desideret. Se
quatur illum materia:qua tã benigne utatur largiendo iuuandoq;:ut nunq̃ illi sit dãdorum beneficiorum
inopia:datorum poenitẽtia:naturam per se pronã ad diuinã humanitatẽ:clementiã irritet: ac prouo/
cet turba gratorum. Sed quod illi & habere contigat:nec experiri necesse sit. Ipse nulli implicabilis sit.: ipsi ne/
mo placidus:tã aequali in eũ fortũa ĩdulgẽtia pseuerete:ut nemo in illũ possit esse nisi cõscientia gratus. Quã
to haec iustiora uota sunt quae nullã occasionẽ differunt:sed gratũ statũ faciũt. Quid.n. phibet referre gra
tiã psp̃is rebus? Quã multa sunt p quae qcqd debemus reddere ẽt foelicibus possumus. Fidele cõsiliũ assi/
dua cõuersatio:sermo cõis:& sine adulatione iucũdus:aut res si deliberare uelit diligẽtes: tu te sic credere
cõuictus familiaritas. Neminẽ tã alte secũda posuerũt:ut nõ illi eo magis amicus desit:qã nihil absit.

Ista tam tristis est:& oĩ uoto submouẽda occasio:ac procul repellẽda:ut gratus esse possis iratis di/
is opus est. Nec ex hoc qdem peccare te itelligis:quod melius cum eo agitur cui igratus es. propo/
ne in aio tuo carcerẽ:uicula:sordes:seruitutem:bellũ:egestatẽ. Haec sunt occasiões tui uoti. siqs te
cũ traxit p ista dimittitur. Quin potius eũ potẽtẽ esse uelis:cui plurimũ debes & beatũ. Quid enim ut dixi
uetat te referre:etiã summa foelicitate praeditis gratiã:cuius plena tibi occurret & uaria materia? Quid tu
nescis debitũ etiam locupletibus solui:nec te inuitũ distiguam. Oia sane excluserit opulẽta foelicitas:mon/
strabo tibi re inopiã:laborãt magna fastigia. Quid oia possidẽtibus desit? Si licet ille q uerum dicat:& homi
nẽ inter mẽtiẽtes stupẽtẽ:ipsaq; cõsuetudine p rectis blanda audiẽdi ad ignorãtiã ueri pductũ uindicet a
consensu cõtemptuq; falsorum. Nõ uides quẽadmodũ illos in praeceps agat extincta libertas & fides in obse
quiũ seruile submissa:dũ nemo ex animi sui alia sñia suadet:dissuadetq;:sed adulãdi certa ẽ:& unũ amico/
rũ oium officiũ:una cõtentio:qs blandissime fallat. Ignorauere uires suas:& dũ se tã magnos q̃ audiũt cre/
dũt:attraxere supuacua:& in discrimẽ rerum oium puetura bella. Utilẽ & necessariam rupe cõcordiã: secuti
iram quã nemo reuocabit:multorum sanguinẽ hauserũt:fusuri nouissime suũ. dũ haec saepe uidisti iudicant
inexplorata pro certis:flectiq; nõ minus extimãt turpe q̃ uici:& ppetua credũt quae in summũ pducta ma
xime mutant. Ingentia sup se ac sua regna fregerũt:nec intellexerũt in illa saeua & uanis & cito diffluẽtibus
bonis refulgẽte:ex eo tpe ipsos nihil nõ aduersi expectare debuisse:ex quo nihil ueri audire potuerunt.

Um bellũ graeciae indiceret Xerxes:aium tumẽtẽ oblitumq; q̃ caducis cõfideret: nemo non impulit.
Alius aiebat:nõ laturos nũcios belli:& ad primã aduẽtus famã:terga uersuros. Alius nihil esse du
bii quin illa mole nõ uinci solũ graecia:sed obrui posse:magis uerẽdũ ne uacuas desertasq; urbes in
uenirent:& profugis hostibus uastae solicitudies relinquerent:non habituris:ubi tantas uires exercere pos/
sent. Alius illi uix rerum naturam sufficere. Angusta esse classibus maria:multi castra explicandis aeq̃stribus
copiis cãpestria:uix patere caelũ sagittis ad emittẽda omnia manu tela. Cũ in hunc modũ multa undiq; ia/
ctarent:quae hominẽ nimia extimatione sui furentem cõcitarent: Demaratus Lacedaemonius solus dixit
ipsam illã quae sibi placeret multitudine indigestã:& graue metuẽda eẽ ducẽti. Nõ enim uires:sed põdus
habere. Vi modica nunq̃ regi posse:nec diu durare:quicquid stare nõ potest. In primo inquit statim mon/
te lacones obiecti:dabũt sibi sui experimẽtũ. Tot ista gẽtium milia trecẽti morabunt:haerebũt in uestigio
fixi:& cmissas sibi angustias tuebunt & corporibus obstruent. Tota illos asia nõ mouebit loco. Tãtas mi/
nas belli & poene totius generis humani ruẽtis ĩpetum paucissimi sustiet. Cum te mutatis legibus suis na
tura transmiserit:in semita haerebis:& extimabis futura dãna:cũ cõputaueris quãti tibi thẽmophilarum an
gusta cõstiterint. Scies te fugari posse:cũ scieris posse retineri. Cedẽt qdẽ tibi pluribus locis uelut torrentis
modo ablati:cuius cũ magno terrore prima uis defluit. Deinde hinc atq; illinc. i. simul nascent quo orien/
tur:& tuis & uiribus praemẽt. Verum ẽ qd dr̃:maiorem belli apparatũ esse:qui recipi ab his regionibus pos/
sit:quas oppugnare cõstituis. Sed haec res contra nos est. Ob hoc ipsum te graecia uincet:qa nõ capit. Uti to
to te non põs. Praeterea quae una rebus salus est:occurrere ad primos rerum impetus:& iclinatis opẽ ferre nõ
poteris:nec fulcire ac firmare labentia:multo ante uinceris q̃ uictum esse te sentias. Caeterum non ẽ q exerci/
tũ tuũ ob hoc sustineri putes non posse:qa numerus eius duci quoq; ignotus est. Nihil tam magnũ est qd
perire nõ possit:cui nascitur in perniciẽ:ut alia acquiescãt ex ipsa magnitudinis suae causa. Acciderũt quae
Demaratus praedixerat diuina atq; hũana impellẽtem:& mutantẽ qcqd obstiterat trecẽti stare iusserunt.
Stratosq; p totã graeciã passim. Xerxes intellexit q̃ñ ab exercitu turba distaret. Itaq; Xerxes pudore q̃ dam
no miserior. Demarato gratias egit:q; solus sibi uerum dixisset:& pmisit petere qd ueller:petiit ille ut sar/
dis maximã asiae ciuitẽtẽ curru uectus intraret:rectã capite tiarã gerẽs. Id solis datum regibus. Dignus fue
rat pmio anteq̃ peteret. Sed q̃ miserabilis gẽs in q̃ nemo fuit. q uerum diceret regi:nisi qui dicebat sibi.

Iuus Augustus filiam intra pudicitiae maledictũ impudicã relegauit:& flagitia pricipalis domus in
publicum emisit. Admissos gregatim adulteros pererratam nocturnis cõmessationibus ciuitatẽ:
forum ipsum ac rostra qbus pater legẽ de adulteriis tulerat:filiae in stupra placuisse. Quotidianũ ad
marsiam concursum:cum ex adultera in quaestuariam uersa:ius omnis licentiae sub ignoto adultero pete
ret. Haec tam uindicanda principi:q̃ tacenda:quia quarundam rerum turpido:etiam uindicantem redigit

parum potens ire:publicauerat. Deinde cũ interposito tpe in locũ resubdisset uerecundia:gemẽs q̃ non il-
la silẽtio pressisset:quæ tam diu nescierat:donec turpe esset sæpe exclamauit. Hoꝝ mihi nihil accedisset:si
aut Agrippa:aut Mecoenas uixissent. Adeo tot habẽti milia hominũ duos reparare difficile est. Cæsæ sunt
legiones:& protinus scriptæ. Fracta classis:& intra paucos dies natrauit noua. Sæuitũ est in operã publica
ignibus surrexerũt meliora consumptis. Tota uita Agrippæ & Mecoenatis uocauit locus. Quid putem de
fuisse similes qui assumerent:an ipsius uitiũ fuisse:qa maluit quæri q̃ quæreret. Nõ ẽ q̃ existimemus Agrip-
pam & Mecœnatẽ solitos illi natura dicere:qui si sibi dixissent:inter dissimulantes fuissent. Regalis inge-
nii mos est in poscentium contumeliam amissa laudare:& his uirtutem dare natura dicendi:a quibus iã
audiendi periculum non est.

Ed ut me ad propositũ reducã:uides q̃ facile sit gratiã referre fœlicibus:& i summo humanarum
opũ positis:dic illis non qđ uolũt audire:sed qđ audisse semp nolent. Plenas aures adulationibus
aliqñdo uera uox intret. Da consiliũ utile. Quæris qd fœlici præstare possis? Effice ne fœlicitati suæ
credat:ut sciat illã multis & fidis manibus continẽdam. Paꝝ in illũ contuleris:si illi sed uel stultã fiduciã p
mansuræ semper potentiæ excusseris:docuerisq; mobilia esse quæ dedit casus:& maiore cursu fugere q̃
ueniunt:nec his portõibus qbus ad summã puenit ẽ retrorsũ:sed sæpe iter fortunã maximã & ultimã nihil
interesse. Nescis qñtũ sit præciũ amicitiæ:si non itelligis multũ te ei daturũ:cui te dederis amicũ. Rem nõ
domibus tãtũ:sed sæculis rarã:quæ nõ alicui magis deest q̃ ubi credit̃ abũdare. Quid istos tu libros quos
uix nomẽ datoꝝ cõplectitur:aut memoria:aut manus amicoꝝ existimas esse. Non sunt q̃ agmine magno
ianuã pulsant:qui in primas & secundas admissiones digeruntur. Consuetudo ista uetus est regibus:Re-
gesq; simulantibus populũ amicoꝝ describere. Est propriũ superbiæ magno extimare introitũ:ac tactum
sui liminis p honore dare:ut hostio suo propius assideat:ut gradũ prior intra domũ ponas:ut qua dein-
ceps multa sunt hostia:quæ receptos quoq; excludunt.

Pud nos primi oĩum Gracchus:& mox Liuius Drusus istituerunt segregare turbã suã:& alios in
secretũ recipere. Itaq; isti amicos:primos habuerũt:& secundos nunq̃ ueros. Amicũ uocas cuius
disponit̃ salutatio:aut potest huius tibi patere fides:per fores qui maligne aptas non intrat:sed il-
labit̃. Hunc peruenire usq; ad distribuendã libertatẽ licet:cuius uulgare & publicũ uerbũ & promiscuum
ignotis non nisi suo ordinẽ emittitur. Ad quæcunq; itaq; istoꝝ ueneris:quoꝝ salutatio urbẽ cõcutit:sci-
to ẽt si animaduerteris obsessos:ingẽti frequẽtia uicos:& cõmeantiũ in utranq; partẽ cateruis itinera com
p̃ssa:tamẽ uenire te in locũ hoĩbus plenum:amicis uacuũ. In pectore amicus:nõ in atrio quærit̃:illo recipi-
endus est:illic retinendus est:& in sensus recõdẽdus. Hoc doce gratus es:male de te existimas:si inutilis es
nisi afflicto:si rebus tuis supuacuus. Quẽadmodũ te & in dubiis:& in aduersis:& in lætis sapienter geris:
& dubia prudẽter tractes:aduersa fortius:læta moderate. Ita in oĩa utilẽ te amico exhibere potes:i aduersa
eius si nec deserueris:nec optaueris. Multa nihilominus ut non optes in tanta uarietate quæ tibi materiã
exercẽdæ fidei præbeãt incidẽt. Quẽadmodũ mihi optat diuitias alicui in hoc ut illoꝝ ptẽ ipse ferat:q̃uis
p illo uideatur optare sibi pspicit. Sic qui optat amico aliquã necessitatẽ quã adiutorio suo fideq; discuti-
at:qđ est ingrati:se illi pfert:& tanti existimat illũ miseꝝ esse:ut ipse gratus sit:& ob hoc ipsum igratus ẽ.
Exonerare enim se uult:& graui sarcina liberare. Multũ itereest:utꝝ properes referre gratiã ut reddas be-
neficiũ:an ne ut debeas. Qui reddere uult illius se cõmodo aptauit & idoneũ illi uenire tẽpus uolet:q nihil
aliud q̃ ipse liberari uult:quocunq; ad hoc cupiet peruenire:qđ est pessimæ uoluntatis.

Sta inqs nimia festinatio igrati est:id apertius exprimere nõ possum:q̃ si repetiuero quod dixi nõ
uis reddere acceptum beneficiũ:sed effugere. Hoc dicere uideris. Quãdo isto carebo quocũq; mo-
do mihi laborandum est ne isti obligatus sim. Si optares ut illi solueres de suo:multũ abesse uide-
ris a grato:hoc quod optas iniquius est. Execraris enim illum:& caput sanctũ dira tibi ipræcatiõe defigis.
Nemo ut æstimo de immanitate aĩ tui dubitaret:si aperte illi paupertatẽ:si captiuitatẽ:si famẽ:ac metum
ipræcaueris. At qd itereest:utrum uox ista sit uoti tui? Sanius aliqđ horum opta:Scitui nõc:& hoc esse gra-
uum puta:qđ ne igratus qdem faceret:q modõ nõ usq; in odiũ:sed tantũ ad ificiationẽ beneficii puenirẽt.

Vis pius dicet Aeneã si patriam capi uoluerit:ut captiuitate patrem eripiat? Quis:siculos iuuenes
ut bona liberis exempla mõstrarent:si optauerũt ut ætna imensa igniũ isup solitũ ardens:daret ip-
sis occasio exhibendæ pietatis:ex medio parentibus incendio raptis. Nihil debet Scipioni Roma
si punicũ bellum ut finiret:perseuerare maluit. Nihil Deciis q̃ morte patriam seruauerũt:si prius optaue-
rant:ut deuotioni fortissime locum:ultima reꝝ necessitas faceret. Grauissima infamia est medici opus q̃-
rere. Multi quos hauserant morbos:& reuocauerant:ut maiore gloria sanarent:non potuerũt discutere.
Aut cum magna miseroꝝ uexatione uixerunt.

Allistratũ aũt:ita certe Hecaton auctorem:cũ in exiliũ iret in quod multos simul cũ illo seditiosa
ciuitas Athenaꝝ:& itẽperanter libera expulerat operante quodã:ut Atheniẽsibus necessitas resti-
tuendi exules esse abominatũ talẽ Rutilius noster animosus. Cum eni quidam illum consolaret̃:
& diceret istare arma ciuilia:breui futuꝝ ut omnes exules reuerterentur. Quid tibi inqt mali feci:ut mi-
hi peiorẽ reditũ q̃ exitũ optares. Malo ut patria in exilio meo erubescat:q̃ reditũ mœreat. Nõ ẽ illud exiliũ
cui neminẽ nõ magis q̃ dãnatũ pudet:quẽadmodũ illis. Callistratus & Rutilius seruauerũt bonoꝝ ciuiũ
officium:q reddi sibi penates suos noluerũt clade communi. Quia satius erat duos iniquo malo affici:q̃
omnes publico. Ita non seruat grati hominis affectũ:qui bene de se merentem difficultatibus uult oprimi
quas ipse sua moueat:qui etiam sibi bene cogitat male præcatur. Ne in patrocinium quidem:ne dum in

gloriã est: incendiũ extinxisse quod feceris. In qbusdam ciuitatibus ipsũ uotũ: sceleris uicem tenuit.

Emades Athenis certe eũ qui necessaria funeribus uẽdicabat: damnauit cũ probasset magnũ lucrũ optasse: quod contigere illi sine multoꝝ morte nõ poterat. Quæri tamẽ solet: an merito damnatus sit? Fortasse optauit nõ ut multis uẽderet: sed ut paruo sibi cõstarẽt quæ uẽditurus esset. Cum cõstet negociatio eius ex empto & uẽdito. Quare uotũ eius in unã partẽ trahis: cũ lucrũ ex utraq; sit? Præterea oẽs licet qui in ista negociatione sunt dãnes: oẽs idem eni uolũt: idest itra se optant. Magnam hoium partem damnabis. Cui eni non ex alieno cõmodo lucrũ? Miles bellũ optat in gloriã. Agricolam annonæ charitas erigit. Eloquẽtiæ p̃ciũ exoptat litium numerus. Medicis grauis annus est i quæstu. Institores delicataꝝ merciũ: iuuẽtus corrupta locupletat. Nulla tẽpestate nullo igne lædanẽ tecta: iacebit opera fabrilis. Vnius uotũ depræhẽsum est: oium simile est. An tu Aruntiũ: & Ateriũ: & cæteros q captandoꝝ testamentoꝝ artẽ professi sunt: non putas eadẽ habere quæ designatores & libitinarios uota. Illi quoꝝ mortes optent: nesciunt. Hi familiarissimũ quenq; ex eo propter amicitiam rei plurimũ est: mœreri cupiũt. Illoꝝ damno nemo uiuit. Hos qsqs differt exhaurit. Optant ergo non tantũ ut accipiant: quod turpi seruitute metuerunt: sed ẽt ut tributo graui liberentur. Non est itaq; dubiũ: quoniam hi magis qđ damnatũ est in uno optent: qbus quisqs morte profuturus est: uita nocet. Oium tamen istoꝝ tam uota sunt q̃ ipunita. Deniq; se qsq; consulat: & secretum pectoris sui reddat: & ispiciat qd tacitus optauerit. Quam multa sunt uota quæ ẽt sibi fateri pudet: q̃ pauca quæ facere coram teste possimus.

Sed non quicquid repræhendendum etiam dandum est: sicut hoc uotum amici quod in manibus est: male utentis bona uoluntate: & in id incidentis quod euitat. Nam dum gratum aium festinat ostendere ingratus est. Hæc ait in potestatem meam recidat: gratiam meam desideret: sine me saluus: honestus: tutus esse non possit. Tam miser sit: ut illi beneficii loco sit quicqd redditur. Hæc diis circũ ueniant: illum domesticæ insidiæ: quas ego possim solus opprimere. Instet potens inimicus & grauis: infesta turba: nec inermis creditor urgeat & accusator.

Ide q̃ sis æquus: hoꝝ optares nihil: si tibi beneficiũ non dedisset: ut alia taceã quæ grauiora cõmittis: pessima pro optimis referendo. hoc certe delinquis: quod non expectas suũ cuiusq; rei tempus: quod æque petat qui non sequitur q̃ qui antecedit. Quomodo nõ semper beneficium recipiendũ est: sic nõ utiq; reddendũ. Si mihi non desideranti redderes ingratus esses: quanto ingratior es qui desiderare me cogis. Specta quare subsidere apud te munus meum nõ uis. Quare obligatum moleste fers: quo æquari cum acerbo fœneratore: signare rationem parem properas: quid mihi negocium quæris? Quid in me deos immittis: quomodo exigeres qui sic reddis.

Nec oia ergo Liberalis hæc discamus beneficia secure debere: & occasiones reddendoꝝ obseruare: nõ manu facere hãcipsam cupiditatẽ. Prio quoq; tempore liberãdi se meminerimus igratũ esse. Nemo enim libenter reddit quod inuitus debet: & quod apud se non uult esse: onus iudicat ẽẽ nõ munus. Quanto melius ac iustius in promptu habere merita amicoꝝ: & offerre non igerere: nec oneratũ se iudicare. Quoniã beneficiũ commune uinculũ est: & inter se duos alligat. Dic nihil moror quo munus suũ reuertaẽ: opto hilaris accipias: si necessitas alterutri nostꝝ iminet: fatoq; quodã datũ est: ut aut tu cogaris beneficiũ recipere: aut ego accipere: det potius qui solet. Ego paratus sum: nulla mora inter nos est: ostendam hunc animum cum primum tempus aduenerit. Interim dii testes sunt.

Oleo mihi liberalis notare: hũc ad te affectũ: & quasi manu prendere uerentis & æstuantis: ne in nullo officio sis tardior. Nec decet gratum aium solitudo contra summam fiduciam sui: & ex conscientia ueri amoris dimissis omnis anxietas. Tam conuitium est recipere quod non debes q̃ non dare quod debes. hoc beneficii primum dati sit ius: ut recipiendi tempus dat qui dedit. An uereor ne homines de me segnius: idest obliquius: aut male: uel iniuste loquantur. Male agit qui famæ: non consciẽtiæ gratus est. Duos istius rei iudices habes: illum quem potes: & quem non potes. Quid ergo si nulla interuenerit occasio? semper debeo: debebis: sed palam debebis: sed libenter debebis: sed cũ magna uoluntate ap̃ te depositum intueberis. Pœnitet accepti beneficii: quem nondum redditi piget. Quare qui tibi dignus uisus est a quo acciperes: indignus uideatur: cui diu debeas.

IN magnis erroribus sunt qui ingentis animi credũt ꝓferre: donare: plurimũ suũ ac domũ replere: cum ista iterdũ nõ magnus animus faciat: sed magna fortuna. Nesciũt quãtũ maius ac difficilis sit capere q̃ fundere. Nam ut nihil alteri detrahã: quoniã utrũlibet uirtute par est: nõ minoris est animi beneficiũ debere: q̃ dare. Eo qdem operosius hoc q̃ illud: quo maiore diligentia custodiuntur accepta q̃ danẽ. Ideo non est trepidandũ: q̃ cito reponamus: nec procurãdũ intempestiue: quia æque delinquit. q ad ferendam grãm suo tempore cessat: q̃ qui alieno properat positũ illi apud me: nec illius nomine: nec meo timeo. Bene illi cautũ est. Non potest hoc beneficium perdere nisi mecũ: imo ne mecũ qdem. Aegi illi grãs qui nimis de beneficio reddẽdo cogitat: nimis cogitare alterũ de recipiẽdo putat: præstat se in utrũq; facilem. si uult recipere beneficium referamus: reddamusq; læti: illud apud nos custodiri mauult. Quid thesaurum eius eripimus q custodiã recusamus? Dignus est cui utq; uolet liceat. Opinionẽ qdẽ & famam eo loco habeamus: tanq̃ non ducere sed sequi debeat.

Lucii Annei Senecæ de Beneficiis liber septimus & ultimus.

BOnũ mi Liberalis habeas aium uolo: in manibus tene. Nõ hic te carmine longo atq; p ambages & lõga exorsa tenebo: & reliqua hic liber cogit exhausta materia. Circũspicio nõ qd dicã: sed qd non dixerim. Bõi tamẽ cõsules qoqd tibi supest cũ tibi supfuerit. Si uoluissem

lenocinari mihi debuit paulatim opus crescere:& ea pars in finẽ reseruari:quam qlibet satiatus appeteret. Sed qcqd maxĩe necessarium erat in primũ statũ congessi:nunc siqd effugit recolligo. Nec mehercule si me iterrogas nimis ad rem existĩo pertiere:ubi dicta sunt quæ regunt mores perseq cætera non i remedium aĩ:sed in exercitatione igenii iuenta. Egregie enĩ hoc dicere Demetrius cynicus uir meo iudicio magnus:etiam si maxius comperitur. Solet plus prodesse:si pauca præcepta sapientiæ teneas:sed illa promptu tibi & i usu sint:q̃ si multa qdem didiceris:sed illa non habeas ad manũ. Quemadmodũ igt:magnus luctator est:non q omnes numeros nexusq; perdiscit:quorum usus sub aduersario rarus est:sed q in uno se:aut altero bene & diligenter exercuit:& eoꝝ occasiones itẽtus spectat. Nec eni refert q̃multa sciat:si scit q̃ntũ uictoriæ satis est. Sic in hoc stud io multa delectant:pauca manent. licet nescias quæ ratio oceanum effundat ac reuocet. Quare septius qsq; annus ætati signum iprimat. Quare latitudo porticus ex remoto spectantibus:non seruet portionem suam:sed ultia in angustias coeant:& columnaꝝ nouissime iterualla iungantur. Quid si quod geminoꝝ conceptũ separet partum iungat. Vtrum unus cõcubitus spargaẽ in duos:an toti omnes concepissent. Cur pariter natis fata diuersa sint. Maximisq; reꝝ spatiis distent:quoꝝ iter ortus minimus iterest. Nõ multum tibi nocebit transisse:quæ nec licet scire:nec prodest. Inuoluta ueritas in alto latet. Nec de malignitate naturæ quæri possumus:qa nullius rei difficilis iuentio est:non cui hic unus iuuentæ fructus est iuenisse. Quicqd nos meliores beatosq; facturum est:aut in aperto:aut in pxio posuit. Si aĩus fortuita contempsit:si se supra metum sustulit & posuit:nec auida spe ifinita complectitur:sed didicit per se petere diuitias. Si deorum hominumq; formidinem eiecit:& scit non multum eẽ ab hoĩe timendum:a deo nihil. Si contemptor oĩum qbus torquætur uita dum ornatur:eo perductus est:ut illi liqueat mortẽ nullius mali esse materiá:multoꝝ finẽ. Si aĩum uirtuti consecrauit:& quacũq; uocat illa planũ putat. Si sociale aĩal est in commune genitus mũdus:& unã domũ spectat:& conscĩẽtiá suá dominus apuit:semp tanq̃ in publico uiuit:se magis ueritus q̃ alios:subductus illis tempestatibus:i solido ac sereno stetit:cõsumauit scientiá utilẽ atq; necessariá. Reliqua oblectamenta ocii sunt:licet eni iam in tutum retracto aĩo. Ad hæc quoq; excurrere cultum non robur ingenii afferentia.

Aec Demetrius noster:utraq; mãu tenere proficiẽtẽ iubet:hæc nusq̃ dimittere imo aspicere:& partem sui facere:eoq; quotidiana meditatione pduci:ut sua spõte occurrãt salutaria:& ubiq; ac stati desiderata præsto sint:& sine mora ulla ueniat illa turpis:honestiq; distictio. Sciatq; nec malum esse ullum nisi turpe:nec bonum nisi honestum. Hac regula uitæ opera distribuat. Ad hác legẽ & agat cũcta & exigat. Miserrimosq; mortaliũ iudicet:in quãtiscũq; opibus refulgebunt uentri ac libidini deditos:quoꝝ aĩus ierti ocio torpet. Dicat sibi ipsa uoluptas fragilis & breuis. fastidit obiecta:quõ auidius hausta est:citius in cõtrariũ recidẽs. Cuius subide necesse est:aut poeniteat. In qua nihil est magnificũ:aut qď natura hõis diis pximi deceat. Res humilis. mẽbroꝝ turpiũ:aut altiliũ ministerio ueniẽs:exitu foeda. Illa est uoluptas & hoĩe & uiro digna:nõ iplere corpus:nec saginare:nec cupiditates irritare:quaꝝ tutissima ẽ qes:perturbatione caret:& ea quam hoĩum iter se rixatum ambitus concutiet:& ea quæ intolerabilis ex alto uenit:ubi de diis famæ creditum est:uitiisq; illos nostris extimaueri:Hác uoluptatem æqualem itrepidã nunq̃ sensura sui tedium percipit. hic quem iformamus:q maxĩe:ut ita dicam:diuini iuris atq; humani peritus hic præsentibus gaudet:ex futuro non pendet. Nihil enĩ firmi habet qui in icerta propensus est. Magnis itaq; curis exemptus:& distorquentibus mentem nihil sperat aut cupit:nec se mittit in dubium:suo contentus. Nec illũ existies paruo esse contentũ. Oĩa illius sunt. Non sic quẽadmodũ Alexãdri fuerũt:cui q̃ndo in littore maris rubri steterat:plus deerat q̃ acqsierat. Illius ne ea qdem erant:quæ tenebat aut uicerat:cũ in oceano omnis loricus præfectus classibus præmissis explorator erraret:& bella in ignoto mari q̃reret. Non satis apparebat inopem esse:qui extra naturæ termios arma proferret:q se in profundum:iexploratum:& imensum auiditate cæca prorsus imitteret. Quid interest:quot eripuit:quot dederit:quantum terraꝝ tributo præmat? Tantum illi deest:quantum cupit.

Ec Alexandri tantũ uitiũ fuit:q̃ per Liberi Herculisq; uestigia foelix temeritas egit. sed oĩum quos fortuna irritauit implendo. Cyꝝ & Cambysen. & totũ regnum persici strema percense:quem inuenies:cuí modũ imperii societas fecerit. Qui non uitam in aliqua ulterius procedendi cogitatiõe finierit. Nec id miꝝ est. Quicqd cupiditati contingit poenitus hauritur & conditur. Nec iterest quantum eo quod inexplebile est congeras. Vnus est sapiens cui omnia sunt:nec ex difficili tuenda. Non habet mittendos transmaria legatos. Nec moranda in ripis hostilibus castra. Non opportunis castellis disponenda præsidia. Non opus est legione:nec equestribus turmis:quemadmodũ dii imortales regnũ iermes regũt & illis reꝝ suaꝝ ex edito:tranqlloq; tutela est. Ita hic officia sua:q̃uis latissime pateant:sine tumultu obit. Et omne humanũ genus:potentissimus eius:optimusq; ifra se uidet:derideas licet. Ingens spiritus res est. Cum orientem occidentemq; lustraueris animo:quo ẽt remmota:& solitudinibus iterclusa penetrãtur. Cum tot aĩalia tantã copiam reꝝ quas natura beatissime fundit aspexeris:a mittere hác dei uocem. Hæc omnia in ea sunt. Sic fit ut nihil cupiat:quia nihil est extra omnia.

Oc ings ipm uolui:teneo te:uolo uidere quõ his laqueis in quos tua spõte decidisti explicieris. Dic mihi quẽadmodũ põt aliqs donare sapienti:si oĩa sapientis sunt? Nã id quoq; quod illi donat ipsius est. Itaq; nõ põt dari beneficiũ sapienti cui qcqd datur:de suo daẽ. Atq dicitis sapienti posse donari. Idẽ aũt me scito:& de amicis iterrogare. Oĩa dicitis illis esse cõia. Nihil prohibet aliqd esse:& ẽt eius q possidet:cui datum & assignatũ est. Iure ciuili oĩa regis sunt. Et tamen illa quoꝝ ad Regẽ ptinet uniuersa possessio:i singulos dños descripta sunt:& una quæq; res habet possessorẽ suũ. Itaq; dare regi:& domũ:&

mancipiū & pecuniā possumus:nec donari illi de suo dicimur. Ad reges eni ptās oium ptinet:ad singulos
proprietas. Fies Atheniensium aut cāpanoꝝ uocamus:quos deide iter se uicini priuata termiatione disti/
guunt. lōgꝫ dōare agros nostros reipu. possumus:quis illius esse dicant. Quia aliter illius sunt:aliter mei.
Nunq̄ dubiū est qn seruus cū peculio domini sit:dat tamē domio suo minus. Nō eni adeo nihil habet ser
uus:qa nō est habiturus:si domius illū habere noluerit. Nec ideo nō est munus cū uolens dedit: qa potuit
eripi etiā si noluisset. Quēadmodū pbemus oia:nūc eni oia sapiētis esse iter duos conuenit illud qd' quæ
rit colligēdū ē:quō libertatis materia aduersus eū supsit:eius uniuersa esse cōtempsimus. Oia patris sunt:
quæ in liberoꝝ manu sunt. Quis tamē nescit donare aliqd & filiū patri? Oia deoꝝ sunt:tam & diis posui
mus donū:& stipē iecimus. Nō ideo quod habeo meū non est:si meū tuū est. Pōt eni idē esse meū & tuū.
Is iquis cuius pstitutæ sunt leno ē. Oia autē sapientis sunt. Leno autē est eius cuius prostitutæ sunt. Ergo
sapiens est. Sic illū uetant emere. Dicunt eni:nemo rem suam emit. Oia autem sapientis sunt. Ergo sapiēs
nihil emit. Sic uetant & mutuum sumere:quia nemo usuram pro pecunia sua pēdat. Innumerabilia sunt
per quæ cauillant:cum pulcherrime quid a nobis dicatur intelligant.

Nimuero sic oia sapientis esse dico:ut nihilominus ppriū qsqꝫ in rebus suis dominiū habeat. Quē
c admodum sub optio Rege:oia rex iperio possidet:singulari domino. Tempus istud probādæ rei
uenlet. Interim hoc huic quæstioni sat est. Id quod est meū:aliter sapiens est:aliter meū. meū ē ha/
bere:posse donare sapienti. Nec miꝝ est aliqd ei cuius est totum posse donari. Cōduxi domū a te. In aliqd'
tuū est:aliquod meū. Res tua est. Vsus rei tuæ meus est. Itaqꝫ nec fructus tanges colono tuo phibēte : q̄uis
tua in possessione nascantur. Et si annona carior fuerit aut fames heu frustra magnum alterius spectabis
aceruum:in tuo natū:in tuo positū:in horrea ituꝝ tua. Nec cōductū meū:quanq̄ sis dominus itrabis: nec
seruū tuū mercenariū meū abduces:& ad te reddā si cōduxero. Beneficiū accipies si tibi in uehiculo tuo se
dere promisero. Vides ergo posse fieri:ut aliqs accipiendo quod suum est munus accipiat.

N oibus istis quæ modo rettuli:uterqꝫ eiusdem rei dominus est. Quomodo? qa alter rei domius
d est:alter usus. Libros dicimus esse Ciceronis. Eosdem Dorus librarius suos uocat: & utrunqꝫ ueꝝ
est. Alter illos tanq̄ auctor sibi. Alter tanq̄ emptor asserit. At recte utriusqꝫ dicunt esse. Vtriusqꝫ eni
sunt:sed non eodem modo. Sic potest Titus liuius a Doro accipere:aut emere libros suos. Possum donare
sapienti quod uiritim meum est:licet illius sunt oia. Nam cum regio more cuncta conscientia possideat:
singularium autem in unum quemqꝫ proprietas sit sparsa:& accipere munus:& debere emere:& cōduce
re. Cæsar oia habet fiscus cuius tantum ac sua:& uniuersa imperio eius sunt. In patrimonio propria quid
eius sit sine diminutione imperii quæritur. Nam id quoqꝫ tanq̄ alienum abiudicatur:aliter illius est:Si sa
piens uniuersa animo possidet:iure ac dominio sua.

Ion modo omnes sacrilegos argumentis esse collegit:modo neminem cum omnes de sacro deie/
d cturus est dicit. Quisqs id quod deorum est sustulit & consumpsit:atqꝫ in usum suum uertit:sacri
legus est. Oia autem deorum suut. Quod qsqꝫ ergo tollit:deorum tollit:quorum omnia sunt. Er/
go qsqꝫ tollit aliqd sacrilegus est. Deide cum effringi templa:& expilari impune capitoliū iubet: dicit nul/
lum sacrilegium esse. Quia qd sublatum est:ex eo loco q deorum erat:in eum transfertur locum q deoꝝ
est. Hic respondetur. Omnia qdem deorum esse:sed non omnia diis dicata. In his obseruari sacrilegium q̄
religio numini ascripsit. Sic & totum mundum deoꝝ esse imortalium:templum solum quidem amplitu
die illoꝝ:ac magnificentia dignum:tamen a sacris prophana discerni:& non oia licere in angulo : cui no/
men phani ipositum est:quæ sub cælo & conspectu syderum licent. Iniuria sacrilegus deo qdem non po/
test facere:quam extrictum sua diuinitas posuit:sed tamen punitur:qa tanq̄ deo fecit. Opinio illum nostra
ac sua obligat pœnæ. Quomodo ergo sacrilegus uidetur:q aliqd aufert sacri:& si quocunqꝫ transtulit:qd'
surriperat iter terminos est mundi:& sic & sapienti furtum potest fieri. Aufertur eni illi non ex his q̄ uni/
uersa habet:sed ex his qbus dominus iscriptus ē:quæ uiriti ei seruiūt : illam alteram passionem agnoscet.
Hanc nolet habere si poterit. Emittitqꝫ illam uocem quam romanus iperator emisit:cum illi ob uirtutē
& bene gestam. R. P. tantum agri decerneretur:quantum arando uno die circuire potuisset. Non est inqt
nobis eo opus ciue cui plus opus sit:q̄ uni ciui. Quanto maioris uiri putas respuisse hoc munus:q̄ meruis/
se. Multi enim imperatores fines alus abstulerunt:sibi nemo constituit.

Redo cū aium sapientis ituemur potentē oium:& per uniuersa dimissum:oia illius esse dicimus.
c Cū ad hoc ius quotidianū:si ita res tulerit:capite censebit:multum iterest possessio eius aio ac ma
gnitudie extimetur:an censu. Hæc uniuersa habere de qbus loquæris abomiabitur. Non referā ti
bi Socratē:Chrysippū:Zenonē:& cæteros magnos qdem uiros:maiores qdem:qa in laudē uetustoꝝ iui
dia non obstat. Pauloāte Demetriū rettuli:quē mihi uidet reꝝ natura:nostris tulisse tpibus: Vt ostēderet
nec illū a nobis corrūpi:nec nos ab illo corripi posse. Viꝝ exactæ licet neget ipse sapientiæ : firmæqꝫ in his
quæ pposuit cōstantiæ. Eloquētiæ quoqꝫ eius quæ res fortissimas deceat:nō cōcinare:nec in uerba solici/
tare:sed igenti aio prout ipetus tulit res suas prosequentis. Huic non dudito qn prouidentia : & talem ui/
tam:& talē dicēdi facultatē dederit:ne aut exemplū sæculo nostro:aut cōuitium deesset.

Emerito si res nostras aliqs deoꝝ possidendā uelit tradere sub lege certa ne liceat donare affirma/
d uerim repudiatuꝝ dicturūue. Ego uero me ad istud iextricabile pōdus nō alligo:nec in aliā fecem
reꝝ hunc expeditū hoiem demitto. Quid ad me defers populoꝝ oium mala: quæ nec daturus q̄
dem acciperē:quoniā multa uideo:quæ me donare nō deceat. Nolo sub cōspectu meo ponere:quæ genti/
um oculos:Regūqꝫ præstrigunt. Nolo ituueri præcia sanguinis animarūqꝫ uestrarum. Pr ia mihi luxuriæ

ſpolia ppone:ſiue illa uis per ordinē ſpandere:ſiue ut eſt melius in unū aceruū dare. Video elaboratam
ſcrupuloſa diſtinctione teſtudinem & fœdiſſimorū:pigerrimorūq; animalium teſtas:ingentibus præciis
emptas:in quibus ipſa illa quæ placet uarietas ſubditis medicamentis:in ſimilitudinē ueri coloratur. Vi/
deo iſtic menſas:& extimatū lignum ſenatoris cēſu:eo præcioſis:quo illud in plures nodos arboris infœ/
licitas torſit. Video iſtic cryſtallina:quorū accēdit fragilitas præciū. Omnium enim rerū uoluptas apud i/
peritos ipſo:quo fugare debet periculo creſcit. Video murea pocula parum ſcilicet luxuria magno fue/
rint:niſi q nomina capacibus gemmis inter ſe pronunciauerunt. Vide uniones:non ſingulos ſingulis auri
bus comparatos:iam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt. Iunguntur iter ſe:& inſuper alii binis ſup/
ponuntur. Non ſati muliebris inſania uiros ſubiecerat:niſi bina ac terna patrimonia:auribus ſingulis pe/
pendiſſent. Video ſericas ueſtes:ſi ueſtes uocandæ ſunt:in quibus nihil eſt:quo defendi aut poſſunt mem/
bra:aut corpus:aut deniq; pudor poſſit. Quibus ſumptis mulier parū liquido nudam ſe non eſſe iurabit.
Hæc ingenti ſumma ab ignotis:etiam ad commercium gentibus acceſſuntur:ut matronæ noſtræ:ne ad/
ulteris quidem plus ſui in cubiculo q̄ in publico oſtendant.

q . Vid agis auaritia:q rerū charitate aurū tuum uictum eſt? Omnia iſta quæ rettuli in maiore hono/
re pcioq; ſunt. Nūc uolo tuas opes recognoſcere. Laminas utriuſq; materiæ:ad quas cupiditas no/
ſtra caligat. At mehercule terra quæ quicquid utile futurū nobis erat protulit:iſta defodit:& mer
ſit:& ut noxiis rebus ac malo gentiū in mediū prodituris toto pōdere incubuit. Video ferrū ex hiſdē tene/
bris eſſe prolatū:quibus aurū & argentū:ne aut iſtrumentū in cædes mutuas deeſſet:aut pcium. Et tamen
ad hoc iſta aliquā materiā habēt:eſt in quo errorē oculorū animus ſubſequi poſſit. Video iſtic diplomata:
& ſyngraphas:& cautiones uacua habendi ſimulachra:umbra quædā auaritiæ laborātis:per quæ decipi/
ant animū & inaniū opinione gaudentem. Quid enim iſta ſunt? Quid fœnus:& kalendariū:& uſura? niſi
humanæ cupiditatis extra naturā quæſita nomina. Poſſum de rerū natura quæri:q aurū argentū nō inte/
rius abſcōderit:q nō illis maius q̄ quod detrahi poſſet:pondus iniecerit. Quid ſunt iſta? Iſtæ tabulæ q cō/
putationes:& uenale tēpus:& ſanguinolentæ centeſimæ:uoluntaria mala ex cōſtitutione noſtra penden/
tia:in quibus nihil eſt:quod ſubiici oculis:quod teneri manu poſſit:inanis auaritiæ ſomnia. O miſerum
ſi quē delectat ſui pīmonii liber magnus:& uaſta ſpatia terrarū colēda per uicos:& imēſi greges pecorum
prouincias ac regna paſcēdi:& familia bellicoſis nationibus maior:& ædificia priuata laxitatē urbium ma
gnarū uincētia. Cū bene iſta per quæ diuitias ſuas diſponit ac fudit circūſpexerit:ſuperbūq; ſe fecerit:ſi qc/
quid habet ei quod cupit cōparet:pauper eſt. Dimitte me in illis diuitiis redde. Ego regnū ſapientiæ noui:
magnum:ſecurum. Ego ſic omnia habeo:ut omnium ſint.

t . Taq; cū Cæſar illi ducēta talēta donaret:ridens reiecit:ne dignā qdē ſummā iudicans:qua nō acce
pta gloriaret. Dii deæq; q̄ pauxillo illū animo:aut honorare uoluit:aut corrūpere. Reddēdū egre/
gio uiro teſtimoniū eſt. Ingentē rē ab illo dici audiui:cū miraret clementiā eius:q ſe putaſſet tanti
poſſe mutari. Si tentare inquit me conſtituerat:toto illi fui experiendus imperio.

s Apienti ergo donari aliquid poteſt:etiā ſi ſapientis omnia ſunt. Aeque nihil prohibet:cū oīa ami/
cis dicamus eſſe cōmunia:aliquid amico dōari. Nō eni mihi ſic cum amico cōmunia omnia ſunt:
quomodo cū ſocio:ut pars mea nō ſit pars illius:ſed quomodo patri matriq; cōmunes liberi ſunt:
quibus cum duo ſunt:non ſinguli ſingulos habent:ſed ſinguli binos. Primū omniū iam efficiam:ut qſqs
eſt iſte:qui me in ſocietatem uocat:ſciat ſe nihil mecum habere commune. Quare? quia hoc conſortium
ſolum inter ſapientes eſt:inter quos amicitia eſt. Cæteri non magis amici ſunt q̄ ſocii:Deide pluribus mo
dis communia ſunt. Equeſtria omnium æquitum romanorum ſunt. In illis tantum locus meus fit pro/
prius:quem occupaui. Hoc ſicui ceſſi:q̄uis illi communi recenſuerim:tamē aliquid dediſſe uideor. Quæ
dam quorundam ſub certa conditione ſunt. Habeo in equeſtribus locum:non ut uendam:non ut locem:
non ut habitem:in hoc tantum ut expectem. Præterea non mentiar:ſi dicam me habere in equeſtri locū.
ſed cum in theatrum ueni:ſi plena ſunt equeſtria:& iure habeo locum illic:qui ſedere mihi libere non ha
beo:quia ab his cum quibus ius mihi loci commune eſt:occupatus eſt. Idem inter amicos puta fieri. Quic
quid habet amicus commune eſt nobis:ſed illius proprium eſt:quia tenet. Vti his uolente nō poſſum. De
rides me inquis? Si quod amici eſt:meum eſt:liceat mihi:uendere non licet. Nam nec equeſtria: & tamen
communia tibi cum cæterit equeſtribus ſunt. Non eſt argumentum ideo aliquid tuum non eſſe:quia uē
dere non potes:quia conſumere:quia mutare in deterius aut melius non potes. Tuum enim eſt etiam qđ
ſub lege certa tuum eſt accipi:ſed certe non minus habes.

n Ec te trahā lōgius beneficiū datur:poſſunt eſſe maiora & plura in quæ ſi ea beniuolētia effundat:
& ſic ſibi indulgeat:quēadmodū amātes olent:quorū plura oſcula:& cōplexus artiores nō augent
amorē:ſed exercent. Hæc quoq; quæ uenit quæſtio profligata eſt in prioribus. Itaq; breuiter per/
ſtringet. Poſſunt eni in hac quæ data ſunt aliis argumenta transferri. Quæritur an q omnia fecit ut bene/
ficium reddet:reddiderit. Vt neſcias īquit illū nō reddidiſſe:oīa fecit ut redderet. Apparet ergo non eē id
factū cuius faciendi occaſionē nō habuit. & creditori ſuo pecuniā nō ſoluit is q ut ſolueret ubiq; quæſiuit:
nec īuenit. Quædam eius conditionis ſunt:ut effectū præſtare debeant. Quibuſdam profectu eſt oīa atten
taſſe ut efficeret:Si oīa fecit ut ſanaret:peregit medicus partes ſuas. Etiam damnato reo oratori conſtat elo
quentiæ ſtudium:& officium:ſi omni arte uſus eſt. Laus imperatori etiam uicto:& duci redditur. Si &
prudentiæ & induſtria:& fortitudo muneribus ſuis functa eſt. Omnia fecit ut beneficium redderet. Ob
ſtitit illi fœlicitas tua. Nihil incidit durius:q ueram amicitiam experiretur:locupleti donare non potuit

sano assidere:foelici succurrere.Gratiam rettulit etiam:si tu beneficium non recepisti.Praeterea huic itentus semper:& huius rei tempus operiens qui in hoc multum curae:multum sedulitatis impendit:plus laborauit q̃ cui cito referre gratiam contingit.

d Ebitoris exemplū dissimile est:cui parū est pecuniā quaesisse:nisi soluit.Illic enim stat accerbus super caput creditor:qui nullū diē gratis occidere patiatur.Hic benignissimus qui tecū cursantē & solicitū atq anxiū dicat.Mitte hanc de pectore curā.Desine tibi molestus instare.Omnia a te habeo.Iniuriā mihi facis si me quicq̃ amplius desiderare iudicas.Plenissime ad me puenit animus tuus.Dic inquit mihi si reddidisse beneficiū diceres:illū si gratiā rettulisset.Eodē ergo loco est qui reddidit:& qui non reddidit.Contra illud pone:si oblitus esse obliti beneficii:si nec tentasset qdem gratus esse: negares illum gratiam rettulisse:At hic diebus noctibusq se laxabit:& omnibus aliis renunciabit officiis:huic uni iminens:& operatus:ne quo se fugeret occasio.Eodē ergo loco erūt:ille qui curā referendae gratiae abiecit:& hic qui nunq̃ ab illa recessit.Iniquus es si rem a me exigis:cū uideas animū nō defuisse ad summā: Puta cū captus esses:me pecuniā mutuā:rebus meis in securitatē creditoris oppositis nauigasse hyeme tā saeua:per infesta latrociniis littora emensum:quicquid periculi afferre potest etiā pacatū mare:peragratis omnibus solicitudinibus:cū quos nemo fugiebat:ergo quaerentem tandē ad piratas perueni:& iā te alius redemerat:negabis me gratiā rettulisse?etiā si in illa nauigatione pecuniā quā saluti tuae contraxeram: naufragus perdidi:etiam ubi uincula quae detrahere ubi uolui:ipse incidi:negabis me rettulisse gratiā.At mehercule athenienses:Armodiū & Aristogionē tyrānicidas uocant:& Mutio manus in hostilia ara relicta istar occisi Porsennae fuit.Et semper contra fortunam luctata uirtus etiam citra effectum propositi operis enituit.Plus praestitit qui fugientes occasiones secutus est:& alia atq alia captauit:per quae referre gratiā posset:q̃ is quem sine ullo sudore:gratum primo fecit occasio.

d Vas inquit res ille tibi praestitit?Voluntatē & rem.Tu quoq illi duas debes.Merito istud diceres ei qui tibi reddidit uoluntatē ociosam.Huic uere debes:& qui uult:& qui conatur:& nihil intētatum relinquit:sed non potest dicere:utrūq enim praestat q̃tū in se est.Deinde non semper numero numerus aequandus est.Aliquando una res pro duabus ualet.Itaq in locum rei succedit tam propensa uoluntas & cupida reddendi.Quid si animum sine re ad referendam gratiam non ualet: nemo aduersus deos gratus est:in quos uolūtas sola confertur.Diis inquit nihil aliud pstare possumus.Sed si huic quoq cui referre gratiam debeo:nihil aliud praestare possum.Quid est quare non eo aduersus hominem gratus sim?quo nihil amplius in deos confero.

u Itam quid sentit quaeris:& uis signare responsum.Hic beneficium recepisse se iudicet: ille se sciat non reddidisse.Hic illum demittat:ille se teneat.Hic dicat habeo:ille respondeat habeo.In omni quaestioni propositum sit nobis bonum publicum.Praecludendae sunt excusationes ingratis: ad quos refugere non possit:& sub quibus inficiationem suam gerere.Omnia feci.Fac etiam nunc.Quid tu tam imprudentes iudicas maiores nostros fuisse:ut non intelligerent iniquissimum esse eodem loco eum qui pecuniam quam a creditore acceperat:libidini aut aleae assumpsit:& eum qui icendio aut latrocinio:aut aliquo casu tristiore:aliena cum suis perdidit.Nullā excusationē receperunt:ut hoīes scirent fidē utiq praestandam.Satius eni erat a paucis ēt iustam excusationē non accipi:q̃ ab oībus aliquā tentari.Oia fecisti ut redderes.Hoc illi satis:tibi parū.Nā quēadmodum ille:sed enixā:& sedulam opam transire pro irrita patit:cui gratia referat idignus est.Ita tu igratus es: nisi ei q uoluntatem bonam in solutum accipit eo libentius debes:qa dimitteris.Non rapias hoc:nec testeris.Occasiones reddēdi nihilominus quaeras.Redde illa:qa repetit:huic qa remittit:illi qa malus:huic qa non malus.Ideoq non est:q ad te hanc quaestionē iudices pertinere.An q beneficium quis a sapiente accepit:reddere debeat:si ille desinat esse sapiens:& i malum uersus est.Redderes eni & depositum quod a sapiente accepisses: & etiam malo redderes creditum.Quid est cur nō & beneficium?Quia mutatus est ille:mutat.Quid si quid a sano accepisses?aegro nō redderes:cū plus semper imbecillo amico debeamus.Et hic aeger ē.Animo adiuuetur:feratur.Stultitia morbus est animi distinguendum hoc quo magis intelligatur existimo.

d Vo sunt beneficia.Vnum quod dare nisi sapiens sapienti non potest.Hoc est absolutum & uerū beneficium.Alterū uulgare plaebeium:cuius inter nos & imperitos commercium est.De hoc non ē dubiū:quin illi qualiscunq est debeam reddere:siue homicida:siue fur:siue adulter euasit.Habēt scelera leges suas.Melius istos iudex:q̃ ingratus emendat.Nemo te malum quia est:faciat.Malo beneficium proiiciam.Bono reddam.Huic quia debeo:illi ne debeam.

d E adultero beneficii genere dubitatur:q si accipere non potui nisi sapiens:nec reddere quidem nisi sapienti possum.Puta enim me reddere:ille non potest recipere.Non ē iam huius rei capax.Scientiam utendi perdidit.Quid si me remittere manco pilam iubeas.Stultum est dare alicui quod accipere non possit.Vt respondere ab ultimo incipiam.Non dabo illi quod accipere non poterit.Reddam etiam si accipere non poterit.Obligare enim non possum:nisi accipientem:liberari tātum si reddi possum ille uti illo non poterit:uiderit.poenes illum erit culpa:non poenes me.

r Eddere est inquit accepturo tradidisse.Quid enim si cui uinū debeas:& hoc ille infundere reticulo iubeat:aut cribro.reddidisse te dices:aut reddere uoles:q dū reddit inter duos perit. Reddere est id quod debeas ei cuius est uolēti dare.Hoc unū mihi praestādū est:ut qdam debeat quod a me accepit.Iam ulterioris est curae.Nō tutelā illi sed fidē debeo.Multoq satius est illū non habere:q̃ me non reddere.Et creditori statim in macellū laturo quod accepit reddā.Etiam si mihi adulteram cui numerē

delegauerit soluā.Et si nūmos quos accipiet in sinū suū distinctū fundet:dabo.Reddendū enī mihi ē:non
seruandū cui reddidero aut tuendū.Beneficii accepti nō redditi custodiā debeo . Dum apud me est saluū
sit.Cæteꝵ licet accipiētis manibus effluat:dandū est reposcenti.Reddo bono cū expediet.Malo cū petet.
Tale inqt beneficium quale accepisti:non illis potes reddere:Accepisti enī a sapiente:stulto reddis.Nō red/
do illi quale nunc potest accipere.Nec per me fit:quod deterius:sed per illum.Id quod accepi reddā.Cui si
ad sapientiam reddiderit reddam.Quale dum malis est reddam:quale ab illo potest accipi.Quid est inqt
non tantum malus factus est:sed ferus sed imanis:qualis Appollodorus:aut Phalaris.Er huic beneficium
quod acceperas reddas.Mutationem sapientis tantam:natura non patitur.Nam in pessima ab optimis la
psus necesse est ēt in malo uestigia boni teneat.Nunq̄ tantum uirtus extinguitur:ut non certiores aio no/
tas iprimat:q̄ ut illas cradat ulla mutatio.Feræ īter nos educatæ sunt in siluas eruperunt.Aliqd māsuetu/
dinis pristinæ retinent.Tantumqꝫ a placidissimis absunt:quantum a ueris feris : & nunq̄ humanā manū
passis.Nemo in summam neqtiam icidit:q unq̄ hæsit sapientiæ.Altius īfectus est:q̄ ut ex toto diu: & trā/
sire in colorem manum possit.Deīde iterrogo utrum iste ferus sit aio tantum:an & in perniciem publicā
excurrat?Proposuisti.n.mihi aut prohalatum & titanum:quorum si naturam habet itra malos:q̄diu ego
isti beneficium suum reddam.Ne qd mihi cum eo sit iuris amplius.Si uero sanguine humano : non tātū
gaudet:sed pascitur:sed & suppliciis oīum ætatum crudelitatem īsatiabilem exerceret:nec ira:sed auidita/
te quadam seuiendi furit:si in ora parentum filios iugulat:si non contentus simplici morte distorquæt.
Nec urit solum perituros:sed ex eo qd:si ars eius est cruor:& semper recendi madet.Paꝵ est huic benefici
um non reddere:qcqd erat.quoinde cohæreret:itercisa iuris humani societas abscidit . Si præstitisset qdē
mihi aliqd:sed arma patriæ meæ īferret:qcqd meruerat perdidisset:& referre illi gratiam scælus habere/
tur.Si non patriam meam īpugnat:sed suæ grauis est:& sepositus a mea gente suam exagitat: abscidit ni/
hilominus illum tanta prauitas animi:&t si non inimicum iuisum mihi efficit:priorqꝫ mihi ac potior eius
officii ratio est:qꝫ humano generi:q̄ qꝫ uni homini debeo.

Ed quāuis hoc ita sit:& ex eo tempore oīa mihi in illum bona sint libera:ex quo corrumpēdo fas
s omne:ut nihil in eum nefas esset effecerit:illum mihi seruandum modum credam.Vt si benefici/
um illi meū:neqꝫ uires maiores datuꝵ est:in exitū cōmune:nec cōfirmatuꝵ quas habet.Ita autem
erit quod illi reddi sine pernicie publica possit reddam.Seruabo filium eius īfantem.Quid hoc benefici/
um obest:cuiq̄ eorum quos crudelitas eius lacerat. Pecuniam q̄ satellitē stipendio teneat:non subministra
bo.Si marmora & uestes desiderauit:nihil oberat:cuiq̄ id quo luxuria eius instruitur . Militem & arma
non suggeram:si pro magno petet munere.Artifices scœne:& scorta:& quæ feritatē eius emoliant : libēs
offerā:cui triremes & cæratas nō mitterē.Luxurias & cubiculatas:& alia ludibria regnū in mari lasciuiēti
um mittā.Et si ex toto eius sanitas desperata fuerit:eadē manu beneficiū omnibus dabo:illi reddā quanq̄
ingeniis talibus uitæ exitus remediū est.Optimū est obire ei qui ad se nunq̄ redditurus est . Sed hæc rara
nequitia est:& semper portēti loco habita fuit:hiatus terræ:& e cauernis maris initur ut eruptio.Itaqꝫ ab
illa recedamus.De his loquamur:ut de his quæ detestanť sine horrore.Huic homini malo quem īuenire
in quolibet foro possum:quē singuli timēt:reddā beneficiū quod accepi . Non oportet mihi neqtiam eius
prodesse:qꝫ in eum non est.Redeat ad dominum bonus sit an malus.Quid diligenter istud excuterem:si
non redderem sed darem.Hic solus fabulam poscit.

Ythagoricus qdam emerat a sutore phecassia:rē magnā nō poscētibus minimis. Post aliquot dies
p uenit ad tabernā redditurus:& cū clausam diu pulsaret:fuit qui diceret:Quid perdis operā tuam?
sutor ille quē quæris electus cōbustus est.Quod nobis fortasse molestū est:q in æternum nostros
amittimus:Tibi minime qui scis futuꝵ ut renascatur.locatus in pythagoricū.At philosophus noster tres
aut quatuor denarios(nō inuita manu)domū rettulit:subinde cōcutiens.Deide cū repræhēdisset hāc su/
am nō reddendi tacitā uoluptatē intelligens arrisisse sibi illud lucellū redit ad eandē tabernā.& ait:ille tibi
uiuit:tu redde quod debes.Deide per clostrium quia se commissura laxauerat:quatuor denarios in taber
na inseruit ac misit.pœnas a se exigens improbæ cupiditatis:ne alieno assuesceret.

Vod debes:quære cui reddas.Et si nemo poscet:ipse tu appella.Malus an bonus sit:Ad te non per/
q tinet.Redde & accusa nō oblitus:quēadmodum inter nos officia diuisa sunt:illi obliuio imperata
est:tibi meminisse mandauimus.Errat tamen siquis extimat cum dicimus eum qui beneficiū de
dit obliuisci oportere:excutere nos illi memoriā rei præsertim honestissimæ. Quæ p̄cipimus ultra mo/
dum:ut ad uerum & suum redeant.Cum dicimus meminisse non debet:hoc uolumus intelligi prædica
re non debet:nec iactare:nec grauis esse.Quidam enim beneficium quod dederunt omnibus circulis nar
rant.Hoc sobrii loquuntur:hoc ebrii non continent:hoc ignotis ingerunt:hoc amicis cōmittunt:Vt hæc
nimia & exprobatrix memoria subsideret:obliuisci eum qui dedit iussimus:& plus imperando q̄ præsta/
ri poterat silentium suasimus.

Votiens parum fiduciæ est in his quibus imperes:amplius est exigendum q̄ satis est:ut præstetur
q quantū satis est.In hoc omnis hyperbole excedit:ut ad uerum mendacio ueniat.Itaqꝫ ille cū dixit
qui candore niues an terrent:cursibus auras:quod non poterat fieri dixit:ut crederetur quantum
plurimū posset.Et qui dixit his immobilior scopulus uiolētior amne.Hoc quidem semper suasurum pu
tauit aliquē:tam īmobile esse:q̄ scopulum.Nunq̄ tantū sperat hyperbola:quantum audet:sed icredibilia
affirmat:ut ad credibilia perueniat.Cum dicimus:qui beneficium dedit obliuiscatur . hoc dicius similis
sit oblito.Memoria eius nō appareat:nec icurrat.Cum dicimus beneficium repeti non oportere : non ex

toto repetitionem tollimus. Sæpe enim opus est malis exactore: etiam bonis admonitore. Quid ergo oc/casionem ignoranti non ostendam? necessitates illi meas non detegam? quare nescisse se aut mentiat aut doleat. Interueniat aliquãdo admonitio: sed uerecundia: quæ non poscat: nec in ius uocet.

Ocrates amicis audientibus: emissem ĩquit palliũ: si nũmos haberem. Neminem poposcit. Oẽs ad/
s monuit: a quo acciperet: ambiguus fuit. Quid ni esset. Quãtulũ enim erat quod Socrates accipie/
bat: nõne multum erat: eum meruisse: quo Socrates acciperet. Non illos castigare mollius potuit. emissem inquit pallium: si nũmos haberẽ. Post hæc quisquis properauerit: sero dat. Iam Socrati defuit: p̃pter acerbos exactores recipere prohibemus. non ut nunq̃ fiat: sed ut parce.

Ristippus aliquãdo delectatus unguẽto. Male ĩquit istis effœminatis eueniat: q rem tam bellam ĩ/
a famauerũt. Idẽ dicendũ est: male istis ĩprobis: & ĩportunis beneficiorum suorum quadruplatoribus eueniat: q tam bellã admonitionẽ iter amicos sustulerunt. Ego tamẽ utar hoc iure amicitiæ: & beneficiũ ab eo repetã: a quo petissem alternis beneficii loco accepturus est potius se reddere. Nunq̃ ne quæ/rens qdem dicã. Eiectũ littore egentẽ excepi: & regni demens in parte locaui. Non est ista admonitio: imo cõuitiũ est. Hoc est in odiũ beneficia perducere. Hoc est efficere: ut ĩgratum esse: aut libeat: aut iuuet. Satis abundeq; est submissis familiaribus uerbis: memoriam reuocare. Si bene qd de te merui. Fuit aut tibi qcq̃ dulce meum. Ille inuicem dicat. Quid ni merueris? egenum littore egentem excepisti.

Ed nihil ĩquit profecimus: dissimulat oblitus est. Quid facere debeã quæris rem maxĩe necessari/
s am: & in qua hanc materiam consumari decet. Quemadmodum ĩgrati ferendi sint: placido aio: mansueto magno. Nunq̃ te tam ihumano & immemor & ĩgratus offendat: ut non tantum dedisse delectet. Nunq̃ in has uoces iniuria ĩpellat. Vellem non fecisse. Beneficii tui etiam ĩfœlicitas placeat. Semper illum pœnitebit: ne nunc qdem pœnitet. Non est q̃ idigneris tanq̃ aliqd noui acciderit: magis mirari debes: si non accidisset. Alium labor: alium ĩpensa deterret: alium periculum: alium turpis uerecundia: ne dum reddit fateatur accepisse. Alium ignorantia officii: alium pigricia: alium occupatio. Aspice quemadmodum imensæ hoĩum cupiditates hiant semper & poscant. Non miraberis ubi neminem reddere: ubi nemo satis accipit. Quis est istorum tam firmæ uoluntatis ac solidæ: ut tuto apud eum beneficia depõas? Alius libidie ĩsanit. Alius ab deum seruit. Alius lucrosus est: cuius summam non uices. Alius iuidia labo/rat. Alius cæca ambitione: & in gladios ruente. Adiice torporem mentis ac senium: & ocia huic ĩquieti pectoris agitationem: tumultusq; perpetuos. Adiice extiationem sui nimiam & tumorem: ob quæ contennendus est ĩsolentem. Quid contumaciam in peruersa itentium? Quid leuitatem semper aliquo transili/entem loquar? Huc accedat temeritas præceps. & nunq̃ fidele consilium daturus timor: & mille errores: q̃bus uoluimur. Audacia timidissimorum: discordia familiarissimorum: & publicum malum icertissimis fidere: fastidire possessa: quæ consequi posse spes non fuit.

Nter affectus ĩquietissimos rem qetissimam fidem quæris? Si tibi uitæ nostræ uera imago suc/
t curreret: uideberis tibi uidere: capræ cum maxĩe ciuitatis faciem in qua omisso pudoris rectiq; re/spectu: uires in consilio sunt. Velut signo ad permiscenda oĩa dato. non igni: non ferro abstinetur. Soluta legibus scelera sunt. Nec religio qdem quæ iter arma hostilia supplices texit: nullum ĩpedimentũ est ruentum in prædam. Hic ex priuato: hic ex publico: hic ex prophano: hic sacra rapit: hic effringit: hic transilit: hic non contentus angusto itinere: ipsa q̃bus arcetur euertit: & in lucrum ruia uenit. Hic sine cæde populatur: hic spolia cruenta manu portat. Nemo non fert aliqd ex altero. In hac auiditate generis hu/mani: num tu nimis fortunæ communis oblitus es: q quæris iter rapientes referentem. Si idignaris ĩgra/tos esse. Indignare luxuriosos. Indignare auaros. Indignare ipudicos. Indignare ægros: deformes: senes: pallidos. Est istud graue uitiũ: est itollerabile: & quod dissociet homines: quod concordiã qua ĩbecillitas nostra fulcitur: scidat ac dissipet. Sed usq; eo uulgare est. Vt illud nec qui quæritur quidem effugeret.

Ogita tecũ an q̃buscunq; debuisti gratiam retuleris: an nullum unq̃ apud te perierit officium: an/
c te beneficiorum memoria comitetur? Videbis quæ puero data sunt: ante adolescentiam elapsa: q̃ in iuuenem collata sunt: non perdurasse in senectutem. Quædam perdidius: quædam proiecius. Quædam e conspectu nostro paulati exierunt. A q̃busdam oculos auertimus. Vt excusem tibi ĩbecillitatem tuam. In primis fragilis est memoria: & rerum turbæ non sufficit. Necesse est quantum recipit emittat: & antiqssima recentissimis obruat. Sic factum est: ut minima apud te nutricis esset auctoritas: q̃a beneficium eius longius ætas sequens posuit. Sic factum est: ut præceptoris tibi nõ esset ulla ueneratio. Sic euenit ut circa consularia occupato comitia: aut sacerdotorum cãdidato quæsture suffragatorum excideret. Fortasse uitium de quo quæreris: si te diligenter excusseris: in sinu iuenies. Inique publico crimini: stulte tuo ut absoluaris ignosce. Meliorem illum facies ferendo: utiq; peiorem exprobando. Non est q̃ frontem eius ĩdures: sine siqd est pudoris residui seruet. Sæpe dubiam uerecundiam uox conuitiãtis clarior rupit. Nemo id esse quod etiam uidetur timet. Depræhensus pudore emittitur.

Erdidi beneficium. Nunquid quæ consecrauimus perdidisse nos dicimus? Inter consecrata bene/
p ficium est: etiam si male respondit: bene collatum. Non est ille qualem sperauimus. Simus quales fuimus nos ei dissimiles. Damnum non tunc factum apparuit. Ingratus non sine nostro pudore protrahatur. Quoniam quidem quærela amissi beneficii: non bene dati signum est. Quantum possumus casum eius apud nos agamus. Fortasse non potuit: fortasse ignorauit: fortasse facturus est. Quædam bona lentus ac sapiens creditor fecit: qui sustinuit: hac mora fouit. Idem nobis faciendum est. Nutriamus fidem languidam.

Redidi beneficiũ stulte:nõ nosci detrimẽti tui tẽpora perdidisti:sed cũ dares.Nũc palam factũ est
e etiã in his quæ uidenẽ:in perdito moderatio plurimũ profuit.Vt corpoꝝ : ita animoꝝ molliter uitia detractãda sunt.Sæpe quod explicauit mora:ptinacia trahẽtis abruptũ est.Quid opus ẽ maledictis? quid quærelis? quid insectatione? Quare illũ liberas? quare dimittis? Si ingratus est : iam nihil debet.Quæ ratio est exacerbare eum in quẽ magna cõtuleris:ut ex amico dubio fiat nõ dubius inimicus: & patrocinium sibi nostra infamia quærat? Nec desit qui dicat:Nescio quid est ꝙ eũ cui tantũ debuit: ferre non potuit.Subest aliquid.Nemo nõ superioris dignitatẽ quærendo:etiam si non inquinauit aspersit. Nec quisq̃ fingere contentus est læuia:cum magnitudine mendacii fidem quærat.

Vanta illa melior uia seruaẽ illi spes amicitiæ:& si reuerti ad sanitatẽ uelit etiã amicitia:uincit ma
q los pertinax bonitas.Nec quisq̃ tam duri infestiq; aduersus diligẽda animi est:ut etiã uitiatus bonos nõ amet.Quibus hic quoq; cœpit debere quod ĩpune nõ soluit.At illa itaq; cogitationes tuas flecte.Nõ est mihi relata gratia.Quid faciam ꝙ dii oĩum reꝝ optimi auctores:qui beneficia ignoranti dare incipiunt:ingratis perseuerãt.Alius illis obiicit negligẽtiã nostri.Alius iniquitatẽ.Alius illos extra mũdum suũ proiicit:& ignauos hebetesq; sine luce:sine ullo opere destituit.Alius solẽ cui debemus: ꝙ ĩtra laborẽ:quietẽq; tẽpus durissimũ:ꝙ nõ tenebris immersi cõfusionẽ æternæ noctis effugimus.ꝙ animũ cursu se tẽperat:& corpora alit:sacra euocat:percogt fructus.Saxũ aliquod:aut fortuitoꝝ ignũ globũ : & qd ius potius q̃ dictũ appellat.Nihilominus tamẽ more optimoꝝ parentũ q malectis suorum ĩtantium arridẽt:non cessant dii beneficia congerere:de beneficioꝝ auctore dubitantibus.sed æquali tenore bona sua per gentes populosq; distribuunt.Vnam potentiam sortiti prodesse.Spargunt opportunis ĩbribus terras: maria flatu mouent:sydeꝝ cursu notant tempora.Hyemes æstatesq; iteruentu lenioris spiritus molliũt: errorem labentium aiarum placidi ac proprii ferunt.Imitemur illos.Demus etiam si multa in irritum data sint.Demus nihilominus aliis.Demus ipsis apud quos iactura facta est.Neminem ad excitãdas domos ruina deterruit.Et cum pœnates ignis assumpsit:fundamenta repente adhuc harena ponimus : & urbes haustas sæpius eodem solo condimus.Adeo ad bonas spes pertinax aius est.Terra mariq; humana opera cessarent:nisi male ruentia iterum tentare libuisset.

Ngratus est:Nõ mihi fecit iniuriã:sed sibi.Ego cũ beneficio meo darẽ usus sum.Nec iõ pigrius da
i bo:sed diligẽtius.Quod in hoc perdidi:ab aliis recipiã.Sed huic ipsi beneficiũ dabo iteꝝ:& tãq̃ bonus agricola:cura cultuq; sterilitatẽ soli uicã.Perit mihi beneficiũ.iste oĩbus.Nõ est magni animi beneficiũ dare & pdere:hoc est magni animi pdere & dare. Explicit liber ultimus de beneficiis.

LVCII ANNEI SENECAE DE IRA AD NOVATVM LIBER PRIMVS.

Xegisti a me Nouate ut scriberẽ quẽadmodũ posset ira lẽiri:nec ĩmerito mihi uideris hũc præcipue affectum pertimuisse:maxie ex oĩbus tetrũ ac rabidũ.Cæteris eñi aliqd qeti placidiq; inest.Hic totus concitatus & in ipetu est doloris armoꝝ sanguinis suppliciorꝝ minime humana fruẽs cupiditate:dũ alteri noceat sui negligẽs in ipsa irrues tela : & ultionis secũ multã tractare auidus.Quidã itaq; a sapiẽtibus uiris irã dixerũt breuẽ isaniã:æque eni ĩpotẽs sui est:decoris oblita:necessitudinũ ĩmemor.Inquod cœpit ptinax:& itẽta ratiõi: cõsiliisq; præclusa:uanis agitata causis ad cõspectũ æqui ueriq; ĩhabilis ruinis simillima:quæ super id qđ oppressere frangant.Vt scias autẽ nõ esse sanos quos ira possedit:ipsum illoꝝ habitũ ĩtuere.Nã ut furentiũ certa indicia sunt audax & minax uultus:tristis frons:torua facies:citatus gradus:inquietæ manus: color uersus:crebra & uehemẽtius acta suspiria.ita irascentiũ eadẽ signa sunt:flagrant:emicãt oculi: multos ore toto rubor & æstuante ab imis præcordiis sanguine:labia quatiũtur:dentes cõprimũtur: horrent ac subriguntẽ capilli:spiritus coactus ac stridẽs articuloꝝ seipsos torquẽtiũ sonus:gemitus:mugitusq;:& parum explanatis uocibus sermo præruptus:& cõplosæ sæpius manus:& pulsata humus pedibus:& totũ cõcitũ corpus:magnasq; iræ minas agẽs:fœda uisi & horrẽda facies deprauantiũ se atq; ĩtumescentium. Nescias utrũ magis detestabile uitiũ sit:an deforme? Cætera licet abscõdere:& in abdito alere ira se profert:& in faciẽ exit:quãtoq; maior hæc est:efferuescit manifestius.Non uides : ut oĩum aialium simul ad nocendum ĩsurrexerunt:præcurrãt notæ ac tota corpora:solitũ:qetũq; egrediantur habitũ: & feritatẽ suã exasperẽt. Spumant apris ora:dentes acuunẽ attritu:tauroꝝ cornua iactanẽ in uacuũ:& harena pulsu pedum spargitur:leones fremunt:ĩflantur irritatis colla serpẽtibus.rabidaꝝ canũ tristis aspectus est.Nullum est animal tam horrendum:tam perniciosumq; natura:ut non appareat in illo:si illis ira ĩuasit nouæ feritatis accessio.Nec ignoro cæteros quoq; affectus uix occultari libidinẽ metũq; & audaciam dare sui signa: & posse prægnosci.Neq; eñi ulla uehemẽtior ĩtra cogitatio est:quæ nihil moueat in uultu.Quid ergo ĩterest? qđ alii affectus apparent:hic eminet.Iam uero si effectus eius dãnaq; ĩtueri uelis:nulla pestis humano generi pluris stetit.Videbis cædes ac uenena:& eorum mutuas sordes:& urbium clades:& totarum exitia gẽtium & principum:sub ciuili hasta capita uenalia:& subiectas tectis faces:nec intra mœnia coercitos ignes: sed ingentia spatia regionum hostili flamma relucentia. Aspice nobilissimarum ciuitatum fundamenta uix notabilia:has ira deiecit.Aspice solitudines per multa milia sine habitatione desertas:has ira exhausit. Aspice tot memoriæ proditos duces mali exempla fati.Alium ira in cubili suo confodit.Alium ĩtra sacra mensæ ira percussit.Alium ĩter leges celebrisq; spectaculum fori lãcinauit.Alium filii paricidio dare sanguinem iussit.Alium seruili manu regale aperire iugulum.Alium in cruces membra diffindere. Adhuc singuloꝝ supplicia narro:qđ tibi si libuerit relictis in quos ita uiros nõ exarsit.Aspice cæsas gladio cõciones:& plæbem immisso milite contrucidatam:& in perniciem promiscuam : totos populos capitis dãna

passos tanq̄ aut curā nostrā deserētibus: aut auctoritatē cōtēnētibus. Quid de gladiatoribus quare populus irascit̄ & tā inique ut iniuriā putet q̄ nō libēter pereūt cōtēni se iudicāt: & uultu: gestu: ardore: aspectione in aduersariū uertit̄. Quod qdem tale nō est ira: sed quasi ira. Sicut puerorum: qui si ceciderūt terrā uerberari uolūt. & sæpe nesciūt quid est cui irascant̄: sed tantū irascūt̄ sine cā iniuria non tamen sine aliqua iniuriæ specie: nec sine aliqua pœnæ cupiditate. Deludūt̄ itaq̄ mutatione plagarum & simulatis depræcantium lachrymis placant̄: & falsa ultione falsus dolor tollit̄. Irascimur inqt sæpe non illis q læserūt: sed his q læsuri sunt. Vt scias iram non tantū ex iniuria nasci: uerum etiam irasci nos læsuris: sed ipsa cogitatione nos lædūt: & iniuriam q facturus est iam facit. Vt scias inqt non esse iram pœnæ cupiditatem. Infirmissimi sæpe potentissimis irascūt̄: nec pœnam concupiscūt quam non sperant. Primū diximus cupiditatem eē pœnæ exigendæ non facultatē. Cōcupiscūt āt homines: & quæ non possunt. Deinde nemo tam humilis est qui pœnā uel summi hominis sperare nō possit. Ad nocendū potentes sumus. Aristotelis finitio nō multū a nostra abest. ait enim: Irā esse cupiditatē doloris reponendi. quid inter nostrā & hāc finitionē intersit exequi longū est. contra utranḡ dr̄: feras irasci: nec iniuria irritatas: nec pœnæ dolorisue alieni causa. Nam etiam si hoc efficiūt nō hoc petunt. Sed dicendū est feras ira carere. & omnia præter hominē. nā cū sit inimica rationi nusq̄ tamē nascit̄ nisi ubi rōni locus est. Impetus habēt feræ: rabiē: feritatē: incursum. Irā quidem nō magis q̄ luxuriā: uel iniuriā: & in quasdā uoluptates itēperatiores hoīes sunt. Nō ē quod credas illi q dicit: Nō aper irasci meminit: nō sydere cursu Ceruа: nec armentis incurrere fortibus ursi. Irasci dicit incitari impingi. Irasci quidē nō magis sciūt q̄ ignoscere. Multa animalia humāis affectibus carent: hēnt autē similes illis quosdā impulsus. alioquin si amor in illis esset: & odiū esset. Si amicitia & simultas: si dissensio & concordia. Quorum aliqua in illis quoq̄ extāt uestigia. Cæterum humanorum pectorum ꝓpria bona malaq̄ sunt. nulli nisi homini cōcessa prudentia est prouidētia: diligētia cognitio. nec tantū uirtutibus humanis animalia: sed etiā uitiis prohibita sint. tota illorum ut extra: ita intra formæ humānæ dissimilis est. Regimē est illud & principale aliter ducunt: ut uox est quidē: sed nō explanabilis & perturbata: & inefficax ut lingua: sed deuīcta. nec in motus uarios soluta: ita ipsum principale: parum subtile: parum exactū caput. Ergo usus speciesq̄ rerum quibus ad impetus euocetur: sed turbidas & confusas. Ex eo procursus illarum tumultusq̄ uehæmētes sunt. Motus autē solitudinesq̄ & tristitia & ira nō sunt: sed his quædā similia. Ideo cito cadūt & mutant̄ i cōtrariū. & cū acerrime sæuierunt expaueruntq̄ pascunt̄: & ex fremitu decursuq̄ uesano statim quies soporq̄ sequit̄. Quid esset ira satis explicatum est. Quo distet ab iracundia apparet q̄ ebrius ab ebrioso: & timens a timido. Iratus pōt nō esse iracundus: Iracūdus nō potest aliquādo iratus nō esse. Cætera quæ pluribus apud græcos noībus in speciē irā distiguunt: quia apud nos uocabula sua nō habent̄. Præteribo etiā similiter amarum nos acerbūq̄ dicimus: nec minus stomachosum: rabiosum: clamosum: difficile: asperum: quæ omnia iratum differētiæ sunt. Inter hos morosum ponas: licet delicatū iracundiæ genus. Quædā enim sunt iræ quæ intra clamorē concidant. Quædā nō minus pertinaces q̄ frequētes. Quædā sæue manent uerbis parciores. Quædā in uerborum dictoriūq̄ amaritudine effusæ. Quædā ultra querelas & aduersationes nō exeunt. Quædā altæ grauesq̄ sunt: & introrsus uersæ. Mille aliæ species sunt mali multiplicis. Quid esset ira quæsitū est. An in ullū aliud animal q̄ in hominē caderet quo ab iracūdia distaret: & quæ eius species eēnt. Nunc quæramus an ira secundū naturā sit? & an utilis atq̄ ex aliqua parte retinenda? An secundū naturā sit? Manifestū erit si hominē inspexerimus: quo quid est mitius: dū in recto animi habitu est? Quid āt ira crudelius est? homine quid amātius? quid ira infestius? Homo in adiutoriū mutuū generatus est. Ira i exitiū. Ille cōgregari uult: illa discedere. hic prodesse: illa nocere. hic etiā ignotis succurrere: illa etiā clarissimos petere. hic aliorum icommodis uel impendere si paratus est. Ira in periculū dūmodo secum deducat aliū parata descendere. Quis ergo magis naturam rerum ignorat q̄ qui optimo eius operi & cōmendatissimo hoc ferum ac perniciosum uitiū assignat? Ira ut diximus auida pœnæ est: cuius cupidinē inesse pacatissimo hominis pectori minime secundū eius naturā est. Beneficiis autē humana uita cōstat & cōcordia: nec terrore sed mutuo amore in fructū auxiliūq̄ cōmune cōstringit̄. Quid nō aliquādo castigatio necessaria est: sed hæc sincera cū ratione. Non enim nocet: sed medet̄ specie nocendi. quēadmodū quædā hastilia detorta ut corrigamus adurimus: & adactis cuneis nō ut frāgamus: sed ut explicemus elidimus. sic ingenia uitio prauo dolore corporis animiq̄ corrigimus. Nēpe medicus primo in leuibus uitiis tentat non multum ex quotidiana cōsuetudine inflectere: & cibis: potionibus: exercitationibus ordinē ponere: ac ualitudinē tantum mutata uitæ dispositione firmare proximū est ut modus proficiat: si modus & ordo nō proficit: subducit aliqua & circūcidit si nō adhuc quidē respōdet. Intercidit cibis & abstinentia corpus exonerat: si frustra molliora cesserūt: ferit uenā mēbrisq̄ si adhærentia nocēt: & morbum diffundunt: manus affert. Nec ulli dura uidet̄ curatio cuius est salutaris affectus. Ira legū præsidē ciuitatisq̄ rectorem decet: q̄diu pōt uerbis & mollibus his ingenia curare: ut faciēda suadeat: cupiditatēq̄ honesti & æqui cōsiliet animis: faciatq̄ uitiorum odiū: præciū uirtutis. Transeat deinde ad tristiorē orationē qua moneat adhuc & exprobet. nouissime ad pœnas & has adhuc leues & reuocabiles decurrat. Vltima supplicia sceleribus ultimis ponat: ut nemo pereat nisi quemq̄ perire etiam pereuntis intersit. Hoc modo medētibus erit dissimis qui illis quibus uitam nō potuerunt largiri: facilē exitū præstāt. hic dānatus cū dedecore & trāsductione uitam exigit. Nō quia delectetur ullius pœna. Procul est enim a sapiente tam inhumana feritas: sed ut documentū omniū sit: & qui alicui noluerūt prodesse morte certe eorum respublica utatur. Nō est ergo natura hominis pœnæ appetens. Ideo nec ira quidē secundū naturā hominis: quæ pœnæ appetens est. Et Platonis argumentum afferā: quid enim prodest alienis uti: ex parte qua nostra sunt afferam. Vir bonus inquit non lædit: pœna

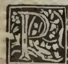
lædit:bono ergo pœna nõ cõuenit:ob hoc nec ira:quia pœna iræ cõuenit. Sic uir bonus pœna nõ gaudet: nõ gaudebit:ne in eo quidẽ affectu cui pœna uoluptati est:ergo nõ est naturalis ira. Nunquid q̃uis non sit naturalis ira assumẽda est? quia utilis sæpe fuit. Extollit animos & incitat:nec quicq̃ sine illa magnificũ in bello fortitudo gerit. Nisi huic flãma subdita est:& hinc famulus peragitauit:misitq; in pericula audaces optime:itaq; qdem putãt temperare irã nõ tollere:eoq; detracto quod exundat:ad salutarẽ modum cogere. Id uero retinere sine quo languebit actio & uis aut rigor animi resoluet. Primum facilius est excludere perniciosa q̃ regere:& nõ admittere q̃ admissa moderari. Nã cum se in possessione posuerunt: potentiora rectore sunt nec recidi se minime patiunt. Deinde ratio ipsa cui freni tradunt:tãdiu potens est:q̃diu deducta eũ ab effectibus. Si miscuit se illis & inquinauit:non potest cõtinere quos submouere potuisset. Cum mota enim semel & excussa mens ei seruit quo impellit. Quo rũdã reꝝ initia in nostra potestate sunt ulteriora:nos sua rapiunt ui:nec regressum relinquũt:ut in præceps datis corporibus nullũ sui arbitriũ ẽ: nec resistere morariue deiecta potuerũt:sed cõsilium omne an pœnitentia irreuocabilis præcipitatio abscidit: & nõ licet eo nõ peruenire quo nõ ire licuisse:Ita animus si in irã:amorẽ:aliosq; proiecit affectus: non permittitur reprimere impetũ:rapiat illũ oportet:& ad imũ agat suũ põdus etiã uitioꝝ natura ꝓcliuis. Optimũ est primũ irritamentũ iræ ꝓtinus spernere:ipsisq; repugnare sensibus:& dare operã ne incidã in irã. nã si cœperit ferre trãsuersos difficilis ad salutẽ recursus est. Quoniã nihil rationis est:ubi semel affectus ẽ inductus:iusq; illi aliquod uoluntate nostra datũ est. Faciet de cætero quantũ uolet:nõ quãtũ permiseris. In cõfinibus hostis arcẽdus est. Nã cũ intrauit:& portis se intulit:modũ in captiuis nõ accipit. Neq; enim se positus est animus:& extrisecus speculat affectus:ut illos nõ patiat ultra q̃ oportet procedere: sed etiam affectũ ipse imitat. Ideoq; nõ potest utilẽ illã uim & salutarẽ perditẽ iam infirmatãq; reuocari non: eni ut dixi separatas ista sedes suas deductasq; habet:sed affectus:& rõ in melius enimq; imitatio animi est:quomodo ergo ratio occupata & oppressa uitiis resurget:quæ iræ cessit? Aut quẽadmodũ a cõfusione se liberabit:in quã peioꝝ mixtura præualuit? Sed quidã inquit in ira se continent. Vtrũ ergo ira nihil ut faciant eoꝝ quæ ira dictat:an aliquid? Si nihil faciũt:apparet nõ esse ad actiones reꝝ necessariã irã:quã nos quasi fortius aliquid ratione haberet aduocabitis. Deniq; interrogo:ualẽtior est q̃ ratio:an infirmior? Si ualentior:quomodo illi modũ ratio poterit imponere? Cũ parere nisi imbecilliora nõ soleant. Si infirmior est: sine hac per se ad reꝝ effectus sufficit ratio:nec desiderat imbecillioris auxiliũ. At irati quidã cõstãt sibi & continẽt. Quõ cũ iã ira euanescit:& sua sponte decedit. Nõ cũ ipso feruore est:tũc eni potentior est. Quid ergo nõ aliquãdo in ira quoq; & dimittũt incolumes intactosq; quos oderũt. Et a nocẽdo abstinentẽ faciunt. Quomodo cũ affectus repercussit affectũ:aut uirtus:aut cupiditas aliquid impetrauit:nõ rationis beneficio quieuit:sed affectũ infida & mala pace. Deniq; nihil habet utile:nec acuit animum ad res bellicas. Nunq̃ enim uirtus uitio adiuuanda est se cõtenta. Quotiẽs impetui est locus nõ irascitur sed exurgit:& in quãtũ putauit opus esse concitat:remittiturq; nõ aliter q̃ quæ tormẽtis exprimunt tela. In potestate mittentis sunt inquãtũ torqueant. Ira inquit Aristoteles necessaria est:nec quicq̃ sine illa expugnari põt:nisi illa iplet aĩum:& spiritũ accẽdat. Vtẽdũ autẽ illa est nõ ut duce:sed ut milite:quod est falsum. Nõ se exaudit rationẽ quã sequit qua ducit:iam nõ est ira:cui propriũ est cõtumacia. Si uero repugnat:& nõ ubi iussa ẽ quiescit:sed libidine ferociaq; prouehit:tam inutilis animi miser est:q̃ miles qui signũ receptui negligit. Itaq; si modũ adiberi sibi patit:alio nomine appellanda est. Desinit ira esse:quã effrenatã indomitãq; intelligo:si non patitur perniciosa est:nec inter auxilia numeranda:ita aut ira non est:aut inutilis est: nã siquis pœnã exigit:nõ ipsius pœnæ auidus:sed qa oportet:neq; est annumerandus iratis. Hic erit utilis miles qui scit parere cõsilio. Affectus quidẽ tã mali ministri q̃ duces sunt. Ideo nunq̃ assumet ratio in adiutoriũ iprouidos & uiolentos impetus:apud quos nihil ipsa auctoritatis habeat:quos nunq̃ cõprimere possit:nisi pares illis similesq; apposuerit. Vt iræ moetũ:inertiæ irã:timori cupiditatẽ. Absit hoc a uirtute malũ: ut nũq̃ ratio ad uitia cõfugiat. Nõ põt hic animus fidele ociũ capere:quatiaturq; necesse est: fluctueturq; qui malis suis tutus est:qui fortis esse nisi irascit nõ potest:qui industrius nisi cupit:quietus nisi timet. In tyrannide illi uiuendũ est:in alicuius effectus uenendi seruitutẽ. Non pudet uirtutes in clientelã uitioꝝ dimittere. Deinde desinit qcq̃ ratio posse:si nihil potest sine affectu:& icipit par illi similisq; esse. Quid eni interest si æque affectus incõsulta res est sine ratione q̃ ratio sine affectu? inefficax par utrũq; est:ubi esse alteꝝ sine altero non potest. Quis autẽ sustineat affectũ exæquare rationi? ita inquit utilis affectus est si modicus est: immo si natura utilis est:sed si impatiens iperii rationisq; est. hoc dũtaxat moderatione cõsequat: ut quo minor fuit minus noceat:ergo modicus affectus nihil aliud q̃ malũ modicũ est. Sed aduersus hostes inge necessaria est ira. Nusq̃ minus:ubi nõ effusos esse oportet ipetus:sed temperatos & obedientes. Quid enĩ est aliud quod Barbaros tanto robustiores tanto patientiores laboꝝ cõminuat natura ira infestissima sibi. Gladiatores quoq; ars tuet. Ira denudat. deinde quid opus est ira? cũ idẽ perficiat ratio. An tu putas uenatorẽ irasci feris? an qui euenientes excipit:& effugientes ꝑsequit:& omnia illa sine ira facit ratio. Quid Cimbrorum:theotonicorũq; tot milia superclusa alpibus ira sustulit:ut tãtæ cladis noticiã ad suos nõ nũcius sed fama pertulerit:nisi q; erat illis ira pro uirtutæ:quæ ut aliquãdo protulit strauitq; omnia. Ira sæpius sibi exitio est. Germanis quid est animosius? quid incursu acrius? quid armoꝝ cupidius? quibus innascunt innutriunturq;:quoꝝ una illis cura est:in alia negligentibus. Quid induratius ad omnẽ patientiã: ut quibus magna ex parte nõ tegumẽta corpoꝝ prouisa sunt:nõ suffragia aduersus ꝑpetui cæli rigorem. Hos tamẽ Hispani Galliq; & Asiæ & Syriæq; molles bello uiri anteq̃ legio uisatur cedunt:ob nullã rẽ aliã opportunos q̃ ob iracundiã. Agendũ illis corporibus:animi delitias:luxu opes:ignorãtibus da rationemq;

da diſciplinã. Vt nihil amplius dicã: neceſſe erit nobis certe mores romanos repetere: quo alio Fabius affe/
ctu imperii uires retractauit: quoniam percũctari & trahære & morari ſciuit: quæ omnia irati neſciũt. Pe
rierat iperium: quod tũc in extremo ſtabat. ſi Fabius tantũ auſus eſſet: quantũ ira ſuadebat. Habuit in con
ſilio fortunã publicã: & extimatis uiribus ex quibus iã perire nihil ſine uniuerſo poterat: dolorẽ ultionẽq̃
ſepoſuit in unã utilitatẽ: & occaſioni intentus irã ante uicit q̃ Hannibalẽ. Quid Scipio: nõne relicto Hanni
bale punico exercitu omnibuſq̃ quibus miſcendum erat: bellũ in Africã trãſtulit tam lentus ut opinionẽ
luxuriæ ſegnitiẽq̃ malignis daret. Quid alter Scipio nõ circa numantiã multũ diuq̃ ſedit: & hunc ſuũ pu
blicũq̃ dolorẽ æquo animo tulit, diutius Numantiã q̃ Carthaginẽ uinci: q̃ dũ circũuallat includit hoſte:
eo cõpulit ut ferro ipſi ſuo caderẽt. nõ eſt itaq̃ utilis in præliis: nec quidẽ aut in bellis ira. In temeritatẽ enĩ
prona eſt: & pericula dum inferte uult nõ cauet. Illa certiſſima eſt uirtus: quæ ſi diu multũq̃ circũſpexit te
xit: & ex lento ac deſtinato prouexit. Quid ergo uir bonus nõ iraſcitur inqt ſi cædi patrẽ ſuũ uiderit: ſi ra
pi matrẽ nõ iraſcetur: ſed uindicabit: ſed tuebit? Quid autẽ times ne paꝝ illi magnus ſtimulus ẽt ſine ira
pietas ſit? Aut dic eodẽ modo. Quid autẽ ergo cũ uiderit ſecari patrẽ ſuũ: filiũue: uir bonus nõ flebit: nec
liquætur animo? quæ accidere fœminis uidemus: quotiens illas leuis periculi ſuſpitio pertulit. Officia ſua
uir bonus exequit iconfuſus: ĩtrepidus: & ſic bono uiro digna faciet: ut nihil faciat uiro indignũ: pater cæ/
detur: defendã. cæſus eſt: exæquar quia oportet: non quia dolet. Cũ hoc dicis Theophraſte: quæris inuidiã
præceptis fortioribus: & relicto iudice ad coronã uenis: quia unuſquiſq̃ in eiuſmodi ſuoꝝ caſu iraſcit: pu
tas iudicaturos homines id fieri debere quod faciunt. Fere enĩ iuſtum quiſq̃ affectũ iudicat quẽ agnoſcit.
Iraſcuntur boni uiri pro ſuoꝝ iniuriis: ſed idem faciunt ſi calida non bene præbent. Si uitrũ fractum eſt: ſi
calceus luto ſparſus eſt. Nõ pietas illã irã: ſed infirmitas mouet. ſicut pueri q̃ tam parentibus amiſſis flebũt
q̃ nucibus. Iraſci pro ſuis nõ eſt pii animi ſed infirmi. Illud pulchrum dignũq̃ parẽtibus: liberis amicis: ci
uibus: prodere defenſorẽ ipſo officio ducente nolentẽ uindicantẽ prouidentẽ nõ impulſum & rapidum.
Nullus enim affectus uindicandi cupidior eſt: q̃ ira: & ob idipſum ad uindicandũ inhabilis: prærapidus &
amens: & omnis fere cupiditas ipſa ſibi in id in quo properat opponit. Itaq̃ nec in pace nec in bello nunq̃
bona fuit. Pacem enĩ ſimilẽ belli efficit. In armis uero obliuiſcitur mortẽ eſſe cõmunẽ: uenitq̃ in alienam
poteſtatẽ dũ in ſua non eſt: deĩde nõ ideo uitia in uſu recipienda ſunt: quia aliquando aliqd boni effecerũt.
Nã & febres quædã genera ualitudinis leuant: nec ideo nõ ex toto illis caruiſſe melius eſt. Abominãdũ re
medii genus ſanitatẽ debere morbo. ſimili modo ira etiã ſi aliquãdo ut uenenũ: & præcipitatio: & naufra
giũ ex opinato profuit: non ideo ſalutaris iudicanda omnino eſt. ſæpe enĩ ſaluti fuere peſtifera: deĩde quæ
habenda ſunt quo maiora eo meliora & optabiliora ſunt: ſi iuſtitia bonũ eſt: nemo dicet meliorẽ futurã:
ſi quid detractũ ex ea fuerit: ſi fortitudo bonũ eſt: nemo illam deſiderabit ex aliqua parte diminui. Ergo
& ira quo maior hoc melior. Quis enim ullius boni acceſſionẽ recuſauerit? Atqui augeri illam inutile eſt
ergo & eſſe. Non eſt bonum quod ĩcremento malũ fit. Vtilis ĩquit ira eſt: q̃a pugnatores facit. Iſto modo
& ebrietas. Facit enim proteruos & audaces: multiq̃ meliores ad ferrum fuere male ſobrii. Iſto modo dic
ut freneſim atq̃ ĩſaniam uiribus neceſſariam: q̃a ſæpe ualidiorẽ furor reddit. Quid? non aliquotiens mœ
tus ex pauido fecit audacẽ?: & mortis timor ẽt inertiſſimos excitauit in prælium. Sed ira: ebrietas: timor:
aliaq̃ eiuſmodi fœda & caduca irritamenta ſunt: nec uirtutẽ iſtruunt quæ nihil uitiis æget: ſed ſegnẽ ali/
quãdo animũ & ignauũ paululũ alleuant. Nemo iraſcẽdo fit fortior: niſi q fortis ſine ira non fuiſſet. Ira in
adiutoriũ uirtutis nõ uenit: ſed inuicẽ. Quid? q̃ ſi bonũ eſſet ira: perfectiſſimũ quẽq̃ ſequæret. Atqui ira/
cundiſſimi infantes ſeneſq̃ & ægri ſunt: & inualidũ omne natura eſt quærelũ. Nõ poteſt ĩquit fieri Theo
phraſte: ut bonus uir nõ iraſcat malis. Iſto modo quo melior quiſq̃ hoc iracundior erit. Vide ne econtra
placidior ſolutuſq̃ affectibus: & cui nemo odio ſit: peccãtis uero quid habet: cur oderit cũ error illos in hu
iuſmodi delicta cõpellat. Nõ eſt autẽ prudẽtis errãtes odiſſe: alioquin ipſe ſibi odio erit. Cogitet q̃m multa cõ
tra bonum morẽ faciat: q̃m multa ex his quæ ægit ueniã deſiderẽt. Iam iraſcet etiã ſibi. Neq̃ enim æquus iu
dex aliã de ſua: aliã de aliena cauſa ſentẽtiã profert. Nemo inquã inuenit qui ſe poſſit abſoluere. Et innocen
tem quiſq̃ ſe dicit reſpiciens teſtes nõ cõſcientiã. Quãto humanius mittere: & paternũ animum præſtare
peccãtibus: & illos nõ perſequi: ſed reuocare errantes per agros: ignoranteſue melius eſt ad rectum iter ad
mouere q̃ expellere. Gorrigẽdus eſt qui peccat: & admonitione: & ui: & molliter: & aſpere. Melioreq̃ tã ſi/
bi q̃ aliis faciẽdus nõ ſine caſtigatione: ſed ſine ira: Quis enĩ cui medet iraſcit. At corrigi nequeunt: nihilq̃
in illis leue aut ſpei bonæ capax eſt. Tollant e cœtu mortaliũ factura peiora quæ contingunt: & quo uno
modo poſſunt deſinunt eſſe mali: ſed hoc ſine odio. Quid enim eſt cur oderim eũ cui tam maxime pro/
ſum cũ illũ ſibi eripio? Nunquid mẽbra ſua odit tunc cũ abſcidit? Nõ eſt illa ira: ſed miſera curatio. Rabi
dos affligimus canes. Trucẽ atq̃ immãſuetũ bouẽ cedimus: & morbidis pecoribus: ne gregẽ polluant: fer
rum dimittimus: portẽtuoſos fœtus extrahimus. Nõ ira ſed ratio eſt a ſanis inutilia ſecernere. Nil minus
q̃ iraſci punientẽ decet: cũ eo magis ad emẽdationẽ pœna proficiat ſi iudicio lata eſt. Inde eſt quod Socra/
tes ſeruo ait: Cederẽ te niſi iraſcerer. Admonitionẽ ſerui in tempus ſanius diſtulit. In illo tẽpore ſe admo/
nuit. Cuius erit tã temperatus affectus: cũ Socrates nõ ſit auſus ſe iræ cõmittere. Ergo ad coertionẽ erran
tium ſceleratorũq̃ irato caſtigatore nõ opus eſt. Nã cũ ira delictũ animi ſit: nõ oportet peccata corrigere:
ſed peccantẽ. Quid ergo nõ iraſcar latroni? quid ergo nõ iraſcar uenefico? nõ. Neq̃ enim mihi iraſcendũ
cum ſanguinẽ mitto. Omne pœne genus remedii loco admoueo. Tu adhuc in prima parte uerſaris erro/
rum: ne grauiter labores: ſed frequẽter obiurgatio te primũ ſecreta: deinde publicata emendare tentabit.
Tu longius iam ꝓceſſiſti: q̃ ut poſſis uerbis ſanari. Ignominia cõtineberis: cũ tibi fortius aliquid & quod

sentias inutendũ est. In exiliũ & loca ignota mitteris. In te duriora remedia: iam solida neqtia desiderat: & uincula publica: & carcer adhibent tibi isanabilis aĩ: & sceleribus scelera contexens: etiam nunc causis quæ nunq̃ malo defuturæ sunt impelleris. Sed satis tibi est magna ad peccandum causa peccare: prohibuisti neqtiam: & ita uisceribus imiscuisti: ut nisi cum ipsis exire nõ possit. Olim miser mori quæris: bene de te merebimur. Auferemus tibi istã qua uexaris isaniam: & ꝑpetua alienaq; uoluptate supplicia. Id quod unũ bonũ tibi superest: repræsentabimus mortẽ. Quare irascar cui maxime cũ prosum: interim optimum genus misericordiæ est occidere. Si itrassem ualitudinariũ exercitatus & sciens: ut domos diuitis non idem iperassem oĩbus per diuersa ægrotãtibus. Vana in tot animis iudicia uideo: & ciuitati curãdæ adhibitus sum pro cuiusq; morbo medicina quæratᷣ. Hunc sanet uerecũdia: hũc peregrinatio: hunc dolor: hunc ægestas. hunc ferꝝ. Itaq; & si peruersa iduenda magistratui uestis: & conuocanda classica concio est: procedã in tribunal nõ furẽs nec ifestus: sed uultu legis: & illa solẽnia uerba: leui magis grauiq; q̃ rapida uoce cõcipiam: & agi uidebor non iratus: sed seuerus. Et cũ ceruicẽ noxio præcidi iperabo: & cũ paricidã in suam culeo: & cũ mittã in suppliciũ militare: & cum Tarpeiæ proditorẽ: hostẽue publicũ iponam sine ira eo uultu a ioq; ero: quo serpentes & animalia uenenata percutio. Iracũdia opus est ad puniendũ. Quid eni uidetur lex irasci his quos non nouit nõ uidit: quos nõ futuros sperat. Illius itaq; sumẽdus est animus: qui nõ irascitᷣ sed cõstituit. Nã si bono uiro ob mala facinora irasci cõuenit: & ob secũdas res maloꝝ hominũ inuidere conueniet. Quid enim est idignius q̃ florere quosdã. & eos idulgentia fortunæ abuti: quibus nulla potest satis mala inueniri fortuna. Sed tã cõmoda sine inuidia uidebit: q̃ scelera sine ira. Bonus iudex dãnat iprobanda nõ odit. Quid ergo nõ cũ eiusmodi aliqd sapiens habebit in manibus: tangetᷣ animus eius: eritq; solito commotior? Fateor. Sentietq; leuẽ quẽdã tenuẽq; modũ. Nam ut dixit Zenon: In sapientis quoq; animo: etiã cũ uulnus sanatũ est cicatrix manet. Sentiet itaq; suspirationes quasdã: & umbras affectuũ: ipsis quidẽ carebit. Aristoteles ait: Affectus quosdã siqs illis bene utatᷣ pro armis esse. Quod uerum foret: si uelut bellica istrumenta sumi deponiq; possent induentis arbitrio. Hæc arma quæ Aristoteles uirtuti dat: ipsa per se pugnant: nõ expetũt manũ. Habent & non habentᷣ. Nil aliis istrumentis opus est. Satis nos instruxit ratione natura. Hæc dedit telũ: firmũ: perpetuũ: obsequens: nec anceps: nec quod in dominũ remitti posset. Nõ ad prouidẽdũ tantũ: sed ad res gerẽdas satis est per se ipsa ratio. Etenim quid est stultius q̃ hoc ab iracundia petere præsidiũ: rem stabilẽ pro incerta: fidelẽ ab infida: sanã ab ægra? Quid q̧ ad actiones quoq; in qbus solius opera iracundiæ uidentur necessaria? multo per se ratio fortior est. Nam cũ iudicauit aliqd faciẽdũ in eo ꝑseuerat. Nihil eni melius in uentura est seipsa quo mutetur. Ideo stat semel constans. Ira sæpe misericordiã retro ægit. Habet eni nõ solum solidũ robur: sed uanũ tumorẽ: uiolẽtisq; pricipiis utitur: nõ aliter q̃ qui a terra uenti surgunt: & fluminibus paludibusq; excepti sine pertinacia uehæmẽtes sunt. Incipit magno impetu: deide desinit ante tempus fatigata: & quæ nihil aliud q̃ crudelitatem ac noua genera pœnaꝝ uersauerat. cũ aiaduertendum est ira iam fracta: leuisq; est. Affectus cito cadit. Aequalis est ratio. Cæterum ẽt ubi perseuerauerit ira: nonnunq̃ si plures sunt qui perire meruerunt: post duorum triũue sanguinẽ occidere desinit. Primi eius ictus acres sunt: sicut serpentiũ uenena a cubili repentiũ nocent. Innoxii dentes sunt cũ illos frequẽs morsus exhausit. Ergo nõ paria patiuntᷣ q paria commiserit. Et sæpe q minus commisit plus patitur: qa recentiori iræ obiectus est: & itantum inæqualis est: modo ultra q̃ oportet excurrit: modo citius debito resistit: sibi eni idulget: ex libidie iudicat: & audire non uult: & patrocinio non relinqt locũ: & ea tedet quæ suasit: & eripit sibi iudiciũ suum: ẽt si prauũ est nõ finit. Ratio utriq; parti locum dat & tempus. Deide aduocatorem ẽt sibi petit: ut excutiendæ ueritati tempus habeat. Ira festinat: ratio id ad iudicari uult quod æquũ est. Ira id æquũ uideri uult qđ iudicauit. Rõ nihil præter ipsum de quo agitur spectat. Ira uanis & extra causam obseruantibus cõmouetᷣ. Vultus illã securior: uox clarior: sermo liberior: cultus delicatior: aduocatior: ambitiosior: fauor popularis exasperat. Sæpe ifesta patrono reũ dãnat: ẽt si igeritur oculis ueritas: amat & tuetur errorem coargui nõ uult: & in male cõceptis honestior illi pertinacia uidetur q̃ pœnitentia. Cen. Piso fuit memoria nostra uir a multis uitiis iteger: sed prauus & cui placebat cũ constantia rigor. Is cũ iratus duci iussisset eum q ex commeatu sine cõmilitone redierat: quasi iterfecisset quẽ non exigebat: roganti tẽpus aliquod ad conqrendam nõ dedit: dãnatus extra uallum deductus est: & iam ceruicem porrigebat: cum subito apparuit ille commilito: q occisus uidebatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladiũ spiculatorẽ iubet: dãnatũ ad Pisonẽ reducit: redditurus Pisoni innocẽtiã. Nã militẽ fortuna reddiderat. Ingẽti cõcursu deducuntᷣ cõplexi alter alteꝝ cũ magno gaudio castroꝝ cõmilitones. Conscendit tribunal furẽs Piso: ac iubet duci utrũq;: & eũ militẽ q non occidit: & eum q non perierat. Quid ergo idignius? Quia unus inocens apparuerat: duo peribãt. Piso adiecit & tertium. Nã illũ Centurionẽ q damnatũ iduxit duci iussit. Constituti sunt in eodẽ loco perituri tres ob unius innocentiã. O q̃ solers est iracundia ad fingendas causas furoris. Te iquit duci iubeo: qa damnatus es. Te qa causa damnationis cõmilitoni fuisti. Te qa iussus occidere iperatori non paruisti. Excogitauit quemadmodũ tria crimina faceret: qa nullum iuenerat. Habet inq̃ iracundia hoc mali: non uult regi. Irascitur ueritati ipsi si contra uolũtatẽ suã apparuerit: cũ clamore & tumultu: & totius corporis iactatione: quos destinauit isequtur abiectis cõuitiis maledictisq;. Hoc nõ facit ratio sed iræ opus est: silens getaq;: totas domos fundit: tollit: & familias. R. P. pestilẽtes cũ coniugibus ac liberis perdit tecta ipsa diruit: & solo exæquat: & inimica nomina libertati extirpat. Hæc nõ frendẽs: nec caput cessans. nec qcq̃ idecorum iudici faciens. cuius eni maxime placidus esse debet: & in statu uultus cum magno pronunciat. Quid opus est inqt Hierõymus: cum uelis cædere aliquem: prius tua labia morde? Quid si ille uidisset desilientem da tribunali procõsulẽ:

& falces lictori auferentē:& sua uestimenta scidentē:qa tardius scidebantur aliena. Quid opus est mēsam euertere? Quid pocula affligere? Quid se in columnas ipigere? Quid capillos euellere? femur pectusq; pcutere? Quantam iram putas:quæ qa non tam cito in alium q̄ uult erūpit in se reuertitur. Tenetur itaq; a proximis & rogaᵗ:ut ipum sibi placetur quorum nil facit qsq; uacuus:Ira meritam cuiq; pœnam iniūgit. Dimittit sæpe ei cuius peccatū deprahēdit:si pœnitētia facti spem bonā pollicetᵗ.si itelligit nō ex alto uenire neqtiam:sed summo quod aiunt aio ihærere.dabit ipunitatem nec accipientibus nociturā nec dantibus. Nōnunq̄ magna scelera leuius q̄ minora cōpescet:si illa lapsu nō crudelitate commissa sunt. His inest latens & operta & iueterata calliditas. Idē delictū in duobus nō eodē malo afficiet:si alter per negligentiā admisit:alter curauit ut nocens esse. Hoc semp in omni aiaduersione seruabit:ut sciat alteram adhiberi ut emendet:malos alteram ut tollat. In utroq; nō præterita sed futura ituebitur. Nā ut Plato ait:Nemo prudens punit:qa peccatum est:sed ne peccetᵗ. Reuocari eni præterita nō possunt.futura prohibētur: & quos nolet neqtiæ male cedentis exempla fieri:palā cecidet nō tantū ut pereant ipsi:sed ut alios pereundo deterreant. hæc cuiq; expetenda extimandaq; sunt. Vides quantum debeat oi perturbatione liber accedere: ad rem summa diligentia tractandam potestatem uitæ necisq; ne malo irato ferrum cōmittatᵗ. Ne illud qdē iudicandū est:aliqd iram ad magnitudinem ai conferre. Non est eni illa magnitudo:tumor est:nec corporibus copia uitiosi humoris itensis morbis icrementum est:sed pestilens abundantia. Omnes quos ueterorum aius super cogitationes extollit humanas:altum qdem & sublie spirare se credunt. Cæterum nihil solidi subest.sed i ruiam prona sunt:quæ sine fundamentis creuere. Non habet ira cui isistat:non ex firmo mansuroq; oritᵗ:sed uētosa & inanis est.tātūq; abest a magnitudie ai quantum a fortitudie audacia:a fiducia isolentia:ab auctoritate crudelitas. Multum iquam iterest iter sublimem aium & superbum. Iracundia nihil amplū decorūq; molitᵗ. Cōtra mihi uidetur uentosi & ifœlicis ai ibecillitas sibi conscii idolescere. Vt exulcerata & ægra corpora quæ ad tactus leuissimos gemunt. Ita ira muliebre maxie & puerile uitium est. At icidit & i uiros. Nam uiris quoq; puerilia ac muliebria igenia sunt. Quid ergo? Non aliquæ uoces ab iratis emittuntur:quæ magno uideantur aio:ueram ignorantibus magnitudiem:quasi illa dira & abominanda oderit:dum metuant. Scyllano scias sæculo scriptam. Nescio utrum sibi peius optauerit ut odio esset:an ut tiori oderit? occurrit illi futurū ut execrentᵗ:isidientᵗ:opprimant. Quid abdicat: dii illi malefaciant:adeo repperit dignū odio remediū oderit? Quid dū pareant nōdū probēt? nō. Quid ergo dum timeant? sic nec amari qdem uellent. Magno hoc dictū spiritu putas. Falleris. Nec eni magnitudo ista est: sed imanitas. Non est quod credas irascentium uerbis:quorū strepitus magni minaces sunt itus:mēs pauidi missa. Nō est q; extimes uerū esse quod apud disertissimū uirū Liuiū dr. Vir igenii magni magis q̄ boni. Non potest illud separari:aut etiam bonū erit:aut nec magnum:qa magnitudinē ai iconcussam itelligo:& itrorsus solidum:ab imo parem firmamq;:qualis inesse malis igeniis non potest. Terribilia enim esse & tumultuosa & exitiosa possunt. Magnitudinē qdē:cuius firmamētū roburq; bonitas est:non habebūt. Cæterū sermone:conatu:& oi extra paratu faciēt magnitudinis fidē. Eloquētᵗ aliqd qd tu magni putas. sicut .C. Cæsar:qui iratus cælo q; obstreperet pātomimis quos imitabatᵗ studiosius q̄ sperabat.q; quæ comessatio sua fulminibus terretur prorsus parū certis ad pugnam uocauit Iouem:& quidem sine intermissione. Homericum illū exclamans uersum　　　　　　quāta dementia fuit. Putauit autē sibi noceri ne a Ioue qdem posse:aut se nocere ēt Ioui posse. Non puto parū momēti hunc eius uocem ad incitandū cōiuratorū addidisse. Vltimæ ēt ipatientiæ uisus est eum ferre q Iouem non ferret. Nihil ergo in ira ne cum uidetᵗ qdem uehæmens:& deos & hominesq; despiciens magnū. Nihil nobile ē:aut si uidetᵗ alicui magnū aium ira producere uideatᵗ & luxuria:ebore sustineri uult purpura uestiri:auro tegi: terras transferre:maria concludere:flumina præcipitare:nemora suspendere:uideatur & auaritia magni ai Aceruus auri argentiq; incumbat:& prouiciarum nominibus agros colit: & sub singulis uillicis latiores habet fines q̄ quos consules sortiebantur:uideatur & libido magni animi. Transnaat freta:puerorum greges castrat:sub gladio mariti uenit uxor morte contempta. Videatᵗ & ambitio magni ai. Non est contenta honoribus annuis:si fieri potest uno nomie occupare faustus uult per omnem orbem titulos disponere. Oia ista non refert iquantum procedant extendantq; se:angusta sunt misera depressa. Sola sublimis & excelsa uirtus est. Nec quicq̄ magnū est:nisi quod simul & placidum.

Incipit Senecæ de ira ad Nouatū liber Secundus.

Rimus liber Nouate benigniorē habuit materiā. Facilis enim in procliuia uitiorū decursus ē. Nūc ad exiliora ueniēdū est. Quærimus eni utrū ira iudicio aut ipetu icipiat.i. utrū sua sponte moueatᵗ:an quēadmodū pleraq;:quæ itra nos iscíis nobis oriuntᵗ? debet autē i hoc se dimittere disputatio:ut ad illa quoq; altiora posset exurgere. Nā & in corpore nro ossa: nerui:& articuli firmamēta totius:& ut alia minime præciosa uisu prius ordinantᵗ. Deide pfecto de hæc ex qbus ois in faciē aspectūq; decor est. Post hæc oia:q maxie oculos rapit:color ultimus perfecto iam corpore effunditᵗ. Iram qn species oblatæ iniuriæ moueat:nō est dubiū. Sed utrū speciem ipsam stati sequatᵗ:& nō accedente aio excurrat:an illo assentiente moueatᵗ: quærimus. Nobis placet nil ipsam per se audere:sed aio approbāte. Nā speciē capere acceptæ iniuriæ:& ultionē eius cōcupiscere:& utrunq; cōiungere:nec lædi se debuisse:& uidicari debere non est eius ipetus: q sine uoluntate nostra cōcitᵗ. Ille simplex ē hic cōpositus:& plura cōtinēs. Intellexit aliqt:idignatus est: dānauit ulciscitᵗ. Hæc non possunt fieri:nisi animus q tangebatᵗ accēsus est. Quorsus iquis hic non pertinet ut sciamus qd sit ira. Nā si iuitis nobis nascitur:nunq̄ rationi succūbet. Omnes eni motus:qui nō uoluntate nostra fiūt:

fuiti & ineuitabiles sunt:ut horror:frigida:asperis ad quosdã ictus aspernatio.ad peiores nũcios subriguntur pili:& rubor ad improba uerba suffundit:sequiturq̃ uertigo prærupta cernentis. Quare? quia nihil in nostra potestate est.nulla quominus fiũt ratio persuadet.Ira præceptis fugat.Est eni noluntariũ animi uitiũ:nõ ex his quæ cõditione quadã humanæ sortis eueniũt.Ideoq̃ etiã sapiẽtissimis accidit.Inter quæ & primus ille ictus ai ponendus est:qui nos post opinionem iniuriæ monet.Hic subit & iam iter ludicra scoenæ spectacula:& lectiones rerum uetustaꝝ:sæpe Clodio Ciceronem expellẽti:& Antonio occidenti:uidemur irasci.Quis nõ cõtra Marii arma:& cõtra Scyllæ ꝓscriptionẽ cõcitat? Quis nõ Theodoro & Achilli & ipsi puero:nõ puerile auso facinus infestus est? Cantus nos nonnunq̃ cõcitata modulatio istigat.Martius quoq̃ ille tubaꝝ sonus mouet mẽtes:& atrox pictura & iustissimoꝝ suppliciorꝝ tristis aspectus.Idẽ q̃ arridemus ridentibus:& cõtristat nos turba merentiũ:& efferuescimus ad aliena certamina:quæ nõ sunt iræ.Nõ magis q̃ tristitia est:quæ ad cõspectũ inimici naufragii cõtrahit frõtẽ.Nõ magis q̃ timor:qui Hannibale post cãnas mænia circũsidente lectoris percurrit animos.Sed omnia ista motus sunt animoꝝ moueri uolentiũ:nec affectus:sed principia præludentia affectibus.Sic eni militaris uiri in media pace togati iam aures tuba suscitat.Equosq̃ castrẽses erigit crepitus armoꝝ.Alexandrum aiũt Cenophanto canente manũ ad arma misisse.Nihil ex his quæ aium ĩpellũt affectus uocari deberet.Ista utita dicam patit magis animus q̃ faciat.Ergo affectus est:non ad oblatas rerum species moueri:sed permittere se illis: & hũc fortuitum motum perseq.Nã siqs pallorem & lachrymas procidentis:& irritationẽ humoris obscoenæ aliũue suspiriũ & oculos subito acriores.Aut qd his simile iudicium affectus animiq̃ signũ putat . Fallit:nec ĩtelligit hos corporis esse pulsus.Itaq̃ & fortissimus plærũq̃ uir:dũ armat expalluit:& signo pugnæ dato:ferocissimo militi paululum genua tremuerũt.& magno ĩperatori anteq̃ iter se acies agitarẽt:cor exiluit & oratori eloquentissimo dum ad dicendũ cõponit summa riguerũt.Ira nõ moueri tantũ:sed excurrere debet.Est enim ĩpetus.Nunq̃ autem ĩpetus sine assensu mentis est.neq̃ enim fieri põt:ut de ultione & poena agatur animo nesciente.Putauit se aliquis læsum.Voluit ulcisci:dissuadente aliqua causa statim resedit.Hanc iram non uoco:sed motum ai rationi parentem.Illa est ira quæ ratiõem transilit:quæ secũ rapit.Ergo pria illa agitatio aĩ quam species iniuriæ icussit:non magis ira est q̃ ipsa iniuriæ species:sed ille sequens ĩpetus q speciem iniuriæ non tantum accepit sed approbauit.Ira est cõcitatio ai ad ultionem uolũtatis iudicio pergẽtis.Nunqd dubium ẽ qn timor finem habeat? Ira ĩpetum? Vide ergo an putes aliqd sine assensu mentis:aut peti posse:aut caueri.Et ut scias quẽadmodum ĩcipiãt affectus.aut crescant:aut efferant.Est primus motus nõ uolũtarius quasi paratio affectus:& quædã cõmutatio.Alter cũ uoluntate nõ cõtumaci tanq̃ oporteat me uĩdicari:cum læsus sum.aut oporteat hunc poenas dare cũ scelus fecerit. Tertius motus est iam ĩpotens qui non si oportet ulcisci uult:sed utiq̃ q̃ rationem euicit.Primum illum ai ictum affugere rõne nõ possumus:sicuti ne illa qdem quæ diximus accidere corporibus.Ne nos oscitatio aliena solicitet:ne oculi ad ĩpotentationẽ subitã digitoꝝ cõprimant.Ista nõ põt ratio uicere.Cõsuetudo fortasse:& assidua obseruatio extenuat:alter ille motus q iudicio nascit:iudicio tollitur. Ille etiam nunc quærendum est.Hi q uulgo sæuiunt:& sanguine humano gaudẽt:an irascant cũ eos occidũt:a qbus nec acceperũt iniuriam:nec accepisse ipsos extimant? qualis fuit Apollodorus:aut Phalaris.Hæc nõ est ira sed feritas.Nõ eni qa accepit iniuria nocet:sed parata est dũ noceat nelle accipere.Nec illi uerbera lacerationesq̃ in ultionẽ petunt:sed in uolnptatẽ.Quid ergo origo huiusmodi mali ĩhibita est:quæ nisi frequenti exercitatione:& satietate in obliuionẽ clemẽtiæ uenit:& omne foedus humanũ eiicit aio:nouissime in crudelitatem transit.rident itaq̃ gaudentq̃:& uoluntate multa pferunt.Plurimũq̃ ab iratoꝝ uultu absunt per ociũ sæui. Hãnibalẽ aiunt dixisse:cũ fossam sanguine humão plenã uidisset:O formosum spectaculũ . Quãto pulchrius illi uisum esset:si flumen aliquod locũq̃ complesset.Quid miꝝ si hoc maxime spectaculo caperis innatus sanguine:& ab infante cædibus admotus.sequæt te fortuna crudelitatis tuæ per uiginti annos secũda:dabitq̃ oculis tuis gratũ ubiq̃ spectaculũ.Videbis istud & circa Transmenũ & circa cãnas:& nouissime circa Carthaginẽ tuã.Volesus nuper sub diuo Augusto procõsul Asiæ cũ.ccc.una die securi pcussisset: incedens intra cadauera uultu superbo quasi magnificũ quiddam conspiciendumq̃ fecisset:græce proclamauit: O rem regiam quis hæc rex fecisset.Non fuit hæc ira:sed magnum malum & insanabile.

Quibus uirtus est Ira.

Irtus inquit ut honestis rebus ꝓpitia ẽ:ita turpibus ira esse debet: qd si dicat uirtutẽ & humilẽ & magnã esse debere.At qui hoc dicit:qui illã extolli uult & deprimi.Quoniã lætitia ob recte factũ: clara magnificaq̃ est.Ira ob alienũ peccatũ:sordida & angusti pectoris est.Nec unq̃ committet uirtus:ut uitia dũ cõpescit imitet ipsam irã castigandã habet quæ nihilo melior ẽ.Sæpe etiam peior his delictis quibus irascitur.Gaudere letariq̃ propriũ & naturale uirtutis est.Irasci nõ ex dignitate eius non magis q̃ merere.Atqui iracũdia & tristitia comes est:& in homine omnis ira uel post poenitentiã:uel post repulsam reuoluit. Et si sapiẽtis est peccatis irasci:magis irascet maioribus:& sæpe irascet:sequit ut nõ tãtũ iratus sit sapiẽs:sed iracũdus.Atqui si nec magnã irã nec frequentẽ i aio sapiẽtis locũ habere credimus : qd est quare nõ ex toto hoc affectu illũ liberemus? Modus inquit esse nõ põt:si profecto cuiq̃ irascendũ est. Nã aut iniquus erit:si æqualiter irascet delictis iæqualibus:aut iracũdissimus si totiẽs excãduerit quotiẽs irã scelera meruerint.Et quid indignius q̃ sapiẽtis affectũ ex aliena pẽdere nequitia? Desinet Socratẽ posse eundẽ uultũ domũ referre:quẽ domo extulerat.Atqui si irasci sapiens debet turpiter factis:& concitari cõtristariq̃ ob scelera nihil est erũnosius sapiente.Omnis illi per iracundiã meroreq̃ uita transibit. quod enim momentũ erit:quo nõ improbanda uideat? Quotiens processerit domo per sceleratos illi auarosq̃

& prodigos & ĩprudentes:& ob ista fœlices ĩcedendum erit. Nusq̄ oculi eius flectent̃:ut non quod ĩdignẽtur ĩueniant. Deficiet si totiẽs a se irã:quotiẽs causa poscet exegerit. Hæc tot milia ad foꝝ prima luce properãtia:q̄ turpes lites quãto turpiores aduocatos habent. Alius iudicia patris accusat:quẽ mereri satis fuit. Alius cũ matre consistit. Alius delator uenit eius criminis:cuius manifestior reus est:& iudex dãnaturus q̄ fecit eligit̃:& corona pro mala causa bona patroni uoce corrupta. Quid singula prosequor?cum uideris forum multitudine refertum:& septa concursu omnis frequentiæ plena:& illũ Circũ in quo maximam sui partẽ populus ostẽdit. Hoc scito istud tãtũdẽ esse uitioꝝ quantũ hoium:Inter istos quos togatos uides nulla pax est:alter in alterius exitũ leui cõpendio ducit̃. Nulli nisi ex alterius dãno quæstus est. fœlicẽ oderũt:ĩfœlicẽ contẽnũt. maiore grauant̃:minoribus graues sunt. diuersis stimulãt̃ cupiditatibus. oia perdita ob leuem uolũtatẽ prædãq̄ capiũt. Nõ alia q̄ in ludo gladiatorio uita est:cũ iisdẽ uiuẽtiũ pugnantiũq̄ feraꝝ iste cõuentus est:nisi ꝙ illæ inter se placidæ sunt:morsuq̄ similiũ abstinent. Hi mutua laceratione satiant̃: Hoc uno ab aialibus mutis differũt:ꝙ illa mãsuescũt alẽtibus. Hoꝝ rabies ipsos a qbus est nutrita depascitur. Nonnunq̄ irasci desinet semel si sapiẽs cœperit:omnia sceleribus ac uitiis plena sunt. Plus committit̃ q̄ ꝙ possit coertione sanari. certat̃ ingenti qdem neqtiæ certamine. maior quotidie peccandi cupiditas:minor uerecundia est:expulsu melioris æquiorisq̄ respectu quocũq̄ uisum est. Libido se ĩpingit: nec furtiua iam scelera sunt:præter oculos eunt. Adeoq̄ in publicum missa neqtia est:& in omniũ pectoribus eualuit ut innocentia non rara sed nulla sit. Nunqd enim singuli aut pauci rupere legem: undiq̄ uelut signo dato ad fas nefasq̄ miscendũ cohorti sunt. Nõ hospes ab hospite tutus:non socer a genero: fratrũ quoq̄ gratia rara est. Imminet exitio uir coniugis:illa mariti. Lurida terribiles miscent aconita nouercæ. Filius ante diẽ patris inqrit in annos. Et quota pars ista sceleꝝ est? Non descripsit castra ex una parte contraria:& parentũ liberorumq̄ sacramenta diuersa subiectam patriæ ciuis manu flãma:& agmina infestoꝝ eqtum ad cõiurandas proscriptoꝝ latebras circũuolutãtia:& uiolatos fontes uenenis:& pestilentiã manu factã:& prædictam obsessis parentibus fossam:plenos carceres & incendia totas urbes concremantia:dominatiõesq̄ funestas:& regnoꝝ publicorũq̄ exitioꝝ clandestina cõsilia:& pro gloria habita:quæ q̄diu opprimi possunt scelera sunt. Raptus ac stupra & ne hos qdem libidini exceptũ. Adiice nũc publica periuria gentiũ & rupta fœdera & prædã ualidioris quicqd nõ resistebat adductũ:circũscriptiones:furta:fraudes:inficiationes:quibus trina nõ sufficiũt fora. Si tãtũ irasci uis sapientẽ quãtũ sceleꝝ dignitas exigit:nõ irascendũ illi sed insaniendũ est. Illud potius cogitabit nõ esse irascẽdũ erroribus. Quid enim si qs irascit̃ in tenebris paꝝ uestigia certa ponẽtibus? Quid enim si qs surdis imperia nõ exaudiẽtibus? Quid si pueris & neglecto despectu officioꝝ ad luxus & ĩeptos æqualium iocos spectent? Quid si illis irasci uelis:uel qui ægrotant:senescunt: fatigant̃. inter cætera mortalitatis incõmoda:& hic est caligo mentiũ nec tantũ necessitas errandi: sed erroꝝ amor. Ne singulis irascaris uniuersis ignoscẽdũ:& indulgẽdũ est. generi humano uenia tribuenda est Si irasceris iuuenibus senibusq̄ ꝙ peccãt:irascere infantibus ꝙ peccaturi sunt. Num qs irascit̃ pueris quorum ætas nondũ nouit reꝝ discrimina? Maior est excusatio & iustior hominẽ esse q̄ pueꝝ. Hac conditione nati sumus:aialia obnoxia nõ paucioribus animi q̄ corporis morbis:nõ qdem obtusa nec tarda:sed acumine nostro male utentia. Altera alteri uitioꝝ exẽpla. Quisqs seqtur priores male iter ingressos. Qui diu habeant excusationem cũ publica uia errauerint. In singulos seueritas Imperatoris distinguit̃. At necessaria uenia est ubi totus desæuit exercitus. Quid tollit irã sapientis? turba peccãtiũ. Intelligit q̄ est iniquũ & periculosum irasci publico uitio. Heraclitus quotiens prodierat:& tantũ circa se male uiuẽtiũ:immo male pereũtiũ uiderat:flebat:miserebat̃ omniũ qui sibi læti fœlicesq̄ occurrebãt miti animo:sed minus imbecillo:& ipse inter deplorãtes erat. Democritũ cõtra aiunt:nunq̄ sine risu in publico fuisse. Adeo nihil illi uidebat̃ seriũ eoꝝ quæ serio gerebant̃. Vbi isti hiccine locus est. Aut ridenda omnia aut flẽda sunt. Nõ irascet̃ sapiẽs peccãtibus. Quare? quia scit neminẽ nasci sapientẽ:sed fieri. Scit paucissimos omni æuo sapientes euadere:quia cõditionẽ humanæ uitæ prospectã habet. Nemo autem naturæ sanus irascitur. Quid. n. si mirari uelit nõ in siluestris dumis poma pẽdere? qd si miret̃ spineta sentesq̄ nõ utili aliqua fruga cõpleri? Nẽo irascit̃ ubi uitiũ natura defendit. Placidus itaq̄ sapiẽs & æquus erroribus nõ hostis sed correptor peccantiũ. Hoc quotidie procedit animo. Multi mihi occurrent uino dediti:multi libidinosi:multi ingrati:multi auari:multi furiis ambitiõis agitati. Oia ista tã protinus aspiciet q̄ ægros suos medicus. Nũqd ille cuius nauigiũ multã undiq̄ laxatis cõpagibus aquã trahit nautis ipsiq̄ nauigio irascit̃. Occurrit potius & aliam excludi uim:deinde aliã egerit:manifesta foramina præcludit. Latentibus & ex occulto sentinam ducentibus labore:cõtinuo resistit. nec ideo intermittit:quia quantum exhaustum est subnascitur. Lento adiutorio opus est contra mala continua & fœcunda. Non ut desinant:sed ne uincant.

Vtilitates Iræ.

Vtilis est inquit ira:quia cõtemptũ effugit:quia malos terret. Primũ ira si quantũ minatur ualet:ob hoc ipsum quia terribilis est & inuisa est. Periculosius ẽ autẽ timeri q̄ despici. Si uero sine uiribus est:magis exposita cõtemptui est:& derisum nõ effugit. Quid enim est iracundia in superuacum tumultu ante frigidius. Deinde non ideo quædã quia terribiliora potiora sunt:ne hoc sapientiã malim:q̄ fere sapientis quoq̄ telũ timeri. Quid nõ timebit febris podagra illius malũ naturæ? Nũquid ideo quicq̄ in istis boni est:aut cõtra oia despecta & fœda & turpia ipso quo timet̃:sicut ira per se deformis est & minime metuenda? At timet̃ a pluribus:sicut deformis persona ab ĩfantibus. Quid ꝙ semp in auctores redundat timor:nec quispiã metuet̃ ipse securus? Occurrat hoc loco tibi Laberianus ille uersus:qui medio ciuili bello in theatro ductus:totũ in se populum nõ aliter conuertit:q̄ si missa esset uox publica affectus:

Necesse est multos timeat quē multi timēt. Ita natura cōstituit: ut quod alieno metu magnū est: a suo nō nocet. Leoni inquā pauida sunt: ad leuissimos pectora. Acerrimas feras umbra uox & odor īsolitus exagitat: quicquid deterret & trepidat. Non est ergo quare concupiscat quisq̄ sapiens timeri. Nec ideo iram magnū q̄dam putēt: quia formidādū est. Quoniā q̄dem ēt cōtemptissima timentur: ut uenena: & ossa mortifera: & morsus. Nec est miꝝ cū maximos feraꝝ greges linica pēnis distincta cōtineat: & ob insidias agat ab ipso affectu dicta formido. Vanis enī uana terrori sunt. Curriculi motusq̄ rotaꝝ uersata facies: leones redegit in caueam. Elephantes porcia uox terret. Sic itaq̄ ira metuit: quoniam umbra ab īfantibus: a feris rubens spina. Nō ipsa in se quicq̄ habet firmū aut forte: sed uarios animus mouet. Nequitia īquit de rerum natura tollenda est: si uelis iram tollere. Neutrū autē pōt fieri. Primū potest aliqs nō algere: quis ex reꝝ natura hyems sit. & nō æstuare: q̄uis mēses æstiui sint. Aut loci beneficio aduersus intēperiē anni tutus ē: aut patientia corporis sensum utriusq̄ peruicit. Uide uerte istud. Necesse est prius uirtutem ex animo tollas q̄ iracundiam recipias: quoniam cū uirtutibus uitia non coeunt. Nec magis quisq̄ eodē tempore: & iratus pōt esse: & uir bonus: q̄ æger & sanus. Nō potest īquit omnis ex animo ira tolli: nec hoc hois natura patit. Atqui nihil est tam difficile & arduū quod non humana mēs uicat: & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nulliq̄ sunt tā feri & sui iuris affectus: ut nō disciplina perdoment. Quodcunq̄ imperauit animus obtinuit. Quidā unq̄ ridere cōsueti sunt. Vino q̄dam: alii ueneri: quidā omni humore iterdixere corporibus. Alius cōtentus breui somno: uigiliā īde fatigabilem extēdit: didicerūt tenuissimis & aduersis funibus currere: & īgentia uixq̄ humanis tolerāda uiribus onera portare: & in imēsam altitudinē mergi: ac sine ulla respirandi uice perpeti maria. Mille sunt alia in quibus pertinacia ipedimētum omne transcēdit: ostenditq̄ nihil esse difficile: cuius sibi ipsa mens patientiā idiceret. Istis quoq̄ pauloante retuli: aut nulla causa pertinacis studii aut īdigna merces fuit. Quid. n. magnificum consequit ille qui meditatus est per intensus funes iræ? qui sarcinæ īgenti ceruices supponere? qui sumno non submittere oculos? qui penetrare in imū mare? & tamē ad finem operis non magno auctoramēto labor peruenit. Nos aduocabimus patiētiam: quos tantū præmiū expectat. fœlicis aī immora tranquillitas: quantum est effugere maximum malum irā: & cū illa rabiē: seuitiā: crudelitatē: furorē: & alios comites affectus eius. Non est patrociniū nobis. Quæramus etiā excusatā licentiā dicentes: aut utile esse: aut ineuitabile. Cui. n. tandem uitio aduocatus defuit: nō est quod dicas excidi nō posse. Sanabilibus ægrotamus malis: ipsaq̄ nos in rectum genitos naturas si emēdari uelimus iuuat. Nec ut q̄busdam uisum est: arduū in uirtutes: & apseꝝ iterest: plano adeunt nō uanæ nobis auctor rei uenit. Facilis est ad beatā uitā uia uitæ: modo bonis aspiciis: ipsisq̄ diis bene iuuantibus. Multo difficilius est facere ista quæ facitis: Quid enī quieti ociosius aī? Quid ira laboriosius? Quid clementia remissius? Quid crudelitate negociosius? uacat pudicitia: libido occupatissima ē. Omnium deniq̄ uirtutum tutela fortior est: uitia magno colunt: debet ira remoueri: hoc ex parte fateantur etiam qui dicunt esse minuendam: tota dimittat: nihil profutura est. sine illa facilius rectiusq̄ scelera tollentur: mali punientur & transducentur in melius. Omnia quæ debet sapiens sine ullius malæ rei ministerio efficiet. Nihilq̄ admiscebit cuius causa domum solicitius obseruet. Nunq̄ itaq̄ iracundia admittenda est: aliquando simulanda: si segnes audientium aī concitandi sunt. Sicut tarde consurgentes ad cursum equos stimulis facibusq̄ subditis excitamus. Aliquando icutiendus est his metus: apud quos ratio non proficit. Irasci q̄dem non magis utile est: q̄ merere: q̄ metuere. Quid ergo non icidunt causæ quæ iram lacessant? Sed tūc maxime illi opponēdæ manus sunt: nec est difficile uicere animū. Cum athlætæ quoq̄ in uilissima sui parte occupari: tamē ictus doloresq̄ patiant: ut uires cedentis exhauriant. nec cū ira suadet feriunt: sed cū occasio. Pyrrhum maximū præceptorē certaminis gimnici solitū aiūt: his quos exercebat præcipere ne irascerent. Ira enim perturbat aurem: & qua noceat tantum aspicit. Sæpe itaq̄ ratio patientiam suadet: ira uindictam: & qui primis defungi malis potuimus in maiora deuoluimur. Quodam unius uerbi cōtumelia nō æquo animo lata in exiliū proiecit: & q̄ leuem iniuriam silentio ferre noluerunt: grauissimis malis obruti sunt idignatiq̄ aliquid ex plenissima libertate diminui: seruile in sese attraxerunt iugum. Vt scias iquit: an ira habeat in se generosi aliquid: liberas uidebis gentes quæ iracundissimæ sunt: ut Germanos & Scythas. Quod euenit: q̄a fortiora solidaq̄ natura igenia anteq̄ disciplina molliantur: prona in ira sunt. Quædam non nisi melioribus inascuntur igeniis: sicut ualida arbusta & læta: quāuis neglecta tellus creat: & alia fœcundi soli silua est. Itaq̄ & igenia natura fortia iracundiam ferunt. Nihilq̄ tenue & exile capiunt ignea & feruida: sed imperfectus illi uigor est: ut omnibus quæ sine arte ipsius tantū naturæ bono exurgūt. Sed nisi cito domita sunt: quæ fortitudini apta erant: audaciæ temeritatiq̄ consuescunt. Quid non mitioribus animis uitia leuiora coniuncta sunt? ut misericordia: amor: & uerecundia. Itaq̄ tibi sæpe bonam idolem malis quoq̄ tuis ostendam. sed non ideo uitia non sunt: si naturæ melioribus indicia sunt. Deinde omnes illæ feritate libere gentes: leonū: luporūq̄ ritu: ut seruire non possunt: ita nec imperare. Non enim humani uim ingenii: sed feri & intractabilis habent. Nemo autem regere potest nisi qui & regi. Fere itaq̄ imperia pœnes eos fuere populos: qui mitiore cælo utuntur. In frigora septētrionēq̄ uergentibus imāsueta ingenia sunt. ut ait poeta. Suoq̄ similima cælo: animalia. Ideo generosissima habent: quibus nil inest iræ. errat qui ea exemplū hominis adduxit: q̄bus pro ratione est impetus: homini pro impetu ratio est. Sed nec illis quidem omnibus idem prodest. Iracundia leones adiuuat: pauor seruos: ancipitrē ipetus: columbam fuga. Quid q̄ ne illud q̄dem uerum est optia animalia esse iracūdissima: feras ue putem: q̄bus ex raptu alimēta sunt. Meliores quo iratiores. Patientiā laudauerā boum: & equorū frænos sequentiū. Quid autem cur hoiem ad tam ifœlicia exempla reuoces: cū habeas mūdum deniq̄ deūq̄ quē ex omnibus animalibus ut

nō solus imitet̃ solus intelligit? Simplicissimi inqt oium habent̃ iracūdi. Fraudulētis enim & uersutis cō/
parant̃:& simplices uident̃: qa expositi sunt: quos qdē nō simplices dixerim sed incautos: stultis luxurio/
sis: ineptibusq; hoc nomē imponimus:& oibus uitiis parum callidis. Orator inqt iratus aliquādo melior
est: immo imitatus iratum. Nam & histriōes in pnunciādo nō irati populū mouēt: sed iratū bene agētes:
& apud iudices: itaq; & in cōciones:& ubicūq; alieni animi ad nostꝝ arbitrium agēdi sunt: mō iram: mō
metū: mō misericordiā: ut aliis incutiamus: ipsi simulabimus & sæpe id quod ueri affectus nō effecissent
efficit mutatio affectuū. Languidus inqt aius est: qui ira caret. Veꝝ ēt si nihil habet ira ualētius. Nec latro/
nem oportet esse: nec prædonem: nec misericordem: nec crudelem. Illius nimis mollis animus: huius ni/
mis durus est. Temperatus sit sapiens:& ad res fortius agendas non iram: sed uim adhibeat.

De remediis Iræ.

q Voniā quæ de ira qnærunt̃ tractauimus: accedamus ad remedia eius. Duo aūt ut opinor sunt: sci/
licet ne incidamus in irā & ne in iram peccemus. Vt in corpoꝝ cura: alia de tuenda ualitudine: alia
de restituēda præcepta sunt. Ita aliter irā debemus repellere: aliter cōpescere ut uincamus. Quædā
ad uniuersam uitam ptinētia præcipiētur: ea in educationē:& in sequētia tēpora diuidētur. Educatio ma
xima diligētiā plurimūq; pfuturā desiderat. Facile est eni teneros adhuc animos cōpōere. Difficulter reci
dunt̃ uitia quæ nobiscū creuerūt. Opportunissima ad iracūdiā feruidi animi natura est. Nam cū elemēta
sunt quatuor. Ignis: Aqua: Aer:& Terra. ptātes pares his sunt: frigida: feruida: arida: atq; humida. Et locoꝝ
itaq; & animaliū & corpoꝝ & moꝝ uarietates mixtura elemētoꝝ facit.& pinde aliquos magis incūbunt
ingenia: prout alicuius elementi maior uis abūdat. Inde quasdā humidas uocamus aridasq; regiōes:& cali
das:& frigidas. Eadem aialium & hoium discrimina sunt. Refert quātū qsq; humidi i se calidiq; cōtineat.
Cuius in illo elemēti portio præualebit: idem mores erūt. Iracūdos feruida animi natura faciet. Est enim
actiosus & ptinax ignis. Frigida mixtura frigidos facit. Pigꝝ est. n. contractumq; frigus. Volunt itaq; qdā
ex nostris irā pectore moueri efferuescēti circa cor sanguine. Causa cur hic potissimū assignetur iræ locus:
nō alia est q̃ q; in toto corpore calidissimū pectus est. Quibus humidi plus. inest eoꝝ paulatim crescit ira
qa nō est paratus illis calor: sed motu acqrit̃. Itaq; pueroꝝ fœminarūq; iræ acres magis q̃ graues sunt: leuio
resq; dū icipiunt. Siccis ætatibus uehemēs robustaq; ira est. Sed sine icremēto nō multū sibi adiicies: qa i/
clinatuꝝ calorē frigus inseqtur. Senes difficiles & querules sunt. Vt ægri & cōualescētes:& quoꝝ aut lassi
tudie: aut detractiōe sanguinis exhaustus ē calor. In eadē cā sunt siti famæq; rabidi:& qbus exāgue corpus
ē: maligneq; alit̃ & deficit. Vinū icendit irā: qa calorē auget pro cuiusq; natura. Quidā ebrii efferuescunt: q
dā saucii. Neq; ulla alia cā est cur iracundissimi sunt flaui: rubētesq; qbus talis natura calor est: qualis fieri
ceteris itra irā solet. Mobilis eni illis agitatusq; sanguis est. Sed quemadmodum natura quosdā pcliuos i
iram facit: ita multæ icidunt causæ quæ idem possint qđ natura. Alios morbos aut iniuria corporum in
hoc pduxit: alios labor:& cōtinua puigilia: noctesq; solicitæ:& desideria: amoresq;. Quicqd aliud aut cor
pori nocuit: aut aio ægrā mētē in quærelas parat. Sed ista oia initia cāeq; sunt. plurimūq; pōt consuetudo:
quæ si grauis est aliud uitiū alit. Naturā qdē mutare difficile est. Nec licet semel mixta nascētiū elemēta cō
uertere. Sed in hoc nocere pfuit: ut calētibus igeniis subtrahatur uinū. qđ pueris Plato negandū putat:&
ignē uetat igne icitari. Nec cibis qdē iplendi sunt. Distēdent̃. n. corpora:& ais cū corpe tumescēt. Labor il/
los citra lassitudinem exerceat ut minuat̃:& nō ut cōsumatur calor: nimiusq; ille feruor expumet. Lusus
quoq; proderūt. Modica. n. uoluptas laxat aios & temperat. Humidioribus siccioribus & frigidis nō ē ab
ira periculū: sed maiora uitia metuēda sunt. Pauor difficultas & desperatio & suspitiōes. molliēda itaq; fo/
uēdaq; talia igenia:& in letitia euocāda sunt. Et qa aliis cōtra iram aliis contra tristitiā remediis utēdū est.
Nec dissimilibus tātū ista: sed cōtrariis curāda sunt. Semp ei occurrēus qđ icreuerit. Plurimū iquā pderit
pueros stati salubriter istitui. Difficile āt regimē est: qa dare debemus operā ne aut irā in illis nutriamus:
aut idolē retundamus. Diligēti obseruatione res idiget. Vtrunq;. n.& quod extollendū:& quod depmen
dū est: similibus alit̃. Facile aūt ēt attēdentē similia decipiūt. Crescit licētia spūs: seruitute cōminuit̃. Assur
git si laudat̃:& in spē sui bonā adducit̃. Sed eadē ista isolētia & iracūdiā generāt. Sic itaq; inter utrūq; regē
dus est: ut modo frænis utat̃: modo stimulis. nihil humile: nihil seruile patiatur. Nunq̃ illi necesse sit roga
re simpliciter: nec psit rogasse: potius causæ suæ & prioribus factis & bonis i futuꝝ pmissis donet̃. In cer
taminibus æqualiū nec uinci illū patiamur: nec irasci. Demus operā ut familiaris sis his cū qbus cōtende/
re solet: ut in certamine assuescat nō nocere uelle sed uincere. Quotiens supauerit:& dignū aliqd laude fe/
cerit: attolli nō gestire patiamur. Gaudiū eni exultatio: exultationē tumor:& nimia extimatio sui sequit̃.
Dabimus aliqđ laxamētū. In desidiā uero ociūq; nō resoluemus:& procul a cōtactu delitiaꝝ retinebimus
Nihil enim magis fecit iracūdos q̃ educatio mollis & blanda. Ideo unicis quo plus idulget̃: pupillisq; quo
plus licet: corruptior animus est. Nō resistet offensis cui nihil unq̃ negatū est: lachrymas solicita semp ma/
ter abstergit: cui de pedagogo satisfactū est. Nō uides ut maiorē quāq; fortunā maior ira comitet̃. In diui/
tibus nobilibusq;:& magistratibus præcipue apparet: cū quicqd leue & inane in animo erat: secūda se au/
ra sustulit. Fœlicitas iracūdiā nutrit: ubi aures supbas assentatoꝝ turba circūstetit: tibi enim ille responde
at: nō p fastigio te tuo metiris: ipse te pcis qbus uix sane & ab initio bene fūdate mētes restiterūt. Lōge
itaq; ab assentatiōe pueritia remouēda ē. Audiat ueꝝ & timeat iterim uereatur: semp maioribus assurgat
Nihil p iracūdiā exores. Quod flenti negatū fuerat qeto afferat̃:& diuitias parētū i cōspectu hēat nō i usu
Exprobēt̃ illi pperā facta. Pertiebit ad rē: pceptores pedagogosq; pueris placidos dari. Proximis applicat̃
oē qđ teneꝝ ē:& i eoꝝ similitudinē crescit. Nutritium & pedagogoꝝ retulere mox in adolescētia mores

Apud Platonē educatus puer:cū ad parētes latus eēt:uociferantē uideret patrē.Nunq̄ inq̄t apud Platonem uidi.Nō dubito qn citius patrē q̄ Platonē imitatus sit. Tenuis ante oia uictus:& nō p̄ciosa uestis:& similis cultus cū æq̄libus nō irascet:aliquē sibi cōparari quē abinitio multis parē feceris.Sed hæc ad liberos nr̄os ptinēt in nobis qdē sors nascēdi & educatio:nec uitii locū:nec iā p̄cepti hēt.Seq̄ntia ordināda sunt.Cōtra primas itaq̧ cās pugnare debemus.Cā aūt iracūdiæ opio iniuriæ ē:cui nō facile credēdū ē . nec aptis qdem manifestisq̧ stati accedēdū ē.Quædā.n.falsa:ueri speciē ferūt.Dādū semp ē tēpus.Veritatē.n.dies apit.Ne sint aures criminantibus faciles.Hoc humanæ naturæ uitiū suspectū:notūq̧ nobis sit.Quodq̧ iuiti audimus:libēter credimus:& āteq̄ iudicemus irascimus.Quodq̧ nō crimiatiōibus tātū:sed suspitiōibus ipellimur:& ex uultu risuq̧ aliēo peiora iterp̄tati inocētibus irascitur:Itaq̧ agēda cōtra se cā absentis:& in suspēso ira retinēda.Pōt.n.pœna dilata exigi:nō pōt exacta reuocari.Notus ē ille tyrānicida:q i pfecto opere cōpræhēsus:& ab ipio tortus ut cōscios idicaret:circūstantes amicos tyranni noiauit:qbus q̄maxie charā salutē eius sciebat.Et cū ille singulos ut noiati fuerāt occidi iussisset:interrogauit ꝑ antiqs:& qs supesset? Tu inq̄t solus:neminē.n.aliū cui charus eēs reliq:efficit ira ut tyrānus tyrānicidæ manus accōmodaret:& p̄sidia sua gladio suo cederet.Quāto aiosius Alexāder:q cū legisset epistolā matris q̄ admonebat: ut a ueneno Philippi medici caueret:acceptā potionē nō ueritus bibit:plus igit de amico suo credidit:dignus fuit q inocētē hēret:dignus q faceret.Hoc ergo magis i Alexādro laudo:qa nēo tā obnoxius iræ fuit.Quo maior aūt moderatior i regibus:hoc laudāda magis ē.Fecit hoc:&.C.Cæsar ille q uictoria ciuili:clemētissime usus ē.Cū sniam dep̄hēdisset epistolaꝝ ad Pōpeiū missaꝝ ab his q uidebāt:aut i diuersis:aut i neutris fuisse ptibus cōbussit:q̄uis immoderate soleret irasci maluit tamē nō posse.Gratissimū putāt genus ueniæ:nescire qd qsq̧ peccasset:plurimū mali crudelitas facit.Sed ne audiēdū qdē ē:quoniā qbusdā rebus satius ē decipi q̄ diffidere.Tollēda ex aio suspicio & cōiectura:fallacissima iramēta.Ille me paꝝ humane salutauit.Ille osculo meo nō adhæsit.Ille ichoatū sermonē cito arrupit.Ille ad cœnā nō uocauit.Illius uultus aduersior uisus est.Non deerit suspitionis argumentatio.Simplicitatē opus est:& benigna reꝝ extimatione.Nihil eni qd in oculos incurret manifestūq̧ erit credamus.Et quotiens suspitio nr̄a uana apparuerit: obiurgemur crudelitatem.Hæc enim castigatio consuetudinē efficiet non facile credendi.

u Nde illud seq̄t: ut minimis sordidisq̧ rebus non exacerbemur.Paꝝ agilis est:puer aut tepidior aqua potui erogata:aut turpatus thorus:aut mēsa negligētius posita.Ad ista cōcitari insania ē:& ægræ:& infœlicis ualitudinis est:quē leuis aura cōtraxit.Affecti oculi quos cādida uestis obturpat Dissolutus delitiis cuius latus alieno labore cōdoluit.Mindiridē aiunt fuisse ex Impaꝝ ciuitate q cū uidisset fodiētē:& alterius rastꝝ alleuātē lassum se fieri:q̄stus uetuit illud opus in cōspectu suo facere:bilē hēre sæpius q̄stus est q foliis rosæ duplicatis incubisset.Vbi aium simul & corpus uoluptates corrūpere:nihil tolerabile uidet:nō qa dura:sed qa molles patimur.Quid.n.ē cur tussis alicuius:aut sternutamētū:aut musca paꝝ curiose fugata nos in rabiē agat:aut obuersatus canis:aut clauis negligentis serui manibus elapsa. Feret ista æquo aio ciuile cōuitiū.& in gesta & in cōciōe curiaue maledicta:cuius aures tracti subsellii stridor offendit.Perpetiet hic famē:& æstiuæ expeditiōis sitim:q̄ puero male diluēti nucē irascit:Nulla itaq̧ res magis iracūdiā alit q̄ luxuria. Intemperās & impatiēs dure cōtractādus aius est:ut ictū non sentiat nisi grauē.Irascimur aut his a qbus nec accipe iniuriā potuimus:aut his a his quibus iniuriā accipe potuimus. Ex prioribus q̄dā sine cōsensu sunt:ut librū quē minutioribus litteris scriptū sæpe p̄iecimus:& mēdosum lacerauimus:ut uestimēta q̄ quia displicebāt scindimus.His irasci q̄ stultū est:q̄ irā nr̄am nec meruerunt nec sentiūt:sed nos offendūt uidelicet q illa fecerūt.Primū sæpe anteq̄ hoc ap̄ nos distiguamus irascimur. Deinde fortasse ipsi quoq̧ artifices excusatiōes iustas afferēt:Alius non potuit melius facere q̄ fecerit:nec ad tuā cōtumeliā paꝝ didicit.Alius nō in hoc ut te offenderet fecit.Ad ultimū quid ē demētius q̄ bilem i hoies collectā:in res effundere.Atq ut his irasci dementis est q̄ aia carēt:& sic mutis aialibus q̄ nullā iniuriam si a cōsilio ꝑfectā.Nocere itaq̧ nobis possunt:ut ferꝝ aut lapis:iniuriā qdē facere nō possunt.Atqui cōtēni se quidē putāt:ubi equi idē obseq̄ntes:alteri eqti:alteri cōtumaces sint tāq̄ iudicio nō cōsuetudine & arte cōtractādi.Quædā quibusdā subiectiora sunt.At q ut his irasci stultū ē:ita pueris a pueroꝝ prudētia nō multū distātibus.Oia.n.ista peccata ap̄ æquū iudicē pro inocētia hēnt iprudētiā.Quædā sunt q̄ nocere nō possunt:nullāq̧ ui nisi beneficā & salutarē hēnt.Vt dii imortales q nolūt obesse nec possunt.Natura eni illis mitis & placida ē tā:lōge remota ab aliena iniuria q̄ a sua.Demētes itaq̧ & ignari ueritatis illis imputāt seuitiā maris:imodicas ibres:ptinaciā hyemis.Cū interim nihil hoꝝ q̄ nobis nocēt ꝑsuntq̧ ad nos ꝑprie dirigāt.Nō.n.nos cū mūdo sumus hyemē æstatēq̧ referēdi:suas ista leges hēnt qbus diuina exercētur.Nimis nos suspicimur si digni nos uidemus pp quos tanta moueant.nihil ergo hoꝝ in nr̄a iniuria fit:immo cōtra.Nihil nō ad salutē.Quædā eē diximus q̄ nocere possunt:q̄dā q̄ nolūt.In his erūt boni magistratus parētesq̧ & p̄ceptores & iudices:quoꝝ castigatio sic accipiēda ē:quō scalpellū & abstinētia:& alia q profutura torquēt.Affecti sumus pœna.Succurrat nō tātū qd patiamur sed qd fecerimus in consilium de uita mutāur.Si uero ueꝝ ipsi dicere nobis uoluerimus:pluris litē nr̄am extimabimus.Si uolumus æquoium reꝝ iudices eē:hoc primū nobis suadeāus:Neminē nr̄um eē sine culpa.Hinc.n.maxima indignatio orit nihil peccaui:nihil feci:imo nihil feceris.Indignamur aliq̄ admonitiōe aut coertiōe nos castigatos:cū illo ipō tpe peccēus quo adiicimus malefactis arrogātiā & cōtumaciā.Quis ē iste q se ꝑfitet oībus legibus innocētē:ut hoc ita sit q̄ angusta innocētia ē ad legē oē bonū q̄ latius officioꝝ patet:q̄ iuris regula:q̄ multa pietas:hūanitas:liberalitas:iustitia:fides exigūt.Quæ oia extra publicas tabulas sunt.Sed ne ad illā quidē artissimā innocētiæ formulam præstare nos possumus:alia fecimus:alia cogitauimus:alia optauimus:

alijs fecimus. In quibusdā inocētes sumus: qa nō successit. Hoc cogitātus æquiores sumus: delinquentibus cre/
damus: obiurgātibus utiq nobis ne irascamur. Cui enī nō si nobis quoq minime diis. Nō enī illoꝝ sed le
ge mortalitatis patimur qcqd icōmodi accidit. Ad morbi doloresq icurrūt: utiq aliquo fugiēdū ē: domi
ciliū putre fortitis diceē. Aliqs male de te locutus: cogita an prior feceris: cogita de ꝙmultis loqris. Cogite
mus iquā alios nō facere iniuriā sed repōere. Alios per nos facere. Alios coactos facere. Alios ignorātes: &
eos q uolentes sciētesq faciūt: ex iniuria nostra: nō ipsam iniuriā petere aut dulcedie urbāitatis ꝓlapsus ē.
Aut fecit aliqd nō ut nobis obesset: sed qa cōseq ipse nō poterat: nisi nos repulisset. Sæpe adulatio dū blādi
tur offendit. Quisqs ad se rettulerit quotiēs ipse in suspitionē falsam iciderit: ꝙmultis officiis suis fortuna
speciē iniuriæ iduerit: ꝙmultos post odiū amare cœpit: & poterit nō statī irasci utiq si sibi tacitus ad sin/
gula qbus offendiē dixerit. Is q nullius nō uxorē cōcupiscit: & satis iustas cās putat amādi: qđ aliena ē. Idē
uxorē suā aspici nō uult: & fidei acerrimus exactor ē ꝑfidus: & mēdacia ꝓseqtur ipse piurus: & litē sibi i/
ferri ægerrimæ calūniaē patiē. Pudicitiā seruoꝝ suoꝝ attētari nō uult q nō pepcit suæ. Aliena uitia ī ocu/
lis habemus: a tergo nostra sunt. Inde ē ꝙ tēpestiua filii cōuitia pater deterior filio castigat. Nihil alienæ lu
xuriæ ignoscit: q nihil suæ negauit: & homicidæ tyrānus irasciē: & punit furta sacrilegus. magna pars ho/
minū est q nō peccatis irasciē: sed peccātibus: Faciet nos moderatiores respectus nři: si consulerimus nos.
Nunqd & ipsi aliqd tale cōmisimus? Nunqd sic errauimus? Expedit ne nobis ista dānare. Maximū reme/
diū ē iræ mora. Hæc ab illo pœnæ initio nō ut ignoscat: sed ut iudicet: desinet si expectat. nec uniuersam il
lam tentabis tollere. graues habet ipetus primos. tota uincetur. dum partibus carpitur.

X his quæ nos offendūt: alia renūciaē nobis: alia ipsi audiuimus aut uidemus. De his quæ narrata
e sunt nō debemus cito credere. Multi emētiunē ut decipiāt: multiq decepti sunt. Alius criminātē
grām captat: & fingit iniuriā: ut uideaē doluisse factā. Aliqs malignus & q amicitias cohærētes di
ducere uult. Est suspicax & q spectare ludos cupiat: & ex longiquo tutoq speculatur quos collisit. de puula
summa iudicaturo tibi res sine teste nō ꝓbareē: Testis sine iureiurādo nō ualeret: Vtriq pti dares actiōes:
dares tēpus: nō semel audires. Magis enī ueritas elucet. quo sæpius ad manū uenerit. Amicū cōdēnas de ꝑ/
sentibus anteq̄ audias: anteq̄ iterroges: anteq̄ illi aut accusatorē suū nosse liceat aut crimē: irasceris: iā ueꝝ
tāq qđ utriq diceret audisti. Hic ipse q ad te detulit desinet: de re si ꝓbare debuerit. Nō ē inqt ꝙ me ꝓtra
has. Ego productus negabo. Alioqn nunq̄ tibi dicā. Eodem tempore & istigat & ipse se certamini & pu/
gnæ subtrahit. Quid dicere tibi nisi clā non uult: pœne non dici. Quid est inqus q̄ secreto credere: palam
irasci. Quorundam ipsi testes sumus. In his naturam excutiemus uoluntatemq facientium. Puer est: æ ta/
ti donet: nescit an peccet. pater ē: aut tātū ꝓfuit: ut illi cū iniuria eius sit: an fortasse ipsum hoc meritū eius
est quo offendimur. Mulier est: errat. Iussus est necessitati nisi iniquus successit læsus ē. Nō ē iniuria pati ꝙ
prior feceris. Iudex est plus illius credas sententiæ q tuæ. Rex ē: si nocētem punit cede iustitiæ: si inocentē
cæde fortunæ. Mutum animal est: aut simile muto: imitaris illud si irasceris. Morbus est aut calamitas le
uius transiliet sustinentem. deus est: tā perdis operam cū illi irasceris q̄ cū illū alteri præcaris iratū. Bonus
uir est q iniuriam fecit: noli credere. Malus noli mirari; dabit pœnas alteri quas dedit tibi. etiam sibi dedit
q peccauit. Duo sunt: ut dixi: quæ iracundiam cōcitant. Primū si iniuriā uidemur accepisse: de hoc satis di
ctum est. Deinde si inique accepisse: de hoc dicēdū est. Iniqua quædā iudicaui hoies: quia pati non debue/
runt: quædam quæ non sperauerint. indigna putauimus quæ inopinata sunt. Itaq maxie cōmouēt quæ
cōtra spem expectationemq euenerūt. Nec aliud ē q̄re in domesticis minima offendāt. In amicis iniuriā
uocemus negligētiā. Quomodo ergo iquit inimicoꝝ nos iniuriæ mouēt? qa nō expectauimus illas: aut
certe nō tantas. hoc efficit amor noster nimius iuiolatos nos ēt inimicis iudicamus esse debere. Regis qsq
itra se aīum habet: & licentiam sibi dari uelit in se nolit alteri. Aut ignorātia nos itaq: aut isolentia iracun
dos facit. Ignorantia reꝝ? Quid enī mirum est malos mala facinora ædere? Quid noui est: si inimicus no
cet? Amicus offendit: filius labiē: seruus peccat. Turpissimā aiebat Fauius Imperatori excusationē eē: non
putaui. Ego turpissimā hoī puto. Oīa puta. Specta eū in bonis moribus aliqd existet apius. Fert hūana na/
tura insidiosos animos: fert igratos: fert cupidos: fert impios. Cū de moribus unius iudicabis: de publicis
cogita. Vbi maxime gaudebis: maxīe metues. Vbi trāqlla tibi oīa uidenē: tibi nocitura nō desunt: sed qe/
scunt. Semp futuꝝ aliqđ qđ te offendat existima. Gubernator nunq̄ ita tutos sinus explicuit securus: ut
nō expedite ad cōtrahendū armamēta disponeret. Illud ante oīa cogita fœdā eē & execrabilē uim nocen/
di. & alienissimā hoī cuius beneficio etiā sæua mēsuescūt. Aspice elephantoꝝ iugo colla submissa: taurorū
pueris piter ac feris ꝑsultātibus terga impune calcata: & repētes intra pocula sinusq: inoxio lapsu dracōes
& itra domū ursoꝝ leonūq ora placida tractātibus adulātibusq. Nō ergo feras pudebit cū aialibus ꝑmu
tasse mores Nefas est nocere patriæ: ergo cuiq. Nā hæc pars patriæ ē. Sanctæ partes sunt: si uniuersum ue
nerabile est ergo & homini. Nā hic in maiore tibi urbe ciuis ē. Quid si nocere uelint manus pedibus? ma
nibus oculi? ut oīa inter se mēbra consentiūt: qa singula seruari potius interest. Ita hoies singulis parcent:
qa ad cœtum geniti sunt. Salua aūt eē societas nisi amore & custodia partiū non potest. Ne uiperas quidē
& nutricē: & si qua morsu aut ictu nocēāt effugeremus: si in reliqua mansuefacere possemus aut efficere:
ne nobis aliusue periculo essent. Ergo ne hoī qdē nocebimus quia peccauit: sed ne peccet. Nec unq̄ ad præ/
teritū sed ad futuꝝ pœna trāsfertur. Nō. n. irasciē: sed cauet. Nam si puniēdū ē cuiq paruū maleficiumq
ingeniū ē: pœna neminē excipiet. At. n. ira hēt aliquā uolūtatē: & dulce ē dolorē reddere. Minime. Non
enī ut in benificiis honestū ē merita: meritis repēsare: & iniuria iniuriis. Illic uinci turpe ē. Hic uicere. Inhu
manū uerbū est: & qdē pro iusto receptū: ultio & talio nō multū differt nisi ordine: q dolore regiē tantū

excusatius peccat. M. Catonē ignorans in balneo quidam percussit imprudens. Quis. n. illi sciens facere in-
iuriam? Postea satisfacienti Caro non memini inqt percussum me. Melius putauit non agnoscere q̄ uindi-
care. Nihil inqs illi post tantā petulātiā mali factū ē. Immo multū boni: cœpit Catonē noscere. Magni ani-
mi est iniurias despicere. Vltionis contumeliosissimū genus est nō esse uisum dignum ex quo peteref ul-
tio. Multi leues iniurias despicere altius sibi dimisere dū uindicāt. Ille magnus & nobilis est qui more ma-
gnæ feræ latratus minutorum canū securus exaudit. Minus inquir contemnemur si uindicauerimus in-
iuriam: si tanq̄ ad remedium uenimus sine ira. Veniamus non quasi dulce sit uindicari: sed quasi utile.

De simulanda iniuria.

Aepe aūt satius fuit dissimulare q̄ ulcisci: potētiorꝫ iniuriæ hilari uultu nō patienter tātū ferendæ
s sunt. Faciēt iterꝫ si se fecisse crediderint. Hoc habēt pessimū: animi magna fortuna īsolentes quos
læserunt oderūt. Notissima uox est eius qui in cultu regū cōtenuerat: Cum illū qdā interrogaret:
quoniā rarissimā rē in aula cōsecutus est. Iniurias inquit accipiēdo & gratias agēdo de ipsis sæpe adeo iniu-
riā uindicare nō expedit: ut ne fateri qdē expediat. C. Cæsar pastoris splēdidi eqtis romani filium cū in cu-
stodia habuisset: imundiciis eius & incultioribus capillis offensus rogāte patre: ut salutē sibi filii concede-
ret quasi de supplicio eius admonitus: ad mortē duci protinus iussit. Ne tamē oīa inhumāe faceret aduer-
sum patrē ad cœnā illū inuitauit eo die: uenit pastor nihil uultu eius exprobāte ꝓpinauit illi Cæsar hemi-
nā: & posuit illi custodē: ꝑdurauit miser: nō aliter q̄ si filii sanguinē biberet. Vnguētū & coronas misit: &
obseruare iussit an sumeret. Sūpsit eo die quo filiū extulerat. Iacebat cōuiua cētēsimus: & potiōes uix ho-
nestas natalibus liberorꝫ podagricus senex hauriebat: cū īterim nō lachrymas emisit: nec dolorē aliquo si-
gno erūpere passus ē. Cœnauit tanq̄ pro filio exorasset. Quæris q̄re? Hēbat alterꝫ. Quid ille Priamus non
dissimulauit irā: & regis genua cōplexus ē? Funestā ꝑfusamq; cruore filii manū: ad os suū retulit & cœna-
uit: sed tātū sine unguēto: sine coronis: & illū hostis sæuissimis multis solatiis ut cibū capet hortatus ē: nō
ut pocula īgētia sup caput posito custode siccaret: cōtēpsisset romanū patrē si sibi timuisset. Nunc irā cō-
pescuit pietas. Dignus fuit in eū ꝑmitteret a cōuiuio ad ossa filii legēda discedere. Ne hoc qdem ꝑmisit be-
nignus. Interim & comis adolescēs propitiatiōibus senē crebris ut cura leniref admonēs lacessebat. Cōtra
ille se lætum & oblitū qd eo eēt actū die prædixit. Periret alter filius si carnifici conuiua nō placuisset. Er-
go ira abstinēdū est siue par est q lacessendus est: siue sup̄ior: siue inferior. Nā cū pare cōtēdere anceps est.
Cū sup̄iore furiosum. Cū īferiore sordidū: Pusilli hoīs & miseri ē repetere mordētē: ut mures & formicæ:
q̄s si manū admoueris ora cōuertāt. Imbecilla se lædi putāt si tāgūt. Faciet nos mitiores si cogitauerimus
q; aliquādo nobis ꝑfuit ille cui irascimur: & meritis offensam redimere. Illud nobis occurrat q̄ntū cōmē-
datiōis nobis allatura sit clementiæ fama. & q̄multos uenia amicos utiles fecerit. Ne irascamur inimicorꝫ
& hostiū liberis. Inter syllanæ crudelitas exēplar ē qđ a. R. P. liberos ꝓscriptorꝫ submouit. Nihil ē īquius
q̄ aliquē hæredē paterni odii fieri. Cogitemus quotiēs ad ignoscēdū difficiles erimus: an expediat omnes
nobis inexorabile esse. Quā sæpe ueniā qui negauit petit: q̄ sæpe pedibus eius aduolutus est: quē suis rep-
pulit. Quid est gloriosius q̄ irā amicitia mutare? quos. Po. Ro. fœliciores habet socios fideliores q̄ q̄ uicto-
ribus? Irasceſ aliquis. Tu contra: beneficiis prouoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta nisi pari-
ter non pugnat: sed si utrinq; certabit ira concurrit: Ille ē melior qui prior pedē ab ira retulit. Victus ē qui
uicit ꝑcussit te. Recede. Referendo enim: & occasionē sæpius feriēdi dabis: & excusationē nō poteris reuel-
li cū uoles. Nunq̄ uelit quisq̄ tam grauiter hostē ferire: ut relinquat manū in uulnere: & se ab ictu reuoca-
ri non possit. Atq; tale ira telū est: ut uix retrahat. Arma nobis expedita prospicimus gladiū cōmodū & ha-
bilē. nō uitabimus impetus animi his graues magis furiosos & irreuocabiles. Ea demum uelocitas placet
quæ ubi iussa est uestigiū sistit: nec ultra destiata percurrit: & quæ flecti & a cursu ad gradum reduci pōt.
Aegros scimus neruos eē: ubi īuitis nobis mouent. Senex autem īfirmi corporis est: q cum ambulare uult
currit. Animi motus eos putemus sanissimos ualidissimosq;: q nr̄o arbitrio ibūt: non suo ferent. Nihil tā
æque ꝓfuit: q̄prium ītueri deformitatē rei: deide periculū. Nō ē ullius affectus facies turbatior: pulcher-
ria hora fœdauit: toruos uultus ex tranqllissimis reddit. Linqt decor omnis iratos: etiam si amictus illius
irati cōpositus sit ad legē: retrahēt uestē: omnēq; curā cui effundēt. Si capillorꝫ natura uel arte iacentiū nō
īformis est habitus: cū in aīo īhorrescunt & tumescūt uenæ. Cōcutief crebro spū pectus: rabida uocis eru-
ptio colla distendit. Tunc artus turbidi īquietæ manus totius corporis fluctuatio. Qualem ītro putas esse
aīum: cuius extra imago tā fœda ē? Quanto illi ītra pectus terribilior uultus ē: acrior spūs: ītensior īpetus
rupturus se nisi eruperit. Quales sunt hostiū uel ferarꝫ cæde madētiū: aut ad cædē euntiū aspectus. Qua-
lia poetæ īferna monstra finxere: succīcta serpētibus & igneo flatu. Quales ad bella excitāda: discordiamq;
in populos diuidēdā: pacēq; lacerādā deterrie īferum exeūt furiæ. Talē nobis irā figuremus: flāma: lumina
ardētia: sibilo: mugituq;: & gemitu: & stridore: & siqua his īuisior uox est ꝑstrepentē tela manū utrāq; q̄-
tientem. Neq; eni illi tegere secura est toruam cruentāq; & cicatricosam ex uerberibus suis liuidam īcessu
suæ samei effusam: multa caligie īcursitantem: uastantem: fugātemq;: & oīum odio laborātem: sui maxīe
si aliter nocere non possit: terras: maria: cælū ruere cupientē īfestā pariter īuisamq;. Vel si uidetur qualis sit
apud uates nostros. Est sanguineum quatiens dextra læuaq; flagellum. Aut scissa gaudens uadit discordia
palla. Aut si magis dira facies excogitari diri affectus potest. Quibusdā: ut ait Sestius iratis profuit aspexis-
se speculū. ꝑturbauit illos tanta mutatio sui: uelut ī rem præsentē adducti nō agnouerūt se. & quantulum
ex uera deformidate imago illa speculo repercussa reddebat aīus si ostendi: & si in ulla materia per lucem
posset ītuētes nos cōfunderet. At maculosusq; æstuās & distortus & timidus. Nūc quoq; tāta deformitas

eius eſt per oſſa carneſq;:& tot impediméta effluens.Quid ſi nudus oſtenderet̃ ſpeculo q̃ui neminem de/
tentũ ab ira credit?Quid ergo qui ad ſpeculum uenerat:ut ſe mutaret iã mutauerãt.Iratis q̃dem nulla eſt
formoſior effigies q̃ atrox & horrida:qualeſq; eſſe etiam uideri uolunt.Magis illud uidendum eſt q̃ mul
tis ira per ſe nocuerit.Alii nimio feruore rupere uenas:& ſanguinẽ ſupra uires elatus clamor ægeſſit:& lu/
minũ ſuffudit aciem.In oculos uehementius humor ægeſtus:& in morbos ægri recidere:nulla celſior ad
inſaniam uia eſt.Multi itaq; continuauerunt iræ furorem:nec q̃ expleuerant mentem unq̃ receperũt:Aia/
cem in mortem ægit furor:in furorem ira:mortem liberis:ægeſtatem ſibi:ruinam domui imprecant̃.&
iraſci ſe negant:non minus q̃ inſanire furioſi.Amiciſſimis hoſtes:uitandiq; chariſſimis.Legem niſi quam
nocent immemores ad minima mobiles.Non ſermone:non officio adiri faciles.Per oĩa uim gerunt . gla/
diis & pugnare parati:& incumbere.Maximum.n.malum illos cœpit:& oĩa exuperans uitia. Alia paulatĩ
uitia.Alia intrant repentina & uniuerſa uis eius eſt.omnes deniq; alios effectus ſibi ſubiicit.Amorem ar/
dentiſſimum uincit.Tranſfoderunt itaq; amata corpora & in eorum quos occidunt & tacuere complexi/
bus.Auaritiam duriſſimum malum minimumq; flexibile ira calcauit.Adapta opes ſuas ſpargere : & do/
mui rebuſq; in unum collatis inicere ignem.Quid non ambitioſius?Magno extimata ira proiecit . Inſi/
gnia honoremq; delatum depulit.Nullus affectus eſt in quem non ira dominetur.

Lucii Annei Senecæ ad Nouatum Liber tertius de Ira.

Vod maxime deſideraſti Nouate nunc facere:tẽtabimus iram excidere animis:aut certe re
frenare:& impetus eius inhibere.Id aliquãdo palam aperteq; faciẽdũ ẽ:ubi minor uis ma/
li patitur.Aliquando ex occulto:ubi nimiũ ardet:omniq; ipedimẽto exaſperat̃ & creſcit.
Refert quantas uires quanq; integras habeat.Verũ ne uerberanda & agẽda ſit : an credere
ei debeamus (dum tempeſtas pria deſæuit:ne remedia ipſa ſecum ferat.Conſiliũ pro mori
bus cuiuſq; capiẽdũ erit.Quoſdã.n.p̃ces uicũt.Quidã iſultãt iſtantq; ſubmiſſis . Quoſdã
terrẽdo placabimus.Alios obiurgatio.Alios confeſſio.Alios pudor cœpto deiecit.Alios mora lentũ p̃cipi
tis mali remediũ:ad q̃d nouiſſime deſcẽdẽdũ ẽ.Cæteri .n. affectus dilationẽ recipiũt:& curari tardius poſ/
ſunt.Hæc incitata & ſeipſam rapiens uiolẽtia:non paulatim procedit:ſed dũ icipit tota eſt.Nec alioꝝ mo
re uitioꝝ ſolicitat animos:ſed abducit & impotentes ſui:cupidoſq; uel cõis mali exagitat.Nec in ea tantũ
in quæ deſtinauit:ſed in occurrentia obitus fuit.Cætera uitia ĩpelliunt animos:ira præcipitat.Cæteris eti/
am ſi reſiſtere contra affectus ſuos non licet:aut certe affectibus ipſis licet ſtare:hæc non ſecus q̃ fulmina p̃
cellæq;:& ſiqua alia irreuocabilia ſunt:qa non eunt:ſed cadunt:uim ſuam magis ac magis tendit . Alia ui/
tia a ratione hæc a ſanitate deſiſtit.Alia acceſſus lenes habent:& incrementa fallentia:in iram deiectus ani
morum eſt.Nulla itaq; reſurget magis attonita:& in uires ſuas prona.& ſiue ſucceſſit ſuperba:ſiue fruſtra
inſana:ne repulſa quidem in tedium acta ubi aduerſarium fortuna ſubduxit in ſeipſa morſus ſuos uertit:
Non refert quantũ ſit ex quo reſurrexerit.Ex leuiſſimis enim in maxima euadit.Nullam tranſit ætatem.
Nullũ hominũ genus excipit.Quædã gentes beneficio ægeſtatis non nouere luxuriã.Quædam quia ex/
ercitæ & uagæ ſunt effugere pigriciã:q̃bus incultus mos agreſtiſq; uita eſt.Circũſcriptio ignota ẽ:& fraus
& quodcunq; in foro malum naſcit̃:Nulla gens eſt quã non ira inſtitet : tam inter Graios q̃ barbaros po/
tẽs.Nõ minus pernicioſa leges metuentibus:q̃ quibus iura diſtinguit modus uiriũ.Deniq; cætera ſingu/
los corripiunt:hic unus affectus eſt qui interdũ publice concipit̃.Nunq̃ uniuerſus populus fœminæ amo/
re flagrauit.Nec in pecuniã aut lucrũ tota ciuitas ſpem ſuã miſit.Ambitio uiritim omnes occupat. Impoten
tia non eſt malum publicum.Sæpe in irã uno agmine itũ eſt:uiri:fœmĩæ:ſenes:pueri:principes : uulguſq;
conſenſere.& tota multitudo pauciſſimis uerbis concitata ipſum cõcitatorem anteceſſit. Ad arma proti
nus igneſq; diſcurſum eſt:& indicta finitimis bella aut geſta cum ciuibus . Totæ cũ ſtirpe omni crematæ
domus:& modo eloquo fauorabilis:habitus in multo honore irã ſuæ cõcionis excepit.In Impatorẽ ſuũ
legiones pila torſerũt:diſcedit plebs tota cũ pluribus:publicũ cõſiliũ ſenatus:nõ expectatis delectibus : nec
nominato Imperatore ſubito iræ ſuæ duces legit:ac per tecta urbis:nobiles conſectatus uiros ſupplicium
manu ſumpſit.Violat legationes rupto iure gentiũ.Rabieſq; inſanda ciuitatẽ tulit.Nec datũ tempus quo
reſideret tumor publicus:ſed deductæ protinus claſſes:& oneratæ tumultuario milite.Sine more ſine au
ſpiciis populus ductu iræ ſuæ egreſſus:fortuita raptaq; pro armis geſſit.Deĩde magna clade temeritatẽ au
dacis ira eluit.Hic barbaris forte uiuentibus in bella exitus ẽ:cum mobiles aĩos ſpecies iniuriæ p̃tulit agũ
tur ſtatim:& qua dolore traxit ruinæ modo regionibus incidunt icõpoſiti:interriti:incauti pericula appe/
tentes ſua:gaudẽt feriri:& iſtare ferro:& tela corpore urgere:& per ſuũ uulnus exire . Non eſt inq̃s dubiũ
quin magna iſta & peſtifera ſit uis.Ideo quẽadmodũ ſanari debeat mõſtra.Atqui ut in prioribus libris di
xi:ſtat Ariſtoteles defenſor iræ:& uetat illa nobis execari.Calcar ait eẽ uirtutibus.Hæc erepta inermẽ ani/
mum & ad conatus magnos pigrũ:& inermemq; fieri.Neceſſarium eſt itaq; editatẽ eius:ac feritatem co/
arguere:& ante oculos ponere quantum monſtri ſit homo in hominem furens:quantoq; impetu ruat.nõ
ſine pernicie ſua pernitioſus:& ea deprimens quæ mergi niſi cum mergente non poſſunt . Quid ergo ſa/
nium hunc aliquis uocat:qui uelut tempeſtate correptus nõ it ſed agit̃:& furenti malo ſeruit?Nec man/
dat ultionẽ ſuã:ſed ipſe eius exactor animo:ſimul ac manu ſæuit.Chariſſimoꝝ eorũq; mox amiſſa flectu
rus eſt carnifex.Hunc aliquis affectũ uirtuti adiutorẽ comitẽq; dat:conſilia ſine quibus uirtus gerit nihil
obturbantẽ.Caducæ ſiniſtræq; ſunt uires:& in malũ ſuũ ualidæ in quas ægꝝ morbus & acceſſio erexit.
Non eſt ergo q; me putes tempus in ſuperuacuis conſumere q; iram quaſi dubiæ apud homines opinio/
nis ſic iſamem:cum aliquis ſit.Et q̃dem de illuſtribus philoſophis q illi indicat operas : & tanq̃ utilem ac

spiritus subministrantem in prælia in actus rerum ad omne quodcunq; calore aliquo gerendū est nocet.
Ne quem fallar tanq̄ aliquo tempore aliquo loco profutura. Ostendenda est rabies eius effrenata & atto-
nita: apparatusq; illi reddendus est suus eculeus & fidiculæ: & ergastula: & cruces: & circūdati defossis cor-
poribus ignes: & cadauera quoq; trahens uncus: uaria uinculoꝝ genera: uaria pœnaꝝ: lacerationes mem-
brorum: inscriptiones frontis: & bestiaꝝ imaniū cauernæ. Inter hæc instrumenta collocet̄ ira: dirum qd
dam: atq; horridum strides omnibus per quæ fuerit deterior: ut de cæteris dubium sit: nulli certe affectus
peior est uultus: quē in prioribus libris descripsimus: asperum & acrem. Et nunc subito reuerso sanguine
fugatoq; pallentem: nunc ī os omne calore ac spiritu uerso subrubicundū: & similē cruento: uenis tumen
tibus oculis nunc tepidis & exilientibus. Nunc in uno obtutu defixis & hærentibus. Adiice nunc dentiū
inter se arietatorum: & aliquem esse cupientium non alium sonū q̄ ē apris tela sua attritu accuentibus. Adii
ce articulorum crepitum cū se ipsæ manus frangūt: & pulsatum sæpius pectus anhelitus: crebros tractosq;
altius gemitus: īstabile corpus: īcerta uerba: subitis exclamatiōibus tremētia: labra īterdūq; cōplexa: & di-
rum qddam exibilantia. Ferarum mehercules siue illas fames exagitat: uel īfixū uisceribus ferrū: minus te
tra facies est: ēt cum uenatorem suum semianies morsu ultio petunt: q̄ hois ira flagrantis. Age si exaudire
uoces ac minas uacet: qualia excarnificati ai uerba sunt: nonne reuocare se qsq; ab ira uolet: cum itellexerit
illam a suo primum malo icipere. Non uis ergo admoneam eos q iram summa potentia exercent: & argu-
mentum uirium existimant. & in magnis magnæ fortunæ bonis ponunt paratam ultionem q̄ non sit po-
tens imo nec liber qdem dici possit: iræ suæ captus? Non uis admoneam quo diligentior qsq; sit & ipse se
circūspiciat: alia ai mala ad pessimos quosq; pertinere iracūdiam ēt eruditis hoībus & in alia sanis irripe-
re? adeo ut qdam simplicitatis iudicium iracundiam dicant: & uulgo credat̄ facilimis qsq; huic obnoxius.
Quorsus inqs hoc pertinet? Vt nemo se iudicet tutum ab illa cum lentos quoq; natura & placidos in sæui
tiā ac uiolentiam euocet. Quēadmodū aduersus pestilentiā nihil potest firmitas corporis: & diligēs ualitu
dinis cura. Promiscue eni ībecilla robustaq; iuadit. Ita ab ira tam iquietibus moribus periculum ē: q̄ com-
positis & remissis qbus eo turpior ac periculosior est: quo plus in illis mutat. Sed cū primū sit nō irasci. Se-
cundū detinere. Tertiū alienæ iræ mederi. Dicā primū quēadmodū in iram non incidamus. Deide quem
admodū ab illa liberemur. Nouissime quēadmodū irascētē retineamus placemusq;: & ad sanitatem redu-
camus. Ne irascamur præstabimus: si omnia uitia iræ nobis subide proposuerimus: & illam bene extima
uerimus. Accusanda est apud nos: dānanda perscrutanda eius mala: & in mediū protrahēda sunt: ut qua-
lis sit appareat: comparanda cū pessimis est. Auaritia acqrit & contrahit quo aliqs melior utat̄. Ira icendit.
Paucis gratuita est. Iracundus dominus quosdam in fugam seruos ægit: quosdam ī mortē quāto plus ira
scendo q̄ id erat pp quod irascebat̄ amisit. Ira patri luctū: marito diuortiū attulit: magistratui odiū: cādida
to repulsam. Potior est iquā luxuria quoniā illa sua uoluptate fruit̄: hæc alieno dolore uincit malignitatē
& inuidiā. Ille enim infœlicē fieri nolunt: hæc facere. Ille fortuitis malis delectant̄: hæc nō potest expectare
fortunam. Nocere ei quē odit nō noceri uult. Nihil est simultatibus grauius: has ira conciliat. Nihil ē bel-
lo funestius: In hoc potentiū ira corrūpit. Cæterum etiam illa plebeia ira & priuata: inerme & sine uiribus
bellum est. Præterea ira, ut seponamus quæ mox secutura sunt dāna: insidias: perpetuam ex certaminibus
mutuis solicitudinē dat pœnas dū exigit. Naturā hoīs uitat: Illa in amorē hortat̄: hæc in odiū. Illa prodesse
iubet: hæc nocere. Adiice q; cum idignatio eius animi suspecta eueniat: & animosa uideatur: pusilla est &
angusta. Nemo enim non eo a quo se contemptum iudicat minor est. At ille ingens animus & uerus ex-
timator sui non iudicat iniuriam: quia non sentit. ut tela a duro resiliūt: cum dolore cedendis solido feri-
untur. Ita ulla magnum animum iniuria ad sensum suum adducit. Fragilior eo quod petit. Quanto pul-
chrius uelut nulli penetrabilē telo: omnes iniurias contumeliasq; respuere. Vltio doloris confessio est. Nō
est magnus animus quem icurrit iniuria. Aut potentior te: aut ībecillior læsit: Si imbecillior: parce illi. Si
potentior: tibi. Nullum est argumentum magnitudinis certius q̄ nihil posse quo instigeris accidere. Pars
superior mundi & ordinatior ac propinqua syderibus: nec in nubem cogitur: nec in tempestatem impel-
litur: nec uersatur in turbinem: omni tumultu caret: inferiora fulminantur. Eodem modo sublimis aius
quietus semper: & in statione tranquilla collocatus: intra se præmens quibus ira contrahitur: modestus
& uenerabilis est & depositus. Quorum nihil inuenies in irato. Quis enim traditus dolori & furens non
primam reiecit iniuriam? Quis ipetu turbidus & in aliquem ruens non qcquid in se uerecundi habuit ab
iecit? Cui officiorum numerus aut ordo consistit icitato? Quis liguæ temperauit? Quis ullam partē cor-
poris tenuit? Quis se regere potuit in immensum? Proderit nobis illud Democriti salutare præceptum:
quo monstratur tranqllitas: sine quo priuati neq; publice multa: aut maiora uiribus nostris ægerius. Nūq̄
tā fœliciter in multa discurrenti negocia dies transit: ur non aut ex homine: aut ex re offenso nascatur: que
animum in iras paret. quemadmodum per frequentia urbis loca properanti in multos incursitandum ē:
& alicubi labi necesse est: alicubi retineri: alicubi aspergi. Ita in hoc uitæ actu dissipato & uago multa ipedi
menta: multæ quærelæ icidunt. Aliqs spem nostram fefellit: alius distulit: alius itercepit. Non ex destiato
proposita fluxerunt. Nulli fortuna tam dedita est. ut multa tentanti ubiq; respōdeat. Seqtur ergo ut is cui
contra quæ proposuerat aliqua cesserunt: ipatiens hominum rerumq; sit. Ex leuissimis causis irascit̄: nūc
personæ: nunc negocio: nunc loco: nunc fortunæ: nunc sibi. Itaq; ut qetus possit esse animus: non est iactan
dus: nec multarum: ut dixi: rerum actu fatigandus: nec magnarum supra uires appetitarum. Facile est le-
uia aptare ceruicibus: & in hanc aut in illam partem transferre sine lapsu. Atq alienis in nos manibus iposi
ta ægre sustinemus: uicti in proxio effundimus: & dum stamus sub sarcina ipares oneri uacillamus. Idem

accidere in rebus ciuilibus ac domesticis scias. Negocia expedita & habilia sequunt̃ actorẽ. Ingẽtia & supra
mẽsurã agẽtis: nec dant se facile: & si occupata sunt præmũt atq; adducũt administrãtem: qui nõ quæ faci/
lia sunt aggreditur: sed uult facilia esse quæ aggressus est. Quotiens aliquid conaberis te simul & ea quæ
paras quibusq; pararis ipse metire. Faciet enim te asperum pœnitentia operis infecti. Hoc interest utrũ qs
feruidi sit ingenii: aut frigidi: aut humilis. Generoso repulsa irã exprimet: languido inertiq; tristitiã. Ergo
actiones nostræ: nec paruæ sint: nec audaces: nec improbæ. In uitium spes exeat. Nihil conemur qđ mox
adepti quoq; successisse miremur. Demus operam ne accipiemus iniuriã quã ferre nescimus. Cum placi/
dissimo & facilimo & minime obnoxio morosoq; uiuẽdũ est. Sumunt̃ a cõuersantibus mores. Et ut q̃dã
in contactis corpore uitia transiliunt: ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorẽ
uini traxit. Impudicorum cœtus fortemq; & si liceat uirum emollit. Auaritia in proximus uirtus suum
transtulit. Eadẽ ex diuerso ratio uirtutũ est: ut omne quod secum habent mitigent. Nec tam ualitudini ꝑ
fuit utilis regio & salubrius cælũ q̃ animis parũ firmis in turba meliore uersari. Quæ res quãto possit in/
telliges: si uideris feras quoq; conuictu nostro mãsuescere. Nulliq; immani bestiæ uim suã ꝑmanere si ho
minis cõtuberniũ diu passa est. Recõdit̃ omnis asperitas paulatimq; inter placida dediscit̃. Accedit huc ꝙ
nõ tantũ exẽplo melior sit: q̃ cũ q̃etis hoibus uiuit: sed ꝙ causas irascẽdi nõ inuenit: nec uitium suũ exercet.
Fugere itaq; debebit omnis quos iraturos iracũdia sciet. Qui sunt inq̃t isti? Multi ex uariis causis idem fa
cturi. Offendet te sũpbus cõtẽptu: diues cõtũelia: petulãs iniuria: liuidus malignitate: pugnax cõtẽtiõe: uẽ/
tosus & mendax uanitate. Non feres a suspitioso timeri: a pertinace uinci: a delicato fastidiri. Elige simpli/
ces faciles: moderatos qui irã tuã nec euocẽt & ferãt. Magis adhuc proderunt submissi & humani. & dul/
ces: non tamẽ usq; in adulationẽ. Nã iracundos nimia assentatio offendit. Erat certe amicus noster uir bo
nus sed iræ partioris: cui non magis erat tutũ blãdiri q̃ maledicere. Cæliũ oratorẽ fuisse iracũdissimũ con
stat. Cũ quo ut aiunt cœnabat in cubiculo lectæ patientiæ cliens: sed difficile erat illi in crapulam coniecto
rixam eius cũ quo edebat effugere. Optimũ iudicauit q̃cq̃d dixisse sequi secundans agere. Non tulit Cæli
us assentiẽtem sed exclamauit, dic aliq̃d contra: ut duo simus. Sed ille quoq; ꝙ nõ irasceret̃ iratus cito si/
ne aduersario desit. Eligamus ergo uel os potius si conscii nobis iracũdiæ sumus: qui uultu nostrum ac ser
monem sequant̃: Facient quidẽ nos delicatos. & in malã cõsuetudinẽ inducẽt: nihil contra uoluntatẽ au/
diendi: sed proderit uitio suo interuallũ & quietẽ dare. Difficilis quoq; & indomiti naturã blãdiẽtẽ feret.
Nihil asperũ tetrũq; palpãti est: quotiẽs disputatio lõgior & pugnatior erit. In prima resistamus anteq̃ ro/
bur accipiat: aut seipsam contẽtio: & dimissos altius tenet. Facilius est se a certamine abstinere: q̃ abduce/
re. Studia quoq; grauiora iracũdis obmittenda sunt: aut certe citra lassitudinẽ exercẽda. Et animus non i/
ter plura uersandus: sed artibus amœnis tradendus. Lectio illũ carminũ obleuiat & historia fabulis detine
at: mollius delicatiusq; tractet̃. Pythagoras perturbationes animi lyra componebat. Quis autem ignorat
lituos & tubas cõcitamẽta esse: sicut quosdã cantus blandimẽta, quibus mens resoluatur? Confusis oculis
prosunt uirẽtia & quibusdam coloribus infirma acies acquiescit, quorundam splendore constringuit̃. sic
mentes ægras studia læta ꝑmulcent. Forum aduocationes: iudicia: fugere debemus. & omnia quæ exulce
rant uitium: æque cauere lassitudinẽ corporis. Consumit enim q̃cquid in nobis mite placidũq; ẽ: & acria
concitant̃. Ideo quibus stomachus suspectus est: processuri ad res agendas maioris negocii bilẽ cibo tẽpe/
rent: q̃ maxime mouet fatigatio: siue quia calorem media compellit: & nocere sanguini cursumq; eius ue
nis laborantibus sistit: siue corpus: quia attenuatũ & infirmũ incũbit animo. Certe ob eãdẽ cãm iracũdio/
res sunt ualitudine aut ætate fessi. Fames quoq; & sitis ex eisdem causis uitanda est. exasperat enim & incẽ/
dit animos. Vetus dictum est. A lasso rixam quæri. Aeque aũt & ab esuriẽtẽ & a sitiente & ab omni hoiẽ
quem aliqua res urit. Nam ut ulcera ad leuẽ tactũ: deinde etiam ad suspitionem tactus cõdolescũt. Ita ani/
mus affectus: minimis offenditur: adeo ut quosdã salutatio: epistola: oratio: & interrogatio litem euocent
Nunq̃ sine querela ægra tangunt̃: Optimũ est itaq; ad primũ mali sensum mederi: sibi tamen uerbis suis
quoq; minimũ libertatis dare & inhibire impetũ. Facile est autem affectus suos cum primũ oriunt̃ depræ
hendere. Morbũ signa præcurrũt. Quẽdmodũ tẽpestatis ac pluuiæ ante ipsas nota eueniũt: ita iræ amoris
oiumq; istarũ procellarũ animos uexantium sunt quædã prænuncia. Qui comitiali uitio solent corripi: iã
aduentare ualitudinẽ intelligũt: si calor summæ deseruit: & icertũ lumẽ neruorũq; trepidatio ẽ: si memo/
ria sublabitur caputq; uersat̃. Solitis itaq; remediis icipientem causam occupant: & odore gustuq; quicq̃d
est quod alienat animos repellit̃: aut fomẽtis contra frigus: rigoréq; pugnat̃: aut si parũ medicina profecit
uitauerunt turbã: & sine teste ceciderũt. Proderit morbũ suũ nosse: & uires eius anteq̃ spatient̃ opprime/
re. uideamus quid sit quod nos maxime concitet. Aliũ uerborũ: aliũ rerũ contumeliæ mouẽt. Hic uult no
bilitati suæ: hic formæ suæ parci. Ille elegantissimus haberi cupit: ille doctissimus. Hic superbiæ impatiẽs
est: hic contumaciæ. Ille seruos non putat dignos quibus irascit̃: hic intra domũ sæuus ẽ: foris mitis. Ille
rogari inuidiam iudicat: hic non rogari contumeliam. Non omnes ab eadem parte feriuntur. Scire itaq;
oportet quid in te imbecillum sit: ut id maxime protegas. Non expedit omnia uidere: omnia audire. mul
tæ nos iniuriæ transeant: ex quibus plærasq; non accipit qui nescit. Non uis esse iracundus: ne sis curiosus
Qui inq̃rit quid in se dictum sit: q malignos sermones etiã si secreti habiti sint euertit: seipse iq̃etat. Quæ
dam interpretatio eo producit ut uideantur iniuriæ. Itaq; differenda sunt: alia diridenda: alia donanda.
Circũscribenda multis modis ira est. Plæraq; in lusum iocũq; uertantur. Socratem aiunt colapho percus/
sum nihil amplius dixisse: q̃ molestum esse ꝙ nescirent homines quando cum galea prodire deberent.
Non quemadmodũ facta sit iniuria refert: sed quẽadmodũ lata. Nec uideo quare difficilis sit moderatio:

cum sciam tyrãnorum quoq; tumida & fortunata licentia ingenia familiaremq; sibi sæuitiam repressisse Philistratũ certe atheniẽsium tyrannum memoriæ prodit: Cum multa in crudelitatẽ eius ebrius cõuiua dixisset: nec deessent qui uellent maius ei moderare: & alius hinc: alius illinc: faces subderent, placido animo tulisse: & hoc irritantibus respondisse non magis illi se succensere: q̃ siquis obligatis oculis in se occurrisset. Magna pars quærelas manu fecit: aut falsa suspicando: aut læuia aggrauando. Sæpe ad nos ira uenit Sæpius nos ad illam quæ nunq̃ accersenda ẽ: etiã cũ incidit reiiciatur. Nemo dicit sibi hoc pp qđ irascor haud fecisse potui. Nemo animũ faciẽtis: sed ipsum extimat factũ. Atqui ille intuendus est: an uoluerit: an īciderit coactus sit: an deceptus odiũ secutus sit: an præmiũ, sibi morem gesserit: an manũ alteri cõmodauerit? aliqd peccãtis ætas facit: aliqd fortuna ut ferre: aut pati: aut humanũ: aut humile sit. Eo loco nos cõstituamus quo ille est cui irascimur. Nunc facit iracũdos iniqua nostri æstimatio & quæ facere uellemus pati nolumus: nemo se differt. Atqui maximũ remediũ iræ dilatio est: ut primus eius feruor relãguescat: caligo quæ premit mentẽ: aut residat: aut minus densa sit. Quædã ex his quæ te præcipitẽ ferebant hora non tantũ dies molliet. Quædã ex toto euanescent. Si nihil petita aduocatio apparebit iudicium non esse iram, quicquid uoles quale sit scire tẽpori trade. Nihil diligenter in ductu cernitur. Non potuit impetrare Plato a se tẽpus cũ seruo suo irasceret: sed ponere illũ statim tunicã: & præbere scapulas uerberibus iussit sua manu ipse percussurus. Postq̃ itellexit irasci se sicut sustulerat manũ suspensam detinebat: & stabat percussori similis. Interrogatus deinde ab amico: qui forte interuenerat: quid ageret. Exigo inquit pœnas ab homine iracũdo: uelut stupẽs gestũ illũ seruitori deformẽ sapiẽti uiro seruabat: oblitus iam serui: q̃a aliũ quem potius castigaret inuenerat. Itaq; abstulit sibi in suos potestatẽ: & ob peccatũ quoddã cõmotior. Tu inquit Speusippe seruulũ istũ uerberibus obiurga: nã ego irascor ob hoc nõ cecidi propter quod alius cecidisset. Irascar inquit plus faciã: q̃ oportet. Libentius faciã. Non sit iste seruus in eius potestate: qui in sua nõ est. Aliquis uult irato cõmitti ultionẽ cũ Plato sibiipse imperiũ abrogauerit. Nihil tibi liceat dũ irasceris. Quare? quia uis omnia licere pugna tecũ ipse: si irã uincere non potes: illa te incipit uincere: si abscondit: si illi exitus non datur. Signa eius obruamus: & illam quãtum fieri potest occultã secretãq; teneamus. Cũ magna id nostra molestia fiet. Cupit exilire & incẽdere oculos: & mutare faciẽ: sed si emiere illi extra nos licuit: supra nos est. In imo pectoris secessu recondat. Feraturq; nõ ferat. Immo in cõtrariũ omnia eius iudicia flectamus. Vultus remittat. Vox lenior sit. Gradus lentior. Paulatim cum exterioribus iteriora formantur. In Socrate iræ signũ erat uocẽ submittere: loqui partius. Apparebat tunc illum sibi obstare: Depræhendebat itaq; a familiaribus coarguebat. Nec illi exprobatio latitantis iræ ingrata. Quid ni congauderet q̃ iram suam multi intelligerent: nemo sentiret. Sensisset autem nisi uis amicis obiurgãdi se dedisset: sicut ipse sibi in amicos sumpserat. Quãto magis hoc nobis faciẽdũ est. Rogemus amicissimũ quenq; ut tunc maxime aduersus nos libertate utat: cũ minime illam iram pati poterimus, nec assentiat iræ nostræ cõtra nos potẽs malũ & ap̃ nos generosum dũ conspicimus: dũ nostri sumus aduocemus. Qui uinũ male ferũt & ebrietatis suæ temeritatem ac petulantiam metunt: mandant suis ut e conuiuio auferant. Intempetantiam in morbo suo experti parere sibi in aduersa ualitudine uetant. Optimũ est notis uitiis impedimenta prospicere & ante omnia compõere animũ ut & grauissimis rebus subditisq; concursus iram aut nõ sentiat: aut magnitudinẽ inopinatæ iniuriæ exortã in aliũ retrahat: nec dolorẽ suũ profiteat. Id fieri posse apparebit si pauca ex ingẽti turba exẽpla protulero: ex quibus utrũq; discerne licet. Quantũ mali habeat ira ubi hominũ non præpotentũ potestate tota utit q̃tũ sibi imperare possit ibi metu maiore cõpressa est. Cambysen regẽ nimis deditũ uino. Traxhexaupes unus ex charissimis monebat ut partius biberet turpem eẽ dicens ebrietatẽ in Rege: quẽ oculi hominũ: auresq; sequerent. Ad hoc ille ut scias inq̃t quẽadmodum nunq̃ excidam mihi approbabo iam & oculos post uinũ in officio esse & manus. Bibit deinde liberalius q̃ alias capatioribus cyphis & iam grauis & uinolentus ac uiolẽtus obiurgatoris sui filium procedere ultra limẽ iubet alleuataq; super caput sinistra manu staret, tunc intendit arcum & ipsum cor adolescẽtis (Id enim se petere dixerat) figit recisoq; pectore hærens in ipso spiculũ ostẽdit: ac respiciẽs patrem an satis certam haberet manum interrogauit. At ille negauit Apollinẽ potuisse certius dimittere. Dii illũ male perdant animo magis q̃ conditiõe mãcipiũ. Eius rei laudator fuit cuius nimis erat spectatorẽ fuisse Occasionẽ blãditiaæ putauit: pectus filii in duas partes diductũ & cor sub uulnere palpitãs. Controuersiã illi facere de gloria debuit: & reuocare iactũ ut Regi liberet in ipso patre certiorẽ manũ extẽdere. O Regẽ cruentum. O dignũ i quẽ sui arcus uertantur. Cũ execrati fuerius illum cõuiuia suppliciis funeribusq; soluẽtẽ: tamẽ sceleratius telũ illud laudatũ ẽ q̃ missum: Vidẽus quõ se pater gerere debuerit: stãs sup cadauer filii sui: cædẽq; illã cuius & testis fuerat & causa: Id de quo non agitur apparet iram supprimi posse. Non maledixit Regi: nullum emisit me calamitosi quidem uerbum. Quod cum æque cor suũ q̃ filii transfixũ uideret potest dici merito deuorasse uerba. Nam siquid tanq̃ iratus dixisset nihil tanq̃ pater facere potuisset: Potest inquã uideri sapientius se in illo cursu gessisse q̃ cum de potandi modo præciperet: quem satius erat uinum q̃ sanguinem bibere. cuius manus poculis occupari pax erat. Accessit itaq; ad numerum eorũ qui magnis cladibus ostenderũt: q̃ constarent Regum amicis bona consilia. Nõ dubito qn Arpalus quoq; tale aliquid Regi suo persarumq; suaserit: quo offensus liberos illi epulandos apposuit: & subinde quæsiit an placeret conditura. Deinde ut satis illũ plenum malis suis uidit afferri capita illorum iussit, & quomodo esset acceptũ interrogauit. Non defuerunt misero uerba: non os concurrit. Apud regem inquit omnis cœna iucunda est: Quid hac adulatione profecit: ne ad reliquias inuitaret. Non ueto patrem damnare Regis sui factum. Non ueto quærere dignam tam truci portento pœnam. Sed hoc interi intelligo: posse

et exigentibus malis nascentem irã abscondi:& ad uerba contraria sibi cogi. Necessaria est ista doloris re/
frenatio:utiqȝ hoc fortitis uitæ genus:& ad regiã adhibitis mẽsam. Sic dr̃ apud illos:sic bibit:sic respõde/
tur. Funeribus suis arridẽdũ est. At tanti sit uita uidebimus. Alia ista quæstio ẽ. Nõ cõsolabimur tã tristẽ
ergastulũ:nõ adhortabimur ferre iperia carnificũ. ostẽdemus in oĩ seruitute aptã libertati uiã si æger ani/
mus & suo uitio miser est:huic miserias finiri secũ licet. Dicã & illi q̃ Regẽ icidit sagittis pectora amico/
rũ petentem:& illi cuius dominus liberoȝ uisceribus patres saturat. qd gemis demens? qd expectas ut te?
Aut hostis aliqs per exitum gentis tuæ uidicet:aut Rex a longinquo potens aduolet. Quocunqȝ respexeris
ibi maloȝ finis uidet. Vides illũ præcipitem locũ illac ad libertatem descendit:uides illud flumen: illum
puteũ. Libertas illic in imo sedet. Vides illam arborem:breuem:horridã:ifœlicem:pendet inde libertas. Vi
des iugulũ tuum:gurĝ tuũ:cor:effigia seruitutis sunt. Nimis mihi operosos exitus monstras:& multum
animi ac roboris exigentes. Quæris quod sit ad libertatem iter? Quælibet corpore in tuo uena. Quãdiu
qdem nihil tam itollerabile nobis uidet:ut nos expellat e uita irã in quocunqȝ erimus statu renoueamus.
Perniciosa est seruientibus. Omnis eni idignatio in tormentum suũ proficit:& iperia grauiora sentit quo
contumacius patit. Sic laqueos fera dũ iactat astrigit:sic aues uiscum dum trepidantes excuciunt: plumis
omnibus illiniunt. Nulli tam artum est iugum quod non minus lædat ducentem q̃ repugnantem. Vnũ
est leuamentum maloȝ igentiũ pati:& necessitatibus suis obseq:sed cum utilis sit seruientibus affectum
suoȝ:& huius præcipue rapidi atqȝ effreni continentia utilior est regibus. perierũt omnia ubi q̃tũ suadet
ira fortũa permittit. nec diu potest quæ multoȝ exercet potentia stare. Periclitant enim ubi eos q separa/
tim gemũt:communis moetus uixit. Plæroſqȝ itaqȝ modo singuli mactauerũt:modo uniuersi:cũ illos cõ/
ferrem in unũ iras publicus dolor coegisset. Atqȝ plærisqȝ sic iram quasi isigne regnũ exercuerũt. Sic Darius
q primus post ablatũ magnoȝ iperium:persas & magnam partem oriẽtis obtinuit. Nam cũ bellũ scythis
idixisse oriẽtem cigentibus rogatus ab Oraborto nobili sene:ut ex tribus liberis unũ in solatiũ patri reli/
quæret duoȝ opa uteret plus q̃ rogabat pollicitus. Omnes se illi dixit remissuȝ:& occisos in cõspectu pa
rentis abiecit crudelis futurus si oẽs abduxisset. At quãto xerses facilior qui Pithio quiqȝ filioȝ patri uni/
us uacationẽ petẽti quẽ uellet eligere pmisit. deide quem eligerat in ptes duas distractũ ab utroqȝ uiæ late
re posuit. Et hac uictima lustrauit exercitũ. Habuit itaqȝ quẽ debuit exitũ uictus:& late lõgeqȝ fusus:ac stra
tam ubiqȝ ruinã suã cernens medius iter suorum cadauera icessit. hæc barbaris Regibus feritas in ira fuit
quos nulla eruditio:nullus litterarum cultus imbuerat. Dabo tibi ex Aristotelis sinu regem Alexandrũ:q
Clitũ charissimũ sibi & una educatũ iter epulas transfodit manu qdem sua. Parum adulantem & pigre ex
macedone ac libero in psicã seruitutẽ trãseuntẽ. Nã Lysimachũ æque familiarem sibi leoni obiecit. Nũqd
ergo hic Lysimachus fœlicitate quadã dentibus leonis elapsus:ob hoc cũ ipse regnaret mitior fuit. Nam
Thelessoȝ rhodiũ amicũ suũ undiqȝ decurtatũ:cũ aures illi nasumqȝ abscidisset:i cauea uelut nouũ aĩal ali
qd & inusitatum diu pauit:cum oris detruncati mutilatiq deformitas humanã faciẽ perdidisset. Accede
bat fames & squalor & illuuies corporis in stercore suo destituti:collosis super hoc genibus manibusqȝ q̃s
i usum pedũ angustiæ loci cogebãt. Lateribus uero ex attritu exulceratis:nõ minus fœda q̃ terribilis erat
forma eius uidentibus. Factusqȝ pœna sua monstrũ mãmã quoqȝ amiserat:tamẽ cũ dissimilis esset homi/
ni qui illa patiebat:dissimilior erat q̃ faciebat. Vtinã ista seuitia iter peregrina mansisset:exempla:nec i ro/
mãos mores cũ aliis aduẽtitiis uitiis suppliciorȝ irarũqȝ barbariæ transissent. M. Mario cui uitãti populus
statuas posuerat cui thure & uino. N. supplicat. L. Sylla perfrigi crura:erui oculos:amputari manus iussit:
& quasi totiens occideret quotiens uulnerabat. Paulatim & per singulos artus lacerauit. Quis erat huius
iperii minister? Quis nisi Catilina? Iam omne facinus. Marius exercens:si illum ante bustũ. Quiti catuli
carpebat:grauissimus mitissimi uiri cineribus supra quos uir mali exempli populis tamen: & non tam i/
merito q̃ nimis amatus p stillicidia sanguinẽ dabat. Dignus erat Marius q̃ illa pateret. Sylla q̃ iuberet. Ca/
telina q̃ faceret. Sed idigna. R. P. quæ in corpus suũ pariter & hostiũ & iudicũ gladios reciperet. Quid anti
qua perscrutor? Modo. C. Cæsar Sextũ papinium cui pater erat consularis. Berhenũ bassum quæstorem
suum procuratoris sui filiũ:aliosqȝ & eqtes romanos & senatores uno de flagellis cecidit. Torsit non quæ/
stionis sed ai causa. Deide adeo impatiens fuit differendæ uoluntatis q̃ igentem crudelitas sine dilatione
poscebat. Vt in Cirrha maternoȝ hortoȝ quæ porticum a ripa separat iambulans quasdã ex illis cũ ma/
tronis atqȝ aliis senatoribus ad lucernam decollaret: Quid istabat? quod periculũ aut priuatũ aut publicũ
una uox minabat? quantum fuit lucem expectare? Deniqȝ ne senatores populi romani sceleratus occide/
ret q̃ fuit crudelitas eius supba ad tẽ ptinet icire:q̃q̃ aberrare aliquando possimus uideri: & i deuiũ exire.
sed hoc ipsum pars erit iræ sup solita seuiẽtis. Ceciderat flagellis senatores:ipse effecit:ut dici posset solet fie
ri. torserat p oia quæ i reȝ natura tristissima sũt:fidiculis tabularibus:eculeo:igne:uultu suo. Et hoc loco
respõdebit magnã rẽ si tres senatores quasi nequam mancipia iter uesperam & flammas diuisit. Homo q
de toto senatu trucidãdo cogitabat:q optabat ut populus romanus unam ceruicem hẽret:ut scelera sua tot
locis ac tẽporibus diducta in unũ ictũ & unũ diem cogeret. Quid tam iauditũ q̃ nocturnũ suppliciũ? Cũ
latrocinĩũ tenebris abscõdi soleat. Aiaduersiones quo notiores sunt plus:ad exemplũ emẽdationẽqȝ profi
ciant & hoc loco respondebit mihi qd tantopere admiraris. Isti beluæ quotidianũ est:ad hoc uiuit:ad hoc
uigilat. Nemo certe inuenietur alius q̃ iperauerit omnibus his i quos animaduerti iubebat. Os iserta spon/
gia icludi:ne uocis emittendæ hẽrent facultatem:Cui unq̃ morituro non est relictũ qua gemere: timuit
ne q̃ liberiorẽ uocẽ extremus dolor mitteret:ne qd quod nollet audiret. Sciebat autem inumerabilia esse
quæ obiicere illi nemo nisi periturus auderet. Cũ spongiæ non inuenirent:scindi uestimenta miserorum:

& in os farciri pãnos ĩperauit. Quæ ista sæuiria est? liceat animũ nõ per uulnus emittere. Adducere his longũ est: quos patres occisorũ eadem nocte dimissis per domos centurionibus adhuc hõ misericors luctu liberauit. Non eni Caii sæuitiam: sed iræ malũ propositũ est scribere: quæ nõ tantũ in unũ furit: sed gentes totas lacerat: sed urbes: sed flumina exuta ab omni sensu doloris conuerberat. Sicut Rex persarũ totius populi nares recidit in Syria tidentio colura loci nomẽ est. Pepercisse illũ iudicas q non tota capita præcidit. Nouo genere pœnæ delectatus est. Tale aliqd passi forent Aethiopes q ob longissimum uitæ spatium macrobici appellant. In hos eni qa non supinis manibus exceperãt seruitutem: missisq legatis libera responsa dederãt: quæ contumeliosa Reges uocãt. Cambyses fremebat: & pruisis cõmeatibus non exploratis itineribus per iuia per arentia trahæbat oẽm bello utilẽ turbã: cui iter primum iter deerant necessaria: nec qcq̃ subministrabat sterilis & iculta humanoq ignota regio: sustinebant famem primo tenerrima frondium & cacumina arborum: tum coria in ignæ mollita. Et qcquid necessitas cibũ fecerat. Postq̃ iter harenas radices quoq & herbas defecerãt apparuitq inops ẽt animaliũ solitudo. decimũ quenq sortiti alimentũ habuerunt famæ sæuius. Agebat adhuc ira regẽ præcipitem: cũ partem exercitus amisisset: partẽ comedisset donec timuit ne & ipse uocaret ad sortem. tũ demũ signum receptui dedit. Seruabãt iterim illi generosæ aues: & istrumenta epularum camelis uehæbant. Cũ sortirent milites eius qs male periret: qs peius uiueret. Hic iratus fuit genti: & ignotæ & immeritæ senseræ tantũ Cirus fluuiũ. Nam cũ babyloniam oppugnaturus festinaret ad bellũ cuius maxia momẽta i occasiõibus sunt: gãgẽ late fusum amnẽ nãdo trãsire tẽtauit: quod uix tutũ est: & cũ sensit æstatem: & ad minimum deductus est. Ibi unus ex his eqs q trahære regium currum alibi solebant abreptus uehæmenter commouit regẽ. Iurauit itaq amnẽ illũ Regis cõmeatus auferentẽ eo se redactuq: ut transiri calcariq etiam a fœminis posset. Huc deide omnem transtulit belli apparatum: & tamdiu assedit operi donec. c. &. lxxx. cuniculis diuisum alueum in. ccc. &. lx. riuos dispgeret: & siccũ dimitteret in diuersum fluentibus aquis. periit itaq tẽpus: & magna i magnis rebus iactura: & militum ardor quẽ inutilis labor fregit & occasio aggrediẽdi imparatos: dũ ille bellũ iductũ hosti cũ flumine gerit. hic furor. Quid enim aliud uoces: romanos quoq contigit. C. eni Cæsar uillã in herculanensi pulcherrimã: qa mater sua aliquando in illa custodita erat diruit: fecitq eius per hoc notabilẽ fortunã: stantem enim prænauigabamus: nunc causa dirutæ quærit. Et hæc cogitanda sunt exempla quæ uites: & illa ecõtrario quæ sequaris moderata leuia: qbus nec ad irascendũ causa defuit: nec ad ulciscẽdũ ptãs. Quid enim facilius fuit Antigono q̃ duos manipulares duci iubere: q icumbentes Regi tabernaculo faciebãt quod homines & periculosissime & libentissime faciunt. de Rege suo male existimant. Audierat omnia Antigonus: utpote cum iterdicentem & audientem paq iteresset: quem ille leuiter commouit: & lõgius inqt discedire ne uox rex exaudiat. Idẽ quadã nocte cũ quosdã ex militibus suis exaudisset: omnia mala ipræcantes Regi: q ipsos in illud iter & in extricabilẽ lutũ deduxisset: accessit ad eos q maxime laborabant: & cum ignorates a quo adiuuarent explicuisset. Nunc inqt maledicite Antigono cuius uitio in has miserias incidistis. Ei autem bene optate q uos ex hac uoragine eduxit. Idem immiti aĩo hostiũ suoq maledicta q̃ ciuiũ tulit. Itaq cum in paruulo quodam castello græci obsiderent: & fiducia loci cõtẽnentes hostem: multa in deformitatem. Antigoni iocarent: & nunc staturã humilẽ: nunc collisum nasum deriderẽt. Gaudeo inqt Rex & aliquid boni sponsi in castris meis si hoc est si mei de me mala loquunt: leuũ habeo: cũ hos dicaces fames domuisset. captis sicut mos est: ut eos qui militiæ utiles erant in cohortes describeret: cæteros præconio subiiceret. Idq se negauit facturum fuisse: nisi expediret his dominum habere qui tam malam haberent linguam. Huius nepos fuit Alexãder q lanceã in conuiuos suos torquæbat: q ex duobus amicis: quos pauloante retuli: Alteq feræ obiecit: alteq sibi. Et his duobus tamẽ qui leoni obiectus est uixit. Non habuit hoc adiutus ille uitium ne paternũ qdem. Nam si qua alia in Philippo uirtus fuit: & contumeliaq patiẽtia igens istrumẽtũ ad tutelã regni Demochares ad illũ perasiades ob nimiã & pcacẽ linguã appellatus iter alios atheniensium legatos uenerat. Audita benigne legatione Philippus: dicite inquit mihi facere qd possum qd' sit atheniẽsibus gratũ. Excepit Demochares te inqt suspẽdere idignatio circũstantiũ ad tam ihumanũ respõsum exortat: quos Philippus cõticessere iussit: & Thesitã illũ saluũ icolumẽq dimittere. At uos cæteri legati iquit nunciate atheniensibus multo supiores esse q ista dicũt q̃ q impune dicta audiunt. Multa & diuus Augustus digna memoria fecit: dixitq qbus apparet illi iram nõ imperasse: Timagines historiaq scriptor: quædã ipsum: quædã in uxorẽ eius: & in totã domũ eius dixerat: nec perdiderat dicta. magis eni circũferẽ: & in ore hominum est temeraria urbanitas. Sæpe eni illum Cæsar monuit ut moderatius lingua uteret: perseueranti domo sua iterdixit. Postea Timagines in contubernio Pollionis Asinii cõsenuit: ac tota ciuitate directus est. Nullum illi lumen præclusa Cæsaris domus abstulit: historias quas postea scripserat recitauit: & combussit: & libros acta Cæsaris Augusti cõtinẽtes in ignem. Inimicitias gessit Cũ Cæsare Augusto: nemo amicitiã eius extimuit. Nemo quasi fulguris ictũ refugit. Fuit q præberet tã alte cadẽti sinum: tulit hoc ut dixi Cæsar patiẽter. ne eo qdem motus q laudibus suis rebusq gestis manus attulerat. Nũq̃ cũ hospite inimici sui quæstus est hoc dũtaxat Pollioni asinio dixit Theriotrophis paranti. demus excusationẽ: obstitit. fruere inqt mi Pollio fruere. & cũ Pollio diceret si iubes cæsar stati illi domũ meã iterdicã. Hoc me inqt putas factuq: cũ ego uos in gratiã reduxerim. Fuerat enim aliquando Timagini Pollio iratus: nec ullã aliam habuerat causam desinendi q̃ q Cæsar cœperat. Dicat itaq sibi quisq quotiens lacessit. Nunqd potentior sum Philippo? Illi tamen impune maledictum est. Nunqd enim in domo mea plus possum q toto orbe terraq diuus Augustus potuit? Ille tamen contentus fuit conuitiatore suo se cedere. Quid est? quare ergo serui mei hilarius respõsum & contumaciorem uultũ & non peruenientẽ

usq; ad me murmurationē flagellis & cōpedibus expiē. Quis sum? cuius aures lædi nefas sit. Ignouerunt multi hostibus. Ego nō ignoscā pigris & negligētibus garrulis? Pueꝝ ætas excuset: foeminā sexus: extraneum libertas: domesticū familiaritas. Nūc primū offendit: cogitemus q̄diu placuerit. Sæpe & alias offendit. Feramus quod diu tulimus. Amicus est: fecit quod noluit. Inimicus est: fecit quod debuit. Prudentiori credamus. Stultiori remittamus. pro quocunq; illud respondeamus nobis. Sapientissimos quoq; uiros multa delinquære. Neminē esse tam circūspectū: cuius nō diligētia aliquando sibi ipsa excidat. Neminem tam maturum cuius nō grauitatē in aliquod feruidius factū casus impingat. Neminem tam timidū offensaꝝ qui nō in illas dū uitat īcidat. Quomodo homini pusillo solatiū in malis fuit. Etiā magnoꝝ uiroꝝ titubare fortunā: & æquiore animo filiū in angulo fleuit: q uidit acerba funera etiā ex regia duci. Si animo æquore feret ab aliquo lædi: ab aliquo contemni: circunq; uenit in mētem nullā esse tantā potētiā in quam non īcurrat iniuria. Quod si etiam prudentissimi peccāt: cuius nō error bonā causam habet. Respiciamus quotiens adolescētia nostra in officio paꝝ diligēs fuerit in sermone paꝝ modesta: in uino paꝝ temperās. Si iratus est: demus illi spacium quo respicere quod fecerit possit. Ipse castigabit. Deniq; dabit poenas. Non est quod cum illo paria faciamus. Illud non uenit in dubiū quī se exemerit turbæ: & altius steterit q̄sq; despexit lacessentes. propriū est magnitudinis uere nō sentire percussum. Sic immanis fera ad latratum canū lēta respexit. Sic irritus īgenti scopulo fluctus assultat. Qui nō irascit̄: īconcussus iniuria persistit. Qui irascitur motus ē. At ille quē modo altiorē omni icōmodo posui: tenet quodā amplexu summū bonū. Nec homini tantū sed ipsi fortūæ respondet. omnia licet facias mior es q̄ ut serenitatē meā obducas. Vetat hæc rō cui uitam regendā dedi. Plus mihi nocitura est ira q̄ iniuria. Quid ni plus? Illius modus certus ē. Ista quousq; me latura sit icertū est. Non possum inqs pati. Graue est iniuriā sustinere. Mentiris. Quis enim iniuriā nō potest ferre? q potest irā? Adde nunc ꝙ agis ut & irā feras & iniuriā. Quare fers ægri rabiā: & frenetici uerba? pueroꝝ proteruas manus? Nempe qa uident̄ nescire qd faciunt. Quid iterest quo quisq; uitio fiat imprudens: imprudentia par in omnibus patrocinium est. Quid ergo īquis? impune illi erit. Puta te uelle. Tamen non erit. Maxima est enim facta iniuria poena fecisse. nec quisq̄ grauius afficit̄: q̄ q ad suppliciū poenitentiæ tradit̄. Deniq; ad conditionē reꝝ humanaꝝ respiciendū ē. Vt omniū accidētiū æqui iudices simus. Iniquus autem q cōe uitiū singulis obiecit. Non est æthiopis iter suos īsignitus color. Nec ruffus crinis & coactus in nodum. Apud germanos utrunq; decet. Nihil in uno iudicabis notabile aut foedū qd̄ genti suæ publicum est. Et ista quæ rettuli unius regionis atq; anguli consuetudo defendit. Vide nunc q̄to in his iustior uenia sit: quæ per totum genus humanū uulgata sunt. Omnes īconsulti & improuidi sumus: omnes īcerti: quærulī: ambitiosi. Quid leuioribus uerbis publicū abscondo. Omnes mali sumus. Quicquid itaq; in alio repræhendit̄: id unusq̄sq; in suo sinu inueniet. Quid illius pallorē? illius maciē notas? Pestilētia est. Placidiores itaq; inuicē sumus. Mali inter malos uiuimus. Vna res nos facere potest quietos. Mutuæ foelicitatis cōuētio. Ille mihi iam nocuit. Ego illi nondū. Sed iam aliqua fortasse læsisti. Sed lædes. Noli existimare hanc horā: aut hunc diē. Totū inspice mētis tuæ habitū: etiam si nihil mali fecisti: potes facere. Quāto satius est sanari iniuriā q̄ ulcisci. Multū temporis ultio assumit. Multis se iniuriis obiicit dū una dolet. Diutius irascimur omnes q̄ lædimur. Quāto melius est abire ī uniuersum: nec uitia uitiis cōponere. Num quis satis constare sibi uideatur: si mulam calcibus repetat: & canem morsu. Ista inquis peccare se nesciunt. Primum q̄ iniquus est apud quē hominē esse ad impetrandā ueniam nocet. Deinde si cætera animalia hic iræ tuæ subdūt: q cōsilio carēt: eo loco tibi sit quisqs consilio caret. Quid enim refert an alia multis dissimilia: hanc caliginē mētis peccauit. Hoc enim primū. Hoc enim extremum. Nō est quod illi credas etiā si dixit iteꝝ non faciā. Et iste peccabit: & in istū alius: & tota uita īter errores uolutabit̄. Mansuete immansueta tractanda sunt. Quod in luctu dici efficacissime & in ira dicet̄. Vtrū aliquando desines: an nunq̄. Si aliquando: satius est iram reliquære: q̄ ab ira relinqui. An semper hæc cogitatio durabit. Vide īpacatam quam tibi denuncies uitā: qualis erit enim semper timentis. Adice nūc ꝙ bene te ipse succenderis: & subinde causas quibus stimulis renouaberis: sua sponte ira discedet: & uires illi dies subtrahet. Quāto satius est a te illā uinci q̄ a se. Huic irasceris: deinde illi seruis: deīde libertis parentibus: deīde liberis notis: deīde ignotis. Vbiq; enim causæ supersunt ubi depræcator animus accessit. Hic te illo furor rapiet. & illic alio. & nouis subīde irritamentis orientibus continuabitur rabies. Age īfoelix & quando amabis: O q̄ bonum tempus in re mala perdis. Quanto nunc satius erat amicos parare: inimicos mitigare. R. P. administrare: trāsferre in res domesticas opam q̄ circūspicere qcqd alicui possis facere mali: quod aut dignitati aut patrimonio: aut corpori uulnus īfrigas. Cum id tibi contigere sine certamie aut periculo non possit: et si cum īferiore concurses: uictū licet accipias: & ad arbitrium tuum oi patientiæ expositum. sæpe nimia uis cedentis: aut articulū loco mouit: aut neruū in his quos fregerat dentibus fixit. Multos iracūdia mancos: multos debiles fecit: et ubi patientia est nacta materiā. Adice nūc ꝙ nihil tā ībecille natū est ut sine elidentis piculo pereat. Imbecillos ualentissimis: alias dolor: alias casus exæquat. Quid ꝙ pleraq; eoꝝ ꝓpter quæ irascimur offendūt nos magis q̄ lædūt. Multū āt īterest utꝝ aliqs uoluptati meæ obstet an desit: eripiat: an non det. Atq ī æquo ponimus utrum aliqs auferat an neget. Vtrum spem nostram præcidat aut differat. Vtrū contra nos faciat an per se. Amore alterius an odio nostri. qdam uero non tantū iustas cās standi contra nos sed etiam honestas habēt. Alius patrē tuet̄: alius fratrē: alius patruū: alius amicū. His tamē nō ignoscimus id facientibus quod nisi facerent iprobaremus: Immo quod est icredibile sæpe de facto bene existimamus: de faciēte male. At Mehercule uir magnus ac iustus fortissimū quenq; ex hostibus suis & pro libertate ac salute patriæ pertinacissimū suspicit. & talē sibi ciuem: talē militem contigere optat. Turpe est

odisse quē laudes. quanto uero turpius ob id aliquem odisse pp qđ misericordia dignus est. Si captiuus in seruitutem subito depressus reliquias libertatis tenet: nec ad sordida ac laboriosa ministeria agilis occurrit. Si ex ocio piger æquũ uehiculiq; domi cursu nõ exæquat: si inter quotidianas uigilias fessum somnus oppressit: si rusticũ laborē recusat: aut non fortiter obiit: a seruitute urbana & feriatā translatus ad durum opus. Distinguamus utrũ aliqs non possit: an nolit. Multos absoluemus si cœperimus ante iudicare q̃ irasci. Nunc autem primum ipetũ seqmur. Deide q̃uis uana nos concitauerit: perseueramus ne uideanť cœpisse sine causa: & quod iniquissimum est pertinaciores nos facit iniquitas iræ. Retinemus enim illam & augemus: quasi argumentum sit iuste irascentis grauiter irasci. Quanto melius est initia ipsa perspicere q̃ leuia sint q̃ innoxia. Quod accidere uides in animalibus mutis: idem in homīe depræhendes. Friuolis turbamur & ianibus. Tauꝝ color rubicundus excitat: ad umbrā aspis exurgit. Vrsos leonesq; mappa ꝓritat. Oīa quæ natura fera ac rabida sunt cõsternanť ad ima. Idem īquietis & stolidis īgeniis euenit: reꝝ suspitione feriunť. Adeo qdem ut iterdum iniurias notent: modica beneficia in qbus frequētissima certe acerbissima iracundiæ materia est. Clarissimis enim irascimur q; minora nobis præstiterit qua mente concepimus q̃ quæ alii tulerit: cũ utriusq; rei paratũ remediũ sit: magis alteri īdulsit. nostra nos sine comparatiõe delectet. Nunq̃ erit fœlix quem torquæbit fœlicior. Mīus habeo q̃ sperau i. Sed forte plus speraui q̃ debui. Hæc pars maxime metuenda est. Hinc perniciosissimæ iræ nascunť: & sanctissima quæq; īuasuræ. Diuũ Iuliũ plures amici confecerũt q̃ inimici: quoꝝ non expleuerat spes inexplebiles. uoluit qdem ille. Neq; enī qsq̃ liberalius uictoria usus est: ex qua nihil sibi uidicauit: nisi dispensandi potestatem: sed quemadmodũ sufficere tam improbis desideriis posset: cũ tãtũ omnes cõcupiscerēt quantũ poterat unus. Vidit itaq; strictis circa sellā suā gladiis cõmilitones suos. Cimbaꝝ Tulliũ acerrimũ pauloante suaꝝ partiũ defensorem aliosq; post Põpeiũ: demũ post põpeianos. Hæc res sua in Reges arma conuertit fidissimosq; eo compulit ut de morte eoꝝ cogitarēt: pro qbus & ante quos uotũ mori habuerant. Nulli ad alia respicienti sua placent. Inde diis quoq; irascimur q; aliqs nos antecedat: obliti quãtũ sequať a tergo īgentis īuidæ. Tanta tamen īportunitas hominum est: ut q̃uis multũ acceperit: iniuriæ loco sit plus accipere potuisse. Dedit mihi præturā: sed consulatũ sperauerā. Dedit duodecim fasces: sed non fecit ordinariũ consulē. A me numerari uolunt annũ: sed deest mihi ad sacerdotiũ quo aptatus in collegiũ sum. Sed cur in unum cũ sumam dignitatē meā: sed patrimonio nihil cõtulit: & dedit mihi quæ debebat alicui dare: de suo nihil protulit. Age potius gratias pro his quæ accepisti. Reliqua expecta: & nõdũ plenũ te esse gaude iter uoluptates est superesse quod speres. Omnes uicisti. Primũ te esse in animo amici tui letare. Multi te uincũt. Considera quanto antecedas plures q̃ sequaris. Quod sitiente maximũ uitiũ quæris: falsas rationes cõficis. Data magno extimas: accepta paruo. Aliud in alio nos deterreat: Quibusdā timeamus irasci. Quibusdam uereamur. Quibusdā fastidiamus. Magnā rē sine dubio fecerimus: si seruulũ ifœlicem in ergastulũ miserimus quod properamus uerberare statim crura protinus frangere. Non peribit potestas ista si differeť: siue id tempus ueniat quo ipsi iubeamus. Nũc ex imperio iræ loquæmur: cũ illa abierit tũc uidebimus quanto sit ista lis extimāda. In hoc enī præcipuæ fallimur. Ad ferꝝ uenimus: ad capitalia supplicia: & uiculis: carcere: fame: uidicamus rē: castigandā flagris leuioribus. Quomodo inqs nos iubes ītueri q̃ omnia per quæ lædi uideamur exigua misera puerilia sint. Ego uero nihil magis suaserim q̃ sumere īgentem animum: & hæc propter quæ litigamus: discurrimus: anhelamus: uidere q̃ humilia & abiecta sint. Nulli q altũ qd dam aut magnificũ cogitāt respicienda. Circa pecuniā plurimũ uociferationis est. hæc fora defatigat: patres liberosq; cõmittit. Venena miscet: Gladios tam percussoribus q̃ legionibus tradit. Hæc est sanguine nostro delibuta. Propter hāc uxoꝝ maritorũq; noctes strepũt litibus: & tribunalia magistratuũ præmit turba. Reges sæuiũt rapiũtq; & ciuitates longo sæculoꝝ labore cõstructas euertũt. Vt auꝝ argentumq; in cinere urbium scrutentur. Libet ītueri fiscos in angulo iacentes. Hi sunt propter quos oculi clamore exprimanť. Fremitu iudicioꝝ basilicæ resonant. aduocati ut longiquis regionibus iudices sedeant iudicaturi: utrius iustior auaritia est. Quid si nõ propter fiscum qdem: sed pugnũ æris: aut imputatũ a seruo denariũ: senex sine hærede moriturus stomacho dirũpiť? Quid si propter usuram aut millesimam ualitudinarius fœnerator distortis pedibus & manibus ad cõparandũ nõ relictis: clamat: p uadimonia asses suos in ipsius morbi accessionibus uidicat: Si totā mihi ex omnibus metallis quæ cũ maxime deprimimus pecuniam proferas. Si in mediũ proiicias quicqd thesauri tegũt: auaritia iteꝝ sub terras referente quæ male gesserat: omnem istā cõgeriē nõ putē quæ frontē uiri boni cõtrahat. Quãto risu ꝓsequenda sunt quæ nobis lachrymas educũt. Cedo nũc persequære cætera: cibos: potiones: horũq; cā paratā: ambitionē: mũditias: & uerba cõtumelias: & motus corpoꝝ paꝝ honorificos: & suspitiones: & contumacia iumenta: & pigra mancipia īterpræetatores malignos uocis alienæ: quibus efficitur ut īter iniurias naturæ numereť sermo homini datus. Crede mihi leuia sunt propter quæ non leuiter excandesimus: qualia quæ pueros in rixam & iurgiũ concitant. Nihil ex his quæ tam triste agimus sæuũ est nihil magnũ. Inde inquā nobis ira & insania est: q; exigua magna existimatis. Auferre hic mihi hæreditatē uoluit. Hic me diu spem supræmā captatus tunc criminatus est. Hic scortum meũ concupiuit. Quod uiculum amoris esse debeat: seditionis atq; odii causa ē. Idē uelle iter angustũ: rixas trāseũtiũ cõcitat: diffusa & late patēs uia ne populos qdē collidit. Ista quæ appetitis qa exigua sunt nec possunt ad alteꝝ nisi alteri erepta trāferri eadē affectātibus pugnā & iurgia excitant. Respondisse tibi īdignaris libertũq; & uxorē & clientē. Deide idem de. R. P. libertatē sublatā quæris quā domi sustulisti. Rursus si tacuit iterrogatus cõtũaciā uocas. & loq̃ť & taceat & rideat corā dñio inqs imo corā p̄fefamiliæ. Quid clamas? Quid uociferaris? Quid flagella media cœna petis q; serui loqnť

q̄ non eodẽ loco turba cõcionis ẽ:& silẽtiũ solitudinis. In hoc hẽs aures ut nõ nisi modulata tãtũ & mollia
& ex dulci tracta cõpositaq; accipiãt:& risum audias oportet:& fletũ:& blãditias:& lites:& prospera:& tri
stia:& hominum uoces:& fremitus aialium:latratusq;. Quid miser expauescis:& ad clamorẽ serui:& ad
tinitum æris:aut ianuæ ipulsum? cum tam delicatus fueris:tonitrua audienda sunt. Quod de auribus di
ctum transferunt ad oculos:q non minus fastidio laborant si male istituta sunt:macula offendunt:& sor/
dibus & argento parũ splendido:& stagno non ad solẽ perlucẽte. Hi nẽpe oculi q non ferũt nisi uanũ ac re/
centi curru nitens marmor:q mensam nisi crebris distinctam uinis:q nolũt domi nisi auro præciosa calca/
re æqssimo animo foris & scabras lutosasq; semitas spectent:& maiorẽ partẽ occurẽtiũ squalidã parietes
isularũ exesos.ruinosos:inæquales. Quid ergo aliud est quod illos in publico non offendat:domi moueat:
q̄ opinio illic æqua & patiens:domi morosa & quærula. Omnes sensus perducendi sunt ad firmitatem.na
tura patientes sunt:si animus illos desit corrumpere:qui quotidie ad rationẽ reddendam uocandus ẽ. Fa/
ciat hoc quod Sextius. Vt consumato die cũ se ad nocturnã qetem recepisset:iterrogaret aium suum q̄ ho
die malũ tuũ sanasti:cui uitio obstitisti:qua parte melior es:desinet ira:& erit moderatior q sciet sibi quo/
tidie ad iudicem esse ueniendum. Quid ergo pulchrius hac consuetudie excutiendi totum diem:qualis il
le somnus post recognitionem sui seqt:q̄ tranqllus altus ac liber:cũ aut laudatus est aius:aut admonitus:
& speculator sui censorq; secretus cognoscet de moribus suis. Vtor ac potestate:& quotidie apud me cau/
sam dico.cũ sublatum e conspectu lumen est:& conticuit uxor:moris iam mei conscia:totũ diem mecum
scrutor:facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo:nihil transeo:quare enim qcquid ex errori/
bus meis timeam cũ possum dicere:uide ne istud amplius facias ne tibi ignosco. In illa disputatione pugna
tius locutus es. Noli postea congredi cũ iperitis. Nolũt discere q nunq̄ didicerũt. Illum liberius admonui/
sti q̄ debebas.itaq; nõ emẽdasti sed offẽdisti. De cætero uide ne nõ tantũ an uerum sit quod dicis:sed an ille
cui dicitur ueri patiens sit. Admoneri bonus gaudet:Pessimus quisq; correptorẽ asperrime patitur. In cõ/
uiuio quorũdam te sales:& in dolorẽ tuum iacta uerba tetigerũt. Vitare uulgares conuictus memẽto:so/
lutior est post uinũ licẽtia:quia ne sobrius quidẽ pudor est. Iratũ uidisti amicũ tuum hostiario causidici ali
cuiusi aut uidisti q̄ intrantẽ submouerat:& ipse pro illo iratus extremo mancipio fuisti. Irasceris ergo ca/
thenario cani:& hic cũ multũ latrauit obiecto cibo mansuescit. Recede longius & ride. Nũc iste aliquem se
putat q̄ custodit litigatorũ turba limẽ obsessum. Nunc ille qui intra iacet fœlix fortunatusq; ẽ:& beati ho
minis ac potẽtis iudicat indiciũ difficilẽ ianuã:nescit durissimũ esse hostiũ carceris:præsume animo mul/
ta esse tibi patiẽda. Num quis se hyeme algere miratur? Nũ quis in mare nauseare:in uia cõcuti? fortis est
animus ad quæ præparatus uenit minus honorato loco positus.irasci cœpisti cõuiuatori:uocatori:ipsi q
tibi præferebat. Demens quid interest quã lecti præmas partẽ. Honestiorẽ te aut turpiorem potest facere
puluinũ? Nõ æquis quẽdã oculis uidisti:quia de ingenio tuo male locutus est. Recipis hanc legem. Ergo
te Ennius quo non delectaris odisset:& Hortẽsius simultates tibi idiceret:& Cicero si derideres carmina
eius inimicus esset. Vis tu æquo animo pati candidatus suffragia. Cõtumeliã tibi fecit aliqs. Nunqd maio
rem q̄ Diogeni philosopho stoico. Cui de ira tum maximo differenti adolescẽs proteruus ispuit.tulit hoc
leuiter ac sapienter. Non qdem iquit irascor:sed dubito tamen an irasci oporteat. quanto uidet melius cui
cum causam agenti in frontem mediã quantũ poterat attracta pigui saliua respuisset. Lentulus ille patrũ
nostrorum memoria factiosus & impotens abstersit faciem:& affirmabo iquit omnibus Lentule falli eos
q te negant os habere. Contingit iã nobis Nouate bene cõponere animũ si aut nõ sentit iracundiã:aut
superior est. Videamus quõ aliena irã leniamus:nec enim sani esse tantũ uolumus sed sanare. Primã iram
non audebimus oratione mulcere:surda est & amẽs:dabimus illi spatiũ:remedia in remissiõibus psunt
nec oculos tumentes tẽtabimus uim rigentẽ uomẽdo icitaturi. Nec cætera uitia dum feruent initia mor/
borũ qes curat. Quãtulũ inqs prodest remediũ tuũ:si sua sponte desinẽtẽ iram placat? Primũ ut citius desi
nat efficit. Deinde custodierit ne recidat:ipsum quoq; ipetum quẽ nõ audet lenire fallet. Remouebit om/
nia ultionis instrumenta. Simulabit irã ut tanq̄ adiutor & doloris comes plus auctoritatis in consiliis ha/
bebat.moras nectet:& dũ maiorẽ petit pœnã psentẽ differt. Omni arte regem factori dabit. Si uehemen/
tior erit:aut pudorẽ illi cui non resistit icuciet:aut mœtum. Si ifirmior:sermones ifert uel gratos:uel no/
uos:& cupiditatẽ cognoscendi uocabit. Medicũ aiũt cũ regis filiã curare deberet:nec sine ferro posset dum
tumẽtem mãmã leuiter fouet:scalpellũ spongia rectũ iduxisse. Repugnasset puella remedio palam admo/
to:eadẽ quia nõ expectauit:dolorẽ tulit. Quædã nõ nisi decepta sanant. Alteri dices:Vide ne inimicis ira/
cũdia tua uoluptati sit. Alteri:uide ne magnitudo animi tui creditũq; apud plærosq; robur cadat. Indigni
or mehercule & nõ iuenio delendi modũ:sed tempus expectandũ est:dabit pœnas. Serua istud in aĩo tuo
cũ potueris & pro mora reddes:castigare uero irascẽtẽ & ultro obuiã ire ei icitari est. Varie aggredieris blã
deq; nisi forte tanta persona eris ut possis irã cõminuere:quẽadmodũ fecit diuus Augustus cum cœnaret
apud Nediũ pollionẽ fregerat unus crystallinũ ex seruis:morte rapi eũ Nedius iussit:nec uulgari quidem
periturũ morte murenis obiici iubebat:quas ingens piscina cõtinebat. Quis nõ hoc illũ putaret luxuriæ
causa facere:seuitia erat. Euasit e manibus Puer:& cõfugit ad Cæsaris pedes:nihil aliud petiturus q̄ ut ali/
ter periret ne esca fieret.motus est nouitate crudelitatis Cæsar:& illũ qdem dimitti:& chrystallia ante oĩa
corã se frangi iussit:cõplerique piscinã. Fuit Cæsari sic castigandus amicus:bene usus est uiribus suis. E cõui/
uio rapi homines imperas:& noui generis pœnis lacerari? Si calix tuus fractus uiscera hominis distrahen
tur? Tantũ tibi placebis:ut ibi aliquẽ duci iubeas ubi Cæsar est. Sic istandũ potẽtiæ est:ut ira ex superiori
loco aggredi possit:male tractantẽ ac talẽ dũtaxat qualẽ modo retuli. Ferã immanem sanguinariã:quæ iã

insanabilis est:nisi malus aliquid extimuit.Pacem demus animo quã dabit præceptorũ salutariũ assidua meditatio actusq; rerũ boni:& intenta mens ad unius honesti cupiditatẽ.Cõsciẽtiæ satisfiat.nil in famam laboremus:sequatur ut mala de bene meritis.At uulgus animosa miratᷣ:& audaces in honore sunt.Placidi pro inertibus habentᷣ:primo forsitã aspectu:sed simulat:q̃litas uitæ fidẽ facit.Non segniciẽ illã ai eẽ sed pacem.Veneratᷣ idem populus illos idem colitq;.Nihil ergo habet in se utile teter iste & hostilis affectus.At omnia ecõtrario mala:ferrũ:ignes:pudore calcato:cædibus iquinauit:manus membra liberorũ dispersit.Nihil uacuũ reliq̃t a scelere:non gloriæ memor:non ifamiæ metuens inemendabilis cũ ex ira in odiũ obcaluit.Careamus hoc malo:purgemusq; mentẽ:& extirpemus radicitus ea uitia:quæ q̃uis tenuia undecunq; exierint renascentur.& irã nõ tẽperemus:sed ex toto remoueamus.Quod enĩ male rei temperamẽtum est?Poterimus autem:adnitamur modo.Nec ulla res magis proderit q̃ cognatio mortalitatis.Sibi q̃sq; & alteri dicat.Quid iuuat tanq̃ in æternũ genitos iras idicere:& breuissimam ætatẽ dissipare?Quid iuuat dies quos in uoluptatẽ honestam ipẽdere licet:in dolorẽ alicuius tormẽtũq; transferre?Non capiũt res istæ iacturam:nec tẽpus uacat perdere.Quid ruimus in pugnam?Quid certamina nobis accersimus?Quid imbecillitatis obliti igentia odia suscepimus?& ad frãgendum fragiles consurgimus?Iam istas inimicitias:quas implacabili gerimus animo:febris aut aliud malũ corporis uetabit geri.Iam per acerrimã media mors dirimet.Quid tumultuamur?& uitam seditiosi conturbamus.Stat super caput fatum:& pereuntis dies imputat propiusq; ac ꝓpius accedit.Istud tẽpus quod alienæ destinas morti fortasse circa tuã est.Quin potius uitã breuẽ colligis placidãq;:& tibi & cæteris præstas.Quin potius amabilem te dum uiuis:omnibus desiderabilẽ cũ excesseris reddis & cõtentũ:sed superioribus acidũ ac molestũ exterrere uiribus tuis tentas.Quid seruo?Quid domino?Quid regi?Quid clienti tuo irasceris?Sustine paulum.Vẽit ecce mors:quæ nos pares faciat.Videre solemus iter matutina harenæ spectacula:tauri & ursi pugnam iter se colligatorum:quos cũ alter alterũ uexarit suus confector spectat:idem facimus.Aliquem nobiscũ alligatũ lacessimus:cũ uicto uictoriq; fines eq̃dem maturus immineat.Quieti potius pacatiq; quantulũcũq; superest exigamus.nulli cadauer nostrũ iaceat iuisum.Sæpe rixã conclamantiũ in uicinio icendiũ soluit:& iteruentus fere latronem uiatoremq; diducit.Colluctari cũ minoribus malis nõ uacat:ubi metus maior apparuit.Quid nobis cũ dimicatione & isidiis?Nunq̃d amplius isti cui irasceris mortem optas etiam requiescente morietᷣ:perdis operã.Facere uis quod futurũ est.Nolo iquis utiq; occidere:sed exilio:sed ignominia:sed dãno afficere.Magis ignosco ei qui uulnus inimici:q̃ q isulam concupiscit.hic enĩ non tantum mali ai est sed pusilli:siue de ultimis suppliciis cogitas:siue de leuioribus:quantulum est temporis:quo aut ille pœna sua torqueatᷣ:aut tu malũ gaudiũ ex aliena percipias.Iam ipsum spiritum expuimus.Interi dum trahimus:dum iter homines sumus:colamus humanitatem.non timori cuiq̃:non periculo simus:detrimenta:iniurias:conuitia:uelicationes contemnamus:& magno animo breuia feramus icommoda.dum respicimus qđ aiunt uersamusq; nos immortalitas aderit.

Explicit liber de Ira.

LVCII ANNEI SENECAE LIBER INCIPIT DE MVNDI GVBERNATIONE DIVINA PROVIDENTIA.ET QVALITER MVLTA MALA BONIS VIRIS ACCIDVNT.

Væsisti a me Lucilli q̃d ita si diuina ꝓuidẽtia mũdũ ageret:multa bonis uiris accidere mala:hoc cõmodius in cõtextu operis redderetᷣ:cũ piræsse uniuersis ꝓuidẽtiã ꝓbaremus:& iteresse nobis deũ.Sed quoniã a toto particulã reuelli placet:& unã contradictionẽ manẽte lite itegra soluere:faciã rẽ non difficilẽ cãm deorũ agẽti.Supuacuũ est in præsentia ostẽdere nõ sine aliquo custode tãtũ opus stare:nec hũc syderũ certũ cursum & discursum fortuiti ipetus esse:& quæ casus icitat sæpe turbari & cito arietare:hanc inoffensam uelocitatẽ ꝓcedere æterne legis iperio tantũ terra mariq; gestãtẽ:tantũ clarissimorũ luminũ ex dispositione lucentiũ non esse materiæ errantis.Hunc ordinẽ neq; quæ temere exierunt tanta arte pendere:ut terrarum grauissimũ põdus sedeat imotum:& circa se properantis cæli fugã spectet:ut ifusa uallibus maria molliant terras:nec ullũ icrementũ fluminũ sentiãt:ut ex minimis seminibus nascantᷣ igentia.Nec illa q̃dem quæ uidentᷣ cõfusa & icerta:pluuias dico nubesq; & helisorũ fluminũ iactus:& icendia ruptis montium uerticibus effusa:tremores labẽtis soli:alia quæq; tumultuosa pars rerũ circa terras mouet sine rõne q̃uis subita sint accidunt.Sed & illa causas habẽt nõ minus q̃ quæ alienis locis conspecta miracula sunt:ut i mediis fluctibus calentes æque:& noua isularum in uasto exilientium mari spatia:Iam uero siquis obseruauerit nudari littora pelago in se recedente eademq; itra exiguũ tempus operiri.credet certa quadã uolutione modo contrahi undas:& itrorsum agi:modo erumpere & magno cursu repetere sedẽ suam cũ illæ iteri portionibus crescũt:& ad horã ad diẽ subeũt ampliores minoresq; prout illas lunare sydus elicuit.ad cuius arbitriũ oceanus exũdat:suo ista tẽpori reseruentᷣ.Ego q̃dẽ magis quo tu nõ dubitas de ꝓuidẽtia:sed quæris in gratiã te reducã cũ diis aduersus optimos optimus sis.neq; enĩ natura patiᷣ ut unq̃ bona bonis noceant.Inter bonos uiros ac deũ amicitia est:cõciliante uirtute.Amicitiã dico immo etiã necessitudo & similitudo:quoniã q̃dẽ bonus tẽpe tantũ adeo differt.discipulus eius æmulatorq; ex natura proueniet:quẽ parẽs ille magnificus uirtutũ nõ lenis exactor sicut seueri patres durius educat.Itaq; cũ uideris bonos uiros acceptosq; diis laborare:sudare:per arduũ extẽdere:malos aũt lasciuire & uoluptãtibus fluere:cogita filiorũ nos molestia delectari uernularũ licẽtia.Illos disciplia tristiori cõtineri.Alios audacia.Idem tibi de deo liqueat.Bonũ uirũ in delitiis non habet.Expetitur:idurat:sibi illum præparat.

De sustinendo ipetum aduersitatis.Rubrica:

Vare multa bonis uiris aduersa eueniunt? Nihil accidere bono uiro mali pōt. Nō miscenť contraria: quēadmodū tot amnes tantū superne deiecto℞ ĩbrium: tanta mediterraneo℞ uis fontiū non mutāt saporē maris: neq̄ remittūt qdem. Ita aduersa℞ ĩpetus rerum uiri fortis non uertit aīum. Manet in statu: & quicquid euenit: in suū colorē trahit: Est enim omnibus externis potentior. nec hoc dico. Nō sentit illa sed uicit. Alioqui qetus placidusq̄ cōtra ĩcurrentia attolliť. Omnia aduersa exercitatiōes putat. quis autem uir modo erectus ad honesta non est laboris appetens iusti: & ad officia cū periculo prōptus? Cui non ĩdustrio ocium pœna est. Athletas uidemus qbus uirium cura est cū fortissimis qbuscunq̄ cōfligere: & exigere ab his per quos certamini præparanť: ut totis cōtra ipsos uiribus utanť: cædi uexariq̄ patiunť: & si nō inueniūt singulos pares pluribus simul obiiunť. Marcet sine aduersario uirtus. Tunc apparet quanta sit quantūcunq̄ ualeat: polleatq̄ cum qd possit patientia ostēdit. Scias licet idem uiris bonis esse faciendū: ut dura ac difficilia non formidēt: nec de fato quæranť. Quicqd accidit boni consulant: ĩ bonum uertāt: Non qd: sed quemadmodū feras ĩteresť. Non uides quanto aliter patres: aliter matres ĩdulgeant. Illi exercitari iubēt liberos ad studia obeūda maturæ: feriatis quoq̄ diebus non patiunť esse ociosos: & sudorē illis & ĩterdum lachrymas excutiūt. At matres fouere in sinu cōtinere umbra uolūt. Nunq̄ flere nunq̄ cōtristari: nunq̄ laborare. Paternum deus habet aduersus bonos uiros aīum. & illos fortius amat: & operibus doloribus: ac dānis exagitat: ut ue℞ colligat robur. Lāguent per inertiā saginata: nec labore tātū: sed motu: & ipso sui onere deficiūt. Nō fert illū ictum illæsa fœlicitas. At ubi assidua fuit cū ĩcommodis suis rixas callū per iniurias duxit: nec ulli malo cedit: sed ēt si succederit de gēu pugnat. Miraris tu si deus ille bono℞ amantissimus: qui illos q̄ optimos atq̄ excellētissimos uult: fortunā illis cū qua exerceāť assignat? Ego uero non miror si aliquando ĩpetum capiunt. Spectant dii magnos uiros colluctantes cum aliqua calamitate. Nobis ĩterdū uoluptati est: si adolescens constātis aī irruentem feram uenabulo excipit: si leonis ĩcursum ĩteritus pertulit. tantoq̄ spectaculum est gratius: quanto id hōestius fecit. Non sunt ista quæ possunt deo℞ in se uultū cōuertere. Hæc puerilia & oblectamēta humanæ leuitatis. Ecce spectaculū dignū ad qď respiciat ĩtentus operi suo deus. Ecce par deo dignū. Vir fortis cū mala fortuna cōpositus utiq̄ si & ꝓuocauit. Non uideo ĩq̄ qd habeat in terris. Iuppiter pulchrius: si conuertere aīum uelit: q̄ ut spectet Catonem iam partibus non semel fractis stantem nihilominus ĩter ruinas publicas rectū. Licet ĩquit omnia in unius conditione concesserit: custodianť legionibus terræ: classibus maria: & cæsarianus portas miles obsideat. Cato qua exeat habet. Vna manus latā libertatē nostrā faciet. Fer℞ istud in ciuili bello pu℞ & ĩnoxiū: bonas tandē ac nobiles ædet operas. Libertatē quā patriæ non potuit dare: Catoni dabit. Agredere animæ diu meditatū opus. Eripe te rebus hūanis. Iam petræ uis & iuba corruerūt: iacētq̄ alter alterius manu cæsi: fortis & egregia fati contentio: Sed quæ non deceat magnitudinem nostram. Tam turpe est Catoni mortē ab ullo petere q̄ uitā. liquet mihi cū magno expectasse gaudio deos. Quoniā ille uir acerrimus sui uidex: alienæ saluti consulit: & ĩstruit discedentiū fugā: dū ēt ĩtudia noctæ ultima tractat: dum gladium sacro pectori ĩfigit: dū uiscera spargit: & illam sanctissimā animā ĩdignāq̄ quæ ferro cōtaminareť: māu educit. Inde crediderī fuisse pa℞ certum & ĩefficax uulnus. nō fuit diis mortalibus satis spectare Catonē semel retenta ac reuocata uirtus est: ut in difficiliori parte se ostenderet. Non enim tam magno aīo mors ĩmittiť q̄ repetiť. Quid ni libenter spectarent alūnum suū iam claro ac memorabili exitu euadentem. mors illos consecrat quorum exitum etiam qui timent laudant.

Ed iam procedente oratione ostendā q̄ non sint quæ nō uidenť mala: nunc illud dico. Ista quæ tu uocas aspera: quæ aduersa & abominanda. Primum pro ipsis esse qbus accidunt. Deīde pro uniuersis quo℞ maior diis cura est q̄ singulo℞. Post hæc uolentibus accidere: ac dignos malo esse. si nolit his adiiciam: facto ista sic esse recte eadem lege nobis euenire: qa sunt boni. persuadebo deīde tibi ne unq̄ boni uiri miserearis. potest enim miser dici: nō potest esse. Difficillimū ex omnibus quæ proposui uideť pro ipsis esse qbus eueniunt ista quæ horremus ac tremimus. Pro ipsis est ĩquit in exiliū proiici: ĩ ægestatem deduci: liberos: cōiugē: hæc ferre ignominiā: affici: debilitari. si miraris hoc pro aliquo esse: mirabēris quosdā ferro & igne curari: nec minus fame ac siti. Sed si cogitaueris tecū remedii causa qbusdā & radi ossa: & legi: & extrahi uenas. & quædā amputari membra q̄ sine totius pernicie corporis hærere non poterant. hoc itaq̄ patieris probari tibi quædā ĩcōmoda pro his esse qbus accidunt. Tam mehercule q̄ quædā quæ laudanť atq̄ appetuntur contra eos eē quos delectauerunt: simillima crudelitatibus: ebrietatibusq̄: & cæteris quæ necant per uoluptatē. Inter multa magnifica. Demetrii nostri & hæc uox est. Aqua recens sum: sonat adhuc & uibrat ĩ auribus meis. Nihil ĩquit mihi uideť ĩfœlicius eo: cui nihil unq̄ aliqd euenit aduersi. Non licuit enim illi se experiri ubi ex uoto illi fluxerūt omnia: ut ante uotum. male tamen de illo dii iudicauerūt. Indignus uisus est a quo uincereť aliquādo fortuna quæ ignauissimum quemq̄ refugit. Quasi dicat: Quid ergo istū aduersariū mihi assumā? statim arma submittet. Non opus est ĩ illū tota patientia mea: leui cōminatiōe pelleť. Non potest sustinere uultum meum. Alius enim conspiciatur cū quo cōferre possimus manū: pudet cōgredi cū homine uinci parato. Ignominiā iudicat gladiator cū ĩferiore cōponi: & scit eum sine gloria uinci q sine periculo uincitur. Idem facit fortuna fortissimos sibi pares quærit: quosdā fastidio transit. Contumacissimū quēq̄ & rectissimū aggreditur aduersus quē suam uim ĩtendat. Ignemq̄ experitur ĩ Mutio. Paupertatem ĩ Fabritio. Exilium ĩ Rutilio. Tormenta ĩ Regulo. Venenū in Socrate. Magnū exemplum nisi mala fortuna non ĩuenit. Infœlix est Mutius ꝙ dextera ignes hostium præmit: & ipse a se exigit erroris sui pœnas: ꝙ Regem quem armata manu nō potuit exusta fugat. Quid ergo fœlicior esset si in sinu amicitiæ foueret manum. Infœlix est Fabricius ꝙ rus suum quantum a R.P.

locum deficiant. Nemo eoꝝ qui exeunt dicit male de me Imperator meruit: sed bene iudicauit. Idẽ dicãt quicunq; iubentur pati timidis: ignauisq; flebilia. Digni uisi sumus deo in qbus experiret̃ quantũ humana natura posset pati. Fugite delitias. Fugite eneruatã fœlicitatẽ: quã animi pertimescunt: & nisi aliqd interuenit quod humanæ sortis admoueat uelut perpetua ebrietate sopiti. Quẽ specularia a flatu abeundi cauerunt: cuius pedes inter fomenta subinde mutata tepuerunt? cuius cœnationes subditus & parietibus circũfusis calor temperauit? hunc leuis aura non sine periculo stringit. Cum omnia quæ excesserint modũ noceant: periculosissima fœlicitatis intemperantia est: Mouet cerebrum in uarias mentes: & imagines euocat. multum inter falsum ac uerum mediæ caliginis fundit. Quid ne id satius sit? perpetuã infœlicitatem aduocata uirtute sustinere: q̃ infinitis atq; imodicis bonis rũpi. Leuior ieiunio mors est: crudelitate dissiliunt. Hanc itaq; rationem dii sequũtur in bõis uiris: quã in discipulis suis præceptores: qui plus laboris ab his exigunt in quibus certior spes est. Nunquid tu inuisus esses Lacædemoniis: liberos suos crudis (quoꝝ experiunt̃ indolem) publicæ uerberibus admotis? Ipsi illos patres adhortant̃: ut ictus flagelloꝝ fortiter perferant: & laceros ac semianimes rogãt: perseuerãter uulnere præbere uulneribus. Quid miꝝ si dure generosos spiritus deus tentat? Nunq̃ uirtus molle documẽtũ est: uerberat nos & lacerat fortuna patimur. Nõ est sæuitia. Certamẽ est: quo sæpius adierimus fortiores erimus. Solidissima pars est corporis quã frequens usus agitauit: Præbendi fortunæ sumus: ut cõtra illam ab ipsa duremus. Paulatim nos sibi pares faciat. Contẽptũ periculoꝝ assiduitas periclitãdi dabit. Sic sunt nautica corpora efferendo mari dura. Agricolis manus terræ. Ad excutienda tela militares lacerti ualent. Agilia sunt mẽbra cursoribus. Idem quoq; solidissimũ est: quod exercuit. Ad cõtẽnẽdam patriã uel maloꝝ potentiam animus patiẽtia peruenit. Quæ quid in nobis efficere possit scies: si aspexeris quãtũ nationibus nudis & inopia fortioribus labor præstet. Omnes cõsidera gentes in quibus romana pax desinit. Germanos dico: & qcqd circa istrum uagarum gẽtium occursat: perpetua illos hyems: triste cælũ præmit. Maligne solũ steriles sustentat: ibrem culmo aut fronde defendũt: super durata glacie stagno prosultãt: in alimẽtũ feras captant. Miseri tibi uidentur. Nihil miseꝝ est quod in naturã cõsuetudo produxit. Paulatim enim uoluptati sunt: quæq; necessitate cœperũt. Nulla illis domicilia. nullæq; sedes sunt: nisi quas lassitudo in diem posuit. Vilis & hic quærendus est manu uictus: horrenda iniquitas cæli in tecta corpora. hoc quod tibi calamitas uidetur tot gentiũ uita est. qd miraris bonos uiros ut cõfirmentur concuti. Non est arbor solida nec fortis nisi in quã frequens uentus incursat: ipsa enim uexatione constringitur: & radices certius figit. Fragiles sunt quæ in aprica ualle creuerunt. pro ipsis ergo bonis uiris est ut esse interriti possint. Multum inter formidolosa uersari: & æquo animo ferre quæ non sunt mala nisi male sustinenti.

Dice nunc quod pro oĩbus est optimũ quẽq; ut ita dicã militare & ædere operas. Hoc est propositum deo q̃ sapiẽti uiro ostẽderet hæc quæ uulgus appetit: quæ reformidat nec bona esse nec mala. Apparebũt aũt bona esse si illa nõ nisi bonis uiris tribuerit: & mala esse si malis tantũ irrogauerit. Detestabilis erit cæcitas si nemo oculos perdiderit: nisi cui eruendi sunt. Itaq; careãt luce Appius & Metellus. Nõ sunt diuitiæ bonũ. Itaq; habeat illas & Ellius leno: ut homines pecuniã cui in tempus consecrauerit uideant: & in fornice. Nullo modo magis potest deus cõcupita trãsducere q̃ si illa ad turpissimos differt: ab optimis abigit. At iniquũ est bonũ uiꝝ delibitari: aut cõfringi. aut alligari. malos integris corporibus solutos ac delicatos incedere. Quid porro non est iniquũ fortes arma sumere: & in castris pernoctare: & pro uallo obligatis stare uulneribus. Interim in urbe sæcuros esse procisos & professos impudicitiam. Quid porro non est iniquum nobilissimas uirgines ad sacra facienda noctibus excitari. Altissimo somno inquitas frui. Labor optimus citat. Senatus per totum diẽ consuluit sæpe cũ illo tẽpore uilissimus quisq; aut in campo ociũ suũ oblectet: aut in põpa lateat: aut tempus in aliquo circulo terat. Idẽ in hac re magna publica fit. boni uiri laborant ĩpediuntur. Volentes qdem non trahuntur a fortuna: sed sequũtur illam: & æquo gradu si scissent antecessissent. Hanc quoq; animosam Demetrii fortissimi uiri uocem audisse me memini. Hoc unum ĩquit dii ĩmortales quæri possum q̃ non ante mihi uoluptatem uestrã notã fecistis. Prior enim ad ista uenissem ad quæ nunc uocatus assum. Vultis liberos sumere illos uobis offero. Vultis aliquã partẽ corporis sumite. Non magnã rem promitto: cito totũ relinquã. Vultis spiritũ. Quid in nullã morã faciã quo minus recipiatis quod dedistis? A uolente feretis quicquid petieritis. Quid ergo est: maluissem offerre q̃ tradere. Quid opus fuit auferre? accipere potuistis: sed ne nunc qdẽ auferetis. Quid? nihil eripit̃ nisi retinenti. Nihil cogor. Nihil patior inuitus: nec seruio deo sed assentio. Eo qdem magis quo scio omnia certa: & ĩ æternũ dicta lege decurrere. Fata nos ducunt: & quantũ cuiq; temporis restet: prima nascẽtium hora disposuit. Causa pendet ex causa priuata ac publica: longus ordo rerũ trahit. Ideo fortiter omne faciendũ est. Quia nõ ut putamus incidunt cuncta sed ueniunt. Olim cõstitutum ẽ qd gaudeas: qd fleas & q̃uis magna uideatur uarietate singuloꝝ uita distingui: summa in unũ uenit. Accepimus peritura perituri. Quid ita idignamur? qd quærimur? Ad hoc parati sumus. Vtat̃ ut uult suis natura corporibus. Nos læti ad omnia & fortes cogitemus nihil perire de nostro. Quid est boni uiri præbere se fato? Grãde solatium est cum uniuerso rapi. Quid est quod nos sic uiuere: sic mori iussit? eadem necessitate & deos alligat: irreuocabilis humana pariter ac diuina cursus uehit. Ille ipse oĩum conditor ac rector scripsit qdem fata: sed sequitur. Semper paret: semel iussit. Quare tamen deus tam iniquus in distributione fati fuit: ut bonis uiris paupertatem uulnera & acerba funera ascriberet. Non potest artifex mutare materiam. Hæc passa est. Quædã separari a quibusdã nõ possunt: cohærẽt: indiuidua sunt: languida ingenia: & ĩ somnum (?)tura: aut in uigiliã somno simillimã: inertibus nectuntur elementis: ut efficiat̃ uir: cũ cura dicens fortiore

fato opus est. Nō erit illi planū iter sursum oportet ac deorsum eat: fluctuetur ac nauigiū in turbido regat. Cōtra fortunā illi tenēdus est cursus. Multa accidēt dura: aspera: quæ molliāt & cōplanēt. Ipse ignis aurum ꝓbat: miseria fortes uiros. Vide q̄ alte extēdere debeat uirtus: sciens illi nō per secura uadēdū esse. Ardua prima uia est: & q̄uis inane recentes enitant equi medio est altissima cælo: Vnde mare & terras ipsi mihi sæpe uidere. Fit timor & pauida trepidet formidine pectus. Vltima prona uia est: & reget moderamie certo. Tūc quæ ēt me subiectis excipit undis. Ne ferat in ꝑceps. Thetis solet ipsa uereri. Hæc cū audisset illi generosus adolescens. Placet inquit uia. Ascēdo. Est tanti per ista iræ casuro. Non desunt quæ te terreāt. at tene aium moetu territante. Vtq͡ʒ uiā teneas: nulloq͡ʒ errore traharis: Per tamē aduersi gradieris cornua tauri: Hemoniosq͡ʒ arcus: uiolētiq͡ʒ ora leōis. Post hæc ait. Finge datos currus his q̄bus deterrime putas. iciton. Libet illic stare ubi ipse sol trepidat. humilis & inertis est tuta secare per alta uirtus est.

q Vare tamē bonis uiris patiat̄ aliquid mali deus fieri. Ille uero nō patit̄. Omnia mala ab illis remouit: scelera & flagitia: & cogitationes improbas: & auida cōsilia: & libidinē cæcā: & alieno imminentem auaritiā. Ipsos tuet̄ aut uēdicat. Nunq̄d hæc quoq͡ʒ adeo aliquis exigit: ut bonoꝝ uiroꝝ ēt sarcinas seruet. Remittunt ipsi hanc deo curam. Externa cōtēnunt. Democritus diuitias proiecit: & onus illas bonæ mētis existimās. Quid ergo miraris si id deus bono accidere patit: quod uir bonus aliq̄ndo uult sibi accidere? Filios amittūt uiri boni: q̄d ni cum aliquādo & occidāt: in exiliū mittunt̄. Quid ni cū aliq̄do ipsi patriā nō repetituri relinquāt occidunt̄. Quid ni cū aliquādo ipsi sibi manus iferāt: q etiam quædam dura patiūtur: ut alios pati doceāt. Nati sunt in exēplar. Puta itaq͡ʒ deū dicere. Quid habetis q̄d de me queri possitis uos q̄bus recta placuerūt. Aliis bona falsa circūdedi: & aios inanes. uelut lōgo fallaciq͡ʒ somnio lusi. Auro illos argēto & ebore adornaui. Intus boni nihil est. Isti quos pro fœlicibus aspicitis si non qua curruntt: sed qua latēt uideritis: miseri sunt: sordidi: turpes: ad similitudinē parietū suoꝝ extrīsecus culti. Nō est ista solida & sincera fœlicitas: crusta est eq̄dem tenuis. Itaq͡ʒ dū illis licet stare: & arbitriū suū ostendi nitent & iponunt. Cū aliq̄d iciderit quod disturpet ac detegat: tūc apparet quātū altæ ac ueræ fœditatis alienus splēdor obscōderit: Vobis dedi bona certa māsura quātomagis uersaueritis: & undiq͡ʒ īspexeritis. Meliora maioraq͡ʒ ꝓmisi uobis: metuāda cōtēnere: cupiditates fastidire. Nō fulgetis extrinsecus. Bona uestra introrsus obuersa sunt. Sic mundus exteriora contēpsit spectatulo sui lætus. Intus omne posui bonū. Nō egere fœlicitate: fœlicitas uestra est. At multa īcidunt tristia: horrēda: dura toleratu: Quia nō poteram uos istis subducere: animos uestros aduersus oia armaui forte fortiꝑ: hoc est ꝙ deū antecedatis. Ille extra patientiā maloꝝ est. Nos supra patiētiā. Cōtēnite paupertatē. Nemo tā pauper uiuit q̄ natus est. Contemnite dolorē: q̄a aut soluetur: aut soluet. Cōtēnite fortunā. Nullū illi telū quo feriret aium dedi. Ante oia curaui ne q̄s uos teneret īuitos. Patet exitus. Si pugnare nō uultis licet fugere. Ideoq͡ʒ ex oibus rebus quas esse uobis necessarias uolui: nihil feci facilius q̄ mori. Prono aiam loco posui. Trahitur. Attendite modo: & uidebitis q̄ breuis ad libertatem: & q̄ expedita ducat uia. Nō tā longas in exitu uobis q̄ ītrātibus moras posui. Alioq̄n magnum in uos regnum fortuna tenuisset si homo tā tarde moreret̄ q̄ nasci t̄. Omne tempus ois uos locus doceat q̄ facile sit renūciare naturæ: & munus suū illi īpingere. Inter ipsa altaria & solēnes sacrificātiū ritus: dum optatur uita mortem cōdiscat: corpora opima tauroꝝ exiguo cōcidūt uulnere: & magnarum uiriū aīalia humanæ manus ictus īpulit: tenuit ferro commissura ceruix arrumpitur. & cum articulus ille q caput collumq͡ʒ committit īcisus est tanta illa moles corruit. Nō in alto latet spiritus nec utiq͡ʒ ferro eruendus est. Non sunt uulnere īpresso scrutata præcordia. In proximo mors est. Nō est certum ad hos ictus æstimaui locum. Quacunq͡ʒ ui paruum est ipsum illud quod uocatur mori quo aīa discedit a corpore breuius est q̄ sentire tanta uelocitas possit. siue fauces nodus elisit: siue spiramentum a qua præclusit: siue ui corpus lapsum subiacentis soli duricia comminuit: siue haustus ignis cursum animæ remeantis interdicit. Quicquid est properat: & quicquid erubescitis ꝙ tam cito fit timetis diu.

Explicit liber de prouidentia dei.

INCIPIT LIBER LVCII ANNEI SENECAE AD GALIONEM DE VITA BEATA.

luere Galio frater oēs beate uolūt. Sed ad ꝑuidēdū q̄d sit ꝙ beatā uitā efficiat caligāt. Adeo q͡ʒ nō ē facile conseq̄ beatā uitā ut ab ea q̄sq͡ʒ eo lōgius recedat quo ad illā cōcitatius ferret̄. Si uia cōcitatius lapsus est. quæ ibi ī cōtrarium ducit ipsa uelocitas maioris īterualli causa fit. Proponēdū est itaq͡ʒ primū q̄d sit quod appetamus: Tūc circūspiciēdū est qua cōtendere illuc celerrie possimus: ītellecturi ī ipo itinere: si mō rectū erit q̄tū quotidie ꝓficiamus: q̄toq͡ʒ propius ab eo simus ad quos nos cupiditas naturalis īpellit. Quandiu q̄dem passim uagamur nō ducē secuti: sed fremitū & clamorē dissonū ī diuersa uocātiū: cōteret̄ uita iter errores breuis ēt si dies noctesq͡ʒ bonæ mēti laboremus. Decernat̄ itaq͡ʒ & quo tēdamus: & qua nō sine ꝑito aliquo cui explorata sint ea in quæ ꝓcedimus. Quoniā q̄dē nō eadē hic q ī cæteris peregrinationibus cōditio est. In illis cōpræhēsus aliq̄s limes: & īterrogati īcolæ nō patiunt̄ errare. At hic certissima quoq͡ʒ uia & celeberrima maxie decipit. Nihil ergo magis præstādū ē q̄ ne pecoꝝ ritu sequamur antecedētiū gregē ꝑgentes nō quo eūdū est: sed quo itur. Atq̄ nulla res nos maioribus malis īplicat q̄ ꝙ ad rumorē cōpōimur. optima rati ea q̄ magno essensu recepta sunt: q̄dq͡ʒ exempla bōis multa sunt: nec ad rōnem sed ad simillitudinem uiuimus. Inde ista tāta coaceruatio aliorū supra alios ruentiū. Quod ī strage hoīum magna euenit cum ip̄e populus ꝑmit. Nemo ita cadit: ut nō alium ī se attrahat. Primi exitio sequentibus sunt. Hoc in oi uita accidere uideas: licet nemo sibi tātū errat: sed alieni erroris causa & auctor est. Nocet. n. applicari antecedētibus: & dū unusq̄sq͡ʒ mauult credere q̄ iudicare. Nunq̄ de uita iudicat̄ semp credit̄. Versatq͡ʒ nos & ꝑcipitat tarditus p

manus error:alieniſq; pimus exẽplis. Sanabimur ſi modo ſepare mur a cœtu: Nunc uero ſtat cõtra ratio-
nem defenſor mali ſui populus. Itaq; idẽ uenit quod in comitiis: in qbus eos factos prætores idem q fece-
re miranẽ: cũ ſe mobilis fauor circũegit. Eadẽ ꝓbamus: & eadẽ iprobamus & repꝛhendimus. Hic exit ẽ oĩs
iudicii in quo ſecundum plures daẽ cũ de beata uita ageẽ. Nõ eſt ꝙ mihi illud diſſenſionũ more reſponde
as. Hæc pars maior eſſe uideẽ. Ideo.n. peior eſt. Non tam bene cũ rebus humanis geriẽ: ut meliora pluri-
bus placeant. Argumẽtũ peſſimi turba eſt. quæramus qd optĩe factum: ſit non qd uſitatiſſimum: & quod
nos in poſſeſſionẽ fœlicitatis æternæ cõſtituat. Nõ q uulgo ueritatis peſſimo iterpræte ꝓbatũ ſit. Vulgus
autẽ tã clamydatos q̃ coronatos uoco. Non.n. colorem ueſtium qbus prætexta corpora ſunt aſpicio. Ocu-
lis de hoĩe nõ credo. Habeo melius certiuſq; lumẽ quo a falſis uera diiudicẽ. Animi bonũ aĩus iueniat. Hic
ſi unq̃ ille reſpirare & recedere i ſe uacauerit. O q̃ ſi ipſe ueꝝ tortus a ſe fatebiẽ ac dicet: qcqd feci adhuc iſe
ctum eſſe mallem. Quicqd dixi cũ recogito in multis uideo. Quicqd optaui inimicoꝝ execrationem pu-
to. Quicqd timui dii boni quanto leuius fuit q̃ ꝙ concupiui. Cũ multis amicitias geſſi: & in grãm ex odio
ſi modo ulla iter malos grã eſt redii. mihi ipſi nõdũ amicus ſum. Omnem operam dedi ut me multitudi
ni educerẽ: & aliquã dotẽ notabilẽ facerẽ. Quid aliud q̃ telis me oppoſui ẽt maliuolentiæ quod morderet
oſtendi. Vides tu iſtos q eloquentiam laudãt: q opes ſequuntur q gratiæ adulanẽ: q potentiam extolluut?
Omnes ãt ſunt hoſtes: aut quod in æquo eſt eſſe poſſunt. Quã magnus mirantiũ tã magnus iuidentium
populus eſt. Quin potius quæro aliqd uſu bonũ quod ſentiã nõ oſtendã. Iſta quæ ſpectanẽ ad quæ cõſiſti
tur: quæ alter alteri ſtupẽs mõſtrat: foris nitent itrorſus miſera ſunt. Quæramus aliquod nõ in ſpecie bo-
num: ſed ſolidũ & æquale: & a ſe ſecretiore parte formoſius. Hoc eruamus. Nec lõge poſitũ eſt iuenieẽ. Sci
re tantũ opus eſt quo manũ porrigas. Nũc uelut in tenebris uicina trãſimus: offenſantes ipſa quæ deſide-
ramus: ſed ne te per circuitus trahã: alioꝝ qdem opiniones prætaribo. Nã & enumerare illas longũ eſt: &
coarguere: Noſtrã accipe. Noſtrã uero cũ dico nõ alligo me ad unũ aliquẽ ex Stoicis proceribus. Eſt & mi
hi cenſendi uis. Itaq; aliquẽ ſequar: aliquẽ iubebo ſniam diuidere. Fortaſſe & poſt oẽs citatus nihil iproba
bo ex his quæ priores decreuerit: & dicam: Hæc amplius cenſeo. Interi ꝙ omnes ſtoicos conuenit reꝝ na
turæ aſſentio. Ab illa nõ deerrare: & ad illius legẽ exemplũq; formari ſapiẽtia eſt. Beata ẽ ergo uita cõueni
ens naturæ ſuæ: quæ nõ aliter cõtingere põt: q̃ ſi primũ ſana mẽs eſt: & in ꝑpetua poſſeſſiõe ſanitatis ſuæ.
Deĩde ſit fortis ac uehemẽs: pulcherrima & patiẽs anxii apta tpis corporis ſui ꝑtinẽtiũq;: ad id curioſa nõ
anxia. Tamẽ illaꝝ reꝝ quæ uitã iſtruũt diligẽs ſine admiratiõe cuiuſq; uſura fortunæ muneribus nõ ſer-
uitura. Intelligis etiã ſi nõ adiiciã ſeq ꝑpetuã tranqllitatem: libertatem. Depulſis hiſq; aut irritãt nos: aut tẽ
tant nos. Nã uoluptatibus etiã pro illis quæ parua aut fragilia ſunt: & ipſis flagitiis noxia. Ingẽs gaudiũ ſu-
bit iconcuſſum & æquale: & pax & cõcordia animi: & magnitudo cũ manſuetudĩe. Oĩs.n. ex iſirmitate fe
ritas eſt. Quemadmodũ idẽ exercitus mõ latius pandiẽ: mõ in anguſtũ coartaẽ. Et aut in cornua ſumma
ta: media parte curuaẽ: aut recta frõte explicaẽ. Vis illi utcũq; ordiatus ẽ: eadem eſt & uolũtas pro eiſdẽ par
tibus ſtãdi. Ita diffinitio ſummi bõi alias diffundi põt & porrigi: alias colligi: & in ſe cogi. Idem utiq; erit ſi
dixero. Sũmũ bonũ eſt aĩos fortuita deſpiciens uirtute lætus: aut iuicta uis animi: perita reꝝ placida i actu
cum humanitate multa: & conuerſantium cura. Labet itaq; diffinire ut beatum dicamus hominẽ illũ: cui
nullũ bonũ malũq; ſit: niſi bonus maluſq; aĩus. Honeſti cultor: uirtute contentus: quem nõ extollũt for-
tuita nec frangũt: q nullum maius bonũ eo quod ſibiipſi dare põt nouerit. cui natura uolũtas erit uolupta
tum contentio. Licet ſe euagari uelis idẽ in aliã atq; aliã faciẽ ſalua & itegra poteſtate transferre. Quid eni
prohibet nos beatum dicere libeꝝ aĩum: & erectum: & iteritum: ac ſtabilẽ extra metũ: extra cupiditatem
poſitũ. Cui unũ bonũ ſit honeſtas: unũ malũ turpitudo? Cætera uilis turba reꝝ. Nec detrahẽs quicq̃ bea-
tæ uitæ: nec adiiciens ſine actu ac detrimẽto ſummi bõi ueniẽs ac recedẽs. Hunc ita fundatũ neceſſe eſt ue
lit nolit: ſequaẽ hilaritas cõtinua: & letitia alta atq; ex alto ueniens. Vt quæ ſuis gaudeat. nec maiora dome
ſticis cupiat. Quid in iſta periſſet bene cũ inimicis & friuolis: & nõ perſeuerantibus corpuſculi motibus.
Quo die infra uoluptatem fuerit: in dolore erit. Vides autẽ q̃ malã & noxiã ſeruitutem ſeruiturus ſit: quæ
uoluptates: doloreſq; incertiſſima diuina: impotentiſſimaq; alterius poſſidebunt. Ergo exeundũ ad liber
tatem eſt. Hanc non alia res tribuit q̃ fortunæ negligentia. Tum illud oritur inæſtiabile bonum: qes mẽ-
tis in tuto collocare: & ſublimitas expulſiſq; terroribus ex cognitione ueri gaudiũ grande & imotum co-
mitanſq; & diffuſio animi quibus delectabiẽ non ut bonis: ſed ut ex bono ſuo ortis. Quoniam liberaliter
agere cœpi: põt beatus dici qui nec cupit nec timet: beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia
carent: nec minus pecudes. Nõ ideo tamẽ quiſq̃ fœlicia dixerit: qbus non eſt fœlicitatis itellectus. Eodem
loco pone homines quos in numeꝝ pecoꝝ & aĩalium redegit hebes natura & ignoratio ſui. Nihil itereſt
hos & illa. Quoniam illis nulla ratio eſt. His praua: & malo ſuo atq; in peruerſum ſolers. Beatus.n. nemo
dici poteſt extra ueritatem proiectus. Beata ergo uita eſt in recto certoq; iudicio ſtabilita & immutabilis.
Tunc.n. pura mẽs eſt: & ſoluta omnibus malis: cũ non tantũ lacerationes ſed etiã uellicationes effugerit ſta
tura ſemper ubi cõſtitit: ac ſedẽ ſuam ẽt irata & iſeſtante fortuna uenditura. Nam quod ad uoluptatem
ꝑtinet licet circũfundaẽ undiq; per oẽs uias iſluant: aĩumq; blandimẽtis ſuis lẽiat. Alia quæ ex aliis admo
ueat. Quibus totaſq; partes noſtri ſolicitent? Quis mortaliũ cui ullũ ſupereſt nullũ hominis ueſtigiũ: per
diem noctemq; titillari uelit: & deſerto aĩo corpori operã dare. Sed & aĩus quoq; ĩqt uoluptates habebit
ſuas. Hẽat ſane ſedeatq; luxuriæ & uoluptatũ arbiter ipleat ſe oĩbus eis q̃ oblactare ſenſus ſolẽt. Deĩde ꝓte
rita reſpiciat & exoletaꝝ uoluptatũ memor exultet prioribus: futuriſq; iã imieat. Ac ſpes ordieẽ ſuas. Et
dũ corpus i ꝑſenti ſagia iacet: cogitatiões ad futura ꝑmittat. Hoc mihi uideẽ miſerior: quoniã mala ꝓ bõis

sapientem supra quē q̄cq̄ est: nedū uoluptas. at qui ab hac occupatus: quomodo resistet labori ac periculo
ægestati: & tot humanā uitā circūstrepētibus minis. Quomodo cōspectū mortis: quō doloris feret? quō
mūdi fragores: & acerrimorū hostiū tā molli aduersario uictus. Quicqd uoluptas suaserit faciet. Age: nō
uides q̄ multa suasura sit. Nihil inquis poterit suadere turpiter: qa adiuncta uirtuti ē. Nō tu uides iterum
quale sit: summū bonū: cui custode opus est: ut bonum sit. Virtus āt quō uoluptatē reget: quā sequaᵗ. cū se
qui parētis sit: regere imperātis. A tergo ponis qd īperat. Egregium āt uirtutis apud nos officium uolu/
ptates p̄stare. Sed uidebimus an apud quod tam cōtumeliose tractata uirtus est: adhuc uirtus sit: q̄ habere
nomē suum nō pōt si loco cessit. Interim de quo agiᵗ multos ostendā uoluptatibus obsessos: in quos for/
tuna oīa munera sua effudit: quos fatearis necesse ē malos. Aspice momētaneum & Rapicium: terraꝝ ac
maris ut isti uocāt bona conq̄rētes: & super mēsam recognescentes oium generꝝ aīalia. Vide hos eoīdē e
successuros: expectātes popinā suā: aures uocū sono spectaculis oculos. Saporibus palatum suum delectan
tes: mollibus lenibusq̄ fomētis: totū lacessiᵗ eoꝝ corpus. Et ne nares iterim cessent: odoribus uariis ificiᵗ
locus ipse: in quo luxuriæ parentaᵗ. Hos esse in uoluptatibus dices: nec tātum illis bene erit: qa non bono
gaudēt. Male inquit illis erit: quia multa interueniunt q̄ pturbāt aīum. Et opiniones īter se cōtrariæ men
tē inquietabunt. Quod ita esse cōcedo. Sed nihilominus illi ipsi stulti: & iequales: & sub ictu pœnitentiæ
positi: magnas percipiunt uoluptates. Vt fatendum sit tā lōginquum illos ab oī molestia abesse: q̄ a bona
mente. Et qd plærisq̄ cōtingit hilarē insaniā: insanire ac per risum furere. At cōtra sapiētium remissæ uo/
luptates & modestæ: ac pœne languidæ sunt cōpressæq̄: ut uix notabiles. Vt q̄ neq̄ accersitæ ueniāt: nec q̄
uis per se accesserint: in honorē sint. Neq̄ ullo gaudio pcipiētium exceptæ. Miscent eni illas & interponūt
uitæ: ut ludum iocumq̄ īter seria. Desināt ergo īconuenientia iungere: & uirtuti uoluptatē implicare. Per
qd uitium pessimis quibuscunq̄ adulanᵗ. Ille effusus in uoluptates: ac uagabundus semp atq̄ ebrius: quia
sit se cum uoluptate uiuere credit & cū uirtute. audit enim uoluptatē a uirtute separari nō posse. Deinde
uitiis suis sapiētiā inscribit: & abscōdenda profiteᵗ. Itaq̄ nō ab Epicuro repulsi luxurianᵗ: sed uitiis dediti
luxuriā suā in philosophiæ sinu abscōderūt: Et eo cōcurrūt: ubi audiāt laudari uoluptatem. Nec æstima/
biᵗ uoluptas illa Epicuri. Ita mehercule enim sentio q̄ sobria ac sicca sint: sed ad nomē ipsum aduolāt: quæ
rētes libidinibus suis patrocinium aliqd ac uelamētum. Itaq̄ qd unum habebant in malis bonum perdūt
peccandi uerecundiam. Laudant etenim ea quibus erubescant & uitio gloriantur. Ideoq̄ ne resurgere q
dem adolescentiæ licet honestus turpi desidiæ titulus accessit. Hæc ē cur ista uoluptatis laudatio pernicio
sa sit: qui honesta præcepta intra latent quod corrupit: apparet in ea quidē ipsa sententia. Sunt inuitis hæc
nostris popularibus dicam. Sancta Epicurum & recta p̄cipere: & si propius accesseris tristitia. Voluptas. n.
illa ad pronum & exile reuocaᵗ. Et quā nos uirtuti legem dicimus: eam ille dicit uoluptati iubet. Illam pa
rere naturæ. Parum est āt luxuriæ: quod naturæ satis ē. Quid ergo est ille quisquis desidiosum ocium: &
gulæ ac libidinis uices fœlicitatē uocat? Bonū malæ rei q̄rit auctorem: & dum ille uenit blando nomine
inductus: sequiᵗ uoluptatem: non quā audit: sed quā attulit. Et uitia sua cum cœpit putare similia præce/
ptis: indulget illis: non timide nec obscure luxuriaᵗ: etiam inde peracto capite. Itaq̄ non dico qd plærīq̄
nostroꝝ sectā Epicuri flagitioꝝ magistrā esse. Sed illud dico male audit. Infans est: & immerito hoc scire
quisq̄ potest: nisi interius admiserit. Frons ipsa dat locum fabulæ: & ad malam spem irritat. Hoc tale ē: q̄le
uir fortis stola indutus. Constante tibi pudicitia ueritas salua est. Nulli corpus tuum patientiæ uacat: sed
in manu tympanum ē. Titulus itaq̄ honestus eligaᵗ. & inscriptio ipsa excitans aium in quem statim ue/
nerunt uitia. Quisquis ad uirtutē accessit: dedit generosæ indolis spem. Qui uoluptatem sequiᵗ uidetur
eneruis: fractus: degenerās uir peruēturus in turpia: nisi aliquis distinxerit illi uoluptates. Vt sciat q̄ ex eis ī
tra naturale desiderium desistāt: q̄ p̄ceps feranᵗ: infinitæq̄ sint: & quo magis implenᵗ: eo magis inexplebi
les. Age dum uirtus antecedat: tutum erit omne uestigium: & uoluptas nocet nimia. in uirtute nō ē uerē/
dum: ne qd nimiū sit: quia in ipsa est modus. Non est bonum qd magnitudine laborat sua: rationabilem
porro sortitus naturā: q̄ melius res q̄ ratio proponit. Et si placet illa iunctura. Si hoc placet. sed ad beatā uitā
ire comitatu. Virtus antecedat: comitetur uoluptas: & circa corpus ut umbra uersetᵗ. Virtutem quidem
excellentissimam omnium uoluptati tradidere ancillā. Nihil magnus animo capientis est. Prima uirtus
ad hæc ferat signa. Habebimus nihilominus uoluptatem: si domini eius & temperatores erimus. Aliqd
nos exorabit: nihil coegit. At hi qui uoluptati tradidere principia utroq̄ caruere. Virtutem eni amittunt.
Cæterum nō ipsi uoluptatem: sed ipsos uoluptas haberet. Cuius aut inopia torquenᵗ: aut copia strangu/
lanᵗ. Miseri si deseruntᵗ ab illa: miseriores si obruunᵗ. Sicut depræhensi mari syrtico: modo in sicco relin/
quuntur: modo torrente unda fluctuanᵗ. Auenit āt hoc nimia intemperantia: & amore cæcæ rei. Nā mala
pro bonis petenti periculosum ē assequi. Vt feras cū labore: periculoq̄ uenamur: & captaꝝ quoq̄ illaꝝ so/
licita possessio est. Sæpe enim laniant dominos. Ita habētes magnas uoluptate in magnum malum euase/
re captasq̄ cœpere. Quæ quo plures maioresq̄ sunt: eo ille minor. Ac plurimū seruus ē: quem fœlicē uul/
gus appellat. Permanere licet in hanc etiam nūc huius rei imaginē. quēadmodum q bestiaꝝ cubicula ida/
gat: & laqueo captare feras magno æstimat: & laceratas canibus circundare: intus ut illaꝝ uestigia p̄mat:
potiora deserit: multisq̄ officiis renunciat. Ita q sectaᵗ uoluptatem: omnia postponit: & primam libertatē
neglegit: ac pro uentre dependet. Nec uoluptates sibi emit: sed se uoluptatibus uendit. Quid tamen iquit
prohibet i unum uirtutē uoluptatēq̄ cōfundi: & ita effici summum bonum. Idem & honestū & iucundū
sit. Quia pars honesti non potest esse nisi honestum & iucundū sit. Nec summū bonum habebit sincerita
tem suam: si aliquid in se uiderit dissimile melior. Nec gaudium quidem quod ex uirtute oritur: quāuis

bonũ sit:absoluti tamẽ boni pars ẽ:nõ magis q̃ lætitiæ tranqllitas:q̃uis ex pulcherrimis causis nascit. Sũt
.n.ista bona:sed cõsequẽtia summũ bonũ nõ cõsumãtia. Qui uero uoluptatis ueritatisq; societatẽ facit:&
ne ex æquo qdẽ fragilitate alterius boni qcqd i altero uigoris est hæc uetat:libertatẽq; illa uoluptas. Ita de/
mũ si nihil se pciosius nouit in uitã sub iugũ mittit. Nãq; qđ maxia seruitus est:incipit illi opus esse fortu/
na. Sequit uita anxia:suspitiosa:trepida:casum pariens. Tempoꝝ suspẽsa momenta sunt. Nõ das uirtutis
fundamentũ graue:imobile:sed iubes illã in loco uolubili stare. Quid ãt tã uolubile est q̃ fortuitoꝝ expe/
ctatio:& corporis rerũq; corpus afficiẽtiũ uarietas. Quõ hic põt deo parere:& qcqd euenit bono aio exci/
pere. Nec de fato q̃ritur casum suoꝝ benignus interpres:si ad uoluptatũ dolorumq; punctiunculas cõcita
tur. Sed nec patriæ qdem bonus tutor aut uĩdex est:nec amicoꝝ ꝓpugnator: si ad uoluptates uerget. Illo
ergo summum bonum ascendat:unde nulla ui detrahit:quo neq; dolori:neq; spei:nec timori sit aditus.
Nec ulli rei q̃ deterius summi boni ius faciat. Ascẽdere ãt illo sola uirtus põt. Illius gradu cliuus iste fran
gendus est. Illa uirtus fortiter stabit:& qcquid euenerit feret:non patiens tãtum:sed ãt uolens. Oẽmq; tem
poꝝ difficultatem sciet legem esse naturæ. Et ut bonus miles feret uulnera:enumerabit cicatrices:& trãs
uerberatus telis:moriens amabit eum:ꝑ quo cadet Imperatorẽ. Habebit in aio illud uetus pceptũ:deũ se/
q̃re. Quisqs ãt cogit:q̃rit:& plorat:& gemit iperata facere:ui cogit. & inuitus rapit ad iussa nihilominus.
Quæ ãt dementia est potius trahi q̃ seq. Tã mehercule q̃ stultitia & ignorantia conditionis est suæ dolere:
quod est aliqd tibi. Aut incidit durius æque mirari:uel indigne ferre ea q̃ tã bonis accidunt q̃ malis. Mor
bos dico:funera:debilitas:& cætera ex transuerso in uitam humanam concurrentia. Quicqd ex uniuersa
constitutione patiendum est:magno uisu eripiat animo. Ad hoc sacramentũ adacti sumus:ferre mortalia
nec perturbari his q̃ uitare nostræ potestatis non est. In regno non est. In regno nati sumus: deo parere li/
bertas est. Ergo in uirtute posita est uera fœlicitas. Quid hæc tibi uirtus suadebit. Ne qd aut bonum: aut
malum existimes. Quod nec uirtute:nec malitia contingeret. Deinde ut sis immobilis: & contra malum
ex bono:ut qua fas est deum effingas. Quid tibi pro hac expeditione promittit. Ingentia & æqua diuinis.
Nihil cogeris:nullo indigebis:liber eris:tutus:indemnis. Nihil frustra tentabis:nihil prohiberis. Oia tibi
ex sentẽtia cedẽt. Nihil aduersus accidet. Nihil cõtra opinionẽ ac uolũtatẽ. Quid ergo? uirtus ad uiuẽdum
beate sufficit pfecta illa & diuina. Quid ni sufficiat imo supfluat: Quid enĩ deesse põt extra desideriũ om/
niũ posito? qđ extrinsecus opus est ei q omnia sua in se collegit? Sed ei q ad uirtutem tendit:aũt si multũ
processis:opus est enim aliqua fortunæ indulgentia. Adhuc inter humana luctandi dũ nõdũ illũ exoluit:
& omne uinculũ mortale. Quid ergo interest q a me alligati sunt:alii astricti:alii districti quoq. Hic q ad
supiora ꝓgressus est:& se altius extulit:laxam cathenam trahit:nondũ liber:iam tamen pro illo libero. Si
quis itaq; ex istis qui philosophiã con latrant:quod solent dixerint. Quare ergo tu fortius loqueris q̃ ui/
uis. Quare ex superiori uerba sumitis:& ad pecuniã necessariam tibi instrumentũ existimas & dãno mo/
ueris:& lachrymas iungis audita:aut aĩa morte dimittis:& respicis famã & malignis sermõibus tãgeris?
Quare cultius rus tibi est q̃ naturalis usus desiderat. Cur non ad præscriptum tuũ cœnas? Cur tibi niti/
dior supellex est? Cur apud te uinum ætate tua uetustius bibit? Cur autem domus disponit? Cur arbo/
res præter umbram nihil daturæ conseruant? Quare uxor tua locupletis domus censum auribus gerit?
Quare pedagogus pciosa ueste succingitur? Quare ars est apud te ministrare:nec temere:& ut libet collo
cat argẽtum:si perite seruat:& aliqs est scindendi obsonii magister? Adiice si uis cur trans mare possides.
Cur plura q̃ nosti turpiter:aut tã negligẽs es:ut nõ noueris pauculos seruos. Aut tam luxuriosus ut plures
habeas q̃ quoꝝ noticia memoriæ sufficiat. Adiuuabo postmodũ cõuitia:& plura mihi q̃ putas obiiciam.
Nũc hoc respõdeo tibi nõ tanq̃ sapiẽs solũ:sed ut maliuolẽtiã tuã pascam. Nec erro. Exigo itaq; a me ut nõ
optimis par sim:sed ut malis melior. Hoc mihi satis est:quotidie aliquid ex uitiis meis demere:& errores
meos obiurgare. Nõ peruenĩ ad sanitatẽ:ne uenia qdem delinimẽta magis q̃ remedia podagræ meæ cõpo/
no:cõtẽtus si rarius accidit:& si minus uera minat. Vestris qdẽ pedibus cõparatus debilis cursor sũ. Hæc
pro me nõ loquor. Ego enĩ in alto uitioꝝ oium sum:sed pro illo cui aliqd apti est. Aliter inqt loq̃ris. Ali/
ter uiuis. Hoc p malignissima capita:& optimo cuiq; inimicissima. Platoni obiectum est. Obiectũ Epicu/
ro. Obiectũ Zenoni. Oẽs enĩ isti dicebãt nõ quẽadmodũ ipsi uixerũt:sed quẽadmodũ ipsis uiuẽdũ eẽt. De
uirtute nõ de me loquor. Et cũ uitiis cõuitiũ facio. In primis meis facio:cũ potuero uiuã quõ oportet. Nec
malignitas me ista multo ueneno cõtincta deterrebit ab optimis. Nec uirtus qdẽ istud quo alios spargitis
quo uos necatis me ipediet quo minus pseuerẽ laudare uitã:nõ quã ago:sed quã agẽdam scio:quo minus
uirtutẽ adorẽ. & ex interuallo ingẽti reptabundus sequar. Expectabo.s.ut qcq̃ maliuolẽtiæ iuiolatum sit.
Cui Cæsar nec Rutilius fuit:nec Cato. Cur & aliqs nõ istis diues nimis uideat: qbus Demetrius cynicus
parũ pauper est. Virũ acerrimũ & cõtra oia naturæ desideria pugnãtẽ. Hũc pauperiorẽ q̃ cæteros cynicos:
q cũ sibi interd xerit habere interdixit & poscere. Negant satis egere. Vides enĩ non uirtutis scientiã sed
ægestatis professus est. Diodorũ Epicurũ philosophũ:qui intra paucos dies finẽ uitæ suæ manu sua im/
posuit. Negãt ex decreto Epicuri fecisse quod sibi gulã præsciuit. Alii demẽtiã uideri uolũt factũ hoc eius:
alii temeritatẽ. Ille interim beatus:ac plenus bona cõsciẽtia reddidit sibi testimonium. Præcedens uita lau
dabitq; eius ætatis in portu:& ad hanc horam uitæ actæ qetem:& dixit q uos inuidi audistis quasi uobis
quoq; faciẽdũ sit. Vixi:& quẽ dederat cursum fortuna peregi. De alterius uita:de alterius morte disputa/
tis:& ad nomẽ magnorum ob aliquã eximiã laudẽ uirorũ:sicut ad occursum ignotoꝝ hominũ minuti ca
nes latratis. Expedit enim uobis neminẽ uideri bonũ:quasi aliena uirtus exprobatio delictorum omniũ
sit. Inuidi splendida cum sordibus uestris confertis. Nec intelligitis quanto id uestro detrimẽto audiatis.

Nam si illi q̄ uirtutē sequunt̄:auari:libidinosi:ambitiosiq̧ sunt.Quid uos estis q̄bus ipsum nomē uirtu/
tis odio est?Quid miꝝ cū loquant̄ fortia igentia omnes humanas tēpestates euadētia:cū refigere se cruci
bus conent̄:in q̄s unusq̄sq̧ uestꝝ clauos suos ipse adiicit.Ad supplicium tamē acti stipitibus singulis pen
dent.Hi qui in seipsis aium aduertunt quot cupiditatibus tot crucibus distrahunt̄ aut maledici in alienā
cōtumeliā uenisti sunt.Crederē illi hoc uegare nisi i q̄dā ex patibulo suos spectatores cōspuerūt.Non præ/
stant philosophi quæ loquūtur:multū tamē præstāt quod loquūtur quod honesta mente cōcipiūt.Nā q̄/
dem si & paria dictis agerent:q̄d esset illis beatius?Interi non est quod cōtēnat bona uerba:& bonis cogi/
tationibus plena præcordia.Studioq̧ salutariū:ēt affectum laudanda tractatio est.Quid miꝝ si nō ascen/
dunt in altum ardua aggressi?sed uirtutes suscipe:ēt si decidunt.Magna conantis generosa res est respice/
re non ad suas:sed ad naturæ suæ uires conari alta tentare:& mente maiora concipere q̄ ēt igenti aīo ador/
natis effici possunt.Quis sibi proposuit hæc?Ego mortem eodē uultu audiā quo iubebo & uidebo.Ego
laboribus quātiscūq̧ illi erūt parebo:aīo fulcies corpus.Ego diuitias & præsentes & absentesq̧ contēnam.
Nec si alicubi iacebunt tristior:nec si circa me fulgebūt:aīo ducon.Ego fortunam nec uenientem sentiam:
nec recedentē.Ego terras oēs tanq̄ meas uidebo:meas tanq̄ oīum.Ego sic uiuā:quasi sciam aliis me natū:
& naturæ reꝝ hoc noīe gratias agamus.Quo enim melius genere negocium meū agere potuit:unū me
donabit omnibus:uni mihi oēs.Quicq̄d habebo:nec sordide custodiam:nec prodige spargam.Nihil ma
gis possidere me credā q̄ bene dōata nō numero:nec pōdero beneficia:nec ulla nisi accipiētis æstimationē
ppendā.Nunq̄ id mihi multū erit quod dignus accipiet.Nihil opinionis causa oīa cōsciētiæ faciā:populo
spectāte fieri credam q̄cq̄d mihi conscio faciam.Edendi erit:bibendiq̧ finis.desideria naturæ restrigere:
non iplere aluum & exinanire.Ego amicis iucūdus:inimicis mitis & facilis exorabor.Anteq̄ cogor hone
stis præcibus occurrā.Patriā meam esse mundū sciam:& præsidere hos deos supra me:circa quæ me stare
factoq̧ dictorūq̧ censores.Quandocūq̧ autē natura spiritū repetet:aut ratio dimittet:testatus exibo:bo/
nā me conscientiā amasse:bona studia:nullius per me libertatē diminutā:a nemine meam.Qui hoc face/
re ꝑponi uolet tētabit:ad deos iter faciet.Nec ille ēt si nō tenuerit:magnis tamē excidit causis.Vos q̄dem
q̄ uirtute cultoremq̧ eius odistis:nihil noui facitis.Nam & solem lumina ægra formidant:& aduersant̄
eundē splendidū nocturna aīalia:quæ ad primum eius ortū stupent:& latibula sua passim petunt:abducū
tur in aliquas rimas timida lucis.Gemite & ffœlicē liguā bonoꝝ exercete conuitio.Instate cōmordete citi
us multo frāgetis dentes q̄ iprimetis.Quare ille philosophiæ studiosus est.& tā diues uitam agit?Quare
opes cōtendas dicit:& habet.uitā contēnendā putat:& tamē uiuit?Valitudinē cōtēnēdā:& tamen illā dili
gentissime tuet̄:atq̧ optimā mauult?Et exiliū nomē uanū putat.& ait:q̄d est.n.mali mutare regiones:&
tamen senilis senescit in patria?Et iter longius tempus & breuius nihil interesse iudicat.Tamen si nihil ꝓ/
hibet extendit ætatem:& in multa senectute placidus uiuet.At ista debere cōtemni:nōne habebat sed ne
solicitus habeat.Nō abiget illa a se:sed abeūda securus ꝓseq̄tur.Diuitias q̄dem ubi tutius fortuna deponet
q̄ ibi:unde sine quærela reddentis receptura est.Marcus Cato cū laudaret Curiū & Coꝝcaniū:& sæculū il
lud in quo necessariū crimē erat.Paucæ argēti armillæ.Possidebat ipse quadragies sestertium minus sine
dubio q̄ Crassus:plusq̄ censorius Cato:maiore spatio si cōparent̄ proauū uicerat q̄ Crasso uinceretur.Et si
maiores illi obuenissent opes:nō spreuisset.Nec eni se sapiens idignū ullis muneribus fortuitis putat.Nō
amat diuitias:sed mauult.Nō in aīum illā gazā:sed in domū recipit.Nec respuit possessas diuitias:sed con
tinet:Et maiorē uirtutis suæ materiā sub ministrari uult.Quid autem dubii est q̄n hæc maior materia sa
pienti uiro sit aīum explicandi suū in diuitiis q̄ in paupertate.Cū in hac unū genus uirtuti sit:non iclinari:
nec deprimi:In diuitiis & tēperātia:& liberalitas & diligentia:& dispositio:& magnificentia:cāpū habeat
patentē.Nō cōtēnet se sapiens:ēt si fuerit minimæ staturæ.esse tamē se proceꝝ uellet:& exiliis corpore ac
amisso oculo ualebit:mallet tamen sibi corporis esse robur.Et hæc ita ut scias eē aliud in se ualētius:malā
ualitudinem tolerabit:bonam optabit.Quædā.n.ēt si in summam rei parua sunt:ut & subduci sine ruina
pricipalis boni possunt:adūciunt tamen aliq̄d ad perpetuam lætitiā:& ex uirtute nascentē.Sic illū afficiūt
diuitiæ & exhilarāt:ut nauigantē secundus & ferens uētus:ut dies bonus:& i pruina ac frigore apricus lo/
cus.Quis porro sapientium nostroꝝ dico:q̄bus unum est bonum:uirtus negat ēt hæc quæ in differentia
uocamus:habere in se aliq̄d precii:& alia aliis esse potiora.Quibusdam ex his tribuit̄ aliq̄d honoris:qui/
busdam multis.Ne erres itaq̧ itra potiora diuitiæ sunt.Quid ergo iquis:me derides?cum eundem apud
te locum habeant quem apud me.Vis scire quod nō habeant eundē locū:mihi diuitiæ si affluxerint nihil
auferēt:nisi semetipsas.Stupebis & uidebis tibi sine te relictus:si ille a te recesserit.Apud me diuitiæ meæ
sunt.Tu diuitiarum es.Desine ergo philosophis pecuniā iterdicere.Nemo sapientem paupertate damna/
uit.Habebit philosophus amplas opes:sed nulli detractas:nec alieno sanguine cruentas:sine cuiusq̄ iniu/
ria partas:sine sordidis:quæstibus:quarum tam honestus sit exitus q̄ introitus:quibus nemo ingemescat
nisi malignus.Inquātū uis exaggerat illis honestæ sunt:in quibus cum multæ sint quas quisq̧ suas dice/
re:nihil est quod q̄sq̄ suum possit dicere.Ille uero fortunæ benignitatem a se non submouebit:& primo/
nio per honesta quæsito:nec gloriabitur nec erubescet.Habebit tamen etiam quo glorietur:si aperta do/
mo & admissa in res suas ciuitate poterit dicere quod quisq̧ agnouerit tollat.O magnum uiꝝ optime di
uitem:si post hanc uocem tantūdem habuerit ita dico si tuto & securus scrutationem populo præbuerit.
Si nihil q̄sq̄ apud illum inuenerit quo māus iniciat audacter:& propalam erit diues.Si sapiens nullum
denarium intra limen suum admittet male itrantem.Idem magnas opes munus fortunæ fructumq̧ uir
tutis non repudiabit:nec excludet.Quid enim est quare illis bono loco inuideat.ueniant hospitentur.

Nec iactabit illas:nec abscõdet. Alteꝝ ĩfruniti animi est:alteꝝ timidi:& pusilli uelut magnũ bonum ĩtra
suum cõtinẽtis:nec ut dixi eiecit illas e domo. Quid enim dicet? utrum ne inutiles estis:an ego uti diuitiis
nescio. Quẽadmodũ qui pedibus suis poterit iter cõficere:ascendere tamẽ uehiculũ mallet. Sic paup si pó
terit esse diues uolet:& habebit itaq; opes sed tanq̃ leues & aduolaturas:nec ulli alii:nec sibi graues esse patie
tur. Quid donabit? erexistis aures. Quid expeditis sinũ? Donabit autem bonis:aut eis quos facere poterit
bonos. Donabit cũ summo cõsilio dignissimos eliges:ut qui meminerit tã expẽsoꝝ q̃ acceptorum rõnem
esse reddẽdã. Donabit ex recta & probabili causa. Nã iter turpes iacturas malũ munus est. Habebit sinum
facilẽ:nõ psoratũ ex quo multa exeãt:& nihil excidat. Errat siqs æstiat facilẽ rẽ esse donare. Plurimum ista
res habet difficultatis:si mõ cõsilio tribuit:nõ casu & ĩpetu spargit. Hunc promereor. Illi credo. Huic suc
curro. Huic misereor. Illum ĩstruo. Dignum quẽ non deducat paupertas:nec occupatũ teneat. Quibusdã
nõ dabo q̃uis desit:quia ẽt si dedero erit defecturum. Quibusdã offerã. Quibusdam ẽt ĩculcabo. Non pos
sum in hac re esse negligẽs:nunq̃ magis noĩa facio:q̃ cũ dono. Quid tu ĩquis recepturus donas ĩmo nõ per
diturus. Eo loco sit donatio unde repeti nõ debeat:reddi possit. Beneficiũ collocet quemadmodum the
saurus alte obrutus:quẽ non eruas nisi fuerit necesse. Quid domus:ipsa diuitis uiri quantã habet benefa
ciendi materiã. Quis eni liberalitatem tantũ ad rogatos uocat hominibus prodesse naturã iubet: & serui
liberiue sint:hi ingenui an libertini iustæ libertatis:an iter amicos dare. Quid refert ubicumq; homo est
ibi beneficio locus. Potest itaq; pecuniã ĩtra limen suũ diffundere:& liberalitatẽ exercere:quæ non qa libe
ris debet:sed qa a libero aĩo proficiscit:ita nominata est hæc apud sapientem. Nec unq̃ in turpes ĩdignosq;
ĩpingit. Nec unq̃ ita defatigata erit:ut non quotiens dignum ĩuenerit quasi ex pleno fluat. Non est ergo
quod perperam exaudiatis:quæ honeste fortiter animose a studiosis sapientiæ dicunt. Et hoc primum at
tendite. Aliud est studiosus sapientiæ. Aliud iã adeptus sapientiam. Ille tibi dicet optie loquor: sed adhuc
ĩter mala uolutor plurima. Nõ est q; me ad formulã meã exigas:cum maxĩe facio me & formo & ad exẽ
plar ĩgens attollo:si processero quãcũq; proposui exige:ut dictis facta respõdeãt. Assecutus uero humani
boni summam aliter tecũ aget:& dicet primũ: Nõ est quod tibi permittas de melioribus ferre sentẽtiam.
Mihi iã quod argumẽtũ est recti cõtingit malis displicere. Sed ut tibi rõnem reddã quã nulli mortaliũ in
uideo: Audi quod promittã:& q̃ti queq; æstimẽ. Diuitias nego bonũ esse. nã si essent bonæ bonos facerẽt.
Nunc quod apud malos deprænhendit:dici bonũ non potest. Hoc illis nomen nego. Cæteꝝ & habendas
esse & utiles & magnas:cõmoda uitæ cõferentes fateor. Quid ergo est? quare illas nõ in bonis numerem.
Et qd ni illis præstem aliud q̃ uos quoniã iter utrosq; conuenit habẽdas audire. Pone in opulẽtissima me
domo. Pone auꝝ argentũq; in promiscuo usu sit. Nõ suspiciã me ob ista quæ ẽt si apud me extra me tamẽ
sunt. In sublicium pontem me transfer:& iter gentes abige. Nõ ideo tamẽ me despiciã q; in illoꝝ nume
ro consedeo:q manũ ad stipẽ porrigũt. Quid. n. ad rẽ:an frustũ panis desit:cui nõ deest mori posse? Quid
ergo est domum illã splendidã malo q̃ potentẽ. Pone in ĩstrumentis splẽdentibus:& delicato apparatu ni
hilo me fœliciorẽ credam:qđ mihi male erit amiculũ:quod purpura cõuiuiis meis substernetur. Malam
magnã meã nihilo miserius ero:si lapsa ceruix mea in manipulo fœni agescet: si super circense tormen
tum per sarcinas ueteris lintei effluens ĩcubabo. Quid ergo est? Malo qd mihi animi sit ostendere prætex
tatus & candidatus q̃ nudis scapulis:aut sententiis omnes mihi ex uoto decidant. Nouæ gratulatiõis prio
ribus subtexant:nõ ob hoc mihi placebo. Muta in cõtrariũ hanc ĩdulgentiã temporis:hic illic percutiatur
aĩus. Damno luctu ĩcursionibus uariis. Nulla homo hora sine quærela sit. nõ ideo me dicam ĩter miserri
ma miserum. Non ideo aliquẽ execrabor diẽ. prouisum est. n. a me ne qs mihi alter dies esset. Quid ergo
est? Malo gaudia tẽperare q̃ dolores compescere. Hoc tibi ille Socrates dicet. Fac me uictorem uniuersaꝝ
gentium. Delicatus ille liberi cursus cuius triumphantem usq; ad thebas a solis ortu uehat iura. Reges pe
natũ petãt. Me hoiem maxĩe cogitabo:cum de his undiq; cõsultabor. Huic tã sublimi fastigio cõiungere
protinus præcipitẽ mutationẽ alienã ĩponam. Fericulũ exornaturus uictoris superbi ac feri põpã: nõ hu
milior sub alieno curru agar q̃ in meo steterã. Quid ergo est? uicere tamen q̃ capi malo. Totũ fortunæ re
gnũ despiciã:sed ex illo si dabit electio:meliora sumam. Quicq; ad me uenerit bonum fiet:sed malo faci
liora ac iucũdiora ueniant:& minus uexatura tractantẽ. Non est. n. q; æsties ullam sine labore uirtutem:
Sed quædã uirtutes stimulis:quædã frenis ægent. Quẽadmodũ corpus in procliuo retieri debet:animus
in ardua ĩpelli. Ita quædam uirtutes in procliui sunt:quædã cliuũ subeũt. An dubiũ sit qn ascendat nitat
obluctetur patientia fortitudo:perseuerantia:& quæcũq; alia. duris opposita uirtus est:& fortunã subigit.
Quid ergo nõ æque manifestũ est per deuexũ ire:liberalitatẽ:temperantiã:mansuetudinẽ. In his contine
mus aĩum ne prolabatur. In illis exhortamur:ĩcitamusq; accerrimis. Ergo paupertati adhibebimus illas:
quæ impugnatæ fiunt fortiores:diuitiis illas diligentiores:quæ suspensum gradum ponũt:& põdus suũ
sustinent. Cum hoc ita diuisum sit:malo has in usu mihi esse quæ exercẽdæ tranqllius sint:q̃ ea quaꝝ ex
perimentum sanguis & sudor est. Ergo non ego ĩquit aliter sapiens uiuo q̃ loquor:sed uos aliter audistis.
Sonus tantũmodo uerboꝝ ad aures uestras peruenit. Quid significet non quæritis? Quid ergo inter me
stultũ & te sapientẽ ĩterest? Si uterq; habere uolumus plurimum. Diuitiæ ãt apud sapientẽ uirum in ser
uitute sunt:apud stultũ in ĩperio. Sapiens diuitiis nihil permittit. uobis diuitiæ omnia. Vos tanq̃ aliquis
uobis æternã possessionem earum promiserit:assuescitis illis & hæretis: sapiens tunc paupertatem præci
pue meditatur:cum in mediis diuitiis constitit. Nunq̃ Imperator ita paci credit:ut non se præparet bello
quod etiam si non geritur indictum est. Vos domus formosa:tanq̃ nec ardere nec ruere possit. Insolentes
uos opes tanq̃ periculum omne transcenderint:maioresq; sint nobis q̃ quibus consumendis satis uirium

habet fortuna obstupefaciunt. Ociosi diuitiis luditis: nec ꝓuidetis illaꝝ piculũ: sicut barbari plærũq̧ iclu
si: & ignari machinaꝝ segnes laborẽ obsidentiũ spectẽt: nec quo illa ptingẽda q̃ ex longinquo istruunt in
telligunt. Idẽ nobis euenit. Marcetis in uestris rebus: nec cogitatis quot casus undiq̧ immineant. Iamiãq̧
pciosa spolia laturo sapiẽti quisquis abstulerit diuitias: omnia illi sua relinquet. Viuit eñi præsentibus læ/
tus: futuris securus: Nihil magis facit ille inqt: aut aliquis alius cui idem ius aduersus humana atq̧ eadem
ptãs ẽ. Persuasi mihi quã ne ad opiniones uestras actum uitæ meæ flecterẽ: solita cõferre undiq̧ uerba: nõ
cõuitiari uos putabo: sed uagire uelut infantes miserrimos: hæc dicet ille cui sapientia cõtingit: quẽ aius
uitioꝝ imunis icrepare alios: non qa odit: sed in remediũ iubet. Adiiciet his illa æstimatione me uestra nõ
meo nomine: sed uestro monet. Quia calamitas est odisse: & lacessere uirtutẽ bonæ spei euitatio ẽ. Nullã
mihi iniuriam facitis: sed ne qdem diis hi qui aras euertunt: sed malũ propositum apparet: malũq̧ consi/
liũ: ãt ubi nocere non potuit. Sic uestras allucinatiões fero quemadmodum Iuppiter optimus: maximus:
inertias poetaꝝ: quoꝝ alius illi alas imposuit. Alius cornua. Alius adulterium illũ induxerit: & obnotãtẽ.
Alius sæuũ in deos. Alius iniquũ in homines. Alius raptorẽ ingenuoꝝ corruptorem. & cognatoꝝ qdem.
Alius patricidã: & regni alieni paterniq̧ expugnatorẽ. Quibus nihil aliud actum ẽ q̃ ut pudor hominibus
peccandi demeretur: si tales credidissent. Sed quamq̃ ista me nihil lædant: uestra tamen uos moneo causa:
suspicite uirtutem. Credite his q illam diu secuti: magnũ qddam ipsos: & qđ in diem magnus appareat:
seq clamãt. Et ipsam ut deos & professores eius & antistites colite: & quotiens mentio sacraꝝ litteraꝝ iter
uenerit: fauete linguis. Hoc uerbũ non ut plæriq̧ existimant: a fauore trahit: sed iperat silentiũ: ut rite pe/
ragi possit sacrum: nulla uoce mala obstrepẽte. Quod multo magis necessariũ ẽ iperari uobis: ut quotiẽs
aliqd ex illo profert oraculo itenti & compressa uoce audiatis. Cum sistrum aliqs concutiens ex iperio mẽ
tit: cum aliqs secandi lacertos suos: artifex brachia atq̧ humeros: suspensa manu cruentat. Cum aliqua ge/
nibus p uiam repens ululat: laurumq̧ lintearus senex: & medio lucernam die perferens conclamat: ira/
tum aliquẽ deoꝝ concurretis & auditis: & diuinum esse eũ inuicem mutuum alentes stuporem affirma/
tis: ecce socer ex illo carcere: quẽ itrãdo purgauit. Oĩq̧ honestiorem cura reddidit proclamat. Quis iste fu
ror? q̃ ista inimica diis hominibusq̧ natura infamare uirtutes: & malignis sermonibus sancta uiolare. Si
potestatis bonos laudate: si minus transite. qđ si uobis exercere terrã istam licentiã placet: alter in alterum
icursitate. Nã cũ in cælũ insanitis: nõ dico sacrilegium facitis: sed operam perditis. Præbui ego aliquando
aristophã materiã iocoꝝ: tota illa comicoꝝ poetaꝝ manus in me uenenatos sales suos effudit. Illustrata ẽ
manus mea: p ea ipsa per q̃ petebat. Produci eñi illi & tentari expedit. Nec ulli magis intelligunt quãta sit
q̃ qui uires eius lacessendo senserũt. Duritia silicis nulli magis q̃ ferientibus nota est. Præbeo me nõ aliter
q̃ rupes aliqua in uadoso mari destituta: quã fluctus non desinũt undecũq̧ moti sunt uerberare: nec ideo
aut loco eã mouẽt: aut per tot ætates crebro incursu suo cõsumunt: A silice facite ipetum feriẽdo uos: uni
cã in ea q̃ firma & exuperabilia sunt qcqd icurrit. In malo suo uim suam exercet: q firma & insuperabilia
aggredit. Proinde quærite aliquem mollem cedentemq̧ materiam in qua tela uestra figant. Vobis autẽ
uacat aliena scrutari mala: & sententias ferre de quoquam. Quare hic philosophus lapsius habitat. Quare
hic lautius cœnat. papulas obseruatis alienas obsiti plurimis ulceribus. Hoc tale est qle siquis pulcherri/
moꝝ corpoꝝ neruos: aut uerrucas derideat: quã uera scabies depascit. Obiicite Platõi q̧ petierit pecuniã:
Aristoteli q̧ acceperit: Democrito q̧ neglexerit: Epicuro q̧ consumpserit: mihi ipsa alibi: & se & pedium
obiectare. O uos usu maxime fœlices: cum primũ uobis imitari uitia uestra contigerit: quin potius mala
uestra circunspicitis: q̃ uos ab omni parte confodiunt. Alia crassantia extrinsecus. Alia in uisceribus ipsis
ardentia. Non eo loco res humanæ sunt: & si statum uestrum parũ nostis: & uobis tantũ ocius supersunt
ut in ꝓbra melioꝝ agitare: lingua uacet. Hæc uos non intelligitis: & alienũ fortunæ uestræ uultũ geritis.
Sic plurimis quibus in circo aut in theatro desidẽtibus: iã funesta domus est. Nec annũciatũ malũ. At ego
ex alto ꝓspiciẽs: uideo q̃ tempestates: aut imineant uobis paulo tardius rupturæ in crebrũ suũ: aut tam ui
cinæ ut uos ac uestra rupturæ propius accesserint. Quid porro nonne hunc quoq̧ etiã si parum sentitis
turbo qdã aio nostros rotat: & inuoluit fugiẽtes: petentesq̧ eadẽ. Et nũc in sublime alleuatos: nunc in infi
ma allisos rapit. Cur nobis magno consensu uitia cõmendant: licet nihil aliud q̃ qđ sit salutare tentemus?
Proderit autẽ primo i seipsum secedere. Meliores erimus singuli. Quid qđ secedere ad optimos uiros &
aliquod exẽplũ eligere: ad qđ uitam dirigamus: licet admotio nota sit: tunc põt optinere quod semel pla/
cuit. Vbi nemo interuenerit q iudicium adhuc ibecillum populo adiutore detorqueat. Tũc potest æquali
uita: & uno tenore producere: quã propositis diuersissimis scindimus. Nã inter cætera mala aliud pessimũ
est: q̧ uitia ipsa mutamus. Sine hoc qdẽ nobis cõtingit pmanere in malo iam familiari. Aliud ex alio pla/
cet: uexatq̧ nos. Hoc quoq̧ quod iudicia nostra nõ tantũ praua: sed etiã leuia sunt: fluctuamus: aliudq̧ ex
alio cõpræhẽdimus: petita relinquimus: relicta repetimus. alternæ inter cupiditatẽ nostram: & pœniten/
tiæ uices sunt. Pendemus enim toti ex alienis iudiciis: & id optimũ nobis uidet qđ petitores laudatoresq̧
multos habet. Nõ id quod laudandũ petendũq̧ est. Nec uiam bonã ac malam per se æstimamus: sed tur/
bam uestigioꝝ in quibus nulla sunt redeuntiũ. Dices mihi: quid agis Seneca? deseris partes. Certe stoici
nostri dicunt: Vsq̧ ad ultimum uitæ finẽ in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare:
adiuuare singulos: opem ferre etiam inimicis eniti manu. Nos sumus qui nullis annis uacationes damus:
& quod ait ille uir disertissimus. Caniciẽ galea pmimus. Nos sumus apud quos usq̧ eo nihil ante mortẽ
ociosum est. Vt si res patit non sit ipsa mors ociosa. Quid nobis Epicuri præcepta in ipsis Zenonis prin/
cipiis loquæris quod tu bene noueris si partium piget transfugis potius q̃ ꝓdis. Hæc tibi in præsentia re/

spondebo. Nunquid uis amplius q̃ ut me similem ducibus nostris præstem? Quid ergo est? non quo mittit me illi: sed quo duxerit ibo. Nunc probo tibi nõ decedere me a præceptis stoicorum. Nã ne ipsi qdem a suis desciuerunt: & tamen excusatissimus essem: etiam si nõ præcepta illo॒ sequærer: sed exempla. Hoc quod dico in duas diuidã partes. Primũ ut possit aliqs uel a prima ætate contemplationi uirtutis totũ se tradere: rationẽ uiuendi quærere: atq; exercere secreto. Deide ut possit hoc aliqs emeritis iam stipendiis ꝓfligatæ ætatis iure optimo facere: & ad alios actus animos referre: uirginum uestaliũ more quæ annis itet officia diuisis discunt facere sacra: & cũ didicerunt docent. Hæc stoicis quoq; placere ostendam: non qa legem dixerim: mihi nihil contra dictum Zenonis Chrysippiue committere: sed qa ipsa patiẽ me ire in illorũ sniam: quam siqs semper unius sequiẽ non iniuriæ: sed ifactionis. Vtinam qdem iam tenentẽ oia & inoperta: confesti ueritas esset: nihilq; ex decretis mutaremus. Nũc ueritatem cũ eis ipsis q docent quærimus. Duæ maximæ in hac re dissident sectæ Epicureo॒ & Stoico॒. Sed utraq; ad ociũ diuersa uia mittit. Epicurus ait: Nõ accedet ad. R. P. sapiẽs: nisi siqd iteruenerit. Zenon ait: Accedet ad. Ro. Po. nisi siqd ipedierit. Alter ociũ ex proposito petit: Alter ex causa. Causa autem late illa patet: si. R. P. corruptior est qua adiuuari possit: si osculata est malis. Non niteẽ sapiens in superuacuũ: nec se nihil pro futuris ipendet: si pa॒ habebit auctoritatis aut uirium. Nec illũ erit admissura. Ro. Po. si ualitudo illum ipediet: quomodo nauẽ cassam non deduceret in mare: quõ nomẽ in militiã non dare debilis: sic aditũ quẽ ihabilẽ sciet: non accedet. Potest ergo & ille cui oia adhuc in regno sunt: anteq̃ ullas experiaẽ tẽpestates: in tuto subsistere: & ꝓtinus commendare se nouis artibus: & in illũ beatũ ociũ exigere uirtutũ cultor: quæ exerceri ẽt qetissimis possunt. Hoc nempe ab homine exigit: ut prosit hominibus: si fieri potest multis: si minus paucis: si mĩus ꝓximis: si minus sibi. Nã cum se utilẽ cæteris efficit: commune agit negociũ. Quoniã q se deteriorẽ facit: nõ sibi tãtũmodo nocet: sed ẽt omnibus eis: qbus melior factus prodesse potuisset: Sed siqs bene de se mereẽ: hocipso aliis prodest: quod illis profutu॒ parat. Duas. R. P. aio complectamur. Alteram magnam & uere publicam: qa dii atq; homines continenẽ: in qua non ad hunc angulũ respicimus: aut illũ: sed terminos ciuitatis nostræ cũ sole metimur. Alteram cui nos ascripsit conditio nascendi. hæc autem Atheniensiũ erit: aut Carthaginensiũ erit: aut alterius alicuius: quæ non ad omnes pertineat homĩes sed ad certos. Quidã eodẽ tempore utriq;. R. P. dant operã: maiori mĩoriue. Quidã tantũ minori: qdam tantũ maiori. huic maiori. Ro. Po. & in ocio deseruire possumus: imo uero nescio an in ocio melius: ut quæramus qd sit uirtus: una pluresue sint. Natura an ars bonos uiros faciat. Vnũ sit hoc quod maria terrasq;: & maria terris isserta complectiẽ. An multa deus corpora eiusmodi sparserit. Continua sit omnis & plena materia ex qua cuncta gignunẽ: an diducta & solidis inane permixtũ sit deus sedens opus suũ spectet an tractet. Vtru॒ ne extrinsecus illi,circunfusus sit: an toti iclytus. Immobilis sit mundus: an iter caduca: & ad tempus nata numerandus. Hæc qui contemplaẽ: quid deo præstat? Ne tanta eius opera sine teste sint. Solemus dicere summum bonũ esse secũdũ naturã uiuere: Natura ad utrũq; genuit: & cõtẽplationi rerum & actioni. Nunc improbemus quod prius diximus. Quid porro hoc nõ erit ꝓbatũ: si se unusqsq; cõsuluerit: quantã cupiditatẽ habeat. ignota noscendi: quam ad oẽs fabulas exciteẽ. Nauigãt qdam: & labores peregrinationis longissimæ una mercede perpetiunẽ: cognoscẽdi aliqd abditum remotũq;. Hæc res ad spectacula populos contrahit. Hæc cogit præclusa rimari: secretiora exqrere: antiqtates euoluere: mores barbaro॒ audire gentiũ. Curiosum nobis natura igenium dedit: & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia spectatores. nos tantis rerum spectaculis genuit: perditura fructum sui: si tam magna: tam clara: tã subtiliter ducta: tam nitida & nõ uno generi formosa solitudini ostẽderet. Vt scias illã spectari uoluisse: nõ tantũ aspici uide quẽ nobis locũ dederit. In media nos sui parte cõstituit: & cõspectũ oium nobis dedit: nec erexit tãtũmodo hominẽ: sed etiam ad contẽplationẽ factũ: ut ab ortu sydera in occasum labẽtia proseq posset: & uultum suũ circunferret: cum toto sublime fecit illi caput: & collo flexibili imposuit. Deide sena per diem: sena per noctẽ signa perlucent: nullã nõ partẽ sui explicuit. Vt per hæc quæ obtulerat eius oculis cupiditatẽ faceret ẽt cæterorum: nec enim omnia: nec tanta uisimus quanta sunt: sed acies nostra aperit sibi iuestigando uiã & fundamenta uera iacit. Vt iquisitio transeat ex apertis in obscura: & aliquid ipso mundo iueniat antiqus: unde ista sydera exierit. Quis fuerit uniuersi status anteq̃ singula in partes descenderit? quæ ratio mersa iconfusa deduxerit? Quis loca rebus assignauerit? suapte naturæ grauia descenderit: & uolauerit leuia. An propter illum pondus corpo॒ altior aliqua uis legem singulis dixerit: an illud uerum sit quod a me probaẽ. homines diuini spiritus esse partem: ac ueluti scintillas quasdam sacro॒ in tecta resiluisse: atq; ex alieno loco exisse. Cogitatio cæli munimẽta perrũpit: nec cõtenta est id quod ostendiẽ scire. Illud iquit scrutor quod itra mundum iacet: utru॒ ne profunda uastitas sit. An & hocipsum terminis suis claudaẽ: qualis sit habitus exclusis sermia & confusa sunt: an in omnem partẽ tantũdem loci obtinẽtia: an & illa in aliquẽ cultũ descripta sint: huic cohæreant mundo: an longe ab hoc secesserit: & hic in uacuo uoluteẽ idiuidua sint: & per quæ struiẽ omne id quod natũ futurũq; est: an continua eo॒ materia sit & per totũ mutabilis. Vtrum cõtraria iter se elementa sint: an non pugnent: sed per diuersa conspirent. Ad hæc quærenda natus æstimæ quod non multũ acceperit temporis: ẽt si illud totũ sibi uendicat: cui licet nihil facilitate eripi: nihil neglig̃etia patiaẽ excidere: licet horas suas auarissime seruet: eiusq; in ultimæ ætatis humanæ terminos procedat. Nec quicq̃ illi ex eo quod natura constituit fortuna concutiat: tamen homo ad imortaliũ cognitionẽ nimis mortalis ẽ. Ego secũdũ naturã uiuo: si totũ me illi dedi: si illius admirator cultorq; sum. Natura autem utrũq; facere me uoluit: & agere: & cõtemplationi uacare. Vtrũq; facio: quoniã ne contẽplatio qdem sine actione est. Sed refert iquis an ad hanc uoluptatis causa accesserit. nihil aliud ex illa petens q̃ assiduam

contemplationem:quæ sine exitu est. Est eni dulcis:& habet illecebras suas. Aduersus hoc tibi respondeo. æque refert:quo aio ciuilem agas uitam:an semper ingetus sis. Nec unq̃ sumas illud tempus : quo ab humanis ad diuina respicias. Quo res appetere sine ullo uirtutũ amore:& sine cultu ingenii : ac nudas ædere operas minime probabile est. Misceri ̃inter se ista:& considerari debent:sic ĩperfectum ac lãguidũ bonũ est in ociũ sine actu proiecta uirtus:nunq̃ id qđ didicit ostendens. Quis negat illũ debere profectus suos ĩ opere tentare? nec tantũ qđ faciendũ sit cogitare? sed ẽt aliquando manum exercere: & ea q̃ meditata sunt ad ueȝ perducere. Quid si per ipsum sapientẽ non est mora:si nõ actor deest:sed agenda desunt? Hæc qđ illi secũ esse permittes:quo aio ad ocium sapiẽs secedit? Vt sciat secũ quoq; ea acturum per q̃ posteris ꝓsit. Nos certe sumus q dicimus:& Zenonẽ & Chrysippũ maiora ægisse:q̃ si duxissent exercitus:gessissent honores:leges tulissent:q̃s non uni ciuitati:sed toti humano generi tulerũt. Quid ergo ẽ?q̃re tale ocium nõ cõuenit bono uiro:per qđ futura sæcula ordinet:nec apud paucos concionet? sed apud omnes oĩum gentium hoies quicũq; erũt. Ad summã q̃ro an ex præceptis suis uixerint Cleantes & Chrysippus & Zenon. Non dubie respõdebis sic illos uixisse queadmodũ dixerãt esse uiuendum. Atqui nemo illoȝ. R. P. administrauit. Nõ fuit inquis:aut ea fortuna:aut dignitas ea q̃ admitti ad publicaȝ reȝ tractiõem solet. sed idẽ nihilominus non segnem ægere uitã. Inuenerunt quemadmodum plus quies illoȝ hominibus prodesset q̃ alioȝ discursus & sudor. Ergo nihilominus hi multũ ægisse uisi sunt:q̃uis nihil publice agerẽt. Prætera tria genera sunt uite inter:q̃ qđ sit obtimum quæri solet. Vnum uoluptati uacat. Alteȝ cõtẽplatiõi. Tertiũ actioni. Primũ q; deposita contentione:depositoq; odio qđ implacabile est diuersa sequentibus in dizimus. uideamus an hæc omnia ad idem sub alio atq; alio titulo pueniãt. Nec ille q uoluptatem ꝓbat sine contemplatione est:nec ille q se contemplationi inseruit sine uoluptate est:nec ille cuius uita actiõibus destinata est:sine cõtemplatione est. Plurimũ inqs discriminis est:utrũ aliq̃ res propositũ: an propositi alterius accessio sit? Sane grande discrimen. Tamen alteȝ sine altero non est. Nec ille sine actione contemplat:nec is sine contemplatione agit. Nec ille tertius:de quo male existimare consensimus:uoluptatem inertem probat:sed eam q̃ ratione efficit firmas. Ita & hæc ipsa uolũtaria secta in actu est. Quid ni in actu est quando ipse dicat Epicurus aliquãdo se tecessuȝ a uoluptate:dolorem ẽt appetituȝ. Si aut uoluptati imminebit pœnitentia:aut dolor minor pro grauiore sumet. Quid pertinet hoc dicere? ut appareat contemplationem placere omnibus. Alii petunt illam. Nobis statio est:non portus hæc. Adjice nunc huc quo de lege Chrysippi uiuere ociose licet. Non dico ut ocium patiat:sed ut eligat. negãt nostri sapientem an quẽ: libet. R. P. accessuȝ. Quid ãt interest quomodo sapiens ad ociũ ueniat:utrũ q̃. R. P. illi deest: an quia ipse R. P. Si omnibus futura. R. P. est:semper ãt deerit fastidiose quærentibus. Interrogo ad q̃. R. P. sapiens accessurus sit. At Atheniensium in qua Socrates damnatur. Aristoteles ne damnaret fugit:in qua opprimit inuidia uirtutes. Negabis mihi accessuȝ in hanc. R. P. sapientẽ. Ad Carthaginẽsiũ ergo. R. P. sapiens accedit:in qua assidua seditio:& optimo cuiq; infesta libertas est. Summa æq; ac boni uilitas aduersus hostes inhumana crudelitas etiam aduersus suos hostilitas:& hanc fugiet. SI percensere singula uoluero:nullam inuenero quæ sapiẽtem aut quã sapiens pati possit. Quod si nõ inueniẽ illa. R. P. quã nobis fingimus incipit oibus esse ocium necessariũ. Quia quod unũ præferri poterat ocio nusq̃ est. Siquis dicit optimũ esse nauigare:deinde negat nauigandũ in eo mari in quo naufragia fieri soleant:& frequenter subitæ tempestates sint: quæ rectorem in contrarium rapiant:puto hic me uetat nauem soluere quã laudet nauigationẽ.

Explicit liber de uita beata.

LVCII ANNEI SENECAE INCIPIT LIBER DE CONSOLATIONE AD MARTIAM.

Isi te Martia scirẽ tam lõge ab infirmitate muliebris ai q̃ a cæteris uitiis recessisse: & mores tuos uelut antiquũ aliqđ exẽplar aspici nõ auderẽ obuiã ire dolori tuo:cui uiri quoq; libenter hærẽt & incũbũt. Nec spẽ accepissem tã iniquo tẽpore:tã iniquo iudice: tã inuidioso crimie posse me afficere:ut fortunã tuã absolueres. Fiduciã mihi dedit:exploratũ iã robur ai:& magno experimẽto approbata uirtus tua. Nõ ẽ ignotũ q̃lẽ te i persona patris tui gesseris:quẽ nõ mius q̃ liberos dilexisti. Excepto eo q; nõ optabas supstitẽ:nec scio an & optaueris. Permittit eni sibi quædã cõtra bonũ morẽ magna pietas mortẽ acrẽ uti cordi parentis tui quãti poteras inhibuisti. Postq̃ tibi apparuit iter salamãnos satellites illã unã patriæ seruituti fugã: nõ fauisti consilio eius:sed dedisti manus uicta:fudistiq; lachrymas palã:& gemitus deuorasti:quæ nõ tamẽ hilari frõte texisti. Et hoc illo sæculo:quo magna pietas erat nihil impie facere. Vt uero aliqua tractũ mutatio temporis dedit igeniũ patris tui:de quo sumptum erat supplicium in uisus hoium reduxisti:& a uera uindicasti morte:hac restituisti in publica monumenta liberos:quos uir ille fortissimus ex sanguine suo scripserat: optime meruisti de romanis studiis. Magna illaȝ pars arserat:optime de posteris ad quos ueniet incorrupta rerum fides auctori suo magno imputata:optime de ipso cuius uiget:uigebitq; memoria quãdiu fuerit in præcio romana nosti:q̃diu quisq̃ erit qui reuerti uelit ad acta maioȝ:quãdiu quisq̃ erit q uelit scire quid sit uir romanus:qui subactis iam ceruicibus oĩum:& syllanum iugum adactis:& domitus sit hõ ingenio:animo:manu liber. Magnũ mehercule detrimentũ. R. P. cœperat:si illum ob dictas partes pulcherrimas in obliuionẽ correptũ:in eloquẽtiã & libertatem nõ eruisses legiẽ:floret in manus hominum in pectora receptus uetustatẽ nullã timet. At illoȝ carnifici cito sæcula quoq; quibus solis memoriam meruerunt tacebunt. Hæc magnitudo animi tui uetuit me ad sexũ tuum respicere. Vetuit ad uultũ quẽ tot annoȝ continua tristitia ut semel obduxit tenet. Et uide quã non surreptã tibi:nec furtum facere affectibus cogitem. Antiqua mala in memoriã reduxi:& uis scire hanc quoq; plagã esse sanandam ostendi tibi equi

magni uulneris cicatricē. Alii itaq; molliter agunt & blādiunt. Ego cōfligere cū tuo mœrore cōstitui: & defessos exhaustosq; oculos: si uerū audire uis: magis iam ex cōsuetudie q̃ ex desiderio fluētes cōtinebo: si fieri potuerit fauente te remediis tuis si minus uel in uita teneas: licet & amplexeris dolorē tuū: quē tibi in filii locū superstitē fecisti. Quis enim erit finis? Oia in superuacuū tentata sunt Fatigate allocutiones amicoꝶ auctoritates magnoꝶ & affiniū tibi uiroꝶ studia: hæreditariū: & paternū bonū: surdas aures irritos ac uix ad breuē occupationē proficiētes solatio trāseunt. Istud idē remediū naturale tēporis quod maxias erūnas cōponit: in re una uim suā perdidit. tertius iā præteriit annus cū iterim nihil ex illo impetu cecidit: renouat se: & corroborat quotidie luctus: ēt sibi uis mora fecit. Eoq; adductus est ut putet turpe desinere. Quēadmodū oīa uitia penitus īsidūt: nisi dum surgūt oppressa sunt: ita quoq; tristitia & miseria & in se sæuientia ipsa nouissime acerbitate pascunt: & fit īfœlicis aīi praua uoluptas dolor. Cupissem itaq; primis tēporibus ad istā curationē accedere: leuior medicina fuisset: oriens adhuc restrigenda uis. Vehæmentius cōtra īueterata pugnandū est. Nam uulneꝶ quoq; sanitas facilis est: dū a sanguine recentia sunt. tūc & urūt & in altū reuocant: & digitos scrutantium recipiunt: ubi corrupta in malū ulcus uerterunt difficilius curātur. Nō possum nūc per obsequm nec molliter asseq tam durum dolorē. Frangendus est.

s Cio a præceptis icipere omnes q monere aliquē uolūt: & in exemplū desinere. Murari hūc iterim ordinem expedit. Aliter enim cū alio agendum est. Quosdā ratio ducit. Quibusdā nomina clam apponēda sunt: & auctoritas quæ libeꝶ non reliquat aīum ad speciosa stupenda. Duo tibi ponam ante oculos maxima & sexus & sæculi nostri exēpla. Alterius fœmiæ quæ se tradidit ferendā dolori. Alterius quæ pari affecta casu maiore dāno: nō tamē dedit longū in se malis suis dominiū: sed cito aīum in sedem suam reposuit: Octauia & Liuia. Altera soror Augusti: Altera uxor amiserunt filios iuuenes: utraq; spe futuri pricipis certa. Octauia Marcellū: cui & auūculus & socer icumbere cœperat: In quē onus īperii reclinaret: adolescentē animo alacrē: īgenio ipotentē: sed frugalitatis cōtinentiæq;. in illis autem annis aut operibus nō mediocriter admirandæ: patientē laboris uoluptatibus alienū: quātūcunq; imponere illi auūculus & ut ita dicam: inæficare uoluisset laturꝶ bene legerat nulli cessura ponderi fundamenta. Nullum finē per omne uitæ suæ tēpus flēdi gemendiq; fecit. Nec ullas admisit uoces salutare aliquid afferentes. Nec auocari qdem se passa est: itenta in unam rem: & toto animo affixa. Talis per omnem uitam fuit: qualis in funere. Non dico ex nunc ex causa consurgere: sed alleuiari recusans secundā orbitatē iudicans lachrymas amittere. Nullā habere imaginē filii charissimi uoluit: nullā sibi fieri mētionē. Oderat oēs matres: & i Liuiā maxime furebat: qa uidebat ad illius filiū transisse: sibi promissa fœlicitas tenebris & solitudini familiarissima. Nec ad fratē qdem respiciēs. Carmina celebrandæ Marcelli memoriæ cōposita aliosq; studioꝶ honores eiecit: & aures suas aduersus omne solatiū clausit: a solēnibus officiis seducta & ipsam magnitudinis fraternæ nimis circūlucentē fortunā exosa defodit se & abdidit. Abscidentibus liberis nepotibus lugubrē uestē non deposuit: non sine contumelia oīum suoꝶ qbus saluis orba sibi uidebat.

d Iua Liuia amiserat filiū Drusum magnū futuꝶ pricipē iā magnum ducē. intrauerat ipse pēitus germaniā: & ibi signū romani fixerunt: ubi uix illos eē romanos notū erat in expeditione ter decesserat: ipsis illum hostibus ægꝶ cum ueneratiōe: & pace mutua ꝓsequētibus: nec optare qdem expediebat audiētibus: accedebat ad hāc mortē quā ille pro republica obierat. Ingēs ciuium ꝓuinciarūq; & totius Italiæ multitudo Eside per quā efusis in officium lugubre mācipiis colonisq; usq; in urbē ductū erat funus triumpho simillimum. Nō licuerat mr̄i ut filii oscula gratūq; extremi sermonē horis hauriret. longo itinere reliqas. Drusi sui ꝓsecuta tot p omnē Italiā ardentibus rogis q̄si totiēs illum amitteret illitata. Vt prium tamē itulit tumulo simul & dolorē suum posuit: nec plus doluit q̄ aut honestum erat: aut Cæsare: aut æquo maius. nō desiit itaq; Drusi sui celebrare nomē utiq; illū sibi priuati publiceq; repsentare: & labētissime de illo loq. de illo audire cum memoriā alterius uix nēo pōt retinere & freq̄ntare: q illā tristem sibi reddit: elige itaq; utꝶ exēplum putas ꝓbabilius: si illud prius seq uis eximis te numero uiuoꝶ. Aduersaberis & alienos liberos & tuos. Ipsumq; desiderabis triste mr̄ibus agmē occurrere. Voluptates honestas ꝓmissas tanq̄ paꝶ decorās fortunæ tuæ reiiciēs: īuisa habebis in lucæ & ærati tuæ q non p̄cipite q̄ primum & finiat iīfestissima eris. Quid turpissimum effrenissimumq; aīo tuo in meliore noto parte ostēdes te uiuere nolle mori nō posse. Si ad hoc maximum fœmiæ exēplum applicueris: moderatius mitius nō eris in erumnis: nec te tormētis macerabis. Quæ enim maior ē amētia pœnas a se illiciras exigere & mala sua augere. Quā in omni uita seruasti: moꝶ probitatē & uerecūdiā in hac quoq; re præstabis. Etenī quædam & dolēdi modestia illū ipsum iuuenē dignissimū: qetū semp nominatū cogitatū faciat. Meliore pones loco si matri suæ qualis uiuus solebat hilaris q & cum gaudio occurrit.

n Ec te ad fortiora ducā præcepta: ut in humana ferre humanæ iubeā modo: ut ipse funebri die oculos matris exiciē. Ad arbitriū tecū ueniā. Hoc iter nos quæret utꝶ magnus esse debeat an ꝓpetuus non dubito qn Liuiæ Augustæ: quam familiariter coluisti magnū tibi placeat exemplū. Illa te ad suum cōsiliū uocat. Illa in primo furore cū maximo īpatientes ferocesq; sunt miseriæ se consulero philosopho uiri sui præbuit. & multū eā rem profuisse sibi confessa plusq̄ philosophū romanū quē nolebat tristē tristitia sua facere: plusq̄ Augustum q subducto altero auunculo titubat. Nec luctu suoꝶ iclinandus erat: plusq̄ Tybeꝶ filiū: cuius pietas efficiebat: ut in illo acerbo & defleto gentibus funere nihil sibi nisi numeꝶ deesse sentiret. Hic ut opinor aditus illi fuit: hoc pricipiū apud fœminam opinionis suæ custodē diligentissimū usq; in hūc diē. Liuia quātū qdem ego sciā: assiduus uirtutis comes: cui non tantū quæ in publicū emittunt nota: sed omnes sunt secretiores animoꝶ nostroꝶ motus: dedisti operam ne qd esset quod in te

quiſq̃ reprahēderet. Nec id in maioribus modo obſeruaſti: ſed in minimis: ne quid faceres: cui famā ubertimā principū iudicē uelles ignoſcere. Nec quicq̃ pulchrius exiſtimo faſtigio collocatis q̃ multaꝝ rerū ueniam dare: & nullius petere. Seruandus itaq; tibi in hac re tuus mos eſt. Ne quid committas quod minus aliterue facturum uelis.

d Einde rogo atq; obſecro: ne te difficilē amicis & īractabilē praeſtes. Nō eſt. n. quod ignores omnes hos neſcire. quemadmodū aliqd loquanť corā te de Druſo. An nihil ne aut obliuio clariſſimi iuuenis illis faciat iniuriā: aut mētio tibi cū ſecedimus: & in unū cōuenimus facta eius dictaq; quāto meruit ſuſpecta celebramus: corā te altū nobis de illo ſilentiū eſt. Cares itaq; maxima uoluptate filii tui laudibus: quas nō dubito qn uel impedimento uitae ſi poteſtas deť: in aeuū omne ſis prorogatura: quare patere imo acceríe ſermones quibus ille narreť: & apertas aures praebe ad nomen memoriamq; filii tui. nec hoc genere dixeris caeteroꝝ q in eiuſmodi caſibus partē mali putāt audire ſolatia. Nunc incubuiſti tota in alteram partem: & oblita meliorum fortunā tuā quae deterior eſt aſpicis. Nō cōuertiſti te ad conuictus filii tui occurſus iucūdus: nō ad pueriles dulceſq; blāditias. Non ad incrementa ſtudioꝝ. Vltimā illā faciem rerū praemis. Illi tanq̃ ipſa per ſe paꝝ horrida ſit: quicquid potes congeris. Ne obſecro te concupieris peruerſiſſimam gloriā iſoeliciſſimāq; uideri.

s Imilius cogita non eē magni animi ſe rebus ꝓſperis fortē gerere: ubi ſecundo curſu uita procedit. Nec gubernatoris qdem artē: tranquillū mare & obſequēs uētus oſtendit. Aduerſi aliquid icurrat oportet quod animū ꝓbet. Proīde ne ſubmiſeris te imo cōtra fige ſtabilē gradū: & quicqd onerum ſupra cecidit ſuſtine: primo dūtaxat ſtrepitu cōtenta. Nulla te maior inuidia fortunae ſit q̃ aequo animo. Poſt hoc oſtēdit illi filiū incolumē: oſtēdit ex amiſſo nepotes. Tuū illic Martia negociū actū tibi aureus aſſedit: & mutata perſona conſolatus eſt. ſed puta Martia ereptum tibi amplius q̃ unq̃ ulla mater amiſerit. Nō permulceo te: nec extenuo calamitatē tuā. Si fletibus fata uicunť cōferamus. Eat omnis īter luctus dies: noctem ſine ſomno triſtitia cōſumet. īgeranť lacerato pectori manus: & in ipſam faciē impetus fiat. At cauſas omni genere ſeuitiae profecturus moeror exerceat. Sed ſi nullis planctibus defuncta reuocanť: ſed ſors immota: & in aeternum fixa. nulla miſeria mutať & mors tenuit quicqd abſtulit: deſinat dolor q perierit petit. quare rogamur. Nec nos iſta uis tranſuerſos auferat. Turpis eſt nauigii rector: cui gubernacula fluctus eripuit: qui fluctuantia uela deſeruit: permiſit tempeſtati nauem. At ille uel in naufragio laudandus: quem obruit mare nauem tenentem & obnixum.

e Tenim naturale deſideriū ſuoꝝ eſt. Quis negat q̃diu modicū eſt? nā diſceſſu non ſolū chariſſimorum amiſſione neceſſarius morſus eſt: & firmiſſimoꝝ quoq; animoꝝ cōtractio. Sed plus ē quod opinio adiicit: q̃ quod natura imperauit. Aſpice mutorum animaliū q̃ cōcitata ſunt deſideria & tamen q̃ breuia. Vaccaꝝ uno die alteroue mugitus audiť. Nec diutius equaꝝ uagus ille amēſq; diſcurſus ē. ferae cū ueſtigia catuloꝝ conſectatae ſunt: & ſiluas peruagatae: cū ſaepe ad cubilia expilata redierit: rabiem īntra exiguū tempus extiguūt. Aues cū ſtridore magno inanes nidos circūfremūt: ītra momentum cū quiete uolatus ſuos repetūt. Nec ulli animali lōgū foetus ſui deſideriū eſt. Niſi homini qui adeſt dolori. nec tantum quātum ſentit: ſed quantū cōſtituit afficiť. Vt ſciat autē nō eſſe naturale luctibus frāgi. Primum magis foeminas q̃ uiros: magis barbaros q̃ placidos eruditaeq; gentis homines: magis īdoctos q̃ doctos eadē orbitas uulnerat. at q ea quae a natura uim acceperūt: eadem in oībus ſeruant. Apparet non eſſe naturale quod uariū eſt. Ignis oēs aetates: omnium urbiū ciues tam uiros q̃ foeminas: qa naturaliter uret: ferꝝ in oī corpore exhibebit ſecandi potentiam. Quare: qa uires illi a natura datae ſunt: quae nihil impium conſtituit. Paupertatem: luctꝝ: ambitionem alius aliter ſentit: prout illū conſuetudo īfecit: & imbecillum īpatientemq; reddit praeſumpta opinio de non timendis terribilis.

d Eide quod naturale eſt non decreſcit mora. Dolorem dies cōſumit: licet cōtumaciſſimū quotidie īſurgentē: & cōtra remedia efferueſcentē: tamē illū efficaciſſimū mitigandae ferociae tempus eneruat. Manet qdem tibi martia etiā nūc īgens triſtitia: & iam uideť duxiſſe callum non illū concitatā q̃lis in illo fuit: ſed pertinax & obſtinata. Tamē hāc quoq; aetas tibi minutatim eximet: quotiēs aliud ageris animus relaxabiť: nūc teipſa cuſtodis. Multū autemītereſt utrum tibi obmittas moerere an impetres: quanto magis hoc moꝝ tuoꝝ elegantiae conuenit: finem luctus potius facere q̃ expectare: nec illū aperiri diem quo te īuita dolor deſinat: ipſa illi renuncia.

u Nde ergo tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri: ſi id nō ſit naturae iuſſu: quod nihil nobis mali anteq̃ eueniat proponimus. Sed ut immunes ipſi & aliud paratius ingreſſi iter: alienis non admoniti caſibus illos eſſe cōmunes: tot praeter domū noſtrā ducanť exequiae: de morte non cogitamus. tot acerba funera nos togā noſtroꝝ īfantiū: nos militiam & paternae haereditatis ſucceſſionē animo agitamus: tot diuitū ſubita paupertas in oculos incidit: & nobis nunq̃ in mentē uenit: noſtras quoq; opes aeque in lubrico poſitas. neceſſe eſt itaq; magis corruamus qui quaſi ex inopinato ferimur. Quae multo ante prouiſa ſunt: languidius īcurrunt. uis tu ſcire te ad omnes expoſitū ictus ſtare: & illa quae alios tela fixerunt circa te uibraſſe uelut muꝝ aliquē: aut obſeſſum multo hoſte locū & arduū aſcenſum inermis adeas expecta uulnus: & illa ſuperne uolātia cū ſagittis piliſq; ſaxa puta ī tuū librata corpus: quotiens aut ad latus: aut poenes tergū ceciderūt exclama. Nō decipies me fortuna. Nec ſecuꝝ aut negligentem opprimes. Scio quid pares: aliū percuſſiſti: me petiſti. Quis unq̃ res ſuas quaſi periturus aſpexit? Quis unq̃ noſtrū de exilio: de aegeſtate: de luctu cogitare auſus eſt? Quis nō admoueať ſuis tanq̃ aegrū durū reſpuat: & in capita inimicorū: aut ipſius intēpeſtiui monitoris abire illa iubeat. nō putaui futurum qcq̃. tu putas nō futurū

quod multis scis posse fieri:quod multis uides euenisse.Egregium uersum & dignum audiui.est.n.& cuiuis potest accidere quod cuiq potest.Ille amisit liberos:& tu admittere potes.Ille damnatus est:& tua inocentia sub ictu est.Terror decipit.Hic effœmiat dum patimur:quæ nunq̄ pati nos posse præuidimus.Aufert uim præsentibus malis qui futura prospexit.

q Vicqd est hæc materia circa nos ex aduentio fulget.Liberi:honores:opes:ampla arua:& exclusorꝫ clientium turba.Referam uestibula clara:nobilis aut formosa coniunx:cæteraq; ex icerta & mobili sorte pendētia alieni cōmodatiq; sunt:nihil donatuꝫ collaticiis:& ad dominū redituris istrumentis sæua adornat.Alia ex his primo die:alia secūdo referunt:Pauca usq; ad finē perseuerabūt.Ita non est quod nos suspicamus:tanq̄ iter nostra positi mutuo accepimus.Vsufructus noster est:cuius tēpora ille arbitet muneris sui temperat.Nos oportet i promtu habere quæ in certū diem nata sunt:& appellatos reddere.Pessimi est debitoris creditori facere cōuiuiū.Oēs ergo nostros:& quos superstites lege nascendi optamus:& quos præcedere iustissimū ipsoꝝ uotū est:sic amare debere tanq̄ nihil nobis de perpetuitate:imo nihil de diuturnitate eoꝝ ꝓmissum sit.Sæpe admonēdus est animus metiri:ut casura imo tanq̄ recedentia qcqd a fortuna datū est tanq̄ exēplū auctore possideas.Rapite ex liberis uoluptates.fruendos nos inuicē liberis date:& sine dilatione oē gaudiū aduertite.Nihil de hodierna die ꝓmittit.Nimis magnā aduocationē dedi.Nihil de hac hora festinādū est.Instat a tergo iā deficiet iste comitatus.Iā cōtubernia ista sublato clamore soluent.Rapina reꝝ oīum ē.Miseri nescitis in fugā uiuere.Si mortuū tibi filiū doles:eius tēporis quo natus est crimē est.Mors.n.illi nascenti determinata:& in hāc legē datus.Hoc factū ab utero statim ꝓsequæbat in regnū fortunæ:& qd' duꝝ atq; inuictū pueimus:illius arbitrio digna atq; idigna passuri corpibus nr̄is ipotēter:cōtumeliose:crudeliter abutet:alios ignibus puret:uel in pœnā admotis:uel icerta nudos maria iactabit:& luctatos cū fluctibus:ne in harenā qdē aut littus explorauisset in alicuius uētre imēsæ beluæ detrudet.Alios morboꝝ uariis generibus euaceratos:diu iter uitā mortēq; detinebit.ut uaria & libidinosa mācipiorūq; suoꝝ negligēs domina:& pœnis & muneribus errabit.Quid opus ē partes deflere?Tota uita stabilis est.Vrgebūt noua incōmoda priusq̄ ueteribus satisfecerit.Moderādus ē itaq; nobis aīus ad hæc maxime q̄ imoderate factis:& in mœtus:& in dolores humanū pectus dispēsandū.

q Væ demū ista suæ publicæq; cōditionis obliuio est?Mortalis nata es:mortalis peperisti.Putre ipsa fluidūq; corpus:& causis morbos repetita separasti:tā ibecilla materia solida & æterna gestasse.

Decessit filius tuus:idest decurrit ad hunc finē:ad quē quæ fœliciora partu tuo putas:properant.Ad hæc omnis ista quæ in foro litigat:in theatris:in templis præcat:turba dispargi gradu uadit.Et quæ diligis:ueneraris &quæ despicis unus exeq̄bit cinis.hic iudet:illa phythicis oraculis ascripta noscit.Quid est homo?quodlibet quassum uas:& quodlibet fragile iactu:nō tempestate ut dissiperis est opus.Vbicūq; adiectaueris solueris.Quid est homo?imbecillissimū corpus:& fragile:nudū:suapte naturæ:inerme:alienæ opis indigens:ad omnē fortunæ cōtumeliā proiectum:cum bene lacertos exercuit cuiuslibet feræ pabulum:cuiuslibet uictima:ex infirmis fluidisq; contextum:& liniamētis exterioribus nitidum:frigoris:æstus & laboris impatiēs.Ipso rursus situ & ocio ituꝝ in ociū in tabē:alimēta metuēs sua:quoꝝ modū inopia rūpit.Anxiæ solicitæq; tutelæ:præcarii spiritus:& male inhærentis qua paꝝ repentinū audiet ex improuiso sonus auribus grauis excutit.Soli semper sibi nutrimentum uitiosum & iutile.Miramur in hoc mortem unius quæ singulis opus est.Nunqd eni ut concidat:res magni emolumēti est.Odor illi saporq; & lassitudo:& uigilia & humor:& cibus:& sine qbus uiuere non potest:mortifera sunt.Quocūq; se mouet ifirmitatis suæ statim conscium.nō omne cælū ferens:aquaꝝ nouitatibus:flatuq; non familiari aura & tenuissimis causis atq; offensionibus morbidū:putre:causaq; fletus uitā auspicatū.cū iterim quātos tumultus hoc tā contēptū animal mouet.In quātas cogitationes oblitū cōditionis suæ uenit imortalia:æterna uoluptat animo:& in nepotes pronepotesq; disponet.Cū iterim longa conantē eum mors opprimit:& hæc qd senectus uocat:Pauci sunt circuitus annorum.

d Olor tuus o Martia:si modo tibi nulla ratio est:utꝝ sua spectat cōmoda:an eius q decessit.Vtrum te amisso filio mouet:q; nullas ex illo uoluptates cœpisses:an quod maiores si diu uixisset percipere potuisti?Si nullas te pcepisse dixeris tolerabilius efficies detrimentū tuū.Minus eni desiderant ea:ex qbus nihil gaudii letitiæq; pceperāt:si cōfessa fueris pcepisse magnas uoluptates:oportet te non de eo quod cōtractū est quæri:sed de eo gratias agere quod collegisti.Peruenerūt ei satis magni fructus laborum suoꝝ ex ipsa educatione:nisi forte hi qui catulos auesq;:& friuola animoꝝ oblectamenta summa diligentia nutriūt:& fruunt aliqua uoluptate ex uisu tactuq;:& blāda adulatione mutoꝝ.liberos nutrientibus nō ipsa fructus educatione acquirit.Licet itaq; tibi nihil idustria eius cōtulerit:licet nihil diligentia custodierit:nihil prudētia sua ipsum quod habuisti:quod amasti:fructus est.At potuit lōgior esse nō maior.Melius tamē tecū actū est q̄ si oino nō cōtigisset.Quoniā si ponat electio utrū satius sit nō diu fœlicem eē an nunq̄.Est melius discessura nobis bona q̄ nulla contigere.Vtrū ne malles degenerē aliquem:& numeꝝ tantū nomēq; filii expletū habuisse:an tantæ idolis quante tuus fuit:iuuenis cito prudēs:cito maritus:cito pr̄:cito oīs officii curiosus:cito sacerdos:oīa tanq̄ ꝓspera nulli referta:& magna bona & diuturna contigunt.Nō durat:nec ad ultimū exit uerbi lenta fœlicitas.Filium tibi dii imortales nō diu dant.Stati tibi talē dederūt qualis diu effici pōt.Ne illud dicere qdē potes eiectā te a diis:cui frui nō liceret filio.Circue p omnē notoꝝ & ignotoꝝ frequētiā oculos:occurrent passim ubiq; quæ maiora senserūt.Ista magni iudices senserunt pricipes.Ne deos qdē fabulæ imunes reliq quærunt:puto ut nostroꝝ funeꝝ leuamentū eēt.etiam diuina cōcidere.Circūspice inquā oēs:nullam miserā noiabis domū quæ non inueniat in miseriore.

solatium. Nõ mehercule tã male de moribus sentio ut putem posse leuius pati casum tuum: q̃ si tibi igen
tem numerũ lugẽtium ꝑduxero. Maliuoli solatii genus est turba miseroꝝ. Quosdã tamẽ mõ referã: nõ
ut scias hoc solere hoibus accidere. Ridiculum est.n. mortalitatis exempla colligere: sed ut scias fuisse mul
tos q uenierunt aspera ferẽdo placido. A foelicissimo icipiã. Lucius Sylla filium amisit: nec ea res: aut mali/
ciã eius & accerrimã uirtutem in hostes ciuesq̃ cõtulit: aut effecit: ut cognomẽ illud usurpasse saluo uide/
ref: qđ amisso filio assumpsit. nec odia hoium ueritus: quoꝝ illos male nimis secũdæ res constãt. nec iui/
diã deoꝝ: quoꝝ illud crimen erat Sylla tã foelix. sed istud iter res nondum iudicatas habeaf: q̃lis Sylla fue
rit: & inimici fatebunf bene illum arma sumpsisse: bene posuisse. hoc de quo agif cõstabit non esse maxi/
mum malum quod etiam ad foelicissimos peruenit. Nec nimis admiref græcia illum patrem: q in ipso sa
crificio nunciata filii morte tibicinẽ tantum tacere iussit: & coronã capiti detraxit: cætera rite perfecit.

Vluillus hoc fecit põtifex: cui postẽ tenẽti & capitoliũ dedicãti mors filii nũciata est: q̃ ille exaudis/
p se dissimulãs: & solẽnia põtificalis carminis uerba cõcepit gemitu non iterrũpente ꝑcationẽ: & ad
filii sui Ioue nomẽ ꝑpiciato putasses eius luctus aliquẽ finẽ esse debere: cui primus dies: primus i/
petus ab altaribus publicis: & fausta nũcupatiõe nõ abduxit patrẽ. Dignus mehercule fuit memorabili de/
dicatiõe: dignus amplissimo sacerdotio: q colere deos ne iratus qdẽ destitit. Idem tamẽ ut rediit domum:
& impleuit oculos: & aliq̃s uoces flebiles misit: & peractis q̃ mos erat ꝑstare defunctis: ad capitolium hila/
ri rediit uultu. Paulus circa illos nobilissimi triũphi dies: quo uictum ante currum ægit Persæi iclyti Re/
gis nomẽ duos filios in adoptionẽ dedit: quos sibi seruauerat extulit: q̃les retẽtos putas: cum inter cõmo/
datos suspitio fuisset. Nõ sine motu uacuum Pauli curꝝ. P. R. aspexit. Cõcionatus ẽ tamẽ: & ægit diis gra/
tias q cõpos uoti factus eẽt. Præcatum.n. se ut siqd ob ingentẽ uictoriã inuidiæ dãdus esset: id suo potius
q̃ publico dãno solueref. Vides q̃ magno animo tulerit: orbitati suæ gratulatus est. & q magis poterat mo
uere tanta mutatio solatia simul atq̃ auxilia ꝑdidit. Nõ cõtingit tamẽ tristem Paulũ Persæ uidere. Quid
nũc te ꝑ inumerabilia magnoꝝ uiroꝝ exẽpla ducã: & q̃ram miseros q̃si nõ difficilius sit iuenire foelices:
Quæq̃ domus usq̃ ad exitum oĩbus partibus suis cõstitit in q̃ nõ aliqd turbatum sit. Vnũquẽq̃ aio occu
pa: & ex eo magistratu circa Luciũ si uis Bibulum &. C. Cæsarem uidebis inter collegas & inimicissimos
cõcordẽ fortunã. Luci Bibulo melioris q̃ fortioris uiri duo simul filii iterfecti sunt. Aegyptio qdem mul/
ti ludibrio habiti ut nõ minus ipa orbitate auctor eius digna res lachrymis eẽt. Bibulus tamẽ q toto hono
ris sui anno ob inuidiã college domi latuerat. postero diæ q̃ geminũ funus renunciatũ est ꝓcessit ad solita
in publicũ officia. Quid minus põt q̃ unũ diẽ duobus filiis dare. Tã cito liberoꝝ luctum finiuit: q cõsolatũ
anno luserat. C. Cæsar cũ britãniã pagraret: nec apto anno foelicitatẽ suã cõtiere posset. audiuit decessisse fi
liã publica secum fata ducentẽ. In oculis erat iã. Cn. Põpeius nõ æquo laturus aio quẽq̃ aliũ eẽ in. R. P. ma/
gnum & modũ iꝑpositurus incremẽtis: quoniã grauia illi uidebanf: & cum in cõmune crescerent tamẽ in
tra tertium diem imperatoria obiit munera. & tam cito dolorem uicit: q̃ omnia solebat.

Vid alioꝝ tibi funera Cæsarum referam: quos in hoc mihi interim uidetur uiolare fortuna: ut sic
q quoq̃ generi humano prosint ostendentes. Ne eos quidem qui diis geniti: deosq̃ genituri dican/
tur: sic suam fortunam in potestate habere quemadmodum alienam.

Iuus Augustus amissis liberis: nepotibus exhausta Cæsaris turba: adoptione desertã domũ luxit.
d Tulit tamen fortiter tanq̃ eius iam res agebaf: cuiusq̃ maxime intererat de diis neminem q̃ri. C.
Cæsar & quẽ genuerat: & quẽ adoptauerat amisit. ipse tamẽ pro rostris laudauit filium: stetitq̃ in
conspectu posito corpore: interiecto tantũmodo uelamento quod pontificis oculos a funere arceret. & flẽ
te Po. Ro. non flexit uultum: experiendum se dedit Seiano ad latus stanti quã patienter possit suos perde/
re. uides ne quãta copia uirorum maximorum sit quos non excepit. hic omnia prosternens casus: in quos
tot animi bona: tot ornamẽta publice priuatimq̃ congesta erant. Sed uide ut i orbe ista tempestas: & sine
delectu uastat omnia agitq̃ ut sua. Iube singulos conferre rationem. Nulli cõtingit impune nasci.

Cio quid dicas: oblitus es foeminã te cõsolari. uiroꝝ refers exẽpla. Quis enim dixit naturam mali
s gne cũ mulieris ingenio ægisse: & uirtutẽ illaꝝ in arctuũ retraxisse. Par illis ratio crede: uigor par:
ad honesta libera facultas: dolorẽ: laborẽ ex æquo si cõsueuere patiunf. In qua istud urbe dii boni
loqmur: in qua regem Romãis capitibus Lucretia & Brutus deiecerũt. Bruto libertatẽ debemus: Lucre/
tiæ Brutũ. In qua Coclia cõtẽpto hoste & flumine ob insignẽ audaciã tãtũ nõ i uiros trãscripsimus: equæ/
stri insidens statuæ in sacra uia celeberrimo loco. Cocliã exprobat: iuuenibus nostris puluinũ ascendenti/
bus in ea illos urbe si ingredi: in q̃ ẽt foeminas equo donauimus. qđ tibi si uis exempla referri foeminaꝝ
quæ suos fortiter desiderauerũt: nõ hostiati q̃ram: Ex una tibi familia duas Cornelias dabo. Primam Sci
pionis filiam: Graccoꝝ matrẽ. duodecim illa partus: totidem funeribus recognouit. & de cæteris facile ẽ:
quos nec æditos: ne amissos ciuitas sentit. T. Graccũ &. G. quos ẽt qdam bonos uiros negauerit: magnos
fatebif: & occisos uidit & insepultos: consolantibus tamẽ miseramq̃ dicentibus. Nunq̃ inquit non foeli/
cem me dicã: quæ Graccos peperi. Cornelia diui Drusii clarissimũ iuuenẽ illustris ingenii uadentẽ ꝑ grac/
chona uestigia: iperfectus tot rogationibus intra penates iterremptũ suos amiserat. icerto cædis auctore ta
men & acerbã mortem filii & iuctam tam magno aio tulit: q̃ ipse leges tulerat. Iã cum fortuna i gratiam
Martia reuerteretis: si tela quæ in Scipiones: scipionũq̃ matres ac filios ægit: qbus Cæsares petit: ne a te q/
dem cõtinuit. plena & iifesta uariis casibus uita est: a qbus nulli longa pax: uix iduciæ sunt. quatuor libe/
ros sustuleras Martia. Nullũ autẽ frustra cadet telũ quod i confertũ agmẽ imissum est. Mirũ ẽ tãtam tur/
bam iã potuisse sine iniuria dãnoue præteruehi. Adhuc inigor fortuna fuit: q non tantum filios eripuit.

sed elegit. Nũq̃ tamẽ iniuriã dixeris ex æquo cũ potentiore diuidere. duas tibi reliqt filias:& har nepotes & ipsum quẽ maxime luges prioris oblita non ex toto abstulit. Habes ex illo duas filias similes patri. Fers magna onera si bene magna solatia: in hoc te pduxit: ut illas cũ uideris admonearis filii non doloris. Agricola euulsis arboribus: quas aut uẽtus radicitus euulsit: aut cõtortus repẽtino ĩpetu turbo perfregit: sobolem ex illis residuã fouit:& amissarũ semina statim plãtasq̃ disponit:& momẽto. Nã ut in dãna: ita ad icrementa rapidũ uelox q̃ tẽpus est. Adolescũt amissis lætiora. Has nũc Metilii filii tui filias in eius uicẽ substitue:& uacantẽ locũ exple. Vnũ dolorẽ geminato solatio leua. Quidem hoc natura mortalium est: ut nihil magis placeat q̃ qd' amissum ẽ. Iniquiores sumus aduersus relicta ereptorũ desiderio. Sed si æstimare uolueris: q̃ tibi ualde fortuna ẽt cũ seuierit pepcerit: scies te hr̃e plusq̃ solatia. Respice tot nepotes duas filias.

h
Ic illud quoq̃ Martia mouet me si esset cuiq̃ pro moribus fortuna:& nunq̃ mala bonos sequerẽtur. Nũc uideo ex quãto discrimine & eodẽ modo malos bonosq̃ iactari. Graue est tamẽ q̃ educaueris iuuenẽ iã matri iã patri præsidiũ ac decus amittere. Quis negat graue esse? sed humanũ est. Ad hoc gẽitus es ut pderes: ut perires: ut sperares: metueres alios: teq̃ igetares: mortem ẽt timeres & optares:& quod est pessimum: nunq̃ scires cuius esset status. Siq̃s Syracusas petenti diceret: oĩa icommoda: omnes uoluptates futuræ pegrinationis tuæ ante cognosce: deĩde ita nauiga. Hæc sunt quæ mirari possint. Videbis proĩde ipsam ĩsulã ab Italia angusto ĩtercisam freto: quam ĩcontinenti quondã cessisse cõstat. subito illud mare irrupit:& hesperũ siculo latus abscidit. deĩde uidebis: licebit eñi tibi auidissimum mari uerticem restrĩgere: stratã illã fabulosam charibdim: aquã diu ab austro uocatã. At siq̃s ĩde uehæmentius spirauit hiatu magno pfundoq̃ nauigia sorbente. Videbis celebratissimũ carminibus fontẽ Arethusam nitidissimi ac plucidissimi ad imũ stagni gelidissimas aquas pfundentẽ: siue illas primũ nascẽtes ĩuenit: siue trans flumen ĩtegrum subtus tot maria:& ad cõfusionem peioris unde seruatũ reddidit. Videbis partũ qetissimũ oĩum: quos aut natura posuit in tutelã classiũ: aut adiuuit minus sit tutũ: ut ne maximarũ qdẽ tempestatũ locus furori sit. Videbis ubi Athenarũ potẽtia fracta: ubi tot milia captiuorũ ille excisis: in ĩfinitam altitudinẽ saxis. Nauilius carcer ĩcluserat:& ipsam ĩgentem ciuitatẽ & latius territoriũ q̃ multorũ urbium fines sint. lympidissima hyberna:& nullũ diẽ sine ĩteruentu solis. sed cũ oĩa ista cognoueris: grauis & insalubris æstas hyberni cæli beneficia corrũpit. Erit Dionysius illic tyrãnus libertatis: iustitiæ legũ exitiũ: dominationis cupidus: etiã post Platonẽ: uitæ ẽt post exiliũ: alios uret: alios uerberabit: alios ob leuem offensam iubet detrũcari: accerset ad libidinẽ mares fœminasq̃:& ĩter fœdos regiæ ĩtemperantiæ greges parũ erit simul binis cohire. Audisti qd te ĩuitare possit: qd absterere: prouide: aut nauiga: uel resiste. Post hanc denũciationẽ siq̃s dixisset ĩtrare se Syracusas uelle: satis ne iustam quærelã de ullo: nisi de se habere posset. q non ĩcidit in illam: sed prudens sciensq̃ uenisset. Dicet oĩbus nobis natura: neminem decipio. Tu si filios sustuleris: potes habere formosos: deformes. sed si fortasse tibi nulli nascent esse ex illis aliq̃s tam seruator patriæ q̃ proditor poterit. nõ est q̃ spes tãtæ dignationis futuros: ut nemo tibi pp̃ter illos maledicere audeat. propone tamẽ & tãtæ futuros turpitudinis: ut ipsis: maledictũ sit. Nihil uetat illos tibi suprema præstare:& laudari te a liberis tuis. sed sic te para tanq̃ in ĩgnẽ positurũ: uel puerũ: uel iuuenem: uel senem. Nihil. n. ad rem pertinent anni: quoniam nullũ non acerbum funus est: quod parens sequitur.

p
Ost has leges propositas si liberos tollis omni deos ĩuidia liberas: q tibi nihil spoponderunt. hanc imaginẽ agẽgũ totius uitæ ĩtroitum referamus. Syracusas uisere deliberãti tibi quicqd delectare poterat: qcqd offendere exposui: puta nascẽti me tibi uenire in cõsiliũ ĩtraturus es urbẽ diis hominibusq̃ cõmunẽ oĩa cõplexã certis legibus æternisq̃ deuictã: ĩde fatigata cælestiũ officia uoluẽtẽ. Videbis illic ĩnumerabiles stellas sole quotidião cursu die noctuq̃ spatia signãtẽ: annũ: æstatẽ: hyemẽq̃ æqualiusq̃ diuidentem. Videbis nocturnã lunæ successionẽ a fraternis occursionibus: lene remissumq̃ lumẽ mutuãtem:& mõ toto ore terris ĩminentẽ accessionibus: dãnisq̃ mirabilem: semp proxime dissimilem. Videbis quinq̃ sydera diuersas agẽtia uias:& in cõtrariũ præcipiti mũdo nitẽtia: ex horũ leuissimæ motibus fortunæ populorũ depẽdẽt:& maxĩa ac minima proĩde formant: put æquũ iniquũue sydus ĩcessit. miraberis coniecta nubila:& cadentes aquas:& obliqua fulmina:& cæli fragorẽ. Cũ satiatus spectaculo superorũ ĩ terram oculos deieceris: excipiet te alia forma rerũ alterq̃ mirabilis. Hinc cãporũ in ĩfinitum patentium fusa planicies. Hic montium magnis & niualibus surgẽtium iugis: erecti in sublime uertices. deiectus fluuius:& ex uno fonte orientẽ occidentẽq̃ defusi in amnes:& summis cacuminibus memoria mutãtia:& tantũ siluarũ cũ suis aĩalibus: auiũq̃ cõcentu dissono. Varii urbiũ situs:& seductæ nationes locorũ difficultate: quarũ aliæ se ĩ erectos subtrahũt mõtes: aliæ ripis: lacu: uallibus palude circũfundunt: adiuta cultu seges & arbusta sine cultore fertilia:& riuorũ leuis ĩter prata discursus & amœni sinus:& littora in portũ recedẽtia: sparse tot per uastũ ĩsulæ: quæ ĩteruẽtu suo maria circundãt & distiguunt. Quid lapidũ gẽmarũq̃ fulgor:& ĩter rapidorũ torrentium aurũ harenis ĩterfluens:& in mediis terris medioq̃ rursus mari nitens ignũ faces:& uiculum terrarũ oceanus: cõtinuationẽ gentiũ triplici sinu scidens:& ĩgenti licentia exestuans. Videbis his ĩqetis & sine uento fluctuantibus aq̃s in mari:& excedenti magnitudine terrentia aĩalia. quædã grauia & alieno se magisterio mouẽt. Ita quædã uelocia concitatis perniciora nauigiis & remigiis. quædã haurientia undas & magno prænauigantiũ periculo efflantia. Videbis hic nauigia: quas non nouere quærẽtia terras. Videbis nihil humanæ audaciæ ĩtentatũ: erisq̃ ei spectator:& ipsi per magna conantiũ disces. Docebitq̃ artes illas quæ uitã ĩstruant: aliasq̃ ornẽt: aliasq̃ regãt. Sed istic erũt mille corporũ & animorũ pestes & bella:& latrocinia:& naufragia:& ĩtẽperies cæli: corporisq̃:& clarissimorum acerba desideria:& mors ĩcertum facinus an per pœnã cruciatum. Delibera tecũ:& ppende qd uelis ut illa inuenias.

per illa exeundũ est. Respondebis nolle te uiuere. Quid ni immo puto ad id non accedas: ex quo tibi aliq̃d
detrahi doles. Viue ergo ut conuenit.

Emo inqs nos consulit: Cõsulti sunt de nobis parentes nostri: q cũ cõditionẽ uitæ noscerẽt in hác
n nos sustulerũt. Sed ut a solatia ueniá: uidebis qd curádũ sit. Deide queadmodũ moueret lugentẽ
desiderium eius quem dilexit: aut per se desiderabilem appareat. Absentes .n. futurosq̃ dum uiue/
rent nõ flemus q̃uis omnis usus nobis & conspectus ereptus sit. Opinio est ergo quæ nos cruciat & tanti
quoq̃ malũ est: quanti istud taxauimus. In nostra potestate remediũ habemus. Iudicemus illos abesse: &
nos ẽr ipsi fallamur. Diuisimus illos: Imo consecuturi præmisimus. Mouet & illud lugentẽ: non erit q me
defendat: q contẽptũ uidicet: ut minime probabilis: sed uero solatio utar. In ciuitate nostra plus orbitas cõ
fert q̃ eripit. Adeoq̃ senectutem solitudo quæ solebat destruere ad potentiam ducit: ut qdam odia filiorũ
simulent: & liberos seruẽt: & orbitatẽ manufaciant. Scio qd dicas. Nõ mouẽt me documẽta tua. etení non
est dignus solatio: q filium sibi decessisse sicut mácipiũ moleste fert: q qcq̃ in filio respicere propter ipsum
non uacat. Quid igitur te Martia mouet? Vtrũ q̃ filius tuus decessit. an q̃ ne diu uixit? siqdẽ decessit sem/
per debuisti dolere. semper. n. scisti mori. Cogita nullum defunctum malis affici. Illa quæ nobis iferor fa/
ciunt terribiles: fabula est. Nullas íminere mortuis tenebras: nec carcerẽ nec fulmina fragátia igne nec obli
uione amnem: nec tribunalia: & reos & illa reorũ libertate tam laxa ullos iterũ tyrannos luserunt. Ista poe/
tæ & uanos nos agitauere terroribus. Mors oíum dolor & solutio est: & finis: ultra q̃ mala nostra nõ exe/
unt: quæ nos in illam tranqllitatem in qua anteq̃ nasceremur iacuimus: reponit. Si mortuorũ aliqs mise/
ret: & nõ natorũ misereaẽ. Mors nec bonũ nec malũ est. Id. n. potest aut bonum aut malũ esse qd' abest. qd'
uero ipsum nihil est: & omnia ad nihil redigit: nulli nos fortunæ tradit. Mala. n. bonaq̃ circa aliquam uer
sanẽ materiam. Et potest fortuna tenere qd' natura dimisit. Nec põt miser esse: q nullus est. Excessit filius
tuus terminos: itra quos seruit. Excepit illum magna & æterna pax: non paupertatis mœtu: non diuitiarũ
cura: non libidinis per uoluptatem animos carpentis stimulis icessitur: non iuidia fœlicitatis alienæ tan/
gitur: nec suæ præmitur: nec conuitiis quidemue uerecundiæ aures uerberantur: & nulla publira clades
conspicitur: nulla priuata: non solicitus futuri pendet: & ex euentu semper iteriora dependenti. Tandem
ibi constitit: unde nil eum pellat: unde nihil terreat.

Ignaros malorũ suorũ qbus non mors ut optimũ iuentũ naturæ laudaẽ. quæ siue fœlicitatem íclu
o dit: siue calamitatem repellit: siue satietatem: aut lassitudinẽ senis termiat: siue iuuenile æuũ dum
meliora spanẽ in flore deducit: siue pueritiá ante duriores gradus reuocat: omnibus finis: multis
remediũ: qbusdá uotũ. de nullis melius merita: q̃ de his ad quos uenit anteq̃ inuocaretur. Hæc seruitutem
inuito domino remittit. Hæc captiuorũ cathenas leuat: carcere educit: quos exire iperium ipotens uetue/
rat. Hæc exulibus in patriam semper aíum oculisq̃ tẽdẽtibus ostẽdit. Nihil iterest itra qd' qsq̃ iacet. Hæc
ubi res fortuna male diuisit: & æquo iure genitos: alium alii donauit: exequat omnia. Hæc est quæ nihil
qcq̃ alieno fecit arbitrio. Hæc est in qua nemo humilitatem sensit. Hæc est quæ nulli paruit. Hæc est ma/
teria quá pater tuus concupiuit. Hæc est iquam quæ efficit ut nõ cõcidá aduersus minas casuum: ut serua/
re aíum saluũ ac potẽtẽ sui possim: habeo qd appellẽ. Video istic cruces nõ unius qdem generis: sed aliter
ab aliis fabricatas: capite cõuersos in terrá suspẽdere. Alii per obscœna stipitẽ ægerũt: alii brachia panbulo
explicuerũt. Video fidiculas. Video uerbera: & mẽbris & singulis articulis singula docuerũt machinamẽ/
ta & uideo mortem. Sũt istic hostes cruenti: ciues superbi. Sed uideo istic & mortẽ. Nõ est molestũ serui/
re ubi si dominũ pertesum ẽ: licet uno gradu ad libertatẽ transire: corá te iura beneficio mortis habeo. Co
gita quátũ boni optima mors habeat: q̃ multis diutius uixisse nocuerit. Si gneũ Põpeiũ decus istius firma
mẽtuq̃ Iperii. Neapolis fortuna abstulisset: Idubitatus populi romani pricepss excesserat. At nunc exigui
temporis adiectio: fastigio illum suo depulit. Vidit legiones in cõspectu suo cæsas: & ex illo prælio in quo
pria acies senatus fuit: quæ ifœlices reliqæ sunt. Impatorẽ ipsum supfuisse: uidit ægyptũ carnificẽ & sacro
sanctũ uictoribus corpus satietati præstitit: etiam si icolumis fuisset pœnitentiá salutis acturus. Quid. n.
erat turpius q̃ Põpeiũ uiuere beneficio Regis. M. Cicero si eo tempore quo Catelinæ siccas deuitauit qui/
bus pariter cũ pñia petitus ẽ cõcidisset: liberata. R. Po. cõseruator eius: desidẽq̃ seruator eius. si deniq̃ filiæ
suæ funus secutus fuisset: tũc fœlix mori potuit: non uidisset strictos in ciuilia capita mucrones: nec diuisa
pcussoribus occisorũ bona: ut ẽt de suo perirẽt: nõ hastá cõsularia spolia uẽdẽtẽ: nec cædes: nec locata pu/
blice latrocinia: bella: rapinas: tátũ Catelinarũ. M. Catoné si a Cypro & hæreditatis regie dispensatione re/
deuntem mare deuorasset: uel cũ illa pecunia quá afferebat ciuili bello stipẽdiũ nõne illi bene actum foret
hoc certe secũ tulisset neminẽ aurũ corá Catone peccare. Nũc annorũ adiectio paucissimorũ uirũ libertati
non suæ tantum sed publicæ natũ coegit Cæsarẽ fugere Põpeiũ sequi. Nihil ergo mali imatura mors at/
tulit illi. Oíum ẽt malorũ remisit patientem. Nimis cito periit & imaturus primum puta illi superfuisse.
Compræhendere q̃ntũ plurimũ ꝓcedere homini licet: q̃ntũ est ad breuissimum tps editi cito cessuri loco
uenienti in pactũ: hoc prospicimus hospiciũ: de nostris ætatibus loquor quasi icredibili celeritate conuo/
lui constat. Computa urbiũ sæcula: uidebis q̃ nõ diu steterit etiá quæ uetustatæ gloriantur. Oĩa humana
breuia & caduca sunt ifini tẽporis nullá ptẽ occupátia. Terrá hác cũ populus urbibusq̃: & fluminibus: &
ambitu maris puncti loco ponimus: ad uniuersa referentes minorẽ. Aetas nostra quá punctus habet si tẽ/
pori comparetur omni. Cuius est enim est maior mẽsura q̃ mũdi? utpote cũ ille se itra huius spatiũ reme/
tiatur. Quid ergo iterest id extendere cuius quantumcunq̃ fuerit icremẽtum nõ multũ aberit a nihilo i/
mo multũ ẽ q̃ uiuimus si satis est: Id mihi uates & in memoriam traditæ seruitutis uiros nonies centẽos

denosq; ꝓtēsus annos. Cū ad oē tēpus diuiseris annū: nulla erit illa breuissimi lōgissimiq; æui differētia si īspecto quanto qs uixerit spatio cōparaueris: q̄to nō uixerit: deīde non imaturus decessit. Vixit.n.q̄tum debuit uiuere. Nihil.n.iam superat. Nō una hoibus senectus est. ut ne aialibus qdē ītra .xiiii. quædam annos defatigauit: & hæc illis longissima uita est: quæ homini pria. Dispar cuiq; uiuēdi facultas data est. Nemo nimis cito morit̄ q uicturus diutius q̄ uixit non fuit. Fixus est cuiq; terminus: manebit ubi positus ē. nec ullum ulterius diligentia aut gratia promouebit. scit libenter illū ex consilio perdidisse. Tulit suū metasq; dati ꝑuenit ad æui. Nō est itaq; ꝙ sic deōeres: potuit diutius uiuere: nō ē iterrupta eius uita: nec unq̄ se annuis casibus īteriecit. Soluit̄ qd' cuiq; ꝓmissum est. eūt & sua fata nec adiciūt quicq̄: nec ex ꝓmisso semel demūt. Et frustra uota ac studia sunt. Habebit qsq; q̄ntū illi dies primus ascripsit: ex illo quo primū lucem uidit iter mortis igressus est. Accessitq; fato propior & illi ipsi qui adiicebant̄ adolescētiæ anni uitæ detrahebant̄. In hoc omnes errore uersamur ut nō putemus ad mortē: nisi senes iclinatosq; iam uergere: cum illo īfantia statim & iuuenta omnisq; ætas ferat. Augurii opus suū fata nobis sensum nostræ necis auferunt quoq; facilius obrepit. Mors sub ipso uitæ nomine latet. Infantem in se pueritia conuertit. Pueritia pubertas: iuuentutem senectus abstulit. Incrementa ipsa si bene computes damna sunt.

q Væreris Martia nō tā diu uixisse filiū tuū q̄ potuisse. Vnde.n.scis an diutius illi expedierit: an illi hac morte cōsultum sit? Quem iuenire hodie potes: cuius res tā bene positæ sint & fundatæ: ut nihil illi ꝓcedēti tp̄e timēdū sit? Labūt hūana ac fluūt. Nulla pars uitæ nr̄æ tā obnoxia: aut tenera ē q̄ q̄ maxīe placet. Iōq; fœlicissimis optāda mors ē: qa in tāta icōstātia turbaq; reꝝ nihil nisi qd' ꝑteriit certū ē. Quis tibi recipit illd̄ pulcherrimū filii tui corpus & summā pudoris custodiā. Inter luxuriosæ urbis oculos cōseruatū potuisset ita morbos euadere: ut ad senectutē formæ illesum ꝑferret decus.

c Ogita animi mille labes. Neq;.n. recta īgenia qualem in adolescētia spē sui fecerāt usq; in senectutē ꝑtulerūt: sed iteruersa plærūq; sunt aut sera ꝓloq;: ex quo luxuria fœdor iuasit: cogit de honestate īspeciosa pricipia. Aut in popinā uentrēq; ꝓiecti. Summa illius curaꝝ fuit: ꝙ eēnt qd biberēt. Adiice īcendia: ruinas: naufragia: laceratiōes medicoꝝ: ossa uiuis legētium: & totas in uiscera māus demittentium: & nō simplici dolore pudētia curātiū. Post hoc exilium nō fuit inocentior filius tuus q̄ Rutilius corrūcanus. nō fuit sapientior q̄ Socrates: uulnere trāsfixum pectus: nō fuit sanctior q̄ Cato. Cum ista perspexeris: scies optīe cum his agi quos natura: qa illos hoc manebit uitæ stipēdiū: cito in tutū recepit. Nihil est tā fallax q̄ uita hūana: nihil tā īsidiosum: non mehercule qsq̄ illā accepissent nisi daret̄ īsciis. Itaq; fœlicissimū ē nō nasci. ꝓxīe puto breuitate uitæ defunctos cito īteg̣ꝝ restitui. ꝓpone illud acerbissimū tibi tempus: quo auū p̄rem tuū cliēti suo atrio secundo cōgiaꝝ dedit. Irascebat̄ illi ob unū aut alteꝝ liberius dictū qd' tacitus ferre nō potuerat auū iter uices nr̄as. Nec īponi qdē sed descēderet̄ decernebā illi statua i Pōpei theatro ponenda: qd' exustū Cæsar reficiebat. Exclamauit tūc Cordus: uere theatꝝ perire. Quis ergo nō rūperet̄ supra cineres Cai pompei. Cōstitui auū: & in mōumētis maximi Imꝑatoris cōsecrari pessimū militē: cōsecrat̄ subscriptio: & acerrimi cāes quos ille ut sibi māsuetos oibus feros habebat: sanguine humano pascebat: circūlairare ēt hoiem illum iꝑatū icipiunt: qd faceret si uiuere uellet: Seianus rogandus erat si mori filia uterq; iexorabilis cōstituit filiā fallere. Vsus itaq; balneo: & quo plus uinū poneret in cubiculum se q̄si gustaiurus contulit. & dimissis pueris q̄dam per fenestrā: ut uideret̄ edisse ꝓiecta cœna. Deinde quasi iam satis in cubiculo edisset. Abstinuit. Alteroq; die & tertio idem fecit. Quarto ipsa īfirmitate corporis faciebat indicium. Complexus itaq; te charissima inq̄t filia: & hoc unum tota delata uita: iter mortis īgressus sum: & iā medium fere teneo. Reuocare me nec debes: nec potes. Atq; ita lumē oē ꝓcludi iussit & se in tenebris cōdidit. Cognito consilio eius publica uolūtas erat: ꝙ e faucibus auidissimoꝝ lupoꝝ educeret̄ præda. Accusatores Seiano auctore adeunt cōsulū tribunalia: q̄runt̄ mori Cordū ut iterpellarēt ꝙ coegerant. Adeo ille Cordus uidebat̄ effugere. Magna res erat in q̄stione. an mortis rei ꝑderent̄: dū deliberat̄: dum accusatores iteꝝ aderunt: ille se abstulerat. Vides ne martia quantæ iniquoꝝ tempoꝝ uires ex inopinato icurrant. Fles ꝙ quenq̄ tuoꝝ mori necesse fuit: pœne non licuit.

p Ræter hoc ēt omne futuꝝ icertum est: & ad deteriora certius. facilius ad superos iter est aīs cito ab humana conuersatione dimissis. Minus.n. fecis ponderisq; traxerunt anteq̄ obducerent: & altius terrena conciperent. liberati leuiores ad originē suā reuolāt: & facilius qcq̄ ē illud absoluti trāsfluūt. Nec unq̄ magnis īgeniis chara in corpore mora ē. Exire atq; erūpere gestiunt: ægre has angustias ferunt uagi per omne sublime: & ex alto assueti humana despicere. Inde est quod Plato clamat. Sapiētis animum totū in morte ꝓminere: hoc uelle: hoc meditari: hac semper cupidie ferri i exteriora tēdentē. Quid tu Martia cū uideres senilē in iuuene prudentiā: uictorē oium uoluptatū: aium emēdatū: carentē uitio: diuitias sine auaritia: honores sine ambitione: uoluptates sine luxuria appetentē: diu tibi putabas illū sospitē posse cōtingere. Quicqd ad summū uenit: ad exitū ꝓpe est: Eripit se aufertq; ex oculis perfecta uirtus. Nec ultimū tēpus expectant q̄ in prio maturuerunt: Ignis quo clarior fulsit: citius extinguit̄. Viuatior est qui cū lenta difficiliq; materia commissus. fumoq; demersus ex sordido lucet. eadē.n. detinet causa q̄ malignæ alit. Sic īgenia quæ illustriora: breuiora sunt. Nā ubi icremento locus non est uicinus occasus est. Fabianus ait ꝙ nostri parentes uidere pueꝝ Romæ fuisse statura īgentis uiri: sed hic cito decessit: & non moritūꝝ bræui nemo prudens dixit. Non poterat.n. ad illam ætatem peruenire quam icœperat. Ita est iudicium īminentis exitii maturitas appetit̄ finis ubi icrementa consumpta sunt.

i Ncipe uirtutis non annis illum æstiare. satis diu: pupillus relictus sub tutorum cura: usq; ad .xiiii. annum fuit sub matris custodia semper: cum haberet suos pœnates: relinquære tuos noluit

Adolescens statura:pulchritudine:cætero corporis robore castris natus militiam recusauit:ne a te discederet.Cōputa Martia q̄ raro liberos uideāt q̄ i diuersis domibus habitāt.Cogita totis illos pire annos mrībus:& per solicitudinem exigi qbus filios i exercitu hēnt.Scies multum patuisse hoc tp̄s ex quo nihil pdidisti.Nunq̄ cōspectu tuo recessit sub oculis tuis studia formauit excellentis igenii & æqturi aium. nisi obstitisset uerecūdia:q multos pfectus silentio p̄ssit.adolescēs rarissimæ formæ i tā magna mulierꝝ turba uiros corrūpentium nullius fœminæ spei se p̄buit.Et cum q̄rundā usq ad tētandum puenisset iprobitas erubuit q̄si peccasset.Hoc sanctitate morꝝ effecit:ut peradmodū dignus sacerdotio uideref:mr̄na sine dubio suffragatiōe.Sed ne mr̄i qdē nisi p bono & cādidato ualuisset:harꝝ cōtemplatiōe uirtutū filiū geri q̄ si nere ille tibi magis uagat.Nunc ergo nihil hēt quo uocef.Nunq̄ tibi solicitudini:nunq̄ memoriæ erit: q unū ex bono filio poteras dolore doluisti.Cætera exēpla casibus plēa uoluptatis sunt:si mō qd i illo p̄ciosissimum fuerit itelligis imago dūtaxat filii tui perit:& efficies nō simillima. Ipe qdē æternus meliorisq nūc status ē despoliatus oneribus aliēis & sibi relictus.Hæc q̄ uides ossa circum nobis neruos & obducta cutē uultūq & ministras māus:& cætera qbus iuoluti sumus uincula.aiorꝝ tenebræ q̄q sunt.Obruif his aius:effugat ificif:arcef aduersis:& suis i falsa cōiectus.oē illi cū hac carne graui certamen ē:ne abstrahaf & sidat nitif illo unde dimissus ē.ibi illum æterna reqes māet:& cōfusis grossisq pura & liqda inserentē.

Roide nō ē qđ ad sepulchꝝ filii tui curras.Pessima eius & ipsi molestissima iacēt ossa cineresq:nō magis illius ptes q̄ uestes:aliaq tegimēta corporꝝ.Integer ille aius:nihilq terris reliquēs fugit:& totus excessit:paulumq supra uos cōmoraf dum expurgaf:ihærētia uitia situq oīs mortalis æui excutit.Deide ad excelsa sublatus:iter fœlices currit aīas.Excipitq illum cœtus sacer:Scipiōes. Catonesq itēq cōtēptores uitæ & mortis beneficio liberos:parēs tuus Martia illic nepotē suum quāq̄ ille oibus esse cognitū est:applicat sibi noua luce gaudentē:& uicinorꝝ syderꝝ meatus donec:nec ex cōiecturisq oīum ex uero pitus i arcana naturæ liberis ducit.Vtq ignotarꝝ urbiū mōstratus hospiti gratus est:Ita suscitāti cælestium cās:domesticus iterp̄s:& i pfunda terrarꝝ pmittit aciem.iuuat.n.ex alto terrena relicta respicere: Sic itaq Martia te gere tāq̄ sub oculis patris filiiq posita:nō illorꝝ quos noueras:sed tāto excellentiorꝝ & i summo locatorꝝ:erubesce qcq̄ humile aut uulgare:& mutatos i melius tuos flere.Aeterna rerꝝ p uasta & libera spatia diuisi:nō illos interfusa maria discludunt.Nec altitudo mōtium:aut inuiæ ualles:aut in certa uada syrtium tramites plani:& ex facili mobiles & expediti:& iuicē puii sunt: itermixtimq syderibus.

Vta itaq ex illa arce cælesti patrem tuum Martia:& cui tātum apud te auctoritatis erat:q̄tum tibi apđ filiū tuū nō illo igenio quo ciuilia bella defluūt:quo pscribentes i æternum ipe pscripsit:si tāto clarior ē q̄ est sublimior dicere.Cur te filia tā lōga tenet ægritudo? cur i tāta ueri ignorātia uersaris? ut iniq actū iudices cum filio tuo.Quid i te dōus status uitæ:ipsa ad maiores recipit suos? Nescis q̄tis fortuna pcellis disturbet oia? q̄ nullis benignā facile se p̄stitit nisi q i unum cum illa cōtraxerat. Reges ne diceres fœlicissimos futuros:si maturius illos mors stātibus subtraxisset malis.An rōanos duces quorꝝ nihil magnitudini deerit:si aliqd ætati detraxeris.An nobilissimos uiros clarissimosq ad ictum militaris gladii cōposita ceruice firmatos.Respice patrē atq auū tuum.Ille in alieni pcussoris uenit arbitrium.Ego nihil i me cuiq̄ pmisi:& cibo phibitus ostendi.Quā magno me iuuat aio scripsisse cur in domo nr̄a diutissime lugef q fœlicissime morif:coimus in unum oēs:uidemusq nō alta nocte circundati.Nil apud uos ut putatis optabile:nil excelsum:nil splendidum:sed humilia cuncta: & grauia & anxia: & quotā partem luminis nr̄i cernentia.Quid dicā? Nulla hic arma mutuis furere cōcursibus:nec classes classibus frāgi:nec paricida:aut fingi:aut cogitari:nec fora litibus strepere dies ppetuos uel in obscuro detectas mentes:& apta præcordia & in publico medioq uitā:& oīs æui pspectum uenientiumq iuuabat.Vnius seculi me facta componere in parte ultima mundi & iter paucissimos gesta:tot sæcula:tot ætatum cōtextum seriem: qcqd annorꝝ ē:licet uisura:licet surrectura:licet pitura regna pspicere:& magnum urbium lapsus: & maris nouos cursus.Nā si pōt tibi solatio esse desiderii tui cōmune factum.Nihil constat loco stabili:& nihil quo stat loco stabit.Oia sternet;adducet secum uetustas:nec hoibus solum.Quota.n.ista fortuitæ potentiæ portio est:si locis:si regionibus:si mundi ptibus ludet:tot supprimet mōtes:& alibi rupes in altum nouas exprimet:maria sorbebit:flumina aduertet & cōmercio gentium rupto societatē generis humani cœtusq dissoluet.Alibi i actibus uastis subducet urbes:tremoribus quatiet & ex ifimo pestilentiæ alitus mittet:& iundationibus qcqd habitaf obducet.Necabitq oē aīal orbe submerso:& ignibus uastis terrebit incendetq mortalia.Et cū tēpus aduenerit:quo se mūbus renouaturus extiguat uiribus ista se suis cedēt: & sydera syderibus incurrent:& omni fragante materia:uno igne qcqd nunc ex disposito lucet ardebit.Nos quoq fœlices animæ:& æterna sorte cum deo uisum erit.Iterum ista moliri labentibus cunctis: & ipsius parua ruina ingētis accessio in antiqua elementa uertemur.Fœlicem filium tuū Martia q ista iam nouit.

Lucii Annei Senecæ incipit liber de cōsolatione ad Albinam matrem suam.

Aepe iā mater optia ipetū cœpi cōsolādi te:sæpe cōtinui:ut auderē multa me iterpellabāt. Primū uidebar depositurus oia icōmoda:cū lachrymas tuas ēt si supprimere nō potuissē abstersissē.Demū plus habiturꝝ me auctoritatis nō dubitabā ad excitādā te:si prior ipe cōsurrexissē.Præterea timebā ne a me uicta fortūa aliquē meorꝝ uinceret.Itaq utrūq conabar māu sup plagā meā iposita:ad obligāda uulnera ur̄a reptare.Hoc ppositū meū erat.Rursusq retardaf dū recēs sæuiret:Sciebā dolori tuo occurrēdū nō eē ne ipsū solatia irritarēt:& accēderēt. Nā i morbis quoq nihil ē magis piculosum: nec pniciosum q̄ imatura medicia.Expectabā dū ipe uires suas frāgeret & ad sustināda remedia mora mitigatus;tangi se ac tractari pateref.Præterea cū clarissimorꝝ oia

ingenioꝝ monumēta:ad cōpescēdos moderādosq; luctus cōposita euoluerē:non īueniebā exemplū eius
q consulatus suos esset:cum ipse ab illis comploraret. Ita in re noua hæsitabā. Verebarq; ne hoc nō cōsola/
tio sed exultatio:qq; nouis breuibus uel leuibus uerbis:nec ex uulgari & quotidiana sumptis allocutione
opus erat hoi ad cōsolādos suos:ex ipso rogo caput aleuāti. Ois āt magnitudo doloris modum excedentis
necesse ē ut stilum delectū uerboꝝ eripiat cū sæpe uocē qdē ipsam ītercludat utcūq; connitar:non fiducia
īgenii:sed qa possum istar efficacissimæ cōsolatiōis esse cōsolator:Cui nihil negares. huic hoc utiq; te non
esse negaturā:licet ōis mœror cōtumax sit:spero ut desiderio tuo uelis a me modum statui.

Ide quātū de īdulgentia tua promiseri mihi potētiorem me futuꝝ apud te nō dubito q̄ dolorem
u tuū:quo nihil est apud miseros potentius. Itaq; ne stati concurram. Adero prius illi:& qbus exci/
tet īgerā:oia ꝑferā:& rescindā q̄ iam obducta sunt. Quidē hoc genus ē cōsolādi:oblita mala reuo
care:& aium ēt oium erūnaꝝ suaꝝ cōspectu collocare u ix unius patiētē. Sed his cogitet quæcūq; usq; eo
perniciosa sunt:ut cōtra remediū cōualuerint plærūq; cōtrariis curari. Oēs itaq; luctus suos:omnia lugu/
bria admouebo. Hoc erit nō molli uia mederi:sed urere ac secare. Quid conseqr ut pudeat animū tot mi/
seriaꝝ uictorē ægre ferre unū uulnus in corpore tā cicatricoso. Fleāt itaq; diutius & gemāt: quoꝝ delica/
tas mētes eneruauit lōga fœlicitas:& ad leuissimaꝝ iniuriaꝝ motus collabant. At quoꝝ oēs anni p cala/
mitates trāsierūt:grauissima quoq; forti & īmobili cōstantia pferāt. Vnū habet assidua infœlicitas bonū:
q; quos sæpe uexat nouissime indurat. Nullā tibi uacationē dedit a grauissimis luctibus:nec natale qdem
tuū excepit. Amisisti mrēm stati nata:īmo dū nascereris:& ad uitā quodāmō exposita:creuisti sub nouer
ca:quā tu qdem omni obsequio:& qetate:& pietate quanta uel in filia conspici potest: mrem fieri coegisti.
Nulli tam magno cōsistit bona nouerca. Auūculū īdulgentissimū:optimū ac fortissimū uiꝝ cū aduentū
eius expectares amisisti. Et ne sæuitiā suā fortuna leuiorē de ducēdo faceret īfra tricesimū diē: charissimū
uiꝝ tuū ex quo mr triū liberoꝝ eras extulisti. Lugēti tibi luctus nūciatus ē oibus qdē absentibus liberis
qsi de īdustria in id tps cōiectis malis tuis:ut nihil eēt ubi se dolor tuus īclinaret. trāseo tot picula:tot me
tus:quos sine īteruallo uitæ īcursitantis pertulisti. modo in eundem sinū ex quo tres nepotes emiseras os/
sa triū nepotū recepisti. Intra uigesimum diem:tu quæ filium meum in manibus & in oculis tuis mortu/
um funeraueras raptum me audisti. Hoc adhuc defuerat tibi lugere uiuos.

Rauissimū est ex oibus quæ unq̄ in corpus tuū descēderūt:recēs uulnus fateor nō summā cutem
g tenet:rupit pectus:& uiscera ipsa diuisit:sed quēadmodū tyrones leuiter saucii tū uociferāt:& ma
nus medicoꝝ magis q̄ ferꝝ horrent. At ueterani q̄uis confossi patiēter ac sine gemitu uelut aliena
corpora excoriari patiunt. Ita tu nūc debes te fortiter præbere curationi. Lamentationes qdem & ulula/
tus & alia per q̄ īsciæ mulieres tumultuant amoue. Perdidisti tot.n. mala:si nondum misera esse dedicisti
qd & uideor nō tecū timide egisse:qa nudus didici eē miser. nil tibi subduxi ex malis tuis:sed oia coacer/
uata ante te posui. Magno id aio feci. Cōstitui.n. uicere dolore dolorem tuū nō circūscribere.

Incā puto primū:si ostendero nihil me pati pp qd possim dici miser. Nedū pp qd miseros ēt quos
a contigā faciam. Deide subuincā dolorem:si ad te trāsiero:& probauero:ne tuā qdem grauem esse
fortunam:q̄ tota ex mea pendet. Hoc prius aggrediar:qd pietas tua audire gestit:nihil mali eē mi
hi:si non sub hoc tibi demonstrare potero ipsas res qbus me putas præmi non esse ītolerabiles faciā mani
festum. Sin id credi non potuerit. At ego mihi ipse satis placebo:q; iter eas res beatus ergo quæ miseros so
lent facere. Non est q; de me aliis credas ipse tibi:ne quid in certis opinionibus perturberis iudico me non
esse miseꝝ. Adiiciam q; securior sis:nec fieri quidem me posse miseꝝ.

Ona cōditione cōditi sumus:si eā nō deseruimus. Id ægit reꝝ natura:ut ad bene uiuendū non ma
b gno apparatu opus esset. Vnusqsq; facere se beatū potest. Leue momētū in aduenticiis rebus est:
& quod in neutram ptē magnas uires hēt. Nec secūda sapientem euehūt:nec aduersa dimittūt. La
borauit.n. semper ut in se plurimū poneret:ītra se oē gaudiū peteret. Quid ergo sapiētē me eē dico. Mini
me. Nā qdem si pfiteri possem:nō tātū negarē miseꝝ me eē:sed oium fortunatissimū: & in uicinū deo ꝑ
ductū ꝑdicare. Nunc qd satis est:ad oēs miserias leniēdas sapiētibus uiris me dedi:& nondum in auxiliū
mei ualidius:in aliena castra cōfugi:eoꝝ.s. q facile se & sua tuent. Ille me iusserūt stare assidue uelut in præ
sidio positū:& oēs conatus fortunæ:& omnes īpetus prospicere multo anteq̄ īcurrant. Illis grauis ipsa for/
tuna est:qbus est repentina. Facile eam sustinere potest:q semper expectat. Nam & hostium aduentus eos
prosternit:quos inopinate occupauit. Atq futuro se bello ante bellum parauerunt: compositi & adaptati
primū q tumultuosissimus est:ictum facile excipit. Nunq̄ ego fortunæ credidi:etiam si uideretur pacem
agere. omnia illa quæ in me diligētissime conferebat pecuniam:honores:gloriam eo loco posui unde pos/
set ea sine motu meo repetere. Interuallū īter me & illā magnū habui. Itaq; abstulit illa:nō auulsit. Nemi/
nē aduersa fortuna cōminuit:nisi quē secūdū decepit. Illi q munera eius uelut sua & perpetua amauerunt:
qui se propter illa suspici uoluerunt:iacēt & mœrēt:cū inualidos & pueriles animos omnis solidæ uolup/
tatis ignaros:falsa & mobilia oblectamēta destituunt. At ille q se lætis rebus non inflauit:nec mutatis con
trahit aduersus utrunq; statū inuictum aium tenet exploratæ iam firmitatis. Nam in ipsa fœlicitate qdē
contra infœlicitatē ualeret est expertus: Itaq; ego in illis quæ oēs optant extimam semp nihil ueri boni in
esse. Cum inania & speciosa ac decepturo fuco circūlinita inueniant:nihil habentia fronti suæ simile. Nā
in illis q̄ mala uocant:nihil tā terribile ac duꝝ inuenio:q̄ q; opinio uulgi de incōmodis exilii minabatur.
Verbū qdē ipm psuasione q̄dam & consensu iam asperius ad aures uenit:& audientes tanq̄ triste & execra
bile ferit. ita eñim populus iussit. Sed populi scita ex magna parte sapientes obrogant.

r Emoto igit iudicio pluriũ:quos prima reꝝ facies utcunq̧ credita est aufert. Videam qd sit exilium. Exilium qdẽ nẽpe loci cõmutatio est. Angustare uideor uim eius:& qeqd pessimum in se hẽt subtrahere. Hanc cõmutationẽ loci sequunt incõmoda:pauptas ignominia:cõtẽptus. Aduersus ista postea confringã. Interim primũ illud intueri uolo:quid acerbi afferat ipsa loci cõmutatio. Carere patria intolerabile est. Aspice hãc freqntiã cui uix urbis imẽsa tecta sufficiunt. Maxima pars illius turbæ pria caret:ex municipiis & colonis suis:ex toto deniq̧ orbe terraꝝ cõfluxerũt:alios abducit ambitio:alios necessitas officii publici:alios imposita legatio:alios luxuria:opulentũ:& opportunũ uitiis locũ quærens:alios liberaliũ studioꝝ cupiditas:alios spectacula. Quosdã traxit amicitia:quosdã industria. latã ostendẽdæ uirtuti nacta materiã. qdã uenalẽ formã suã attulerũt:qdã uenalem eloqntiã. Nullũ non hoium genus cõcurrit in urbẽ:& uirtutibus & uitiis magna pcia ponẽtẽ. Iube oẽs istos ad nomẽ citari. Et unde domo qsq̧ sit:qre. Videbis maiorem partẽ esse q̃ relictis sedibus suis uenerit in maximã qdẽ ac pulcherrimã urbem nõ tamẽ suã. Deide ab hac ciuitate discede:q̃ ueluti cõis patria potest dici:omnes urbes circue. Nulla ẽ ubi magnã ptẽ peregrine multitudinis nõ iuenias. Hũc transiliens ab ipsis quaꝝ amoena positio & opportũitas regionis plures alliciet:deserta loca:& asperimas isulas. Ciatũ & Symphũ Giaꝝ & Gorsitã pete. Nullũ iuenies exiliũ in quo non aliqs cũ cã moret. Quid tã nudũ iuenire põt?qd tã obrutũ undiq̧ q̃ hoc saxum? qd ad copias respicienti ieiunius?qd ad hoies imansuetius?qd ad ipsum loci situm horridius?qd a cæli naturam itemperantius?plures tamẽ hic peregrini q̃ ciues sunt & cõsistũt. Vsq̧ eo ergo commutatio ipa locoꝝ grauis non est:ut hic quoq̧ locus a patria quosdam abduxerit. Inuenio q dicant inesse naturalẽ quandam ais irritationem commutandi sedes & trãsferendi domicilia. Mobilis.n.& ingeta mens homini data est. Nunq̃ se tenet:spargit:& cogitationes suas in oia nota atq̧ ignota dimittit:uaga & quietis ipatiens: & nouissimarum reꝝ letissima. qd non mitaberis: si propriam eius originem aspexeris : non ex terreno & graui concreta corpore ex illo cælesti spiritu descendit:Cælestiũ ãt natura semper in motu est. Fugit:& uelocissimo cursu agit. Aspice sydera mundi illustria. Nullum corpus stat. Labit assidue:& locũ ex loco mutat. quamuis cũ uniuerso uersat in contrariũ:nihilominus ipsi mũdo refert:per omnes signoꝝ partes discurrit perpetua eius cogitatio:& aliũ de alio commigratio est. Oia uoluntur. Semper in tumultu sunt:& ut lex & naturæ necessitas ordinauit aliũ de alio deferunt. Cũ per certa annoꝝ spacia orbes suos explicuerunt iteꝝ ibũt per q̃ uenerũt. Nunc & aium humanũ ex isdẽ qbus diuina cõstant:cõpositũ seminibus moleste ferre puta transitũ ac migrationẽ:cũ dei natura assidua & cicatissima cõmutatione:uel delectet se:uel conseruet se. A cælestibus agẽdũ te. Ad hũana cõuerte. Videbis gẽtes populosq̧ mutasse sedem. Quid sibi uolũt in mediis barbaroꝝ nationibus græcæ urbes?Quid iter idos persasq̧ macedõicus sermo? Scythia & totus ille feraꝝ idomitarumq̧ gentium tractus. Ciuitates achaiæ ponticis impositas littoribus ostentat. Non perpetuæ hyemis sæuitia:non hoium igenia:ad similitudinem cæli sui horrentia trãsferentibus domus suas obstiterũt. Athenis in Asia turba est. Millenis.cccc.lxx.urbiũ populũ in diuersa effudit. Totum Italiæ latus qd inferiori mari abluit maior græcia fuit. Tuscos Asia sibi uẽdicat. Tyrii Africam icolunt: In hispania pœni. Græci se in Galliã imiserũt. In se Græciã Galli:Pyreneas germanoꝝ transitus non inhibuit:per inuia:per incognita uersauit humana leuitas. Liberos cõiugesq̧ & graues senio parẽtes traxerũt. Alii longo errore iactati:nõ iudicio eligerũt locũ:sed lassitudie ꝓximũ occupauerũt. Alii armis sibi ius in aliena terra fecerunt. Quasdã gẽtes cũ ignota peterẽt mare hausit. Quidã ibi cõsederunt ubi illos reꝝ inopia deposuit:Nec oibus eadẽ cã reliquẽdi:q̃rendiq̧ patriam fuit. Alios excidia urbium suaꝝ hostilibus armis elapsos:in aliena spoliatos suis expulerunt. Alios domestica seditio submouit. Alios superfluentis populi frequentia ad exonerãdas uires emisit. Alios pestilẽtia:aut frequens terraꝝ hiatus:aut aliqua itoleranda foelicis soli uitia eiecerunt. Quosdã fertilis oræ in maius laute fama corrumpit. Alios alia causa extinuit domibus suis. Illud itaq̧ est manifestum. Nihil eodem loco mansisse quo genitum est. Assiduus humani generis discursus est. Quotidie aliqd in tam magno orbe mutat. Noua urbiũ fundamẽta iaciunt. Noua gentium noia extictis nominibus prioribus:aut in accessionem ualidioris conuersis oriuntur. Omnes autem istæ populoꝝ transformationes:quid aliud q̃ publica exilia sunt.

q Vid tã lõgo te circuitu traho?Quid iterest enumerare Anthenorẽ Patauii cõditorẽ? & Euandꝛũ in ripa tyberis regna Archadũ collocãtẽ?Quid Diomedẽ:aliosq̧ quos troianũ bellum uictos simul uictoresq̧ per alienas terras dissipauit?Romanũ iperium nẽpe auctorẽ exulẽ respicit : quem ꝓfugũ capta pria exiguas reliqas trahẽtẽ necessitas & uictoris metus longinqua q̃rentẽ in Italiã deducit: Hic deide populis qd colonias in oẽs ꝓuicias misit:ubicũq̧ uicit. Romanus habitat ad hãc cõmutationẽ locoꝝ libẽter noia dabat:& relictis aris suis trans maria sequæbat colõus senex. Res qdẽ nõ desiderat pluriũ enũerationẽ. Vnũ tamẽ adiciã qd in oculos se igerit. Hæc ipsa isula sæpe iã colonos mutauit.

u T antigora quæ uetustas obduxit trãseã:horrore relicta. Graii q nunc Marsiliam colunt : prius in hac insula cõsederũt. Ex qua qd deos fugauerit incertũ est. Vtꝝ cæli grauitas:an præpotentis Italiæ conspectus:an natura iportuosi maris. Nam in ea nõ fuisse feritatẽ accolaꝝ eo apparet . q̧ maximum tunc trucibus & icondiris Galliæ populis se iterposuerunt. Transierunt deide ligures in eã : transierũt hispani:quod ex similitudie ritus apparet. Eadem.n.tegumenta capitũ:idem genus calciamenti qd cantabris est:& uerba quædam. Nam totus sermo conuersatione græcorum ligurumq̧ primo desciuit. Deductæ deinde sunt duæ ciuium Romanorum coloniæ. Altera a Mario:altera a Sylla. Totiẽs huius aridi & spinosi saxi mutatus est populus. uix denique inuenies ullam terram : quam etiam nunc indigne colant. Permixta omnia & instituta sunt. Alius alii successit. Hic concupiuit:quod alio fastidio fuit. Ille

unde expulerat electus est. Ita fato placu nullius rei eodẽ semper loco stare fortunã. Aduersus ipsam mutationẽ locorum detractis certis icõmodis: q̃ exilio adhærent: satis hoc remedii putat. Varro doctissimus romanorum inqt: quocũq; uenimus eadem rerum natura utẽdum est. M. Brutus satis hoc putat: q licet in exiliũ euntibus uirtutes suas ad locũ ferri secũ ad quẽ migraturi sunt. Hæc etiã siqs singula parum iudicat efficacia ad cõsulẽdũ exulẽ. Vtraq; in unum collata fatebit plurimũ posse: quãtulum eni est qd' perdidimus Duo q; pulcherria sunt. Quocũq; nos mouerimus: sequat natura cõis: & ppria uirtus. Id actũ ẽ mihi crede ab illo. Quisqs fortunatior uniuersi fuit: siue ille deus est potẽs oium: siue icorporalis ratio ingentium operum artifex: siue diuinus spiritus p oia maxima ac minima æquali itentione diffusus: siue fatũ & mutabilis causarum iter se cohærentiũ series. Id iquã actũ est: ut in alienũ arbitriũ nisi uilissima quæq; nõ caderẽt Quicqd optimũ homini est: id extra humanã potentiã iacet: nec dari nec eripi potest. Mũdus hic quo nihil neq; maius neq; magnum ornatius rerum natura genuit. Animus contemplator: admiratorq; mũdi pars eius magnificentissima propria nobis: & perpetua tãdiu nobiscũ mansura quãdiu ipsi manebimus. Alacres itaq; & erecti quocunq; res tulerit: intrepido gradu properemus.

e Mentiamur quascũq; terras nullũ iuenıri & illum itra mũdũ est alienũ homini est. Vndecunq; ex æquo ad cælũ erigit acies: paribus iteruallis oia diuiã ab oibus humanis distant. Proĩde dum oculi mei ab illo spectaculo eius isatiabiles sunt: non obducant. dũ mihi lunam solemq; intueri liceat dũ cæteris ihærere syderibus: dũ ortus eorum: occasus: iteruallaq; & causas iuestigare uelocius meandi uel diu spectare tot per noctem stellas micantes: & alias imobiles: alias non in magnũ spatiũ exeuntes: sed itra se circũagẽtes suũ uestigiũ: quasdã subito erũpẽtes: quasdã igne fuso pstrigentes aciẽ quasi decidãt uel longo tractu cũ luce multa præteruolãtes. Dũ cũ his sum: & cælestibus q̃ homini fas est imiscear: dum aium ad cognitarum rerum cõspectũ tẽdẽtẽ in sublimi semp habeã: quãtũ refert mea qd calcem. Atq; nõ ẽ hæc terra frugiferarum aut lætarum arborum ferax. Nõ magnis & nauigabilius fluminũ alueis irrigat. Nihil gignit: quod aliæ gentes petãt. Vix ad tutelã icolentiũ fertilis. Non pciosus hic lapis cædit. Non auri argentiq; uenæ eximunt. Angustus aius est: quem terrena delectãt. Ad illa adducentus est quæ ubiq; æque apparent: ubiq; æque splendẽt: & hoc cogitãdum est: ista uenis bonis per falsa & praue credita obstare: quo longiores porticus expedierit: quo altius turres sustulerit: quo latius uicus correpserit: quo depressius æstiuos specus foderit: quo maiori mole fastigia cognationum subduxerit. hoc plus erit quod illis cælũ abscondat. In eam te regionẽ casus eiecit: in qua latissimũ receptaculũ casa est. Ne & tu pusilli animi es & sordide se consolãtis si nõ id fortiter poteris qua Romuli casam nosti: Dic illud potius. Istud humile tuguriũ nẽpe uirtutes recipit. Iã omnibus tẽplis formosius erit: cũ illic iusticia cõspecta fuerit. cũ prudẽtia: pietas oium officiorum recte dispensandorum: rõ hũanorum: diuinorum sciẽtia. Nullus angustus est locus: q hanc tam magnarum uirtutũ turbam capit. nullum exilium graue est in quo licet cũ hoc ire comitatu. Brutus in eo libro quẽ de uirtute cõposuit: ait se uidisse. Marcellũ Mitylenis exulãtẽ: & quantum mõ natura hois patereť: beatissime uiuẽtẽ: neq; unq̃ bonarum artiũ cupidiorẽ q̃ illo tẽpore. Itaq; adiicit uisum sibi se magis in exiliũ ire: q sine illo rediturus esset: q̃ illum in exiliũ relinq. O fortunatiorẽ Marcellũ eo tẽpore quo exiliũ suũ Brutus approbauit: q̃ quo. R. Po. cõsolatum rexit. Quãtus uir ille fuit qui effecit ut aliquis exul sibi uidereť quo ab exule recederat. Quãtus uir ille fuerit: q in admirationem sui abduxit hoiẽm ẽt Catoni suo mirandus. Idẽ Brutus ait. C. Cæsarẽ mitylenas derelictum: qa non sustieret uidere defortunatũ uirum. illi qdem reditum iperauit senatus publicis præcibus tã solicitus ac mœstus: ut oẽs isto die Bruti hẽre aium uidereť. & non pro Marcello: sed pro se depræcari. ne exules ẽẽnt si sine illo fuissent: sed plus multo cõsecutus est: quo die illũ exulẽ Brutus relinquere nõ potuit: nec Cæsar uidere. Contigit eni illi testimonium utriusq;. Brutus sine Marcello reuerti se doluit: Cæsar erubuit. Non dubitas q semp ille Marcellus tantus uir sic attollerandum æquo aio exiliũ sæpe adornatus sit q patria carere non est miserum. Ita te disciplinis ibuisti ut scires omnem locum sapiẽti uiro pfiam eẽ. porro hic q te expulit nõ ipse p annos. x. cõtinuos patria caruit: ppagandi sine dubio iperii cã: sed nẽpe caruit nunc. ecce trahit illũ astutia resurgẽtis belli nimis plena. trahit Hispania q̃ fractas & afflictas partes refouit. trahit ægyptus ifida. totus dẽiq; orbis q ad occasionẽ concussi iperii itẽtus est: cui primum rei occurret: cui parti se opponeret. Aget illum per omnes terras uictoria sua. Illũ suscipiat & colãt gẽtes. tu uiue Bruto miratore cõtẽtus. Bene ergo exiliũ tulit Marcellus: nec qcq̃ in aio eius mutauit loci cõmutatio: q̃uis eũ paupertas sequæreť: in qua se nihil mali esse qsqs modo nõdũ puẽit in insaniã: oia subuertẽtis auaritiæ atq; luxuriæ itelligit: quãtulũ est. n. q in tutelam hois necessarium sit: & cui deesse hoc põt: ullo modo uirtutẽ habẽti. Quod ad me qdẽ ptinet itelligo me non opes sed occupationes pdidisse. corporis exigua desideria sunt: frigus submouere uult: alimẽtis famẽ ac sitim extiguere. qcqd extra cõcupiscit: uitiis nõ usibus laborat. nõ ẽ necesse oẽ pscurari pfundũ: nec strage aialiũ uẽtrem onerare: nec conchylia ultimi malis ex ignoto littore eruere. Dii istos deniq; pdãt: quorum luxuria tam iuidiosi iperii fines trãsçnditultra phasim cape uolũt: q ambitiosam popinã istruat. nec piget a partis a qbus nõ dũ poenas repetimus: aues petere. Vndiq; cõuehunt oia uota fastidienti gulæ. Quod dissolutus delitiis stomachus uix admittat: ab ultio portať oceano: uomunt ut edant edũt ut uomãt. epulas quas toto orbe conqrunt nec concoq̃re dignanť. Ista siqs despicit: qd illa paupertas noceť? siquis concupiscit illi paupertas etiã quid prodest? iuitus enim sanatur: & si remedia ne qdem coactus recepit: iterim certe dum non potest illa nolẽti similis est. C. Cæsar augustus: quem mihi uideť rerum natura ædidisse: ut ostenderet quid summa uitia in summa fortuna possent: centiens sestertio cœnauit uno die: & in hoc oium adiutus igenio: uix tamen iteruenit quomodo triũ prouiciarum tributum una cœna fieret. O miserabiles quo palatum nisi ad

pretiosos cibos non excitat. Praetiosos autem nō exigimus. sapor autem aliqua faucium dulcedo: sed raritas & difficultas parandi facit. Alioquin si ad sanam illi mentem placeat reuerti: quid opus est tot artibus uentri seruientibus? quid mereatur his? quid uastatione siluarum? quid profundi perscrutatiōe? passim iacent alimenta: quae rerum natura omnibus locis disposuit. sed hic uelut caeci transeunt: & omnes regiones peruagatur maria traiciunt: & cum famem exiguo cibo possint sedare magno irritant.

l Ibet dicere quid deducitis naues? quid manus: & aduersus feras & homines armatis: qd tanto tumultu discurritis? qd opes opibus aggeritis? Non uultis cogitare q̄ parua uobis corpora sint nōne furor & ultimus mētiū error est: cum tā exiguū capias cupere multū. licet itaq; augeatis census: promoueatis fines: nunq̄ tamē corpora uestra laxabitis: cum bene cesserit negociatio multum militia retulerit: cū idagati undiq; cibi coierint: nō habebitis ubi istos apparatus uestros collocetis. qd tam multa congritis? Maiores nři: quoq; uirtus etiam uitia nostra sustētat: isoelices erant q sibi manu sua parabāt cibū: qbus terra cubile erat: quoq; tecta nōdū auro fulgebāt: quoq; templa nōdū gēmis nitebāt. Itaq; tunc p fictiles deos religiose iurabat: q per illos inuocauerāt: ad hostem morituri ne fallerent redibāt. Sed minus beate uiuebat dictator nř: q samnitū legatos audit: cū uilissimum cibum i foco ipse manu sua uersaret: illa inq iā saepe hostē percusserat lanceam quae in capitolii iouis gremio reposuerat: quam Apicius nostra memoria uixit: q in ea urbe ex qua aliquādo philosophi uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt scientiam popinae professus: disciplina sua saeculum ifecit. cuius exitū nosse operaepraecium est: cum sestercium milies in culinam congessisset: Cum tot congiaria pricipium. & igēs capitolii uectigal singulis comessationibus hausisset. aere alieno oppressus: rationes suas tunc primum coactus ispexit: supfuturum sibi sestertium cēties computauit: & uelut i ultima fame uicturus in sestertio centies si uixisset: ueneno uitam finiuit. Quāta luxuria erat: cui sestertium centies egestas fuit in uno: cōputata pecuniae modum ad rem pertinere.

s Estertiū cēties aliqs extimuit: & qď alii uoto petant: ueneno fugit. Illi uero tam prauae mentis hoi ultima potio saluberrima fuit. Tunc uenena edebat: bibebatq; cū imēsis epulis non delectaret tantū sed gloriaret: cū uitia sua ostētaret: cum ciuitatē i luxuriā suam conuerteret: cū iuuētutē ad imitationē sui solicitaret: ēt in malis exēplis p se docilē: haec accidūt diuitias nō ad rationē reuocātibus: cuius certi sunt fines: sed ad uitiosam cōsuetudinē. cuius imēsum & icomphēsibile arbitriū ē. Cupiditati nihil ē satis. naturae ēt satis ē paruū. Nullū ergo paupertas exulis icōmodū habet. nulli ēt tam iops exilium est qď nō alēdo hoi abunde fertile sit: an uastem: an domū desideramus est exul. sed si hoc quoq; ad usum: tantū desiderabit: neq; tectū ei deerit: neq; uelamen. Aeq; eni exiguo teguit corpus q̄ alitur. Nihil eni hoi natura quod necessarium faciebat fecit operosum sed desiderās saturatā multo cōchylio purpurā itextā auro: uariisq; coloribus distinctā & artibus nō fortunae uitio sed suo pauper ē: ēt si illi qcqd amiserit restitueris: nihil ages. Plus eni restituendo deerit ex eo q̄ cupit: q̄ exuli ex eo q̄ habuit: si desiderabit aureis fulgentem uasis suppelectilē: & antiqs noibus artificū argenteū nobile aes paucoq; insania pciosum: & seruoq; turbā q̄ quāuis magnā domū angustet: iumentoq; corpora differta: & coacta pinguescere: & nationum oium lapides ista congerant: licet nunq̄ explebūt iexplebilem aium. nō magis q̄ ullus sufficiet rumor ad sanādum eū cuius desideriū non ex iopia sed ex aestu ardentiū uiscerū orit. non eni sitis illa sed morbus est. nec hoc i pecunia tātū aut alimentis euenit. Eadem natura est in oi desiderio qď modo nō ex iopia: sed ex uitio nascit: qcqd eni illi cōgeseris non finis erit cupiditatis: sed gradus q continebit. Itaq; itra naturalem modū paupertatem nō sentiet: q naturalem modū excedit. eū quoq; in summis opibus paupertas sequat: necessariis rebus exilia sufficiūt: supuacuis nec regna. Aius est q diuites facit. hic i exilia sequtur & i solitudinibus asperrimis. Cum quod tantum satis est sustinendo corpori iuenit. Ipse bonis suis abundat & fruit. Pecunia nihil ad aium pertinet: non magis q̄ ad deos imortales oia ista quae imperita ingenia: & nimis corporibus suis abdita suspiciunt. s. lapides aurum & argentum: & magni leuatiq; mensaq; orbes. Terrena sunt pondera quae non potest amare sincerus animus: ac naturae suae memor: leuis ipse expers: & quādoq; emissus fuerit ad summa emicaturus. Interim quātum per moras membrorum: & hanc circunsusam grauēq; sarcinam licet celeri & uolucri cogitatione diuina plustrat. Ideoq; nec exulare unq̄ potest liber: & diis cognatus: & omni mundo omniq; aeuo par. Nam cogitatio eius circa omnem caelum: & i oē praeteritum futurūq; tēpus imittit. Corpusculū hoc custodia & uinculū animi huc atque illuc iactat. In hoc supplicia: in hoc latrocinia: in hoc morbi exercent. Animus qdem ipse sacer & aeternus est: & cui nō possit inici manus.

n Ec me putes ad leuāda icommoda paupertatis q̄ nemo graue sentit: nisi q putat uti tantum praeceptis sapientū. Primū aspice qto maior pars sit pauperū: quos nihilo notabis tristiores solicitioresq; diuitibus imo nescio an eo letiores sint: quo aius eorum i pauciora distrahit. Transeamus a pauperibus: eamus ad locupletes q̄ multa sunt tempora qbus pauperibus similes sunt. Circuncisae sunt peregrinantium sarcinae: & quotiēscunq; festinantem necessitas itineris exigit comitum turba dimittit. Militās quo tā partē reg; suaq; secū hēnt: cū omnē apparatū castrēsis disciplina submoueat. nec tātū cōditio illos tēpore aut locoq; iopia pauperibus exequat. sentiūt quosdam dies cū iam illos diuitiarum tedium coepit. qbus humi coenent: & remoto auro argētoq; fictilibus utantur. Dementes hoc quod aliquando concupiscunt semper timent. O quanta illos caligo mentium: quanta ignorantia ueritatis exercet: qui uoluptatis causa mutantur. Me quidem quocunq; antiqua exempla respexi. paupertatis uti remediis pudet. Quoniam quidem eo tempore luxuria prolapsa est: ut maius uiaticum exulum sit q̄ olim patrimonium pricipū fuit. Vnū fuisse Homero seruū: tres Platoni: nullū Zenoni: a quo coepit stoicorū rigida ac uirilis sapientia satis constat. Cū ergo qsq̄ eos miseros uixisse dicet: ut nō ipse miserrimus ob hoc oibus uideat monemus.

Agrippa q̃ iter patres ac plæbem publicæ gratiæ sequæster fuit: ære collato funeratus est. Attilius Regulus cum pœnos in Africa funderet ad senatũ scripsit mercenariũ suũ decessisse: ab eo desertum eẽ rus: q̃ senatui publicæ curari dũ abesset Regelus placuit. Fuit ne tãti seruũ nõ hẽre: ut colonus eius Ro. Po. eẽt. Scipiõis filiæ ex ærario dotẽ receperunt: qa nihil illis reliq̃rat pater: æquũ mehercule erat Ro. Po. tributum Scipioni semel cõferre: cũ a carthagie semper exigeret. O fœlices uiros puellasq; qbus Ro. Po. loco soceri fuit. beatiores istos ne putas quoq; pantomime decies sestertio nubunt q̃ scipionẽ: cuius libere a senatu tutore suo in dotẽ æs graue acceperũt. dedignat aliqs pauptatẽ cuius tã clare imagies sunt. Indignat exul aliqd sibi desse cũ defuerit Scipiõi dos. Regulo mercenarius. Me nemo funus cũ oibus illis id qđ deerat: ideo hõestius suppletũ fit qđ defuerat. his ergo aduocatis nõ tantũ tuta est: sed ẽt gratiosa paupertas.

Espõderi põt qd artificiose ista deducis: quæ singula sustieri possunt. Cõmutatio loci tolerabilis
r est: si tantũ locũ mutes: pauptas tolerabilis ẽ: si ignominia ei absit: quæ sola opprimere aĩos solet. ad uersus hunc qsquis me malorum turbo terrebit. His uerbis utendum erit: si contra unam quam libet partẽ fortunæ satis tibi roboris est. Idẽ aduersus oẽs eris: cum semel aium uirtus idurauit: undiq; inuulnerabilẽ præsta. Si auaritia dimisit. uehementissima generis humani pestis: moram tibi nõ faciẽt: si ultimum diẽ nõ quasi pœnã: sed quasi naturæ legẽ aspicis: ex quo pectore mortis metũ eieceris: in id nullius rei timor audebit itrare: si cogitas libidiem non uoluptatis causa homini datam: sed propagandi generis: q̃ non uiolauerit hoc secretum ifixum uisceribus ipsis exitum ois alia cupiditatis itactum præteribit. Non singula uitia rõ: sed pariter oĩa prosternit i uniuersum semel uicit. Ignominiam tu putas quem q̃ sapientem moueri posse: qui oĩa in se reposuit: q; ab opinionibus uulgi secessit. plus ẽt quam ignominia est mors ignominiosa. Socrates tamẽ eodẽ illo uultu quo aliquãdo solus. xxx. tyrãnos in ordinẽ redegerat: carcerẽ itrauit ignominiã ipsi loco detracturus: neq;. n. poterant carceres uideri: in qbus Socrates erat quousq; eo ad cõspiciẽdã ueritatẽ excæcatus est: ut ignominiã putet. M. Catonis fuisse duplicẽ in petitione pturæ: & consulatus repulsam. Ignominia illa præturæ & consulatus fuit: qbus ex Catone honor hẽbatur. nemo ab alio cõtenit: nisi a se cõteptus est. humilis & piectus aius fit isti contumeliæ opportunus: q uero aduersus sæuissimos casus se extollit: & ea mala qbus alii opprimunt euertit: ipsas miserias isulaq; loco habet: quando ita afflicti sumus: ut nihil æque magnam apud nos admirationem occupet: q̃ fortiter miser ducebat: Athenis ad suppliciũ. Aristides cui qsqs occurrebat deiicebat oculos: & igemiscebat nõ tanq̃ in hoiem iustũ: sed tanq̃ in ipsam iustitiam aiaduerteret. Inuentus est tamen q faciem eius ispueret: poterat ob hoc non moleste ferre: q̃ sciebat neminem id ausuq; animi purioris. At ille abstersit faciem: & subridẽs ait comitatui magistratui. Amoue istũ ne postea tam iprobe obstitet: hoc fuit contumelia ipsi contumeliam facere. scio quosdam dicere contemptu nihil esse grauius mortem ipsis potiorem uideri. his ergo respondebo & exiliũ sæpe cõtentiõi omni caret: si magnus uir cecidit: magnus iacuit. Nõ magis illum putes cõtẽni: q̃ cũ ædiũ sacraq; ruinæ calcantur: quas religiosi quoq; æque ac stantes adorant.

Voniam nemo noie nihil habes mater charissima: q̃ te in infinitas lachrymas agat: sed sequtur ut
q causæ tuæ te stimulẽt. Sũt ãt duæ. nã aut istud te mouet: q̃ præsidiũ aliquod uideris admisisse: aut illud q̃ desideriũ ipsum p te pati nõ potes. Prior pars mihi leuiter perstrigenda est. Noui. n. aium tuum: nihil in suis præter ipsos amantem. Vident illæ matres: q̃ potentiam liberoq; muliebri ipotentia exercent: quæ qa fœminis honores non licet gerere: per illos ambitiosæ sunt: q̃ patrimonia filioq; & exhauriunt & captant: q eloquentia commodando aliis fatigant. Tu liberoq; tuoq; bonis pluribus gauisa: ex minimum usa. Tu libertati naturæ semper iposuisti modũ: cũ tuæ non iponeres. Tu filiafamilias locupletibus filiis ultro contulisti. Tu patrimonia nostra sic administrasti: ut tanq̃ in tuis laborares tanq̃ alienis abstineres. Tu gratiæ nostræ tanq̃ aliis rebus uutereris pepcisti: & ex honoribus nostris nihil ad te nisi uoluptas & ipensa pertinuit. Nunq̃ idulgentia ad utilitatem respexit. Non potest itaq; in erepto filio desiderare: quæ incolumi nunq̃ ad te pertinere dixisti.

Llo ois cõsolatio mihi uertẽda est: unde uera uis materni doloris orit. Ego cõplexu filii charissi
i mi careo. nõ cõplexu eius: nõ sermone fruor: ubi est ille quo uiso tristẽ uultum relaxassem: In quo oẽs solicitudies meas dispsui: ubi colloqa quorum iexplebilis eram: ubi studia qbus libentius q̃ fœmina: familiaribus q̃ mater itereram: ubi ille occursus: ubi mater uisa semper silialis puerilis hilaritas. Adiicis istis loca ipsa gratulationũ & cõuictuũ: & ubi necesse est efficacissimas ad uexandos aios recẽtis cõuersatiõis notas. Nã hic quoq; aduersus te crudeliter fortũa molita est: q̃ te ante. xiii. diẽ q̃ pcussus sum: securã nec qcq̃ tale metuẽtẽ aggredi uoluit. bene nos lõginqtas locoq; diuiserat. Bene aliquot annoq; absentia huic malo pparauerat: redisti nõ ut uoluptatẽ ex filio pciperes: sed ne cõsuetudinem desiderii pderes si multo antea fuisses fortius tulisses ipso iteruallo desideriũ molliẽte: si uero recessisses ultimũ certe fructũ biduo diutius uidẽdi filiũ tulisses. Nũc crudele fatũ ita cõposuit: ut ne fortũæ meæ iteresses: nec absẽti assuesceres. sed q̃to ista duriora sunt tãto maior tibi uirtus aduocãda ẽ: & uelut cũ hoste noto ac sæpe iã uicto acrius ẽ cõgrediẽdũ: nõ ex itacto corpe tuo sanguis hic fluxit p ipsas cicatrices pcussa es: nõ ẽ q̃ utaris excusatiõe nois muliebris: cui pœne cõcessum ẽ: imo datũ i lachrymas ius nõ imẽsum tamẽ: & ideo maiores . n. mẽsiũ spatiũ lugẽtibus uiros dederũt: ut cũ ptiacia mulieribus mœroris publicã cõstitutionẽ desideret: nõ phibuerũt luctus sed finierũt: nã & ifinito dolore cũ aliquẽ ex charissimis miseris affici: stulta idulgẽtia ẽ: & nimis ihũana duricia. Optimũ iter pietatẽ & irã tẽpamẽtũ ẽ: & sentire desideriũ & opprimere.

n On est q̃ ad quasdã fœminas respicias: quaq; tristitiã sumptã mors finit. Nosti quasdã quæ amissis filiis iposita lugubria nunq̃ exuerũt. A te plus exigit uita ab initio fortior: non potest muliebris

excusatio contingere ei a quo omnia uitia muliebria absuerũt. Nõ te maximũ sæculi malum impudicitia
in numeꝝ pluriũ adduxit. Nõ gẽmæ te margaritæ fulserũt. Nõ tibi diuitiæ uelut maximũ generis hũa-
ni bonũ reflexerũt. Nõ te bene in antiq̃ & seuera ĩstituta domo periculosa ẽt ꝓbis peior detorsit ĩitatio q̃n
tæ foecunditatis tuæ quasi exprobaret ætatem puduit. Nunq̃ in ore aliaꝝ q̃bus oĩs commendatio ex for-
ma petit̃: tumescentem uteꝝ abscondisti: q̃si indecens onus: nec ĩtra uiscera tua cõceptus spes liberoꝝ elisi
sti. Nõ faciem lenociniis aut coloribus polluisti: nunq̃ tibi placuit uestis: quæ ad nihil aliud est exigẽda: q̃
ut nuda cõponeret. unicũ tibi ornamẽtũ pulcherrima & nulli obnoxia ætati forma maximũ decus uisa ẽ
pudicitia. Nõ potes itaq; ad obtinendũ dolorẽ muliebre nomẽ ꝑtẽdere: ex quo te uirtutes tuæ seduxerunt
tãtũ debes a foeminaꝝ lachrymis abesse: q̃tum a uitiis. nec foeminæ q̃dem te sinẽt intabescere uulneri tuo:
sed leuiori necessario moerore cito defunctã iubebũt exurgere. Si modo illas intueri uoles foeminas: quas
cõspecta uirtus intra magnos uiros posuit. Corneliã ex. xii. liberis ad duos fortuna redegit. si numerare fu
nera Corneliæ uelles: amiserat. x. si æstimare amiserat gracchos: flentibus tamẽ circa se: & factũ eius exe-
crantibus interdixit ne fortunã accusarẽt: quæ sibi filios gracchos dedisset: ex hac foemina debuit nasci q̃
diceret in cõcione: tu matri meæ maledicas: quæ me peperit: multo mihi uidet̃ animosior uox matris. Fi
lius magno æstimabat Gracchoꝝ natales mater & funera. Rutilia cõtra filiũ secuta est in exiliũ: & usq; eo
fuit ĩdulgentia cõstricta: ut mallẽt exiliũ pati q̃ desideriũ: nec ante in patriã q̃ cũ filio rediit. Eundẽ iã redu
ctũ & in rep. florentẽ tã fortiter amisit q̃ secuta ẽ: nec q̈cq̃ lachrymis eius post elatũ filiũ notauit: in expulso
uirtutẽ ostẽdit: in amisso prudẽtiã. Nã & nihil illã a pietate deterruit: & nihil in tristitia supuacua stultaq;
detinuit. cũ his te numerare foeminis uolo: quaꝝ uitã semp imitata es: eaꝝ ĩ coercẽda cõprimẽdaq; ægri-
tudine optime sequæris exemplũ. scio rem non esse in nostra potestate: nec ullũ affectũ seruire. Minime ue
ro eum q̃ ex dolore nascit̃. Ferox enĩ & aduersus omne remediũ cõtumax est: uolumus eũ iterim obrue-
re: & deuorare gemitus: per ipsum tamẽ cõpositũ fictũq; uultum. Sed cũ lachrymæ profundunt̃: ludis ĩte
rim aut gladiatoribus animũ occupamus. At illũ ĩter ipsa q̃bus aduocamur spectacula leuis aliqua deside
rii nota subiuit. Ideo melius est illũ uincere q̃ fallere. Nam q̃ delusus & uoluptatibus: aut occupationibus
abductus est: refugit. & ipsa quiete impetũ ad seuiẽdũ colligit. At quisq́s rationi cessit: in perpetuũ compo
nit̃. Non sum itaq; monstraturus illa: q̃bus usus multos esse scio: ut peregrinatione te uel lõga detieas: uel
amoena delectes: ut rationũ accipiendaꝝ diligẽtia patrimonii administratione multum occupes tẽporis:
ut semper nouo te aliquo negocio implices. Omnia ista ad exiguũ momẽtũ prosunt: nec remedia doloris
sed impedimẽta sunt. Ego aũt malo illũ desinere q̃ decipi. Itaq; illo te duco quo oĩbus q̃ fortunam fugiunt
cõfugiendũ est: ad liberalia studia. illa sanabũt uulnus tuũ: illa oẽm tristitiã tibi euellẽt. his & si nunq̃ assue
sces nunc utẽdũ erat: si quãtũ tibi patris mei antiquus rigor ꝑmisit oẽs bonas artes: nõ q̃dem cõphendisti
attigisti tamẽ. Utinã q̃dẽ uiroꝝ optimus pater meus minus maioꝝ cõsuetudini deditus: uoluisset te sapiẽ
tũ præceptis erudiri potius q̃ inhiberi. Nõ parãdũ tibi nunc contra fortunã esset auxiliũ sed ꝓferendũ: ꝓp
istas quæ litteris nõ ad sapiẽtiã ut̃unt̃: sed ad luxuriã cõstruũt: minus enim ĩdulgere studiis passus est: be-
neficio tamẽ rapacis igenii plusq̃ pro tẽpore hausisti. Iacta disciplinaꝝ oĩum fundamẽta. Nũc ad illas reuer
tamur: tutam te præstabũt: illæ consolabunt̃: illæ delectabunt: illæ si bona fide aĩum tuũ ĩtrauerint: nunq̃
amplius ĩtrabit dolor: nunq̃ solicitudo: nunq̃ afflictionis irritæ superuacua uexatio. Et nulli hoꝝ patebit
pectus tuũ. Nã cæteris uitiis iampridẽ clusum est: Hæc q̃dẽ certissima præsidia sunt: & quæ sola te fortu-
næ eripere possunt: sed q̃a dũ in illũ partũ quẽ tibi studia ꝓmittunt pueneris: adminiculis q̃bus imitaris
opus est: uolo & iterim solatia tua tibi ostendere. Respice fratres meos: q̃bus saluis: fas tibi non est accusare
fortunã. In utroq; habes q̃ te diuersa uirtute delectet. alter honores industria cõsecutus est: alter sapienter
cõtẽpsit. Acq̈esce alterius filii dignitate: alterius q̈ete: utriusq; quoq; pietate. Noui fratrum meoꝝ intimos
affectus: alter in hoc dignitatẽ excolit: ut tibi ornamẽto sit: alter in hoc se ad tranq̃llã q̈etãq; uitã recepit ut
tibi uacet: bene liberos tuos: & in auxilium: & in oblectamẽtũ fortuna disposuit. poteris alterius dignitate
defendi. alterius ocio frui. Certabunt uitæ officiis: & unius desiderium duoꝝ pietate supplebit̃: audacter
possum ꝓmittere: nihil tibi deerit ꝑter numeꝝ: ab his nepotes quoq; respice. M. blandissimũ: ad cuius cõ-
spectũ nulla potest durare tristitia. nihil tã magnũ: nihil tã recẽs in cuiusq; pectore fuerit: q̃ nõ circũfusus il-
le permulceat: cuius nõ lachrymas illius hilaritas supprimat: cuius nõ contractũ solicitudie animum illi-
us argutiæ soluant: quẽ nõ in iocos uocabit illa lasciuia: quæ dũ in se cõuertet & abducet infixũ cogitatiõi-
bus: illa neminẽ satiatura garrulitas. Deos oro cõtingat hũc habere nobis superstitẽ. In me oĩs fatoꝝ cru-
delitas laxata cõsistat. q̈cquid matri dolẽdũ fuerit in me transierit. Floreat reliqua in suo statu turba: nihil
de orbitate: nihil de cõditiõe mea querar. Fuerim tantũ nihil amplius doliture domus piamentũ. tene in
gremio tuo cito tibi daturã ꝓnepotes nouaculã quã sic in me transtulerã: sic mihi ascripserã ut possim ui-
deri q̃ me amisit q̈uis saluo patre pupillã hãc: & ꝓ me dilige. Abstulit illi nuper fortũa matrẽ suam: tua po
test efficere pietas ut pdidisset matrẽ doleat tãtũ nõ & sentiat. nũc mores eius cõpone: nũc formã. Ab his
præcepta descẽdũt: quæ teneris imprimunt̃ ætatibus: tuis assuescat sermonibus. At tuum formet arbitri
um. multũ sibi dabis etiam si nihil dederis præter exemplũ. Hoc iam tibi solẽne officiũ pro remedio erit.
Non potest aĩum pie dolẽtem a solicitudine auertere: nisi aut ratio: aut honesta occupatio. numerares in
ter magna solatia patrẽ quoq; tuum nisi abesset: nunc tamẽ ex affectu tuo quid illius intersit cogita: intel-
liges quãto iustius sit te illi seruari q̃ mihi impẽdi. quotiẽs te imodica uis doloris iuaserit: & sequi te uide
bis partem cogita. Tu tot q̃dem nepotes pronepotesq; dando effecisti: ne unica esses: consumatio tamẽ æta
tis te foeliciter in te uertit̃. Illo uno nefas est te q̃ uixeris queri.

Aximū adhuc solatiū tuū tacuerā sororē tuā illud fidelissimū pectus tibi:in quo oēs curæ tuæ ꝑ
m indiuiso transferunt:illum animū oībus nobis maternū cū hac tu lachrymas tuas miscuisti: ī hac
tu primū respirasti.Illa qdē affectus tuos seqt.In mea tamen persona non pro te doler.Illius mani
bus in urbem prolatus sum:illius pio maternoq; nutritio ꝑ lōgum tēpus æger conualui.Illa pro quæstu
ra mea gloriā extēdit & grām:& quæ nunc sermonis qdem:aut date salutationis sustinuit audaciā : ꝑ me
uicit indulgētia:uerecūdia:nihil illi seductū uitæ genus:nihil modestia:& in tanta fœminaꝝ petulātia ru
stica:nihil qes:nihil secreti & ad ociū repositi mores obstiterūt:quominus pro me ēt ambitiosa fieret.hæc
est mr̄ charissima solatium quo reficiaris.Illi quantum potes te iunge:illius artissimis amplexibus alliga
ta.solent merentes ea quæ maxime diligunt fugere:& libertatem dolori suo quærere.Tu ad illam te & qc
qd cogitaueris confer:siue seruare habitū illum uoles:siue deponere apud illā inuenies uel finē dolori tuo
uel comitem.sed si prudentiā perfectissimæ fœminæ noui nō patiet̄ te nihil pro futuro mœrore cōsumi:
& exēplum tibi suum cuius ego ēt spectator fui narrabit.Primum uirꝝ amiserat auūculum nostrū:cui uir
go nupserat:in ipsa qdē nauigatiōe tulit tamē eodē tēpore & luctum:& metū:euictisq; tēpestatibus cor
pus eius naufraga euexit.O q̄ multaꝝ egregia opera in obscuro iacēt:sed si huic illa simplex annumerādis
uirtutibus contigisset antiqtas:quāto ingenioꝝ certamine celebraret̄ uxor:quæ oblita ēt imbecillitatis:
oblita ēt metuendi firmissimis maris caput suum periculis pro sepultura obiecit:& dū cogitat de uiri fu
nere:nihil de suo timuit.nobilitaret̄ carminibus hominū:quæ se pro cōiuge uicariā dedit . hoc amplius ē
discrimē uitæ sepulchrū uiro quærere.maior est amor q pari periculo minus redemit.post hoc nemo mi
ret̄. q; per.xvi.annos qbus maritus eius ægyptum obtinuit:nunq̄ in publico conspecta est. Neminē ꝓuin
cialē in domū suā admisit:nihil a uiro petiit:nihil a se peti passa est.Itaq; loquax & ingeniosa in contume
lias perfectoꝝ prouincia:in qua ēt qui uitauerunt culpam nō effugerunt:infamiā uelut unicum sanctitatis
exēplum suspexit.& qđ illi difficillimū ē cui ēt periculosi sales placēt:omnē uerboꝝ licētiā cōtinuit: & ho
die similē sibi quis nunq̄ speret semp optat.multū erat si p.xvi.dies illā ꝓuinciā ꝓbasset:plus est q; ignora
uit.hoc nō ideo refero ut eius laudes exequar:quas circūscribere potius est q̄ partē trāscurrere:sed ut intel
ligas magni aī esse fœminam quā nō ambitio:nō auaritia:comites omnis potētiæ & pestis uicerunt. non
metus mortis eā ex armata naui naufragiū suū spectantē deterruit:quominus exaī uiro hæc haberet:nō
quæreret quēadmodū inde exiret:sed quēadmodū efferret.huic parē uirtutē exhiberes oportet:& animū
a luctu recipias:& id agas ne qs te putet partus tui pœnitere.cæterum qa necesse est cum omnia feceris: co
gitationes tamē tuas subinde ad me recurrere:nec quemq̄ nunc ex liberis tuis frequentius tibi obseruari:
non quia illi mihi minus chari sint:sed quia naturale est manus sæpius ad id decurrere qđ doleat : qualē
me cogites accipe lætū & alacrē uelut optimis rebus.sunt aūt optima:quoniā animus omnis cogitationis
expers operibus suis uacet:& modo se leuioribus studiis oblectat:modo ad considerādā sui uniuersiq; na
turā ueri auidus isurgit.terras primū situq; eaꝝ q̄rit . Deīde conditiōem circūfusi maris cursusq; eius al
ternos & recursus.tunc qcqd iter cælū terrasq; pleni formidinis īteriacet ꝑspicit:& octone tribus fulmini
bus uentoꝝ flatibus:ac nimboꝝ niuisq; & grandinis iacent:tumultuosum spatiū:tunc peragratis humi
lioribus ad summa ꝓrupit:& pulcherrimo diuinoꝝ spectaculo fruit̄ æternitatis suæ memor in oē qđ fu
it:futurūq; est euadit oībus sæculis. Explicit liber Senecæ ad Albinā de consolatione.

LVCII ANNEI SENECAE AD SERENVM INCIPIT LIBER PRIMVS DE TRANQVILLITATE VITAE

Nqrenti mihi in me quædā uitia:apparebāt Serene in aperto posita quæ manu præciderē
q̄dā obscuriora & in recessu:quædā nō continua:sed ex interuallis redeuntia:quæ uel mo
lestissima dixeri:ut hostes uagos:& occasionibus assiliētes:ꝑ quos neutrū licet:nec tanq̄ in
bello:nec tanq̄ in pace securū.Illū tamē habitū in me maxime dephendo. Quare.n.non si
ne causa ueꝝ ut medico fatear:ne bona fide liberatū eis quæ timebam & oderam.nec rur
sus obnoxiū in statu ut non pessimo:ita maxie quærulo & moroso positus sum:nec ægro
to:nec ualeo.Non ē qđ dicas omniū uirtutum tenera esse pricipia tempore ipsis durāmētū & robur acce
dere.Non ignoro etiam quæ in speciē laborāt:dignitatē dico & eloquentiæ famā:& qcquid ad alienū suf
fragiū uenit:mora conualescere:& quæ ueras uires parāt:& quæ ad placēdū fuco quodā subornant̄:expe
ctant annos donec paulatim colorē diuturnitas ducat.Sed eo uereor:ne cōsuetudo quæ rebus affert con
stantiā:hoc uitiū in altius figat.Tā bonoꝝ q̄ maloꝝ longa conuersatio amorem iducit.Hæc aī iter utrūq;
dubii:nec ad recta fortiter:nec ad praua uergens īfirmitas.qualis sit nō tam semel tibi possum q̄ per par
tes ostendere.Dicam quæ accidant mihi:tu morbo nomen inuenies. Tenet me summus amor parsimo
niæ:fateor.Placet non ambitione cubile compositum:non ex arcula prolata uestis:nō pōderibus:aut mil
le tormētis splēdere cogētibus expssa:sed domestica & uilis:nec seruata:nec sumenda solicite.Placet cibus
quē nō parēt familiæ:nec spectēt.Non ante in multos paratus dies nec multoꝝ manibus ministratus:sed
parabilis facilisq;:nihil habeat accersiti præcio:sed habilibus nō defuturus:nec de patrimonio grauis : nec
corpori non rediturus quaq; īteruenit. Placet minister incultus & rudis uernula:argentum graue rustici
patris:sine ullo operæ & nomine artificis:& mēsa nō uarietate maculaꝝ cōspicua:nec per multas elegan
tiū dominoꝝ successiones ciuitati nota:sed in usum posita:quæ nullius cōuiuæ oculos:nec uoluptate mo
retur:nec accendat inuidia.Cū bene ista placuerūt:perstringit animū apparatus alicuius pædagogi:de lu
luria prædictoꝝ diligētius q̄ iā intra latus uestita & auro culta mancipia:& a gratia seruoꝝ nitē tū.Iam do
mus etiam quæ calcat̄ præciosa:& diuitiis per omnes angulos dissipatis:tecta ipsa fulgentia:& assentator

comesq; patrimonioꝝ peuntiũ populus. Quid ꝓlucẽtes ad riuum aq̃s: & circunfluẽtes ipa cõuiria. Quid epulas loqr scenas: sua dignitate dignas? Circũfudit me ex lõgo frugalitatis situ uenientẽ: multo splendore luxuria & undiq; circũsonuit. Paulum titubãs: acies facilius aduersus illã aĩum q̃ oculos attollo. Recedo itaq; nõ peior: sed tristior. Nec inter illa friuola mea tã altus incedo: tantusq; morsus subit & dubitatio nunqd illa meliora sunt? nihil hoꝝ me mutat: nihil tamen nõ cõcutit. Placet uim præceptoꝝ seq: & i mediã ire rẽpublicã. Placet honores fascesq;: nõ si purpura aut & uirgis abductũ capescere: sed ut amicis propinqsue: & oĩbus ciuibus: oĩbus deinde mortalibus paratior: utiliorq; sim prõptus cõpositus. Sequor Zenonẽ: Cleantem: Chrysippum: quoꝝ tamẽ nemo ad rẽpu. accessit: & nemo non misit aliquã aĩam insolitã arietari permisit ubi aliqd occurrit: aut indignũ ut in oĩ uita humana multa sunt: aut paꝝ ex facili fluẽs: aut multum temporis rei non magno æstimandæ ꝑposcerunt: Ad ocium cõuertor: & quẽadmodum pecoribus fatigatis quoq; uelocior demum gradus est. Placet intra parietes suos uitã coercere: nemo ullũ auferat diem: nihil dignum tãto ipendio redditurus sub iipse aĩus habeat: se colat: nihil alieni agat: nihil qđ ad iudicẽ spectet. Ameĩ expers publicæ priuatæq; curæ tranqllitas: sed ubi lectio fortior erexit animum: aculeos subdiderũt exẽpla nobilia. Prosilire libet in foꝝ: cõmẽdare alteri uocem: alteri operã: etsi nihil ꝓfuturã alicuius ꝓdesse coercere i foro superbiã male secũdis rebus elati. In studiis puto mehercule melius esse res ipsas intueri: & harum causa loqui: cæterum uerba rebus ꝑmittere: ut qua duxerint ac inelaborata sequaĩ oratio. Quid opus est seculis duratura componere. Vis tu non id agere: ne te posteri taceant. Morti natus es: minus molestiarum habet funus tacitum. Itaq; occupandi temporis causa in usum tuum: nõ in præconium aliquid simplici stilo scribe: minore labore opus est studentibus i diem. Rursus ubi se animus cogitationis magnitudine leuauit: ambitiosus in uerba est altusq; ut sperare: ita eloq gestit: & ad dignitatem reꝝ exit oratio. Oblitus tamen leuis pressiorisq; iudicii sublimis feror: & ore tantummodo: ne singula diutius prosequar: in omnibus rebus hæc me sequiĩ bonæ mentis infirmitas: cui ne paulatim defluam uereor: aut quod est solicitus ne semper casuro similis pendeã: & plus fortasse sit q̃ quod prouideo. Familiariter eñi domestica aspicimus: & semper iudicio fauor officit. Puto multos potuisse ad sapiẽtiam peruenire: nisi putassent se peruenisse: nisi quædã in se dissimulassent: quædam aptis oculis transilissent. Non est enim q; magis aliena iudices adulatione ꝑire q̃ nr̃a. Quis sibi uerum dicere ausus est. Quis non inter adulãtiũ: blandiẽtiũq; positus greges: plurimum tamẽ sibi ipse assentatus est? Rogo itaq; si qđ hẽs remediũ: quo hãc fluctuationẽ meam sistas: dignum putes me: q tibi tranqllitatẽ debeã. nõ esse periculosos motus animi: nec qcq̃ tumultuosi afferẽtis scio: ut uera tibi similitudine: id de quo quæror exprimam: nõ tempestate uexor: sed nausea. detrahe ergo qcqd hoc est mali: & sucurre in conspectu terraꝝ laboranti.

Nunc incipit de stabilitate mundi.

Væro mehercule iãdudũ Serene ipẽ tacitus: cui talẽ affectũ aĩ similem putem. Nec ullius ꝓpitius
q admoneri exemplo: q̃ eoꝝ q ex longa & graui ualitudine expliciti motiunculis: leuibusq; interim offensis ꝑstringunĩ: & cum reliqas effugerint: suspitionibus tamẽ inqetanĩ: medicisq; iã sani manum porrigunt: & oẽm calorẽ corporis sui calũnianĩ. Hoꝝ Serene nõ paꝝ est corpus sanũ: sed sanitati parũ assueuit. Sic est qdam tremor etiã tranqlli maris: ut lacus q ex tẽpestate reqeuit. Opus est itaq; non illis durioribus quæ etiã trãscurrimus ut alicubi obstes tibi: alicubi irascaris: alicubi stes grauis. Sed illud qđ ultimũ uẽit ut fidẽ tibi hẽas: & recta ire uia credas. Nihil aduocaturis trãsuersis multoꝝ uestigiis passim discurrẽtiũ: quorũdã circa ipsam errãtiũ uiã. Quod desideras aũt magnũ & summũ est: deoq; uicinũ: non cõcuti. Hãc stabilẽ animi sedẽ: græci extimiã uocãt: de qua Democriti uolumẽ egregiũ est. Ego enim trãqllitatẽ uoco. nec enim immutari & transferre uerba ad illoꝝ formam necesse est. Res ipsa de qua agiĩ aliquo signanda nomine est: q; appellationis grææ uim debet habere: nõ faciẽ. Ergo quærimus quomodo animus semper æqualis: secundoq; cursu eat: propitiusq; sibi sit & sua lætus aspiciat: & hoc gaudium non interrũpat: sed placido statu maneat: ne attollẽs se unq̃: nec deprimẽs. Id trãqllitas erit. Quomodo ad hãc perueniri possit in uniuersum quæramus: Sumes tu ex publico remedio quãtũ uoles. Totũ interim uitiũ in mediũ protrahendum est: ex quo cognoscet qsq; partem suã. Si multum intelliges: quãto minus negocii habeas: cum fastidio tui: q hi quos ad ꝓfessionẽ speciosam alligatos: & sub ingẽti titulo laborãtes: i sua simulatione pudor magis q̃ uoluntas tenet. Oẽs in eadem causa sunt: & hi q leuitate uexanĩ: ac tedio: assiduiq; mutatione propositi: quibus semper magis placet quod derelinquærint: & illi qui marcent & oscitanĩ. Addice illos q non aliter q̃ quibus difficilis somnus uersant se: & hoc atq; illo modo componunt donec qetem lassitudine iueniant: statũ uitæ suæ formãdo. Subinde in eo nouissime manent: in quo illos nõ mutãdi odiũ: sed senectus ad nouandũ pigra deprehendit. Adiice illos q non iconstantiæ uitio parũ leues sunt: sed iertia uiuũt: nõ quomodo uolunt: sed quomodo cœperũt. Innumerabiles deide ꝓprietates sunt sed unus affectus uitii: despicere sibi: hoc oritur ab itemperantia aĩ cupiditatibus timidis: aut paꝝ prosperis: ubi aut non audẽt: quantũ cõcupiscunt: aut nõ consequunĩ: & i spem toti prominent: semper istabiles mobilesq; sunt. Quod necesse ẽ accidere pẽdẽtibus: ad uota sua oĩ uia pẽdent: & ihonesta se ac difficilia docent: coguntq;. Et ubi sine præmio labor est: torquet illos irritũ decus. Nec dolent se praua frustra uoluisse. Tunc illos & pœnitẽtia cœpti continet: & icipiendi timor. Surripitq; illa iactatio aĩ non iuenientis exitum. Quia nec cupiditatibus suis imperare: nec obsequi possunt. Et cunctatio uitæ parum se explicantis: & iter destituta uota torpentis aĩ situs. Quæ oĩa grauiora sunt ubi odio infœlicitatis operosæ ad ocium ꝓfugerunt: ad secreta studia: quæ pati non potest animus ad ciuilia rectus: agendiq; cupidus: & natura inqetus parum quidem in se solatiorum habens. Ideoque detractis oblectationibus: quas ipsæ occupationes

discurrẽtibus præbẽt:domũ solitudines parietes nõ fert:inuitus aspicit se sibi relictus est. Hinc illud est tediũ:& displicẽtia sui:& nusq̃ residẽtis aĩ uolutatio:& ocii sui tristis atq; ægra patiẽtia. Vtiq; ubi causas fateri:pudet tormenta introrsus ægit uerecundia:in angusto inclusæ cupiditates sine exitu seipsas strangulãt. Inde mœror marcorq;:& ille fluctus mentis incerte:quã incohatæ habẽt suspẽsam:deploratam tristẽ. Inde ille affectus ociũ suum detestantiũ:quærentiũq; nihil ipsos habere quod agãt:& alienis incrementis inimicissima inuidia. Alit eñi liuorem infœlix inertia:& omnes destrui cupiũt:quia se nõ poterũt ꝓuehere. Et ex hac animaduersatione alioꝶ processuũ:& suoꝶ desperatione obirascens fortũæ animus:& de seculo quærẽs:& in angulos se trahẽs:& pœnæ Incubans suæ:dum tedet sui pigetq;. Natura eñi humanus animus agilis est:& pronus ad motus. Grata omnis illi excitãdi se:abstrahẽdiq; materia est. Gratior quibusdã pessimis ingeniis:quæ occupatiõibus libenter deterunſ:ut ulcera quædã nocituras manus appetũt:& tactu gaudẽt. Et fœdã corpoꝶ scabiem delectat quicq̃d exasperat. Non aliter dixerim his mentibus in quas cupiditates uelut mala ulcera erũpũt:uolupta ti eẽ laborẽ uexationẽq;. Sunt eñi quædã quæ corpus quoq; nostrũ cũ quodã dolore delectãt:ut uersare se & mutare:nõdũ fessum latus & alio atq; alio positũ uẽtilare. Qualis ille homericus achillei est:modo pronus:modo supinus:in uarios actus se ipse cõponẽs. Quod ꝓpriũ ægri est:nihil diu pati:& mutationibus ut remediis:uti inde peregrinationes suscipiunſ uagæ:& littora perranſ:& modo mari se:modo terra experiſ:semper præsentibus infesta leuitas. Nunc campaniam petamus:iam delicata fastidio sunt:inculta uideanſ. Brutios & lucanos saltus prosequamur. Aliq̃d tamen inter deserta amœni requiraſ:in quo luxuriosi oculi lõgo locoꝶ horrẽtiũ squalore releuenſ. Tarentũ petaſ:laudaturq; portus:& hyberna cæli mitioris:& recto uelantis:quæ satis opulenta turbæ est. Iam flectamus cursum ad urbẽ:nimis diu a plausu & fragore aures uacauerũt. Iuuat iã & hũano sanguie frui. Aliud alio susceperũt:& spectacula spectaculis mutanſ:ut ait Lucretius. Hoc se quisq; mõ semper fugit:sed q̃d ꝓdest si nõ effugit:sequiſ se ipse & urget grauissimus comes. Omnes itaq; scire debemus:nõ locorũ uitium esse quo laboramus:sed nostrũ. Infirmi sumus ad oẽ tolerãdũ:nec laboris patiẽtes:nec uoluptatis: nec nostræ nec ullius rei diutius. Hoc quosdã ægit ad mortẽ:q̃ ꝓposita sæpe mutãdo:in eadẽ reuoluebanſ & nõ reliq̃rant nouitati locũ. Fastidio illis eẽ cœpit uita & ipse mũdus:& subit illud rabidaꝶ delitiaꝶ quousq; eadẽ.

De exercitatione animi.

a

Duersus hoc tediũ quo auxilio putẽ utendũ quæris. Optimũ erat ut ait Athenodorus actione rerũ & reipublicæ tractatione:& officiis ciuilibus se detinere. Nam ut q̃dã sole aut exercitatione & cura corporis educũt. Athletisq; utilissimũ est:lacertos suos:roburq; cui se uendicauerũt i maiore tẽporis ꝑte nutrire. Ita nobis animũ ad reꝶ ciuiliũ tutamẽ parãtibus in operæ esse nõ longe pulcherrimũ est. Nã cũ utilẽ se efficere ciuibus mortalibusq; propositũ habeat simul exerceſ & proficit:& qui mediis se officiis posuit:cõmunia priuataq; pro facultate administrãs. sed quia in hac inq̃t tã insana hoĩum ambitione:tot calũniatoribus in deterius recta torquẽtibus paꝶ tuta simplicitas est:& plus futuꝶ semp est q̃d obstet:q̃ q̃d succedat:a foro q̃dem & publico recedẽdũ est. Sed habet ubi se etiam in priuato lare explicet magnus animus. Nec ut leonũ aĩaliũq; ĩpetus:caueis coerceſ. Sic hominũ quoꝶ maximæ in seductu actiones sunt. ita tamẽ delituerit:ut ubicũq; ociũ suũ abscõderit:prodesse uelit singulis & uniuersis: ingenio: uoce: cõsilio. Nec enim his solus reipu. ꝓdest:qui candidatos extrahit:& tueſ reos. & de pace belloq; censet. Sed qui iuuentutem exhortaſ:qui in tanta bonoꝶ præceptoꝶ inopia:uirtute instruat animos:qui ad pecuniam luxuriãq; cursu ruentes pensat ac retrahit:etsi nihil aliud recte moraſ:i priuato publicũ negociũ agit. An ille plus præstat qui inter peregrinos & ciues:aut urbanos:prætor adeuntibus assessoribus uerba ꝓnũciat:q̃ q̃d sit iustitia:q̃d pietas:q̃d sapiẽtia:q̃d fortitudo:q̃d mortis cõtẽptus:quid deoꝶ itellectus : quantũ hoĩum sit bona cõscientia. Ergo si tẽpus in studia cõferas:q̃d subduxeris officiis nõ deserueris:nec minus detractaueris. Neq; enim ille solus militat qui in acie stat:& cornu dextrũ leuumq; defendit. sed qui portas tuetur:& statiõe minus periculosa:nõ ociosa tamẽ fungiſ:uigiliasq; seruat:& armẽtario præest. Quæ ministeria q̃uis incruenta sint:in numerũ stipendioꝶ ueniũt. Si te ad studia reuocaueris omne uitæ fastidiũ effugeris:nec noctẽ fieri optabis tedio lucis:nec tibi grauis eris:nec aliis superuacuus:multos in amicitiã attrahes:affluetq; ad te optimus quisq;. Nũq̃ enim q̃uis obscura uirtus latet:sed mittit sui signa. Quisquis dignus fuerit:uestigiis illã colliget. Nam si oẽm conuersationẽ tollimus:& generi humano renunciamus:uiuimusq; in nos tantũ cõuersi. sequitur hanc solicitudinẽ omni studio carentẽ inopia reꝶ agendaꝶ. Incipiemus ædificia:& alia ponere:alia subuertere:& mare submouere:& aquas contra difficultates locorum educere:& male dispẽsare tempus:quod nobis natura consumandũ dedit:alii parce illo utimur: alii ꝓdige:alii sic ĩpendimus ut possimus rationem reddere:alii ut nullas habeamus reliq̃as. Quare nihil turpius est q̃ grandis natu senex:qui nullum aliud habet argumentum quo se probet diu uixisse præter ætatem. Mihi charissime Serene nimis uideſ submisisse temporibus se Athenodorus:nimis cito fugisse. Nec ego negauerim aliquando cedẽdũ:sed sensim relato gradu & saluis signis:salua militari degnitate. Sãctiores tutioresq; sunt hostibus suis:q̃ in fidem cũ armis ueniũt. Hoc puto uirtuti faciẽdum:studiosoq; uirtutis si præualebit fortuna:& ꝓcidet agẽdi facultatẽ:nõ stati aduersus inermisq; fugiat latebras quærens:q̃si nullus locus sit ĩ quo nõ possit ꝓesse. Sed parcius se inferat officiis:& cũ delectũ iueniat aliq̃d:in quo utilis ciuitati sit. Militares nõ licet honores spectet priuato uiuẽdũ est:sic oratos silentiũ idictũ ẽ: tacita aduocatione ciues iuuet:periculosum etiã in igressu foꝶ ẽ. In domibus:spectaculis:i cõuiuiis bonũ contubernalẽ amicũ fidelẽ:tẽperantẽ conuiuã agat officia si cuius admiserit hominis exerceat. Ideo magno animo nos non unius urbis mœniis clusimus:sed in totius orbis cõmerciũ emisimus. Patriamq; nobis mũdũ ꝓfessi

somus ut liceret latiorē uirtuti cāpū dare:præclusum tibi tribunal est.& rostris prohiberis:aut comitiis.
Respice post te quātū latissimaꝝ regionū pateat:quātū populoꝝ. Nunq̄ tibi ita magna pars obstruet : ut
nō maior relinquat. Sed uide ne totum istud uitiū tuum sit. Non uis enim nisi cōsul:aut pritāis:aut cerix:
aut fasces:administrare rēpu. Quid si militare nolis:nisi imperator aut tribunus:etiā si alii primā frōtē te-
nebūt:te sors inter præcarios posuit. Inde uoce:adhortatione:exēplo:animo milita:præciosis quoq; mani-
bus. Ille in prælio inuenit q̄ partibus cōferat:qui stat tamē & clamore iuuat. Tale qddam facies si a patria:
te reipub. parte fortuna submouerit. Stes tamē & silentio iuues:si qs fauces oppressisset. Stes tamen & cla-
mes. Nunq̄ inutilis est opera ciuis boni. Auditus eius uisusq;:uultu:nutu:obstinatione tacita:incessuq; ipo
prodest. Vt salutaria quæ circa gustū:tactūq; odore ꝑficiūt. Ita uirtus utilitatē etiā ex longinquo & latens
fundit:siue patiat & sentit suo iure:siuæ præcarios habet excessus:cogiturq; uela contrahære:siue ociosa:
mutaq; est & angusto circūscripta:siue adaperta:in quocūq; habitu est prosit. Quid tu paꝝ utile putas exē-
plum bene gescentis? Longe itaq; optimū miscere ociū rebus:quotiēs actuosa uita impedimētis fortuitis
aut ciuitatis cōditione prohibet. Nunq̄ enim usq; eo interclusa sunt omnia:ut nulli actioni locus honestæ
sit. Nunqd potes inuenire urbem miseriorem q̄ Atheniensium fuit:cū illam triginta tyranni diuellerent:
mille trecētos ciues optimum quenq; occiderāt. Nec finē ideo faciebant:sed irritabat seipsam seuitia. In ci-
uitate erat arnophagos religiosissimū iudiciū. In qua senatus:populusq; senatui similis cohibat. Quotidie
carnificum triste collegiū:& infœlix curia tyrannis. Angusta poterat ne illa ciuitas cōgescere in quā tot ty-
ranni erant:quot satellites erant? Nec spes qdem nulla recipiēdæ libertatis animis poterat offerri. Nec ulli
remedio locus apparebat contra tantā uim maloꝝ. Vnde enim miseræ ciuitati tot armodios: Socrates ta-
men in medio erat:& lugentes patres consolabat:& desperātes de repu. exhortabat : & diuitibus opes su-
as mœrentibus exprobabat. Serā periculosæ auaritiæ pœnitētiam.& imitari uolentibus magnum circum-
ferebat exemplar. Cum intra triginta dominos liber incideret. Hūc tamen Athene ipse in carcere occide-
runt. Et qui toto insultauerat agmini tyrannoꝝ:cuius libertatem libertas nō tulit. Et ut scias in afflicta re
pu. esse occasionem sapienti uiro ad se ꝓferendū:& in florenti ac beata pecuniā:inuidiā:mille alia uitia ier-
mia regnare. Vtcūq; ergo se respu. dabit:utcūq; fortuna pmittet:ita aut explicabimus nos:aut contrahæ-
mus. Vtiq; mouebimus:nec alligati metu torpebimus. Immo ille uir fuerit:qui periculis undiq; immi-
nētibus armis circa & cathenis fremētibus nō alliserit uirtutē:nec abscōderit. Non enim debet seruare se
uel obruere ut opinor. Curius dictatus aiebat:malle esse se mortuū q̄ uiuere. Vltimū maloꝝ est:ex uiroꝝ
nūero non exire anteq̄ moriaris:sed faciendū erit si in reipu. tēpus minus tractabile incideris:ut plus ocio
ac litteris uendices:nec aliter q̄ periculosa nauigatione submersus portum petas. Nec expectas donec res te
dimittant:sed ab ipsis teipse disiungas.

i Nspicere aūt debemus primū nosmetipsos:deinde ea quæ aggredimur negocia : deīde eos quoꝝ
causa: aut cum qbus ante omnia necesse est seipsum æstimare. Quia fere plus nobis uidemur pos-
se q̄ possimus. alius eloquētiæ fiducia ꝓlabit:alius pīmonio suo plus iperauit q̄ ferre possit: alius
infirmū corpus laborioso oppressit officio. Quorūdam paꝝ idonea est uerecūdia rebus ciuilibus quæ pri
mā frontē desiderāt:quoꝝ cōtumacia nō facit ad aulā. Quidā nō habēt irā in potestate:& illos ad temera-
ria uerba quælibet idignatio affert. Quidā urbanitatē nesciunt cōtinere:nec periculosis ab stinēt a salibus.
Omnibus his utilior negocio qes est. ferox impatiensq; natura irritamenta nocitura libertati euitet.

a Estimanda sunt deinde ipsa quæ aggredimur:& uires nostræ cum rebus quas tentaturi sumus cō
perandæ. Debet enim sum per plus esse uirtū in actore q̄ in pondere. Necesse est ut opprimant one
ra quæ ferente maiora sunt. Quædam ꝑterea non tā magna sunt negocia q̄ fœcūda: multūq; nego
cioꝝ ferunt. & hæc fugienda sunt:ex quibus noua occupatio multiplexq; nascet. Nec accedendum eo un-
de liber regressus non sit. His admouenda manus est:quorum finem:aut facere:aut sperare possis certe:
Relinquenda quæ latius actu procedunt:nec ubi proposueris desinunt.

h Ominem nāq; dilectus habendus est:an digni sint qbus partē uitæ nostræ spendamus:an ad illos
tēporis nostri iactura perueniat? Quidā ultro officia nostra nobis iputant. Athenodorus ait:ne ad
cœnam qdā se ituꝝ ad eum qui sibi nil pro hoc debiturus sit. Puto intelligis multominus ad eos
ituꝝ qui cum amicoꝝ officiis parem mensam faciunt:qui fercula pro congiariis numerant:quasi in alie-
nū honorē itēperantes sint:deide illi testes spectatoresq; non delectabit popina secreta . Considerandū est
utrū natura tua agendis rebus. an ocio:studio:contēplationiq; aptior sit. & eo inclinandū quo te uis inge-
nii refert. Socrates æthoꝝ læta manu a foro subduxit:ultiorē cōponendis monimentis historiarum ra-
tus. Male eni respondent coacta ingenia:reluctante natura irritus labor est.

De his quæ animū delectant:& de cōmodis amicitiæ:& q̄ amicus cupiditate uacuus eligatur.

n Ihil tamen æque oblectauerit animū q̄ amicitia fidelis. Quātū bonū est ubi sunt ꝑperata pectora
in quæ tuto secretū oē descendat:quoꝝ conscientiā minus q̄ tuā timeas:quoꝝ sermo solicitudinē
leniat:snia consiliū expediat:hilaritas tristitiā dissipet:cōspectus ipse delectet. Quos. s. uacuos quan
tū fieri poterit a cupiditatibus:eligemus. Serpunt eni uitia:& in ꝓximū quēq; trāsiliūt:& cōtactu nocent.
Itaq; ut quod in pestilentia curandū est:ne corruptis iam corporibus & morbo flagrantibus assideamus:
quia pericula trahæmus:afflatuq; ipso in ꝓximo laborabimus. Ita in amicoꝝ legendis ingeniis dabimus
operā:quā ut minime iquinatos assumamus. Initiū morbi est:ægris sana miscere. ne hoc præciperim tibi
ut neminē nisi sapientē seq̄ris aut attrahas. Vbi. n. istud inuenies quod tot sæculis quærimus. Pro optimo
est minime malus:uix tibi esset facultas dilectus fœlicioris . Sed inter Platonas & Xenophontas: & illum

Socratici foetus puentum bonos q̄reres:aut si tibi potestas Catonianæ fieret ætatis:quæ plaerosq; dignos tulit:q Catonis seculo nascerent. Sicut multos peiores q̄ unq̄ alios maximoꝝ molitoresq; scelerum. Vtraque enim turba opus erat ut Cato posset intelligi:habere debuit & bonos quibus se approbaret:& malos in quibus uim suam experiret:Nūc uero in tanta bonorum ægestate minus fastidiosa fiat electio. Praecipue tamen nitentur tristes:& omnia deplorantes quibus nonnulla causa in quærelas placet. Constet illi licet fides & beneficētia:tranqllitas tamē inimicus est comes perturbatus & omnia gemens.

De mutatiōe animi.

Ranseamus ad patrimonia:maximā humanaꝝ erumnaꝝ materiam. Nam si oīa alia qbus angimur compares:mortes ægrotationes:moetus desideria:doloꝝ laborūq; patiētiam cum is q̄ nobis mala pecunia nostra exhibet. Hæc pars multum prægauabit. Itaq; cogitādū est quanto leuior dolor sit non habere q̄ perdere. Et itelligamus pauptatem eo minoꝝ tormentoꝝ:quo minoꝝ damnoꝝ ē materiā. Erras.n.si putas aīosius detrimenta diuites ferre. maximis minimisq; corporibus par est dolor uulneris. Bion eleganter ait. Nō minus molestū esse caluis q̄ comatis pilos uelli. Idē scias licet de pauperibus locupletibusq; par illis esse tormentum. Vtriq;.n.pecunia sua adhæsit:nec sine sensu euelli potest. Tolerabilius autem est:ut dixi:faciliusq; non acqrere q̄ amittere. Ideoq; lettores uidebis quos nunq̄ fortuna respexit:q̄ quos deseruit. Vidit hoc Diogenes uir ingentis aī:& effecit ne qd sibi eripi posset. Tu istud paupertatem:inopiam:ægestatem uocas:quod uoles ignominiosum securitati nomen impone. Putabo hunc non esse foelicem:si quem mihi alium inueneris cui nihil pereat. Aut ego fallor:aut regnum ē iter auaros: circunscriptores:latrones:plagiarios:unum esse cui nocere nō possit. Siqs de foelicitate Diogenis dubitat: potest ipse dubitare & de deorum immortalium statu:an parum beate degant:q illis nō prædia:nec horti sint:nec alieno colonio rura præciosa:nec grande in foro foenus. Non pudet quisquis diuitiis ad stupes. Respice agendum mundum. nudos uidebis deos:oīa dantes:nihil habētes:Hunc tu pauperem putas? an diis imortalibus simislem qui se fortuitis omnibus exuit? Foeliciorem tamen Demetrium Pompeianum: uocas:quem puduit locupletiorem esse Pompeio. Numerus ille quotidie seruoꝝ uelut imperatori exercitus:referebatur. Cui iandudum diuitiæ esse debuerant:duo uicarii:& cella lation. At Diogeni seruus unicus fugit:nec eum reducere cum monstraret:tanti putauit. Turpe est inqt Mathen sine Diogene posse uiuere:Diogenem sine Mathen non posse. Videt mihi dixisse. Age tuum negocium fortūa nihil apud Diogenem iam tui est. fugit mihi seruus:immo liber abiit. Familia uestiarū petit uictūq;. Tot uētres audissimoꝝ aīalium tuēdi sunt. Emēda uestis & custodiēdæ rapacissimæ manus:& flentiū detestātiūq; ministeriis utēdū. Qūāto ille foelicior q nihil illi debet:nisi quod facillissime negat. Sibi sed quoniā nō est tātū roboris nobis. Iam angustanda certe sunt patrimonia:ut minus ad iniurias fortūæ simus expositi. Habiliora sunt corpora ibecilla quæ i arma sua contrahi possunt q̄ q̄ superfundunt:& undiq; magnitudo sua uulneribus obiecit. Optimus pecuniæ modus est:q nec in pauptatē cadit:nec ꝓcul a pauptate discedit.

De uana gloria remouenda.

Lacebit autē nobis mēsura:si prius parsimonia placuerit:sine qua nec ullæ opes sufficiūt:nec ullæ non satis patēt. ꝓsertim cū in uicino remediū sit:& possit ipsa paupertas in diuitias se aduocata frugalitate conuertere. Assuescamus a nobis remouere pompam. & usus rerum ornamēta metiri. Cibus famen domet:potio sitim:libidoq; necesse est effluat. Discamus membris nostris inuitis cultum uictumq; non ad noua extra componere:sed ut maioꝝ suadent mores. Discamus continentiam auxere: luxuriam coercere:gulam temperare:iracūdiam lenire:paupertatem æqs oculis aspicere. frugalitatem colere. & simul hos pudebit ei plus desideriis naturalibus paruo parata remedia adhibere: spes effrenatas: & animum in futura eminentem uelut sub uinculis habere. Id agere ut diuitias a nobis potius q̄ a fortūa petamus. Non potest iquam tanta uarietas & iniquitas casuum ita depelli:ut nō multum procellaꝝ irruat. Magna armamenta pandentibus cogendæ i artum res sunt:ut tela i uanum cadant. Ideoq; exilia iterdum calamitatesq; i remedium cessere:& leuioribus icommodis grauiora sanata sunt. Vbi parum audit praecepta aius:nec curari mollius potest. Quid ni consulit etsi paupertas & ignominiosa rerum euersio adhibetur:malo malū opponit. Assuescamus ergo coenare posse sine populo:& seruis paucioribus seruiri: & uestes parare i quod iuentæ sunt. Habitare cōtractius:non i cursu tantum circiq; certamē:sed in spatiis uitæ interius flectēdum est. Studioꝝ quoq;:quæ liberalissima ipensa est:tandiu rōnem habet:quādiu modum. in quo inumerabiles libros & bibliothecas:quaꝝ dictis uix tota uita sua codices perlegit. Onerat discentē turbā:non istruit. Multoq; satius est paucis te auctoribus tradere:q̄ errare per multos. Quadraginta milia librorum Alexandriæ arserunt:pulcherrimum regiæ opulentiæ monimentū. Alius laudauerit: sicut & Liuius:q elegantiæ regū curæq; egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud aut cura sed studiosa luxuria:imo ne studiosa qdem:quoniam non i studium:sed i spectaculum conparauerant. sicut plærisq; ignaris ēt seruilium litteraꝝ libri:non studiorum instrumentam:sed coenationū ornamēta sunt. Paretur itaq; libroꝝ quātū satis sit:nihil in apparatū honestius. Inqs hoc te ipense q̄ in Corinthia pictas tabulas effuderint. Vitiosum est qd nimium est. Quid habes cur ignoscas hoi & armario atq; ebore captanti:corpora congrēti:aut ignotoꝝ auctoꝝ:aut iprobatoꝝ:& inter tot milia libroꝝ oscitāti:cui uoluminum suoꝝ frontes maximæ placent:tituliq;:apud desidiosissimos ergo uidebis quicqd orationū historiarūq; q ē tecto tenus extructa ioculamenta. Iam enim inter balnearia & thermas & bibliothecas quoq; ut necessariū domus ornamentum expolit. Ignoscerem plane si studiorum nimia cupidine oritet. Nunc ista exquisita cum imaginibus suis descripta:& sacrorū opera ingenioꝝ in speciem & cultum parietum comparantur.

Daduersitate ferenda.

T ad aliquod genus uitæ difficile incidisti:& tibi ignoranti uel publica fortuna uel priuata laqueum īpegit:quem nec soluere posses:nec erūpere. Cogita cōpeditos:prio ægre ferre onera & īpedimenta crurium:deinde ubi non indignari illa:sed pati proposuerunt. Necessitas forte ferre docet consuetudo facile. Inuenies in quolibet genere uitæ oblectamenta:& remissiones:& uoluptatē. Si uolueris malū putare uiā potius q̄ inuidiosam facere:nullo melius. Nec de nobis natura meruit:q̄ cū sciret q̄bus erūnis nasceremur:calamitatū mollimētū cōsuetudine inuenit:cito in familiaritatē grauissima adducēs. Nemo duraret si rerū aduersarū eandē uim assiduitas haberet q̄ primus ictus. Omnes cū fortuna copulari sumus:Alioꝝ aurea cathena est:Alioꝝ laxa:Alioꝝ arta & sordida. Sed quid refert. eadē custodia uniuersos circūdedit:alligatiq; sunt etiā q alligauerunt:nisi tu forte leuiorē in sinistra cathenā putas: Aliū honores:Aliū opes uicunt. Quosdā nobilitas:quosdā humilitas præmit. Q̄ gibusdā aliena supra caput imperia sunt:quibusdam sua. Quosdā ex illis uno loco tenēt sacerdotia. Oīs uita seruitium est. Assuescēdū itaq; cōditioni suæ:& q̄ minimū de illa q̄rendum:& q̄cq̄d habet circa se cōmodi:appræhēdendum est. Nihil tam acerbū est in quo non æquus animus solatiū inueniat. Exiguæ sæpe areæ in multos usus describentis arte patuere:& q̄uis angustū pedē dispositio fecit hītaculū. Adhibe rationē difficultatibus. possunt & dura molliri:& angusta laxari:& grauia rite ferentes minus præmere. Nō sunt præterea cupiditates in longiquum mittendæ:sed in uicinū illis ægredi p̄mittamus:quoniā includi ex toto nō patiūt. Relictis his quæ aut nō possunt fieri:aut difficulter possunt: ꝓpe p̄posita:speiq; nostræ alludētia sequamur. Sed sciamus oīa æque leuia esse:extrinsecus diuersas facies habētia:itrorsus pariter uana. Nec iuidiamus altius stantibus:quæ excelsa uidebant præerupta sunt. Illi rursus quos sors iniqua mancipia posuit tutiores erunt:superbiā detrahendo rebus ꝑ se superbis:& fortunā suā q̄ maximæ poterunt in planū deferēdo. Multi q̄dē sunt q̄bus necessario hærēdū sit in fastigio suo:ex quo non possunt nisi cadendo descēdere. Sed hoc ipsum testenē maximū onus suū eē:q alijs grauis eē cogāt:nec subleuatos se:sed suffixos:iustitia:mansuetudine:humana lege:& benigna manu præparent:multa ad secūdos casus præsidia:quoꝝ spe securius pendeant. Nihil tam æque nocet ab his aī fluctibus uendicauerit:q̄ semper aliquem īcrementis terminū figere:nec fortunæ arbitrium desinendi dare. Sed seipsos quidem multos citra exempla hortenē consistere. Sic & aliquæ cupiditates animum acuent:& finitæ non in immensum incertumq; producent.

D imperitos & mediocres & male sanos hic meus sermo pertinet:nō ad sapiētē. Huid nō timide:nec pedetentim ambulādum est. Tanta enim fiducia sui est:ut obuiā fortunæ iræ nō dubitet:necunq̄ loco ulli cessurus sit:nec habet ubi illā timeat. Quia nō mācipia tātū possessionesq; & dignitatem:sed corpus quoq; suū & oculos & manū:& q̄cq̄d charius est in uita:facturus sæpe ipsum iter præcaria numerat. Viuitq; ut cōmodatus:sed & reposcētibus sine tristitia redditurus. Nec ideo est uilis:quia scit se suū nō esse:sed omnia tam diligenter faciet:tā circūspecte:q̄ religiosus homo sanctusq; solet itueri fide cōmissa. Quādocūq; āt reddere iudebit:non quæret cū fortuna:sed dicet:gratias ago pro eo quod possedi. habuiq;. Magna q̄dem res tuas mercede colui:sed q̄a imperas illa do:cædo gratus libensq;. Siquid habere me tu uolueris:etiā nunc seruabo si aliud placet:ego uero faciā. Signatūq; argentū:domū:familiāmq; meā reddo:restituo. Appellauerit natura quæ prior nobis credidit:& huic dicemus. Recipe animum meliorē q̄ dedisti:non tergiuersor nec refugio. paratum habes a uolente quod non sentienti dedisti. Aufer: reuerti unde ueneris:quid graue est? Male uiuet quisq̄s nesciet bene mori. Huic itaq; primum rei præcium detrahendū ē:& spiritus in seruitia numerandus. Gladiatores ait Cicero:inuisos habemus:si omnimodo uitā impetrare cupiunt:fauemus si cōtemptū eius præ se ferūt. Idē euenire nobis scias. Sæpe enim causa moriēdi est timide mori. fortuna illa quæ ludos sibi facit:quos inq̄t te reseruarē malum & trepidum animal: eo magis conuulneraberis & cōfodieris. Quia nescis præbere iugulū aptum. Viues diutius & morieris expeditius:q ferrum non subducta ceruice:nec manibus oppositis:sed animose recipis. Qui mortē timebit: nihil inq̄ pro homine uiuo faciet. At qui sciet hoc cum conciperetur:statim conditum uiuet ad formulam: & simul illud quoq; eodem animi robore præstabit. Ne q̄d ex his quæ eueniunt subitum sit. Quicq̄d in. si fieri potest:quasi futurum prospiciendo:maloꝝ omnium impetus molliet:q̄a ad præparatos expectantesq; nihil afferūt noui securis & beata spectantibus graues euenīūt. Morbus est captiuitas:ruina ignis. nihil hoꝝ repentinū est. Sciebam inquā tumultuosum me contuberniū natura duxisse. Totiens in uicinia mea conclamatū est:totiens prope limen immaturas exequias fax cereusq; pressit. Sæpe altius ruētis ædificii fragor sonuit. Multos ex his quoꝝ foꝝ:curia:sermo:moctum contraxerat:nox abstulit:& uictas ad sodalium manus copulatas intercidit. Miror aliquando ad me pericula accessisse:quæ circa me semper errauerit. Magna pars hominū est:quæ nauigatura de tempestate non cogitat. Nunq̄ me in bona mali pudebit auctoris. Publius tragicis comicisq; uehæmētior īgeniis:quotiēs inimicitias:ineptias:& uerba ad summam caueā spectātia reliq̄t:iter multa alia coturno nō tantū si paras fortiora:& hoc ait:Cuius potest accidere quod cuiq̄ potest. Hoc siq̄s etiam medullas dimiserit:& omnia aliena mala quorum īgens quotidie copia est:sic aspexerit tanq̄ illis liberꝝ & ad se iter sit:multo ante se armabit q̄ petat. Sero animus ad periculoꝝ patientiam post pericula instruit. Non putaui hoc futurum:nunq̄ tu hoc euentuꝝ credidisses. Quare autē nō? quæ sunt diuitiæ quas nō ægestas:& fames:& mendicitas a tergo sequat? quæ dignitas cuius nō prætextura:& augulare:& lora:& primitia:& sordes comitentur:& exportatio notæ & mille maculæ: & extrema contentio. Quod regnū est cui non parata sit ruina? & proculcatio:& dominus:& carnifex? nec magnis ista interuallis diuisa:sed horæ momentum interest inter solum & aulā ingenuā. Scito ergo oēm

conditionē uersabilē esse.& qcquid in ullū incurrit:posse in te quoq3 incurrere.Locuplex es: nūquid diti/or Pōpeio?cui cū grauis uetus:cognatus gratus:hospes nouus apuisset:Cæsaris domū ut suā clauderet:defuit panis & aq:dū tot flumina possideret in suo cadētia:mēdicauit stillicida:fame ac siti periit.In palatio cognata dū illi hæres:publicū funus esurienti locat:honoribus summis functus est.Nūquid aut tam magnis:aut insperatis:aut tam uniuersis:q̄ Seianus:quo die illū Senatus deduxerat: populus i frustra diuisit in quem qcqd congeri poterat:dii hominesq3 contulerāt:& ex eo nihil superfuit quod carnifex traheret. Rex es:nō ad Crœsum te mittam:q regnū suū descēdit:iussus & extingui uidit factus nō regno:tantū:sed etiam morti suæ supstes:nō ad Iugurthā:quem populus ro.itra annū quē timuerat spectauit.Ptolemæū Africæ regē Armeniæ Mitridatē iter gaianas custodias uidimus.Alter in exiliū missus est:Alter ut melio re fide uteret optabat.In tanta rez sursum ac deorsum euntium uersatione:siue qcqd fieri potest:pro fu turo habes.das in te uires rebus aduersis:quas infregit qsquis prior uidit.Proximum ab his erit:ne aut in supuacuis ex supuacuo laboremus.Idē:ne quæ aut nō possumus cōseq:cōcupiscamus: Aut adepto cupidi tatē uanitatū nostraz sero post multū pudorē intelligamus.Idest:ne aut labor irritus sine effectu sit.aut effectus labore indignus.Fere eū ex his tristitia sequtur:si aut non successit:aut successus pudet.

De uagationibus contra propositum.

Irciicidenda est cōcursatio:qualis est magnæ parti hominū domos:& theatra:& fora peterrantiū. Alienis se negociis offerūt:semper aliquid agentibus similes.Hoz & si aliquem exeuntem de do mo iterrogaueris:quo tu?qd cogitas?Respondebit tibi.Non mehercule scio: sed aliquos uidebo aliquid agā.Sine proposito uagant quærentes negocia:neq3 destinauerūt quid agant sed in quæ icurrerūt. Incōsultus illis uanusq3 cursus est.qualis formicis per arbusta repētibus:q̄ in summū cacumē:deide i imū inanes agunt.His plærīq3 similē uitā agūt:quoz non immerito qs inqetam inertiam dixerit.Quorūdā q̄ si ad incēdiū currētiū misereberis:usq3 eo impellūt obuios:& se aliosq3 præcipitāt.Cū interī cōcurrerunt aut salutaturi aliquē nō resalutaturu:aut funus ignoti hois psecuturi:aut sæpe iudiciū litigātis:aut ad spō salia sæpe nubētis:& lecticā affectati:qbusdam locis & in se cōtulerit.Deinde domū cū supuacua redeūtes lassitudine:iurant nescisse seipsos quare:ubi fuerint.Postero die erraturi per eadem illa uestigia.Ois itaq3 labor aliquo referaē:aliquo respiciat.nō industria iqetos & isanos falsæ rez imagines agitāt.Nā ne illi qdē sine aliq̄ spe mouent:proritat illos alicuius rei species:cuius uanitate capta mens non coarguit.Eodē mō unūquenq3 ex his qui ad agēdā turbā exeūt:inanes & leues etiā causæ p urbem circūducunt:nihilq3 habē/tē i quo labor & lux orta expellit:& cū multoz frustra liminibus illisus nomē delatores psalutauit: a mul tis exclusus:neminē ex omnibus difficilius domi q̄ se conuenit.Ex hoc malo dependet illud temerarium uitiū:auscultatio:& publicoz secretorūq3 inqsitio:& multaz rez scientia:quæ nec tuto narrant:nec tuto audiūt.Hoc secutum puto Democritū ita cœpisse.Qui tranqlle uolet uiuere:nec priuatim agat:nec mul/ta:nec publice ad supuacua se ferat. Nam si necessaria sunt & priuatim & publice:non tantum multa sed innumerabilia agēda sunt.Vbi uero nullum officium solēne nos citat: ihibendæ actiones sunt.

De uarietate fortunæ.

Am q̄ multa agit sæpe fortunæ potestatē sui facit:quā tutissimū est raro experiri. Cæteꝝ semper de illa cogitare:& sibi nihil de fide eius pmittere.Nauigabo nisi qd inciderit:& prætor fiam nisi qd obstiterit:& negociatio mihi respōdebit:nisi siqd ireruenerit.Hoc est quare sapiēti nihil cōtra opinionem dicamus accidere.Nō illum casibus hoium expressimus:sed erroribus.Nec illi oia ut uoluerit cedunt:sed ut cogitauit.In primis āt cogitauit aliquid posse propositis suis resistere.Necesse est autē leuius ad animum puenire destitutæ cupiditatis dolorem:cui successum non utiq3 promiseris.

De minatione mortis.

Aciles etiam nos facere debemus:ne nimis destinatis rebus indulgeamus.transeamus in ea ī quæ nos casus deduxerit:nec mutationes:aut consilia:aut status ptimescamus:dummodo nos leuitas inimicissimum qeti uitium non excipiat:Nam & pertinacia:necesse est:tāxia & misera sit: cui for/tuna sæpe aliqd extorquet:& leuitas multo grauior nusq̄ se continens.Vtrūq3 infestum est tranquillitati: & nihil mutare posse:& nihil pati.Vtq3 animus ab omnibus externis in se reuocandus est:sibi confidat:se gaudet:sua suscipiat:recedat quantum potest ab alienis:& se sibi applicet:damna non sentiat:etiam aduer sa benigne interprætetur. Nunciato naufragio Zeno noster cum omnia sua audiret submersa: Iubet in/quit me fortuna expeditius philosophari.

Inabatur Theodoro philosopho tyrānus mortem:eqdē & sepulturā.Habes inquit cur tibi placeas:hemina sanguinis in tua potest est:nam qd ad sepulturā pertinet:O tu ineptū si putas mea interesse supra terram:aut infra putrescam.Canus Iulius uir in primis magnus: cuius admirationi ne hoc quidē obstat:q̄ nostro sæculo natus ē:cū Caio diu altercatus.Postq̄ abeūti falleris ille dixi:Ne forte inepta spe tibi blandiaris:duci te iussi.Gratias inquit ago optime Imperator uel priceps.Quid senserit dubito.Multa enim cōcurrūt mihi.Cōtumeliosus esse uoluit:& ostendere quāta crudelitas esset:in qua mors beneficiū erat.An exprobauit illi quotidianā demētiam.Agebāt eni gratias:& quoz liberi occisi: & quorū bona ablata erāt.An tanq̄ libertatē libenter accepit.Quicqd est:magno animo respondit.Dicit aliquis: Potuit post hæc iubere illū Caius uiuere.Non timuit hoc canus. Nota erat Caii in talibus imperii fides. Credis ne illum decem medios usq3 ad suppliciū dies sine ulla sollicitudine exegisse.uerisimile nō est:quæ uir ille dixerit:quæ fecerit:q̄ in tranqllo fuerit:Iudebat cū calculis laterūculis:cum Centurio agmen peri/turum trahēs:& illum quoq3 excitari iuberet.Vocatus numerauit calculos:& sodali suo uide inqt:ne post

mortem meam mentiaris te uicisse.tamẽ annuẽs Centurioni testis inquit eris:uno me antecedere iussisse.
Tu Cani illa talia putas illusit.tristes erant amici talem amissuri uirum. Quid mœsti inquit estis uos?
Quæritis an immortales animæ sint?Ego iam sciam:nec desiit in ipso ueritatem sine fine scrutari: & ex
morte sua quæstionem habere.Prosequæbatur illum philosophus suus:iam procul erat tumultus i quo
Cæsari deo nostro fiebat quotidianum sacrum.Is inquit:Quid cane nunc cogitas?aut quæ times?Obser/
uare inquit Canus:proposui illo uelocissimo momento:an sensurus sit animus exuere se? promisitq; si/
quid explorasset circum iturum amicos:& indicaturum quis esset animarum status.Ecce in media tem/
pestate tranquillitas.Ecce animus æternitate dignus:qui factum suum in argumentum ueri uocat:qui in
ultimo illo gradu positus:exeuntem animam percunctatur.Nec usq; ad mortem:sed etiam aliquid i ipsa
morte discit.Nemo diutius philosophatus:sed non raptim relinquetur magnus uir:& cum cura dicẽdus.
Dabimus te in omnem memoriam clarissimum caput Caianæ cladis magna portio.

Ed nihil prodest priuatæ tristitiæ causas abiecisse.Occupat.n.nonnunq̃ odium generis humãi: &
odiũ tot sceler; ifœlicium turba:cũ cogitaueris q̃ sit rara fœlicitas:q̃ ignota inocentia.& uix unq̃ ẽ
ubi expedit fides:sed libidinis lucra damnaq; pariter inuisa:& ambitio usq; eo iam se suis non con
tinens terminis ut per turpitudinẽ splẽdeat.Agit aius inocentis:& uelut euersis uirtutibus:quas non spe/
rare licet:non habere prodest:tenebræ oriunt.In hoc itaq; flectendi sumus ut oĩa uulgi uitia non iuisa no
bis:sed ridicula uideant.Et Democritum potius imitemur q̃ Heraclium.Hic enĩ quotiens ĩ publicum p
cesserat:flebat.& ille ridebat:Huic oĩa quæ agimus miseriæ:Illi ineptiæ uidebant.Eleuãda ergo oĩa:& fa/
cili animo ferenda.Humanius est deridere uitam q̃ deplorare.Adice q; de humano quoq; genere melius
meret q ridet illud:q̃ q luget.Ille & spei bonæ aliquid reliquit:Hic autem stulte flectet:quæ corrigi posse
desperat:& uniuersa contemplatus:maioris animi est qui risum non tenet:q̃ q lachrymas:quando leuissi
mum affectum animi mouet.Et nihil magnum nisi seuer;:uel miser; qdem ex tanto paratu putat. Sin/
gula propter quæ læti ac tristes sumus qsq; proponat:& sciet uerum esse quod Bion dixit:Omnia homi
num negocia similia nuptiis esse:nec uitã illor; magis sanctã aut seuerã esse:q̃ conceptus nihilo natus.Sed
satius est publicos mores & humana uitia placide accipere: nec in risum:nec in lachrymas excidere.Nam
alienis malis torquæri æterna miseria est.Alienis delectari malis uoluptas ĩhumana.Sicut illa inutilis hu
manitas flere:qa aliqs filium suum efferat & frontẽ suã fingere.In tuis quoq; malis id agere te oportet: ut
dolori tantum des quantũ possit:& nõ quantũ cõsuetudo.Plerique enĩ lachrymas fundunt ut ostendãt. &
totiẽs siccos oculos habent:quotiens spectator:defuit:turpe iudicãtes nõ flere cũ omnes faciant.Adeo pe/
nitus hoc se malũ fixit ex aliena opinione pendere:ut in simulatione etiã simplissima dolor eueniat.Sequi
tur pars quæ solet nõ imerito contristare & in solicitudinẽ deducere:ubi dolor; exitus mali sunt.Vbi So/
crates cogit in carcere mori.Rutilius in exilio uiuere.Pompeius & Cicero clientibus suis præbere ceru/
cem.Cato ille uirtutum uia imago incũbens gladio simul de se ac de republica palam facere.Necesse ẽ tor
quæri iniqua præmia fortunam persoluere.Et qd sibi qsq; nunc speret cum uideat pessima optimos pa/
ti.Quid ergo est?uide quomodo qsquis illorum tulerit.& si fortes fuerunt ipsorum illos animos deside/
rio digni sunt:quor; desiderio uirtus tibi placeat.Aut indigni quor; desideret ignauia.Quid enim ẽ tur/
pius:q̃ si maximi uiri timidos fortiter moriendo faciũt?Laudemus totiẽs dignum laudibus: & dicamus.
Tãto fortior:tanto fœlicior hominis effugisti casus.duriorem morbũ existi ex custodia nõ tu dignus ma
la fortuna diis uisus es?Indignus in quẽ iam aliqd fortũa posset.Subducẽtibus uero se: & ĩ ipsa morte ad
uitam respectantibus:manus iniiciendæ sunt.Neminem flebo lætũ:neminem flentẽ.Ille lachrymas suas
ipse abstersit.Hic suis lachrymis efficit ne ullis dignus sit.Ego Herculẽ fleã q; uiuus uritur. aut Regulũ q;
tot clauis configitur & transfigitur.aut Catonem q; uulnera sua.Omnes isti leui temporis impensa iuene
runt quomodo æterni fierent:ad immortalitatem moriendo uenerunt.Est & illa solicitudinum non me
diocris materia:si te anxie componas:nec ullis simpliciter ostendas:qualis multorum uita est ficta:osten/
tationi parata.Torquet enim assidua obseruatio sui:& depræhendi aliter q̃ solet metuit.Nec unq̃ cura sol
uimur.Vbi totiens nos æstimari putamus:quotiens aspici.Nam & multa incidunt:quæ iuitos denudẽt:
& ut bene cedat tanta sui diligentia:nõ tamen iucunda uita:aut secura est semper sub persona uiuentium.
At illa quãtũ haberet uoluptatis sine ea & per se orta simplicitas:nihil obediens moribus suis . subit tamẽ
& hæc uita contẽptus periculum:si omnia omnibus patent.Sunt enim qui fastidiant qcquid propius au/
dierunt.Sed nec uirtuti periculum est ne admota oculis reuilescant.Et satius est simplicitate contẽni q̃ p/
petua simulatione torquæri.Modum tamen rei adhibeamus.multũ itere st:an simpliciter uiuas: an negli
genter.Multum in se recedendum est.Conuersatio enim dissimilium bene composita:disturbat & reno/
uat affectus:& quicquid imbecillum in animo nec perduratum est exulcerat.Miscenda tamẽ ista & alter/
nanda sunt.Solitudo & frequẽtia.Illa nobis faciet bonũ desideriũ.Hæc nostri.& erit altera alterius:reme/
dium.Odiũ turbæ sanabit solitudo.Tedium solitudinis turba.Nec in eadem intentione æqualiter retinẽ
da mens est:sed ad iocos reuocãda.Cũ pueris Socrates ludere non erubescebat.& Cato uerne laxabat ani/
mum curis publicis fatigatũ.& Scipio triumphale illud & militare corpus mouet ad numeros:nõ molli/
tur se infringens ut nũc mos est:etiã incessu ipso ultra muliebrẽ molliciem fluentibus:sed ut illi antiq ui/
ri solebant inter lusum ac festa tempora uirilem in modũ trepudiare:nõ facturi detrimẽtũ:etiam si ab ho
stibus suis spectantur.Danda est remissio animis:meliores acrioresq; requieti surgent.Vt fertilibus agris
non est iperandũ:cito enim exhauriet illos nunq̃ intermissa fœcũditas . Ita animorum impetus assiduus
labor frangit.Vires recipient paulũ resoluti & emissi.Nascitur ex assiduitate laborum animor; hæbetatio

quædam & languor. Nec ad tanta hoium cupiditas tenderet:niſi naturalẽ quandã uoluptatẽ haberet luſus iocuſq; quoq; frequẽs uſus:omne ais pondus omnemq; uim erũperet. Nã & ſomnus refectioni neceſſarius eſt. Hunc tamẽ ſemper ſi per diẽ noctẽq; cõtinues mors erit. Multum ītereſt:remittas aliqd an ſoluas. Legũ cõditores feſtos inſtituerunt dies ut:ad hilaritatẽ hoīes publice cogerenť tanq̃ neceſſarium laboribus īterponentes tẽporamẽtum. Et magni ut dixi uiri qdam ſibi menſtruas certis diebus ferias dabãt: qa non ullum diem īter ocium & curas diuidebant. Qualem Pollionem Aſinium oratorem magnũ meminimus:quem nulla hora ultra decimam retinuit:Ne epiſtolas qdem poſt eam horam legebat:ne qd nouæ curæ naſcereť:ſed totius diei laſſitudinem diebus illis horis ponebat. Quidem medio die inter uixerunt:& inde poſt meridianas horas aliqd leuioris operæ diſtulerunt. Maiores quoq; noſtri nouam relaxationem poſt horam decimam in ſenatu fieri uetabant. Miles uigilias diuidit: & nox immunis eſt ab expeditione redeuntium. Indulgendum eſt animo:dandumq; ſubinde ocium:quod alimenti ac uirium loco ſit:& in ambulationibus apertis uagandũ:ut cælo libero & multo ſpiritu augeat:attollatq; ſe aius. Aliquando uegetatio iterq;:& mutata regio uigorẽ dabunt:conuictuſq; & liberalior potio nonnunq̃ & uſq; ad ebrietatem ueniendum:non ut mergat nos:ſed ut deprimat curas. Trudit enim curas & ab imo aium mouet:& ut morbis quibuſdam ita triſtitiæ medeť. Liberq; non ob licentiã linguæ dictus eſt inuentor uini:ſed quia liberat ſeruitio curarum animum aſſerit:uigeatq;:& audatiorem in omnes conatus facit. Sed ut libertas:ita uini ſalubris moderatio eſt:ut ſolutionem: Arceſilaũq; īdulſiſſe uino credunt. Catoni ebrietas:obiecta eſt:& facilius efficit. Quiſquis obiecit crimen honeſtum q̃ turpem Catonem. Sed nec ſæpe faciendum eſt. Ne animus malam conſuetudinem ducat. Et aliquando tamen in exultationem libertatemq; extrahendus. Triſtiſq; ſobrietas remouenda pauliſper. Nã ſiue greco poetæ credimus:aliquando & inſanire iucundum eſt:ſiue Platoni:fruſtra poeticas fores compos ſui depulit:ſiue Ariſtoteli: nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid ſuper cæteros loqui: niſi mota mẽs cũ uulgaria & ſolita contempſerit: inſtinctuq; ſacro ſurrexit excelſior. Tunc demum aliqd cecinit grãdium ore mortalis. Non poteſt ſublime qcq̃ & in arduo poſitum contingere:q̃diu apud ſe eſt. Decidat oportet a ſolito:& efferatur:& mordeat frænos:& rectorem capiat ſuum:eoq; ferat quo per ſe timuiſſet aſcendere.

Abes Serene chariſſime quæ poſſint tranqllitatem tueri:quæ reſtituere:quæ ſurrepentibus uitiis
h reſiſtant. Illud tamen ſcito nihil horum ſatis eſſe ualidum rem imbecillem ſeruantibus:niſi intenta & aſſidua cura circueat animum labentem.

Explicit liber de tranquillitate uitæ.

LVCII ANNEI SENECAE AD SERENVM LIBER SECVNDVS. QVOMODO IN SAPIENTEM NON CADIT INIVRIA.

TAntum inter ſtoicos Serene & cæteros ſapientiã profeſſiītereſſe:q̃tũ īter fœminas & mares:nõ imerito dixerim:cũ utraq; turba ad uitæ ſocietatẽ tãtũdẽ cõferat:ſed altera pars ad obſequẽdũ: altera īperio nata ſit. Cæteri ſapientes & molliter & blãde:ut fere domeſtici & familiares medici ægris corporibus:nõ qa optimũ & celerrimũ ẽ medenť:ſed qa licet. Stoici uirilẽ īgreſſi uiã nõ ut amœna ieuntibus uideať curæ hẽnt:ſed ut q̃primũ nos capiãt:& in illũ æditũ uerticẽ educãt. q adeo extra oẽm teli iactũ ſurrexit:ut ſupra fortunã emineat: & ardua p q̃ uocanť:& cõfragoſa ſunt. Quid.n.plano addiť excelſum? Sed ne tam obrupta qdẽ ſunt q̃ qdã putãt. Prima tamẽ pars ſaxa rupeſq; habet & inuii ſpeciẽ. ſicut plæraq; ex longo ſpeculãtibus abſciſſa & cõnexa uideri ſolẽt:cũ aciem longinqtas fallat. Demũ propius adeũtibus eadẽ illa quæ in unũ cong eſſerat error oculoꝝ paulatim adaperiunť:tamẽ illis quæ præcipitia ex interuallo apparebãt reddit lene faſtigium. Nuper cũ incidiſſet mentio Catonis indigne ferebas ſicut es iniquitatis īpatiens:q Catonem ætas ſua parꝫ ītellexiſſet:ſubra Pompeios & Cæſares ſurgentẽ infra uatinios poſuiſſet. & tibi īdignũ uidebať q illi diſſuaſuro legem:tota in foro eſſet erepea:quoq; a noſtris uſq; ad arcum Fabianũ per ſeditioſæ factionis manus traditus:uoces īprobas & ſputa & oẽs alias īſanæ multitudinis contumelias pertuliſſet. Tunc ego reſpondi habere te:q reipublicæ noĩe moueretis. quã hinc. P. Claudius:hinc facinius ac peſſimus quiſq; uendabat:& tacita cupiditate corrupti non intelligebant ſe dum uendunt. & uenire pro ipſo quidem Cato ne ſecuꝝ te eſſe iuſſi. Nullũ enim ſapientẽ nec iniuriam accipere:nec cõtumeliam poſſe. Catonẽ autẽ certius exemplar ſapientis uiri nobis deos īmortales dediſſe:q̃ Vlyxem & Herculẽ prioribus ſæculis. Hos enim ſtoici noſtri ſapiẽtes pronũciauerũt:īuictos laboribus:& contemptores uoluptatis:& uictores oium terrarũ. Cato cũ feris manus non cõtulit:quas cõſectari uenatoris agreſtiſq; ẽ:nec mõſtra igne ac ferro perſecutus eſt:nec in ea tempora īcidit:qbus credi poſſet cælũ unius in humeris inniti. Excuſſa iam antiqua crudelitate & ſæculo ad ſummã producto ſolertiã:cũ ambitu cõgreſſus multiformi malo:& cũ potentiæ immenſa cupiditate quã totus orbis in tres diuiſus partes ſatiare nõ poterat:aduerſus uitia ciuitatis degenerantis:& peſſum ſua mole ſidẽtis ſtetit ſolus:& cadẽtẽ rẽpu. quãtũ mõ una detrahi manu poterat retinuit uel abreptus uel abſtractus:comitẽ ſe diu ſuſtentãtẽ ruinæ dedit:ſimulq; extincta ſunt quæ nefas erat diuidi. Neq; enim Cato poſt libertatẽ uixit:nec libertas poſt Catonẽ. Huic tu putas iniuriam fieri potuiſſe a populo:q aut præturã illi detraxit:aut togã:& ſacrũ illud caput purgamẽtis oris aſperſit. Tutus eſt ſapiẽs: nec ulla affici aut iniuria:aut cõtumelia põt. Videor mihi intueri animũ tuũ incenſum & efferueſcentẽ, paratũ acclamare. Hæc ſunt quæ auctoritatem præceptis ueſtris detrahant. Magna promittitis: & quæ nõ optari qdem:nõdũ credi poſſint. Deinde ingentia locuti:cũ pauperem negaſtis eſſe ſapientem: nõ negatis ſolere illi:& ſeruum:& ueſtem:& tectum:& cibum deeſſe. Cum ſapientem negaſtis inſanire: non negatis

& alienari:& pag sana uerba emittere:& quicq̃ uis morbi cogit audere. Cum sapientẽ negastis seruũ esse
idem non ita ut isiciamini:& uenturum:& imperata facturum:& domino suo seruilia præstiturum mi-
nisteria. Ita sublato alte supercilio in eadem quæ certi descendistis:mutatis rerum nominibus. Tale itaq;
aliquid & in hoc esse suspicor:quod prima specie pulchrum atq; magnũ est:nec iniuriam:nec contumeliã
accepturum esse sapientem. Multum autem itereſt:utq; sapientem extra idignationem:an extra iniuriã
ponas. Nam si dicis illum æquo animo laturum:nullum habet priuilegium. Contingit illi res uulgaris:
& quæ discitur:ipsa iniuriag; assiduitate patientia. Si negas accepturum iniuriam:ideſt neminem illi ten-
taturum facere:omnibus relictis negociis stoicus fit. Ego uero non imaginario honore uel bog; exornare
constitui:sed eo loco ponere:uel quo nulla permittatur iniuria. Quid ergo? nemo erit qui lacessat:qui ten
tet. Nihil in reg; natura tam sacrum est:quod sacrilegiũ non ieniant. Sed non ideo diuia minus in subli-
mi sunt:si existunt q magnitudinem multum ultra se positã nõ acturi petant. Inuulnerabile est: nõ quod
non feritur:sed quod non ledit. Ex hac tibi nota sapiẽtem exhebo. Nunqd dubium est:qn certius robur
sit quod non uicitur:q̃ quod non lacessitur? Cũ dubiæ sint uires iexpertæ. At merito certissima firmitas
habebatur quæ omnes icursus respuit. Sic tu sapientem melioris scito naturæ:si nullius illi iniuria nocet:
q̃ si nulla sit. Et illum fortem uig; dicã quem bella nõ subiunt:nec admota uis hostilis exterret:non cui pi
guæ ocium est iter præsides populos. Huiusmodi igit̃ sapientem dico:nulli esse iniuriæ obnoxium. Itaq;
non refert q̃multa in illum coniiciantur tela:cum sit nulli penetrabilis. Quomodo quorundã lapidum
iexpugnabilis ferro duricia est? Ne secari adamas:aut cædi uel teri poteſt:sed icurrẽtia ultro retũdit. Quẽ
admodum quædam non possunt igne consumi:sed flamma circumfusa:rigorem suum habitumq; con-
seruant. Quemadmodum proiecti in altum scopuli mare frangunt:nec ipsi ulla seuitiæ uestigia tot uerbe
rati procellis ostentant. Ita sapientis animus solidus est:& id roboris collegit:ut tam tutus sit ab iniuria: q̃
illi quæ retuli. Quid igit̃:non erit aliqs qui sapienti facere tentet iniuriam? Tentabit: sed non peruentu-
ram ad eum. Maiore eni iteruallo & contractu iferiorum adductus est:q̃ ut ulla uis noxia:usq; ad illum ui
res suas perferat. Cum potentes iperio æditi:& consensu seruientium ualidi:nocere itentent:tam citra sa-
pientiam omnes eorum ipetus deficient:q̃ quæ numero tormentisue in altum exprimuntur: cũ extra ui-
sum exilierunt:circa cælum tamen flectuntur. Quid tu putas:cum stolidus ille rex multitudie telorum
diem obscurasset:ullam sagittam in solem scidisse? Aut dimissis in profundum cathenis Neptumnũ po-
tuisse contigi? Te cælestia humanas manus effugiunt:& ab his q templa dirimunt aut simulachra cõflant:
nihil diuinitati nocetur. Ita qcqd fit in sapientem proterue:petulanter:superbe:frustra tentatur. At satius
erit neminem esse qui facere uellet. Rem difficilem optes humano generi innocentiam & non fieri:eog; i
tereſt qui facturi sunt:non eius qui pati:ne si fiat qdem poteſt:imo nescio. An magis uires sapientia osten
dat:tranqllitatis iter lacescentia. Sicut maximum argumentum est:Imperatoris armis uirisq; polentis tu
ta securitas hostium est in terra. Diuidamus si tibi uidetur Serene:iniuriam a contumelia. Prior illa natu-
ra grauior est:Hæc leuior:tamen delicatis grauis:qua non leduntur:sed offenduntur. Tanta est tamen ani
morum dissolutio & uanitas:ut quidam nihil acerbius putent. Sic iuenies seruum:q tam flagellis q̃ cola-
phis cædi malit:& q mortem ac uerbera tolerabiliora credãt:q̃ contumeliosa uerba. Ad tãtas ineptias puẽ
tum est:ut non dolore tantũ:sed doloris opinione uexemur more puerog;:qbus mortus icutit umbra:&
personarum deformitas:& deprauata facies. lachrymas uero euocant nomina parum grata auribus:& di
gitorum motus:& alia quæ impetu quodam erroris improuidi refugiunt. Iniuria propositum hoc hẽt:
aliquem malo afficere. Malo autem sapientiam non relinquit locum. Vnum malum enim illi est turpitu-
do:quæ itroire eo ubi iam uirtus honestumq; est:non poteſt. Iniuria ergo ad sapientem non puenit. Nam
si iniuria alicuius mali patientia est:Sapiens autem nullius mali est patiens:nulla ad sapientem iniuria pti
net. Omnis iniuria dimutio eius est in quem icurrit. Nec poteſt aliqs iniuriam accipere sine aliquo detri-
mento uel dignitatis uel corporis uel reg; extra nos positarum. Sapiens autẽ nihil perdere poteſt: omnia i
se reposuit:nihil fortunæ credit:bona sua isolidum habet:contentus uirtute quæ fortuitis nõ idiget. Iõg
augeri nec minui poteſt. Nã in summũ producta:icrementi nõ habẽt locũ. Nihil eripit fortuna: nisi quod
dedit. uirturẽ autẽ nõ dat:ideo nec detrahit. Libera est:iuiolabilis est:imota. Sic contra casus idurat:ut nec
iclinari qdem:nedum uici possit. Aduersus apparatus terribilium:rectos oculos tenet:nihil ex uultu mu-
tat:siue illi dura:siue secunda ostentantur. Itaq; nihil perdet:quod perire sensurus sit. Vnius eni in posses-
sione uirtutis est:ex qua depelli nunq̃ poteſt. Cæteris præcario utitur. Quis autem iactura mouetur alie-
nis? Quid si iniuria nihil ledere poteſt? Ex his quæ propria sapientis sunt:quia uirtute sui salua sunt:iniu-
ria sapienti non poteſt fieri. Megaram Demetrius cœperat:cui cognomen Polycrates fuit:ab hoc Stilpon
philosophus iterrogatus:Nunqd aliquid perdidisset? Nihil iquit. Omnia namq; mea mecum sunt. Atq;
& patrimonium eius in prædam cesserat:& filias rapuerat hostis & patriam uiolauerat. Ille illi uictoriam
excussit:& se urbe capta: non uictum tantum sed idennem esse testatus est. Habebat ergo natura secũ bo-
na:in quæ non est manus iteriectio. At ea quæ dissipata & direpta ferebantur:non iudicabat sua:sed aduẽ
titia:& nutum fortunæ sequentia. ideo ut non propria dilexerat. Omnium eni extrisecus effluentium lu-
brica:& icerta possessio est. Cogita nunc:an huic fur:an calũniator:aut uicinus:aut potens:aut diues aliqs:
regnum urbe senectutis exercens:facere iniuriam possit. Cui bellum & hostis ille egregiam artẽ quassan-
darum urbium professus:eripere nihil possit. Inter nutantes usq; gladios:& militarem in rapinam tumul
tum: inter flammas & sanguinem: stragemq; impulsæ ciuitatis:inter fragorem templorum super deos
suos cadentium uni homini pax fuit. Non est itaq; q; audax iudices promissum:cuius tibi si parum fidei

habeo:sponsorem dabo. Vix eni credit tantum firmitatis in hoie:aut tantum animi magnitudinem cadere. sed si prodit in medium qui dicat:Non est q̃ dubites:an tollere se homo natus supra humana possit an dolores:damna:ulcerationes:uulnera:magnos motus rerum circa se frementium securus aspiciat: & dura placide ferat:& secũda moderate:nec illis cedens:nec is fretus. Vnus idemq; iter diuersa sit: nec qcq̃ suum:nisi putet esse:ea quaq; parte qua melior est. Tamen assum hoc uobis probaturus sub isto tot ciuitatum euersore:munimenta icursu aeris labefieri & turriũ altitudiem cuniculis ac latentibus fossis repente rescidere:& æquaturum æditissimas arces:aggerem crescere:ac nulla machiamenta posse reperiri: q̃ bene fundatum aium agitent. Eripius erumnis domos & icendiis undiq; relucentibus:flammas per sanguinẽ fugi. Filias meas q casus habeat:an peior publico nescio. Solus & senior:& hostilia circa me oia uidens: tamen itegrum icolumenq; esse censum meũ profiteor te non habeas qcqd mei habui. Non est q̃ me uictũ uictorem credas. Vicit fortuna tua fortunam meam. Caduca illa:& dominum mutantia ubi sint nescio. Quid ad res meas pertiet:mecum sunt:meciũ erunt. Perdiderunt isti diuites patrimonia. Libidiosa amores suos:& magno pudoris ipendio dilecta scorta. Ambitiosi curiã & forũ:& loca exercendis i publico uitiis destiata. Fœneratores perdiderunt tabellas suas:qbus auaritia falso læta diuitias imagiatur. Ego qdẽ oia itegra illibataq; habeo. Proide istos iterroga q flẽt:q lamentant̃:strictis gladiis nuda pro pecunia corpora opponũt :q hostẽ onerato sinu fugiunt. Erga ista habes Serene perfectum illum uiꝝ humanis diuinisq; uirtutibus plenum:nihil perdere. Bona eius solidis & iexuperabilis munimentis præcisa sunt. Non Babylonis illi muros contuleris:quos Alexander intrauit. Non Carthaginis aut Numantiæ moenia: una manu capta. Non capitolium:arcemue habẽt ista:non hostile uestigiũ:uel illa q̃ sapientem tuent̃: a flamma & ab icursu tuta sunt:nullum itroitũ habẽt nec præbent:excelsa iepugnabilia diis æqua. Non ẽ q̃ dicas ista ut soles:hunc sapientem nostꝝ nusq̃ ueniri. Non fingimus istud humani igenii uanũ decus: nec igentem imaginem falsæ uirtuti concipimus:sed q̃lem confirmamus exhibuius:& exhibemus. Raro forsitan magnisq; ætatũ iteruallis iuenit̃. Neq;.n. magna & excedentia solitum ac uulgarem modum crebro gignunt̃. Cæteꝝ hic ipse M. Cato: a cuius mentione hæc disputatio processit. Vereor ne supra nostꝝ exemplar sit. Deniq; ualidius debet esse quod lædit:eo quod lędit̃. Non est autem fortior neqtia uirtute. Nõ potest autem lædi sapiens. Iniuria in bonos non tentat̃ nisi a malis. Bonis iter se pax est. Mali tam bonis perniciosi sunt q̃ mali iter se. Quod si lædi nisi ifirmior non potest:nec iniuria bonis:nisi a dispari uerenda ẽ. Iniuria in sapientem uiꝝ non cadit. Illud.n. iam es admonendus neminem bonum esse nisi sapientẽ. Sed iniuste iquis. Socrates damnatus est. Iniuriam accepit. hoc loco itelligere nos oportet posse euenire: ut faciat aliquis iniuriam mihi:& ego non accipiam. tanq̃ rem siquis e uilla mea surripuit in domo mea põat. Ille furtum fecerit:ego nihil perdiderim. Potest aliquis nocens fieri:quamuis non nocuerit. Siqs cũ uxore tanq̃ cũ aliena concubat:adulter erit:q̃uis illa adultera non sit. Aliquis mihi uenẽum dedit: sed uim suam remixtam cibo perdidit. Venenum illud dando sceleri se obligauit:etiam si non nocuit. Non minus latro est cuius telum opposita ueste eclusum est. Omnia scelera:& ante effectum operis quantũ culpæ satis est: perfecta sunt. Quædã eius cõditionis sunt:& hac uice copulantur:ut alteꝝ sine altero eẽ nõ possit. Quod dico conabor facere manifestum. Possum pedes mouere. ut nõ curram:currere non possum:ut non moueam. Possum q̃uis in aqua sim non natare:si nato:non possum in aqua non esse. Ex hac forte: & hoc est de quo agitur:si iniuriam accepi:necesse est factam esse:si est facta non est necesse accepisse me. Multa.n. icidere possunt quæ imoueant iniuriam:ut in terra manum deiiecere aliqs casus potest:& emissa tela declinare. Ita iniurias qualescunq; potest aliqua res depellere:& in medio itercipere:ut & factæ sint : nec acceptæ. Præterea nihil iniustum iustitia pati potest:qa non coeunt contraria. Iniuria autem non potest fieri nisi iniuste. Non est qd mireris si nemo potest illi iniuriam facere:nec prodesse quidem quisq̃:& sapiẽti nihil deest quod accipere possit loco muneris:& manus nihil potest trsbuere sapienti. Habere eni prius debet q̃ dare. Nihil autem habet quod a se transferri sapiens gauisurus sit. Non potest ergo quisq̃ aut nocere sapienti aut prodesse. Quemadmodum diuina nec iuuari desiderant:nec lædi possunt. Sapiens autem uicinus pximusq; diis consistit:excepta mortalitate similis deo. At illa nitens petensq; excelsa:ordinata: intrepida: æquali & concordi cursu fluentia:secura:benigna:bono publico nata:& sibi & aliis salutaria. Nihil humile concupiscet:nihil flebit:qui rationi inixus per humanos casus:diuino icedit animo. Nõ habet ubi accipiat iniuriam ab homine: nec tantum dicere putas:sed nec a fortuna quidem:quæ quotiens cum uirtute congressa est:nunq̃ par recessit. Si maximum illud ultra quod nihil habent iratæ leges: ac seuissimi domini minantur:in quo imperium suum consumit fortuna: æquo placidoq; animoq; accipimus : & scimus mortem malum non esse:ob hoc ne iniuriam quidem:multo facilius alia tolerabimus. Damnũ & dolores & ignominias:locoꝝ commutationes:orbitates:discidia:quæ sapientem etiam si uniuersa circũuenіant non mergunt:nedum ut ad singulorum impulsus moereat. Et si fortũæ iniurias moderate fert: quanto magis hominum potẽtium:quos sit fortunæ manus esse. Oia itaq; sic patitur:ut hyemis rigorẽ: & intemperantiam cæli:ut feruores morbosq;:& cætera forte accidentia. Nec de quoq̃ tam bene iudicat: ut illum quicq̃ putet consilio fecisse. Quod in uno sapiente est aliorum omnium nõ consilia: sed fraudes & isidiæ:& motus animorum inconditi sunt:quos casibus adnumerant. Omne autem fortuitum circa nos seuit & iniuriatur. Illud quoq; cogita iniuriarum latissimam patere materiam illis:per quæ periculũ nobis q̃situm est:ut accusatore submisso aut criminatione falsa:aut irritatis in nos potẽtiorum motibus quæq; alia intra togatos latrocinia sunt. Est & alia iniuria frequens:si lucrum alicui excussum est:aut præmium diu captatum:si magno labore affectata hæreditas aduersa est: & quæstuose domus gratia erepta

Hæc effugiet sapiens q nescit nec in spe nec in mœtu uiuere. Addice núc q; iniuriá nemo ímota méte accipit: sed ad sensum eius perturbaẽ. Caret auté perturbatióe uir rectus: erroribus moderaturus suis altæ getis & placidæ. Nam si illum tangit iniuria & mouet & impedit. Caret auté ira sapiens: quam excitat iniuriæ species: nec aliter careret ira: nisi & iniuria quá scit sibi non posse fieri. Inde tam erectus lætusq; est. Inde cótinuo gaudio elatus. Adeo auté ad offensiones reꝝ hoium q; nó contrahitur: ut illa ipsi iniuria usui sit. per quá experimentú sui capit & uirtutem tentat. Faueamus obsecro uos huic proposito: æq;q; & animis & auribus assimus: dú sapiens iniuriæ excipitur: nec quicq̃ adeo petulátiæ nostræ: aut rapacissimis cupiditatibus: aut certe temeritati superbiæq; detrahiẽ: saluis uitiis nostris: hæc sapienti libertas quæriẽ. nó ut uobis facere nó liceat iniuriá agimus: sed ut ille omnes iniurias in altú dimittat: patiétia quoq; se: ac magnitudine animi defendat. Sic in certaminibus sacris plærisq; uicere: cedentiú manus: obstiata patientia fatigando. Et hoc puta genere patientiá & sapientiam eoꝝ q exercitatione longa ac fideli: robur pperiendi laxandiq; omnem inimicá ui consecuti sunt. Quoniá prioré parté percurrimus: ad alterá tráseamus. Quoniá qbusdam propriis plærisq; nó cóibus cótumeliá refutauimus. Est minor iniuria q̃ quæri magis q̃ exequi possumus: quá leges quoq; nulla digná uidicta putauerit. Hunc affectum mouet humilitas ai cótrahentis se: ob factú demúq; ihonorificú ille me hodie non admisit: cú alios admitteret. Sermóem meú aut superbe aduersatus est: aut palá risit. & nó in medio me loco: sed in imo collocauit. & alia huiusmói notæ. Quæ qdem uocé nisi quærelas nauseantis animi: in quæ fere delicati os & fœlices icidunt. Non uacat n. hoc notare cú peiora istant: nimio ocio igenia nostra ifirma & muliebria & inopia ueræ iniuriæ lasciuientia: his commouenẽ: quaꝝ pars maior constat uitio iterpraetatis. Itaq; nec prudentiæ qdem in se esse: nec fiduciæ ostendit: q̃ contumelia afficiẽ. Non dubiæ n. contemptum se iudicat: & hic morsus non sine q̃dá humilitate ai euenit: supprimétis se ac descédentis. Sapiens auté a nullo contemniẽ: magnitudiné suá nocuit. nulliq; tátú de se licere núciat q̃ sibi. & oés has quas nó miserias aiorum: sed molestias dixerim: nó uicit sed nec ientit qdem. Alia sunt quæ sapientem feriunt: ét si non peruertant. ut dolor corporis & debilitas: aut amicoꝝ liberorúq; amissio: & patriæ bello flagrátis calamitas. Hæc nó nego. sentire sapienté. Nec eni lapidis illi duriciam ferre asserimus. Nulla uirtus est quæ nó sentiat perpeti. Quid ergo est? Quosdam ictus recipit: sed receptores euicit: sanat & cóprimit. Hæc uero minora nec sentit qdem: nec aduersus ea solita illa uirtute utitur dura tolerandi: sed aut nó annotat: aut digna risu putat. Præterea cú magná partem cótumeliaꝝ superbi isolentesq; faciant: & male fœlicitatem ferentes: habet quo istum affectum iflatú respuat: si pulcherrimá uirtuté oium animi sanitaté magnanimitatéq;: illa qcqd huiusmodi est transcurrit. ut uanas somnioꝝ species: uisusq; nocturnos. Nihil habemus solidi atq; ueri: simul illud cogitat omnes iferiores esse. Quátum illis audacia sit: tanto audaciora despicere. Contumelia a contemptu dicta est: qa nemo quem contempsit afficit tali iniuria. Nemo auté meliorem maioréq; contemnit: etiam si facit aliquid quod conténentes solent. Nam & pueri os parentum feriunt & crines matris turbauit lacerauitq; infans: & sputo aspersit: aut nudauit in cóspectu suoꝝ tegenda: & uerbis obscœnioribus nó pepercit. & nihil horum cótumeliá dicimus. quare? qa qui fecit contemnere non potest. Eadem causa est: cur nos mancipioꝝ nostroꝝ urbanitas in dominos cótumeliosa delectet. quoꝝ audacia ita demú sibi in conuiuiis ius facit. si cœpit a domino & ut contépti sumus. Et ut ludibriú est: ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidem in hac mercantur procaces: & eoꝝ iprudentiam acuunt: & sub magistro habent q probra meditate effundunt. Nec has cótumelias uocamus: sed argutias. Quáta auté deméntia est: hisdé modo delectari: modo offendi: & ré ab amico dictá: maledictá uocare: a seruulo iocularecóuitiú. Qué aium nos aduersus pueros habebimus: hunc sapiens aduersus omnes: qbus etiam post iuuentam canosq; puerilitas est. An qcq̃ illi profecerunt qbus animi mala sunt: auctiq; in maiores errores: q a pueris magnitudine tantumq; forma corpoꝝ differunt. Cæterum non minus uagi: icertiq; uoluptatum sine delectu apparentes trepidi & non igenio: sed formidine qeti: non ideo quicq̃ iter illos puerosq; iteresse quis dixerit: q; illis talorum: nucumq;: & æris minuti auaritia est. his auari argentiq; & urbium: quod illi & iter ipsos magistratus gerunt. & prætextá fascesq; ac tribunal imitanẽ. Hi autem in campo foroq; serio ludunt. Illi in littoribus arenæ congestu simulachra domoꝝ excitant. Hi ut magnum aliquid agentes in lapidibus ac parietibus & tectis moliendis occupat i: ad tutela corporum iuenta: in periculum uerterunt. Ergo par pueris longiusq; progressus: sed in alia maioraq; error est. Non imerito itaq; hoꝝ contumelias sapiens ut iocos accipit: & aliquando illos tanq̃ pueros mala pœnaq; admonet & afficit: non qa accipit iniuriam: sed qa fecerunt: & ut desinant facere. Sic enî & pecora uerbere domantur. nec irascimur illis cum sessorem recusauerit: sed compescimus ut dolor contumaciam uicat. Ergo & illud solutum scies: quod nobis opponiẽ. quare si non accepit iniuriam nec contumeliá sapiens: punit eos q fecerunt. Non eni se ulciscitur: sed illos emendat. Quid est autem quare hanc animi firmitatem non credis in uiꝝ sapienté cadere: cum tibi in aliis idem notare: sed nó ex eadem causa liceat: Quis eni frenetico medicus irascitur? qsue febricitantis & frigida prohibiti maledicta i malam partem accepit? Hunc affectú aduersus omnes habet sapiés: quéadmodú aduersus ægros suos medicus. quorum nec obscœna si remedio ægent contrectare: nec reliqas & effusa ituerì dedignatur: nec per furorem seuientium excipere conuitia. Scit sapiens omnes hos q togati: purpuratiq; icedunt: ualétes coloratosq; male sanos eẽ quos nó aliter uidet: q̃ ægros itemperatos. Itaq; nec succéset qdem siqd in morbo petulátius ausi sunt aduersus medenté: æquo aio honores eoꝝ in nihilo æstiat: eorúdem paꝝ honorifice factum: quéadmodú nó placet sibi si illú medicus coluerit. nec cótumeliá iudicabit: si illi homo plæbis ultimæ salutáti mutuá salutationé non reddiderit. Sic nec suscipiet qdem si illum multi diuites suspexerit. Scit eni illos

nihil a mendicis differre:imo miseriores esse.Illi.n.exiguo:hi multo egent:& rursus nō tangeť si illū rex
medorū Attalusue asiæ salutantem silentio ac uultu arroganti transierit.Scit statū eius non magis habere
qcq̄ inuidendum:q̄ eius cui in magna familia cura contigit ægros isanosq; compescere. Num moleste feiá
si nō reddiderit nomé aliqs ex his:q ad castra negocianť mali:nequam mancipia ementes uēdētesq;:quo-
rum tabernæ pessimorū seruorū turba refertæ sunt:nō ut puto:qd.n.is boni habet:sub quo nēo nisi malus
est?Ergo ut huiusmodi humanitatē ihumanitatemq; negligit:ita ut regis habētis sub se parthos:medos
& britannos.Sed quos metu contines:sed propter quos remittere arcū non tibi contigit:sed postremos
& uenales:sed nouū occupantes dominiū.Nullius ergo mouebiť contumelia.Omnes.n.iter se differunt.
Sapiens qdem pares illos ob æqualem stultitiá omnes putat.Nam si semel se dimiserit eo : ut aut iniuria
moueať:aut cōtumelia:nō poterit unq̄ esse securus.Securitas autē ꝓpriū bonū sapiētis est:nec cōmittet ut
in iudicādo sibi cōtumeliá factá:honoré habeat ei q fecit.Necesse est.n.a quo quisq̄ contēni moleste ferat
suscipi gaudeat.Tanta quasdam demētia tenet:ut cōtumeliá sibi posse fieri putát a muliere.Quid refert q̄
habeant quos lecticarios habētē:q̄ oneratas aures:q̄ laxá sellá:æque ipudēs aial est:& nisi sciētia accessit: ac
multa eruditio fere cupiditatū icontinens.Quidá se a cinerario ipulsos moleste ferūt:& contumeliam uo
cant hostiarii difficultatē:nomé cultoris superbiá:cubiculariorū superciliū.O quantum iter ista risus tollen-
dus est:quanta uoluptate iplendus animus:ex alienorū errorū tumultu cōtēplari qetem suam. Quid ergo
sapiēs nō accedit ad fores quas durus ianitor obsidet?Ille uero si res necessaria uocabit experieť : & illum
quem q̄rit tanq̄ canē acrem obiecto cibo leniet:nec idignabiť aliqd ipendere ut limen transeat:cogitans:&
in pontibus qbusdam pro transitu dari.Itaq; illi quoq; quisqs erit q salutatorium publicum exerceat do-
nabit.Scit emere uenalia:ille pusilli animi est q sibi placet quod hostiario libere respondit : & uirgam eius
fregit:q; ad dominū accessit & petit tormū.Facit se aduersarium q contendit:& ut uicat par fuit.At sapiens
colaphis percussus:qd faciet?quod Cato cū illi os percussum esset:non excāduit:non uidicauit : iniuriam
nō remisit qdem:sed factá negauit:maiore aio non agnouit:q̄ ignouisset.nō diu in hoc hærebimus.Quis
.n.nescit:nihil ex his quæ creduнť bona aut mala ita uideri sapiēti:ut oibus.Nō respicit qd hoies turpe iu
dicent:aut miserū:non id quod populus sed ut sydera contrariū mūdo iter itendunt.ita hic aduersus opi-
nioné oium uadit.Desinite ita dicere:nō acciperet ergo sapiēs iniuriá si cedeť : si oculos illi eruet:nō acci-
piet cōtumeliá si obscœnorū uocibus iprobis per forū ageť:si in conuiuio regis recūbere infra mensam ue-
sciq; cū seruis:ignominiosa officia fortitis iubebiť:siqd aliud ferre cogereť:eorumq; excogitari pudori in
genuo molesta possunt.Inquātūcunq; ista uel numero:uel magnitudine creuerint eiusdem naturæ erūt
si non tangāt illū parua nec maiora qdem.Si nō tāgent pauca:nec plura qdem.sed ex imbecillitate ura cō-
iecturam non capitis igentis animi:& cū cogitatis quantū putetis uos pati posse:sapientis sapientiæ Pau-
lo ulterioré terminū positis.At illū in aliis mundi finibus sua uirtus collocauit:nihil:uobiscū cōe habētē.
Quare & aspera & quæcūq; toleratu grauia sunt:auditu & usuq; refugienda eum nō obruēt cū eorū coe-
tu:& qualis singulis talis uniuersis obsistet.Qui dicit illud tolerabile sapiēti illud itolerabile:& animi ma
gnitudiné iter certos fines tenet:male ait.Vicit nos fortuna nisi tota uicatur.Nec putes istá stoicam eē du-
riciam.Epicurus quem uos patronū inertiæ uestræ assumitis:putatisq; mollia ac desidiosa præcipere : &
ad uoluptatem ducentia.Raro inqt sapienti iteruenit fortuna:quam poene emisit uiri uocē : uis tu fortius
loq:& illū ex toto submouere.Domus hæc sapiētis angusta sine cultu:sine strepitu: sine apparatu . nullis
obseruať ianitoribus:turbá uenali fastidio digerentibus:sed per hoc limē uacuū:& ab hostiariis liberum
fortuna non transit.Scit tamen nō esse illic sibi locum ubi sui nihil est.Quid si Epicurus quoq; q corpo-
ri plurimum indulsit:aduersus iniurias exurgit:quid apud nos incredibile uideri potest:aut supra huma
næ naturæ mensurá.Ille ait iniurias tolerabiles esse sapienti:nos iniurias nō esse.Nec enim est q; dicas hoc
naturæ repugnare.Nō negamus res icommodá esse uerberari & ipelli:& aliquo membro carere : sed oia
ista negamus iniurias eē:nō sensum illis doloris detrahimus:sed nomē iniuriæ quod nō potest recipi: uir
tute salua.Vter uerius dicat uidebimus.Ad contemptum qdem iniuriæ uterq; consentit.Quæris qd iter
duos itersit?quod iter gladiatores fortissimos:quorum alter præmit uulnus:& constat in gradu.Alter re
spiciens ad clamantē populū:significat nihil esse:& itercidi non patiť.Non est q; putes magnū quod dissi
demus.Illud quoq; agitur quod unū ad nos pertinet.Vtraq; exempla hortantur contēnere iniurias: & q̄s
iniuriarum umbras ac suspitionē dixeri contumelias.Ad quas despicientes nō sapiente opus est uiro : sed
tantū conspiciente.Quid si possit dicere utrū merito mihi ista accidunt:an imerito.Si merito non est con-
tumelia:iudicium est.Si imerito:illi qui iniusta facit:erubescendum est.Eqdem illud quod cōtumelia di-
citur in capitis mei leuitatē iocatus est:& in oculorū ualitudinē:& in cruriū gracilitatem:& in staturam q̄
cōtumelia est.Quod apparet audire coram uno aliquid demū ridemus.corá pluribus idignamur : & eo-
rum aliis libertatem non relinquimus quæ ipsi dicere assueuimus.Iocis tēperatis delectamur : in modicis
irascimur.Chrysippus ait quendá idignatū:q; illū uenientem aliqs maximū dixerat.In senatu flentem ui-
dimus fidū Corneliū Nasonis generū.Cum illū corbola struto camelū depilatum dixisset. Aduersus alia
maledicta mores & uitia cōuulnerantia fronte illi firmitas cōnstitit.Aduersus hoc tam absurdum lachry
mæ prociderūt.Tanta aiorum ibecillitas est:q; ubi ratio discessit offendimur.Siqs sermonem nostrū imi-
tatur:siquis incessum:siquis uitium aliquod corporis aut linguæ exprimit : quasi notiora illa fiant : alio
imitante q̄ nobis faciētibus.senectutem qdá initi audiunt: & canos & alia ad quæ uoto perueniť. Pauper-
tatis maledictū quosdá percussit:quá sibi obiecit qquis abscōdit.Itaq; materiam petulantibus & propter
contumeliá urbanis detrahitur:si ultro illam & prior occupes.Nemo aliis risum præbuit q ex se cœperit.

Vatinium hoiem natū:& ad risum & ad odium scurrā fuisse:& uenustū ac dicacē memoriæ proditū ē. In
pedes suos ipse plurima dicebat:& in fauces cōcisas:sic inimicoꝝ quos plures habebat:q̄ morbos:& in pri/
mis Ciceronis urbanitatem effugit. Si ille hoc potuit duritia oris: q assiduis conuitiis depudere didicerat.
Cur is non possit q studiis liberalibus:& sapiētiæ cultu ad aliquē ꝓfectum puenerat. Addice q genus ul/
tionis est:eripere ei q fecit contumeliæ uoluptatē. Solent dicere. o miserrime puto non intellexit:adeo fru
ctus contumeliæ i sensu & idignatione patientis est. Non debet qdem homo esse contumeliosus. Deinde
non deerit illi:aliquādo par iueniē q te quoq; uindicet. C. Cæsar inter cætera uitia quibus abundat : cōtu/
meliosus mirabiliter ferebaē. Ois aliquā nota feriendi:ipse materia risus benignissima:tanta illi palloris i
saniam testantis fœditas erat:tanta oculoꝝ sub fronte simul latentiū toruitas:tāta capitis destituti:& emu/
datis capillis aspsi deformitas. Addice obsessam setis ceruicem & exilitatē cruꝝ:& enormitatē pedum. Im
mensum est si uelim singula referre:per quæ in partes auosq; suos contumeliosus fuit:per q̄ in uniuersos
ordines:ea referam q̄ illū exitio dederūt. Asiaticum Valeriū in primis ferocem habebat uiꝝ: & uix æquo
aio aliena contumelias latuꝝ:huic in conuiuio:in concione uoce clarissima:qualis i concubitu esset uxor
eius obiecit:dii boni hunc uiꝝ audire principem scire & usq; eo licentiam peruenisse:ut non dico consula/
ri:non dico amico:sed tantū marito princeps:& adulteriū suū narret:& fastidiū. Terre contribuno militū:
sermo promanauerat languidus summo:& i facta uoce suspectior. Huic Caius signū petenti:mō Veneris:
modo Priapi dabat:aliter atq; aliter exprobrās armato molliciem. Hoc ipse plucidos trepidatus ac iratos.
Coegit itaq; illum uti ferro:ne sæpius signum peteret. ille primus inter cōiuratos manū sustulit:ille ceru
cē mediā uno ictu decidit. Plurimū deinde undiq; publicas ac priuatas iniurias ulciscentiū gladiorum ige
stum est. Sed primus uir fuit q minime uisus est. Hac rōne Caius oia contumelias putat:& fuit ferendaꝝ
īpatiens:Faciendarumq; cupidissimus. iratus fuit Herennio Marco:q illū Caium salutauerat : nec ipune
cessit. Primipilariū quem caligulam dixerat. Hic. n. in castris natus:& alumnus legionum uocari solebat:
nullo noie militibus familiarior unq̄ factus:sed iā caligulā cōuitiū & probū iudicabat conturbatus. Ergo
hocipsum solatio erit:ēt si uestra facilitas ultionē omiserit:futuꝝ aliquem q pœnas exigat a procare & su/
perbo & iniurioso:quæ uitia nunq̄ i uno hoie:& i una contumelia consumunē. Respiciamus eoꝝ exēpla
quoꝝ laudamus patientiā. ut Socratis:q comediaꝝ publicatos i se expectatos sales i partem bonā accepit:
risitq; non minus:q̄ cū ab uxore Xantippe imunda aqua perfunderetē. Antipheūq; matet barbara : & tra/
chessa obiiciebaē. Respondit & deoꝝ matrem ideā esse. Nō est in rixā colluctationēq; ueniendū ꝓcul au/
ferendi pedes sunt:& qcqd hoꝝ ab iprudentioribus fiet:fieri autem nisi ab iprudētioribus non potest ne/
gligendū. Et honores & iniuriæ uulgi in promiscuo habendæ sunt. Nec his dolendū:nec illis gaudendū.
Alioquin multa timore & contumeliaꝝ aut tedio:necessaria omittemus publicis & priuatis officiis. Ali/
quando etiā salutātibus nō occurremus:dū muliebris nos cura angit:aliqd cōtra animū audiēdi. Aliquā/
do ēt ob irati potētibus detegemus huc affectū itemperāti libertate. Non est autē libertas nihil pati. Falli/
mur:libertas est aium supponere iniuriis:& eum facere se ex quo solo sibi gaudenda ueniāt. exteriora de/
ducere a se. Ne ingeta āgenda sit uita oium risus:oium linguas timent. Quis omniū est q nō possit contu/
melias facere si qsq potest:diuerso autē remedio uteē:sapiēs affectatorq; sapiētiæ. Imperfectis. n. & adhuc
ad publicum se iudiciū dirigētibus hoc proponendum est. Inter iniurias ipsas contumeliasq; debere uer/
sari. Omnia leuiora accidunt expectantibus quoq; honestior est genere:fama patrimonioq;:hoc se fortius
gerat. Memor in prima acie altos ordines primp loco stare contumelias & uerba probosa : & ignominias
& cætera dehonestamēta uelut clamorē hostium ferat:& longinqua tela:& saxa sine uulnere circa galeas
trepidantia. Iniurias uero:ut uulnera:alia armis:alia pectori ifixa non deiectus:ne motus qdem gradu su/
stineat:etiam si præmeris:& infesta ui urgeris. Cedere autem turpe est. assignatum a natura locum tuere.
Quæris quis sit locus uiri sapientis. Aliud auxilium est huic contrariū. Vos. n. rē geritis: illi parta uictoria
est. nec repugnat uestro bono:& hāc spem dum ad ueꝝ peruenistis aliter in aīs libenterq; meliora excipite
& opinione ac uoto iuuate:esse aliquē in quē fortuna nō possit ex republica est:humani generis est.

Explicit liber Senecæ quomodo in sapientem cō cadit iniuria.

LVCII ANNEI SENECAE AD PAVLINVM INCIPIT LIBER DE BREVITATE VITAE.

Aior pars mortaliū Paulie naturæ malignitate conqriē:q exiguum æui gignimurq; hæc
tā uelociter:tā rapide dati nobis tpis spatia decurrāt. Adeo ut exceptis admodum paucis:
cæteros i ipso uitæ apparatu uita destituat. Nec huic publico:ut opinanē malo:turba tātū
& iprudēs uulgus igemuit. Claroꝝ itaq; uiroꝝ hic affectus q̄relas euocauit. Inde illa maxi
ma medicoꝝ exclamatio est: Vitā breuē esse:lōgā artē. Inde Aristoteles cū reꝝ natura exi/
gēti minime cōueniēs sapiēti uiro lis est. At iā aialibus tātum indulsisse ut quina: aut dena
secula educerēt. Hoi in tam multa ac magna genito tā citeriorē terminū stare. Nō exiguū tēporis habēus:
sed multū perdidimus. Satis lōga uita:& in maximaꝝ reꝝ cōsumationē large data est:si tota bene colloca
reē. Sed ubi per luxum ac negligentiā defluit:ubi nulli rei bonæ ipediē:ultima demum necessitate cogēte:
quā ire non itellexim us transisse sentimus. Ita est:nō accepimus breuē uitam:sed fecimus. nec inopes eius
sed ꝓdigi sumus. Sicut amplæ & regiæ opes ubi ad malū dominū puenerūt: momēto dissipanē. At q̄uis
modicæ:si bono custodi traditæ sunt:usu gēscūt. ita ætas nostra bene disponēti multū patet. Quid de re
rum natura querimur: illa se benigne gessit. Vita si scias uti longa est. Aliū insatiabilis tenet auaritia. Aliū
isuperuacuis laboribus operosa sedulitas. Alius uino madet. Alius inertia torpet. Aliū defatigat ex alienis
iudiciis suspēsa semp ambitio. Aliū mercādi præceps cupiditas circa oēs terras oia maria:spe lucri ducit.

Pompeio adhuc filio in hispania fracta arma refouente. Quid agam inqd: hic quæris: moror in tusculano
meo semiliber. Alia deinceps adiicit qbus & priorã ætatẽ cõplorat: & de præsenti queritur: & de futura de/
sperat. Semiliberũ se dixit Cicero: at me Hercules nunq̃ sapiẽs in tã humile nomen pcedat: nunq̃ semiliber
erit. Integræ semp libertatis: & solide solutus & sui iuris altior cæteris. Quid enim supra eum potest esse: q
supra fortunã est. Liuius drusus uir acer & uehæmẽs cũ leges nouas: & mala Gracchana mouisset: stipatus
ingenti totius Italiæ coetu: exitũ rerũ nõ prouidẽs: quas nec agere licebat: nec tã liberũ erat inchoatas relin/
quære: execratus inqetam a primordiis uitam: dr̃ dixisse uni sibi: nec puero qdem unq̃ ferias cõtigisse. Au
sus est enim & pupillus adhuc & prætextatus: iudicibus reos cõmẽdare: & gratiã suã iterponere tã efficaci
ter ut q̃dam iudicia constet ab illo rapta: quo non erũperet tam imatura ambitio. Sciẽs in malũ igẽs: & pri
uatũ: & publicã euasurã illã tã festinatã audaciã. Sero itaq̃ q̃rebatur: nullas sibi ferias contigisse a puero: sedi/
tiosus: & foro grauis disputatur an ipse sibi manus abstulerit. Subito eni uulnere per unguẽ accepto: cũ col/
lapsus est aliquo dubitante: an mors uolũtaria esset in illo: an tempestiua. Supuacuũ est cõmemorare plu/
res: q cũ aliis foelicissimi uidentur: ipsi in se uerũ testimoniũ dixerunt: per ostensionem actuũ animorũ ipsorũ:
sed his q̃relis nec alios mutauerũt nec seipsos. Nã cũ uerba erũpent: effectus ad cõsuetudinẽ relabuntur: no/
stra mehercule uita: licet supra mille annos exeat: in artissimũ cõtrahetur. Ista oĩa nullũ nõ sæculũ deuora/
bit. Hoc uero spatiũ q̃uis natura currit: rõ dilatat: cito nos effugiat necesse est. Nõ eni apphenditis: nec re/
tinetis: uelocissime omni rei morã facitis: sed abire ut rẽ supuacuã ac reparabilẽ sinitis. In primis aũt & il/
los numero: q nulli rei: nisi uino ac libidini uacant. Nulli enim turpius occupati sunt. Cæteri etiã si uanæ
gloriæ imagie tenentur: speciose tamẽ errãt. Licet auaros mihi: licet uel iracũdos enumeres: uel bellatores:
omnes isti uirilius peccãt. In uenerẽ ac libidinẽ piectorũ inhonesta labes est. Oĩa istorũ tpa excute. Aspice q̃
diu computẽt: quãdiu isidientur: q̃diu timeãt: quãdiu colantur: q̃ntũ uadimonia sua atq̃ aliena occupẽt: q̃ntũ
cõuiuia quæ iã ipsa officia sunt. Videbis quẽadmodũ illos respirare nõ sinãt uel mala sua uel bona. Deniq̃
iter oẽs conuenit: nullã rẽ bene exerceri posse ab hoie occupato. Nõ eloquẽtiã: non liberales disciplinas: q̃n
do districtus animus nihil altius recipit: sed omnia uelut iculcata respuit. Nihil minus est hois occupati q̃
uiuere. nullius rei difficilior est sciẽtia. Professores aliquarũ artiũ uulgo multiq̃ sunt. Quasdã uero ex his
pueri admodũ ita pcepisse uisi sunt: ut & præcipere possent. Viuere in tota uita discendũ est. Quod magis
mirandũ est in tota uita discendũ est mori. Tot maximi uiri relictis oibus ipedimentis: cũ diuitiis: officiis:
uoluptatibus renũciassent. hoc unũ in extremã usq̃ ætatẽ ægerũt: ut uiuere scirẽt. Plures tamẽ ex his non
dum se scire cõfessi e uita obierũt. Nedũ ut isti sciant: magis mihi crede: & supra humanos errores eminẽ
tis uiri est: nihil ex suo tẽpore delibẽrare: & ideo uita eius lõgissima est. Quidã quãtũcunq̃ potuit: totũ ip
si uacauit. Nihil inde icultũ ocisumq̃ uacauit. Nihil sub alio fuit. neq̃ enim quicq̃ repperit dignũ quod cũ
tẽpore suo pmutaret. Custos eius parcissimus. Itaq̃ satis illi fuit. His uero necesse est defuisse: ex quorũ uita
multũ plus tulit. Nec est q̃ putes hinc illos itelligere damnũ suum: plerosq̃ certe audies ex his quos ma/
gna foelicitas grauat iter clientiũ greges: aut causarũ actionẽs: aut cæteras honestas miserias exclamare. in/
terdũ mihi non uiuere licet: qd ni non liceat. Omnes illi qui te sibi aduocant: tibi adducũt. ille reus quot dies
abstulit: quot ille cãdidatus: quot illa anus: efferẽdis hæredibus lapsa: quot illa ad irritãdã auaritiã captan/
tiũ simultas æger. Quot ille potẽtior amicus q nos: non in amicitia: sed in apparatu habet. Dispunge inq̃
ac recense uitæ tuæ dies: uidebis paucos admodũ & ridiculos apud te resedisse. Assecutus ille quos optaue
rat fasces cupit ponere. & subĩde dicit. Quando hic annus præteribit. Facit ille ludos quorũ sortem sibi ob
tingere magno æstimauit. Quando inqt istos effugiam. Diripitur ille toto foro patronus: & magno concur
su omnia ultra q̃ audiri potest cõplet. Quando inqt res pferentur. Præcipitat quisq̃ uitam suã: & futuri de
siderio laborat præsentiũ tedio. At ille q nullũ non tẽpus in usus suos cõfert: q omnes dies tanq̃ uitam or/
dinat: nec optat crastinũ: nec timet. Quid eni est qd iam ullam horã nouæ uoluptatis possit afferre. Oĩa uo
ta ad facietatẽ pcepta sunt: de cætero foro fortuna ut uolet ordinet: uita iã in tuto est. Huic potest detra/
hi nihil: addici sic. sicut aliqs uentre quoq̃ admodũ saturo: iam non pleno: aliqd cibi quod nec desiderat ca
pit. Nõ est itaq̃ q̃ quemq̃ ppter canos: aut rugas putes diu uixisse. Non ille diu uixit: sed diu fuit. Quid. n.
si illũ multũ putas nauigasse: si sæua tẽpestas a portu exceptũ huc & illuc tulit: ac uiribus uentorũ ex diuer/
so fruẽtiũ p eadem uestigia in orbẽ ægit. Nõ ille multũ nauigauit: sed multũ iactatus est. Mirari soleo cũ
uideo aliquos tẽpus petere: & eos q rogantur facillimos. illud uterq̃ spectat: propter quod tempus petitum
est: ipsum tẽpus qdem neutri quasi petitur: quasi nihil datur. Res oĩum preciosissima luditur. Fallit aũt illos: qa
res incorporalis est: qa sub oculis non uenit. Ideoq̃ uilissima æstimatur imo poenæ nullũ præciũ eius: est an/
nua cõgiaria hoies charissimi accipiũt: & in his aut laborẽ: aut operã: aut diligẽtiã suã locãt: nemo æstimat
tẽpus. Vtuntur illo laxius quasi gratuito. At eosdẽ ægros uide si mortis periculũ etiã ad motum est propius:
medicorũ genua tangentes: metuũt capitale suppliciũ: omnia sua ut uiuãt paratos ipendere: tanta in illius
discordia affectuũ est. Quod si possent quẽadmodũ præteritorũ annorũ cuiusq̃ numerũ proponi sic futu/
rorũ: quomodo illi q paucos uiderũt superesse trepidarent: quõ illis parcerẽt. At qui facile est: q̃uis exigu/
um dispensare q̃ certũ est. Id debet seruari diligẽtius: q̃ ne scias quãdo deficiat. Nec est tamen quod igno/
rare putes illos q̃ chara res sit: dicere solent eis quos ualidissime diligunt paratos se partẽ annorũ suorũ da/
re: dant: nec itelligunt. dant ãt ita: ut sine illorũ icremẽto sibi detrahãt: sed hoc ipsum an detrahant nesciũt:
ideo tolerabilis est illis iactura detrimẽti latentis. Nemo restituet annos: nemo iterum te tibi reddet. Ibit
qua coepit ætas: nec cursum suum: aut reuocabit: aut supprimet: nihil autem tumultuabitur. Nihil admo/
uebit uelocitatis suæ: tacita labetur: nõ illa se regit imperio: nõ fauore populi longius pferet. Sicut missa est

a primo decurret:nuſq̄ deuertet:nuſq̄ remorabit.Quid fiet?tu occupatus es:uita feſtinat . Mors interim
aderit:cui uelis nolis uacãdũ eſt.Põt ne qſq̄ ſenſus hominũ:eoꝝ dico q prudentiam iactãt: operoſius occu
pari ſibi:ut melius poſſint uiuere.Impẽdio uitæ uitã iſtruunt.Cogitationes ſuas in lõgũ ordinãt.Maxima
porro uitæ iactura dilatio eſt.illa primũ quenq; extrahit diem:illa eripit præſentia : dũ ulteora promittit.
Maximũ uiuẽdi ĩpedimẽtũ eſt.expectatio quæ pẽdet ex craſtino:perdis hodiernũ.Quod in manu fortu/
næ poſitũ eſt diſponis:quod in tua dimittis:quo ſpectas quo te extẽdis? Omnia quæ uẽtura ſunt: in certo
iacẽt?Propitius uiue:clamat ecce maximus uates:uelut diuino ore inſtinctus:ſalutare carmen canit.Opti
ma quæq; dies miſeri mortalibus æui.Prima fugit.quid cũctaris inq̄t:quid ceſſas:niſi ocupas fugit:cũ oc
cupaueris tamẽ fugiet.Itaq; cũ celeritate temporis utendi uelocitate certandũ eſt:uelut extorrẽte rapido:
nec ſemp caſuro:cito hauriẽdũ eſt.Hoc quoq; pulcherrime ad exprobãdũ infinitã cognitionẽ.q̃ nõ opti/
mam quãq; ætatẽ:ſed diẽ dicit.Quid ſecurus intanta temporũ fuga lẽtus mẽſes tibi annos:& longã ſeriẽ:
utcũq; auiditati tuæ uiſum eſt exporrigis:de die tecũ loquit:& de hoc ipſe fugiẽte.Nõ dubiũ eſt ergo q̃n
prima quæq; optima dies fugiat mortalibus miſeris & occupatis:quoꝝ pueriles adhuc animos ſenectus
opprimit:ad quã imperat:inermeſq; ueniũt.Nihil enim ꝓuiſum eſt ſubito illã nec opinantes inciderunt.
Accidere eã quotidie nõ ſentiebãt:quẽadmodũ aut ſermo:aut lectio:aut aliq̄ iterior cogitatio iter faciẽtis
decipit.peruẽiſſe ante ſciũt:q̄ appropinq̄ſſe:ita hoc iter uitæ aſſiduũ excitatiſſimũ:quod dormiẽtes uigilã
teſq; eodẽ gradu facimus:occupatis nõ apparet niſi in fine.Quod propoſui ſi in partes uelim & argumen
ta diducere:multa mihi occurrẽt:per quæ probẽ breuiſſimã eſſe occupatoꝝ uitã.Solebat dicere Fabianus
nõ ex his cathedrariis philoſophis:ſed ex ueris & antiquis:cõtra affectus ĩpetum nõ ſubtilitate pugnãdũ.
Nec minutis uulneribus:ſed incurſu aduertẽdã aciẽ nõ probã.Cauillationes enim cõtẽdi debere non uelli
cari.Tamẽ ut illis erro exprobet ſuus docẽdi nõ tantũ deplorãdi ſunt.In tria tempora uita diuidit : quod
eſt:quod fuit:& quod futuꝝ eſt.Ex his quod agimus breue eſt:quod acturi ſumus dubiũ:qđ ægimus cer
tum.Hoc eſt enim in quo fortuna ius perdidit:quod in nullius arbitriũ reduci põt.Hoc amittunt occupa
ti:nec enim illis uacat præterita reſpicere:& ſi uacet iniocunda eſt præteritæ rei recordatio. Inuiti namq;
ad tẽpora male exacta animũ reuocãt:nec audẽt ea retractare:quoꝝ uitia ẽt aliquo præſentis uoluptatis le
nocinio ſurripiebat retractãdo paciſcunt.Nemo niſi quo omnia acta ſunt:ſub cenſura ſua:quæ nunq̄ falli
tur:libenter ſe in ꝑteritum torquet ille qui multa ambitioſe concupiit:ſupbe contempſit:& ĩpotenter ui/
cit: icidioſe decepit auare rapuit:prodige effudit:neceſſe eſt memoriã ſuã timeat.At qui hæcẽ pars tempo
ris noſtri ſacra dedicata:omnes humanos caſus ſupergreſſa:extra regnum fortunæ ſubducta: q̄ nõ inopia
nõ mœtus:nõ morboꝝ incurſus exagitat.Hæc nec turbari nec eripi põt perpetua eius & itrepida poſſeſ/
ſio eſt.Singuli tamen dies:& hi per momenta præſentes ſunt.At præteriti tẽporis:oẽs cũ uiſeritis aderũt:
ad arbitriũ tuum ſe inſpici:ac detineri patiunt.Quod facere occupatis nõ uacat.Securæ & q̄etæ mentis ẽ
in oẽs uitæ ſuæ partes diſcurrere . Occupatoꝝ aĩ cum uelut ſub iugo ſunt flectere ſe ac reſpicere non poſ/
ſunt.Abiit igit uita eoꝝ in ꝓfundum:& ut nihil prodeſt:licet q̄tumlibet ĩgeras: ſi non ſubeſt quod exci/
piat ac ſeruet:ſic nihil refert q̄tum tẽporis ſtet:ſi nõ eſt ubi ſubſideat: per quaſſos foratoſq; aĩos tranſmit
titur.Præſens tẽpus breuiſſimum eſt:adeo q̄dem ut q̄buſdam nullum uideat:in curſu eni ſemp eſt. Fluit
& præcipitat ante deſint eſſe:q̄ uenit.Nec magis moram patit q̄ mundus:aut ſydera:quoꝝ in re q̄eta ſem
per agitatio:nunq̄ in eodem ueſtigio manet.Solum igit ad occupatos præſens pertinet tempus:quod tam
breue eſt:ut arripi nõ poſſit.& idipſum illis diſtrictis ſub multa ſubducit .Deniq; uis ſcire q̄ nõ diu uiuãt:
uide q̄ cupiãt diu uiuere.decrepiti ſenes paucoꝝ annoꝝ acceſſionẽ uotis mendicant.Minores natu ſeipſos
eſſe fingunt:mendacio ſibi blandiunt:& tam libentes ſe fallunt:q̄ ſi fata una decipiant.Iam ergo cũ aliqua
imbecillitas mortalitatis admouit quẽadmodũ patientes moriunt:nõ tanq̄ exeant de uita:ſed tanq̄ extra/
hant.Stultos ſe fuiſſe ut non uixerint clamitant:& ſi modo euaſerint ex illa ualitudine: in ocio uicturos.
Tunc q̄ fruſtra parauerint:q̄bus non fruent: q̄ in caſſum oĩs labor ceciderit cogitãt.At q̄bus uita ꝓcul ab
omni negocio agit:quid ni ſpecioſa ſit:nihil ex illa delegat:nihil alio atq; alio ſpargit: nihil inde fortunæ
tradit:nihil negligentia interit:nihil largitione detrahit:nihil ſuperuacuum eſt:tota ut ita dicam:in reddi
tu eſt.Quãtulacũq; itaq; abũde ſufficit:& ĩde quandocũq; ultimus dies uenerit:nõ cunctabit uis ſapiẽs ire
ad mortẽ certo gradu.Quæris forte quos occupatos uocẽ.Nõ eſt quod me ſolos putes dicere:quos a baſi
lica immenſi deĩde canes eiiciũt:quos aut in ſua uides turba ſpecioſius elidi:aut in aliena contẽptius:quos
officia domibus ſuis euocant:ut alienis foribus illidant:haſtã prætoris infami lucro laborãt:lucus & quæ
neq; ſuperatior exercet.Quorũdã ociũ occupatũ eſt in uilla:aut in lecto ſuo:in media ſolicitudine q̄uis ab
oibus receſſerunt:ſibiipſi moleſti ſunt.Quoꝝ nõ ocioſa uita eſt dicenda:ſed deſidioſa occupatio.Illum tu
ocioſum uocas:qui corinthia paucoꝝ furore præcioſa:anxia ſubtilitate cõtinuat:& maiorẽ dieꝝ partẽ in
æruginoſis lamellis cõſumit:qui in te roma cœnã pro facinus:ne romanis q̄dem uitiis laboremus ſectator
pueroꝝ rixãtiũ ſedet:qui uictoꝝ ſuoꝝ gregis mercantiũ & coloꝝ paria deducit.qui athletas nouiſſimos
paſcit.Quid illos ocioſos uocas:q̄bus apud tonſorem:multæ horæ tranſmittunt:dum decerpit:ſiq̄d pro
xima nocte ſuccreuit:dum de ſingulis capillis in cõſiliũ itur:dum aut diſiecta coma reſtituit:aut deficiẽs.
hinc atq; ilinc in frontem cõpellit:quomodo naſcunt ſi tonſor paulo negligẽtior fuit:tanq̄ uiꝝ tonderet.
Quomodo excãdeſcũt:ſiq̄d ex iuba ſua deciſum eſt:ſiquid extra ordinẽ iacuit:niſi oĩa ſua in annulos ſu/
os reciderunt.Quis eſt iſtoꝝ qui nõ malit rẽpublicã ſuam turbari q̄ comã.Qui nõ ſolicitior ſit de capitis
ſui decore q̄ de ſalute.Qui nõ cõptior eſſe malit q̄ honeſtior.Hos tu ocioſos uocas inter pectinẽ ſpeculũq;
occupatos.Quid illi qui in cõponẽdis:audiẽdis:diſcẽdis canticis operati ſunt:dũ uocem eius rectũ curſum

natura & optimū & simplicissimū fecit in flexu modulationis: ieptissime torqnt. Quoꝝ digiti aliquod inter se carmē mentiētes semper sonant: quoꝝ cum ad res serias etiam sæpe tristes adhibiti semper exaudit̃ tacita modulatio. Non habent isti ociū: sed iners negocium. Cōuiuia mehercule hoꝝ non posuerim inter uacantia tēpora: cum uideā q̃ soliciti argentū ordinent: q̃ diligenter exoletorum suoꝝ tunicas succingant: q̃ suspensi sint, quomodo aper a coco cæsus exeat. Quanta celeritate signo dato: gladii ad ministeria decurrant. Quanta arte scindantur aues in frustra nō enormia: q̃ curiose īfœlices pueruli ebrioꝝ sputa detergāt. Ex his laudantiæ lautitiæq; fama captat̃: & usq; eo in omnes uitæ successus mala sua illos sequuntur. Vt nec bibant sine ambitione: nec edant. Nec illos quidem inter ambitiosos numeraueris: qui sella se & lectica huc & illuc ferunt: & ad gestationū suaꝝ quasi deserere illas nō liceat: horas occurrūt: quos quādo lauari debeant: quando: noctare: quādo cœnare: alius admouet: & usq; eo nimio delicati animi lāguore soluūtur: ut per se scire non possint an esuriāt. Audio quēdā ex delicatis: si modo deliniæ uocandæ sunt: uitam & cōsuetudinē humanā dedidiscere. Cum ex balneo inter manus elatus & in sella positus esset: dixisset interrogando iam sedeo. Hunc tu ignorantē an sedeat: putas scire an uiuat: an uideat: an ociosus sit: nō facile dixerim: utrū magis miserear si hoc ignorauit: an se ignorare finxit. Multaꝝ qdē reꝝ obliuionem sentiunt: sed multaꝝ imitāt̃, quædā uitia illos quasi fœlicitatis argumēta delectāt. Nimis humilis & cōtēpti hominis esse uidet̃ scire quid faciat. In hūc & minimos multa mentiri: ad exprobādā luxuriam puta. Plura mehercule prætereunt q̃ fingunt: & tanta incredibiliū uitioꝝ copia ingenioso in hunc unū seculo processit. ut iam mimoꝝ arguere possimus negligentiam: eē aliquē qui usq; eo delitiis interierit: ut an sedeat alteri credat. Nō est ergo ociosus hic: aliud nomen imponas. Aeger est immo mortuus est. ille ociosus ē cui ocii sui cōsensus est. Hic uero semiuiuus cui ad itelligendos corporis sui habitus iudice opus ē. Quō potest hic alicuius temporis dominus esse? perseq singulos longum est: quoꝝ aut laterculi: aut pila: aut excoquendi in sole corporis cura cōsumpsere uitā. Non sunt ociosi quoꝝ uoluptates multū negociū habent. Nam de illis nemo dubitabit: quin operose nihil agant: q in litteraꝝ iutilium studiis detinent̃. quæ iam apud romanos quoq; magna manus est. Græcoꝝ iste morbus fuit: quærere quē numeꝝ remigū Vlyxes habuisset: prior scripta esset Ilias: an odyssea? Præterea an eiusdem esset auctoris? Alia deinceps huius notæ: quæ siue cōtineas: nihil tacitam cōscientiā iuuat: siue proferas nō doctior uideberis: sed molestior. Ecce Romanos quoq; inuasit inane studiū superuacua discēdi. His diebus audiui quendā sapientē referentē: ꝙ primus nauali prælio Tullius uicit: primus Curius Dentatus in triūpho duxit elephātes: etiā si nūc ista ad uerā gloriam nō tendūt: circa ciuiliū tamē opeꝝ exēpla uersant̃. nō est profutura talis scientia: est tamen quæ nos speciosa reꝝ uanitate detineat: hoc quoq; quærētibus remittamus. Quis romanis primus persuasit nauē cōscendere? Claudius is fuit: Candes ob hocipsum appellatus: qa plurium tabulaꝝ cōtextus candes apud antiquos uocat̃. unde tabule codices dicunt̃. & naues nunc quoq; quæ ex antiqua cōsuetudine cōmeatus subeunt: candicare uocantur. Sane & hoc ad rem pertineat ꝙ Valerius Coruinus primus Mesanā uicit: & primus ex familia Valerianoꝝ urbis captæ in se translato nomine Messana appellatus est: paulatimq; uulgo permutante litteras: Messala dictus est: nunc & hoc qcq̃ curare permittas ꝙ primus. L. Sylla ī circo leones dedit: cum alioquin alligati tūc detinerēt̃ ad cōficiendos ex missis a rege Otto ioculatores: & hoc sane remittat̃. Nū & Pōpeiū primū in circo elephātoꝝ duodeuiginti pugnā ædidisse: cōmissis in ore prælii: noxiis hominibus ad ullam rem bonam pertinet: princeps ciuitatis & inter antiquos principes ut fama tradidit bonitatis eximiæ memorabile putauit spectaculi genus: nouo more perdere homines depugnant paꝝ est lacinantur: parum est ingenti mole aīalium exterrantur. satius erat ista in obliuionē ire: ne quis postea potens disceret inuideretq; rei minime humanæ. O quantum caliginis mentibus humāis obiicit magna fœlicitas: ille se supra reꝝ naturam esse tunc credidit cum tot miseroꝝ hominum cateruas: sub alio cælo natis beluis obiiceret: cum bellum iter iam disparia aīalia committeret: cum in conspectu populi romāi multū sanguinis funderet: mox plus ipsum fundere coacturus. At idem postea alexandriam perfidia deceptus ultimo mancipio transfodiendū se præbuit: tū demū itellecta inani iactatione cognomimus sui. Sed ut illo reuertar unde decessi & in alia materia ostendā superuacuā quorūdam diligēriam: idem enarrabat Meteliū uatis in Sicilia pœnis triumphantē unū oīum romanorum ante currū cētum & uiginti captiuos elephantes duxisse. Syllam ultimū romanoꝝ protulisse pomœrium: qd' nunq̃ ꝓuinciali sed italico agro acqsito mos proferre apud antiquos fuit. hoc scire magis prodest q̃ aduentinū montē extra Pōpeium esse ut ille affirmabat propter alterā ex duabus causis: aut ꝙ plebs eo secessisset: aut ꝙ remo auspicante illo loco aues nō addixissent. alia deinceps innumerabilia: quæ aut ficta sunt mēdaciis: ut similia. Nam ut cōcedas omnia eos fide bona dicere ut ad præstationē scribant: tamen cuius ista errores minuent: cuius cupiditates præmant: quem fortiorem: quem iustiorē: quem liberaliorem facient. Dubitare se interim Fabianus noster aiebat: an satius esset nullis studiis admoueri: q̃ his implicari. Soli oīum ociosi sunt q sapientiæ uacāt: soli uiuunt: nec enim suam tantum ætatē bene tuent̃ omne æuum addiiciunt: quicqd annoꝝ ante illos actū est: illis acquisitum ē: nisi ingratissimi sumus. Illi clarissimi sacraꝝ opinionum conditores: nobis nati sunt: nobis uitam præparauerunt: ad res pulcherrimas ex tenebris ad lucē eruptas: alieno labore deducimur: nullo nobis seculo interdictū est: in omnia admittimur. & si magnitudine animi egredi humanæ imbecillitatis angustias libet: multum per quod spatiemur temporis ē. Disputare cum Socrate licet: dubitare cum Carneade: cum Epicuro quiescere: hominis naturā cum Stoicis uincere: cum Cinicis excedere: cum rerū natura in consortiū omnis æui patiat̃ incedere: quid ni ab hoc exiguo & caduco temporis transitu. in illa nos toto demus animo: quæ īmensa: quæ eterna sunt: quæ cum melioribus cōmunia. Isti

qui pro officia discursant:qui se aliosq̧ inquietant:cum bene insanierint:cũ omniũ limina quotidie perambulauerit:nec ullas apertas fores praeterierint:cum per diuersas domos meritoriam salutationẽ circũtulerint:quorum quemq̄ ex tam immẽsa & uariis cupiditatibus districta urbe poterũt uidere:q̄ multi erũt quoꝝ illos:aut somnus:aut luxuria:aut inhumanitas submoueat:q̄ multi qui illos cũ diu torserit:simulata festinatione transcurrant:q̄ multi per refertum clĩetibus atriũ prodire uitabunt:& per obscuros aedium aditus profugient:quasi inhumanius sit decipere q̄ excludere:q̄ multi ex hesterna crapula semisomnes & graues illis miseris somnũ suum rumpentes:ut alienũ expectent uix alleuatis labiis in susurratum millies nomẽ excitatione superbissima reddent:nos in ueris officiis morari putamus:licet dicamus:q Zenonem:qui Pithagoram quotidie & Democritum caeterosq̧ antistites bonaꝝ artium:q Aristotelem & Teophrastrum uolent habere q̄ familiarissimos:nemo hoꝝ nõ uacauit:nemo nõ uenientẽ ad se beatiorẽ:amantioremq̧ sui dimittet:nemo q̄q̄ uacuis a se manibus adire patiatur:nocte cõueniri & interdum ab omnibus mortalibus possunt hoꝝ te mori nemo coget:omnes docebunt:hoꝝ nemo annos tuos conteret:suos tibi contribuit:nullius ex his sermo periculosus erit:nullius amici capitalis sumptuosa obseruatio. Trahes ex illis qcquid uoles:per illos nõ stabit quo minus plurimũ quantũ coeperis haurias:quae illũ foelicitas:q̄ pulchra senectus manet:q se in hoꝝ clientelã contulit:habebit cũ qbus de minimis maximisq̧ rebus deliberet:quos de se quotidie cõsulat:a quibus audiat ueꝝ sine cõtumelia:laudetur sine adulatiõe. Ad quoꝝ se similitudinem effingat. Solemus dicere non fuisse in nostra potestate quos sortitemur parentes forte nobis datos:nobis uero ad nostrũ arbitriũ nasci licet:nobilissimoꝝ ingenioꝝ familiae sunt. Elige inquã asciscí uelis:nõ in nomẽ tantũ adoptaueris:sed in ipsa bona quae nõ sunt sordide nec maligne custodienda:maiora fiunt quo illa a pluribus diuiseris. hi tibi dabunt ad aeternitatem iter:& te in illũ locũ ex quo nemo eiicief subleuabũt. haec una ratio ẽ extẽdẽdae mortalitatis:imo immortalitatẽ uertẽdi honores & monumenta. Quicquid aut decretis ambitio iussit:aut operibus extraxit cito subruif:nihil non longa demolitur uetustas:& mouet ocius:quod cõsecrauit sapientia nocere nõ potest:nulla delebit aetas:& nulla diminuet sequens:ac deinde semper ulterior aliquid ad uenerationẽ cõfert. Quoniãquidẽ in uicinio uersaf inuidia simplicius longe posita miramur. sapientis ergo multũ patet uia:non idẽ illum qui caeteros terminos includit solis generis humani legibus soluitur. omnia illi saecula ut deo seruiũt:trãsiuit tẽpus aliquod hac recordatione cõphendit:instat:hoc utitur:uentuꝝ est hos percipit:longã illi uitã facit:omniũ tempoꝝ in unũ collocatio:illoꝝ breuissima ac solicitissima aetas est:qui praeteritorũ obliuiscunf:praesentia negligunt:de futuro timent. Cũ ad extrema uenerint:sero intelligunt miseri tandiu se dũ nihil agunt occupatos fuisse. Nec est q hoc argumẽto probari putes longã illos agere uitam:quia interdũ mortem inuocãt:uexat illos imprudentia incertis affectibus & icurrentibus in ipsa quae metuunt:mortẽ saepe ideo optant:quia timẽt. Illud quoq̧ argumẽtũ nõ est q putes diu uicturũ q saepe illis longus uidef dies q dum ueniant ad cõditũ tempus coenae tardeue horas quaerunf:nam si quãdo illos deserunt occupationes in ocio relicti aestuãt:nec quomodo disponãt ut extrahant sciunt:itaq̧ ad occupationẽ aliquã tendunt. & quod interiacet omne tempus graue est:tam in herculeos q̄ quando dies muneris gladiatori indictus est. Aut cũ alicuius alterius uel spectaculi uel uoluptatis expectaf constitutũ:transire medios dies uolunt. Ois illis speratae rei longa dilatio est ad illud tẽpus quod amanti breue est & praeceps breui usq̧ in ultimo suo uitio:aliunde enim alio transfugiũt & cõsistere in una cupiditate nõ possunt:nõ sunt illi longi dies sed inuisi. At cõtra q̄ exiguae noctes uidenf quas in cõplexu scortorũ aut uitio exigunt. Inde & iam poetarũ furor fabulis humanos errores alentium:qbus uisus est Iuppiter uoluptate cõcubitus clementer duplicasse noctem. Quid aliud est uitia intendere:q̄ auctores illis inscribere deos:& dare morbo:exẽplo dignitatis excusatã licentiam:possunt istis non breuissime uideri noctes:quas tam care mercanf diem noctis expectatione perdunt:noctẽ lucis metu. Ipse uoluptates eorũ trepidae & uariis terroribus ingete sunt:subitq̧ cum maxima exultatione solicita cogitatio. Haec q̄diu ab hoc effectu reges suã fleuere potentiam:nec illos magnitudo fortunae suae delectauit:sed uenturus aliquando finis exterruit:cũ per magna camporũ spatia porrigeret exercitũ:nec numerũ eius:nec mensuram cõphenderet. Persaꝝ rex insolẽtissimus lachrymas fudit:q intra centũ annos nemo ex tanta iuuentute superfuturus esset. at illis erat admoturus fatum:ille q flebat:perditurusq̧ alios in terra:alios in mari:alios in praelio:alios in fuga:& intra exiguũ tẽpus cõsumpturus illos:cẽtesimũ annũ timebat. Quid q gaudia eoꝝ quoq̧ trepida sunt. nõ.n. solidis causis initunfi sed eadẽ q̄ oriunf uanitati turbanf. Qualia ãt putes tpa esse ẽt ipsoꝝ cõfessione misera:cũ hae quoq̧ qbus se attollunt:& sup hominẽ efferũt paꝝ sincera sunt. maxima quaeq̧ bona solicita sunt:nec ulli fortũae minus bene q̄ optime creditur:alia infoelicitate ad tuendã foelicitatem opus est:& pro ipsis quae successerunt uotis:uota faciẽda sunt. Omne enim quod fortuito euenit:instabile est:quod altius surrexit oportunũ est in occasum. Neminẽ porro casura delectant:miserrimã ergo necesse est nõ tantũ breuissimã uitam eorũ esse:qui magno parant labore quod maior possideant. operose assequunf quae uolũt:anxii tenẽt quae assecuti sunt. Nulla interim nunq̄ amplius redditurí temporis est ratio. Nouae occupationes ueteribus substituuntur. spes spem excitat. Ambitionẽ ambitio. miseriaꝝ non finis quaerif:sed materia mutaf. nostri nos honores torserunt. plus temporis alieni efferunt. cãdidati labore destituimus. suffragationes incipimus. accusandi deposuimus molestiã. iudicandi nascimur. iudex desiit esse quaesitor est. alioꝝ bonoꝝ mercenaria procuratione cõsenuit. suis operibus detinenf. Mariũ caligo dimisit:consolatũ exercet. Quintus dictaturã properat praeeuadere ab aratro reuocabitur. ibit in poenos nõ tantae maturus rei. Scipio:uictor Hannibalis:uictor Anthiochi:sui cõsulatus decus:fraterni sponsor:ne per ipsum mora sit cũ Ioue reponeref:

ciuiles seruatorē agitabunt seditiones:& post fastiditos a iuuene æquos honores iam senē cõtumacis exi/
lii delectabit ambitio.nunq̃ deerũt uel fœlices uel miseræ solicitudinis causæ per occupationes interclude
tur ociũ nũquã agetᷣ:semper optabitᷣ.Excerpe itaq; de uulgo Pauline clarissime:& in tranqlliorem portũ
nõ pro ætatis spatio iactatus tandē recede:cogita quot fluctus subieris:quot tẽpestates partim priuatas su
stinueris:partim publicas in te cõuerteris.satis iam per laboriosa & inquieta documẽta exhibita uirtus ē.
experire quid in ocio faciat maior pars ætatis:melior reipub.data sit.Aliqd temporis tui sume etiam tibi:
nec ad segnē aut inertē qetem uoco.nõ ut somno & claris turbæ uoluptatibus qcquid est in te indolis ui/
uæ demergas:nõ est istud acquiescere.inuenies maiora omnibus adhuc tractatis operibus:quæ repositus
& securus agites.tu qdem orbis terraꝝ rationes administrans tam abstinẽter q̃ alienas:tam diligẽter q̃ tu/
as:tam religiose q̃ publicas in officio amorē consequæris:in quo odium uitare difficile est.Sed tamē mihi
crede:satius est uitæ suæ rationē:q̃ frumenti publici nosse.Istum autē aĩ uigorem:reꝝ maximaꝝ capacissi
mũ a ministerio honorifico qdem sed paꝝ ad beatam uitam apto:ad te reuoca.& cogita non id ægisse te
ab ætate prima omni cultu studioꝝ liberaliũ:ut tibi multa milia frumenti cõmitterentᷣ.maius qddam &
altius de te ꝓmiseras:nõ deerunt & frugalitatis exactæ homines & laboriosæ operæ.Tanto aptiora expor
tandis oneribus tarda iumenta sunt:q̃ nobiles equi:quoꝝ generosam ꝑnicitatem qs nunq̃ graui sarcina
pressit.Cogita præterea quantũ solicitudinis sit:ad tantã te molē obiicere:cum uentre humano tibi nego
cium est:nec rationem patitᷣ:nec equitate mitigatᷣ:nec ulla præce flectetᷣ populus esuriens modo intra pau
cos illos dies:qbus.C.Cæsar periit siquis inferis sensus est:hoc grauissime ferens:quod dicebat populo ro
mano superstiti:septem aut octo certe dieꝝ cibaria superesse dum ille potens nauibus iungit : & uiribus
imperia ludit.Aderat ultimũ maloꝝ obsessis quoq; alimentoꝝ ægestas.exitium pœnæ ac fames constitit
& quæ famen sequitᷣ rerum omnium ruina:furiosi & externi & infœliciter superbi regis mutatio.Quem
tunc aĩum habuerunt illi qbus erat mandata frumenti publici cura:ferꝝ: saxa: ignes: gladium excepturi
summa dissimulatione tantũ inter uiscera latentis mali tegebãt cũ ratione.Quædã eni ignorãtibus ægris
curanda sunt.Causa multis moriendi fuit:morbũ suum nosse.Recipe te ad hæc trãquilliora:tutiora:ma/
iora.Simile tu putas esse utrũ cures ut incorruptũ & a fraude ad uẽdentiũ & negligentia frumentũ trans/
fundatᷣ in horrea:ne concepto humore uitietur & cõcalescat:ut ad mensuram pondusq; respondeat:an ad
hæc sacra & sublimia accedas?sciturus quæ materia sit diis:quæ uoluptas:quæ conditio:quæ fortuna:qs
animũ tuũ casus expectet:ubi nos a corporibus dimissos natura cõponat.Quid sit quod huius mũdi gra
uissima quæq; in medio sustineat:supra leuia suspendat:in summũ ignem ferat:sydera cursibus suis exci/
tet.Cætera deinceps ingẽtibus plena miraculis.uis tu relicto solo:mẽte ad ista respicere:nũc dum calet san
guis ingentibus ad meliora eundum est.expectat te in hoc genere uitæ multũ bonaꝝ artium:amor uirtu
tum atq; usus:cupiditatũ obliuio:uiuendi atq; moriendi scientia.alia reꝝ quies:omniũ qddam occupato
rum cõditio misera est.eoꝝ tamē miserrima qui ne suis quidē occupationibus laborãt:ad alienũ dormi
unt somnũ :ad alienũ ambulant gradũ:ad alienũ comedũt appetitũ:& ad alienũ gradiuntᷣ uiaticũ:& mul
totiens tantali more inter opes & copias positi:quas suas solum uident defectũ intolerabilē omnium sibi
magis delectabiliũ patiuntᷣ.amare & odisse res omniũ liberrimas iubentur.Hi si uelint scire q̃breuis eorũ
uita sit:cogitãt ex quota parte sua sit:cũ uideris itaq; prætextã arti sæpe sumptã:cũ celebre in foro nomen
nõ inuideris:ista uitæ dãno parãtur:ut unus ab illis numeretᷣ ante omnes amicos suos cõterent . Quosdã
autē cũ in summũ ambitionis eniterentᷣ inter prima luctantes ætas relinquit.Quosdã cum in cõsumatio/
nem dignitatis per mille indignationes erupissent:misera subit cogitatio ipsos laborasse in titulum sepul/
chri.Quorũdam ultima senectus dum in nouas spes ut iuuẽta disponitᷣ:inter conatus magnos & impro
bos inualida defecit.Fœdus ille quē in iudicio pro ignotissimis litigatoribus grandē natu & imperitæ co/
ronæ assensiones captantē spiritus liquit.Turpis ille qui uiuẽdo lapsus citius q̃ laborãdo inter ipsa officia
collapsus est.Turpis quem in accipiendis in morientē rationibus diu tractus risit hæres . Præterire quod
mihil occurrit exemplũ nõ possum.Tyrãnus fuit exactæ diligentiæ senex:qui post annũ nonagesimũ cum
uacationem procurationis a.C.Cæsare ultro accepisset cõponi se in lecto & uelut exanimē a circunstante
familia plangi iussit.Lugebat domus ociũ domini senis:nec finiuit ante tristitiã q̃ labor illi suus restitutus
est:adeo ne iuuat occupatũ mori.Idem plærisq; animus est:diutius cupiditas illis laboris:q̃ facultas est. cũ
imbecillitate corporis pugnãt:senectutē ipsam nullo alio numero grauē iudicant:q̃ ꝙ illos seponit . Lex a
quinquagesimo anno militē nõ tegit.A sexagesimo senatorē nõ citat.difficilius hoies a se ociũ ĩpetrent q̃ a
lege.Interim dũ rapiuntᷣ & rapiũt dũ alter alterius qetē rũpit:dũ mutuo sunt miseri:uita ē sine fructu:sine
uoluptate:sine ullo profectu animi.nemo in cõspicuo mortē habet.nemo nõ procul spes intẽdit.Quidam
uero disponũt etiã illa quæ ultra uitã sunt:moles magnas sepulchroꝝ & operũ publicorũ dedicationes:&
ad rogum munera & ambitiosas exequias.At mehercule istorũ funera tanq̃ nimiũ uixerint ad faces & ce
reos ducenda sunt.Nostra corpora firma sunt:si redigas ad cõditionē naturæ oia destruentis:& unde edi/
dit eodē reuocantis:caduca sunt.Quid enim ĩmortale manus mortales fecerint?septē illa miracula : & si
qua his multo mirabiliora.sequentiũ annorũ extruxit ambitio:aliquãdo solo æquata uisentur . Ita est ni/
hil perpetuũ pauca diuturna sunt.Aliud alio modo fragile est:rerũ exitus uariantᷣ . Cæterũ quicqd cœpit
& desinit modo quidã minantᷣ interitũ:& hoc quod uniuersum ꝙ omnia diuina humanaq; cõplectitur:
si fas putas credere:dies aliqs dissipabit & in confusionē ueterũ tenebrasq; demerget.Eat modo aliquis &
singulas cõploret animas:Carthaginis ac Nũmantiæ Corinthiq; cinerē.& siquid aliud altius cecidit lamē
tetur:cum etiam hoc quod nõ habet quo cadat etiã sit interituꝝ.Eat aliquis & fata tantũ aliquando nefas

ausura:sibi nõ pepercisse cõquæratur. Quis tam superbe impotẽtisq; arrogantiæ est:ut in hac naturæ necessitate omnia ad eundẽ finẽ reuocantis se unũ ac suos seponi uelit? ruinæq; ipsi mũdo imminẽti aliquã domũ subtrahat. Maximũ ergo sublatiũ est cogitare id sibi accidisse:quod ante se passi sunt:omnesq; passuri. & ideo mihi uidet̃ rer̃ natura quod grauissimũ fecit ac cõmune fecisse:ut crudelitatẽ facti cõsolaret̃ æqualitas. Illud te quoq; nõ minimũ adiuuerit:si cogitaueris nihil profutur̃ dolorem tuũ:nec illi quẽ desideras nec tibi. uoles eni longũ esse quod itur̃ est. Nam si quicq̃ tristitia profecturi sumus nõ recuso quicquid lachrymar̃ fortunæ meæ superfuit tuæ fundere. Inueniã etiã nunc per hos exhaustos iã fletibus domesticis oculos quod effluat:si modo ideo tibi futur̃ bono est. Quid cessas? conquæramur:atq; adeo ipse hanc litem meã faciã. Iniquissima omniũ iudicio fortuna. adhuc uidebaris eũ hominẽ cõtinuisse:qui munere tuo tantã uenerationẽ receperat:ut quod raro ulli contigit fœlicitas eius effugeret in inuidiam. Ecce eum dolorẽ illi nomine Polybio cui eius est frater quẽ saluo Cæsare accipere maximũ poterat impressisti. & cum bene illum undiq; circuisses:intellexisti hãc partẽ tãtũmodo patere ictibus tuis. Quid enim illi aliud faceres:pecuniã eriperes nunq̃ illi obnoxius fuit. nunc quoq; quãtum potest illũ a se abiecit:& in tanta fœlicitate acquirendi:nullũ maiorẽ ex ea fructũ q̃ cõtemptus eius petit. Eriperes illi amicos:sciebas tã habilem esse se:ut facile in locũ amissor̃ posset alios sustinere. Vnũ enim ex his hunc quos in principali domo potentes uidi: cognouisse uideor:quẽ omnibus amicũ habere cũ expediat magis tamẽ etiã libet. Eriperes illi bonã opinionẽ:solidior est hæc apud eũ q̃ ut a te quoq; ipsa cõcuti posset. Eriperes bonã ualitudinẽ sciebas aium eius liberalibus disciplinis:quibus nõ nutritus tantũ:sed innatus est:sic esse fundatum:ut supra omnes corporis dolores: emineret. Eriperes spiritũ q̃ntulũ nocuisses:longissimũ illi ingenua æuũ fama promisit. Id ægit ipse ut meliore sui parte duraret:& cõpositis eloquentiæ præclaris operibus:a mortalitate se uindicaret:q̃diu fuerit ullus litteris honor:q̃diu steterit:aut latinæ linguæ potentia: aut græcæ gratia uigebat cũ maximis uiris:quor̃ se ingeniis uel cõtulit:uel si hæc uerecundia eius recusat applicuit. Hoc ergo unũ excogitasti:quomodo illi maxime posses nocere. Quo melior enim est quisq; : hoc sæpius ferre te cõsueuit:sine ullo dilectu furentẽ:& inter ipsa beneficia metuendã. Quãtulum erat tibi immunẽ ab hac iniuria præstare eũ hominẽ:in quẽ uidebat̃ indulgentia tua ratione certa peruenisse: & non ex tuo more temere incidisse. Addiciamus si uis ad has quærelas ipsius adolescentis iter cœptam iter prima incrementa indolẽ:dignus fuit ille te fratre. tu certe eras dignissimus:qui nec ex indigno q̃dem quicq̃ dolores fratre. Reddit̃ illi testimonium æquale oium hominũ. Desiderat̃ in tuum honorem. Laudat̃ in suum. nihil in illo fuit quod nõ libenter cognosceres. Tu q̃dem ẽr minus bono fratri fuisses bonus:sed in illo pietas tua idoneã nacta materiã:multo te liberius exercuit. Nemo potentiã eius iniuria sensit:nunq̃ ille te fratrem ulli minatus est. Ad exemplũ se modestiæ tuæ formauerat:cogitabatq; q̃ntũ tu & ornamentũ tuor̃ esses & onus suffecit ille huic sarcinæ. O dura fata & nullis æqua uirtutibus:anteq̃ fœlicitatẽ tuã nosceret frater tuus:exemptus est. Par̃ autem ne indignari scio:nihil est enim difficilius:q̃ magno dolori:paria uerba reperire. Iam nunc tamen siq̃d proficere possumus:fateamur & conquæramur. Quid tibi uoluisti tam iniusta & tam uiolenta fortuna:tã cito ĩdulgentiæ tuæ pœnituit:quæ ista crudelitas est:in medios fratres impetũ facere:& tam cruenta rapina cõcordissimã turbã imminere:tam bene stipatã optimor̃ adolescentium domũ in nullo fratre degenerantẽ turbare:& sine ulla causa deliberare uoluisti. Nihil ergo prodest innocentiã adesse:lege exacta nihil antiqua frugalitas:nihil fœlicitatis summæ potentia:summa conseruata abstinentia. nihil sincerus & tutus litterar̃ amor:nihil ab omni labe mens uacans. Luget Polybius & in uno fratre quicquid derelinquis possit metuere. Admonitus etiã de ipsis doloris sui solatiis timet. Facius ĩdignũ luget Polybius:& aliquid propitio dolet Cæsare:hoc sine dubio impotẽs fortuna captasti:ut ostẽderes neminẽ cõtra te:nec a Cæsare quidẽ posse defendi. Diutius accusare fata possumus. stant dura & inexorabilia:nemo illi cõuitio:nemo fletu:nemo causa mouet. nihil unq̃ parcunt ulli:nec remittunt. Proinde parcamus lachrymis:nihil proficientibus. Facilius nos enim illis doloribus addiciet q̃ illas nobis reducet. Qui si nos torquet nõ adiuuat. primo quoq; tẽpore deponẽdus est. & ab inanibus solatiis: atq; amara quadã libidine dolẽdi animus recipiẽdus est. Nã lachrymis nostris:ni ratio finẽ fecerit:fortuna nõ faciet. Omnes agedũ mortales circũspice. Larga ubiq; flendi & assidua materia. Aliũ ad quotidianũ opus laboriosa ægestas uocat. Aliũ ambitio nunq̃ quieta solicitat. Alius diuitias quas optauerat metuit:& uoto laborat suo. Aliũ sollicitudo:aliũ labor torquet. Aliũ super uestibulũ obsidens turba. Hic habere se dolet liberos. Hic perdidisse. Lachrymæ nobis deerunt:anteq̃ causæ dolendi. Non uides qualẽ uitã nobis rerum natura promiserit:quæ primũ nascentiũ hominũ fletũ esse uoluit. hoc principio ædimur:huic omnis sequẽtium annor̃ ordo cõsentit:sic uitã agimus. ideoq; moderate id fieri debet a nobis:quod sæpe respiciendũ est & respicientes quantũ a tergo rer̃ tristiũ iminear a se nõ finire lachrymas:at certe reseruare debemus. Nulli parcẽdũ est rei maigis q̃ huic:cuius tu frequẽs usus ẽ. Illud quoq; te nõ minimũ adiuuerit:si cogitaueris nulli minus gratũ eẽ dolorẽ tuũ:q̃ ei cui p̃stari uidet̃. Torq̃ri ille te aut nõ uult:aut nõ itelligit. nulla itaq; eius officii rõ ẽ:q; ei cui præstat̃:si nihil sentit supuacuũ est si sentit igratũ ẽ. neminẽ toto orbe terrar̃ eẽ: q delectet̃ lachrymis tuis:audacter dixerim. Quid ergo quẽ nemo aduersus te aium gerit:eum esse tu credis fratris tui:ut cruciatu tui noceat tibi:ut te uelit abducere ab occupationibus tuis:idest a studio & a Cæsare. Nõ ẽ hoc simile ueri. Ille eni indulgentiã tibi tanq̃ fratri ostendit:& præstitit uenerationẽ tanq̃ parenti:cultũ tanq̃ superiori. ille desiderio tibi esse uult:tormento esse nõ uult. Quid itaq; iuuat doloris ui tabescere:quẽ siquis defuncti sensus est finiri frater tuus cupit:de alio fratre cuius incerta posset uolũtas uideri:omnia hæc nõ dubie ponerẽ & dicerẽ:siue te torquæri lachrymis nunq̃ desinentibus frater tuus cupit:

indignus hoc aspectu tuo est:siue non uult uterq; uestrũ inertē dolorē dimittite. Nec impius frater si desi
derari debet:ne pius si uelit. In hoc uero cuius tam explorata pietas est pro certo habendus est. Nihil eē illi
posse acerbius:q̄ si tibi hic casus eius acerbus est:si te ullo modo torquet:si oculos tuos indignissimos hoc
malo sine ullo flendi fine conturbat idem & exhaurit. Pietatē tuā tamē nihil æque a lachrymis iam inuti/
libus abducet:q̄ si cogitaueris fratribus te tuis exēplo esse debere:fortiter hanc fortunæ iniuriā sustinēdi.
Quod duces magni faciunt rebus afflictis ut hilaritatē de idustria simulent:& aduersas res adumbrata læ
titia abscondāt:ne militum animi si fractā ducis sui mentem uiderit:& ipsi collabant. Id nūc quoq; facien
dū est:idq; dissimilem aio tuo uultū:& si potes proiice omnē ex toto dolorē:si minus itrorsus abde & cō
tine ne appareat:& da operā ut fratres tui te imitent:q honestum putabūt quodcunq; facientem uiderit:
aiumq; ex uultu tuo sument:& solatiū debes eē & cōsolator illoꝝ:Nō poteris autē hoꝝ mœrori obstare
nisi tuo idulseris. Potest & illa res a luctu te prohibere nimio si tibi ipsi renunciaueris:nihil horum quæ fa
cis posse subduci. Magnam tibi personā hoīum consensus iposuit. hæc tibi tuenda est:circunstat te oīs ista
consolantium frequentia:& i animum tuū ingrit ac ꝑspicit quātū roboris ille aduersus dolorem habeat:
& utrū ne tu q tantum i rebus secundis idulgere scias:an & aduersas possis uiriliter ferre obseruant oculi
tui. Liberiora oīa sunt his quorum affectus tegi possunt. Tibi nullū secretum libeꝝ ē:i multa luce fortuna
te posuit:omnes scient quomodo te in isto tuo gesseris uulnere:utrum ne statim percussus arma submise
ris:an i statu & i gradu steteris. Olim te i altiorem ordinem:& amor Cæsaris extulit:& tua studia deduxe
runt:nihil te plebeum decet:nihil humile. Quid autem tā humile ac muliebre est q̄ cōsumendum se dolo
ri cōmittere:non idem tibi i luctu pari quod tuis fratribus licet. Multa tibi non ꝑmittit opinio de studiis
ac moribus recepta:Multū a te hoīes exigūt:multum expectāt. Si uolebat tibi oīa licere ne conuertisses in
te ora omnium:nūc autē tibi præstandū est quantū promisisti. Omnibus illis q opera igenii tui laudant:q
describant:qbus cum fortuna tua opus non sit igenio opus est. Custodes ai tui sunt. Nihil unq̄ ita potes i/
dignum facere prouecti & eruditi uiri professione:ut non multos admirationis de te suæ non pœniteat.
Non licet tibi flere imodice:nec hoc tantummodo non licet:nec somnū qdem extendere i partē diei licet:
aut a tumultu reꝝ i ociū ruris gratia qetis confugere:aut assidua laboriosi officii statione: fatigatum cor/
pus uolūtaria peregrinatione recreare:aut spectaculoꝝ uarietate aium detinere:aut ex tuo arbitrio diem
disponere. Multa eni non licent quæ humillimis in angulo iacentibus licent. Magna seruitus ē ex magna
fortuna:non licet ibi qcq̄ arbitrio tuo facere. Audiēda sunt tot hoīum milia:tot disponendi libelli: tantus
rerum ex orbe toto occurentiū cōgestus:ut possit per ordinē suum pricipis maximi officium geri ubiq; ai
est. Non licet tibi unq̄ flere:ut multos flentes audire possis: aut periclitantiū:& ad misericordiā mitissimi
Cæsaris peruenire cupientiū. Lachrymæ tibi tuæ assiccādæ sunt. Hoc tamen ēt nunc leuioribus remediis
adiuuabit:Cū uoles oīum rerum obliuisci.cogita Cæsarē:uide quantā huius uitæ indulgentiæ fidē:quā/
tā idustriā debeas. intelliges non magis tibi incuruari licere q̄ illi. Siquis modo ē fabulis traditus cuius hu/
meris mūdus inititur. Cæsari quoq; ipsi cui oīa licent:propter hoc ipsum multa non licent. Omnium do
mos illius uigilia defendit:oīum ociū illius labor:oīum delitias:illius idustria:oīum uocatiōem illius oc/
cupatio. Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicauit:sibi eripuit & syderū modo:quæ in re quietā semp cur
sus suos explicant:nunq̄ illi licet:nec sustinere:nec quicq̄ suum facere. Ad quēdā itaq; modū tibi quoq; ea
dem necessitas iniungit:nō licet tibi ad utilitates tuas ad studia tua respicere. Cæsare orbē terraꝝ possidē/
te ipartiri te nec uoluptati:nec dolori:nec ulli alii rei potes. totū te Cæsari debeas. Addice nūc q eum sem/
per prædices:cariorē tibi spiritu tuo Cæsarē fore. fas tibi nō est saluo Cæsare de fortuna quæri. hoc inco/
lumi:salui tibi sunt tui:nihil perdidisti. non tantū siccos oculos tuos esse:sed etiā lætos oportet. In hoc tibi
omnia sunt:hoc pro oībus est. Quod longe a sensibus tuis prudētissimis piissimisq; abest. aduersus fœlici
tatē tuā parū gratus es:si tibi qcq̄:hoc saluo:flere ꝑmittis. Mōstrabo etiā nunc nō qdem firmius remediū
sed familiarius. siquādo te domū recepis:tunc erit tibi metuēda tristitia. Nā q̄diu nomē tuū itueberis:nul
lum illa ad te inueniet accessum. Omnia in te Cæsar tenebit. cū ab illo discesseris:tunc uelut occasione da/
ta insidiabit solitudini tuæ dolor:& reqescenti aio tuo paulatim irrepit. Itaq; non est q ullum tempus ua
care patiaris a studiis:tunc tibi litteræ tuæ tandiu ac fideliter amatæ gratiā referant: tūc te illæ antistitē &
cultorē suū iudicent:tunc Homerus & Virgilius tā bene de humano genere meriti:q̄ de omnibus & de il
lis meruisti:quos pluribus notos esse uoluisti:q̄ scripserant multū tecū morent. tutū hic erit omne tēpus:
quod illis tuendū cōmiseris. tūc Cæsaris tui opera ut per omnia secula domestico narrent præconio:quā/
tum potes cōpone. Nam ipse tibi optimū formandi condēdiq; res gestas:& materiā dabit & exēplū. Non
audeo te usq; eo producere:ut fabellas quoq; & æsopeos longos intentatum romanis igeniis opus solita
sibi uenustate connectas. Difficile est qdem aut ad hæc hilariora studia tam uehementer ꝑcultus animus
tam cito possit accedere. Hoc tamē argumentū habeto iā corroborati eius & redditi sibi: si poterit se a se/
uerioribus scriptis ad hæc solutiora producere. In illis eni q̄uis ægrū eū adhuc & secū reluctantem aduo/
cabit ipsa reꝝ quas tractabit austeritas. hæc quæ remissa fronte cōmendanda sunt sibi non feret:nisi cū iā
sibi ab omni parte constiterit. Itaq; debebis eū seuiore materia primū exercere:deinde hilariorem tempo
rare. Illud quoq; magno tibi erit leuamento si sæpe te interrogaueris:utrū ne meo noie doleo:an eius qui
decessit? Si meo:perit me idulgentem iactatio & incipit dolor. Hoc uno excusatus q honestus est:cum ad
utilitatem respicit a pietate desistere. Nihil autē magis bono uiro cōuenit:q̄ in fratris luctu calculos pone/
re. Si illius noie doleo. necesse alterutrū ex his duobus esse iudicē. Nā si nullus defunctus sensus est: euasit
omnia frater meus uitæ incōmoda:& in eū restitutus est locū : in quo fuerat anteq̄ nasceret. & expers oīs

mali:nihil cupit:nihil patiṫ. Quis iste est furor? pro eo me nunq̄ dolere desinere:qui nunq̄ doliturus ē. Si est aliquis defunctis sensus:nunc animus fratris mei uult ex diuturno carcere emissus: tam de sui iuris & arbitrii gestu:& reꝝ naturæ spectaculi fruitur & humana oīa ex superiore loco despicit. diuina uero quorū ratioñē tādiu frustra q̄sierat propius intuetur. quid itaq̄ eius desiderio maceror? q aut beatus aut nullus est. Beatū deflere inuidia est:nullū dementia. An hoc te mouet quod uidetur ingentibus & ingratis & maxime circunfusis bonis caruisse. Cum cogitaueris multa esse quæ perdidit cogita plura esse quæ nō timet. Non ita eum torquæbit:nō morbus affliget:nō suspitio lacessit:nō edax & inimica semp alienis processionibus inuidia cōsectabitur:non moetus solicitabit:nō leuitas fortunæ cito munera sua transferentis inquietabit. Si bene cōputes plus illi remissum:q̄ ereptū est. Non opibus fruetur:nō tua similis ac sua gratia:non accipiet beneficia:non dabit:Miseꝝ putas ꝙ ista amisit? an beatū ꝙ non desiderat? mihi crede: is beatior est:cui fortuna superuacua est:q̄ is cui parata est. Omnia ista bōa quæ nos speciosa:sed fallaci uoluptate delectant:pecunia:dignitas:potentia:aliaq̄ complurima ad quæ generis humani cæca cupiditas obstupescit:cum labore possidentur:cum inuidia conspiciuntur. eosq̄ ipsos quos exornant & præmunt plus minantur q̄ prosunt:lubrica & incerta sunt:nunq̄ bene tenentur. nam ut nihil de tempore futuro timeatur:ipsa tamen magnæ fœlicitatis tutela solita est. Si uelis credere altius ueritatem intuentibus:omnis uita supplicium est. In hoc profundū inquietūq̄ proiecti mare:alternis æstibus reciprocū:& modo alleuans nos subiectis incremētis:modo maioribus damnis deferens:assiduæq̄ iactans. nunq̄ stabili cōsistimus loco:pendemus & fluctuamur:& alter in alteꝝ illudimur:& aliquando naufragiū facimus:semp timemus in hoc tam procelloso & in omnes tempestates exposito mari:nauigantibus nullus portus nisi mortis est. Ne itaq̄ inuideris fratri tuo:quiescit tandem liber:tandem tutus:tandem æternus est. superstitē Cæsarē omnēq̄ eius prolē:superstitē te cū omnibus habet fratribus:anteq̄ quicq̄ ex suo fauore fortuna mutaret: stantem adhuc illam & munera plena manu cōgerentē reliquit. fruitur nunc aperto & libero cælo: & humili atq̄ depresso in eū emicuit locum. Quisquis ille est qui solutas uinculis animas beato recipit sinu? & nunc libere uagatur:omniaq̄ rerum naturæ bona cū summa uoluptate recipit:prospicit? Erras: non perdidit lucem frater tuus:sed securiorem sortitus est. Omnibus illud nobis cōmune est iter. quid fata deflemus? nō reliq̄t ille nos:sed antecessit. magna fœlicitas est in fœlicitate mori. Est:mihi crede:magna fœlicitas in ipsa fati fœlicitate moriendi. nihil mihi in totum q̄dem diē certi est. q̄s in tam obscura & inuoluta ueritate diuinat? utꝝ ne fratri tuo mors inuideat:an cōsulerit? Illud quoq̄ quæ iustitia in oībus rebus necesse est te adiuuet cogitantē nō iniuriā tibi factā ꝙ talē fratrē amisisti:sed beneficiū datū:ꝙ tādiu pietate eius tibi uti fruiq̄ licuit. Iniquus est qui muneris sui arbitriū danti non reliq̄t. Auidius qui nō lucri suo habet q̄d accepit:sed damni quod reddidit. Ingratus est q iniuriā uocat finē uoluptatis. Stultus q nullum fructū eē putat bonoꝝ nisi præsentiū:q non & in præteritis acquiescit:& ea iudicat certiora quæ abierunt: q̄a de illis nec desinat nō est timendū. Nimis angustat gaudia sua q eis tantummodo quæ habet ac uidet: frui se putat:& habuisse eadē pro nihilo ducit. cito enim nos omnis uoluptas relinquit:quæ fluit & transit:& pene anteq̄ ueniat aufertur. Itaq̄ in præteritū tempus animus mittendus est:& quicquid nos unq̄ delectauit reducendū:ac frequenti cogitatione pertractandū est. longior fideliorq̄ est memoria uoluptatū: q̄ præsentia. Quid habuisti ergo optimū fratrē in summis bonis pone. nō ē ꝙ cogites quanto diutius habere potueris:sed quādiu habueris. reꝝ natura illū tibi sicut cæteris fratribus:suo nō mācipio dedit:sed cōmendauit: cum uisum ē deīde repetit. nec tuam ī eo satietatē secuta ē:sed suam legē. Siquis pecuniā creditam soluisse se moleste ferat:eā præsertim cuius usum gratuitū acceperit:nōne iniustus uir habebiṫ? Dedit natura fratri tuo uitā:dedit & tibi:quæ suo iure usa sunt:a quo uoluit debitū suū citius exigit. nō illa ī culpa ē cuius nota erat cōditio:sed mortalis animi spes auida:quæ subinde q̄cquid reꝝ natura sit obliuiscitᷓ:nec unquā sortis suæ meminit:nisi cū admoneṫ. Gaude itaq̄ habuisse & tam bonū fratrem & usufructūq̄ eius: q̄uis breuior usui tuo fuerit boni consule. Cogita iucundissimū ꝙ habuisti:& humanū ꝙ perdidisti. Nec enim quicq̄ minus inter consentaneū est:q̄ aliquem moueri ꝙ sibi talis frater paꝝ diu contigerit: non gaudere ꝙ tamē cōtigerit. at inopinanti ereptus est:sua quēq̄ crudelitas decipit & in eis quæ diligit:uolūtaria mortalitatis obliuio. Natura nulli se necessitatis suæ gratiā facturā esset testata est. Quotidie præter oculos nostros transeunt notoꝝ ignotorūq̄ funera. nos tamen aliud agimus:& subitū id putamus esse:quod nobis tota uita denunciantᷓ futuꝝ. Nō est itaq̄ ista fatoꝝ iniquitas:sed mentis humanæ prauitas insatiabilis rerum oīum:quæ indignatur inde se eximere:quo admissa est præcario. Quanto ille iustior qui nūciata filii morte:dignā magno uiro uocē emisit. Ego cū genui:tū morituꝝ sciui. ꝓrsus nō mireris ex hoc natum esse:qui fortiter mori posset. nō accepit tanq̄ nouū nunciū filii mortē. Quid est enim:noui hominē mori cuius tota uita:nihil aliud q̄ ad mortē iter est:ego cū genuit:tū morituros sciui. Deinde adiecit esse maioris prudētiæ & aīːrem huic rei sustuli. omnes huic rei tollimur. quisq̄s ad uitam æditur:ad mortē destinatur. Gaudemus ergo oēs eo quod dabiṫ:reddamusq̄ id cū reposcemur. aliū alio tēpore fata cōp̄hendet: neminē præteribūt. In procīctu stet animus:& id quod necesse est nunq̄ timeat:quod incertū est semp expectet. Quid dicam duces ducūq̄ ꝓgenies:& multis aut cōsulatibus conspicuus:aut triūphis forte defunctis inexorabili:tota cum regibus regna:populiq̄ cum gētibus tulere fatū suum. Oēs immo omnia in ultimū diē spectant. non idem uniuersis finis est. Aliū in medio cursu uita deserit. aliū in ipso aditu relinq̄t. aliū in extrema seruitute fatigatū iā & exire cupiētē uix emittit. alio q̄dem atq̄ alio tēpore: omnes tamen in eundē locū tēdimus. Veꝝ ne stultius sit nescio:mortalitatē ignorare:aut impudētius recusare. Agedum illa quæ multo ingenii labore tui celebrata sunt:in manus sume utriuslibet auctoritatis carmina: quæ tu

ita resoluisti:ut quāuis structura illoꝝ recesserit:permanet tamen gratia. Sic enī ex illa līgua in aliam transtulisti:ut quod difficillimū erat oēs uirtutes in alienā te orationē secutæ sunt nullus erat ī illis scriptis liber:q non plurima uarietates humanæ: īcertorumq; casuū & lachrymaꝝ ex illa atq; alia causa fluentium exēpla tibi suggerat:lege quanto spiritu īgentibus intonueris rebus. Pudebit te subito deficere:& ex tanta orationis magnitudīe dediscere:ne commiseris ut qsqs exemplo ac modo scripta tua mirabitur : quærat quomodo tam grandia:tanq; solida:tam fragilis aīus conceperit. Potius ab istis te:quæ torquent ad hæc tot & tanta quæ consolanť cōuerte:ac respice optios fratres:respice uxorem:filiū:respice pro oīum hoꝝ salute:hac tecum portione in fortuna decidit. Multos habes in qbus acqescas. Ab hac te īfamia uīdica:ne uideatur omnibus plus apud te ualere unus dolor:q̄ hæc tam multa solatia. Omnes istos una tecum pcussos uides:nec posse tibi subuenire:imo etiam ultro expectare:ut a te subleuētur ītelligis.& ideo quāto minus in illis doctrinæ:minusq; īgenii est:tanto magis assistere te necesse est commūi malo. Est āt hocipsum solatii loco:īter multos dolorem suum diuidere:q qa dispensatut īter plura:exigua debet apud te pte subsidere. Non desinam totiens tibi offere Cæsarem:illo moderante terras & ostendente:quanto melius beneficiis īperium custodiatur:q̄ armis. Illo rebus humanis præsidere:nec est periculum : nec qd perdidisse te sentias. in hoc uno tibi satis præsidii:satis solatii est. Attolle te & quotiens lachrymæ suboriunť oculis tuis:totiēs illo in Cæsarē dirige. Siccabuntur maximi & clarissimi cōspectu numinis. Fulgor eius : illos ut nihil aliud possint aspicere perstriget in se hætentes detiebit. Hic tibi quem tu diebus ītueris ac noctibus: a quo nunq̄ deliciis animum cogitandus est:hic contra fortunam aduocandus:ne dubito cū tanta illi aduersus omnes suos sit māsuetudo tātaq; īdulgētia:q multis iā solatiis tuū istud uulnus obduxerit nō nulla dolori obstarēt tuo cōgesserit. Quid porro ut nihil hoꝝ fecerit:nōne protinus ipse conspectus per se tātummodo:cogitatusq; Cæsar maxio solatio tibi est. Dii illum deæq; omnes diu commēdent. Acta hic diui Augusti:quæ tam nos uicat:q̄diu mortalis erit. Nihil ex domo sua mortale esse sentiat. Rectorem romano īperio filiū:lōga fide approbet:& ante illū cōsortē patris q̄ successorē accipiat. Sera & nepotibus:dei de nostris dies nota sit. anteq̄ illū gens sua cælo afferat. Abstine ab hoc manus tuas fortuna. nec in isto potentiam tuā:nisi ea parte qua prodes extederis. patere illū generi humano iādiu ægro & affecto mederi patere qcqd prioris pricipis furor concussit in locū suum restituere ac reponere. Sydus hoc quod præcipitatio in profundum ac demerso in tenebras orbi refulsit semper luceat. Hic germaniam placet:britāniamq; aperiat:& patris triumphos ducat & nouos quoꝝ me quoq; spectatorē futuꝝ ex uirtutibus eius promittit clementia. nec enī sic me deiecit:ut nollet erigere:īmo ne deiecit qdem. sed īpulsum a fortuna & cadentē sustinuit:& in præceps euntē leniter diuinæ manus usus de moderatione deposuit. Deprecatus ē pro me senatum:& uitam mihi non tantum dedit sed petiit. uiderit qualē uolet esse:existiet causam meam:uel iustitiā eius bonā prospiciat:uel clementiam faciat bonam. utrunq; in æquo mihi eius beneficium erit : siue īnocentem me scierit esse:siue uoluerit. iterim magnum miseriaꝝ meaꝝ solatiū ē:uidere misericordiam eius:totū orbē peruagātē:quæ cū ipso angulo cū quo ego defixus sum:conplures multoꝝ iā annoꝝ ruina obrutus effoderit:& in luce reduxerit:nō uereor ne me unū transeat. Ipse autem optīe nouit tempus quocunq; debear succurrere. ego omnē operā dabo ne peruenire ad me erubescat. O fœlicem clementiam tuā Cæsar:quæ efficit ut qetiorem sub te agant uitā exules:quā nuper sub Caio ægere priceps. Non trepidant nec per singulas horas gladium expectant:nec ad oīum nauium conspectum pauent. Per te habent ut fortunæ seuientis modū ita ipse quoq; melioris eiusdē ac præsentis qetem. Scias licet ea demum fulmīa eē iustissima quæ etiam percussi colunt. Hic itaq; priceps q publicum oīum hoīum solatium ē:aut me omnia fallūt:aut iā recreauit aīum tuū:& tā magno uulneri maiora adhibuit remedia:iā te oī cōfirmauit:mō : iā oīa exempla qbus ad aī æqtatem cōpelleris:tenacissima memoria retulit. Iam oīum præcepta sapientum tibi facundia explicuit. Nullus itaq; melius has alloquendi partes occupauerit. aliud habebunt hoc dicente pondus uerba:uelut ab oraculo emissa. omnem ui doloris tui diuina eius contundet auctoritas. Hunc itaq; tibi puta dicere:non te solū fortuna suppressit. sibiq; tam graui afficeret iniuria. Nulla domus in toto orbe terraꝝ aut est aut fuit sine aliqua comploratione. Transibo exempla uulgaria quæ etiam si minora: tamen mira sunt. Ad fastus te & annales perducam publicos:uides omnes has imagines quæ ipleuere cæsarum atrium:nulla non harum aliquo suorum īcommodo īsignis est. nemo non ex istis in ornamentū seculorum refulgentibus uiris:aut desiderio suorum tortus est:aut a suis cum maxio animi cruciatu desideratus est. Quid tibi referam Scipionem africanum:cui mors fratris in exilio nunciata est? Is frater q eripuit fratrem carcere:non potuit eripere fato. Et quam patiens iuris & æqui pietas Africani fuerit: cunctis apparuit. Eodem enī die quo Scipio Africanus uiatoris manibus fratrem abstulerat:tribuno quoq; plæbis priuatus itercessit. tam magno tamen fratrem desiderauit hic animo:q̄ defenderat. Quid referam Aemilianum Scipionem:qui uno pœne eodemq; tempore spectauit patris triumphum:duorumq; fratrum funera:adolescentulus tamen:ac propemodum puer:tanto animo tulit illā familiæ suæ super ipsum Pauli triūphū cōcidentis subitā falsitatē:quāto debuit ferre uir in hoc natus:ne urbe Romanæ aut Scipio deesse:aut Carthago superesset. Quid referā duoꝝ Luculloꝝ direptam morte concordiam? Quid Pompeios:qbus ne hoc qdem sæuiēs reliqt fortuna:ut una deniq; cōciderēt ruina. Vixit Sextus Pōpeius Primū sorori supstes:cuius morte optime coherētis romanæ pacis uincula resoluta sunt. Idēq; uixit superstes optimo fratri:quē fortuna in hoc erexerat:ne minus alte eū deiieceret:q̄ patrem deiecerat. & post hūc tamē casum Sextus Pōpeius nō tātū dolori:sed bello suffecit. Innumerabilia undiq; exēpla separatoꝝ morte fratꝝ succurrūt. imo cōtra uix ulla unq̄ hoꝝ paria cōspecta sunt una senescētia sed cōtētus nostræ domus exem-

plis ero.Nemo enim tam expers erit sensus ac sanitatis:ut fortunam ullis quærant luctum intulisse:q̃ sciet etiam Cæsarum lachrymas cōcupisse.Diuus Augustus dimisit Octauiam sororem charissimā:& ne ei q dem rerum natura lugendi necessitatem abstulit:cui cælū destinauerat.Immo uero idem omni genere or bitatis uexatus:sororis filium successioni præparatū suæ perdidit.Deniq; ne singulos eius luctus enume rē:& Generos ille amisit:& liberos:& nepotes.At nemo magis ex omnibus mortalibus hoiem esse se: dū inter homines erat sensit.nūc tot tātisq; luctus cœpit reg; oīum pacatissimū eius pectus: uictorq; diuus Augustus nō gentiū tātummodo externarū:sed etiam dolorum fuit.C.Cæsar diui Augusti auūculi mei nepos circa primos iuuentæ suæ annos Lucium fratrē charissimum sibi priceps iuuentutis pricipem eius dem iuuētutis amisit in apparatu parthici belli:& grauiore multo animi uulnere q̃ postea corporis ictus est:quod utrunq; & piissime idem & fortissime tulit.Cæsar patruus meus Drusum Germani cōpatrē mi norem natu q̃ ipse erat:fratrē in tima germaniæ recludentē:& gentes ferocissimas Romano subiicientem imperio.in cōplexu & osculis suis amisit:modū tamē lugendi nō sibi tantū:se etiam aliis fecit.ac solum ex ercitum:nō solum mœstū:sed etiam attonitum corpus Drusi sui sibi uendicantē:ad morē romani luctus redegit:iudicauitq; non militandi tantū disciplinā esse seruādā:sed etiam dolēdi.Nō potuisset ille lachry mas alienas cōpescere:nisi prius pressisset suas.M. Antonius auus meus nullo minor:nisi eo quo uictus ē tunc cum rempublicam constitueret:& triumphali potestate præditus:nihil super se uideret: & exceptis uero duobus collegiis omnia infra se cerneret:fratrem interfectum audiuit. Fortuna impotens quales ex humanis malis tibi ipsa ludos facis.Eoipso tempore quo Marcus Antonius ciuium suorum uitæ sedebat mortisq; arbiter.M.Antonii frater duci iubebatur ad supplicium:tulit hoc tamen tam triste uulnus eadē magnitudie animi.Marcus Antonius.q̃ omnia alia aduersa tolerauerat.& hoc fuit ei lugere.xx.legionum sanguinem fratri parare.Sed ut omnia alia exempla prætercam:ut i me quoq; ipso alia taceam funera: bis me fraterno luctu fortuna aggressa est:bis intellexit lædi me posse:uinci non posse.Amisi germanicum fra trem:quem quomodo amauerim intelligit profecto quisquis cogitat: quomodo suos fratres pii fratres ament.Sic tamen affectum meum rexi:ut nec reliquerē qcq quod exigi deberet a bono fratre: nec facerē quod reprehendi posset in pricipe.Hæc ergo puta tibi parentē publicum referre exempla:eundē ostende re q̃ nihil sacrum itactumq; sit fortunæ:quæ ex his penatibus ausa ē funera ducere:ex quibus deos paritu ra.Nemo itaq; miretur aliqd ab illa:aut crudeliter fieri:aut inique.Potest enim hæc aduersus priuatas do mos ullam æqtatem nosse:aut ullam modestiam cuius iplacabilis sæuitia:totiens ipsa funestauit puluina ria.Faciamus licet illi conuitia:non nostro tantum ore:sed etiam publico:non tamen mutabitur. aduer sus omnes se præceps:omnesq; cerimonias se eriget.Hoc fuit in rebus humanis fortuna:hoc erit.nihil in ausum sibi reliquit:nihil intactum.Ibit uiolentior per omnia sicut omnia semper est solita.Eas quoq; do mos causa est iniuriæ causa intrare:in quas per templa aditur:& atram lamentatis foribus induet uestem. Hoc unum obtinemus ab illa uotis ac præcipus publicis:si nondum illi genus humanū placuit consume re:si romanum adhuc nomen propitia respicit hunc pricipem:lapsis hominum in rebus datum sicut om nibus mortalibus sibi esse sacratū uelit.Discat ab illo clemētiā:atq; mitissimo oīum pricipum mitis fieri. Debes itaq; oēs ītueri eos:quos pauloante retuli:aut ascitos cælo:aut proxios:& ferre æquo aīo fortūam. Ad te quoq; porrigentem manus:quas ne ab eis quidem per quas uiuimus abstinet.Debes illorum imi tari firmitatē in pferendis & euicendis doloribus:in quantū modo homini fas est per diuīa ire uestigia. Quanuis in aliis rebus dignitatū magna descrimina.Virtus in medio posita est:neminem dedignatur: q modo dignum se illa iudicat.Optie certe illos imitaberis:q cum idignari possent non esse ipsos expertes huius mali.tamen in hoc uno se cæteris æxequari hominibus non iniuriam:sed ius mortalitatis: iudica uerūt tuleruntq;:nec nimis acerbe & aspere qd' acciderat:nec molliter & effœmiate.Nā & nō sentire mala sua non est hois:& non ferre non est uiri.Non possunt tamen cum omnes circueri Cæsares:qbus fortuna fratres & sorores eripuit:hunc præterire ex omni Cæsarum numero excerpendum:quem rerum natura i exitium obprobriumq; humani generis ædidit:a quo imperium aduersum adustum:atq; funditus pri cipis piissimi recreat clementia.C.Cæsar amissa sorore Drusilla:in homo qui non magis dolere q̃ gaude re pricipaliter posses:conspectum:conuersationēq; ciuium suorum profugit.exeqiisq; sororis suæ non i terfuit:iusta sorori non præstitit:sed in albano suo cesserit:ac foro & aduocatis:& huismodi aliis occupa tionibus acerbissimi funeris eleuabit mala.Proh pudor iperii pricipis romani lugentis sororem alea sola tium animi fuit.Idem ille Caius furiosa iconstantia:modo barbam:capillumq; submittens:modo Italiæ ac Siciliæ oras errabundus prometiens:& nunq̃ satis certus utrum lugeri uellet: an coli sororem. Eo dem enim tempore quo templa illi constituebant: ac puluinaria eos qui parum mœsti fuerant: crudelis sima afficiebat aiaduersione. Eadem enim intemperie animi aduersarum rerum ictus ferebat:qua secun darum elatus euentu:super humanum intumescebat modum.Procul istud exemplum ab omni roma no uiro luctum sum: aut intempestiuis uacare lusibus sordidum ac squalloris fœditate irritare:aut alie nis malis oblectare minime humano solatio.Tibi uero nihil ex consuetudine mutandum tua. Quoni am quidem ea instituisti amare studia:quæ optime & fœlicitatem extollunt:& facillime minuunt cala mitatem:eademq; & ornamenta hominum maxima sunt & solatia.Nunc itaq; studiis tuis imergere:acri us nunc illa tibi uelut munimenta animi circunda:nec ex ulla tibi uelut tui parte:inueniat itroitum do lor.Fratres quoq; tui produc memoriam aliquo scriptorum monimento tuorum.Hoc enim unum ē re bus humanis opus:cui nulla tempestas noceat:nulla consumat uetustas.Cætera quæq; per constructio nem lapidum & marmoreas moles: aut terrenos cumulos in magnam eductos altitudinem constat.non

propagarunt longã diem:quippe & ipsa intereunt.Immortalis est ingeniis memoria: hãc tuo frati largire
in hac eum colloca:& melius illum diutino semper consecrabis igenio:q̄ irrito dolore lugebis. Quod ad
ipsam fortunam pertinet:etiam si nunc agi apud te causa eius non potest.Omnia illa quæ nobis dedit: ob
hoc ipsum q̄ aliquid eripuit inuisa sunt. Tunc tamen erit agenda cum primum æquiorem te illi iudicem
dies fecerit.tunc enim poteris in gratiam cum illa redire.Nam multa prouidit quibus hanc emendaret in
iuriam.Multa etiam nunc dabit quibus redimat.Deniq̄ ipsum quod abstulit:ipsa dederat tibi.Noli ergo
contra te ingenio uti tuo.noli adesse dolori tuo.Potest q̄dem eloquẽtia tua quæ praua sunt approbare: p̄
magnis rursus magna attenuare:& ad minima ducere.Sed alio ista uires seruet suas:nũc tota re in solatiũ
tuum conferat.Sed tamẽ despice ne hoc iam quoq̄ sit superuacuum.Aliquid enim a nobis natura exigit:
plus uanitate contrahitur.nunq̄ autem ego a te ne ex toto mereas exigam.Et scio iueniri quosdam duræ
magisq̄ fortis prudentiæ uiros qui negent doliturum esse sapientem.Hi uero uidentur nunq̄ i huiusmo
di casum incidisse.Alioquin excudisset illis fortuna in superbam sapientiam:& ad confessionem eos uerã
etiam inuitus compulisset.Satis præstiterit oratio si id unum ex dolore:quod & superest & abundat exci
derit:ut quidem nullo omnino esse compatiatur.Nec sperandum ulli:nec concupiscendum est.Hunc po
tius modum seruet:qui nec impietatem imitetur:nec insaniam & nos in eo teneat habitu:qui & piæ mẽ/
tis est.nec motæ fluant lachrymæ:sed ædem desinant.trahantur ex imo pectore gemitus:sed ibidem cõ/
sistantur.Sic rege animum tuum:ut & sapientibus te approbare possis & fratribus. Effice ut frequenter
fratris tui memoriam tibi uelis occurere:ut illum & sermonibus celebres:& assidua recordatione repræ/
sentes mihi.Quod ita deniq̄ consequi poteris:si tibi memoriam eius iucundam magis q̄ flebilem feceris.
Naturale est enim ut super animus ab eo refugiat:ad quod cum tristitia reuertitur. Cogita modestiam
eius:cogita in rebus agẽdis solertiam:in exequẽdis industriã:in promissis constantiam.Omnia dicta eius
ac facta & aliis expone:& tibimet ipse commemora.Qualis fuerit cogita:qualisq̄ sperari potuerit. Quid
enim de illo non tuto sponderi fratre possit? Hæc utcunq̄ potui longo iã:sed absoleto & hebetato animo
composui:quæ si aut parum respondere ingenio tuo:aut parum mederi dolori uidebuntur.cogita q̄ non
possit is alienæ uacare consolationi:quem sua mala occupatum fecerunt:& q̄ non facile latina ei uerba ho
mini succurrant:quem barbarorum inconditus grauisq̄ fremitus circumsonat.

Explicit liber de breuitate uitæ ad Paulinum.

LVCII ANNEI SENECAE AD LIBERALEM DE STVDIIS LIBERALIBVS. LIBER INCIPIT.

DE liberalibus studiis quid sentiam scire desideras:nullum suscipio:nullum in bonis nume
ro:quod adeo exit.Meritoria artificia sunt.hactenus utilia si præparent ingenium non de/
tinent:Tandiu.n.eis immorandum est:quandiu nihil animus agere maius potest. Rudi/
menta sunt nostra non opera.Quare liberalia studia dicta sunt uides:quia homini libero
digna sunt.cæterum unum studium uero liberale est. q̄ liberum facit: hoc est sapientem
sublimem:fortem:magnanimum.cætera pusilla & puerilia sunt.An tu quicq̄ in istis cre/
dis esse boni.quorum p̄fessores turpissimos omnium ac flagitiosissimos cernis? nos dicere debemus ista:
sed didicisse.Quidam illud de liberalibus studiis quærendum iudicauerunt:an uirum bonum facerent:
nec promittunt quidem:nec huius rei scientiam affectant. Grammaticus autem circa curam sermonis
uersatur:& si latius euagari uult circa historias.Iam ut longissime fines suos proferat circa carmina.Quid
horum ad uirtutem uiam sternit? Syllabarum enarratio:& uerborum diligentia:& memoria fabularum
& uersuum lex ac modificatio.Quid ex his moetum demit:cupiditatem eximit:libidinem frenatur? Ad
Geometriam transeamus & ad Musicam.Nihil apud illos inuenies q̄ me uetet timere:uetet cupere.Quis/
quis ignorat alia frustra sit.Videndum autem utrum doceant isti uirtutem an non.Si non docent:nec tra
dunt quidem.Si docent philosophi sunt. Vis scire q̄ ad docendam uirtutem non considerãt.Aspice q̄ dis/
similia intra se omnium studia sint. At quasi similitudo esset idem docentium:nisi forte tibi Homerum
philosophum fuisse persuadent.cum his ipsis quibus colligunt:negent.Nam stoicum modo illum faciũt
uirtutem solam probantem & uoluptates refugientem & ab honesto: nec immortalitatis quidem præ/
cio recedentem.Modo epycurum laudantem statum quietæ ciuitatis & inter cõuiuia cantusq̄ uitam exi
gentem.Modo perypateticum bonorum genera inducentem.Modo achademicum omnia incerta dicen
tem.Apparet nihil horum esse in illo:cui omnia insunt:ista enim inter se dissident: demus illis Homerũ
philosophum fuisse.Nempe factus ẽ sapiens:anteq̄ carmina illa cognosceret.Ergo illa discamus:quæ Ho
merum fecere sapientem.Hæc equidem me quærere:utrum maioris ætatis fuit Homerus an Esyodus:
non magis ad rem pertinet q̄ scire an minor Ecuba fuerit q̄ Elena.quare q̄ male tulerit ætatem.Quid inq̄
annos ætatem Patrocli & Achillis inquirere ad rem existimas pertinere? Quæris ulixes ubi errauerit: po
tius q̄ efficias ne nos semper erremus.Non uacat audire utrum intra Italiam & Siciliam iactatus sit:an ex
tra notam nobis urbem.Neq̄ enim potuit intra angustos errores seu tam lõgas tẽpestates.Nos anni quo/
tidie iactant:& nequitia in omnia ulixis mala impellit.Non deest forma:quæ solicitet oculos non hostis.
Hinc monstra effera & humano cruore gaudentia.hinc insidiosa blandimenta aurium hinc naufragia &
tot uarietates maloꝝ.Hæc me doce quomodo patriã amẽ:quomodo uxorẽ:quomodo patrem:quomo/
ho tã honesta uel naufragio nauigẽ.Quid inquiris an Penelope impudica fuit:an uerba seculo suo dedit:
an ulixẽ illũ esse quẽ uidebat anteq̄ sciret suspicata sit.Doce me quid sit pudicitia & quãtum in ea bonũ in

corpore humano posita. Ad musicum transeo. Doces me quõ acutæ intra se ac graues consonent uoces. Quomõ neruoꝝ disparẽ reddentiũ sonũ fiat concordia. fac potius quomodo animus meus secũ cõsonet nec cõsilia mea discrepẽt. Monstras mihi qui sint modi flebiles: mõstra potius quomodo itra aduersa non emittã flebilẽ uocẽ. Metiri me geometra docet latifunda: potius q̃ doceat quomodo metiar quãtũ hõi satis sit. Numerare me doceat arithmetica & auaritiæ cõmodat digitos: potius q̃ doceat: nihil ad rẽ pertinere istas cõputationes: nõ esse fœliciorẽ: cuius patrimoniũ tabularius lassat. Immo q̃ superuacua possideat qui ifœlicissimus futurus est: si quãtũ per se cõputare coget. Quid mihi prodest scire agellum in partes diuidere: si nescio cum fratre diuidere? Quid prodest mihi subtiliter colligere pedes: iungere & cõpræhendere: etiã siqd decẽ pedes effugit. Si triste me facit uicinus præpotens & aliqd ex meo abradens: doce quomodo nihil pdã ex finibus meis. At ego discere uolo quõ totos hilaris admittã. Paterno agro: & auito ingt expellor. Quid? ante auum tuũ: qs istũ agꝝ tenuit? Cuius dico hoĩs colonus es? Si bene tecum agitur hærẽdis negãt & iurisconsulte: qcq̃ publicũ usucapi. Publicum ẽ qcqd est generis humani. O egregiã artẽ scis rotũda metiri: in quadratũ redigis quãcũq; acceperis formã. Interualla si iteꝝ ducis. Nihil est quod in mensuram tuam nõ cadat. Si artifex es: metire hoĩs aĩum. Dic q̃ magnus scit. Dic q̃ pusillus sit. Scis quæ recta scit linea. Quid tibi prodest siquid in uita rectum sit ignoras? Venio nunc ad illum: q cælestium noticia gloriatur. Frigidam saturni sese quo stella receptet. Quot signis cæli Cillenius erret in orbes. Hæc scire qd proderit ut scire solicitus sim. cum Saturnus & Mars econtrario stabũt discam ubicunq; sunt ista ꝓpitia esse: non posse mutari. Agit illa continuus ordo fatoꝝ & ĩeuitabilis cursus. Per statutas urbes remeatur & affectus reꝝ oium: aut mouent aut notãt. Sed siue qcqd euenit faciunt: qd imutabilis rei noticia proficiet? Siue significant: qd refert prouidere: q effugere non possis? Scias ista nescias fient. Si uero solem ad rapidũ stellasq; sequentes ordĩe respicies: nunq̃ te crastia fallit hora. Nec isidiis noctis capiere serenæ. Sed ante satis abundeq; prouisum est: ut ab isidiis tutus essem. Nunqd me crastia non fallit hora? fallit enĩ qd nescienti uenerit: ergo qd futurum sit nescio. Quid fieri possit scio: ex hoc nihil desperabo: totum expecto. Siqd remittitur boni consulo. Fallit me hora si parcit: sed ne qdem sic fallit. Nam quemadmodum scio omnia accidere posse: sic scio & non utiq; casura. Vtiq; secunda expecto malis paratus sum: animo ferası necesse est non per præscriptum euntem. Non enĩ adducor ut in numerum liberalium artium pictores recipiam non magis q̃ statuarios: aut marmorarios: aut cæteros luxuriæ mĩistros: æque luctatores & totam oleo: ac luto cõstantẽ sciẽtiã expello. ex his studiis liberalibus aut unguentarios excipiã & cæteros uoluptatibus nostris ĩgenia accomodantes sua. Quid enĩ oro te Liberale habẽt isti ieiunii uomitores quorum corpora ĩ sangina aĩ in macie & ueneno sunt: an liberale studium istud esse iuuẽtuti nostræ credius: quam maiores nostri re ẽt exercuerunt hastile iacere: sudem torquære: equum agitare. Diuia tractare nihil liberos suos docebant: quod discendum esset iacentibus. Sed nec hæc nec illæ docent: aluntue uirtutẽ Quid enĩ prodest æquum regere: & cursum eius freno reparare affectibus effrenatissimus abstrahi? qd ꝓdest multos uĩcere luctatione: uel ab iracundia uinci? qd ergo. nihil nobis liberalia conferunt studia. Ad alia multum: ad uirtutẽ nihil. Nam & hæ uiles ex professo artes quæ manu constant ad istrumenta uitæ plurimũ conferũt: tamen ad uirtutẽ nõ pertinẽt. Quare ergo liberalibus studiis filios erudimus? Nõ qa uirtutẽ dare possunt: sed qa animũ ad accipiendam uirtutem præparãt: quẽadmodũ illa ut antiq uocabãt litteratura per q̃ pueris elemẽta tradunt. Non docet liberales artes: sed mox percipiendis locũ parat. Sic liberales artes non producunt animũ ad uirtutẽ: sed expediũt. Quatuor esse ait artiũ Possidonius genera. Sunt uulgares & sordidæ: sunt ludicræ: sunt pueriles: sunt liberales. Vulgares officia quæ manu cõstãt & ad istruendam uitã occupate sunt. In quibus nulla decoris nulla honesti simulatio est. Ludicræ sunt q̃ ad uoluptatem oculoꝝ atq; auriũ tendũt: his annumeres licet machinatores qui paginata per se surgentia excogitant: & tabulata tacite in sublime crescentia: & alias ex inopinatas uarietates. Aut dehiscẽtibus quæ coherebant. aut his quæ distabãt sua spõte coherentibus. aut quæ eminebant paulatim in se residentibus. His iperitoꝝ feruntur oculi. Omnia subita qa causas non nouere mirantur. Pueriles sunt & aliquid habẽtes liberalibus. hæ similæ artes quas Ellÿraioyt græci nostri liberales uocant. Solæ autem liberales sunt. ĩmo aliqua pars philosophiæ naturalis: aliqua moralis est: aliqua rõnalis. Sic & hæc quoq; liberaliũ artiũ turba locũ sibi in philosophia uendicat. Cũ uentũ est ad naturales quæstiões geometriæ testimonio stat. Ergo quã adiuuat pars est? multa adiuuãt nos nec ideo partes nostræ sunt: immo si partes essent nõ adiuuarent. Cibus adiutoriũ corporis nõ tamen pars: aliqd nobis præstat auxiliũ geometriæ ministerium: sic philosophiæ necessaria est. Quomodo ipsi faber: sed nec hæc geometriæ pars ẽ nec illa philosophiæ. Præterea utraq; fines suos habet. Sapiens enĩ causas naturalium quærit & nouit: quoꝝ numeros mensurasq; geometre persegtur: & supputat qua ratione constent celestia: quæ illis sit uis. quæue natura. Sapiens scit cursus & recursus & qualdã obseruationes p quas descẽdũt & eleuant. ac spem interdũt istantiũ præbent uel cũ cælestibus stare nõ liceat. Colligit mathematicus: q cũ in speculo imagines exprimat sciet. sapiens illud tibi geometra potest dicere: quã cũ abesse debeat corpus imagine & q̃lis forma speculi: q̃les imagines reddat. Magnũ eẽ solẽ philosophus probabit: quãtus sit mathematicus: qui usu quodã & exercitatiõe ꝓcedit: sed ut ꝓcedat ĩpetranda illi quædã principia sunt. Non est autẽ ars sui iuris cui præcarium fundamentum est. Phĩa alio petit: totũ opus a se sola excitat. Mathematica ut ita dicã superficiaria est. In alieno ædificat: accipit præmia: quoꝝ beneficio ad ulteriora perueniant. Si per se iret ad uerum: si totius mundi naturam posset compræhendere: dicerẽ multum collaturam mentibus nostris quæ tractaui. Cælestiũ cresciẽt trahũtq; aliqd ex alio. Vna re cõsumitur aĩus. sciẽtia bonorum ac maloꝝ ĩmutabiliq; soli phĩæ competit.

Nihil autem nulla ars alia de bonis ac malis quærit: singulas habet circuire uirtutes. Fortitudo cōtēptrix timēdoꝝ est. Terribilia & sub iugū libertatē nostrā timētia despicit: prouocat: frangit. Nunqd ergo hanc liberalia studia corroborant? Fides sacratissimū humani pectoris bonū est. Nulla necessitate ad fallēdū cogitur. Nullo corrūpitur præmio: ure inqt: cede occide: nō perdā. sed quo magis secreta quæret dolor, hæc illa altius cō det. Nunqd liberalia studia hæc facere possunt? Tēperantia uoluptatibus imperat. alias odit atq; ambigit. alias dispēsat & ad sanū modū reducit. nec unq̄ ad alias ꝓpter ipsas uenit. Scit optimū modū esse: cupidoꝝ non quātū uelis: sed quantū debeas sumere. Humanitas uetat superbū esse aduersus socios: uetat auꝝ: uerbis: rebus: affectibus: cōmunē se facileq̄ omnibus præstat. Nullū alienū putat. Bonū autem suū ideo maxime quod alicui bonū futuꝝ est amat. Nunqd liberalia studia hos mores præcipiunt? Non magis q̄ simplicitatē: q̄ modestiā ac moderationē. Nō magis q̄ frugalitatē ac parsimoniā. Nō magis q̄ clementiā: quæ alieno sanguini tanq̄ suo parcit: etiā scit non bonis esse solū ad prodesse. Cum dicatis inqt sine liberalibus studiis ad uirtutē non peruenire: quēadmodū negatis illa nihil cōferre uirtuti? Quia non sine cibo ad uirtutem peruenitur. cibus tamē ad uirtutē nō pertinet. ligna naui nihil cōferūt: q̄uis nō sit nauis nisi ex lignis. Non est inq̄ cur aliquid putes cum adiutorio fieri sine quo non potest fieri. Potest inqt illud dici: sine liberalibus studiis uenire ad sapientiam posse. Quamuis eni uirtutis discenda sit tamen non per hæc discit. Quid est aūt quare existimē non futuꝝ sapientē eū qui litteras nescit: cū sapiētia nō sit in litteris? Res tradit nō uerba & nescio: an certior memoria sit quæ nullū extra se subsidiū habet. Magna & spatiosa res est sapientia: uacuo illi loco opus est. De diuinis humanisq̄ discēdū est. De præteritis: de futuris: de caducis: de æternis: de tempore: de quo nunc uide q̄ multa quærātur. Primum an per se sit aliquid. Deinde an aliquid ante tempus sit sine tempore: cum mundo cœperit: an ante mundum quia fiunt aliquod fuit & tempus. Innumerabiles quæstiones sunt de animo tantum. Vnde sit: qualis sit: quando esse incipiat quam diu sit: aliūde alio transeat: domicilia mutet: ad alias animalium formas aliasq̄ coniectas: an nō amplius q̄ semel seruiat: & emissus uaget in toto. Verum corpus sit: aut quid sit facturus: cum parum aliquid facere desierit. Quomō libertate sua usurus: cū ex hac effugerit cauea. An obliuiscatur priorum & illic nosce incipiat. An de corpore abductus in sublime secessit. Quācūq; partē reꝝ humanaꝝ diuinarūq; comprahenderis ingenti copia quærendoꝝ ac discendoꝝ fatigaberis. Hæc tam multa: tam magna: ut habere possint uirtutes libeꝝ hospitiū: superuacua ex animo tollēda sunt. nō dabit se in has angustias uirtus: laxū spatium res magna desiderat: expellanē oīa: totū pectus illi uacet. At eni delectat artium noticia multaꝝ. Tātū itaq; ex illis retineamus: quantū est necessariū. At tu existias reprahendendum: qui superuacua usu sibi cōparat: & præciosaꝝ reꝝ pompā in domo explicāt: & nō putas eum: qui occupatus est in superuacua litteraꝝ supellectile. Plus scire uelle q̄ sit satis intemperantiæ genus est? Quid ista liberalium artium cōsecratio: molestos: uerbosos intempestiuos sibi placentes facit. Et ideo nō discētes necessaria: qa supuacua legissent. Quatuor milia libroꝝ Didus grāmaticus scripsit: miser si tā multa supuacua legisset. In his libris de patria Homeri quæritur: in his libidinosior Anacreon: an ebriosior uixerit. In his an Sapho sybilla fuerit: & alia quæ errāt: discenda scires nunc? & longā esse uitam nega. Sed ad nostros quoq; cum perueneris ostēdā multa securibus recidēda. Magno impendio ipsoꝝ magis alienaꝝ auriū molesta: laudatio hæc cōstat. O hoīem litteraꝝ: simus hoc circulo rusticio cōtēti. O uiꝝ bonū. Ita ne annales euoluā olim gētium & quis primus carmina scripserit quærā: quātū tpis inter orphea intercessit: & Homeꝝ cum fastos non habeam? Computabo & Aristarchi ineptias: quibus aliena cōpinxit? Ea cognoscam & ætatē in similibus conterā. Ita ne in geometriæ puluere habebor. Adeo mihi præceptū illud salutare excedit: tempori parce hæc scientia. Et quid ignorē? Appion grāmaticus: qui sub Caio Cæsare tota circūlatus ē græcia: & nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adopratus aiebat. Homeꝝ utraq; materia cōsumata & Odissea: & Iliade pricipium adiecisse operi suo; quo bellū troianū complexus est. Huius rei argumētum afferebat: q̄ duas litteras in primo uersu posuisset ex industria: libroꝝ suoꝝ numeꝝ cōtinētes. Talia sciat oportet qui multa uult scire: non cogitare quātū tēporis tibi auferat mala ualitudo: quātū occupatio quotidiana: quātum publica: quātū priuata: q̄ntū somnus. Metire ætatē tuā tam multa nō capit. De liberalibus studiis loquor Philosophi quātū habēt superuacui: quātū ab usu recedētis: ipsi quoq; ad syllabaꝝ dictiones & coniūctionū ac præpositionū proprietates descenderūt: & iuidere grāmaticis: iuidere geometris. Quid in illorum artibus supuacuum erat transtulere in suā. Sic effectū est ut diligentius loq̄ scirent q̄ uiuere. Audi quantū mali faciat nimia subtilitas: & q̄ infesta ueritati sit. Pythagoras ait: de omni re in utranq; partem disputare posse ex æquo & de hac ipsa. an omnis res in utranq; partem disputabilis sit. Nausiphāes ait ex his quæ uidenē esse nihil magis q̄ non esse. Parmenides ait ex his quæ uidenē nihil esse uniuerso. Zeno eleates. omnia negocia de negocio deiecit. Ait enim nihil est. Circa eadem fere philosophi ronei uersatur & megarici: & cretici & achademici: qui nouam iuduxerunt scientiam tradunt nihil scire. Hæc omnia in illum superuacuum studiorum liberalium graecen comicen. illi mihi non firmam scientiam tradunt: hii spem omnis scientiæ eripiunt: satius est superuacua scire q̄ nihil. Illi non præferri: ut lumen per opacies dirigaē ad ueꝝ. hi oculos mihi effodiunt. Si Pythagore credo nihil in rerum natura est nisi dubium. Si Nausiphani: hoc unum certum est nihil esse certi. Si Parmenidi: nihil est præter unum. Si Zenoni non unum quidem. Quid ergo nos sumus? Quid ista quæ nos circunstant: alunt: substinent? Tota rerum natura umbra est. Aut inanis aut fallax: non facile dixerim quibus magis irascar: aut illis qui nos nihil scire uoluerunt. An illis qui ne hæc quidem: nobis relinquærunt: nihil scire.

Explicit Liber Lucii Annei Senecæ de studiis liberalibus.

Incipiūt puerbia Senecæ secūdū ordinē alphabeti.

Lienum est omne qcqd optādo euenit.
Ab altero expectes:alteri quod feceris.
Aius uereri qui scit:scit tutus aggredi.
Auxilia humilia firma consensus facit.
Amor aī arbitrio sumitur:non ponitur.
Aut amat:aut odit mulier:nihil est tertium.
Ad tristem partem strenua suspitio debetur.
Ames parentem si æquus est:si aliter feras.
Aspicere oportet quod possis perdere.
Amici uitia si fers:facis tua.
Aliena homini ingenuo:acerba ē seruitus.
Absentem ledit qui cum ebrio litigat.
Amans iratus multa mentitur sibi.
Auarus ipsæ miseriæ causa est suæ.
Amans quid cupit scit:quid sapiat non uidet.
Amans quod suspicatur uigilans:somniat.
Ad calamitatem quilibet rumor ualet.
Amor extorquæri non potest:sed elabi potest.
Ab amante lachrymis redimamus iracundiam.
Aperte cum est mala mulier:tum demum ē bona.
Auaræ facilem capias ubi non sis idem.
Amare & sapere uix a deo conceditur.
Auarus nisi cum moritur:nihil recte facit.
Astute crines dum celantur:ætas indicatur.
Auarus damno potius q̄ sapiens dolet.
Auaro quid mali optes?nisi ut uiuat diu.
Animo dolenti nihil oportet credere.
Alienum nobis:nostrum plus aliis placet.
Amare iuueni fructus est:crimen seni.
Anus cum ludit:morti delitias facit.
Amoris uulnus idem qui sanat:facit.
Ad pœnitendum properat:cito qui iudicat.
Amicos tes optimæ parant:aduersæ probant.
Aleator quanto in arte est:tanto est nequior.
Amor ocioso causa solitudinis est.
Aberrare a fortuna tua non potes:obsidet te.
A quocūq descenderis:magno apparatu sequtur.
Acerrima uirtus est:quā ultia necessitas excutit.
Agat princeps curam non tantum salutis:sed honestæ cicatricis.
A duabus causis præstare priceps solet:si aut se uīdicat:aut alium.

Is est gratum quod opus ē:si ultro offeras.
b Bonaæ reæ consuetudo pessima est.
Beneficium qui dare nescit:iniuste petit.
Bonum est fugienda aspicere in alieno malo.
Beneficium accipere:libertatem uendere est.
Bona nemini hora est:ut non alicui sit mala.
Bis enim est mori:alterius arbitrio mori.
Beneficia plura recipit:qui scit reddere.
Bis peccas cum peccanti obsequium accommodas.
Bonus animus læsus:grauius multo irascit.
Bona mors ē homini:uitæ quæ extiguit mala.
Beneficium dando accepit:qui digno dedit.
Blanditia non imperio fit dulcis uenus.
Bonus animus nunq̄ erranti obsequm accōmodat.
Beneficium qui se dedisse dicit:petit.
Beniuoli coniunctio animi maxima ē cognatio.
Beneficiū sæpe dare:docere ē reddere.
Bonitatis uerba mutare maior malicia est.
Bona opinio homini tutior pecunia est.
Bonum est quod si supprimis: nequaq̄ extinguis.
Bis uincit:qui sese uincit in uictoria.
Benignus etiam dandi causam cogitat.
Bis itermittitur:qui suis armis perit.
Bene dormit qui non sentit q̄ male dormiat.
Bono crimen ē officiosus miser.
Bona fama in tenebris propriū splēdorē obtinet.
Bene cogitata se excedūt:non occidunt.
Bene perdit nūmos:iudici cum dat nocens.
Bonis nocet:qui malis parcit.
Bonos iudex est:qui nouit dispensare quod dandū est:& quatenus.
Bonæ iustitiæ:proximus modus ē seueritas.
Beneficium ē eo carere:quod inuitus possideas.
Beneficium ē semper reddere bonitatis uerba.
Bonum ē reddere bona uerba:etiam inimicis.
Bona q̄ ueniūt:nisi sustineanť cadūt ut opprimāt.
Bona imperante anima:ē pecunia.
Bonum ad uiræ cito:moritur iracundia.
Breuis mens ipsa ē memoria iracundiæ.
Bona turpitoē:quæ periculū uindicat.
Bona comparat præsidia misericordia.
Beneficiū dignis ubi des:omnes obligas.

Onsueta uitia ferimus:nisi repræhēdimus.
c Crudelis in re aduersa obiurgatio.
Cauendi nulla ē dimittenda occasio.
Cui semper dederis:ubi neges rapere imperas.
Crudelem medicū intemperans facit æger.
Cuius mortē amici expectant:uitam oderit.
Cum inimico nemo in gratiam cito redit.
Citius uenit periculum cū contemnitur.
Casta ad uiræ matrona parendo imperat.
Cito ignominia fit superbi gloria.
Consilio melius uincas:q̄ iracundia.
Cuius dolori remedium ē patientia.
Cum uitia prosunt:peccat qui recte facit.
Contumeliam:nec fortis potest:nec igenuus pati.
Cōscientiā amici:nullius inuenit lingua præcepts.
Contemni est leuius q̄ stultitia percute.
Comes facundus in uia pro uehiculo est.
Cito improborum læta:ad perniciem cadunt.
Crimen relinquit uitæ:qui mortem appetit.
Clementia in quācūq domū uenerit:fœlicem eam tranqllam q præstabit.
Clemētia est tēperātia animi in potestate ulcisčēdi.
Clemētia est leuitas superioris aduersus iferiorē.
Consuetudo peccādi:multitudinē facit peccantiū.

Iscipulus est prioris:posterior dies.
d Damnare ē obiurgare cū auxilio opus est.
Diu apparandū ē bellū:ut uincas celerius.
Dixeris maledicta:cū ingratū hominem dixeris.
De inimico non loquaris malum:si cogites.
Deliberare utilia:mora est tutissima.
Dolor decrescit:ubi quo crescat non habet.
Dedíscere flere fœminam est mendacium.
Discordia fit charior concordia.
Deliberandū ē diu quicquid statuendū est semel.

Difficilem habere opportet aurem ad crimina.
Dum eſt uita grata:mortis conditio eſt optima.
Damnum appellandum eſt:cū mala fama lucrum.
Ducis in conſilio poſita eſt uirtus militum.
Dies quod donat timeas:cito raptum uenit.
Dimiſſum quod neſcitur non admittitur.
Difficilius eſt moderari:ubi dolori debetur ultio:q̃ ubi exemplo.
Tiam innocentes cogit mentiri dolor.
e Etiam peccato recte præſtatur fides.
Etiam celeritas ĩ deſiderio mora eſt.
Ex uitio alterius:ſapiens ſuum timendat.
Et deeſt & ſuperat miſeris cogitatio.
Etiam obliuiſci quod ſcis:interdum expedit.
Ex hominum quæſtu:facta eſt fortuna dea.
Effugere cupiditatem regnum eſt inuenire.
Exuli ubi nuſq̃ domus eſt: ſine ſepulchro eſt tanq̃ mortuus.
Et qui faciunt:odiunt iniuriam.
Eripere telum & non dare:irato decet.
Exilium pati eſt:patriæ ſe degenerare.
Etiam capillus unus habet umbram ſuam.
En q̃ miſerum eſt fieri:metuendo ſenem.
Etiam hoſti eſt æquus:qui habet in conſilio fidē.
Excelſus malis facilius caſus nocet.
Errat ſiquis exiſtimat tutum diu eſſe regem.
Ex ſæua animaduerſione nulla regi gloria eſt.
Euadere poſſunt puſilla mala:& uerba dare ingentibus obuiam itur.
Excuſationem quærere uitium eſt: omnia ad deū relinque.
Elemoſyna nō tā accipiētibus:q̃ dātibus prodeſt.
Ex ſpe præmi:ſolatium fit laboris.
Idem qui perdit:ſe ſeruat in reliquum.
f Fortunam cum blanditur:captatum uenit.
Fortunam citius reperies q̃ retineas.
Formoſa facies:muta commendatio eſt.
Fruſtra rogatur:qui miſereri non poteſt.
Fortuna unde aliquid fregit:caſus eſt.
Fraus eſt accipere:quod non poſſis reddere.
Fortuna nimium quem fouet:ſtultum facit.
Fatetur facinus is:qui iudicium fugit.
Fœlix improbitas:optimorum eſt calamitas.
Feras:non culpas:quod ĩmutari non poteſt.
Futura pugnant:ut ſe ſuperari ſinant.
Furor fit:læſa ſæpius patientia.
Ficta cito ad naturam ſuam recidunt.
Fidem qui perdit:nihil poteſt ultra perdere.
Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.
Fides unanima unde abiit:nunq̃ redit.
Fidem nemo unq̃ perdit:niſi qui non habet.
Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel.
Fulmen eſt:ubi cum poteſtate iracundia habitat.
Fruſtra cum ad ſenectutem uentū eſt repetes adoleſcentiam.
Falſum maledictum:maliuolum mendacium eſt.
Fœminæ naturam regere:deſperare odiū eſt.
Feras difficilia:ut facilia leuius feras.
Fortuna nemini plus:q̃ conſilium ualet.
Fortuna uitrea eſt:quæ cū tātū ſplēdet frangitur.
Feras quod lædit:ut qđ prodeſt perferas.
Facit gratum fortuna quem nemo uidet.
Facilius priuatis ignoſcit̃:ptinaciter ſe iudicātibus.
Frequens uīdicta:paucoꝝ odium reprimit: oīum irritat.
Raue præiudicium eſt: qđ iudiciū nō hēt.
g Grauiſſima eſt probi hoīs iracundia.
Grauis aī pœna eſt:quē poſt factū pœnitet.
Grauis animus dubiam non habet ſniam.
Graue eſt malum omne:quod ſub aſpectu latet.
Grauius nocet:quodcūq; inexpertum accidit.
Grauior eſt inimicus:qui latet in pectore.
Grauiſſimū eſt imperium conſuetudinis.
Graue crimen etiam cum dictum eſt leuiter nocet.
Grauis a magnis ad maiora fit.
Eu q̃ difficile eſt gloriæ cuſtodia.
h Homo extra corpus ſuum ē:cum iraſcit̃.
Heu q̃ ē timidus:qui ſe mori tutū putat.
Homo qui in hoīe calamitoſo ē miſericors:meminit ſui.
Honeſta turpitudo ē mori pro bonā cauſa.
Habet in aduerſis auxilia:q commodat in ſecūdis.
Heu q̃ miſerum ē diſcere ſeruire:ubi ſis doctus dominari.
Heu q̃ miſeꝝ ē fieri metuendo ſenem.
Heu q̃ miſerum eſt ab illo lædi: de quo non poſſis quæri.
Hominem experiri multa paupertas iubet.
Heu dolor q̃ miſer ē:qui in tormēto uocē nō hēt.
Heu q̃ pœnitēda incurrūt:uiuendo diu.
Habet ſuū uenenum:blando oratio.
Homo totiens moritur:quotiens amittit ſuos.
Homo ſemper in ſe aliud fert:in alterum aliud cogitat.
Honeſtus timor alterum patrimonium eſt.
Homo neſcit:ſi ſine dolore fortunam inuenit.
Honeſte ſeruit:q ſuccumbit tempori.
Homo uitæ commodatus ē:non donatus.
Hæres fictus:ſub perſona riſus ē.
Hæredem ſcire utilius ē:q̃ quærere.
Habent locū maledicti crebræ nuptiæ.
Hæc clementia principem decet:ut quocūq; uenerit manſuetiora omnia faciat.
Haud minus turpia ſunt principi multa ſupplicia: q̃ medico multa funera.
Nferior horreſcit:qcqd peccat ſuperior.
i Inimicū ulciſci:uitam accipere ē alteram.
Id agas:ne quis merito tuo te oderit.
Inuitum cū retineas:exire incitas.
Ingenuitatem lædis:cū indignū roges.
In nullo auarus bonus ē:in ſe peſſimus.
Inopi beneficiū bis:dat qui dat celeriter.
Inopiæ parua deſunt:auaritiæ omnia.
Inſtructa inopia eſt:in diuitiis cupiditas.
In ſe uitat culpam:qui peccatū præterit.
Iucundum nihil ē:niſi quod reficit uarietas.
Ingenuitas non recipit contumeliam.
Impune peccat in eū:qui peccat rarior.
Ingratus unus:miſeris omnibus nocet.
In miſeri uitia:contumelia eſt.
Ita amicum habeas:poſſe ut facile fieri hunc inimicum putes.
Inuidiam ferre:aut fortis aut fœlix poteſt.

In timore semper mendax iracundia est.
Inuidia tacite:sed minute irascitur.
Iratum breuiter uites:sed inimicum diu.
Iniuriaꝗ remedium:est obliuio.
Iracundiam q uicit:hostem superat maximum:
Iocum tacentem crimen faciat acrius.
In malis sperare bonū:nisi inocens nemo solet.
In uidicando criminosa est celeritas.
Inhōesta res ē suos uicere:satis est potuisse punire.
Imago animi sermo est:q̄lis est uir talis oratio.
In fœlicitate se erigere:ē fœlicitatē submittere.
In fœlice fœlicitas est innocentia:nequitia ipsa pœna sui est.
Inimicum quamuis humilem:docti est timere.
In calamitoso:risus etiam iniuria est.
Iudex damnatur:cum nocens absoluitur.
Ignoscete humanū est:ubi pudet cui ignoscitur.
In rebus dubiis:plurima est audacia.
Illo nocens se damnat quo peccat die.
Ita crede amico:ne sit inimico locus.
Iratus etiam facinus consilium putat.
Inuidia id loquit̄:non qui subest.
Irritare est calamitatē:cū te fœlicem uocaueris.
Ius supra omnem iniuriam positum scias.
Imbecillos oculos esse:q ad alienam lippitudinem suffunduntur.

l Oco ignominiæ ē:apud idignum dignitas.
Laus noua ubi orit̄:etiam uetus admittit̄.
Læso doloris remedium:inimici dolor.
Leuis est fortuna:quæ cito reposcit quod dedit.
Lex uniuersalis est:quæ iubet nasci & mori.
Lucrum sine damno alterius fieri non potest.
Lasciuia & laus:nunq̄ habent concordantiam.
Legem nocens ueretur fortunam innocens.
Libido indicium est:quo leuitas sapit.
Libido etiam cunctos sub uultu domat.
Laxa crudelitas:non est uocanda clementia.

m Alignus fieri:maxime ingrati docent.
Multis minatur:qui uni facit iniuriam:
Mora omnis odio est:sed facit sapientiam.
Mali causa est:quæ requirit misericordiam.
Mori est fœlicis:tanq̄ mortem inuocet.
Miserum est a rege cogi:quod cupias loqui.
Miserrima est fortuna:quæ inimico caret.
Malus est uocandus:qui sua est causa bonus.
Monstro similis est:auaricia unica.
Malis displicere:laudari est.
Malus ubi bonum se simulat:tunc est pessimus.
Mœtus dū uenit:earum habet sonus locum.
Mori necesse est:sed non quotiens uolueris.
Male geritur:quicquid geritur fortunæ fide.
Mortuo q mittit munus:nihil dat illi:sibi adimit.
Minus est q̄ seruus dominus:qui seruos timet.
Magis hæres fidus nascitur:q̄ scribitur.
Malos in consilio fœminæ uincunt uiros.
Mala est uoluntas:ad alienum consuescere.
Maxio cum periculo custoditur:quod multis placet.
Mala est medicina:ubi aliquid naturæ perit.
Malæ naturæ:nunq̄ doctrina indigent.
Miseriam nescire:sine periculo est uiuere.
Male uiuunt:qui se semper uicturos putant.
Maledictū interpretando facies acrius.
Male secum agit æger:medicum q hæredē facit.
Minus decipitur:cui negatur celeriter.
Mutat se bonitas:cum irritatur iniuria.
Mulier cum sola cogitat:male cogitat.
Male facere qui uult:nusq̄ causam inuenit.
Maliuolus semper sua natura uescitur.
Multos timere habet:quem multi timent.
Male imperando:summum īperium amittitur.
Mulier quæ nubit multis:multis non placet.
Misera est ægritudo animi:ob alienarum speciē miseriarum.
Misericordia non causam:sed fortunam spectat.
Magnam fortunam:magnos animos decet.
Magni animi est proprium esse & tranquillum & iniurias atq̄ offensiones semper despicere.
Muliebre est:furere in ira.
Misericordia est uicina miseriæ:habet enim aliquid trahitq̄ ex ea.
Malo ueris offendere:q̄ placere adulando.
Morbum esse scias non hilaritatem semper arriderē ridentibus: & ad omnium æstimationē ipsum quoq̄ os deducere.

n Ihil agere semper infœlici est optimum.
Nihil peccēt oculi:si oculis animus speret.
Nihil proprium dicas:quod mutari possit.
Non cito ruina perit:uir qui ruinam timet.
Nullus est tantus quæstus:q̄ eo quod habes carere.
Nescis quid optes aut quid fugias:ita ludit dies.
Nunq̄ periculum sine periculo uincitur.
Nulla est tam bona fortuna:de qua nihil q̄ri possis.
Nusq̄ melius morimur homines:q̄ ubi libenter uiximus.
Negandi causa auaro nunq̄ deficit.
Nondum fœlix es:si nondum te turba deridet.
Nam si nullos inimicos tibi iniuria : multos tamen inuidia.
Non aspicias q̄ plenas quisq̄ manus deo:sed q̄ puras admoueat.
Non enim aliter nisi optimus animus : pulcherrymus dei cultus est.
Non aliter uiuas in solitudine:aliter in foro.
Nihil petas quod negaturus es.
Nihil negabis quod periturus es.
Nihil magnum est in rebus humanis : nisi aīus magna despiciens.
Nihil interest quo animo facias:quod fecisse uitiosum est.
Nam facta cernuntur:animus non uidetur:
Non q̄ multis placeas:sed quibuslibet stude.
Nequitia ipsa pœna sui est.
Nam mala cōsciētia sæpe tuta est:secura nunq̄.
Neminem cito accusaueris.
Neminem cito laudaueris.
Nullum putaueris esse locum sine teste.
Nulla pusilla domus quæ multos recipit amicos.
Nunq̄ scelus scelere uindicandum est.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Non multū supra eū eminet quis:cui se irascendo.

exequat.

Nobilis profeſſio ſapientia eſt: quæ diſtributa ſuſcipit incrementum auaræ dedignata poſſeſſorem: cito niſi publicetur elabitur.

Nõ alia facies eſt quieti moratiq; imperii: q̃ ſerenti cæli & nitentis

Nullum ex omnibus clemẽtia magis: q̃ regem aut prælatum decet.

Nemo poteſt perſonam diu ferre fictam: ficta cito in naturã ſuam recidũt.

Nunq̃ liquidũ ſincerũq; ex turbido uenit.

Nullũ moroſius ẽ animal maioriq; arte tractãdũ q̃ homo: & nulli magis parcendũ q̃ homini.

o Mne peccatum eſt actio.

Omnis actio eſt uoluntaria: tam honeſta q̃ turpis.

Omne ergo peccatũ uoluntariũ eſt.

Omitte excuſationẽ: nemo peccat inuitus.

Omne uitiũ habet patrociniũ ſuum.

Odia multoꝝ ſub oculo latent.

Oĩa tum panduntur cũ non dico ſi cecideris: ſed ſi turbaueris.

Oĩs affectus habet: ut in eo in quo ipſe iſanit: in idẽ putet cæteros furere.

Omnes enim uitam differentes: mors incerta præuenit.

Oĩs itaq; dies uelut ultimus ordinandus eſt.

Opinantur de te homines male ſed mali: diſplicere enim malis laudabile eſt.

Oratorẽ te puta: ſi tibiipſi qđ oportet perſuaſeris.

Odium oportet peccandi non metũ facias.

Obiurgationi ſemper aliquid blande admiſce.

Optimum eſt ſemper ignoſcere tanq̃ ſi ipſe pecces quotidie.

Optimum eſt maiorum ueſtigia ſequi: ſi recte præceſſerunt.

Omnis doctor inuitæ orationis peccans: turpior ẽ

Ob hoc q; in officio cuius magiſter eſſe uult labitꝛ.

Omni re moderatio eſt adhibenda: quæ ſanabilia ĩgenia deſtinguere a deploratis ſciat.

p Eccãdi duo ſunt genera: aliud ex propoſito aliud ex negligentia.

Plærique metu ceſſant peccare nõ inocẽtia.

Profecto tales timidi: nõ inocentes ſunt dicẽdi.

Prius q̃ promittas deliberes: & cũ p̱miſeris facias.

Prius ſi negaueris: feciſſe poſtea fallere eſt.

Propter cauſam multa amico dabis: multæ etiam cauſæ contra amicũ.

Pro eo religioſior eris quo melior.

Præſtabis parentibus pietatẽ: cognatis dilectionẽ.

Præſtabis amicis fidem: omnibus æquitatem.

Pacem cum omnibus habebis: bellũ cũ uitiis.

Pecuniæ imperare oportet non ſeruire.

Pecunia ſi uti ſcias ancilla eſt: ſi neſcias domina eſt.

Putandus eſt recte fortior: qui cupiditates tanq̃ hoſtes ſubiicit.

Patria eſt ubicunq; bene uixeris.

Peiora ſunt tecta odia q̃ aperta.

Propterea te loquax inimicus tutiorem q̃ taciturnus oſtendit.

Proximum ad innocentiã tenet locum uerecundia & peccati confeſſio.

Plærique cum ſtultis male dicunt: ipſi ſibi conuitiũ faciunt.

Perturpe eſt enim qđ obiicitꝛ in obiiciẽte cognoſci.

Pulcherrimũ eſt omnia præſtare nihil exigere.

Principium diſcordiæ eſt: aliquid ex cõmuni propriũ facere.

Plærique famam cõſcientiã pauci uerentꝛ.

Parcẽdũ eſt improbandis ciuibus: non aliter q̃ membris languentibus.

Principium ſeuitiæ bellum eſt.

Peſtifera uis ualere ad nocendum.

Prope eſt ut libenter damnet qui cito.

Prope ut non quæ damnet qui nimis.

Peccãdi uerecundiã facit ipſa clementia regentis.

q Vidã quoſdã occidũt inimicos: nõ quia habeant: ſed quia metuerant.

Quã inimicum eſt nocuiſſe: uel quia oderis lædere.

Quãto iniquius eſt odiſſe: quia læſeris.

Quã magnaꝝ uiriũ eſt negligere ledentẽ.

Qui enim uendicat: ſentit.

Quis ſis intereſt: nõ quis habearis.

Quãuis agas id ut neq̃s merito tuo te oderit: erunt tamen qui ſemper oderint.

Quã magnũ eſt nõ laudari: & eſſe laudabilẽ.

Qui ſuccurrere perituro poteſt: cum non ſuccurrit occidit.

Quid eſt homini inimiciſſimũ? alter homo:

Qui propter pecuniæ uel libidinis amorẽ moritur oſtendit ſe nunq̃ ſui cauſa uixiſſe.

Quæ ſũt maximæ diuitiæ? nõ deſiderare diuitias.

Quis plurimũ habet? is qui minimũ cupit.

Quis eſt dare beneficium imitari deum.

Quid eſt pauper? qui ſibi uidetur diues.

Quidã inimici graues ſunt: amici leues.

Quietiſſime uiuerent homĩes in terris: ſi duo uerba tollerentur. ſ. meũ & tuum.

Qui paupertatẽ timet timidus eſt.

Quod tacitũ eſſe uis: nemini dixeris.

Quia non poteris ab alio ſilentium exigere: ſi tibi ipſe non præſtas.

Qui æquo animo malis miſcetur: malus eſt.

Qui ſeruus crudelis eſt: oſtẽdit ĩ aliis uolũtatẽ non deeſſe ſed poteſtatem.

Qui ob hoc iniuriam facit quia poteſt: cito deſinit quia fecit.

Quid dulcius q̃ habere amicum: cum quo omnia audeas.

Quem ſic credis ut te: cui ſic loquaris quaſi tecum.

Quanti tales amicos habere uoluerũt: & ipſi tales eſſe non poſſunt.

Quomodo ſe fortuna & fauor inducit hominem.

Quicquid æquo plus futurum eſt: in partẽ humaniorem inclina uel prærpondera.

Quid eo infœlicius: cui iã malũ eſſe neceſſe eſt?

Quid poteſt ab eo quiſq̃ ſperare: quem malum eſſe docuit.

Quotidie damnatur qui ſemper timet.

Quotidie eſt deterior poſterior dies.

Epelli se homines facilius:q̃ decipi possunt

r Respue crudelitaté:& matré crudelitatis irá

Reuera memoria beneficioꝝ fragilis est: iniuriarum tenax.

Ridiculũ est odio nocẽtis;innocentiá perdere.

Res uera est qui a multis timetur:multos timet.

Regibus est peius multo q̃ seruientibus.

Reuera quia illi singulos isti uniuersos timẽt.

Res ipsa ut ipsa re possumus efficiet:si polliceri properamus honesta.

Rem maximam sibi promittit sapientia:ut te reducat tibi.

Recta ingenia debilitat uerecundia: praua confirmat audacia.

Res optima est nõ sceleratos extirpare:sed scelera.

Recte parentem & inferiorem laudas: quia pertiet ad gloriam tuam.

Res magnæ clementiæ est: indulgendo corrigere peccata:q̃ uindicando.

Rege incolumi mens omnibus una est amisso rũpere fidem.

Regibus certior est:ex mansuetudine securitas.

Vnt quoq; corpus inoxium est: & in mille

s facinoꝝ furias mẽs ociosa discurrit.

Si inclientelá fœlicis hominis potẽtisq; perueneris:aut ueritas:aut amicitia perdenda est.

Si uis beatus esse:cogita hoc primũ contemni.

Si multis placuerit uita tua:tibi placere nõ poterit.

Solicitudinẽ quærit:qui uult cũ inocẽtibus uiuere.

Stultũ est timere:quod uitare non potest.

Semper dissensio ab alio incipiat:a te reconciliatio.

Succurrere pauptati amicoꝝ:imo potius occurrẽ.

Secrete admone amicos:palam lauda.

Si bene te institueris:pudeat te fieri deteriorem.

Siqs irascitur poenas ab alio expetit:a se exigit.

Seuerissime enim nos aduersum peccátes gerimus & ipsi eadem committimus.

Seueritas assidua:amittit auctoritatem.

Sicut formosa pictura est cuius nulla pars errat: sic formosus homo in quo nulla pars peccatis fœda est:proinde hoc domi:hoc foris: hoc omni genere uitæ teneamus:ut nobis iexorabiles simus exorabiles illis qui non nisi sibi dare ueniã nesciũt.

Si inuitus pares seruus es:si uolẽs minister.

Scias cum multis uirtutibus abundare:qui alienas amat.

Si inuideris maior eris:nam q inuidet minor est.

Scito quid est inuidia:dolor animi est ex alienis cõmodis.

Scito eteni illud:qa nulli iuidet bonitate præditus.

Sunt multi q plurimum uerbis:non te contẽnunt: sed ipsa quæ spernũt clam furantur.

Seueritatẽ abditam:clementiá in procinctu habet.

Sapiens nihil facit quod non debet:& nihil prætermittit quod debet.

Seruis imperare moderate:laus est.

Imidus cautum se uocat:sordidus parcum.

t Tutissima res est nihil timere:præter deũ.

Tene semper uocis & siletii temperamentum.

Tamen & in hoc incumbe:ut libentius audias q̃ loquaris.

Tacere qui nescit:nescit loqui.

Tristitiam si potes:ne admiseris.

Turpe præbet spectaculũ:animus æger.

Turpia ne dixeris:paulatim enim pudor rerum per uerba discutitur.

Transibit sermo in effectũ:si honesta loquamur.

Tolerabilior est qui mori iubet:q̃ qui male uiuere.

Tolerabilior poena nõ posse uiuere:q̃ nescire.

Talem diligentiam exhibe in amicitiis comparandis:ut incipias amare quẽ deinceps possis odisse.

Tu primum exhibe te bonum:& sic quæras alterũ tui similem.

Turpius nihil est q̃ cũ eo bellum gerere: cum quo familiariter uixeris.

Tam omnibus ignoscere:q̃ nulli crudelitas est.

Tamdiu a periculo aberit populus:q̃diu sciet ferre frænos.

Tyrannus a rege distat factis:non nomine.

Lx quisq̃ in bonum:nisi ex malo transit.

u Vis omnibus esse notus: prius effice ut neminem noueris.

Vis habere honorem dabo tibi magnum imperiũ impera tibi.

Vide si adhuc malus es:similibus parce.

Verus esse destitisti:quare aliis locũ emendationis abscidas.

Vitium prius fuit obseruatio:nunc mos est.

Verum non dicimus:non audimus.

Vtilis educatio & disciplina:mores facit.

Vnde bona consuetudo excutere debet: quæ mala instruxit.

Viriliter feras quæ necesse ẽ:dolor patiẽtia uincit.

Verba rebus non personis accipienda sunt.

Vires tuas amici beneficiis:inimici iniuriis sentiãt.

Vita omnis breuis est:ideo immortalitas est mors honesta.

Vis est bonus qui intãtum perduxit animũ suũ: ut non modo nolit peccare:sed etiam non possit.

Vt aliquid auri extrahamus:terrá peruertimus.

Vt summũ bonũ occupemus:scrutari pectus piget.

Virtutem cuius progressum uideris:non exitũ finemq; desperes.

Volunt homines ita præceptum esse ut uiuũt: non ita uiuere ut præceptum est.

Vtendum est diuitiis & non abutendum:ut nec inde a superioribus contemnaris:nec ab iferioribus timearis.

Vbi usitata remedia nõ ꝓcedũt:tenta contraria.

Vbi discrimẽ inter bonos malosq; sublatũ est:confusio sequitur & uitioꝝ eruptio.

Venia est poene debitæ remissio.

Vt fulmina paucoꝝ periculo cadũt omnium metu:sic animaduersiones magnaꝝ potestatũ terrẽt latius q̃ nocent.

Vtinam ea lex homini esset:ut cũ telo suo frangeretur:nec sæpius liceret nocere q̃ semel.

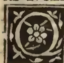
Elum de deo tantum habeas:non cõtra ho

z mines

Zelari autem hominibus uitiosum est.

Expliciunt Prouerbia Senecæ

LVCII ANNEI SENECAE LIBER PRIMVS DE NATVRALIBVS QVESTIONIBVS AD LVCILLVM INCIPIT FELICITER.

Vátum inter Philosophiam íterest Lucilli uiroꝝ optime & cæteras artes tantum interesse existimo in philosophia inter illã partem quæ ad homines & hanc quæ ad deos spectat. Altior est hæc: & animosior multum permisit sibi: nõ fuit oculis cõtenta. Maius esse quiddã suspicata est: ac pulchrius quod extra conspectũ natura posuisset. denique tantum iter duas interest quantum inter deum & hominem. Altera docet qd in terris agendum sit. Altera qd agaẽ in cælo. Altera errores nostros discutit: & lumen admouet: quo discernanẽ ambigua uitæ. Altera multo supra hác caliginem in qua uolutamur excedit: & tenebris ereptos illo perduxit unde lucet. Et quidem tunc naturæ rerum gratias ago: cũ illam non ab hac parte uideo quæ publica est: cum secretiora eius intraui: cum disco quæ uniuersi materia sit: quis auctor sit aut custos. quid sit deus: totus in se intendat: an ad nos aliquando respiciat. faciat quotidie aliquid: an semel fecerit. pars mundi sit: an mũdus. liceat illi hodie decernere & ex lege fatorum aliqd derogare: an maiestatis diminutio sit & cõfessio erroris mutanda fecisse. Necesse enim ei eadẽ placere cui nisi optima placere nõ possunt. nec ob hoc minus liber & potens est. ipse enim est necessitas sua. Nisi ad hoc admiterer non fuerat operæpræcium nasci. Quid. n. erat? Cur in numero uiuẽtiũ me positũ esse gauderẽ? an ut cibos & potiões percolarẽ: ut hoc corpus casurũ ac fluidũ periturũque nisi subinde ĩpleaẽ sarcirem: & uiuerẽ æger minister ut mortẽ timerem: cui uni omnes nascimur? detrahe hoc inæstimabile bonũ nõ est uita táti ut sudẽ & æstuẽ. O q̃ cõtẽpta res est hõ nisi supra humana surrexit. Quãdiu cũ affectibus colluctamur. Quid magnifici facimus? Etiã si superiores sumus portẽta uincimus. Quid est? Cur suspiciamus nosmetipsos qa dissimiles teterrimis sumus. Nõ uideo quare sibi ualitudinario placeat qui robustior est in ualitudinario. Multum interest inter uires & bonam ualitudinem. Effugisti uitia ai nõ est tibi frons ficta: nec ĩ alienã uolũtatẽ sermo cõpositus: nec cor inuolutũ nec auaritia: quæ qcqd oĩbus abstulit sibiipsi negat: nec luxuria pecuniã turpiter amittẽs q̃ turpius reparet: nec ambitio q̃ te ad dignitatẽ nisi p indigna nõ ducet. Nihil adhuc cõsecutus es. Multa effugisti: te nõdũ. Virtus. n. ista quã affectamus magnifica est. Nõ qa p se beatũ ẽ malo caruisse: sed qa animũ laxat ac præparat ad cognitionẽ cælestiũ: dignũque efficit q ĩ cõsortiũ deo ueniat. Tunc consumatũ habet plenũque bonũ sortis hũanæ cũ petiit calcato oĩ malo altũ & in interiorẽ sinũ naturæ uenit: tunc iuuat inter sydera ipsa uagãtẽ diuitũ pauimẽta ridere: & totam cum auro suo terrã. Non illud tãtũ dico qđ egessit: & signandum monetæ dedit: sed & illud in occulto seruat Posterorum auaritiæ. Nec potest ante contemnere porticus: & lacunaria ebore fulgẽtia & pensiles syluas & deriuata in domos: fulmina q̃ totũ circũeat mundum: & terraꝝ orbem superne despiciens angustũ: & magna ex parte opertũ mari: & iam ea parte qua extat late squalidũ: & aut ustũ aut rigẽtem sibi ipse ait. Hoc ẽ illud punctũ: qđ iter tot gẽtes ferro & igne diuidiẽ. O q̃ ridiculi sunt mortaliũ termini. Vltra hystrũ dacus nõ exeat. Ihstmũ samo traces includat: parthis obstet eufrates danubius sarmatica ac romana distermiet. Rhenus germáiæ modũ faciat. Pyreneus medium inter Gallias & hispanias iugũ extollat. inter ægyptũ & æthiopias harenaꝝ inculta uastitas iaceat. Siquis formicis det intellectum hominis. nonne & illæ unam aream in multas prouincias diuidẽt? Certe si illam ut magnam sustuleris: quotiens uidebis exercitus: sub multis ire uexillis: & quasi magnum aliqd agatur: eqtem modo altiora explorãtem: modo a lateribus effusum: libebit dicere. Id nigrũ campis agmẽ: formicaꝝ iste discursus est in angusto laborantiũ. Quid illis & nobis interest nisi exigui mẽsura corpusculi? Punctum est istud: in quo nauigatis: in quo bellatis: ĩ quo regnatis. Ponitis minima etiã cũ illis. Vtrinque oceanus incurrit. Sursum ingentia spatia sunt: in quorum possessionem animus admittitur. Et ita si minimum secum ex corpore tulit: si sordidum oẽ detersit & expeditus leuisque ac contentus modico emicuit. Cum illa tetigit: alit: crescit: ac uelut uinculis liberatus in originem redit. Et hoc habet argumẽtũ diuinitatis suæ: q illũ diuina delectãt: nec ut alienis sed interest ut suis: secure expectat occasus syderum atque ortus & tam diuersas concordantium uias obseuerat ubique: quæ stella primũ terris lumen ostendar ubi culmen eius summũ: quo cursus sit: quousque descẽdat. Curiosus spectator: excutit singula & quærit. Quidni quærat? scit illa ad se pertinere. Tunc contemnit domicilii prioris angustias: Quantum enim est q ab ultimis littoribus hispaniæ usque ad indos iacet? Paucissimorum dierum spatium si nauem ferat suus uentus implebit. at illa regio cælestis per. xxx. annos uelocissimo syderi uiã præstat. nusq̃ resistẽti sed æqualiter cito. Illic demum discit: quod diu quæsiuit. Illic incipit deum nosse. Quid est deus? Mens uniuersi. Quid est deus? Quod uides totum: & quod non uides totum. Sic demum ut magnitudo sua illi redditur: qua nihil maius cogitari põt. Si solus est oia? Opus suum & extra & intra tenet. Quid ergo interest inter naturam dei & nostram? Nostri melior pars: animus est. in illo nulla pars extra animum: totus ratio est: Cur interim tantus error mortalia tenet: ut hoc quo neque formosius quicq̃: nec dispositius: nec in proposito cõstantius existiment hoĩes fortuitum & casu uolubile. Ideoque tumultuosum iter fulmina: nubes: tempestates & cætera quibus terræ ac terris uicina pulsantur. Nec hic intra uulgum dementia est: sed sapientiam quoque pfessos contingit. Sunt qui putant sibiipsis aĩum esse & quidem prouidũ ac dispensantem singula & sua & aliena. Hoc autem uniuersum expers esse consilii: in quo nos quoque sumus: & auferri temeritate quadam aut natura nesciente quid faciat. Quã utile existimas ista cognoscere in rebus terminos ponere quantum deus possit: materiam ipse sibi formet an ea utatur. Vtrum idea materiæ prius superuenit an materia ideæ: deus quicquid uult efficiat an multis rebus illum tractanda destituãt: & a magno artifice praue formentur multa: non quia cessat ars: sed quia id in quo exercetur sæpe inobsequens arti est. Hæc inspicere. hæc

discere. his incũbere nõne trãsilire est mortalitatẽ suã & in meliorẽ transcribi sortem? quid tibi ings ista proderũt? Si nil aliud hoc certe sciã omnia angusta esse uersus deum. Nunc ut ad propositum ueniam opus. Audi quid de ignibus sentiam uel philosophia uelit: quos aer transsusos agit. Magna ui illos excuti argumentũ est q obsequi feruntur & prærapida celeritate apparet illos nõ ire sed proiici. Ignitũ multæ uariæq facies sunt Aristoteles quoddam genus illorũ Caprã uocat. Si me interrogaueris quare prior mihi rationẽ reddas oportet: quare edi uocentur? Si autem q cõmodissimum est conuenerit inter uos ne alter alterum interroget: quid dicit illũ respõdere non posse? Satius erit de re ipsa quærere q̃ mirari: quid itaq Aristoteles globum ignis appellauerit caprã? talis enim fuit forma eius qui bellũ aduersus Perseum paulo gerente lunari magnitudine apparuit. Vidimus quoq non semel flammã ingentis pilæ specie: quæ tamen in ipso cursu dissipata ẽ. Vidimus circa diui Augusti excessum simile prodigiũ. Vidimus eo tempore quo de Seiano actũ est. Nec germanici mors sine denunciatione tali fuit. Dices mihi tu. Ergo tu in tantis erroribus es ut existimes deos mortium signa præmittere? & quicquid esse in terris tam magnũ q perire mundus sciat? Erit aliud istius rei tẽpus. Videbimus an certus omniũ rerũ ordo ducatur: & alia aliis ita cõplexa sint: ut quod antecedit: aut causa sit sequẽtiũ: aut signũ. Videbimus an diis humana sint curæ: aut series ipsa quid factura sit certis rerũ notis nunciet: interim illud nobis existimo eiusmodi ignes existere. Aere uehæmẽtius trito cũ iclinatio eius in alterã partẽ facta est: & nõ cessit sed iter se pugnauit ex hac uexatione nascuntur trabes & globi & faces & ardores. At cũ leuius collisus & (ut ita dicã) strictus est: maiora lumina excutiuntur: crinem q uolãtia sydera ducunt. Tunc ignes tenuissimi iter exile designant & cælo producunt. Ideo nulla sine huiusmodi spectaculis nox est. Non enim opus ad efficienda ista magno aeris motu. Deniq ut breuiter dicam: eadem ratione fiunt ista qua fulmina: sed ui minore: quemadmodũ nubes mediocriter collisæ fulguratiões efficiunt: sed maiore impetu impulsæ fulmina emittunt. Aristoteles eiusmodi rationem reddit. Varia & multa terrarum orbis expirat quædam humida: quædam sicca: quædam calentia: quædã concipiendis ignibus idonea. Nec mirum est si terris omnis generis & uaria euaporatio est: cum in cælo quoq non unus appareat color rerũ sed actior: ut caniculæ rubor: martis remissior iouis nullus in lucẽ purã uitore perducto. necesse est ergo in magna copia corpusculorũ quæ terræ eiectant & in superiorẽ agũt partẽ: aliqua in nubes peruenire alimẽta ignium: quæ non tantum collisa possint ardere sed etiam afflata radiis solis. Nam quoq apud uos fragmẽta sulphure aspersa ignem ex interuallo trahunt. Veri ergo simile est: talem materiam inter nubes congregatam facile succendi & maiores minoresue ignes subsistere prout illis fuit plus aut minus uiriũ. Illud enim stultissimũ est existimare aut stellas decidere aut transilire: aut aliquid illis auferri & abradi. Nam si hoc fuisset iam defuissent. Nulla eni nox est qua non plurimæ ire: & in diuersum uideantur abduci. Atqui quo solent quæq ĩueniuntur loco. Magnitudo sua singulis cõstat. Seqt ergo ut infra illa ista nascãtur & cito intercidant: quia sine fundamẽto & sede creata sunt. Quare ergo etiam non iterdiu transferuntur? Quid si dicas stellas interdiu non esse quia non apparent? Quẽadmodũ illæ latẽt & solis fulgore obumbrantur: sic faces quoq transcurrũt interdiu sed abscondit eas diurni luminis claritas: si quando tamẽ tãta uis emicuit: ut aduersus diem uidicare sibi suum fulgorẽ possit apparẽt. Nostra quoq ætas non semel uidit diurnas faces: alias ab oriente in occidentem uersas: alias ab occasu in ortũ. Argumẽtum tempestatis nautæ putant: cum multæ transuolant stellæ quod signum uẽtorũ est: ibi uenti sunt idest in aere: qui medius inter lunam & terrã est. In magna tẽpestate apparent quasi stellæ uelo insidentes adiuuari te tunc periclitantes existimãt: Pollucis & Castoris numine: causa autem melioris spei est q iam apparet frangi tẽpestatẽ & desinere uentos; aliquando ferunt ignes non sedent Gilippo syracusas petenti uisa est stella super ipsam lanceam constitisse. In romanorum castris uisa sunt ardere pila ignibus: scilicet in illa delapsis qui sæpe fulminum modo animalia ferire solent & arbusta sed si minore ui mittantur defluũt tantũ & insident non feriũt nec uulnerant. Alii iter nubes elidũt alii sermo: si aer ad exprimendũ ignes aptus fuit. Nam sereno quoq cælo aliquando tonat. ex eadem causa qua nubilo aere inter se colliso. Qui etiam si est lucidior ac siccior: coire tamẽ & facere corpora quædam similia nubibus potest quæ Percussa reddant sonum. Quandoq igitur fiunt trabes quandoq clypei & uastorũ imagines igniũ: ubi in talẽ materiã incidit similis causa sed maior. Videamus nũc quẽadmodũ fiat is fulgor qui sydera circũnectit: memoriæ proditũ est: quo die diuus augustus urbẽ ex Apollonia reuersus intrauit circa solem uisum coloris uarii circulum: qualis esse in arcu solet. Hũc græci Halo uocãt: quẽ nos dicere coronã aptissime possumus. Quẽadmodum fieri dicatur exponã. Cum in piscinam lapis missus est: uidemus in multos orbes aquã descẽdere: & fieri primũ angustissimũ orbẽ: deinde maiores donec euanescat impetus & in planitiem immortarũ aquarũ soluatur. tale quiddam cogitemus fieri etiam in aere cum spissior factus est. Plagã sentire potest: lux solis aut lunæ uel cuiuslibet syderis incurrẽs cedere illũ in circulos cogit. Nam humor & aer & omne quod ex ictu formam accipit in talẽ habitũ impellitur qualis est eius quod impellit. Omne autem lumẽ rotũdũ est. Ergo & aer percussus lumine hunc modũ exhibet. Ob hoc tales splendores græci areas uocauere: quia fere terẽdis frugibus loca destinata sunt rotunda. Nos autẽ non existimemus istas siue areæ siue corone sint in uicina syderum fieri plurimũ ab his absunt quãuis cĩgere ea & coronare uideant. Non longe a terra fit talis effigies quã uisus noster solita imbecillitate deceptus circa ipsum sydus putat positam. In uicinia autem solis & stellarũ nihil tale potest fieri: quia illic æther tenuis est. Nam formæ crassis demum spississq corporibus imprimi solent: in subtilibus non habẽt ubi consistant: aut hæreant. In balneis quoq circa lucernam tale quiddam aspici solet ob aeris densi obscuritatẽ: frequentissime autem austro cum cælum maxime graue & spissum est. Nonnunq̃ paulatim

deuoluuntur & desinunt:nonnunq̃ ab aliqua parte rũpuntur:& inde uentũ nautici expectant unde contextus coronæ petit. Si autem a septentrione discesserit aliquo erit. Si ab occidente fauonius: q̃ argumẽtum est inter eam partem cæli has fieri coronas inter quã uenti esse solent. Superiora autem nõ habẽt coronas quia ne uentos quidem. His argumentis & illud adiice nullam coronã colligi nisi stabili aere & pigro uẽto. Aliter non solet aspici. Nam qui stat aer:impelli & deduci & in aliquã faciem cingi potest. Is autem qui fluit nec feritur quidem lumine. Non enim formatur nec resistit:quia prima quæq; pars eius dissipatur. Nunq̃ ergo illud sydus talem sibi effigiem circundabit:nisi cum aer erit densus atq; imotus:& ob hoc custodiens incidentem in se rotũdi lineam luminis nec sine causa. Repete igitur exemplum quod pauloante proposui lapillus in piscinam aut lacũ & aliquã aquã missus circulos facit innumerabiles. Et hoc quidem non facit in flumine. Quare? quia omnem figuram fugiens aqua disturbat. Et hoc quidem in aere euenit ut ille qui manet possit figurari. At ille qui rapitur & currit nõ det sui potestatẽ:& omnem ictum uenientemq; formam exturbet. hæ de quibus dixi coronæ cum delapsæ sint:æqualiter & in semetipsis euanuerint:significatur aeris qes & ociũ & tranqllitas:& tunc aquam expecta. Cum ad unam partem cesserint illinc uentus est unde funduntur. Si ruptæ pluribus locis sunt tempestas fit. Quare id accidat ex his quæ iã proposui intelligi potest. Nam si facies uniuersa subsedit:apparet temperatum esse aera & sic placitum. Si ab una parte intercisa est:apparet inde aera incumbere. Et ideo illa regio uentum dabit. At cum undiq; & concerpta & acerata est manifestũ est a pluribus partibus in illam impetum fieri & inquietum aera hinc atq; illinc assilire. Itaq; ex hac inconstãtia cæli tam multa tentantis & undiq; laborantis futura tempestas uentorum plurium apparet. hæ coronæ noctibus feræ circa lunam & alias stellas notantur:& interdiu raro:adeo ut qdam ex græcis negauerit eas omnino non fieri:cum illos historiæ coarguant. Causa autem raritatis hæc est q̃ solis fortius lumen est & aer agitatus ab illo calefactusq; solutior est. lunæ autem inhertior uisus est. Et ideo quia facilis a circũposito aere facilius sustinetur eo q̃ sydera cætera infirma sunt nec p̃rumpere aera ui sua possunt. Excipitur itaq; illorũ imago:& in materia solidiore ac minus cedente uersatur. Debet enim aer nec tam spissus esse:ut excludat ac submoueat a se lumen immissum. nec tam tenuis & solutus ut nullam uenientibus radiis moram præbeat. hæc noctibus temperantia contingit cum sydera coniectum aera luce leui non pugnaciter nec aspere feriunt:spissiorem q; q̃ solet esse interdum inficiunt.

At contra arcus in nocte non fit nisi admodum raro:quia luna non habet tantum uirũ ut nubes transeat:& illis colorem suffundat qualem accipiunt sole perstrictæ. Sic enim formam arcus discoloris accipiunt:quia aliæ partes in nubibus tumidiores sunt:aliæ submissiores:quædam crassiores q̃ ut solem trãsmittant:aliæ ĩbecilliores q̃ ut excludant. Hæc inæq̃litas alternis lucem umbramq; permiscet & exprimit illam mirabilẽ arcus uarietatem. Altera causa arcus eiuscemodi reddit. Videmus cum fistula aliquo loco rupta est:aquam per tenue foramen elidi:quæ sparsa contra solem oblique positum faciem arcus repræsentat. Idem uidebis accidere si quando uolueris obseruare fullonem. Cum os aquæ impleuit & uestimenta tendiculis deducta leuiter aspergit apparet uarios ædi colores in illo aere asperso quales in arcu fulgere solent. Huius rei causam in humore esse non dubitaueris. Non fit enim unq̃ arcus nisi nubilo. sed quæramus quomodo fiat. Quidam aiunt esse aliqua stillicidia:quæ solem transmittant. Quædam magis coacta q̃ ut transluceant:itaq; ab illis fulgorem reddi. ad his umbram:& sic utriusq; intercessu effici arcum: ĩ quo pars fulgeat quæ solem recipit:pars obscurior fit:quæ excludit:& ex se umbram proximis fecit. Hoc ita esse quidam negant. Poterat enim umbra & lux causa uideri si arcus duos tantũ haberet colores: & sic ex lumine umbraq; constaret. Sed nunc diuersi niteant cum mille colores. transitus ipse tamen spectantia lumina fallit:usq; adeo q̃ tangit idem est:tamen ultima distant. Videmus in eo aliquid flãmei:aliquid luthei:aliquid cerulei:& alia in picturæ modũ subtilibus lineis ducta ut ait poeta. Vt autem dissimiles colores sint:scire non possis:nisi cum primis extrema contuleris. Nam cõmissura decipit usq; adeo mira arte naturæ:quæ simillimis cæpit:& in dissimillima desinit. Quid ergo? istic duo colores faciũt luminis atq; umbræ:cum innumerabilium ratio reddenda sit. Quidam ita existimant arcum fieri. Dicunt in ea parte in qua pluit singula stillicidia pluuiæ cadentis singula specula esse. A singulis ergo imaginẽ reddi solis. Deinde multas imagines immo innumerabiles & deuexas:& in præceps transeuntes confundi. Itaq; & arcũ esse multarum imaginũ solis confusiones hoc sic colligunt. Pelues inquiunt mille die sereno pone: & oẽs habebunt imaginẽ solis. In singulis foliis:dispone singulas guttas:singulæ habebũt imaginem solis. At cõtra ingens stagnum non habebit nisi imaginẽ unam. Quare? quia omnis circumscripta lenitas uel planicies & circundata suis finibus speculum est. Itaq; piscinam ingentis magnitudinis ĩsertis parietibus in plures diuide totidem illa habebit imagies solis quot lacus habuit. Relinque illam sicut est diffusa: semel ubi imaginẽ reddet. Nihil refert q̃ exiguus sit humor aut lacus. Si circunsceptus est speculum est. Ergo stillicidia illa infinita quæ imber cadens effecit totidem specula sunt:totidem solis facies habent. hæc contra intuenti perturbate apparent. nec despiciuntur interualla:quibus singula distant:spatio prohibente discerni Deinde pro singulis apparet una facies turbida ex omnibus. Aristotelis idem iudicat. Ab omni inquit leuitate acies radios suos replicat. Nihil ãt leuius aqua & aere. Ergo etiam ab aere spisso uisus noster in nos reddit. Vbi ergo habes & infirma est acies quolibet aeris ictu deficit. Quidã hoc genere ualitudinis laborant ut ipsi sibi uideant̃ occurrere:ut ubiq; imaginẽ suã cernãt. Quare? quia infirma uis oculorum nõ potest ne proxime quidẽ sibi aerem perrũpere:sed resistit. Itaq; quod in aliis efficit dẽsus aer:in his facit oĩs aqua. Satis enim ualet qualiscunq; ad imbecillẽ aciem repellẽdam. longe autem magis uisum nostrũ nõ.

bis remittit. Itaq; cum craſſior eſt & peruinci non poteſt. ſed radios luminum noſtrorum moratur: & eo
unde exierit reflectit. Ergo cum multa ſtillicidia ſint: totidem ſpecula ſunt. Sed quia parua ſunt: ſolis colo
rē ſiue figurā exprimunt. Deinde cum in ſtillicidiis innumerabilibus & ſine interuallo cadentibus redda
tur idem color incipit: facies non multarum imaginū intermiſſarū: ſed unius longæ atq; continuæ. Quo-
modo inquis tu mihi multa milia iſtinc imaginū eſſe ubi nullam uideo? Et quare cū ſolis color unus ſit
imaginū diuerſitas eſt. Vt & hæc quæ propoſui refellam: & alia quæ non minus refellenda ſunt illud di-
cam oportet: nihil acie noſtra fallacius. non tantū in his in qbus ſubtiliter peruidendis illa colorū diuerſi-
tas ſummouet: ſed etiam his quoq; quæ ad manus cernit. Remus iteger in tenui aqua fracti ſpeciem red-
dit. Poma per uitrū aſpicientibus multo maiora ſunt. Colūnarū iterualla porticus longiores iūgūt. Ad ip
ſum ſolum reuerte. hunc quem toto orbe terrarū maiorem probat ratio. Acies noſtra ſic contraxit: ut ſa-
pientes uiri pedalem eſſe cōtenderit. Quem uelociſſimū omniū eſſe ſimus: nemo noſtrū uidit moueri: nec
ire crederemus niſi appareret ipſe. Mundū ipſum præcipiti uelocitate labentē: & ortus occaſuſq; itra mo-
mentū temporis reuoluētē, nemo noſtrū ſentit procedere. Quid miraris ſi oculi noſtri inumerabilia ſtilli
cidia: non ſeparant & igenti ſpatio ituentibus minutarū imaginū diſcrimen iterit? Illud eſſe dubiū nulli
pōt: qn arcus imago ſolis ſit roſcida & caua nube concepta. Quid ex hoc tibi appareat. Nunq̄ uero aduerſa
ſoli eſt ſublimis aut humilis: prout ille ſubmiſit: aut ſuſtulit contrario motu. Illo eni deſcendente altior
eſt: alto depreſſior. Sæpe talis nubes a latere ſolis ē nec arcū efficit: qa ex recto imaginem trahit. Varietas au
tem nō ob aliā cām fit q̄ qa pars coloris ſole eſt ſparſa nubes illa. huor āt modo ceruleas lineas modo uiri-
des modo purpuræ ſimiles & luteas aut igneas ducit duobus coloribus hāc uarietatē efficiētibus remiſſo
& itento. Sic. n. purpura eodē cōchilio non in unum modū exit itereſt. Quantū macerata ſit: craſius medi
camentū arcus aquarius traxerit ſæpius merſa ſit & excocta: an ſemel ticta Non eſt ergo & mirū ſic cū duæ
res ſint ſol & nubes: ideſt corpus & ſpeculum: ſi tam multa genera colorū exprimuntur: quæ in multis ge
neribus poſſunt aut icitari aut langueſcere. alius eni eſt color ex igneo lumine. alius ex obtūſo & leuiore. In
aliis rebus uaga inqſitio eſt ubi non habemus q manu tenere poſſimus & late coniectura mittēda ē. Hic
apparet duas cauſas eſſe arcus: ſolem nubemq;: qa nec ſeréo unq̄ fit nec nubilo: ita ut ſol lateat. Ergo uterq;
ex hiis eſt: quorū ſine altero non eſt. Iam nunc illud accedit q æque manifeſtum eſt ſpeculi ratione ima-
ginem reddi: qa nunq̄ niſi ex contrario redditur: ideſt niſi ex altera parte ſteterit: q apparet ex altera q oſtē
dere rationes quæ non perſuadent ſed cogunt a geometris auferuntur: nec dubinm quicquam relinqtur
qn arcus imago ſolis ſit male expreſſi ob uitium figuramq; ſpeculi. Nos iterim repetemus alias probatio-
nes quæ de Platone legi poſſunt. Inter argumenta ſic naſcetis arcus pono q celerrime naſcitur: igneum. n.
uariumq; corpus, cælo iter momentum ſubtexitur & aqua celeriter aboletur. nihil autem tam cito red-
ditur a ſpeculo q̄ imago: non enim facit quicq̄ ſed oſtendit. Parianus artimidorus addicit ad quale genus
nubis eſſe debeat q talem ſoli imaginem reddit. Si ſpeculū inqt concauum feceris q ſit rectæ pilæ pars: ſi
extra medium conſiſteris qcunq; iuxta te ſteterit uniuerſi tibi uidebuntur priores a te q̄ a ſpeculo. Idem
inqt euenit cum rotundam & cauam nubem intuemur a latere ut ſolis imago nube diſcedat. Priorq; no-
bis ſit & in nobis magis conuerſa color igneus a ſole eſt: cæruleus a nube cæteri utriuſq; mixturæ. Con
tra hæc illa dicuntur. De ſpeculis duæ opiniones ſunt. alii enim in illis ſimulachra eſſe putant ideſt corpo
rum noſtrorum figuras a noſtris corporibus commiſſas ac ſeparatas. alii imagines aiunt non eſſe in ſpe-
culo ſed ipſa aſpici corpora: retorta oculorum acie & in ſe ruſus deflexa. Nunc nihil ad rem pertinet quo
modo ipſas uideamus: ſed quomodo imago ſimilis debet e ſpeculo reddi. Quid nam eſt tam diſſimile q̄
ſol & arcus in quo neq; color neq; figura ſolis neq; magnitudo apparet? Arcus longior amplior q; eſt: lon
geq; ea parte qua fulget rubicundior q̄ ſol. cæteris uero coloribus diuerſus. Deide cū uelis ſpeculum ali-
is comparare des oportet mihi eandem leuitatem corporis: eandem æqualitatem: eundem nitorem. At q
mille nubes habent ſimilitudinem ſpeculi: per medias ſæpe tranſimus nec in illis nos cernimus. Qui mō
tium ſumma conſcendūt ſpectant nubem. nec tamen imaginē ſuam in illa cernūt ſingula ſtillicidia: ſingu
la ſpecula ſunt. Concedo. Sed illud nego eſt ſtillicidiis conſtare nubem. Habent eni quædam ex qbus fie-
ri ſtillicidia poſſunt: non ipſa. Nec aquā qdem habent nubes ſed materiam futuræ aquæ. Concedam tibi
& guttas inumerabiles in nubibus eſſe & illas faciem redere. Non tamen omnes unam reddūt ſed ſingu-
læ ſingulas. Deide iter ſe ſpecula coniūge in unam imaginem non coeūt ſed quæq; particula in ſe rei ſimi
litudinem claudet. Sunt quædam ſpecula ex multis minutiſq; compoſita: qbuſq; ſi unū oſtenderis homi-
nem populus apparet unaquaq; parte faciem ſuam exprimente. Hæc cū ſint coniuncta & ſimul collocata
nihilominus ſeducūt imagines ſuas: & ex uno turbam efficiunt. Cæterum cateruam illam non condunt
ſed direptam in facies ſingulas diſtrahunt. ergo arcus uno circunſcriptus ductu una totius ē facies. Quid
ergo iquit? non ex aqua rupta fiſtula ſparſa & remo excuſſa habere quiddam ſimile: hiis quos uidemus i
arcu coloribus ſolet? Verum eſt: ſed non ex cauſa ex qua tu uideri uis: qa unaquæq; ſtilla recipit imaginem
ſolis. Citius enim cadunt ſtillæ q̄ ut concipere imaginem poſſit. Standū eſt ut id quod immitant excipi-
ant: Quid ergo ſit? Colorem non imaginem ducūt aliquo modo ut ait Nero Cæſar diſertiſſime. Colla ti-
beriacæ ſplendent agitata columbæ. Et uariis coloribus pauonum ceruix quotiens aliquo deflectitur ni-
tet. Nunquid ergo dicemus ſpecula eiuſmodi plumas quarum omnis inclinatio in colores nouos trāſit?
Non minus nubes diuerſam ſpeculis naturam habent. Aues quas retuli & camaleūthes: & reliqua anima
lia: quorum color: aut ex ipſis mutatus cū ita uel cupidine accenſa cutem ſuam uariant humore diffuſo:

positione lucis:quam prout rectam uel obliquam receperint ita colorantur. Quid enim simile speculis ha bent nubes cum illæ non perluceant:hæ transmittant lucem. Illæ densæ & coactæ:hæ raræ sunt illa eius dem materiæ:tota hæc e diuersis temere compositæ & ob hoc discordes nec diu cohesuræ. Præterea uide mus ortus solis partem quandá cæli rubere:uidemus nubes aliquando ignei coloris. Quid ergo prohibe mur:quomodo hūc colorem unū accipiunt solis occursu. Sic multos ab illis trahi:quāuis non habeant spe culi potentiam? Modo inquis iter argumenta ponebas semper arcum cōtra solē excitari: qa nec a speculo qdem imago redderetur:nisi aduerso. Hæc iquā quæstio nobiscum est. Nā quemadmodū opponendum est speculo:id cuius in se imaginē transeat sic ut nubes ifici possit:ita sol ad hoc apte ponendus est. Nō eni idem facit si undiq; fulsit:& ad hoc opus est radiorū idoneus locus. Hæc dicunt ab hiis q uideri uolunt nu bem colorari. Possidonius & hii qui speculari ratione talem effici iudicant uisum:hic respondent. Si ullus esset in arcu color permaneret ut uisceretur eo māifestius quo propius. Nunc imago arcus ex longinquo clara est interit cum e uicino est uentura. Huic contradictioni non consentio. cum ipsam sententiam pro bem. Quare? dicam. Quia colorantur quidem nubes:sed ita ut color eius non undiq; appareat. Nam ne ipsa quidem undiq; apparet. Nubem enim nemo quid in ipsa est uidet. Quid ergo mirum si color eius nō uidetur ab eo a quo ipsa non uisitur? At qui quanuis ipsa non uideatur est. Ergo & color. Ita non est. ergo & color argumentum falsi coloris:qui dum apparet accedentibus definit. Idem enim in ipsis euenit nubi bus:nec ideo falsæ sunt quia non uidentur. Præterea cum dicitur tibi nubem sole esse suffertam:non dici tur tibi colorem illum immixtum esse uelut duro corpori ac stabili & manenti:sed ut fluido & uago: & nihil amplius q̄ breuem speciem recipienti. Sunt etiam quidem colores qui ex interuallo uim suam ostē dunt. Purpuram tyriam quo melior saturiorq; est eo oportet ut altius teneas:ut fulgorem suum ostēdat. Non tamen ideo non habet illa colorem:quia q̄ optimum habet:non quocunq; explicaretur ostendit in eadem sententia sum:qua Possidonius ut arcum iudicem fieri nube formata in modum concaui speculi & rotundi cui forma sit partis pilæ sectæ. Hoc probari nisi geometræ adiuuerint non potest qui argumen tum nihil dubii relinquentibus docent solis illam esse effigiem non similem. Neq; enim omnia aduersus specula respondent. Sunt quæ uidere extimescas tanta deformitate corrupta ut faciem uisentium reddāt seruata similitudine in peius. Sunt quæ cum uiderit placere tibi uires tuæ possint: intantum lacerti cre scunt & totius corporis super humanam magnitudinem habitus augetur. Sunt quæ dextras facies osten dant:sunt quæ sinistras quæ torquæant uel euertant. Quid ergo mirum est eiusce modi speculum quo so lis species uitiosa reddatur in nube quoq; fieri. Inter cætera argumenta & hoc erit q; nunq maior arcus dī midio circulo apparet:& q; eo minor est quo altior est sol:ut ait Virgilius noster. Et bibit ingens arcus cū aduentat imber:sed non easdem undecunq; apparuerit minas affert. A meridie ortus magnam uim aqua rum uehet. Vinci enim non potuerunt uehementissimo sole tantum est illis uirium. Si circa occasum re fulsit rorabit & leuiter impluet. Si ab ortu circa ue surrexerit serena promittit. Quare tamen si imago so lis est arcus longe ipso sole maior apparet? Quia est alicuius speculi natura talis ut maiora multa quam uideat ostendeat:& in portentuosam magnitudinem augeat formas. Alicuius inuicem talis est ut minu at. Illud mihi dic quare in orbem eat facies. Nisi orbi redditur. dices fortasse unde sit illi color uarius. Vn de talis figura sit:non dices nisi aliquod exemplat ad quod formetur ostenderis:nullum autem aliud q̄ so lis est:a quo cum fateatis illi colorem dari:sequitur ut detur & forma. Deniq; inter me & te conuenit co lores illos quibus regio cæli depingitur a sole esse. Illud unum inter nos non conuenit. ut dices illum colo rem esse. Ego uideri. Qui siue est siue uidetur a sole est. Tu non expedies. Quare color ille subito desinat cum omnes fulgores paulatim excutiantur. Pro me est & repentina eius facies & repentinus interitus. Pro prium est speculi hoc: q; non per partes struitur q; apparet:sed stanti totum sit. Aeque cito oīs imago mo do illo aboletur q̄ ponitur. Nihil est aliud ad ista efficienda uel remouenda opus est q̄ ostendi & abduci. Non est propria in ista nube substantia nec corpus:sed mendacium esset sine re similitudo. Vis scire hoc ita esse? Desinet arcus si obtexeris solem. Oppone inquam soli alteram nubem:istius uarietas peribit. At maior est aliquando arcus q̄ sol. Dixi modo fieri specula quæ multiplicent omne corpus q; immitantur. Illud adiiciam omnia per aquam uidentibus longe esse maiora. Litteræ quanuis minutæ & obscuræ per uitream pilam aqua plenam:maiores clarioresq; cernuntur. Poma formosiora q̄ sint uidentur si innatant uitro. Sydera ampliora per nubem aspicienti cernuntur quia acies nostra humido labitur:nec appræhen dere quod uult fideliter potest. Quod manifestum fiet si poculum adimpleueris aqua:& in id conieceris anulum:nam cum in ipso fundo iaceat anulus:facies eius in summo aquæ reddit: quidquid uidetur per humorem longe amplius non est. Quid mirum imaginem solis quæ in nube humida uisit cum de cau sis duabus hoc accidat:quia in nube est uitro simile q; potest perlucere. Est aliquid & aquæ quam si non dum habet est:iam apparet eius natura in quam ex sua uertatur. Quoniam inquit uitri fecisti mentionē: ex hoc ipso contra te argumentum sumam. Virgula solet fieri uitrea stricta uel pluribus angulis immo dum clauæ tortuosæ:hoc si ex transcursu solem accipit colorem talem qualis in arcu uideri solet reddit. Vt scias hi non imaginem solis esse sed coloris imitationem ex repercusso. Primum in hoc argumento multa q; apparet a sole fieri sunt pro me. Quidem apparet quiddam leue esse debere simile speculo quod solem repercutiat. Deinde q; apparet non fieri ullum colorem:sed speciem falsi coloris:qualem ut dixi co lumbarum ceruix & sumit & ponit ubicunq; deflectitur. Hoc autem & in speculo est cuius nullus uide tur color:sed simulatio quædam coloris alieni. Vnum tamen hoc soluendum est non q; uisitur in ista uir gula solis imago:cuius bene exprimendæ capax non est. Ita conatur quidem reddere imaginem: quia le

tus est materia & ad hoc habilis:sed non potest quia enormiter fracta est. Si apta fabricata foret totidem redderet soles quot habuisset inspectores. Qui quia discernūtur inter se non satis inuicem speculi nitent incohant tamen imagines nec exprimunt:& ob ipsum uicinia turbant & in speciem coloris unius adducunt. At quare arcus non implent orbem:sed dimidia pars eius uidetur cum plurimum porrigitur incuruaturq;. Quidam ita opinanť. Sol cum sit multo altior nubibus a superiore tantum illas percutit parte se quiť ut inferior pars earum non tangatur lumine. Ergo cum ab una parte solem accipiant. unam partem eius imitantur quæ nunquā dimidia maior est. Hoc argumentum parum potens est. Quare? Quia q̄uis sola superiori parte sit totam tamen percutit nubem. Ergo contigit. Quid ni? cum radios transmittere soleat:& omnem densitatem perrumpere? Deinde contrariam rem proposito dicunt. Nam cum superior est sol:& ideo tantum superiori parti nubium affundiť nunquam terratenus descendit arcus. At qui usq; in humū dimittiť. Præterea nūquam non contra solem est arcus. Nihil ad rem pertinet supra israue sit:qa totū quod contra est latus uerberať. Deide aliquādo arcū & occidens facit cū certe ex iferiori parte nubes ferit:terris propinquas. At q & tūc dimidia pars est:quis solem nubes ex humili & sordido accipiant. Nostri q sic in nubilo quomodo in speculo lumen reddi uolūt:nubē cauā faciūt:& sectæ pilæ partem quæ nō potest totū orbē reddere quia ipsa est pars orbis. Proposito accedo argumento nō cōsentio. Nam si in cōcauo speculo tota facies opposita orbis exprimiť. & in semi orbe nihil prohibet aspici totam pilam. etiā nūc diximus circulos apparere soli lunæq; in similitudine arcus circūdatos. Quare ille circulus iungitur & in arcū nonnunq̄? Deide quare semper concauæ nubes solem accipiūt:nec aliquando planæ & tumētes? Aristoteles ait. Post autumnale æquinoctiū qualibet hora diei arcū fieri:in æstate nō fieri:nisi icipiente aut iclinato iā die. Cuius rei cā manifesta est. Primū qa media die sol calidissimus nubes euicit: nec pōt ab hiis imaginē suā accipere quas scindit. At matutino tēpore:& uergēs ad occasum cū minus uirtū hēat minus calidus est:& ideo a nubibus & sustineri & repcuti pōt. Deide cū arcū facere nō soleat nisi aduersus hiis in qbus facit nubibus (cū breuiores dies sint) semp obliquus est. Itaq; q̄libet diei parte ēt cum altissimus est:habet aliqs nubes quas ex aduerso ferire potest. At tēporibus æstiuis sup nostræ uerticē ferť. Itaq; medio die excelsissimus terras rectiore aspicit linea q̄ut ullis nubibus possit occurri. Oēs.n.tūc sub se hēt.

Nunc dicendum est de uirgis quas nō minus pictas uariasq; & æque pluuiaꝶ signa solemus accipere. In qbus non multū operæ consumēdium ē:qa uirgæ nihil aliud q̄ iperfecti arcus sunt. nā facies qdē illis ē picta:sed nihil curuati habent. in rectū iacēt. Fiunt āt iuxta solē fere i nube humida & iā se spargēte. Itaq; idē est in illis q in arcu color tantū figura mutať:qa nubiū quoq; in qbus extēdunť aliať. Similis uarietas i coronis est:sed hæc differūt q coronæ ubiq; fiūt ubicūq; sydus est. arcus nō nisi cōtra solē. uirgæ nō nisi in uicina solis. Possum & hoc mō differentiā oium reddere. Coronā si diuiseris arus erit:si direxeris uirga. In oibus color multiplex est ex ceruleo fuluoq; uarius. Virgæ soli tantū adiacent:arcus solares lunaresq; omnes sunt. Coronæ omnium sydeꝶ. Aliud quoq; uirgaꝶ genus apparet cum radii per angusta foramina nubium tenues intenti distanteisq; inter se dirigunť:& ipsi signa imbrium sunt. quomodo nunc me hoc loco geram. Quid eas uocent? Imagies solis? Historici soles uocant:binos ternosq; apparuisse memoriæ tradunt. Græci pararellia appellant:qa in propiquo fete sole uisunť:aut qa accedunt ad aliquam similitudinem solis. Non enim totum imitanť:sed imaginem eius figuramq;. Cæterum nihil habent ardoris hebetes ac languidi:his hoc nomen imponimus. An facio quod Virgilius qui dubitauit de nomine? Deide id de quo dubitauerat posuit:& quo te nunc nomine dicam. Rhetica nec cellis ideo contende falernis. Nihil ergo prohibet illas pararellia uocari. Sunt autem imagines solis in nube spissa & uicina in modum speculi. Quidam parareliou ita diffiniunt nubes rotūda & splendida soli. Sequiť eni illum nec unquam longius relinqť q̄ fuit cum apparuit. nam qs nostrum mirať:si solis effigiem in aliquo fonte:aut placido lacu uidit. Non ut puto. At q tam in sublimi facies eius potest:quam non uidemus reddi si modo idonea est materia quæ reddat. Quotiens defectionem solis uolumus depræhendere:ponimus pulues:quas aut oleo:ut picæ implemus:quia pinguis humor minus facile turbať:& ideo quas recipit imagies seruat. Apparere āt imagie non possunt nisi in liqdo & imoto. Tūc solemus uotare quemadmodū se luna soli opponat:aut illū tāto maiorē:subiecto corpe abscōdat. Mō ex pte si ita cōtigit ut latus occurreret:mō totū hoc dr̄ perfecta defectio:quæ stellas quoq; ostendit & itercipit lucem. tunc.s.cum uterq; orbis:sub eodem librameto stetit. quemadmodum ergo in aere utriusq; imago terris aspici potest:ita in aere cum sit coactus aer & limpidus constitit:ut faciem solis acciperet:q̄ut aliæ nubes accipiunt. sed transmittunt: si aut mobiles sunt aut raræ aut sordidæ. Mobiles enim spargunt illam. raræ emittunt. sordidæ turpesq; nō sentiunt. Sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt. Solent & bina fieri pararelia eadem ratione. Quid enim impedit quominus tot sin:quot nubes fuerunt aptæ ad exhibendum imaginem solis. Quidam in illa sententia sunt:quotiens duo simulachra talia existant. ut icident in illis unū esse solis alterum imaginis. Nam apud nos quoq; cū plura specula disposita sunt. ita ut alteri sit cōspectus alterius oia ipleť & una imago uera ē:cæteræ imaginū effigies sunt. Nihil.n.refert qd sit q d speculo ostēdať. Quicqd.n.uidet reddit:ita illis quoq; i sublimi si nubes sors aliq̄ disposuit ut iter se cōspiciāt:altera nubes solis imaginē altera imaginis reddit. Debēt āt hæ nubes quæ hoc præstant densæ eē:leues:splēdidæ:planæ naturæ solis. Ob hoc omnia quæ huius sunt simulachra candida sunt & similia lumiaribus circulis:qa ex percussu oblique accepto:sole resplendent. Nā si infra solē nubes fiūt & ppior ab eo dissipať:lōgē āt posita radios nō remittit:nec imaginē efficit. qa āp nos quoq; specula cū a nobis pcul abducta sunt faciē nō reddūt:qa acies nr̄a nō hēt usq; ad nos cursum. Pluuiaꝶ āt & hii soles (Vtar.n.historica ligua) indicia sunt. Vtiq; si a pte au

stri cōstiterūt inde maxie nubes igrauescūt:cum uertingꝫ solē cinxit talis effigies (si aratori credimus) tēpestas surgit. Tēpus ē:alios quoqꝫ ignes pcurrere:quoꝝ diuersæ figuræ sunt:aliqn̄do emicat stella:aliquādo ardores sunt:aliquādo fixi & hærentes nonnūq̄ uolubiles:hoꝝ plura genera conspiciunt:sunt eni uelut corona cigente itrorsus ignes cæli. Recessus est similis effosse in orbē spelūcæ:sunt phisiæ in magnitudinē nasti rotundiqꝫ ignis dolio similis:q etiam fert uel in uno loco fragrat. Sūt casmata cū aliquod cæli spatiū desidet & flamma uelut dehiscens in abdicto ostentat:colores quoqꝫ hoꝝ oium plurimi sunt. Quidā ruboris acerrimi:qdam euanidæ ac leuis flāmæ:qdam cādidæ lucis:qdam micātes:qdā æqualiter & sine eruptionibus aut radiis fuluis. Videmus ergo stellaꝝ lōgos a tergo albescere tractus:hæ uelut stellæ exiliunt & trāsuolāt uidēturqꝫ longū ignē porrigere propter imensam celeritatē:cū acies nostra nō discernat trāsitū eaꝝ:sed quantūcūqꝫ icurrerunt totū ignitū credat:tāta eni est uelocitas motus:ut partes eius non suspiciant sed tantū summa pēdant:itelligimus magis q̄ pareat stella q̄ qua exeat. Itaqꝫ uelut igne cōtinuo: totum iter signat:qa uisus nostri tarditas nō subsequit mometa currentis:sed uidet simul & unde exilierit & quo puenerit:qd᷑ fit in fulmine. longus nobis uidet ignis eius:qa cito spatiū sursum transibit & oculis nostris occurrit uniuersum per qd deiectus est. At ille non est extenti corporis. Per oē peruenit neqꝫ tā longa & extenuata in ipetū ualent. Quō ergo ꝓsiliūt? Attritu aeris ignis icensus non uēto præceps ipellit:nō semp tamē uēto attrituue fit. Nōnunq̄ ex aliqua opportunitate aeris nascit. Multa eni sunt in sublimi:sicca:calida:terrena:iter quæ orit & pabulū suū subsequēs defluit. Ideoqꝫ uelociter rapit. At quare color diuersus est? Quia refert qualis sit id quod icendit:& quā uehemens quo incendit. Ventū autem significat eiusmodi lapsus & qdem ab ea parte qua erūpit.

Fulgores iquis quomodo fiūt:quos græci sellas appellāt. multis ut aiūt modis. Pōt illos uētoꝝ uis ædere. Pōt ædere superioris cæli uel uenti feruor. nā cū late fusus sit ignis iferiora aliqn̄do:si sunt idonea accendi corripit:pōt stellaꝝ motus cursu suo excitare ignē & in subiecta trāsmittere. Hoc uero nō pōt fieri. Quid? Porro utar ui igneam in æthera elidat:ex qua fulgor ardorue fit:& stellæ similis excursus. Ex his fulgoribus q̄dam in præceps eūt similia ꝓsiliētibus stellis:q̄dā certo loco pmanēt:& tātū lucis emittūt ut fugēt tenebras & diē repsentēt donec cōsumpto alimēto primū obscuriora sint:deide flammæ mō q̄ in se cadir p assiduā diminutionē redigunt i nihilū. Ex his q̄dam in nubibus apparēt:q̄dam supra nubes:cū aer spissus ignē quē prior terris diu parauerat usqꝫ in sydera expressit hoꝝ aliqua nō patiunt morā:sed trāscurrūt ut extinguunt subinde qua reluxerāt:hii fulgores dicunt:qa breuis facies illoꝝ & caudica est nec sine iniuria decidēs. Sæpe eni fulminū noxas ædiderūt. Ab his tacta uidemus icta sine fulminæ q̄ asparsoplecta græci uocāt. at qbus lōgior mora & fortior ignis est:motūqꝫ cæli sequēs aut ꝓprios cursus agūt. cometas nostri putāt de qbus dictū est. hoꝝ genera sunt pagoniæ lapades & cicharissiæ & alia oia quoꝝ ignis in exitu sparsus est. Dubiū āt iter hos ponant trabes & phityæ quæ raro sunt uisæ. Multa eni cōglobatiōe igniū idigent cū igens illoꝝ orbis : aliquantū matutini amplitudinem solis exuperat. Inter hoc ponas licet:& qd frequēter in historiis legimus:cælū ardere uisum est. Cuius nōnunq̄ tā sublimis ardor ē ut iter ipsa sydera uideat:nōnunq̄ tā humilis ut speciem longi qui icendii præbeat. Sub Tyberio Cæsare cohortes in auxiliū hostiēsis coloniæ cucurrerūt:tanq̄ cōflagrātis:cū cæli ardor fuisset per magnā partē noctis:paꝝ lucidus. crassi fumidiqꝫ ignis. de his nemo dubitat qn habeat flammam quā ostēdunt:certa illis substātia est. De prioribus q̄rit. De arcu dico & coronis:an decipiant aciē & mēdacio cōstēt:an illis quoꝝ ueꝝ sit quod apparet. Nobis nō placet in arcu aut coronis subesse aliqd corporis certi. nihil eni iudicamus in speculis nisi fallaciā esse. Nihil aliud q̄ alienū opus metiētibus. Nō eni est in speculo qd ostendit. Alioqn nō exiret:nec in alia ꝓtinus imagine obduceret: nec innumerabiles mō iterirent modo exciperent formæ. Quid ergo? Simulachra ista sunt: & inanis ueroꝝ corpoꝝ imitatio? Sūt quæqꝫ ipsa a qbusdam ita cōposita:ut & hæc possent & detorquæret i prauū. Nā ut dixi sunt specula q̄ faciem prospiciētiū obliquēt. Sūt q̄ in ifinitū augeant ut hūanū habitū excedant modūqꝫ nostroꝝ corpoꝝ. Hoc loco uolo tibi narrare fabellā ut itelligas ꝙ nullū instrm irritandæ uoluptatis libido contēpnat:& igeniosa sit ad icitandū furorem suū. Hostius princeps qdam fuit obscenitatis usqꝫ in scænā productæ. Hūc diuitē auaꝝ sextertii miles seruū. Diuus Augustus idignū uidicta uidicauit:cum a seruis occisus esset:& tamen nō pronūciauit iure cæsum uideri. Nō erat ille tantūmodo ab uno sexu ipurus: sed tam uiroꝝ quam fœminaꝝ auidus fuit. Fecitqꝫ specula eius notæ:cuius modo retuli:imagines longe maiores reddentia in qbus digitus brachii mensuram & longitudinem & crassitudinem excederat. Hæc aut ita disponebat:ut cum uiꝝ ipse pateret aduersus omnes aduersari sui motu in speculo uideret:ac deinde falsa magnitudine ipsius membri tanquam uera gaudebat:in omnibus qdem balneis agebat ille delectum & aperta mensura legebat uiros:sed nihilominus mendaciis quoqꝫ insatiabile malum oblectabat:idest nunc dic speculum munditiarum causa repertum. Fœda dicta sunt:quæ portētum illud ore suo lacerandum dixerit feceritqꝫ:cum illi specula ab omni parte opponerentur : ut ipse flagitiorum suorum spectator esset. Et quæ secreta quoqꝫ conscientia præmunt:& q̄ accusatus qsqꝫ fecisse se negat. Non in os tantum:sed in oculos suos ingereret. At Hercules scelera conspectū suū reformidant:In perditis quoqꝫ & ad omne dedecus expositis tenerrima est oculoꝝ uerecundia. Ille autem quasi paꝝ esset inaudita & incognita pati oculis suis ad illa aduocauit:nec quantum peccabat uidere contentus:specula sibi per quæ flagitia sua diuideret:disponeretqꝫ circundedit:& qa non tam diligenter intueri poterat. cū complexus erat & caput merserat in genibusqꝫ alienis obheserat opus suū sibi per imagines offerebat. Speculabat illam libidinem oris sui:spectabat sibi admissos pariter in omnia uiros. Nonnunq̄ iter marem & fœminā distributus:& toto corpore patiente expositus spectabat nefanda. Quid nā homo impurus reliquit ꝙ in tenebris

faceret? Non pertimuit diem: sed ipsos concubitus portentuosos sibi ipse ostendit: sibiipse approbauit.
Quid non putes in ipso habitu uoluisse pigi? Est aliqua etiã prostitutis modestia & in illa corpora: publi/
co obiecta ludibrio: aliqd quo ĩfœlix patientia lateat obtendunt: adeo quodam modo lupanar quoq; ue/
recundum est. At illud monstrꝫ obscenitatẽ suã spectaculũ fecerat: & ea sibi ostentabat: qbus abscondendis
nulla satis alta nox est: simul ĩquit & uirꝫ & fœminã patior: nihilominus illa quoq; superuacua mihi parte
alicuius contumeliam marem exerceo. Omnia membra stupris occupata sunt. Oculi quoq; in partẽ libidi
nis ueniant: & testes eius tractoresue sint. Etiam ea quæ conspectu corporis non positio summouit ante
uersentur: ne quis me putet nescire quid faciam. Nihil ægit natura: q̧ humanæ libidini ministeria tã ma/
ligna dedit: q̧ aliorꝫ animalium concubitus melius ĩstruxit. Inueniam quemadmodũ morbo meo & po/
tiar & satisfaciam: quo neqtiam meã: si ad naturæ modũ pecco. Id genus speculorꝫ circumponam mihi: q̧
ĩcredibilem imaginis magnitudiem reddat. Si liceret mihi ad uerꝫ ista perducerem: qa non licet menda/
cio pascar. Obscenitas mea plus q̃ cupit uideat & patientiam suam ipsa miretur. Facinus indignum: hic
fortasse cito: & ante q̃ uideret occisus est: ad speculum suum immolandus fuit. Derideantur nunc philoso
phi: q̧ de speculi natura differant q̧ inquirant: quid facies uestra nobis: & quid in nos obuersa reddantur.
Quid sibi rerum natura uoluit: q̧ cum uera corpora ædidisset: etiam simulachra eorum aspici uoluisset.
Quorsum pertimuerit hanc comparare materiam excipiendarum imaginum capacem. Non in hoc scili/
cet ut ad speculum barbam faciemq; ueleremus: aut ut faciem uiri politemus. In nulla re illa negocium
luxuriæ concessit: sed primum omnium: quia ĩbecilli oculi ad sustinendum cominus solem ignoraturi
erant: formam eius hebetato illum lumine ostendit: quamuis enĩ eum orientem occidentemq; contem/
plari liceat tamen habitum eius ipsum qui uerus ẽ: non rubentis sed candida luce fulgentis nescitemus ni
si in aliquo nobis humore leuior: & aspici facilior occurreret. Præterea duorum syderum occursum: quo
inter polari dies solet non uideremus nec scire possemus quid esset: nisi liberius humi solis lunæq; imagi
nes uidemus. Inuenta sunt specula: ut homo ipse se nosceret. Multi ex hoc cum sequuntur: prio sui nunci/
am, deĩde & quoddam consilium. Formosus ut uitaret ĩfamiam. Deformis: ut sciret redimendũ esse uir/
tutibus: qcquid corpori deesset. Iuuenis: ut flore ætatis admoneretur. Illud tempus esse discendi: & fortia
audiendi. Senex ut indecora carnis deponeret: & de morte aliquid cogitaret: Ad hoc rerum natura facul/
tatem nobis dedit nosmetipsos uidendi. Fons cuiq; perlucidus aut lene saxum imaginem reddit. Virgili/
us. Nuper me in littore uidi cum placidum uentis staret mare. Qualem fuisse cultum putas. Ad hoc spe/
culum se cernentium ætas illa simplicior & fortuitis contenta. Nondum in uitium beneficium detorque
bat: nec inuentu naturæ in libidinem luxu: nq; rapiebat: primo faciem suam: quosq; casus ostendit: dein/
de cum insitus sui mortalibus amor dulcem aspectum formæ suæ ea sæpius faceret despexere: in quibus:
prius effigies suas uiderant postq̃ deterior populus subiit in ipsas terras se effosurius: ferrum obruendum
primum in usu fuit. & id homines impune irruerent si solum itruissent. Tunc demũ alia terræ mala quo
rum leuitas aliud agentibus speciem suam obtulit: q̃ hic in poculo: ille me ire ad aliquos usus comparatã
uidit: & mox proprie huic ministerio præparatus est orbis: nondum argenti nitor: sed fragilis uilisq; ma/
teria. Tunc quoq; cum antiqui illi uiri inclyte uiuerent satis nitidi: squalorem operæ collectũ aduerso flu/
mine eluerent. Cura comæ capillum fuit: ac prominentem barbam depectere. & in hac re: quisquis sibi al/
teri operam dabat inuicem. Coniugium quidem manu ceruix ille quem effundere olim mos uiris fuit at
tractabatur. Sed illũ sibi sine ullo artifice formosi quatiebant. Non aliter q̃ iubam generosa animalia. Po/
stea rerꝫ iam potientæ luxuria: specula totis paria corporibus auro argentoq; celata sunt. Deinde gemmis
adornata & poculum uuum: ex hiis fœmina constitit: q̧ antiquarum dos fuit non illa quæ publicæ daba/
tur imperatorum pauperꝫ filiabus. An tu existimas: ex auro nitidum habuisse Scipionis filias speculũ: cũ
illi dos fuisset æs grate. O paupertas fœlix: quæ tanto titulo locum fecit. Non fecisset Illis senatus dotem
si habuissent. At quisqs ille fuit: cui soceri loco senatus fuit. Intellexit se accepisse dotem: quam fas non est
reddere. Iam libertinorꝫ uirgunculus in unum speculũ non sufficit illa dos quam dedit pro se Scipio. Pro
cessit enim molestius: paulatim opibus ipsis mutata luxuria incrementũ ingens uitia acceperunt. Adeoq;
omnia indiscreta sunt peruersissimis artibus: ut quicquid mundius muliebris uocabatur sarcinæ uiriles
sint. Omnes dico etiam militates. Iam speculum ornatus tantum causa adhibitur. Nulli non uitio mune/
ratio necessarium factum est.

Explicit liber primus naturalium.

LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS DE NATVRALIBVS LIBER SECVNDVS.

Mnis de uniuerso quæstio in cælestia: idest in sublimia & terrena diuiditur. Prima pars
naturam syderum scrutatur: & magnitudinem: & formas ignium uel syderum: quibus
mundus includitur. Solidum ne sit cælum: ac firmæ concretæque materiæ: an sub/
tili tenuique nexu agatur: an agat & infra se sydera habeant: an in contextu sui fixa: quẽ/
admodum anni uices seruet: solem retro flectat: Cætera deinceps hiis similia. Secun/
da pars tractat inter cælũ terramq; uersantia. Hæc sunt nubila: imbres: niues: & humanas
mouẽtia tonitrua mẽtes. Quæcũq; aer facit patiturue. Hæc sublimia dicimus, qa æditiora
ĩmis sunt. Tertia illa pars de agris: terris: arbustis satis q̃rit. & ut iuriscõsultorꝫ uerbo utar, de oĩbus q̃ solo
continent. Quomodo inqs de terrarꝫ motũ quæstionem eo posuisti loco: quo de tonitruis fulgoribusq;

dicturus es? Quia cum motus terræ fiat spiritu: Spiritus autem sit aer agitatus. & si subeat terras non ibi
spectandus est. Cogitur in ea sede in qua illum natura disponit. Dicam (quod magis uidebitur mirum) In
ter cælestia de terra dicendum erit. Quare inquis? Quia cũ propria terræ excutimus suo loco: utrum la/
ta sit & inæqualis: & enormiter proiecta: an tota i formam pilæ spectet: & in orbem partes suas agat: alli/
get aquas: an aquis alligetur? ipsa animal sit: an inhers corpus. & sine sensu. plenum qdem spiritus: sed alie
ni. Et cætera huiusmodi quotiens i manus uenerint terram sequentur: & i imis collocabuntur. At ubi q̃/
retur qs terræ sit situs: qua parte mundi subsederit: quomodo aduersus sydera cælumq; posita sit. hæc q
stio cædit superioribus: & ut ita dicam meliorem conditionem sequtur. Quoniã dixi de partibus in quas
ois rerum naturæ materia diuiditur. Quædam i commune sunt dicenda. & hoc primum præsumẽdum
inter ea corpora: a quibus unitas est aera esse. Quid sit hoc: & quare præcipiendum fuerit scies si paulo al/
tius repetiero & dixero aliqd esse continuum: aliqd commissum. Continuatio est partium inter se non in/
termissa coniunctio. Vnitas est sine cõmissura continuatio: & duorum inter se coniunctorum corporum
tactus. Nunquid dubium: quin ex his corporibus quæ uidemus tractemusq;: quæ aut sentiuntur aut sen
tiunt: q̃dam sunt composita. Illa constant: aut nexu: aut aceruatione: utputa funis: frumentum: nauis. Rur
sus non composita: ut arbor lapis. Ergo concedas oportet ex his quoq; quæ sensum effugiunt. Cæterum
ratione prenduntur esse: in quibusdam unitatem corporum. Vides quomodo auribus tuis parcam. Expe
dire me poteram si philosophorum ligua uti uoluissem: ut dicerem unita corpora. hoc cum tibi remittã:
ut inuicem mihi refer gratiam. Quare: istud quando dixero unum: memineris me non ad numerum re/
ferre: sed ad naturam corporis: nulla ope externa: sed unitate sua coherentis: ex hac nota corporum aer est.
Omnia quæ in noticiam nostram cadunt uel cedere possunt mundus complectitur: ex his quædam eius
sunt partes: quædam materiæ loco relictæ. Desiderat omnis natura materiam: sicut ars omnis quæ ma/
nu constat. Quid sit hoc apertius faciam. pars eni nostri: manus: ossa: nerui: oculus: materia: succus recen/
tis cibi iturus in partes. Rursus quasi pars nostri est sanguis: qui tamen & materia est. Parat enim & alia &
nihilominus i numero est eorum: quibus totum corpus efficitur. Sic mundi pars aer & quidem neces/
saria. Hic est enim qui cælum terramq; connectit: quia ima ac sũmma sic separat ut tamen iungat. Separat
quia medius interuenit. Iungit: quia utriq; per hoc inter se consensus est. supra sedat quicquid accepit a ter
ris. Rursus uim syderum in terrena transfundit. Quem sic partẽ mũdi uoco: ut animalia & arbusta. Nam
genus animalium arbustorumq;: pars est uniuersi: quia in consumatione uniuersi acceptum: & quia non
est sine hoc uniuersum. Vnum autem animal: & una arbor: quasi pars est: quia si perierit tam id ex quo pe
rit totum est. Aer autem ut dicebam & de cælo & terris coheret. Vtriq; inatus est: habet autem unitaté qc/
quid alicuius naturæ pars est Nihil enim nascitur sine unitate. Terra par est mundi & materia. Pars q/
re sit: non puto te interrogaturum ut æque interroges quare cælum pars sit: quia scilicet non magis sine
illa uniuersum esse potest: q; cum ex his uniuersum est. Ex qbus idest ex illo & illa & alimenta animalibus
omnibus satis: omnibusq; stellis diuiduntur. Hinc qcquid est uirium singulis. Hinc ipsi mũdo tam mul/
ta poscenti subministrantur. Hinc profertur: quo sustineant tot sydera tam exercitata auida per diẽ no/
ctemq;: ut in opere: ita & in pastu. Et oium qdem rerum natura quantũ in nutrimentum sui satis sit ap/
prehendit. Mundus autem quantum in æternum desidebarat inuasit. Pusillũ tibi exemplum magne rei
ponam. Oua tantum cõplectuntur humoris: quantũ ad effectum animalis exituri sat est. Aer continuus
ratione terræ est: & sic appositus: ut statim ibi futurus sit unde illa discessit. Pars ẽ totius mũdi: sed idẽ ta
men quicquid terra in alimentũ misit recipit: ut scilicet materia non pars intelligi debeat. Ex hoc omnis
inconstantia tumultusq; est. Hunc quidam ex distantibus corpusculis ut puluerem ferunt plurimũq; a ue
ro recedunt. Nunq̃ enim contexti nisi per unitatem corporis uisus est: cum partes consentire ad intentio/
nem debeant & conferre uires. Aer autem si in athomos diuiditur sparsus est. Teneri uero disiecta non
possunt. Intẽtionem aeris ostendunt tibi inflata nec ad ictum cedentia. Ostendent pondera per magnum
spatiũ ablata gestante uento. Ostendent uoces quæ remissæ claræq; sunt prout aer se cõcitauit. Quid enĩ
est uox: nisi intensio aeris ut audiatur linguæ formata percussu? Quid cursus & motus omnis? nonne in/
tenti spiritus opera sunt? Hic facit uim: & uelocitatem neruis currentibus. Hic cum uegementer concita
tus ipse se torsit arbusta: siluasq;: conuoluit: & edificia tota corripiens in altum frangit. Hic mare per se lã
guidum & iacens incitat. Ad minora ueniamus. Quid enim sine intensione spiritus cautus est? cornuo &
tubæ & ea quæ aliqua præssura maiorem sonitum reddunt: q̃ qui ore reddi potest? nonne aeris intensio/
ne partes suas explicant? Consideremus q̃ ingentem uim per occultum agant: Paruula admodum semi/
na: & quorum exilitas in commissura lapidum locum inueniat intantum coalescant: ut ingentia saxa tra/
hant: & in momenta dissoluant scopulos rupesq; radices in terra minutissime ac tenuissime scindũt. Hoc
quid est aliud q̃ intensio spiritus: sine qua nil ualide & contra quam nil ualidus est. Esse autem unitatẽ
in aere: uel ex hoc intelligi potest: q; corpora nostra inter se coherent. Quid enim aliud est quod tenet ea
q̃ spiritus? Quid ẽ aliud quo animus noster agitatur? Quis ẽ illi motus: nisi intensio? Quæ intensio: nisi
ex unitate? Quæ unitas nisi hoc esset in aere? Quid auté producit fruges & segetẽ ibecillam: ac uirentes
erigit arbores ac distendit in ramos aut i altũ erigit q̃ spiritus itentio & unitas. Quidã aera discrepunt & i
particulas deducunt: ita ut illi inane pmisceãt. Argumẽtũ autẽ existimãt non pleni corporis sed multũ ua/
cui habẽtis: q; auibus i illo tam facilis motus q; maximis minimisq; per illũ trãscursus est. Sed fallunt. Nã
aquæ quoq; similis facilitas est: nec de unitate illarũ dubiũ est: quæ sic corpora accipiũt: ut semp i contra
riũ acceptis refluãt. Hãc nostri circũstãtiã, Græci aũt pitos appellãt. Quæ i aere quoq; sicut i aqua

fit.circũstant enim omne corpus a quo impellit.Nihil autem opus erit inãis aut mixto:sed hoc alias. Nũc
autem esse quandam in rerũ natura uehementiam:magnosq; ipetus est colligendũ.Nihil eni nisi itentio/
ne uehementius est:& tamen mehercule per aliud nihil itendi poterit nisi per semetipsum fuerit itẽtũ.Di
cimus eni eodem modo non posse qcq̃ ab alio moueri:nisi aliqd fuerit mobile ex semetipso.Quid autem
est q magis credit:ex semetipso habere itẽsionem q̃ spiritus hũc itendi qs negabit: cũ uiderit iactari terrã
cũ montibus tecta:murosq; plures:& magnas cũ populis urbes:cũ totis maria littoribus? Ostendit iten/
sionem spiritus uelocitas eius & diductio. Oculis stari per multa milia aciem suam itendit.Vox una totas
urbes simul percutit.lumen non paulatim prorepit:sed simul uniuersis ifundit rebus.Aqua ãt sine spiri/
tu quemadmodũ posset itendi? Nũquid dubitas qn sparsio illa q̃ ex fundamentis mediæ arenæ crescens
in summam altitudinem amphiteatri peruenit:cũ itensiõe aque fiat? At q uero nec manus:nec ullũ aliud
tormẽtũ siue istrumentũ aquam poterit mittere aut agere q̃ spiritus.Huic se commodat:hoc iserto & co
gente atollit.contra naturam suam multa conat:& ascẽdit nata defluere. Quid nauigia sarcina depressa
parũ offendũt:non aquã sibi resistere quominus mergant sed spiritũ.aq̃ enim cædere:nec posset ponde/
ra sustinere nisi ipsa sustineret.Discus ex loco superiore in piscinam missus:non descendit sed resilit quẽ/
admodũ nisi spiritu referiente uox ãt q̃ ratione parietũ mũimenta transmittit nisi q solido aere inest q so
nũ extrinsecus missum & accipit & remittit:scilicet non aperta tantũ intendens sed etiã abdicta & iclusa.
Quid illi facere expeditum est:qa nusq̃ diffusa:sed per ea ipsa qbus separari uidet coit secum. Interponas
licet muros & mediam altitudinem montiũ per oia ista prohibet nobis esse peruius nõ sibi.Id eni iterclu
dit tantũ per quod illud nos sequi possumus. Ipse qdem transit per ipsum q scindit & media nõ circũ/
scindit.tamẽ & utrũq; cingis:sed permeat ab æthere lucidissimo aer in terrã usq; diffusus agilior qdẽ te/
nuior & altior terris:nec minus aqs.Cæterũ æthere spissior grauiorq; frigidus per se & obscurus lumen il
li calorq; alimentum sunt:sed per omne spatiũ sui similis nõ est.Mutat eni a proximis.Sũma pars eius est
siccissima calidissimaq;:& ob hoc etiam pertenuissima:propter uicinã æternorũ igniũ:& illos tot motus
syderũ:assiduũq; cæli circũactũ.Illa pars ĩma & uicina terris densa & caliginosa est.qa terrenas exalationes
receptat.Media pars temperatior:si summis imisq; cõferas:quantũ ad sinceritatẽ tenuitatemq; pertiet.Cæ
terum utraq; parte frigidior.Nam superiora eius:calorẽ uicinorũ syderũ sentiũt:iferiora quoq; tepẽt. pri/
mũ terrarũ halitu:q multũ secũ calidi affert.Deĩde quia radii solis replicant & quousq; redire potuerunt
reduplicato calore benignius fouent.Deinde etiam in illo spiritu:q oĩbus animalibus:arbustisq; ac satis ca
lidus est.Nihil enim uiueret sine calore.Adiice nunc ignes:non tantũ mãufactos & certos:sed opertos terr/
ris:quorũ aliqui eruperunt innumerabiles:in abscondito flagrant & obscuro semp.Hæ tot partes eius fer
tiles rerũ habet:& aliqd temporis.Quoniã sterile ẽ frigidũ.Calor autem gignit . Media ergo pars aeris ab
his submota in frigore suo manet.Natura eni aeris frigida est.Qui cũ sic diuisus sit:iam sui parte maxia:
uarius & inconstans & mutabilis est.Circa terrã plurimũ audet:plurimũ patit:exagitat & exagitat:nec ta
mẽ eodẽ mõ totus afficiet:sed aliter alibi ac partibus inquietatus est ac turbidis.Causas autem illius mu/
tationis & iconstantiæ alias terra præbet:cui positionis hoc aut illo uersæ:magna ad aeris tẽperiẽ momen
ta sunt:alias syderũ cursus.Ex qbus soli plurimũ iputes.Illũ sequit annus ad illius flexũ hyemes æstatesq;
uertunt.lunæ proximũ ius est.Sed & cæteræ quoq; stellæ nõ minus terrena q̃ incũbentẽ spiritũ terris af/
ficiunt:& ortu suo occasuue cõtrario modo frigora:modo imbres aliasq; terrarũ iniurias turbie mouẽt.
Hoc necessariũ fuit præloq:dicturo de tonitruo fulminibus & fulgurationibus.Nam qa in aere fiũt : na/
tura eius explicare oportebat:quo facilius appareret quid facere aut pati posset. Tria sunt ergo quæ acci/
dunt:fulgurationes:fulmina:& tonitrua:quæ una facta serius adiunt.Fulguratio ostẽdit ignem.Fulmina
tio emittit.Illa ut ita dicã cõminatio est & tonatio sine ictu.Ista iaculatio cũ ictu.Quædã sunt ex his de q/
bus iter nos cõuenit:quædã in qbus diuersæ sentẽtiæ sunt.Cõuenit uel oia ista in nubibus : & e nubibus
etiã nũc cõuenit & fulgurationes fieri:& fulminationes aut igneas esse aut ignei spiritus.Ad illa nõ trãsea/
mus in qbus lis est.qdã putãt ignẽ eẽ in nubibus.qdã ad tps fieri nec prius eẽ q̃ mitti.Nec iter illos qdẽ : q
ꝓperẽt ignẽ cõuenit:Alius.n.aliũde illũ colligit.Quidã ãt radios solis itercurrẽtis recurrẽtisq; sæpius i se
relatos ignẽ excitare dicit.Anaxagoras uero ait illũ ex æthere distillare:& ex tanto ardore cæli multa deci
dere:quæ nubes diu iclusa custodiant.Aristoteles multo ante ignẽ colligi nõ putat:sed eodem momento
exilire quo fiat.Cuius sententia talis est.duæ partes in imo iacent.terra & aqua:utraq; ex se reddit aliquid.
Terreus uapor siccus est:& fumo similis:qui uentos tonitrua & fulmina facit.Aquarum halitus humidus
est:& in imbres:& niues cadit.Sed siccus ille terrarum uapor in uentis origo est quia coaceruatus est. Cũ
coitu nubiũ uehemẽter a latere elidit. Deinde ut latius feriat nubes proxias.Hæc plaga cum sono icutit:
qualis in nostris ignibus reddit:cum flãma uitio lignorũ uirẽtium crepat.Et illic spiritus habens aliquid
humidi secum:cõglobatusq; rumpit flãma.Eodem mõ spiritus ille quem paulo ante exprimi:collisis nu
bibus dixi impactus aliis non rumpi:nec exilire silentio potest.Dissimilis autem crepitus fit ob dissimilẽ
impactionem nubium. Quare aliæ maiorem sonitum habẽt:aliæ minorem.Cæterum illa uis expres/
si spiritus ignis est : qui fulgurationis nomen habet : leni & impetu accensus & uanus. Ante autem uide/
mus fulgorem q̃ sonum audiamus:quia oculorum uelociter est sensus:& multum aures antecedit. Fal/
sam autem esse opinionem eorum qui ignem in nubibus seruant per multa colligi potest.Si de cælo cadit
quomodo non quotidie fit cum tantumdem illic semper ardeat? Deinde nulla ratione crediderim: qua/
re ignis quem natura sursum uocat defluat.alia enim conditio nostrorum ignium est : ex quibus fauillæ
cadunt : quæ ponderis secum aliquid habent. Ita non descendit ignis : sed præcipatur & deducitur.

Huic simile nihil accidit in igne purissimo:in quo nihil est q̃ deprimatur. Aut si ulla pars eius deciderit i
periculo totus est:quia totũ potest accidere q̃ potest carpi. Deinde illud quod quotidie leuitas cadere ꝓhi
bet:si illud in abdito suo tenet:graue quomodo illic esse potuit unde caderet? Quid ergo? Non aliq̃ ignes
in iferiora ferri solent:sicut hæc ipsa de quibus quærimus fulmina. Fato eni non eunt:sed feruntur. Ali/
qua illos potentia deprimit quæ nõ est in æthere. Nihil eni iniuria illic cogitur:nihil rumpit:nisi præter
solitum euenit. Ordo reȝ est & expurgatus ignis in custodia mũdi:summas sortitus oras:operas pulcher/
rime circuit:hic discedere non potest. Sed ne ab extremo comprimi q̃a in æthere nullus in certo quidem
corpore locus est. Certa eni & ordinata non pugnatur. Vos inq̃ dicitis. cum causas stellaȝ transuolanti/
um redditis posse aliquas partes aeris ad se trahere ignẽ ex æthere decidentem ex hiis superioribus ardere
ac sic accendi. Sed plurimum iterest utrum aliquis dicat ignem ex æthere decidere. Quod natura non pa/
titur:ut liceat ex ignea ui calorem in ea quæ subiecta sunt transilire. Non eni illic ignis cadit q̃ non potest
fieri:sed hic nascitur. Videmus certe apud nos late incendio peruagante quasdam isulas:q̃diu concaluerũt
ex se concipere flãmã. Itaq̃ uerisimile est in aere summo q̃ naturã rapiendi ignis habet aliq̃d accendi calo/
re ætheris superpositi. necesse est eni ut & unus æther habeat aliq̃d uerisimile & summis aer non sit dissi/
milis imo ætheri:quia non fit statim ex diuerso in diuersum transitus. Paulatim ista confinio ui suam mi
scent:ita ut dubitare possis:an aer:an hoc æther sit. Quidã ex nostris existimãt aera cũ ignis & aqua mu
tabilis:sit non detrahere aliunde causas flãmaȝ nouas. Ipse eni se mouendo accendit:& contensos compa
ctosq̃ nubiũ sinus dissipat:necessario uastum in tam magnoȝ corpoȝ diruptione reddit sonum. Illa por
ro nubium difficulter cedentiũ pugna:aliq̃d confert:ad concitandũ ignem. Sic quemadmodũ ferro aliq̃d
manus ad secundum confert:sed secare ferri est. Quid est ergo iter fulgurationem & fulmen iterest di
cam. Fulguratio est late ignis explicitus. Fulmen est coactus ignis ipetu iactus. Solemus duabus manibus
iter se iunctis aquam concipere & compressa utriq̃ palma:in modũ simphonis exprimere. Simile q̃ddam
& illic fieri puta. Nubium iter se compressaȝ angustiæ medium spiritum emittunt. Ex hoc ipso iflãmat
ac tormẽti modo eiiciũt. Nam balistæ quoq̃ & scorpiones tela cũ sono expellũt. Quidam existimãt ip/
sum spiritum per frigida atq̃ humida incuntem sonum reddere. Nam ne ferrum q̃dem ardens silẽtio ex
tinguitur:sed in qua feruens massa descendit:cũ multo murmure extingitur:Ita ut Anaximenes ait: Spi/
ritus incidens nubibus tonitrua ædit:& deĩde cum luctat:per obstantia & itercisa uadere ipsa ignem fu/
ga accendit. Anaximãdrus omnia ad spiritum retulit. Tonitrua iquit sunt nobis ictæ sonus. Quare inæ
qualia sunt? Quia & ipse ictus inæqualis est? Quare & sereno tonat? Quia tunc & per cursum & sic cum
aera spiritus prosilit. At quare aliquãdo nõ fulgurat & tonat? q̃a tenuior & ifirmus spiritus q̃ i flammam
non ualuit in sonum ualuit. Quid est ergo ipsa fulguratio? Aeris diducentis se corruentisq̃ iactatio: lãgui
dum ignem:nec exituȝ aperiens. Quid est fulmen. Acrioris densiorisq̃ spiritus cursus. Anaximãdrus
ait omnia ista sic fieri:ut ex æthere aliqua uis in iferiora descẽdat. Ita ignis ipactus nubibus frigidis sonat.
At cum illas iterscindit fulget:& minor uis ignium:fulgurationes facit. maior fulmina. Diogenes apolli/
mates ait. Quædam tonitrua igne quædam spiritu fieri. Illa ignis facit:quæ ipse antecedit & nunciat. Illa
spiritus quæ sine splendore crepuerunt utrunq̃ sine altero fieri:& esse aliquando cõcedo:ita tamen:ut nõ
discreta illis potestas sit sed utrunq̃ ab utroq̃ effici possit. Quis negabit spiritum magno ipetu lapsum cũ
efficit sonum effectuȝ & ignem? Quis & hoc non concedat aliquando ignem quoq̃ rumpere posse nu/
bes & non exilire:si plurimaȝ aceruo nubiũ cũ paucas præcidisse oppressus est? Ergo & ignis ibit in spiri
tum:perdetq̃ fulgorem & speciẽ dum secuta in terra scendet. adiice nunc q̃ necesse est ut ipetus fulminis:
& præmittat spiritus & agat ante se & a tergo trahat uentũ cũ tam uasto ictu aera lcederit. Itaq̃ ante om/
nia q̃ feriantur iterim iscent uibrata uento quã ignis ante se præssit. Dimissus nũc præceptoribus nume
rus icipimus per nos moueri:& a confessis transimus ad dubia. Qui eni confessi sunt fulmen ignem esse:
& æque fulgurationem:quæ nihil aliud est q̃ flamma futura fulmẽ si plus uiriũ habuisset nõ natura ista:
sed impetu distant. esse illum ignem calor ostẽdit:q̃ si non esset ostẽdit effectus. Magnoȝ eni sæpe icẽdio/
rum causa fulmen fuit. Siluæ illo crematæ & urbiũ partes:etiam quæ non percussa sunt:tamẽ adusta cer/
nuntur. Quædam uero uelut fuligine colorantur. Quid q̃d omnibus fulguratis odor sulphureus est? Er/
go & utranq̃ rem ignem esse constat:utrãq̃ rẽ iter se meando distare. Fulguratio est fulmẽ nõ terras usq̃
perlatum. Et rursus licet dicas fulmẽ esse fulgurationes usq̃ in terras perductas. non ad exercendũ uerba
hoc diutius pertracto sed ut ista cognata esse:& eiusdẽ notæ ac naturæ probẽ:Fulmen est q̃ddã plus q̃ ful/
guratio. uertamus istud:Fulguratio est pœne fulmẽ. Quoniã cõstat esse utrãq̃ rẽ ignẽ:uideãus quẽadmo
dũ apud nos fieri soleat ignis. Eadem eni ratione & supra fit duobus modis. uno si txercitatur sicut ex la/
pide. altero si attritu inuenitur:sicut cum duo ligna iter se diutius trita sunt. nõ oĩs hæc tibi materia p̃sta/
bit:sed idonea eliciẽdis ignibus:sicu laurus ædera. Et illa in hũc usum nota pastoribus. Potest ergo fieri ut
nubes quoq̃ ignẽ eodẽ modo uel p̃cusse reddãt uel attritæ. Videamus quãtis procellæ uiribus ruãt:quan/
to uertant ipetum turbines. Id in quo tormẽtũ obuiũ fuit dissipat & rapit:& longe a loco suo proiicitur.
Quid ergo miȝ si tanta uis excutit uel aliunde uel sibi. Vides eni quãtũ feruorẽ sensura corpora sunt: ho/
rũ trãsitu uita exaiata. Nihil tamẽ tantũ in his debet credi ac in ui sydeȝ:quoȝ igens & confessa potẽtia ẽ.
Sed fortasse nubes quoq̃ in nubes icitatæ fremẽte uẽto:& leuiter urgẽtæ ignẽ euocabũt qui explendescat
nec exiliat. Minore eni ui ad fulgurandum opus est q̃ ad fulminãdũ superioribus colligimus:in quãtũ fer
uorẽ q̃dam astricta perducerent. Cũ autẽ aer mutabilis in ignẽ maximis uiribus suis in ignẽ uerius est. at
teratur credibile est & uerisimile ignem caducũ excuti & cito interituȝ:q̃a non ex solida materia oritur:nec

in qua possit cōsistere. Transit itaq; tantūq; habet moræ quātū itineris & cursus sine alimēto cōiectus est.
Quomodo inqs cum dicatis hanc ignis esse naturam ut petat superiora: fulmē tamē terrā petit? Aut fal
sum est quod deide dixistis. Est eni illi æque sursum iter atq; deorsum. Vtrumq; uerum potest esse. Ignis
eni natura in uerticem surgit. Et si nihil illum prohibet ascendit. Sicut aquæ natura defertur. Si tamē ali-
qua uis accessit quæ illam in cōtrariū circūageret illo itendit: unde & imbre deiecta est. Fulmen autem ea
dem necessitate qua excutit. In his ignibus accidit quod arboribus: quarum cacumina si tenera sunt ita de
orsum trahi possunt: ut etiam terram attingant: sed cum permiseris in locū suum exilient. Itaq; nō ē q eā
spectes cuiusq; habitū: q illi non ex uoluntate est. Si ignem permittis ire quo uelit: cælū idest leuissimi cu-
iusq; sedem repetet. ubi eni aliqd est q eum ferat: & ab impetu suo atrahat: id non natura sed seruitus eius
fit. Dicis iquit nubes attritas ædes igne cum sint humidæ imundæ. Quomodo ergo possunt gignere
igneum. Quem non magis uerisimile est ex nube q̄ ex aqua generari. Ignis qui nascitur primum in nu
bibus nō est aqua sed aer spissus ad gignendam aquam præparat nōdum in illa mutatus: sed iam pronus
& uergens. Non est q eā extimes tunc colligi sed effundi. Simul fit & cadit. Deide si concessero humidam
esse nubem conceptis aquis plenam nihil tamen prohibet ignem ex humido quoq; educi: immo ex ipso
(quod magis mireris) humore: Quidam negauerūt in ignem qcq̄ posse mutari: priusq̄ mutatum esset in
aquā. Potest ergo nubes salua quā cōtinet aqua: ignem parte aliqua sui reddere: ut sæpe aliqua pars ligni ar
det alia sudat. Nec hoc dico nō contraria iter se ista esse & alterum altero perimi. Sed ubi ualentior ignis q̄
humor est uicit. Rursus cum copia humoris exuperat: tunc ignis sine effectu ē. Itaq; non ardent uirentia.
Refert ergo quantum aquæ sit: exigua eni uis non resistit: nec ignem ipendit. Quid ni? Auorū nostrorum
memoria: ut Possidonius tradit cum isula in ægæo mari sergeret: spumabat iterdiu mare & fumus ex al-
to ferebat. Nam demum prodebat ignem nō continuū: sed ex iteruallis emicātem fulminū more. Quoti-
ens ardor iferius iacentis superū pondus euicerat. Deide saxa euoluta rupesq; partim illesæ: quas spiritus
anteq̄ uerteret expulerat partim exesæ & in leuitatem punicis uersæ. Nouissime cacumen exusti montis
emicuit. Postea altitudie adiectum & saxum illud in magnitudinem isulæ creuit. Idem nostra memoria.
Valerio asiatico cōsule iterū accidit. Quorsus hoc retuli? ut appareret non extinctum ignem mari: super-
fuso: nec impetum eius grauitate ingentis. Vnde prohibitum exire. Ducentorum passuum fuisse altitudi
nem. Asclepiadotus Possidonii auditor tradidit: per quā diruptis aqs ignis emersit. Quod si imesa aquarū
uis ex imo subeuntem: uim non potuit opprimere. Quanto minus i ea extiguere ignem poterit nubium
tenuis humor & roscidus? Adeo res ista non habet illam moram quæ contra causas ignium: sit quos non
uidemus emicare nisi ipendente cælo. Serenum sine fulmen est. Nō habet istos motus dies purus nec nox
qdem nisi obscura nubibus. Quid ergo? Num aliquando etiam apparentibus stellis: & nocte tranqlla ful-
gurat? Sed scias licet nubes illic eē unde splendor effertur: quas uideri a nobis terrarū tumor nō sinit. Adii
ce nunc q fieri potest ut nubes summe & humiles attritu suo ignem reddant: qui in superiora expressus
in parte sincera: puraq; cæli uisat: sed fit isordida. Tonitrua distinxere quidam ita ut dicerent unum es-
se genus: cuius sit graue murmur: quale terrarum motum antecedit clauso uento fremente. hoc quomo-
do illis uideat fieri dicam. cum spiritum iter se clausere nubes in concauis partibus earum uoluptatus aer
similem mugitibus sonum raucum & æqualem & continuum. Itaq; ubi etiam illa regio humida & exitū
claudit. Ideo huiusmodi tonitrua uenturi prænuncia imbris sunt. Aliud genus est acre quod acerbū ma-
ge dixeri q̄ sonum qualem audire solemus cum super caput alicuius dirupta uesica est. Talia edunt toni-
trua cum globata dissoluit nubes: q spiritum quo distenta fuerat emittit. Hoc proprie fragor dicit: subi-
tus & uehemens. Quo ædito concidunt hoies & examinant. Quidam uero uiui stupent: & in totum sibi
excidunt. Quos uocamus attonitos: quorum mentes sonus ille cælestis loco repulit. Hoc fieri illi quoq;
modo potest ut icursus aere caua nube & motu ipso extenuatus diffundat. Deide cum maiorem sibi locū
quærit a qbus iuolutus est sonum patit. Quid autem? nam quēadmodum illisæ manus iter se plausum
ædunt: sic illisarū iter se nubium sonus potest esse magnus qa magna concurrunt iter se. Videmus inqt nu
bes ipingi motibus nec sonum fieri. Primum oium non quocūq; modo ipulsæ sunt tonāt: sed si aptæ sunt
& compositæ ad sonū ædendū. Aduersæ iter se manus collisæ non plaudūt: sed palma cum palma collata
plausum facit. Et plurimū iterest utrū caue concutiant an planæ: & extētæ. Deide non tantum nubes iræ
oportet sed agi magna ui & procellosa. Etiā mōs non scidit nubē sed digerit & propriā quāq; partem eius
soluit. Nec uesica qdem quocūq; mō spiritū sonat. Si ferro diuisa est sine ullo auriū sensu exigit. Rūpi illā
oportet ut sonet nō secari Idem de nubibus dico. Nisi multo ipetu dissolute non sonant. Aduce nūc q nu
bes in mōte aere nō franguntur: sed circūfunduntur in aliqs partes montis arboris ramos frutices aspera saxa
& eminentia. Et ita discutiunt & si quē habēt spiritū & multifariā emittūt: q non uniuersus erūpit & cre-
pat Hoc ut scias uentus q circa arborem fundit sibilat nō tonat. lato ut ita dicam ictu: & totū globū semel
dissipante opus est ut sonitus erūpat: qualis audit cum tonat. Præter hæc natura aptus est aer ad uoces.
Quid ni cū uox nihil aliud q̄ sit ictus aer. Debent ergo nubes utriq; iseri & cauæ & itentæ. Vides eni quan
to calidiora sunt uacua q̄ plena: quanto itenta q̄ remissa. Item tympana & cibala sonant qa illa repugnantē
ex ulteriore parte spiritum pulsant. hæc ad ipsum aerem acta nisi concauo non tinniunt. Quidam inter
quos asclepiadotus est iudicant sic quorūdam quoq; corporū concursu: tonitrua & fulmina excuti posse.
Aethna aliquando multo igne abundauit. Ingentem uim arenæ urentis effudit. Inuolutus est dies pulue-
re populosque subita uox interruit. Illo tempore aiunt tunc plurima fuisse tonitrua & fulmina. Quæ
concursu aridorum corporum facta sunt: non nubium: quas uerisimile est. In tanto ardore aeris nullas

fuisse. Aliquãdo Cambises ad Ammonẽ misit exercitũ quẽ arena austro mota & more niuis īcidens texit. Deide obruit. tunc quoq; uerisimile est fuisse tonitruũ fulminaq; a ritu arenæ sese affricantis. Non repugnat ꝓposito nostro ista opinio. Diximus enĩ utriusq; naturæ corpus afflare terras: & sicci aliqd & humidi in toto aere uagari. Itaq; siqd tale īteruenit nubẽ facit solidiorẽ cressioréq;: q̃ si tãtũ simplici spiritu interxeret. illa frangi potest & ædere sonũ. Ista quæ dixi sine īcendiis uaporibus aera repleuerit sine uentis terras uertẽtibus necesse est nubẽ faciat anteq̃ sonũ. Nubes autẽ tã arida q̃ humida esse censetur. Est autẽ nubes ut diximus spissitudo aeris crassi. Cæteꝝ mira fulminis si ītueri uelis opera sunt nec qcq̃ dubii relinquẽtia qn diuina īsit illis & subtilis potẽtia. loculis integris ac illesis cõflat argẽtũ. Manẽte uagina gladius liquæscit. Et īuiolato ligno circa pila ferrũ oẽ distilat. Stat fracto dolio uinũ: nec ultra triduũ rigor ille durat. illud æque īter annotãda ponas. licet ꝙ & hoium & cæteroꝝ aialium q̃ icta sunt: caput spectat ad exitum fulminis ꝙ oium ꝑcussaꝝ arboꝝ cõtra fulmina hastilia surgũt. Quid ꝙ maloꝝ serpẽtiũ & alioꝝ aialiũ: qbus mortifera uis īnest cũ fulmine icta sunt. uenenũ oẽ cõsumit? Vnde inqt scis? In uenenatis corporibus uermis nõ nascit. Fulmine icta īter paucos dies uerminãt. Quid ꝙ futura portẽdũt: nec unus tãtum aut alterius rei signa dãt. sed sæpe longũ fatoꝝ sequẽtiũ ordinẽ nũciãt. Et qbusdã certis euidẽtibus lõgeq; clarioribus q̃ si scriberent. Hoc aũt inter nos & tuscos qbus summa ꝑsequẽdoꝝ fulminũ ẽ scia īterest: nos putamus ꝙ qa nubes collise sunt: iõ fulmina emittãt. ipsi existimã nubes collidi ut fulmina emittant. Nã cũ oia ad deũ referãt in ea sunt opiniõe tanq̃ nõ qa facta sunt significãt: sed qa significatura sunt fiant. Eadẽ tamẽ rõne fiũt siue illis significare ꝓpositũ ẽ: siue cõsequẽs. Quõ ergo significãt nisi a deo mittant? Quõ aues nõ in hoc motæ ut nobis occurrerẽt dextrũ auspiciũ sinistrũue fecerũt. Et illas inqt deus mouit. Nimis illũ ociosum & pusillæ rei ministrũ facis: si aliis somnia aliis cætera dispõit. Ita nihilominus diuĩa ope gerũt. Si adeo pẽnæ auiũ regũt: nec pecudũ uiscera sub ipa securi formãt. Alia rõne fatoꝝ series explicatus indicia uẽturi. ubiq; ꝑmittens ex qbus q nobis q̃dã familiaria q̃dã ignota sunt qcqd fit: alicuius rei futuræ signũ ẽ. fortuna & sine rõne uaga diuinationẽ nõ recipiũt. Cuius rei ordo ẽ: etiam prædictio est. Cur ergo aqlæ hic honor datus est ut magnaꝝ reꝝ faceret auspicia? Aut coruo: aut paucissimis auibus: & cæterarũ sine præsagio uox est? Quia quædam in artẽ nõdũ redacta sunt. Quædam uero ne redigi qdem possunt ob nimiũ remotã cõuersationẽ. Cæteꝝ nullũ aĩal est: quod non motu & occursu suo prædicet aliqd. Non oia s. quædã notant. Auspiciũ est obseruantis. Ad eũ itaq; ꝑtinet q in eum dixerit animũ. Cæterum & illa quæ pereunt. Quinq; stellaꝝ ꝑtãtes caldeoꝝ obseruatio excepit. Quid tu tot milia sydeꝝ iudicas sine causa lucere? Quid ẽ. porro aliud quod errorem incutiat ꝑitis natalium: q̃ ꝙ paucis nos syderibus assignant: cũ omnia q̃ sopra nos sunt partẽ sibi nostri uẽdicẽt? Submissiora in nos ꝓprius uim suam dirigẽt: & ea q̃ frequẽtius mota aliter nos: aliter aĩalia ꝓspiciunt. Cæterũ & illa q̃ aut immota sunt: aut ꝓpter uelocitatẽ uniuerso mũdo parẽt imotis similia: nõ extra ius dominiũq; nostri sunt. Aliud aspice & distributis rẽ efficis tractas. Nõ magis autem facile est scire ꝙ possint q̃ dubitari debet an possint. Nunc ad fulmina reuertamur quoꝝ ars in tria diuidit. Quẽadmodũ exploremus. Quẽadmodũ īterprætemur. Quẽadmodũ exoremus. Prima pars ad formulã spectat. Secũda ad diuinationẽ. Tertia ad ꝓpiciãdos deos: quos bona rogare oportet: mala depræcari: Rogare ut ꝓmissa firmẽt: præcari ut remittant minas. Summa eẽ uim fulminum iudicãt. qa qcqd alia portẽdũt īteruẽtus fulminis tollit. Quicqd ad hoc portendit fixũ est. nec alterius ostenti significatione minuit. Quicqd exta: qcqd aues minabunt: secũdo fulmĩe abolebit. Quicqd fulmine denunciatũ: nec extis: nec aue contraria refellit. In quo mihi falli uident. Quare? Quia ueris uerius nihil est. Si aues futura cecinerũt. nõ põt hoc auspiciũ fulmĩe irritũ fieri. Aut si põt nõ futura cecinere. Nõ enim nũc auẽ cõparo & fulmẽ: sed duo ueri signa: q̃ si unũ significant paria sunt. Itaq; quæ fulminis interuẽtus summouet extoꝝ uel auguꝝ iudicia: male īspecta: male obseruata auguria sunt. Nõ. n. refert utrius rei spẽs maior uel potẽtior natura sit sed uter res ueri attulit signũ quãtũ ad hoc par ẽ. Si dicas flãmæ uim maiorem esse q̃ fumi: nõ mẽtieris. Sed iudicãdũ an ī igne idẽ ualet flãma ꝙ fumus. Itaq; hoc dicũt quotiẽs exta aliud significabũt: aliud fulmina: fulminũ erit auctoritas maior: fortasse cõsentiã. sed hoc dicũt. Quãuis altera signa ueꝝ prædixere. fulminis ictus priora deleuit: & ad se fidẽ traxit: falsum est. Quare? qa nihil interest: q̃ multa auspicia sint. fatũ unũ est. Quod si bene nec primũ auspiciũ intellectũ est. Secũdo non interit. Ita dico. nõ refert an aliud sit p ꝙ quærimus: quoniã de quo quærimus id est: fatũ fulmine mutari nõ põt. Quid ni? Nã fulmẽ ipsum fati pars ẽ. Quid ergo expiationes: prucurationesq; quo nõ ꝑtinẽt si immutabilia sunt fata ꝑmitte mihi illã rigidã sectã tueri eorum q excipiũt ista: & nihil aliud esse existimãt fata q̃ ægræ mentis solatia. Aliter ius suũ peragũt. nec ulla cõmouent præce: nõ misericordia flectunt: non gratia. Seruãt cursum irreuocabilẽ. Ingesta & destinata fluunt. Quẽadmodũ rapidoꝝ aqua torrentiũ in se nõ recurrit. Nec morat qdem: qa priorẽ supueniens præcipitat. sic ordinem fati æterna series regit. cuius hæc prima lex est stare decreto. Quid enim ītelligis fatũ? existimo necessitatẽ rerum oium actionumq; q̃ nulla uis rũpat. hãc sacrificiis: & capite niueæ agnæ exorari iudicas diuina nõ nosti? sapiẽtis quoq; uiri sententia negatis posse mutari? Tanto magis dei: cũ sapiẽs qd sit optimum in præsentia sciat: illius diuinitati omne præsens sit? Agere tamẽ: nunc eoꝝ uolo causam: q procurãda existimãt fulmina & expiationes non dubitant prodesse aliquando ad submouenda pericula: aliquando ad lenienda: aliquando ad differenda. Quid sit ꝙ sequatur paulopost prosequar. Interim hoc habent cõmune nobiscum quod nos quoq; existimamus uota proficere: salua ui ac potestate fatoꝝ. quædã enim a diis īmortalibus ita suspensa relicta sunt ut in bonum uertãt: si admotæ diis præces fuerint: si uota suscepta. Ita non est hoc cõtra fatum: sed ipsum quoq; in fato est. Aut futuꝝ inquit est: aut nõ. Si futurũ est etiã nõ susceperis uota fiet. Si non est futurum

etiam si superis uota nō fiet,falsa est ista illatio:qa illam mediam iter ista exceptionē prǽteris.Futuꝝ: inqt
hoc est:sed si uota suscepta fuerit:hoc quoq; necesse iquit ē,facto cōpræhēsum sit ut aut suscipias uota aut
non.Puta me tibi manus dare & fati:hoc quoq; fato esse cōpræhensum:ut utiq; fiant uota.Ideo fient fatū
est:ut hic disertus sit:sed si litteras dedicit ab eodem fato continetur:ut litteras discat.Ideo discet,hic di/
ues erit:sed si nauigauerit.At in illo fati ordie quo patrimonium illi grande promittitur.Hoc quoq; pro/
tinus ad fatū est:ut nauiget.Ideo nauigabit.Idem dico tibi de expiationibus.Effugiet pericula: si expiaue/
rit prædictas diutius minas.Ad hoc quoq; in fato est ut expiet.Ideo expiabit.Ista nobis opponi solēt ut ꝓ
betur nihil uoluntati nostræ relictū:& omne ius faciendi traditū.Cū de ista re agetur . Dicam quēadmo/
dū manente fato aliqd sit in hoīs arbitrio.Nunc uero id de quo agitur explicaui quomodo si fati certus ē
ordo expiationes propitiationesq;:prodigiorum pericula auertant.qa cum fato non pugnant:sed ipsa ī le/
ge data sunt.Quid ergo īquis aruspex mihi prodest?Vtiq; expiant ēt nō suadente illo mihi necesse ē.hoc
prodest ꝙ fati minister est.Sic cum sanitas uideatur esse fato:debetur & medico qa ad nos beneficium fati
per huiusmodi manus uenit.Genera fulminum tria esse ait Cetina consiliarium:auctoritatis:& ꝙ status
dicit.Consiliarium ante rem fit:sed post cogitationem cum aliqd in aīo cogitationibus:aut suadet fulmi
nis ictu aut dissuadet.Auctoritatis est ubi post rem factam uenit q̄ bonam futuram:maláue significat.Sta
tus est ubi qetus nec agentibus qcq̄ nec cogitantibus qdem fulmen īteruēit.hoc aut minat.Aut ꝓmittit:
aut monet.hoc monitorium uocat.sed nescio quare:nō idem sit ꝙ cōsiliariū.Nam & q monet cōsiliū dat.
Sed habet aliquā distinctionē.Ideoq; separat a consiliario:qa illud suadet dissuadetq;.hoc solam īpenden/
tis periculi euitationē cōtinet:ut cum timemus ignē aut fraudem a proximis:aut īsidias a seruis.Etiā nūc
tamen aliam distinctionem utriusq; uideo.Consiliarium est:quod cogitanti factum est.Monitoriū ꝙ ni/
hil cogitanti.habet autē utraq; res suā proprietatē Suadet deliberātibus & ultro monet.Prīo oīum non
sunt fulminum genera sed significatiōum.Nam fulminum genera sunt illa ꝙ tenebrat:ꝙ discutit:ꝙ urit.
Quod tenebrat subtile est:& flāmeū cui per angustissimū fuga est ob sincerā & purā flāmæ tenuitatem.
quod dissipat cōglobatū est & habet cōmixtam ui spiritus coacti ac procellosi.Itaq; illud fulmen per id fo
ramen quod igressum est & redit & euadit.Huius late sparsa uis rumpit ita non perforat. Tertium illud
genus quod urit multū terreni habet & igneū magis est q̄ flāmeū.Ita reliquit magnas ignium notas:quæ
percussis ihæreant.Nullum qdem sine igne fulmen uenit.Sed hoc propriæ igneum dicius ꝙ manifesta ar
doris signa īprimit.Quod aut urit:aut fuscat.Tribus modis urit:urit fuscat.Aut afflatat:& leui iniuria læ
dit:aut comburit aut accendit.Oīa ista urunt sed genere & modo differunt.Quodcūq; cōbustū est : utiq;
& ustum est.At non omne quod ustū utiq; & combustū est.Item quod accensum est:potest enī illud ipso
transitu ignis uixisse.Quis nescit uri qdem nec ardere?Nihil autē potest ardere quod non urat . Vnū hoc
adiiciam.Potest aliqd esse combustum ꝙ non sit accensum.Potest accensum esse nec combustum.Nūc ad
id transeo genus fulminis quo icta fuscant.hoc autem decolorat.Vtriq; distinctionē suam reddā.Decolo/
rat id cuius color uitiat non mutat.Colorat id cuius alia fit q̄ fuit facies tanq̄ cerulea uel nigra uel pallida.
Hæc adhuc etruscis philosophis communia sunt.in illo dissentiunt: ꝙ fulmina dicūt a Ioue mitti: & tres
illi manubias dant.Pria(ut aiunt)mouent & placata est & ipsius consilio Iouis mittit . Secundum mittit
quidem Iuppiter:sed ex consilii sententia.xii.enī deos aduocat.Hoc fulmen boni aliqd aliquādo facit: sed
tunc quoq; non aliter q̄ ut noceat.Quæ prodest qdem sed non īpune.Tertiam manubiam idem Iuppiter
mittit:sed adhibitis in consilium diis quos superiores & īuolutos uocant.Quem uastat & īcludit & in/
quæ mutat statum priuatum & publicum q̄ īuenit ignis enī nihil esse ꝙ sic patitur.In hac pria specie si in/
tueri uelis errat antiqtas.Quid enī tam īperium est q̄ credere fulmina e nubibus Iouem mittere:colūnas:
arbores statuas suas nōnunq̄ petere ut in punicis sacrilegiis percussis ouibus:īcensis aris : pecudes īnoxias
feriat:& ad suum consilium a Ioue deos quasi in ipso parum consilii sit aduocari:illa læta & placata eē ful
mina:quæ solus excutiat.perniciosa qbus mittendis:maior numinum turba īterfuit? Si quæris a me qd
sentiam.non existio tam hebetes fuisse ut crederent Iouem:aut non æque uoluptatis iniquæ:aut certe mi
nus paratum esse.Vtrum enī tunc cum emisit ignem:qbus īnoxia capita percuteret:scelerata transiret:aut
uoluit istius mittere:aut non successit.Quid ergo secuti sunt:cum hoc dicerent ad coercendum animos
īperitorum sapientissimi uiri iudicauerunt ineuitabilem moetum ut supra nos aliquid nos aliqd timere/
mus.Vtile arat in tanta audacia scelerum esse:aduersum quod nemo sibi satis potens uideretur. Ad conte
rendos itaq; eos:quibus innocentia nisi moetu non placet posuere super caput iudicem uel uidicem : & q/
dem armatū.Quare id solū fulmē quod Iuppiter mittit placabile est.Perniciosum id quod deliberauit:&
aliis quoq; diis auctoribus misit?qa Iouem:idest regē prodesse ēt solū oportet:nocere nō nisi cū pluribus
uisum est.discant hii qcunq; magnā potentiā īter homines adepti sunt sine consilio:nec fulmen qdē mit/
ti.Aduocēt:cōsiderēt multoꝝ sententias:nocitura tēperent:& hoc sibi proponant ubi aliquid percuti de/
bet.Ne Ioui qdem suū satis esse cōsiliū.In hoc quoq; tam īperiti non fuere ut Iouem existiarent tela muta/
re.poeticā istā licētiā decēt.Est aliud leuius fulmē cui dextra cyclopū seuitiæ flāmæq; minus addidit iræ.
Tela:sydera uocant superi.Illos uero altissimos uiros error iste nō tēuit ut existiarent Iouem modo leuio
ribus fulminibus & luxoriis telis uti.Sed uoluerē admonere eos:qbus aduersus peccata hoīum fulminan
dum est.Nō eodem modo omnia esse percutienda:quæda frangi debere:quædā eligi & distigui : quædā
admoueri.Ne hūc qdem crediderūt Iouē esse qualē in capitolio & ī cæteris ædibus uidemus:mittere ma/
nu fulmina:sed eundē quē nos Ioue ītelligunt:custodē rectorēq; uniuersi aīum ac spiritum mundi huius
operis dominū & artificē cui nomē esse cōuenit.Vis illū fatū uocare?Non errabis.Hic est ex quo suspensa

funt.oia.ex quo sunt oēs cāæ causaꝝ.Vis illū prouidentiam dicere? recte dicis.Est enim cuius cōsilio huic
mūdo prouidet:ut iconcussus exeat & actus suos explicet.Vis illū naturā uocare? Non peccabis.Est enī ex
quo nata sunt oia cuius spiritu uiuimus.Vis illū uocare mūdū? Nō falleris.Ipse enī est totū q̄ uides,totus
suis partibus inclytus:& se sustinēs & sua.Idē & Etruscis uisum est.Et ideo fulmina a Ioue mitti dixerūt:
qa sine illo nihil gerit. At q̄re Iuppiter ferienda transit:aut inoxia ferit? In maiorē me q̄stionem uocas:
cui situs locus:suus dies dādus ē.Interī hoc dico fulmina nō mitti a Ioue:sed sic oia disposita:ut ea ēt quæ
ab illo nō fiūt tamē sine rōne nō fiāt.Vis eoꝝ pmissio ē.Nā & si Iuppiter illa nūc nō facit:Iuppiter nō fecit
ut nō fierēt.Sīgulis nō adest:sed signū & uim & curā dedit oibus. Huic illoꝝ diuisioni nō accedo.Aiūt
aūt perpetua & finita esse fulmina:aut prorogatiua.Perpetua.Sunt quoꝝ significatio in totam uitā perti-
net:non unam rem id enūciat:sed cōtextū reꝝ per omnē deīceps ætatē futura complectit.hæc sunt fulmi
na quæ proprio accepto patrimonio:& in uno hois aut orbis statu fiāt. Finita ad diem utiq̄ respondent.
Prorogatiua sunt quoꝝ minæ differri possunt:auerti tolliq̄ nō possunt.Dicam qd sit q̄re huic diuisioni
non consentiā.Nā & qd perpetuū uocant fulmē finitū est.Aeque enim talia ad diē respondent.Nec ideo
finita nō sunt qa multū tempus significāt.Et quod prorogatiuū uidet finitū est.Nā illoꝝ quoq̄ cōfessiōe
certū est quousq̄ impetret dilatio.priuata enim fulgura negāt ultra decimū annū publica: ultra tricesimū
posse differri:hoc modo & ista finita sunt:qa ultra quod non prorogarent inclusum est.Omniū ergo ful-
minū & omnis euentus dies statuta est.Non potest enim ulla incerti esse cōprahēsio quæ ispicienda sint i
fulmine:passim & uage dicūt & sic passiones eoꝝ debere diuidi:quemadmodū ab Attalo philosopho q
se huic disciplinæ dederat diuisa sunt ut inspiciant ubi factū sit:quando:cui:in qua re:quale:q̄ntū.Hæc si
digerere in partes suas uoluero quid postea faciam? in imensum procedam. Nūc noia fulguꝝ quæ a Ci
na ponuntur aperte stringam:& quid de hiis sentiā exponā.Ait enim postulatoria quibus sacrificia inter
missa aut non rite facta repelluntur.Monitoria quibus docet quid cauendū sit.Pestifera quæ mortē exi-
liumq̄ prætendūt.Fallacia quæ per speciē alicuius boni nocēt.Dant cōsulatū:malum futuꝝ gerētibus:&
hæreditatē cuius compēdiū magno sit luendū incōmodo.Dentanea quæ species periculi sine periculo af-
ferunt.Parentalia quibus colunt prioꝝ fulminū minæ.Attestata quæ prioribus cōsentiūt.Artēcata quæ
iclusо fiunt obrupta:quibus iam prius percussa nec procurata feriunt.Regalia quoꝝ ui tangitur & comi
tiū & principalia urbis liberæ loca:quoꝝ significatio regnū ciuitati minatur.Inferna cum e terra exiliunt
ignes.Hospitalia quæ sacrificiis ad nos Iouē arcescunt &(ut uerbo eoꝝ meliori utar)inuitant.Nunc ueni
re cum magno inuitantiū periculo affirmat.Auxiliaria quæ aduocata dicunt sed aduocantium bono ue-
niūt:Quanto simplicior diuiso est qua utebatur Araldus noster egregius uir qui etruscoꝝ disciplinā græ
ca utilitate miscuerat.Ex fulminibus quædā sunt quæ significant id quod ad nos pertinet.Quædā aūt ni-
hil significāt ut id cuius intellectus ad nos nō peruenit.Ex his quæ significant:quædā sunt læta:q̄dā sunt
aduersa:quædā sunt nec aduersa nec læta.Aduersoꝝ hæ spes sunt.Aut ineuitabilia mala protendunt:aut
euitabilia:aut quæ minui possunt:aut prolōgari.Læta aut māsura significāt:aut caduca.Mixta aut habēt
partē boni aut mali:aut mala in bonū:aut bona in malū uertūt.nec aduersa nec læta sunt:quæ aliquā no-
bis actionē significat.quid terreri nec lætari debemus aut peregrinationē in qua nec metus nec spei q̄cq̄
sit. Reuertar ad ea fulmina quæ significāt quidē:sed quod ad nos nō pertineat.Tāq̄ utrū eodē anno idē
futuꝝ sit fulmen quod factum est.nihil significāt fulmina ut id cuius noticia nos effugit:ut illa quæ i ua-
stum mare spargunt aut in desertas solicitudines quoꝝ significatio uel nulla ē uel perit.Pauca adhuc adii
ciam ad enarrandā uim fulminis quæ nō eodē modo omnē materiā uexat.Valentiora quæ resistūt uehe-
mentius dissipant:cedentia nōnunq̄ sine iniuria trāsit.Cū lapide ferroq̄ durissimis quibusq̄ cōfugit:quia
uiam necesse est per illa impetu quærat.itaq̄ facit uiam qua effugiat:ac teneris & rarioribus parcit: q̄q̄ &
flāmis opportūa uideant:qa trāsitu parēte minus uenit.Loculis itaq̄(ut dixi)integris pecunia quæ in his
fuerat.cōflata reperit qa ignis tenuissimus per occulta foramina transcurrit.Quicquid autem in tigno so
lidum inuenit ut cōtumax uincit.Non uno aūt(ut dixi)modo sæuit:sed quid quæq̄ uis fecerit ex ipso ge-
nere iniuriæ intelligis & fulmē opere cognoscis.Interdū in eadē materia multa diuersa eiusdē uis fulmi-
nis facit sicut in arbore:quod aridissimū est urit:qd solidissimū & durissimū est.terebrat & frangit:sum-
mos cortices dissipat.Interiores libros in parte interioris arboris rumpit ac scindit:folia pertūdit ac strin-
git:uinū gelat:ferꝝ & æs fundit.Vnde est miꝝ q̄ uinū fulmine gelatū:cū ad priorē habitū reddit potatū
aut exanimat aut dementes facit.Quare illud accidit quærenti mihi illud occurrit:inest fulmini uis pesti-
fera.Ex hoc aliquē remanere spiritum eo humore quē coegit gelauitq̄:uerisimile est:nec enim alligari po
tuisset:nisi aliquod illi esset additū uinculū.Prætereа olet quoq̄ & horridi unguenti coetus post fulmen
odorem.Ex quo apparet inesse quandā subtilissimo igni & cōtra naturā acto pestilentē potentiā:qua non
tantū icta cadunt sed etiā afflata.Prætereа quocūq̄ decidit fulmen ibi odorē sulphuris certū est esse:q qa
natura grauis ē.sæpius actus uel austus alienat.Sed ad hoc uacuū reuertemur.fortasse enī libebit ostēdere
quantū oia ista a philosophia artiū parēte fluxere.Illa primū & q̄siuit cās rerū & obseruauit effectus & qd
in fulminis inspectione longe melius est initiis reꝝ exitus contulit.Nūc ad opinionem Possidonii reuer-
tar.E terra terrenisq̄ omnibus pars humida afflat:pars sicca & fumida remanet.Hoc fulminibus alimē-
tum est.Alia imbribus.Quicquid in aera sicci fumosiq̄ peruenit id includi se nubibus non fert sed rum-
pit claudentia.Inde est sonus quem nos tonitruū uocamus.in ipso quoq̄ aere q̄cq̄d extenuatur simul sicca
tur & calet.Hoc quoq̄ si inclusum est æque fugam q̄rit:& cū sono euadit.Ac modo uniuersam eruptio-
nem facit ea quæ uehæmentius intonat:mō per partes & minutatim.Ergo nō tonitrua hic spiritus expri

mit dum aut rūpit nubes aut peruolat. Volatio autē spiritus in nube cōclusi uehemētissimum ē atterēdi
genus. Tonitrua nihil aliud q̄ tetri aeris sonitus: q fieri nisi dum aut terit aut rumpit nō potest: & si col
lidunt inqt nubes iter se fit is quem desideras ictus: sed nō uniuersus: non.n.tota totis concurrunt: sed par
tibus partes. Non sonant mollia: nisi illisa duris sint. Itaq̄ nō audit fluctus nisi impactus. Ignis iqt dimis/
sus in aqua sonat dū extinguit, putas ita esse. Pro me est. Nō ignis tunc sonū efficit: sed spiritus per exiguē
tia effugiēs. Idē tibi & fieri ignē in nube & extigui e spiritu nascit & attritu. Quid ergo inqt? Non potest
aliqua ex his transcurrentibus stellis icidere in nubem & extigui? Existimemus posse aliquando & id fie/
ri. Nūc naturalē causam q̄rimus & assiduā & nō rarā & fortuitā. Puta me confiteri uerum esse quod dicis:
aliq̄ndo post tonitrua emicare ignes stellis trāsuersis & cadentibus similes: nō ob hoc tonitrua facta sunt:
Sed est hoc fieri tonitrua facta sunt. Clydemos ait fulgurationis speciē inanem esse nō ignē. Sic.n. per no/
ctem splendorē motu remo℞ uideri. Dissimile est exēplum. Illic.n. splēdor iter ipsam aquam apparet. Hic
quod fit in aere erumpit & exilit. Heraclitus existimat fulgurationē esse uelut ap nos icipientiū igniū co/
natus & primam flāmam icertam: modo itereuntem modo isurgentē. Hoc antiq fulgere dicebant toni/
trua nos pluraliter dicimus. Antiq autem tonitruum dixerūt aut tonum. Hoc ap Cecinam iuenio facun/
dum ui℞ si habuisset aliq̄ndo in eloquētia nomē. Et nisi illū Ciceronis umbra præcessisset ēt non illo uer
bo utebant antiq correpto: quo nos perducta una syllaba utimur. Dicimus eni ut splendere sit fulgere. At
qui illis ad significandam tam subitam e nubibus eruptionem lucis: mos erat uti media syllaba correpta
ut dicerēt fulgure. Quid ipse existimē quæris. Adhuc eni alienis opinionibus accōmodaui manum. di/
cā fulgarat. cū repētino late lumē emicuit. Id euenit ubi ignem extenuatis nubibus uertit nec uires uel nu
bes qbus lōgius prosiliat iuenit. Non miraris puto si aera aut motus extenuat: aut extenuatio icendit. Sic li
quescit excussa glās funda & attritu aeris uelut igne distillat. Ideo æstate plura sunt fulmina qa plurimum
calidine. Facilius attritu calidior ignis exiuit. Eodē modo fit fulgor q tantum fulget: & fulmen quod tan
tū mittit. Sed illi leuior, uis alimētiq̄ est minus. Et ut hoc breuiter dicā quod sentio. Fulmē est fulgor itē/
tū. Ergo ubi calidi fumidiq̄ natura emissa terris in nubes icidit & diu in illa℞ sinu uolutata ē nouissime
erupit. Et qa uires nō habet splēdor est. Ad ubi fulgura illa plus habuere materiæ & maiore ipetu arserūt
non apparent tantum sed decidunt. Quidā utiq̄ existimant fulmen reuerti qdā sub sydere ubi alimēta p/
grauauerūt & fulmē ictu languidiore delatū est. At quare fulmē subitū apparet nec continuatur assiduus
ignis? Quia cele℞ est mirique motus simul & nubes rumpit & aera icendit. Deide desinit flamma qescente
motu. Non enim est assiduus spiritus cursus ubi ignis possit extendi. Sed quotiens fortius ipsa iactatiōe se
accendit: fulgiendi impetū capit. Deide cū euasit & pugna desiuit ex eadē causa. Modo usq̄ ad terrā pfert
modo dissoluit: si minore ui pressus est. Quare oblique fert? Quia spiritu constat. Spiritus aut obliquus
est flexuosusq̄. Et q natura ignem sursum uocat iniuria deorsum præmit. icipit autem obliquum esse. In
terdum autē neutraq̄ uis alteri cedit: & ignis in superiora nitit & in iseriora deprimit. Quare frequenter
cacumina montiū feriunt: qa opposita sunt nubibus & e cælo cadentibus per hoc transeundū est. Intel
ligo qd iādudū desideres: qd efflagites. malo inqt fulmina non timere q̄ nosce. Itaq̄ alios doce quemadmo
dum fiant. Ego mihi metum illo℞ excuti uolo q̄ natura idicari. Sequar quo uocas. oībus enim rebus oi/
busq̄ sermonibus aliqd salutare miscendum est. Cū unus & per occulta naturæ cū diuina tracta mus. Vē/
dicandū est a malis suis animus ac subinde firmandus: q ēt eruditis & hoc unū agētibus necessariū est. Nō
ut effugiamus ictus re℞: undiq̄ enim tela in nos iaciunt. sed ut fortiter constāterq̄ patiamur. Inuicti esse
possumus: iconcussi nō possumus: q̄q̄ iterim spes subit iconcussos quoq̄ esse nō posse. Quomodo inqs cō
temne mortem & omnia quæ ad mortē ducūt contempta sint licet illa bella sint siue naufragia: seu mor
sus fera℞ subit ruina℞ subito lapsu procidētiū pōdera. Nunqd aliud facere possunt q̄ ut corpus ab anima
resoluant? Hoc nulla diligentia euitat: nulla fœlicitas donat: nulla potētia euicit. talia uaria fortitudie di/
sponunt. Mors omnes æque uocat. Iratis diis propitiisq̄ moriendū est. Animus ex ipsa desperatiōe sumat
Ignauissima animalia quæ natura ad fugam genuit: ubi exitus non paret tentant fugam corpore imbecil
li. Nullus perniciosior hostis est q̄ quē audacē angustiæ faciūt. Lōgeq̄ uiolentius semp ex necessitate q̄ ex
uirtute corrigit. Maiora aut certe paria conat animus magnus ac perditus. Cogitemus nos quantum ad
mortē perditos esse & sumus. Ita est Lucilli. Oēs reseruamur ad mortē. Totū hūc quē uidemus populum
quousq̄ cogitas eē: cito natura reuocabit & cōdet. Nec de re sed de die q̄rit. Eodē citiusue tardiusue ueniē
dum est. Quid ergo? Non tibi timidissimū oium uidet isapientissimusq magno ambitu rogat moram
mortis? Nōne cōtempneres eum q iter pituros constitutus. beneficii loco peteret ut ultimus ceruicē præ/
beret. Id facimus. Magno extimamus mori tardius. In oēs cōstitutū est capitale suppliciū. Et qdem cōstitu
tione dignissima. Nā quod maximū solet esse solatiū extrema passuris: quo℞ enim causa eadē sors est. se/
quæremur traditi a iudice aut magistratu & carnifici nostro præstaremus obsequm. Quid iterest ad mor
tem iussi eamus an ultro nati? O te dementē & oblitū fragilitatis tuæ: si tūc mortē times cū tonat. Ita ne sa
lus tua in hæc uertit? Viues si fulmē effugis? Petet te gladius: petet te lapis: petet te febris. Nō maximū ex
periculis tuis sed speciosissimū fulmē est. Male.s. erit actū tecū si sensum mortis tuæ sceleratis isinita præ/
uerit: si mors tua prædicetur: si tu tunc qdem q spiras nō superuacue sed alicuius magnæ rei signū es. Ma/
le.s. tecū agit si cum fulmine cecideris. Si paueseris ad cæli fragorē: & ad inanē nubiū trepidas. Quotiens
aliqd effulsit expiras. Quid ergo? Honestius iudicas deiectione aī perire q̄ fulmine. Eo itaq̄ fortius aduer
sus cæli minas surge: & cum mundus undiq̄ exarserit cogita te nihil habere de tanta morte perdendū q si
tibi parari credis illam cæli confusionem: illam tempestatū discordiam: si propter te igestæ illesæq̄ nubes

strepunt.si in tuum exitium tanta uis ignium excutitur. At tu solatii loco misericordia tanti esse mortem tuam. Sed non erit huic cogitationi locus. Casus iste demat metum. Et inter cætera quoq; hoc commodum eius q; expectationem tuam antecedit. Nemo unq̃ fulmen timuit nisi qui effugit.

LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS NATVRALIVM LIBER TERTIVS QVI EST DE AQVIS

Incipit Prohœmium.

On præterit me Lucilli uirorum optime q̃ magna rerum fundaméta ponam senex q mundum circuire constitui & causas:secretaq; eius eruere atq; aliis noscenda perducere. Quando tam multa consequar? tam sparsa colligã? tam occulta perspiciam? Prætermittat ergo senectus & obiiciat an nos inter uana studia consumptos:tanto magis urgeamus & damna ætatis male exemptæ labor sarciat. Nox ad diẽ accedat. Occupationes patrimonii recidantur:longe a domino iacentis causa soluat:sibi totus aius uacet:& ad cõtẽplationem sui saltem in ipso ipetu respiciat. Faciet ac sibi instabit & quotidie breuitatẽ temporis metietᷣ. Quicqd amissum est id diligenti usu præsentis uitæ recolliget fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus. libet mihi exclamare illius poetæ iclyti uersum. Tollimus igentes aios & maxima facta paruo tempore molimur. hoc dicerem si puer iuuenisq; molirer. Nullum non tam magnis rebus tẽpus angustũ est. Nunc uero ad rem seriã grauem imensam:post meridianas horas accessimus. faciamus quod in itinere fieri solet. Qui tardius exierũt uelocitate pẽsant morã. festinemus & opus nescio an supabile:magnũ certe sine ætatis excusatiõe certemus:crescit aius quotiens cœpti magnitudinẽ ostẽdit & cogitat quantũ ꝓposito non quantũ sibi supsit. Cõsumpsere se qdã tunc acta regũ externorum cõponunt q̃q; passim inuicẽ ausiq; sunt populi. Quãto satius est sua mala extiguere q̃ aliena posteris tradere. Quanto potius deorum opera celebrare q̃ Philippi aut Alexandri latrocinia? Qui exitio gentium dari non minores fuere pestes mortalium:q̃ inundatio:q̃ planũ omne perfusum est:q̃ conflagratio:q̃ magna pars aiantium exaruit:quẽadmodum Hannibal superauerit alpes scribũt:quẽadmodũ cõfirmatũ hispaniæ cladibus bellũ Italiæ iopinatus itulerit ifractis rebus ẽt post carthaginẽ:pertinax reges pererrauit:cõtra romanos ducem se promittens ẽt sine exercitu. Quemadmodũ ante desierit senex oibus angulis bellum quærere adeo sine patria esse pati poterat. sine hoste nõ poterat. Quãto satius qd faciendum sit q̃rere ac docere eos q sua permiscere fortunæ nihil stabile ab illa datum esse eius oia fluere:aura mobilius? Nescit enim qescere. Gaudet lætis tristia sustinere & utercq; miscere. Itaq; i secundis nemo confidat:in aduersis nemo deficiat. alternæ sunt uices rerum. Quid exultas? Ista qbus ueheris i summum. nescis ubi te relictura sunt. Habebunt suum non tuum finẽ. Quid iaces? ad imum delatus es. Nũc est resurgendi locus. In melius aduersa:in deterius optata flectunᷣ. Ita accipienda est aio uarietas. Non priuatorum tantum domum quas leuis casus ipellit:sed ẽt rei publicæ. Regna ex iſimo coartata super iperantes constitere. Vetera iperia in ipso flore cecidere:Inueniri non potest numerus q̃ multa ab aliis fracta sint. Nũc cum maxime deus alia exaltat alia submittit nec molliter ponit sed ex fastidio suo nullas habituras reliqas iactat. Magna ista qa parui sumus credimus. Multis rebus non ex natura sua:sed ex humilitate nostra magnitudo est. Quid præcipuum rebus humãis est? Non classibus maria complexæ:nec in rubri maris littore signa posuisse:nec deficiente terra ad iniurias aliorum errasse. in oceano ignota quærentem:sed aio omne uidisse:& q̃ nulla est maior uictoria uitia domuisse. Innumerabiles sunt qui urbes qui populos habuere i potestate:paucissimi qui se. Quid est præcipuum? Erigere aium supra minas & promissa fortunæ. Nihil dignum putare quod speres. Quid est dignum q; concupiscas? a diuinorum conuersatione quotiens ab humana recideris. non aliter caligabis q̃ quorum oculi idensam umbram ex claro sole rediere. Quid est præcipuum? Posse læto aio aduersa tolerare:qcqd acciderit sic ferre:quasi si tibi uolueris accidere. Debuisses eni uelle si sciuisses oia ex decreto dei fieri. Flere quæri igemere desciscere est. Quid est præcipuum? Animus contra calamitates fortis & cõtumax luxuriæ non aduersus tantum sed infestus:nec auidus periculi. Nec fugax q sciat fortunam prosperitatem non exspectans: & aduersus utrumq; itrepidus & confisus prodire. Nec illius tumultu nec hoc fulgore percussus. Quid est præcipuum? non admittere in aio mala consilia:puras ad cælum manus tollere:nullum petere bonũ qđ ad te transeat aliqs possit dare aliquas amittere. Optare quod sine aduersario optaᷣ bonam mentem. Cætera magno extimata mortalibus ẽt siqs domum casus attulit sic itueri:quasi exitura quæ uenerit. Quid est præcipuum? Altos supra fortunam spiritus hois attollere. Meminisse ut siue fœlix eris:scias hoc nõ futurum diu:siue isfœlix:scias hic te nõ esse nisi cum putes. Quid est præcipuum. In primis labris aiam habere. Hæc res efficit non euenire qrici ut sit liber:sed euenire naturæ. Liber autem est qui seruitutem effugit suam. Hæc est assidua seruitus & ineluctabilis:& per diem ac noctẽ æqualiter præmens:sine iteruallo:sine cõmeatu. Sibi seruire grauissima seruitus est q̃ discutere facile est si desieris multa te poscere. si desieris tibi ferre mercedẽ. si ante oculos & naturã tuã posueris & ætatẽ licet tibi prima sit:ac tibi ipse dixeris. Quid insanio? Quid anelo? Quid sudo? Quid terrã? Quid forũ uiso? Nec multo opus est nec diu. Ad hoc proderit nobis ispicere naturã:primo discedemus a sordidis. deide aium ipsum:quo magno summoq; opus seducemus a corpore. Deide i occultis exercitata subtilitas non erit i aperto deterior. Nihil autem est aptius his salutaribus. quæ cõtra neqtiam nostrã furorẽq; discũᷣ quæ danamus nec ponimus. Quæramus ergo de aqs & iuestigamus qua ratione fiant. Siue ut ait Ouidius. Fons erat illimis: nitidis argenteus undis. Siue ut ait Virgilius. Vnde per ora nouẽ uasto cũ murmure mõtis. In mare præruptũ & pelago præmis arua tonanti. Siue ut apud Terenciũ iunior charissime iuenio. Elisius siculis de fontibus exilit amnis.

Quomodo ideo aquas subministret. Quomodo tot flumina igentia per diem & noctē decurrant. Quare alia hybernis aquis intumescat. alia in defectu cæteroꝝ amniū crescant. Nilū interim seponamus a turba proprie naturæ & singularis: illi diē suū dabimus. nūc uulgares aquas prosequæmur tam frigidas q̄ calentes. In qbus calentibus q̄rendum erit utrꝝ calidæ nascanť an fiant. De cæteris quoq; differemus: q̄s isignes aut sapor: aut aliqua reddit utilitas. Quædam enim oculos. Quædam neruos iuuant. Quædam iueterata & desiderata a medicis uitia pcurrant. Quædam medenť ulceribus. Quædā iteriora fouēt potu: & pulmonis ac uisceꝝ q̄relas lauant. Quædā supprimunt sanguinem: tā uariis singulis usus q̄ gratus ē. Aut stāt omnes aquæ: aut fluūt: aut colliguntť: aut uarias habēt uenas. Aliæ sunt dulces: aliæ uariæ: aspe qdem iter ueniunt salsæq; amaræq;: aut medicatas: ex qbus sulphuratas dicimus ferratas: aluminosas. Indicat inde sapor. habent præterea multa discrimina. Primū tactus frigidæ calidæq; sunt. Deide ponderis leues & graues sunt. Deide coloris puræ sunt: turbidæ: ceruleæ: lucidæ. Deide salubres sunt & utiles. Sūt mortiferæ: sunt quæ coganť in lapidē. Quædā tenues: q̄dā pingues: q̄dam alunt: q̄dam sine ulla bibentis ope transeunt: q̄dam haustæ fecunditatem afferunt. Vt stet aqua aut fluat loci posito efficit: in deuexo fluit: in plano continetť & stagnat: & aliq̄ndo in aduersum spiritu impelliť. tunc cogiť: tunc non fluit. Colligiť ex imbribus: ex suo fonte natiua est. Nihil tamē ꝓhibet eodē loco aquā colligi & nasci: quod in fucino uidemus in quē mōtes circūuecti q̄cq̄d fudit fluuii deriuanť. Sed & magnæ latentesq; in ipso unde sunt. Itaq; etiam cū hyberni defluxere torrētes faciē quoq; suā seruant. Primum ergo q̄ramus quō ad cōtinuādos fluminū cursus terra sufficiat: Vnde tantū aquaꝝ exeat. Miramur ꝙ accessionē fluuiū maria nō sentiant. Aeque mirandū est ꝙ detrimēta exeuntium terra nō sentit. Quid ē ꝙ illā sic impleuit ut ꝓbere tantum ex recōdito possit: ac subide sic suppleat. Quācunq; rōnem reddiderimus de flumine eodem erit riuoꝝ ac fontiū. Quidā iudicant terra q̄cq̄d aq̄rum emiserit rursus accipe: ob hoc maria non crescere: q̄a quod influxit nō in suum uertunt sed protinus reddunt: occulto enī itinere subit terras & palā uenit: secretoq; reuertiť: tollaturq; transitu mare quod per multiplices anfractus terraꝝ uerberatū amaritudinem ponit & prauitatē saporis in tanta soli uarietate exuit & in sincerā aquā transit. Quidā existimāt q̄cquid ex imbribus terra cōcipit in flumina rursusq; emitti. Et hoc argumenti loco ponunt: ꝙ paucissima flumina sunt in his locis in qbus rarus est imber: ideo siccas esse aiunt ethiopes solitudines paucosq; inueniri in iteriore africa fontes: q̄a feruida cæli natura sit & pœne semper æstiua. Squalidæ itaq; sine arbore sine culto arenæ iacent: raris imbribus sparsæ quos statim combibunt. At contra constat germaniā galliāq; proxime ab hiis italiā abūdere riuis & fluminibus: quia cælo humido utunť ut ne æstas qdem ībribus caret. Aduersus hoc multa dici posse uides. Primum ergo tibi uineaꝝ diligens fossor affirmo nullā pluuiā esse tam magnā q̄ terrā ultra decem pedes in altitudinem madefaciat. Omnibus humor iter primā crustā consumiť: nec in iferiora descendit. Quomodo ergo potest imber augere amnibus uires q summā humum tangūt? Pars maior est quæ ꝑ fluminum alueos in mare efferť. Exiguū est ꝙ sorbet terra nec id seruat. Aut enī arida est & assumit q̄cq̄d in se īfusum ē: aut satiata: siq̄d supra desideriū cecidit excludit. Et ideo primis ībribus nō augenť amnes: q̄a totos in se sitiens terra trahit. Quid ꝙ quædā flumina erumpunt saxis & montibus? His quid conferrent pluuiæ quæ ꝑ nudas rupes deferunť: nec habent terrā cui insideant. Adice ꝙ in siccissimis locis putei in altum acti ꝑ.cc. aut .ccc. pedum spatia inueniunt aquaꝝ uberes uenas in ea altitudine in qua aq̄ non penetret ut scias illic non cælestem esse nec collectiuum humorem: sed quod dici solet uiuā aquā: illo quoq; argumento hæc opinio refelliť ꝙ quidā fontes in summo montis cacumine redundant. Apparet ergo illos sursum agi: aut ibi concipi. cum omnis aqua pluuialis decurrat. Quidā existimāt quēadmodū in exteriore parte terraꝝ uastæ paludes iacent magni & nauigabiles lacus: quēadmodū ingenti spatio terræ maria porrecta sunt. infusa uallibus sic interiora terraꝝ abundare aquis dulcibus. Nec minus illas stagnare q̄ apud nos oceanum: & sinus eius in imo eo latius: quia plus terra in altū patet: ergo ex illa ꝓfunda copia isti amnes ægerunt. Quos q̄d miraris si terra detractos non sentiat cū adiectos maria non sentiant. Quibusdā hæc placet causa. Aiunt habere terrā in se concauos recessus & multum spiritus qui necessario frigescit umbra graui ꝑssus. Deinde & piger & immotus. In aquā cū desiit conuertiť: quemadmodū supra nos mutio aeris imbrē facit: ita īfra terras riuū agit. Supra nos stare nō potest segnis diu & grauis. Aliquādo enim sole tenuať. Aliquando uentis expandiť. Itaq; interualla magna imbribus sunt: sub terra uero q̄cquid est quod illum in aquā conuertat: id semper est umbra perpetua frigus æternū. inexercitata densitas: semper præbebit fonti aut flumini causas: placet nobis terrā esse mutabilē. Hoc quoq; quicquid effluit q̄a nō aere libero concipiť crassescit & protinus in humorem quæriť. Habes primas aquaꝝ sub terra nascentium causas: adiicias etiā licet ꝙ fiant omnia ex omnibus. Ex aqua aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex ignis aer. Quare ergo ne terra fiat ex aqua & ex terra aqua? quæ si in alia mutabilis est: & in aquā: immo maxime in hanc: utraq; cognata res est: utraq; grauis: utraq; densa: utraq; in extremū mūdi compulsa. Ex aqua terra fit. Cur non aq̄ fiat terra? At magna in terra sunt flumina. Cum uideris quanta sunt: & rursus ex quāto prodeāt aspice: rursus quāta sunt miraris: cum labanť assidue. Quædā uero non cōcitata rapiāť. Quod præsto sit illis semꝑ aq̄ noua. Quid si mireris ꝙ cū uenti totū aera impellāt: non deficit spatio spiritus: sed ꝑ dies noctesq; æqualiter fiat: nec ut flumina certo alueo feranť: sed ꝑ latum cæli spatium lato impetu uadit: ꝙ si ullā undā superesse mireris quæ superueniat tot fluctibus fractis. nihil deficit q̄a in se redit. Omniū elementoꝝ alterni recursus sunt. Quicquid alteri perit in alteꝝ transit. Et natura partes suas uelut in pōderibus cōstitutas examinat ne portionū æquitate turbata mundus præponderet omnia in oībus sunt. Non tātū aer in ignē trāsit: sed nusq̄ sine igne est. Detrahe illi calorē rigescet: stabit durabiť: Trā

fiet aer in humorẽ. Sed nihilominus nõ sine humore: & aera & aqua facit terrã: sed nõ magis unq̃ sine aqua
est q̃ sine aere. Et ideo facilior inuicẽ trãsitus est: q̃a illis in quæ trãseundũ ẽ iã mixta sunt. Habet ergo ter/
ra humorẽ: hunc exprimit. Habet aera hunc umbra hyberni frigoris densat ut faciat humorẽ. Ipsa quoq;
mutabilis est in humorẽ: natura sua utit̃. Quid ergo inq̃s si perpetui sunt amnes uel causæ q̃bus flumina
oriunt̃ ac fontes: quare aliquando siccant̃: aliquando q̃bus non fuere locis exeũt? Sæpe motu terraꝝ itine
ra turbant̃: & ruina iterscidit cursum aquis quæ recentes & nouos exitus quærunt: & aliquo ĩpetu faciũt
ut ipsius quassatione terræ aliunde alio transferunt̃. Apud nos euenire solet ut amisso canali suo flumina
primum refundãt̃: deĩde quia perdiderunt uiam faciũt. hoc quod accidisse ait Theophrastus in autorico
monte: in quo post terraꝝ tremorem noua uis fontium emersit. Sic & alios quoq; casus ĩteruenire q̃dam
opinant̃: q̃ aliter uocent aquas: aut a cursu suo deficiant aut auertant. Fuit aliquãdo aquaꝝ inops humus.
Sed cũ galloꝝ gens a Cassandro obsessa in illũ se contulisset & siluas scidisset ĩgens aquaꝝ copia apparuit:
quas uidelicet in alimentũ suũ nemora ducebant. Quibus excisis humor qui desiit in arbusta cõsumi: li/
de superfusus est. Idẽ ait circa megnesiã accidisse. Sed pace Theophrasti dixisse liceat. Nõ hoc est simile ue/
ri: q̃a fere aquosissima sunt quæcunq; umbrosissima. Quod non eueniret si aquas arbusta siccarẽt: q̃bus ali
mentũ ex ꝓximo est: fluminum modo uis ex ĩtimo manat: utraq; excipit̃ q̃ radicibus euagari licet. Deĩde
succisæ arbores plus humoris desiderãt. nõ tantũ id quo uiuãt: sed & id quo crescãt. Idẽ ait circa archadiã:
quæ urbs in creta ĩsula est. Fõtes & lacus substitisse: quia desierit coli terra dirupta urbe. Postea uero q̃ cul
tores pe reperit aquas quoq; recepisse: causam siccitatis. Hanc ponit ꝙ obdurauerit constrita tellus nec po
tuerit imbres inaginata trãsmittere. Quomõ ergo plurimos uidemus in locis disertissimis fontes? Plura
deniq; inuenimus quæ ꝓpter aquas coli cœperũt q̃ quæ aquas habere rœperint quia colebant̃. Nõ enim
esse talẽ pluuialẽ aquã quæ uastissima flumina a fonte statim magnis acta nauigiis defert. Ex hoc ĩtelligas
licet ꝙ per hyemẽ æstatẽq; parẽ a capite deiecta pluuia põt facere torrentem. nõ põt aũt æquali inter ripas
suas tenore labentẽ: aquæ nõ faciũt imbres: sed excitant. Paulo repetamus hic altius si uidet̃ & scies te non
habere ꝙ quæris cũ ad uerã oium originẽ accesseris. flumẽ nẽpe facit copia cuiuscũq; aquæ perẽnis. Ergo
quæris a me quõ aqua fiat: interrogabo inuicẽ: quõ aer fiat aut terra. Sed si in natura reꝝ elemẽta sunt q/
tuor nõ põt interrogari unde aqua sit. q̃rta. n. pars est naturæ. Quid ergo miraris si reꝝ naturæ portio tã
magna põt aliquam ex se semp effundere. Quõ aer & ipse quarta pars mundi uentos & auras mouet. sic
aqua riuos & flumina. Si uentus est fluens aer: & flumẽ est fluens aqua. Satis est multũ illi uiriũ dedi cũ di
xi elementũ est. Intelligis ꝙ ab illo proficiscit̃ nõ posse deficere. Aqua ait Thales ualentissimũ elementũ ẽ:
hoc fuisse primũ putat: ex hoc surrexisse oia. Sed etiã nos quoq; aut in eadẽ sentẽtia eius aut in ultima su/
mus. Dicimus enim ignẽ esse qui occupet mundũ & in se cuncta cõuertat. Hunc eundẽ languere conside/
re & nihil relinqui in reꝝ natura igne restricto q̃ humorẽ in hæc futuri mundi spẽ latere. Ita ignis exitus
mundi est: humor primordium. Miraris oẽs ex hoc posse exire semp & qui pro oĩbus fuit ex quo sunt oia
hic humor reꝝ primordiũ sic positũ est ut fluminibus ædendis sufficere ut riuis ut fontibus posset. Quæ
sequãt̃ thaletis inepta sentẽtia est. Ait enim terraꝝ orbem aqua sustineri & uehi more nauigii: mobilita/
teq; eius fluctuare tunc cum dicit̃ tremere. Nõ est ergo miꝝ si humedar humor ad flumina fundenda cũ
mũdus in humore sit totus. Hãc ueterẽ & rudẽ sententiã explode. Nec est ꝙ credas in hũc orbẽ aquã subi/
re & per rimas facere semitã. Aegyptii quatuor elemẽta facere. Deinde ex singulis bina maria. Aerẽ marẽ
iudicant: quia uentus est. Fœminam quia nebulosus & inhers. Aquã uirilem uocãt mare. Muliebrẽ oẽm
aliã. Ignẽ uocãt masculũ quo ardet flãma: & fœminã qua lucet innoxius tactu. Terrã fortiorẽ marẽ uocãt
saxa: cautesq; fœminæ nomẽ assignãt. huic tractabili & cultæ materiæ unũ est. ab initio. s. ita cõstitutũ ha/
bet suas uenas q̃bus implet̃ & æstuat. Quomodo maris sic & huius aquæ mitioris. Vasta maris in occul/
to uia est quã nullus fluminis cursus exhauriet. Abdita ẽ uiriũ eius rõ. Tantũ ex illa q̃tũ superi fluũ sit emit
tit̃. Quædã ex istis sunt q̃bus assentire possumus: sed hoc amplius censeo. Placet natura regi terrã. Et q̃dẽ
ad nostroꝝ corpoꝝ exẽplar in q̃bus & uenæ sunt & arteriæ. Illæ sanguis hæc spiritus receptacula in terra
quoq; sunt alia itinera per quæ aqua. Alia per quæ spiritus currit: adeoq; ad similitudinẽ illam humano/
rum corpoꝝ natura formauit ut maiores quoq; nostri aquaꝝ appellauere iter uenas. Sed quemadmodũ
in nobis nõ tantũ sanguis est: sed multa genera humoris alia necessarii alia corrupti: ac paulo pinguioris in
capite cerebrum: ĩ ossibus medullæ musculi: saliuæq; & lachrymæ & q̃ddam additũ articulis per quod ci/
tius flectant̃ ex lubrico: sic in terra quoq; sunt humoris genera complura. Quædã quæ maturæ durent̃.
Huic est omnis metalloꝝ humus. Ex q̃bus aurũ argentũ petit auaritia & quæ in lapidem ex liquore uer/
tunt̃. In q̃busdam locis terra humorq; liquæscit: sicut bitumẽ & cætera huic similia. Hæc est causa aquaꝝ
secundũ legẽ naturæ uolũtateq; nascentiũ. Cæteꝝ ut in nostris corporibus ita in illa sæpe humores uitia
concipiũt aut ictus aut quassatio aliqua: aut loci seniũ: aut frigus: aut æstus corrũpere naturã: & sulphura/
tio cõtraxit humorẽ q̃ modo diuturnus est modo breuis. Ergo ut in corporibus nostris sanguis cum per
cussa uena est tã diu manat donec omnis effluxit: aut donec uenæ scissura subsedit atq; ĩterclusit: uel aliq̃
alia causa retro dedit sanguinem: ita in terra solutis ac patefactis uenis: riuus aut flumen effundit̃. Interest
q̃tum aperta sit uena quõ cõsumpta aqua deficit. Mõ exiccat̃ aliquo impedimẽto mõ coit ualde in cicatri
cem comprimitq; quã fecerat uiã: mõ illa uis terræ quã esse mutabilẽ diximus: desinit posse alimenta in
humorẽ cõuertere: aliq̃do aũt ante exhausta replent̃. Mõ per se uiribus collectis. mõ aliũde trãslatis. Sæpe
enim inania apposita plenis humorẽ in se attrahunt. Sæpe terra si facilis est in tabẽ ipsa resoluit̃ & hume/
scit. Idẽ euenit sub terra ꝙ in nubibus ut spisset̃ grauiorq; q̃ ut manere in natura possit: significat humorẽ

Sæpe colligiẽ roris modo tenuis & dispersus liquor qui ex multis in unũ locis cõfluit. Sudorẽ aq̃ leges uocant qa guttæ quædam uel præssura loci eliduntẽ uel æstu euocantẽ. Hic tenuis unda uix fonti sufficit: & ex magnis causis magnisq; cõceptibus excidũt amnes emissi. Nõnunq̃ leuiter si aq̃ pondere suo se tãtum detulit. Nõnunq̃ uehemẽter & cũ sono suo: si illã spiritus ĩtermixtus eiecit. Sed quia qdã fontes senis horis pleni: senisq; sicci sunt. Superuacuũ est noiare singula flumina quæ certis mensibus magna certisq; angusta sunt & occasionẽ singulis quærere cũ possim eandẽ causam singulis reddere. Quẽadmodũ q̃rtana ad horã uenit: quẽadmodũ podagra ad tẽpus respõdet: quẽadmodũ pugnator si nihil obstitit statutũ diẽ seruat: quẽadmodum p̃sto est ad mẽsem suum partus: sic aquæ ĩterualla hẽnt qbus se retrahãt: & qbus redeant: quædã aũt ĩterualla qa minora sunt & ideo notabilia. Quædã maiora non minus certa. Et qd hic mirum est cum uideas ordinẽ reꝶ & naturã p cõstitutã ꝓcedere. Hyemps nunq̃ aberrauit. Aestas suo t̃pe caluit: autũni ueris q; ut solet fcã mutatio est. Tã solstitium q̃ & æqnoctiũ suos dies retulit. Sunt & sub terra minus nota nobis iura naturæ: sed non m ius certa: crede ĩfra qcquid uides supra: sunt & illic specus uasti: sunt igentes recessus ac spatia. suspẽsis hic & ĩde montibus laxa. Sunt abrupti ĩfinitum hiatus q sæpe illapsas urbes receperunt & igentẽ in alto ruinã cõdidere. Hæc spiritu plena sunt. Nihil enĩ usq̃ inane est & stagna obsessa tenebris & locis amplis. Aĩalia quoq; illis ĩnascuntẽ sed tarda & ĩformia ut in aere cæco pinguiq; concepta est aquis torpentibus fcã plæraq; ex his ceca ut talpæ & subterranei mures qa deest lumen quod supuacuũ est. Inde ut Theophrastus affirmat pisces qbusdã locis eruuntẽ. Multa hoc in loco tibi ĩ mẽtem uiuere quæ urbane iure ĩcredibili fabulã dicas. Non cũ retibus aliquã nec cum hamis sed cũ dolabro ire aliqd piscatũ. Expecto ut aliqs in mari uersetẽ. Quid est autem quare non pisces in terrã trãseant si nos maria trãsimus? Permutabimus sedes. Hoc miraris accidere. Quãto ĩcredibiliora sunt opa luxuriæ quotiens natura aut mentiẽ: aut uinciẽ? In cubili natãt pisces & sub ipsa mensa capiẽ qui statim trãsferaẽ in mẽsam. Paꝶ uideẽ recens nullus: nisi q in conuiuio manu moriẽ. Vitreis ollis ĩclusi offeruntẽ & obseruaẽ morientiũ color q̃ in multas mutationes mors luctãtem spiritu uertit. alios necãt in garo & condũt uiuos. Hii sunt q fabulas putãt piscem uiuere posse sub terra & effodi non capi: quoniã ĩcredibilo illud uidereẽ si audirent natare in garo piscem nec cœnæ cã occisum esse super cœnã. Cum multis delitiis fuit & anteq̃ gulã oculos pauit. Permitte mihi quæstione seposita castigare luxuriã. Nihil est ĩnqs nullo expirante formosius. Ipsa colluctatiõe aĩam efficiẽtis rubor primũ: deĩde pallor suffundiẽ q̃ æque uariaẽ: & ĩ cæteras facies ĩter uitã & mortem coloris est uagatio. Longa somniculosæ inhertisq; luxuriæ. Quã sero expressero circũscribi se & confundari tanto bono sensit. Hoc adhuc tãto spectaculo & tã pulchro piscatores fruebãẽ: quo coctum piscem: quo exanimẽ in ipso ferculo expiret. mirabamur tantum in illis esse fastidium ut nollent attingere nisi eodem die captum piscem: q ut aiũt saperet ipsum mare. Ideo cursu aduehebaẽ: ideo gerulis cũ hanelitu & clamore properãtibus dabaẽ uia. Quo peruenere delitiæ. Is pro putrido iã piscis afferẽ q nõ hodie eductus occisus est. Nescio qua de re magna tibi credere. Ipse oportet me credas. Huc afferaẽ: coram me animã agat. Ad hoc festum peruenere uentres delicatoꝶ ut gustare non possint piscem nisi quem ĩ ipso conuiuio natãtem palpitãtemq; uiderit. Quãti ad solertiã luxuriæ pereũt. Hiis accedit tãtoq; subtilius quotidie & elegãtius aliquis excogitat furor usitata contẽnẽs illa audiebamus. Nihil ẽ melius salatili mollo. At nũc audiuimus. Nihil enĩ est moriente formosius. da mihi in mãus uas uitreũ in quo exultet in quo trepidet. Vbi multũ diuq; laudatus ex illo plucido uiuario extrahiẽ. Tũc ut qsq; pitior est mõstrat. Vide quõ exarserit rubor omni acrior minio. Vide quas platas uenas agat. Ecce sanguineũ putes uentrem q̃ lucidũ qddã ceruleũq; sub ipso tempore effulsit. Iã porrigiẽ & pallet & ĩ unũ colorem componiẽ. Ex hiis nemo morienti amico assidet. Nemo uidere mortem pr̃is sui sustinet quã optauit. Quotus qsq; fumus domesticũ ad rogũ ꝓsequiẽ fratꝶ ꝓpinquoꝶ extrema hora diserit. Ad mortem mulli cõcurriẽ. Nihil .n. est illo formosius. Nõ tẽpero mihi qn utar ĩterdũ temerariis uerbis & proprietas modus excediẽ. Non sunt ad poma: dentibus & uentre: & ore contenti: oculis quoq; gulosi sunt. Sed ut ad ꝓpositũ reuertar accipe argumentũ magnã uim aquaꝶ in subterraneis occultis fertilẽ fœdo situ discitũ. Siqndo erupit affert secũ imensam aĩaliũ turbã: horridã aspici & turpẽ ac noxiã gustu. Certe cũ in caria circa ydimũ urbẽ talis exilisset unda. Periere qcũq; illos ederãt pisces quos ignoro aiũt: ante eã diẽ cælo nouus annus ostendit. Nec id mirũ. Erãt enim pinguia & differta ex longo ocio corpora. Cæteꝶ inexercitata & in tenebris saginata & lucis inexperta exequar salubritas dr̃. Nasci autem dr̃ pisces in illo terraꝶ ꝓfundo. Sit ĩdicium q anguillæ quæ latebrosis locis pascuntẽ. Grauis & ipse cibus sit ob ignauiã: utiq; si altitudo lucis illas penitus abscondit. habet ergo nõ tantũ uenas aquaꝶ terra ex qbus cõtinuatis flumina effici possunt: sed amnes magnitudinis uastæ quoꝶ aliis semp in occulto cursus est donec in aliquo sinu terræ deuorentẽ. alii sub aliquo lacu emergũt. Iã quis ignorat esse quædã stagna sine fundo? Quorsum hoc pertinet? Vt appareat hãc aquã magis amnibus æternã esse materiã cuius non tãguntẽ extrema. sicut flumina fontiũ. At quare aquis sapor uarius? propter quatuor causas. Ex solo prima est per quod feruntẽ. Secũda ex eadem similitudine eius nascitur. Tertia ex spiritu qui in aqua trãsfiguratus est. Quarta ex uitio quod sæpe cõcipiũt corruptæ per iniuriã. Hæ causæ saporem dant aqs uariũ. Hæ medicatã potẽtiã. Hæ grauẽ spiritũ colorẽq; pestifeꝶ. Hæ leuitatẽ grauitatẽ aut colorẽ: aut nimiũ rigorẽ. Interest utꝶ loca sulphure an uitro: an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptæ cũ uitæ piculo bibunẽ. Illic istud de quo Ouidius ait. Flumen habent cicones quod potũ saxea redit. Viscera: quod tactis ĩducit marmora rebus. Medicamentũ est & eius naturæ habet limũ: ut corpora agglutinet & induret. Quẽadmodũ puticolanus puluis: & si aquã attigit saxũ est. sic ecõtrario hæc aqua si solidũ tetigit heret & affigiẽ. Inde est q res adiectæ in eũdẽ locũ lapideæ subinde extra-

huntur. Quod in Italia qbusdam locis euenit si uirgã siue frondem deide feris lapidem post paucos dies extrahis. Circunfunditur enim corpori limus alliniturq; paulatim. Hoc minus uidebitur tibi mirum si notaueris albulas & fere sulphuratam aquam circa canales suos, cimbasq; durari. Aliquã hñt cãm illi lacus quos qsq; faucibus hausit: ut ide poeta ait: aut furit patit. Mig; grauitate soporẽ. Similẽ habet uim mero sed uehementiorem. Nam quemadmodum ebrietas donec exercitef dementia est & nimia grauitate defertur in somnum. sic huiusmodi aqua sulphurea uis habet: quoddam acrius ex aere noxio uirus mentem aut furorem mouet aut sapore opprimit. Hoc habet mali amnis eius quem quicunq; parum moderato gutture traxit haud aliter titubat q̃ si mera uina bibisset. In quosdam specus qui despexere moriunt. Tam uelox malum est ut transuolantes aues deiiciat. Talis est aer: talis locus ex quo letalis aqua distillat. Quod si remissior fuerit aeris & loci pestis ipsa quoq; temperatior noxa. nihil amplius q̃ tentet neruos uelut ebrietate torpentes. Nec miror si locus atq; aer aquas inficit similesq; regionibus redit: per quas & ex quibus ueniunt. Pabuli sapor apparet i lacte: & uini uis existit in aceto. Nulla res est quæ non eius a quo nascitur notas reddat. Aliud est etiam aquarum genus quod nobis placet cœpisse cum mũdo. Siue ille æternus sit: hoc quoq; fuit semper. Siue initium aliquod est illi. hoc quoq; cum mundo dispositum est. Quid sit hoc quæris? Oceanus & quodcunq; ex illo mari terras influit. Indicauit quidam flumina quoq; quog; inenarrabilis natura est: cum ipso mundo traxisse principia: ut histrum ut nilum uastosq; amnes magisq; insignes q̃ ut dici possit eandem illis originem q̃ cæteris esse. Hæc est ergo aquarum diuisio ut quibusdã uidetur. post illam ex superioribus cælestes aquas nubila excutiunt. Ex terrenis aliæ sunt (ut infra dicam) supernatantes quæ in summa humo repunt aliæ abditæ quarum reddita est ratio. Quare quædam aquæ caleant: quædam etiam ferueant intantum ut non possint esse usui. nisi aut in aperto euanuere: aut mixtura frigidæ intepuere plures causæ redduntur. Empedocles existimat ignibus quos multis locis terra opertos tegit aqua calescere: si subiecti sunt solo per quod aquis transcursus est facere solemos dracones & miliaria: & complures formas: in quibus ære tenui fistulas struimus per decliue circũdatas ut sæpe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat spatii quantum efficiendo calori sat est. Frigida itaq; intrat: effluit calida. Idẽ sub terra Empedocles existimat fieri: quod non falli credebant. In quibus balnearia sine igne calefiunt. spiritus in illa feruens loco extuanti infunditur. Hic per imos lapsus non aliter q̃ igne subdito parietes & uasa balnei calefacit. Omnis deniq; frigida transitu mutatur in calidam: nec trahit saporẽ euaporatio quia clausa prælabif. Quidam existimant per loca sulphure plena uel introeuntes aquas calorẽ beneficio materiæ per quã fluunt trahere quod in ipso odore gustuq; testantur. Reddunt enim q̃litatem eius qua caluerunt materiæ. Quod ne accidere mireris. Viue calci aquã ĩfunde feruebit. Quædam aquæ mortiferæ sunt nec odore notabiles: nec sapore. Circa Nonacrinum in archadia stix appellata ab incolis: aduenas fallit: qa non facie non odore suspecta est: qualia sunt magnorum artificum uenena quæ depræhendi nisi morte non posunt. Hæc autem de qua paulo ante retuli aqua summa celeritate corrũpit nec remedio locus est: qa ꝓtinus hausta duratur. Nec aliter qua gipsum sub humore constringitur & alligat uiscera. Est aũt noxia aqua in thessalia circa tẽpe quam & feræ & pecus omne deuitat. Per ferrũ & æs exit. tanta uis illi inest etiam dura molliendi. Non arbusta quidem ulla alit & herbas necat. Quibusdam fluminibus uis iest mira. Alia enim sunt q̃ pota inficiunt greges ouium intraq; certũ tempus quæ fuere nigræ albã ferunt lanam: quæ albæ uenerant nigræ abeunt. Hoc etiam in Boetia amnes duo efficiunt: quog; alteri ab effectu melas nomen est. Vterq; ex eodẽ lacu exeũt diuersa facturi. In macedonia quoq; ut ait Theophrastus est flumen. Ad quod qui facere albas oues uolunt adducunt. Quod ut diutius potauere non aliter q̃ infectæ mutantur. At si illis lana opus fuit nigra: puellis paratus gratuitus infector est. Ad pencion eũdẽ gregem appellant. Auctores nouos habeo esse in galatia flumen quod idem in omnibus efficiat. Est in capadocia quo poto equis nec ulli præterea animali color mutetur & spargitur alba cutis. Quosdam lacus esse qui nãdi iperitos ferant notum est in sicilia. Est adhuc in Sina stagnum in quo natãt lateres & mergi proiecti non possunt: & si grauia sint huius rei palam causa est: q̃cũq; uis rem expende & contra aquã statue dũmõ utriusq; par sit onus si aqua grauior est leuiorẽ rẽ q̃ ipsa ẽ feret: & tanto supra se extollet quanto erit leuior grauiora descendunt. At si aquæ & eius rei q̃ cõtra pensabis par pondus erit nec possum ibit nec extabit: sed æquabitur aqua & natabit quidem: sed pene mersa ac nulla eminẽs partum hoc est cum quædam tigna supra aquã: pene tota efferantur: ad medium submersa sint. quædam ad eqlibrium aquæ quædam descendant. Namq; cum utriusq; pondus pars est. neutraq; res alteri cædat: grauiora descendũt leuiora gestantur. Graue autem & leue est non extimatione nostra sed comparatiõe eius quo uehi debet. Itaq; ubi aqua grauior est hominis corporis aut saxi non sinit id quo non uincitur mergi. Sic euenit ut in quibusdam stagnis ne lapides quidem pessum eant. De solidis & duris loquor. Sunt enim multi punicosi & leues: ex quibus quæ constant insulæ in india natant. Theophrastus est auctor ipse: ad cutillam natantem insulam uado: in alia inuadosis lacu uehitur. Lacus in statione nili est. Cutillarum insula & arbores habet & herbas nutrit tamen aqua sustinetur & in hanc atq; illam partem non tantum uento impellitur sed aura. Nec unq̃ illi per diem ac noctem in uno loco statio est. adeo mouetur leui flatu. Huic duplex causa est Aquæ grauitas medicatæ ob hoc ponderosæ & ipsius insulæ materia uectibilis: quæ non est corporis solidi q̃uis arbores alat. Fortasse enim leues truncos frondesq; in lacus sparsas pinguis humor apprehendit ac uinxit. Itaq; etiã siqua in illa saxa sunt suenies aquosa & fistulosa qualia sũt quæ duratus humor efficit: utiq; circa medicatorum fontium riuos qui ubi purgamenta aquarum coluerũt & spuma solidaf: necessario leue est. Quod ex uentoso inaniq; concretum est. Quorũdam causa non potest reddi quare :q̃

nilotica fecūdiores fœminas faciat. Adeo ut quarūdam uiscera longa sterilitate præclusa:ad conceptum relaxauerit. quare quædam in licia aquæ cōceptum fœminarum custodiát quas solent petere quibus partū tenax uulna est. Quid ad me attinet? pono ista itet temere uulgata. creditū est q̄sdá aquas scabiem auferre corporibus:q̄sdam uitii legē & fœdá ex aluo uarietatē siue ifusa siue iposita sit:quod uitiū dicūt habere aquá ex ore collectá. Quis non grauissimas esse aq̄s credat quæ in christallū coeunt. Contra autem esse. Tenuissimis:hoc eni euenit quas frigus ab ipsa tenuitate facilem gelat. Vnde autem fiat eiusmodi lapis apud græcos ex ipso nomine apparet. Cristallū enim appellant æque hunc perlucidum lapidem quam illá glaciem ex qua fieri credit:aqua enim cælestis nimium in se terreni habens cum idurauit lōgioris frigoris pertinacia spissatur magis ac magis donec omni aere excluso in se tota comprætensa est:& humor q fuerat lapis effectus est. Aestate q̄dam flumina augent ut nilus:cuius alias ratio reddet. Theophrastus est auctor in ponto quoq́ quosdam amnes crescere tempore æstiuo quatuor esse iudicát cās. Aut quia núc maxime in humorem mutabilis terra sit:aut quia maiores in remoto imbres sunt:quorū aqua per secretos cuniculos reddita tacite suffundit. tertia sub crebrioribus uentis hostium cedit & reuerberat fluctu amnis resistit qui crescere uidet quia non effunditur. Quarta ratio est syderū. hæc enim quibusdam mensibus magis urgent & exhauriunt flumina:cū longius recesserunt minus cōsumūt atq́ trahunt. Itaq́ q͂ impendio solebat:id in icremento accidit. quædam flumina palam in aliquem specum decidunt & sic ex oculis auferunt. Quædá consumunt paulatim & intercidunt:eadem ex iteruallo reuertuntur:recipiuntq́ & nomen & cursum. Cá manifesta est. Sub terra uagatur locus. Omnis autem natura humor ad inferius & ad mare defert. Illo itaq́ recepta flumina cursus egere secreto sed cū primum aliquid solidi quod obstaret occurrit prærupta parte quæ minus ad exitum repugnabat repetiere cursum suū. Sic ubi terreno lacus est potatus hiatu existit procul. hinc alio renascit ore. Sic modo cū bibitur tacito modo gurgite lapsus. Reddit argolicis igens erasinus in undis. Idem & in oriente tygris facit. Absorbet & desideratus diu tandē longe remoto loco purgamenta eiectat:ut aretusa in sicilia. Quinta quaq́ æstate per olimpia. inde opinionem alpheon ex achaia:eo usq́ penetrare & agere sub mare cursum:nec anteq̄ in siracusano littore emergere. Ideoq́ his diebus olimpia sunt uictimarū stercus. Secundo traditum flumen illic redundare. Et hoc æther a te traditū ē ut i prima parte Lucilli charissime:& a Virgilio qui alloqt arethusam. Sic tibi cū fluctus subter habere sicanos. Doris amara suas non intermisceat undas. Est in chersonesso rhodiorum fons qui post magnū interuallum temporis fœda quædam turbidus ex intimo fundat donec liberatus eliquatusq́ est. hoc quibusdam locis fontes faciunt ut non tantum lutum sed folia testasq́ & quicquid putre iacuit expellant. Vbiq́ autem faciunt mare:cui hæc natura est ut oē imundum stercorosumq́ littoribus ipingat. Quædam uero partes maris id certis temporibus faciunt ut circa messenem & in illas finiū quidē sile turbulentæ auis mare profert. feruetq́ & æstuat:non sine colore fœdo. unde illic stabulare solis boues. Fabula est. Sed difficilis ratio est quorundam utiq́ nubi tempus eius:uel de aqua quia in obseruatum: sed incertum est. Itaq́ proxima quidem inueniri & uicina non potest causa. Cæterum publica est illa. Omnis aquarū stantium clausarumq́ natura se purgat. Nam in his quibus cursus est:non possunt uitia consistere:quæ suauis defert & exportat. Illæ quæ non amittunt:quicquid insedit magis minusue estuant.

Mare uero cadauera stramentaq́ & naufragorū reliqua similia ex initio trahit ne tantum tempestate fluctuq́:sed tranquillum quoq́ placidumq́ purgatur. Sed mouet me locus ut quæram cum fatalis dies diluuii uenerit quemadmodum magna pars terrarum undis obruat. Vtrum oceani uiribus fiat & externum in nos pelagus exurgat:an crebri sine intermissione imbres & elisa æstate hyems pertinax immensam uim aquarum ruptis nubibus diruat. An flumia tellus largius fundat aperiatq́ fontes nouos: aut non sit una tanto malo causa sed omnis ratio consentiat & simul imbres cadant flumina increscant: maria sedibus suis excita percurrant:& omnia nouo agmine ad exitium humani generis incumbant. Ita est. Nihil difficile est naturæ. Vtiq́ ubi in finem sui properat. Ad originem rerum:parte utit uiribus dispensatq́ se incrementis fallentibus:subito ad ruinam toto impetu uenit. Quam longo tempore opus est:ut conceptus ad puerperium perduret infans. Quantis laboribus tenetur:educatur: q̄ diligenti nutrimento obnoxium nouissime corpus:adolescet: ad quam nullo negocio soluit. Vrbes constituit æstas hora dissoluit. Momento fit cinis diu silua. Magna tutela stant aut uigent: omnia cito ac repente dissiliunt. Quicquid ex hoc statu rerum natura fluxerit in exitum mortalium satis est. Ergo cum affuerit illa necessitas tēporis multa simul fata causas mouent nec sine concussione mūdi tanta mutatio ē ut qdá putant:iter quos Fabianus est. Primo imodici cadūt ibres & sine ullis solibus triste nubilo cælū ē. Nebulaq́ cōtinua & ex humido spissaq́ caligo. Nunq̄ ex sicantibus uenis:ide uitiū satis est segetū sine fruge surgentiū marcor. Tūc corruptis quæ serunt:manu palustris omnibus campis herba succrescit. mox iniuriam & ualidiora sensere:solutis quippe radicibus arbusta procumbunt & uitis atq́ omne uirgultum non tenet solo quod mole fluidumq́ est. Iam nec gramina nec pabula læta aquis sustinet famæ laboratur & manus ad antiqua alimenta porrigit. Quia lex est & quærcus excutitur:& quæcūq́ ī his arduis: arbor commissura astricta lapidum stetit. Labant ac madent tecta & in unum usq́ receptis aquis fundaméta desident:hac tota humus stagnat frustra titubantium fultura tentantur. Omne enim fundamentū in lubrico figitur & lutosa homo nihil stabile est. Postquam magis magisq́ nimbi ingruunt & congestæ seculis tabuerunt niues. Deuolutus torrens altissimis montibus rapit siluas male habétes & saxa reuolutus remissa compagibus rotat. Abluit uillas & itermixtos ouium greges deuehit uulsisq́ minoribus tectis in transitu abduxit:tandem in maiora inuolutus oberrat urbes & iplicitos trahit mœnibus suis populos:

ruinam an naufragium quærantur incertos adeo simul & q̃ opprimeret & q̃ mergeret uenit. Auctus deinde ꝓcessu aliquo in se torrentibus raptis plana passim populatur. Nouissime in materia magna gentium clarus onustusq; diffunditur. Flumina uero suapte natura uasta & tempestatibus rapta alueos reliquunt. Quid tu esse rhodanum: quid putas renum atq; danubium quibus torrens etiam in canali suo cursus est: cum superfusæ nouas sibi fecere ripas ac scissa humo simul excessere alueo? quanta cum præcipitatione reuoluuntur ubi per campestra fluens renus ne spatio quidem languidus: sed latissima uelut per angustum aquas implet? Cum danubius non iam radices, nec media montium stringit: sed iuga ipsa sollicitat feres secum madefacta montium latera rupesq; disiectas: & magnarum promontoria regionum quæ fundamentis laboribus adesse recesserunt? Deinde nõ inueniens exitum. Omnia enim sibi ipse præcluserat in orbem reddit ingentem terrerum ambitum atq; urbium uno uertice inuoluit. Interim permanere imbres, fit cælum grauius ac si diu malum ex malo colligit. Quod olim fuerat nubilum nox est: & quod horrida & terribilis intercursu luminis dixi. crebra enim micant fulmina procellæq; quatiunt mare: tunc uero actu fluminum accessu & sibi angustum iam enim promouet littus non continetur suis finibus sed prohibent exire torrentes: aguntq; fluctus retro, pars tamen maior ut maligno hostio retenta restagnat & agros in forma unius lacus redigit. Iam omnia quæ prospici possunt aquis obsidentur. Omnis tumultus in profundo latet & immensa ubiq; altitudo est: tantum in summis montiũ iugis uada sunt. In ea excelsissima cum liberis coniugibusq; fugere actis ante se gregibus direptum inter miseros commercium transitus quoniam quicquid submissum erat: id unda compleuit. Et ditissimis quibusq; adhærebant requiæ generis humani: quibus in extrema perductis hoc unum solatio fuit q̃ transierat in stupore moetus non uocabant timere mirantibus. Ne dolor quidem habebat locum? Quippe uim suam perdit in eo qui ultra sensum mali miser est. Ergo insularum modo eminent montes: & spersas cicladas augent, ut ait ille poetaram ingeniosissimus sicut illud pro magnitudine rei dixit. Omnia pontus erat deerant quoq; littora in tantum impetum ingenii & materiæ ad pueriles ineptias reduxisset. Nat lupus inter oues fuluos uehit unda leones. Non est res satis sobriá lasciuire deuorato orbe terrarum, dixit ingentia & tantæ confusionis imaginem coepit cũ dixit. & spatiata ruunt per apertos flumina campos, pressęq; labat sub gurgite turres. Magnifice hoc si non curauerit quid oues & lupi faciant. Natari autem in diluuio & in illa rapiam potest autem non eodem impetu pecus omne quo raptum erat in mersum est. Concepisti imaginem q̃ntam debebas. Obrutis omnibus terris cælo ipso in terram ruentem perfer. Scies q̃ doceat si cogitas orbem terrarum natare. Nunc ad propositum reuertamur. Sunt qui existimant immodicis imbribus uexari: terras posse non obrui magno impetu magna ferienda sunt, faciat pluuias seges malas, fructum grando decutiet. Intumescent riuis flumina, si resident quibusdam placet moueri mare: & illinc causam tantæ cladis accersiri. Non potest torrentium aut imbrium: aut fluminum iniuria fieri tam grãde naufragium ubi instat illa pernicies: mutariq; genus humanum placuit fluere assiduos imbres & non esse modus pluuiis cocesserim suppressis aquilonibus: & flaui sicciore austris nubes & imbres & amnes abundare: Sed ad hæc in damna profectum est. Sternuntur segetes & deplorata colonis. Vota iacent longiq; perit labor irritus amni, non lædi debent terræ sed abscondi. Deniq; cum per ista prolusum est crescunt maria sed super solitum & fluctum ultra extremum tempestatis maxime uestigium mittunt. Deinde a tergo uentis surgentibus ingens æquor inuoluunt quod longe a conspectu uentis littoribus frangitur. Deinde ubi littus his prolatum est: & pelagus in alieno consistit: uelut admoto malo cum minus procurrit æstus ex uno recessu maris. Nam ut aeris ut ætheris: sic huius elementi larga materia est multoq; in abdito plenior. hæc satis mota non æstu. Nam æstus fati ministerium est. Attollit uastosum fretum. Agitq; ante se. Deinde in altitudinem erigitur: & illis tutis hominum receptaculis superest. Ne id aridum est quoniam æquo terris fastigio ascenderet. Siquis excelsa perlibet, maria paria sunt. Nam par undiq; sibi ipsa tellus est. Caua eius & plana eius iferiora sunt. Sed istis adeo in rotundum orbis æquatus est, in parte autem eius & maria sunt: quæ in unius æqualitate pilæ coeunt: Sed quemadmodum campos intuẽtẽ: quæ paulatim deuexa sunt fallunt. Sic enim non intelligimus curuaturas maris & uidetur planum qcqd apparet. Ad illud æquale terris est. Ideoq; ut effluat non magna mole se tollet, dum satis ẽ illi ut supra peria ueniat leuiter exurgere nec a littore ubi inferius est: sed a medio ubi ille cumulus est. Defluit ergo ubi sol & æstus æquinoctialis sub ipsum lunæ solisq; coitum: omnibus aliis maiorum dare. Sed hic qui ad occupandas terras emittitur solitis maximisq; uiolentior. Plus aquarum trahit. Nec antequam supra cacumina eorum quos perfusurus est montium creuit deuoluit: per cẽtena milia quibusdam locis æstus excurrit inoxius & ordinem seruat. Ad mensuram enim crescit iterumq; decrescit. At ipso tempore solutus legibus sine modo fertur. Qua ratione inquis? Eadem qua conflagratio futura est. Vtrũ sit cum deo uisum ordiri meliora: uetera finiri. Aqua & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus & ex his interitus est. Ergo quandoq; placuere res nouo mundo sic in nos mare emittitur desuper ut feruor ignisq; cum aliud genus exitii placuit. Quidam existimant terram quoq; concuti & dirupto solo noua fluminum capita detergere: quæ amplius ut pleno perfundant. Retorsos qui bellum interpretatus est ait, cursu ista syderum fieri. Adeo quidem affirmat ut conflagrationi atque diluuio tempus assignet arsura enim terrena contendit: quando omnia sydera: quæ nunc diuersos agunt cursus in cancrũ cõuenere. Sic sub eodem posita uestigio: ut recta linea exiere pet urbes oium positi inundationem futuram: cũ eadem sydeꝶ turba in capricorniũ conuenerit. Illic solstitium hic bruma conficitur. Magnæ potentiæ signaq; in ipsa mutatione anni momenta sunt. Et istas ego receperim causas. Neq; enim ex uno est

tanta pernicies. Et illa quæ in conflagratione nostris placet. hoc quoq̧ transferendum puto. siue anima ē mundus: siue corpus: natura gubernante ut arbores ut sata ut ab initio eius usq̧ ad exitum. Quicquid facere quicquid pati debeat inclusum est: ut in semine omnis futuri ratio hominis comprætensa est. Et legem barbe & canorum nundum natus infans habet. Totius enim corporis & sequentis ætatis in paruo oc cultoq̧ liniamento sunt. Sic origo mundi non minus solem & lunam & uices syderum & animalium or tusq̧ quibus mutarentur æterna continuit. In his fuit inundatio quæ non secus q̄ hyems q̄ æstas lege mūdi uenit. Itaq̧ non pluuia istud fiet. sed pluuia quoq̧ non in cursum maris: maris quoq̧ incursu non terræmotu: sed terræ quoq̧ motu. Omnia adiuuabunt naturam ut naturæ constituta peragantur. Maximā tamen causam: ad se mutandam: terra ipsa præstabit. quam dixi esse mutabilē & solui in humorem. ergo quandocunq̧ erit terminus rebus humanis. cum partes eius interire debuerint: abolirique funditus: totæ ut deintegro certæ uides totæ rudes innoxæq̧ generent: nec supersit in deteriora magister plus humoris q̄ semper fuit fiet. Nunc enim elementa ad id quod debetur pensa sunt. Aliquid oportet alteri accedat ut quæ libramento stant inæqualitas turbet accedet humori. Nec enim habet quo ambiat terras non quo obruat. Quicquid illi adieceris necesse est in alium locum eundet: Vide ergo ne terra debeat minus ut ualidiora infirma succumbat. Incipiet ergo putrescere de hinc laxata ire in humorem & assidua tabe defluere. Tunc exilient sub montibus flumina ipsosq̧ impetus quatiet. inde aura tecta manabunt. Solum omne aquas reddet summi scaturient montes quemadmodum in morbum transeunt sana: & ulceri uicina cōsentiunt ut quæq̧ proxima terris fluentibus fuerint eleuentur. Stillabunt deinde current. Et hiante pluribus locis saxo perfectum saliet: & maria inter se componet. Nihil erūt adriatici. Nihil siculi æquoris fauces: nihil caribdis: nihil silla. Omnes nouum mare fabulas obruet & hic qui terras cingit oceanus extrema ueniet in medium. quid ergo est? Nihilominus tenebit almos menses hyems: æstas prohibebit: & quodcunq̧ terras sydus exsiccat compresso ardore cessabit. Peribunt tot nomina caspium & rubrum mare ambraici & cretici sinus propositis & pontus. Peribit omne discrimen. Confundetur quicquid in suas partes natura digessit. Non muri quemq̧ turresue tuebuntur. Non proderunt templa supplicibus nec urbium summa. q̄ppe fugientes unda præueniet & ex his ipsis artibus deferet. Alia ab occasu. Alia ab oriente cōcurrent. Vnus humanum genus condet dies. Quicquid tam longa fortunæ indulgentia exoluit. Quicquid supra cæteros extulit nobilia pariter atq̧ ornata magnarum gentium regna pessum dabit. Sūt omnia ut dixi facilia naturæ. Vtiq̧ a primo facere constituit. Atq̧ non subito: sed ex denunciato uenit. Iam autem a primo die mundi cum in hunc habitum ex informi unitate descenderet quando mergerentur terrena decretum est & ne sit quandoq̧ uelut in nouo operæ dura molitio. Olim ad hæc maria se exercent. Non uides fluctus in littora tanq̄ exiturus incurrat? Non uides ut æstus fines suos transeat. & in possessionem terrarum mariæ inducant? Non uides ut illi qui perpetua cū claustris suis pugna sit? Quid porro istinc unde tantum tumultum uides? Mœtus est e mari & magno spiritu erumpētibus fluuius ubi humorem natura disposuit: ut undiq̧ nos cum uoluisset aggredi posset mentior nisi eruentibus terram humor occurrit. Et quotiens nos auaritia: aut defodit aut aliqua causa penetrare altius cogit: eruenti finis. Aliquando est. adiice nunc q̧ inanes sunt ex habito lacus & multum maris conditi multum fluminū per opaca labentium. Vndiq̧ ergo erit causa diluuio cum aliæ aquæ subinfluunt terras. Aliæ circunfluunt: quæ diu coercitæ uincent & amnes amnibus iungent paludibus stagna. Omnium tūc mare ora fontium implebit & maiore hiatu soluet. Quemadmodum corpora nostra. Ad ægestatem uenter exsoluit. Quemadmodum eunt in sudore uires. ita tellus. liquæfiet & aliis causis quiescentibus interire quo mergatur inueniet. Si magna omnia coitura crediderim. Nec erit longa mora exitii. Tentatur diuelliturq̧ concordia: cum semel aliquid ex hac idonea diligentia remiserit mundus statim undiq̧ ex aperto & abdito superne ab infimo aquarum fiet irruptio. Nihil est tam uiolentum & in continens sui contumax infestumq̧ retinentibus q̄ magna uis unde utetur libertate permissa & iubente natura quæ scindit circuitq̧ complebit. Vt ignis diuersis locis ortus cito miscet incendium flammis coire properantibus: sic momento se redundantia pluribus locis maria committent. Nec ea semper licentia undis erit sed peracto exitio generis humani: extinctisq̧ pariter feris in aquarum homines ingenia transirent. Iterum aquas terra sorbebit. terrā pelagus stare. aut inter terminos suos furem coget. Et reiectus a nostris sedibus: in sua sacrata pellet oceanus & antiquus ordo reuocabitur. Omne est integro animal gloriabitur. dabiturq̧ terris homo in eius scelerum & melioribus auspiciis natus. Sed illis innocentia non durabit nisi dum noui sunt. Cito nequitia subrepit uirtus difficilis inuentu est. rectorum ducemq̧ desiderat. Etiam sine magistro uitia adiscuntur.

Explicit Liber tertius.

LVCII ANNEI SENECAE QVESTIONVM NATVRALIVM LIBER QVARTVS IN QVO DE NIVE GRANDINE ET PLVVIA AGITVR INCIPIT FELICITER.

Electat te quēadmodum scribis:Lucilli uiroꝝ optie:sicilia & officiū ꝓcurati̾ōis ociosæ. Delecta/
d bit si cōtinere id itra fines suos uolueris:nec efficere ipiū ꝙ ē ꝓcuratio.Factoꝝ te hoc non dubito.
Scio ꝗ icis ambitiōi alienus:ꝗ familiaris ocio & litteris.Turbā reꝝ hoīumꝗ desiderēt ꝗ se pati ne/
sciunt.Hoc tecum optime conuenit.Nec est mirum.Pauci istud contingere iperio:si nobis ipsi molesti su
mus.Si modo amore nostri:modo tedio laboramus.Infœlicem animum nunc superbia.Iflamus non cu/
piditate distendius.Alias uoluptate laxamus.alias solitudie exurimus. Quod est miserrimū nunꝗ sumus
singuli.Necesse est itaꝗ assiduamur i tam magnorum uitiorum contubernio rixa.Fac ergo mi Lucilli qđ
facere consueuisti.A turba quātum potes te separa.Ne adulatoribus latus præbeas.Artifices sunt ad captā
dos superiores.Par illis etiam si bene caueris non eris.Sed mihi crede proditioni si capieris ipse te trades.
Habent hoc i se naturale blanditiæ etiam cum reiiciuntur placent. Sepæ exclusæ nouissime recipiuntur.
Hoc enim ipsi iputat ꝙ repelluntur & subiici ne contumelia qdem possunt.Incredibile est quod dicturus
sum:sed tātum uerum.Ea cum oia caueris per ornamenta fiet.Alius adulatione clam utetur parce. Alius
ex aperto:palam rusticitate simulata quasi simplicitas illa non ars sit plaucus artifex ante uileum maxius
aiebat non esse occultæ.nec dissimulando blandiendum.Perit inqt procari:si latet.plurimum adulator cū
depræhensus est proficit.Plus etiam nunc si obiungatus est si erubuit.Futuros multos i persona tua plau
cos cogita & hoc non esse remedium tanti mali nolle laudari & Crispus passienus. quo ergo nil noui sub
tilius in oibus rebus maxime i distinguendis & curandis uitiis sæpe dicebat:adulationibus non claudere
hostium sed aperire.Et quod fic quemadmodum opponi amico solet.Quæ si ipulit grata est gratior si ef/
fregit.Demetrium egregium uirum memini dicere cuidā libertino potēti:facilē sibi esse ad diuitias uiā.
quotidie pœnituisset bonæ mentis.Nec iuidebo inqt uobis hac arte:docebo eos ꝗsito qbus opus est : quē/
admodum non dubiā fortunā maris:non emendi uendendiꝗ litem subeāt.non icerta fide iuris:i certiorē
fori tentēt.quēadmodum non solum facili & hilari uia pecuniā faciāt:gaudētesꝗ dispoliēt.Te inqt lōgio/
rem fido anno eo iurabo & apollonio picturæ ꝗuis staturā habeas thetisum recte compositi hoiem qdem
non esse illo liberaliorē.Nō mētiat cum possis uideri oibus dōasse qcqd dereliqsti. Ita est mihi iunior quo
apertio est. Adulatio quo iprobior:quo magis frontem suā perfricuit cecidit aliam hoc citius expugnat.
Eo.n.iā dementiæ uenimus:ꝙ q parce adulatur pro maligno sit.Solebam tibi dicere Gallionem fratrem
meum:quē nemo non paꝝ amat:ēt q amare plus non potest.talia uitia non nosse.hoc eum odisse ab om/
ni illū parte tentasti.igeniū suscipere cœpisti:oium maxium ad dignissimum ꝙ consecrari mallet ꝗ con/
uerti:pedes abstulit:frugalitatē laudare cœpit:quæ sic a nobis resiluit:ut illos nec habere nec dānate uidea
tur.Prima uerba stati uerba ꝓcidit. Cœpisti mirari cōitatē & cōpositā suauitatē:ꝗ illos quoꝗ quos trāsit
adducit gratuitum ēt i obuios meritum.Nemo.n.mortalium uni tam dulcis est quā hic oibus.Cum ite/
rim tanta naturalis boni uis est ubi artem simulationemꝗ non redolet.Nemo non imputare sibi.bonita/
tem publicā patit̄.hoc quoꝗ loco blāditiis tuis restitit ut exclamares iuenisse te iexpugnabilem uirum ad
uersus isidias:quas nemo non i sinum recipit.Eo qdem magis:hic eius prudentiam: & iultādo ieuitabili
malo pertinaciā te suscipere confessus es:qa superaueras posse apertis auris recipi:ꝗuis blāda diceres: qa ue
ra dicebas.Sed eo magis itellexit obstādum.Semper.n.falsis a uero petitur ueritas.Nolo tamē tibi displi/
ceas:quasi male egeris nimium & quasi ille aliqd iocorum aut doli suspicatus sit.Non depræhēdit te: sed
repulit ad hoc exemplar componere.Cum qs ad te adulatorum accerserit dicito.Vis tu ista uerba quæ iā
ab alio magistratu ad alium cū uictoribus trāseāt?Ferte ad aliquē q paria facturus uult qcqd dixerit audi/
re.Ego nec decipe uolo:nec decipi possum.Laudari me a uobis:nisi laudaretis ēt malos uellēt.Quod āt ne
cesse ē i hoc descēdere ut te petere quominus possint.Lōgū itet nos iteruallū sit.Cū cupieris bene laudari ꝗ
re hoc ulli debeas?Ipse te lauda dic:liberalibus me studiis tradidi:ꝗꝗ pauptas alias uaderet & igeniū obdu
ceret.Vbi præscens studii præciū est.Ad grauita carmina deflexi me & ad salutare philosophiæ studiū cō
tuli.Ostēdi i oē pectus eādē cadere uirtutē:& eluctatus nataliū angustias nec sorte me sed aio mersus. Par
maximi steti.Non mihi inimicitia Gettuli gaii fidem eripuit:non i alioꝝ personā ifœliciter amatorum:
Messalla & Marcisus diu publici hostes anteꝗ sui propositū meū potuere euertere.Ceruicē pro fide appo/
sui.Nullū uerbum mihi quod nō salua bona cōscia ꝓcederet excussum est pro amicis:oia timui. pro me
nihil nisi ne paꝝ bonus amicus fuissem.Non mihi muliebres fluxere lachrymæ:nō e manibus ullius sup
plex pependi.Nihil idecoꝝ:nec bono:nec uiro feci.Periculis meis magis patus ire i ea quæ minabant̄ ægi
gratias fortunæ ꝙ experiri uoluisset ꝗti extimarē fidem.Non debebat mihi paruo res tanta constare.Nec
examinauit me qdem diu.neꝗ.n.paria pendebant:utrum satis esset me perire pro fide an fidem pro me.
Non præcipiti ipetu in ultimum consilium quo me eriperē furori potētiā misi.Videbam apud Gaiū tor
mēta:uidebā ignes.Sciebā olī sub illo i eum statū res humana decidisse:ut itet misericordiæ opa haberen/
tur occisi.Non tamen ferro icubui:nec i mare aperto ore dissilui:ne uiderē pro fide tātū mori posse.Adii/
ce nūc iuictum muneribus aimum & i tāto auaritiæ certamie nunꝗ suppositā manum lucro. Adiice nūc
uictus parsimoniā:sermonis modestiā.Aduersus minores humanitatem:aduersus maiores reuerentiam
post hoc ipe te cōsule uera ne an falsa memorauerim.Si uera sunt corā magno teste laudatus es. si falsa si/
ne teste derisus es.Possum & ipse nō uideri a te:aut captare:aut experiri.Vtrūlibet credere:& omnes time
re a me icipe.Virgilianū illud excludi.Nusꝗ tuta fides.aut Ouidianū. Qua terra patet fera regnat erinis.
In facinus iurasse putes.Aut illud Menandri.Quis enim non in hoc magnitudine ingenii sui concitauit.
Detestatus consensum humani generis tendentis ad uitia.omnes ait malos uiuere.& in scenam uelut ru/
sticus poeta ꝓsiliuit.Nō senē excipit:nō pueꝝ:nō fœminā:nō uiꝝ & addicit singulos peccare nō paucos:

ſed iã ſcelus eſſe cõtextũ. Fugiendũ ergo:& in ſe redeũdũ eſt:immo etiam a ſe recedendũ. hoc tibi & ſi di/
uidimur mare præſtare tentabo ut dubium me interiecta manu ad meliora perducam. Et ne ſolitudiẽm
ſentias hic tecum miſcebo ſermones. Erimus una qua parte optimi ſumus: Dabimus inuicem conſilia:&
ex uultu audientis pendentia. Longe te ab iſta prouincia adducam ne ſorte magnam hiſtoriis eſſe fidem
credas & placere tibi incipſas:quotiens cogitaueris. hanc ego habeo ſub meo iure prouinciam quæ maxi/
marum urbium exercitus & ſuſtinuit & fregit. cum inter carthaginem & romam ingentis belli præcium
facuit cum quattuor romanorum principum:ideſt totius imperii uires contractas in unum locum uidit:
altamq; Pompeii fortunam erexit. Cæſaris fatigauit:Lepidi tranſtulit:omniumq; cœpit quæ illi ingenti
ſpectaculo interfuit:ex quo liquære mortalibus poſſet q̃ uelox foret ad imum lapſus ex ſummo. quãq; di
uerſa uia magnam potentiam fortuna deſtrueret. Vno enim tempore uidit Pompeium Lepidumque ex
maximo faſtigio. aliter ad extrema deiectos:cũ Pompeius alienum exercitum fugeret:Lepidus ſuũ. Itaq;
ut totum mente abducam:q̃uis multa habeat ſicilia in ſe circaq; ſe mirabilia. omnes iterim prouĩciæ tuæ
quæſtiones præteribo & in diuerſum cogitationes tuas abſtraham. Quæram enim tecum id quod li/
bro ſuperiore diſtuli. Quid ita Nilus æſtiuis menſibus abundet. Cui Danubium ſimilem naturam philo
ſophi tradiderunt:q; & fontis ignoti & æſtate q̃ hyeme maior ſit. Vtrũq; apparuit falſum. Nam & caput
eius in germania eſſe comperimus:& æſtate q̃dem incipit creſcere. Sed adhuc manente intra menſuram
ſuam nilo primis caloribus:cum ſol uehementior inter extrema ueris niues emollit quas ante conſumit
q̃ contumeſcere nilus incipiat. Reliquo uero æſtatis minuitur & ad hibernam magnitudinem redit:atq;
ex ea demittitur. At nilus ante ortum caniculæ augetur mediis æſtibus ultra equinoctium. hũc nobiliſſi/
mũ amnem natura extulit ante humani generis oculos & ita diſpoſuit: ut eo tempore inundaret ægyp/
ptum:quo maxime uſta feruoribus terra undas altius traheret tantũ uſum quantũ ſiccitati annuæ ſuffi/
cere poſſit. Nam in ea parte qua in æthyopiam uergit:aut nulli imbres ſunt aut rari:& q inſuetam aquis
cæleſtibus terrã non adiuuent. Vnam ut ſcis ægyptus in hoc ſpem ſuam habet. Proide ſterilis annus aut
fertilis eſt prout ille magnus ĩfluxit:ut partior. Nemo aratorꝫ aſpicit cælũ. Quare. nõ cũ poeta in eo iocor
& illi Ouidiũ ſuũ ĩpingo q ait. nec pluuias ſupplicat herba ioui. Vnde creſcere ĩcipiat ſi compræhẽdi poſſet
cauſæ quoq; ĩcrementi ĩuenirent. Nunc uero magnas ſolitudines peruagatus & in paludes diffuſus. genti
bus ſperſus circa philas primũ ex uago & errante colligit. Philæ inſula eſt:aſpera & undiq; prærupta:duo
bus in unum coituris amnibus c igit:& qui nilo mutant & eius nomen ſerũt. urbem totam complectit.
Ad hãc nilus magnus magis q̃ uiolẽtus:egreſſus æthiopiã arenaſq; per q̃s itur ad cõmercia ĩdici maris eſt
prælabit. Excipiunt ãt cataractæ nobilis ĩſigni ſpectaculo locus. Ibi per arduas exciſaſq; pluribus locis ru/
pes nilus inſurgit & uires ſuas concitat. Frangit eni occurrentibus ſaxis:& per anguſta eluctat. Vbicunq;
uincit:aut uincit fluctuat & illic excitatis primum aq̃s quas ſine tumultu leui alueo dux erat uiolẽtus:&
per malignos trãſitus torrens proſilit diſſimilis ſibi. Quippe ad id lutoſus & turbidus fluit. At ubi ĩſco/
pulos cautius librauit ſpuãt:& illi non ex natura ſua:ſed ex iniuria loci color eſt. Tandẽ eluctatus obſtan/
tia in uaſtã altitudinẽ ſubito deſtitutus cadit cũ ingenti circumiacentiũ regionum ſtrepitu. Quẽ perferre
gens ibi aſperis collocata. nõ potuit obtuſis aſſidue frãgere auribus:& ob hoc ſedibus ad æqetiora tranſla
ti ſunt. Inter miracula fluminis ĩcredibilem incolaꝫ audaciam accepi. Bini paruula nauigia conſcendunt.
Quoꝫ alter nauẽ regit:alter exhaurit. Deide multũ iter rapidã ĩſaniam nili & reciprocos fluctus uolupta
ti. tãdẽ tenuiſſimos canales tenet. per quos anguſta rupiũ effugiũt & cum tuto flumine effuſi:nauigiũ ru/
ens manu tẽperant. magnoq; ſpectantiũ mœtu in caput miſſi: cum iam adploraueris merſoſq; atq; obru
ptos tãta mole credideris longe ab eo inq̃ ceciderũt loco nauigant:tormenti modo miſſi:Nec mergit ca/
dens unda:ſed planis aquis tradit. Primum ĩcrementum nili circa inſulam q̃ modo retuli philas:naſcitur.
Exiguo ob hoc ſpatio terra diuidit. Abatõ græci uocant. Nec illã ullã niſi antiſtites caleãt illa primũ ſaxũ
actu fluminis ſentiũt. poſt magnũ deide ſpatiũ duo eminent ſcopuli. Nili uenas uocant ĩcolæ ex q̃bus ma
gna uis fundit:non tamen q̃nta perire poſſet ægyptũ. In hac ora ſtipẽ ſacerdotes & aurea dona præfecti
cũ ſolemne uenit ſacrum iaciũt. Hinc iam manifeſtus nouaꝫ uiriũ nilus alto ac profundo alueo fert ne ĩ
altitudinem excedat obiectu montiũ preſſus. Circa memphym demũ liber & per campeſtria uagus ĩ plu
ra ſcindit flumina:manuq; canalibus factis:ut ſit modus in deriuantiũ poteſtate per totam diſcurrit ægy
ptũ. Initio diducit. Deide continuatis aquis in faciem laci ac turbidi maris ſtagnat. curſum illi uiolentiaq;
eripit. latitudo regionũ. in q̃s extendit dextra leuaq; totam amplexus ægyptũ q̃ntũ creuit nilus tantũ ſpei
in annũ eſt. Nec computatio fallit agricolam. adeo ad menſuram flumis reſpondet q̃ fertilem facit nilus.
Is arenoſo ac ſitienti ſolo & aq̃ ĩducit & terram. Nam cũ turbulẽtus fiat. oẽm in ſiccis atq; hiantibus locis
faciẽ reliq̃t:& q̃cq̃d pĩgue ſecũ tulit:arentibus locis illinit:iuuatq; agros duabus ex cauſis & q̃d' ĩundat &
q̃d' obliniat. Itaq; q̃cq̃d non adiuuit ſterile ac ſqualidũ iacet. Si creuit ſup debitũ nocuit. Mira itaq; natura
flumĩs q̃d cũ cæteri amnes abluãt terras exeuiſcerẽt. nilus tanto cæteris maior adeo nihil edit nec abradit
ut contra adiiciat uires nimiũq; in eo ſit q̃d' ſolũ tẽperat. Illato eni limo arenas ſaturat ac iũgit. Debetq; il/
li ægyptus nõ tãtũ fertilitatem terraꝫ ſed ipſas. Illa facies pulcherrima ẽ cũ iã ſe ĩ agros nilus ĩgeſſit. Latẽt
cãpi optæq; ſunt ualles:oppida ĩſulaꝫ mõ expectãt. Nullũ in mediterraneis niſi p nauigia cõmerciũ ẽ. Ma
iorq; ẽ leticia gẽtibus quo mĩus terraꝫ ſuaꝫ uidẽt. Sic quoq; cũ ſe ripis cõtiet nilus p ſeptẽa hoſtia ĩ mare
emittit:q̃dcũq; elegeris ex his marẽ ẽ. Multos nihilominus ignobiles ros ĩ alãta aq̃ aliud aq̃ littus porrigit.
Cæterum beluas marias uel magnitudĩe uel noxa partes educat & ex eo q̃tus ſit extiari poteſt q; ĩgentia
animalia & pabulo ſufficienti & ad nauigandum loco contiet. Babillus uirorum optimus: perfectuſq; in

omni litterarum genere rarissimus auctor est:cum ipse præfectus obtineret ægyptum. Heraclitio hostio nili q; est maximum spectaculo sibi fuisse delphinorum a mari occurrentium & cocodrilorum a flumine aduersum agmen agentium:ualde properantibus prælium cocodrilos ab animalibus placidis : morsusq; innoxiis. uictos hiis superiore pars corporis dura & impenetrabilis etiam maiorum animalium dētibus. At inferior mollis ac tenera. Hanc delphini spinis quas dorso eminentes gerūt : submersi uulnerabant & aduersum emersi diuidebant. Recisus mō pluribus cæteri uelut acie uersa fugerunt. Fugax animal audaci audacissimum timido. Nec illos tiucturæ generis aut sanguinis proprietate separatur:sed contentu & temeritate. Vltro enim insequuntur fugientesq; iniecto trahuur laquæo. plærią; pereunt quibus minus p̄sens animus ad persequendum fuit. Nullum aliquando marinam aquam detulisse Theophrastus est auctor. Biennio continuo regnante. Cleopatra non descendisse decimo regni anno & undecimo constat. Significatum aiunt duobus rerum potentibus defectionem. Antonii enim Cleopatræq; defecit imperium per uouem annos non ascendisse nilum superioribus sæculis. Callimachus est auctor. Sed nunc ad ispiciēdas causas propter quas æstate nilus crescat accedam & ab antiqssimis icipiam. Anaxagoras ait ex æthiopiæ iugis solutas niues ad nilum usq; decurrere. In eadem opinione omnis uetustas fuit. Hoc escælus. Sophocles: Euripides tradebant. Sed falsum esse argumentis plurimis patet. Primo æthiopiam feruentissimam esse idicat hominum adustus color & tragotidæ quibus subterraneæ domus sunt. Saxa ueiut igne feruescunt:non tantum medio sed inclinato quoq; die:ardens puluis nec humani uestigii patiens. argentum replumbatur signorum coagmenta soluuntur:nullum materiæ super adornatæ manet operimentū Austri quoq; q ex illo tractu uenit uentus calidissimus est. Nullum ex his animalibus quæ latent bruma unq̄ reconditur. Etiam per hyemes in summo & aperto serpens est. Alexandria quoq; longe ab huiusmodi immodicis caloribus posita est. Niues non cadūt superiora pluuia carent. quemadmodū ergo regio tātis subiecta feruoribus duraturas per totam æstatem niues recepit. quas sane aliqui montes illic quoq; excipiant. Nunq̄ magis alpes q̄ tharciæ iuga aut caucasus. Atq; eorū montium flumina uer & prima æstate intumescit. Deinde hybernis minora sunt. Quippe uernis temporibus imbres niuem diluūt: reliq̄s eius prius calor dissipat. Nec renus:nec rhodanus nec castrus subiacent malo. Aestate prouenīūt: & illis altissima in septrentrionibus iugiter sunt flumina possent contra æstatem magna producere. Præterea si hæc eadem attollerent nilum:æstate prima plenissimus flueret tunc enim maximæ & integræ adhuc niues ex mollissimoq; tabes est. Nilus autem per menses quatuor liquitur & illi æqualis accessio est. Si Thaleti credis æthesiæ descendent:nili resistūt:& cursus eius acto contra hostia maris sustinent ita reuerberatus in se recurrit non crescit sed exitu prohibitus resistit:& quocunq; mox potuit in cōtextus erūpit. Eudimenes in assiliensis testimonium dicit. Nauigauit inquit athalanticū mare. Inde nilus fluit maior q̄diu æthesiæ tempus obseruant. tunc enim eiicitur mare instantibus uentis. Cū residerint in pelagus conquiescit minorq; descendenti inde uis nilo est. Cæterū dulcis maris sapor est & similes niloticis belnæ. Quare ergo si nullum æthesiæ prouocant & ante illos incipit icrementum eius & post eas dura. præterea non sit quo illi fauere uehementius. Nec remittitur incitaturq; prout illis impetus fuit. quod fieret si illorum uiribus cresceret. quicquid æthesiæ littus uerberant & contra illos nilus descendit ide uenturus unde si origo ab illis esset. Præterea ex mari purus & ceruleus efflueret non nunc turbidus uenit. Age qđ testimonium eius testiū turba coarguitur. Tūc erat mendacio locus cum ignota essent externa: libebat illis fabulas mittere. Nūc uero totā extremi maris ora mercatorū nauibus stringitur : quorū nemo narrat nūcium nilum aut mares saporis alterius q̄ natura credit:uetat:quia dulcissimum quodq; & leuissimum sol trahit. Præterea quare hyeme non crescūt:& tūc potest uentis concitari mare. aliquando quidem maioribus. Nam æthesiæ temperati sunt. Quod si e mari atlantico semel populet ægyptum. At nūc per gradus crescit. Genopide scius ait hyemem caloris sub terris continet ideo & specus calidos eē & tepediorem puteis aquam:itaq; uenas in terno calore siccari. Sed in aliis terris augent imbribus flumina nilum: & quia nullo imbre adiuuetur tenuari deinde crescere per æstatem quo tempore frigent interiora terrarū & redit rigor fontibus:quod si uerum esset æstate abundaret. Deinde calorem hyeme sub terris esse maiorem. Aqua & specus & putei tepent:quia aera rigentem extrinsecus non recipiunt. Ita non calorem habent sed frigus excludunt. Ex eadem causa æstate frigidant quia ab illo remotus:seductusq; aer calefactus non peruenit. Diogenes apolomates ait. Sol humorem ad se rapit. Hunc ad siccata tellus ex mari dicit q̄ ex cæteris aquis:fieri autem non potest ut una sicca sit tellus:alia abundet. Sunt enim perforata omnia: & in itinere parua Sicca humida sumunt aliquando nisi aliquid terra acciperet exaurisset ergo unde sol trahit. Sed ex his quæ præmunt:maximæ hæc remedia sunt. Terra cum exaurit:plus ad se humoris adducit ut in lucernis oleum illo fluit ubi exuritur. Sic aqua illo incumbit:quo uis caloris & terræ æstuantis accessit. Vnde ergo trahitur:ex illis scilet partibus super hybernis septemtrionalibus unde exundat. Ob hoc pōdus in serni mare assidue fluit rapidus non ut cætera maria alternatis ultro citro æstiathus in unam partem super pronus & torrens. Quod nisi faceret his itineribus quod cui deest redderetur:quod cuiq; superest emineret. Iam aut sicca essent omnia:ut inundata interrogare Diogare Diogenem libet. Quasi compertus animus cuncta & inuicem commeat. Non omnibus locis æstate maiora sunt flumina. Aegyptum sol magis percoquit. Itaq; nilus magis crescit. Sed in cæteris quoq; terris aliqua fluminis fit abiectio. Deinde quia nulla pars terræ sine humore est. Omnis ad se ex aliis regiōibus trahit:eoq; magis humidi & quo calidior est. Deinde quare nilus dulcis est si hoc illi e mari unda est? Nec enim ulli flumini dulcior gustus.

Grandinē hoc mō fieri si tibi affirmauero quo apud nos glacies fit gelata nube tota nimis audacē rem

fecero. Itaq; ex his me testibus numero sedere note qui audisse quidem se negant. Aut quod historici fa/
ciunt & ipse faciam. Illi cum multa metiti sunt ad arbitrium suum unam aliquam rem uolunt spondere
sed addiciunt. Pœnes auctores fides erit. Ego si mihi parum credis Possidonius tibi auctoritatem promit
tet: tam in illo ꝙ præterit: q̃ in hoc ꝙ secuturum est. grandinem enim fieri ex nube aquosa iam in humo/
rem uersa sic affirmabit tanq̃ interfuerit. Quare autem rotunda sit grando: & sine magistro scire possis
cum adnotaueris stillicidium omne glomerari. Quod & in speculis apparet: quæ humorem halitu colli/
gunt & in poculis sparsis. Aliaq; omni leuitate non minus foliis: sique guttæ adhæserunt in rotundum ia
cent. Quid magis est saxo durum? quid mollius unda? pura tamen molli saxa cauantur aqua. Aut ut ali/
us poeta ait. Stillicidii casus lapidē cauat. Hæc ipsa excauatio rotūda fit. Ex quo apparet illud quoq; huic
simile esse quod cauat. Locum enim sibi ad fortunam & habitum sui exculpit. Præterea potest etiam si nō
fugit grando talis cum defertur corrotundari: & totiens super spatium aeris densi deuoluta æqualiter in
orbem terri. Quod nix pati non potest: quia non est tam solida: immo quia tam fusa est: & non per ma/
gnam altitudinem cadit sed circa terras initium eius est. Ita non longius illi per aera sed ex proximo la/
psus est. Quare non & ego mihi idem permittam ꝙ anaxagoras? Inter nullos magis q̃ inter philosophos
esse debet æqualitas. Grando nihil aliud est q̃ suspensa glacies. Nix in pruina pendens congelatio. Illud enī
iam diximus quod inter aquam & rorem interest. hoc inter pruinam & glaciem: necnon niuem & glaci/
em interesse. Poteram me peracta quæstione dimittere sed bene uersum dabo. Et quando cœpi tibi mo/
lectus esse. Quicquid in hoc loco quæritur. Quæritur autem quare hyeme ningat non grandinet.
Ver iam frigorem infracto grando cadat. Nam ut fallar tibi; uerum mihi quidem persuadetur: quod me
usq; ad mendacia hæc leuiora in quibus os præcidi non oculi erui solent credulum: præsto. Hyeme aer ri
get: & ideo nondum in aquam uertitur sed in niuem cui aer proprior est. Cum uer cœpit maior incliatio
temporis sequitur & calidiore cælo maiora sunt stillicidia. Ideo ut ait Virgilius noster. Cum ruit ibri fe/
rum uer uehementior imutatione aeris undiq; patefacti & soluentis se: ipso tempore adiuuante. Ob hoc
nimbi graues magis: uastiq; q̃ pertinaces defetuntur. Bruma lentas pluuias habet & tēues: quales sæpe so/
lent interueni recum pluuia rara & minuta: niuem quoq; admixtam habet. Dicimus niualem diem cum
altum diem cum altum frigus & triste cælum est. Præterea aqlone flante aut suum cælum habente & mi/
nutæ pluuiæ sunt. Austro imber improbior est: & gutæ pleniores. Rem a nostris positam nec dicere au/
deo quia infirma uidetur: nec præterire. Quid enim mali est aliquid & faciliora iudici scribere? Immo si
omnia argumenta ad obrusam cœperimus exigere silentium iudicetur. Pauca etiam ad modum sunt si/
ne aduersario. Cætera etiam si uincunt litigant. Aiunt uer quicquid circa scithiam & pontum & septem/
trionalem plagam glaciatum & abstrictum est relaxari. Tunc flumina gelata discedere. Tunc obruptas ni
ues soluere. Credibile est ergo frigidos spiritus inde iferri & uerno cælo imisceri. Illud quoq; adiiciunt qđ
non sum expertus: nec experiri cognito. Tu quoq; censeo si uolueris uerum exquirere. niuem ita caue ex/
periaris. Minus algere aiunt pedes eorum qui fixam & duram niuem calcant: q̃ eorum qui teneram & la/
befactam. Ergo si non metiuntur: quicquid ex illis septemtrionalibus locis iam disturbata niue & glacie
frangente se fertur: id meridianæ partis tepentem iam humidumq; aera alligat & perstringit. Itaq; cū plu
uia futura erat grando fit iniuria frigoris. Non tempero mihi quominus omnes nostrorum ineptiam ꝑ
feram quosdam peritos obseruandarum nubium esse affirmant & prædicere cum grando uētura sit. Hoc
intelligere usu ipso potuere cum colorem nubium notassent: quoniam grando totiens insequæbať illud
incredibile cleonis fuisse publicæ præpositas calazophilatas speculatores futuræ grādinis. Hii cum signū
dedissent adesse iam grandinem. Quid expectas ut homines ad penulas discurrerēt aut ad scoreas. Immo
pro se quisq; alius agnum immolabat. alius paulum. Protinus ille nubes alio declinabant. Cum aliqđ gu/
stasset sanguis. hoc rides. Accipe quod rideas magis. Siquis nec agnum nec pulum habebat: quod sine dā/
no fieri poterat manus sibi afferebat. Et ne tu auidas aut credules existimes nubes digitum suū bene acu/
to graphio pungebat & hoc sanguine litabat. Nec minus ad huius agello grādo se uertebat q̃ ab illo ī quo
maioribus hostiis exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt alteri ut homines sapientissimos
decet. Negat posse fieri ut cum grandine aliquis pacificatur & tempestates munusculis redimant: quam/
uis munera & deos uincāt: alteri suspicari ipsos aiunt esse in ipso sanguine uim quandam potentiæ auer/
tendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse uis tanta ut in altum pene/
tret: & illam sentiant nubes. Quanto expeditius erat dicere. Mendacium & fabula est. At cleone iudicia
reddebant in illos quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis: quod negligentia eorum niueæ ua
pulassent aut segetes procidissent. Et apud nos in duodecim tabulis cauetur. ne quis alienos fructus excan
tasset. Rudis adhuc antiquitas credebat & attrahi imbres cantibus & repelli: quorum nihil posse fieri tam
palam est ut rei causa nullius philosophi schola intranda sit. Vnam rem ad hoc adiiciam & fauere: ac
plaudere te iuuabit. Aiunt niuem in ea parte aeris fieri quæ prope terras est. Hanc enim habere caloris ex
quatuor causis. Vna ꝙ omnis terrarum euaporatio. Cum multum ī se feruidi aridiq; habeat hæc est cali/
dior q̃ recentior. Altera ꝙ radii solis a terra resiliunt & in se currunt. Horum duplicatio proxima quæq; a
terris calefit. Quæ ideo plus habent temporis. quia solem bis sentiunt. Tertia causa est: ꝙ magis superio/
ra perflantur. at quæcunq; depressa sunt: minus uentis uerberantur. Accidit his ratio Democriti. omne
corpus quo solidus est. hoc calorem citius concipit & diutius seruat. Itaq; si in solem posueris æneum uas
& uitreum & argenteum: æneo citius calor accedit diutius herebit. Adiicit deide quare & hoc existimet
fieri. his inquit corporibus quæ duriora & pressiora sunt: necesse est minora foramina esse & tenuiorem

in singulis spũm. Seqtur ut quẽadmodũ minora balnearia & minora foramia citius calesiũt. sic hæc fora/
mina esse occulta & oculos effugientia & celerius feruorẽ sentiãt:& pp easdẽ angustias qcqd receperũt tar
dius reddant. Hæc lõge præparata ad id pducũt. de quo nũc quærit. Oĩs aer quo ppior ẽ terris: hoc cras/
sior. Quẽadmodũ ĩ aqua & in oĩ humore fex una est:ita in aere spissiſsima quæq; descẽdũt. Iã aũt pbatum
ẽ oĩa quo crassioris solidiorisq; materiæ sunt hoc fidelius custodire calorẽ receptũ. sed æditior aer quo lõ/
gius a terrarũ colluuie recessit. hoc sincerior puriorq; ẽ. Itaq; solẽ nõ retinet sed uelut pinane trãsmittit. Iõ
minus calefit. Contra aũt qdã aiũt cacumia mõtiũ hæc calidiora esse debere: quo ppiora soli sunt. Qui mi
hi uidenẽ errare q; apẽninũ & alpes & alios mõtes ob eximiã altitudinẽ: ĩ tãtũ putãt crescere: ut illorũ ma/
gnitudo sentire solis uiciniã possit. Excelsa sunt ista q̃diu nobis cõparãẽ. At uero ut ad uniuersum respexe
ris mãifesta ẽ oĩum humilitas. Inter se uicunẽ & uincũt. Cæterũ ĩ tãtũ nihil attollit ut collatiõe totius nul/
la sit uel maximis portio. Quod. n. nisi sub iterrogatiõe eẽt nõ dicerẽ totũ orbẽ terrarũ pilã eẽ. Pilæ pprie/
tas ẽ cũ æq̃litate q̃dã rotũditas ad æq̃litatẽ ducta. Hãc ãt accipe quã uides in lusoria pila. Nõ multũ illi cõ/
missuræ & rimæ earũ nocẽt: quo minus par sibi ab oĩ parte dicaẽ. quõ in hac pila: nihil illa iterualla efficiũt
ad speciem rotũdi. sic nec ue ĩ uniuerso qdẽ orbe terrarũ æditi montes quorũ altitudo totius mundi colla/
tione cõsumit. Qui dicit altiorẽ mõtẽ qa solẽ ppius excipiat: magis calere debere. idẽ dicere põt lõgiorem
hoiem citius q̃ pusillũ debere calefieri: & caput eius q̃ pedes. Atq; qsquis mũdũ mẽsura sua existimauerit:
& terrã cogitauerit tenere pũcti locũ. itelligit nihil ĩ illa posse ita eminere ut cælestia magis sentiat uelut in
ppiquũ illis accesserit. Mõtes isti quos suspicimus & uertices æterna niue obsessi nihilominus ĩ imo sunt
& ppius qdẽ soli mõs q̃ campos aut ualles. Sed sic quõ ẽ pilus pilo grossior: arbor arbore: & mons monte
maior eẽ dicit. Isto. n. mõ & arbor: & alia magis q̃ alia dicenẽ uicinia cælo qđ falsum ẽ: qa inter pusilla non
põt eẽ magnũ discrimẽ: nisi dum iter se cõparanẽ. Vbi ad collationẽ ĩmẽsi corporis uẽtum est nihil iterest
quãtum sit alterũ altero maius: qa ẽt si magno discrimine: tamen minia uicunẽ. Sed ut ad ppositum re/
uertar pp has q̃s retuli cãs. Plærisq; placuit ĩ ea pte aeris niuẽ cõcipi: quæ uicinia terris est: & ideo minus al/
ligari: qa minore rigore coit. Nam uicinus aer plus hẽt frigoris q̃ ut ĩ aquã & ĩbrem transeat: & minus q̃ ut
dureẽ ĩ grandinẽ. hic medio frigore non nimis itento niues fiunt coactis aqs. Quid istas ings ieptias: qbus
litteratior est qsq; non melior tam operosæ persequæris. Quomodo fiant niues dicis cum multo ad nos
dici a te ptineat quare emẽdæ nõ sint niues. Haha. iubes mentẽ cum luxuria litigare. Quotidianũ istud &
sine effectu iurgiũ ẽ litigemus tamen ẽt si superior futura ẽ: pugnãtes & reluctãtes uincat. Hanc ipsam in/
spectionẽ naturæ nihil iudicas ad id qđ uis cõferre. Cum q̃rimus quomodo nix fiat & dicimus illã prui/
næ similem habere naturã: plus illi spũs q̃ aquæ inesse. non putas exprobari uel cũ emũt aquã turpe sit sine
aq̃ qdẽ emũt. Nos uero q̃ramus potius quõ fiãt niues: q̃ quõ seruẽẽ: quoniã nõ cõtenti uina diffundere ue
terana p sapores æstatesq; disponere iuenienimus quõ isti paremus niuẽ: ut ea æstatẽ euiceret & cõtra anni
feruorẽ defendereẽ loci frigore. Quid hac diligẽtia cõsecuti sumus? Nẽpe ut gratuitã mercemur aquã no
bis dolet: q; spũm: q; solẽ emere nõ possumus. Quod hic aer ẽt delicatis diuitibusq; ex facili nec emptus ue
nit. O q̃ nobis male ẽ: q; qcqd a rerũ natura in medio relictũ ẽ. Hoc q; illa fluere & parere oĩbus uoluit: cu/
ius haustũ uitæ publicũ fecit. Hoc q; tã hoi q̃ feris auibusq; iertissimis aialibus ĩ usum large ac beate pfun
dit: cõtra se igeniosa luxuria redegit ad p̃cium. Adeo nihil põt illi placere nisi charũ. Vnum hoc erat quod
diuites ĩ æquũ turbe deduceret: quo nec posset antecedere pauprimum. Illi cui diuitiæ molestæ sunt: exco
gitatũ ẽ quẽadmodum ẽt caperet aq̃ luxuriã. Vnde ad hoc puẽtũ sit ut nulla nobis aq̃ satis frigida uidereẽ:
q̃ flueret dicã. Quãdiu sanus & salubris cibi capax stomachus ẽ: ĩpleturq; nõ p̃mit. Naturalibus fomentis
cõtẽtus ẽ. Vbi quotidiãis cruditatibus nõ tpis æstus sed suos sentit. Vbi ebrietas cõtinua uisceribus ĩsedit
& p̃cordiale ĩ qđ uertit torret: aliqd necessario q̃rit quo æstus ille frãgat: q ipsis aqs ĩcalescit: remediũ ĩcitat
uitium. Itaq; nõ æstate tãtum: sed media hyeme niuẽ hac cã bibunt. Quæ huius rei cã: nisi itestinum ma/
lũ & luxu corrupta p̃cordia? Quibus nullum ĩteruallũ unq̃ quo itergesceret datũ ẽ: sed prãdia cœnis usq;
ĩ lucẽ pductis ĩ gesta sunt: & distẽtos copia ferculorũ ac uarietate cõmessatio altius mersit. Deide nunq̃ iter
missa itẽperãtia qcqd ante deduxerat efferauit: & ĩ desiderium sp noui rigoris accẽdit. Itaq; q̃uis cœnatio/
nẽ uelis ac specularibus muniãt & igne multo domẽt hyemẽ. nihilominus stomachus ille solutus & æstu
suo lãguidus q̃rit aliqd quo erigaẽ: nã sicut aio relictos stupẽtesq; frigida spargimus: ut ad sensum sui rede
ant: ita uiscera istorũ itus torpẽtia nihil sentiũt nisi frigore illa uehemẽtiore perusseris. Inde ẽ inq̃ q; ne niue
cõtẽti sunt: sed glaciẽ uelut certior illi ex solido rigor sit: exq̃rũt: ac sæpe repetitis aqs diluũt. Non q̃ ẽ sum/
mo tollit sed magis hẽat: & ptinacius frigus ex abdito effodit. Itaq; ne unum qdẽ eius ẽ p̃cium sed habet ĩ
stitores aq̃ & annonã p pudore uariã. Vnguẽtarios lacedæmõii urbe expulere: & ppere cedere finibus suis
iusserunt: qa oleum dispderẽt. Quid illi si uidissent reponẽdã niuis officinas & tot iumenta deportãdæ aq̃
deseruiẽtia: cuius calorẽ saporẽq; paleis qbus custodiunt inqnãt? At dii bene q̃ facile ẽ extiguere sitim sanã:
sed qd sentire possunt emortuæ fauces & occalatæ cibis ardẽtibus. Quẽadmodum nihil illi satis frigidũ:
sic nihil calidũ est. Sed ardẽtes boletos: & raptim ĩdumento suo mersatos dimittũt pene fumãtes quos de
inde restriguant niuatis potionibus. Videbis inq̃ quosdam graciles: & pallido faciliq; circundatos pallen/
tes & ægros: non sorbẽtes solum niuem sed ẽt eẽ & frustra eius ĩ cyphos suos diicere iter ipsam bibẽdi mo
rã? Siti istã eẽ putas. Febris ẽ. Et qdẽ eo acrior q; non tactu uenarũ: nec ĩ cutẽ effuso calore depræhẽdit. Sed
cor ipsum excoqt luxuria iuictum malum: & ex molli fluido durũ atq; pauẽs. Non itelligis oĩa consuetu/
dine uim suam perdere? Itaq; nix ista in qua ẽt iam natatis eo peruenit usu & ad quotidianam stomachi ser
uitutem ut aquæ locum obtineat. aliqd adhuc quærite illa frigidius qa pro nihilo est familiaris rigor.

Lucii Annei Senecæ cordubēsis naturaliū liber q̄ntus: in quo de uētis & aeris motu agiť. Fœliciter icipit.

Entus est fluēs aer. Quidā ita diffinierūt. uentus ē aer fluēs in unā parte. Hæc diffinitio uideť diligētior: q̄a nūq̄ aer tā imobilis ē ut nō in aliq̄ sit agitatiōe. Sic tr̄āq̄llū mare diciť nō cū leuiter cōmoueť: nec ī unā p̄tē iclinať. Itaq̄ si legeris cū placidū uētis staret mare. Scito illud non stare: sed succuti leuiter & duci. tranq̄llū est q̄a nec hoc nec illo impetū capiat. Idē & de aere iudicādū est & non esse unq̄ imobilem ēt si q̄etus sit. Quod ex hoc itelligis licet cū sol in aliquē clausum locū ifusus ē: uidemus corpuscula minuta in aduersa ferri: alia sursum: alia deorsū uarie cōcursantia. Ergo ut parꝝ diligēter cōpræhēdit q̄d uult q dixerit fluctus maris ē in unā p̄tē agitatio. Sic in hac re q̄ cū maxie q̄rimus nō circūscribeť q ita se gesserit ut dicat: uētus est fluēs aer in unā p̄tē. Aut aer ē fluēs ipetu. Aut uis aeris in unā p̄tē eūtis: aut cursus aeris aliquo cōcitatior. Scio q̄d respōderi p diffinitiōe altera possit. Quid necesse ē adiicere te in unā p̄tē fluēs aer? Vtiq̄ q̄d fluit in unam p̄tē fluit. Nemo aquā fluere dicit si tantū ītra se moueť: sed si aliquo ferť. Pōt ergo aliq̄d moueri & non fluere & ecōtrario pōt fluere in unā p̄tē. Sed si hæc breuitas satis a calūnia tuta est. hac utamur. Si uero aliq̄s circūspectior est uerbo nō parcat cuius adiectio cauillationē oēm poterit excludere: Nūc ad ipsam rē accedamus quoniā satis de formula disputatū est. Democritus ait. Cū angusto inani multa sunt corpuscula q̄ ille athomos uocat seq̄ uentū. At circa q̄etū & placidū aeris statū esse cū in multo inani pauca sunt corpuscula. Nam quemadmodū in foro aut uico q̄diu paucitas est sine tumultu ambulant: ubi turba in angustū cucurrit. alioꝝ in alios icidentiū rixa fit. Sic in hoc quo circūdati sumus spacio: cū exiguū locū multa corpora ipleuerit. Necesse est alia aliis icidant & ipellanť ac repellanť iplicenturq̄ & comprimanť ex q̄bus nasciť uentus: cū illa quæ colluctabanť icubuere: & diu fluctuata ac dubia iclinauere se. At ubi in magna laxitate corpora pauca uersanť: nec arectare possunt nec ipelli. Hoc falsum esse uel ex eo colligas licet: q̄ tūc minime uentus est cū aer nubilo grauis est. At q tunc plurima corpora: se in angustū contulere: & inde est spissior nubiū grauitas. Adiice nūc q̄ circa flumina & lacus frequens nebula est artatis coniunctisq̄ corporibus: nec tamen uentus ē. Interdū uero multa caligo effundiť ut cōspectū in uicino stantiū eripiat. q̄d nō eueniret nisi in paruū locū corpora se multa compellerēt. Atq̄ nullū tempus magis q̄ nebulosum careret uēto. Adiice nūc q̄d ecōtrario uenit: ut sol matutinū aera spissum & humidū ortu suo tēuet. Tūc surgit aura cū datū est laxamētū corporibus: & stipatio illoꝝ ac turba resoluta est. Quō inquis ergo uenti fiunt. Quō ergo negas fieri? Nō uno mō. Alio. n. t̄pa ipsa magna uis aeris elicit & ex abdito spirat. Alias cū magna & cōtinua ex imo euaporatio in altū ægit: q emerserat: imutatio ipsa alicuius mixti in uentū uertiť. Illud enī nec ut credam mihi persuaderi pōt. nec ut taceam quō in nostris corporibus cibo fit iflatoq̄ non sine magna nariū iniuria emittiť: & uentrē iterdū cū sono exonerat: iterdū secretius: sic putant & hanc magnā reꝝ naturā alimēta mutātē emittere spiritū. Bene nobiscū agať: cū q̄d semper excoq̄t. aliq̄ndo imundius aliq̄d timemus. Nunq̄d ergo hoc uerius est dicere multa ex omni p̄te terraꝝ & assidua fieri corpuscula q̄ cū coaceruata sunt. Deide extenuari soli ceperint: q̄a omne q̄d in angusto dilatať spatiū magis desiderat uentus existit. Quid ergo: hanc solā esse cām uenti existio aquaꝝ terrarūue euaporationes. Ex his grauitatem aeris. Deide solui ipetu: cūq̄ densa steterant ut est necesse extenuata nitunť in ampliorē locū. Ego uero & hāc iudico. Cæteꝝ & illa est lōge uerior causa ualētiorq̄: habere aera naturalē ui mouēdi se. Nec aliūde cōcipere sed inesse illi ut aliaꝝ reꝝ. ita huius potētia. An hic existias q̄dem nobis datas uires ēē q̄bus nos moueremus: aera autem relictū & inertem & inagitabilem esse: cū aq̄ motū suum habeat & uētis q̄escentibus? nec enī aliter aīalia ædere possent. Muscū quoq̄ innasci aq̄s: & herbosa quædam uidemus summo inatantia. Est ergo aliq̄d in aq̄ uitale. De aq̄ dico. Ignis q omnia consumit quædam creat & q̄d uideri non potest simile ueri: tamē ueꝝ est aīalia igne generari. hēt ergo aliq̄ ui talem aer & ideo mō spissat se: modo expandit se & purgat: & alia contrahit deducit & differt. Hoc ergo iterest iter aera & uentū: q̄ inter lacū & flumen. Aliq̄ndo p se ipse solū causa uenti est. fundēs rigētē aera: & ex dēso coactoq̄ explicās in uniuersum. De uētis diximus. Nūc iteꝝ icipimus illos excutere. Fortasse apparebit quēadmodū fiāt: si apparuerit quando & unde p̄cedant. Primū ergo ante lucanos flatus incipiamus. Qui aut ex fluminibus: aut ex conuallibus: aut ex aliquo sinu feruntť. Nullus ex his p̄tinax est: si cadit fortiore iā sole: nec fert ultra terraꝝ cōspectū. Hoc uētoꝝ genus icipit: uer non ultra æstatē durat. Et inde maxie uenit ubi aquaꝝ plurimū & montiū est. Plana licet abūdent aq̄s tamen carēt aura. Hac dico q̄ pro uēto ualet. Quomodo ergo talis flatus concipiť quē græci eucophiā uocāt? Quicq̄d ex se paludes & flumina mittūt: id autem & multū est & assiduū. Per diē solis alimētū est. Nocte exhauriť & montibus iclusum & in unā regionē colligiť. Cū illam ipleuit: & iam se non capit: exprimiť aliquo & in unā p̄tē procedit. Hic uentus est. Itaq̄ in eo icūbit quo liberior exitus iuitat: & loci laxitas in quā coaceruata decurrāt. Huius rei argumentū ē q̄ p̄ria noctis parte nō spirat. Incipe enī fieri illa collectio: quæ circa lucem iam plena ē. onerata quærit quo defluat: & in eo potissimū exit ubit plurimū uacui ē & magna ac patens cui aera. Adiicit autem eis stimulos ortus solis: feriēs gelidū aera. Nam ēt anteq̄ appareat lumine ipso ualet & nondū q̄ aera ostendit radiis ipellit. iā tantū lacessit & irritat luce præmissa. Nā cum ipse præstit alia superius rapiuntur: alia finiuntur tempore. Ideo non ultra matutinum illis datur fluere omnis illoꝝ uis cōspectu solis extinguiť: etiam si ualentiores flauere. Circa medium tamen diē relanguescūt. nec unq̄ usq̄ in meridie aura p̄duciť. Alia autē ibecillior ac breuior est prout ualētioribus minoribusue collecta causis ē. Quare tamē tales uēti uere & æstate ualidiores sunt? Leuissimi enī cætera parte anni. nec q̄ uela ipleāt surgunt. Quia uer aquosue est: ex plurimis aquis locisq̄ ob humidam cæli naturam: saturisq̄ redundantibus maior euaporatio est. At quare æstate

æque profundit. Quia post occasum solis remanet diuturnus calor & magna noctis parte perdurat. Qui euocat exeũtia. ac uehemẽtius trahit. Quicqd ex hiis sponte reddi solet. Deinde nõ tãtũ habet uirtũ ut qđ euocauit absumat. Ob hoc diutius corpuscula emanare solita & afflari. Terra ex se atq; humorem mittit: Facitát uẽtũ solis ortus nõ calore tantũ sed ẽt ictu. Lux enim ut dixi quæ solẽ antecedit nõdum aera calefacit: sed pcutit tantũ. Percussus át in latus cedit. Quanq̃ ego ne illud qdem cõcesserim lucẽ ipsam sine calore esse: cũ ex calore sit. Nõ hẽr forsitã tãtum tpis q̃tum tactu appareat. Opus tamẽ suum facit & dẽsa diducit ac tenuat. Præterea loca quæ aliq̃ iniquitate naturæ ita clausa sunt ut solẽ accipe non possint. Illa quoq; nubila & tristi luce calefiunt: & p diẽ minus q̃ noctibus rigẽt. Etiã nunc calor ois abigit nebulas & se repellit. Ergo sol quoq; idẽ facit. Et ideo ut qbusdã uidet̃ ĩde flatus ẽ unde sol. Hoc fulmẽ esse ex eo apparet q; natura in oẽm ptẽ aeris uehit & cõtra hortũ plenis uẽtis nauigat̃. Quod nõ eueniret si semp uentus ferret̃ a sole. Ethesiæ quoq; quæ in argumẽtum a qbusdã aduocant̃ non minus ppositum adiuuát. dicam primũ qđ illis placeat. deinde cũ displiceat mihi. Ethesiæ inqunt hyeme non sunt qa breuissimis diebus sol desinit prius q̃ frigus euincat̃. Itaq; niues cõponunt̃ & durát. Aestate icipiunt flare: cũ & longius extendit̃ dies & recti in nos radii dirigunt̃. Veri ergo simile est: concussas calore magno niues plus humidi efflare. Itẽ terras exoneratas niue: retectasq; spirare liberius. Itẽ plura ex septentrionali parte cæli corpora exire. & in hæc loca q̃ summissiora ac tepidiora sunt deferri. Sic ipse enim ethesias sumere: & ob hoc a solstitio illis initiũ est ultraq; ortũ caniculæ nõ ualẽt. qa iã multũ ẽ frigida cæli parte. in hác ægestũ ẽ. Ac sol mutato cursu in nostra rectior tẽdit̃: & alterá ptẽ aeris attrahit. Aliam uero impellit. Sic ille ethesiaꝝ flatus æstatẽ frágit & a mẽsiũ feruẽtissimoꝝ grauitate defendit. Nũc qđ pmisi dicẽdũ est: quare ethesiæ nos non adiuuẽt. Nec quicq̃ huic conferát causæ. Dicimus ante lucẽ aurã icitari tádẽ subsidere: cũ illã sol attigit. At qa æthesiæ ob hoc somniculosi a nautis & delicati uocant̃. Quod ut ait Gallio: mane nesciunt surgere. Eo tẽpore fere incipiũt pdire quo ne ptinax qdem aura ẽ: quod nõ accideret si ut auras ita illos sol cõmoueret. Adiice nunc q; si tam illis flatus est spatiũ dici ac longitudo: & ante solstitiũ flaret cũ lõgissimi dies sunt & cũ maxĩe niues tabescũt. Iulio mẽse iã dispoliata sunt oia aut certe admodum pauca iacent ad hoc sub niue.

Sunt quædã genera uẽtoꝝ quæ ruptæ nubes & in pronũ solutæ præmittũt. Hos græci uẽtos etnephyas uocát. Qui hoc ut puto modo fiũt cũ magna inæqualitas ac dissimilitudo corpoꝝ: q̃ uapor terrenus emittit in sublime eat: & alia ex his corporibus sicca sint. Alia hũida. Ex tanta discordia corpoꝝ inter se pugnãtiũ: cũ in unũ cõglobata sunt: uerisimile ẽ quasdã causas effici nubes & interualla inter illas relinq fistulosa & in modũ tibiæ angusta his interuallis tenuis includit̃ spũs. q maius desiderat spaciũ: cũ euerberatus cursus paꝝ libero incaluit. Et ob hoc amplior fit. Scinditq; cingentia & rũpit in uẽtũ q fere procellosus ẽ. qa supne dimittit̃ & in nos cadit uehemẽs & aer: qa nõ fusus nec p aptũ uenit sed laborat & iunc sibi ui ac pugna parat. Hic fere breuis flatus est: qa receptacula nubiũ p quæ ferebat̃ ac munimẽta prũpit. Ideo tumultuosus uenit aliquando non sine igne ac sono cæli. Hii uenti multo maiores diuturnioresq; sunt. Si alios quoq; flatus ex eadẽ causa ruentes in se abstulere & in unũ cõfluxere plures. sicut torrẽtes modicæ magnitudinis eũt q̃diu separatus suus cursus est. Cũ uero plures in se aquas cõuertere fluminũ istoꝝ ac pereniũ magnitudine excedunt. Idem credibile est fieri & in procellis ut sint breues q̃diu singulæ sunt. Vbi uero sociauere uires: & pluribus cæli ptibus elisus spũs eodẽ se cõtulit & impetus illis accedit: & mora facit ergo uentũ resolutæ nubes: quæ plurimis modis soluunt̃. Nõnunq̃ cõglobationẽ illã spũs rũpit: nõnunq̃ inclusi & inexitũ nitẽtis luctatio. Nõnunq̃ calor quẽ modo sol fecit: modo ipsa annectatio magnoꝝ inter se corpoꝝ attritus. Hoc loco si tibi uidet̃ quæri põt cur turbo fiat q euenire in fluminibus solet ut q̃diu sine impedimento ferunt̃: simplex & rectũ illis iter sit. Vbi incurrere in aliqđ saxũ ad latus ripæ pminẽs retorqueant̃: & in orbẽ aquas sine exitu flectãt: ita ut circũlata inter se sorbeant̃ & uerticẽ efficiát. Sic uentus q̃diu nihil obstitit uires suas effundit. Vbiq; aliquo pmõtorio repcussus est. aut locoꝝ coeũtiũ in canalẽ deuexu tenuẽq; collectus sæpius in se uolutatus: similẽq; illis quas diximus conuerti aqs: facit uerticem. Hic uẽtus circũactus & eũdẽ ambiẽs locũ: ac se ipsa uertigie cõcitás turbo ẽ. Qui pugnatior si ẽ ac diutius uolutatus inflámat̃ & efficit quẽ. Postera græci uocát. hic est igneus turbo: hii ferre oia picula uẽti erupti de nubibus pdunt qbus armenta rapiant̃ & totæ náues in sublime tollant̃. Etiã nunc qdã uẽti diuersos se se pugnát & ĩpulsu aera in alias quoq; ptes quas inqs ipsi inclinauere dispergunt. Illud quoq; dicam quod mihi occurrit quẽadmodũ stillicidia quis iã inclinet se & labant̃: nõdũ tamẽ efficere lapsum. sed ubi plura coire & turba uires dedit: tũc fluere & ire dicunt̃. Sic q̃diu leues sunt aeris motus agitari pluribus locis: nõdũ uẽtũ ẽ: tũc esse incipit. Cũ oẽs illos miscuit & ĩ unũ ĩpetum cõtulit. Spiritũ a uẽto modus separat: uehemẽtior. n. spũs uẽtus ẽ. ĩuicẽ spiritus leuiter fluẽs aer. Repetã nunc qđ in primo dixerã edi e specu uẽtos recessuq; interiore terraꝝ. Nõ tota solido cõtextu terra in unũ usq; fundat̃: sed multis ptibus caua: & cæcis suspẽsis latebris alicui hẽt inania sine humore. Ibi etiã si nulla lux discrimẽ aeris mõstraret dicã tamen nubes nebulasq; in obscuro cõsistere. Nã ne hæc qdẽ sup terras qa sunt uidẽt̃. Illic quoq; nihil minus ob id sint q; nõ uident̃ flumina. Illic scias licet nostris paria sublabi alia leuiter ducta. Alia in cõfragosis locis præcipitãdo sonãtia. Quid ergo? nõ illud æque dabis esse aliquos & sub terra lacus: & q̃sdã aqs sine exitu stagnare? q; si ita sunt necesse & illud aera onerari oneratũ q; incũbere & uẽtũ ppulsu suo concitare. Et exilis ergo subterraneis nubibus sciemus nutriri iter obscura flatus cũ tãtũ uirtũ fecerit: q̃to aut terræ obstãtia auferát aliqđ aptũ ad hos efflatus iter occupẽt: & p hác cauernam in nostras sedes efferant̃. Illud uero máifestũ ẽ magnã sub terris uim sulphuris: & alioꝝ nõ minus ignẽ alẽtiũ p hæc loca cũ se exitũ quærẽs spũs torsit accẽdat flãmã ipso obstrictu necesse ẽ. Deĩde flãmis latius fusis ẽt siqđ ignaui aeris erat extenuatum mo

ueri & uiá cũ fremitu uasto atq; ípetu quærere.Sed hoc diligẽtius ꝓsequar:cũ quærã de montibus terræ. Nunc mihi permitte narrare fabulá.Asclepiadotus auctor est.Demissos q̃ plurimos a Philippo i metallũ antiquũ olim destitutũ:ut exploraret quæ ubertas eius esset:qs status:an aliqd futuris religsset uetus auaria:descẽdisse illos cũ lumine & multos durasse dies:deinde lõga uia fatigatos uidisse flumina ingentia:& cõceptus aquaꝝ inhærentiũ uastos pares nostris:nec oppressos qdem terra supminente:sed liberæ laxitatis:nõ sine horrore uisos.Cum magna hæc legi uoluptate.Intellexi enim seculum nostrum in nouis uitiis sed iam ante antiquitus traditis laborare:nec nostra ætate primũ auaritiã:uenas terraꝝ lapidumq; rimatá in tenebris male obstrusa quæsisse.Illi maiores nostri quos celebramus laudibus quibus dissimiles q̃ri mus nos esse spe ducti:montes ceciderunt & supra lucrum sub ruina steterũt.Ante Philippum macedonẽ reges fuere:q pecuniam in altissimis usq; latebris sequærent & recto spiritu liberoq; in illos se demitterẽt specus:in quos nullũ noctium dierũq; peruenire discrimen a tergo lucẽ relinquære.Quæ tanta spes fuit? Quæ tanta necessitas hominem ad sydera erectũ incuruauit:& defodit:& in fundũ telluris itimæ mersit: ut erueret auꝝ nõ minore periculo quærendũ q̃ possidẽdũ.pp hoc cuniculos:ægit:& circa prædá luculentam incertáq; raptauit. Oblitus dieꝝ:oblitus naturæ:mollioris aqua se euertit.Vlli ergo mortuo terra ñ grauis est q̃ istis supra quos auaritia ingens terraꝝ pondus iniecit:quibus abstulit cælũ:quos in imo illud malũ ubi uirus latitat infodit.Illo descẽdere ausi sunt ubi nouá reꝝ positionẽ terraꝝ pendẽtiũ habitus uẽtosq; p centũ manare experirent:& aquaꝝ nulli fluentiũ horridos fontes & altá perpetuáq; noctẽ. Deide cum ista fecerint inferos metiuntur. Sed ut ad id de quo agitur reuertar:uenti quattuor sunt in ortum: occasum meridiẽ:septẽtrionẽq; diuisi.Cæteri quos uariis nominibus appellamus his applicát. Eurus ad aurorá nabatheaq; regna recessit persidaq; & radiis iuga subdita matutinis.Vesper & occiduoq; littora sole tepescunt.Proxima sunt zephiris sithiam septentrionesq;.Horrifer inuasit boreas cõtraria tellus.Nubibus assiduis pluuiaq; madescit ab austro.Vel si breuius illos complecti maius in uná tempestatẽ quod fieri nullo modo potest cõgregentur una eurusq; nothusq; ruunt:creberq; procellis africus.& qui locum in illa rite non habuit aquilo.Quidam illos duodecim faciunt.Quatuor enim cæli partes in ternas diuidũt & singulis uentis binos sub præfectos dant.Hac arte Varro uir diligens illos ordinat:nec sine causa.Nõ.n. eodem semper loco sol oritur aut occidit.Sed alius est ortus occasuq; æquinoctialis. Bis autem æquinoctium ẽ:alius solstitialis:alius hybernus q surgit ab oriente æquinoctiali subsolanus apud nos dicit.Græci illum ephelíotem uocant. ab oriente hyberno eurus exit quem nostri uocauere uulturnum.& Liuius hoc illum nomine appellat.In illa pugna romanis parum prospera in qua Hannibal circa solem orientem exercitum nostrum & contra uentũ constituit:cũ uenti adiutorio ac fulgoris perstrigentis oculos hostiũ uicit.Varro quoq; hoc nomen usurpat.Sed & eurus iá ciuitate donatus est & nostro sermoni non tanquá alienus interuenit ab oriente solstitiali excitatũ κοιεκιοιι græci appellant.Apud nos sine nomine est.Aeqnoctialis occidẽs fauoniũ mittit quem zephirum esse dicent tibi:etiá qui græce nesciũt loqui.A solstitiali occidente chorus uenit:qui apud quosdá ergastes dñ.Mihi non uidet qa chori uiolenta uis est:& in unam partẽ rapax.Ergastes fere mollis est:& tá euntibus cõis q̃ redeũtibus.Ab occidẽte hyberno africus furibũdus & ruẽs.Apud græcos lips dñ. A septentrionali latere summus ẽ aquilo.Mediuas septentrio.Vnus tarchias.Huic deest apud nos uocabulũ a merediano axe euro nothus est.Deĩde nothus latine auster.Deinde leuconothus:qui apud nos sine nomĩe est.Placet aũt duodecim uentos esse non qa ubiq; tot sint.Quosdá enim inclinatio terraꝝ excludit.sed quoniá plures nusq̃ sunt:Sic casus sex uidemus.nõ qa oẽ nomẽ sex recipit:sed qa nullũ plures q̃ sex.Qui duodecim uentos esse dixerũt hoc secuti sunt totidẽ uentoꝝ esse quot cæli discrimina.Cælũ enim diuidit in circulos quinq;:qui per mundi cardines eunt. Est septentrionalis: Solstialis:Aequinoctialis:Brumalis:& contrarius septẽtrionali.His sextus accedit q superiorem partem mundi ab inferiore secernit.Vt scis enim dimidia pars mundi semper supra.dimidia infra est.Hác lineam quæ inter aperta & occulta est græci orizonta uocát:nostri finitorẽ dixere.Alii finiẽtem. Adiiciendus est adhuc meridianus circulus:qui orizonta rectis angulis secat.Ex his quidam circuli in transuersa currũt & alios interuentu suo scindũt.Necesse aũt est tot aeris discrimina esse quot partes.Ergo orizon siue finiens circulus quinq; illos orbes quos modo dixi fieri & efficit decem partes.quiq; ab ortu:qnq; ab occasu. Meridianus circulus qui in orizonta occurrit regiones duas adiicit. Sic duodecim aer discrimina accepit & totidem facit uentos:qdam sunt quorũdá locoꝝ proprii:qui non transmittũt:sed in proximum ferũt. Non est illis a latere uniuersi mundi impetus.At apulus apuliá infestat.Calabriam iapix. Athenas scyron Pãphiliam chagneus:galliá circius cui ædificia quassanti tamẽ incolæ gratias agunt:tanq̃ salubritatẽ cæli sui debeant ei.Diuus certus Augustus tẽplũ illi cũ in gallia moraret & uouit & fecit infinitũ est si singulos uelim prosequi.Nulla enim propemodũ regio est quæq; non habeat aliquẽ statũ ex se nascentẽ & circa se cadẽtẽ.Inter cætera itaq; prouidentiæ opra:huc quoq; aliquis ut dignũ admiratione suspexit. Non enim ex una causa uentos aut inuenit aut per diuersa disposuit.Sed primum ut aera nõ sineret pigrescere:sed assidua uexatione utilẽ redderet uitaleq; tractaturis.Deinde ut imbres terris subministrarẽt idẽq; nimios cõpescerẽt.Ná mõ adducũt nubres mõ deducũt ut per totũ orbẽ pluuiæ diuidi possent.In italiá auster impellit.Aquilo in africá reiicit.Ethesiæ nõ patiũt apud nõ nubes cõsistere.Idẽ p totá indiá & æthiopiá cõtinuis per id tempus aqs irrigát.Quid q, fruges percipi nõ possunt nisi flatu superuacua & mixta seruádis uẽtilarent nisi eẽt quod segetem excitaret:& latẽtem frugem ruptis uelamẽtis suis quæ sollicolos agricolæ uocát adaperitent? Quid quod omnibus inter se populis commerciũ dedit & gentes dissipatas locis miscuit? Ingẽs naturæ beneficiũ: si illud i iniuriá suá nõ uertat hoĩum furor.Nũc q, de cæsare maiore uulgo

ditatum est:& a Tito Liuio positū i icerto eē:utrum illum magis nasci reipublicæ profuerit.dici ēt de uētis potest. Adeo qcqd ex illis utile & necessarium est non pōt ex his repensari quæ in pniciē suā generis humani demētia excogitat. Sed nō ideo nō sunt ista naturæ bona si uitio male utentiū nocēt. Non i hoc prouidentia ac dispositor ille mūdi deus:aera uētis exercēdū dedit:& illos ab oī parte ne qd esset situ squalidū effudit ut nos classes partem freti occupaturas cōpleremus milite armato:hostē i mari aut post mare inqremus. Quæ nos demētia exagitat:& i mutuū cōponit exitiū? Vela uentis damus bellū paraturi:& piclitamur periculi cā. In certā fortunā expimur ui tēpestatum nulla ope humana supabilem mortem sine spe sepulturæ. Nō erat tanti si ad pacem p ista ueheremur. Nunc euaserimus tot scopulos latentes & isidias uadosi maris cū effugerimus procellosos desup montes p quos præces in nauigantes uentus impingit:cū iuolutos nubilo dies & nimbis ac tonitruis horrendas noctes cum turbinibus diuulsa nauigia: qs erit huius laboris ac moetus fructus? Quis nos fessos tot malis portus excipiet? Bellū.s.& obuius i littore hostis: & trucidandus genus tractareq; magna ex parte uictorem:& antiquaꝝ urbiū flāmam. Quid i arma cogimus populos? Quid exercitus scribimus directuros auē i mediis fluctibus? Quid maria inqetamus? Parū uidelicet ad mortes nostras terra late patet. Nimis delicate fortuna nos tractat. Nimis dura debit nobis corpora foelicē ualitudinem. Non depopulatur nos casus icurrens. Emeriti cuiq; annos suos ex commodo licet & ad senectutem decurrere. Itaq; eamus i pelagus & uocemus i nos fata cessantia. Miseri qd quæritis mortem quæ ubiq; supest. Patet illa uos & ex lectulo sed inocētes petat:occupauit uos in uestra domo:sed occupet nullum molientes malum. Hoc uero qd aliud qs dixerit q̄ isaniam circunferre pericula & ruere ignotos initium sine iniuria occurrentia deuastātē ac ferarum more occidere quæ non oderis? Illis tamen in ultionem:aut ex fame morsus est. Non sine ulla parsimonia nostri.alieniq; sanguinis mouemus malū: nauigia deducimus:salutem committimus fluctibus:secundos optamus uentos quorum foelicitas est ad bella pferri. Quousq; nos malos mala nostra rapuere. Paꝝ est inter orbem suum furere. Sic persarum rex stolidissimus i græcia traiecit:quem exercitus non uincet cum ipleuerit. Sic Alexander ulterior bactris & idis uolet quærere qd sit ultra magnum mare.& idignabitur aqd eē ultimum sibi. Sic partis auaritia crassum dabis. Non horrebit reuocantis diras tribui.non tempestates longissimi maris.non circa eufratem præsaga fulmina & deos resistentes per hominis & deoꝝ iras ad aurum ibit. Ergo non merito qs dixerit reꝝ naturam melius acturam fuisse nobiscum:si uentos flare uetuisset:& i alto discursu furentium in sua quæq; stare iussisset. Si nihil aliud certe suo qsq; tantum hæc suoꝝ malo nasceret. Nunc paꝝ i domestica. Externis quoq; laborādum ē. Nulla terra tā lōge remota est:quæ nō emittere aliquod suū malum possit. Vnde scio an nūc aliqd male gētis in abdito dominus fortunæ indulgentia tumēs nō cōtineat inter terminos arma:an paret classes ignota moliens. Vnde scio hic mihi an ille uētus bellū inuehet? magna pars erat pacis humanæ maria pcludi. Nō tātum ut pauloante dicebā qri possumus de auctore nostri deo si beneficia eius corrūpimus & ut eēnt cōtraria efficiamus. Dedit ille uentos ad custodiendā cæli terrarūq; tēperiē: ad euocādas supprimēdasq; aqs:ad alendos satoꝝ atq; arboꝝ fructus:quos ad maturitatem cū aliis causis adducit ista iactatio attrahens cibū i summa & ne torpeat pmouens. Dedit uentos i ulteriora noscenda. fuisset.n.iperitū aīal & sine magna expiētia reꝝ homo si circūscriberet naturalis solis fine. Dedit uētos ut cōmoda cuiusq; regiōis fierent cōmunia:nō ut legiōes eqtemq; gestarent.nec ut pnitiosa gentium arma trāsueherent. Si beneficia nature utentiū prauitate ppendimus nihil nostro malo accepimus? Cui uidere expedit. Cui loq? Cui nō uita tormentum est. Nihil inuenies tā manifestæ utilitatis qd nō in contrarium trāseat culpa. Sic uētos quoq; natura bonos futuros iuenerat:ipsi illos cōtrarios fecimus. Oēs in aliqd nos malum ducūt. Nō eadē ē his & illis cā soluendi:sed iusta nulli. Diuersis tamē irritamentis:ad tentandum ire ipellimus:Itaq; alicui uitio nauigat. Egregie Plato dixit q nobis circa exitū iam testium loco dādus est: minima esse q̄ hoies emāt iura. Immo Lucilli charissime si bene illoꝝ furorem existimaueris:idest nostrū (in eadem enim turba uolutamur) magis irridebis cum cogitaueris in te parari in aqua uita consumitur.

Lucii Annei Senecæ cordubensis Naturalium liber sextus in quo de terræmotu inuestigat incipit.

POmpeios celebrē cāpaniæ urbē:i q̄ ab altera parte surētinū scabianūq; littus:ab altera herculanēse cōueniūt mare ex apto cōductū ameno sinu cigit.cōsedisse terræmotu uexatis q̄cunq; adiacebāt regiōibus Lucilli uiroꝝ optīe audiuimus. Et qdē diebus hybernis quos uocare a tali piculo maiores nostri solebāt pmittere. Nonis februariis fuit motus Regulo & Virgilio cōsulibus:q cāpaniā nūq̄ securā huius mali: indēnē tamē & totiēs defunctā metu:magna strage uastauit. Nā herculanēsis oppidi pars ruit:dubiæq; stāt ēt q̄ relicta sunt. Et nuceruoꝝ colonia ut sine clade ita nō sine q̄rela est. Neapolis quoq; priuatim multa publice.nihil amisit leuiter ingenti malo pstricta. Villæ uero prruptæ passim sine iniuria tremuere. Adiiciunt his illa sexcētaꝝ ouiū gregē exaiatū & diuersas statuas motæ post hoc mentis aliquos atq; ipotentes sui errasse. Quoꝝ ut cās excutiāus & ppositi opis cōtextus exigit & ipe in hoc tpus congruens casus. Quærenda sunt tepidis solatia & demendus ingens timor. Quid.n.cuiq̄ satis tutū uideri pōt.si mundus ipe cōcutit & partes eius solidissimæ labāt. Si qđ unum imobile est i illo fixūq; ut cuncta i se itenta sustineat fluctuat si qđ pprium hēt terra pdidit stare ubi tādem resident motus nři. Qđ corpora receptaculum iuenient? Quo solicita cōfugient si ab uno moetus nascit & funditus trahit. Cōsternatio oīum est:ubi tecta crepuere & ruinæ signū dedit. Tunc pceps qsq; se pripit & poenates suos deserit:ac se publico credit. Quā latebrā pspicimus q; auxilium si orbis ipse ruinas agitet.si hoc quod nos tuetur ac sustinet supra quod urbes sitæ sunt quod fundamentum quidam orbis esse dixerunt ac titubat? Quid tibi esse non dico auxilii atq; solatii potest ubi

timor fugã perdidit? Quid eſt inq̄ ſatis munitũ? Quid ad tutelã alterius ac ſui firmũ? Hoſtẽ muro repellã ꝓruptæ altitudinis caſtella uel magnos exercitus difficultate aditus morabunꝯ. A tẽpeſtate nos uindicat portus. Nimboꝝ uim effuſam & ſine fine cadentes aquas tecta propellũt: fugientes nõ ſequiꝯ icendium aduerſus tonitrua & minas cæli ſubterraneæ domus & in altũ ſpecus remedia ſunt. Ignis ille cæleſtis nõ tranſuerberat terram: ſed exiguo eius obiectu retũdiꝯ. In peſtilentia mutare ſedes licet. Nullum malũ ſine effugio eſt. Nunq̄ flumina populos peruſerũt. Peſtilẽs cælũ exhauſit: urbes non abſtulit. Hoc malum latiſſime patet ieuitabile auidũ publice noxium. Non enim domos ſolum aut familias aut urbes ſingulas haurit gentes totas: regiones ſubmergit. & modo ruinis operit modo in altam uoraginem condit. At ne id quidem relinquitur. Ex quo apparet ꝙ non eſt ſalutem fuiſſe ſed ſupra nobiliſſimas urbes: ſine ullo ueſtigio prioris habitus ſolum extundiꝯ. Nec deſunt qui hoc genus mortis magis timeant: quo in abrupto cũ ſedibus ſuis eunt: & e uiuorum numero uiui auferunꝯ tanquã non omne fatum ad eundem terminũ ueniat. Hoc habet inter cætera iuſticiæ ſuæ natura præcipuum ꝙ cũ ad exitũ uẽtũ eſt: omnes i quo ſumus. Nihil itaqꝫ intereſt utrũ me lapis unus elidat: an monte toto præmar. Vtrũ ſupra me domus unius onus ueniat & ſub exiguo eius cumulo ac puluere expirẽ. An totũ caput meũ terraꝝ orbis abſcõdat: in lucẽ hunc & in aperto ſpũm reddã an in uaſto terraꝝ dehiſcẽtiũ ſinu. Solus in illud ꝓfundum cũ magno comitatu populoꝝ cõcadentium ferar. Nihil itereſt mea quantus circa mortẽ meã tumultus ſit. Ipſa ubiqꝫ tãtundẽ ẽ. Proinde magnum ſumamus aĩum: aduerſus iſtã cladẽ: quæ nec euitari nec prouideri põt. Dediſcamus audire iſtos q cãpaniæ renunciauere quiqꝫ poſt hunc caſum emigrauerunt negantqꝫ ipſos unq̄ in ipſam regionẽ acceſſuros. qs enĩ illis promittet melioribus fundamẽtis: hoc aut illud ſolum ſtare. Omnia euſdem ſortis ſunt & ſi nondũ mota tamẽ mobila. hunc fortaſſe in quo ſecurius cõſiſtis locum hæc nox aut hic ante noctẽ dies ſcindet. Vnde ſcias an melior eoꝝ locoꝝ conditio ſit in qbus iam uires ſuas fortuna conſumpſit. & quæ in futuꝝ ruina ſua fulta ſunt. Erramus enim ſi nullam terraꝝ partem exceptã imunẽqꝫ ab hoc periculo credimus. Omnes ſub eadẽ iacẽt lege. Nihil ita ut immobile eſſet natura concepit. alia tẽporibus aliis cadunt. Et quẽadmodũ in urbibus magnis. nunc hæc domus: nũc illa ſuſpẽdiꝯ. ita in hoc orbe terraꝝ: nũc hæc pars facit uitium nunc illa. tyros aliquando infamis ruinis fuit. Aſia duodecim urbes ſimul perdidit anno priore in achaia & macedonia. Quæcunqꝫ enim iſta uis mali quæ icurrit. nunc campaniam ledit circuit fatum: & ſiqd diu prætenit repetit. Quædã rarius ſolicitat ſæpius quædã nihil immune eſſe & inoxiũ ſinit. Non hoĩes tantum quæ breuis & caduca res naſcimur urbes orbiſqꝫ terraꝝ & littora: & ipſum mare in ſeruitutem fati uenit. Nos tamen nobis permanſura promittimus bona fortunæ & fœlititatem: cuius ex omnibus rebus humanis uelociſſima eſt leuitas habituram in aliquos pondus moram credimus. Et ꝑpetua ſibi omnia promittentibus in mentem non uenit: idipſum ſupra quod ſtamus ſtabile non eſſe. Neqꝫ enim cãpaniæ iſtud aut achaiæ. ſed omnis ſoli uitium eſt male coherere. & ex cauſis pluribus ſolui & ſummã manere partibus ruere. Quid ago? Solatium aduerſus pericula dare promiſeram. Ecce undiqꝫ timẽda pronuncio. Nego quicq̄ eſſe quietis æternæ quod perire poſſit & perdere. Ego uero hoc ipſum ſolatii loco pono & quidem ualentiſſimi. Quãdoqdem ſine remedio timor ſtultis eſt. ratio terrorem prudentibus excutit. Imperitis magna fit ex deſperatiõe ſecuritas. Hoc itaqꝫ generi humano dictũ puto: ꝙ illis ſubdita captiuitate reꝝ iter ignes & hoſtem ſtupẽtibus dictũ eſt. Vna ſalus uictis nullã ſperare ſalutẽ. ſi uultis nihil timere cogitare omnia eſſe timẽdã: circũſpicite q̄ leuibus cauſis diſcutiamur. Non cibus uobis. nõ timor. non uigilia. non ſomnus: ſine menſura quadã ſalubria ſunt. Iam itelligis nugatoria eſſe noſtra. & imbecilla corpuſcula: fluida nõ magis perditione uel molitione perdẽda. Sine dubio id unũ periculi nobis eſſet ꝙ tremuit terra: ꝙ ſubito diſſipantur: ac ſuperpoſita deducit. Magni ſe exiſtimant: qui flumina & motus terraꝝ hyatuſqꝫ formidãt. Vult ille imbecillitatis ſuæ cõſcius timere pictuitã: ita uidelicet nati ſumus tã fœlicia ſortiti membra & in hãc magnitudinẽ creuimus. & ob hoc niſi mundi partibus motis niſi cælũ tonuerit. niſi terra ſubſederit perire non poſſumus. Vngucula nos & ne totius qdem dolor: ſed aliqua a latere eius ſciſſura cõficit. Et ego timeã terras tremẽtes quẽ craſſior ſaliua ſuffocat. Ego extimeſcã emotum ſedibus ſuis mare & ne æſtus maiore q̄ ſoleat curſu plus aquaꝝ trahens ſuperueniat cũ quoſdã ſtrangulauerit potio male lapſa per fauces? Quã ſtultũ eſt mare horrere cũ ſcias ſtillicidio perire te poſſe. Nullum maius ſolatiũ mortis quã ipſa mortalitas. Nullum autẽ oĩum iſtoꝝ quæ extrinſecus terrent q̄ ꝙ innumerabilia pericula in ipſo ſinu ſint. Quid enĩ dementius q̄ ad tonitrua ſuccidere & ſub terrã correpere fulminũ metu. Quid ſtultius q̄ timere mutationẽ aut ſubitos mõtiũ lapſus & irruptiões maris extra littus eiecti cũ mors ubiqꝫ præſto ſit & undiqꝫ occurrat. Nihilqꝫ ſit tã exiguũ ꝙ nõ in perniciem generis hũani ſatis ualeat? Adeo non debẽt nos iſta confundere: tanq̄ plus in ſe mali habeãt q̄ uulgaris mors. Vt cõtra cum ſit neceſſariũ e uita exire: & aliquãdo emittere aĩam maiore perire ratione uiuet. Neceſſe eſt mori ubicunqꝫ quãdoqꝫ ſtet licet iſta humus & ſe teneat ſuis finibus nec ulla iactẽꝯ iniuria ſupra me q̄doqꝫ erit. Intereſt ergo illa mihi. an ipſa ſe mihi imponat. Deduciꝯ igenti potentia. neſcio cuius mali rũpiꝯ: & me imẽſam altitudinẽ adducit. Quid porro? Mors leuior in plano eſt. Quid habeo quod quærarſi reꝝ natura non uult iacuere ignobili lecto. ſi mihi inijcit ſui partẽ? Egregie uagellius meus in illo iclyto carmine. Si cadendũ ẽ inqt mihi cælo cecidiſſe uelim. Idẽ licet dicere. Si cadendũ eſt: cadã orbe cõcuſſo. Non quia fas eſt optare publicã cladẽ ſed quia igens mortis ſolatiũ ẽ: terrã quandoqꝫ uidere mortalẽ. Illud quoqꝫ proderit præſumere animo nihil hoꝝ deos facere: nec ita minimũ aut cælũ cõuerti: aut terrã. Suas iſta cauſas habent nec ex imperio ſæuiũt: ſed quibuſdã uitiis ut corpora noſtra turbanꝯ: & tunc cum facere uidenꝯ iniuriam accipiunt. Nobis autem ignorãtibus ueꝝ omnia terribilia ſunt: utpote quoꝝ metum raritas auget. Leuius

accidũt familiaria & ex in solido formido ẽ maior. Quare át quicq̃ nobis insolitũ est: quia naturam oculis
non ratione compræhendimus: nec cogitamus quid illa facere possit: sed tantũ qd fecerit. Damus itaq; hu
ius negligẽtiæ poenas: tanq̃ nouis territi: cũ illa non sint noua: sed isolita. Quid ergo? Non religionẽ incu/
tit mẽtibus & qdẽ publice, siue deficere sol uisus est: siue luna cuius obscuratio frequẽtior: aut parte sui aut
tota delituit: lõgeq; magis illa actæ in transuersum faces: & cæli magna pars ardẽs & crinita sydera: & plu/
res solis orbes & stellæ p diem uisæ: subitiq; trãscursus igniũ multã post se lucẽ trahẽtiũ: nihil hoꝝ sine ti
more miramur: & cũ timidi sit causam nescire nõ est tãti scire ne timeas. Quãto satius est cãs ingrere: &
quid toto in hoc itentũ aĩo? Neq; enim illo qcq̃ inueniri dignius potest: cui se nõ tãtũ cõmodet sed impen
dat. Quæramus ergo qd sit quod terram ab ĩfimo moueat, qd tanti molem ponderis pellat. quid si illa
ualẽtius. qd tantum onus ui sua labefactat, cur modo tremat, modo laxata subsidat. Nunc in partes diuisa
discedat & alias interuallũ ruinæ suæ diu seruet: alias cito cõprimat. Nunc amnes magnitudinis noctẽ con
uertat introrsus. Nũc nouos exprimat: aperiat aliquãdo aquaꝝ calẽtiũ uenas, aliquando refrigeret: ignesq;
nunq̃ per aliquod ignotũ antea montis aut rupis foramẽ emittat, aliquãdo nothos & p secula nobiles com
primat. Mille miracula mouet: faciẽ mutat locis & defert montes. Subrigit plana, ualles exuberat. nouas
in profundo insulas erigit. Hæc ex quibus causis accidũt: digna res est excuti. Quod inquis erit præcium
operæ: quo nullum maius est noscere naturã. Neq; enim quicq̃ habet in se huius materiæ tractatio pulchri
us cum multa habeat futura usui: q̃ q; hominem magnificentia sui detinet nec mercede sed miraculo coli
tur. Inspiciamus ergo quid sit propter quod accidant hæc. Quorum est adeo mihi dulcis inspectio q̃uis
aliquãdo de motu terraꝝ uolumẽ iuuenis ædiderim. tamẽ tẽtare me uoluerim & experiri. Aetas aliquid
nobis: aut ad sciẽtiã: aut certe ad diligẽtiã adiecerit. Causam qua terra cõcutiẽ: alii in aqua eẽ: alii in igni/
bus: alii in ipsa terra: alii in spiritu putauere: alii in pluribus: alii in omnibus. Quidam liquære ipsis aliquã
ex istis causam dixerunt, sed non liquære quæ esset. Nunc singula prosequamur. Illud ante omnia mihi di
cendũ est opiniones ueteres paꝝ exactas esse & rudes. Circa uerum adhuc errabitur. Noua omnia erãt pri
mo tentantibus, post eadẽ illa limata sunt. & si quid inuentum est: illis nihilominus referre debet acceptũ.
Magni animi res fuit: reꝝ naturæ latebras dimouere: nec cõceptũ exteriori eius cõspectu itrospicere & in
deorum secreta descendere. Plurimũ ad inueniendũ contulit qui sperauit posse reperiri. Cum excusatione
itaq; ueteres audiendi sunt. Nulla res cõsumata est dũ incipit. Nec in hac tantũ re oĩum maxima atq; inuo
lutissima in qua etiam cum multum actum erit. Omnis tamẽ ætas quod agat inueniat. Sed in omni alio
negocio longe semper a perfecto fuere pricipia. In aqua causam eẽ nec ab uno dictum est: nec uno mõ. Tha
les Milesius totã terrã subiecto iudicat humore portari & innatare: siue illud oceanũ uocãs siue mare: siue
alterius naturæ: simplicẽ adhuc aquã & humidũ elemẽtũ. Hac inqt unda sustineẽ orbis uelud aliquod grã
de nauigiũ & graue his aquis quas præmit. Superuacuũ est reddere causas propter quas existimat grauis/
simã partẽ mũdi nõ posse spiritu tã tenui fugaciq; gestari. Nõ enim nũc de situ terraꝝ sed de motu agitur.
Illud argumẽti loco ponit aquas esse in causa quibus hic orbis agitaẽ q; in omni maiore motu erumpunt
fere noui fontes: sicut in nauigiis quoq; uenit ut si idita sunt. & abire in latus aquam sorbeãt quæ in omni
onere eoꝝ quæ uehit si iĩ modice depressa sunt: aut super diffundiẽ: aut certe dextra sinistraq; solito ma
gis surgit. Hanc opinionẽ falsam esse, nõ est diu colligẽdũ. Nã si terrã aqua sustineret & ea aliquãdo concu
tereẽ: semper moueret: nec agitari illam miraremur sed manere cũ tota concuteret, non ex parte. Nunquã
enim nauis dimidia iactaẽ. Nũc uero terraꝝ non uniuersaꝝ: sed ex parte motus est. quomodo ergo fieri
põt ut q; totũ uehiẽ totũ non agiteẽ: si eo quo uehiẽ agitatũ est? At quare aquæ erũpunt? Primũ oium sæ/
pe tremuit terra & nihil humoris noui fluit. Deinde si ex hac cã unda prorũperet a lateribus terræ circun/
fundereẽ: sicut in fluminibus ac mari uidemus accidere ut incrementũ aquaꝝ: quotiens nauigia decidunt
ut in lateribus maxime appareat. Ad ultimũ nõ tã exigua fieret quãtũ dicit eruptio, nec uelut per rimã sen
tiam subreperet sed fieret ingens inundatio: ut ex infinito liquore & ferẽte uniuersa. Quidã motum ter
raꝝ aquæ imputauere: sed nõ ex eadẽ cã. Per omnem inqt terrã: multa aquaꝝ genera decurrũt. Alicubi
perpetui amnes: quorum pernauigabilis: etiam sine adiutorio ibrium magnitudo est. Hic nilus per æsta/
tem igentes aquas iuehit. Hic q medius iter pacata & hostilia fuit Danubius ac Rhenus. Alter sarmaticos
ipetus cohiens & Europam Asiamq; discriminans. Alter Germãos auidam gentem belli repellẽs. Adiice
nunc patẽtissimos lacus: & aqua populis iter se ignotis circundata & reluctantes nauigio paludes ne ipsis
qdem iter se peruias qbus icoluntur. Deĩde tot fontes: tot capita fluminum subito se: & ex occulto amnes
uomẽtia. Tot deide ad tẽpus collectos torrentiũ ipetus quoꝝ uires tam repẽtinæ q̃ breues. Omnis aquaꝝ
& iter terrã natura faciesq; est. Illic quoq; aliæ uasto cursu deferunẽ & in præceps uolutæ cadunt. Aliæ lã/
guidiores in uadis refunduẽ & leuiter ac qete fluunt. Quis autem neget uastis illa receptaculis concipi &
cessare multis inertes locis? Nõ est diu ꝓbãdum ibi multas aquas esse, ubi omnes sunt. Neq; enim suffice/
re tellus ad tot flumina ædẽda: nisi ex reposito multoq; funderet. Si hoc ueꝝ est necesse est aliquando illic
amnis excrescat: & relictis ripis uiolẽtus in obstantia icurrat. Sic fiat motus alicuius partis in quã motus
ipetum dedit: & aquã donec crescat uerberabit. Põt fieri ut aliquã regionẽ riuus fluẽs excedat: ac secũ tra/
hat aliquã molẽ quãdo lapsa superposita quatianẽ. Iam uero nimis oculis permittit, nec illos scit produce/
re ultra aĩum: q non credit esse in abscondito terræ sinus maris uasti. Nec enim uideo qd ꝓhibeat uel ob/
stet: quo minus habebatur aliquod ẽt in abscondito littus: & per occultos aditus receptũ mare quod illic
quoq; tantundem loci tenet: aut fortassis hoc amplius quo superiora cũ tot animalibus erant diuidenda.
Obstrusa enim etiã sine possessore deserta, liberius undis uacant. Quas quis uetat illic fluctuare: & uentis

quos omne interuallū terrarꝝ & oīs aer creat impelli? Poteſt ergo maior ſolito exorta tempeſtas aliquam
partē terrarꝝ impulſam uehemētius cōmouere. Nā apud nos quoq; multa quæ procul a mari fuerāt ſubi-
to eius acceſſu uapulauere:& uillas in conſpectu collocatas:fluctus q longe audiebať inuaſit. Illic quoq; po
teſt recedere ac retegere pelagus īfernum quoqꝫ neutrum ſit ſine motu ſupſtantiū. Nō qdem exiſtimo
diu te heſitaturꝫ. Nō credas eē ſubterraneos amnes & mare abſcōditum. Vnde.n.iſta prūpūt. unde ad nos
ueniunt niſi ꝙ origo humoris īcluſa eſt? Age cum uides īterruptum tigrim:in medio itineris ſiccari & nō
uniuerſum auerti:ſed paulatim nō apparētibus dānis minui primum:deīde cōſumi. Quo illū putas abire
niſi in obſcura terrarꝫ. utiq; cum uideas emergere iterꝫ nō minor eſt eo q prior fluxerat. Quid cum uides
Alpheum celebratum poetis in achaia mergi:& in ſicilia rurſus trāſiecto mari effundere amœniſſimū fon
tē Aretuſam. Neſcis āt īter opiniones qbus narranť. Nili æſtiua inundatio & hanc eſſe a terra illum erum-
pere & augeri non ſupnis aqs ſed ex intimo reditis? Ego qdē Centuriōes duos. quos Nero Cæſar ut aliarꝫ
uirtutum ita ueritatis in primis amantiſſimus ad ineſtigādum caput nili miſerat. audiui narrātes lōgum
illos iter pegiſſe cum a rege Ethiopiæ inſtructi auxilio:cōmendatiq; proximis regibus penetraſſent ad ul
teriora qdem aiebāt. Peruenimus ad imēſas paludes quarꝫ exitum:nec īcole nouerāt:nec ſperare quiſq̄ po
teſt. ita implicatæ aqs herbæ ſunt & aquæ nec pediti enatabiles. nec nauigio:ꝙ niſi paruum & unius capax
limoſa & obſita palus nō ferat. Ibi inqt uidimus duas petras ex qbus īgens uis fluminis excidebat. Sed ſi-
ue caput illa:ſiue acceſſio eſt nili. ſiue tunc naſciť. ſiue in terras expriore recepta curſu redit. nōne tu credis
illā qcquid eſt ex magno terrarꝫ lacu aſcendere? habeāt enim oportet pluribus locis ſparſum humorem:
& in imo coactum:ut eructare tāto impetu poſſint. Ignem cām motus qdā:ſed & qdā nō ob eādē cām
iudicāt. In primis Anaxagoras:q extimat ſimili pœne ex cā & aere concuti terram. Cum in inferiorem par
tē:ſpūs craſſum aera & in nubes coactum ex eadē uia q̄ apud nos quoq; nubila frangi ſolent rūpit & ignis
ex hoc colliſu:nubiū curſuq; eliſi aeris emicuit. Hic īpe in obuia occurrit:exitū q̄rens:ac diuellit repugnan
tia donec p anguſtam aut nactus ē uiā exeundi ad cælū. aut ui aut iniuria fecit. Alii in igne cām qdem eſſe
ſed nō ob hoc iudicant:ſed qa pluribus obuius locis ardeat & proxima quæq; cōſumat. Quæ ſiquādo exe
ſa ceciderit:tunc ſeq motum earꝫ partium quæ ſubiectis amminiculis deſtitutæ labāt donec corruere nul
lo occurente ꝙ onus exciperet:tunc caſmata. tunc hiatus uaſti aperiunť:aut cum dubitauere ſup ea ſeq; ſu
perſunt:ſtatq; cōponunt. Hoc ap̄ nos quoq; uidemus accidere quotiēs īcēdio ps ciuitatis laborat cū exuſtæ
trabes ſunt:aut corrupta quæ ſupioribus firmamentū dabāt. Tunc diu agitata faſtigia concidunt:& tādiu
deferunť atq; īcreta ſunt:donec in ſolido reſederunt. Anaximenes ait terrā ipſam ſibi eſſe cauſam mo-
tus nec extrīſecus incurrere ꝙ illam impellat:ſed īter ipſam & in ipſam. Quaſdam enim partes eius decide
re. quas aut humor ſoluerit:aut ignis exederit:aut ſpiritus uiolentia decuſſerit. Sed his quoq; ceſſantibus
non deeſſe propter quod aliquid abſcedat aut reuellať. Nam primum omnia uetuſtate labunť:nec quicq̄
tutum a ſenectute eſt. Hæc ſolida quoq; & magni roboris carpit. Itaq; quēadmodū in ædeficiis ueteribus
q̄dā nō pcuſſa tamen decidunt:cū plus pōderis habuere q̄ uirium:ita in hoc uniuerſo terræ corpe euenit
ut partes eius uetuſtate ſoluanť:ſalutæ cadāt & tremorem ſupiribus afferāt. Primum dū abſcedunt. nihil
utiq; magnum ſine motu eius cui heſit abſcidiť. Deīde cum ceciderunt ſolido exceptæ reſiliunt. Pilæ mo-
re q̄ cum cecidit exultat ac ſæpius pelliť:totiens a ſolo in nouū īpetum miſſa. Si uero īſtantibus aqs delata
ſunt. hic ipſe caſus uicinia cōcutit fluctum quē ſubitū uaſtūq; illiſum ex alto pōdus eiicit. Quidā igni-
bus qdē aſſignant hunc tremorē ſed aliter. Nā cū pluribus locis ferueant neceſſe ē igentē uaporē ſine exitu
uoluant. q ui ſua ſpūm ītendit. & ſi acrius īſtitit oppoſita diffundit. Si uero remiſſior fuit:nihil amplius q̄
mouet. Videmus aquā ſpumare igne ſubiecto. Qd̄ in hac aq̄ facit īcluſa & anguſta:multo magis illum fa-
cere credamus cum uiolentus ac uaſtus igentes aq̄s excitat. Tunc ille uaporationē inundantiū undarꝫ: qc-
qd pulſauerit agitať. Spiritū eſſe q moueat & plurimis & maximis auctoribus placet archelaus antiqta
tis diligens ait ita uenti in cōcaua terrarꝫ deferunť. Deīde ubi iā oīa ſpatia plena ſunt & inq̄tum aer potuit
denſatus eſt. his q ſupuenit ſpūs priorem præmit & elidit ac freq̄ntibus plagis primo cogit:deīde pertur-
bat. Tunc ille quærens locum omnes anguſtias dimouet:& clauſtra ſua conať effringere. Sic uenit ut ter-
ræ ſpiritu luctante & fugam q̄rente moueanť. Itaq; cum terremotus futurus eſt præcedit aeris tranqllitas:
& qes:uidelicet quia uis ſpiritus quæ concitare uentos ſolet iferni ſede detineť. Nunc quoq; cum hic mo-
tus in campania fuit q̄uis hyberno tempore & iqeto per ſuperiores dies a cælo aer ſtetit. Quid ergo. Nunq̄
flante uento terra cōcuſſa eſt admodū raro duo ſimul flauere uenti. Fieri tamen & pōt & ſolet ꝙ ſi recipi-
mus & cōſtat duos uentos rem ſimul gerere:qd nā accidere poſſit. ut alter ſupiorem aera agitet:alter ifer-
nū:In hac ſnīa licet ponas Ariſtotelem & diſcipulum eius Theophraſtum:non ut græcis uiſum eſt diuini
tamen & dulcis eloqi uirꝫ & nitidi ſine labore:qd utriq; placeat exponā:ſemp aliq̄ euaporatio eſt e terra q̄
modo arida eſt. modo humido mixta. hic ab iſimo ædita & inquantum potuit data cum ulteriorem locū
in quem exeat nō habet retro ferť atq; in ſe reuoluiť:dum rixa ſpiritus reciprocantis iactat obſtantia & ſi
ue itercluſus ſiue p anguſta eniſus eſt:motum ac tumultum faciet. Straton ex eadē ſchola eſt. q hanc partē
philoſophiæ maxime coluit & rerꝫ naturæ inqſitor fuit. Huius tale decretum eſt frigidum:& calidū ſem-
per in cōtraria abeunt & una eſſe nō poſſunt. eo frigidū cōfluit unde uis calida diſceſſit. & inuicē ibi calidū
eſt unde frigus expulſum eſt. Hoc quod dico uerꝫ eſt:ſed utrumq; in contrarium agi ex hoc tibi appareat.
Hyberno tempore cum ſemper terram frigus eſt: calent putei: nec minus ſpecus atq; omnes ſub terra re-
ceſſus:quia eo ſe calor cōtulit ſuperiora poſſidenti frigori cedens:q cum in inferiora puenit & eo ſe quan-
tum poterat ingeſſit:quo denſior. Hoc ualidior eſt. huic alius ſuperuenit cui neceſſario congregatur. ille

iam & in angustum pssus loco cedit.Idem e contrario uenit cum uis maior frigidi illata in cauernis est.
Quicqd illic calidi latet frigori cedẽs abit in angustum & magno ĩpetu agit̃ qa non patit̃ utriusq; natura
concordiam:nec in uno moram.Fugiens ergo & omnimõ cupiens excedere in ꝓxima qq; remolit̃ ac ia/
ctat.Ideoq; anteq̃ terra moueat̃ solet mugitus audiri uentis in abdito tumultuantibus.nec aliter posset ut
ait nr̃ Virgilius sub pedibus mugire solum & iuga celsa moueri.nisi hoc esset uentoꝝ opus. Vices deinde
huius pugnæ sunt:desit calidi congregatio ac rursus eruptio.Tunc frigida cõpescunt̃ & succedunt: mox
futura potẽtiora dum alterna uis cursat & ultro citroq; spiritus cõmeat terra cõcutit̃.Sunt q existiment spũ
qdem & nulla alia rõne tremere terrã:sed ex alia cã q̃ Aristoteli placuit.Quid sit q ab his dicat̃ audi. Cor/
pus nr̃um & sanguine irrigat̃ & spiritu qui p sua itinera decurrit.Habemus autem qdã angustiora aie re/
ceptacula p q̃ nihil amplius q̃ ineant:qdã patentiora in quibus colligit̃ & unde diuidit̃ in partes.Sic hoc to
tum terraꝝ oium corpus & aquis q̃ uicem sanguinis tenent:& uentis quos nihil aliud qs q̃ aiam uocaue/
rit pulum est.Hæc duo alicubi cõcurrunt alibi cõsistunt:Sed quemadmodum in corpore nr̃o dum bona
ualitudo est uenaꝝ quoq; iperturbata mobilitas modum seruat nisi aliqd aduersi est:micat crebrius & su
spiria atq; anhelitus laborantis ac fessi signa sunt.ita terræ quoq; dum illis positio naturalis est & incon/
cussæ manent cum aliqd peccat̃.tunc uelut ægri corporis motus est spiritu illo q modestius pfluebat: icto
uehemẽtius & q̃ssante uenas suas.Nec ut illi pauloante dicebãt:qbus aial placet esse terram:nisi hoc ẽ quẽ/
admodum aial totam uexationem sentiet.Neq;.n.in nobis febris alias partes moratius ipellit:sed per oẽs
pari eq̃litate discurrit.Vide ergo nunc qd intret in illam spiritus ex circunfuso aere qui q̃diu habet exitũ
sine iniuria labit̃.si offendit aliquid & incidit q uiã claudat:tunc oneratur primo infundẽte se a tergo aere.
Deide p aliquã rimam maligne fugit:& hoc acrius fert̃ quo angustius.Id sine pugna nõ peccato fieri: nec
pugna sine motu.At si nec rimam qdem per quã effluat iuenit:conglobatus illic furit:& huc atq; illo cir/
cumagitur:aliaq; deiecit:illa intercidit.cum tenuissimus idemq; fortissimus & irripiat quis in abstracta &
qcquid itrauit ui sua diducat & dissipet tunc terra iactatur.Aut.n.datura uento locũ discedit:aut cũ dedit
in ipsam qua illũ emisit cauernã fundamẽto spoliata cõsidit. Quidam ita existimãt.Terra multis persora
ta est.Nec tantum primos illos aditus habet:quos uelut spiramẽta ab imo sui recepit sed multos illi casus
iposuit.Alicubi deduxit qcqd superne terreni erat.A qua alia torrentes cecidere:alia æstibus magnis diru/
ta patuere.Per hæc iterualla itrat spiritus.Quem si icludit mare & adegit:nec fluctus retro abire pmisit:
tamen ille exitu simul reditu q pcluso uolutat̃.Et qa in rectum non potest tendere:quod illi naturale est i
sublime se intendit & terram præmentem reuerberat. Etiam nunc dicendum est qđ plurimisq; auctori
bus placet & in quod fortasse fiet dissensio.Nõ eẽ terrã sine spiritu palã est.Non tamẽ illo dico quo se te/
net ac partes sui iũgit:qui iest & saxis mortuisq; corporibus:sed illo dico uitali & uegeto & alente omnia
hoc nisi haberet quomodo tam arbustis spiritum infunderet non aliunde iuuẽtibus & tot satis quemad/
modum tã diuersis radices aliter atq; aliter in se mẽsas foueret quasdas summa receptas parte:quasdas al
tius tractas.nisi multũ haberet animæ:tã multa tã uaria generantis & austu atq; alimento suo educantis.
leuibus adhuc argumẽtis ago.Totũ hoc cælũ qđ igneus æther mundi summa pars claudit.Omnes hæ
stellæ:quaꝝ iueniri nõ potest numerus.Ois hic cælestiũ cœtus aut alia præterea. Hic tamẽ prope a nobis
agẽs cursum sol omni terraꝝ ambitu nõ semel maior alimẽtũ ex terreno trahunt & iter se partiunt̃.Nec
uno alio.s.q̃ halitu terraꝝ sustinent̃.Hoc illis alimẽtum hic pastus est.Non posset autẽ tã multa tãtoq; se/
ipsa mora nutrire.nisi plena esset aiæ:q per diẽ ac nocẽ ab omnibus partibus sui fundit.fieri enim nõ põt
ut non multũ illi supersit ex qua tantũ petit̃ a sumit̃:& ad tempus quidem q exeat.nascit̃.Nec.n.nascitur.
Nec.n.esset perẽnis illi copia suffecturi in tot cælestia spiritus nisi inuicem ista concurrerent & in illud alia
soluerent̃.Sed tamen necesse est abundet ac plena sit & ex cõdito proferat.Non ẽ ergo dubium quin mul/
tum spiritus lateat intus & cæca sub terra spatia aer latus obtineat.Quod si uerum est necesse est id sæpe
moueat̃ quod re nobilissima plenum est.Nunquid enim dubium esse põt cuiq; qn nihil sit tam inqetum
q̃ aer & tam uersabile & uagatione gaudẽs.Sequit̃ ergo ut naturam suã exerceat & quod semper moueri
uult aliquando & alia moueat.Id quando fit?Cum illi cursus interdictus est.Nam q̃diu nõ ipedit̃ id pla/
cide cum offendit̃ & retinet̃ insanit:& moras suas arripit.non aliter q̃ ille poeta indignatus Araxes.Quã/
diu illi facilis & liber & alueus primas q̃sq; aquas explicat.Vbi saxa manu uel casu in latere præssere uenit̃
tẽ & tunc ipetum mora quærit & quo plura opposita sunt:plus inuenit uirium.Omnis eni illa unda quæ
a tergo superuenit & in se crescit:cum onus suũ sustinere non potuit uim ruina parat & prona cũ his quæ
obiiciebat aufugit.Idẽ spũ fit qui quo ualẽtior agiliorq; est citius eripit̃:& uehementius septus omnes di/
sturbat.Ex quo motus fit.sic eius partis sub qua pugnatum est.Quod dicit̃ uerum esse ex illo probat̃. Sæ/
pe enim terremotus fuit.Si modo pars eius aliqua dirupta est:inde uentus per multos dies fluxit:ut tradi
tur factum eo motu:quo chalchis laborauit apud Alsclepiodotũ.Inuenies auditorẽ possidonii in his ipsis
quæstionum naturaliũ causis.Inuenies & apud alios auctores hyasse uno loco terram:& inde non exiguo
tempore spirasse uẽtum.qui.s.illud intus ipse sibi fecerat.per quod ferebat̃.Maxima ergo causa est ꝑpter
quã terra moueat̃.Spiritus natura citus & locum e loco mutans.Hic q̃diu non impellit:& in uacanti spa/
tio latet:iacet innoxius:nec circũuectis molestus est.Vbi illũ extrinsecus superueniens causa solicitat com/
pellitq; & in arcũ agit.s.adhuc cedit tantum & uagat̃.Vbi erepta discedendi facultas est & undiq; obsistit̃:
Tunc magno cũ murmure montis circũ claustra fremit.Quæ diu pulsata cõuellit ac iactat:eo actior quo
cum ualentiore mora luctatus est.Deinde cum circa perlustrauerit omne quo tenebatur: nec potuit eua/
dere:inde quo maxime impactus est resilit:& aut per occulta diuidit̃ ipso terremotu raritate facta. aut p

nouum uulnus emicuit. Ita eius nō pōt uis tanta cohiberi nec uētum tenet ulla compages. soluit enim qđ cūq; uinculū & omne onus fert secum: fususq; p minima laxamentū supatus īdomita naturæ potentia libera est: utiq; cum cōcitatus sibi ius suū uīdicat. Spiritus uero inuicta res est. nihil. n. erit qđ luctātes uētos tempestatesq; sonoras imperio præmat: ac uinclis ac carcere frenet. Sine dubio poetæ hunc uoluerāt uideri carcerem in quo sub terra clausi laterent. Sed quod nō itellexerunt. nec id qđ clausum est esse adhuc uētum. nec id qđ uentus est posse iam claudi. Nā quod in clauso est. quiescit & aeris statio est. Omnis in fuga uētus est. Etiā nunc & illud accidit his argumentis p qđ appareat φ motum efficit spūs: φ corpora quoq; nostra non aliter tremunt q̄ si spiritum aliqua cā conturbat cum timore cōtractus est: cum senectute languescit & uenis torpētibus marcet: cū frigore inhibet: aut sub accessiōem cursu suo deicit. Nam q̄diu sine iniuria perfluit & ex more procedit. nullus est tremor corpori. Cum aliqđ occurrit qđ īhibeat eius officium: tunc parꝝ potens in pferendis his quæ suo uigore tenebat: deficiens cōcutit qcquid integrum tulerat. Metrodorꝝ chium quia necesse est audiamus qđ uult snīæ loco dicentem. Non enim pmitto mihi ne eas qdem opiniones præterire q̄s improbo. cum satis sit omnium copiam fieri. & quæ improbamus dānare potius q̄ præterire. Quid ergo dicit? Quomodo cum in dolio cātus uox illa p totum cum q̄dam discussione percurrit ac resonat: & tā leuiter mota: tamen circuit non sine tactu eius tumultuq; quo iclusa ē. Sic speluncarꝝ sub terra pendentiū uastitas habet aera suum. Quem simul alius supne incidens percussit: agitat non aliter q̄ illa de qbus pauloante retuli: inania indito clamore sonuerunt. Veniamus nunc ad eos qui omnia ista quæ retuli in causa esse dixerunt: aut ex his plura. Democritus plura putat. Ait enim motum aliquando spiritu fieri: aliquando aqua: aliq̄ndo utroq;. Et id hoc modo prosequit. aliqua pars terræ cōcaua est. in aquæ magna uis confluit. Ex hac est aliquod tenue & cæteris liquidius. Hoc cum supueniēte grauitate reiectū ē: terris illidit & illas mouet. Nec enim fluctuari pōt sine motu eius in quod impingit. Etiam nunc quomodo de spiritu dicebamus. De aqua quoq; dicendum est. Vbi in unum locū coniecta est & capere se desierit. aliquo incūbit & primo uiā pōdere aperit. deide impetu. Nec enim exire nisi p deuexum potest diu iclusa: nec in directum cadere moderate: aut sine cōcussione eorꝝ p quæ in quæ cadit. Si uero cum iā rapi cœperit aliquo loco subsistit & illa uis fluminis in se reuoluta est in cōtinētem terram repellit: & illā qua parte pēdet exagitat maxime. Præterea aliq̄ndo madefacta tellus liquore penitus accepto altius sedit. & fundus ipse uitiatus. Tunc ea pars præmit in quam maxime aquarꝝ ingētium pōdus inclinat. Spiritus uero nōnunq̄ impellit undas & si uehemētius istitit. eā s. terræ partē mouet in quā coactas aquas itulit. Nonnunq̄ in coacta itinera cōiectus & exitum q̄rens mouet omnia: & terra autem penetrabilis uentis est: & spūs subtilior est q̄ ut possit excludi: uehemētior q̄ ut sustineri cōcitatus ac rapidus. Omnes istas esse posse causas Epicurus ait: pluresq; alias tentat & alios q aliquid unum ex istis esse affirmauerunt. corripit cum sit arduum de his quæ cōiectura seq̄nda sunt aliqđ certi promittere. Ergo ut ait. Potest terram mouere aquā si partes aliquas eluit & abrasit qbus desiit posse extenuatis sustineri φ integris ferebat. Potest terrā mouere impressio spiritus. fortasse enim aer & extrisecus alio intrante aere agitat. Fortasse aliqua parte subito decidente percutit & tamen motū capit. Fortasse aliqua pars terræ uelut columnis qbusdam ac pilis sustinet. Quibusdam uiaticis ac redētibus: tremit pōdus impositum. Fortasse calida uis spūs in ignem uersa & flumini similis cum magna strage obstantium fert. Fortasse palustres & iacētes aq̄s aliquis flatus impellit: & inde aut ictus terram quatit: aut spūs agitatio ipso motu crescens & se incitans ab imo in summa usq; perfert. Nullā tamē illi placet causam motus esse maiorē q̄ spūm. Nobis quoq; placet hunc spūm esse qui tanta possit conari: quo nihil est in rerꝝ natura potentius nihil acrius: sine quo nec illa qdem quæ uehementissima sunt ualent. Ignem spūs concitat. aquæ si uentum detrahas inertes sunt. Tūc demū īpetum sumūt cū illas agit flatus & pōt dissipare magis spatia terrarꝝ: & nouos mōtes subiectos extollere. & īsulas non ante uisas in medio mari ponere. therē & thernā hāc nostræ ætatis insulā spectātibus nobis in ægæo mari natam quis dubitat. qn lucem spiritus uexerit. Duo genera sunt ut Possidonio placet quibus mouet terra. Vtriusq; nomen est proprium. Altera succussio est cū terra quatit. & sursum ac deorsum mouet. Altera inclinatio qua in altera mutat nauigii more. Ego & tertiū illud existimo quod nostro uocabulo signatū est. nō enim sine cā tremorem terræ dixere maiores qui utriq; dissimilis est. nā nec succutiunt tunc oīa nec iclinant sed uibrant. Res minime in hmōi casu noxia sicut lōge pniciosior est iclinatio cōcussione. Nā nisi celeriter ex altera parte pbabit motus qui inclinata restituat ruina necessario sequitur: cum dissimiles hii motus inter se sint: causæ eorꝝ diuersæ sunt. prius ergo de motu quatiēte dicamus.

Siq̄ndo magis onera per uices uehiculorꝝ plurimū tracta sunt & rotæ maiore nisu in salebras īciderūt terrā cōcuti senties. Asclepiodotus salebras tradit cū petra e latere montis abrupta cecidisset ædificia uicina tremore collapsa sunt. Idē sub terris fieri pōt ut ex his quæ impēdere rupibus aqua resoluta magno pōdere ac sono ī subiacētē cauernā cadat eo uehemētius: quo aut plus pōderis uenit aut altius: & sic cōmouetur omne tectū cauatæ uallis nec tamē pōdere suo abscindi saxa credibile est: sed cū flumina supra ferantur assiduus humor cōmissuras lapidū extenuat: & quotidie his ad quæ religatus ē aufert: & illā ut ita dicā cutē qua cōtinet abradit. Deide lōga p æuum diminutio usq; eo infirmat illa quæ quotidie attriuit ut desinant esse oneri ferēdo. Tunc saxa uasti pōderis decidūt. Tunc illa pcipitata rupes qcquid ab illo repercussit nō passura cōsistere sonitu uenit & ruere omnia uisa repente ut ait Virgilius noster. huius motus succidentis terras hæc erit cā. Ad alterā trāseo. Rara terræ natura est multumq; habens uacui per has uarietates spūs fert. Qui ubi maior ifluxit nec emittit cōcutit terram. Hæc placet & aliis ut pauloante retuli causa. Siquid apud te profectura testiū turba ē. Hāc etiā Calisthenes pbat nō cōtemptus uir. Fuit. n. nobile inge

tiū & furibūdū regis ipatiēs. Hoc est Alexādri crimē æternū: quod nulla uirtus: nulla bellorum fœlicitas redimet. Nā quoties qs dixerit occidit. Persaꝝ multa milia opponetᷣ & Calisthenes. Quoties dictū erit cecidit Dariū poenes quē tū magnū regnū erat dictū: erat oia oceāo tenus uicit. Ipse quoq; tētauit nouis classibus & iperiū ex angulo traciæ usq; ad oriētis terminos ꝑtulit: dicetᷣ sed Calisthenē occidit. Oia licet antiq̄ ducū regūq; exēpla trāsierit. Ex his q̄ fecit nihil tā magnū erit q̄ scelus. Hic Calisthenes in libris ī qbus descripsit quēadmodū illice burisq; mersæ sunt. qs illos casus in mare uel in illas mare imersit: dicit id qd' in priore parte dictū est. spūs inter terra per occulta foramina quēadmodū ubiq;: ita & sub mari. Deinde cū obstructus ille trames per quē descēderat. Reditū aūt illi a tergo resistēs aq̄ abstulit huc & illuc fertᷣ: & sibi ipse occurrēs terrā labefactat. Ideo frequētissime mari opposita uexantᷣ. Inde Neptūno hæc assignata maris mouēdi potētia. Quisqs prius litteras græcas decidit scit illū apud homeꝝ sibi tota uocari. Spiritū esse hoc mali cām & ipse consentio de quo disputabo quō itret hic spūs. utrum per tenua foramina nec oculis compræhensibilia: an per maiora ac potētiora. & utrū ab imo an etiā per summa terraꝝ. Hoc icredibile est. Nā in nostris quoq; corporibus: cutis spūm respuit: nec est illi itroitus nisi per quē trahitur. nec cōsistere qdē a nobis receptus pōt. nisi in laxiore corporis pte. Non. n. iter neruos pulpasue: sed in uisceribus & patulo iterioribus partis recessu commoratᷣ. Idē de terra suspicari licet. uel ex hoc ꝙ motus non in summa terræ cicaue summa ē: sed subter & ab imo: hoc idiciū est ꝙ altitudinis ꝓfunda maria iactantᷣ. motis. s. his supra q̄ fusa sunt. Ergo uerisimile est terrā ex alto moueri. & illic super in cauernis igentibus concipi. Immo inqt ceu cū frigore ihorruimus tremor sequtᷣ. sic terras quoq; spūs extrisecus accidens quassat. Quod nullo mō pōt fieri: Algere. n. debet ut idem illi accidat quod nobis quos externa causa in horrorem agit. Accidere autē terræ simile qddā nostræ affectiōis: sed nō ex simili causa concesserim. Illā iterior & altior iniuria debet ipellere: cuius rei argumētū uel maxime hoc pōt esse ꝙ cū uehementi motū adapertum igenti ruina solū est: totas nonnunq̄ urbes & recipit hiatus ille & abscondit. Thucydides ait circa pelopōnasiaci belli tēpus: Athlantē isulā aut totā aut certe maxima ex parte suppressam. Idē sidoniæ accidisse possidonio crede. Nec adhuc testibus opus est. Meminimus. n. terris iterno motu diuulsus loca deserta & campos iteriisse. Quod iam dicā quemadmodū existimē fieri. Cum spūs magna ui in uacuum terraꝝ locū penitus applicuit cœpitq; rixari: & de exitu cogitare. Latera ipsa iter q̄ latet sæpius pcurrit: supra q̄ urbes iterdum sitæ sunt. Hæc nōnunq̄ adeo cōcutiuntᷣ ut ædificia supposita ꝓcumbant. Nonnunq̄ in tantū ut parietes qbus fertᷣ omne regimē: caui decidāt in illū subteriacētē locū: totæq; urbes in imensam altitudinē uergūt. Si uelis credere aiūt aliqdo ossam: olympo cohesisse. Deide terraꝝ motu recessisse: & scissam unius magnitudinē mōtis in duas partes tūc effugisse Peneon qui paludes qbus laborat Thessalia siccauit abductis in se quæ sine exitu stagnauerātaqs. Ladon flumē iter helym & megalepolim medius est: quem terraꝝ motus effudit. Per hoc qd ꝓbotᷣ In laxos specus. Quid. n. aliud appellē loca uacua sub terras spūm conuenire? Quod nisi essent magna terraꝝ spatia commouerentᷣ & una multa titubarent. Nunc exigue partes laborāt. nec unq̄ per ducēta miliaria motus extēditᷣ. Ecce hic qui iplicuit fabulis orbē. non trāscēdit cāpaniā. Quid dicā. cū chalcis tremuit thebas stetisse? Cū laborauit egie tā propinquas illi patrias de motu nihil audisse. Illa uasta cōcussio: q̄ duas sumpsit urbes: Helicem & Burim: circa egiū cōstitit. Apparet ergo in tātū spatiū motū ptēderet: quātū illa sub terris uacātis loci inanitas pateat. Poterā ad hoc ꝓbandum abuti auctoritate magnoꝝ uiroꝝ q ægyptum nunq̄ tremuisse tradūt. Rōnem āt huius rei hāc reddūt: ꝙ ex limo tota cōcreuerit. Tātū homero fides est: oberrat a cōtinēti phares quātū nanis diurno cursu metui plenis lata uelis pōt sed a cōtinēti admota est. Turbidus. n. defluens Nilus multumq; secū sceni trahens: & id subide apponēs prioribus terris ægypto annuo in cremēto semp ultra tulit. Inde pinguis & limosi soli est nec ulla interualla in se habet & sic creuit insolidū arescente limo: cuius pressa erat & sedens structura. Cū partes glutinarentᷣ: ne quicq̄ inane interuenire poterat. Cū solido liquidū: ac mole semp accideret. sed mouetᷣ & ægyptus & delos quā Virgilius stare iussit. Immotāq; cæli dedit cōtēnere uētos. Hanc philosophi quoq; credula natio dixerūt nō moueri auctore Pyndaro. Thucydides ait antea qdē imotā fuisse. sed circa pelopōnesiacū bellū tremuisse. Calisthenes & alio tēpore ait hoc accidisse. Inter multa inquit prodigia qbus denūciata est: duaꝝ urbiū helices & buris & euersio fuere maxime notabilia: colūna igni imēsi & delos agitata. Quā ideo stabilē uideri uult: qa mari imposita sit. habeatq; concauas rupes & saxa puia quæ dent depræhēso aeri redditū. Ob hoc etiā insulas esse certioris soli urbesq; eo tutiores: quo ꝓpius ad mare accesserūt. falsa hæc esse Pōpeiū & herculaneū sensere. Adiice nūc ꝙ ois ora maris. obnoxia est motibus. Sic Paphos nō semel corruit. Sic nobilis & huic iā familiaris Malonicopolis. Cyprū ambit altum mare & agitatᷣ. Tiros & ipsa tā mouetᷣ q̄ diluitᷣ. Heæ fere causæ reddunt ꝓpter quas tremit terra. Quædā tamen ꝓpria in hoc cāpano motu accidisse narrantᷣ: quoꝝ ratio reddēda est. Aut. n. sexcētaꝝ ouium gregē exanimatū in pōpeiana regione. Nō est q̄re hoc putes obuius illis timore accidisse. Diximus solere post magnos terraꝝ motus pestilētiā fieri. Nec id miꝝ est mortifera in alto latēt. At ipse q uel terraꝝ culpa uel pigritia & æterna nocte torpescit grauis haurietibus est. Vel corruptus iternoꝝ ignīū uitio: cū ē longo situ emissus. Paꝝ hūc liqdū ꝙ maculat ac polluit isuetūq; ducētibus spūm: affert noua genera morboꝝ. Quid ꝙ aquæ inutiles pestilentesq; in abdito latent: ut quas nunq̄ usus exerceat: nunq̄ auara liberior uerberet? Crassæ itaq; & graui caligine sempiternaq; rectæ: nihil nisi pestifeꝝ in se & corporibus nostris contrariū habent. Aer quoq; q mixtus est uel qsq; iter illas paludes iacet cū mergit. late uitiū suū spargit & haurientes necat. Facilius aut pecora sentiūt in qua pestilētia incurrere solet quo audiora sunt apto cælo plurimū utuntᷣ & aqs quoꝝ maxia in pestilētia culpa ē. Oues uero melioris naturæ quo ꝓpiora terris ferūt capita

corruptas eẽ nõ miror:cũ flatus diri aeris circa ipam humũ excepint nocuisset ille & hoibus si maior exis-
set sed illũ copia aeris sinceri extruxit:anteq̃ ut ab hoie posset trahi surgeret:multas ãt terras hr̃e mortife-
fera uel ex hoc itellige q tot auena nascunt̃.Nõ manu sparsa sed spõte.solo.n. habẽte:ut bõi ita mali semi-
na.Quicqd pluribus Italiæ locis p q̃dã foramia pestilẽs exalat̃ uapor:quẽ nõ hoi ducere nõ fere tutũ est.
aues.quoq si i illũ iciderit anteq̃ cælo meliore leuiat̃ i ipso uolatu cadũt liuẽtq corpora:& nõ aliter q̃ p ui
elisæ fauces tumẽt.Hic spũs q̃diu terras cõtinet tenui foramie fluẽs:nõ plus potẽtiæ hẽt q̃ ut despectantia
& ultro sibi illecta cõficiat.Vbi p sæcula cõditis tenebris ad tristia loci creuit in uitiũ ipsa igrauescit mora
peior quo segnior.Cũ exitũ nactus ẽ æternũ illud umbrosi frigoris malũ & ifernã noctẽ soluit ac regionis
nr̃æ aera ifuscat.Vicunt̃.n.meliora peioribus.Tũc ẽt ille spũs purior trãsit in noxiã.Inde subitæ cõtinuæq
mortes & mõstruosa genera morbo℞:ut ex nouis orta causis.Breuis aut lõga clades ẽ put uitia ualuere.
Nec prius pestilẽtia desinit q̃ spiritũ illũ grauẽ exercuit laxitas cæli uẽtorumq iactatio.Nã qd' aliquos isa
nos:attonitosq similes discurrere fecit mœtus q excutit mẽtes ubi priuatus ac modicus ẽ.qd ubi publicæ
terret ubi cadunt urbes:populi opprimunt̃:terra cõcutit̃?Quid mi℞ est aios iter dolorẽ & mœtũ desti-
tutos aberrasse?Nõ ẽ facile iter magna mala nõ desipe.Itaq leuissima igenia fere in tãtũ uenere formidi-
nis ut sibi excidetẽt.Nemo qdẽ sine aliq̃ iactura sanitatis expauit.simulq furẽtis qsqs timet.Sed alios cito
timor sibi reddit:alios uehemẽtius pturbat & in demẽtiã trãsfert.Inde iter bella errauere limphatici: nec
usq̃ plura exẽpla uaticinãtiũ iuẽies:q̃ ubi formido mẽtes religiõe mixta pcussit.Statuã diuisam nõ miror
cũ dixeri mõtes a mõtibus recessisse & ipm diruptũ eẽ ab imo solũ.Hæc loca ui q̃dã & uasta pcussa ruina:
tãtũ æui lõginq̃ ualet mutare uetustas:dissiluisse ferũt:cũ ptius utraq tellus una foret.Vẽit igẽti ui põtus
& igẽs hesperiũ siculo latus abscidit:arua q & urbes æquore diductas:angusto iterluit ictu.Vides totas re
giões a suis sedibus reuelli & trãs mare iacere: qd' in cõfinio furat.Vides & urbiũ fieri gẽtiũ dissidium cũ
ps naturæ cõcita ẽ deesse & aliquo mare ignẽ spũ ipegit:quo℞ mira ut ex toto uis ẽ.Quãuis.n.pte sæuiat:
mundi tñ uiribus sæuit.Sic & hispãias a cõtextu africæ mare eripuit:sic hãc iundationẽ quã poeta℞ maxi
mi celebrãt:ab Italia Sicilia reiecta ẽ.Aliq̃to ãt plus ipetus hẽnt q̃ ex infimo ueniũt.Acriora.n. sunt i qbus
nisus ẽ p angusta.Quãtas res hii terra℞ tremores:quãq mira spectacula æddiderit satis dictũ ẽ.Cur ergo
aliqs ad hoc stupet q æs unius statuæ:ne solidũ qdẽ:sed cõcauũ ac tenue diruptũ est: cũ fortasse in illud se
spũs q̃rẽs fugã iclu serit?Illud uero qs nescit?Diductis edificia angulis uidius moueri.iterũq cõpõi.Qua-
dã uero pte aptata positu suo:& a fabris negligẽtius solutiusq cõposita terremotus sæpius agitata cõpe-
git.Quod si totos parietes & totas findit domos:& latera magna℞ turriũ q̃ solida sint scidit & pilas opi-
bus subditas dissipat.qd est q̃re qsq̃ dignũ ãnotari putet:secreta eẽ æq̃liter ab imo ad caput i ptes duas sta
tuã.Quare tñ p plures dies motus fluit.Nõ desiit.n. assidue tremere cãpania.clemẽtius qdẽ sed igẽti dam
no:qa p̃ssa & q̃ssata q̃tiebat.qbus ad cadẽdũ molestãtibus nõ erat ipelli sed agitari.Nõdũ uidelicet spiritus
ois exierat:sed adhuc emissa sui pte maiore oberrabat.Inter argumẽta qbus pbat̃ spũ ista fieri nõ ẽ q du-
bites & hoc põere.cũ maximus æditus tremor ẽ:quo in urbes terrasq seuitũ est.nec põt postea illi subseq
alius.sed post uim maximã leues motus sunt:qa uehemẽtius exitũ uẽtis luctãtibus fecit.Reliq̃æ deide re
sidui spũs:nõ idẽ possunt nec illis pugna opus est:cũ iã uiã iuenerit seq̃nturq ea q̃ pria uis ac maxia iualit.
hoc quoq dignũ memoria iudico ab eruditissimo & grauissimo uiro cognitũ:forte.n.cũ hoc euenit laua
bat̃.Vidisse se affirmat i balneo thessalas qbus solũ erat stratũ alterã ab altera separi idẽq cõmitti & aquã
mõ recipi in cõmissuras pauimẽto recedẽte.mõ cõpresso bullire & elidi.Eũdẽ audiui narrãtem uidisse se
materias mollius crebriusq tremere quoniã natura duri sunt.Hæc Lucili uiro℞ optie q̃tum ad ipsas cãs
Illa nunc q̃ ad cõfirmationẽ aio℞ ptinent quos magis refert natura fortiores fieri q̃ doctiores.Sed alte℞ si
ne altero nõ fit.Nõ.n.aliũde aio uenit robur:q̃ bõis artibus:q̃ a cõtẽplatiõe naturæ.Quẽ.n.nõ hic ipse ca-
sus aduersus oẽs firmauerit:erexerit?Quid est.n.cur ego hoies aut ferã qdẽ?Cur sagittã aut lãceã tremã.
Maiora me picula expectãt.Fluminibus & terris & magnis naturæ ptibus petimur.Ingẽti itaq aio mors
puocãda ẽ.siue nos æquo uastoq ipetu aggredit̃:siue quotidiãno & uulgari exitu.nihil refert q̃ minax ue
niat:q̃tuq sit qd' in nos trahat.Quod a nobis petit minimũ est.Hæc senectus a nobis ablatura est.hæc au
riculæ dolor.hæc in nobis humoris corrupti abũdãtia.hæc cibus pa℞ obseq̃ns stomacho.hæc pes leuiter
offensus.Pusilla res ẽ hõis aĩa:sed igẽs res est cõtẽptus aĩæ.Hãc q cõtẽpsit securus uidebit maria pturbari
ẽt si illa oẽs excitauerit uẽti.ẽt si æstus aliq̃ pturbatiõe mũdi.totũ in terras uertet oceanũ.Securus aspiciet
fulminãtis cæli:trucẽ hac horrẽdã faciẽ:frãgat̃ licet cælũ:& ignes suos i exitiũ oĩum i primis suũ misceat.
Securus aspiciet ruptis cõpagibus dehiscẽs solũ.Illa ifero℞ regna detegant̃:stabit sup illã uoraginẽ itrepi-
dus:& fortasse quo debet cadere desiliet.Quid ad me q̃ sint magna qbus peo?Ipsum pire nõ ẽ magnum.
Proĩde si uolumus eẽ fœlices:si nec hoium nec deo℞ nec re℞ timore uersari.si despicer̃ fortunã supuacua
pmittẽtẽ:leuia mãifestãtẽ.Si uolumus tranq̃lle degere:& ipis diis de fœlicitate cõtrouersiam agere.aĩa in
expedito est habẽda.Siue illã isidiæ.siue morbi petẽt.siue hostiũ gladii.siue isula℞ cadẽtiũ fragor:siue ip-
sa℞ ruina terra℞.Siue uasta uis igniũ urbes agrosq pari clade cõplexa q uolet illã eã accipiat. Quid aliud
debeo.q̃ exeũtẽ hortari & cũ oibus bõis emittere.Vade fortiter:uade fœliciter.Nihil dubitaueris reddẽs.
Nõ de re sed de tpe est q̃stio.Facis qd' q̃ndo faciendũ est.Nec rogaueris:nec timueris:nec te uelut in aliqd'
malum exitu℞ tuleris retro.Re℞ natura q̃ te genuit expectat & locus melior ac tutior.Illic non tremunt
terræ.non inter se uenti cum magno nubium fragore concurrunt.Non incendia regiones urbesq uastãt.
non naufragorum totas classes sorbentium motus est.Non arma contrariis disposita uexillis & minima
pernitiæ multorum millium par furor. Non pestilentia & ardentes promiscue comunes populis cadẽti

bus rogi. Istud leue ē. Quid timēus? Graue est potius semel icidat q̄ sp ipendat. Ego āt pire timeā cū terra ante me peat: cū ista q̄ uanť q̄ q̄tiūt? Et i iniuriā nřam nō sine cā ueniunt. helicē burisq̄ totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeā? Supra oppida duo nauigāt: duo āt q̄ nouimus: q̄ in nřam noticiā memoria litteris seruata pduxit. Quā multa alia aliis locis mersa sunt. Quot populos aut terra aut īfra se mare inclusit. Ego recusem mei fine cū sciā me sine fine nō eē: immo cū sciā oia eē finita? Ego ultimū suspiriū timeā? Quātum potes itaq̄ repēte cohortare Lucilli cōtra metū mortis. hic est q nos humiles facit: hic ē q ipsam uitā: cui parcit inq̄etat ac pdit. hic oia ista dilatat terrarū motus & fulmina. Quæ oia cōstāt si cogitaueris nihil iteresse iter exiguū tps & lōgū. Horæ sunt q̄s pdidimus. Putas dies eē: puta mēses: puta annos. Perdidimus illos nēpe pdituros. Quid oro te refert? Nō puentiā ad illos? Fluit tps & auidissimos sui dserit. Nec qđ futuz ē meū ē. Nō qđ fuit pūcto fugiētis tpis. Pēdeoq̄ & magni ē modicū fuisse. Elegātur Millesius sapiēs dicēti cuidā sexagita ānos hēo. Hos inqt dicis. lx. quos nō hēs? Nec ex hoc qdē itelligimus incōprahēsibilis uitæ cōditionē & fortē tpis sp alieni q ānos annumerauimus amissos. hoc assignamus aio. hoc nobis subinde dicamus. Moriēdū est? Quādo? Quid tua? Mors naturæ lex est. Mors tributū officiūq̄ mortaliū: maloz oium remedium ē. Optauit illā q̄sq̄s timet oibus omissis hoc unū Lucilli meditare ne mortis nomen reformides: Effice illā tibi cogitationē multa familiarem. Vel si ita tulerit possis illi & obuiā exire.

Lucii Annei Senecæ Cordubensis: Naturalium liber septimus & ultimus: in quo agiť de cometis.

Emo usq̄ tardus & hebes & demissus i terrā ē ut ad diuina nō erigaťac tota mēte cōsurgat utiq̄ ubi nouū aliqđ e cælo miraculū fulsit. nā q̄diu solita dcurrūt magnitudinē rez cōsuetudo subducit. Ita. n. cōpositi sumus ut nos quotidiana ēt si admiratiōe digna sunt trāseāt. Cōtra miniaz quoq̄ rez si isolutæ pdierūt spectaculū dulce fiat. Hic itaq̄ cœtus astroz q̄bus imēsi corpis pulchritudo distiguiť populū nō tōuocat. At cū aliqd ex more mutatū ē oium uultus i cælo ē. Sol spectatorē nisi cū deficit. nō hēt. Nēo obseruat lunā nisi laborātē. Tūc urbes cōclamāt: tūc p se q̄sq̄ supstitiōe uana trepidat. Quāto illa maiora sunt: q sol totidē (ut ita dicā) gradus quot dies hēt & annū circuitu suo claudit: q a solstitio ad minuēdos dies uertiť: q a solstitio statū iclinat & dat spatiū noctibus: q sydera abscōdit: q terras cū tāto maior sit illis nō urit: sed calorē suū itēsiōibus ac remissiōibus tēperādo fouet: q lunā nūq̄ iplet nisi aduersam sibi nec obscurat. hæc tamē nō ānotāus q̄diu ordo seruať. Sed siqd turbati ē aut pter cōsuetudinē emicuit expectāus iterrogāus: ostēdimus: adeo naturale ē: magis noua q̄ magis mirari. idē in cōetis fit: si rarius & isolitæ figuræ ignis apparuit. Nēo uero scire qd sit cupit: & oblitus alioz de aduētitio q̄rit ignarus: utz debeat mirari aut timeri. Nō. n. desūt q terreāt q significatiōes eius graues pdicēt. Sciscitāť itaq̄ & cognoscere nolūt: pdigiū sit an sydus. At mehercules nō aliud q̄s aut magnificētius q̄sierit aut didicerit utilius: q̄ de stellaz syderūq̄ natura utz flāma cōtracta: qđ & uisus nř affirmat & ipsum ab illis fluēs lumē & calor īde descēdēs: an uero sint flāmei orbes. sed solida q̄dā terrenaq̄ corpora q̄ p igneos tractus labētia i splendore trahāt colorēq̄ nō de suo clara. In q̄ opiniōe magni fuere uiri q sydera crediderūt ex duro cōcreta & ignē alienū pascētia. Nā p se inquiūt flāma diffugeret nisi aliqd hēret qđ teneret & a quo teneret: cōglobatāq̄ nec stabili indītā corpi. Procreto iā mūdus turbie suo dissipasset. Ad hæc iuestigāda pderit q̄rere. Nū cometæ cōditiōis sint cuius supiora. Videťn. cū illis q̄dā hēre cōia ortus & occasus. Ipa quoq̄ q̄uis spargať & lōgius exeat faces æq̄. n. ignei splēdidiq̄ sūt. Itaq̄ si oia terrena sydera sūt. his quoq̄ eadē sors erit. Si uero nihil aliud sūt q̄ purus ignis: mouēturq̄ mēsibus senis: nec illos cōuersio mūdi soluit. & uelocitas illa quoq̄ possūt & tenui cōstare materia. nec ob hoc discuti assiduo cæli circūactu. Illo quoq̄ ptiebit hoc excussisse ut sciāus utz mūdus terra stāte circūueat an mūdo stāte terra uertať. Fuerūt. n. q dicerēt nos eē quos rez natura scientes ferat nec cœli motu fieri ortus & occasus: sed ipos oriri & occidere. Digna res ē cōtēplatiōe ut sciāus i quo rez statu simus pigerrimā sortiti an uelocissimā sedē circa nos debere oia ān nos agat. Necessariū ē āt ueteres ortus cometaz hēre collectos. Dephēdi. n. pp raritatē eoz cursus adhuc nō pōt nec explorari an uices seruēt. & illos ad suū diē certus ordo pducāt. Noua hæc cælestiū obseruatio ē: & nup i græciā inectā. Democritus quoq̄ subtilissimus antiquoz oium suspicari se ait. Plures stellas esse q̄ currant. Sed nec numez illaz posuit nec noia. nec dū cōphēsis. v. sydez cursibus. Euderius primus ab ægypto hos motus i græciā transtulit. Hic tamē de cometis nihil dicit. Ex quo apparet ne apud ægyptios qdē q̄bus maior cæli cura fuit hanc partē elaboratā eo nō prima. diligens & ipe inq̄sitor defectiones qdē solis seruatas ab ægyptiis collegit: & nullam āt mentionē fecit cometaz non ptermissurus. siqd explorati apud illos cōpisset. Duo certe q̄ apud caldeos studuisse se dicunt Epygenes & Apollonius mūdi peritissimus inspiciendoz naturaliū iter se dissidēt. Hic. n. ait cometas in numero stellaz errantiū poni a chaldeis teneriq̄ cursus eaz. Epygenes contra ait chaldeos nihil de cometis habere cōphēsi sed uideri illos accendi turbine quodam aeris concitati & intorti. Primum ergo si tibi uideť opiniōes huiusmodi ponamus ac refellamus. Hic uideť plurimum uiriū hēre: ad eos sublimiū motus stella saturni. hæc tum pxima signa Martis: aut in lunæ uicina transit: aut solis icidit radios natura uentosa & frigida contrahit pluribus locis aera cōglobatq̄. Deinde si radios solis assumpsit totat: fulguratq̄. Si martē quoq̄ consentientem habet. fulminat. Præterea inqt aliam naturam habent fulmina. Aliā fulguratione aquarum enim & omnis humidi euaporatio splendores tantum cæli citra ictum minaces mouet. Illa autem calidior siccior terrarum exalatio fulmina extundit. Tabes uero & faces quæ nullo alio inter se magnitudine distant. hoc modo fiunt. Cum humida terrenaq̄ in se globus aliquis aeris clausit: quem turbinem demēs quacunq̄ fertur præbet speciem ignis extenti. Quæ tandiu durat q̄diu mansit aeris illa cōpletio humidi intra se terreniq̄ multū uehens. Vt a proximis mēdaciis incipiā: fallum

est faces & trabes exprimi turbine. Turbo enim circa terras cōcipiť ac ferť. Ideoq́ arbusta radicitus uellit & q̄cūq́ incūbit solū nudat. Siluas interim & tecta corripiēs inferior fere nubibus. utiq́ nūq̄ altior. At circa trabes editior cæli pars ostēdat. ita nūq̄ nubibus obstiterūt. Præterea turbo oī nube uelocior rapiť: & i orbē uertiť. Sup ista uelociter desinit & ipse se sua ui rūpit. Trabes aūt nō trāscurrunt nec præteruolant ut faces sed cōmoranť & in eadē cæli pte collucēt. Chrinādet quoq́ in eo libro quē de cometis composuit. ait Anaxagore uisum grāde isolitū cælo lumen magnitudinē amplæ trabes & id p multos dies fulsisse. Calisthenes tradit anteq̄ burim & helicē mare absconderet. Aristo. ait: non nubē illā sed cometē fuisse. Cæteꝝ ob nimiū ardorē nō apparuisse sparsum ignē. sed ꝓcedēte tpe cū iā minus flagraret: redditā suā cometis faciē. In quo igne multa qdē fuerūt digna quæ notarenť. Nihil tamē magis q̄ qđ ne ille fulsit in cælo: statim supra Burim & helicē mare fuit. Nunqd ergo Arist. nō illam tantū: sed oēs trabes cometas esse credebat? Hāc habetis differētiā q̄ is continuus ignis est: cæteris sparsus. Trabes eni flāmā æq̄lē habēt nec ullo loco itermissam aut lāguidā. in ultimis uero ptibus coacta q̄lē fuisse in illa de qua mō retuli. Calisthenes tradit duo inqt Epigenes: cometaꝝ genera sunt. Alii ardorē undiq́ effundūt: nec locū mutāt. Alii in unam partē ignē uagū in modū comæ porrigūt. & stellas nō p̄termeāt. Quales duo ætate nostra uisi sunt. Illi priores criniti undiq́ ēt imoti humiles fere sunt. & eisdē causis qbus trabes facesq́ cōflanť & ex itēperie aeris turbidi multa secū arida humidaq́ terris exhalata uersantis. Pōt. n. spūs p angusta elisus accēdere supra se positū aera plenū alimētis idōeis igni. Deide ꝓpellere ex nitido: ne ex aliq̄ cā refluat cursus ac remittať. Deinde iteꝝ pxīo die ac seq̄ntibus cōsurgere & eūdē locū iflāmare. Videmus. n. uētos p plures dies ad cōstitutū redire. Pluuiæ quoq́ & alia tēpestatū genera ad p̄scriptū uertunť. Vt breuiter āt uolūtatē eius exprimā eadē fere rōne hos cometas existimat: q̄ fiūt ignes turbine eiecti. Hoc unū iterest q̄ illi turbines ex supiori parte in terras deprimunť. Hii de terra in supiora eleuanť. Aduersus Hæc multa dicunť. Primum si uētus in cā esset. Nunq̄ cometes sine uento appareret. Nunc āt & q̄etissimo aere apparet. Deide si uēto fieret: cum uēto caderet. Et si uēto iciperet: cresceret uēto. Eoq́ esset ardentior quo ille icitatior. His accedit illud quoq́ uētus multas aeris partes ipellit. Cometes in uno loco apparet: & uentus in sublime nō puenit. Cometes āt nō uisunť supra quē uētis ire licet. Trāsit deinde ad illos quos ait certiorē habere stellaꝝ speciē q̄ & ꝓcedunt & signa p̄tereunt. Hos ait ex eisdē causis fieri: qbus illos quos dixit humiliores. hæc amē iteresse: q̄ terraꝝ exhalatiōes multa secū arida ferētes celsiorē petant partē & in ecliptra cæli aqlone pellanť. Deide si illos aqlo ꝓpelleret: ad meridiē semp urgenť: quo uētus hic nitiť. At q̄ uarie concurrūt. Alii in ortū. Alii in occasum oēs in flexu qđ iter nō daret uentus. Deinde si aqlonis illos ipetus a terris in altū leuaret: aliis uētis non orienť cometæ. At q̄ oriunť. Illā nunc rōnē eius: uterq́. n. utiť refellamus qcqd humidi aridiq́ terra efflauit cū in unū coit. Ipsa discordia corpoꝝ spiritū uersat in turbinē. Tūc illa uis uēti circūeūtis qcqd iter se cōpræhēdit cursu accēdit & leuat i altum ac tādiu māet splēdor ignis expressi q̄diu alimēta sufficiūt. qbus desinētibus & ipē subsidit. Qui hoc dicit nō notat q̄lis sit turbinū cursus & q̄lis cōetaꝝ. Illoꝝ rapidus ac uiolētus & ipis uētis citatior ē cometaꝝ leuis: & qđ p diē ac noctē q̄tū trāsierit abscondat. Deide turbinū motus uagus ē & disiectus. & ut Salustii utar uerbis uertigosus. cometaꝝ āt cōpositus & destinatū iter carpēs. Nū q̄ nrūm aut accederet lunā aut. v. sydera rapi uēto aut turbie rotari? Nō ut puto. Quare? Quia nō ē illis pturbatus & ipotēs cursus. Ad cometas qdē trāsferāus. Nō cōfuse nec tumultuose eūt. ut aliqs credat illos causis turbulētis & icōstātibus pelli. Deide ēt si uertices isti cōpræhēdere terrena humidaq́ & ex humili in altū expriere possent. nō tātū supra lunā efferrēt. Ois illis utiq́ i nubilum ē. Cometas āt imixtos stellis uidemus p supiora labētes. Ergo uerisimile nō ē i tātū spatium pseuerare turbinē p quo maior. n. maturius corrumpiť. Vtrolibet ita eligat. Aut uis leuis ide puēire nō poterit. Aut magna & cōcitati citius ipa se frāget. Præterea humiliores illi cometæ ob hoc ut putā non exeunt altius: q̄a plus terreni hēnt. Grauitas illos sua in pxīo tenet. At q̄ necesse his cometis diuturnioribus celsioribus plenior materia sit. Neq́. n. diutius apparēt nisi maioribus nutrimētis sustierenť. Dicebā ergo nō posse diu uerticē pmāere: nec supra lunā aut usq́ in stellaꝝ locum crescere. Nēpe efficit turbinē plurimum uētoꝝ inter ipos luctatio. hæc diu nō pōt eē. Nā cum uagus & icertus spūs certi uolutatus ē, nouissime uni uis oīum cedit. Nulla āt tēpestas magna pdurat. Procellæ q̄to plus hūt uiriū tāto mius tpis. Vēti cū ad summū uenerunt remittunť oī uiolētia. Nec eē ē ista cōcitatiōe i exitū sui tēdāt. Nēo itaq́ turbinē toto die uidit ne hora qdē. Mira uelocitas eius: & mira breuitas ē. Præterea uiolētius celeriusq́ i terra circa eā uoluiť. Quo celsior eo solutior: laxiorq́ est: & ob hoc diffundiť. Adiice nūc q̄ ēt si i sumū ptēderet: ubi syderibus iterest utiq́ ab eo motu q̄ uniuersum trahit solueret. Quid. n. est ille cōuersiōe mundi citatius: ac oīum uētoꝝ i unum cōiecta uis dissipareť: & terræ solida fortuiq́ cōpagesq́. ne dum particula aeris torti. Præterea i alio mare nō pōt ignis turbie illatus nisi ipē quoq́ pmāeret turbo. Qđ porro tā icredibile est: q̄ i turbie lōgior mora. Vtriq́ motus motu cōtrario uideť. hēt. n. suā locus ille uertiginē q̄ rapit cælum syderaq́ trahit cæliq́ uolumie torq̄t: & ut dēs ei aliquā aduocationem qđ fieri ullo mō pōt. Quid de his cometis dicet q̄ senis mensibus apparuerunt. Deide duo debent esse motus eodē loco. Alter illi diuius & assiduū suū sine itermissiōe pagēs opus. Alter nociuus & recēs & turbie illatus. Necesse ē ergo alter alteri īpedimento sit. At q̄ lunaris illa orbita cæterorūq́ supra lunā meātiū motus irreuocabilis ē. nec hesitatus q̄ nec resistit nec dat ullā nobis suspitionē obiectæ sibi more. fidē nō hēt turbinē uelocissimū & pturbatissimū tēpestatis genus i medios sydeꝝ ordīes puenire & iter disposita ac trāqlla uersari. Credāus ignē circūacto turbie accēdi: & hūc expulsum i sublie p̄bere nobis opinionē spēmq́ syderis lōgi. Et puto talis eē debet q̄le est id qđ ignem efficit. turbis āt rotūda facies. In eodē. n. uestigio uersať. & i columnæ mō circūagētis se uoluiť.

Ergo ignẽ quoq; qui inclusus est simile esse illi oportet. at qui lõgus est & disiectus minimeq; similis ĩ or
bẽ coacto. Epygenẽ relinq̃mus & alioꝝ opiniões ꝓseq̃mur. Quis anteq̃ exponere icipiam illud in primis
ꝓsumẽdũ est cometas nõ in una parte cæli aspici: nec in signifero tantũ orbe: sed tam in ortu q̃ i occasu: fre
quẽtissime tamẽ: circa septẽtrionẽ forma eius nõ est una. Quãuis eni græci discrimina fecerint eoꝝ qbus
in morem barbæ flamma depẽdet: & eoꝝ qui undiq; circa se uelut comã spargũt: & eoꝝ qbus fusus adest
ignis: sed uerticẽ tẽdẽs: tamẽ oẽs isti eiusdẽ notæ sunt. cometæq; rectæ dicunt. Quoꝝ cũ post lõgũ tps ap
pareãt formæ inter se eos cõparare difficile est. Illo ipso tpe quo apparent iter se spectantes de habitu illoꝝ
nõ cõuenit. sed ꝓut cuiq; acrior acies aut hebetatior ita dat aut liuidiorẽ: aut lucidiorẽ esse: aut rubicũdio
rem. & crines: aut in iteriora deductos: aut in latera diuisos. Sed siue sunt aliquæ differẽtiæ illoꝝ siue non
sunt: eadẽ siãt rõne necesse est cometes. Illud unũ cõstare debet: præter solitũ aspici nouã syderis faciẽ circa
se dissipatum ignẽ trahẽtis. Quibusdã antiquoꝝ hæc placet rõ cũ ex stellis errãtibus. Altera se alteri appli
cuit cõfuso in unũ duaꝝ lumine. facies lõgioris syderis reddi. Nec hoc tũc tãtũ euenit cũ stella stellã attigit
sed ẽt cũ appropinquit. Interuallũ. n. qđ iter duas est illustraẽ ab utraq; iflãmaturq; & lõgum ignẽ efficit.
His illud respõdebimus: certũm eẽ numeꝝ stellaꝝ mobiliũ. Solẽ ãt eodem tpe & has appere & cometem.
Ex quo mãifestũ fit. nõ illaꝝ cohitu fieri cometẽ. sed ꝓprium & sui iuris eẽ. Etiã nũc freq̃nter stella sub al
tiores stellæ uestigiũ uenit. Et Saturnus aliq̃ndo supra Iouẽ est. & Mars Venerẽ aut Mercuriũ recta linea
respicit. Nec tamẽ ꝓpter hũc cursum cũ alter alteꝝ subdit cometes fit. Alioqn oibus fiet oibus enim aliq̃
stellæ supueniẽs momẽto esse desineret. Summa. n. uelocitas trãseuntium est. Ideo oĩs sydeꝝ defectio bre
uis est. qa cito illis idẽ cursus q admouerat abstrahit. Videmus solem & lunã iter exiguũ tempus cũ obscu
rari cœpit liberari. Quãto celerior debet fieri i stellis cõgressio tãto minoribus. At q cõetes senis mẽsibus
manẽt. Quod nõ accideret si duaꝝ stellaꝝ cõuentu gignereẽ. Ille eni diu cohærere nõ possunt: & necesse il
las est ex celeritatis suæ separet. Præterea illa nobis uicina uidenẽ. Cæteꝝ iteruallum gentibus dissident.
Quõ ergo põt altera stella usq; ad alterã stellã ignem mittere: ita ut utraq; iũcta uideat cũ sint igenti rõne
diductæ? Stellaꝝ inqt duaꝝ lumen misceẽ: & pbet unius speciem. Nempe sic queadmodũ rubicunda fit
nubes solis icursu: queadmodũ uesptina aut matutina flauescũt: queadmodũ arcus alterne soluisset. Hæc
oĩa primũ magna ui efficiunẽ. Sol. n. est q ista succendit. Stellaꝝ. n. nõ est eadem potentia. Deide nihil ho
rum ut ifra lunã in terraꝝ uicina nasciẽ. Supiora pura & sincera sunt & coloris sui semp. Præterea inqt ta
le accideret nõ haberet morã: sed extigueret cito: sicut coronæ q̃ solem lunãue cigunt: & iter breuissimũ
spatiũ exolescent. Nec arcus qdem diu pseuerat. Siqdem esse cum talem quo medium iter duas stellas spa
tium cõfunderet æque cito dilaberet. Vtiq; nõ tãtum mãeret q̃ntum morari cometæ solent. Stellis itra si
gniferꝝ cursus est: hunc giꝝ p̃munt. ac cometæ ubi cernunẽ. Nõ magis cretum est illis tempus quo appa
reãt: q̃ locus ullus quẽ ultra nõ exeãt. Aduersus hoc ab Artemidoro illa dicunẽ. nõ has tãtum stella. v. di
scurrere. sed has solas obseruatus esse. Cæteꝝ inumerabiles fieri p occultum: aut p obscuritatem luminis
nobis ignotas. ut p circuloꝝ positionem talem. ut tunc demũ. cum ad extrema eoꝝ uenere uisanẽ. Ergo i
tercurrũt q̃dã stellæ ut ait nouæ nobis q̃ lumẽ suum cũ stãtibus misceãt & maiorem quoq; stellis mos est
porrigãt ignẽ. hoc ex hiis q̃ metiẽ leuissimum est. tota eius narratio mundi: mendacium ipudens est. Nã
si illi credimus summa cæli hora solidissima est in modum tecti durata & alti crassiq; corporis. qđ atho
mi cõgesti aceruatiq; fecerũt. Huic ꝓxia supficies est ignea. Ita cõpacta ut solui uitiariq; nõ possit. Hẽt tñ
spiramenta q̃dã & q̃si fenestras per quas ex parte exteriore mundi ifluant ignes nõ tã magni ut interiora
cõturbent. Rursus ex mundo in exteriora labunẽ. Itaq; hæc quæ p̃ter cõsuetudinem apparent in fluxu: ex
illa utraq; mũdũ iacẽte materia. Soluere ista qd aliud est q̃ manũ exercere: & in uentũ iactare brachia? Velĩ
cum mihi dicat iste cũ mũdo tã firma lacunaria iposuit. qd sit quare credamus illi tãtã esse crassitudinem
cæli? Quid fuit qđ in illo tã solida corpora adduceret: & ibi detineret? Deinde qđ tante crassitudinis est:
necesse est & magni põderis sit. Quõ in summo ergo manẽt grauia? Quõ illa moles nõ dascẽdit & se one
re suo frãgit. fieri eni nõ põt ut tãta uis põderis quãtã ille subitituit pendeat & leuibus ĩnixa sit. Nec illud
qdem põt dici: extrinsecus aliqua esse retinacula qbus cadere prohibeatur. Nec cursus de medio aliqd esse
oppositi: q iminens corpus excipiat ac fulciat. Illud etiã nũc nemo dicere audebit mũdũ ferri p imensum
& cadere qdem: sed nõ apparere an cadat: quia præcipitatio eius æterna est: nihil habens nouissimũ in qđ
incurrat. hoc quidã de terra dixerunt cum rõnem nullã iuenirent: ꝓpter quã põdus in aer staret. Ferẽ in
quiunt semp. sed nõ apparet an cadat: quia ifinitum est id quod cadit. Quid est deinde q ꝓbes non quin
que tãtum stellas moueri: sed multas esse: & in multis mundi regiõibus? Aut si hoc sine ullo probabili ar
gumẽto licet respõdere: qd est q̃re non aliqd ante omnes stellas moueri: aut nullã dicat? Præterea nihil te
adiuuat ista stellaꝝ passim euntium turba. Nã qđ plures fuerunt sæpius in alios icident. rari autẽ cometæ
& ob hoc mirabiles sunt. Quid q testimoniũ dicet. contra te omnis ætas q̃ talium stellaꝝ exortus & anno
tauit & posteris tradidit. Post mortem Demetrii syriæ regis: cuius Demetrius & Anthiocus liberi fuere.
Pauloante achaiũ bellũ cometes effulsit nõ minor sole. Primo igneus ac rubicundus orbis fuit: clarumq;
lumen emittens quanto uinceret noctem. Deinde paulatim magnitudo eius districta est & euanuit clari
tas nouissime autem totus intercidit. Quid ergo choire stellas oportet: ut tantum corpus efficiant? Mille
in unum licet cõgreges: nunq̃ hunc habitum solis æquabunt. Archelao regnãte initio cometes apparuit
modicus. Deinde sustulit se diffunditq; & usq; in equinoctialem circulũ uenit. ita ut in illã plagã cæli cui
lactea nomẽ ẽ: in imensum extensus æquaret. Quid ergo cõuenisse debent erraticæ ut tam longum cæli
tractũ occuparẽt igne cõtinuo. Cõtra argumẽta dictũ est. cõtra testes dicẽdũ est. Nec magna demolitione

detrahēda est Auctoritas. Ephori. historicus est. Quidā incredibiliū relatu cōmēdationem parāt: & lectorē a se actu(ȝ): sup quotidiana duceret miraculo excitāt. Quidā creduli: qdā negligētes sunt: qbusdā mēdaciū obrebit: qbusdā placet. Illi nō uero euitāt hii appetunt. hoc in cōe de tota natione quæ approbare opus suū & fieri populare nō putat posse nisi illud mēdacio aspsit. Ephorus uero non religiosissime fideli sæpe decipit sæpe decipit. Sicut hic dicit cometē qui oīum mortaliū oculis custoditus est: q igentis retraxit euētū. cū helicē & burim: ortu suo mersit. ait illū descēdisse i duas stellas: qđ præter illū nemo tradidit. Quis enim posset seruare illud monitū quo cometes solutus & in duas partes redactus est. Quō aūt si ē q uiderit cometē in duas dirimi. nemo uidit fieri ex duabus. Quare āt nō adiecit in quas stellas diuisus sit. cū aliqua ex. v. stellis esse debuerit. Apollonius meridius in diuersa opiniōe est. Ait eni cometē minimū ex multis erraticis efficisset multos cometas erraticos esse. Non est inquit species falsa. nec dua(ȝ) stella(ȝ) confinio ignis extētus sed ppriū sydus cometes est: sicut solis aut lunæ. Talis illi forma ē nō in rotūdū restricta: sed procerior & in lōgū producta. Cæte(ȝ) nō est illi palā cursus altiora mūdi secat: & tunc demū apparet cū in unū cursus sui uehit uenit. Nec est ꝙ putemus eūdē uisum esse sub Claudio: quē sub Augusto uidius: nec hūc qui sub Nerone Cæsare apparuit & cometis detraxit infamiā illi similē fuisse. qui post diui Iulii ueneris ludis genetricis circa undecimā horā diei emersit. Multi uariiq̄ sunt: dispares magnitudine: dissimiles colore: aliis rubor est sine ulla luce. aliis cādor & pu(ȝ) liqdumq̄ lumen: aliis flāma & hæc nō sincera nec tenuis sed multū circa se uoluēs fumidi ardoris. Cruēti qdam minaces qui omne posse futuri sanguinis ferunt. hii minuūt augētq̄ lumē suū quēadmodū alia sydera quæ clariora cū descēderūt sunt maiora: qa ex loco propiore uisunt minora cū redeūt: & obscuriora qa obducunt se longius. Aduersus hoc protinus respōdet. nō idē accidere in cometis ꝙ in cæteris. Cometæ eni quo primū diē apparuerint maximi sunt. Atqui deberēt crescere quo propius accederēt. Nō aūt manet illis prima facies donec icipiāt extingui. deinde ꝙ aduersus priores: etiā aduersus hūc dicit. Si erraret cometes essetq̄ sydus itra signiferi terminos moueret: intra quod omne sydus cursus suos colligit. Nunq̄ apparet stella per stellā. Acies nostra non pōt per mediū sydus exire. ut per illud supiora prospiciat. Per cometē āt nō aliter q̄ p nubē ulteriora cernunt: ex quo apparet illū non esse sydus: sed leuē ignē ac tumultuariū. Zenō noster in illa scientia est. cōgrue indicas stellas & radios inter se cōmittere. Hac societate luminis existere imaginē stellæ longioris. Ergo quidā nullos esse cometas existimāt: sed speciē illo(ȝ): sed per repercussionē uicino(ȝ) syde(ȝ). aut per coniunctionē coherētiū reddi. Quidā aiunt esse qdem se habere cursus suos & post certa lustria in conspectu mortaliū exire. Quidā esse qdem sed nō qbus syde(ȝ) nomē iponas: qa dilabunt. Nec diu durant: & exigui tpis mora dissipant. In hāc sniam sunt plurimi nostro(ȝ): nec id putant ueritati repugnare. Videmus eni in sublimi uaria igniū cōcipi genera. & modo cælū ardere: mūdo lōgas a tergo flāma(ȝ) albescere tractus: mō faces cū igne uasto rapi ipsa iā fulmina & si uelocitate mira simul & præstrigūt aciem & relinquunt: ignes suos aeris attriti & impetu inter se maiore collisi. ideo non resistunt qdem: sed expressi fluūt & protinus peunt. Alii uero ignes diu manēt: nec ante discedūt: q̄ cōsumptū est oē quo pascebant alimentū. hoc loco sunt illa a Possidonio scripta miracula colūnæ clipeiq̄ flagrātes. Aliæ insigni nouitate flāmæ: quæ non euerterent animos si ex cōsuetudine & lege discurreret. Adhuc stupēt omnesq̄ repētinū ignē ex alto efferunt: siue emicuit aliquid & fugit: siue cōpresso aere & in ardorē coacto loco miraculi stetit. Quid ergo? Nō aliquādo lacinia sed cedentis retro ætheris patuit & uastū in cōcauo lumen exclamare posses. Quid est hoc? Mediū uideo discedere cælū pallētesq̄ palo stellas quæ nō aliquādo expectata nocte fluxerūt: & per medium eruperūt diē. Sed alia huius rei ratio est: quare alieno tpe apparēt aere etiā cū latēt cōstāt. Multos cometas uidemus ꝙ obscurant radiis solis: quo deficiēte quodā cometē apparuisse quem sol uicinus traxerat. Possidonius tradit. Sæpe aūt cū occidit sol sparsi ignes nō pcul ab eo uident. Videt ipsa stella sole perfunditur & ideo aspici nō pōt. Cometæ autē radios solis effugiūt.

Placet ergo nostris cometis sicut faces: sicut tubas: trabesq̄ & alia ostēta cæli dēso aeri creari. Ideo circa septētrionē frequētissimæ apparent: qa illic plurimū est aeris pigri. Quare ergo non stat cometes sed pcedit. dicam. Ignium materia alimentū suū sequitur. Quāuis eni ad supiora uisus est tamē deficiēte materia retroiēs ipse descendit. In aere quoq̄ si dextra leuāq̄ præmit partē. Nulla enim illi uia sed qua illū uena pabuli sui duxit illo rupit. nec ut stella procedit: sed ut ignis pascit. Quare ergo per lōgū tps apparet & nō cito extinguūtur? Sed eni mēsibus hoc quē nos Neronis principatu letissimo uidimus spectādū se præbuit in diuersum illi Claudiano circūactū. Ille enī a septētrione in uertē surgēs: orientē petiit sed obscurior. hic ab eadē parte cœpit sed in occidētē tendēs: ad meridiem flexit & in se subducit oculos. Videt ille humiliora habuit & aptiora ignibus quæ psecutus ē huic rursus uberior fuit & plenior regio. huc itaq̄ descēdūt iuitāte materia nō itinera. Quod apparet duobus quos spectauimus fuisse diuersum: cū hic in dextrū motus: sit ille in sinistrū oībus ater stellis: in eādē parte cursus est. idē cōtrarius mūdo. hoc enim ab ortu uoluit in occasum. ille ab occasu in ortū eūt. Et ob hoc duplex his motus est ille quo eūt & hic quo auferunt. Ego nostris nō assentio. Nō enim existumo cometē subitaneū ignē sed inter æterna opera naturæ. Primū quæcūq̄ aer creat breuia sunt. Nascunt enim in re fugaci & mutabili. Quō pōt in aere aliquid diu pmanere: cū ipse aer nunq̄ idē maneat? fluit semper & breuis illi qes est. Inter exiguū momētū in aliū i qua fuerat statū uertit. Nūc pluuius ac serenus. Nunc inter utrūq̄ uarius. Nubesq̄ illi familiarissimæ sunt in quas choit & ex quibus soluit. mō cōgregant. modo digerunt nunq̄ imotæ iacēt fieri nō pōt ut ignis certus in corpore uasto sedeat. & tā ptinaciter hæreat q̄ natura: ne nunq̄ excuterent aptauit. Deinde si alimēto suo hæret semp descēderet. Eo enim crassior aer est: quo terris ppingor. Nunq̄ cometes in imū usq̄ dimittit. neq̄ appropinquat solo etiā nūc. Ignis autē id q

illum natura sua ducit idest sursum aut eo quo trahit materia cui adhæsit & q̄ depascitur. Nulli ignibus ordinariis & cælestibus iter flexū est. Syderis ꝓprium ē ducere orbē. At qui hoc comete an alii fecerūt nescio. Duo nostra ætate fecerūt. Deide oē quod tā tpalis accēdit cito itercidit. Sic facies ardēt dū trāseūt: sic fulmina in unū ualēt ictū. sicq; trāsuersæ dicunt̄ stellæ & cadētes præter uolatus & seccāt aera. Nullis ignibus nisi in suo mota ē. Illis dico diuinis quos habet mūdus æternos qa partes eius sunt & opa. hii āt aliqd agūt & uadū & tenorē suū seruāt: paresq; sunt. Nō alternis diebus minores maioresue ferēt signis eēt collectitius & ex aliq̄ causa repētinus. Minor. n. esset ac maior ꝓut plenius aleret̄ aut malignius: dicebam mō nihil diuturnū esse: quod exarsit aeris uitio. Núc amplius adúcio. Morari ac stare nullo mō pōt. Nā & fax & fulmen & stella trāscurrēs: & qsqs alius ē ignis ē aer expssus in fuga ē. nec apparet nisi dū cadit. Cometes habet suā sedē: & ideo non cito expellit̄. sed emittit̄ spatiū suū nec extinguit̄ sed excedit. Si errati inqt stella esset in signifero esset. Quis unū stellis limitē ponit? Quis in angustū diuīa cōpellit? Nēpe hæc ipsa sydera quæ sola moueri creditis: alios & alios circulos habēt. Quare ergo non aliqua sint quæ iproprīū iter & ab istis remotū secesserūt. Quid ē q̄re in aliq̄ parte cæli puiū nō sit? Quod si iudicas nō posse ullā nisi signiferum attingere. Cometes pōt sic altū hēre circulū ut mō in huc parte aliq̄ sui incidat. Quod fieri non ē necessariū sed pōt. Vide ne hoc magis deceat magnitudinē mūdi ut i multa itinera diuisus. Hic non unam deterreat semitā cæteris partibus torpeat. Crædis aūt i hoc maxio & pulcherrimo corpore iter inumerabiles stellas quæ noctē decore uario distigunt: quæ minime uacuū & ihertē esse patiunt̄. v. stellas eē: qbus exercere se liceat cæteras stare. sixū & imobile populum? siqs hoc loco me iterrogauerit. Quare ergo non quemadmodū. v. stellaꝝ ita harum obseruatus ē cursus. huic ego respōdebo. Multa sunt quæ eē concedimus q̄lia sunt ignoramus. habere nos animū: cuius iperio ipellimus & reuocamus. oēs fatebuntur. Quid tamen sit aius ille rector dominusq; nostri. nō magis tibi qsq̄ expediet q̄ ubi sit. Alius illum dicet eē spiritū: alius cōcētū quēdā: alius in diuinā & dei partē: alius tenuissimū aerē: alius icorporalē potētiā. Nō deerit q sanguinē dicat: q calorē. Adeo aio non pōt liquære de cæteris rebus ut adhuc ipse se quærat? Quid ergo miramur cometas tā rarū mūdi spectaculū nōdum teneri legibus certis nec initia illoꝝ finesq; notescere? quoꝝ exigētibus iteruallis recursus est? Nundū sunt anni mille qngenti ex quo græcia stellis numeros & noia fecit. Multæq; hodie sunt gētes quæ tātū facie nouerūt cælum q̄ nondū sciūt cur luna deficiat: quare obūbret̄. Hoc apud nos quoq; nup rō ad certū pduxit. Veniet tēpus quo ista quæ nūc latēt in lucē dies trahat: & lōgioris æui diligētia ad inqsitionē tātoꝝ ætas una nō sufficit ut tota cælo uacet. Quid tā paucos annos iter se studia ac uitia nō æqua portione diuidimus? Itaq; p successiōes ista lōgas explicabūtur. Veniet tēpus illud quo pestiferi nostri tā aperta nos nescisse mirent̄. haꝝ. v. stellaꝝ quæ se igerant nobis quæ alio atq; alio occurrētes oculos curiosos nos esse cogūt q matutini uesptiniq; ortus sint: quæ stationes quādo i rectū ferant̄: q̄re agant̄ retro mō cepimus scire utrū mergeret Iuppiter: an occideret: an retrogadus esset. Nam hoc illi nomē nō iposuere cedēti ante paucos annos didicimus. Inuēti sunt q nobis dicerēt. erratis q ullā stellā aut supprimere cursum iudicatis: aut uertere. Nō licet stare cælestibus nec aduerti. Prodeant oia uel semel missa sunt uadūt. Idē erit illis cursus q sui finis. Opus hoc æternū irreuocabiles hēt motus. Qui siquādo cōstiterit alio ex aduerso icident quæ nō tenor & æq̄litas seruat. Quid est ergo? Cur & aliq̄ redire uideant̄? Solis occursus speciē illi tarditatis iponit: & natura uiarū oculorūq; sic positoꝝ ut certo tēpore ituēs afflan. Sic naues q̄uis plenis uelis eāt uident̄ tamē stare. Erit q demōstret aliquādo i qbus cometæ partibus errēt. Cū tā seducti ac terris eāt quāli q̄lesq; sint cōtēti simus i uētis aliqd ueritati & posteris conferāt. Per stellas inqt utiliora nō cernimus. Per cometas aciē trāsmittimus. Primū si fit istud: non i mea parte fit qua sydus ipum ē spissi ignis ac solidi: sed qua rarus splēdor excurrit & i crines dispgit̄. Per iterualla igniū nō p ipsos uides. Stellæ inqt oēs rotūdæ sunt: cometes porrecti: ex quo apparet stellas nō eē. Quis. n. tibi cōcedet cometes lōgos esse quoꝝ natura qetem ut cæteroꝝ sydeꝝ globus est? Cæteꝝ fulgor extenditur. Quēadmodū sol radios suos lōge lateq; dimittit. Cæteꝝ ipsi alia est forma. Alia ei q ex ipso fluit luminis. Sic cometarum corpus ipsum cor rotūdat̄. Splēdor āt lōgior q̄ cæteroꝝ syderum apparet. Quare iqs? Dic tu mihi prius q̄re luna dissimilū soli lumē accipiat cū accipiat a sole? Quare mō rubeat: mō palleat. Quare liuidus illi acer color sis cū i cōspectu solis excludit̄? Dic mihi quare stellæ iter se dissimilē habeāt aliq̄tenus faciē demersissimā soli? Quō nisi ꝓhibet ista sydera eē. Quāuis similia nō sint sic nihil ꝓhibet cometas æternos esse & fortis eiusdē cuius cætera ēt si faciem illis nō habuit similē. Quid porro mundus ipse si cōsideres illū: nōne ex diuersis cōpositus est? Quid est quare i leone semper sol ardeat & terras æstibus torreat. i aq̄rio astrigat hyemem flumia gelu claudat? Et hoc tamen & illud sydus eiusdē cōditionis est: cū effectu & natura dissimile sit iter breuissimū tēpus aries excolit̄: libra tardissime mergit̄. Et tamē sydus & illud eiusdē naturæ ē. cū illud exiguo tpe ascēdat: illud diu ꝓferat̄. Nō uides q̄ cōtraria iter se elementa sint? grauia & leuia sunt frigida & calida humida & sicca. Tota huius mundi cōcordia ex discordia cōstat. Negas cometē stellā ēt qa forma eius non respondeat ad exēplar: nec sit cæteris similis. Vides enim simillima esse illa quæ tricesimo anno reuertit̄ ad locū suū. huic quæ iter annū remisit sedē suam. Nō ad unā naturā forma opus suū ꝓstat. sed ipsa uarietate se iactat. Alia maiora. alia ueločiora aliis facit. Alia ualidiora. alia tēperatiora: quædā aūt eduxit a turba. ut singula & cōspicua ꝓcederent: quædā i gregem misit. Ignorat naturæ potētiam q illi nō putat aliquādo licere: nisi q; sæpius fecit. cometas nō frequēter ostendit attribuit illis aliū locū: alia tpa: dissimiles cæteris motus. Voluit & his magnitudinē operis sui colere: quorum formosior facies est quā ut fortunā putes siue amplitudine eoꝝ cōsideres siue fulgorem q maior est ardētior q; q̄ cæteri: facies uero habet isigne qdam & singularenō i angustū conlecta & artata: sed dimissa

liberius & multaꝝ ſtellaꝝ amplexa regionẽ. Ariſtoteles ait cometas ſignificare tẽpeſtatẽ & uẽtoꝝ itemꝑe/
rãtiam atq̧ ĩbriũ. Quid ergo nõ iudicas ſydus eſſe qđ futura denũciat? Nõ. n. ſi hoc tempeſtatis ſignũ eſt
quõ fuit pluuiæ ſcintilla oleũ eſt & putres concreſcere fungos. aut quõ ĩdiciũ eſt ſeuiti maris ſi marinæ in
ſicco ludũt fulicæ: notaſq̧ paludes deſerit atq̧ altã ſupra uolant arida nubẽ. Sed ſi quõ eq̄noctiũ in calorem
frigusq̧ flectẽtis anni. quõ illa quæ caldei canũt qđ ſtella naſcẽtibus triſte lætũq̧ cõſtituat. Hic ut ſcias ita
eſſe non ſtati cometes ortus uẽtos & pluuias minat̃ ut Ariſt. ait: ſed annũ totũ ſuſpectũ facit. Ex quo appa
ret illũ non ex ꝓxĩo q̄ in proximũ daret: ſigna traxiſſe ſed habere repoſita & cõpreſſa legibus mũdi. Fecit is
cometes q̄ patriculo & uaſpico conſulibus apparuit q̄ ab Ariſtotele Theophraſtoq̧ ſunt prædicta fuerũt.
n. maxĩe & continue tempeſtates ubiq̧. At in achaia macedoniaq̧ urbes terraꝝ motibus proruptæ ſunt.
Tarditas inq̄t illoꝝ argumentũ eſt grauiores eſſe. multũq̧ in ſe habere terreni. ipſi præterea curſus feren.
compellunt̃ in cardies. Vtrũq̧ falſum eſt: De priore dicã prius: q̄a q̄ tardius ferunt̃ grauia ſunt. Quid er/
go? Stella Saturni q̄ ex oĩbus iter ſuũ lentiſſime efficit grauis eſt. Atq̧ leuitatis argumẽtũ habet: q̧ ſupra
cæteras eſt. Sed maiore inq̄s habitu circuit: nec tardius it q̄ cæteræ ſed longius. Succurrat tibi. Idem mede
cometis poſſe dicere etiam ſi ſegnior illis curſus ſit. Sed mendaciũ eſt. ire eos tardius. Nam ĩtra ſextũ men
ſem dimidiã cæli partẽ trãſcurrit hic ꝓximus prior. ĩtra pauciores menſes recepit ſe ſed q̄a graues ſunt in/
ferius deferunt̃. Primũ non defert̃ q̧ circũfert̃. Deinde hic ꝓximus a ſeptẽtrione motus ſui initiũ fecit: &
ꝑ occidẽtem in meridiana ꝑuenit erigẽs curſum obliquo. Alter ille Claudianus a ſeptẽtrione primũ uiſus
nõ deſiit in rectũ aſſidue celerior ferri dõec exceſſit. hec ſunt q̄ aut alios mouere cometas ꝑtinacia aut me.
Quod annexa ſint dii ſciũt: q̄bus eſt ſnĩa ueri. Nobis rimari illa & coniecture in occulto tãtũ iacet: nec cũ fi
ducia ĩueniẽdi: nec ſine ſpe. Egregie Ariſtoteles ait. nunq̄ nos uerecũdiores eſſe debere q̄ cũ de diis agit̃.
Si intramus templa compoſiti. ſi ad ſacrificiũ acceſuri uultũ ſubmittimus: totam adducimus: ſi in omne
argumentũ modeſtiæ fingimus: q̄nto hoc magis facere debemus cũ de ſyderibus de ſtellis de eoꝝ natu/
ra diſputamus? Ne q̄d temere: ne q̄d ĩprudenter: aut ignorãtes cõfirmemus: aut affirmemur: aut ſcientes
mẽtiamur? Nec miremus tã tarde erui: q̄ tã alte iacẽt. Panetio & his q̄ uideri uolũt cometẽ non eſſe ordi/
nariũ ſydus: ſed falſam ſyderis faciẽ diligẽter tractãdus eſt. an æque oĩs pars anni ædẽtis cometis ſatis ap/
ta ſit. an oĩs cæli regio idonea in qua creent̃. an quãtũ quæq̧ ire: cõcipi poſſe ibi ẽ: ſunt & cætera q̄ uniuer/
ſa tollunt̃: cũ dico illos non forturos eſſe ignes: ſed intextos mũdo quos nõ frequẽter educit ſed in occul/
to mouet. Quã multa præter hos per ſecretũ eunt. Nunq̄ humanis oculis oriẽtia. Neq̧ enim oĩa deus hu/
manis oculis nota fecit. Quota oculis pars operis tãti nobis committit̃. Ipſe q̄ ipſa tractat q̄ condidit q̄ totũ
hoc fundauit deditq̧ circa ſe. maior eſt pars operis ſui: ac melior. Effudit oculos cogitatione uiſcendus eſt.
Multa præterea cognata minimi fumo & uicinam ſortita potentiam. obſcura ſunt. Aut fortaſſe q̧ magis
mireris oculos noſtros iplẽt & effugiũt. Siue illis tanta ſubtilitas eſt quãtã conſeq̄ acies noſtra nõ poſſit. ſi/
ue in ſanctiore ſeceſſu maieſtas tãta delituit: & regnũ ſuũ. i. ſe regit nec ulli aditũ dat niſi aĩo. Quid ſit hoc
ſine quo nĩl ẽ ſcire nõ poſſumus: & miramus ſi quos igniculos paꝝ nouimus cũ maxĩa pars mũdi deus la/
teat. Quã multa aĩalia hoc primũ cognouimus ſæculo: q̄ multa negocia. Ne q̄d hæc multa uenientis æui
populus ignota nobis ſciet. Multa ſæculis tũc futuris cũ mẽoria nr̃i exoluerit reſeruant̃. Puſilla res mun/
dus eſt. niſi in illo q̧ quærat oĩs mũdus habeat. Nõ ſemel quẽadmodũ ſacra tradunt̃. Eleuſina ſeruat q̧ ho
ſtẽ dat reuiſentibus. Reꝝ natura ſacra ſua nõ ſimul tradit. Initiatos nõ credimus ĩ ueſtibulo eius hæremus.
Illa arcanã nõ ꝑmiſcue nec oĩus patẽt reducta etiã in ĩteriore ſacrario clauſa ſunt. Ex q̄bus aliud hæc ætas
aliud quæ poſt nos ſubibit aſpiciet. Quãdo ergo iſta in noticiã nr̃am ꝑducent̃? Tarde magna ꝑueniunt.
Vtiq̧ ſi labor ceſſat in quod unũ toto agimus aĩo nondum ꝑfecimus ut peſſimi eſſemus. Adhuc in ꝓceſ/
ſu uitia ſunt. Inuenit luxuria aliq̄d noui in quod inſaniat. Inuenit pudicitia nouam contumeliã ſibi. Inue/
nit delitiariũ diſſolutio & tabes aliq̄d tenerius molliuſq̧ quo pereat. Nõdũ ſatis robur oẽ ꝑiecimus. Ad/
huc q̄cq̄d eſt boni moris extiguimus leuitate & politura corpoꝝ. Muliebres mũditias ante te ceſſimus co
lores meretricios: matronis q̄dẽ non ĩduendos uiri ſumimus. Tenero & molli greſſu ſuſpẽdimus gradũ.
Nõ ambulamus: ſed incedimus: exornamus anulis digitos: in omni articulo gẽma diſponit̃. Quotidie co
miniſcimus per quæ uirilitati fiat iniuria aut traducat̃ q̄a non põt exui. Alius genitalia excidit. alius in ob/
ſcenã partẽ ludi fugerit & locatus ad mortẽ infamiæ armatus. Egenus etiã in quo morbũ ſuũ exerceat le/
git. Miraris ſi nõdũ ſapientia omne opus ſuũ impleuit. Nõdũ tota ſe nequitia ꝓtulit. Adhuc naſcit̃ & huic
oẽs operas damus huic oculi nr̃i huic manus ſeruiunt. Ad ſapientiam q̄s accedit? Quis dignũ iudicat: niſi
quẽ in tranſitu mouerit? Quis philoſophũ aut ullũ liberale reſpicit ſtudiũ niſi ludi intercalant̃. cum aliq̄s
pluuiis interuenit dies quẽ perdere licet. Itaq̧ tot familiæ philoſophoꝝ ſine ſucceſſione deficiũt. Acade/
mici & ueteres & minores nullũ antiſtitẽ reliquærũt. quis enĩ qui tradat præcepta Platonis? Phythagori/
ca illa inuidioſa turbe ſchola ꝑceptorẽ nõ ĩuenit. Sextiora noua & romani roboris ſecta ĩter initia ſua cum
magno ĩpetu cepiſſet extincta eſt. At quãta cura laborat̃ ne cuiſlibet patrimonii nomen intercidat? Stat
per ſucceſſores Pyladis & batili domus. haꝝ artiũ multi diſcipuli ſunt: multiq̧ doctores. Priuatũ urbe to
ta ſonat pulpitũ. In hoc uiri in hoc fœminæ tripudiãt. Mares inter ſe uxoreſq̧ contendũt ut detur latio. Ille
deinde ſub ꝑſona cũ diu trita frons eſt tranſitus ad galeã. philoſophiæ nulla cura eſt. Itaq̧ adeo nihil ĩue/
nitur ex his quæ paꝝ inueſtigata antiq̄ reliquærũt ut multaq̧ ĩuẽta erãt oblinerent̃. Ad mehercule ſi hoc
totis mẽbris prameremus: ſi in hoc iuentus ſobria incũberet. hoc maiores docerent: hoc minores adiſce/
rent uix ad fundũ ueniret̃ in quo ueritas poſita eſt quã nũc in ſumma terra & leui manu quærimus.

Explicit liber ſeptimus & ultimus Naturalium quæſtionum.

LVCII ANNEI SENECAE ORATORIS ET RHETORIS SENTENTIAE.DIVISIONES. COLORES SVASORIARVM LIBER PRIMVS INCIPIT.

IN ut cuiuscunq; rei magnitudinẽ natura dederat dedit & modũ nihil infinitũ nisi oceanus. AVITVS. Fertiles in oceano iacere terras ultraq; oceanũ rursus alia littora alium nasci orbẽ nec usq̃ naturá reꝝ desinere: sed semp unde ubi desisse uideaꝶ nouá exurgere. Facile ista franguntꝶ qa oceanus nauigari non põt. Satis sic hactenus uicisse Alexandro q̃ mũdo lugere satis est. Intra has terras cælum Hercules meruit. Stat immotum mare & quasi deficientis suo fine naturæ pigra moles. nouæ ac terribiles figuræ. magna etiá oceano portentia quæ ꝓfunda ista uastitas nutrit. cõfusa lux alta caligine & interceptus tenebris dies. ipsum uero graue & defixum mare: & aut nulla aut ignota sydera. Ita est Alexander reꝝ natura post omnia oceanus. post oceanum nihil. ARGENTARIVS. Resiste. orbis te tuus reuocat. uicinus qua licet nihil tantum est quod ego Alexandri piculo petam. POMPEIVS SYLO. Venit ille dies Alexander exoptatus quo tibi operæ ẽ adesse. iidem sunt termini & regni tui & mundi. OSCVS. Tempus est Alexandꝝ cũ orbe & cũ solẽ desinere. quod noueram uici. nũc concupisco quod nescio. Quæ tam fere gentes fuerũt quæ nõ Alexandꝝ posito genu adorarent? Qui tam horridi mõtes quoꝝ non iuga uictor miles calcauerit? Vltra liberi pr̃is trophea cõstitimus. non q̃rimus orbem sed amittimus. Immẽsum & humanæ intẽtatũ expientiæ pelagus totius orbis uinculũ terrarũq; custodiã. inagitata remissio. uastitas. littora mõ seuiẽte fluctu ingeta mõ fugiẽte deserta. tetra caligo remittet fluctus. nescio qd hũanis natura subduxit oculis & terrá nox obruit. MVSA. Fœda beluaꝝ magnitudo & ĩmobile ꝓfundũ testaꝶ Alexãder nihil ultra eẽ qd' uicas reuertere. ALBVTIVS SYLVS. Terræ quoq; suũ finẽ habẽt & ipsius mũdi aliqs occasus est. nihil ĩfinitũ est. modũ magnitudini facere debes cũ fortuna nõ facit. magni pectoris est inter secũda moderatio. Eundẽ fortuna uictoriæ tuæ quẽ natura finẽ facit. Impium tuum cludit oceanus. O q̃tũ magnitudo tua reꝝ quoq; naturá supgressa est. Alexander orbi magnus est. Alexãdro orbis angustus est. aliqs ẽt magnitudini modus est. Non ꝓcedit ultra spatio sua cælũ. Maria intra terminos suos agitantꝶ. Quicqd ad summũ puenit: incremẽto nõ reliqt locũ. Nõ magis quicq̃ ultra Alexãdꝝ nouimus q̃ ultra oceanũ. MARILLIVS. Maria sequmur terras cui tradimus? orbem quem nõ noui q̃ro: quem uici relinquo. FABIANVS. Quæ ista toto pelago ĩfusa caligo? nauigantem ubi uideꝶ admittere: q̃ ꝓspicientem quoq; excludit? Nõ hæc India nec terribilis feraꝝ ille cõuẽtus. ĩmanes ꝓpone beluas. aspice quibus ꝓcellis fluctibusq; sæuiat: q̃s ad littora undas agat. tãtus uentoꝝ cõcursus. tãta cõuulsi funditus maris insania est. nulla p̃sens nauigantibus statio est. nihil salutare. nihil notũ. rudis & impfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidẽ petierũt qui fugiebãt Alexandrũ. Sacꝝ qdẽ terris natura circunfudit oceanũ. Illi qui iã sydeꝝ collegerunt motas & annuas hyemis atq; æstatis uices ad certá legẽ redegerunt. qbus nulla ps ignota mundi ẽ: de oceão tamẽ dubitãt: utꝝ ne terras uelut uinculum circũfluat: an in suum colligatus orbẽ & in hos p quos nauigaꝶ sinus q̃si spiramenta q̃dã magnitudinis exæstuet: ignẽ post se cuius argumẽtum ipse sit habeat an spiritum. Quid agitis cõmilitones? regem domitorẽq; generis humãi magnum Alexãdꝝ eo dimittitis qd adhuc quid sit disputaꝶ? Memẽto Alexãder martẽ in orbe uicto adhuc magis q̃ capto relinqs. DIVISIO. Aiebat Cæstius hoc gẽus suasoriaꝝ aliter declamãdũ esse q̃ suadẽdũ. nõ eodẽ mõ in liberá ciuitatẽ dicendá esse sniam quo ap̃ reges quibus etiam quæ prosunt ita tamen ut delectent suadenda sunt. Et inter reges ipsos esse discrimen: quosdã magis aut minus reꝝ usum habere. Veritatẽ facti Alexãdꝝ exisse quosdam supbissimos & supra mortalis animi uim elatos cernimus. Deniq; ut alia dimittanꝶ argumenta: ipsa suasoria insolentiá eius coarguit. orbis illum suus nõ capit. itaq; nihil dicendũ aiebat nisi cũ summa ueneratione regis: ne accideret idẽ qd' præceptori eius Calistheni accidit: quem occidit ꝓpter itempestiuos liberos sales. nã cũ se deum uellet uideri & uulneratus esset: uiso sanguine philosophus mirari se dixerat quod non esset.

Ille se ab hac urbanitate lãcea uidi cauit. Elegãter in. C. Cassii epistola q̃dam ad. M. Ciceronẽ missa positũ: multũ iocabaꝶ de stultitia. CN. Põpeii adolescẽtis qui in hispania cõtraxit exercitũ & ad mundá uictus est. deide ait: nos qdẽ illũ deridemus. sed timeo ne nos ille gladio. In oĩbus regibus hæc urbanitas extimescenda est. Aiebat itaq; apud Alexandꝝ dicendá esse sniam: ut multa adulatione animus eius permulcereꝶ. seruandum tamen aliquem modum: ne nobis accideret tale aliquid quale accidit atheniensibus: cũ publicæ coꝝ blãditiæ nõ tantum dephensæ sed & castigatæ sunt. Nã cum Antonius uellet se libeꝝ patrem dici & hoc nomẽ Statuis subscribi habitu quoq; & comitatu libeꝝ imitareꝶ: occurrerunt uenienti ei athenienses cũ cõiugibus & liberis & Διονυσον salutauerunt. Bene illis cesserat si nasus atticus sibi sustitisset. dixerunt despõdere ipsos in matrimonium illi Mineruá musam suá & rogauerunt ut duceret. & Antõius ait dictu rum. sed dotis noĩe imperare se illis mille talenta. Tum ex græculis quidá ait.

huic quidẽ impune fuit. sed Atheniẽsiũ spõsalia mille talẽtis æstimata sunt. quæ cũ exigerenꝶ: cõplures cõtumeliosi libelli proponebanꝶ. quidã etiam ipsi. Antonio tradebanꝶ. sicut ille qui subscriptus statuæ eius fuit: cũ & eodẽ tẽpoĩe Octauiá uxorẽ haberet & Cleopatrã. hoc tu euita restituas. tibi habe. bellissimá tamẽ rẽ. Deillius dixit: quẽ messala coruinus desertorẽ belloꝝ ciuiliũ uocat: qa ab Dolobella ad Cassiũ trãsituro salutẽ ei pactus est: si Dolobellá occidisset. & a Cassio deinde transiit ad Antoniũ. Nouissime ab Antonio transfugit ad Cæsarem. hic est Deillius cuius epistolæ lasciuæ ad Cleopatrá feruntꝶ. Cũ atheniẽses tẽpus peterẽt ad pecuniam defe

rendā nec exoraret:Desillius ait:& tamē diciro illos tibi anni biennii triennii diem debere.Longius me fa/
bellæ dulcedo produxit.Itaq; ad propositum reuertar.Aiebat Cæstius magnis cum laudibus Alexādro
hanc suasoriam esse dicendam.quam sic diuisit:ut primum diceret:etiam si nauigari posset oceanus:naui
gandū nō esse.satis gloriæ q̄situm.regenda eē & disponenda q̄ in trāsitu uicisset.Consulendū militi totius
orbis uictoriis lasso.de matre illi cogitandum:& alias causas compluris subiecit. Deīde illam quæstionē
subiecit:ne nauigari quidem oceanum posse.FABIANVS philosophus primam fecit quæstionem eādē.
etiam si nauigari posset oceanus:nauigandum non esse.At rationem aliam primam fecit.modū imponē
dum esse rebus secundis.hic dixit sententiam.Illa demum magna est fœlicitas quæ arbitrio suo consistit.
Dixit deīde locum de uarietate fortunæ.& cum descripsisset nihil stabile esse.omnia fluitare. & in certis
motibus modo attolli modo deprimi.absorberi terras.& maria siccari:montes subsidere.Deīde exempla
regū e fastigio suo deuolutaq; adiecit.Sine potius rerum naturam q̄ fortunam tuam deficere. Secundam
quoq; quæstionem aliter tractauit.diuisit enim illam sic:ut primū negaret ullas in oceano aut trās ocea/
num esse terras habitabiles.deīde si essent:perueniri tamē ad illas non posse.Hic difficultatem ignoti ma
ris naturam non patientem nauigationis.nouissime ut possit perueniri tanti tamen non esse.hic dixit icer
ta peti:certa deseri:descituras gentes.si Alexādrum naturæ terminum enotauissent.Hic matrem memo/
rauit de qua dixit:quō illa trepidauit.etiam q͏ grancū transiturus esset. LYCONIS celebris sententia est.

Hoc omnes imitari uoluerunt.PLVTION dixit.
ARTEMON dixit.

APATVRIVS dixit.

Sic Cæstius descripsisset.fremit oceanus quasi idigneť q͏ terras re/
linquas.Corruptissimā rem oīum quæ unq̄ dictæ sunt ex quo hoies diserti insanire cœperunt putubant.
DORIONIS esse in metaphrasi dictū Homeri:Tum excæcatus cyclops saxum in mare reiecit.hæc quo/
modo ex corruptis eo pueniant ut & magna & tamen sana sint.aiebat MOECENAS apud Virgiliū itel/
ligi posse:tumidum est Virgilius quidem ait:rapit haud partem exiguam mōtis. ita ma
gnitudini se dat.Sed ut non impūdenter discedat a fide est inflatum. Virgilius quidem ait: q
de nauibus credas in mare reuulsas cycladas non dicit hoc fieri sed uideri.propitiis auribus accipiť.quis i/
credibile est quod excusať antequam dr̄ multo corruptiorem sententiam MINISTRATI cuiusdam de/
clamatoris non abiecti suis temporibus nactus sum in hac suasoria cum describeret beluaę in oceano na/
scentium magnitudinem.Efficit hæc sententia ut ignoscamus ei qui dixit ipsi Carybdi & Scyllæ maius
portentum:charybdis ipsius maris naufragium uideri.& ne in mare semel insaniret:quid ibi potest eē sal
uum ubi ipsum mare perit?DAMASETICVS induxit matrem loquentem:cum describeret prioribus
piculis noua supuenisse.BARBARVS dixit cū itroduxisset excusantē se exercitū macedonū hūc sensum
FVSCVS ARELLIVS dixit:Testor ante orbem tibi tuum deesse:q̄ militem.LATRO sedens hanc dixit.
non excusauit militem sed dixit : Dum sequor:quis mihi promittit hostem?quis terram?quis diem?qs
mare?Da ubi castra ponam?ubi signa ponam?reliq parentes.reliqui liberos.commeatum peto.nunquid
immaturæ ab oceano?LATINI declamatores in oceani descriptionem non minus uiguerunt. nā aut mi/
nus descripserunt aut curiose.Nemo illorum potuit tanto spiritu dicere quanto PEDO qui nauigante
germanico dixit.

Iampridem post terga diem solemq; relictum.
Iampridem notis extorres finibus orbis.
Per non concessas audaces ire tenebras.
Hesperii mœtas extremaq; littora mundi.
Nunc illū pigris imania monstra sub undis.
Qui ferat oceanum.qui sæuas undiq; pistris.
Aequoreosq; canes ratibus consurgere pransis:
Accumulat fragor ipse mœtus.iā sydere limo.
Nauigia & rapido desertā flumine classem.
Seq; feris credūt per inertia fata marinis.
Tam non fœlici laniandos sorte relinqui.
Atq; aliquis prora se dat sublimis ab alta.
Aera pugnaci luctatus rumpere nisu.
Vt nihil erepto ualuit dinoscere mundo:
Obstructo talis effundit pectore uoces.
Quo ferimur.ruit ipse dies.orbēq; relictum.
Vltima perpetuis claudit natura tenebris.
An ne alio positas sub cardine gentes.
Atq; alium libris intactum quærimus orbem?
Dii reuocant:rerūq; uetant cognoscere finem.
Mortalis oculos.aliena quid æquora remis.
Et sacras uiolamus aquas?Diuumq; quietas.
Turbamus sedes?

Ex græcis declamatoribus nulli melius hæc suasoria
pcessit q̄ GLICONI.Sed nō minus multa magnifice dixit q̄ corrupte.Vtriusq; uobis faciā ptātē.Et uole/
bamus expiri nō adiiciēdo iudiciū meū nec superādo a corruptis sana potuisset eteni fieri : ut uos illa ma/
gis laudaretis quæ insaniūt.& nihilominus pōt fieri q̄uis distinxerim.Illa belle dixit.sed fecit qđ solebat:
ut sniam adiectiōe supuacua quoad tumide pderet.adiecit.n.illud.quosdam iudices dubios sui habet.ego
nō dubito cōtra sniam ferre. Finis primæ suasoriæ. Initium secundæ suasoriæ.

Recēti lacones cōtra Xerxē missi.cū trœzeni ex oī græcia missi fugissent:deliberāt an & ipsi fugi/
t ant.ARELLIFVSCI PATRIS At puto rudis lecta ætas & animus qui frangereť mœtu insueto
armaq; passuræ manus habetataq; senio aut uulneribus corpota.qd dicā potissimos græciæ?an la
cedæmonios?an aelæos?an repetam tot acies patrę?tot excidia urbium?tot uictaę gentiū spolia?& nunc
proh dolor cōcidūt si remeabimus tēpla.pudet cōsilii nostri.pudet ēt si non fugimus deliberasse talia.At

cum tot milibus Xerxes uenit o lacedæmõii aduersus barbaros.nõ reueremini opa ufa.nõ auos:non pres
quoq; nos exẽplum moueat? Ab isfantia surgit ingeniũ.pudet lacedæmõis sic adhortari.s.tuti sumus: licet
totũ classe oriẽté trahat:licet metuẽtibus explicet iutilẽ numeꝝ.hoc mare qđ tãtũ ex uasto patet urgeť in
minimũ.isidiosis excipiť angustiis.uixq; minimo aditus nauigio esset. huius quoq; remigiũ arcet ingeta
oẽ qđ circũfluit mare fallacia cursus uada altioribus stagnis iternata:aspa scopulis & cæca q̃ nauigãtiũ uo
ta decipiunt.Pudet inq̃ lacedæmõios & armaros q̃rere quemadmodũ tuti sint nõ referã plaꝝ spolia.certe
sup spolia nudus cadã.Sciet & alios nos hr̃e trœzenos q sic nõ fugiant & sic cadant.hunc sumite aĩum. ne
scio an uincere possimus.uinci non possimus.hæc nõ utiq; pituris refero.sed si cadendũ est:erratis : si me/
tuendũ creditis mortẽ.Nulli natura in æternũ spũm dedit.statutaq; nascẽtibus in finẽ uitæ dies est. ibecil
la.n.nos materia deus orsus est.qppe minimis succidũt corpora.inde nũciara sorte rapimur.sub eodẽ pue
ritia fato ẽ eadẽ iuuẽtus cã cadit.optãus quoq; pleriq; mortẽ:adeo isecurã qetem recessus ẽ.At gloriæ nul/
lus finis est.pximiq; deo.Sic ages ea satagũt.fœminis quoq; frequens.hinc in mortem p gloria iter est.qd
Lycurgũ?qd iterbitos somni poculo quos memoria sacrauit referã? Vt unũ otroyaden mescitẽ annume/
rare trecẽtis exẽplo possum. TRIARII.Nõ pudet laconas nec pugna qdem hostium sed fabula uinci? ma/
gnum & alũnum uirtutis nasci laconẽ.ad certã uictoriã oẽs remãsissent.ad certã mortẽ tantũ lacones : nõ
ẽ sic.sparta lapidibus circũdata.Ibi muros hẽt ubi muros non hẽt ibi muros:melius reuocabimus trœze/
nos q̃ sequemur.Sed mõtis pforat.maria cõtegit:nunq̃ solido stetit supba fœlicitas.& ingentium iperioꝝ
magna fastidia obliuione fragilitatis humanæ collapsa sunt.Scias licet ad finẽ puenisse q̃ ad iuidiã pducta
sunt:maria terrasq; reꝝ natura statiõe mutauit sua.Moriamur trecẽti ut hic primũ inuenerit qđ mutare
nõ possit.Tãdẽ amẽs placituꝝ cõsilium erat:cur nõ potius in turba fugimus. PORTII LATRONIS. In
hoc.s.morati sumus:ut agmẽ fugiẽtiũ cogeremus.furori terga uertitis.sciamus saltẽ qs sit iste quem fugi
mus:uicit.at uictoria dedecus elici põt:ut oia fortiter fiãt.fœliciter cadãt.multum tamen nomini nr̃o de/
tractũ est iam lacones:qđ an fugeremus:deliberauimus.Vt.n.nõ moriãus q̃tũ ad me qdẽ ptinet:post hanc
deliberationẽ nihil aliud timeo q̃ ne reuertamur:arma nobis fabulæ excutiũt?nũcnũc pugnemus: latuis/
set uirtus iter trœzenos:cæteri qdem fugerũt.Si me qdẽ iterrogatis qd sentiã:ego i nr̃um & in græciæ pa
trociniũ loq̃r:electi sumus:nõ relicti.HALI SABINI.Turpe ẽ cuilibet uiro fugisse : laconi ẽr deliberasse.
MARILLI.IN hoc restitimus:ne in turba fugientiũ lateremus : hẽnt quemadmodũ se excusent trœzeni
græciæ:munitas thermopylas satis putauimus:cũ relinq̃remus illic laconas.CAESTII PII.Quã turpe fu
gere iudicastis laconas tãdiu nõ fugiẽdo.Oĩbus sua decora sunt.athenæ eloquentia iclytæ sunt.thebea sa/
cris.sparta armis.Ideo hãc eurotas amnis circũfluit q pueritiã idurat ad futuræ militiæ patiẽtiã: iõ Tayge
ti mõtes difficilia nisu laconibus iuga:iõ Herculẽ gloriamur de opibus cælũ meritum , iõ muri nr̃i arma
sunt.o graue maioꝝ uirtutis dedecus:lacones se numerãt:nõ extimãt. Videamus q̃ta turba sit:ut hẽat cer
te sparta ẽt si nõ fortes milites ac nũcios ueros ita nõ bello qdẽ sed nũcio uincimur. merito Hercules oĩa
cõtẽpsit quẽ lacones audire nõ sustinẽt.Si uicere Xerxẽ nõ licet:uidere liceat.Volo scire quẽ fugiã. Adhuc
nõ sum ex ulla parte atheniensiũ similis:nõ muris nec educatiõe:nihil prius illoꝝ imitabor q̃ fugã. POM
PEII SYLONIS Xerxes multos secum adducit:thermopylæ paucos recipiũt:erimus iter hostes fugacis/
simi:inter fugaces tradissimi:nihil refert q̃tas gentes in nr̃um orbem oriens effuderit:quãtumq; nationũ
secũ Xerxes trahat.tot ad nos ptinent quot locus cœperit.CORNELII HISPANI Pro sparta uenimus:
p græcia stemus:uincamus hostes:socios iam uicimus.sciat iste isolens barbarus nihil esse difficilius:q̃ la/
conis armati latus fodere.ego uero qđ trœzeni discesserũt gaudeo.liberas nobis reliq̃re thermopylas . nil
erit qđ uirtuti nr̃æ se opponat qđ inserat:nõ latebit i turba laco:quocũq; Xerxes aspexerit:Spartanum ui/
debit.BLANDI Referã pcepta matrum aut in his:aut cũ his.minus turpe est a bello inermẽ reuerti:q̃ ar/
matum fugere.Referã captiuoꝝ uerba?captus laco:occide inqt.non seruo:nõ potui capi si fugere uoluis/
sem.Describite terrores psicos.oia ista cum mitteremur:audiuimus.Videar trecentos Xerxes & sciat : q̃ti
bellum existimãdũ sit.quãto aptus numero locus.reuertamur:ne nuncii qdẽ nisi nouissimi.qs fugerit ne/
scio.Vos mihi sparta cõmilitones dedit.DESCRIPTIO THERMOPILARVM.Nunc me delectat qđ
fugerũt trœzeni angustas mihi thermopylas fecerãt.CONTRA CORNELII SPATINII.At ego maxi/
mũ dedecus futuꝝ reip.nr̃æ arbitror:si Xerxes nihil prius in græcia uicerit q̃ laconas ne testem qdem uir/
tutis nostre hr̃e possimus:id de nobis tradeť qđ hostes narrauerint:habetis cõsilium meum:id ẽ ãt meũ
qđ totius græciæ.siqs aliud suadet: nõ fortes uos eẽ sed pditos gaudet.CLAVDII MARCELLI.Nõ uin
cent uos sed obruẽt.satisfecimus nomini:multũ rei gessimus.ante nos reꝝ natura uicta est.DIVISIO.Hu
ius suasoriæ feci mẽtionẽ nõ qa mea subtilitatis erat aliqd qđ nos excitare posset:sed ut sciretis q̃ nitide fu
scus dixisset:uel q̃ licenter ipse sentẽtiã ferã.Vestri arbitrii erit:utrũ explicatiões eius luxuriosas putetis: an
ut poeta Pollio asinius aiebat:hoc non esse suadere se inuidere:næ uolo nihil fuisse & iuuenis te amo : tanq̃
has explicatiões fusci q̃ nemo nostrum nõ alius alia iclinatiõe uocis uelut sua qsq; modulatione cantabar.
At qa semel in mẽtionẽ incidi fusci:ex oĩbus suasoriis celebres descriptiunculas subtextam etiã:si nihil oc/
currerit q̃qsq̃ alius nisi suasor dixerit.Diuisione autẽ hac suasiora Fuscus usus est illa uulgari ut diceret:
nõ esse honestũ fugere etiam si tutũ esset:deinde æque piculũ eẽ fugere & pugnare.nouissime piculosum
esse fugere:pugnãtibus hostes timẽdos:fugiẽtibus & hostes & suos.Cæstius primã partẽ sic transegit q̃si
nemo dubitaret:an turpe esset fugere.deinde illo trãsiit:an non esset necesse.Hæc sunt inqr quæ uos con/
fundũt:hostes.socioꝝ paucitas:nõ qdẽ hæc suasoriæ.Sed in hac materia disertissima illa ferť sñia Dorio/
nis cũ posuisset hoc dixisse trecẽtis leonidã.qđ puto etiã apud Herodotũ esse.Sabinus asydius uenustissi/

mus īter rhetores scurra cum hāc sniam leonide retulisset ait:ego illi ad prādiū ꝓmisissem.ad cœnā renū ciassem. Attalus stoicus q solū uertit a seiano circūscriptus magnæ uir eloq̄ntiæ ex philosophis quos nr̄a ætas uidit longe & subtilissimus & facundissimus cum tā magna & nobili snia certauit:ut mihi dixisse ui deaᵗ aiosius q̄ prior. Occurrit mihi sensus in hmōi materia a Cornelio seuero dictus tanq̄ de romanis nescio an paꝶ fortiter. Edicta in posteꝶ diē pugna epulātis milites īducit & ait:stratiq̄ p herbā hic meus ē dixere dies. elegātissime q̄dā affectū animoꝶ īcerta sorte pēdētiū exp̄ssit. sed paꝶ romani aī seruata est magnitudo. Cœnāt.n.tanq̄ crastinum desperent q̄ntus illis laconibus aius erat his q nō poterāt dicere:hic dies ē meus. Illud Porcellus grāmaticus arguebat in hoc uersu q̄si solœcismū cum cōplures induxisset diceret: hic meus est dies:nō dies hic est nr̄.& in snia optima accusabat id qđ erat optimum muta.n.ut nr̄ sit pibit ois uersus elegātia in quo hoc est decentissimum qđ ex cāsermone trahiᵗ.nam q̄si ꝓuerbii loco ait:hic dies meus est.& cum ad sensum retuleris:ne grammaticoꝶ quidem calumnia ab oibus magnis ingeniis sumenda habebit locum. Dixerunt enim non oēs simul tanq̄ in choꝶ manum ducente grāmatico : sed singuli ex his:hic meus est dies:Sed ut reuertar ad leonidam & trecentos:pulchertima illa ferᵗ glyconis sententia. In hac ipsa suasoria non sane refero memoria ullā sententiā græci cuiusq̄ nisi damo.

De positione loci elegāter dixit acerius:cū angustias loci faeundissime descripsit.natus trecentis locus. Cæstius cum descripsisset honores quos habituri essent si ꝓ p̄ria cecidissent:adiecit:Per sepulchra nr̄a iurabiᵗ. Nicetas lōge disertius hanc fantasiā mouit:& adiecit:nisi antiq̄or fuisset Xerxes q̄ Demosthenes ciptoy cui dicere hāc suā dixit sniam aut certe nō dep̄hensam cum descripsisset opportunitatē loci & tuta undiq̄ pugnātium latera & angustias a tergo positas sed aduersos hostibus. Potamō magnus fuit mitylenis q eodem tpe uiguit quo lesbocles magni noīs & noī respōdentis ingenii:in q̄bus q̄nta fuerit animoꝶ diuersitas in simili fortuna puto uobis indicādū multo magis q̄a ad uitā ꝑtinet q̄ si ad eloq̄ntiā ꝑtineret. Vtriq̄ filius īidē diebus decessit. Lesbocles scholā soluit:nemo unq̄ ampliore aīo se gessit. Potamō a funere filii cōtulit se in scholā & declamauit. Vtriusq̄ tamē affectū tēpandum puto.hic durius tulit fortunā q̄ p̄rem decebat ille mollius. Veꝶ Potamō cū suasoriā de trecētis diceret:tractabat q̄ turpiter fecissent lacōes hoc ipsum qđ deliberassent de fuga.& sic nouissime clausit. Insanierūt in hac cōuersia multi circa otroyaden. Murthedius q dixit:fugerūt atheniēses nō.n.otroyadæ nr̄i lr̄as didicerāt. SARCONIVS dixit. Otroyades q̄ periit ut falleret:reuixit:ut uinceret. LICINIVS NEPOS. Cū exēplo uobis ēt mortuis uincendū fuit. ANTONIVS ATTICVS inter plures snias uideᵗ palmā meruisse.dixit.n.otroyades pœne a sepulchro uictor digitis uulnera gessit:ut throphea laconum īscriberet & deo dignū in spartāo sacramēto uiꝶ cuius ne lr̄æ q̄dem fuere sine sanguine. CATIVS CRISPVS Municipalis gatozeos dixit post relatum exēplum otroyade dicebat municipalis:aliud cæteros:aliud lacōas decet.nos sine delitiis educamur.sine muris uiuimus.sine uita uincimus. SENETIO fuit cuius nomē ad uos potuit ꝑuenisse ingenii cōfusi ac turbulenti q cupiebat grandia dicere adeo ut nouissime huius rei morbo & teneret & rideret.nā & seruos nolebat hr̄e nisi grādes.& argētea uasa nō nisi grādia.credatis mihi uelim nō iocāti.eo ꝑuenit insania eius:ut calceos quoq̄ maiores sumeret:ficus nō esset nisi mariscas.cōcubinā ingentis staturæ hēbat.oia grādia ꝓbabat.ei īpositum est cognomen. Vel ut Messala ait cognomentū & uocari cœpit senetio grādio : alīq̄ndo īueniret. Is in hac suasoria cum potuisset cōtradictionē ait:oēs q missi erāt a græcia fugerunt sublatis manibus insistēs summis digitis (sic.n.solebat) quo grādior fieret.exclamat:gaudeo.m irātibus nobis q̄d tantū boni illi cōtigisset:adiecit:Totus Xerxes meus erit? Idem dixit:iste q classibus suis maria surripuit.q terras circunscripsit dilatauit ꝓfundum:nouā reꝶ naturæ faciē īportat. Ponat sane cōtra cælū astrea.cōmilitones habebo deos. SENIANVS multo potērius dixit:terras armis possidet:cælū sagittis:maria ungulis: lacones nisi succurritis:mūdus captus est. Decētissimi generis stultā sniam referā. VICTORIS TSATORI municipis mei cuius fabulis memoria dignissimus aliq̄s suasoria occasione contradictionem sumpsit: At inq̄t trecēti sumus.& ita trecēti:sed uiri:sed armati:sed lacones:sed ad themopylas.nūq̄ uidi pluris trecentos. LATRO in hac suasoria cum tractasset oia q̄ materia capiebat posse ipsos & uincere:posse certe uictos reuerti & bn̄ficio loci. Tum illā snīm:si nihil aliud:erimus certe belli mora. Postea memini auditorē latronis ABRONVM SYLONEM p̄rem huius sylonis q pātomimis fabulas scripsit & ingenium grādenō tātum deseruit sed posuit recitare carmē in quo agnouimus sensum latronis in iis uersibus:Ite agite danai magnū pæna canētes. Ite triūphātes belli mora cōcidit ore sed ora. Tā diligētes tū auditores erant ne dicā tā maligni:ut unius uerba surripi nō possent. At nūc cuilibet orōnes īuertere tuto licet ꝓ suis:Sed ut sciatis sensum bn̄ dictū dici tamen posse melius:notate p̄ cæteris q̄nto decentius VIRGILIVS dixerit hoc qđ ualde erat celebre.belli mora cōcidit hector. Item q̄cq̄d ap̄ duræ cessatum est mœnia troiæ hectoris æneæq̄ manu uictoria graium hæsit. MESSALA aiebat hic Virgilium debuisse desinere qđ sequiᵗ: & in decimū uestigia retulit annū:explemētū eē. MOECENAS hoc ēt priori cōparabat. Sed ut ad Thermopylas reuertar. DIOCLES CHARISIVS dixit. APATRIVS dixit CORVO testimonium stuporis reddendum est q dixit:Quid si iā Xerxes ad nos suo mari nauigat:fugiamus anteq̄ nobis terra surripiaᵗ. hic est coruus q cū tentaret scholā romæ summo illi q ludæos subægerat declamauit cōtrouersiā ī de eaq̄ ap̄ matronas disserebat:liberos nō esse tollendos:& ob hoc accusaᵗ reip.læsæ:In hac cōtrouersia snia eius hæc ridebaᵗ inter pyxides & redolētis aiæ medicamina cōstitit mirata cōcio. Sed si uultis historicū quoq̄ uobis satuū dabo. THVSCVS ille q scauꝶ mamercū in quo scauroꝶ familia extīcta est:maiestatis reū fecerat:hō q̄ īprobi aī tā infœlicis:ingenii cum hāc suasoriā declamaret:dixit:expectemus si nihil aliud effecturi.sine īsolens barbarus dicat:ueni:uidi:uici;cum hoc post multos annos Diuus Iulius uicto Pharnace

dixerit.DVRION dixit ANDREAS aiebat.NICOCRATIS LACEDAEMONIS insignem hanc sen/
tentiam fuisse faturam si media itercideref. Sed ne uos diutius ifatuem q prædixeram me Fusci arelli ex/
plicationes subiectuꝝ finem suasoriæ faciam q iteꝝ nimius cultus & fracta cõpositio poterit uos offende
re cum ad meam ætatem ueneritis.Nam nunc uos ipsa quæ offensura sunt uitia delectant.

Finis secundæ suasoriæ. Initium tertiæ suasoriæ.

Eliberat Agamẽnon:an Ephigeniã imolet negante calcãte aliter nauigari potuisse. ARELLI FV/
d SCI.Nõ in aliã cõditionẽ deus fudit æquora q̃ ne oĩs ex uoto iret dies.nec ea sors mari tãtum est.
cætera ipsa nõ sub eadẽ cõditione sydera sunt:alia negatis ĩbribus exurunt solũ & miseri cremata
agricolæ legũt semina.& hæc iterdum anno lex est:aliis serena claudunf.& oẽs cælũ nubilo graui subsidit
solũ.& creditũ sibi terra nõ retinet:aliis icertis syderibus cursus est & uarianf tp̃a:neq; soles nimis urgẽt.
neq; ultra debitũ ĩbres cadũt.qcqd aspatũ æstuẽ.qcqd nimio defluxit ĩbre inuicẽ nimio tẽperaf altero : si/
ue ita natura disposuit:siue ut ferũt luna cursu gerit:q̃ siue plena lucis suæ est splendensq; pariter assurgit
in cornua ĩbres ꝓhibet:siue occurrit de nubilo sordidiorẽ orbẽ suum nec ante finit q̃ in lucem redit.siue
ne lunæ qdẽ ipsa potẽtia est:sed flatus q occupauere annum tenent.qcqd hoꝝ est:extra iussum dei tutũ fu/
it adultero mare. An nõ potero uidicare adulterã?prior est salus pudicæ.Ne qd uirginitati huius timerẽ p
feq̃bar adulteꝝ.Victa troia uirginibus hostiũ parcẽdum.nihil adhuc uirgo priami timet. CAESTII PII.
Vos ergo ad hãc diẽ ĩmortales iuoco.sic præclusuri æstis maria?Obstare potius ne priami qdẽ liberos im
molaturus es.describe nũc tẽpestatẽ.oĩa ista patimur nec parricidiũ fecimus.qđ hoc sacꝝ est uirginis deæ
templo uirginem occidere?libẽtius hãc sacerdotẽ habebit q̃ uictimã.CORNELII HISPANI Infectæ i/
gt sunt tempestates & sæuiunt maria.neq; adhuc parricidiũ feci.ista maria si numĩe suo deus regeret adul
teris clauderenf.MARYLLIS Si non daf nobis ad bellum iter reuertamur ad liberos. ARGENTARII
iteꝝ in malũ familiæ nr̃æ fatale reuoluimur.ꝑp adulteram fratres.liberi pereunt.ista mercede nollem re
uerti at Priamus bellũ pro adultero filio gerat.DIVISIO.Hanc suasoriam sic diuisit Fuscus ut diceret: ẽt
si aliter nauigare nõ possent nõ esse faciẽdũ:qa homicidiũ esset.qa parricidiũ.qa plus ipenderef: q̃ peteref.
Petif ipendi Ephigeniã.uidicari adulteriũ.cõmitti parricidiũ.Deide dixit ẽt si nõ imolasset nauigatuꝝ.Il
lã.n.morã naturæ maris & uentoꝝ esse.deoꝝ uoluntatem ab hoĩbus nõ itelligi.hæc Cæstius diligenter
diuisit.Dixit.n.deos rebus humanis nõ iterponere arbitrium suum:si iterponãt uolũtatẽ eoꝝ ab hoie nõ
itelligi ut itelligaf.nõ posse fata reuocari:si nõ sint fata:sacra ꝑ futura:si sint nõ posse mutari.Sylo Põpeius
ẽt si q̃ď esset diuinãdi genus certũ:auguri negauit credẽdũ:q̃re ergo si nescit Chalcas affirmat primum &
scire se putat:hic cõmunẽ locum dixit in oẽs q hãc affectarẽt sniam:deinde irascif tibi:inuitus militat:q̃rit
sibi tã magno testimonio ap̃ oẽs gentes fidem in ea descriptione.Primum in hac suasoria Fuscus Arellius
Virgilii uersus uoluit imitari.Valde ãt lõge petit:& poene repugnat materiæ certe nõ desiderãti inseruit.
Ait.n.de luna q̃ siue plena lucis suæ est splendensq; pariter assurgit in cornua:imbres ꝓhibet: siue occupa/
ta nubilo sordidiorem ostendit orbẽ suum:nõ ante finit q̃ uicem reddit.At Virgilius hæc q̃to simplicius
& beatius dixit.Luna reuertentis cũ primum colligit ignes: Si nigꝝ obscuro cõphenderit aera cornu: Ma
ximus agricolis pelagoq; parabif ĩber.Et rursus.Sin ortum q̃rto nãq; is certissimus auctor plena neq; ob
scuris p cælũ cornibus ibit.Solebat ãt ex Virgilio Fuscus multa trahere:ut mæcenati imputaret. Totiens
.n.ꝑ beneficio narrabat in aliq̃ se uirgilia descriptione placuisse sicuti in hac ipsa suasoria dixit:cur iste in/
ter eius ministerium placuit?cur hoc os deus elegit?cur hoc potissimum sortif poesis?qđ tanto nomine
impie aiebat se imitatum Virgiliũ plena deo?Solet ãt Gallio nr̃ hæc aptissime põere. Memini una nos ab
additione nicetis ad Messalã uẽisse.Nicetes suo ipetu ualde græcis placuit.Quærebat a Gallione Messala:
qd illi uisus esset Nicetes.Gallio ait plena deo:quotiens audierat aliquẽ ex his declamatoribus quos scho/
lastici caldos uocant:statim dicebat:plena deo.Ipse Messala nunq̃ aliter eum agnouit.ab hoĩs auditiõe ue/
nientem interrogat nihil aliud q̃ ut diceret:nunqd plena deo?itaq; hoc ipsi iam tã familiore erat:ut inuito
quoq; excideret.Apud Cæsarẽ cum mentio esset de ingenio hateri consuetudine ꝓlapsus dixit:& ille erit
plena deo.Quærenti deinde qd hoc esse uellet:uersum Virgilii retulit.& quõ hoc semel sibi ap̃ Messalam
excidisset:& nũq̃ postea potuisset excideret.Tyberius ipse Theodoreus offendebaf Nicetis igenio atq; de/
lectatus est fabula Gallionis:hoc ãt dicebat Gallio Nasoni suo ualde placuisse:itaq; fecisse qđ in multis
aliis uersibus Virgilius fecerat nõ surripiendi cã sed palã mutãdi hoc animo ut uellet agnosci.esse ãt in tra/
gœdia eius:feror huc illucue plena deo.Iã uultis ad Fuscum reuertar:& descriptionibus eius uos satiabo.
Hæc potissimum ex his q̃s in similitudinis tractatiõe posuit cũ diceret:oino nõ cõcessam futurã sniam.

Finis tertiæ suasoriæ. Initium quartæ suasoriæ.

Eliberat Alexãder magnus:an babyloniã intret:cũ denunciatũ esset illi respõso auguris ꝑiculum.
d ARELLI FVSCI Quis est q futuroꝝ sciẽtiã sibi uẽdicet?noue oportet sortis sit q iubẽre deo ca
nat.nõ eodẽ cõtẽtus sit utero quo iprudẽtes nascimur:quãdã imaginem dei ꝓferat qui iussa exhi/
beat dei:sic est. Tãtũ.n.regem tãtiq; rectorẽ orbis esse in mœtu cogit.magnus iste est:supra humanæ sor/
tis habitũ oportet sit cui liceat terrere Alexandꝝ:ponat iste suos iter sydera patres & originẽ cælo trahat.
agnoscat suũ uatẽ deus:nõ eodẽ claudaf uitæ fine:ætate magna:extra oẽm futuroꝝ necessitatem caput sit
qđ gentibus futura præcipiat.Si uera sunt ista:qd ita:nõ huic studio seruit oĩs ætas?Cur nõ ab infantia re
rũ naturã deosq; qua licet uisimus?cũ pateãt nobis sydera & interesse numinibus liceat:qd tã inutili desi/
demus facũdia?aut ꝑiculosis atterif ermis manus?an melius alio pignore q̃ futuri sciã igenia surrexerit?
Quid uero in media se ut prædicãt fatoꝝ misere pignora?natales ingrũt & prima melioꝝ oĩum annoꝝ

habent initia: quoierint motu sydera:in quas discurrerint partis:cōtra ne deus steterit:an placidus effulse
rit sol?an plenā lucē?an initia surgētis accepint.an abdiderat in noctē obscurę caput luna saturnus nascen
tem:an ad bella mars militē:an negociosum in quæstus Mercuriū excepit:an blanda annuerit nascēti Ve
nus:an ex humili in sublime Iuppiter tulerit?stimāt tot circa unū caput tumultuātis deos: futura nunci
ant.plærosq; dixere uicturos.& nihil metuētis oppressit dies:aliis dedere finē ppinquum:at illi supfuere.
Egētes inutilis animæ.fecies nascentibus annos spopōderūt:at fortuna in oēm pperauit iniuriā.icertæ.m
fortis uiuimus:unicuiq; ista pro igenio fungunt nō ex scientiæ ui.Deerit aliqs toto orbe locus q te uicto
rem nō uiderit.Babylone cludit cui patuit oceanus.DIVISIO.In hac suasoria nihil tractasse Fuscū scio q
easdem qs supra retuli qstionēs ad scientiam futuri ptinētes.Illud quod nos delectauit præterire nō pos
sum. Declamabat Fuscus Arellius controuersiam de illa quæ postea q ter mortuos pepererat:somniasse
se dixit ut in luco pareret.Valde in uos cōtumeliosus fuero si totā cōtrouersiam quā ego intelligo me dice
re Fuscus declamaret & aperte aut non agnoscentis puerę tractaret locū cōtra somnio & deorę puidentiā.
& male de magnitudine deorę dixisset mereri eum q illos circa puerpas mitteret:summis clamoribus di
xit illū Virgilii uersum.s.Is superis labor est ea cura quietos solicitat. Auditor Fusci qdam cuius pudori
parco cum hanc suasoriā de Alexandro ante Fuscū diceret:putauit æque bene poni uersum eundē dixit.s.
is superis labor est.ea cura qetos solicitat.Fuscus illi ait:si hoc dixisses audiēte Alexādro:scies & apud Vir
giliū eundē uersum esse.& alteri capulotenus abdidit ensem. Et qa soletis mihi molesti esse de Fusco: qd
fuerit quasi nemo uideret dixisse cultius:igeram uobis suscianas explicationes.Dicebat aūt suasorias libē
tissime & frequentius græcas q latinas.hybreas in hac suasoria dixit. Finis quartæ suasoriæ.

Initium quintæ suasoriæ.

Eliberāt athenienses:an trophea persica tollant Xerxe minante redituę se nisi tollerent. ARELLI
d FVSCI Pudet me uictoriæ nostræ:sic fugatū credis Xerxē ut reuerti possit?tot cæsa milia.nihil ex
hac acie relictum minātī nisi quod uix seq fugientē possit totiēs mersa classis.qd Marathona?qd
Salamina referam?Pudet dicere dubitamus adhuc an uiceremus.Xerxes ueniet:nescio quō languet circa
memoriā iacturæ animus.& disturbata arma nō repetit. Prior eni moetus futuri regni is esset:amissa ne
audeat amissurę monent:ut in gaudia iterdum surgit animus & spem ex præsenti metit:ita aduersis fran
git:ois aest situ aium præmit ubi nullā meminit aciem:nisi quæ fugerit:errat circa dāna sua & quæ male
expertus est uota deponit.Si uēturus esset nō minaret.Suis ira ardet ignibus & ipacta nō soluit:nō denū
ciaret si uēturus esset:neq; armaret nos nūcio:nec istigaret uictricē græciā:nec solicitaret arma fœlicia.ma
gis supueniret improuidis:nā & arma indenunciata monent.quātūcūq; otiēs ualuit primo in græciā im
petu effusintn est:hoc ille numero ferox & in deos arma tulerat extincta tot ante Xerxē milia:tot sub ipso
iacent: & nulli nisi q fugerunt supsunt.qd dicam Salamina?qd Cynagyron referā?& te Polyteles? & hoc
agit an uiceris?hæc ego trophea deposui.hæc in totius græciæ conspectu statui:ne qs timeret Xerxem mi
nantē.Me miserę pugnāte Xerxe trophea posui:fugiēte tollā?nūc athenæ uincimur:nō tantum credet re
disse q uicisse Xerxes:nō pōt Xerxes nisi per nos trophea tollere. Credite mihi:diffile est attritas opes re
colligere & spes noua re fractas.& pœnitenda acie in melioris euentus surgere. CAESTII PII Inferā inqt
bellū:alia mihi trophea promittit.pōt maior uenire q uictus est.ARGENTARII Non pudet uos:pluris
trophea uestra Xerxes æstimat q uos.DIVISIO.Fuscus sic diuisit.ēt si uēturus est Xerxes:nō tollimus nō
sunt trophea tollēda.Cōfessio seruitutis est iussa facere:si uenerit:uincemus.hoc nō est diu colligendum.
de eo dico:uincemus quē uicimus.Sed nec ueniet qdem:si uēturus esset nō denūciaret.fractus est & uiri
bus & animo.CAESTIVS & illud dicit qd in prima parte tractauit nō licere atheniēsibus trophea tolle
re:cōmune in illis uis totius græciæ esse:cōmunē uictoriā cōmune bellum fuisse:deinde nefas qdē eē nūq
factū:ut quisq cōsecratis uirtutis suæ opibus munus auferret:ista trophea nō sunt atheniēsiū: deorę sunt.
illorę bellum fuit:illos Xerxes uinculis illos sagittis pseqbat:hæc oia ad impiam & supbam Xerxis militi
am ptinēt.Et qd?ergo bellum habebimus?habuimus etsi Xerxē remouebis alius hostis inueniet. Nunq
magna impia ociosa:oium bellorę pspere ab atheniēsibus gestorę:deide nō erit bellū.Xerxes enim nō ue
niet.multo timidiores esse q supbissimi fuerint.Nouissime ut ueniat:cum qbus uēiet?reliquias uictoriæ
nostræ colliget.illos adducet quos priore bello quasi inutiles reliqas nouit.siq ex fuga cōsecuti sunt: nullū
habet militem nisi aut fastiditū aut uictū.ARGENTARIVS his duobus contentus fuit:aut non uēturę
Xerxē:aut nō esse metuēdū.Si uenerit his solis institit:& illud dixit quod exceptū est:tollite inqt trophea.
si uicisti:qd erubescis?si uictus es:qd imperas?locū mouit nō inutiliter:iudicare qdem se neq; Xerxē neq;
iam quemq psarę ausurę in græciā effundi se:ideo magis ipsis trophea tuenda.Siqs unq illinc uēturus ho
stis esset:ut cōspectu tropheorę animi militū accenderent:hostiū frangerent.BLANDVS dixit:repleat ip
se prius hiatus & maria in antiquā faciē reducat apparere uoluit posteris quēadmodū uenerit.appareat ēt
quemadmodum redierit.TRIARIVS.Omni dimissa diuisione tantū exultauit:q audierit Xerxem uēi
re ad se:ipsis nouā uictoriā noua trophea.SILO POMPEIVS Venusto genere snia usus est.nisi tollitis in
qt trophea:ego ueniam hoc ait Xerxes:nisi hæc trophea tollitis:illa ponetis. Alteram partem solus Gallio
declamauit.& hortauit ad tollenda trophea:dixit gloriæ nihil detrahi.mansuram eni memoriā uictoriæ
quæ ppetua eēt:ipsa trophea & tēpestatibus & ætate cōsumi.bellū suscipiēdū fuisse pro libertate.pro con
iugibus:pro liberis:pro re superuacua & nihil nocitura:si fieret nō esset suscipiēdū:hic dixit utiq; uenturę
Xerxē & descripsit aduersus ipsos deos tumentem:deinde habere illū magnas uires neq; oēs illū copias in
græciam produxisse;nec oēs pdidisse in græcia:timendā eē fortunæ uarietatē;exhaustas eē græciæ uires:

nec posse iam pati alterum bellum, illi esse immensam multitudinē hominum. Hoc loco disertissimam
sententiam dixit: quæ uel in oratione uel in historia ponit: diutius illi perire possunt q̃ nos uincere.

Finis quintæ suasoriæ. Initium sextæ. De morte Ciceronis clarissima.

Eliberat cicero an Antonium depræcet. Q. HATERIVS. Sciāt posteri potuisse Antonio seruire
d remp. nō potuisse ciceronē: laudādus erit tibi Antonius: i hac causa etiam ciceronē uerba deficiēt.
Crede mihi: si diligenter te custodieris: faciet tamen Antonius quod cicero tacere non possit. Si in-
telligis: cicero nō dicit: roga ut uiuas: sed roga ut seruias. quēadmodū aūt hunc senatum ītrare poteris ex-
haustū crudeliter? repletū turpiter. Intrare autē tu senatū uoles: in quo nō. Cn. Pōpeiū uisuꝝ. nō. M. cato-
nē. nō Lucullos: nō Hortensiū: nō Lentulū atq; Marcellū? nō tuos inq̃ Coss. hircum & pansam. Cicero qd
in alieno seculo tibi? Iam nostra peracta sunt. M. cato solus maximū uiuēdi moriendiq; exēplū mori ma-
luit q̃ rogare: nec erat Antoniū rogaturus: & illas usq; ad ultimū diē puras a ciuili sanguine manus in se i-
fectas acerrime armauit. Scipio cū gladiū poni iussus foret: dicitur: abdidisse se. quærētibus q in nauē tran
sierant militibus iperatorē: impe. iqt: bene se habet. uictus uocē uictoriæ misit. Vetat inqt milo rogare iu-
dices. V. CL. nūc & Antoniū rogat. PORTII LATRONIS. Ergo loqtur iperator Cicero: & nō timeat An-
tonius: loquit unq̃ Antonius: ut cicero timeat. Ciuilis sanguinis scyllana scitis in ciuitatē redit: & ad triū-
uiralē hastā pro uectigalibus ciuium romanoꝝ mortes locant. Iniusta bella albo pharsalica. ac mundensis
mutinēsisq; ruina uincit: consularia capita auro rependunt. Tuis uerbis cicero utendum est: o tempora: o
mores: uidebis ardētes crudelitate simul ac superbia oculos. uidebis illū nō hois sed belli ciuilis uultū. ui-
debis illas fauces per quas. Cn. Pōpeii bona trāsierūt: illa latera illā totius corporis declamatoriā firmitatē:
uidebis illū pro tribunali loco quo magister eqtum cum raptaret ꝑerat: uomitu fœdauerat. Supplex ac ca-
dens genibus depræcaberis: & ore cui se debet salus publica humili in adulatiōe uerba submittes? Pudeat
Verrē quod qa proscriptus fortius perit. CYRI MARILLI ESERNINI occurit tibi cato tuus cuius a te
laudata mors est. qcq̃ ergo tanti putas: ut uitam Antonio debeas. CAESTII PII Si ad desiderium populi
respicis Cicero quanto perieris: paꝝ uixisti. si ad res gestas satis uixisti. si ad iniurias fortunæ & p̄sentē re-
pub. statum: nimium diu uixisti. si ad memoriam opeꝝ tuoꝝ: semp uicturus es. POMPEII SYLONIS.
Scias licet tibi nō expedire uiuere: si Antonius pmittit ut uiuas. Tacebis ergo ꝓscribente Antonio? & rē-
pub. laniante? & ne gemitus qdem tuus liber erit: malo Populus Romāus mortuum Ciceronē q̃ uiuum
desideret. TRIARII quæ charybdis est tam uorax? charybdin dixi? quæ si fuit: aīal unū fuit. uix mediusfi-
dius oceanus tot res tāq̃ diuersas uno tēpore absorbere potuisset. huic tu seuiēti putas Cicerōem posse sub
duci? ARELLI FVSCI ab armis ad arma discurrit. foris uictores dū trucidamur. dū in sanguine intesti-
nus hostis incubat: qs non hæc populi romani scita Ciceronē ut uiuat cogi putat? Rogabis cicero turpiter
Antonium frustra: nō te ignobilis tumultus abscondet. idē uirtuti uitæ tuæ q finis est imortaliū huma-
noꝝ opeꝝ custos memoriaq; māsuri: uita ppetua est: i oīa te secuta sacratū dabit. Nihil aliud intercidet q̃
corpus frugalitatis caducæ: morbis obnoxium: casibus exposito: ꝓscriptionibus obiectū. Aīmus uero di-
uina origine haustus: cui nec senectus ulla nec mors onerosi corporis uinculis exolutus ad sedes suas & co-
gnita sydera recurret: & tamē si ad ætatē annorūq; nunq̃ obseruatū uiris fortibus. numeꝝ respicimus se-
xagita? supergressus es. nec potes uideri non nimis uixisse. q moreris reipub. supstes. Vidimus furentia to-
to orbe ciuilia arma: & post italicas pharsalicasq; cædes romanū sanguinē hausit ægyptus. qd idignamur
in Ciceronem Antonio licere: quod in Pompeio alexādrino licuit? at si nō occidūtur q ad īdignos confu-
giunt. CORNELII HISPANI. Proscriptus est ille q tuam sententiam secutus ē. tota tabula tuæ morti ꝓ-
luditur. alter fratrem ꝓscribi. alter auunculum patit: qd habes spei? Vt cicero periret: tot parricidia facta
sunt. Repete: age: cū tot patrocinia tot cliētelas & maximū beneficioꝝ tuoꝝ ipsum iā ītelliges Ciceronem
ī mortem cogi posse: i præces nō posse. ARGENVARII. Explicant triūuiralis regni delicata conuiuia. &
popina tributo gentiū īstruit: ipse uino & somno marcidus deficiētis oculos ad capita ꝓscriptoꝝ leuat. iā
ad ista nō satis est dicere hoiem nequā. DIVISIO LATRO sic hāc diuisit: omnē suasoriam ēt si ipetrares
uitam ab Antonio: non potes tāti rogare. deide impetrare non potes: in priore illa parte posuit. Turpe esse
cuilibet romano ne dū ciceroni uitā rogare: hoc loco oium q ultro mortem appetissent exempla posuit.
deinde inutilis illi sua uita futura ꝓponit morte grauior detracta libertate. hic omnē acerbitatē seruitutis
futuræ descripsit: deide non futuꝝ fidei ipetratæ beneficiū: hic cū dixisset aliqd erit quod Antoniū offen-
dit aut factū tuū: aut dictū: aut silētiū: aut uultus: adiecit sentētiā: aut eni placiturus es. ALITER DIVISIT.
primā partē fecit: moriēdū eē Ciceroni ēt si nemo ꝓscriberet cum hæc īsectatio temporum fuerit deinde
moriendum est: illo. n. se sua sponte conficeret quia moriendum esset: ēt si mori uoluisset: graues odiorum
causas esse: maximā causam proscriptionis ipsum esse ciceronē. Et solus ex declamatoribus tentauit dice-
re: nō unū illi esse antoniū infestū: hoc loco dixit illā sentētiā. sicui ex triūuiris nō es inuisus. Grauis esset il-
la sententia quæ ualde excepta est. roga cicero. ora unū ut tribus seruias. CAESTIVS sic diuisit. Mori tibi
utile est: honestū est: necesse est ut liber & illibatæ dignitatis cōsumes uitā. hic illā sentētiā dixit audacē ut
numereris cum Catone: q seruire Antonio qdem nundum domino potuit. MARCELLVS hūc sensum
de catone melius. Vsq; eo ne oīa cū fortuna populi romani conuersa sunt: ut aliqs deliberet: utrum satius
sit uiuere cū antonio an mori cū catone? Sed ad diuisionē Cæstii reuertamur. dixit utile esse ne etiā crucia-
tus corporis pateretur: non simplici illum modo periturum si i antonii manibus icidisset. & in hac parte
cum descripsisset contumelias isultantium ciceroni & uerbera & tormenta: dixit illam multū laudatā sen-
tētiam: Tu mehercules Cicero cū ueneris ad Antoniū mortē rogabis. VARIVS GEMINVS sic diuisit.

hortarer te si non alterútrum utiq; faciendum esset:aut moriendum:aut rogandum:ut morereris potius q̄ rogares:& omnia complexus est quæ a cæteris dicta erant.sed aliud & tertiũ:adhortatus est illum ad fugam:illic esse.M.Brutum.illic.C.Cassium.illic.Sex.Pompeium.Et adiecit illam sniam quá Cassius Seuerus unice mirabatur.gd deficiemus:& respb.suos triumuiros habet.deinde etiam quas petere possit regiones percurrit:siciliam dixit uindicatam esse ab illo.cilitiam a proconsule egregie administratam.familiares studiis eius:& achaiam & asiam.Deiotari regnum obligarum beneficiis ægyptus.& habere beneficii memoriam:& agere perfidiæ pœnitentiam:sed illum maxime in Asiam & Macedoniam hortatus est in Cassii & in Bruti castra. Item Cassius Seuerus aiebat alios declamasse.Varium Geminum uiuum consilium dedisse. Alteram partem pauci declamauerunt.nemo ausus est Ciceronem ad depræcandum Antonium hortari.bene de Ciceronis animo iudicauerunt.Geminus uarius declamauit alteram quoq; partem & ait. Spero me Ciceroni meo persuasurum ut uelit uiuere:quod grandia loquitur & dicit : Mors nec immatura consulari nec misera sapienti.non mouet me idiotam perit.ego belle mores hominis noui faciet:rogabit.nam quod ad seruitutem pertinet:non recusabit:iam collum tritũ habet:& Pompeius illũ & Cæsar subiecerunt.Veteranum mancipium uidetis:& q̄plura alia dixit scurrilia ut illi mos erat.Diuisit sic:ut diceret:non turpiter rogaturum nõ frustra rogaturum.in priori parte posuit:non esse turpe:ciuem uictorem rogari a uicto.hic q̄ multi rogassent.C.Cæsarem.hic & ligarium:deide ne iniquum esse qdem: Ciceronem satisfacere q prior illum descripsisset:qui & cum iudicasset ab eo semper nasci satisfactionem: ac dato rogari:deide non pro uita illum sed pro republica rogaturũ:satis illum uixisse sibi: reipublicæ parum.In sequenti parte dixit exorari solere inimicos:ipsum exoratum a Vatinio.C.quoq; Verri affuisse: facilius exorari Antonium posse q cum tertius esset:ne quis tribus hanc tam speciosam clementiæ occasionem præteriret:fortasse irasci Antonium:qui ne tanti qdem putasset illum quem rogaret:fuga q̄ periculosa esset cum descripsisset adiecit:quocunq; peruenisset seruiendum illi esse:ferendam esse aut Cassi uiolentiam aut Bruti superbiam aut Pompeii stultitiam.Quando in hanc suasoriam incidimus: non alienũ puto:idicare quomodo quisq; se ex historicis aduersus memoriam Ciceronis gesserit:nam q; Cicero nec tam timidus fuerit ut rogaret Antonium:nec tam stultus ut exorari posse speraret:nemo dubitat : excepto Asinio Pollione qui ifestissimus famæ Ciceronis permansit:& is etiam occasionem scholasticis occatione dedit.Solent enim scholastici declamatores ponere.

Alia suasoria pro Cicerone.

Elíberat Cicero.an promittente salutem Antonio orationes suas comburat.Hæc inepte ficta cui
d libet uideri potest.Pollio uult illam ueram uideri.ita enim dixit in illa oratione quam pro Lamia dedit.ASINII POLLIONIS Itaq; nunq̄ perficeret:nec mora fuit:quin euitaret:suas esse quas cupidissime effuderat orationes in Antonium multiplicesq; numero & accuratius scriptas illis contrarias ædere:ac ueluti ipse palam pro concione recitaret pollicebatur.cæteraq; his alia sordidiora multo: ut tibi facile liquæret:hoc totum adeo falsum esse:ut ne ipse qdem Pollio in historiis suis ponere ausus sit. Huic certe actioni eius pro lamia qui interfuerunt negant eum hæc dixisse:nec enim mentiri sub trium uirorũ conscientia sustinebat:sed composuisse.Nolo autem uos iuuenes mei contristari : q; a declamatoribus ad historicos transeo:satisfaciam uobis: & fortasse efficiam ut his sententiis lectis solidis & uerum habentibus recedatis.Et quia hoc si tamen recta uia consequi non potero:decipere uos cogar:ueluti salutarẽ pueris daturus potionem:sumpti poculi huius adeo contrectationis consiliũ habuisse non dicit:ut neget tempus habuisse.Ita enim ait.L.Liuius.M.Cicero sub aduentu triumuirorum cesserat urbe:certũ habens id quod erat:nõ magis Antonio eripi se q̄ Cæsari Cassium & Brutũ posse.primo in tusculanum fugerit.inde tranuersis itineribus in formianũ:ut ab caieta nauim cõsensurus proficisce.Vnde aliquotiẽs in altũ prouectus cũ modo uẽti aduersi retulissent:modo ipse iactationẽ nauis cæco uoluẽte fluctu pati nõ posset:tediũ tandem eũ & fugæ & uitæ cepit:regressusq; ad superiorẽ uillá quæ paulo plus mille passibus a mari abest. Moriar inqt in patria sæpe seruata.Satis constat:seruos fortiter fideliterq; paratos fuisse ad dimicandum. ipsum deponi lecticá & qetos pati qđ sors iniqua cogeret:iussisse:pminenti ex lectica præbentiq; ĩmotam ceruicẽ caput præcisum est:nec satis stolidæ crudelitati militũ fuit.manus quoq; scripsisse in Antoniũ aliud exprobrãtes præciderũt.Ita relatũ caput ad Antoniũ iussuq; eius iter duas manus in rostris positum: ubi ille cõsul:ubi sæpe cõsularis:ubi eoipso anno aduersus Antoniũ quanta nulla unq̄ humana uox cũ admiratione eloquentiæ auditus fuerat uix attollentes lachrymis oculos hoíes ĩtueri trucidata membra cuius poterãt:Bassus Aufidius:& ipse nihil de animo Cicerõis dubitauit:qn fortiter se morti non præbuerit tantũ sed obtulerit.AVFIDI BASSI Cicero paulũ remoto uelo postq̄ armatos uidit.ego uero cõsisto ait.accede ueterane.etsi hoc saltẽ potes recte facere ĩcide ceruicem . Trementi deide dubitantiq; : qd si ad me ĩquit primum uenissetis? Cremutius Cordus & ipse ait:Ciceronem cum cogitasset:utrũ ne Brutũ an Cassium an Sex.Pompeiũ peteret:omnia illi displicuisse præter mortem.CREMVTI CORDI.qbus uisis lætus Antonius cũ peractam proscriptionem suá dixisset:esset qppe nõ satiatus modo cædẽdis ciuibus sed defectus:quot quoq; sint pro rostra exponit.Itẽ quo sæpius ille ingenti circunfusus turba processerat: quæ pauloante coluerat piis cõcionibus:qbus multorũ capita seruauerat:tum per artus suos latus aliter ac solitus erat a ciuibus suis cõspectus est.prærendẽti capiti oriq; eius ipensa saniæ:breui ante priceps senatus romaniq; noĩs titulus:tũ præciũ ĩterfectoris sui:præcipue tamẽ soluit pectora oium in lachrymas gemitusq; uisa ad caput eius deligata manus dextra diuiæ eloquẽtiæ ministra cæterorumq; cædes priuatos luctus excitauerũt.Illa una cõem.BROTIDI NIGRI.Elapsus iterim altera parte uillæ Cic.lectica p agros

ferebatᷣ:sed ut uidit appropinq̃re notũ sibi militẽ Popiliũ noĩe mẽor defensum a se: lætiore uultu aspexit at ille uictoribus idipm̃ iputatᷣ occupar facius caputq; decisum:nihil i ultio fine uitæ faciẽtis qđ alterutrã in ptẽ posset notare Antõio portat:obliuius se Pauloante defensum ab illo:& hic uoluit positi i rostris capitis miserabilẽ faciẽ describere:sed magnitudie rei obrutus ẽ.BROTIDI NIGRI Vt uero iussu Antõii iter duas mãus positũ in rostris caput cõspectũ ẽ:qđ totiẽs auditũ erat loco se dato gemitu & fletu maximi uiri iseriæ:nec ut solet ita depõi in rostris corporis cõcio audiuit sed ipsa narrauit:nulla non pars fori aliquo iactatiõis iclytæ signata uestigio erat.Nemo nõ aliter in se eius meritũ fatebatᷣ:hoc certe publicum beneficiũ palã erat:illã miserrimi tẽporis seruitutẽ ac alienã delatã in Antonium quotiens magni alicuius mors ab historicis narrata ẽ:totiẽs fere totius cõsumatio uitæ.& q̃si funebris laudatio redditᷣ: hoc semel aut iteꝝ:adhuc itidẽ factũ.Itẽ in paucissimis psonis usurpatũ a Salustio.L.Liuius benignius oĩbus magnis uiris p̃stitisse.Sequẽtes historici multo id effusius fecerũt Ciceroni hoc ut græco uerbo utatᷣ επιταφιον. Liuius reddit.TITI LIVII Vixit tres & sexagita annos ut si uis affuisset ne imature qdẽ mors uideri possit igeniũ & opibus & p̃miis operaꝝ fœlix ipse fortunæ diu psperæ & in lõgo tenore fœlicitatis:magnis interi ictus uulneribus exilio tuia partium pro qbus steterat:filiæ morte exitũ tã tristi atq; acerbo:oium aduersoꝝ:nihil ut uiro dignũ erat p̃ter mortem q̃ ueræ æstimanti minus idigna uideri potuit:qđ a uictore inimico crudelius passus erat:q̃ qđ eiusdem fortunæ composito fecisset.Siqs tamen uirtutibus uitia pensarit.Vir magnus:acer:memorabilis fuit:& in cuius laudes sequẽdas Cicerone laudatore opus fuerit: ut est nr̃ cãdidissimus oium magnoꝝ igenioꝝ æstiator.T.Liuius plenissimũ testimoniũ Ciceroni reddidit. CORDI CREMVTI.Nõ est ope deferere ẽt redditã Cice.laudationẽ.Nihil.n.ipso Cicerone idignum ẽ ac ne hoc qdem qđ pene maximũ ẽ tolerabile ẽ.CREMVTI CORDI.Proprias.n.simultates deponẽdas iterdũ putabat.publicas nunq̃:Vides credẽdã cuius nõ solũ magnitudie uirtutũ sed multitudinem quoq; conspiciẽdam.AVFIDI BASSI.Sic.M.Cicero.decessit uir natus ad reip.salutem:q̃ diu defensa & administrata in senectute demum e mãibus eius labitᷣ:nõ ipsius uitio læsa:qđ nihil in salute eius aliud illi q̃ si caruisset Antonio placuit.Vixit sexagita & tres annos:ita ut semp aut peteret alteꝝ aut iuicem peteretᷣ: nullaq; rẽ rarius q̃ diẽ illũ qđ nullius iteresset ipsum mori.Vidit Pollio quoq; Asinius q Verrẽ Ciceronis reũ fortissime moriẽtẽ tradidit Ciceronẽ mortẽ:solus ex oĩbus malignæ narrat.testimoniũ tamẽ q̃uis iuitus plenum ei reddit.ASINII POLLIONIS.Huius ergo uiri tot tãtisq; opibus mãsuris in omne æuũ p̃dicare de igenio atq; idustria superba:natura ãt atq; fortuna pariter ẽ.Siqdẽ facies decora ad senectutẽ: psperaq; permãsit ualitudo:tũc pax diutina:cuius istructus erat artibus cõtigit:nanq; a prisca seueritate iudicis exacti maxioꝝ noxioꝝ multitudo p̃uẽit quos obstrictos patrocinio icolumes plærosq; habebat iã fœlicissima cõsulatus ei sors petendi & gerẽdi munera magna deũ cõsilio idustriaq; utinã moderatius secundas res & fortius aduersas ferre potuisset:nanq; utræq; cũ uenerãt ei mutari eas nõ posse rebatᷣ. Inde sunt iuidiæ tempestates cohortæ graues in eo:certiorq; inimicis aggrediẽdi fiducia:maiores.n.simultates appetebat aio q̃ gerebat.Sed quando mortalium nulli uirtus perfecta contigit : qua maior pars uitæ atq; igenii stetit:ea iudicandum de homine est.Atq; ego ne miserandi qdem exitus eum fuisse iudicarem nisi ipse tã miseram mortem putasset.Affirmare uobis possum nihil esse in historiis eius hoc quem retuli loco disertius:ut mihi tunc non laudasse Ciceronem sed certasse cum Cicerone uideatur.Ne hoc deterrendi causa dico.ne historias eius legere concupiscatis:concupiscite & pœnas Ciceroni dabitis.Nemo tamen ex tot disertissimis uiris melius Ciceronis mortem deplorauit q̃ Cornelius Seuerus.

CORNELII SEVERI.

Oraq; magnanimum spirantia pœne uirorum.
In rostris iacuere suis:sed enim abstulit omnis.
Tanq̃ sola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia consulis acta.
Iurataq; manus:deprensaq; fœdera noxæ.
Patritiumq; nefas est nunc & pœna Cetegi.
Deiectusq; redit uotis Catilina nefandis:
Quid fauor aut cœtus:pleniq; quid honoribus anni.
Profuerunt:sacris & uita quid artibus ætas?
Abstulit una dies æui decus:iactaq; luctu.
Conticuit letiæ tristis facundia linguæ.
Vnica solicitis quondam tutela salusq;.
Egregium semper patriæ caput:ille senatus.
Vindex ille fori:legum ritusq;:togæq;.
Publica uox eius æternum obmutuit armis.
Informes uultus sparsamq; cruore nefando.
Caniciem sacrasq; manus:operumq; ministras.
Tantorum:pedibus cuius proiecta supebis.
Proculcauit ouans:nec lubrica fata deosq;.
Respexit:nullo luet hoc Antonius æuo.
Hæc nec in hematio mitis uictoria persæ.
Nec te dire syphax in hoste Philippo.

Inq; triumphata ludibria cuncta Iugurtha.
Affuerat:nostræq; cadens ferus hannibal iræ.
Membra tamen stygias tulit inuiolata sub umbras.

Non laudabo municipē nostrū bono uersu ex quo hic multo melius Cornelii Seueri processit. Conticuit latiæ tristis facundia linguæ. Sextilus ena fuit homo ingeniosus magis q̄ eruditus:inæq̄lis poeta: & pœne qbusdā locis tales q̄lis esse Ci. cordubenses poetas ait:pingue qddā sonantis atq; pegrinū. In hāc ipsam pscriptionem recitaturus in domo Messalæ Coruini Pollionem Asinium aduocauerat. & ī principio hūc uersum sine assensu recitauit. Deflendus Cicero est latiæq; silentia linguæ. Pollio Asinius non æquo animo tulit & ait Messala tu quid tibi liberum sit in domo tua uideris:ego istum auditurus nō sum:cui mutus uideor:atq; ita consurrexit ne interfuisset recitationi eo℞ quod Cornelium scio:cui non æque displicuisset hunc uersum q̄ Pollioni apparet:quod meliorem qdem:sed non dissimilem illi & ipse composuit. Si hic desiero:scio futurum:ut uos definiatis eo loco legere:quo ego a scholasticis recessi. Ergo ut librum uelitis usq; ad umbilicum reuoluere:adiiciam suasoriam proximæ similem.

Alia suasoria ad Ciceronem pertinens.

d

Eliberat Cicero:an scripta sua comburat promittente Antonio īcolumitatem si fecisset. Q. ATTERIVS. Non feres Antonium tolerabilius in malo ingenio fœlicitas est:nihilq; cupientis magis accendit quem prospere turpitudinis conscientia difficile est. Non feres inquam & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies quod ad me qdem pertinet multum a Cicerone absum:tamē non tedet me uitæ meæ sed pudet:ne pp hoc qdem ptinet multum a Cicerone. Ingenium tuum amas: quod illud Antonius plus odit q̄ te Remittere ait se tibi ut uias commentus quemadmodum eripiat ēt quod uixeras:crudelior est pactio Antonii q̄ proscriptio. Ingenium erat in quo nihil iuris haberent triūuiralia arma. Commentus est Antonius quemadmodum qđ non poterat cum Cicerone proscribere tolleret p Ciceronem. Hortarer te Cicero ut uitam magni æstimares:si libertas suum in ciuitate haberet:locum: si suum in libertate eloquentia:si non ciuiliense ceruicibus lucrent. Nunc ut scias nihil melius esse q̄ mori: uitam tibi Antonins promittit:pendet nefariæ proscriptionis tabula tot prætorii:tot consulares:tot æq̄stris ordinis uiri piere:pœne nemo relinquit nisi qui seruire possit. Nescio an hoc tpe uiuere possis. Cinemo est cū quo uelis:merito Hercules illo tpe uixisti:quo Cæsar ultro te rogauit ut uiueres sine ulla actione quo tempore non quidem stabat respubli. sed in boni principis sinu ceciderat. CAESTII PII. Nunquid opinio me fefellit? intellexit Antonius saluis eloquentiæ monumentis non posse Ciceronem mori. ad pactionem uocaris qua pactione melior in te pars tuit petitur. accommoda mihi paulisper eloquentiam Ciceronem periturum rogo. Si te audissent Cæsar & Pompeius:neq; inissent turpem societatem neq; diremissent:si uti unq̄ consilio tuo uoluissent:neq; Pompeius Cæsarem Pompeium deseruisset. Quid consulatum salutarem urbi. quid exilium consolatu honestius:quid prouocatam inter initia adolescentiæ libertatem tyrociniis tuis scyllanam potentiam. qd Antonium auulsum. Catilinam reipublicæ redditū? igno sce Cicero:diu ista narrauero. Forsitan hæc die nouissimo audient. Si occideret cicero:iacebit īter Pompeium patrem filiumq; & Afranium Petreiumq;. Q. Catulum. M. Antonium illum īdignum hoc successore generis. Si seruat:uiuet inter uentidios & canicios & saxos:ita dubium est:an satius sit cum illis iacere:an cum his uiuere pro uno homine iactura publica pacisceris:scio omne præcium iniquum eē quod ille constituit:nemo tanti emit ciceronis uitam quanti uendit. Antonius. Si hanc tibi pactionem ferret:uiues:sed eruent oculi tibi:uiues:sed debilitabunt pedes:etiam in si in alia damna corporis præstaris patiētiam:excepisses tamen linguam:ubi est sacra illa uox tua. Mori enim naturæ finis est:non pœna: hoc tibi uni non liquet. At uideris Antonio persuasisse. Assere te potius libertati:& unum crimen inimico adiice. Fac Antonium moriendo nocentiorem. ASPRENATIS Vt antonius ciceroni parcat:cicero ipse in eloquentiam suam animaduerteret:quid autem tibi sub hac pactione promittit? Vt Cn. Pōpeius. & M. Cato. & ille antiquus restituat reip. senatus dignissimus apud quem cicero loquæret. Multos ea re uicturos animi sui contemptus oppressit. multos perituros:parati ad pereundum animi ipsa admiratio eripuit & causa illis uiuendi fuit:fortiter mori:permitte populo Ro. Contra antonium licet scripta combusseris:antonius paucos annos tibi promittit:at si non cōbusseris q̄ populi. Ro. omnes. POMPEII SYLONIS. Quale est ut perdamus eloquentiam ciceronis:fidem sequamur antonii:misericordiam tu istam uocas supplicium summum īgenio ciceronis. Credamus antonio cicero si bene illi pecunias crediderunt fœneratores: si bene pacem Brutus & cassius hominem & uitio naturæ & licentia tempo℞ īsaniētē:iter scenicos amores ciuili sanguīe luxuriantem hoiem q creditoribus suis oppignerauit rem. cuius gulæ duorum pricipium bona Cæsaris & Pompeii non potuerunt satisfacere. Tuas uter cicero uerbis: cara est cuiq̄ salus:quam aut dare:aut eripere potest antonius? non est tanti seruare ciceronem ut seruatum antonio debeā. TRIARII compulsus aliquando po. Ro. in eam necessitatem est:ut nihil haberet præter Iouem obsessum & Camillum exulem:nullum tamen fuit camilli opus maius:q̄ quod indignum putauit:uiros saltem pactioni debere. O grauem uitam etiam si sine præcio daret. Antonius hostis a repu. iudicatus:nunc hostem rēp. iudicat. LEPIDVS. Ne quis putet illum malo antonio collegam placuisse alienæ semper dementiæ accessio:utriusq; collegæ mancipium noster dominus. ARGENTARII. Nihil antonio credendum est: mentior:quid enim iste non potest:qui occidere Ciceronem potest? qui seruare? nisi crudilius quem occidebat non potest. Ignoscentem tibi illum putas qui ingenio tuo irascitur? ab hoc tu speras uitam:cui nondum uerba tua exciderunt? ut corpus q; fragile & caducum est seruetur. pereat ingenium quod æter

num est. ergo mirabar si non supplicio crudelior esset Antonii uenia. P. Scipionē a maioribus suis desciscē tem generosus amor innumeręq scipionum reposuit. mortem tibi remittit: ut id petat quod in te solum īmortale est: qualis est pactio. aufert Ciceroni igenium sine uita. promittunt obliuione noīs tui pauci seruitutis anni. Non ille te uiuere uult sed facere ingenii tui supstitē. Viue ut Cicero audiat Lepidum. Cicero audiat Antonium. nemo Ciceronim. pateris perire iit quod dicooptimum habet ante se efferat. Sine dura re post te ingenium tuum: perpetuā Antonii proscriptionem. ARELLI FVSCI. Quoad humanum ingenium icolume manserit: q̄diu usus litteris honor summæ eloquentiæ præcium erit: q̄diu rerum naturæ aut fortuna steterit aut memoria durauerit: admirabile posteris uigebit ingenium. & uno proscriptus seculo ꝓscribes Antoniū oibus. Crede mihi uilissima pars tui est: quæ tibi uel eripi uel donari pōt. Ille uerus est Cicero quem proscribi Antonius non putat nisi a cicerone posse Non ille tibi remittit proscriptionem sed tolli desiderat suam. Si fidem deceperit Antonius: morieris. si præstiterit: serules. Quod ad me attinet fallere malo per te. M. Tulli per. iiii. &. lx. annos pulchre actos: per salutarem rei. p. consulatum: pæter nam si pateris īgenii tui memoriam: per remp. quæ ne qd te putes carum illi relinquære: ante cœperit, oro & obtestor: ne memoriaris cōfessus: quod nolueris mori. HVIVS suasoriæ alteram partē neminē scio declamasse. oēs pro libris Ciceronis soliciti fuerunt. nemo pro ipso: cum adeo nulla pars non sit mala ut Cicero. si hæc conditio ei lata fuisset: deliberaturus non fuerit. Itaq; hanc suasoriam nemo declamauit efficacius q̄ sylo Pompeius. non. n. ad illa speciosa se cōtulit ad quæ Cæstius qui dixit: hoc grauius esse suppliciū q̄ mortē: & ideo hoc Antoniū eligere breuem uitam esse hoī: multo magis seni. ita memoriæ consulendū quæ magis uiris æternitatem ꝓmitteret: non qualibet mercede uitam redimendam: & hic conditiones intolerabiles esse: oīa potius subeunda q̄ monumenta īgenii sui ipsum exuere. Iniuriam illum facturum populo Ro. cuius linguā in ciuem extulisset: ut īsolentis græciæ studia tanto antecederet & eloquētia quā to fortuna iniuriam facturum generi humano pœnitētiam illum actuę tā deneger spiritus empti cum ī seruitute senescēdum fuisset. in hoc unū eloquētia utendum ut laudaret antonium malle cum illi ait: dari uitam. eripi igenium. SYLO POMPEIVS sic egit ut diceret: Antonium non pacisci sed illudere. non esse illam cōditionē sed cōtumeliā: cōbustis. n. libris nihilominus occisurum. nō eē tā stultum Antoniū ut putaret ad rē pertinere libros a Cicerone comburi: cuius scripta per totum orbē celebrat: & hoc petere eum qd posset ipse facere nisi forte non esset iscripta Ciceronis is q esset in Ciceronē. quare nihil aliud eū agere q̄ ut ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus ad turpes conditiones perductus occideret. Antoniū illi non uitam cum conditione promittere sed mortem sub ifamia quærere. Item quod turpiter postea passurus esset: nunc illum fortiter debere pati. & hæc suasoria isignita est. Dixit. n. sententiam cacozeliæ genere humillimo & sordidissimo quod detractu aut adiectione syllabæ facit senium. Proh facinus īdignum: peribit ergo Cicero: scripsit manebit quod Antonius proscripsit. Apud Cæstium prætorem declamat hanc suasoriam SVRDINVS ingeniosus adolescens a quo græcæ fabulæ elegāter in latinum sermonem conuersæ sunt: solebar dulces sententias dicere; frequentius tamen prædulces & infractas. In hac suasoria cum iusiurandum bellis sensibus prioribus complexus esset: adiecit: ita te legā. CAESTIVS homo nasutissimus dissimulauit exaudisse se ut adolescentem ornatum quasi iprudens obiurgaret: qd dixisti? quid ita te fruar? Erat autem Cæstius nullius quidem ingenii. Ciceroni etiam infestus: quod illi non impune cessit: nam cum. M. Tul. filius Ciceronis asiam obtineret homo q nihil ex paterno īgenio habuit præter urbanitatem: cœnabat apud eum Cæstius. M. Tullio & natura memoriam dempserat & ebrietas siquid ex ea superat subducebat. subinde interrogabat: q ille uocaret q in imo recumberet: & tamen sæpe subiectum nomen Cæstii excidisset. nouissime seruus ut aliqua nota memoriam eius faceret certiorem: interroganti domino qs ille esset q in imo recumberet: ait: hic est Cæstius qui patrem tuum negabat litteras scisse. afferri protinus flagra iussit: & ciceroni ut oportuit de corio Cæstii satisfecit. Erat autem etiā ibi pietas. Nō exigeret Scordalus hybriæ disertissimi uiri filio male apud se cām agēti. & cum in quadā postulatione hybrias partibus stultoꝝ locū ad litteram oibus agnoscentibus diceret: Age inqt. non putas me scripta didicisse patris mei: quousq; tandem abutere Catilina patientia nostra? GARGONIVS amabilissimus in hac suasoria dixit duas res qbus stultiores ipse ne qdem unq̄ dixerat unam in principio: nam cum cœpisset scolasticorum frequentissimo iam more a iureiurando & dixisset multa ita q̄ primum tantum timeat quantum potest: ita ut totus uiuat cicero aut totus moriat: Vt ego quæ hodie ꝓ ciceronis igenio dixero nulla pactione delebo. Alteram rē dixit: cum exempla referret eorum q fortiter perierant. Iuba & petreius. Iulius mutius mutuis uulneribus concurrerunt & mortes fœnerauerunt.

Lucii Annei Senecæ oratoris & rhetoris sententiæ. diuisiones. colores suasoriam Liber primus finit.

Incipit secundus. Initium primæ Controuersiæ.

Liberi parentes alant. aut uinciantur.

Vo fratres inter se dissidebant: altari filius erat. patruus in egestatem incidit. patre uetante adolescens illum aluit: ob hoc abdicatus: tacuit: adoptatus a patruo est. patruus accepta hæreditate locuples factus est: egere cœpit pater: uetante patruo aluit illum. abdicatus. DEFENSIO ADOLESCENTIS. Quid mihi obiicis? puto luxuriam: quicquid unquā immodesta largitione effugimus: id omne consumebatur in alimentū duorum senum. cum uetaret me pater aiebat ipse mihi cum egerem alimenta non dabat. eo iam perductus erat ut omnem spem ultimorum alimentorum in ea domo poneret: in qua habebat abdicatum & inimicū. ecce oppressit increscentem. quid acturus es? pluris tibi pater afferendus q̄ alendus est. quis rogatus est?

aut quid potro tam locuples.frater alere non poteſt.miſerrimus ſenex diuitias ſuas & iã extremũ blandi
mẽtũ in ſtipem ꝑdidit.ipſe inqt me nõ aluit mutationẽ alienæ culpæ ĩnocentiã uocas.Nec eo qd æſtimas
ḡra iſta crudelitas ſit.ꝙ ſi qs fratrẽ nõ alit:nec a filio qdẽ alẽdus eſt.Quid adoptionẽ iactas?tũc ad te ueni
cũ haberẽ diuitẽ partẽ partius quæſo fratres.Præſentes habemus deos.ſcis tanto te facere etiã ſi abdicaue
ris alã fatẽdũ eſt crimen meũ.tardius miſertus ſum.Itẽ do pœnas.ego parẽtibus meis cũ in cætera odium
ſit:tantũ in meã notã ꝯueniunt.O fœlix ſpectaculũ.ſi uos ĩ ḡram poſſum reducere:faciã hoc qđ uultus quoq
uſ̃i hortant̃.Surgite patres.adeſte iudices.alter mihi ex parentibus cõſeruatus. alter ſeruãdus ẽ.porrigite
mutuas manus in ḡram.me fœdere mediũ pignus adite ĩter duos cõtendentes.medius elidor.ergo mori
entem uidebo:per cuius cineres curaturus ſum?ois ĩſtabilis & ĩcerta fœlicitas eſt.Quis crederet iacẽtem
ſup crepidinem marium fuiſſe cõſulẽ:aut futuꝝ?Quid potro tam longe exẽpla repeto tanq̃ mõ nõ ſit q
illum uidit.qd nõ timendum fœlicibus putas?qd deſperandum ĩfœlicibus?IVNII GALLIONIS.Ego
indicabo cur me abdices.tu idica cur adoptaueris.Quædã accedũt noua.Eqdem noua.Illud nõ miror qđ
miſericordia obũcit̃.Illud miror qđ hic obiicit.Sic.n.me geſſi:ut hoc crimine duos p̃res obligarẽ.uterq
me amat.uterq ali miſer deſiderat:uterq ꝓhibet.nec ſecum:nec mecum fortuna bene cõuenit.cõponite
aliquãdo bonos qdẽ ſed contumaces uiros.Vterq diſcordiæ cãm ꝓbuerit:nolite a me exigere. Vterq pa
truus eſt:uterq p̃r eſt Tranſit ad iſtum fratris ſui & fortuna & aius:miſericors ſum. non muto p̃rem . ſe
naturã mutare potuiſſem.P.ASPRENATIS.Fortunæ lex ẽ ꝑſtare quæ exegeris:miſerere mutabilis ẽ ca
ſus:dederunt uictis terga uictores:& ꝓuexit fortuna:deſtituit:qd referam marium ſexto conſulatu Car
thaginem uidicantem:vii.imperantem.Ne circa plura inſtabilis fortunæ exempla te mittamus:da qs ali
menta roget & roget.OTHONIS IVNII P̃ris timeo mutationem:& illo nihil prius ex bonis q̃ filium ꝑ
didit.ARELLI FVSCI Patris & qd cerno an ꝑegrini penates tuos non ſum hoſpes grauis:unum ſenem
adduco.hoc tibi uitio pater placui:uenit ignotus ſenex:nolo trãſire iacentem ꝑ p̃rem : rogat a tergo aliqs
ꝑcipibit famæ q filium ſuum optat ſupſtitem.Quid hoc eſſe dicam ꝙ me tam ꝑiculoſe abdicãt:ꝙ totiẽs iſti
fortunam mutant quotiens ego p̃rem.Redite in ḡram.inter funeſtas acies armatæ manus in fœdus por
rigunt̃.ꝑierat totus orbis niſi iram finierat miſericordia:aut ſi iam ꝑtinacia placent odia parcite.iactatus ĩ
ter duos p̃res utriuſq filius:ſemp tamen fœlicior abdicatus:poſitus inter duo ꝑiculo:qđ faciam? q alunt
abdicant̃.mendicant qa nõ alunt. Illud tamen p̃r deos teſtor diuitem te relinquo.CESTII PII Tali me ope
ri ꝑparauerant.uolebam f̃res in ḡram reducere:hoc tu obiicis.at niſi ĩpetrauero ut boni fratres ſint:impe
trabo ne mali p̃res ſint:uterq me amauit:uterq pro me uota fecit.q̃tum ẽ ſi dixero:uterq me aluit.Quæ
cauſa fuerit diſcordiæ neſcio.Timeo ne iſte prior agere cœpit.qd obiicis p̃r?ſcio quendam in hac ciuitate
ꝓpter iſtud crimen adoptatum:fratrem inqt alere noluit inueniſti qđ poſſum defendere:poſſum liberos
tollere.& primum oculis:narrem auum illoꝝ fame ꝑiſſe?non feſelli & q̃lis eſſem ſciuiſti cum adoptares:
bis abdicatus ſum Volo utranq cauſa meam agere:neutram pro me uolo.adſit mihi alius:ſemper cauſa
mea habebit aduocatum patꝝ p̃rem.alter alteꝝ amet uterq me amabit.Vis illum ueras pœnas dare.ſen
tiat quam iniuriam fecerit bono fratri.POMPEI SYLLONIS De p̃re beneficio qđ cũ per ætatẽ noſſe nõ
poſſum:ſed habet & ille beneficium meum:duos eius filios alui.ſurge infœlix ſenex . quid putaris illum
flere?ꝙ eget?immo ꝙ abdicauit:quod aluit.ARGENTARII Vides enim liberalis in domo tua eſſe cœ
pi:ille propter me duxit uxorem cum fortaſſe iuuenem adoptare poſſet.Hæc abdicantis fuere uerba. Il
ad illum quem magis amas q̃ patrem.non omnibus imperes:parendum eſt:nihil interim noui facio:ſcis
me & priori patri non paruiſſe.Venit immiſſa barba capilloq deformi non ſenectute ſed fame membris
trementibus. ſemerſa & tenui atq eliſa ieiunio uoce ut uix exaudiri poſſet introrſum cõditos oculos uix
alleuas:alui:quomodo quæritis? quomodo iſtum.CORNELII HISPANI Putas me hodiæ non abdica
ri ſed adoptari.Volo quædam futura prædicere patri:hic quem uis adoptari:inimicum patris tui inuito
patre aluit:reliquit æque animo ueſtram domum ut cum mendico uiueret.Noueris oportet hoc eius ui
tium:ad præſtandum calamitoſis miſericordiam contumax eſt.Nec tamen habeo quod de hoc monitio
q̃ri poſſim:hoc enim patrem:hoc patruum perdidi:q̃ multi patres adoptent talem filium:bis abdicor:ho
mo eſt:non uis alium hominem:cuius eſt:non uis alium ciuem:amicus eſt:non uis alium amicum:ꝓpi
quus eſt:non uis alium propinquum:ſic peruenitur ad patres:homo eſt:ciuis eſt:amicus eſt:propinquus
eſt:conditione ergo non erit uitium porrexiſſe ſtipem.niſi dixero pater eſt. VIBI CALBI Circuibo tecū
pater aliena limina:oſtendam omnibus & me qui alimenta dedi & te qui negaſti. ROMANII HISPO
NIS.Scio pater melius eſſe quod tu dicis:iſtud ego ſi poſſem:nunq̃ abdicatus eſſem.fateor uitium meum
hoc quoq prior me emẽdare uoluit pater nec potuit:ĩpuliſti me in fraudẽ:q me abdicat:aiebat nõ opor
tebat fieri:tu dicebas oportet:tibi credidi:non dedit inquit mihi alimenta defuerant tibi:quiſquis alimẽ
ta a mendico rogatus eſt:nihil amplius q̃ miſereri monſtrat ad patrem:ideſt ad filium:iam quidam no
bis eandem fortunam præcantur.Crede mihi ſatra populi digna eſt.ALBVTII SILLI Tollite ueſtras di
uitias quas huc atq illuc incertæ fortunæ fluctus appellet.redite in gratiam:innocens fit.PARS ALTE
RA.VALLI SYRIACI Creſcere ex mea propoſuit inuidia:ſequamur ſenes quo uocat ambitio iuueni
lis & cõditionẽ illi præbebimus:melius ſe poteſt iactare q̃ defendere.Atqui iuſtus mœtus meus tu es.ne
hæredem ingratum ſcribam:inimicum relinquam.Inter cætera quæ mihi cum inimico patiar eſſe om
nia:& hoc eſt infœliciſſimum:amabo & triſtiſſimã ægimus uitam excepto uno ꝙ alter alterum egentẽ
uidimus:proiecimus:adiice iſtis uerboꝝ cõtumeliis iuſſit:ad cælũ mãus ſuſtulit faſſus ſe huius ſpectacu
li debitorẽ.& tũc primũ fratri uitã præcatus ſum:letitiã patrimonii parati ut extant calamitatũ ſtuporẽ.

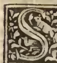
nullam peperci.nisi ꝙ isti daturas eram omnia illi negaturus.liquet nobis deos esse:qui nō aluit eget. q in
domū suā fratrem nō cœpit in publico māet. Aequāt iā potētiā meā cū illius potētia fortuna nisi ꝙ hoc pri
or facere nō possum.adoptaui te:cū abdicatus es.cū abdicas:abdico. VIBII FVRII Cū egerē:aiebā satis se
uidicauit:ꝙ a dispēsatores locupletes inimici cōsors mō oīs fortūæ diurnū petā. MARILLI Ille āt aude/
bat rogare:q mori mallet ꝗ uerba sua sibi dici.multis debeo misericordiā.multis tuli.qsqs es q me ulla ca/
lamitate similē effingit:pide hēbo ac si gradu cognatiōis attigat.Scio ꝗ acerbū sit supplicare exteros.scio ꝗ
graue sit repelli a domesticis:scio ꝗ graue scit & quotidie mortē optare & uitā rogare:& si tu nō odisti eū
q mihi fecit iniuriā:ego q fecit tibi. DIVISIO Cōtrouersiaꝝ antiq simplex fuit recēs utꝝ subtilior an tā/
tū operosior ipi æstiabitis:ego exponam ꝗ aut ueteres inuenerūt:aut sequētes astruxerūt. LATRO Alias
qōnes.fecit diuisit in ius & æqtatē an abdicari possit an debeat abdicari.sic quærit an necesse fuerit illū pa/
trē alere:& ob id abdicari nō possit qđ fecit lege cogēte. HOS In has qōnes diuisit:an abdicatus nō desi/
nit reus eē:an is desinat q nō tātū abdicatus sed ēt ab auo adoptatus ē:ēt si reus erat:an qsqs pīem non alit
puniaꝛ tanꝗ æger.uinctus:captus:an iniquā filii lex excusationē accipit:an hoc accipe potuerit:an abdicari
debeat:p hoc qsiuit:an ēt si ille idignus fuit q alereꝛ:hoc tamē recte fecit q aluit:deide an idignus fuit ꝗ ale
reꝛ. Noui declamatores græcis auctoribus adiecerūt primā illā qōnē:an abdicatus abdicari possit:hac Cæ
stius usus est.adiicit qōnē Gallio alterā:an si abdicari possit ēt adoptatus ob id uitiū:ꝙ anteꝗ adoptaretur
nouū fuit adoptari:hoc āt ex æqtatis pte pēdet:& tractatio magis est ꝗ qō. GALLIO qōnē primā latronis
duplicauit sic:licuit mihi alere ēt te uetāte:deinde non licuit nō alere.In priori pte hoc uidicauit: nō posse
filiū ob id abdicari qđ eēt suæ ptātis nulla autem iterdici misericordia:qd si flere me uetes cū uidi hoiem
calamitosum.qd si uetes pp aliqđ honestū factū pclitāri fauere:affectus nrī in nrā ptāte sunt:qdam.n. iu/
ra nō scripta sed oībus scriptis certiora sunt:quis filiusfamiliæ sim:licet & mihi stipē porrigere mēdico &
humū cadaueri.Iniquū est collapsis manū nō porrigere:cōe hoc ius generis humani ē.nēo iuidiosum ius
postulat qđ alteri pfuturꝝ ē. LATRO illud uehemēter pssit:nō feci rōne:affectu uictus sum : cū uidissem
pīem egētē mēs nō cōstitit:mihi qd uetueris nescio:hoc aiebāt nō eē tractādū tāꝗ qōnē eē tamē potētius
ꝗ ullā qōnē. FVSCVS ARELLIVS PATER hoc mouit in ultio tanꝗ qōnē:putaui te ꝗuis uetares nihi/
lominus uelle ali a fratre meo uultu uetabas:aut mihi ita uidebaris. CAESTIVS audacius:nō fuit cōiētus
dicere:putaui uelle te:adiecit uoluisti & hodiæ quoqꝫ uis:& sua figura dixit oīa pp ꝗ uelle deberet:qre er/
go abdicas:puto idignaris pteritū tibi officiū. LATRO colorē simplicē p adolescēte habere nō quo excu/
set sed quo glorieꝛ:nō potui inqt sustiere illud duꝝ spectaculū offensas mihi putas tātū excidisse:mēs exci
dit:nō aius mihi cōstitit:nō ministeriū sustinēdi corpis suffecerūt pedes:oculi subita caligie obtorpuerūt
alioqn ergo si tūc meæ mētis fuissem:expectassem dū rogarer. FVSCVS istū colorē itroduxit quo freqn
ter uti solebat religiōis:mouet inqt me natura:mouet pietas:mouet & hūanoꝝ cā:& tā manifesto appro/
m ita exēplo ueritas stare ante oculos fortūa uidebaꝛ & dicere talia:Hi sunt q suos non alūt. ALBVTIVS
hoc colore:accessit iqt ad me pater:nec summis uerbis locutus ē:nō rogauit:sed quō agēdū eēt cū filio:ale
re me iussit:recitauit legē:ꝗ ego sp scriptā ēt patruo putaui:& deide dixit:pstiti nō qtū pri pstare debui:sed
qtū uc tāti surripe potui. BLANDVS Coloꝛ diuerso.Vēit subito deformis squalore:lachrymis.O grauis
fortuna uires tuæ ille diues modo supbus rogauit alimēta:rogauit filiū suū:rogauit abdicatum suū:inter
rogas quādiu rogauerit?ne dii istud nefas patianꝛ:ut diu rogauerit:diutius tamē q tuli: quæritis qd fece/
rit qđ solebat. SYLO POMPEIVS Hoc colore.Mouet iqt me:ꝙ nihil suo iure:nihil p ptāte qđ tāꝗ pa/
truus accessit:ego uiro nō expiaui uerba:nō præces cōplexus:sum sed osculatus sum patrem:dedi alimen
ta:hoc unū crudeliter feci:ꝙ dixi fratrē dedisse:nō alere sed exprobrare uisus sum. TRIARIVS Hoc colo
re.Timui inqt si nō aluissem ut abdicarer a pīe.sciebam quō illi placuissem. ARGENTARIVS Hoc co/
lore.Accessit iqt ad me pr obrutus sordibus tremēs deficiētibus mēbris:rogauit alimēta.iterrogo uos iu
dices:hoc qdē si facere oporteat:nā istū nō iterrogo.Scit quid facturus sim.Nā pīem ut alteri patri faciam
iniuriā alteri inuidiā cū uetuisset me alimēta pstare.sīc est fides: nō putaui illū ex animo uetare:lenocina/
tur inꝗ gloriæ meæ:ne uidat etiam prohibitus aluisse. MARYLLIVS nouo colore ægit . Cecidit i pedes
meos senex squalidus barba capilloqꝫ:mouit inꝗ nescio quis te misericordia mea: alleuaui cū ignorarem
quis esset:uultus repellam quod pater est? CAESTIVS Hoc colore.Nec meum cogitaui patrem meum
egentem uideo:frater nec miseretur:nec præstat alimenta:hoc est inꝗ noui nitii:eripere filio officium. Sci
tis in hanc fortunam meorum?has iam meas esse partis:hoc speculaui ꝙ nō ultro ad patrē accessi:sed aiebā:
nolo quicꝗ aliud præstare ꝗ illi præstiti.Non expectaui donec patruus ad me ueniret & nunc expectabo.
Venit ad me pater:quid habui facere?perducerem illum ad patruum?non feci merito irascitur.Potuit.n.
si aluisset leuare quidem fortunam fratris sed causam aggrauare. BVTEONIS Colorem non approba/
bat latro præstitisse se dixit exiguum:tantum quo spiritum posset producere:& cum descripsisset pallo/
rem eius ac maciem:adiecit:apparet illum ab inimicis ali:hunc colorē cū improbaret latro hac sententia
usus est:non est inqd abdicato cuiꝗ sui crinitus ex gloria detrahēdū. HISPANVS hunc colorem uenusti
us:nam & miserationi eius qui benignissime alitur adiecit aliquid & pietati suæ nihil detraxit. Quomo
do inquit illum alo? Exiguos fortunæ cibos mitti.& siquid de mensa mea detrahere potui : famelico
seni porrigo.Non credis:quia scis:quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte quæ durior est ultro
aiebat hunc sequendum ut grauissimarum iniuriarum inexorabilia & ardentia iduceremus hodia.Tye/
steo more aiebat:patrem non irasci.tantū debere furere. ipse declamatione usus est summis clamoribus
illo uersu tragico.Cur fugis fratrem scit ipse. Hunc colorem secutus. SYRIACVS duꝝ sensum . Vide/

baẽ nõ dure posuisse ĩ narratiõe sic. Infoelicissimã ãbo & tristissimã ãbo ægimus uitã excepto q alter alterum egẽtẽ uidius. æque efficaciter uidebaẽ odiũ expressisse paternum. hac sñia uos iudices audire q̃ ualde eguerim. partẽ togaui. Hãc partẽ memini apud cestiũ declamari ab allio flauo ad quẽ adudiẽdum me fama pduxerit: q cũ prætextatus eẽt: tantæ opiõnis fuit: ut. P.R. puer eloquentia notus eẽt. Sp de illius ingenio Cæstius & pdicauit & timuit. aiebat tã immature magnũ igeniũ nõ esse uitale. sed tanto concursu hominũ audiebaẽ ut raro post illũ auderet Cæstius dicere. ipsa oia mala faciebat igenio suo. naturalis tamẽ illa uis eminebat. q̃ post multos ãnos tãetsi desidia obrupta & carmibus eneruata: uigorẽ tamẽ suũ tenuit sp ãt eloquẽtiã eius cõmẽdabat. aliqua res extra eloqntiã i puero lenociniũ erat. igeniũ hẽbat. adulta ætas. in iuuene desidia. hic cũ declamaret ptẽ abdicati: hãc summis dixit clamoribus sñiam. Quis es tu q desacto fratrũ sñiam feras? Ille tũc peccauit. tu nõ peccas. ad te arbitriũ odia nr̃a nõ mittimus. iudices habẽus deos. Et illã sñiam. Audiuimus fratrũ fabulosa certamia & icredibilia. nisi nos fugissemus impias epulas: detestabili paricidio futuꝶ diẽ. Hoc uno mõ iste frater a fratre ali meruit q̃ inocẽter. Me cõtra paricidium uindica. filiũ illi suũ reddo. CAESTIVS Hũc colorẽ tã strictũ non ꝓbauit. sed dixit temperandum esse. & ipse hoc colore usus est quẽ statĩ a principio iduxit. Miraẽ aliqs q cum duo grauissimã iniuriã accepimus iniuriã ego & filius. ego solus irascor: nõ est q qsq̃ mireẽ. iã filio satisfactum est. debuisti inqr me rogare: ut ipe pstate. debuisti illũ ad me perducere. debuisti recõciliationẽ recitare nõ famã pietatis ex nostra captare discordia. fortasse ego cũ egerẽ: fratrẽ rogassem. si tu nõ fuisses fortasse ille me rogasset: si tu non fuisses: poterat nobis conuenire. Si nõ fuerit in medio: quẽ potius miseri cõtumaces rogẽt. Hermacoras in hãc controuersiã trãsit a ꝓœmio in narrationẽ elegãter rarissimo qdẽ generi: ueni eadẽ re transitus eẽt: sñia esset: schema eẽt: sed ut latrõi placebat: schema quod uulneret non qd̕ titubet. Ex altera pte trãsit a prooemio in narrationem caleo: & ipse per sñiam sic. Quid ni filiũ mihi olim cũ isto cõem eẽ: cũ quo utinã cõem nec patrẽ habuissem. DIOCLES CHARISTIVS illũ sensum a latinis iactatũ dixit breuissime rarissimo genere: qd̕ sñia uerbis consumaẽ. nec enim paucioribus potest.

Eustemõ leuis declamator sed dulcis dixit noue & amabiliter illum æque de oibus uexatum sensum quo reconciliatio fratrum tentatur.

Finis primæ controuersiæ.

Initium secundæ foeliciter.

Acerdos casta e castis. pura e puris sit. Quædã uirgo a piratis capta uenit empta ad lenones & ꝓstituta ẽ. Veniẽtes exorabat stipẽ. militẽ q ad se uenerat cũ exorare nõ posset & colluctãtẽ & ui iferẽtẽ occidit: accusata & absoluta remissa ad suos ẽ. petit sacerdotiũ. PORTII LATRONIS. Sacerdos uñ̃ra adhuc in lupanari uiueret nisi hoiem occidisset. inter barbaros qd passa sit: nescio. qd pati potuerit: scio. Sacerdoti ne purus qdẽ cõtigit domius. absint ex hoc foro lenones: absint meretrices. ne qd paꝶ sanctũ occurrat: dũ sacerdos legiẽ. si nihil aliud certe osculatus ẽ te qsqs purã putabat. O egregiũ pudicitiæ p̃rociniũ. militẽ occidit. & hercule lenonẽ non occidisti. deducta es in lupanar. accepisti locũ. p̃ciũ cõstitutũ ẽ. titulus iscriptus ẽ. hactẽus in te iqri põt. Cæteꝶ nescio qd in cellulã & obscenũ lectulũ uocas. de pudicitia sacerdotis hic qriẽ. Nemo inqt mihi uirginitatẽ eripuit. sed oẽs q̃si erepturi uenerũt: sed oẽs q̃si eripuisset recesserũt quo mihi sacerdotẽ cuius p̃caria est castitas; cũ ex illo lupanari cruẽta fugeres: si q̃ tibi occurrisset: si mater tua ꝓstitisset tibi noceret. pp te liberis tuis sacerdotiũ nõ darer. FVLVII SPARSI. Quid iclusa feceris nec q̃rere debemus nec scire possumus. CORNELII HISPANI Occidisti hoiem. qd respõdes? uĩ afferebat mihi ẽt puto sacerdoti. ꝓ libertate uota faciẽda sũt. ꝓstitutæ mãdabitis ꝓ militibus uota faciẽda sunt. isti mãdabitis. id. n. deerat: ut tẽpla recipẽt q̃s aut carcer aut lupanar eiecit. MARYLLII Vt sciamus illã ap̃ lenonẽ fuisse. blãda ẽ. domi lenoni rõnes captura cõueniet. Age siqs uenit ptinax. age siqs hoc ipsum cõcupiuit qd̕ uirgo eras. age siqs ne negare posses ferrum appulit. P. VINITII Eã sacerdotẽ facite q̃ honesta maneat qd̕ sẽpp fuit aut pœnã sentiat; si eẽ desierit. Cuius audacie es puella? ẽt si nos nobis nõ timeremus. tu tibi metuere deberes; Aliter deorũ numini subiecta uniuscuiusq cõscientiã ẽ. aliter nr̃æ æstiatiõi. Nos tãtũ q̃ feceras palã uidimus. illi ẽt q̃ secreta sunt. Indignã sacerdotio dicerẽ: si trãsisse p lupanar. pcedẽte hac lictor summoueri uidebiẽ. huic ptor uia cedet. summũ iperiũ cõsules cedẽt tibi. q̃cũq meretrix ꝓstrata fuit: fugiet. fas sacerdoti nõ esset: ancillã sibi similẽ hr̃e. fieri ne sacerdotẽ fas erit. nã qd̕ ad sortẽ ptinet ne reliq uirgies cõtaminarenẽ; hæc segregata est. Castã te putas; qa iuisa meretrix es. nuda in littore stetit ad fastidiũ ẽptoris. oẽs ptes corpis & cõspectæ & cõtrectatæ sunt. Vultis actiõis exitũ audire. Vẽdit pirata. emit leno. excipiẽ nihil. eo deducta es ubi tu aliud hõestius nihil facere potuisti q̃ mori. stipẽ rogasti q̃ q̃ sacerdotiũ rogas. Fortũa inqt hoc me coegit pati. misereri debẽt oẽs mei. & ego miserior tibi puella. sed nõ facimus miserãdas sacerdotes non ẽ apud nos maximus honor ultimoꝶ maloꝶ solatiũ. MENTONIS Honorẽ habitũ auriũ maiestatisq uelĩ ur̃æ: qd̃ necesse ẽ in hac cã noiare lupanar. lenonẽ. meretricios q̃stus. homicidiũ. quos credat? iter hæc. sacerdos qriẽ. At mehercules futuræ sacerdoti nihil ex his audiẽdũ erat. Sacerdotis ur̃æ summa noticia ẽ q ꝓstitit. summa uirtus. q occidit. summa foelicitas: q absoluta ẽ. nõ põt in ea ſpari sacerdos in q̃ ſpari meretrix põt. aliis oculis leno uitã æstiat. aliis põtifex. BLANDI Virgo sum inqt. iterroga si dubitas archipiratã. iterroga gladiatorẽ: an rogatus uirginitati depcerit. Nõ defello dũ scias: clausa eẽ testibus tuis tẽpla. in actionẽ nẽo uoluit liceri. ut enotuit. seruisse piratis. nõ uidebaẽ iste uirginis uultus. ista constantia. & ne armatũ quidem timens audacia. ARELLII FVSCI PATRIS Ne metuas puella pudica es. sed sic te uiro lauda non templo. meretrix uocata es. in communi loco stetisti. superpositus est cellæ tuæ titulus. uenient est recepisti. Cætera etiam si in cõi loco essem: tamẽ potius sciri. POMPEII SYLLONIS Excipitur mere

ticum oculis.docet̃ blãditias:& in oẽm motũ corporis cõfingit̃.auertit autes petitura sacerdotiũ.dũ reli
q̃ natro nihil ad nos afferã dubiũ nihil audietis nisi qđ uicia ciuitas uidit.Tu sacerdos?qd si tãtũ capta?qd
si ꝓstituta?qd si tãtũ humicida?qd si tãtũ rea fuisses?ROMANII HISPONIS Nunqd hoc negas:collu'
cta tã te tamẽ cũ uiro:quẽ in illa uolutatiõe necesse ẽ prius sup te fuisse.Adiiciebat Zeno:merito occisum
militẽ.Plus ausum q̃ in ꝓstitutã licebat.Exorasti populum.Nunqd & lenonẽ?nunqd & piratã illum quẽ
nõ poteras occidere?ARGENTARII Armatum inqt occidi.qd inermis gloriat̃ homicidio eius quẽ ne
scio an sero occiderit.CAESTII PII NARRATIO.Ita domũ custodita ẽ:ut rapi posset.ita cara fuit suis:
ut rapta non redimeret̃.ita rapte pepcere piratæ:ut lenoni uenderet̃.Sic emit leno ut ꝓstitueret.sic uenie
tes depræcata est:ut ferro opus eẽt.coniectum in urnã nomẽ eius nõ exiit:sed eiectum est.tp̃us erat nõ sor
tib.urna purgata est.stetisti puella in lupanari ante ut nemo uiolauerit.locus ipse uiolauit.stetisti cum me
retricibus.stetisti sic ornata:ut populo placere posses:ea ueste quã leno dederat.nomẽ tuum pepẽdit i frõ'
te p̃cia stupri accepisti.& manus q̃ diis datura erat sacra capturas tulit:cum depcareris intrantis amplexus
& oĩa alia impetrares.osculum rogasti.ancillæ ex lupanaribus sacerdoti nõ emunt̃.corã sacerdote obsceni
hoĩes obstinent.non sine cã sacerdoti lictor apparet.occurẽti tibi meretricem summouisset.Non est credi
bile tẽperasse a libidine piratas omni crudelitate efferatos:qbus oẽs fas nefasq̃ lusus est simul terras & ma
ria latrocinantis qbus in aliena impetus per arma est:iã ipsa fronte crudeles.& humano sanguine assuetos
præferẽtes ante se uincula & catenas grauia captis onera a stupris remouere potuisti?quibus iter tot tãto
maiore scelera:Virginẽ stuprare inocẽtia est.Sed lupanar excepit oẽs.sordida iniuriosaq̃ turba huc ifluit.
nec q̃sq̃ eo ut iudicet uenit:aut oẽs cauere fabulis tuis aut oĩbus persuasum est.nemo in tanta euntium re'
deuntiumq̃ turba iuentus ẽ q fortunæ tuæ uellet illudere.Ergo tu cũ tã inocens q̃ dicis uixeris ista passa
es.credis deos esse.nihil iquit passa sum.hoc satis ẽ nupturæ.sacerdoti parũ.ibi adhuc fuissi discede. ignota
es.discede.nimiũ nota es.P.ASPRENATIS Contradico non inimicitiis cuiusq̃ impulsus.quod.n.odiũ.
quæ inimicitiæ cuiusq̃ esse possunt q̃ nemo ciuium suoꝝ norat anteq̃ ꝓstitit.Monet me respectus oĩum
uirginum de qbus hodie grauis fert̃ sentẽtia.Si in ciuitate nulla iueniri potest neq̃ meretrice castior:neq̃
homicida purior.Piratæ te iuiolatam seruauerunt.a sacerdote se non abstinuisset pirata.leno.magno.de
sacerdotis pudicitia.his sponsoribus credẽdum ẽ.iacuisti in piratæ mioparone.Cõtrectata es alicuius ma
nu.alicuius osculo.alicuius amplexu:An melius pirata seruauit q̃ pater:cõseruata est cauentis & humano
sanguine delibutos.ide est profecto qđ põt hoĩem occidere.Proclama igenuam esse te qd expectas?cum i
lupanar ueneris:iã tibi oĩa templa ꝓclusa sunt.conseruarum oculis inquinat̃.Inter ebriorum conuiuoꝝ
iocos iactat̃.modo in puerilem modo in muliebrẽ habitum cõposita.istinc ne patri quidem redimẽda es.
Nulla satis pudica est de qua quærit̃.non legerẽ te sacerdotẽ ẽt si sacerdoti seruisses.Virginẽ esse sacerdo'
tẽ nostram cui credimus meretrici.lenoni.piratis?hæc.n.testium suma est.Castigatiõem ex põtificis ma'
ximi arbitrio meruerat sacerdos.si te lupanari redemisset.Conuenit oĩs libidinosorum turba & cõcurrit
ad meretricẽ nouã.Illud certe fatabetis.pudicitia tua præcaria ẽ.tot itrauerunt cellã tuã gladiatores.tot iu
uenes.tot ebrii.& oẽs ante militẽ inermes.ego illã dico ꝓstitisse.illa se dicit ẽt medicasse pudicitiã sacerdo
dotis meæ ẽt carnifici debeo.IVNII GALLIONIS Ambitiosa lex est.ad sacerdotium nonnullas non san
ctitatis tãtum sed fœlicitatis admittit.Inquirit in mores.in corpus.in uitam.Vide tu quemadmodum tã
morosæ legi satisfacias.capta es a piratis.inter seruos.inter homicidas.in illis mioparonis angustiis spatia
ta es.Viderius qđ in te audere potuerit feritas hostiũ.libido barbarorum.licentia dominoꝝ.certũ habeo
iudices cũ hanc feritatẽ barbaroꝝ audiatis:fauetis illi ut quãprimum mutet seruitutẽ.Sic istã seruauerũt
piratæ quemadmodũ q lenoni essent uẽdituri.Stare in illo ordine ex eadẽ uesci mensa.in eo loco uiuere i
quo ẽt si non patiaris stuprum uideas.Aliqs fortasse iuentus est quem hoc ipsum irritaret quod rogabas.
Ipse aũt leno pepercit.ignoramus istos quibus uel hoc in eiusmodi quæstu præcipue placet:q illibatã uir'
ginitatẽ decerpunt.Seruauit te leno quam prostituturus erat in libidinem populi ira est.Sic leno tãq̃ nos
castam tam e castris omnes inq̃ exorabimus.Siquis dubitat:an meretrix esset:audiat q̃ blanda sit.hæsisti i
complexu.osculo.pacta es:ut fœlicissima fueris.ꝓ pudicitia ĩpudice rogasti.qd faciam mulieri in crimina
sua delitescenti?Cũ dico ui passa es:occidi inqt.cũ dico hoĩem occidisti:iferebat inquit uim.Sacerdos nr̃a
stuprũ homicidio.homicidiũ stupro defendit.DIVISIO LATRO in has q̃stiones diuisit:an p legẽ sacer
dos fieri nõ possit:& si lex illi nõ obstat:tamẽ sacerdotio idigna sit.an lege ꝓhibeat̃.i hæc duo diuisit.an ca
sta sit.an pura sit.An casta sit i hæc diuisit.Verũ castitas tãtum ad uirginitatẽ referat̃.an ad oĩum turpium
obscenarũq̃ reꝝ æstimationẽ.Puta.n.uirginẽ quidẽ eẽ te.sed cõtrectatã te oculis oĩum.ẽt si citra stuprũ cũ
uiris tamẽ uolũtate nõ casta talis q̃lis uideri põt.cui lex nocere uult.Matrẽ quoq̃ icestã eẽ si ad uirginitatẽ
tãtũ refert̃ castitas.an hoc uiro sit aiebat Apollodorus qdẽ placere:si fixa eẽt hæreat & tuta.Sed hic non re'
pugnare cõtrouersiã huic suspitiõi.Nõ.n.potit̃ adhuc uirgin.& multa sunt pp q̃ credibile sit non eẽ illud
adiiciebat.deniq̃ ẽt si nõ effecero:ut credãt iudices nõ eẽ uirginẽ:cõseq̃r tamẽ ut nõ putẽt dignã sacerdo'
tio.de q̃ dubitari põt.an uirgo sit.an pura sit.In hæc diuisit:an ẽt si merito occidit hoiem:pura tamẽ nõ sit
homicidio coinqnata.deĩde an merito occiderit hoĩem inocẽtẽ.uti corpe ꝓstituto uolẽtẽ.absolita ẽ.osten
dit non purã se eẽ sed tutã.An idonea sit in tractationes q̃s q̃sq̃ uult diuisit:an idonea sit tã ĩfœlix ut cape'
ret̃:ut ueniret lenoni potissimum ut prostitueret̃ occidere hominem cogeret̃ ut causa ediceretur.CAE'
STIVS etiam altius petit & obiicit?q̃ tam uilis suis fuisset ut nõ redimeret̃.SYLO POMPEIVS dũ præ'
ceptum sequimur quo iubemur ut quotiens possumus de omnibus legis uerbis controuersiam faciãus
illam quæstionem mouit.Casta de castis.lex inquit de castis.cum dicit hoc non tantũ ad parentes refert:

ſed ad oẽs qbus cõuerſata eſt uirgo. Non.n.adiicit e caſtis parẽtibus ſed de caſtis.uult illos a qbus uirgo ue nit caſtos eſſe. Intelligo inqt ſub hoc uerbo multa:caſtis cum dicit penatibus:tu ex inceſtis uenis intelligo caſtis diſciplinis.tu ex obſceniſſimis uenis.qd.n.didiciſti? & quæcunq; hoc loco dici.poterãt idẽ & in illa pte fecit pura e puris. HISPO ROMANVS Accuſatoris uſus pugnacitate negauit purã eſſe nõ ad eã hoc referens ſed ad corpus:tractauit ipuram eſſe q̃ oſculũ ipuris dederit.q̃ cibum cũ impuris cœperit. ALBVTIVS Figurã diuiſit in cõtrouerſiã. Dixit.n.putemus tres ſacerdotium petere unam:q̃ capta eſt alteram q̃ proſtituta.tertiã q̃ hominem occidit.omnibus nego & ſic cauſam contra ſingulas egit. FVSCVS ARELLIVS.probabo indignam ſacerdotio.primũ ẽt ſi pudica ſit.deĩde qa neſcimus:an pudica ſit. nouiſſime quia non ſit pudica. FVSCVS Pro puella colorẽ hũc introduxit. Voluerũt dii immortales in hac puella uires oſtendere:ut appareret:q̃ nulla uis humana diuinis reſiſteret.magis putauerunt poſſe miraculo eſſe in captiua libertatẽ in pſtituta pudicitiã.in accuſata inocẽtiam. LATRO Dixit.aliqua capta fœlicior fuit.nulla fortior. MARYLLIVS cũ deſcripſiſſet dignationẽ puellæ magnã fuiſſe altius qddam ſuperbiuſq; uultu ipſo præferentem hanc adiecit ſniam quã ſolebat mirari latro immo ut ipſe aiebat exoſculari. narrate ſane omnes tanq̃ ad proſtitutã ueniſſe:dũ tanq̃ a ſacerdote diſceſſerint. ALBVTIVS Dixit. neſcio qs fero & uiolento animo uenit:ipſis credo diis illum ĩpellentibus:ut futuræ ſacerdotis nõ uiolaret caſtitatem uideret prædixit illi:abſtineret a ſacro corpore manũ.non eſt quod audeas lædere pudicitiã q̃ homines ſeruant.dii expectãt cruenti & in perniciẽ cruẽti ſuã. Nec inquit arma quæ neſcirent teneret pro pudicitia & raptũ gladiũ in pectus pitate ſui torſit.hoc factũ eius ne lateret eiſdẽ diis immortalibus fuit curæ. Accuſator eius inuentus eſt qui iudicii eius in foro teſtimoniũ redderet. Nemo credebat occiſum uiq; a fœmia iuuenẽ a puella.armatũ ab inermi maiora eſſe uidebanť q̃ ut poſſent credi ſine deoɋ immortalium auxilio geſta. CAESTIVS timuit ſe in narratione dimittere ſed illã trãſcurrit.hoc dixit in ſacerdote futura maxime debere æſtimari pudicitiam.innocentiam.fœlicitatẽ.q̃ pudica ſit moles oſtẽdit.q̃ inocens iudex.q̃ fœlix reditus:Etiã habemus quãdam prærogationem ſacerdoti ab ipſo numine datã:licet iſti obiiciũt illi fuiſſe captiuã.lenoni poſtea ſeruiſſe.cauſam nouiſſime dixiſſe: inter tot pericula non ſeruaſſent illam dii niſi ſeruata fuiſſet. ARGENTARIVS illud in narratione dixit. Accuſator in hoc maxime præmebat reã:aiebat occiſum eſſe intra uerba anteq̃ uim afferret. SYLO POMPEIVS hac figura narrauit. Eam uobis ſacerdotẽ promitto q̃ inceſtã nulla facere poſſet fortuna poteſt aliquid ſeruitus cogere.ſeruit & barbaris & piratis.inuiolata apud illos manſit poteſt.aliquã corripere prolapſi in uicia ſæculi.praua conſuetudo ẽt matronaɋ uultũ in libidĩe.magiſteriũ pudicitia pmanebat:licet illam põatis in lupanari & per hoc illi in tactã pudicitiã efferre cõtigit.fuit in loco turpi.proproſo.leno illam proſtituit.populus adorauit.nemo nõ plus ad ſeruãdã pudicitiã cõtulit:q̃ quod ad uiolãdam attulerat. Multũ poteſt ad rectum quoq; pudici animi propoſitum.hoſtis gladio nõ ſuccũbet.immo ſi opus fuerit pudicitiam uindicabit. Incredibilẽ uideor in puella rem promittere:iam præſtitit adoleſcẽtem miſericordis populi beneficiũ polluere tẽtantẽ gladio repulit. Fuit qui illam accuſaret cædis.abſoluta eſt.ut qua uobis poteſt eſſe dubitatio quæ uẽtura erat ad ſacerdotiũ an pura eẽt an integra iã iudicatum eſt. TRIARIVS dixit:negabat ſe puella negabat feciſſe.Illũ ſuis manibus cecidiſſe. altior inquit humana uiſa eſt circa me ſpecies eminere.& puellares lacertos ſupra uirile robur attollere:quicũq; æſtiis dii ĩmortales q pudicitiã ex illo ĩfami loco cũ miraculo uoluiſtis emergere:nõ ĩgratæ puellæ opẽ tuliſtis. Vobis pudicitiam dedicat quibus debet. ALTERIVS. partis color nihil habet difficultatis.apparet quas præpoſuit.dicẽdum eſt in puellam uehementer non ſordide nec obſcene:Sordide Baſilius qui dixit. Extra portã iſtã uirginẽ.& oſtende iſtam eruginoſam manũ. VIBIVS RVFFVS q dixit:Redoles adhuc fuliginẽ fornicis. Obſcene:quemadmodũ Murrheius rhetor qui dixit:unde ſcimus an non uenientibus pro uirginitate te alio libidinis genere dedixeris? hoc gẽus ſenſus memini quendam p̃torium dicere cum declamaret controuerſiam de illa q̃ ægit cũ iuro male tractationis quod uirgo eſſet & damnata poſtea petiit ſacerdotium. Noluimus inqt iſtam maritoɋ abſtinentiam q etiam ſi primam uirginibus timidis remiſceret noctem:uicinis tamen iocis ludunt. Audiebat illum Scaurus non tantum diſertiſſimus homo ſed uenuſtiſſimus qui nullius unq̃ impunitam ſtultitiam tranſire paſſus eſt.ſtatim Ouidianũ illũ:Dum timet alterius uulnus inepta loci.& ille excidit. nec ultra dixit. Hoc autem uitiũ aiebat. Scaurus a græcis declamatoribus tractum qui nihil & non promiſerint ſibi & penettauerint. HYBERAS inqt cum diceret controuerſiam de illo qui tribus adas depræhenderit & occiderit.deſcribere cœpit mariti affectum in quo non deberet exigi in honeſta inquiſitio.

GRANDAVS ASIAVS æque declamator cum diceret in eadem controuerſia. Non ideo occidi adulteros.non paterentur.dixit ei

In hac controuerſia de ſacerdote non minus obſcœne dixit Murrhedius. Fortaſſe dum repellit libidinem:manibus excepit. Longe recedentium ab omni obſcenitate & uerboɋ & ſenſuũ q̃dam ſatius eſt cauſe detrimento tacere q̃ uerecundiæ. VIBIVS RVFFVS Videbatur quotidianis uerbis uſus nou male dixiſſe. Iſta ſacerdos quantum mihi abſtulit.

Finis ſecundæ controuerſiæ. Initium tertiæ fœliciter.

Nceſta ſaxo deiiciať. iceſta damnata anteq̃ deiiceceretur de ſaxo inuocauit ueſtam. deiecta repeti
i tur ad pœnam. LATRONIS Hoc expectatis:ut capite dimiſſo uerecundia ſe ipſa antequa impelleretur deiecerit.id deerat ut modeſtior eſſet in ſaxo q̃ in ſacrario fuerat.conſtitit.& circumlatis in frequentiã oculis ſanctiſſimũ numẽ q̃ſi paɋ uiolaſſet ĩter altare cœpit ĩ ip̃o quo uĩdicabať uiolare ſupplicio hoc alteɋ dãnatæ ĩceſtũ fuit.dãnata ẽ qa ĩceſta erat.deiecta eſt qa dãnata erat. repetita eſt quia inceſta

& dãnata & deiecta eſt.dubitari non põt:qn uſq; eo deiiciẽda eſt donec efficiatᷣ pp qđ deiecta eſt. Patrociniũ ſuum uocat perẽnem infœlicitatem:qd tibi importuna mulier præceris:niſi ut ne bis deiecta peas. Venit ad colẽdũ romã iperii pignus:ẽt ſi non ſtupro ac certe carnificis manu inceſta.Inuocaui inqt deos: ſtatuta i illo ſaxo deos nominaſti:& miraris ſi iteꝝ te deiici uolũt:ſi nihil aliud:in loco iceſtaꝝ ſtetiſti.CAESTII PII Narratio.Quid agã? exponã quando ſtupꝝ cõmiſerit? cũ quo? qbus cõſciis? iſta qa ꝓbaui dãnata eſt:quid poſtea acceſſit:quod illã uirginem faceret? qđ iacuit in carcere? qđ ducta eſt ad ſaxum? quod ide proiecta? ait ſe innocentem qua perire nõ potuit.ita lex de ſacerdotium iure in iudicio quæri uoluit de iudicibus in ſupplicio:ampliatᷣ a iudicibus in pœnã:poſtulat ut cũ cõtra pœnam cãtuta nõ fuerit cõtra cãm tuta pœna ſit.Non putas legem cauiſſe ut perires:quæ cauit quẽadmodũ perires exoremus te mulier: ut iteꝝ abſoluaris.Aut tu ſacerdotium uiolaſti aut ſacerdotem.male de diis æſtimas:ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt.lata eſt ſnĩa:pronunciatum eſt.damnata es. Interrogo te hoc loco mulier? reſponde mihi. Sunt dii? ARELLI FVSCI PATRIS Iterum experimur:quid times propitios deos? erat inqt præruptus locus & immenſæ altitudinis:dicebam tibi:iceſtam lex mori uoluit.ſtat moles abſciſſa in profundum frequentibus exaſperata ſaxis:quæ aut elidãt corpus:aut de integro grauius impellant inhorrent ſcopulis e naſcentibus latera & immenſæ altitudinis triſtis aſpectus.electus potiſſimũ locus:ut dãnati ſæpius deiiciantur.FVLVII SPARSI & a ſuperis deiecta ab inferis nõ recepta.in cuius pœnam ſaxum extruendũ eſt. IOVII BASSI Nihil putabam amplius adiici poſſe audaciæ iſtius:ꝗ quod in illa truce ueſtam uominauerat.ab ipſo eni ſupplicio in templum uſq; reuoluta quicquid ſecũdum deos ſanctiſſimũ eſt:contactus ſuo polluit:quã a ſaxo nuſꝗ reuerti fas ẽ niſi ad ſaxũ:quãto minus ꝗ in tẽplo reſiluit.Huc potius uenit ubi dãnatᷣ ꝗ illo ubi abſoluitᷣ.ALBVTII SYLI Siquis adhuc dubitabat de deiecta ueniat & ſibiipſi credat. Hæc impudẽtia uirginis eſt:in urbe tã beata cum tot ſuperent uirgines:cũ tot principũ filiæ ſint poſtulat:ut ꝑteritis iis potiſſimum ab inferis ſeruetis ſacerdotem:quare ego ſi inceſta ſim uiuo neſcio. hoc unum ſcio: nec fieri quod non poteſt:nec portentum eſſe quod poteſt.Abſit:nefas eſt:ut id ſaxum abſoluat:quod tantum damnatas accipit.ARGENTARII Narratio:pœne iudices cepi qualis eſſet rei.ſed quid efficiã? cum illã inceſtã probauero nẽpe ut de ſaxo deiiciẽda uideatᷣ iam uiſa eſt.Nõ imitabor iſtius impudẽtiã:ut repetendo iudicium qđ factũ eſt improbaſſe uidear:quod exigebatᷣ probaui.quod iudicaſtis:exequor. CORNELII HISPANI deos deaſq; inuoco quos priore iudicio non fruſtra inuocaui inceſta ꝗ tardiſſime pereat.inuocaui inquit numina.quid inuocas mulier.Si inocens es:dii nõ ſunt.Videte ꝗtũ ſacerdos peccauerit quæ nec abſolui potuit nec mori.aut tu ſacerdotiũ uiolaſti aut nos ſacerdotẽ.Erras ſatis:ad ſacerdotium putas perire non poſſe.ROMANI HISPANI abterpeia ad ueſtã cuius uictã carnifex rupit a tẽplo ad ſaxũ a ſaxo ad templum.hic pudice ſacerdotis inter ſupplicia & uota diſcurſus eſt.inter ſuperos inferoſq; iactata in nouam pœnam reuixiſti.POMPEI SYLONIS Narratio.Quod ad rerum expoſitionẽ pertinet iudices nõ cõmittã ut deoꝝ immortaliũ ultionem morer.bis inceſta ſaxo deiiciatᷣ.lege dãnata eſt.habetis iditiũ.deiecta eſt:habetis exẽplũ VIBII GALLI Narratio.Breuis expoſitio reꝝ eſt:aduerſariam iceſti poſtulaui:accuſaui:dãnaui:carnifici:tradidi:permittitis:iã ab ira accuſator recedam.eamus ad abſolutionem tuam.ita dii dãnatam abſoluere ꝗ ſacerdotem:ſero innocentiam damnata concupiſti uitam deiecta. Ex altera parte SYLLI SPARSI damnata deiecta eſt abſoluta deſcẽdit.ARELLII FVSCI PATRIS.Putares puellam dimitti nõ cadere.CAESTII PII.Nullam habebat gratiam in templo.dixerat itaq; tantum. deos inuocabat.lex ſacerdotẽ non uſq; ad ſaxũ deferret niſi expectaret deoꝝ ſententiã.CORNELII HISPANI Deſcripſit altitudinẽ mõtis etiã ſecure deſpiciẽtibus & adiecit.Carnifex quoq; recedens impellit: nihil fecit tanꝗ rea cõtumax eſt innocẽtia.turpe putabat ſacerdos rogare niſi deos.MARILLII Mirandum eſt ſi oppreſſa eſt uirgo ſine gratia? cuius enim genibus ſummiſit manus? quẽ deꝑcata eſt? quæ tarde rogauit etiam deos.DIVISIO.Latro in has qõnes diuiſit:utꝝ lex ex inceſta tantum ſit:uel quæ deiiciatur nec pereat:an ẽt damnata.ſi inocẽs poſt dãnationẽ apparuit deiici nõ debeat.an hæc inocẽs ſit:an hæc deorum adiutorio ſeruata ſit.CAESTIVS Et illa ſubiunxit huic ultimæ quæſtioni:an dii immortales humanaꝝ reꝝ curã agãt.& an ſi agũt:an ſinguloꝝ agant.Si ſingulorum agãt:an huius egerint.Improbat albutiũ ꝙ hæc nõ tanꝗ particulas incurrentis in quæſtionẽ ſed tanꝗ ꝓblemata philoſophomena.FVSCVS ARELLIVS PATER ſic diuiſit.Vtrũ iceſtæ pœna ſit deiici an perire. Vtrum prouidentia deorum an caſu ſeruata. Si uoluntate deorum ſeruata ſit:an in hoc ꝙ crudelius periret.Hic color fere ſententiis quas propoſui permixtus eſt.Quid tamen Cæſtius ſenſerit indicabo.Contra ſacerdotes q dixerunt.uideri deos infeſtos illi:in hoc eam ſeruaſſe ut diutius torquæretᷣ aiebat Cæſtius:malle ſe caſu uideri factum ꝗ deoꝝ uolũtate.nã ſi ſemel illos iteruenire huic rei fateremur:manifeſtius erit i pœnam ſeruatã eẽ ſacerdotẽ ꝗ i pœna mactã:quæ non probabat ille.TRIARII Remiſſam tibi pœnam putas:ampliata eſt.& ipſa inqt ampliatio quæ apud iudices fieri ſolet ea qua uerbum in ſnĩa petitum eſt.non eſt dãnantis ſed dubitãtis. Declamauerat apud illũ hãc ipſam cõtrouerſiã Varus qntius tunc germanici gener ut ꝑtextatus cũ deſcripſiſſet circũſtãtẽ:ꝙ tã cito oculis pœnæ ſubducentᷣ dixit.Exaudierũt dii ĩmortales ſuppliciũ uoti præces.iceſtam ne cito ſuppliciũ traſcurreret reuocauerũt. Cæſtius multũ contumelioſe dixit in ipſam ſniam.ſic iquit. Quomodo quadrigas reuocauerunt.nam & ante poſuit ſimilitudinẽ qa & hæc de carcere exierat.Cumulata dixiſſet nouiſſime adiecit rem quam omnes improbauimus. Si iſta negligentia pr̃ tuus exercitũ perdidit:filiam obiurgabat:pr̃i maledixit.PASTOR AIETIVS hanc controuerſiam apud Cæſtium iam ſenator dixit.& hũc colorẽ optimũ putauit:ſic ueneficiis corpus iduruit:ut ſaxa reuerberaret.Multũ Cæſtius hanc corripuit & dixit.hoc eſt qre ego auditores meos inuitẽ ad alios audiendos ire.hoc male mi facit

ille qui aut antidita aut pythuicus est. dicebat autē in albutiū qui illis diebus dixerat in hac cōtrouersia duris saxo: & in Bassum Iulium multa dixerat uirgo qui de sub saxo Octonium iunium patrem memini colorem insulsum inducere quod minus ferendum erat: quod libros coloꝝ ædidit. Fortasse iquit pœnæ se præparauit. & ex quo peccare cœpit eadem condidicit. Sylo Pompeius hunc colorem tētauit. Præstat igt quædam natis sacerdotibus uerecundia: erubuimus quicq̄ ex damnatæ uestæ detrahere. Hispanus dixit: ita putaueras una te pœna posse defungi cum in saxo deos nominasses. Triarius indignantium uoces descripsit dicentiū. qa non potes: uis mori. Murillius dixit constituta in saxo inuocauit deos. publica idignatio exorta est audet ista nominare deos. audeo hoc loco. qd autem habet iam quod illas roget nisi bonam mortem. DIOCLES CHARISTIVS dixit.

Finis tertiæ controuersiæ. Initium quartæ fœliciter.

Dulterum cum adultera qui depræhenderit. dū utruoq; corpus interficiat. sine fraude sit. Liceat
a adulteꝝ in matre & filia uindicare. Vir fortis in bello manus perdidit. depræhendit adulteꝝ cū uxore ex qua filiū adolescētem habebat: imperauit filio ut occideret. non occidit. adulter effugit. abdicat filiū. ADVLTEROS. Adulteros meos tantū excitaui. me miseꝝ q̄diu iacuerūt. postq̄ depræhenderā ego te nō abdicē quē possem occidere. O acerbā mihi uirtutis meæ recordationē. O tristē uictoriæ memoriam ille onustus modo hostilibus spoliis uir militaris: adulteris meis tantum maledixi. solus ego ex omnibus maritis nec dimisi adulteros nec occidi: quid reditis? inq̄: nō habeo māus. uoca filium. Tu uiri fortis filius qui strigere ferꝝ non potes: ne te truncus qdem capere potui. nisi domi. utcunq; tamen potui oblectatus sunt: & trūcum corpus opposui. exierūt adulteri tantum meo sanguine cruenti. CORNELII HISPANI. O dignū cui aut pudica contingat uxor aut impudica dum armatus est. Teres publica inuoco: quæ manus meas possides: quis non putet aut me sine filio: aut filiū sine māibus? CAESTII PII Cōceptus est iste ex quo sciemus cum adulteros depræhendero. nunq̄ putaui futurum salua repu. ut uir fortis sentiret se māus pdidisse. MARYLLII Adulteros meos usq; ad limen psecutus sum: cucurri miser ad ferꝝ q̄si manus haberem. TRIARII deciderunt arma cum manibus. tūc primum sensi me māus pdidisse. DESCRIPTIO PVGNANTIS VIRI FORTIS. Dii boni & has manus aliqs derisit? cum a patre natus accersitus ut occideret adulteros: uenit ut dimitteret. ita ego ēt manus pro adulteris pdidi steti. depræhensus ab adulteris meis: patris desertor: matris leno. quem puto iam creditis: nō esse filiū uiri fortis tertius in cubiculo derisor stetit. FVLVII SPARSI in bello suas in domo ēt filii māus pdidit. pcessit in bellū hic unus omnium adolescentis filii uicarius. in acie uicit domi captus est. portat inter spolia uiri fortis uoluntatis adulteros. adolescens uenit tempus militiæ tuæ idignare si deceptus: tam frustra ad filium q̄ ad gladium cucurrit. ridebant adulteri truncas uiri fortis manus circa sua arma libentis. ARGENTARII Ante patriæ q̄ patri negauit manus: libenter causam eius suscepit: qs enim illū non uidicet? quid hoc isœlicius? quem adulteri tunc riserūt: cum deberet mori? Vir fortis in ciuitate truncus itegros adulteros spectat. IVLII BASSI Non est quod putetis puniri illū. ad suos dimittit inq̄ ad matrem suam. nescio an & patrem. Meruit hæreditatem illius quē occidere parricidiū putauit. Nulli unq̄ plus debuistis uiro forti usq; eo p uobis pugnauit: ut p se non posset: adolescēs quos dimisisti quære. VARII GALLI. Matrē ingt non occidisti: quā minus hoc crimine pdere debui q̄ prēm: pr̄ occidere iussit: lex uetat. non comparassem pr̄i legem: nisi cum illa lex fuisset. alteꝝ putaui parricidiū: mrēm coram prē occidere. ARELLII FVSCI PATRIS. O misera pietas quæ inter parentum uota constitisti. non semper scelera nostri iuris sunt & truces quosq; animos misericors natura debilitat. DIVISIO: LATRO hac usus est diuisione: an licuerit filio: an uidicare oportuit: an si licuit & oportuit ignoscendū sit illi si non potuit idulgentiā repugnare. an licuerit in illa diuisit. an tūc liceat adulteꝝ filio uidicare cū maritus non ē: an tūc liceat ubi maritus i eo loco ē q̄si omnino nō esset: an oportuerit: tractationis qdem est: quā ut qsq; uult uariat. Latro tamen sic ordinauit oportuit etiam si pr̄ non iuberet occidere adulteram uiri fortis uxorem oportuit iubēte prē: ēt si ipse posset occidere oportuit cū & iuberet & ipse nō posset. Noui declamatores illam q̄stionem tractauerūt ex uerbo legis natam. Adulteꝝ cū adultera q dep̄henderit dū utrunq; corpus iterficiat sine fraude sit. An nemo possit occidere nisi q depræhenderit? Tentauerūt & illam an non possit abdicari filius: ob id quod illi facere salua lege non licuit. Color pro adolescente unus ab omnibus q declamauerūt itroductus est. nō potui occidere ex illa. Ciceronis snīa tractus quam in simili controuersia dixit cū abdicaret is q adulterā mrēm occidendam acceperat & dimiserat terrore. Latro descripsit stuporem totius corporis i tanto inopinati flagitii spectaculo. & dixit: Pr̄ tibi manus defuerūt. mihi oīa: sed cū oculoꝝ caliginem aī defectionē membroꝝ oīum tortionē descripsisset: adiecit: anteq̄ ad me redeo exierūt. GORGIAS inepto colore: sed dulci Pammenes ex bonis declamatoribus dixit. Gorgias egregie dixit. Pammenes dixit. Fuscus arellius dixit. maius erat scelus quod imperabas q̄ qd̄ depræhenderas. ALBVTIVS non narrauit sed hoc colore egit ab initio usq; ad finē. Ego me defendere debeo: siqd mihi obiectū erit: aut negabo aut excusabo. Sigd exegeris maius uiribus meis: dicā ignoscere nō possum. Ignoscit filio pr̄ nauigationem recusanti se nō ferre mare: ignoscit non sequenti castra si non potest: quamuis pater ipse militaris sit non possum occidere age dum ipsam legem recita: liceat & marito: liceat & patri: quare tam multos nominat: nisi q; putat aliquos eē q nō possunt. Et in descriptione dixit: cū me uocauit pater hoc inq̄ putaui suppliciū futuꝝ morte grauius si adulteram filio ostēderet. Et illud dixit: exierūt adulteri iter prēm debilē & filiū stupentē. SYLO POMPEIVS hoc colore narrauit: non putaui mihi licere. BLANDVS hoc colore. Vtrūq; fili nomē audio: pr̄ rem petit iustiorem: mr̄ faciliorem. & illud post descriptionem adiecit. fatebor uobis: parricidiū

corã patre facere non potui. CAESTIVS hoc colore egit: Profiluit inquit protinus mater & amplexu suo manus meas alligauit. ago cõfusiõi meæ gratias: q nihil ĩ illo cubiculo uidi nisi patrẽ & matrem: Pater rogabat ut occiderem: mr ut uiueret: pater ne nocens ĩpunita esset: mr ut ego ĩnocens essem. pater recitabat legem de adulteris. mater de parricidis. Et ultimã sñiam dixit: occidere si matrẽ turpe est: noluisse non potui. ARGENTARIVS dixit: nõ est qd me ex hoc habitu æstimetis: q mãus habeo: tũc nõ habui. Et illud dixit: dat pœnas tibi: pdidit uigz: pdidit filium: ægrotanti non assedero: agentem nõ alam: oĩa mihi libera sunt: iam uitã illi non debeo. Ex altera parte multa sunt pulcherrime dicta sed nescio an græcis nñi cessuri sunt. In hac cõtrouersia dixit amas. habet aliqd corrupti hæc sñia. LATRO dixit: q̃tũ ego tũc q̃stus sum cũ fortuna mea q nõ cito oculos pdidissem. SYLO POMPEIVS dixit: fili aut oculos erue aut mãus cõmoda. Oẽs aliqd belli dixerũt: illo loco quo dephensi sunt adulteri dimissi. LATRO dixit: adulteros meos tãtũ excitaui. FVSCVS ARELLIVS. Innuisse nũciæ frigidius dixit cõtrariã illi sñiam. Adulteros interuentu meo ne excitaui qdem VIBIVS RVFFVS dixit: adulteri marito nõ assurrexerũt. POMPEIVS dixit: adolescens: deniq adulteros excita postq̃ tu uenisti securius iacent. LATRO dixit: erraris q me putatis manus nõ hẽre: filiũ uocaui: ut itrauit: ab adultero salutatus est. FVSCVS dixit: fili tuã fidẽ ostende: te ĩtegro manus me nõ pdidisse cõtrouersiã mihi de te facit adulter. ueni utrius filius sis ĩdica. PVNITIVS & pulchre dixit & noue. sumpsit ab hoĩbus benedicte irrupi ĩ cubiculũ adulterogz. qd mentior miser: apto cubiculo ex pectabãs adulteri. CAEStius dixit: uocaui filiũ. risit adulter tãq̃ q diceret: meus est. VIbius RVFfus dixit q̃ ociosi q̃ securi adulteri transierũt p̃ter oculos meos p̃ter filii manus. LATRO cũ exeuntes adulteros descripsisset: adiecit: adolescens parẽtes tuos seq̃re. NICETES illã sñiam pulcherrimã q̃ nescio an nostros antecesserit: sed illũ Albutium qui græcos præeminet: cũ pugnãtem acie se descripsisset: dixit: Me miserz quas manus adulter effugerit: & illud albutii. non potui ĩquit matrem occidere: quæ excusat. sic adiice & patrem ALBVTIVS sic narrauit: ut tanq̃ filio sciente factũ esset adulteriũ. suspectũ quasi patri cõsiliũ matri suæ fecit. P. ASPRENATIS dixit: extenuissime maritus & dedit adulteris locum. idem dixit: matrẽ occidere non potes. adulterz certe occide. an & iste pater est: dixerat Nicetes. MVRRHEDIVS: dum hãc sententiam imitari uult: stultissimam dixit: Reliqui in acie pugnaces manus.

Finis quartæ controuersiæ. Initium quintæ fœliciter.

Apta raptoris aut mortem aut ĩdotatas nuptias optet. Vna nocte qdã duas rapuit: altera mortem optat. altera nuptias. PORTII LATRONIS iam se parabat in tertia: nisi nox defecisset. Stupri accusatus stuprum defendit. Cũ altea litigat rapta: alterã aduocat. Vindicate patres. uindicate fratres. uĩdicate mariti. fortior disciplinæ publicæ securitas surgit: iam bene rapiunt. MENTONIS postera die erat in huius domo fletus. lamentatio matris spes suas deplorantis: cũ iterim ex alia domo alia uociferatio orit: alius tumultus. coit populus uelut publico mœtu exterritus: uix credit duos tãtũ raptores fuisse: Cũ iterim pducit publicus pudicitiæ hostis: quẽ una nocte unius uirginis iniuria nõ fatigauerat. CAESTII PII. Alterã iniuriæ rapuit: alterã patrocinio: q̃tũ suspicor: ne rapta qdẽ es: q̃ris argumentũ. nõ irasceris. quõ istud fit. duabus iniuriã fecit. Vna quærit misericors sum ĩnqt. gaude hẽs q te uindicet. Vide q̃lẽ habitura sit uirz. nõ est una cõtẽtus. ARGENTARIVS eũdẽ sensum dixit: hoc adiectio: nõ ẽ una cõtentus una qui dẽ nocte: POMPEII SYLONIS. At q̃ bene nimiũ ægit: quõ raptã se quæsta est: q̃ uociferatiõe. q̃ p bene illi optionẽ cessimus. TRIARII. Perieras raptor nisi perire meruisses. IVNII GALLIONIS. Sumat ab illo suppliciũ: constituat in cõspectũ publice: cedat diu totus hodie pereat qui tota nocte peccauit. Subito fastidiosus raptor occurrit: & ait: iam nec nuptias uolo. stulta deciperis. dicam suus quid dixeri tibi. idẽ. n. dixi & huic: dũ te puto in illã incidi. ARELLII FVSCI PATRIS. Retro amnes fluant: & sol cõtrario cursu orbẽ reuocet: cõfugiat sacrilegus ad aras. raptorẽ rapta uĩdicat. EX ALTERA PARTE POMPEII SYLONIS. Postera die cum illi narratus esset nocturnus error: dũ putat se ĩ unam incidisse: huic priori supplices summisit manus: hãc prius depcatus est. exorauit. pp hoc puto ista magis raptori irascit. Altera ex puellis raptorẽ mori uult. alterã seruari reũ. alter iudex dãnat. alter absoluit. iter dispares sñias mitior uincat. dicã qd sentio. magis irascet si unã tãtũ rapuisset. diceret ergo ego sola digna uisa sum cui iniuriã faceret. ARGENTARII refert nũc uirgineã. refert lucretiã. plures tamẽ sibi adsunt ex tribunis. potẽtior est q intercedit. Nõ est inuidiosa potestas q̃ misericordia uincit. qd cessas puella. pro marito roga. Hæc sententia deridebatur a Cæstio quasi improba. DIVISIO. In hac controuersia de prima quæstione nulli cum altero conuenit. LARO primã fecit quæstionẽ: non posse raptorẽ qui ab rapta mori uisus eẽt seruari si legatus ĩquit exire debet peribit. si militare debet: peribit: si legẽ dicere debet: peribit. si raptã ducere debet: æque peribit: si is ante rapuisset & nuptias optasset interposito deinde tẽpore anteq̃ nuberet hanc uitiasset. negares istum debere mori rapta iubẽte? Atqui nihil interest nisi quod dignior est raptor morte cuius inter duos raptus ne una qdem nox interest. Si rapta nupsisset deinde post tertiũ diẽ rapuisset aliã: negares illũ mori debere? Atqui quid interest nisi q honestius tũc maritũ defenderes q̃ nũc raptorẽ defendis. Alterã fecit: an rapta quæ nuptias optat nihil amplius raptori præstare possit q̃ ne sua lege pereat: contra alienam legẽ nulliũ ius hẽt. optasti nuptias. nõ occidet tanq̃ raptor tuus. At idẽ eadẽ nocte qua te rapuit stationem deseruit. fuste feriet. Si sacrilegiũ fecit: occidet. Licet tu dicas: quid? ergo ego nõ nubã? tu raptori præstas ut illum ipsa non occidas: non potes præstare. ne quis occidat quomodo sacrilegus q̃uis a te seruatus periret. Sic alterius puellæ proteruitate seruatus pibit. Si rapuisset te deinde dephẽsus in adulterio adseruaret in tormẽtũ diutius pereũdi tu interim educta nuptias optasses: dat. n. optio & in absentẽ: uetares illum occidi a marito. Quid interest qua lege pereat: nisi q modestius alienã legẽ ĩpelleres q̃ tuã. Tertiã fecit cum

quod utraq; optat fieri nõ possit:in ea eligēda sit optio qua ultio ad utrãq; pueniat. Atq mortē optat mea
optio & te uindicat.tua me nõ uindicat.& hoc tibi mea optio præstat qđ & mihi occiso rapere inuidiá. Il
la respondet:optio tua me nõ uindicat. Vīdictá tu meá putas nõ fieri qđ uolo fieri:qđ nolo. Etiá mihi cõ/
tumeliosum erit te digná uideri in cuius honoré occidat.me ídigná í cuius honoré seruet. Isto mõ & mea
te uindicat. Nēpe lex duas pœnas scripsit uitiatori.alterá passurus est:nõ eris multa:iá raptor nõ erit ípuni
tus:habebit pœná indotatam uxoré. Respõdet eodē mõ moriet:sed nõ mihi seruabit sed tibi. Quarta in
de fecit qõnē. Si nõ põt utriusq; rata eē opo. utraq;:ar dignior sit uictima. Nõ qõnē sed tractationē:nõ ra/
ptoré ípunitū futu℞:si hæc ui iam punitatis mõstret ut q plures rapuisset tutior eēt: neminē non inuetu
rū aliquē humilē quæ se in optionē cõmodaret. FVSCVS ARELLIVS Primá qõnē hác fecit: q duas ra/
puit pire utriq; debeat lex inqt quæ dicit. Rapta raptoris aut mortem optet aut nuptias:de eis loqt q singu
las rapuerūt.nõ putauit quenq̃ futu℞ q una nocte duas raperet. Nõ quæro qd optatis:qd seuerissime opta
re potestis occupo.necesse est raptoré mori.quare: utriq; raptæ debet ultio cõtingere: Vtranq;.n.non po/
tes ducere.utriq; mori potes. Vna pars legis ad húc raptoré pertinet in qua mors est.putate.n. utranq; nu/
ptias optasse.qd futu℞ est: in raptoris matrimonium ambitus erit.putate illú plures rapuisse q̃ duas: qd
fiet: una nubet.nuptiæ ad uná ptinebūt.mors ad oēs. Qui duas rapuit utriq; debet mori.quare: dicá. qđ
uult eligat:aut nuptias optabūt:aut altera mortē:altera nuptias. Si nuptias optauerint:nõ poterit fieri qđ
utraq; uolet. Si utraq; mortē optauerit:ergo fiat id quo uno duæ uindicari possunt. Hic tractauit ne eēt
plū qdē utile ē:nõ utiq; pripe eū q duas rapuerit:ne húc mortē pniciosissimū introduci ciuitati.ut aliquis
pp hoc non pereat.quia pire sæpius meruit. Reliquam partem cõtrouersiæ Fuscus in hæc diuisit: utra op
tio honestior sit:utra iustior:utra utilior. CAESTIVS hanc partem controuersiæ sic diuisit: Vtra puella
dignior sit: quæ ualeat: utra optione raptoris dignior sit. Cæstius & cõiecturalē qõnem tentauit: An hæc
cū raptore colluserit: & í hoc rapta sit:ut huic opponeret. LATRO aiebat:nõ qcqd spargi possit suspitio
se de eo ēt uidicandū. Coloré húc eē nõ qõnē.eá qõnē eē q̃ ípleri argumentis possit. CAESTIVS aiebat:&
eá ípleri posse argumentis. Húc sensum a latinis iactatū. NICETES dixit: GLICION di/
xit. DIOCLES CHARISTIVS dixit húc sensum. VIBIVS RVFFVS subtiliter dixit. Volo tibi malá gra
tiá cū spõso tuo facere.hēt amicam:in hoc cõtrouersiá dixit. ALBVTIVS ambulat in masculos adeo nul/
lū sine amatore uitiū est:ut hoc qdá disertū putauerint ego tamen magis miror:hoc Albutiū potuisse di/
cere:q̃ aliquos potuisse laudare. Ex latinis dixit TRIARIVS. Gratulator uobis uirgines q; citius illuxit.
ARGENTARIVS dixit:q̃ritis qd isti finē rapiēdi fecerit dies. LATRO iam se parabat í tertiam nisi nox
defecisset. Finis quintæ cõtrouersiæ. Initium sexte fœliciter.

Aptus a piratis scripsit pr̄i redemptionē nõ redimebat. Archipiratæ filia iurare eū coegit ut duce/
c rer se uxoré:si dimissus eēt.iurauit.relicto pr̄e secuta est adolescētē.rediit ad pr̄em.duxit illá: orba
ícidit:pr̄ ípat ut archipiratæ filiá dimittat.& orbam ducat.nolētē abdicat PORTII LATRONIS.
Proh dii boni & hæc puella hospitio pr̄is excepta est: ꝓhibeo domo:terra ꝓhibēdū bonæ spei uxor bonæ
spei nurus:quæ amare põt captiuū odisse uel pr̄em. Captus inqt in tenebris iacebá:narra obsecro soceri tui
beneficia:possum iudices esse securus:filius meus ait se uxori parricidiū debere. CAESTII PII. Quis inter
fuit nu pr̄is suis: pr̄ deniq; puellæ pr̄. EXALTERA PARTE SILLII BASSI hodie captiuus essem nisi
hæc Archipiratæ filia fuisset:ut dixi pr̄em habeo inter bonos captiuos sepositus sum. Archipiratæ filia uo
cat:puto ex aliq̃ nata captiua:certe alum eius natura a pr̄e abduxerat.misericors erat depræcabat: flebat:
mouebat picülis oīum:nihil in illa dep̄hendi poterat piraticum. Promisi nuptias:& q̃si aliq̃ sacram testa
tionem tuum nomen íserui:eo loco me nõ deseruit:in quem uenire ēt pr̄es timuerunt. Arctius nos fortu
na alligauit nisi corpus:oīa uīculis q̃ ut orba possit.diuellere uidisses tectū pánis corpus:oīa membra uin/
culis p̄ssa maciem:retractos ítrorsus oculos obtritas catenis & inutiles máus:talem qs amare nisi miseri/
cors posset: Decepi te puella:alia pollicitus sum. Venies in pr̄iam mecū:ibi tibi referam gr̄am:hic catena/
tus egens:sq̄lidus quid possum: pr̄ meus socer tuus:hic.n.iápridem te uocabat:socer íquit tibi tuus gr̄am
referet. Quidá auitas pr̄nasq; flagitiis obruerunt imagines:qdá ignobiles nati facere posteris genus in illis
nõ seruasse qđ acceperunt maximū dedecus:in illis qđ nēo dederat fecisse laudabiles. Si possent hoīes sibi
sorté facere nascēdi:nemo eēt hūilis:nemo egēs:unusqsq; fœlicē domū iuaderet. Sed q̃diu nos sumus na/
tura nos tegit:& in quēcūq; uult casum nos mittit:huic simus æstimádi cū sumus nr̄i. Quis fuit Marius
si illū in suis inspexerimus maioribus:humilis íconciliati nihil hēt clarius q̃ se auctoré. Põpeiū si hæredita
riæ extulissent imagines:nemo magnū dixisset. Seruium regem tulit Roma in cuius uirtutibus humili/
tate noīs nihil ē clarius. Quid tibi uident illi ab aratro citati q pauptate suá beatá facere rēp.quēcunq; uo/
luerimus reuolue nobilē.ad hūilitatem puenies:qd recēseo singulos cū hác urbē possim tibi ostēdere nu/
di stetere colles:iter q̃ tamen effusa mœnia:nihil est humili casa nobilius:fastigiatis supra tectis auro puro
fulgens plucet capitolium. Potes obiurgare romáos:cū humilitatē suá cū obscuritate possunt ostēdūt. Sed
hæc nõ putant magna nisi apparuerit ex paruis surrexisse.misereri illius oportet qa orba est:ista tamē hēt
ꝓpinquos:habet amícos pr̄nos:habet te imbecillitatis suæ tutorem fortissimū:oēs uxores diuites seru/
tutē exigunt:crede mihi:uolet in suis regnare diuitiis:& tamē æquū est eá possidere domū quá meá agno
uerit. Si cœperimus esse magis liberi:si paulo speciosior animo eius fulserit domus:si pa℞ blande feceri/
mus:relinqt:& tūc ē tormentū carere diuitiis:cū illas iá senseris. Vndes qd inter duas uxores intersit:ista si
nos reliquærit:repetet suos:hæc quod dedit dimissa non auferet. Multi duxere sine dotibus uxoré:qdam
dictas non accepere dotes:quidam:aūt emptis cõtenti fuere mácipiis:& cū posset accipere diuitias: emere

quibus libertatē darēt maluerūt q̄ suā uēdere. Aliqs in adoptionē iuuenis petit̄ si uolet ire: quæret senex illē q petit quales & quos hēat maiores: q̄ta bona: an satis magno se possit addicere. Aliqs cape orbos senes uult & suas spes in alienas mortes diffundere. excutiat testamenta: scrutet̄ sensus: ubi uero quæret uxorē uideat: an nuptias suas amet: an nihil pluris faciat marito: an misericors sit: an fortis sit: an possit? siqd uero īciderit mali uelit tolerare. Si his bōis fuerit īstructa dotata ē. Nō possumus una fœlices eē: qd̄ solemus una īfœlices erimus: fac inqt qd̄ impat: nolo pp me p̄rem tuum offendas. ibo inqt sola. Tu ibis quoq; īfœlix? quas petitura regiones? ē eni tibi aliqs locus? p̄r tuus nobis maria præclusit. meus terras. CAESTII PII. Solent q cogunt̄ a p̄ribus ut uxores ducant illa dicere: non sumus etiam nūc apti nuptiis. Ego cōtra refugio uxorē: qa uxorius sum. ARELLII FVSCI PATRIS Insolens malū ē beata uxor cū immēsum pōdus auri orba attulerit: cū pecunia arcas nr̄as onerauerit. qd aliud q̄ beate seruiemus. altera filiū dat tibi altera p̄imoniū. P̄r utra magis diues est? locuples est p̄r quam mihi concilias. O si scites q̄ diues hæc fuisset orba inquit est. & hæc orba est. Inter duas orbas ea mihi curāda est magis quā orbā ego feci. DIVISIO In hac controuersia nihil litiū fuisse fere oēs cōsentiūt. LATRO primā q̄ōnē fecit: an p̄r pp p̄imonium filiū abdicare possit: cum liberæ cuiq; huius rei arbitriū sit? GALLIO subiecit huic ēt si potest imperare filio ut uxorem ducat: an ei q iam hēt. LATRO secūdā fecit. si ius est p̄ri ēt pp m̄rimoniū abdicandi. an liberæ huic non fuerit parere cū iurasset. Hoc in hæc diuisit: an nemo iureiurando quo p necessitatem adactus est: an expleuerit iusiurandū ducendo illam uxorem: an etiā si non expleuerit: non teneat̄ religione: q coactus aliqd cōtra iusiurādū facit: hūc āt cogi a p̄re sup iusiurandū facit: hūc putas parere p̄ri an debeat? hic de meritis puellæ & moribus. Colore hoc usus est latro ꝓ p̄re puellæ: non misericordia motam sed libidine. & ideo non esse beneficiū. In argumentis elegāter hāc parte tractauit: etiā si beneficiū dedisset: nō eē sic referēdam g̃ram. deinde beneficium eē qd̄ iudicio det̄ nō qd̄ furore aut morbo. HISPO ROMANVS alio colore dixit: Illam non amore adolescentis sed odio patris sui secutam esse. Voluit ille & amoris cōmēdationem detrahere. BVTEO lōge accersito colore usus ē. Voluit enim nudari nō inuito patre sed secreto suadēte palā dissimulante. Totū hoc gestū. re illa honesta cōditionē nuptiaꝝ inuētā cum alio nullo mō posset. neq; aliter illos effugere potuisset nisi patiēte p̄re. Sed aiebat latro: nō eē tāti detrahere illi cōmēdationē solū adolescētis ut detraheret̄ inuidia relicti patris. FVSCVS ARELLIVS egregie declamauit. nō enim pp nuptias orbe dimitti illā. sed q̄uis orba nō esset: eiici iussit. non aliā sibi magis placere sed illā displicere dixit: & hoc quod latro transcurrerat p̄ssit. Timere se puellā temerariā inter piratas natā: inter piratas educatam impiā in p̄rem. GALLIO Illud quod omnes scholastici trāsierūt dixit: timere se ne hæc speculatrix esset: & piratis omnes accusationes indicaret: aut certe ne uideret̄ nolle se suspectam esse reipub. illi iurasse timuit ne a puella uideretur improbe iusiurandum egisse ut quid liberi sibi esset adiecit iurasse p patrem. TRIARIVS dū s̄niam puerilē captat: inepte dixit: iurasse & se p orbā. Aiebat. n. CAESTIVS ualde hanc fieri orbā etiā si iurasset. LATRO aiebat quoq; iusiurādū ineptum eē. nihil enim minus conuenire q̄ aliquē p patrem iurare: patrē relictuꝝ. oēs honestā matrē puellæ dederūt. oēs dixerūt eā misericordia motā non amore. Solus Pollio iudicio fecisse uult eā etiā a misericordia discessisse: dixit enim illā nō potuisse cū piratis uiuere. Vt primā honestā occasionē inuenerit discedendi discessisse. Q. ATERIVS a parte patris pulcherrimā imaginē mouit. Cœpit. n. subito quo solebat cursu oŕonis scribere q̄si exaudiret aliquem tumultū uastari oīa ac rapi cōuenire icēdiis uillas fugas agrestiū. & cum oīa iplesset terrore adiecit. Quid exhorruisti adolescens? socer tuus uenit. GLICONIS ualde leuis & græca sententia est.

Tolerabilē dixit illā rem cum iusiurādi uim describeret. hoc esse quod fœdera sanciret quo astringeretur exercitus.

ARTEMON Circa eundē sensum uersatus est. a p̄re adolescētis cum dixisset relictum patrem adiecit.

Finis sextæ controuersiæ. Initium septimæ fœliciter.

Iberi parētes alāt aut uinciant̄. Quidā alteꝝ fratrē tyrānū occidit: alteꝝ ī adulterio dep̄hensum de

l præcante patre interfecit ac piratis epistolā scripsit: si præcidisset manus duplā se daturꝫ. piratæ illum dimiserunt: p̄rem egentē nō alit. PORTII LATRONIS. Da mihi epistolā esuriētis istius. manus inquit præcidant̄: in quā partē corporis tutius seuitia īcurrat̄. cætera mēbra mea sunt: māus publicæ sunt. nunqd peto tyrānicidā? talē me dimittite qualē a piratis recepistis. Non habeo quod de fortūa quæri possim: eum q manus meas cōfigit. Si p̄cideritis inqt māus irasceris: scribe potius: si occideritis tyrānicidam. Exitum tyranni rogo: nō timeo manus quas piratæ soluerūt. Iudici alligant. Ex omnibus quæ mihi fortuna terra mariq; priuatim malam mala publiceq; cōgessit: tyrannū adulterumq; piratas: nihil exptus sum durius q̄ p̄rem. Tyrānus cum timeret manus meas nō p̄cidit. Iniuria m̄rimonii nihil abstulit corpori: piratæ q̄si beneficio meo uiuerēt gratis miserti sunt. Vnū hostē inexorabilem habui: quod fœlici re: qd̄ subito inimico. nō ante tyrānidem nauigaui. genui inquit. educaui. nempe istud beneficium & tyrāno p̄stitisti & adultero. has manus si per te redimere non potes: tempu. appella. Adulter cū manibus sepultus tyrannus cum manibus proiectus. Magnis sceleribus iura naturæ intereunt: non magis tu patris q̄ illi fratres. Audite nouā captiui uicē. Tuus sum si pater meus nihil habet. qcqd habes pro redēptione filii mitte non est quod timeas. non deerunt tibi alimēta cum dixeris tyrānicidæ patrē pro adultero filio rogas. quære nūc quomodo tyrāni fiāt. CAESTII PII. Cædo mihi epistolas patris quæris unda habeā: cū mihi nullas miseris. duplas dabo pecunias. unico filio rogat. duplā pecuniā dabo. unā pecuniā dabo. iā summā ꝓ filio alterāq; tyrānicida si manus præcideritis. hoc ne adulteris qdē licet. Nō habui pecūias sed rogare illos

potes & audacter roga:in misericordes piratas incidi:Quare nõ alo? qa captũ filiũ tuũ agere paꝝ est.Si di-
xero:nõ redimisti:alere nõ possum:pdidi manus:non credis? epistolá lege:duplá pecuniá dabas: auaris da
bas:piratis dabas:sic excusabát piratæ ipsas mihi cum pciderent manus:pr̃ iussit:aiebát:magnum facinus
est:sed magno licet. Ages:sum iquit mentiris.Cædo mihi pr̃is mei censum? qd ergo alis prẽm? dimissus
fortasse pmittam:cum rogaueris:nihil paciscor:ẽt nunc manus meas petis:nega tuam esse epistolá.& ha-
bes argumentũ dices erogare adultero soleo.Qui nõ aluit iquit prẽm:alliget:plus de máibus meis timui.
CORNELII HISPANI. Quid me rogarit pr̃ nescio:publica uindicta: cruentum gladium priuato ty-
ráno impssi.Captum me piratæ nihil aliud q̃ alligauerunt:duplá pecuniá dabo.Q.PIVS.Polliceris inq̃ pe
tituꝝ te tátas pr̃imonii uires:hẽs ẽt nunc tanq̃ petituꝝ te tátas pr̃imonii tyráni archa loq̃ris. Corrupit fra
ter uxorem meá:quá nec tyránus uiolauerat:ut pcium piratæ cõstituerunt gauisum inq̃ locuples pr̃: pote
rá date ẽt si duplá poposcissent:remiserũt me reip.cum máibus pr̃i cum epistolis. POMPEI SYLONIS.
Pactus sum de redẽptione:scripsi pr̃i:q̃cunq; p tyrannicida ur̃o pependistis:certum habeo soliciti optatis
ut hæ lr̃æ ad prẽm pueniant:ego iquit:sic subito? quod ex toto emi non debet:duplo emit. FVSCI PA-
TRIS.Cám meam tenui ap̃ meos qui nihil debebant manibus meis.Tunc primum egere quærit iste: cũ
manus meas uidit.qd miꝝ si nõ putauerunt turpe piratæ accipe mercedem quá pr̃ dabat. Ades pietas si
sancte uixi & inocenter:effice ut iste manus meas qui odit:desideret.Tarde mihi epistola solui uidebatur.
hoc prsus ĩ fabulis repleto sceleribus nr̃is seculo deerat:ut narret aliqs solutus a piratis & alligatus a pr̃e.
BLANDVS.Hic qui unde uiuat non habet:q̃ care tyrannicidæ ur̃o se mancipat? quid agis piratis fili pi-
rataꝝ magr̃ eius crudelitatis emptor:cuius nec pirata uenditor est.ROMANI HISPONIS.Pr̃ piratis sa-
lutem hanc eripis filio:duplam dabo:quid necesse est.potui uilius solui ut præcidatis manus. Obstupue-
runt piratæ & cum dimitterent dixerunt.Indica pr̃i tuo non oĩa piratas uendere. MENTONIS Adhuc
uide tanq̃ p manibus meis egi:ueꝝ est confitendum uobis:remissæ sunt.exhibeo respu. pirataꝝ deposi-
tum tibi:manus hæ tuæ saluæ ad te platæ sunt:fac qd̃ uoles:illud unum rogo : si peccauerunt cuilibet tu
uinciendas trade:si iste tradis:sic alligabit quomõ uoluit præcidere.ALLEGII FLAVII. Adhuc qualem
optem prẽm nescio.diuitem? debilitat:egentem? abdicat.neutꝝ manibus meis expedit.duplam dabo: ut
manus pcidatis:filium mĩus crudelem habuisti. MARYLLII Vt allata est epistola cœpuntq; eam piratæ
soluere:ut recitata dupla in epistola pecunia est:hic est iquit pr̃ quem uobis laudauerá.TRIARII.Vbi ẽ pa
trimoniũ tuum illud qd̃ tyrános istituit? qd̃ adulteros facit? ubi est? certe in me nil ipẽdisti.SYLLII BAS
SI.Infœlix futura est etiam uictoria mea.si tenuero cám:fame moriar:si tenuero: hoc tantum conseq̃r:ne
fame moriar.Duxi uxorem nimium fœcundam pepit mihi tria nescio quæ pdigia uariis generibus iter
se & iudicio furentia:aliud qui posset patriam obtinere:alium qui patrem:alium qui matrem. Testor in-
de omnes dies meos:una seruauimus:nemo tyrannidẽ uno sensit magis.argumentũ habeo maximũ.qd̃
uiuo nõ pepcissetis mihi:si putassetis me prẽm tyráni.Dũ iter se pugnant:uicit respu.Reliq duo qui nihil
poterát in nos:iter se tyrannidẽ exercuerũt.habebat iste nescio quá uxorẽ:quá in arce cognouerat.si alliga
re te possem pficiscentẽ:alligassem.Nõ est tibi magna impẽsa ad sustinẽdũ prẽm:magna oĩa sunt.tu me-
cum alimenta partire:nolo me tá bene alas q̃ ego te alui.nolo ignoscas mihi qcquid passus es:qcqd timui-
sti prẽm posse flagella:scinde rugas:ultro es:subiice ignes & mortuam hanc ptem:q̃ tantum in cõtumeliá
suam spirat:qa extigui nõ põt:exure:si paꝝ est.fac quod ais:ne piratas qdem fecisse:manus pcide:exhibeo
tibi:hæ sunt illæ quæ quidlibet scribunt. Vbi est gladius tuus? strige.tyranno licuit uulnere mori.adul
ter uno ictu breuiter confectus est.Pr̃ te p beneficia similem sortem rogo.ne tu qdem ap̃ piratas famen ti
muisti:neminem tyrannus sic torsit.PORTII LATRONIS.Fili nihil amplius q̃ famẽ depcor:si tamẽ in-
exorabilis es:illud p beneficio peto:ut aut táq̃ adulter moriar aut tanq̃ tyránus.Par erat utriusq; fortuna
illo tpe ut:te alligatus eras:ego in senectutem ĩmobilis & uincto simillimus:tu in solicitudiẽ:& ego ĩ om
nium meoꝝ solitudine tu lucẽ uidebas:ego ẽt modicam.hoc unum inter nos ĩterest:q; tu ẽt a piratis cibũ
accepisti.BLANDI.Depcabar non p adultero sed p domo ne fratrẽ occideret:tyránicidam ignaret:prẽm
respergeret.Rogáti mihi & has ĩterponenti manus pœne pcidit.Hæc snia deridebat a latrone tanq̃ pueri-
lis:hæc & p isto est:ut aliquem ex suis reliqsse uideat quem nõ occiderit.VIBII RVFFI. Hæ nempe scri
pserunt epistolam manus pbeo præcide.POMPEI SYLONIS.Liberi parentes alant:aut uiciant: ad te le-
gẽ meá transfero licet alliges & alas.DIVISIO.Fere hac usi sunt diuisione an lex cám nec pr̃is nec filii æsti-
met sed hoĩs:pr̃ an a filio alendus sit.dixit legem hanc p malis pr̃ibus scriptam esse:bonos etiam sine lege
ali:an oẽs alendi sunt:an hic audiendus sit.Hanc q̃onem latro in hoc diuisit:an alendus sit:q; filium a pira
tis nõ redemit:hoc loco quærit:an potuisset redimere:an uoluisset:deide an alendus sit:si ẽt pcidi filii ma
nus uoluerit.nouissime an pcidi uoluerit.HISPO ROMANVS.Separatam quasi uiris q̃stioẽm fecit: an
qui non redemit filium non possit ab eo alimenta petere.Sed hoc utraq; q̃stio cõtinet ut aiebat Gallio &
prior in qua quærit:an omnis pater alendus:sit dicit enim quid si quis filium excecauerit? qs siquis nõ re
demerit? Et cum ad alteram q̃onem uentum est in qua quærit:an hic pater alendus est:nihil aliud dici po
test:q̃re nõ alat iq̃ q; nõ redemit:q̃ q; duplam pmisit:ut manus præciderent. Græcoꝝ improbá q̃onem
satis erit in eiusmodi cõtrouersiis semel aut iteꝝ annotasse:an in tyrannicidam uti pr̃ hac lege possit q̃si sa
cras & publicas manus esse in q̃onem piratæ quidẽ dicere quicq̃ putẽt.Nr̃i hoc genus q̃stionis summoue-
rũt.SYLO POMPEIVS.Nõ eis tantũ usus ẽ qbus cæteri cũ dicerẽt:hunc prẽm nõ debere ali:q; non rede
misset filiũ:& q; pcidi manus filio uoluisset.Sed a priuatis causis tráŝit ad publicá causam:dixit enim non
debere ali hoiem pniciosum reipu.qui tyránũ filiũ habuisset:qui nõ occidisset:qui desiderasset amissum.

q nō uidicaffet.Sed negauit ullā aliā cām illi eē pſequēdi tyrānicidā nisi libertatē publicā.& deſcripſit mores hoīs ipſi crueti q qa p liberos nō poſſet:p piratas tyrānidē exercētes ut liberius diceret latrociniū filio dedit:& illud in hac pte laudatū eſt a ſylone declamāte.Cœperat hoc tractare:nō debere alii tyrāni pñem oibus fauētibus illū fame necādū.& cū diu pſiſſet illū tyrāni pñem eē adiecit.Aude poſtulare ut ille tibi p ſit:q tyrānicidæ pr̄ es.BLANDVS hūc ſenſum cū poſtero die declamaret:i hironiā uertit:& cū obiecisſet q tyrāni pr̄ eēt:adiecit:nolite illū aduerſari.hēt q opponat:& adulteri pr̄ eſt.Colorem p pr̄e alius alium i troduxit.FVSCVS iratum ſe illi cōfeſſus ē fuiſſe:q fratrē i cōſpectu patris occidiſſet:& huic loco uehemē ter iſtitit:cū nemo hoc tyrānus nemo pirata feciſſet.Iratus īqt ob hoc ipm fui:q hoc ſcelere ēt tyrānicidiū inquinaueras:apparet te morbo quodā aduerſus tuos furere:& ſeruauit hunc actiōis tenorē : miratus ſui hodieq paciſcor nec q̄ronnec ſe dimiſit in pces aut rogauit.ſed iure patrio uſus eſt illud ad excuſandā epiſtolæ crudelitatē adiiciebat.Scripſi piratis nō eo aīo ut manus tibi pciderēt ſed ut exprobarent tibi cruentas i cōſpectu patris fraterno ſanguine māus.tuto āt ſcribebā ſciebā.n.piratas nō facturos : niſi pecuniā acœpiſſent.qobrem neq pciderunt.& ſperaſſent:utiq pcidiſſent.Sed apparuit illas epiſtolas iraſcentis eē nō promittentis.In ultimo deſcripſit q̄ miſer futurus eſſet alimenta accipiens illis manibus q̄s pauloante ſpectauerit fratrem occidentes:& adiecit quam aiebam pceptore ſuo dicente ſumma cum admiratione exceptā:illum Homeri priamo aptum.SYLO POMPEIVS & ipſe irā paſſus eſt.aiebat.n.nō habiturum fidē: ſi ſe negaſſet iratum fuiſſe.ſed iræ cauſam non dixit.Q.FVSCVS Trāſeundas aiebat has offenſas quibus ille gloriaref.hāc cauſam poſuit q relictus eſſet ab unico filio:q inuito ſe nauigaſſet: cum uideret ſenem orbum:iā poene egentem.iā tum illum fugiſſe ne aleret & ad pces pñem deduxit : & rogauit in epilogo filium:ut ſparſim hoc colore declamaſſet.Memini hoiem inter ſcholaſticos ſanum.inter ſanos ſcholaſticū CAESTIVS alio colore uſus eſt.dixit.n.nō irā illā patris fuiſſe ſed calliditatem:nō habebā inqt unde redimerem:quē rogarem pecuniā in tā auara ciuitate:i q̄ ne filiū qdem patres alāt?uſus ſum conſilio: ſciebā piratas nō crudeles eſſe ſed auaros:uolui efficere & ut deſparent nō illum redimi:& pp hoc ſupuacuum & cum ipenſa futuz dimitterent.an prudēter cogitauerim:neſcio:fœliciter certe cogitaui. poſt epiſtolas illas q̄s accuſat dimiſſus eſt.LATRO ſe totum ab iſtis remouit coloribus & aduocauit uires ſuas tanto totius actionis ipetu ut attonitos homines tenuerit.hoc.n.colore uſus eſt.neſcio qd ſcripſerim olim . iā mihi excuſſa mens eſt ex quo filium in mari uidi unum:alteꝝ in adulterio:tertium in parricidio:ex quo reſperſus ſum ſanguine morientis filii.ex quo relictus ſum ſolus.ſenex.orbus.egēs odi meos.hic color illius uiribus approbādus eſt:qr̄.o.nopus eſt:ut aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat.ALBVTIVS Oēs colores miſcuit:& ut hoc liberum eēt:patronum patri dedit:nec uoluit narrare ad propoſitionē ceptā.alimenta pater a filio petit:deinde cum ad defendendum uenit:q ſcripſit duplā ſe datuꝝ ſi manus pcidiſſent.primum latroniano colore uſus eſt.hoc inqt reſpōdeo.neſcit qd fecerit:inſania mali eſt actus:hic phyſicum in troduxit:quomodo cum magnis calamitatibus euerterenf:deinde antipophorans ſumpſit mentiris.ille uero iratus fuit.cogis inquit me dicere:iratum tibi merito fuiſſe:executus eſt omnia:hoc ille inter cætera obiecit:q occupās fratrem ſuum ignoraſſet aut diſſimulaſſet.ait tyrānicidio quoq eius cōmendationem facere:deinde ad illum colorem redit cæſtianum.ſed illum puto cōſilio feciſſe q̄ fecit:qd ergo?quid iſte?tādem dicit q̄re ſcripſiſſet?nihil dixit.flet.mori uult:ſed nō fame.In hac declamatione hanc ſniam dixit du biam īter admirātes:& deridentes:panē quē cani das:patri nō das.GLICON egrege dixit:

Gorgonis fuit buteonis auditor.poſtea ſcholæ ſucceſſor uocis obtuſæ ſed pugnaciſſime.cui Baros ſcurra rē uenuſtiſſimā dixit:cētū raucoꝝ uoces habes.hic putauit uarium colorē ſe excogitaſſe p pr̄e.Ego inqt dictaui:duplā dabo ſi manus nō præcideritis:librario una ſyllaba excidit: non & ſcripſit:ſi præcideritis:digna res q̄ uoce illa diceref.ARTEMON dixit:

ANDREAS dixit:donent

NICETES dixit:

Finis ſeptimæ controuerſiæ. Initium octauæ fœliciter.

q Vi ter fortiter fecerit:militia uacet.Ter fortiter agētē pater in acie q̄rto uolentem exire retinet nolentē abdicat.PORTII LATRONIS.Miſerrimum pr̄ iā non uiderē filium niſi abdicarem fortis pluſq lege aut patris ē.Tertio mihi nō reddif ſed relatus ē.qd pñæ ſupeſt:patri uidico.fugit me filius & qdē ad hoſtē.quouſq pauidus ꝑlioꝝ nuncios expectabo?fili mihi uacationē peto. CAESTII PII. Abdico filiū ut habeā.nō minus uacatio mea reipu. pfuit q̄ militia:duxi uxorē.Sic deſcēdit i narrationē. Tertio audiui uelut denūciātis deos faceret adoleſcēs iā fœlicitatis ſuæ finē.ego aduocationem in unā pugnā petii.accidat inq qcqd timeo:ſi illū amplius in acie dimiſero.cū diis pactus ſum.nō timeo inqt.hoc eſt cur timeā.obiicit mihi q me filius oderit.ARELLII FVSCI PATRIS.O me filio pugnāte iā laſſus ſum magna oia ſunt.nihil hoc putas q uiri fortis pater timeat?Miſeꝝ me tā hoſti nimis notus ſum:iā p te neſcio qd ēt lex timet.Miraris ſi qd legi ſatis ē.patri nimis eſt.nunqd luxuriā inqt obiicis?ego uero te ēt morari poſco inter uoluptates.quouſq in duro caſtroꝝ iacebis cubiculo?quouſq ſomnū claſſico rūpes?quo uſq cruētus uiues?ſimus hilares triū uictoriaꝝ.uora ſoluēda ſūt.tot acies ſuſtinuiſti.tot uulnera. poſſum cum rep.q̄ri:ſero dimitteris:ſubīde audio te dicēte:Malo gloriā q̄ uitā:hoc ego ne examinat : q mori tibi tā facile ē:deniq uno geſce bello.POMPEII SYLONIS.Cur eā abdicādi abdicādū ē:ne ſine filio uiuam: quē tādiu nō uiderē niſi abdicarē.abdicatio mea i pt̄ate abdicati eſt.ROMANI HISPANI.Quid fatigatæ fœlicitati moleſtus es?qd expectas donec caſtris eiiciaris . MENTONIS Erubeſcit reſp.tā cicatricoſo

milite uti:non oportet tantam uirtutē sine successore cōcedere.ducēda uxor est:sed iam nunc te admoneo
ne unum tollas.CORNELII HISPANI.Non ante te retinere cepi q̄ dimisit respub. Nullū iam tibi uul/
nus nisi per cicatricē imprimi pōt.adhuc diutius fuisti cū hoste q̄ apud prēm:dū tātum senatus es. IVNII
OTHONIS PATRIS.Optimus uirtutis finis est anteq̄ deficias desinere. EX ALTERA PARTE. Ter
fortiter pugnātē abdicatis:licet.ALBVTII SYLLI.Quis hic subitus insonuit tumultus. nunqd īperator
uocat?uenio:plurimū in prima acie laboraui.pudet me te uicti militare.P.ASPRENATIS.Quousq̧ īqt
piclitaberis?bene hēt iudici.pr̄ me putat dignū esse qui saluus sim. Senator post.lx. & qntū annū in curiā
uenire:non cogit:non uetat:prætorio licet prætexta toga uti festis aut solēnibus diebus. Nunquid neces/
se est qcquid præmii aut honoris nomine dat in utrāq̧ ptē sumi liceat:aliogn desiit p̄miū eē cui necessitas
iungit.pareo illi pr̄i qui gloria nos imortales fieri dicebas:qui ex acie redeuntis uulnera obsculabaris. Ad
hæc noua & diuersa imperia subito me circumagi putas posse?non ita est:Ille in me dominat affectus qui
aīum primus itrauit:luxuria:auaritia:desidia:iniustitia:timor nō dediscunt.& quotidie hæc oīa aut casti
gant aut puniunt:tantum ēt uitiorū tenaces sumus.Crede mihi pr̄ nō sum mei iuris cum ille p̄lii clamor
exortus est.Inuadere hostis libet:obstantis cuneos gladiis deducere.hic ipetus.hic ardor aī:domum tuam
trinis hostium spoliis adornauit:huic supplicationes illas debeo:pp hoc me ēt cum abdicas diligis:nō ani
mus in lingua cōstat.in alieno ope comphensus sum:toga ipsa numeris non cedit ad obsidendum hostē:
ad occupandum castris locum:ad itercipiendos hostium cōmeatus:ire iusserit non aio ocioso.quotiensq̧
tumultus aliqs exortus est:in me ciuium dirigunt oculi meas:spectant manus:& adhuc uerū dicendū: ni/
hil pr̄ia debet mihi:nunq̄ pugnaui nisi coactus:credis ne qcquid refero tibi scimus quem uitæ cursum aga
mus:eadem picula nos ubiq̧ circunstāt & totidē uiæ ad mortē sunt. Interdū cōtinuatus labor firmiores
facit.sæpe corroborauerat:desidia cōsumpsit.MARILLII.Sine me aliqd̄ meritum in pr̄iam cōterere: ad/
huc militia mea aliis minus est:pugnabo & abdicatus:ne uerebor:ne utilis sit opa mea pr̄i.Athenienses ab
dicato uicerunt duce:q̄tum iter illum & me iterest?ille abdicationē uirtute deleuit:ego metui. DIVISIO
Prima q̄stio illa ab illo facta est:uulgaris: An filius ob id quod sui iuris sit abdicari possit. deinde an debe/
at:hæc tota tractationis est. Græci illam qōnem primam solent tentare quam romanæ aures nō ferūt.
An uir fortis abdicari possit:non uideo aūt quid allaturi sint:q̄re non possit.nam qd̄ & uir fortis est & to/
tiens fortiter egit:non plus iuris illi adest:sed plus cōmendationis.Colorē a pte pr̄is qdā duriorē fecerunt
uoluerūt.n.uideri fuisum filio prēm.itē malle illū cū hostibus uiuer̄ q̄ cū prē:pœne oēs adolescētē īsatiabi
lem esse gloriæ.sed pp ipsum pr̄i & moderādū & cōtinēdū.Quidā ex toto ad pr̄is īdulgentiā refugerūt &
nō disputauerunt hoc mō quo Sylo Pōpeius disputauit:q sic diuisit ut diceret.ēt si prēm nō hēres:desine/
re debebas qa prēm hēs:desinere debes.qa pr̄ uetat:facit illo mō quo Gallio q sic diuisit illā ptē:hoc impio
reip.tua cā mea cā:seq̄ntia duo uidetis quēadmodū potuit īplere illud reip.cā impare:Sic tractauit primū
ut pluribus iuuenibus pateat ad uirtutem aditus:nō debere oīum occasionem fortiter faciendi ab uno oc/
cupari.deide expedire reip.nō uideri tantū ex uno pendere:futurū ut aī hostium crescerent:& suorū frange
rent.Si casu ter fortiter occidisset:ad ultimū utilem esse reip.ter fortem seruari:ut sit q ostendat iuuentu/
ti.Iam illū magis posse ornamentū esse q̄ p̄sidiū.Illum sensum ueterem.Iam p uiro forti nescio qd ēt legi/
timet:hoc loco Gallus posuit:hoc quoq̧ inquit:Ter uiro forti:aut diffidit:aut cōsulit:nec illam quidem se
cuti sunt tractationem q̄ usus est Blandus qui dixit.Militia tibi supuacua est:īuidiosa est:piculosa est:sup/
uacua est:qa non cogeris:immo uerecunde uetaris. Gloriæ cā aliquis militat:consecutus est gloriam:ua
cationis causa consecutus es primū. Tria domi præmia sunt:& sic transit ut diceret:iuidiosum esse unum
hominem totiens optare honores ītercipe:q̄ piculosa res esset iuidia.q̄ magnos uiros oppressisset. hic exē
pla:piculosam esse militiam eodem loco collegit:q̧ certe illud unū non adiecit de lege non posse illum iā
fortiter facere:quia oēs illū hostes peterent:& adiecit:Ideo lex ter fortē dimisit.scit illū iā obseruari ab ho/
ste.His ergo omissis illi qui amātē prēm īduxerant hoc genere egerūt:nō possum pati nō possum deside/
riū tui sustinere.Hoc loco AESCHINES ex bonis declamatoribus:cū diceret:nō me gloria cupidiorem
tui fecit:nō oībus admirāda uirtus:confitebor inqt affectus pr̄is quos ut qsq̧ uolet interpretet.

Videbat hic dū idiligentiā exprimit:nō seruasse dignitatē pr̄is.Placebat āt LATRO
NI potius ratione detineri prēm q̄ affectu:cū in ratione habeat aliquē locū & affectus.ASPRENAS colo
rem secutus est lōge aliū:dixit enim se nō negare reipu.uiri fortis opas:sed ad necessarios usus reseruare.
Si magnum aliqd̄ bellū incidat:tūc & ueteranos uocari ad arma.Et illā s̄nia eius hoc loco ualde laudata ē
Nūc illi militēt qbus necesse ē.tu militabis:si erit necesse.Sic uenisse populū Ro.ad Scipionē æmilianū cū
maius bellū nūciatū apparuisset:q̄ qd̄ alii duces sustinere possent.Magnū interuallū iter numātiā & Car/
thaginē Scipioni datū.Sic ad Pōpeiū cum pitatæ maria clausissent.Magna p̄sidia nō esse cōsumenda.Hoc
loco ASPRENAS de lege dixit tu ipse s̄niam:uidelicet ad hos casus:Lex ter frontem seposuit. A prē filii
colorē induxerunt:qdā ut illum cupidum gloriæ & bellicosum facerēt.NICETES qdē hoc usus ē uerbo
& sic egit ut q̄reret q̧ cessarēt manus suæ:q̧ inermes eēnt.LATRONI nō placebat hic color.
malebat adolescētē indicio q̄ morbo militare hoc est inqt qd̄ pr̄ efficaciter dicat:detrahere illum opibus
suis glomerariū sanguinariū quē nec pr̄ possit retinere nec lex dimittere.Quidā pacti sunt cū prē. MEN/
TO q dixit semel tantū se militare uelle:ut aliqd uideret reip.supra legē p̄stitisse.qdā ppetuā denunciaue
rūt militiā q̄diu uires fuissent.Nō defuturū reip.uirū fortē.Nō pbabat hunc colorē Negabat pr̄i ab/
scidēdā spē filii ī ppetuum.VIBIVS RVFFVS hoc colore egit quo mētō.sed illā obiecit:puēire ad se uo/
ces iuidorū illas:nūqd āplius pugnauit:q̄ necesse illi fuit?Quidā hoc cōpositū & simulatū iter nos putaue

tūt ut ego militare uellē,tu uetares.LATRO uehemēter egit a pte patris &adiecit:abdicatio nō pmittam exire.iniciā māus.tenebo.nouissime ante limē exeūtis cadauer hoc sternā:ut ad hostē puēias.pṝem calca. Putabat PLANGVS summus declamator latrōis hūc sensum a latrōe fortius dictū a estocle græco tenerius q̄ dixit sic FVSCVS ARELLIVS religiose pṝem lduxit oībus territum.aiebat p̄ceptorem suum in hac cōtrouersia describētē picula futuri pli.Homeri uersus ob hoc ædidisse.

GLICON dixit. DIOCLES CHARISTIVS dixit. GLICON dixit.

AESCHINES tamen ille orator.tunc.n.non declamandi studium erat.sed hic ex declamatoribus dixit nobis cum denunciaret filio periculum & præsidiis tangi se diceret.

DIOCLES CHARISTIVS dixit snia quæ non in declamatione tantum posset placere:sed ēt in solidiore aliquo scripti genere cum de fortunæ uarietate locum diceret.

DORION dixit:rem Paulo qdem elatiorem q̄ præssa & ciuilis oratio recipit:sed qua egregie attonitos patris affectus exprimeret.

Senecæ Oratoris & Rhetoris liber tertius Incipit. Noua controuersia.

Missa pfatione & epistola cōtrouersia hæc ē.Diues tres filios abdicauit.petit a paupe unicū filiū in adoptionē.paup dare uult:nolentē ire abdicat.PORTII LATRONIS. Hanc cinemeā ipse fortunā?eodē tpe & abdicor & adoptor.ista uidelicet domus adolescētē me nō capit:q̄ te senē fecit.getiora tpa paupes habuius.bella ciuilia aurato capitolio gessimus.diuitias putas aux & argētū ludibria fortunæ q̄ iter iocū ipsis dominis ueniūt.Denūcio tibi diues ēt si uenero.dabo opam qd' in tua domo facillimū est ut abdicer:ēt si multa cōtra expectationē accidūt.Nunq̄ tamē futux putaui:ut aut pṝ meus liberos odisset:aut diues cōcupisceret.nō desidero primoniū.Fragilis & caduca fœlicitas ē:& ōis fortūæ bládiētis speciosus cū piculo nitor.& sine cā sæpe fluit &sine rōne destituit.Vidi ego magni exercitus ducē sine comite fugiētē.uidiam bitiosa turba cliētū.limina deserta domino rectore uenalia.Nā qd ex summis opibus ad egestatē deuolutos loq̄r.multa tibi succurrerēt exēpla ēt si i una domo q̄ras.RVFFI VIBII.Habēdos esse liberos is quoq̄ iudicat q nō libētissime habet.ego illos in friuola suitaui nr̄a:q illis meā pmisi domū suā eripiā?qd faciā? Si paruero:abdicabor:si nō paruero:abdicabor.pṝem habeo:hæc est cōtumacia mea.diues filiū nō habet. me dabit.si diues reduxerit suos:me recipies.ita nō adoptari recuso sed cōmodari:CAESTII PII. Accipe uitæ meæ testē.qd magni æstias diuitem cui placere difficile est.uultis scire q̄re pṝem nō relinquā q genuit me.q educauit.q abdicauit.diu dubitauit ille.amicū tētauit:an hūc filiū?abdica lgt hoc pṝ uersus.qd ab eo q adoptauit spare possum?NARRATIO CAESTII PII.Diues sustulit unū filiū.nō fuit cōtētus.qd.n. erat diuiti unus?tres sustulit:poterat.n.i adoptionem dare:abdicauit unū alterx tertiū:iā nihil diuiti supesse putatis.quartū abdicat.ARELLII FVSCI PATRIS qsqs es auarus pecūiæ custos imensæ cultor sylle cum multa qsieris:poteris ne oibus frui?filiū q̄ris?ecce turba iuuenum sine pṝe.ipera qd uis negabo:militabo:dūmodo ubicūq̄ fuero tuus sim.nos paupes sumus:qd habemus?qd diuites rogent?unde talem patrem?non irasceris nisi ut ames?qd porro ista matrimonia q̄ male sani ruitis?gaudia dominox?at onera sunt?Mille cū uentū iter uices suas exēpla referebas & iter illa ponebas.Sed diuitis dono merito abdicasti an imerito?Si imerito abdicasti:odi pṝem tot eiicientem inocentes.si merito odi domū tot facientem nocentes:aliqd i domo locupletis nō agendū agāt.Quæ ap̄ nos frugalitas est:ap̄ illos humilitas ē.petis iterū potius filios q̄ recipis:colit ēt nūc i capitolio cám uictor oiumgētiū populos:cuius tāta fœlicitatē nemo miraē.Merito potens est:nemo ab eius origie est:q nō relinq̄t patrem egredientem:te certe domū redeuntemq̄ comitabor:nec nisi in limie diseram:ero in publico filius:amo æque paup:paupem pṝem utiq̄ consueui.Nō possum agere in domo diuitis filiū.Si cax tibi seruū uenderes:q̄reres non qs suus emptor eēt. nā mehercule horā q̄ tibi irato satisfaciā iterū pluris oi matrimonio puto.hoc somnium q sic me amittere curas:satis amare nō possum:qd faciā adoptatus?loq̄r de filiis eius bene de abdicatōe?ego in domū usam ītrabo tanq̄ ego uos eieceri?ego ornamenta uestra occupabo:tu me illi qd cōmisero nec meus recipiat pṝ. qd ē qd' aut negādū mihi:aut excusandū sit?nō isanissimū dispēdiox malū:nō erubescēdos amores neq̄ luxuriātē habitū.neq̄ potatus obilcis filio.hic si nō potes aliq:saltē ex cōmētariis amici tui describe madētē unguētis hesternis:cōuulneratū libidinibus:scedētē ut fœminis placeat fœmina mollius & cætera q̄ morbi nō iudicii sunt:abdicatio loq̄x ē q̄ te pauptas amo si beneficio tuo inocēs sum.accusatorē nō hēo. me misex.ēt laudatorē hēo & eū cui nō oēs placēt:hoc.n.malo dicere q̄ oēs nō placēt:nō tibi pmultos liberos domus est.neq̄ turba lateri circū errat.nec multus itra limē hæres ē.nec post te aliquē retineas: q̄q̄ nec sic qdē debuisti dare.q̄.n.deos cū uotis pṝis uidisse certātes.& tutior aduersus fortunā ē:cū aliqd post dānū supest.& hēmus exēplū posse aliquē tris filios pderere.ille Crœsus īter reges opulētissimus ad tormēta post tergū uictis māibus ductus ē.Tu crasse post euestigata illa fugitiuox arma urbis rōanæ ditissimus q nūc ap̄ parthos reges sepulchro quoq̄ dicta ppea illa corrūpētiū nō fero quotiēs.n.iter diuitias suas exēplo istā posueritis domū meliores pdetē diuitiis suis libros.hoc scio nr̄os fuisse maiores:hoc illū eluū tuberonē.cuius pauptas uirtus fuit:hoc fabritiū samnitiū nō accipiētē mūera:hoc cæteros pṝes nr̄os quos ap̄ aratra ipa mirātes decora sua circūstetere lictores.Surgire iuuenes & meū rogādo pṝem uīm rogare discite.BLANDVS.tres gēuit.q̄tuor abdicat.abdico igt appet unde uēias.GALLI VIBII.siqs me audit abdicari iā putat adoptatū:q̄re?nī:nec auferā pṝi filiū:filius pṝem:nec tā uicio exēplo emendaris:q abdicat suos

quærit alienos:nulla certa fœlicitas est.Pauloáte ego diuitis filiis íuidebá.mō illi mihi.laudet me pr cū ab
dicet.laudo ego prēm cū abdicer.hæc una iter nos disputatio ē.iste me dignū putat btō prē.ego me meo.
FABIANI PAPYRII ecce istructi exercitus sæpe ciuiū cognatorūq; cōferturi plifi.māus cōstituerunt: &
colles eqs utrinq; cōplent & subide ois regio trucidatoꝝ corporibus cōsternit illatiū multitudie cadaue
rū uel spoliátiū.Si qsierit aliqs q cā hoiem aduersus hoiem in facinus coegit.ná neq; feris iter se bella sunt.
nec si forēt:eadē hoiem decēt placidū pximūq; diuio gēus.q táta uis fert ira:cū una stirpis idēq; sanguis si
tis q uel furiæ i mutuū sanguiné egere.qd tātū malū uno genere uel sorte uel fato iūctū:an ut cōuiuia po/
pulis extruant & tecta auro fulgeát.parricidiū táti fuit.Magna eniuero & laudáda sunt ppter q mēsam &
lacunaria sua potius q lucē inocētes iteri maluerit.an ne qd uētri negef libidiniq; orbis seruitiū expetēdū
ē?qd tádē sic pestiferæ istæ diuitiæ expetunf.Si in liberis qdē ne in hoc relinqnt:qd tádē ē qd in uitio cor
rupint.primū si ide icipe uelis sedes ipse qs itātū extruxere:ut cū domus ad usum & munimentū paratæ
sint:nūc piculo nō psidio:táta altitudo ædificioꝝ ē:tátæq; uiaꝝ angustiæ:ut neq; aduersus ignē psidium
neq; ex ruinis ullū ullá in partē effugiū sit.ad delitias demētis luxuriæ lapis ois eruif:cædūturq; gētiū sil/
uæ: æris ferriq; usus.iá auri quoq; in extruēdis & decorádis domibus.nēpe ut anxii iterdiu & nocte ruiná
ignēq; metuát q sub tectis iniectis ē fortuitus:q & illa urbiū excidia sunt.qppe nō defendis uni:sed in cōis
piculo apphēdá hostesq; aliena & in sua dána ualidiora cædunf alia. ipsaq; cū maxie flagrāt spolia ex aliēis
ruinis ferūt.In hos ergo exitus uarius ille secaf lapis ut tenui frōte parietē tegat:quá uictis seuere i hoc pa/
uimētū leuatū & ifusum tectis auge.O paupratis q ignotū bonū ē.qn ēt mōtes silueq; i domibus marcidis
& umbra fumoq; uiridibus.qd faciá?Si paruero:abdicabor.pestē amo.hæc ē cōtumacia mea ut maria am
nesq; mittanf.uix possum credere quēq; eoꝝ uidisse siluas patētisq; cápos quos rapidus amnis ex pcipiti:
uel cū in plana ifusus ē:placidus iterfluit.nō maria unq ex colle uidisse lata aut hyberna cū uentis penitus
agitata sunt qs.n.tá paruis oblectare aium in uita posset:si uera cognoueris?Videlicet ut q in státibus tági
cōpræhēdiq; máibus aut sinu possunt.an magna nō capit:exigua ē ex hoc littoribus quoq; moles iuehūf
cōgestisq; in alto terris exaggerát sinus.alii fossis iducūt mare.adeo nullis gaudere ueris sciūt sed aduersus
naturá alieno loco aut terra:aut mari mutata ægris oblectamēta sunt:ut ibres fastidio reꝝ naturæ laborá
tibus.Iá ne liberi qdē nisi alieni placēt.HISPANI CORNELII.Solus oium abdicor:qa me meus pr dili/
git.alienus appetit.VIBII RVFFI.Diues filiū nō habet.me dabis.diues reduxerit suū.me recipies?ita non
adoptari sed accōmodari recuso.qd nū obiicif meritis amoris alienū feci.dic diues audiat.diuitē inqt te eē
uolo.me abdicádū si talē prēm reliquo.laudabat mihi pr pauptatē.narrabat diuitū icōmoda.aiebat mul/
tos diuites accusatos.ego certe memini abdicatos.abdico nō est pris meis uerbū. TRIARII qre abdicas?
nunqd dies noctesq; ipēdo turpibus cōuiuiis?plurimū uiuo in lupanari?si nescis q crimia obiiciantur:ab
amico disce.si oēs mali sunt qd isto prē cruētius.ROMANI HISPANI:In hác ego domū ibo in quá aut
totiēs isanif a prē.cū pdiere repēte diuites dicēt oēs:qs est iste quē magna fortūa nō decet?hæc est diuitis
qrta abdicatio.SYLONIS POMPEII:Quátūcūq; & mihi satis ē unicus sum:fortiter fortuná meá ferá.
hoc nō primū mihi accidit.dictus sum filius & iá abdicor.qd uideri me uelis.nescio nocētē sed abdicor.i
nocētē sed adoptor.utcūq; tamē abdicatio tolerabilior ē.unū abdicat adoptio.tris abdicat natura. nō pōt
mihi dici:q; cæteris abdicatis in tua ptáte fuit.si paruisses pri:nō pdidisses prēm.ēt si nō abdicarer pditu/
rus fui.Pars altera.PORTII LATRONIS.Si nescirē qd mali esset paupies:nūc itelligerē cū abdicationē
filius meus nō timet.Fabritioꝝ imagies metellis patuerūt.æmilioꝝ & Scipionū familias adoptio miscu
it.ēt abolita sæculis noīa p successores nouos fulgēt.Sic illa pritioꝝ eoꝝ nobilitas fundamētis urbis habi
ta usq; i hæc tpa cōstitit.adoptio fortunæ remediū ē.Nō ignoro ego quoꝝ iopia p ociū i angulis diuitiaꝝ
cōiūctos strepit accusatioq; cōsequif neq; qescere finit.Sed nulla materia in rebus hūanis uirtutes clarius
ostēdit cēsus senatoꝝ gradū ascēdit.cēsus in castris ordinē pmouet.cēsus iudices in foro egit.nō psuadeo
tibi.lergo ad illos quos mauis seq q reducere.FVSCI ARELLII PATRIS.Facilius possum pauptatē lau
dare q ferre.qd mihi Phocionē loqris?qd aristidē?tūc pauptas erat sæculi.qd loqris fabritios?qd corūca/
nos?pōpæ ista exēpla.fictilibus fuerūt diis faciles.tibi nō noueris diuitias eē pauptatē.qd uos liberis uris
optatis?ego meo ipsum?DIVISIO.Nō puto uos qrere quō hæc cōtrouersia diuisa sit:cū hēat negocii ni/
hil.FVSCVS tamē sic diuisit.dico mihi licuisse adoptare.dico mihi licuisse recusare adoptionē dico:nam
ut licuerit recte tamē recusasse:& qd iure sit ueꝝ ē & qd sine iure qq; rōnē hēat recte fit.Cū de iure dice/
ret:dixit sub arbitrio inqt pris fuū:& hoc subūcior pri qa plus sum i hoc sine dubio:ut plus sim & ad ina/
nū argumētū ē nēpe abdicári respōdeo.qd ita?qa respōdeo.s.id ago ne desiná illius eē ad qd ago cū respō/
deo emácipári.qd.n.admittēdū prēm iterest:Vtꝝ eiiciat an tráfferat.Si non licet recusare:qre cur potius
abdicas me q tradis?Cum de officio diceret i hæc diuisit:dico nō fuisse dádū sine magna cá filiū i adoptio
nē.dico multo magis a te.dico minime illi.SYLO POMPEIVS sic diuisit.cœpit euertere & explosa quæ
stione.In oia pri pareo dum sit ēt si in oia nō tibi tátū nō sit parēdū:quo efficif ut pr sit.Deinde qrit an in/
uitus filius dari in adoptionē posset.posset si nō potest a nobis abdicari qd arbitriu sui est.an nō possit.nō
cum contra uoluntatē pris est.sed cum male arbitrio suo utif.hic subiecit hanc.hinc bene usus sit de offi/
cii parte tractauit & ita diuisit:Turpem esse adoptionē iutilem esse.piculosam esse.cū diceret turpem: di/
xit aliena bona suadere.& trium filioꝝ sub se sorté esse & liberis rem reconciliatio nisi paterne eripere q i/
humanum esse.Cum iutilem diceret:dixit patri utilem esse:adoptanti iutilem esse.Cum patri inutilem
diceret:tractauit:q graue esset unico carere filio quem alius cōcupisceret.& cum diceret diuitem esse : q.q;
qui tot haberet solatia filium quæreret:dixit:Tibi non erit facile adoptare eum : Inutilem rem diuiti cū

diceret:sic tractauit futuq; ut ad suos rediret si nō adoptasset.hoc loco belle uidebāt dixisse.Si aīum patris
itelligis:dat tibi notá recōciliādi tuos.negat se solitudinē pati posse.Cū iutilē sibi eē diceret: pauptatē lau/
dauit.i diuitias iuectus ē.dixit:sic posse diuitiis corrūpi.qbus corrūpi posset exercitus.Cū i diuitias iuehe/
ret dixit:aiūt multas diuitias diuites habere istos.& hoc grauissimū.suos amāt.nō necesse est q qsq se satis
putet firmū ad cōpellēda uitia cōtactu ipo nocētia transeūti bono:ne peccare discā.Ecce tu q̄ cito abdicare
didicisti.dixit futuq;:ut diuiti displiceret ppius ispectus.ipm amorē paupratis ab illis fastidiri.dixit futu
rū:ut abdicaret:si adoptatus placuerit.ego ne meo placeo.adiecit piculosam sibi futurā abdicationē i do/
mo suos dominos desiderāte.& totá familiá expellere isitiuū heredē cupiētē.LATRO ultimá q̄stionē po
suit q̄ fere solebat ēt si nō recte fecit:q adoptari a diuite noluit.an tamen bono id aduersus patrē aīo fecit.
an ignoscendū sit.deide.an bono aduersus patrē aīo fecerit:ʼ In hāc q̄stionem bona pars adolescentis est pa/
trem amātis & opibus pferētis.LATRO tamen negabat patrem datuq; māus bono aduersus se aīo factū
sed cōsensum filioq; aduersus patrem dicturá tacitá.nescio q̄ Brocco qdā nō male re usum q dixerat adole
scentē uideri si hēe capita q̄dā uitia male de se existimare eū q ire ad iudicē districtū inocenter nollet. AR-
GENTARIVS oēs priores trāsiens partes stati ad hoc uenit:debuerit ne pr̄i parere an nō debuerit:ʼ & in
figurā cōtulit declamationē.Volo inqt aliqs filiū abdicet:q petit a pr̄e paupe ut in adoptionem diuiti da/
ret.q̄ boná inqt cām pr̄ habebit.dicet hic deide:trāsit sic cū declamasset eá cōtrouersiá q̄ utitata nō erat. Si
ille filius malá cām haberet:ego boná habeo.cōtulit suá cām cū illo.De colore magis q̄sitū est:an adolescēs
debeat aliqd in diuitē dicere:ʼ qd.n.faciet.diceret in eū q tātū æs ille habet & in amicū paternū:nō dicit in
eū quem fugit:& illi tamen q abstinentiá cōuitioq; iperauerāt:nō bene pstituerūt.aliqs sniæ dulcedo sur/
repsit:q nō potuerūt subsistere.At declamatores fidelius quos pposuerunt colores tuent. nihil enim eos
solicitat.nullum schema:nullá sniam q̄ malá faciem habent.fædius pudicæ sunt nō aīus illi deest.FABIA
NVS PHILOSOPHVS hoc colore usus est ut diceret:etiá si substineret.at alicui tradi diuiti nollem & i
diuitias dixit nō in diuitem.illas esse q̄ frugalitatem q̄ pietatem expugnassent.q̄ malos patres malos filios
facerent.GALLVS VIBIVS fuit tá magnæ olim eloquentiæ q̄ postea insaniæ:cum hoc accidisse uni scio
ut i isaniá nō casu incideret sed iudicio pueniret.ná dū insanos imitat:dum leocinium igenii furorem pu
tat:q dissimulabat ad ueq; redegit.hic cōtrouersiá postero die q̄ erat a Fabiano dicta declamauit.solebat át
sic ad iocos puenire aut amorem describeret pene cātātis mō diceret amorem describere uolo cū tanq̄ bac
chari uolo.In hac cōtrouersia plane qd̄ uoluit cōsecutus est:ut diuitias nobis in odium adduceret. Sæpe
.n.igessit diuitias describere uolo & multa minus facūde explicuit de corruptis q̄ Fabiāus sed dulcius. hoc
unum occurrit i quo pusillū iest isaniæ.Nō me delectatis.nō seruoq; domino greges:nec sonātia laxi ruris
ergagula.patrē gratis amo.FVSCVS ARELLIVS & hunc colorem dixit:oibus offendor:cū primum:de
adoptiōe ista cogitarem:occurrerūt mihi tres:abdicatio:& audio in ista domo tris fuisse filios nec esse. Ti/
meo isœlicem liberis domum:& alias cās dixit.licet.n.plura abdicato dicere pp q̄ nō litiget:sed nunc refe
ro cui rei qsq maxime institerit.LATRO illo colore usus est:sodalem se tribus diuitis filiis fuisse.semp i/
qt illos colui.imo adhuc colo.cum abdicati essent:ego illis suasi ut tacerent & patrem cedendo mitigarēt.
dixi cum primū tēpestiuū putabitis patrem uestrū.rogauit meus:Ecce admonet me aptissimū esse tps.Ve
rū est nō pōt pater iuenire recōciliationis aptius tps.diues filios q̄rit.CAESTIVS illo colore quos abdica.
tiōe nō potuit terrere:putat se castigatuq; adoptiōe.nō ille tuū filiū cōcupiscit:suos corrigit.dum illos cor
ruptos putauerit:te satis minatū abdicabit.nō faciet aliud:ʼ at q neminē adhuc habuit in quo hoc aut facili
us aut iustius faceret.FABIANVS hoc colore ut dixit egit:nolo diues esse.RVFFVS BIBIVS hoc nescio
diues eē.Hæc in hoc loco cum diceret excepta sunt.Nō est putas oibus diuitias cōuenire.nihil est innocen
tius uouitlo diuite.Sed & illud dixit.Alius aīose loqt:ut ex cōtemptu diuitiaq; gloriá petat.ego nō dico di
ues esse nolo sed nescio.ALBVTIVS & ipe diuitias isecutus est:& dixit pulchrá de Fabrio sniam.Munera
inqt regia respuit:cum auro dominum &accipo.& illū locum egregiæ tractauit:oēs cibos hēbo suspectos
oēs potiones.triū pedagogi illis occidere me uolet qsquis frugalissimus fuerit.Nō uenenū paupes timent.
nō hæredem.adhuc nō abdicationem timebamus.SYLO POMPEIVS illo colore eget.nemo illi placere
pōt.ne in hoc qdem aliquē retinuit:ut nō oēs abdicaret.Ecce nūc inqt inuenit nouá abdicationē:ne qd de
reditu spare possent.Et cum multa dixisset in diuitem:dixit:Nō est qd̄ mireris si te odiāt quos abdicasti.
colorem apte paratius aliqd cur hic desiderat.qdá cum dixerūt patrem cupidū diuitiaq; qd iuidiosū est i
hoc usum.qdá ita diuitias filio dare uult:ut filiis eripiat.Ita LATRO optimo colore usus est . in hoc inqt
te in adoptionē uolo dare:ut facilius p te abdicati recōcilient.CAESTIVS.Timeo inquit ne abdicer : ue/
lim timeres.ALBVTIVS hoc colore usus ē:summá sibi amicitiá cū diuite fuisse.dixisse illum sibi dubitá
ti:an filium tolleret.Tolle inqt i meū pr̄imoniū.ego istū fratrē liberoq; iudicabo.Itē cū & tertiū abdicaret:
dixit:qd si mihi illud:ʼ is tanq unicus ēt nunc filiū ab eo uenit ad me & ait:redde quē educasti mihi.si emē
dati erunt:fruere hēbo hunc p illis tētastis stati illū reducere i grām:cū filiis itēpestiuū erat. Tentaui quo/
tiēs subtrahēdū illū:respōdi:nō tāq possit diuiti deesse filius.SYLO dixit:amicos inqt abdicat.usus sum.
qd ergo maius inimicū adoptat:si itraueris domum uidebis.an aliq q aium pr̄is a filiis auertát. Si reduxe
rit inqt illos:& qt fiet.capit diuitis domus q̄tuor liberos.Si illi te fratrē grauabūt libētissime recipiá. hæc
de me diues meruit:ut illi darē filiū paratissime cōmodare.BLANDVS hoc colore egit:ut diceret:diuitē
iexorabilem esse liberis.oia se fecisse ut illum placaret:uidere se magnas cās & graues.item certá futuram
adoptionē.OTHO IVNIVS PATER.solebat difficiles cōtrouersias belle dicere.eas iquit iter silētium &
actionē medio tēperamēto opus erat.Aedidit qdē q̄tuor libros coloq; quos belle Gallio noster antipōtus

libros uocabat: tantũ i illis somnioꝝ eẽ:& hoc uitiũ ab antiqs q artem dicẽdi tradebãt:duxerat: illi.n. co/
lores ꝓbant q non possunt coargui:nõ ut oĩa asseuerẽt:ut nõ esse aliquo hoie offensus:sed ridiculũ est af/
fectãti: qđ falsum ꝓbari non possit:nõ multũ iterest in causa sua:falsum aliqs testem depræhẽderit an ser
uum.alteri.n.credi nõ debet:alteri non solet.OTHO TAMEN IVNIVS bene dicebat has cõtrouersias
quæ suspitiose dicendæ erant.Item memini optiæ dicere illum ꝙ hac re:ne adulteri reo:in quá SYRIA
CVS VALLIVS homo disertus ad calumniam iurauerat.Erat genus iudiciale.

Incipit controuersia decima.

Petiosum iuuenẽ dominus suus dephendisse cum uxore in cubiculo testatus ẽ.& ob hoc uxorem
s suá dimisit:hoc noĩe:seruũ pro adultero postulatũ:dominus nõ defendebat muliere:quá petebat
ꝑiudicium tuebat.opus erat aliquo colore:cũ in cubiculo uisa esset cũ seruo ac marito.OTHO IV
NIVS nullá icertá posuit:sed tátum circunuentá a uiro mulierẽ egregie tractauit:cuius actio ꝗ utilis fuis/
set & stati apparuit.NIGRO BRVTEDIO dicẽte:q hoc colore usus est:Accersitum a domino seruũ:q i
ter se medius & dominá rem haberet.illá nõ esse passam:maritũ idignatum:ꝓsiluisse q̃si icorruptorem
usus ẽ quem colorẽ:dixit.n.ut dominicæ libidini papariũ faceret.SYRIACVS cũ secunda actiõe hunc co
lorẽ urgeret:diserte multa dixit:iter q̃ & hoc:adulteꝝ accusator in cubiculum usq; pduxit:patronis in le/
ctum & pœne cám abstulit:& illud cum syriaco uafre & facit:& belle respõdet:cum pria actione diceret:
nõ posuit cám sed argumẽtatus ẽ:dixit ꝓbatuꝝ se dephensam in cubiculo cũ seruo.NIGER BRVTE
DIVS cũ ageret:obiecit syriaco:ꝙ causam posuisset:& nõ istitit assidue:q̃re non apparet:quõ seruus soli/
citatus esset.quõ pductus in cubiculũ:cũ respõderet syriacus:ait:primũ nõ aꝑ eundem præceptorem stu/
duimus.Tu Apollodoꝝ habuisti:cui semp narrare placet:ego Theodoꝝ cui nõ semp:deinde q̃res:magis:
q̃re ego non narrauerim:ut ista narrares.Tũc & cõtra maximũ Stertiniũ quo ꝑmebat:cum comes eius fu
isset:dixit:per annos duodecim in officio fui:dic quid in domo tua peccauerim?Sed hæc ẽ consuetudo ue
stra:Tádiu uobis cordi sumus q̃diu usui.Hæc a syriaco dicta magnis & excepta clamoribus: cũ occurre/
rent mihi ꝑterire non potui.Ad Othonem redeo:a quo longius aberraui.Solebat hos colores adhibere:q
silẽtiũ & significationẽ desiderãt:bene itaq; & hác cõtrouersiá hoc colore dixit:tanq̃ in emẽdationẽ abdi/
caturus & recõciliationis causa faceret hoc nõ detegebat.sed oĩbus sentẽtiis utebat ad hoc tẽdẽtibus tanq̃
nõ possum inqt pati sine pr̃e:me autẽ sine te putas pati posse quemq̃:aut pr̃em putas pati sine liberis pos/
se?& illud:Credite mihi ipiũ nihil de liberis duo patres cogitãt:& illud:recipiat iquit suos: non possum
sine te pati:hoc fortasse illi placebit:ꝙ ad tuũ pr̃em reuerti uoles:& illud:nõ amas abdicatos. domũ illoꝝ
occupata:ama:serua:dixit & illud:i libẽter iqt paup sum & ego:dicet aliqs:q̃re ergo i adoptionẽ diuitis fili
um recipi uolo.& accusationẽ dixero:filii mei cám facio:hõestius ãt nũc facio q̃si filiũ ei facerẽ:& illđ: hoc
aut meũ cõsiliũ est:aut illius:aut cõe:cõsentiatis licet duo senex.iungit & illud:temerariá adolescẽtiá & in
cautá cõtumaciá:fortasse iá supuacua esset adoptio:si non repugnasset.Et illud in ultio:scit se me nõ inui
tum esse pauperẽ.ego te genui:ego diuitias docui cõtemnere:seq̃re auctoritatẽ meá:nihil turpiter suadeo
nihil sordide cõcupisco.crede fidei meæ:hoc fieri expedit.qđ inquit me tibi diuiti nihil amplius dico.To
tam inquit bene dixit controuersiá:sed hoc genere:ut putares illo dicente dicendá sic esse:deide mirabere
quid illi suspitiosa actione opus fuisset:cum aperte illiceret.Bene de hoc uitio illius scaurus aiebat:illũ acta
in aurem tegere.GLICON SCYRIDION Ex altera parte satis dulcem dixit sententiam.

ARTEMON dixit.

HERMECOTAS dixit.

Incipit controuersia undecima fœlicissime.

Ir & uxor iurauerũt:ut siqd alteri obtigisset:alter moreret.Vir pegre ꝓfectus misit nũciũ ad uxo/
u rẽ:q diceret:decessisse uiꝝ.Vxor se ꝑcipitauit:recreata iubet a pr̃e relinq̃re uiꝝ.nõ uult abdicatur.
PORTII LATRONIS.DII imortales q̃ debetis ꝓuidẽtia humanũ genus regitis:effecistis ut illđ
nõ piculũ eẽt amátis sed expimẽtũ.CAESTII PII.Anteq̃ iuraremus diu iter nos hæc tacita lex erat: si ab/
dicata fuerit.non uiuá.huius illi pr̃ nõ credit:nec est nouũ.nec uir credidit q̃ iis qđ iusiurádũ fuerit ita pr̃i
placeá.FVSCI ARELLII PATRIS.Iá uxor nõ nauigabo nõ pegrinabor:fides tua me timidũ fecit.meti/
tus inqt hic es solẽne est amãtibus:iõ nõ nisi iurãtibus credimus:hos diuidere uult socer:quos ne mors q
dẽ diuidit:moriar ab eo exclusa & ero exemplũ:q̃dá ardẽtibus rogis thoꝝ miscuerunt.q̃dá uicaria mari/
toꝝ salutẽ aĩa redemerunt:q̃ magna gloria eius solicitudie pensata ẽ.O te fœlicẽ uxor:iter has uiua nume
raris.MARILLII assiduæ cõtẽtiones.erãt ego magis amo.imo ego sine te uiuere non possum.imo ego si/
ne te.q solet esse exitus certantium:iurauimus. respexistis nos dii dignos:nunq̃ uiolauimus.HISPONIS
ROMANI Difficile ẽ iudici eoꝝ secretoꝝ cás reddere:q̃ amátibus ẽt sine rõne iucũda sunt.nec ẽ qđ pu/
tetis de abdicatiõe hodiæ tátũ illos agi.de spũ agit.Scitis quẽadmodũ suos amet.nõ magis sine pr̃e uiuere
põt q̃ sine uiro.IVNII GALLIONIS socer huius:sic.n.te appellabo q̃diu uixero:qd sibi uolũt altiores ge/
mitus fortiora iter lachrymas suspyria.nescio qd uideris fortibus puella ꝓmittere.nõ sum táti:ut bis pro
me piclitteris.ARGENTARII nocet illi idulgẽtis suoꝝ:in duo picula mulier icidit:quoꝝ neutꝝ esset ex
perta:si aut minus amaret uiꝝ:aut minus amaret pr̃em.ALEII FLAVII.Nec est ꝙ putetis illi facilius isti
us eẽ desideriũ: & pr̃i narrabat táq̃ murmurauerit.PARS ALTERA.P.ASPRENATIS:Nẽpe siqd acci
derit uiro peritura est.& si bene filiam meam noui peritura est.siquid generi meo acciderit:filia mea mo/
ritura est . adiiciam quod sit indignum : siquid filiæ meæ acciderit:uir eius uicturus est.Vide qua te lege

cōstrinxeris:si parueris uiues.BLANDI.O conditionē æquā:alteri uitā debet,alteri deuouit.PAPYRII FABIANI.Nō possum inqt relinq̄re uiꝝ.qd ni inqt non potes q̄ mori potes?pœne q falsum mortis nunciū miserit:uiꝝ recipis.Vir dū nimis amat uxorem:pœne causa ꝑiculi fuit.Vxor dū nimis amat uiꝝ:pœne cā luctus fuit:pater dū nimis amat filiā:abdicat:seruare totā domū amore mutuo laborātē.Moriar inquit:hoc patri minaris:uiro ꝓmittis:potes sine uiro pati:ꝑegrinationē eius sustulisti:facilius potes carere eo:q spiritum debet:q̄ eo q ipendit.& hæc cōtrouersia nō erat in diuinatione:nā præter illā q̄stionem:an pater abdicare posset ꝓpter mr̄imoniū:reliq̄ cū ad æqtatē ꝑtineāt:tractatiōes sunt.Optimā tamē cōiecturalē q̄stionē LATRO fecit:ꝓposuit illam:an ēt sine malo aduersus uxorem aīo fuit maritus:fecit tamen ut tam temerarius & īconsultus relinquendus sit:deīde ēt:malo aduersus uxorem aīo fecerit.FVSCVS ARELLIVS iuris q̄stiones subiecit.Non posse illā discedere a uiro:nā & hoc iureiurādo illam obligauit hunc.n.aīum fuisse sine dubio iurātiū:ut uiui nō diducerēt.LATRONI cōtrariū uidebat:onerari iurisiurādi īuidiā:cū extenuari deberet & illud iurisiurādū cōtra fortunā uidet:hoc ēt contra p̄rem.CAESTIVS cōtrafecit:ut de toto dixit iureiurādo illā liberatā:illo casu solutos ipsos uinculo religionis:& ideo nō futuꝝ ꝑiculū uxoris:siqd accidisset uiro.SYLO POMPEIVS cōtradixit:illā teneri iureiurādo & adiecit & si repudio diducta fuerit:nō tamē solui fœderis pactionē.& iō inqt honestū morti titulū uidico:ne siqd acciderit:ut ego pro aliēa uxore moriar:aut illa pro alieno uiro.HISPO ROMANVS hoc colore usus est.iusiurādū iocoꝝ fuisse sicut multa quotidie iurarēt amātes & ipsum iurasse.idq̄ oblitū se an iurassent.misisse nunciū:ut expiret affectus uxoris nō ꝑimeret.uxorē itellexisse falsum nunciū esse.& ex eo se loco præcipitasse ex quo præcipitata ꝑire nō posset:ut quō ego illā inqt falso nūcio terruerā:sic illa inqt me falso ꝑiculo terreret.MARILLIVS p̄ceptor noster licēter uerbo usus est satis sensum exprimēte:cū diceret uxorē itellexisse mariti mēdaciū.& ipsa aduersum temerarios mariti iocos relusit.Hāc cōtrouersiam memini me uidere Nasonē declamare apud rhetorē.MARCELLVM FVSCVM cuius auditor fuit:nā latronis admirator erat:cū diuersum sequeret dicēdi genus.habebat enī ille constās & decēs & amabile ingenium.Oratio eius iā tū nihil aliud poterat uideri q̄ solutū carmē.Adeo āt studiose latronem audiuit:ut multas eius s̄nias in uersus suos trāstulerūt in armoꝝ iudicio dixerat.Mittamus arma in hostes & petāus:NASO dixit:Arma uiri fortis medios mittant in hostes.inde iubete peti.& aliū ex suasoria sensum quē a latrone mutuatus est.Memini latronē in p̄fatione q̄dam dicere:q̄ scholastici q̄si carmē didicerant.Nō uides:uti īmota fax torpeat & exagitata reddit ignes:mollit uiros:ferꝝ situ carpit:desidiā dedocet.NASO dixit:Vidi ego iactatus mota face crescere flāmas.Et rursus nullo cōcutiēte mori.Tūc autē cū studeret habebat bonus declamator:hāc certe cōtrouersiā ante Arelliū Fuscū declamauit:ut mihi uidebat lōge ingeniosius excepto eo q̄ sine certo ordīe ꝑ iocos discurrerat.Hæc illo dicēte excepta memini qcqd laboris ēt in hoc est:ut uxori uiꝝ & uxorē diligere cōcedas necesse est:deīde iuuare ꝑmittas:si amare ꝑmiseris:qd habuisse nos iusiurādū putas:tu nobis religiosum nomē fuisti.si mentiremur:illa sibi iratū patrem iuocauit.ego soceꝝ.Parce pater:parce socer:nō peierauimus.ecce obiurgat.nostro q̄ effrenato amore fertur:quamq̄ eē filiā p̄ceris:caꝝ qdē:q̄ illū ab īdulgētia sua euocet:Dii boni quō hic amauit uxorē:amat filiā & abdicat.dolet ꝑiclitatā esse & ab eo abducit:sine quo negat se posse uiuere.q̄rit ꝑiculum eius q̄ pœne caruit hic q amaret.cauie iubet facilius in amore finē īpetres q̄ modū.tū hos opponis termīos q̄si approbaturi custodiant:ut nihil faciāt nisi cōsiderate.nihil ꝓmittāt nisi ut ius facturi.oīa uerba tōne & fide pōderēt.senes sic amāt.pauca nosti pater crimīa & litigauimus aliquando.& cæcidimus:& fortasse quod non putas peierauimus qd ad p̄res ꝑtinet?q̄ amātes iurēt sibi credere nec ad deos ꝑtiet.Non est quod tibi placeas uxor tanq̄ pria peccaueris.ꝑit aliq̄ cū uiro.ꝑit aliq̄ pro uiro.illas tamē oēs ætas honorabit.oē celebrabit īgeniū.Per socer fœlicitatē tuā magnū tibi q̄ paruo cōstat exēplū:in reliquū diligentiores facti sumus:errorē nr̄um cōfitemur exciderat iurātibus esse tertiū q magis amaret.sic desit semꝑ.ꝑseuera socer.recipe filiā.ego q peccaui:pœna dignus sum.q̄si uxori notatā:sit socero orbitatis.discedā e ciuitate.fugiā.exulabo.utcūq̄ potero desideriū misera & crudeli patiētia ꝑferā.morerer si solus moriturus essem.Declamabat āt Naso raro cōtrouersias:sed nō nisi æthicas.libētius dicebat suasorias.molesta illi erat oīs argumentatio.uerbis minime licēter usus est nisi in carminibus in q̄bus nō ignorauit uitia sua sed amauit.Manifestū pōt esse:q̄ rogatus aliquādo ab amicis suis.ut tolleret tres uersus:īuicem petiit:ut ipse tres exciperet:in quo nihil illis liceret:æqua lex uisa est.scripserūt illi quos tolli uellēt.de utrisq̄ codicillis iidē uersus erāt:ī q̄bus primū fuisse narrabat.ALBINOVANVS rhetor q īter arbitros fuit.Semibouemq̄ uiꝝ Semiuirūq̄ bouē.Sed gelidū boreā egelidūq̄ nothū:Ex quo apparet summi īgenii uiro iudiciū nō defuisse ad cōpescēdā licētiā carminū suoꝝ.sed aīum.aiebat īterim decētiorē faciē esse in q̄ aliqs neuus fuisset.

Initium duodecimæ controuersiæ fœliciter.

Aptor nisi suū & raptæ p̄rem ītra trigīta dies exorauerit pereat Raptor raptæ p̄rem exorauit.suum non exorauit.accusat demētiæ.PORTII LATRONIS.Moriar inqt moriar hodiæ.ego uiꝝ nō fleo.qd cōtremiscis senectus?qd līgua trepidas?qd oculi obstupuistis?nōdū est trigesimus dies.uitā rogas.dedi & ꝑdidisti.Mori inqt filiū uis.ego te mori uolo?imo furor tuus:illa cæca & temeraria cupiditas.Et īter hæc pater illius q nimis cito exoratus est.quare tam cito senex ille remisit iniuriam?Me tristiorem eqdem uult.expugnatā filiæ pudicitiā tulit.timeo ne ueꝝ sit quod audio.re noua inauditoq̄ amore de nuptiis puellæ exornassit.CAESTII PII.Quo melius de hærede iudicare possitis:narrabo me iuuenē.habui p̄rem sauæ mētis.nec tā seueꝝ scilicet ut crudelis esset.nec tam īdulgentē ut incautus.duxi uxorē quam pater iusserat.& tamē nuptiarum mearum me pœnitet.fili non me sæpe excandui,sæpe re-

cõciliatus sum:sæpe qđ negauerã dedi.ipse dispẽsasti triginta dies:ut haberet primos socer . medios reus
nouissimos pater.Ne oia a prĩa adolescentia repetã:Virginẽ rapuit:prẽm accusat. Hei ĩtra trigita dies pu/
tas me accusatori pmissurum qđ fillo negaui?Impetraui ingt ab illo ali:aiunt illũ a te.medus me diebus
accusas.Rapuisti uitginẽ:& cũ tã libẽter uiueres. ARELLII FVSCI PATRIS.Moriar ingt ẽt nunc mina
ris?nõdũ rogas?qd ingt rogabo iã lassus es:nec ullũ adhuc rogasti.Nõ possum ingt exorare:tandru nouo
more obiicit dementiæ constãtiã.qd?ergo tu poteris uidere morientem filiũ?fortasse non potero:& ideo
irascor?dum licet.POMPEI SYLONIS hæc audacia eius ex parte culpæ meæ est:nimium idulgenter nu
tritus est:oia sibi putat licere:nec ille unq̃ me rogauit.Ignouit ingt & aliud ante me rogatus est.Non nosti
cõditionem legis tuæ:in hoc tibi pares sñias:habent pereũt ipse ad alienã se misit:lex illũ admisit ad meã.
Raptor nisi & suũ & raptæ prẽm exorauerit:peat.Vis scire lex utrã maluerit:nõ exoratus irascit:ex duo/
bus prĩbus eũ pater accusat q legẽ sequit.ARELLII FVSCI.Miraris me dubitare:ipsa lex ĩter mortẽ &
nuptias dubia est.qd me ĩtempestiuæ pditis lachrymæ?nõdũ erat tẽpus faciẽdi.non est qđ qcq̃ tibi pmi
sisse lachrymas putes.fleo:q necesse mihi est spectare filiũ moriẽtẽ.qd facturus sim:adhuc nescio.utiq tu
ante uigesimũ diẽ scies.exorabis ingt prẽm.qd ergo mihi molestus es:si hoc tibi satis est? O si effregit fo/
res:& idẽtidẽ leges ĩuocantẽ coegit pati stuprũ:nisi tã facile puellã exorauit q̃ prẽm.Morte uita nõ meruit
accusatione depræcatus:cõsumunt iterim dies.Vter nrum cõsumit:ego ingt nũc:tu ne me rogas?nunc
ego rogare debuerã q piclitor.PAPIRII FABIANI.Demens sum uides:turpiter uiuo:meretricẽ amo.le/
ges ignoro dies tuos nõ numero:ad iudicẽ uocatus.ad iudicẽ sum.ergo moriar ingt.hoc si reo dicis:nõ cu
ro:si iudici:uidebo.si demẽti:nõ itelligo.Et huic aliqs ignoscet põt qui sic rogat.Vos mei iudices estis iste
habet suũ iudicẽ:nec põt inexorabilẽ q̃ri:quem nõdũ exptus est.IVNII GALLIONIS.Rogo ĩquit ut hic
sic.Si uolebas rogare:admonisses ppiquos amicos:maiorũ imagines:lachrymas.repetitos alte gemitus.
Testor deos sic rogaturus fui puellæ prẽm q̃do ĩquit multũ in suppliciis habitũ submiseris:cũ dixeris:pœ
nitet:q rapuit:q deteriorẽ nõ rogaui:cũ dixeris te demẽtẽ fuisse.deliberabo cũ amicis.deliberabo cũ ppin
quis.deliberabo cũ tua mr̃e.Me miserũ q̃ pœne pmisi aiæ diu ære fortior eras.& multum habeã qđ deli/
berẽ.diuersi me affectus distringunt.inter reũ & prẽm distrahor.hinc iniuria est.hĩc natura quid pperas?
nemo tibi p̃ter me rogãdus est.Ergo ĩquit misereberis.nihil pmitto ante trigesimũ diẽ.Miserũ me:q tan
tũ triginta diebus irasci possum.lõgiore tpe opus erat. Audi a demẽte exẽpla huic crimini denis uicenisq
annis inter bella iuuẽtus cõsenuit.nos trigita dies ferre nõ possumus.deliberabo.lex nihil uult temere fie
ri.Magna res est ingt delibera.cogita.tẽpus accipe.effregisti domũ cuius ut dicis ẽt misericordis. morere.
Nõ est hoc nocenti graue.ego nihil peccaui.ppter te mori cupio.rõ a me exigit alienæ culpæ nõ meæ po/
testatis.qd ergo facturus es?non pnũciabo ante supmum.qd sic miraris?si illũ ocius exorasti:facilius est
iniuriã donare q̃ crimẽ.agedũ in mediũ senex.cuius misericordiæ senex sum.nõ putasti mecũ deliberãdũ.
unde ãt scis quẽ filiũ habeã.ego certe adhuc nescio q̃lem filium hẽas.nullũ tps uni uerbo angustũ est.iã in
qt angustũ tps est.& tibi uacat accusare.VIBII RVFFI.Quis unq̃ p̃ter me ignoscere uisus est?iã ingt ango
stũ est.ita nõ putas me subducere q̃tum supsit.Iã ingt tps angustum est.Angustũ erat si duos rogare debe
retis.angustũ tps est exclamat.Nescio qd rogẽ.roga ergo.Me priorem rogare debuisti.nõ dico quia digni
or sum qui prius roger:qa pater tuus.id qđ minimũ est.ppius habeto.huc uideo illa pars legis ptinebat:
ut suũ prẽm exoret.pars prẽm nati.sic aliqs exorat.sic depræcat.appareret nũc te primum rogare.demens
sum.imo si uis argumẽtũ dabo tibi.filius meus moriturus sit.nõdũ testamẽtũ meũ mutaui. CORNE/
LII HISPANI.Multi me affectus didicũt:necesse est de aliis q̃rar:de aliis erubescã:de aliis timeã.de oibus
etiã nũc deliberẽ.Ne ille quidẽ:q̃uis dicat nimis exorabilis:ignouisset:si sic rogatus esset. PARS ALTE/
RA ARELLII FVSCI PATRIS.Me miserũ:pater iræ tuæ detractũ est nihil.& tẽpori multũ. infœlicior
sum q̃ si neutrũ exorassem.mortẽ tieo postq̃ mihi hoies gratulati sunt.quid tibi optiæ socer pro ista mi/
sericordia tua q̃ mihi & prĩ meo pepcisti p̃ter nisi supstitem filiã.PAPYRII FABIANI.Nõ possum dissi/
mulare pater:q illũ exoraui.tuũ beneficiũ est.certe cũ exoratus est.hoc dixit:aliud qdẽ suadebit dolor me
us:sed qd faciã?prĩs iudicio misereor.Miserere pr̃.scis:q̃ breuis sit aduocatio mea.misereor ingt . uis uerũ
dicã?qd dixerit?prĩs tui unde ego miser ab hoc prẽ ueniẽs timerẽ prẽm.CAESTII PII:Timeo mortẽ.nec
iã habeo cui pareã.MARILLII:Si tibi tã ptinax aduersum me odiũ ẽ:audacter qd sis facturus pnũcia.dic
exorari te nõ posse.qd me icerta mortis expectatione suspẽdis?solicitus ĩter somnos quoq uelut admotã
ceruicibus meis securim expauesco.si nõ ipetro ut uiuã:hoc certe ĩpetrem:ne diu moriar.Non est qđ pu
tetis legẽ in numero dierũ angustã fuisse.lex illius diu mori.Respõde pater si seruaturus es filiũ:iã tps fu/
it.si occisurus:iã tps est.nõ possum mœrũ sustinere ultra hæc tormẽta diebus paucis.& ĩ me mihi aliud li
cet.BLANDI ita parũ cõtigit tibi:q solus piclitante filio nõ rogas.LATRO sic diuisit:An ĩtra trigesimũ
diem raptor cũ filio agere possit:sicut nõ põt q in custodia est:q in carcere ẽt si cum alio potest an cum pa
tre possit:q uitæ mortisq suæ arbitriũ datum ẽ.cũ illi accusare eũ liberũ est:quẽ mortiferũ est nõ exorasse
ẽt si cum prẽ põt agere:an labiis possit qbus faciẽdi ptãtem lex prĩ dedit.isti.n.rõne nihil licet:si aut exora
ri:aut accusari ei necesse est:deide si possit agere an debeat.Irascendi cãm tractauit q rapuit:q alium prius
rogauit:q me non rogauit:q etiam accusat:si non exorauit filio dementia est:tantam dementiam ferræ
nõ possum:cũ ad hoc an te exhortet icertum sit:hic paternos affectus tractauit spem faciẽtis nõ probabat
Fuscum q paulo apertus agebat est cõtrouersiã pmittere:potest nihilominus & bonus agi pa
ter & nõ exoratus:FABIANVS eam q̃stionem fecit:& in ea multũ miratus ẽ dementiã non posse agi nisi
cum eo q morbo fureret:in hoc eni latam esse legem:ut pater a filio sanari deberet non ut regi . LATRO

eleganter dicebat q̃sdã esse q̃stiões q̃ deberet iter res iudicatas referri tanq̃ an qcqd optauerit uir fortis aut tiranicida accipe debeat:q̃si iá ꝓnunciatũ est nõ debere. Nemo q̃stionem hác iã tractat:sicut ne illam qdé: an qcqd iperat faciendũ sit. Inter has putabat & illam esse:an pater ob dementiã q̃ morbo fieret tãtũ accusari a filio debeat. Aiebat.n.manifestius esse de lege & officio patris q̃ri & fingi q̃sdam cõtrouersias ĩ qbus pater furiosus ꝓbari nõ possit:absolui tamen ꝓpter nimiam ipietaté:libidinem fœdá. Quid ergo aiebat. nunq̃ utar hac q̃stione utar & malis deficiar. POLLIO ASINIVS dicebat:hoc latronem uideri tanq̃ foré sem facere:ut ieptias q̃stiones circũdaret:ĩ nulla magis illum re scholasticum deprahendi. Remittit inqt eam quæstioné quæ semper ꝓ patribus ualẽtissima est. Ego semp scio nullum præter curatoré dari qa iniquus pater sit aut ipius sed qa furiosus:hoc auté ĩ foro esse curatoré petere:qđ ĩ scholasticá dementiá augeret. GALLIO & supiore usus est q̃stione & illam adiecit:an agi cũ patre dementia possit:ob id quod fecerit:non ob id quod facturus est:nemine iniuriaꝝ accusari:ꝙ iniuriá facturus sit:nõ adulterii: ꝙ adulteriũ cõmissurus sit:demẽtiæ qdé ꝙ demẽs facturus sit aliqd. Tũ non inqt mecũ agis:nõ ꝙ exorasti: sed ꝙ exoraturus es:puta.n.hodie me exorari demẽs:nõ ego demẽs uideor q uno ne uerbo sanari possum. Lex trigita dies dedit:qa iudicauit aliquem durioré futuꝝ:ẽt si demens est:ꝙ nõ exorať a filio.nunqd ẽt & uigesimo:ergo nõ põt hoc noie dánare me ꝙ exoratus nõ sim:ẽt nunc.n.exorari possum. Ita siqs uestrũ agere mecũ hoc crimé nõ potest:ut siquem ad trigita dies exorare possum post trigita quæri nõ potest: aut crimé non habeo:aut accusatoré. SYLO POMPEIVS fecit quæstioné qua Gallio usus est:nihil actuꝝ adolescenté ẽt si dãnauerit patrem nihilominus.n.perituꝝ: qa lex nullam aliam salutis uiam dedit raptori q̃ si exorauerit patrẽ. LATRO hæc oĩa quasi mẽbra ĩ aliquã quæstionem currẽtia tractabat non ut quæstioné:quamq̃ hocipsum ĩ illá aiebat quæstioné icurrere ĩ qua quærif:an raptor possit accusare patrem intra trigesimũ dié?ná cũ dico:nõ põt accusare eum ĩ cuius arbitrio positũ ẽ moriaris an uiuas:nõ magis q̃ magistratũ in ius uocare:q̃ hodie iudicibus tuis ferre sentẽtiá.ná magis q̃ miles in iperatoré suũ aiaduertere. ad adiicio non potes accusare.nihil.n.tibi proderit:ẽt si damnaueris. Lex.n.si non exoraueris: ꝑire te uult: nõ exoras autem: ẽt si damnas:quare hoc non quæstionis loco ponebat quod ibecillum putabat. apparet .n.exigere legem ab eo:ut exoret:patrem:q nõ habet qué exoret:putat.n.patrem alicuius eẽ: & an palá furiosum ut nihil itelligat.hunc exorari a filio non uult:atq̧ eodé loco ẽ manifestus:iustus paꝝ:hoc putabat ualẽs esse tanq̃ quæstioné satis ualés tanq̃ argumẽtum:& illá alterá satis ualenté quæstionem:nõ posse cũ patre agi eo noie ꝙ nõ peccauerit:sed tractaturus iste iniqtaté tractationis ponebat cum diceret:agere mecũ demẽtia:& si iá si põt:nunqd.n.peccaui:non sum exoratus:nõdum tp̃s transiit:ẽt nunc tp̃e exorari possum:q̃ iniquũ nõdũ esse me nocenté & iá reũ:oés ĩfamauerũt raptæ patré q̃si cũ raptore colludẽté. GALLIO dixit:ingenuus uirginé rapuit.si tamé rapuit. SYLO POMPEIVS eádé suspitioné ĩ oia cõtulit:exorauit inqt raptæ patré:miraf cũ exorabilé patré hẽret:rapuisse. HISPANVS dixit:oĩa cito facta sunt: iste cito rapuit:ille cito rogauit:nisi demẽs sum:ẽ aliud suspicádũ. ARGENTARIVS dixit. Rapta est & statí exorata:imo nescio an exorata deide rapta spero te inocentioré fuisse q̃uis uideri. Tu exorasse te dicis: ego te exoratũ puto. dic.qd tibi cũ socero cõuenit? RVFFVS VIBIVS dixit.dic mihi qd tibi conuenerit:quádo tibi nuptias ꝓmiserit.nec uictũ te hercules fateberis cũ dies uenerit. ASPRENAS iam dixit. Iá inqt nõ multũ reliquũ ẽ ex trigita diebus:si ex illo dies numeraré:cũ primũ exorasti:aiunt iá trigita dies ꝑterisse. LATRO dixit:id quod iter sñias scriptũ est adoriat:dic ergo uentũ:dic ergo ueꝝ. CAESTIVS hac figura declamauit:ut rogaret patrem tanq̃ exoratus eẽt raptæ pater deide ad hanc sñiam transit nunqd peiorem causam habeo si apud alteꝝ iudicet. LVCIVS eadé figura declamauit. HISPO ROMANVS sed transit mollius. Scio qd respõderi mihi possit facile est domestico iudici satisfacere. Videor te cum ad raptæ patré ueneris. In hac cõtrouersia. TRIARIVS dixerat:nõ scias an exores nisi ultimus dies uenerit:ꝙ cum id ius lugebit ꝑseuerabo. Deide cũ scholasticoꝝ summo fragore:& tu qsqs es carnifex cũ strictam sustuleris securim:ante q̃ ferias patré respice. Belle deridebat hoc ASINIVS POLLIO. Filius inqt ceruicé porrigat:carnifex manu:m tollat:deide respiciat ad patrem & dicat. Agon quod fieri solet uictimis?sed ioco quoq̧ remotá aiebat ré uerissimam:non posse carnificé uenire:nisi eo tp̃e iá pater exorari non posset. CAESTIVS ex altera parte hoc colore usus est.qa prioré rogasset raptæ patré:suspẽsum eẽ uolui:statí illũ securꝝ eẽ nolui.de me q̃rif ꝙ illũ potius cogitari de p̃rimonio filii q̃ de periculo uolui. LATRO hoc colore usus ẽ:scitis periclitantes alieno arbitrio agere:illi q circa erant sodales.qui occurrerát amici paterni aiebat : eamus statí ad raptæ patré.in huiusmodi casu illi rogant:ná raptoris p̃res rogát. SYLO POMPEIVS diuersum coloré huic secutus est.nõ erit inqt duritia p̃ris mei:tẽ amici suaserũt ad raptæ patrem iremus:ne noceret apud illũ ꝙ tarde suũ exoraremus patré. HISPO ROMANVS bellodocismo usus ẽ:uix inquit amici earnus ad raptæ patré:hoc curemus:ille domi est. FVSCVS ARELLIVS dixit:ille prior rogatus est q magis timebaf. TRIARIVS a patre adolescẽtis dixit:Timeo ne mutef exoratus.húc sensum nõ ipruděter Sylo Põpeius iprobabat:aiebat.n.non posse mutari semel latá sñiam. Quidá noluerunt uideri: cito exoratũ raptæ parté.quidá tarde. FVSCVS ARELLIVS dixit:magná parté legis cõsumpsi:nec de mora q̃ror.raptæ pater rogabaf. CAESTIVS nõ ꝓbabat:& hac sñia usus est:cũ húc coloré arguẽdũ putaret.uult uideri rogatũ diu raptæ patrem:effecit ut uideaf:eũ diu nõ rogasse.malo aũt uideri hoc patrem tarde exorari HERMAGORAS solebat iterdũ diu schemata ꝑsequi.iterdũ breuiter & fortius attingere sicut in hac sñia fecit cũ suspitionem facere uellet inter raptæ patré & raptoré cõclusionis.

ARTEMON dixit:

GLICON dixit.

Hunc sensum commodius dixit LEPIDVS Neronis praeceptor.Misereris ni
si etiam ultio die egomet iã te miserebor.DIOCLES CHARISTIVS a parte patris æthicos dixit:

Incipit controuersia tertiadecima fœlicissime.

Bdicauit qdam filiũ:abdicatus se cõtulit ad meretricẽ:ex illa sustulit filiũ:æger ad p̃rem misit:cũ
a uẽisset:cõmẽdauit ei filiũ suũ.& decessit:adoptauit pueꝝ ab altero pater filio accusaſ dementiæ.
PORTII LATRONIS.Qualẽ uidi ipse fungebaſ officiis sedula circa lectũ ægrotãtis i oĩa discur
rebat ministeria non ipullis tantum sed lanitatis capillis:Vbi est ĩquit meretrix?uenii ad me sedulo q di
ceret:filius ante q̃ moriſ rogat uenias:nõ expectaui:dũ iste cucurreret:amẽs cucurri.Cætera quẽadmodũ
narrẽ nescio:si steteri an sederi:qd locutus sim:qd audierĩ nescio:hoc unũ:hoc unũ scio:iacuisse me iter du
os filios:accede huc puer:depositũ crimẽ meũ nõ hẽo miser cui te moriturus cõmẽdẽ.CAESTII PII Re
cipi in sinũ nepotẽ uultis & hũc abdicẽ?duos filios tulit huic numero iã assueui:p̃rem accusat:p̃rem infa
mat:ĩfantẽ p̃sequiſ.Rogo uos:nõ satius est meretricẽ amare q̃ neminẽ?noui generis demẽtia arguiſ.se
nus erã:si nõ agnoscerẽ meos:tradidi ĩsantẽ & expirauit:nõ habui cui credere:offerebã me p̃pinquus: illa
uidelicet in hac cogitatiõe tacebat.Nos rogauimus cũ frater nõ audeat.Meretricis ĩnqt filiũ recepisti:nepe
eius q̃ meũ recepat:fatear me aliq̃do ĩfamẽ fuisse:nescio qs esset abdicatus meliorẽ extuli. PAPYRII FA
BIANI q̃ nihil in domo illa meretricia fide uidi:assidebat mulier tristi uultu affecta:ergo simillima ipsa
demissis in terra oculis:p̃r ĩnqt nihil tecũ frater locutus est?in sinu meo filiũ posuit:domũ p̃tuli: demẽtiã
uocat:ꝙ ĩsantẽ nõ abdicaui:qd facerẽ?negarẽ aliqd filio:cũ ille rogare pro filio:ignosco tibi ꝙ tã durus es
ægrũ fratrẽ nõ uidisti:ille magni successor mõ p̃rimonii nactus in lectulo p̃cario moriebaſ.nõ seruoꝝ tur
ba circũstabat:nõ amicoꝝ iter ĩsantẽ & mulierculã:deficiẽtis spũs:in aduẽtũ meũ sustinebaſ.Vt itraui ca
dẽtes iã oculos ad nomẽ meũ erexit:fugiẽtẽq; aĩam retinuit.Pater ĩnqt qđ adhuc nihil dep̃catus sum:nõ
cõtumacia feci:fratri mandauerã:idico tibi aĩa mea expirãtẽ cohæredẽ cũ ad uitã uolui reuocare ut saluus
esset:rogaui deos:& licet demẽtiã uoces:si uixisset:recepissem.ARELLII FVSCI PATRI.Securior eram
quoniã putauerã illi oĩa p̃stare fratrẽ:cũ subito nunciatũ est in ultimis esse filiũ esse:nec hæc a fratre:o me
miseꝝ:ꝙ solũ nepotẽ recipi.ALBVTII SYLLII.Vt uidit uxorẽ uidit & fratrem:circũspiciebat & p̃rem.
IVLII BASSI.Tibi debeo mulier:ꝙ habuit filius meus in qua domo ægrotaret:pudet dicere ut nepotẽ
agnoscere:rogatus sum.Nõ p̃ot uno crimine dementia ĩtelligi.Nemo sine uitio est:in catone moderatio
in cicerone constãtia in summa dẽmẽtia:ad summã:tres fuimus:oẽs peccauimus:ego ꝙ abdicaui :frater
ꝙ tacuit:tu ꝙ pro fratre nõ rogasti.Nõ sum uno hærede cõtẽtus:duos habere uolui:& qđ magis concu
piscã habui:misit ad me effectus æger:nõ ibo:mihi crede:aliter tu a diis de cohærede cogita te quis roget:
quẽ roget:uidebis neminẽ rogare nõ posse.nisi q accusare possit & p̃rem.ALTERA PARS PORTII LA
TRONIS.Quã hõestus fuit subiecit meretrix q̃ pepcit:pater istius ĩcertus est:bene cũ ipso agereſ si & ma
ter.FVSCI ARELLI PATRIS.Errat siqs sit q me putet pecunia moueri:primũ assueui cohæredẽ hẽre:
deide oĩ tam cũ puero isto paterna diuisi:qa multa ille frater donauit plus q̃ sua parte. ROMANI HI
SPANI.Incidit in meretricẽ ĩter oĩa malitia fœcũdã uere inimice.Noscis qbus ante in cubiculũ riualis ue
nit q̃ maritus.ARGENTARII cũ abdicaret:aiebat hoc.s.expectabo donec hac e meretrice liberos tollas.
Mulier nescio an aduersus p̃rem iniuriosior sis:ꝙ abstulisti illi hæredẽ an ꝙ dedisti.ALBVTII SYLLII.Si
ne ueniãt illuc amici:sine propinq:nũc crudescũt in domũ meretricis accedere.mulier q̃ sine p̃fatiõe hõe
stæ noĩari non p̃ot:cædo istũ pueꝝ nulli agnoscendũ:sed mater afferat seueris modis:pater abdicauit etiã
quem sciebat suũ:erat in domo puer.q oẽs uocabat patres:adoptauit eius filiũ:p̃pter quã ẽt suũ eiecerat.
CAESTII PII.Nullũ genus iudicũ recuso:si seueri erũt:nocebit isti:ꝙ recepit meretricis filiũ:si clementes
ꝙ abdicauit suũ.Clamauit p̃r in domũ ergo meã meretrix uenit:aut qđ turpius est:filius ad illã ibit : mi
sit in domũ nr̃am publicũ pueꝝ:qs illis nuptiis ĩterfuit:nisi abdicatus:aut abdicãdus.LATRO sic diuisit:
an pater ob illã adoptionẽ accusari possit:an ob hoc debeat:omnes ĩfamauerunt adolescentem q̃si illius cri
minationibus factum sit:ut frater abdicareſ.Et ideo ſnĩa laudaſ.FABIANI.Nihil tecũ locutus sum cum
hoc unũ puero noceat:ꝙ ex meretrice natus est:omnes opas dederũt:ut quantũ controuersias licebat: hu
ic uitio demerenſ efficerentq; ne qcqd in illo uidebaſ meretricis fuisse nisi nomẽ.MARILLIVS decenter
hoc dixit.Simul obiicies fratri ĩpietatem:nihil ĩqt in illa domo meretricium fuit:scires si mecum fuisses.
ALBVTIVS.æthicos ut multi putant dixit:certe laudatus est cum diceret;exeuntem p̃secutus est; nõ p
babat hanc MESSALA ſnĩam.Non habebit ĩnqt fiduciã si mauult uideri recepisse pueꝝ q̃ adduxisse:&
qua rõne eũ adoptandum esse:non qa debuerit sed qa secutus est.Fuit autem messala exactissimi igenii q
dem studiorum partis latini utiq; sermonis obseruator diligentissimus. Idem itaq; cum audisset latrõem
declamantem dixit sua ligua disertus est.igenium illi concessit:sermonem obiecit.Non tulit hanc contu
meliam latro:& pro pythodoro Messala orationem disertissimam recitauit:quam compositam quã sua
soriam Theodoro declamauit per triduum quæ dixerit suo loco reddam cum ad suasorias uenero. A par
te adolescentis non unus omnibus color placuit:quidam personam eius qualem acceperant introduxe
runt duram & asperam.Ex quibus fuit & Hispo romanus huius unum aiebat efficiendum:ut nõ durus
uideretur sed seuerus.In hac parte dixit nobilem illam ſnĩam quam Fabius Maximus;circũferebat. Vẽt

assidue in domũ meretrix:nõ recedit:paulũ abest:quin nouerca sit. CAESTIVS bella figura egit. Dementia inqt res est sanitati cõtraria:non q̃ram extra exẽpla:sani oĩs:& quod patris me rogar ipsum sibi cõparabo. Fuit aliquãdo sanus. quid faciebat? aderat luxuriã:uti castigat. nunc iã seuerus senẽ putabitis sanũ:si uobis in lupanar ostẽdero? Sic declamauit ut fratri patrẽ daret accusatorẽ & illũ argueret sibiipsi cõparandũ. LATRO fratri pepcit:puer; pressit & dixit fratris filiũ nõ esse. & ne fratrem quidem hoc fieri uoluisse illa uerba ab ægro impetrata. Fabianus ex oĩbus istis colorẽ secutus est optimũ qui aiebar dicere Messalã non tantum bonã partem adolescẽtis fieri sed etiã honestã:obiecit patri q̃ etiã fratrẽ abdicasset non schemate sed certo. Nihil inquit peccauerat. amat meretricẽ. solet fieri. adolescẽs est. expecta emendabit. ducet uxorem:q̃re tunc nõ egit? dementiã tuã aiebar. expectabat. expectabat pœnitentiã:aiebat tuã. iã resipiet. hoc p transitum obiicere cœpit:q̃ nõ recepisset q̃ uidisset in lupanari habitantẽ. Abdicasti inquit ut emendares non uitia augeres:indies nullũ illius uitiũ ætatis est:amoris est:recipe anteq̃ aliquid faciat:cur mox pudore moriatur. Ad ultimum obiecit illi q̃ æg; nõ sustulisset. Põt inquit cõualescere si uiderit penates suos minus certe morief paterno solo suo puero. quare inquit tu apud fratrẽ nõ fuisti. & ego quæro nille cũ ad te mitteret:putauit se ad duos mittere. Vtinã tecũ fuissem pater. redisses illinc cũ filio sed tuo. De adoptione nouissime quæstus est & hac figura. Abstulisti mihi fratrẽ cum quo natus sum. cũ educatus sum ut dares istum. Indignor hanc fratri meo cõtumeliã ut huius uocef pater. Sed ut aliqd iocem. FABIANVS MAXIMVS nobilissimus uir fuit q primus foro romano hũc uomicũ morbũ: quo nunc laborat ĩtulit: de quo Seuerus Cassius ante q̃ ab illo reus ageref dixerat:q̃si disertus es. q̃si formosus es:q̃si diues es: unũ tantũ es:nõ q̃si lapsam hãc cõtrouersiã cũ declamaret:maximus dixit:q̃si tritolũ talia qualia sunt quæ basilicã infectãt:dicebat aũt a patre:oẽs aliquid ad nos ĩbecilli alter alterius onera detulimus. Accusaf pater ĩ ultimis annis:neptis in primis abdicaf:nullius autẽ hæc subinde refert. qd equi:tanta; re; exempla ponẽda sunt q̃ sequenda;. In hac cõtrouersia LATRO cõtrariam rẽ cõtrouersiæ dicit. sed sibi declamabat illũ Cæsare Augusto audiente & Agrippa:auus filios nepotes suos Cæsar Lucium & Caium adoptaturus diebus illis uidebaf. Erat Agrippa inter eos qui nõ nati sunt nobiles sed facti. Cũ diceret partẽ adolescẽtis latro & tractaret adoptionis locũ dixit. Nã isti ex ĩperio adoptione nobilitati fuerunt in hæc alia in hãc summã. Mœcenas innuit patri fascira recusare finire iã quidã declamationẽ putabant:hanc malignã rẽ Mœcenas esse:effecisse enim nobilem:non ut audiret quæ dicta erant a Cæsare sed ut notaret. Tanta autẽ Mœcenas sub Diuo Augusto libertate fuit:ut præpotenti tũc. M. Agrippæ nõ defuerint qui ignobilitatẽ exprobrarent. Vipsanius Agrippa fuerat. Visam nomen quasi argumentũ paternæ humilitatis sustulerat &. M. Agrippa dicebaf:cũ defenderet reũ:fuit accusator qui diceret Agrippã & quod in mediũ est uolebat. Vipsanũ intelligi. Fuir qui diceret:concurrite Agrippa malũ habebis. respõde diis:ea marte utriq̃ mihi uidef admiratione dignus. Diuus Augustus sub quo tantũ licuit. Sed ho; nõ possum misereri:qui tanti putãt caput potius q̃ digitũ perdere. Latro dignus fuit miseratione qui ne excusare quidẽ errorẽ suũ potuit. Nihil est autem crudelius q̃ sic offendere ut magis offensurus si satisfeceris.

Incipit quartadecima cõtrouersia fœlicissime.

Orta a tyrãnis uxor:nunquid de tyrãnicidio sciret:perseuerauit negare:postea maritus eius tyrãnũ occidit illã sterilitatis nomine dimisit intra quinquẽniũ nõ pariẽtẽ. ingrati actio est. PORTII LATRONIS. Si cũ liberis torta ẽ & ĩcaste. descẽde inqd occide tyrãnũ:nisi occideris:ĩdicabo. Sub uecta manu sattelles quid moraris? inquit. iam exposita tormenta sunt. Vnde ẽ, inquit mulier:ad stup; uocor:instabat quotidie uiro uxor:exigebat tyrãnicidiũ:tẽpus est:descẽde. Si nihil aliud ut liberos habeas in tyrãnicida paritura nõ sum. Miraris si eo tẽpore matrona dicere potuit:descẽde occide tyrãnũ. comes sequærer me nisi me inutilẽ dimisisset tyrãnus:descẽde ego iã feci tyrãnicidiũ meũ:eas nuptias tyrãnicidiũ dixit quas nõ diduxit tyrãnus. CAESTII PII. Subito infœlicis nuptias oppressit tyrãnus:terrebantur matronæ:& præmebanf uirgines. nihil tutũ erat:nulli fœliciores tunc uidebanf q̃ qui liberos nõ habebant. Quædã itaq̃ elisere conceptos. quædã fœcunditatẽ suam moratæ sunt:qd ad hanc pertinet ac sine fortũæ gratias quod isto tpe nihil pepcit. Tyrãnus suspicatus est istũ nescio quid de tyrannicidio cogitare:siue isti aliquid excidit:siue magna cõsilia nõ beniuolis exhibuit:utiq̃ de uxoris garrulitate quæri nõ potes cum scias:quẽadmodũ taceat. Misit itaq̃ satellites attrectare inquit uxorẽ & adiecit. Si quos filios habet ueniũt in domũ crudelissimi carnifices in quo; uultibus extãt tormẽta:iactaf misera iter satellitũ mãus & toto itinere nõ ducif sed trahif. Hãc aliqs si torta nõ sit mirabif nõ pepisse cũ cogif. Isti de tyrãnicidio iã de cõsilio ĩdicemus. Iam enĩ puto licet nupsit isti pp liberos:sed ĩfœlices nuptias cito tyrannus oppressit:hoc publicũ diuortiũ fuit. Rapif in arcẽ mulier. tier satellitũ manus uexaf atq̃ distrahif. Hanc ẽt aliqs si nõ torqueaf nõ parere miref. exposita ĩ eculeũ sæpius absentẽ uir; respexit:q̃ p̃sentẽ tyrannũ:q̃ multas mr̃es audiui illo tpe qdnã uolui quæ pepci. ARELLII FVSCI. Explicanf crudelitatis aduersus ĩfœlicẽ fœminam apparatus:& alia ĩstrumẽta uiros quoq̃ ipsos uisu frangẽtia ad excutiendã muliebris pectoris cõscientiã proponunf. instat tam denũciationibus q̃ tormẽtis tyrannus. & mirando torquet:tacet. Videt itentũ tyrãni uultum:uidet oculos miaces. & tacet:plus tibi præstare nõ potuit:si de te liberos sustulisset:cædunf flagellis artus:uerberibus corpus abrũpif. exprimiturq̃ ipsis uitalibus. licet restet an sit tibi ista daturos liberos nescio tyrãnicidiũ dedit:ita fit mulier:nõ uis parere:delicata es:cruciatus puerpæ times: fremebat indignatione captæ ciuitatis maritus:& consilio suo & uxoris adiutorio fortior quõ occidã tyrannum. quæ pars accedenti maxime uacat? ubi custodiæ cessant? ubi natura loci minore munimento uirtutẽ non sum mouet? Sic uir & uxor mẽtẽ exercebant:miraris si transit q̃nquẽnium iter uxorẽ tortam & uir; occupatũ.

seuiebat ét nunc tyrannus:torqbant in cóspectu uirorum uxores:pœnitebat mres fœcũditatis suæ. HISPO
NIS ROMANI inquit desiderabas liberos:ut sint qbus relinqs p̃rimonium.Ingrate ita tu hac salua hæ/
redem non habes:nullum tormenti genus omisit:oia membra laniata:oés partes conuulsæ sunt : scissum
corpus flagellis:exustũ:conuulsum tormentis:ignoscetis puto mulierculæ:si dixero:falsa est.HISPONIS
CORNELII cócitabat ille:nec ullis adhortatióibus in tyránicidium poterat ípelli . ꝑrsus cum uxoré ui/
disses:posses timéti ignoscere:assidue torméta uariant:accendunt extícti ignes:tortor uocat:sub quo ma
riti uxoré ꝑdiderat:pacisci me tecú putabat:taceá:donas qnquéniũ:qd gloriaris? tanq̃ nõ facilius sit occide
re tyránũ q̃ sustinere:duplici beneficio uxoris suæ obligat:& cur nõ est occisus?& qd occidit:fastidit steri
lem q fecit.IVNII GALLIONIS instabat tyránus:torq.illa pars etiá põt subiici in ignes:in illa parte iá exa
ruit cruor.seca.uerbera:oculos lancina:faciá ne uiro placeat matrix.PAPYRII FABIANI. Describá nunc
ego cruciatus & miserá corporis patientiá inter tyránica tormenta seuientia.extincti sanguine refouebát
ignes:hæc designebat torqri aliqndo:ut sæpius posset exqsita uerbera iá eculeum quicquid antiq̃ seuitia
inuenerat.qcquid & noua adiecerat.quid amplius dicá? tyránus torqbat:& cum de tyránicidio q̃reret . O
nos fœlices q̃ nullis aucta puerpis fui:acuit hanc:fecit tyránicidium silentio.certe tyránicida cóuulsis lace
ratisq; mébris:nec adhuc nõ sufficientibus dimissa est ex arce sed ꝑiecta:quid est q̃re uxoré dimiseris? nũ/
qd ꝑmittes onerosam sumptibus:& ut seculi mos est:& deterius luxu fluenté muliebris ambitæ certami
ne mutuo:inq; publica dána priuatus ísanit.Nunquid & gemmas ex alieno littore petitos lapillos & aurum
uestemq;:nihil in matronæ tecturá nõ cócupiuit.si talis esset:facile illá corrupisset tyránus.expecta.põt pa
rere:nõ respõdet ad ꝑpositum:nec ad certum dié fœcunditas sui iuris rerum natura é:nec ad leges humanas
cóponit:mõ ꝑperat:mõ uota ꝑcurrit:mõ léta est & demorat.expecta:mõ pariet:qd dicis? nõ põt fieri: q̃/
re?quia torta est:íputat tibi q̃ publicata est:íputat tibi q̃ torta est:íputat tibi q̃ sterilis é.IVLII BASSI aie/
bat tyránus ure:cæde uentrem.ARGENTARII cæde uentrem:ne tyránicidas pariat.TRIARII. Non ex
formula natura respõdet:& neq; ad ꝑscriptum casus obsequit:semp expectari fortũa mauult q̃ regi.aliu/
bi offendit íprouisa segetũ maturitas:aliubi ferá magno fœnore morá redemit.licet lex dies finiat:natu/
ra nõ recipit.Quid faciá? non agá gr̃as:q̃ ídicauit uxori meæ:ne uotis in gr̃am:aiebat tyránus índica: nul
la tua culpa est:cædit:tacet.Igit tacere tuum putas mirant:tuum esse tyránicidium: an huius silentium
expectasse:aliq̃ p longum tépus maritum dñ.q̃ta laus est seruasse cum expectasset tanta sit:alia desiderium
uiri attonitá in ardenté rogũ se misisse:hæc nõ cũ uiro arsisset q̃ ꝑ uiro arsit:alia ꝑ icolumitate mariti ui/
caria morte decidit.credo hác in torm étis opp̃ssam mortem amplius ꝑ uiro ꝑstitisse:siquid amplius ele/
gisset tyrannus.MARCELLI.Si tamen peccasset in partu:ignosci ei posset.nupserat enim isti occupato.
crudelior es ét illo qué occidisti tyráno:ille torsit & dimisit ad uirum. ALBVTII SILII.Vicerat seuitiá patié/
tia:deerat iam sanguis:supabat fides:aliq̃ndo ꝑiecta est:deferebat distortis manibus.emotis articulis:nõ
dum in sua mébra artus audierát.Vxoré tortor dimisit:ad partũ ígratus uocabat:q̃ in p̃mio nullá uxoris
fecerat mentionem.res tuas tibi habe.iniicere debuit manum:& ipsam iter res suas trahere:nihil amplius
p̃ri debes q̃ uxori:mihi crede maius fuit tyrannicidium pati q̃ facere. PARS ALTERA : ARGENTA/
RII.Ego tamen torta sum.merito obiiceres nisi ũdicassem.FVLVII SPARSI uobiscum iudex loquor:
cõtrouersia hæc rerum facere primũ si materia patit:nõ accepi qdé & reddidi:aut accepi qdem sed non potui
reddere:aut ista nouissima nõ facere.Nõ qsquis nõ reddidit beneficium ígratus tenet:alius æstimandus é
nõ reddentis.POLLIO ASINIVS aiebat:nunq̃ tentandas esse qõnes:primá manifesto detineri posse:quia
negamus nos beneficium accepisse.perit tota cá:nisi in hoc uicit.Apparet.n.ígratum esse qne fatet quidé
se accepisse beneficium.GALLIO nr̃ putat:quotiens possit:hoc auferendum aduersario:quotiens nõ pos/
sit cócupiscendum:quotiens ne hoc quidem possit:tráseundũ q̃si donemus & possumus qdé facere cõtro
uersiá sed nolimus.Idé Attico Vipsani apollodori discipulo placuit.Hæc ille amplius quotiens nõ potueri
mus aiebat:an beneficium accepimus cõtrouersiá facere:hoc mõ faciamus:nõ eé tá magnú q̃ ille dicat : si/
cut in criminibus facimus:quotiens negare nõ possumus esse qdé crimé illud fatemur:sed leuiore pœna
dignum q̃ accusator arguat.LATRO in hac cõtrouersia nõ dubitabat facere primá qõnem : an beneficiũ
dederit:hoc in hæc diuisit:ét si scisci de beneficio uiri nec ídicasti:non est beneficiũ scelus nõ facere deinde
nescisti quidem:non.n.tibi idicaui:nec meum magnũ cõsilium:uiribus quoq; animis:graue cõmisi mu/
liebri garrulitati q̃ id solum põt tacere:qđ nescit.ét si dedit beneficium:an recepit:occidi tyrannum.liber
taté mihi:tibi ultioné reddidi pléissimá:ꝑsecutus sum nefariam hostem:illic occidi ubi torserat: dices me
reip.cá fecisse & reipu.cá tacuisti.Tutus sit qđ lege fecerit.Deide ultima æquitatis tractatio:an quod fecit:
facere debuerit?hoc diuisit in duo an iam certam sterilitatem uxori bonæ facere debuerit:an ne sterilis q
dem ꝑ certo sit.Noui declamatores posmos cũ apollodoro q rei beneficii fuit.& a pollione asinio defen/
sus damnatus massiliæ docuit.Et hanc qõnem fecerunt in hanc controuersiam:an íter uiros & uxores da
ta beneficia ingrati lege teneant.non est beneficium sed officium facere qđ debeas: ut si filius p̃ri se dicat
beneficium dare.Hanc qõnem fecit & gallio nr̃.BLANDVS in ultima parte controuersiæ qua de repu.
disputat qõnem fecit:an quinquennium numerari debeat:expectara nece tyranni illud tempus non debe
re imputari:quasi sterili:quo mres ét editos partus abominatæ sunt:illud tempus íputat fœminis in rep.
q̃ndo pariunt:non plus tyranno.Huic subiecit:an ét si & aliis íputari tempus tyrannidis debet: huic non
debeat.LATRO ex suo more has non qõnes putabat:sed membra illius ultimæ partis ex æqtatis q̃stione
pendentis:an sterilis quidé altius repetit.an uero q̃cunq; quinquenniũ non pepit sterilis est: quid enim si
uir alicuius abfuerit toto pœne quinquennio in peregrinatióe:uiro íputabit.qd si uir egrotauerit: quid si

maritus a uiro tortus inutilis in cõcubitu uxoris suæ iacuisset iputaturus fuit quinquẽnio q̃ris:q̃re nõ peperit? tyrãnus erat:nemo cum parẽtibus suis q̃rebaẽ q̃ natus esset.hic q̃ torta ẽ. hic q̃ maritus occupatus tyrãnicidio nõ uacauit in uxoris uoluptates.BVTEO aridus qdem declamator sed prudẽs diuisor cõtrouersiaꝝ cõtra latronẽ sentiebat.blãdo accedebat.aliud esse.n.aiebat:q̃ itra quiquẽnium nõ potuit:nõ utiq̃ sterilis ẽ.aliud q̃ itra quinquẽniũ nõ peperit:nõ statim dimitti põt sterilitatis noie.hic q̃rit de cõditiõe iuris.illic de spe foecunditatis.Sed blãdum quoq̃ arguebat.aiebat.n.sic fuisse q̃rendum:an tyrannidis tp̃s excipi deberet:deide ẽt si nõ in aliis an iter hos gradus ẽ.Sed ip̃e sic i hanc partem q̃stionem diuidebat:an q̃cunq̃ quinquẽnio nõ peperit tanq̃ sterilis dimitti possit.posset.n.accidere qd̃ athenẽsibus in bello accidit ut liberi & cõiuges in aliquo tutiore loco deponãẽ.iputabaẽ hoc tp̃s foeminis quo uiros nõ destituunt sed nõ habent.Sic tyrannus nõ uetuisset istã parere:quin iteremisset.& cum uehementer ipleuisset.& probasset:nõ oẽs posse:dimitti si quinquennio nõ peperissent.Tunc illo trãsit.Et hic posset & hæc ẽt nunc nõ hoc q̃rebat:an deberet dimitti sed an possit.& hoc cõtra latronem dicebat:quõ istam q̃stionem putas in æq̃tatis tractationem cadere:cum qd licear q̃raẽ:nõ qd oporteat.hæc.n.an hic possit p illum iplo.nõ possum q̃a tyrãnidem nõ coeperat.aliqd̃ tp̃s imune a legibus miserie faciunt.nõ dico quia torta ẽ:quia tu maxia in cogitatione occupatus nihil de liberis cogitasti.PASSIENVS uir eloquentissimus atq̃ tp̃is sui primus orator hanc subtilitatem actiõis nõ p̃babat in latrone sed assentiri dicebat. ideo q̃stiones ptractãdæ p secessent.Si hæc mulier iusti repudii agereẽ.nõ gratia.ita nõ quæriẽ an legitime sed an igrate dimissa sit. itaq̃ in æquitatis tractatiõe cadunt ẽt q̃ iuris sunt.Nam cum quæraẽ:an potuerit:hæc dimitti ẽt si licuit apparet q̃ utiq̃ nõ oportuit.siue licuit quidem.ALBVTIVS FITACI decentissime fecit.solebat.n.fere in aliq̃s figuras declamationem describere:& prius egit iniusti repudii. deide igrati i quibus putat esset: an ullum beneficium uiro cõtulerit a quo tanq̃ iniq̃ dimissa.hic oẽs q̃stiones ad sterilitatem & æstimatiõem quinquennii p̃tinẽtes libere tractauit.deide transit in igrati accusationem.CAESTIVS p̃ uiro itroduxit colorem.Eo tp̃e uxor torta ẽ.nihil adhuc de tyrãnicidio cogitabam.postea cogitaui.& hæc ipsa cogitandi cã fuit.uxoris uitio utrunq̃ secutus ẽ:ut illa marito isolentiam iputare nõ posset.LATRO dixit.Si iã tum de tyrãnicidio cogitassem:uxori nõ idicassem.FABIANVS philosophus colorem magis bono uiro cõuenientẽ introduxit:q̃ oratori calido.dixit.n.& cogitasse tyrãnicidium & uxori indicasse.& illam tum quidẽ fecisse qd̃ p̃bam foeminã facere oportuit:nunc peccare qd̃ putet beneficium eẽ recte facere.hic color illi & i illa parte p̃suisset si beneficium putas te dixisse.tyrannicidium nõ p̃didisse.ego prior dedi qui tibi tyrãnicidium credidi repudiũ ex tuo quo uis liberoꝝ cupiditatẽ quo semp uti tanq̃ uir eius debuisset postea magis tanq̃ tyrãnicida.L.VINITIVS.Viniti frater fabiani colorem ualde p̃babat & aiebat onerari uxorẽ uno mõ posse:si nihil uacuum decretũ ab illa maritus habuisset.Si dixerit inq̃t post tormenta se de tyrãnicidio cogitasse.tũ tyrãnicidiũ uxori melius deberi meruit.si torta tyrãnicidam fecit q̃ si tacuisset:Apparet & aliqd de tyrãnicidio cogitatum de quo tyrãnus usq̃ eo suspicatus est ut torquæret.dixerit cogitasse qdẽ se de tyrãnicidio ante tormenta sed uxori nõ idicasse.Augebat uxoris beneficium.Liberius eni potuit ait tyrãnicidiũ iudicare quod illi cõmissum nõ erat.Potuit.n.uxor ẽt non idicante marito tam magni cõsilii molitionem depræhẽdere.At si hunc colorem fabiani sequor:multã efficiã.Si olim de tyrãnicidio cogitaui honestior sum uetus tyrãnicida:& nõ priuatis sed publicis malis adultiõem ipulsus. Si cum cogitarem nõ cælaui uxorẽ:facilius p̃suadebo:me malũ hodie maritũ nõ eẽ cũ semp tã delatus fui.Ad ultimũ hoc cõseq̃r:q̃ si qd̃ audierat:tacuit:nõ beneficium ẽ:sed fides hæc ẽ.L.VINITIVS.quo nemo cuius romanus in agendis causis p̃sentius habuit igenium:quod longa cogitatio illi præstiterat prima itentio ai dabat.ex tempore causas agebat.sed nõ cõsiderabat hãc cõmẽdationem:ut ex tp̃e agere uidereẽ.De hoc eleganter dixit diuus augustus igenium innumerato haber.HISPO ROMANVS maligne & accusatorie. nihil inq̃t ego isti narraueram.ista ut erat necesse aliqd ex sumptu.aliqd ex nocturnis uigiliis suspicata ẽ: unde emanauerit sermo scientis.Videtis quo ueniat tyrannus.nõ ad amicum meũ.non ad seruum:sed ad istam quæ nihil negocii habuisset si tacuisset.Tua enim causa tacuisti.sciebas te peritura si confessa eẽs tyrannicidium.HYBREAS dixit.

Incipit quintadecima controuersia foelicissime.

Vidã luxuriãte filio luxuriare coepit.filius accusat patrẽ demẽtiæ.PORTII LATRONIS utriusq̃
q tamẽ cõpareẽ luxuria:tu cõsumis patrimõiũ p̃ris tui.ego accusatoris mei.nauiga. milita. pegrinare.q̃re adolescẽs? utere senex.Accusator meus diuersos & iter se cõtrarios affectus habet.cupit reũ damnari.crimẽ absolui.CAESTII PII.Potest nobis cõuenire:similes sumus.puta te patrẽ.dic qd me uelis facere.Si tam bona fide frugi es:& hoc imitor.Te ego imitor an tu me? Rogo uos ego prior coepi.tu posterior luxuriaris.patrimoniũ inq̃t cõputemus.sed tu senex inq̃t hoc dixit luxuria tua serius coepit. citius desinet.ARELLII FVSCI PATRIS.sed tu inq̃t senes unde scis te nõ futuꝝ luxuriosum senẽ? oia a te uitia:q̃ unguẽto coma madet:tuũ est.q̃ laxior usq̃ in pedes tunica dimittiẽ:tuũ est:qd est quod aliud a te senex discit? qd porro? domus nostra luxuriosos duos nõ capit.idulgentius te abdicare nõ potuit.Eqdẽ mihi licet similes aios meliore uita reficere.hoc nouissimũ meũ meritũ est.Sed quod tibi p̃xime iputo: pro te ẽt luxuriosus factus sum.FABIANVS.Noli pecuniã cõcupiscere:qd tibi dicam? hæc est quæ auget discordiã.Vrbes & terraꝝ orbes i bellũ agitat.humanũ genus cognatũ naturæ i fraudes & scelera mutua istigat.hæc est quæ senex corrumpit.Quidã summũ bonũ dixerũt uoluptatẽ:& oia ad summũ bonũ retulerũt.nihil est mihi opus præcipiẽtibus.exẽplum p̃posui:qcqd tu feceris me facere. nauigabo si nauigaris

militabo:si militaris:hic hodie quid putes melius? Sed illud scipionũ nõ obiices:quod elegeris.BLANDI obiicit luxuriã ꝓpriã.& hoc dicit adolescens: Frugaliter uixi:q̃diu frugi pr̃em habui.ante me desiste:ante me cœpas.BLANDI.senex luxuriaris? respõdeo tibi adolescẽs nauigaui.ego iã inqt desi.tu nõdũ:nõ miror si desisti prior:prior cœperas.MENTONIS.Quod gaudiũ accepisti uere luxurior.POMPEII SYLONIS.si modo emendatus est filius meus:solet enim ẽr luxuria simulari suo q̃sq; ordine reus sit.Vis me ducere uxorem? si nouercã haberes:iã abdicatus esses.VIBII GALLI.Cõiuiæ certe tui dicũt:bibamus : moriendũ est si Irelligo hæc:nulla magis in domo dr̃ q̃ mihi ostendi tibi lumina quæ in te nõ uidebas: alligame dũ te custodias.P.ASPERNATIS quia nihil ꝓficiebã:obiurgabo.Volui illi uitã suã ostẽdere. IVNII OTHONIS.Malam cãm hẽrem si alium accusarorẽ haberẽ:aliã cãm haberem:si te filiũ nõ haberem.IVNII GALLIONIS.Aliter a laudibus p̃ris icipiam:hic adolescens tempatissimus & lubricũ tp̃s sine infamia trãsiit:duxit uxorẽ:filiũ sustulit:ad ætatem pduxit.iã senex factus est:nisi qđ sibi bonum uidet luxuria usq; eo se ꝓiecit ut accusem senex amãs:senex ebrius:circũdatus sertis.& delibutus unguẽtis:& in p̃teritos annos se retro agẽs:& ualidus in uoluptatibus q̃si iuuenis exultans nõne portentũ est:luxuriosus adolescens peccat:senex ãr luxuriosus isanit:ætates ihauriunt:uitia lasciuiunt. PAPYRII FABIANI. Nauem in portu mergis:alter solito tp̃e labit:alter isolito:alter alieno:alter suo:alter seq̃t:alter senectuti repugnat. Non est luxuria:pr̃em uidere uelimus:non simulas ista sed facis:nec amantem imaginaris sed amas.nec p̃tãrem adũbras:sed bibis:nec te decet dissipare bona:sed dissipas:nemo putat uitia q odit imitat:q̃s imperator ob hoc ipse de prælio fugit:ut bene pugnaret exercitus? q̃s ut ambitum cõprimeret:ipse honoiẽ mercatus est? quis ut seditionem leniret:turbauit rẽpu.Nõ coercet uitia qui ꝓuocat.LATRO sic diuisit:an ob hoc accusari pr̃ possit.Hic illam uocalem q̃stionem posuit:quã solebat fastidire seleutius:minime p̃ri obiici luxuriam nõ magis:q̃ auaritiam:q̃ iracundiam.Nõ uitia p̃ris accusari solere sed morbũ:& si possit aliqd p̃ter dementiam obiici p̃ri:luxuria nõ possit:alioqn filiis inqt abdicare pmittis:hic de suo consumit an si ob hoc pr̃ accusari põt a filio:hæc ultionum exprobratio.Si ebrietatem obiicere solet ebrius: si petulantiã iniuria dãnatus.Etiã si ob hoc accusari põt:ẽt si a tali filio:an si ad castigandum filiũ hoc cõsilio usus ẽ:dãnandus sit. Ait.n.adolescens:quolibet alio genere debuisti me obiurgare.qd si adulterium uidicare uellet cõmittendo? Turpe est sic castigare uitia:ut imiteris.Deide an cõsilio luxuriet.Nõ.n.concedit hoc filius: aut iquit q̃re.Si cœpisti sic emendare filiũ:cũ emendaueras nõ desinis.CAESTIVS PATER p̃ris aiebat simulationem significandæ magis q̃ ꝓsitẽdæ:ita inqt illũ simulasse si ẽt nũc simulat:si desinit simulare ostẽdit iam sibi nihil ꝓdesse ea cõsilia:q̃si filius emendatus sit.emendatum ãt esse nõ cõcessit:& assidue dixit. nihil magis seq iteruallum hoc luxuria.ẽr uere itermissa uitia uehementius surgere.LATRO apte putabat simulationem cõfitẽdam.Incipio inqt.nõ tãtũ honestũ senẽ sed prudentẽ defendere:siqđ uitium uideri poterat efficio cõsilium:q̃re potius significet q̃ dicat frugi esse.CLANDVS hac figura declamat filiũ & ꝓ abdicato respondit.CAESTIVS aiebat adolescẽtis partẽ diligẽtius colorandã:facere illũ rẽ nõ iprobam nõ ita p̃ri nõ remittere qđ a p̃re ipsi remissum sit.Idq; sic narrauit:ut suam quoq; luxuriã Iputaret p̃ri non seueram fuisse disciplinam.nõ bene institutæ domus legem q̃ posset adolescentis domum formare:& a uitiis abducere:quodammõ inqt ad luxuriam p̃ris unguento canis madentis & comesatorem senem redii: qui nulli minus luxuriosus sed pag̃ sanus uidebat.Merito in adolescentibus oẽm luxuriam u idicant:cito desinunt.Cũ haberem luxuriæ istius exemplum q̃ritis q̃ res mihi remedio fuerit:ætas illa q̃ faciebam iputabat:me nõ discere.Hunc sensum ipse cæstius sano genere dixit flauium alfium auditorẽ suũ qui eandẽ rem lasciuius dixerat obiurgauit.FLAVIVS hoc mõ dixit:cũ desideria scripsisset:paulatim se ad frugalitatem redisse & odio sibi uitiosum factum hoc fuit inqt:q̃re desinerem.Sentiebã inqt me senẽ fieri.CAESTIVS hoc aiebat dulcius qdem sed corrupit & unam sñiam.Incredibile est inqt cũ iuuenis sit sensisse se senem fieri:& noluisse uideri tãdiu luxuriatũ:donec sentiret se senẽ fieri.FVSCVS ARELLIVS dixit.nõ accusaturus pr̃em sed ne defensurus sum:ne aliena cõsilia mea laudatio cõsilium luxuriãtem filiũ æstum emendo.Supuacuum in narratiõe hunc colorẽ habuit:subito furore colapsam p̃ri mẽtẽ:meretricẽ defendentẽ collo senis & parasitoꝝ circunfusam regẽ turpe sit cũ riualibus rixas & ebrietati nocturnæ addi iuẽ diẽ:putaui initio & ego cõsiliũ esse nõ morbũ.desinet luxuriari:desinet inq̃:si pp me cœpit: pmanet in iuuenilibus uitiis & turpius luxuriosus & diutius.qd faciam? e suo more emendare pr̃em uolo: luxuriãdũ est.SYLO POMPEIVS.Patronũ adolescenti dedit:qđ nõ putabat in accusatoris ꝑsona latro faciendum: ut aliq̃s p patronum accusaret pr̃em.RVFFVS VIBIVS . Adolescentis festiuum senem in honorem filii sui ebrius sit.In narratiõe hoc usus est colore:solutum pr̃em.iã mẽtẽ eius labentẽ laudare cœpisse luxuriã: dicerẽ esse fœlicius si iis q sibi amare pmitterẽt necessariũ tãtũ hẽre q̃tum accepant obiurgarent:iterim q̃ si nõ cõmemorent.Rusticũ inqt iuuenẽ:p̃matura inq̃s seueritas nõ est frugalitas sed tristitia. qđ tu senex facies? nõ creditis hæc illũ dixisse q uitato ẽt obiurgare uult.luxuriat.ARGENTARIVS hoc colore declamauit.Duo luxuriant una in domo:alter iuuenis:alter senex:alter filius:alter pr̃:uterq; lucenti cultu p publicum icedit:alter uobis ait hoc cõcessum ætate opus utor:& iuuenili lege fungor:id facio qđ pr̃ meus fecit cum iuuenis esset:negabat:bona ergo ætate cœpit simul primum hoc tyrocinium adolescentiæ q̃si debitum ac solemne persoluere.Reuertar ad bonos mores qui qualem causam habeat uideritis : faciat etiam si non quod oportet fieri:at quod solet.Alter ait:scio me nouum ciuitatis miraculum:incedere luxuriosum senẽ:sed hoc castigãdi gẽus cõmouet usum:ut emẽdarẽ filiũ:ipse peccare cœpit casi auus uiueret & nẽo indomo luxuriosus nõ eẽt:tres luxuriosi fuistis.A PARTE PATRIS GLICON SIRION dixit:

AGROTAS

Massiliensis longe liuidiorē sniam dixit q̄ cæteri græci declamatores qui in hac controuersia tanq̄ riuales
rogati sunt. Docebat autē Agrita pars sculta: & scire illū iter græcos nō fuisse sententiis fortibus: ut scires
illum inter romanos fuisse. Sententia quæ laudat̄ hæc fuit.

DAMOS CAMBRVS

DIOCLES CHARISTIVS

HERMACOTAS rata senten/
tia dicebat sed arguta: & quæ auditorē diligētē penitus afficeret: secuꝫ negligentem trāscurreret. In hac cō
trouersia dixit.
BARBARVS dixit uulgarem sensum
satis uulgariter
elegātius hoc cōposuit. HISPO RO-
MANVS. placet uobis frugalitas mea ꝙ pr̄imoniū seruo: ꝙ acquisiui: duxi uxorē mature: semp dilexi. qd̄
ad oēm ne tutū fabulā pr̄stiti. Illud affirmo: nihil tota uita frugalius feci. Rem ab oibus dictā celeberrime
SYRIACON VALLIVS. dixit: Fili quādo uis desinamus.
Incipit cōtrouersia decimasexta.

Vidā cū haberet formosam uxorē pegre ꝓfectus est. in uiciniā mulieris pegrinus mercator cōmi/
q grauit illā appellauit de stupro adiecit p̄ces: negauit illa: decessit mercator: testamento hæredē oi/
bus bonis reliquit formosam & adiecit elogiō: pudicā repperi. adit hæreditatē: redit maritus: accu
sata adulterii ex suspitione. PORTII LATRONIS. Quanq̄ eo ꝓlapsi iā mores sunt: ut nemo ad suspican/
da adulteria nimium credulus uideri possit: tamen ego adeo lōge ab eo uitio iā patiētiā egisti meā: ne quis
in me aut nimiā patiētiā aut nimiū stuporē arguat ꝙ tā seueram q̄relam detuli. Nō accuso adulterā nisi di
uitē factā: ex ea domo reā ꝓtraho in q̄ iā nihil meū est. cū ego tādiu pegrinatus sim: nullū piculū terra ma
riqꝫ fugerī: plus ista intra unā uiciniā q̄ ego toto mari q̄siuit: post tātos ipudicitiæ q̄stus: si taceā possum cō
fitendū: habeo in hac mea causa fuisse ut in accessionē pr̄imonii pegrinando cū uxore certarim. Illud iudi
ci mihi tormentū est: ꝙ uotata iudicio uero: ut multiplicatā dotē pdat. plus tamē ex quæstu hēt: plus ha/
bitura est: q̄ quantū dānate pdēdū est. Tātū mistā diues amator effudit: ut post pœnā quoqꝫ expediat fuis/
se adulterā quæ p̄ceperim uxori ꝓficiscens. Scio cætera quemadmodū adolescēs formosus diues ignotus
in uicinia formosæ & in absentia uiri nimiū liberæ mulieris cōmigrauerit quēadmodū assidua societate
quotidianæ p diē & noctēqꝫ libidinis exhaustis uiribus pierit iterrogate rumorē. Vos intelligo iud quid
officii mei fuerit: poterā ego saluo pudore meo nihil de hæreditate suspicari: in q̄ etiā numen auctoris ab
uxore dictus sum: ueni nihil aliud q̄ ut fortunā meā q̄rar. nā causam melius uos nostis. Tēpus est iudici &
uxorē marito credi: mulierē tā formosam amari potuisse. pudica forte sic amari ne solicitaret̄ potuit: neqꝫ
est quod dicat an meo isto arbitrio potū. Erratis uox iudex si nō maritū ad solicitandā matronā putatis ir
ritamētū: spem corrūpēdi q̄uis facilē q̄uis amabilē sensum si tantū in formosa spari pōt q̄ntū placere pōt.
Oēs formosæ in se uniuersos populos cōuerterēt matronæ q̄ esse aduersus solicitantis lasciuia solet: ꝓde/
at in tantum ornata q̄ntum ne imūda qdē sit: habeat comites eius ætatis q ipudica: si nihil aliud in uerecū
dia amoꝝ remouēdi sit fera in iacīedis in terrā oculis aduersus officiosum salutatorē ihumana potius q̄ in
uerecūda sit etiā in necessariā salutādi uicē multo rubore cōfusa. sic se in uerecūdiā pignori lōge alte in pu/
diciriā est amore q̄ uero in hac seruādæ integritatis custodia nulla libido irrūpet: ꝓdite mihi frōtē in oē le
nociniū cōpositā paulo obscurius q̄ posita ueste unde exq̄site in oēs facetias sermone tātū nō ultro blādiē/
tes ut q̄sq̄s uiderit nō metuat accedere: deīde miramini si cum tot argumentis in pudicitiā p̄scripserit: cul/
tu: incessu: sermōe: facie: aliq̄s reptus est q incurreret retia adulteræ: se nō subduceret iternuncium puto il
lud solicitari se arripi & denudari iussit. flagella & uerbera & oē genus cruciatus poposcit. in plagas deterri
mi mācipii uix ībecillitatē muliebris manus cōtinuit quotiēs ꝙ nō una re pegrinaret̄ q̄sta est: nemo sic ne
gantem iteꝝ rogat. Cum ergo q̄sta est ap̄ quem indignata est abunde te in argumentū pudicitiæ ꝓfutuꝝ
putat: si stupꝝ tantum negaueris qd̄ plærumqꝫ etiā ipudicissima spe uberioris p̄mii de industria simulat
q̄ndo de iniuria tua uiro scripsisti. & ne in occasionem similis iniuriæ solicitudo tua pateret: maturiorē re
ditum rogasti. & q̄to decentius cōtumeliā penetraliū meoꝝ uxoris epistola q̄ testamento solicitatoris co/
gnoscerē. Miserrimus ois seculi maritus si cōtēta absentia mea etiā nūc iniuriā meā nescirem: si qd̄ fecerit
tacere uoluisset totiens solicitantem in istam faciem q̄ placere poteras cōuertisti nō oē ornamentū ueluti
cām talis iniuriæ execrata es: qd̄ ꝓximum est a ꝓmittente rogata stupꝝ iacet. Inspicite adulteri censum ex
eo ipune si qd̄ adulteris ædidit si est aliqd qd̄ nō erit. Quid sigillatim oia pcenseo: qcqd ego nō emi in mū
do tibi miser ut maritus cū oi censu meo iter munera adulteri lateo. Sola mihi hæres esto. Quid ita habes
inq̄: scripsit cās: quācunqꝫ semel appellassem cum iteꝝ tum tertio appellassem nō corrupi. O nos nimium
fœlici & auro qd̄ aiūt seculo natos. Sic etiam q ipudicas q̄runt: pudicas honorant. oium bonoꝝ meoꝝ ois
pecuniæ meæ sola hæres esto: qa corrūpi nō potuit: qa tot solicitationibus expugnari nō potuit. qa tam fi/
deliter pudicitiā custodiuit. Tace paulisp nomen auctoris: nunqd nō testamento uiri creditis? nullā esse in
uxore suspicat̄ isamiā iter mutuū eius amorē: aut certe ita creditū iā moriturus tabellas occupare si uultis
cum muneribus meis iponere elogiū ex testamento adulteri petēdū est. Sola hæres est: q̄uis aliena: quāuis
ignota tātū qa pudica: qa icurrupta est. qd isti tā cēsorio adultero non m̄r est? nō soror? nō ꝓpinqua? nul/
la? aut quæ eaꝝ pudica est? Idcirco. scū tātis diuitiis pegrinas urbes in honore pudicitiæ icognitæ p am/
bulat? Illic ubi natus est: nulla pudica erat: at illic ubi negociatus? qn illa nō ꝓstituta erat: uacuo testamen/
to pudica hæres p errorem q̄sita est: ego adulterā arguo quā in m̄rimonium recepi. qui cōis ex illa liberos
p̄catus sum qui pudicā mi libētissime crederē. Adeo ne iā ad omnē patientiā seculi nos habet: ut aduersus
q̄rimoniam uiri uxor alieno teste defendat̄? At Hercules aduersus externoꝝ qdē opiniones speciosissimū
patrocinium erat. ego uiro placeo. At ego si hoc in amorem scribendi recipitis in conspectu uestro ita scri/

bam.Vxor mea hæres esto:qđ pegrinante me adamata est:q̧ hæres ab adolescēte alieno ac libidinoso reli
cta est:q̧ tā īsamē hæreditatem adiit duobus uos testamentis in cōsilio mitto:utrum secuturi estis qđ ab
alterutro absoluit̃:an qđ damnat̃ a uiro.Munus pudicitiæ fructus est pudicā credi.& aduersus omnes illece
bras atq̧ oīa delinamēta muliebribus īgeniis est ueluti solū firmamentū in nullā accedisse fabulam.nouos
fortasse:nō in oīum æstimationē occurrere:& horrenda multa deīde ac uaria daturus expimenta:fœmia
quæ damnum pudicitiæ qui uis est atq̧ cu randus est esse ac uideri pudicam.

ANNEI SENECAE oratoris & rhetoris sententiæ diuisionis colorum controuersiaꝝ Liber Ter
tius finit. Incipit Quartus.

Nstatis mihi quotidie de Albutio:nō ultra uos differā q̄uis nō audierā freq̄nter:cū p totū
annū quiqes exiens:ut populo diceret:ad secretas exercitationes nō multi irrūpēt:quos ta
men grāę suæ pænitabat:alius erat cū turbæ se cōmittebat:alius cū paucitatē contēpserat.In
cipiebat.n.sedens:& siq̄do illum pduxerat calor:exurgere audebat:illa īntempestiua ī decla
matiōibus eius philosophia sine mō tūc:& sine fine euagabat̃:raro totā cōtrouersiam iple
bat:non posses dicere diuisionē esse nō posses declamationē:tanq̄ declamatiōi multum de
erat:tanq̄ diuisioni multū superat:cum populo diceret:oēs uires suas aduocabat.& ideo nō desinebat.Sæ
pe clamāte illo ter buccinauit.dū cupit in omni cōtrouersia dicere:nō q̄cq̄d debet dicit:sed q̄cq̄d pōt.Ar
gumētabat̃ moleste magis q̄ subtiliter:argumēta.n.argumentis colligebat:& quasi nihil esset satis firmū
oēs pbationes pbationibus aliis confirmabat.Erat & illud in argumentatione uitiū:q̧ q̄stionem nō tanq̄
partem cōtrouersiæ sed tanq̄ cōtrouersiā iplebat suā executionē p numeros suos iplenda non est:quidni:
sed tanq̄ accessio:sed tanq̄ summa.Nullū habile mēbꝝ est si corpori par est.Splendor orōnis q̄ntus nescio
an in ullo alio fuerit:nō lexis magna sed phrasis:dicebat.n.citato effuso cursu:sed pparata & tēporalis illi
facultas ut affirmabant qui ppius norāt:nō deerat.sed putabat ipse sibi deesse s̄nias quas optime POLLIO
ASINIVS albas uiolabat:simplices aptæ:nihil occultū:nihil īsperatum afferentes duo tales & splēdide af
fectus efficaciter mouit.figurabat egregie:pparabat suspitiose.Nihil est tā iniquum q̄ manifesta pparatio:
apparet.n.subesse nescio quid mali.Idq̧ moderatio est adhibenda ut illa sit pparatio nō confessio:locum
beate iplebat:non posses de uitio sermonis latini q̄ri cum illum audires tantum orōnis cultæ fluebat nūq̄
se torsit quō diceret:sufficiebat.n.illi iquantum uoluerat explicandi uis:itaq̧ ipe dicere solebat cum uellet
ostendere nō hæsitare se in electione uerboꝝ.cū præ manibus accupauere uerba ambiūt:inæq̄litatē in illo
mirari nō licebat:splendidissimus erat.Idē res dicebat oīum sordidissimas.acetū & puleiū & laternas phi
lorotem spōgias nihil putabat eē:qđ dici in declamatiōe nō posset.Erat aūt illa cā:timebat ne scholasticus
uideret̃:dū alteꝝ uitiū euitabat:icidebat in alteꝝ.his admissis sordibus nō defendi sed ingnari.& hoc æq̄
le oīum est:ut uitia sua excusare malit q̄ effugere.ALBVTIVS enī nō quō uideret̃ nihil detrahebat ex su
puacuo strepitu:hæc sordida uerba ad patrociniū alioꝝ afferebat:hoc illi accidebat iconstātia iudicii:quē
pxime dicentē cōmode audierat imitari uolebat.Memini oībus illū rebus omissis ap̄ Fabianum philoso
phū tāto iuniorē q̄ ipse erat cū cōdiscipulis sedere.memini admiratiōe hermeotæ stupentē admiratiōem
eius arescere:nulli fiducia īgenii sui & ideo assidua mutatio.Itaq̧ dū genera discēdi trāsfert:& exilis eē uult
nudisq̧ rebus hærere:mō horridus & ualēs potiusq̄ cultus:mō breuis & cōcinus:mō nimis se deprimit
īgenio suo illusit:& lōge deterius senex dixit ætas ei nō pdetat:dū semp studiū eius eēt nouū:idiotis mos
est iter oratorias uirtutes res ponere quæ raro pcedunt:magno.n.tēpamento opus est:& occasiōe quadā
ac uirtute usus est.Sæpe illi bene cessit:sæpe decidit.nec tamē miꝝ est si difficulter apphendit̃ uitio tā uici
na uirtus.Hoc nemo pstitit unq̄ GALLIONE nr̄o decentius.Iā adolescentulus cū declamaret apte & con
uenīēter & decēter hoc genere utebat̃.Raro Albutio respōdebat fortuna.semp optimo q̄uis pœnituisset
audire libebat.audiret tristis solicitus declamator & q de ditione sua timeret etiā cū dixisset usq̧ eo nullū
tēpus secuꝝ erat.hæc illū solicitudo fugauit a foro.& tamē unius figuræ crudelis euētus.Nā illi quodā iu
dicio centūuirali cū diceret̃ iurisiurādi cōditio aliq̄ndo facta ab aduersario induxit eiusmodi figurā q̄ illi
oīa crimina irrogaret.& placet inq̄t tibi rē iureiurādo transigi.iura.sed ego iusiurandū dabo.Iura p patris
cineres qui cōditi sunt.Iura p patris memoriā.& executus est locū.quo pfecto surrexit.L.ARRVNTIVS
ex diuerso & ait.Accipimus cōditionē:iurauit:clamabat Albutius:nō detuli cōditionē:schema dixi.Arrū
tius īstabat.Centūuiri rebus iā ultimis:ne schemata de reꝝ natura tollant̃.Arruntius aiebat tollant̃:pote
rimus sine illis uiuere.Sūma rei hæc summa Centūuiri dixerūt:dare ipsos secūdū aduersariū albutii si iu
raret ille.Albutius nō tulit hanc cōtumeliā:sed iratus calūniā sibi iposuit:nunq̄ amplius in foro dixerat.n.
homo summæ pbitatis qui nec facere nec pati sciret:habeo quare hi reges me domi audiāt.In foro cū uo
lo dico q̄diu uolo.& q̄uis nō fateret̃ delirabat illū in declamationibus q̧ schemata sine piculo dicebantur
nec in scholas.CAESTII mordacissimi hoīs cū in quadā cōtrouersia dixisset Albutius:quare calix si ceci
dit frangit̃.spōgia si cecidit nō frangit̃.Aiebat Cæstius.Ite ad illū cras:declamabit uobis:q̄re turdi uolent
curcubitæ nō uolēt.Cū dixisset Albutius in illo fratre qui fratrē parricidii dānatū ex armata naue dimisit
īposuit fratrē in culleū ligneū.Cæstius eandē dicturus sic exposuit cōtrouersiam.Quidā fratrē domi a fra
tre dānatū nouerca accusante cū accepisset ad suppliciū imposuit in culleū:ingēs risus oīum:sed nec illi be
ne cessit declamatio.paucas.n.res bonas dixit:sed cū scholasticis dixit:ut laudaret̃:nemo inquit iponeret
hos in culleū ligneū ut perueniant nescio quo terraꝝ ubi calices franguntur.spōgiæ nō frangunt̃.Ideo qui
uelitis sententias potius audire q̄ iocos.audire sententias in hac cōtrouersia dictas.

Incipit controuersia decimaseptima fœlicissime.

m

Ortua qdam uxore ex qua duos filios habebat,duxit aliã. Alte℞ ex adolescẽtibus domi parricidii dãnatũ tradidit fratri puniẽdũ,ille exarmato nauigio iposuit.delatus adolescẽs ad piratas archipirata factus est,postea pater peregre ꝓfectus captus est ab eo,& remissus i patriam abdicat illũ. ALBVTII SYLII. De fratre nec iudicare audeo nec loqui. Vno noie gratias ago & gratulor ꝙ patrem seruare potuit mori iussus tãta tẽpestate confusus neq̧ æstimare qcq̃ neq̧ dispicere potui,plura timui crimina pater fortuna torquente q̃ quæ uideris ipse nosse idicabo solutũ mihi fratrem tradideris an alligatũ nescio. quãtũ ad meũ stuporẽ attinet:ẽt fugere potuit:nec satis meminerã tale ministeriũ an pœnã esse uoluisses. Vidictã an parricidiũ i sui fratrẽ culleo iubes. nõ possum pater nõ ignoscis:an nõ credis? ego cõtendo nec te qdem posse. Siqs tibi dixisset tyrãnus ueni,tuis manibus filium insue:in hoc opere potes oculis tuis. potes manibus uti? potes audire iclusi filii gemitũ? si potes timeo ne inocẽtem dãnaueris. si non potes qd frater i fratrẽ non posset? patrem testem dedit:qd icusas ꝙ ipunitatem fratri dederim? in quo facto consiliũ meũ uictũ sit a me frater ut uiueret nõ ipetrauit,ut fugeret non ipetrauit.nihil aliud ipetrauit q̃ ut aliter q̃ in culleo moreretur,causam malam habeo:ut iter fratres:ubi spes? i gubernaculo nulla est: in remigio nõ est. Hæc est i comite? nemo repertus est naufragii comes:i uelo? i arte? oia pæne istrumenta circũcisa sunt adminiculum in spe nullum est:patri sum excusandus? at fratri:de filio tuo hoc respondeo q̃diu i primo solo morari licet:cuius est proiectus i mare:qcqd post exilium & naufragium uel facit uel patitur ab oi fœdere uitæ communis abstractus pœna℞ eius pars non est:neqtiæ opus est:sed aliis quærentibus te ipsum testem dabo nõ esse piratã. Ego illi terræ.ego lucis cõspectũ:ego ẽt mortis humãæ facultatem abstuli. fortuna ipsa quæ emiserit eius est,nihil tamen illi præter mare relinqtur. Moriendum est mihi:pr̃ iussit:neq̧ ego te depcor:ne moriar:nec tibi licet nõ facere qd̃ iussus es. hic patrem iratum & fratrem moritu℞:arbitriũ pietati tuæ necessarium suscipe. Sanguinem meum patri refer.culleũ mihi remitte:uolo mori:sed pura manu tua hoc tuæ pietatis munus ad iferos pferam. licuisse mihi per fratrem aliquem q̃ parricide mori. ASINII POLLIONIS. Aequas mihi pbete aures:dabo uobis ẽt dãnatũ absoluẽdum. uiuit iquit frater. nõ credo:seruauit inqt me:fecisti ut crederem. Hæc est summa re℞ gestarum. In ea domo i qua facile parricidium creditum ẽ ego fratrẽ occidere non potui:fratre prẽm. Quid mihi cum ista tabula? semel mori uolo. Q. ATERII. Emicabant densis undiq̧ nubibus fulmina & terribili fragore horridæ tempestates absconderant diem:ibres undiq̧ & oia procellis seuientia. expectat inqt parricidam mare:itumuerat subitis tẽpestatibus mare:iustis quoq̧ nauigiis horrẽdũ fateor:fateor dixi fratrẽ tibi si inocens ẽ:fortuna cõmendo fragmentum ifœlix ẽt nauigaturus omen. Quod siqs gubernator uidisset uitem suum abstulisset:naufragus e littore emittit. MARCELLI ESERNINI. Habes inq̃ frater si inocens es nauigiũ. si nocens culleum:nõ feci parricidium:& q̃ facillime erramus hoies:factum putaui deliberatum an patrem patri fratrẽ inqt. TVRRINVS in domo parricidium facies iuenire ẽt locum a naufragis nauigiũ. ARGENTARII qd̃ iusseras factum est:periit frater. Viuit inqt:& me dimisit:bono argumento ꝓbatur uiuere. Vtrasq̧ ad cælum manus sustulit. Si mihi unq̃ ipie cogitaui patrem meum ẽt damnatus diligo. si imortales ue℞ iudices adesse si alter sentiret ifœlicia sibi iprecatus est maria:sic nauẽ suã rexit. BLANDI. Latebat in littore nauigium qd̃ ẽt integrum & infœliciter uexaret. Credam parricida non sit. O mihi non ferrum sentient! cum animo pariter excidit:torpent manus.& nescio qua perturbatione tenebræ stupentibus offundunt oculis. Intellexi q̃ difficile esset parricidium facere:ẽt quod iperaret pater. Ita mihi quæ sola miseros in domo nostra respicis fortuna succurras. ita mihi contingat aut honeste dicere aut mori.ita ex domo nostra ego sim ultimus reus ut ille iurabat:meliorem se nouercam habuisse q̃ fratrem. CORNELII HISPANI. fateor uolui occidere. sed tunc intellexi q̃ difficile esset particidium. ego inquit occidere patrem uolui. ne nunc quidem possum:pater noster nauigauit sereno die.tranquillo mari? auspicato itinere:integra naui: quid hoc est? nauigauit damnatus fœlicius q̃ qui damnauerit. Vade inqt:patrem te habere mihi nõ licuit. habebo patrociniũ. reuertere. Magnum pietatis argumentum:filio carus pater ẽt post supplicium. utrum uobis uidet inocentiam apud piratas didicisse. ARELLII FVSCI PATRIS. Potuit patrem occidere: & quem testẽ timebat abdicatus a patre:quo me conferam? in mare? non possum:iratos habeo piratas. cum traditus est mihi pater speratumq̧ ut sumerẽ suppliciũ:si qua est fides tentari me putaui:an possem parricidii facere. PORTII LATRONIS. Perieras pater nisi in parricidam icidisses. TRIARII. In naufragio nauigabat:parum est quod nõ occidit patrẽ:imo ẽt itegra naue dimisit patrem resolutis compagibus ifœlix omen nauigatiõis. insue me culleo:certe sentiam maria.non ea uidebo. Scio quoq̧ uela nunc fecerũt sinus & armatas classes naufraga pcesserat ratis:sciret nauigare q seruaturus esset patrem ẽt pirata dicitur. ite℞ falso crimine mala audit. CAESTII PII. Erat nauigium:imo fuerat:sed adhuc crudelis & pertinax nouerca post oia deuicta nihillominus sæuit:maria iam qescunt. prædones iam miserent:irati iam parcunt. Ibamus præter sepulchrum matris. ille mortã timẽs ego scelus expecta te uideã. fortuna nobis obiiciet scelus. iacebat nauigium puetus & attritũ salo uix unius capax animæ. Veni ad uos uictoriã pulchram petiturus ut probẽ me parricidã. Non occidisti inqt fratrem nouerca:audiui iucundissima uoce:fateor me periturã. occidi fratrem:tuus sum pater:si hoc ꝓbet imposui in exarmatã nauẽ:nõ est occidere. Nouercæ qdem nũq̃ satis priuignus occiditur. Multas re℞ natura mortis uias aperuit:& multis itineribus fata docuerunt: & hæc est cõditio miserrima humani generis:ꝙ nascimur eodem modo:multis morimur:laqueus: gladius: præceps locus:uenenum:naufragium:mille aliæ mortes insidiant huic miserrimæ animæ.& hoc occidere uocat sed diutius. Siqs nũc stat in turba & hoc dicit:huic qsq̃ pareat:q fratrem suum occidit: & occidisse se probat? Componis in domo par ut alter scelere sit parricida. alter ministerio. Impositus est in nauem

frater:qualẽ nauẽ scitis nihil esse periculosius:q̃ etiã instructa nauigia parua materia seiungit fata . Quod
si uero nõ redẽtibus cõmittatur:illa anima nõ uelis:non gubernaculo defendit:exarmata nauis & utroq;
patens latere.imponit miser in naufragium nauigio per se pessum ituro pondus insuit.Ecce nauem diui/
nitas armat.subito uisa sunt uela.subito nauis cœperit & regere se & attollere.Magnũ est præsidiũ in peri/
culis innocentia.Sæuũ mare inuoluit.procellæ spumante impetu latera nauigii urgent:pulsat undiq; na/
uis periculis:inocentia tamen tura est. O maria iustiora iudiciis. O mitiores procellæ patre quã effecistis
animã.Nec hoc tantũ diuinitus gestũ est q; peruenit tutus in portus.excipit classe prædonum.habeat pater
mentẽ nauigandi.capiet iudex ut illum pœniteat sentẽtiæ suæ.Dãnare me nouerca parricidii potuit:par/
ricidam facere nec dãnando qdem potuit.Cognosce inocentiam meã in mari:quã domi noluisti cõplexu.
osculis psecutus est sic prẽm parricida dimisit.IVNII GALLIONIS.Multa nõ agnosco.frater domi dam
natus est:ego in publico:illi obiectũ est q; parricidiũ fecerat:mihi q; non fecerim ille negabat:nouo patro/
cinio utendũ est:fratrẽ occidi in ea domo in qua parricida damnat:hæc innocentia est.Video uos inuitos
audire hoc genus defensionis:malo itaq; uobis innocentẽ probari q̃ patri fratrẽ nõ occidi:nõ potui fratrẽ
occidere.idem timuimus.idem doluimus.idem fleuimus:eundem patrẽ habuimus:eundẽ matrẽ: eandẽ
nouercam:mitioris natura pectoris sum:mollioris animi.Non idem omnibus mortalibus natura tribu/
it ingenium:animus meus durior est:illius clemẽtior:apud piratas quoq; inuenitur qui non possit occide
re:putas me dictũrũ ne alius occideret.Si mater nostra uiueret:puto illi tradidisset: quod primũ fuit mi/
hi tradidit:utq; uobis uidet per manus patris puniri filiũ uoluisse:an allegare priui gnũ? pudet me patro/
cinii mei.Timeo ne cum cœpero narrare quid fecerim:dicatis certe negabas te posse hominem occidere.
MVSAE.Traditus est frater puniendus mihi potissimũ:quo istud proposito pater feceris apud plærosq;
disputationem habet.Ego siqd mitius illo tẽpore uoluit:non intellexi.imposui multũ recusantẽ & in sui
culleo postulantẽ.obiicis mihi molliorẽ animũ.mitior est plus q̃ debet:alius seuior est q̃ necesse est: medi/
is alius affectibus inter utrũq; positus.totus in sua potestate est.Quidam & accusare & dãnare possunt &
occidere.quidam tam mites sunt:ut nõ possint in caput ne testimonium quidem dicere. Non possum ho
minem occidere:hoc uitiũ & apud piratas inuenitur.Alii uiuere sine reipu.administratione non possunt.
aliis in priuato latere & extra omnem inuidiam secessisse præcipua tranquillitas est:aliis non potest psua/
deri ut matrimonio obligent:aliis ut careant.Sunt qui castra timent:sunt qui cicatricibus suis gaudeãt.In
tanta morum uarietate uidete quãtulum sit quod excusem:non ambitioni:non inertiæ ueniam peto: mi
sericors sum:non possum occidere hominẽ.gratulare pater naturæ meæ:nunq̃ eiusmodi filius parricidiũ
faciet:hoc uitium a te traxisse uideor:an non putas misericordem qui quẽ dãnauit fratri puniendũ dedit?
Cẽturio luculli Mithridatẽ nõ potuit occidere.dextera simul ac mẽte languit: ph bone Iuppiter mithri/
datẽ q̃ non parricidã.POMPEII SYLONIS.Gaude pater neuter filius tuus parricidiũ fecit:dimisi nõ por
tum naufragum.Vis pater scire accusator nocentior sit an reus? Coniice in alterã nauẽ nouercã illa faciat
uotum prætetur si neminem inocentem accusauit.si priuignũ imerentem nõ oppressit.in eos piratas ici/
dat qui nesciant captos dimittere.ALTERA PARS MVSAE.parricida meus in mari regnat: SEPVL/
LII BASSI.Negandum parricidã fuisse quẽ scis parricidã fuisse.CAVII SABINI.Facinus idignum parri
cida dãnatus post pœnã potuit dicere patri suo morere.DIVISIO.LATRO in has quæstiones diuisit: An
licuit illi quod iubebat pater facere.Nõ licet inqt fratrẽ necare.ille dãnatus erat nõ eni iudicio publico ceci
derat.ignosce:diligentior sum:cũ uideã hominẽ tã facile dãnari.Timeo ne qs me parricidii postulet:facile
est si dicenda sit domi causa.etiam nocẽs absolutionẽ spare potero.in foro qd respondebo? occidi fratrem
parricidam me quoq; uocant q; nõ affui reo.sic licuit an debuerit nocens est iste.sed mihi frater est : natu/
ræ iura sacra sunt:quid de me iudicaturus est si fecero? puto difficulter postea in me parricidiũ credes : eti/
am si debuit parere patri:an ignoscẽdũ sit illi si nõ potuit.Fatebor inqt quod forte offensuq; sit: patri pare
re uolui:fratrem occidere non potui:abortæ sunt subito tenebræ.diriguit aius:sublapsum est intercepto
spiritu corpus:nõ possum fratrẽ occidere:pone hoc loco piratã:nõ poterat qdam occidere hominem tan/
tum non possunt:quorũdã aduersus hostis deficit manus fratris quoq; ueneficiũ nõ est tam magnũ pater
q̃ magnũ putas.Nõ ille te uoluit occidere sed non potuit.Nouissimas illas partes fecit:q̃uis nõ occiderit: si
tamẽ potuit dãnatũ:an abdicari non debeat:dicit enim pater:si nõ poteras:negasses:& misisses ad me non
posse te.Hoc loco latro dixit rẽ ualde laudatã.dixisses iquit te non posse.ita ut nesciebas : putasti me posse
occidere? quid ergo sic loquæbaris tam unum parricidii condẽnasses:deinde puniuerit fratrẽ:hæc descri/
ptio supplicii quod dixit grauius etiã culleo fuisse:& adiecit hoc die illũ pœnas dare iter barbaros iclusum
pro quos necesse est illis patre populari capere:sed ne per illos quidem necesse est parricidium facere . Hac
diuisione usi sunt qbus placuit & illius causam defendere:iter quos & GEMINVS VARVS fuit qui aie
bat adolescentem optimam causam habere:si non occidit fratrem ẽt nocentẽ:meliore tamẽ si nõ occidit
inocentẽ.Partitã autẽ materiã facit erga has quæstiones Geminus & quibus idẽ placuit. An abdicari non
debuit etiã si nocẽtẽ fratrẽ nõ occidit:hic dicit:nõ licuit:nõ debui:nõ potui.An inocentẽ nõ occiderit. Bel
lam rem Geminus hoc loco dixit cũ cœpisset per omnis numeros fratrẽ tanq̃ reum defendere . Dicet in/
quit aliquis tamẽ sero defendit.nõ potui citius.hodie primũ res in forum delata est. Nouissime:an etiam
nocentem satis puniuerit.De colore inter maximos & oratores & declamatores disputatũ est:utrum ne ali
quis deberet dici in nouercam an non.P.D.SENES ET ALBVTIVS & præter oratores magna horum
rhetoq; manus in hanc partẽ transiuerãt:& qui in nouercam inueherent fuerunt.& illi qui non qdem pa
lam dicerent:sed per suspitiones & figuras:quã rẽ non probabat PASSIENVS & aiebat:minus uerecun/

dũ eẽ aut tolerabile ĩfamare nouercã q̃ accusare. Quidã pricipia tãtũ habuerũt ĩ sua ptãte: deide ablati sunt ĩpetu. Excusatus ẽ ãt in malũ colorẽ ĩcidere q̃ trãsire. LATRO illũ ĩtroduxit colorẽ rectũ ĩ narratiõe: quo p totã actionẽ usus ẽ: nõ potuit occidere. & cũ descripsisset ĩgẽti spũ titubãtẽ & ĩterrogatõe fr̃is occidẽdi cõcidẽtẽ dixit. Nouerca aliđ q̃re ĩ priuignũ tuũ crimẽ: hic pricidiũ nõ põt facere. CAESTIVS colorẽ alio usus ẽ. Trãsibamus ĩgt secũdũ mr̃is sepulchrũ: ĩuocare cœpit mães eius: motus sum. Et puerili sensu colorẽ trãscurrit: qd facerẽ ĩngt: occidere pr̃ iubebat: mr̃ uetabat: & cũ colorẽ dixit: hæc mecũ cogitaui: nõ ẽ ĩpatũ ut manu occiderẽ: nõ ut laqueo: nõ ut mari: eligere supplicio genus liber ẽ. FVSCVS ARELLIVS hoc colore usus ẽ: Tẽtari me a pr̃e putaui: uno ĩngt supplicio alter filiũ puniri: alter expiriri uult. ALBVTIVS in argumẽtis plura posuit: & oẽs fere colores cõtrectauit. In narratiõe hoc colore usus ẽ: & dixit: hoc unũ mihi p̃sta beneficiũ: sine me tanq̃ pricidã mori. ARGENTARIVS nõ tanq̃ frater eẽm sed huius cõsilii ĩuẽtor dixit. Cogitaui qd facerẽ. Tandẽ ĩnueni quõ pricidiũ uindicarẽ sine parricidio. PASSienus hoc colore usus est. Nõ putaui patrẽ utiq̧ uelle occidi filiũ. Videbat mihi oĩa misericordiæ adiumẽta p̃parasse: qđ domi cognouerat: qđ iter suos: fratri inq̃ tradidit age si patrẽ uoluisset: cui tradidisset. POLLIO ASINIVS dixit in nouercã: itaq̧ illo colore usus ẽ. Cogitaui mecũ qd liceret qd oporteret: si tãtũ ĩ q̃ nefas cõmissum ẽ: nullæ meæ ptes sunt ad expiãdũ sæculũ. Triũuiris opus ẽ: comitio carnifice tãti sceleris: nõ magis priuatũ põt eẽ suppliciũ q̃ iudiciũ. MARCELLVS dixit ita. Si iste pricidiũ fecit: iõ & ego faciã? & illam q̃ supra sniam retuli. hẽs ĩnq̃ frater. VARIVS GEMINVS & ipse dixit. Nolui occidere: egregie ĩnq̃ nouerca inter priuignos diuisit odiũ: aliter aliũ aggressa ẽ: alteri pricidiũ obiicit: alteri mãdat. & hac illũ figura defendit ĩ narratione. Interrogaui fratrem ap̃ quem p̃torem cãm dixisti? ap̃ nullũ ĩngt: qs accusator fuit? nemo. qs testis? ĩmo q̃ testes? uni. n. ẽt de minore scelere non credit: nemo ĩngt: qs de te p̃nunciauit? nemo: qd porro ĩngt? ego si reus fuissem: ad te non misissem. SEPVLLIVS BASSVS hoc colore usus est. Non habui parricidæ ĩstrumenta: nõ culleũ: non serpẽtes: parricidã tamẽ in maria pieci. HISPANVS duro colore usus ẽ. hoc ĩngt suppliciũ tanq̃ grauis eligi: qd iste ĩnq̃ insuet: & statim oẽm sensum supplicii effugiet. imo solicitus pendeat: & qđ ne insuti qdam parricidæ patiunt: ipse pœnam suam spectet: nihil spet: timeat oĩa: peius debet q̃ cæteri pricidæ mori: a pr̃e dãnatus ẽ. Ex hoc colore p totã declamationẽ usus ut diceret: hoc se tãq̃ grauius elegisse. nõ displicebat color iste prudentibus: q̃tã spẽ hũit absolutionis: si nec paruit nec pepercit. ATERIVS hoc colore usus ẽ. Diu mecũ disputari: parricida ẽ: quẽ nõ testis p̃bauit? nõ iudex coarguit: qd ergo? ĩnocens quẽ cõdemnat pr̃. Iuueni æque pœnã simillimã reo mersam: nõ tamẽ ex toto p̃ditã ratem: q̃ uel p̃uire fratrẽ posset uel absoluere. TRIARIVS & ipse q̃si sniam de fratre ferri uoluisset egit: & dixit. Tandem ad cælũ manibus leuatis: qcqd est ĩnq̃ qđ terris ĩperat: qđ regnat p̃fundo: qcqd est qđ ex sublimi res spectat humanas ĩuoco dãnatus alio committit: dii iudicate post patrem: hæc sententia dicebatur ex græco translata: sed græca corruptior est.

A parte pr̃is q̧ ab Archipirata dimissus ẽ sic. CAESTIVS pœnã ĩngt putauit mihi hãc eẽ morte grauiorẽ & sic posuit ĩ narratiõe. rogabã ut occideret: nõ ĩpetraui. VARIVS GEMINVS ait: ĩ hoc me dimisit: non me qa uolebat saluũ eẽ sed ad p̃rociniũ suũ ut qa nõ nunc occiderat uideret nec ante uoluisse. LATRO dixit: qs porro uno me misereor ẽ q uitã pricidæ debeo. DIOCLES CHARISTIVS elegãtẽ sepsum in prœmio posuit pro adolescẽte cũ diceret cãs se abdicatiõis nõ ĩuenite. luxuriæ se occasionẽ nõ habuisse: pricidiũ sibi nõ obiici. & cõtra reos se minime laborare: fortasse ĩngt quærit q̧ captũ non redemerit.

& cum tractaret in ultima parte debere patrem esse uitia liberorum: utiq̧ in unico adiecit.

ARTEMON in descriptione tempestatis laudatus est: & belle accessit ad eam.

& cum de ipso nauigio diceret: pulchre cœpit.

& ultimã descriptioni suæ sententiam proposuit.

& ad partem narrationis eleganter transit.

GLICON dixit:

Soleo dicere uobis Cæstium latinorum uerborum inopia hominem græcum laborasse: sensibus abũdasse. Item quotiens aliquid describere ausus est: totiens substitit: utiq̧ cum se ad imitationem magni alicuius ĩgenii direxerat sicut in hac controuersia fecit. Nam in narratione cum fratrem traditum sibi describeret: placuit sibi in hac explicatione una & in fœlici. Nox erat concubia & omnino ĩud. canentia syderibus muta erant. MONTANVS IVLIVS qui comis fuit; quiq̧ egregius poeta aiebat illũ imitari uoluisse

Virgilli descriptionẽ. Nox erat & terras aīalia fessa p oẽs. Alituũ pecudũqȝ genus sopor altus habebat. At Virgilii imitationẽ bene cessisse q illos optios uersus Varronis expressisset in melius.

Desierãt latrare canes. urbesqȝ silebãt. Oĩa noctis erãt placida composta qete. Solebat Ouidius de iis uersibus dicere: potuisse fieri longe meliores: si secũdi uersus ultia pars absciderecᷓ. & sic desineret: oia noctis erant. Varro quem uoluit sensum optime explicuit. Ouidius in illius uersu suum sensum inuenit: aliud. n. intercisus uersus significaturus est: aliud totus significat.

Incipit controuersia decima octaua. De moribus fit actio:

P Opiliũ pricidiũ reũ Ci. defendit: absolutus ẽ: proscriptum Ciceronem ab Antonio missus occidit Popilius: & caput eius ad Antonium retulit. accusacᷓ de moribus. BASSI SEPVLLI. Si accusasset Ci. Popiliũ uiueret. occidit Ci. popilius. Puto iã creditis occisum ab isto patrẽ ut uno ictu pereat. tãtum dabo pro Cicerone: si liceat pacisci. GABII SABINI qđ unũ potuimus effecimus: ut ueniret tempus quo popilius Ci. desideraret: popili potes inqt Ci. occidere: potes uel patrẽ. PORTII LATRONIS. Prorsus occisurus Ci. debebat icipere a prẽ. Anto. inqt me iussit: nõ pudet te popili? Imperator te tuus credidit posse parridium facere. abscidit caput. amputauit manũ: efficit ut minimũ in illo eẽt crimẽ: ꝙ Ci. occidit. Facinus idignũ. fœlicissime licet cedat actio: id solum efficiemus: ut q occidit Ci. tantũ erubescat. Proh dii boni occisum Ci. & caput eius humerotenus recisum. ALBVTIIS YLII. Cæde ceruices tanti uiri. & humerotenus amputa caput: idem nunc. & nega te parricidam. hoc unũ tãtũ fœliciter fecisti: ꝙ ante occidis patrẽ q̃ ciceronẽ. Facilius pro pricida iudᷓ. mouit q̃ pro se cliẽtẽ. Ad uos hoc prõni exẽplo ptinet. Nullos magis odit popilius q̃ qbus plurimum debet. Vbicunqȝ estis iudi. q in istum reum sederatis & qd pœnitet absoluisse? ARGENTARIVS. Impius est. igratus est. audeo dicere parricida? sensit q defenderat. respice foꝝ hic sub Cicerone sedisti: respice rostra: hic supra Ciceronẽ stetisti? Quãtũ eloqntia tua Ci. potuit? popilius de moribus reus ẽ: abscidit ceruices loqntis: hæc est absoluti clientis post longũ tẽpus salutatio. Parce iam q̃so popili. Nihil tibi nisi occidendum Ci. mãdauit: duo fecit pricidia: quoꝝ alteꝝ audistis: alteꝝ uidistis. CAESTII PII. Si dixero ĩfamis adolescẽtia turpis est: ĩfamis pueritia turpis ẽ: respõdebit iã ista Ci. defendit. Nõ pudet popili accusator tuus uiuit. qd tam cõmũe q̃ spũs uiuis? terra mortuis? mare fluctuãtibus? littus electis? Parricida sic ẽt tu perisses. FVLVII SPARSI. Non credidisset popilium fecisse antonius: nisi in mentem illi uenisset: illum & parricidium fecisse. facinus ĩdignum a me defendicᷓ Ci. cum popiliũ Cicero defenderit. MENTONIS. Non magis qsq̃ alius occidere Ciceronem potuit pter popilium: q̃ nemo popilium pter ciceronem defendere. parricidã quem uiuus negarit cicero: occisus ostendit: fortunã ciceronis. Antonius illum proscripsit q accusatus est. popilius occidit q defensus est. Si damnatus esses carnifex: te culleo totũ isuisset. Video qd respondear. Non credet antonius occisum ciceronem a popilio. nisi ei signũ attulerit. TRIARII. Præsta Ciceroni qđ ppinq Catilinæ. qđ amici Verri pstiterunt. Proscriptum transi. ne a mortuo qdem manus abstiet: laceret occisum. Popili hoc parricidiũ tertiũ tuum ẽ. POMPEII SYLONIS. Nunqd magis exonerare te possis: psta Ciceroni qđ antonius. CORNELII HISPANI dic antonio: ego istud scelus facere possum & patrem occidi. Securi autem amici Ciceronis postq̃ ad illum popilius missus est. ARELLII FVSCI PATRIS. Potuisti Ciceronem occidere. At q̃ bene psuaserat nobis Cicero: parricidium te facere non posse: occidisti tu Ciceronem loqntem. nunqd inqt & aliqs ex tuis uenerat ĩdex: an nemo Ciceroni timendus q cum populo uenit. Q. ATERII. q mõ in italiam humeris relatus est nunc sic a populo referẽ ppósito in rostris capite ciceronis cum unius moetu oĩa tenerenẽ: gemitus tamẽ popilii liber fuit. IVLII BASSI. Proscriptus inqt erat Cicero: pater certe tuus pscriptus non fuit. BLANDI Dii manes popilii seni patris & iultæ Cicero te psequunẽ aiæ: ut quem negasti parricidã sentias. CAPITONIS Deduxi ad uos reum oium quos terra sustiet nocentissimum ĩgratum: ipium pcussorem. bis parricidã: nec tamẽ tieo prõni uiderit: ne a popilio qdem post beneficium occidicᷓ: nec damnationẽ qdem despero. Non. n. a Cicerone non defendicᷓ. timeo ne causæ non satisfaciam. Maior causa est: occisum a popilio Ciceronem q̄ri: q̃ fuit aliq̃do pbare non occisum patrem. Ciceronem qsq̃ potuit occidere. q audiuit? Miturnensis palus exulem Maurium non hausit. Ciber ẽt in carcere uidit ĩperantem. ptor iter a cõspectu exulis flexit. Qui in crepidine uiderat Marium: in sella figurauit. Non possumus de popilio q̄ri. eodem loco patronum habuit quo patrem. Pompeius terraꝝ marisqȝ domitor Hortensiũ se clientem libenter confessus est. Hortensius bona põpeii nõ pompeium defenderat. Romulus hoꝝ mœniũ conditor & sacratus cælo parẽs non tantã urbem fecit q̃ntam Cicero seruauit Metellus in Vestæ æde extixit ĩcendium. Cicero Romæ glorieᷓ. Hãnibale Scipio. Pyrrho Fabritius: Antiocho alter scipio. Persæ paulus. Sparthaco Crassus. Sertorio & Mithridate Pompeius nemo hostis catilina ppius accessit. fert appensum conto caput: & defluente sanguine hunc ipsum ingnat locum in quo pro popilio dixerat. BVTEONIS. Quantæ fuit eloq̃ntiæ? pbauit ab eo non occisum patrem: a quo occidi poterat ẽt Ci. MARYLLII. Si inimicus essem patronis: optarem ut reus absolueret. Turpe iudicium in ea ciuitate Ciceronem non defendi: in qua defendi ẽt potuit popilius. Popilium pauci ex historicis tradiderunt ĩterfectorem ciceronis: sed ii quoqȝ parricidii reum a Cicerone defensum. Sed in priuato iudicio declamatoribus placuit: parricidii reum fuisse. Sic autem eum accusant tanq̃ defendi non posset: cum adeo possit absolui: ut ne accusari quidem potuerit. LATRONI non placebat illum sic accusari quomodo quidam accusauerunt. Obiicio tibi ꝙ occidisti hominem. ꝙ ciuem. ꝙ senatorem. ꝙ consularem. ꝙ Ciceronem. ꝙ patronum tuum. Hanc enim rationẽ non

aggrauari ĩdignationẽ sed fatigari.statĩ illo ueniendum est ad quod properat auditor.Nam in reliq̃s adeo
bonã cãm hẽt Popilius:ut detracto eo:q̃ p̃ronũ occidit:nihil negocii habiturus sis:& p̃rocinĩũ eius ẽ ciui/
lis belli necessitas.itaq̃ nolo p illos reũ gradus ducere.quos põt tutius euadere. licuit.n.ĩ bello & ciuẽ & se
natorẽ & cõsularẽ occidere.nec ĩ hoc crimẽ ẽ q̃ Ciceronẽ sed q̃ p̃ronũ.LATRO accusauit illum de mori/
bus:primũ q̃ sic uixisset ut cãm pricidii diceret:deide q̃ p̃ronũ suũ occidisset:& fecit.has q̃ões : an posset
eo noie accusari absolutus ẽ.Siq̃s inq̃t hodie uolet me pricidii postulare nõ poterit:quõ q̃d.crimen obiici
nõ põt.puniri põt:an ĩ bello ciuili acta obiici nõ possint:honeste dixit cũ hũc locũ tractaret.VARIVS GE
MINVS.Si illa inq̃t tpa ĩ crimen uocas:dicis nõ de hois sed de rep.moribus.Si põt q̃d ciuili bello actũ ẽẽ
obiiciant.hæc obiici debeãt.Hãc q̃õnẽ ĩ illa diuisit.An ẽt si necesse ei fuit facere:nõ sit tamẽ ignoscẽdũ.Ad
q̃dã.n.nulla debeat necessitas cõpellere hoc loco.LATRO dixit summis clamoribus:ita tu Popili si Anto.
uixisset patrem tuũ occideres.Deide an nõ fuerit ei necesse:potuisti excusare te:potuisti p̃mittere aliquẽ ad
Ciceronem:ut sciret & fugeret.necesse certe nõ fuit:manũ caputq̃ p̃cidere mortuo.Colorem pro Popilio.
LATRO simplicem habuit:necessitate coactũ fecisse:& hoc loco illã sñiam dixit : miraris si eo tpe necesse
fuit Popilio occidere quo Ciceroni mori? ALBVTIVS dixit:ĩ pœnã Cicerõis electũ amicissimũ Cice.q̃si
exprobaturus:p hoc illi suã fortunã eẽt:molestius inq̃t feret se a Popilio occidi:q̃ occidi. MARCELLVS
ESERNINVS Eundem colorem aliter ĩduxit.Cogitabat inq̃t Anto.secũ.q̃d Ci. excogitabo supplicĩũ?
occidi iussero:oli iam aduersus hũc moetũ emuniuit aĩum.scit mortem nec ĩmaturã esse cõsulari nec mi/
serã sapienti:fiat aliq̃d noui q̃d nõ expectat:q̃d nõ timet:non ĩdignabit̃ ceruicẽ hosti porrigere. ĩdignabit̃
clienti:popiliũ aliq̃s uocet:ut sciat:q̃tũ illi defensi ĩ rep.p̃fuerit.SYLO POMPEIVS hoc colore usus ẽ:of/
fendebat̃ inq̃t p̃scriptiõe:& q̃dam liberius loq̃bat̃:non miror Ciceronis cliens est tanto magis occide Ci.
tuum.Et dixit:nõ suæ ĩfirmitatis sñiam.Vterq̃ inq̃t sed diuerso genere punitus est.Cice. proscriptio fuit
occidi mea occidere.MARILLIVS p̃ceptor noster sit narrauit:iussit inq̃t ĩperator.iussit uictor:iussit q̃ p/
scribebat.ego illi negare q̃cq̃ possem :cui nihil negare poterat resp.BLANDVS hoc inq̃t loco uolui me ex
cusare.dixi Ci.me defendit:respondit:scio me accusauit.hergo ut sciat plus sibi Antoni accusationem no/
cuisse:q̃ Popilii defensionem profuisse.BVTEO hoc colore uocet̃ inq̃t ille Ciceronianus:ille cliens: ami/
cus:excogitaui quõ Ci.sua periret manu.CAESTIVS hoc colore durissima inq̃t militia ĩ Antonii castris
fuit:ob hoc ipsum q̃ Ciceronis erã cliens:difficillimæ mihi expeditiões dabant̃.Tũc quoq̃ uocatus sum
q̃si ad pœnã.h.inq̃t occide Ciceronem:nec credã inq̃t nisi attuleris caput:magisq̃ admiratus est potentiam
suam:q̃ Ciceronem Popilio nõ liceat occidere.FVSCVS ARELLIVS hoc colore usus est.Antonii si par
tes secutum:ut siq̃d posset Ciceroni prodesse:facta p̃scriptione ad genua se Antonii p̃cidisse:dep̃catũ se p
Cicerone:offensum Antoniũ dixisse:eo magis dixisse:occide quẽ mori nõ uis.Hic color displicebat PAS/
SIENO q̃a ad testẽ ducit.nã si hoc fecit Popi.nõ tãtũ q̃d defendat nõ habet:sed habet quo glorief̃.HIPSO
ROMANVS uehementi colore usus est & duro.P̃ronũ.n.Popilio dedit & dixit aliter se cãm actuq̃ Popi
lii:aliter Antonii:p Popilio dictuq̃ occidere nolui.coactus sum.p Anto.dictuq̃ occidi Ciceronem opor
tuit.& dixit locũ:aliter nõ potuisse peccare rẽp.q̃ si ille turbator ocii e repu.sublatus eẽt.Solus ex declama/
toribus ĩ Ciceronem ĩuectus est:q̃d ille inq̃t cum Antonium hostem iudicaret & omnes Antonii milites
non ĩtelligebat se & Popilium proscripsisse?Hic color prima facie asp̃ior ẽ.sed ab illo egregie tractatus ẽ.
VARIVS q̃dem minus dixit.Cum ĩperasset mihi Antonius passus sum:ne aliq̃s.P.Clodii mitteret̃ q con
tumeliis afficeret anteq̃ occideret & uiuum laniaret.ARGENTARIVS dixit.Vocatus ueni:post proscri/
ptionem Antonius terribilior erat factus ẽt suis.Iussus sum Ciceronem occidere.q̃d facerem? Nõ parere
uno modo poterã si me occidissem:hoc nec Cicero poterat.A parte accusatoris illo loco quo Popilius ue/
nit nemo non aliq̃d noui uoluit dicere.LATRO ait:præcluserat fores.nemo ad proscriptum recipiebat̃.
Popilius ut uenit admissus est.CAESTIVS dixit.Vt renunciatum ẽ Ciceroni ait:Popilio semper uaco.HI
SPANVS CORNELIVS fecit ẽt quærentem Ciceronem.Popilii tum sero? ALBVTIVS dixit.quid est
Popili?& q̃d tuto lateo?nunq̃d mutandus est locus iepte ab idibus?PAVLVS q̃dem ĩduxit Ciceronem:
tum maxime Popilii orationem legetem.& MVRRHEDIVS non est passus hanc controuersiam tran/
sire sine aliqua stuporis sui nota.Descripsit.n.ferentẽ manũ & caput Ciceronis Popilium:& Popilii manũ
dedit Popilio quanto aliter reus Ciceronis:& tenebas manus eius?

Incipit decimanona controuersia fœliciter.

Er abdicatus cõpræhensus a patre ĩsecreta domus parte medicamentum terens : ĩterrogatus: q̃d
e essset:dixit.uenenum:& uelle se mori:& effudit:accusatur parricidii. CAESTII PII dic q̃d cõmisi?
ne cicerte secreta te fallunt:dimittam te:te ĩtelligetis cui parauerim.dic quid ante commiserim:ni
si forte cõtentus es reo committere parricidium parricidæ nihil.ARGENTARII.Volo mori quia reus
fui:quid ergo mori:reus uiuet:uiuet quia sordidatus assidebit pater Reuertar ad uenenum.quando ĩ ini
qua fortuita nullo me periculo defundi semel passa est.ALBVTII SYLII quare ergo non moreris? Non
iuuat me mori:siquem alium iuuet : ut interuenit in alias cogitationes : abi ergo quisquam tam infœlix
fuit ergo quisquam me magis odit quam ego miser memet cœpit.VARII GEMINI.Ter inquit abdica/
tus es.uideris mihi pater obiicere:q̃ tandiu uiuam:q̃ pro me loquor.Nolite mirari : tam iracundum est
innocentibus mori q̃ miseris defendi.CORNELII HISPANI.Scio quosdam piclitantis illa iactare:nunc
primum causam dico:hic ergo dicere non possum:iterum reus fui:nec dubito:quin uobis ĩ odium teneri
cũ ipse me oderi.PORTII LATRONIS.Ter causam dixi:accessi ad hæc supplicia mea. uenenum teneo.
hoc si tibi satis nõ est.uiuam.ALTERA PARS ALBVTII SYLII.Testor deos ĩmortales:hoc me tribus

iam cauisse abdicatiōibus:ne in domo mea uenenū dephēderē.parricidii reus uiuit q̄ abdicatus mori uoluit:in q̄ angusto domus meæ fortūa posita ē:aut p̄ri peıdū ē:aut filio.qd hēs:q̄re me mori uelis? Viuunt orbi.uiuūt naufragi.uiuūt ēt qbus cōtigerūt liberi. Ter abdicatus cū se mori uelle dicat:uitā togat teneo p̄ricidiū qd appet ēt in suá morté paratissimū.CORNELII HISPANI.Nolite mirari:si debitas uires do loti meo nō exhibuero.tribus iudiciis experti estis:p̄res accusare nō posse.VIBII RVFFI.Cū tātū est qd fateris q̄tū ē qd negas:tu uenenū q̄sisti.tu uenenū emisti:tu uenenū ītulisti in eá domū ī q̄ hēbas inimicū patrē:recte uitá odisses suá:tibi parricidiū obiecisses.Vis scire qd peccaueris? īdica qs tibi uēdiderit:dicet illi:tu illi uenenum uēdebas:tu ter abdicato uēdebas.sine dubio sciebas cui daturus erat:ita hoc ego iudicio filii mortem moror: si me cum isto ícluditis:moriar:ut uobishanc faciá īuidiá qua iste mihi facere uoluit.VARII GEMINI.Quæritis filiū meum uenenum cui parauetit? nō uiuit.POMPEI SYLONIS.Mihi īquit paraui:& hoc est patri parare.absolutus mori uult:reus uiuit.MVSAE habuit malū medicamētum Mithridates:qs.n.alius debeat habere parricida? habuit in quā Demosthenes uenenū & uiuit: idem ego tibi pater qd' Demostheni Philippus.PORTII LATRONIS.Cū abdicarē:siquid obiecerā:aiebat:nū quid dephēdisti? nō tamē habebitis qd multū de eo dubiteris:qd negat parricidiū.qd cōfitet:uenenū est. Mori īquit uolo uiuo patre:& hoc p̄ricidiū ē.Miser æq̄ timui nō biberet ueuenum:q̄ ne daret.ARELLII FVSCI PATRIS.Mihi īquit paraui uenenū:ne quis dubitet in aliū possim occidere.IVNIO IOVIS PATER.Reus est parricidii qui mauult mori:q̄ patrē uiuere:quō uultis magis ꝓbē uobis illū mori noluisse? nō uult mori:mori īquit uolui q̄re? quia ter uicisti.Si mihi credis patricidiū facere uoluit:q̄lis est reus cuius hoc unū patrociniū ē:īdignū se uita fuisse? dico tā īuisum illi patrē fuisse:ut occidere uoluerit. Non puto uos exigere diuisionē cū cōiecturalis sit cōtrouersia:habet tā dissimilē cæteris q̄ cōiecturá & duplicē: nō quō solet:aut īter duos reos:cū alteꝝ coarguimus:aut īter duo crimina:cū alteꝝ ꝓbamus:ut id alterius fiat ꝓbatio tanq̄ cū dicimus adulterá fuisse:ut credat ēt ꝑ hoc uenefica.In uno hoie cōiectura duplex ē.Quærimus.n.utꝝ uenenū in suá mortē an in p̄ris parauerit:si hic color displicet pro adolescēte.quo dixit latro ut nihil mutaret sed diceret.Mori uolui tedio abdicatiōis & īfœlicitatis assiduæ cū in hoc tantū sordes ponerē:ut cū maiore tormēto positas resumerē.& absoluto mihi uni nō finis eēt piculi sed initiū īcipit p̄ter coniecturá & illa p̄ria uulgaris in eiusmodi cōtrouersiis sed p̄trita qō īcurrere an uenenū habere in mortē suá liceat.ALBVTIVS illo colore pro adolescēte dixit:nō fuisse uenenū:cū putarē inqt odio eē patri meo.uolui expiri affectū eius:quō mētionē mortis meæ ferret.Itaq; palá & ita ut īteruēiret p̄r te nui.FVSCVS ARELLIVS eodē colore usus est.sed aliter nō dixit:expiri p̄rem uolui. sed ut miserabilē me patri facerē.MVRRHEDIVS pro cætero stupore suo dixit.medicamentū se parasse ad somniū: qa assiduæ solicitudīes uigiliaꝝ sibi facerēt cōsuetudinē.Vsus colore ē.& publia nā s̄niam dixit. Abdicatiōes inqt suas ueneno diluit.& iteꝝ.mortē inqt meá effudi.Memini nos cū loq̄ret de hoc genere s̄niaꝝ quo iā īfecta erāt adolescētuloꝝ oium īgenia q̄ri de Publio q̄si iā ille hāc īsaniam ītroduxisset.CASSIVS SEVERVS summus Publii amator aiebat:nō illius hoc uitiū esse sed illoꝝ q illū ex p̄te q̄ transire deberēt imitarent q̄ ap̄ eum melius erant dicta q̄ ap̄ quenq̄ comicum tragicūq; aut romanū:aut græcū:aut illum uersum:quo aiebat:unū uersum īueniri nō posse meliorē.Tā deest auaro qd hēt:q̄ qd nō hēt.Et illud de eadē re dictū.desunt luxuriæ multa auaritiæ.oīa.Vt illos uersus q huic quoq; ter abdicato possent cōuenire.O uita misero lōga.fœlicibus breuis.Et plurimos deīceps uersus referebat Publii disertissimos.deinde auctorē uitii qd' ex captione unius uerbi plura significantis nascit.aiebat Pomponiū attellanaꝝ scriptorē fuisse:a quo primū ad Laberiū trāsisse hoc studiū imitandi.deinde ad Ciceronē q illud ad uirtutū studia trāstulisset.nā ut trāseā inumerabilia quæ Cicero in ōroibus: aut sermone dixit.Et nota ut nō referā a Laberio dicta:cū mimi eius qcqd modo tolerabile hēnt:tale hēant id qd' Cicero in Laberiū.Diuus Iulius ludis suis mimū ꝓduxit:deide equestri illū ordini redditū iussit ire sessum.in eq̄stria oēs ita se coartauerūt ut ueniētem nō reciperet. Cicero male audierat:tanq̄ nec Pompeio certus amicus nec Cæsari sed utriusq; adulator:multosq; tūc in senatu elegerat Cæsar.& ut repleret exhaustū bello ciuili ordinē.& ut iis q bene de p̄tibus g̃ram referret.Ci.in utrāq; rē iocatus.misit.n.ad Laberiū trāseuntē.Recepissem te nisi anguste sederē.Laberius ad Ciceronē remisit.at q solebas duabus sellis sedere uterq; elegātissime.sed neuter ī hoc genere seruat modū.ab iis huius studii diffusa est in plures imitatio.Sed ut ad cōtrouersiā redeam CASSIVS SEVERVS aiebat placere sibi illum colorē:Mori uolui.& q̄sdam dixit īter disputandū s̄nias.Tertio inqt cū abdicaret aiebā nihil tanti est īfœlicē hanc aiam quā totiēs exagitat p̄r & infestat semel recipiat. Sed illud rursus dicebat:Mihi serua istum aium.facies quod uoles absolutus.q̄re ergo nunc moreris dicet aliqs? Primum non semp idē miseris libet:nonnunq̄ iuuat cū fortuna sua cōcurrere.Illā fatigare.deinde sus reꝝ q̄re nō moriar? iteri qa puto te uelle.OTHO IVNIVS ineptam s̄niam uidebatur dixisse.non multum itereſt mea:aut.n.me:aut filium meum uoluit occidere.

Incipit controuersia uicesima fœlicissime.

Iberi parētes alant aut uinciantur.Quidam cum hēret uxorē & ex ea filium pegre profectus & a piratis captus scripsit de redemptione epistolas uxori & filio. Vxor flendo oculos amisit:filium eūtē ad redēptionē patris alimēta poscit.non remanētem alligari uult.CAESTII PII.Nō est q̄ mulieris affectum lege æstimeris q̄ minatur.omnia fecit:ne filius alligetur.nauigaturus reliquit uxori filiū ne adhuc cæca erat.ALBVTII SYLII.Deducite filium:itaq; tene.complectete.audeo dicere hoc:par ne piratæ quidem diuiderent:si uellet filium alligare:pateretur ire quo ꝓperat.Ergo adolescens matri tuæ nec decem mensium qdem alimenta reddes.si pascere non uis matrem: expecta saltem ut effetas. TRIARII

Legē attulit qua catenas mineť.cā eſt qa timet.MARCELLI ESERNINI.ſi pſeueras:me quoq ad piratas trahe.ipetrabo ab illis aliméta & uitā meā.FVLVII SPARSI.Mater ſi nō paſciť moritura ē.pr̄ etiam ſi nō redimiť:paſciť tamē.IVLII BASSI.pr̄i tuo ſupſunt & oculi & aliméta. ALTERA PARS CAESTII PII.Matrē meā mutari uolo.amare me docuit unis uīculis duos alligauit.ſi mr̄is exēplo pius eē uoluero:ēt oculos pr̄i debeo.ARELLII FVSCI PATRIS deſertorē tuum ap̄ pr̄em īuenies.VARII GEMINI q̄lis fortuna eſt cui uicto mater catenas denuncias?cūdū eſt uictori ad piratas.oia licet pr̄i p̄ſtem.Meliorē tamē habuit uxorē q̄ multi me putāt.qa nolo ad patrē redimēdū ire nūc cum pr̄e colludere.FVLVII SPARSI.Matri nihil timeo:ſi eā ap̄ uos reliquo.BVTEONIS.Oculos certe eruam mihi ne plus marito p̄ſtiterit uxor.LATRO hāc cōtrouerſiā q̄ſi eē tota officii declamauit.nullas qōnes iuris iſeruit:ſed cōparauit īter ſe cōmoda pr̄is & mr̄is & tanq̄ q̄reret dixit.Vtrū ad redimendū potius captū pr̄em filius ire deberet:an ad alendū cecā mr̄em ſubſiſtere.& ſic eā diuiſit ut diceret:hoc qđ pr̄ deſiderat utile ē pr̄i.Nouiſſime tractauit:ne pr̄i qdē uelle:utiq ſi ſciat mr̄em in hac eē fortūa nō paſſurū. in epilogis uehemens fuit.APOLLONIVS GRAECVS ET BVTEO fatuā qōnē mouerūt.Primā an lex q̄ ad alendis parētibus lata ē:ad pr̄is tātū nomen ptieat.illi ſunt oīa priuilegia data.& ipam pœnā nō alētiū ſignū eē:nō muliebris ptātis.Res ē ieptior q̄ ut coarguēda ſit.itaq trāſeo illud unū qđ dicebat.POLLIO ASINIVS referā.Nunq̄ tētari debere in cā uerecūda iprobā qōnē.HISPO ROMANVS illā mouit qōnē.an lex de alēdis parentibus nō ptineret ad mr̄es ut uiuis pr̄ibus.Filius inqt familiæ nullæ poterit ſeruire niſi patri.oi alia ſeruitute liber ē.Puta.n.te alimēta petere ab eo quē pr̄ mittat pegre:quē nauigare iubeat.priæ ptes ſunt pr̄is.ſecūdæ mr̄is.ALBVTIVS nō iuris fecit illā qōnē ſed æqtatis:ita tamē & uiri adnīgeret & matris prius eſſe patris officiū.SYLO POMPEIVS illā fecit qōnē.An quotiēs duobus cōis eſſet ptās eius tota fieret q præſens eſſet.pura inqt te ſeruū eē cōem.huic domino ſeruies q p̄ſens eſt.puta fundū eē cōmunē.is fruſtus pcipiet q p̄ſens eſt.Illā qōnē huic durā ſubiecit:an nunc pr̄ nullū ius in filiū hēat.quō inqt ciuis iura hēat q liberi hois nō habet.patrem habet ille nullā in ptātem.habet matrē in totius legis poſſeſſionē. eſt iā nō cōe illius in te ſed ppriū.VARIVS GEMINVS ſic diuiſit:an nō ſemp filius cogi poſſet:ut matrem alat.deīde an nūc cogendus nō ſit.non ſemp inqt filius cogiť.trāſeo illos q non poſſunt ægros & iutiles. aliqs ad ppellendū hoſtem pficiſciť:in cuius unius militia poſita eſt ſalus publica.hūc retiebit mater puta ligatū:de ſumma reip.puta fœderis.huic mater uīcula iniicet.p partes cōparādo utrūq officiū.ille inqt pegre ē:tu domi.ille captus.tu libera:ille īter piratas:tu īter ciues:ille alligatus:tu ſoluta es:at tu cæca es:ille hoc īfœlicior qđ uidet.qd.n.uidet caſtitatis ſuæ & cædis:& uulnera & cruces eorū q nō redimunť.at periculo ſum nihil niſi domi māere & flere.LATRO dixit p matre ſubmiſſæ & leniter agendū.non.n.uidictā inqt ſed miſericordiā q̄rit:& cum eo adoleſcente cōſiſtit:in quo ita exigit pietatē ut ipediat.aiebat itaq uerbis cohorridioribus abſtinēdum:quotiens talis materia īcidiſſet ipam orōnem ad habitum eius quē mouere uolumus ad affectus moliendā.In epilogis nos quoq uocem de īduſtria īfringere:& uultum deiicere:& dare opam:ne deđiſſimilis ſit orationi oratorū.cōpoſitionemq illis minorem conuenire. CALVVS q diu cum Cicerone iniq̄ſſimam litem de pricipatu eloq̄ntiæ habuit uſq eo uiolentius accuſator & concitatus fuit:ut in media actiōe eius ſurgeret Vatinius reus & exclamaret.Rogo uos iud.nō ſi iſte diſertus ē:ideo me dānari oportet.Idem poſtea cū uideret a clientibus Catonis rei ſui Pollionem Aſinium circumuentum in foretæ īponi ſe ſupra cippum iuſſit.Erat.n.paruulus ſtatura.pp qđ ēt Catullus in hendecaſyllabis uocat illum ſalluputiū diſertum.& iurauit ſiquam iniuriam Cato Pollioni Aſinio accuſatori ſuo feciſſet:ſe in eū iuraturū calūniā:nec unq̄ poſtea Pollio a Catōe aduocatiſq eius aut re:aut uerbo. uiolatus ē. Solebat poſtea excedere ſubſellia ſua:& ipetu datus uſq ī aduerſariorū partē trāſcurrere.Et carmia quoq eius q̄uis ioca ſint:plena ſunt igentis ai.Dicit de Pōpeio digito uno capiūt ſcalpit:quo credas ſibi hūc belle uirū.Cōpoſitio quoq eius in actionibus ad exemplum Demoſthenis riget:nihil in illa placidū.nihil lene ē.oia excitata & fluctuātia.Hic tamē in epilogo quē pro Meſſio tūc tertio cām dicente habuit.non tantū leniter cōponit:Sed cū dicit:Credite mihi:nō eſt turpe miſereri.& oia ī illo epilogo fere nō tātū emollitæ cōpoſitiōis ſunt ſed īfractæ.In hac cōtrouerſia publianā ſnīam dedit.FETVS qdā rethor ſtaturæ puſillæ quā Euctemon hō uenuſtiſſimi īgenii græce dixit:anteq̄ te uiderē neſcio rethor an foratos eſſes. Fuit āt CAESTII ſnia.Captus eſt inqt pr̄ ſi te capti mouent.& hæc capta eſt.& q̄ſi non itellexiſſemus ait:neſcitis dici captos luminibus:& illud dixit:mittes tamē epiſtolā iſructuoſam.odiſſe illam debes:hæc eſt q̄ matrem tuā excœcauit.& illā ſalſiſſimā ī quā multi īcidunt.pp hoc ipſum inqt magis flebilis ē:q nō pōt flere.Et iterū inqt:Lachrymæ mr̄i deſunt.cauſæ ſupſunt:tanq̄ cæci flere nō ſoleāt.Memini CRISPVM q̄dā antiquum rethorē in illa cōtrouerſia uiri fortis q tertiū filiū retinet:cū alter filius in parricidio pdiſſet oculos:alter in acie manus.Exurgite nūc uiua cadauera:rogate pro fratre.Sed qd ego meos derideo: alter qđ roget nō uidet.alter qđ roget nō hēt.Multis cōpoſitos belle ſonātis ſniæ nomē ipoſuit.Itaq memini. LATRONEM PORTIVM ut exprobraret hāc auidiēdi ſcholaſticis negligētiā maxie.qa Triarius compoſitione uerborū belle cadentium multos ſcholaſticos delectabat. oēs decipiebat in q̄dam controuerſia cum magna q̄ſi fluerent & concitata ſic locum concluſiſſe.Inter ſepulchra monumenta ſunt.Et cū ſcholaſtici magno clamore laudarent:īuectus eſt in eos ut debuit.& hoc effecit ut in reliquum ēt quæ bene dicta erant tardius laudarent:dum inſidias uererentur;GLICON dixit.

HYBREAS in hac controuerſia dixit.

ROMANVS tamen. in quibuſdam corruptum uidebatur.

Incipit controuersia uicesimaprima fœlicissime.

Ortua q̃dam uxore ex q̃ filium habebat duxit aliã. sustolit ex ea filiũ. habebat ꝓcuratorẽ in domo spatiosa. Cũ freq̃nter eẽnt iurgia nouercæ & priuigno: iussit eũ emigrare. Ille trãs parietẽ habitatio nẽ cõduxit: rumor erat de adulterio ꝓcuratores & marrisfamiliæ. Quodã tp̃e pr̃familiæ i cubiculo occisus iuentus est. uxor uulnerata. cõis paries pfossus. puer iubet ꝑcussorem cognoscere. Ille ꝓcuratorẽ digito denotauit: accusat filius ꝓcuratorem cædis: ille filiũ parricidii. ARELLII FVSCI PATRIS. Vt audiui clamorẽ siq̃ est fides dephensos a pr̃e adulteros putaui. q̃s feriet te uoluntariã testem in forꝫ ueniẽtẽ? ẽt si uenires dictura pro filio? miserrimus puer q̃uis piclitus: plus tamẽ pro te timeo: nimiũ fraternis insistis uestigiis itaq̃ iam tibi in mr̃e nõ cõuenit q̃diu mater uixit. pr̃ me fuit ꝓcuratore cõtentus: nec facile fit parricidiũ. Vis scire q̃tũ natura possit ẽt ifans pro pr̃e loq̃tur. TRIARII Viuo pr̃e adultera moriente conscia mortuo testis aliq̃s uno teste contentus est. dabo populũ: obiicit priuigno parricidiũ: filio mendaciũ: irat ꝓcurator q̃ solebat. Dic puer: q̃s pr̃em tuum occiderit? dic audacter: eundẽ noĩas: quem populus: nõ placet scœleri ꝑrsus adulteri tp̃s habui pr̃em tam bonũ: ut cũ uxorem hr̃e uellet: tamen me nouercã hr̃e noluerit: quo mihi lumen? ea tantũ admissuro nefas optãda nox est: q̃d inq̃d ante peccaui: dissimile ẽ: memẽto. n. de homicida q̃ri põt: tyrociniũ esse homicidiũ: parricidiũ non põt: lumen attulisti ut discerneres; erat illi quem leuiter uulnerare deberes: uidemus adactum in p̃cordia gladium: sic ego nouercam uulnerassem: frater q̃ro: an uideris ꝓcuratorem ꝓxĩa nocte? nihil de prioribus q̃ro. VIBII GALLI. Ego taceam de adulterio q̃d ꝑseq̃tur & populus? ego taceã de parricidio q̃d ꝑsequif puer? testor uos iud. saluũ patrẽ reliq̃. o magnam in contrariũ sæculi nostri ꝑuersitatẽ iuentus est q pr̃em posset occidere & nouercam nõ posset: ẽt siq̃s occidere pr̃em nõ põt nouercam põt. SEPVLLII BASSI. Dũ ꝑfodio parietem aliq̃s sentiet cuius uis leuissimum sonũ pueri: an senis: an mediæ ætatis: pueri? frater sentiet: senis? pr̃ mediæ ætatis? nouerca q̃rerem q̃ sordida domo natus esset si ullam habuisset. nũc inq̃sitionẽ nostrã humilitate effugit. Nõ miror si nescis. q̃ difficile sit patrem occidere: cũ icertum hẽas patrem. ALBVTII SYLII. Quæro a te mulier an filio tuo credendũ putes. liceat mihi nutrire puerꝫ: ne cũ matre ille: ne cũ tutore q̃ar cõuenire. Tres in cubiculo sunt patrẽ occidis: puerꝫ cõtẽnis: adulterã nõ times: singuli se serui libertiq̃ offerebãt. puer stabat ante oẽs ꝑcussor latebat post adulterã. Quid ante peccaui? cuius uxorẽ corrupi? q̃d si fecissem hoiem occidere sed patrẽ nõ possem: hoiem occidere bõis hẽo ꝑtestes: tiet hũc i aliẽa ꝑtãte. Aspice corpus patris q̃ grauis plaga: q̃ alte adactus ẽ gladius: sic ego nouercã ꝑcussissem. CAESTII PII. Adulterꝫ te eẽ nõ unũ testem dabo nõ corruptũ dabo multos dabo ẽt pueros: Patrẽ tã grauiter ꝑcussi: q̃ debui nouercã: nouercã sic q̃dã quẽadmodũ patrẽ. IVLII BASSI Tibi fuerit necessariũ lumẽ ne eã occideres ꝓp q̃ occidebas: mihi supuacuũ erat ne instr̃o ꝑricidii detegerẽ ꝑricidiũ. Si rerꝫ natura pateref: obliuiscẽdũ mihi erat dũ occiderẽ minore licẽtia. q̃ nõ uidẽus agius: & q̃uis nõ minor sit atrocitas facioris: formido minor ẽ. Si pr̃em occidi totus mihi lectus purgãdus ẽ: tibi parcã ꝑricidiũ nõ hẽo: nõ possum gloriari ultiõe pr̃is: frater illã meus occupauit. BLANDI q̃ difficile ẽ filio patrẽ uulnerare. & q̃ facile priuigno nouercã occidere. VARII GEMINI. Patrẽ inq̃t occidisti: testor uos iudices nihil leuiter ẽ mãus faciũr: utrꝫ nõ habui ꝑtãtẽ? atq uulnerata ẽ. hui noli te occidere. non habui ꝑtãtẽ. atq uulnerata es: leuiter uulnerata es: q̃ diligenter seruata es. Tu testimonium dic. & ostende uulnus. ꝑcussor ille q̃ timuit: ne occideret. PORTII LATRONIS q̃le lumẽ affero: fortius ꝑricidiũ faciã: si nõ uidero patrẽ. occidere aliq̃s patrẽ anteq̃ nouercã potest? nouercã ne post patrem q̃dem potest. TRIARII aliq̃s parricidio puras manus seruat: & ĩde ĩcipit quo ꝑuenire difficile ẽ. DIVISIO. Has controuersias q̃ & accusationem: habent non eodem ordine omnes declamauerunt. quidam fuerunt qui ante defenderent q̃ accusarent. Ex quibus latro fuit. Fuscus Arellius debet inq̃t reus in epilogo desinere: optiæ ãt epilogũ cõtexit: defensiõe & hoies magis defendenti q̃ accusanti fauent. Vltia sit pars q̃ iudicem fauentem possit admittere. Quidã ꝑmiscuerunt accusationem ac defensionem: ut ꝑ cõparationem duorꝫ reorꝫ irẽt: & crimen simul repulissent stati trãsferrent. Ex q̃bus fuit Cæstius: hoc. n. semp expedit utiq̃ q ĩbecilliorem ꝑtẽ habent: nõ est utile cominus cõgredi. facilius latent q̃ non comparanf. in hac controuersia duo uel tres rei. nouerca. n. ꝓcuratori coniungif: itaq̃ a filii ꝑte utiq̃ aiebat prius accusandũ q̃a unum debebat crimen defendere. duo obiicere & adulterii & cædis: siq̃ sunt ex utraq̃ ꝑte difficilia nõ colorẽ sed argumẽtationẽ desiderãt: itaq̃ ne modũ excedã p̃teribo. Circa uulnus nouercæ q̃dam bellas res dixerunt: q̃dã ineptas: imo multi ineptas. Prius illa q̃ belle dicta sunt referam. FVSCVS. Vt destricta leui uulnere ẽ cutis: nõ credas factũ manu priuigni: credas amatoris. PASSIENVS AIT. Sed leuiter te uulnerauit dextera illa cui nec paries obstitit nec pr̃. VARIVS GEMINVS dixit da ferꝫ testi meo fortius feret. CAESTIVS dixit cũ descripsisset q̃ leue uulnus eẽt. Nocueras iq̃t mihi si amicæ tuæ nocere potuisses. BRVTVS BRVTEDIVS quotidiano uerbo satis significanter usus est. Riualẽ inq̃t occidit: amicã sauciauit. HISPO ROMANVS eiusdẽ generis rẽ dixit: ostẽde nouerca: ostẽde istud q̃d amator tuus uellicauit. BASSVS SEPVLLIVS dixit. Maritũ occidit: adulterã strixit: Ex illis q res ineptas dixerant. Primus ibi ante oẽs. MVSA uidef. q cũ uulnus nouercæ descripsisset adiecit: Ad Hercules pr̃ meus tanq̃ paries ꝑfossus est. MVRRHEDIVS patrociniũ putat eẽ: q causæ suæ sanguinẽ misit. NEPOS LICINIVS ait nõ ẽ istud uulnus. sed ludẽtis adulteri morsus. SENIANVS. Ex illa stultorꝫ nota sñiam ꝓtulit. Nõ uulnerauit iq̃t nouercã: sed uiri sui sanguĩe aspsit; cũ illic uulnera tãta ponanf. VINICIVS exactissimi uir igenii q nec dicere res ineptas nec ferre poterat solebat hanc sentẽtiam seniam deridere. & similem illi referre in oratione dictã Montani Votieni. SENIANVS. In hac eadẽ controuersia dixerat. Nihil puero ẽ testæ certius utiq̃ quiquennii. Nam & ad eos ꝑuenit annos ut itelligat. & nõdũ ad eos q̃bus fingat. & hæc diffinitio

ingt ridicula est:nihil esse puero teste certius.utiq; qnquẽnii.puta nec si q̃drimus puer testis ẽ:nec si sex annog.Illud uenustissime adiiciebat.Putas ingt aliqd agi oĩa i hac sñia circũspecti hoĩs.sunt finitio exceptio Nihil ẽ ãt amabilius q̃ diligẽs stultitia.MONTANI VOTIENI sñiam huic aiebat eẽ similẽ: & deridebat hãc i oẽ.& exprecũ ẽ aial canis utiq; catenarius paratus.erat ãt nõ æquus ipi mõtano accusauerat illũ apud Cæsarẽ a colonia narbonẽsi rogatus.at Mõtãus adeo toto aĩo scholasticus erat: ut eodẽ die quo accusatus ẽ a Vinicio decertauerit in Vinici actionẽ sñias suas referebat.Elegãter illud dixit.SVRDINVS Rogo nũ qd putas illũ alterã ptẽ declamasse.grauis scholasticos morbus iuasit.Exẽpla cũ dixerũt uolẽtes illa ad aliq̃d cõtrouersiæ thema redigere hoc qđ aliquãdo faciẽdũ est cũ res patit:ita ineptissimũ ẽ luctari cũ materia & lõge arcessere:sic quõ fecit in hac cõtrouersia:q cũ diceret ꝓ filio locum de indulgẽtia liberoꝝ in parentes uenit ad filiũ Crœsi.& ait.Mutus i piculo pr̃is naturalia uocis ipedimenta corrupit q plusq̃ qnquẽnio tacuerat:qa quinquennius puer ponit.putauit ubicunq; nominatũ esset qnquenniũ sñiam fieri:qa latroni bene cesserat:q cũ diluisset uulnus exiguũ dixit.Aspicite istã uix apparẽtẽ cicatricẽ.rogo uos nõ putetis puerulũ fecisse:& ne puerulum qdem quinquẽnem.GALLVS VIBIVS iprobã dixit sñiam cum cædẽ describeret.occidit ingt maritum.nouercã læsit.puero pepcit ẽt hũc putabat suũ.Valde.n. puero Cæstius aiebat parcendũ:itaq; dixit cum laudaret eius testimonium ꝓcurator:natus es.HERMACOTAS hunc sensum decentius posuit. BLANDI sñia laudabat cũ descripsisset a puero demõstratum ꝓcuratorem digito multa significãte.AVCTEMON dixit.

MVRRHEDIVS Mimico genere fatuã sñiam dixit cum dixisset nouercã disputare cõtra filii sui testimoniũ.facit iquit qđ solet ꝓ amatore sanguini suo nõ pepcit.NICOCRATES LACON aridus sed & uetus declamator dixit:

HERMACOTAS cum miserabilem dixisset pueri cõditiõem esse:q infestus nouercæ & ꝓcuratori redderet:dixit iã ꝓcuratorem clamare.

Incipit uicesimasecunda cõtrouersia fœlicissime.

Yrãnus pmisit seruis ut dominis interemptis dominabus suis nubã.Profugerunt pricipes ciuitatis.Inter eos qui filiũ & filiã hẽbat ꝓfectus est pegre.cum oẽs serui dominas suas uitiassent:seruus eius uirginẽ seruauit:occiso tyrãno reuersi sunt pricipes.i crucem seruos sustulerũt.ille mãumisit & filiã collocauit.accusat dementiæ.ARGENTARII.Haberemus solatiũ si has nuptias fecisset tyrãnus nõ pr̃.habe hunc illi honorem.fac dotalẽ sine dominã custodiat.Sanũ putatis esse q maluit tyrãnũ imitari q̃ seruũ?pr̃ nr̃ hõestis parẽtibus natus.q.naliter cõditionẽ mr̃is nr̃æ hẽre potuisset:si tãtũ igenuus fuisset CAESTII PII.Soror opto tibi ppetuã sterilitatẽ cum dicerẽ manumittamus seruũ.aiebat expectemus sororias nuptias.Ergo tibi soror ut honestos hẽas liberos adulterãdũ est:fecisse similem tyrãno filiã raptis libertũ cruciariis.plus seruo dñs pmisit q̃ tyrãnus q facit has nuptias.isanus est aut tyrãnus:qs hoc põt credere:optãdũ filiæ fuisse.ne finiret tyrãnis:ne rediret pr̃?Si iterrogauero pr̃em qđ grauissimum in tyrãnide fuerit scelus:si sanus est:respõdedit:q dñæ seruis collocatæ sint.FVLVII SPARSI.Eligit maritus quẽ sanus pr̃ dotalẽ dedisset.gener tuus ipsis nuptiis crucẽ meruit.Egregium generꝫ quo nihil est gloriosius: q̃ qđ inter cruciarios nõ est.Grauissima quoq; ipi seruo facta est iniuria.dñam suã nõ licuit illi seruare uirginem.BLANDI.Fecit etiã seruo iniuriã cum detraxit abstinentiæ gloriã nuptiis suis manumissus esto mr̃imõium oĩ adulterio turpius.IVLII BASSI.Liberata rep.q me tristem uidistis:nolite mirari. nobis ẽt nunc uiuit tyrãnus.Virginitatẽ q̃ sub tyrãno seruauerit:pdidit sub pr̃e.Dic furcifer cui sororẽ meã uirginem seruasti?dic si placet mihi?Nõ uitiauit ingt cum liceret illi.Ita ne dignus ẽ nuptiis qa idignus ẽ cruce?ex cella suæ dñæ migrauit i cubiculum.uel dña ex cubiculo suo migrauit i cellã.CORNELII HISPANI.Melioris cõditiõis sunt uitiatæ q̃ uirgo.illi tamen mutare nuptias cõtigit:q̃ re tyrãnicida pmiũ accepisti.ẽt nunc aliq̃ ex edicto tyrãni nupta est:q edictum tyrãni fugerat:redit cum edicto.demẽtiã hoc pr̃is factum ẽ:ut tyrãnũ accusare posset:q ille ingt filiã meã alteri seruauit:nunc maritus ẽ.qui sub tyrãno quoq; nihil aliud potuit q̃ raptor esse:is qui dotalis destinatus erat:custos relictus est.ꝓpositũ ẽ edictũ:qđ ne ferremus:fugimus.nihil p totum publicæ seruituti spatium idignius uisum est.nihil diis hoĩbusq; ferẽdum itaq; tyrãnus post hoc occisus est.despõsa est puella oĩa ex edicto tyrãni facta sunt ALBVTII SYLII.Egregius gener cuius hæc una gloria:q cõparatus cruciariis frugalior est.melius seruus custodiuit dñam q̃ pater filiã suam collocauit:quemadmodum iratus tyrannus alienos inimici tibi nepotes p̃cant : cum sanus pater fuit:ne has uideret nuptias:fugit.paꝫ putatis magnum argumentum dementiæ qđ egit tyrannum in mortem.patres in exilium.seruos in crucem.quõ qui sic fugis:sic collocas. honestius exules q̃ socer. Si uoles inuenire generi tuo ꝓpinquos:ad crucem eundum est.ARELLII FVSCI PATRIS.Ex seruo gener & ex domina uxor:ex domino socer est factus.quis has nuptias tyranni putet? quem tyranni criminibus accuso.tyrannũ pr̃is:qd de tyranno q̃ror?pr̃is similis est.qd de patre nõ q̃rar?tyranno similis est. Miserrima soror sub tyranno pr̃em desiderabas.id in filia tua coegisti qđ tyrannus tãtum pmiserat.Nunc nobis pr̃ si sanus es:exulandum ẽ.quid.n.liberius accidere põt q̃ is status in libertatem quem cæteri uix ferunt in seruitute?fugimus ne seruiremus:fœlicitatem nostrã in calamitatem cõuertit.aliquando.n.fugit. Satius cum cæteris cõtumeliam ferre:q̃ liberatis oĩbus solos in tyrãnidem reiici.seruo libertatem dedit.filiæ seruitutem:seruo filiam dedit.inocentiam abstulit.Nescio qd sibi uelit:qđ serui meritũ laudat? tyrãnum.n. laudare debebat.Seruus noster stultus.tergum:caput suis delitiis p̃sentibus p̃tulit.si dixisset:timuisse tantũ:laudabo:& hanc illi ẽt nunc optabo mentẽ.cæteræ honestos iuenerunt seruos:hæc talẽ habet:q̃les illæ in tyrannide habuerũt.Soror mea ancillulæ pellex ẽ.sed ut domina nuberet.cõseruula de cellula exacta ẽ.

Nullũ in tyrãno maius scelus fuit:q̃ qđ tibi libui mutari.o te soror miserã:q̃ ista nõ sub tyrãnio passa es.sĩ
.n.pati desisses.Hoc tu putas pmiũ eẽ:qa dominã nõ uiolauit:uiolet q̃tũ uolet.Iste uero ut dicis iniuriã ti/
bi fecit qa affinitatẽ quã moratus ẽ si non cessas ẽt fortasse ex illo nepotes hẽremus.hẽbimus generꝝ si pos/
sumus parẽ similẽ.sin minus nõ erubescẽdũ.cui cognatus sit.aliqs cui sacra aliq̃ & penetralia i quæ dedica
tur uxor.quẽ adiungamus ad domũ.nõ quẽ extẽsum deleamus.PORTII LATRONIS.Qui oĩa tulera
mus.hos fugimus.uocat seruũ.& qa crucẽ nõ meruerat merei iubet.Ita ne furcifer tu potuisti dominã cõ/
plecti?putasti ãt te p tyrãnũ uictoꝝ.aut semp futuꝝ p̃rem?fœlicissimi uidebunt qbus cõtigerit raptus ty
rãnus:ita sine dubio beneficiũ dedit.q custodiuit dominã a stupro:se a cruce.cũ ĩfœlice faciat dotalẽ suum
noua nupta deduceret.siq̃ fides est exhorrui.q̃si repositũ eẽt edictũ:cogitabã quẽ sorori uiꝝ eligerẽ.sim/
pliciter fatebor.fastidiebã iã eas cõditiones q̃ ante ,pfectiõem fuerãt.aiebã.illo tpe me aliæ uirgies erãt.Nõ
uitiauit inqt sub tyrannide.o nos fœlices.sine nunc qbẽ.TRIARIVS age.hoc nõ ẽ pmiũ.unũ spectare oĩ/
um cruces.certũ hẽo si habuisset tyrãnus filiã:nõ scripsisset edictũ.idicit festũ diẽ.apiri iubet maioꝝ ima
gies cũ maxie tegẽdæ sunt.VARII GEMINI.Eadẽ hora & libertũ fecit generꝝ.hoc fecit qđ tyrannus nõ
cogit nisi cũ irascit.seruos ne tunc qdẽ fecit cũ cogit.generꝝ hẽs q̃lem:ut illi laudationẽ suã reddã:nẽpe fru
gi seruum seruis tuis paritura frẽs q̃tũ ad expositionẽ reꝝ ptie:Sũt qdã acerba tyrãnidis mala tamen tri/
stiora exponã q̃ post tyrãnidẽ gesta sunt.nõ dubitabã qn eẽt tyrãnicidæ nuptura.Si sub tyrãno uitiata eẽt
hẽremus.hoc nõ tibi uni accidit.nõdũ tyrãnũ occisum puto.ẽt nũc tyrãnicas nuptias uideo.MARYLLI.
Nũc sciã:an merito libertatẽ accepis:si libet nõ merueris crucẽ.hoc qd obiicio:q i pluribus fecit occisus ẽ.
L.VINITII.Nunc in domo nr̃a mr̃imoniũ ẽ:cuius me puderet:ẽt si raptus eẽt.q̃ miseror putatis iudici eẽ
eos:qbus qdẽ duo q̃ miserrima fuerũt optãda sunt.tyrãnus & raptor una generi tuo cõmẽdacio ẽ:q se ali
q̃ndo ista puella putauit idignũ.VALLI SYRIACI in ea cõditiõe iudici sumus:ut cõsolari debeãus soro/
rẽ:q aut rapta nõ sit:aut nupserit.& tamẽ qd ille meruit?q̃diu p dominũ licuit inocẽtissimus seruus.SE/
PVLLII BASSI.Nuptias clausa domo fecimus.in cõtuberniũ deducta serui domina ẽ.ita iste dextera so/
roris meæ nisi dũ manumittit nõ contigit.POLLIONIS ASINII.Inter nuptias fescẽninos i crucẽ generi
nr̃i iocabant.miserrimũ egisse me diẽ memini:quo in exiliũ fugimus.Inter hos dies sororis nuptias nũe/
ro.Miserrima soror fortasse uernulaꝝ tuoꝝ nouerca es.pateruolo ducere uxorẽ.dic quã mihi ex ancillis
dispõdeas.Cõtra ALBVTII SYLI.Seruauit dominã.siqs tyrãno idicasset:solus i cruce pepẽdisset.DIVI/
SIO.LATRO in has q̃ões diuisit:An ẽt si nõ debuit filiã sic collocare:dãnari tamẽ ob hoc nõ possit de/
mẽtiæ.licet inqt mihi filiã meã cui ueli collocare:isto mõ & repudiũ remisero genero.Accusator:male col
locasti filiã.& multi alii.qd tibi uident ii q abdicãt filias suas?auari.sed mala cã ẽ.nec ob hoc dãnabor.Tu
p̃rem debes dementẽ accusare:nõ sanũ regere.Ego istud an sine rõne feceri:uidebimus.satis est si sana mẽ
te feci.Deĩde an sic filiã collocare debuerit?hoc in hæc diuisit:an ẽt si meruit seruus.nõ tamẽ sic illi referẽ
da fuerit gr̃a.Deĩde an bene meruerit.De facto serui primũ disputauit.Deĩde aĩo factũ q̃le:Non dominã
constuprauit auge beneficia.nec dominũ occidit.nec adulterio dominã uenũdedit.Nõ est beneficiũ scele/
re abstiere & tyrannus pmisit dominam rape non coegit.Deĩde hoc beneficiũ eius q laudas seruos.alio/
qn iniuriã fecit:si nõ subducta ẽ iniuriæ sed reseruata.tunc tamen solatiũ fuisset cum multis pati.Deniq;
qđ aliæ in tyrannidæ passæ sunt:hæc in libertate.cæteræ absentibus suis.hæc p̃sentibus.In aliis stupꝝ uo/
cabat.in hac matrimonium.In aliis finis expectabat iniuriæ.in hac nullus.deniq; illaꝝ stupratores suffixi
sunt.huius manumissus.Deĩde de aĩo serui.LATRO colorẽ a patre.filii.q̃re non uitiasset seruus.hunc fe
cit timuisse illũ supplicium scisse futuꝝ:ut liberata rep.oẽs pœnas q contaminassent dominas suas darẽt.
& aduentare iã tẽpus ultimũ tyrannidis uidebat:cũ ad summã pducta rabiem:q̃ nunq̃ nisi ex desperatio/
ne fit.Itaq; cum uideret inqt suffici cruci seruos clamabat:hoc ego futuꝝ sciebã.In ultia oĩone LATRO
dixit:serui quoq; noĩe tecũ q̃ri possum quem q frugi fuerat nequã fecisti.ALBVTIVS hoc colore usus ẽ:
immatura ẽt puella nec adhuc iniuriæ idonea & ideo illam non adduxius qa ætatis beneficio tyrannidẽ
sentire nõ poterat.CAESTIVS dixit.Ego plane nõ sum detracturus seruo suã laudẽ.habuit bonã mentẽ.
spauit posse fieri:ut si uirginẽ seruasset nuptiis domiæ manumitteret.VARIVS GEMINVS ait.fortas/
sis amicã habebat.hac delectatus:nã qdam uirginum concubitum refugiunt.fortasse scit illam nõ eẽ pas/
surã.& illud qđ nequã quoq; seruus iterdum frugi facit.malam fortunam timuit.& hanc solam q̃ ualde
circũlata ẽ adiecit.An ẽt furcifer auderet cum domia concubere:nisi illi pater pmisisset.& illud dixit: Ad
hoc pater ab exilio rediebas.ut exiliũ ergo qd fugius.BVTEO uoluit uideri re uera mẽte lapsum p̃rem.
& i narratione hoc dixit.q̃ mestus uenit domũ ab edicto tyrãni.q̃tũ i sinu filiæ fleuit.puto illo tẽpore mẽ
tem esse concussam.VARIVS GEMINVS dixit de abstientia sic contamiare dominam suam trahære i
cellam non est ausus.nisi forte hoc modo mauis narrem.iam tunc sperare sororis nuptias cœpat. A pte
patris magis defensione opus esse dicebat Latro q̃ colore.Varius gemius factum ipsum defendit magnos
uiros fecisse ut libertias uxores ducerent.M.Cato iquit coloni sui filiam duxit uxorem.sed igenuam re/
spondeam.sed Cato plus iterest iter te & Catonem:q̃ iter libertum & colonum.q̃ multa bõa haberet sub
iectus & obseq̃ns maritus.non petulantiã timebit.nõ uerboꝝ contumeliã.nõ pelicẽ.nõ repudium.filiam
meam semp domui habeo.quã eo magis desidero:q ab eo diua illa side ide factum liberti laudauit.Albu/
tius & Phaneus est.dixit neminẽ natũ liberꝝ esse.neminem seruum.hæc postea iposuisse fortunam nomi/
na singulis.deniq; iqt.scis & nos nup seruos fuisse.Retulit seruium regem.SYLO POMPEIVS hoc co/
lore usus dixit.Exhaustum tyrãnidis.iniuriis p̃rimoniũ.non habuisse se dotẽ quã daret. ARGENTA/
RIVS.Voluit uideri puella uolente se fecisse.uisa est inqt idulgere illi.certe debuit. CAIVS SABINVS

hoc colore usus est:ut inquantum posset dignitatẽ suam destrueret & humilitatẽ confiteret: & ideo inqt
facilius potuit.Non uitiaui quia nemo in domum nostram oculos dirigebat.& fueram inquit facere cui
collocarem:quærẽdus mihi erat gener aliquis libertinus:quid ergo alieno potius liberto? hũc iam noui:
scio cuius affectus in nos sit:si moriar:scio me meam filiã apud hũc tutorem relicturũ.Et hanc sñiam adie
cit:quæ ualde excepta est:eum non contempsi generũ qui tyrannum contẽpserit.ACTIVS POSTVMVS
hoc colore usus est.Nihil est inquit iuidia periculosius:hanc sapientes uiri ueluti pestiferam uitandam es/
se præcipiunt:hanc ita uincens inuidiam eram:hic nunc nobis obiicit fortunam liberorũ nostrorum: ode
rant filiam meam fœminæ:me patres:quasi publici mali segregem exprobratorem: quo uno modo ho/
neste potui feci:filiam meam cæteris similem.fortuna mea publicæ partis detracta omnis inuidia est:filiã
non habeo honestiorem q̃ uos:seruũ frugaliorem habui q̃ uos.HISPO ROMANVS dixerat.Maritũ au
tem ego istum uocem:raptorem serotinũ.uerbum hoc quasi amputanti quod non erat usurpatum qui/
busdam displicebat:eiusdem uerbi explicatione ut extra repræhensionem esset usus est.CAVIVS SABI/
NVS cum diceret nondum esse consumatam aduersus seruos publicam uindictã:etiam nũc in domo no
stra residuus raptor est.SATVRNINVS FVRIVS qui uolens uel condẽnauit maius nomen in foro q̃ in
declamationibus habuit:splebat tamen tam honeste declamare ut scires illum huic materiæ non minus
idoneum esse sed minus familiarem.Is in hac controuersia cum.L.lamiæ filio declamaret:dixit sententiã.

Ex tabellis emptionis multi
sententiam trahere tentauerũt.ALBVTIVS dixit:profer mihi tabellas:quid hoc est?generum socer man
cipio accepit.TRIARIVS dixit:fugitiuum errorem non esse ita si malũ auctorem habemus: gener noster
fugitiuus est. BLANDVS dixit:relegamus auctoritatis tabellas furtis noxaq̃ solutas: hæc generi nostri
laudatio est?GALLIO dixit:furis noxaq̃ solutus est.SPARSVS dixit:ostende tabellas : quid nobis cum
isto genero:prior dominus promisit:fugitiuum non esse : gratulor uobis posteri:patrem fugituum non
habebitis.VARIVS GEMINVS dixit:errorem non esse adiicio fugituum non esse adiicio:furtis noxaq̃
solutum.Tum nunquid de generi tui nobilitate detraxi?POLLIO aiebat ridere se:q̃ declamatores decre
uissent hunc utiq̃ emptiuum esse.Mirari uos puto q̃ in hac controuersia omnes declamatores mẽtis suæ
fuerint non fuerunt.NEPOS MANVLIVS cum hortaretur libertum ad repudium sororis dixit . Refer
nobis gratiam:& tu sororem meam manumitte. NEPOS LICINIVS illi non cessit:dixit enim sub illa
subsellia transite serui:transite liberi empta cognatio.& tum illum sensum elegantem & ab omnibus ia/
ctatum corripuit:sed soror opto tibi sterilitatem:adiecit:nec est quod mireris me timere partum tuum
habeo sic nasci tyrannos.

Incipit uicesimatertia controuersia fœliciter.

Roditionis sit actio.Pater & filius imperium petierũt.Prælatus est patri filius:bellũ commisit cũ
p hoste:captus est:missi sunt decẽ legati ad redimendũ imperatorẽ:euntibus illis occurrit pater cũ
auro.dixit filium suũ crucifixum esse.& se aurũ ad redemptionẽ tulisse.illi peruenerũt ad crucifi/
xũ imperatorem:quibus ille dixit.cauete proditionem:accusatur pater proditionis . ALBVTIIS SYLI
quid desideratis ultra?impetrat præciũ:tristiorem istum uidimus:cum filius imperator enunciatus est:
q̃ cum captus.redde rationẽ quemadmodũ redieris tutus senex solus cũ auro:cum etiam imperatores ca/
piunt.Imperator adolescens renũciatus est omnibus lætis præter patrẽ.CAESTII PII. Plus accepit auri:
q̃ posset abscondi.nolite mirari.& imperatorẽ & filium uendiderat.cauete proditionẽ:iam comites caui/
mus.abstulissent tibi aurum hostes nisi dedissent.Cum de redemptione ageret:omnes in curiam fuerũt:
præter cõpetitorem:inditiũ fuit morientis breue filii uerecundũ.BLANDI.Quomodo te dimiserunt?si
nihil aliud:& ducem genuisti:& tu esse uoluisti.Si non decreueramus:consiliũ nostrum expectari debuit.
si decreueramus:officiũ . ARELLII FVSCI PATRIS.Vnde tam graues paterni sinus?nunqd ossa filii re
portãt?expectat uidelicet iudicia uestra reus tanq̃ nesciat:qd de illo sentiatis.Nõ tu semel apud hostẽ fuisti
sed nos semel legatos misimus.Impator nõ audet nominare te tanq̃ patrẽ.IVNII GALLIONIS fuit ado/
lescens optimus uerecũdissimus qui prĩ suo cessisset:si salua pietate potuisset.Iterũ uobis iter uos prẽm &
filiũ iudicandũ est.Cãdidatus processit contra prẽm:si silentiũ eius itelligeres:scisses & tunc uobis uerecũ
de indicauerit.habebis apud hostes auctoritatẽ:apparebat te reip.irasci.Legati nostri aurũ ferebant pr̃: au/
ferebat:dixeras illos sero uenturos.nõne puenerunt?sero impatorem nostrũ conuenerũt.Impator istũ ac
cusat:nos subscribimus:hoc fuit impatoris nostri testamentũ.Obiice inquit aliqua anteactæ uitæ crimi/
na nõ possum:uerecundũ compeditorẽ habuisti:multũ tacebat:qd possum tibi maius crimẽ obiicere? fi/
lius tibi tuus credi rẽp.noluit.Nõ est q̃ dicas:quẽ misi ad hostes tanq̃ ipse ire non posses:cur tã cito reuer/
teris?diutius nos contra filiũ rogasti:q̃ p filio hostẽ.nõ imobilis stetisti.nõ illi quasi & ipse affixus hæsisti
qd tã cito recedis?ẽt nunc uiuit:etiã nũc loqt.recessurus iterroga siqd uelit mandare.uoce pditionẽ coar/
guit silẽtio pditorẽ.Intelligo quãto piculo istũ ostendã.quemadmodũ.n.iste accusationẽ uidicauit cruce
oibus argumẽtis præmittit.dabo qui uiderit:dabo qui audierit:dabo aurũ:dabo testem:& ne quid de di
gnitate dubitari possit:iperatorẽ de hoc utrum uolet dicat:inimicus est:hunc idicauit.Verũ tantum hau/
rierat ut appareret ẽt nunc q̃rentibus:tantũ suspectus erat:ut quemuis q̃ uos admoneret.pditionem caui/
stis optimus adolescens.optimus impator:qui reip.curam agere ne in cruce quidem desiit:dignũ te nõ pu
tauit filius cui diceret:caue pditionem.VARII GEMINI.Nolite omnia expectare ab accusatore & occu/
pato & uerecũdo.reum intelligite.crimina audistis:quæritis anteactæ uitæ crimina?non habet.nihil unq̃

tibi filius obiicere uoluit:tã cito lassatæ præces tuæ sunt:quid faciet miser?Nec imperator potest tacere p
ditionem:nec filius loq pro proditore. PORTII LATRONIS quid abitis?itaq iam peruenit usq ad cru
cem.Vereor ne tam sero caueamus:q̃ imperator nr̃:q non ante intellexit proditionem q̃ proditus est: nec
unq̃ præsentius periculum fuit respu.sine imperatore est:proditor sine custode:quid est quare tibi hostes
pepercerunt:& imperatoris nostri pater esses:auꝝ habes:& legatus non ex.Si tibi dicã:expecta dum legati
mittunẽ:filius tibi publice remittetẽ:dices paternus affectus non sustinet moram.rapit me desideriũ filii:
etiam si redimere uiuũ non potero:mortuũ redimam.Nunq̃ tam durus hostis fuit:ut paternis lachrymis
non flecteretẽ:Vt ignoscam tibi q tam cito isti:obiiciam q tam cito redisti.dic quid dixerit tibi? an nihil
cũ patre loqui uoluit?Cauete ꝓditionem:hoc dixit:uidete ne quis nocte insciis custodibus exeat: ne quis
rep.ignorante ad hostem pueniat:ne quis ex hostium castris grauis auro reuertatẽ:nihil deest iudicio. Si
qd de proditione quæritis:imperator uobis dicet:si quid de proditore:legati.PARS ALTERA: AREL
LII FVCSI.Quantum est præcium quo uendo ut filiũ pater spectem in cruce.filius patrem de cruce:tanti
& ĩperatorem & parricidium uendidi.gratulabimur omnes repulso magis q̃ designato:nimis ambitiose
nunc pœnitet.& filium & patriam uẽdidi:tam exiguum auri accepit:ut unus senex portare posset. In hac
cõtrouersia etiam si coniecturalis esset:habet quasi certũ tritumq.iter fuit tamen aliqua ĩter declamantis
dissensio.LATRO semper contrahebat:& quicquid poterat tuto reliquære præteribat. Itaq & quæstio
nẽ:numeros minuebat.& locos nunq̃ attrahebat:illos quoq quos occupauerat:non diu dicebat:sed uale
ter:hoc erit itaq præceptum eius:quædã declamatorẽ tanq̃ prætorẽ facere debere minuẽdæ litis causa qd
in hac controuersia fecit.non enim curauit dicere.nullam esse factã proditionem sed se proditorem nõ eẽ
& suspectus ĩquit iudici est qui plus q̃ se defendit.& nolo ĩquit.cum filii uoce pugnare:ut imperatorem &
filiũ mentitum dicam:præsertim cum odiũ aduersus filium obiiciatẽ patri.ALBVTIVS in duas partis de
clamationem diuisit.primũ negauit illam esse proditionem.deinde ut esset:ad se non pertinere.Colorem
cõtra patrem SYLO POMPEIVS hunc introduxit:odio illum reip.a qua repulsus erat fecisse:& odio ip
sius filii quem oderat.& quia competiuerit:& quia uicerit.VARIVS GEMINVS dicit statim petisse pa
trẽ hoc proposito imperiũ ut proderet hominem auaꝝ & lucro ĩhiantem:& qa noti mores eius erant:ui
ctum ab eo competitore a quo uinci fas non erat nisi hoiem turpissimum:ante comitia ĩquit paratus fue
rat & pecuniam accipere & filiũ prodere:post comitia paratus erat pecuniam dare:ut filiũ proderet.ut ca
ptus est dux:aiebamus ĩquit:non potest hoc sine proditione fieri.excusauimus nos imperatori:diximus p
seuerasse ad redemptionẽ.quam deteruissent pater:hoc loco ille respondit:Cauete proditionem. BLAN
DVS dixit ægre ferentẽ pudore repulsæ:noluisse occidi filiũ:ut in eius locũ substituetẽ ipse.HISPO RO
MANVS.Vltionem inqt suã hosti uendidit.tam facile inqt exiit.nocte peruenit ad hostis rediit:ut scires
illum non tunc primũ fecisse.ARGENTARIVS dixit:perfer ad senatum mandata filii tui: necesse est ti
bi multa dixerit:legatis quoq aliq̃ mandauit.fortasse proditoris nomen patri dixit.Indica nobis: nihil in
quit dixit mihi:sublata oĩs quomodo est quæritis quẽ dixerit?uidete cui nihil dixerit.Pro patre de comi
tiis hic color LATRONIS fuit:ne qs filium meum uinceret:timui.itaq professus sum:ut auctoritate mea
deterrerem futuros competitores:deĩde ipse filio meo cessi. ALBVTIVS hoc colore usus est: aiebat inqt
talem imperatorem fieri debere:qualis scio fuisse talem senẽ:qualis maximus fuit:senem nihil temere fa
ctuꝝ:utriusq populo copiam feci.CAESTIVS hoc colore usus est.Nouercam uitia filii mei sciebam esse
acrem adolescẽtem:fortem:sed ĩconsideratum:temerarium.Itaq petii ĩperium reip.causa filii mei quem
idoneum ad tantũ sustinendum onus non putabam.FVSCVS ARELLIVS dixit: in hoc se compensse:
ut hostium aĩ frangerentẽ cum audissent posse rempub.uel in una domo duos eligere. HISPO ROMA
NVS simpliciter putauit agẽdum.Inepti inqt hi colores sunt:componantẽ competitores.hoc itaq egit co
lore ut quæreretẽ:de exitu comitioꝝ adolescentulos omnes conspirasse:quasi de ætatis comparatione age
retẽ:facile itaq uictũ senem non ambitientẽ:de me inqt quæri non potestis:clamaui:nõ est uobis utilis hu
ius ætatis ĩperator.Mansit itaq illi & post comitia eadem cõtumacia:nihil referebat ad p̃rem:nihil cõmu
nicabat.itaq captus est.& cum descripsisset q̃ ĩperite disposuisset aciem:queadmodũ exploratis locoꝝ ĩsi
diis oppressa eius temeritas esset.adiecit:hoc erat quod uobis clamabam:ducẽ senem eligite.OTHO IV
NIVS PATER præsagiis qbusdam & in somniis hanc fortunam prænũciãtibus agitatẽ se comperisse di
xit:erat autem ex somniatoribus totus ubicũq illũ defecerat color oĩum narrabat de eo: q inscio senatu
egressus est.LATRO sic colorauit:amentem & attonitũ prĩnus pcurrisse.ALBVTIVS hoc colore usus ẽ.
Semper de duce toto constitui:longũ erat expectare:ad summã festinaui.nec occurri. VARIVS GEMI
NVS dixit.Maluisse solum ire.hostes enim auctoritatem legatoꝝ non moueri.ad lachrymas patrum sæ
pe flecti.SYLO POMPEIVS ait: Putauit utilius esse: priuata illum pecunia redimi.minoris enim posse
æstimari:q̃ si tanq̃ imperator redimeretẽ. ARGENTARIVS ait:nihil tam iniquum erat:quam legatos
ad redemptionem mitti.nunq̃ enim reddidissent quem sic desiderare publice iudicassent. Itaq præcucur
ri rogaturus & hoc dicturus.Exercitus contemnit illum respub.reliquit.BLANDVS ait:cogitanti mihi
qd facerem contentus ire essem:paternis lachrymis an comitatu publico præces meas adiuuarem? Tan
dem uenit in mentem Priamum regem ad redemptionem filii:sine legatis isse & cum auro. SEPVLLI
VS BASSVS ait:non expectasse se curiam qa putauerit futuros qui redimendum negarent quod factum
apud romanos sæpius erat:itaq ante se uoluisse redimere:q̃ posset aliqd de non redimendo cõstitui.CAE
STIVS dixit:non quæsiui secretos tramites.& occultum iter:proditor.s.eadem uia ueni q̃ legati.De uoce
filii color est.ALBVTIVS hunc fecit.pudebat illũ inqt:quod captus erat:quærebat aliquod fortunæ suæ

patrociniũ:uoluit uideri non culpa sua sed proditione hoc sibi accidisse:itaq; nomem adiicere non potuit
FVSCVS ARELLIVS dixit:alienatum iã suppliciis aium & errantem has uoces effudisse sine argumen
tis sine reo.VARIVS GEMINVS oĩa complexus est potest inqt propter hoc: potest propter illum : ego
uobis idem suadeo.cauete proditionem:hoc si canere uultis:ĩpatores senes facite.Illud & in hac cõtrouer
sia & in omni uitandum aiebat.CAESTIVS quotiens aliqua uox poneret:ne ad illam quasi ad sententiã
decurramus:sicut in hac apud Cæstium quidam auditor hoc modo cœpit.Vt uerbis ducis uestri scilicet
iud.incipiam:Cauete proditiõem:sic finiuit declamationem ut diceret:in quibus uitam finit imperator:
cauete proditionem.Hoc sententiæ genus.CAESTIVS hoc uocabat:& dicenti discipulo statim exclama
bat ut in illa suasoria in qua deliberat alexander:an oceanum nauiget:cum exaudita uox
esset quoq; inuicta.ab ipsa uoce quidam cœpit declamare:& in hac desiit.Ait illi Cæstius desinenti.

Et alter cum descriptis Alexandri uictoriis:gentibus perdomitis : nouissime
poneret:quousq; inuicte:exclamauit Cæstius:tu autem quousq;?OTHO PATER hoc colore usus ẽ pro
patre:dixit enim molestum fuisse iperatori:q; illũ fuscũ legati ituebant:itaq; ut ab hoc illos spectaculo ur/
geret & ex eo narraret uerecũdiam suam:id dixisse:quo audito festinarẽt.Itaq; dixisse illũ:nõ caueant pro/
ditionem:sed cauete:quasi ipsis legatis esset periculum ne procederẽtur.

Incipit uicesimaquarta controuersia fœlicissime.

Apta raptoris aut mortem:aut indotatas nuptias opta ut qui dicebatur raptor negauit se rapuisse.
r iudicio uictus uult ducere.illa optionem petit.ALBVTII SYLII.Præterq̃ in omni discrimine pe/
riculosa libertas est:meruit puella ut taceremus misericors in nos etiam anteq̃ rogaremus fuit.in/
humana libertas est.Si uincimus aduersus iud.non oportet tibi amplius q̃ semel optare.omnis nimia po/
tentia saluberrime in breuitate constringeretur qui potest condemnare:possit semel: qui potest occidere:
possit semel:aut siqua iteratio recipi põt:in pœnitentiam mortis recipienda est:proponite uobis iam sup/
plicii causam:faciam carnificem:sicui tamen hoc semel liceret:meũ est.exorata sum.conde gladium : irata
sum:repete optionem:& non semel:mori satius est:occide iam non uiciatorem sed uirum. PORTII LA/
TRONIS.Periculosius est negare raptum q̃ commisisse : in hanc perturbationem adolescens perductus
erat: ut ignoraret:quid fecisset:non refugiebat tamen puellæ nuptias:fauebat tantum sibi:ut innocens du
ceret:itaq; nihil aliud petit quam libertatem ut honestius duceret.Ita apud uos iud.tutius est peccare quã
erubescere:dignior pœna erat:si id peccasset:quod meminisse posset.Exurge adolescens & sine ullo respe/
ctu pudoris ad pedes te puellæ dimitte.accedite & uos amici propinquiq;:& tu mater & pater:quid te pu
ella:& quid te horum lachrymæ monent?Non inquit ad illum magistratum: non dissimulo : metuo te
puella:si nusquam rogari uis:nisi ubi occidere potes:grauius punior nunc:cum me peccasse pudet: quam
cum peccaui:quæ post iniuriam ignoscit:perdit misericordiam.CAESTII PII.Venit ad uos uestro bene/
ficio retentutus puellæ beneficium.optauit nuptias neq; adhuc sciebat:q̃ uerecundum maritum esset ha/
bitura:uitiatorem:dimisisti:uirum occides.aiebat iudex:quid habes : q; tam pertinaciter neges ? nuptias
optat : minus est ergo quod uitiauit q̃ quod negauit. Q.ATERII.Non sum iquit optatura mortem: sed
uolo mihi licere & mortem optare:quem potestas ista delecta crudelis est.BLANDI ergo nos iniuriam
periculosius negauimus quam fecimus.IVNII GALLIONIS quadam nocte quid dicam?iam negare nõ
audeo:non diligenter causa mea acta est:dum nihil timetis:facilius me puellæ credidistis confitendum ẽ
uitium nostrum:non nuptiis fecimus moram:siue adhuc esset uitiata siue non esset:uisa est indigna ma/
trimonio:quæ hominem non posset occidere:tibi cõsulebam:ne diceteris uitiatori nupta.si per te licuis/
set:honestiorem maritum habuisses.tu negasti.O hominem impudentem:ita tu non ante igratus tribu/
nal in conspectu populi:in medio foro clamitasti:ego uirginem rapui: neminem habere tam obsequen/
tem maritum potes:hic iam nihil negauit.VARII GEMINI . exponam uobis rerum ordinem sic tanq̃
ab eo didicerim:qui quid fecerit nescit.VIBII GALLII.Vbi estis qui dicebatis : nihil interest tua: confite
re:confitere quia honestius putasti raptori nubere.Sic inquit mihi hæres:siquis intra decem mẽses natus
fuerit:nunquam negat?Surge adolescens:dic rapui:uitiaui:incipe scire quod nescis:miraris si tibi non cre
dit?multum ẽ de quo timet.PARS ALTERA.P.ASPRENATIS.Nescio utro iudicio aduersarius fue
rit improbior priore:id egit nequam omnino pœnam stupri pẽderet.hoc id agit ut ipse optet ex duobus
alia lege constitutis suppliciis:utrum uelit pendere.fatetur enim impune se habere maluisse quam duce/
re uxorem:uxorem ducere malle q̃ mori.antea legem uitiationis euertere conatus est:nunc trãferre uult:
aduocatos rogat iud.rogat omnes potius quam uitiatam:utinam non hic illum liberaret metus:quod iu
dicis suæ clementiam nobis clamabat se innocentem etiam siquid putasset mori non recusare.Aderat ra/
ptori populus:nec quisq̃ magis suspectam faciebat uitiatæ causam q̃ lenitas optionis . Si tibi iam de stu/
pro tuo liquæt:est quædam prima innocentiæ uerecundia:præbere se legibus:tu uero meruisti quidem
mortem.illam inficatione:ignorasti an peccasses:innocens esse uoluisti : causam habes : reuertere ad par/
tes puella quandoquidem totiens iam rogas:quæ rogari ipsa debueras.LATRO tres fecit questiones : an
illa interrogatio iusta fuerit:non sunt inquit:non enim constabit te raptorem esse nihil res inquit an nega
uerit.erat.n.raptor ẽt si negabat & ita iusta fuit optio:an si iniusta optio fuit reuocari possit:optio inquit se
mel puellæ datur immutabilis est:semel emissa est.Iudex quam tulit de reo tabellam reuocare nõ potest:
quæsitor non mutauit ꝓnunciationem suam .Nihil tam ciuile tam utile est q̃ breuem potestatem esse q̃
magna est si uolet & alteram suam opinionem reuocare.& deinde tertiam.Nunq̃ constabit quid futurum
sit cum illa quod optauerit possit sequenti semper ratione rescindere.Tertiam fecit quæstiõem:an si possit

aliquando reuocari optio nunc debeat. Hæc defenſio adoleſcentis qui negauit ſe uitiaſſe. FVSCVS & ordinem mutauit quæſtionum & numerum auxit: fecit enim primam quæſtionem: an rapta nō poſſit amplius optare q̃ ſemel: poteſt inquit: lex enim non adiecit quotiens optet, ſed ex quibus aut hoc inquit aut illud. non adiicit: neq; amplius q̃ ſemel. Contra ait: lex iubet te alterutrum optare. Tu hodie ſi mortem optaris: facies quod nunquā facturum eſt. utrumq; optaueris etiam ſi non licet inquit amplius q̃ ſemel & mortem optabis & nuptias. ego nondum optaui: optio eſt qua legitime ſit: illa non eſt facta legitime. ſi prætor defuiſſet: nunquid optionem uocaret? Si rapta defuiſſet: raptor non fuit non eſt iſta optio. ſermo eſt: an ꝓximo iudicio confirmata ſit optio. rapta ait agebatur apud iudices: utrum deberet raptæ eſſe optio. non iudicata eſt raptam eſſe debere rapta ſit: non inquit puella. quæſitum eſt enim an ego in raptorem ius haberem iudicatum eſt habere me: uti debeo. Non poſſum ante legem habere quem raptorem. Nouiſſimam quæſtionem fecit æquitatis: an raptæ debeat eſſe optio. PASSIENVS hanc ultimā partē ſic deuidebat: an ſi adoleſcens malo aduerſus puellam animo inficiatus eſt raptam ut nuptias effugeret dignus ſit q; iterum fortunam ſubeat optionis recuſatæ: deinde an malo animo fecerit. VARIVS GEMINVS ultimæ quæſtioni uel parti inquit: quid debeat fieri quæritur. Duo hæc adiiciebat quæ per ſe quæri putabat: an ſi puella pro certo adoleſcentis mortem optatura eſt non debeat illi permitti optio tam crudeliter uſura ſua poteſtate. Deīde an mortem optatura ſit. quid eſt inquit quare uelis optare niſi q; nuptias non uis? hoc non tantum patimur ſed rogamus. Color pro adoleſcente introductus eſt a LATRONE talis ut diceret: ſe ebrium fuiſſe: & ignorare quod fecerit: hoc die magis q̃ credere de facto ſuo q̃ ſcire: recuſaſſe autem in me duceret uxorem: ſed ut ſua uoluntate duceret. & iudices non audiſſe ſolicitos faciles fuiſſe quaſi de nuptiis ageretur. VARIVS GEMINVS raptam confeſſus eſt. & dixit. Nihil tam contrarium eſſe adoleſcenti: q̃ etiam nunc negare. nec non tantum raptam ſed etiam iudicem offendat. CAESTIVS nec Latronē ſecutus eſt dicentē: neſciſſe ſe hodieq; neſcire: nec Varium Geminum confitentem: ſe non rapuiſſe apertius negauit. Vtrum inquit īuenire non poterat iud. tertiam ſnīam ſecutus eſt. Si rapuit indignum eſt puellam inuitam raptam eſſe: ſi non rapuit: non ne indignum eſt fieri illum maritum? SYLO POMPEIVS dixit: adoleſcentem uerecundum natura & ruſtici pudoris non ſuſtinuiſſe confeſſionem. Non placebat latroni color. Minus inquit ignoſceret illi ſi ſcit ſe rapuiſſe. & ſciens mentitus eſt. Contradicebat Sylo: poſſe illi fidē fieri. aliquem neſcire an rapuerit. HISPANVS CORNELIVS. Non ſubducere illi inquit maritum uolui ſed honeſtiorem dare. Digna eſt inquit tam miſericors puella quæ non uideatur nupſiſſe raptori. HISPO ROMANVS ait illos ſodales qui illos impulerant circunſtetiſſe & dixiſſe. Non eſt hæc quā rapuiſti: alia mitti timuit. ne illi qui eam rapuerat faceret iniuriam. ARGENTARIVS dixit uellem mortem optaſſes: non eſſet hic raptor iudicatus. non cauſa tua illum præmit: ſed optio dum unuſquiſq; iudex dicit qui habet quod tantopere recuſet. puta de capite agi. & ipſe ait ſe non uelle ducere uxorem ſed titulum recuſare. Nempe uictus ducet uxorem. Non eſt ſolicite de eo iudicandū: cui damnato gratulandum. SYLO hoc colore uſus eſt. Confuſum adoleſcentem ſubito: & tanto tumultu paꝝ ſibi conſtitiſſe: & negaſſe quia perturbatus erat: perſeueraſſe quia negauerat.

Explicit Liber Quartus.

Lucii Annei Senecæ ſententiaꝝ Liber Quintus. Incipit.

IAm uidebar promiſſum meum impleſſe. Circunſpiciebam tamen nunquid me præteriret. Vltro uotieni montani mentionem intuliſtis: & uelim uos ſubinde aliqua nomina mihi offerre quibus uocetur memoria: & quæ quando ſenilis marcet per ſe admonita & aliquando laceſſita facile ſe cogitet. MONTANVS VOTIENVS adeo nunquā oſtentationis declamauit cauſa: ut ne exercitatus quidem declamauerit rationem quærenti mihi ait utrāuis: honeſtam an uerā? Si honeſtam ne male aſſueſcam: qui declamationem parat: ſcripſit non ut uincat ſed ut placeat. Omnia itaq; lenocinia ita conquirit argumentationes quia moleſte ſunt & minimum habent floris relinquit: ſententiis explicationibuſq; audientis deliniri contentus eſt. Cupit enim ſe approbari non cauſam. Sequitur autem hucuſq; īſerorum declamatores uitium: ut neceſſaria deſerant: dum ſpecioſa ſectātur. Accedit etiam illud quod aduerſarios quāuis fatuos fringāt: reſpondeāt illis & quæ uolūt & cum uolūt. Præterea nihil eſt quod errorem aliquo damno caſtiget. ſtultia eorum gratuita eſt. uix itaq; ī foro futurus periculoſus ſtupor. diſcuti poteſt qui creuit dū tutus eſt. Quid q; laudatiōibus crebris ſuſtinētur. & memoria illorum aſſueuit certis īteruallis quieſcere. Cum uētum eſt ī forum: & deſiit illos ad oēm geſtū plauſus deficere: aut deficiūt: aut labant: adiice in hūc quod ab aliis nullius interuētu excutiť. Nemo ridet: nemo ex īduſtria alloquiť. familiares ſunt oīum uultus in foro: ut nihil aliud ipſum illos foꝝ turbet. hoc quod uulgo narrať an ueꝝ ſit: tu melius potes ſcire. Declamatoriæ uirtutis LATRONEM PORTIVM unicum exemplū cū pro reo in hiſpania ruſtico portio propinquo ſuo diceret: uſq; eo eſſe cōfuſum ut a ſolœciſmo īciperet negantē potuiſſe cōfirmari: ac parientē deſiderātem qua īpetrauit ut iudiciū ex foro in baſilicā trāſferreť: uſq; eo īgenia in ſcholaſticis exercitatiōibus delicata enutriunť: ut clamorē: ſilentiū. riſum. cælū deniq; pati neſciant. Nō eſt āt utilis exercitatio quæ operi ſimillima eſt illi qđ exerceat. itaq; durior ſolet eſſe. At uero certamē gladiatores grauioribus armis diſcūt q̃ pugnāt: diutius illos magiſter armatos q̃ aduerſarius ſuſtinet. lūcta tenas binos ſimul ac ternos fatigāt: ut facilius ſingulis reſiſtant. Curſorē quod ītra exiguū ſpaciū de uelocitate eoꝝ iudiceť: id ſæpe in exercitationē decurrūt: qđ ſemel decurſuri ſunt in certamīe. Multiplicať ex īduſtria labor quo cōdiſcimus: ut leueť qđ cernimus in ſcholaſticis declamationibus. cōtra uenit: oīno molliora & ſolutiora

ſunt in foro partem accipiunt:in ſchola eligunt.illic iudici blandiunť.hic inſeruiunt.illic inter fremitum
conſonantis turbæ intendendus animus eſt:uox ad aures iud.perferenda.ex uultu dicentis pendent om/
nium uultus.Itaq͛ uelut ex umbroſo & obſcuro prodeūtis loco claræ lucis fulgor obcæcat: ſic iſtos a ſcho
lis in forum tranſeuntis:omnia tanquam noua & inuſitata perturbant.Nec ante in oratorem corroboran
tur:q̄ multis perdomiti contumelus puerilem animum ſcholaſticis delitus languidum uero labore du/
rarunt.LEPIDVS.uir egregius & qui declamatorio non ſtudio.

Incipit uiceſimaquinta controuerſia fœliciſſime.

Adulterum cum adultera qui depræhenderit:dum utrunq͛ corpus interficiat ſine fraude ſit. IN/
a GRATI FIT ACTIO.Milciades peculatus damnatus in carcere alligatus deceſſit. Timon filius
eius ut eum ſepeliret uicarium ſe pro corpore patris dedit.Callias ſordide diues natus redemit eū
a repub.& pecuniam ſoluit:filiam ei ſuam collocauit:quam ille depræhenſam in adulterio depræcante pa
tre occidit.Ingrati reus eſt.ALBVTII SYLII.Non me mouet periculum meum:ſemper nos in malis no/
ſtris non fortunam ſed cauſam ſpectauimus.Non dubito quin Callias redempturus Milciadem ſi iā ha/
buiſſet filiam nobilem.MVSAE aliud alius pati non poteſt:mihi adulterium carcer eſt. ARELLII FV/
SCI PATRIS.Nihil inquit filia plus poſſum dare q̄ Tymonem uirum quando mihi contingerent ex eo
nepotes:ferrum ex lege mihi traditum:an ad uindictam pudicitiæ proiiciamus.Perdidiſti pecuniam Cal
lias:ſi tales ſoluiſti manus:damnatus peculatus nihil aliud habendi ſuo reliquit q̄ ſe patrem. CASTII PII.
Non poteſt generoſus animus contumeliam pati.Merito tu ex Tymone nepotes habere concupiſti: quid
magis in me probabis q̄ carcerem.non ſum innocentior q̄ pater nec liceor: qua liceor quidem. Hoc unū
intereſt inter parentis & filii fortunam.ꝙ illius calamitatum exitus fuit carcer mearum initium. Exponā
uobis quantum in neminem meorum ingratus ſim. Vnus milciades cenſus inuentus eſt Tymon filius:
nec hic quidem q̄cquid habuit:quod dare pro patre præter ſeipſum poſſet.In Cynegyri domo ſperare nu
ptias poteram:in Callimachi nec uerebar:ne Cynagyrus pluris ſuas æſtimaret māus.Redemptus Tymō
redemptoris fœlicitas eſt.VOTIENI Montani faciam dicat:non accepi beneficium alter reddidit: certus
reddam cū tam honeſte deſideraris q̄ dediſti.Ego adulteros dimittam:quid aliud facerem:ſi alligatas ha/
berem manus?ægit me attonitum dolor.Non mehercule ſic inexoraſſet Milciades pater:nihil Calliæ de/
beo niſi libertum:eſt uir egregius Callias eſt miſericors.Sed utrum tantum aduerſus bonos maiorum in
iuria eſt.Si nunc manus Tymonis alligant quantum fuit beneficium ꝙ tunc ſolutæ ſunt.Non iſte inigo/
re animo filiam amiſit q̄ ego uxorem:ſed ægore animo ipudicam pati uoluit.Vis diuitias tuas abſconde/
re cū in eos iciderint qui mendicitate cenſent.Nihil habet domus noſtra melius quod oſtendat q̄ pauper
tatem.Da pecuniam Milciadi qua damnationē luat.nocens erit.da Tymoni qua prēm redimat:pius non
erit.VIBII Galli.Nullibi mihi fœlicior uideor q̄ ꝙ Milciadis præcium fui:alligatus iacebat perſicæ potē/
tiæ:uidex:libertatis publicæ aſſertor iacebat crimen igratæ ciuitatis.Adulteram dimittam patri: adulte/
ram cui non tam glorior ꝙ filius ſim Milciadis q̄ ꝙ uicarius:qd tu pœnam putas pro Milciade alligari : ſi
adulterum ſolum dimitterem exulandum eſt:qd faciam?occidam?pluſquā præſtitiſti exigis pro carcere
exiliū non occidam.pluſquā præſtitiſti exigis.Vnum beneficiū dediſti duo petis.Vterq͛ magnum benefi/
ciū dediſtis.Tantūdem datis recepiſtis Tymon ꝙ Milciadem redemit:tu quod Tymonem.Videbať mihi
omnis maioꝝ meoꝝ circa me turba fremere dicentiū.Vbi ſunt ille manus quæ ſoluere Milciadē?Nō mi
hi occurrit idulgentia uxoris.non Callias ſocer:nō ullius aut rei aut beneficii memoria.feci quod ſoleo:ni
hil aliud aſpexi q̄ prēm.MENTONIS.cogita adulteros eſſe pro qbus rogas:cogita q̄lium misereri ſoleas.
Turpe eſt ab eodē mitti & adulteros & Tymonem.Ego ſum q referre grām ne mortuis qdem deſino. Ita
mihi ueros habere liberos cōtigat:quod qntū eſſet Milciades exptus eſt.PORTII Latronis. Ego adulte/
ros dimittā?ardet cupiditate uidictæ aius.Has manus continere nō poſſet Milciades q̄s alligare non potu
it.Si in hoc ſolutus ſum:redde me carceri. Ille græciæ ſeruator & perſaꝝ uidex orietiſq͛ domitor cui mō
tam iſignē triumphū fortuna de hoſte detulerat dānatus eſt peculatus ob hoc uidelicet ipſum ut inocen/
tia eius quæ alioqn latere potuerat ipſa dānatione oſtenderet.dānatus eſt inocens: qs i ciuitate miſericors
eſt.nūc occaſio miſericordiæ uenit.Milciades redimendus eſt.Redemi corpus tuū Milciade ne funeri qdē
iterfecturus in quod meipſum ipenderā. Miſereor accuſatoris mei:nō qa perdidit filiā ſed qa habuit.Di/
gnus erat Callias habere tales q̄les redemit.quod ſi me in hanc ſtuproꝝ patientiam redemiſti:mrīmonio
carcerem ꝓfero.Honeſtius patri alligor q̄ adultero ſoluor.Vt audiui eſſe q pecuniam numeraret:miratus
ſum fuiſſe in ciuitate noſtra quenq̄ q Tymonem redimere q̄ Milciadē maluiſſet.Ego ne patrē qdem meū
niſi inocens fuiſſet redimiſſem.BLANDI.Obiiciat licet uicula nunquā tamē efficiet ut non magis carce/
re glorier q̄ mrīmonio diuerſi ſunt oium affectus.Tu fortaſſe Callias uicula ferre non potes:ego adulterā
uxorem.Effugiēt ergo adulteri tanq̄ alligatas Tymonis manus?ARGENTARII.Redemptū me ꝓtinus
appellare cœpit de filiæ nuptiis.Statim inq̄ Callias experiť an gratus ſim:q ꝙ ꝓ Milciade alligatus filia tua
abſtulit tibi geneꝝ Tymonem.ductus eſt pr̄ meus in carcerem ēt nunc captiuis ſuis plenū.IVNII Galliōis
Beneficum inquit tibi dedi ꝙ filiam tibi collocaui.nūc uero Milciade grauiorem fortunam carcere ſuſti/
nes Callias tecū comunicare dignatus eſt.Ego me redemptū putabam.filiæ iſtius emptus ſum. Steterunt
ante oculos meos maiorum imagines.emiſſuſq͛ ſede ſua Milciades maieſtate imperatoria refulſit. & ite/
rum meas iuocauit manus.IVNII BASSI.Galliæ filiam uxorem duxi.Hanc tibi pater iniuriam feci dū
igratus eſſe nolo placeas tibi licet & iſtas iactas diuitias.Tantidem tamē redemi patrem quanti a te redem
ptus ſum.DIVISIO.LATRO in has quæſtiones diuiſit:an non q̄ſquis gratiam nō retulit cū poſſet igrati

teneatur. Multa inqt iteruenïunt propter quæ non debeam facere etiam si possem. si non tenetur quisq̃ non retulit grãm cum posset: an hic teneatur. hoc in hæc diuisit: an possit ob id damnari quod lege fecit: deinde an facere debuerit. Nouissime an si affectu & idignatione ablatus non fuit in sua potestate ignoscendũ il li sit: hoc nõ tanquã quæstionem sed ut erat illi mos erat pro tractatiõe aut loco. MONTANVS Votienus q̃stionem hanc adiecit: an gratiam retulerit Tymon Calliæ. Tuli inquit filiam tuam uxorem. filia tua Milciadis nurus facta est. non putas beneficium habere omnes cum Milciade nepotes? GALLIO illam quæstionem mouit sed diligenter executus est quæ solet esse ingrati in controuersiis prima an beneficium acceperit. Non erat inquit mihi pœna in carcere esse: mea uoluntate illo perueneram. ita putas libentius in cubiculo iacuisse. Nulli tamen erat locus athenis honestior q̃ qui Milciadem habuerat. Deinde & illam subiunxit quæstionem: an teneatur is qui beneficium acceperit quod non potuit: non rogaui inquit te. dedisti istud iactationi tuæ: putasti ad gloriam tuam pertinere: ita tu non accepisses beneficium si sibi soluere Milciadem contigisset. SYLO POMPEIVS a parte Calliæ duo beneficia dixit dedisse q̃ redemisset & q̃ egenti filiam collocasset. hoc quod secundum posuit nemo alius pro beneficio imputauit: in quo adeo nõ est dubium an beneficium non dederit. ut dubium sit an receperit. BRVTVS Brutedius illis illas præterea quæstiões fecit: an si sua causa fecit hoc Callias ut redimeret Tymonẽ: an sit beneficiũ: beneficiũ. n. est i quit quod totum eius causa præstatur in quem confertur. Vbi aliquis ex eo aut sperat quid aut præparat: non est beneficium sed consilium & diu executus est & argumentis & exemplis. Deinde an sua causa fecerit Callias. Voluisti iquit opiniõe sordium illustri facto effugere: petisti ex hoc æternam memoriam. Nõ magis poterat ignotum esse a quo Tymõ solutus esset q̃ pro quo alligatus. Voluisti habere generum nobilem piam. HISPO Romanus diuam quæstionem fecit: an retulerit gratiam hocipso quod occidit. Liberaui iquit te dedecore summo: iuito tibi beneficium dedi. non est quod mireris. Nam & me tamẽ non rogantem redemisti: hoc loco commemoraui illos patres qui filias uitiatas occiderũt: qui incluserũt. Color & GALLIONI ET LATRONI ET MOMTANO placuit ut nihil in Calliam diceretur contumeliose & redemptorem & socerum & infœlicem. CAESTIVS multa in auarum & infœneratorem & mẽsularium & lenonem dixit dum uult illud probare reddidisse se beneficium: quod talem socerũ habere sustinuisset. LATRO dixit filiam tuam dimittã. quid adultero faciã pro una rogas. duos eripis. Hãc HYBREAS aliter dixi sententiam. Hæc tota diuersa sñia est a priore etiam si ex eadem est petita materia. Illa nõ est similis sed eadem quã dixit prior. ADDEVS rhetor ex asianis nõ proiecti nominis: deide. ARELLIVS FVSCVS sic putauit. ARELLIVS Fuscus. Non dices me Callia igratum unde redemeris cogita memini. Deide fuscum cum hæc a discipulis sñia ei obiiceret: nõ inficiari: trãstulisse se eam in latinũ. & aiebat nõ cõmendationis se id aut furti sed exercitationis causa facere. Do iquit operam ut cũ optimis sẽtẽtiis certẽ: nec illas corrũpere conor sed uicere. Tum deide retulit quãdam Thucydidis sñiam.

deinde Salustianam. Res secũdæ miræ sunt ui tiis obtentui cum sit præcipua in Thucydide uirtus breuitatis. hac cum Salustius uicit & in suis illum castris cecidit. Nam in sententia græca tam breui habes quæ saluo sensu detrahas. deme uel

uel deme cõstabit sensus etiam si nõ æque comptus: æque tamẽ integer. At ex Salustii sñia nihil demi sine detrimẽtis sensus potest. T. autem Liuius tam iniquus Salustio fuit in hanc ipsam sententiam & tanq̃ translatam & tanq̃ corruptam dũ transfertur obiiceret Salustio. Nec hoc amore Thucydidis fecit: ut illum præferat: laudat quem nõ timet: & facilius putat posse a se salustiũ uinci si ante a Thucydide uincitur. CAESTIVS colorem hũc pro Callia habuit. obiecit ultro Tymoti: q̃ passus est uxorem suam adulteram fieri. q̃ nõ custodisset. q̃ expectasset dũ superueniret pater: ut spectator calamitatis suæ fieret. Iam inquit etiam si dimiseris igratus es: ego non spectauerã dũ rogarẽ. HISPO ROMANVS hunc colorem secutus est: dixit adolescentem tumidũ & nobilitatis suæ cogitatione insolentem inuisa habuisse beneficia sua. moleste ferentem socerũ suum dici Calliam. Item omnem operam dedisse ut mores puellæ in uitia non tantum labi pateretur: sed ipse impelleret: ut haberet iustam dimittendi causam. nec eam occasionem non intermisisse: sed expectasse etiam dũ superueniret pater hoc se cogitasse. expectat me uult mecum pares rationes facere. fecisset si non ostendisset patri adulterã filiam. GORGONIVS in hac controuersia fœdo genere cacozeliæ usus: dixit: istud publicum adulteriũ est sub Milciadis tropheis concumbere. DORION cum descripsisset gloriæ sibi fuisse carcerem: nunquã se non illam fortunam ostentasse dixit.

Maiestatis læsæ sit actio.

Laminius proconsul inter cœnã a meretrice rogatus: quæ aiebat se nunq̃ decollari hoiem uidisse: unũ ex dãnatis occidit. accusatur maiestatis. MENTONIS. Iam ẽt pituri dormiebãt: pagiẽ totus or do supplicii. neq̃ se meretrix negaret uidisse. O miserũ siquis meretricẽ offendit. O miserã mrẽm familiæ si cuius fœminæ meretrix iuidet nihil petẽti prætor negaturus est. MVSAE. Hic est Flaminius q̃ exiturus in prouinciã uxorẽ a porta dimisit. ARGENTARII. Obiicio luxuriam: obiicio histrionũ iocos annuos. reuinxerũt in cõuiuio nihil aliud nisi occiditis q in carcere uixerũt in cõuiuio pierũt. BLANDI. feriatur in foro. oẽs uideãt: meretrix audiat reliquæ ptoris unco trahebãt. maiestatẽ læsam dixissem: si exeũti tibi lictor a cõspectu meretricẽ nõ summouisset. VIBII RVFFI. Paratus erat accusator cũ commẽtariis aie bat. q̃d si meretrix desiderarit. in hoc tecũ uxorẽ nõ misimus ut salua prouincia sit: optime meretrici bonã mẽtẽ: dedimus tibi legatũ: dedimus q̃storẽ ut tu cũ meretrice cœnares: meretrix uxoris loco accubuit

immo prætoris.P.ASPRENATIS.Viri fortasse osculo donauit homicidiũ.et carnifices cœnaturi manus
abluunt PORTII LATRONIS.ne a sobrio quidem littore percussus est:non ĩquiro in totum annum.il/
la nocte contentus sum.bibe lictor ut fortius feriam.Et quid intelligitis quomodo damnatus sit q sic oc/
cisus est.qd scio an ĩ cuius gratiam occisus est:in eiusdem ẽt damnatus sit:q̃tum tibi perdiderat:tãtum tu
meretrici dedisti.Si negaret:quos testes haberẽ?qs enim ĩ illo conuiuio fuit cui tecum sit credẽdum?faci/
lius est ut q aliæ meretrici dederit homicidiũ neget:q̃ q hoc quoq; dederit qcq̃ inde minuerit:nunq̃ istud
mulierum oculis ostendi solet:aut ista iam sæpe uidisset.IVLII BASSI.Inter temulentas reliquias sum/
ptuosissime cœnæ & fastidiosos sub ebrietate cibos modo excisum caput humanum fertur iter purgamẽ
ta & iactus cœnantium & sparsam in conuiuio scrobẽ humanus sanguis euertit.Gratulor sorti tuæ pro/
uincia q desiderante tale spectaculũ meretrice plenum carcerẽ damnatis habuisti:seruum si uerberare uo
luisses extra conuiuium abduxisses.ROMANI HISPANI quis ferret te q in triclinio tuo iudicium coe/
gisses.Scelus e in conuiuio damnari hominem.qd occidere ad arbitrium meretricis:de reo pronunciasti
nisi forte facilius in honorem eius decollas quem iudicas.FVLVII SPARSI.Contactam sanguine huma
no mensam loquor:scriptas in triclinio secures qs credat?ista aut concupisse meretricem aut fecisse præto
rem.cadauer.secures.sanguinem loquor.qs inter hæc de conuiuio cogitat?Hoiem inqt occidi:nunq̃ uidi
alio q̃ Flaminio p̃tore:oia alia uidisti.SYLONIS POMPEII uirum nobilissimũ & tantis honoribus fun
ctum turpiter meretrix clemẽtem fecisset:crudelem fecit:nunq̃ uidi.adiice si uis nec alio p̃tore uidere po/
res.ALBVTII SILII.Siqs autem est iud.q desideret ut prætoris referam crudelitatẽ q præter hunc iugu/
lauerit:q inoxios damnauerit:q carcere icluserit:huic ego me satisfacturum polliceor uno cõuiuio cum
sua p̃tura reum euoluã.Instituunt ab isto ĩ ꝓuícia epulæ:& magnifico apparatu extruit cõuiuium.disti/
gunt argẽteis poculis aurea.qd multa?e carcere ĩ conuiuium p̃toris cui stupenti misero meretrix arridet.
iterim uirgæ promunt.& uictia crudelitatis ante mensam ac deos trucidat.Me miserum iperii ro.terro/
re lusisti.O qui crudelitate superasti omnes tyrãnos soli tibi iter epulas uoluptati fuit morientium gemi/
tus:hic ultius apparatus cœnæ fuit.In eodem triclinio uideo prætorem:amorem:scorta:cædes.Sex mere
trix prætori:prætor prouíciæ iperat.In conuiuio constituit catenatus q cum languẽtus p̃toris istius aspe/
xit oculos existimans ipsum prætoris beneficio dimitti gratias isti agere:& utrisq; manibus mensam te/
nens:Dii inqt ĩmortales tibi parem gratiam referãt:qcunq; ĩ eodem triclinio accubat:alius uberti dimisso
capite flebat:alius auertebat ab illa crudelitate oculos:alius ridebat:quo gratior esset meretrici.Hic iste ĩ/
ter uarios conuiuarum uultus submoueri iubet & miserum stare ad præbendas ceruices ĩ iocum.Iteri di/
stinguit mora poculis:nec sobrii qdem carnificis manu cuius romanus occisus esset:non peto quo minus
securi percutiat.illud rogo:legi potius q̃ scorto cadat.Memento terrorem ĩperio q̃ri non oblectamenta
mulierculis.qd ego nunc referã iud.ludoq; genera.saltationes:& illud dedecoris certame:p̃tor ne se meli/
us moueret an meretrix.CAPItonis.Exurgite nũc bruti.horatii.decii.& cætera decora ipii.Vestri fasces.
uestræ secures inq̃tum pro bone Iuppiter dedecus reciderunt.Istis obscenæ puellæ iocant.qd si per deos ĩ/
mortales ĩ illo solẽni die populo ĩspectãte ĩ foro cõuiuiũ habuisses?nõ minuisses maiestatẽ iperii nr̃i?atq
qd ĩterest conuiuium ĩ forum an forum ĩ conuiuium attrahas?Deĩde describit qualiter ĩ foro decollet?
Ascendit p̃tor tribunal ĩspectante prouincia noxiæ post terga ligant manus.stat ĩtento ac tristi oium uul/
tu.fit a præcone silentiũ adhibet deĩde legitĩa uerba.canit ex altera parte classicum.Nunqd uobis uideor
describere conuiuales iocos?Heu q̃ dissimiles exitus initiis abest.accusauit te qs?Po.Ro.iudicarunt te q?
te prætor damnatum pronunciauit:occidit meretrix.BVTEONIS.Vt iste cum amica cœnaret iucũdius
homo occisus ẽ.Nunqd iud.unq̃ pro rostris uidistis p̃torem cũ meretrice cœnãtem?VOTIENI MON/
TANI.Qui sic conuiuat:quomodo irascit?damnaturi iurãt nihil se haberæ nihil præcibus dare.postu/
lo ut ĩ hanc legem iures:maiestas.P.R.per oẽs nationes p oẽs diffusa prouícias ĩ sinum meretricium iacet.
ea imperat.pater nostro quæ ꝓstitit eius osculo nemo se abstinuit nisi q pepcit suo.conuiuas tuos ipsa nar
ra.fuere credo tribuni.fuere præfecti.fuere æquites romani:cum iis ergo p̃tor.CASSII SEVERI.Ne de
seruo quidem aut captiuo oĩ loco aut oĩ genere:aut per quos libebit aut cum qbus libebit supplicium su/
mi fas est:adhibeturq; ad ea magistratus ab custodiã nõ leticiam.TRIARII.Quo crimine damnatus ẽ cæ
dis non tamen ĩ conuiuio occiderit.Aiaduerte diligẽter meretrix:ne iteq; homicidium roges.MONTA
NVS VOTIENVS has putabat quæstiones esse an qđ qs in magistratu peccaui proles:uidicari possit:ma
iestatis lesæ reus.Vnũ.n.qđ tueri se facto non p̃ot ad ius cõfugir & dicit se hac lege nõ tueri.Nũ qcqd pec/
cauit in magistratu aliqs:maiestatẽ lædit:puta aliquẽ:dũ magistratus ẽ patrẽ suũ occidere:ueneno uxorẽ
suã necare puto nõ hac lege causam dicet sed illis parricidii & ueneficii.Vis scire nõ a quo fiat ad rem p̃tine
re sed qd fiat.priuatus p̃ot accusari maiestatis læsæ:siqd fecerit quo populi ro.maiestatẽ lederet puta ami/
cum habet:ꝓcos ẽ.adulterii causam dicet nõ maiestatis:singula inqt æstima q̃ obiicis si tãtũ amicã hũisset:
nunquid accusares q aiaduertisset ĩ aliquẽ nullo rogãte nunquid accusare possit.Si nõ oẽ nõ recte factum
hac lege uidicari p̃ot:an id qđ sub auctoritate publica geret?Nã cũ adulterium cõmittit tanq̃ ciuis peccat.
itẽ cũ ueneficiũ:cũ aiaduerterit auctoritate publica utit.In eo ãt qđ sub prætextu publicæ maiestatis actio
ne uidicandum ẽ:Dic.n.mihi si cũ aiaduertere debeat nec legitimo cultu ac more solemni usus ĩterdiu tri
bunal conscenderit conuiuali ueste si cũ classicũ canere debeat:symphoniã canere iusserit:non lædet maie/
statem?atqui qđ fecit fœdius ẽ.& cõparauit.Deĩde si p̃ot uindicari maiestatis lege id quod procos.maie/
statis publicæ & iuri & apparatus ẽ peccauit:an hoc possit?nõ potest inquit:nihil enĩ detractum est popu/
li ro.magnitudini.Is lædit po.ro.maiestatẽ qui aliqd publico noĩe facit tanq̃ si legatus falsa mãdata affert

ſi claudit ea aliter q̃ po.ro.dederit:iperator fœdus ꝑcuſſerit uidet̄ po.ro.percuſſiſſe & continetur indigno
fœdere:nunc nec uiribus quicq̃ populi romani detractũ eſt.nec opinioni eius imputatur:ſiqd fecit nõ po.
ro. At ex te cæteros æſtimant:nonne & ante hunc alii fuerũt ex qbus æſtimari poſſit? & poſt hunc erunt.
Et ſingulorũ uitia nemo urbibus aſcribat.attamen factũ ipſum turpe eſt ſed multa alia.nec ideo illis popu
li romani maieſtas lædit̄.Nemo pœne ſine uitio eſt.ille iracundus eſt:ille libidinoſus eſt. non tamen ſi cũ
aliquo imitatum eſt malis eo ſtatim maieſtas lædit̄.Deinde ad facti ipſius æſtimationem uenit. & dixit
hæc obiici q̄ meretricem habuit.q̄ aliquẽ occidit.q̄ noctu.q̄ icõuiuio.q̄ rogãte meretrice.SYLO POM-
PEIVS has adiecit quæſtiones.an ſi qđ ei facere licuit fecit:non poſſit maieſtatis accuſari.põt inquit.hæc
.n.lex qd oporteat quærit.aliæ quid liceat:licet ire in lupanar.Si præcedentibus faſcibus prætor deducet ĩ
lupanar:maieſtatem lædet atq quod licet fecerit.licet qua quis uelit ueſte uti.Si prætor ius in ueſte ſerui-
li uel muliebri dixerit:uiolauerit maieſtatem.Deinde illam fecit quæſtionem an ei hoc facere licuerit.Nõ
licuit inqt illo loco.aut illo tẽpore.aut ex illa cã occidere.quædã quæ licẽt tẽpore & loco mutato nõ licent
De colore inqt q̃rit̄ quo uti debeat is q ꝓ Flaminio dicit:qdã controuerſiæ ſunt in qbus factũ defendi non
põt.excuſari poteſt:ex qbus eſt & hæc non poſſumus efficere ut propter hoc nõ ſit repræhendus. nõ ſpera
mus ut illum iuuet ac ꝓbet:ſed ut dimittat̄:ſed ſic agere debemus tanq̃ pro facto nõ emendato nõ ſcele-
rato tamen.Item negabat ſe pro Flaminio negaturũ. MONTANVS.ſed his quæ obiiciunt̄ reſponſurum.
Aiebat autem illam ſniam Ruffi Vibii:colorem actionis eſſe bonum. Senetionis eſſe bonũ.ſe habere ani-
mũ pro reo:in quo libido omnis intra meretricem eſſet.crudelitas intra carcerem.Ipſe Motanus illũ locũ
pulcherrime tractauit.q̃ multa populus ro.in ſuis imperatoribus tulerit.In gurgite luxuriam.in Manilio
impotentiam.cui non nocuit & filiũ & uictorem occidere?in Scylla crudelitatem.in.L. Lucullo auaritiã.
In prætore inquit cũ illi conſtiterit abſtinẽtia.diligentiam ne excutiatis quomodo una nocte cœnauerit.
utrum tamẽ inquit iniq eſt quod obiiciunt.q̄ dãnatus perierit meretrice poſtulante ꝑcis perire damna-
to.Colorem FVSCVS ARELLIVS hunc introduxit.ebrium fuiſſe.neſciſſe qd fecerit. SYLO POMPE-
IVS hoc colore uſus eſt.nõ putauit ad rem ptinere:ubi aut q̃do periret q perire deberet.TRIARIVS ine-
ptum itroduxit colorẽ.Sermo erat inqt contẽni in conuiuio nimiam p̃toris lenitatem. alios fuiſſe procos
qui quotidie aiaduerterent.huius anno nullũ eſſe occiſum:dixit aliqs ex conuiuis. Tu ergo nunq̃ iratus? di
xit & mulier ergo nunq̃ iratus q̄ clementia ſui contẽptui eſſet.Curabo inqt ſciant nõ deeſſe mihi ſcelera-
tũ quem uidere lucem ultra nõ oportet.occiſus eſt:qa damnatus ſub prætorio fuerat:quo tẽpore eẽ enim
nullũ tempus quo nocẽs perire non debeat.GALLVS VIBIVS dixit:meretrix orauit. timebam meher-
cules ne exoraſſet ut occideret̄ aut idamnatus uiueret.Ex altera parte multa bene dicta ſunt.multa corru-
pte in deſcriptione ſupplicii utiq̄ illi q uoluerunt omnia legitima ſupplicii uerba in ſentẽtias trahere in ui
tia iciderunt:tanq̃ dixit.TRIARIVS.Sũmoue audis lictor ſummoue a prætore meretricem.hoc loco nõ
male adiecit uerbera.ſed uide ne uirgæ tuæ pocula noſtra diſtui beut.SYLO POMPEIVS dixit.deſpolia
meretrix agnoſcis hoc uerbum:certe prouincia agnoſit.Sylo Pompeius homo qui iudicio cenſebatur &
ipſe ad hanc deſcriptionem acceſſit.minimum tamẽ mali fecit.ait aiaduerte meretrix.age lege quicq̃ enim
lege hic agit̄.HISPANVS dixit age:lege tibi dicitur Flamini uiue ſine meretrice.cœna ſine carnifice.AR-
GENTARIVS in quæ ſolebat ſchemata attrectationem uiolentiſſimam fregit:age lege:ſcis inquit quid
dicat.Interdiu age in foro:age ſtupet lictor ideſt quod dicit meretrix tua nũquã ſe uidiſſe.MONTANVS
VOTIENVS dixit:percuſſurus lictor ad prætorem reſpexit:prætor ad meretricem.VIBIVS GALLVS
dixit lictori quia bene percuſſerit propinatum eſt.Illud quod tanquã latronis circunfertur non eſſe latro-
nis:pro teſtimonio dico & latronem a ſnia inepte tumultuoſa uindico.ipſe enim audiui Florũ quendam
auditorem latronis dicentem non apud latronem.neq̃ enim illi mos erat quemcunq̃ audire declaman-
tem.declamabat autem ipſe tantum & aiebat ſe non eſſe magiſtrum ſed exemplum nec Iulio nec alii con
tigiſſe:ſuo q̃ apud græcos Nicetæ:apud romanos Latroni ut diſcipulis non audiri deſiderarent:ſed contẽ
ti erant audire inicio contumeliæ cauſa a deridentibus.diſcipuli Latronis auditores uocabantur. deide in
uſu uerbum eſſe cœpit & promiſcue poni pro diſcipulo auditor.hoc erat non patientiam ſuam ſed eloq̃n-
tiam ſuam uendere.Vt ad florum reuertar ille dixit in Flaminio.Refulſit inter priuata pocula.publicæ ſe
curis acies iter tumulentas ebriorum reliquias humanum euertit̄ caput.Nunq̃ latro ſic compoſuiſſet ut
quia publicam ſecurim dicturus erat:diceret priuata pocula:neq̃ in tam mollem compoſitiõem eius ſnia
euanuiſſet.nec tam icredibilis unq̃ figuras compingebat ut in ipſo triclinio inter lectos & iocos & menſas
percuſſum deſcriberet.Ille cum in hac controuerſia deſcripſiſſet atrocitatem ſupplicii:adiecit:quid exorui
ſtis iudex?me tetricios luſus loquor.Et ille dixit minus notam ſententiam ſed nõ minus bonam.In ſociũ
noſtrũ prætor populi ro.aiaduertit cum priuata uoce tumultuario tribunali ebrius fortaſſe nec calciatus
quidem niſi ſi & omnia expectaret meretrix diligenter exegit.RVFFVS VIBIVS.Erat qui antiquo gene
re diceret belle ceſſi illi ſententia ſordidioris pr̃ notæ ad occidendum hominem ſoleas popoſcit. Alteram
eiuſdem generis ſed non eiuſdem ſucceſſus ſniam cum deploraſſet conditionem uiolatã maieſtatis cõſue
tudinẽ maiorũ deſcripſiſſet q̃ ſemper uoluiſſent ad ſuppliciũ aduocari ſententiam dixit.at nũc a pater lege
actũ ẽ ad lucernã.POLLIO TAMEN ASINIVS aiebat hac ſe ſententiam recipere.LIBIVS de oratoribus
qui uerba antiqua & ſordida conſectat̄ & orationis obſcuritatem ſeueritatem putat.aiebat Milciadẽ rhe-
torem eleganter dixiſſe   tamẽ in iis etiam ſi minus eſt inſaniæ minus ſpeciei eſt. Illi
q tumetiam illi qui abundantia laborant plus habẽt furoris & plus etiam corporis. Semp aũt ad ſanitatẽ
ꝓclíuus eſt:qđ põt detractiõe curari.illi ſuccurri nõ põt:q ſimul & iſanit & deficit.Sed ne hoc genus ꝑte-

gere uidear in flaminio:tumidissime dixit.MVRRHEDIVS patre nostrum in illa ferali cœna saginatū meretricis sinu excitabitis occisuri.Et illud terra collo seruiebat foꝝ cubicula pr̄ meretrici.carcer conuiuio.dies nocti.nouissima pars sine sensu dicta est ut impleretur dies nocti.Hanc igit̄ sniam retuli qa & in tricollis & in omnibus huius generis sententiis curamus ut numerus constet:nō curamus an sensus . Oīa autem genera corruptaꝝ quoq; sniaꝝ de industria pono.quia facilius quid imitandum & qd uindicādū sit docemur exemplo.& certe illud genus cacozeliæ est quod amaritudine uerboꝝ quasi aggrauat̄ : iam res petit ut in hac controuersia referamus id quod LICINIVS NEPOS dixit . Reus damnatus est lege. petiit fornici.& illud quod SENIANVS dixit habet sui generis insaniam cum diceret: nocte non debere sumi supplicium.post longam descriptionem cum nunc demum uictimæ quidem occiduntur : & ad hanc controuersiam græci apposuerunt manum . dixit in hac NICENES

EVTEMON dixit GLAVTIPPVS CAPPADOX cum cœnā luxuriosam descripsisset idignā maiestate pr̄ adiecit hoc idē elegātius dixit ADDEVS cū descripsisset cœnā nocturnā NICETES dixit

ARTEMON eodē loco aliā dicā sniam SIC GLICON dixit

Incipit uigesimasexta controuersia fœliciter.

Er uim utiq; gesta ne sint rata pacta conuenta legibus facta sint.Expositum qui agnouerit solutis
p alimentis recipiat.Quidam duos filios expositos sustulit.educauit.q̄renti patri naturali pollicitus est se indicaturum ubi essent.si sibi alteꝝ ex illis dedisset.pactum iterpositū est.reddit illi suos filios.repetit unum ARELLII FVSCI.Aequum est ut cum alternis diuidamus liberos quos nō diuidimus cū matribus.si alteꝝ non abstulerim:utrunq; habebis.qd faciam?utrunq; genui:utrunq; desideraui .pro utroq; pactus sum.ALBVTII SYLII.Vna nati sunt una expositi:una educati.redditi potissimum distrahuntur:distraxit illos fortuna aliquando parentibus nunq̄ ab ipsis.Misereminí iudex grauis inuidia est. IVLII GALLIONIS.Duos exposui q alterum eligere non poteram . periclitor ne.cum duobus liberis in iudicium ueni.sine ullo reuertar.Nam quem perdam eligere nō possum.causa pacti mei fuit ut haberem filios : consumatio ut perderē:pro filiis tibi debeo.nō filios.pete q̄tū uis pro disciplinis.īputa quantū uis pro alimētis:licet plus petas minus reddā.Maiores nr̄i uiderūt q̄ effusa esset īdulgētia pro suis timētium: q̄ parata q̄cq̄d posceret̄ dare.Itaq; pro pr̄e lex:nō cū educatore pacta ē.nō potui obligari de eis q in mea ptā te nō erāt si ex æquo diuidamus.at habeat̄ utriusq; rō.habeā ego tādiu duos q̄diu tu hūisti.nolite timere pueri:nō diducā uos.aut utrūq; hēbo aut neutꝝ in actiōe fratris q̄uis hostibus hasta nō diuidit.plus qddā ē geminos esse q̄ fratres.pdit uterq; grām suā nisi cū altero ē.FVLVII SPARSI.Ignoscere mihi aduersarius debet meos retinēti.cū ipse alienos concupiscat:repetit qd̄ adhuc hūit:retineo qd̄ mō agnoui. agnitio diuidet quos uixit ēt expositio.CORNELII HISPANI.Dic uter obseq̄ntior sit:uter īdulgētior uterq; ī his miraris si tā meos diuidere non possum oīa pro filio paciscor:p̄ter filiū.VOTIENI MONTANI.ego uero ne p̄ocinium qdē habeo:si tā facile filios remitto:libēter exposui reddere istud ē liberos an eripere? utroq; mō pdendi erāt:uel pacti essent uel negati:pactus sum flens tremēs q tanq̄ cū exponerē CAESTII PII.Ne diuiderē filios una exposui:iste quoq; duos sustulit q tātū uno cōtentus est. iteꝝ cogor exponere. IVNII GALLIONIS.Cōtra expeditæ ptes ur̄æ sunt utrūq;:ex hoc iudicio potestis parē dimittere.MENTONIS iste assueuit carere liberis.ēt si unum accipiā necesse ē torq̄ar:duobus assueui.qd nunq̄ commisi: & habes domi quos de me iterroges:nihil unq̄ sine illis feci:nisi iditium ui uocas:q̄ te p̄rem fecit sine hærede herere qui paulo ante hūi:filios duos tales ut ex illis unus qlibet satis sit.POMPEII sillonis. Videte q̄ modeste agam:ego sustuli:ego educaui:ego reddidi:iste eligat.VIBII Ruffi.Salui sunt inqt liberi tui: post hanc ui meam iste me osculatus est.PASSIENI.cæde mihi tabulas testamenti:plures in testamento habeo q̄ in pacto:hoc testamentū debere non cogito:si meos filios hæredes facere non possum:tuos faciam: præces meas ad filios transferam:hoc.n.nomen licebit:puto mihi usurpare dum litigo . ARELLII Fusci patris.Fertis hoc optimi iuuenes?ego uos expositos sustuli:ego educaui:ego egrotantibus assedi:senē me fecistis & relinquitis.ARGENTARIVS.In ista ui duos filios perdidi.DIVISIO. LATRO sic diuisit in re uis aut necessitas sit.nulla inquit uis est.arma lex & uincula & ultimum periculum complectitur:quorum nihil fuit in tua persona.Ille ait ius est & necessitas.ubi uelim nolim succumbendum est mihi cū eēt necesse mihi:non.n.poteram habere alteꝝ filium nisi alteꝝ promisissem.Respondet̄ primum non est uis ubi aliqd expediendæ rei causa patiēdum ē:sed ratio tamen qa non possum domū habere nisi hic emero. nulla alia uenalis ē hanc occasionem uidet uenditor & præmit.non tamē hāc emptionem rescindes : alioqn in ifinitum calumnia excedet:dicet alius:necesse mihi erat tibi necesse carere?primū ēt non poteras:deinde & alia uia poteras iuenire:sperare alium iudicē:an aliter īuenire non poteras:ergo tibi plus præstiti. An si est in re uis & necessitas.Ita tamen rescidantur quæ per ui & necessitatem gesta sunt.Si uis & necessitas a paciscenre adhibita est:nihil inquit mea an tu cogaris:si non a me cogeris:in eam culpā oportet esse ut mea poena sit:non inqt:neq;.n.lex adhibenti ui irascitur:si passos īcurrit:& iniquum illi uidet̄ id ratum esse qd̄ aliqs nō qa uoluit pactus est:sed qa coactus est.nihil autem refert q̄ per quem illi necesse fuit: iniquū.n. quod resciditur facit fortuna eius q passus est non persona facientis. Deinde an ab hoc uis admota sit?Tu inqt mihi uí admouisti:qui non aliter indicabas q̄ si pactus essem.Non est inquit admouere uim aliqd cum certa conditione promittere.siqua uis est a te tibi adhibita est:q; exponere & ad exonerandum se uenisset ut tantum patri redderet q̄tum æducatori superfuisset.Pro educatore. GALLIO hunc colorē secutus est : se misericordia motum.Cum uiderem iquit morbum sine hærede esse:dixit modo ipse qui

auidus est:possumus duo patres eē.& dixit illā amabilē sententiā.Da itaq; nunc pœnas misericors.MONTANVS VOTIENVS sic cœpit.Siqs me uidit iudicē modo duoꝝ liberoꝝ patrē nunc solitudie periclitantē:certū habeo dicit crudelē iudicē.Et summisse cū aduersario egit rogauit:ut altero contentus esset.Et illā sumpsit contradictionē:nescio inqt utrū.& dixi mihi crede q illos optie noui:utrū uis elige.ideo sic pactus sum quia nihil iteream.HISPO ROMANVS.erat natura q asperiorem dicendi uiā sequæretur.Itaq; hoc colore ægit ut inueheretur tanq̄ in malū patrē.& diceret crudeliter exponentē.perfide recuperātē.In hoc inqt repetit:non qa habere uult sed quia eripere.irascitur mihi q duos educaui:q indicaui.Et cū descripsisset seuitiā exponentis adiecit.Etiā nunc mihi uideť eiusdē animi.eiusdē duritiæ quia nihil putat se debere ei qui liberos suos educauit:durus est pater.crudelis ē.nolite credere ex illa feritate tā subitā mutationē.Sinite me in uno filio experiri.Dixerat in hac controuersia illā quæstionem qua dicebat se neq̄ uī adhibuisse.Quid?ergo quis adhibuit uī?tu tibi.non est quod dicas aliū quis:sibiipsi uī adhibet?solet fieri.ecce egoipse mihi nocui.Et illud dixit.Placet mihi in irritū reuocari quæ gesta sunt.dono qđ indicaueri.ARGENTARIVS dixit ex altera parte.miseriorē se nunc esse q̄ cū ignoraret suos.& cū tormenta patri aī descripsisset ait:ēt nūc pacisci uolo.qd do ut liberos meos recipiā?quid do ne agnouerim?Indignabatur CAESTIVS detorquæri ab illo totiens & mutari snīas suas.qd.putatis aiebat? ARGENTARIVS esse certissimū ius est:solebat & græce dicere. fuerat.n.argentarius Cæstii auditor & erat imitator.aiebat inuicē.quid putatis esse Cæstiū:nisi Cæstii cinerē.& sic solebat iurare: permanes p̄ceptoris mei Cæstii:Cū Cæstius uiueret.Oibus āt īsistebat uestigiis Cæstii:æque ex tēpore dicebat.æque contumeliose multa interponebat.illū tamen optīa fide præstitit:cū uterq; græcus esset nunq̄ græce declamaret.illos semper admirareť qui non fuerunt contenti unius linguæ eloquentia.cum latinæ declamauerant toga posita sumpto pallio quasi persona mutata rediebant & græce declamabant.ex qbus fuit.SABINVS CLODIVS in quē uno die & græce & latinæ declamantē multa urbanæ dicta sunt dixit ARTERIVS quibusdam quærentibus pusillas mercedes eum accepisse cū duas res doceret.nunq̄ magnas mercedes accepisse eos qui Ermenium acta docerent.MOECENAS dixit CASSIVS SEVERVS uenustissimā rē ex oibus qui auditione eius cū rediret interrogatus quomodo dixisset: respondit male.GLICON dixit GALLIO autē elegantissimæ dixit a parte patris cū in ultima parte testamenti figurā tractaret.quandoq; ego mortuus ero.tunc mihi hæres sit.uis interrogem uter?TRIARIVS dixit a parte educatoris:Ergo ego tollere potui:educare potui:tacere nō potui.

Incipit uecesimaseptima controuersia.

Vi patrem pulsauerit manus ei præcidantur.Tyrannus patrem ī arce cum duobus filiis accersiit:
u imperauit adolescentibus ut patrem cæderent.Alter ex his præcipitauit.se alter cæcidit:postea in
amicitiam tyranni acceptus occiso tyranno præmium accepit:petuntur manus eius.defendit pater.

CAESTII PII.Fœlicior essem si pluris reos defenderem.TRIARII.Hæc uulnera quæ in ore uidetis meo postea feci q̄ dimissus.IVNII GALLIONIS.Gratias ago filio q me non reliquit solum tyranno.q manus illius sunt ego iussi:itaq; crimini meo assum amicus inquit tyranni fuit.age hoc tantum filius meus in arce simulauit.procumbo ad genua uestra iudex:ille contumax qui cum uapulare non rogaui.MVSAE Occisus est tyrannus.a quo putatis:nisi ab eo qui patrem pulsare non poterat? præcidetis tyrannicidæ manus?quid hoc est?inter tyrannos iacet præcisa tyrannicida manus:arci præditæ ne uindicem filium propter quem ne a tyranno quidem impune uapulaui.postq̄ occupauit arcem:secuti sunt illum homicidæ:secuti uenefici:secuti quisq̄ pulsare patrem poterat:necesse fuit patrem cæderet tam hercules q̄ necesse fuit spoliari templa.uirgines parere.aiebam fili fortius feci.tyrannus spectat.Si talis erat filius meus qualem describitis:nescio cui magis expedierit tyrannum uiuere.O quantum istis debemus manibus per quas iam nihil necesse est.occidit tyrannum.sic huius iratæ manus feriunt.cum occideret tyrannum aiebat:pater te interficit:pater ferit:sic feriunt qui uolunt.Tecum filii inconsideratæ pietatis quæror.Validius patrem cæcidisti q̄ iussit tyrannus iratus iacenti ipsas cadaueris manus in me ingessi.FVLVII SPARSI.Tales fuerunt ex quibus posset alter contemnere alter occidere.IVLII BASSI compressas filii manus in os meum impegi : cædentem consulatus sum.PORTII LATRONIS.cæde inquit patrem dum ego negligens sum:occupauit se ex arce filius.hoc non est patri parcere sed sibi dura fili ad tyrannū tibi per patrem eundum est.Terrent ecce cruentum tyranni caput nunc illas prodicite.BLANDI.Vt uidi tyrannicidam ex arce nihil priusq̄ manus osculatus sum.POMPEI SYLONIS.Vtrum ex filiis meis probatis?alter se occidit:alter tyrannum:nemo ius habet in istas manus?meæ sunt istæ etiam cum tyranno seruirent.mihi paruerunt.ita mihi superstite filio mori liceat:ut ego illum qui mori maluit parricidam uocaui.ARELLII FVSCI PATRIS.Rogo uos persecuritatem publicam:per modo restitutæ libertatis letitiam:per coniuges liberosq; uestros nemo tam suppliciter audiuit me rogantem cum uapularem:quia languidæ cædentis erant manus.non putares illas tyrannicidium posse facere.istæ mihi salutares porrexerunt cibos.istæ potiones. nunq̄ tamen indulgentiores sensi manus:q̄ cum me cæderent.VOTIENI MONTANI.Pereant inquit potius q̄ sint qui tam fortiter loquantur.Vix inuentus est qui tyrannum occideret.Fili fortius inquit feci:ne nos colludere tyrannus intelligat.suspensas leuiter admouebat manus filius:simulabat ictus:pater gemitus:siqua est fides:iratus filium extuli q me non cæciderat.Necessitas magnum humanæ imbecillitatis patrocinium est.hæc excusant saguntinos q̄uis non cæciderint patres sed occiderint.hæc excusat romanos quos ad seruilem delectum canensis ruina compulit: quæ quicquid coegit defendit.Ille quoq; mihi pepercit:sed si unicus fuisset.ille me fatri relinquæbat.hic

tyranno:etiam nunc inquit in facie tua uulnera apparent:fili nocet tibi ꝙ tã cito occidisti tyrannũ. MEN
TONIS.Quæritis quis hæc fecit uulnera?ille cuius cecidit me in funere manus:ita mihi libero & uiuere
contingat & mori.ita oculos meos filii manus operiant: ut ego inter liberos meos fortior steti. Ex altera
parte ARELLII FVSCI PATRIS tandiu cæcidit patrem q̃ donec placeret tyranno satelles:quid tu?tu ty
rannicidium facere non potes nisi in parricidio exercueris manus.Pater inquit adest .malo.non enim tan/
tum patrem etiam patronum occidisti.IVLII BASSI.Quoniam eo scelerum peruentum est : ut parrici/
dæ pater adsit:non istius aduocationi adsum:defendit enim q̃uis nocentem.& quid agnoscitis indulgen/
tiam illius?frater qui maluit perire q̃ patrem cædere:infœlix causam suam cum fratre iungebat:exclamat
iste.nihil illi mandaui.ego tibi & pro illo satisfaciam ut ualidius inquit cæderet.pro rep.inquit feci.Vis tu
pudorem habere:nec imputare reipu.idem quod tyranno.pater iquit mihi adest:ut mehercule frater nõ
adesset.habuisti inquid quod tyrannos iactares:frater maluit mori quisquis cædentibus erat q̃uis quisq;
iste tradebatur.Tyrannum inquit occidi.at patrẽ quãtulo minus q̃ occidisti.POMPEII SYLONIS.Gau/
deo in subsellis istius esse patrẽ:quomodo enim aliter efficere potuissem ut uulnera eius uideretis.nõ mul
tum refert mea ubi sit: ab hac parte crimen obiicitur.ab illa ostendit.Grauior testis esse solet qui a reo sur
git.Talis prorsus pater quem nemo alius posset cædere nisi amicus esse posset tyranni. perit ne parricidiũ
aut faceret aut uideret.in illa præcipitia nõ minus inq̃ fratrẽ fugit q̃ tyrannum . CORNELII HISPANI.
Descendebat cruentus pater uexato laceratoq; corpore uix agnoscendus putares duos fuisse q cæcidissent.
fecit ꝙ debebat qui partem cæciderat amicum occidit.CAESTII PII.Ego inquit cæsus sum: pœnam re/
mitto:mirarer nisi pro tam bono patre fuisset qui mori uellet.dignum est quem iuitum uindicetis quia
apud uos tantum crudeles patres uidicantur.Pater inquit iussit:ergo frater tuus impius fuit qui patri nõ
paruit.Siquando lente parebant satellites aiebat tyrannus:non spectatis quemadmodum patrẽ cæciderit.
qui patrem cæciderit:manus eius præcidantur.hanc legem moriens laudauit tyrannus . Nouissime inter
filium & patrẽ tyrannus intercessit.An non quisquis patrẽ cæciderit puniatur?in lege inquit non excipit.
sed multa q̃uis non excipiantur intelliguntur:diffusa est.quædam uero tam manifesta sunt ut nullam cau
tionem desiderent q̃uis legis interest exciperet ne fraudi sit ei qui per insaniam patrem pulsauerit:cum illi
non supplicio sed remedio opus sit.Quid opus est caueri lege ne puniatur insans si pulsauerit patrem ? qd
opus est caueri:ne puniatur.siqs aut patrẽ sopitum aut subita corporis grauitate collapsum excitauit:cum
illa non iniuria sed medicina fuerit:nondum de propria sed de cõi causa loquor:si officio.Siqs qui cæcidit
patrẽ non pulsauit puniri debet.Hãc quæstionem in partes pluris diuisit: an tutus sit qui tyrãno iubente
fecit.Cogitate multa q̃ quæ tyrannus exegerit pro publica inocentia est:non licere hoc quoq; tyrannus ut
non faciant nocentes.tyranno iubẽte fecit.miserior fuit ipso uapulante:ille non dr sacrilegus q deorum i/
mortalium dona manibus suis tulit ad tyrannũ:aut q funestas tyranni imagines iter effigies deorum i/
mortalium consecrauit:an tutus sit qui patre iubente fecit?non cæcidit sed paruit:& illud dixit in narra/
tionibus.Stabat contumaci fraterno uultu.intellexi non posse cogi a tyranno.An tutus sit q pro patria fa
cit?an hic pro patria fecerit?idem an illo tũc tempore cogitationẽ tyrannicidii habuerit?& hoc aio cæcide
rit ut aditum facere sibi ad amicitiam tyranni.MONTANIS & illam quæstionem ultimam fecit . An ẽt
ꝙ fiqt peccatũ sit:tãto merito redemptũ sit?GALLIO illã quæstionẽ primã fecit:An ultio cæsi patris nul/
lius sit nisi patris.Inuite inqt me non uindicauit.si quolibet alieno cæsus essem & nollẽ agere iniuriaꝝ ne/
mo noie meo.ageret.atq nihil iterest.pœna maior ẽ eius q cæsus est.Contra ait omnibus actionẽ dari . nõ
.n.priuatã esse iniuriam sed publicã.itaq; nec taxatiõe defungi damnatum:aut iniuriaꝝ pœna : sed manus
pendere:ad omnes patres pertinere hoc exemplum:ad omnes filios:ad ipsam rẽp.tales esse qui fiant tyran
ni:certe qui tyrannoꝝ amici.Et ultimas has fecit quæstiones.An si pio aio fecit nõ teneaẽ:an bono aio fe
cerit.Et illi quæstioni latronis:an tutus ẽ q patre uolẽte fecerit.Nunc inqt fingit i filii patrociniũ:sed tunc
noluisti:Et adiecit:ne dixerit idẽ uoluisse patrem quod tyrannũ quæritis uti paruerit.Tyrãnus illũ ama/
uit tanq̃ sibi paruisset:pater inqt uoluit.ita tu nõ tyrãno tãtũ sed & ipsi parricidio dignus es.Cũ descripsis/
set ipiũ i frem:ipiũ i patrẽ adiecit.Tyrannũ quoq; tũc cũ amare deberes occidisti.MONTANVS partẽ ac/
cusatoris declamauit:& hoc colore usus ẽ:idulgẽtissimũ fuisse in filios patrẽ.nimiã pietatẽ eius fuisse notã
tyrãno.Itaq; illũ q q̃reret pudicis colorem ex ipudicitia cõtumacibus.ex seruitute piissimo patri tormẽtũ
q̃sisset ex filioꝝ ipietate:& dixit illũ aiose loquẽtem q iussus est prior patrem cædere.qd si nõ cæcidero:in/
qd?qd facturus es?torq̃bis.occides:plus ẽ qd imperias q̃ qd' minaris:certamen erat in uno hoie.Vtrũ plus
posset natura an tyrãnus:cæde inqt:nõ cædo:uerbera.nõ ferio:Hæc fratre audiẽte.Et illud dixit cũ ꝑmit/
teret amicitiã tyrãnus magis ꝑmiũ extimuit tyrãnici imperii q̃ iperiũ.Et cum descripsisset cicatrices pul/
sati patris.Et forma est adhuc faciei dixit. ab utroq; cæsum putes.MONTANVS tamẽ aiebat : non posse
melius dici ex hac parte tyrãnus iubet.ex altera lex uetat.morieris:si cæcideris:morere ne cædas. CASTI/
VS dixit.Tyrannus iperat ut patrẽ cædas:nõ est nouũ:noluisti facere:laudaturum me putas.ego uero nõ
laudeo:alterius ista gloria est tu fratrẽ imitatus es. ARGENTARIVS dixit:tu patrem cæcidisti : cũ & le/
gẽ nosses:& fratrẽ.MONTANVS dixit:parricida esse uoluisti:uiolasti patris corpus:patris beneficiũ. Ab
altera hoc colore omnes declamauerunt tanq̃ patre iubente fecisset. TRIARIVS dixit : in filii mei manus
incurri.BASSVS IVNIVS ego me filii mei manũ cæcidi.ATERIVS dixit ago gratias tyrãno:ꝙ alterũ fi
liũ meũ custodiri iussit ne mori posset.CAESTIVS ait in narratione.Tyrãnus iubet cædere:exposita tor/
menta sunt.qd faciat:moriaẽ inqs:hoc ditis:ne cædat patrẽ occidat.FVSCVS ARELLIVS dixit.comple
cti uolo istas manus optime de me ẽt ante tyrãnicidiũ meritas.GALLIO dixit. Viderit quãtũ sibi se putet

debere reipu.ego plus me q̃ illã debere sibi iudico:difficilius est quod me iubente fecisti. MONTANVS VOTIENVS dixit in narratione.Si perseueras fili fratrem sequar.Videris utrū patrem cædere malis an occidere.Hanc controuersiam & ab iulio & a sabino bene declamari memini describere inqt describere tyrannum occisum & cum ingenti gloria ex arce deductum.O te parricidam:nisi post tyrãnicidiū quoq; itelligas:q̃to melius frater tuus beneficio perierit q̃ tu occideris.Illud non probaui qđ multa in re seuera tentauit false dicere.Erat autem urbanissimus homo ut uobis sæpe narraui:ut qcqd illi in eloquentia deerat:urbanitate pensaret:Meminimus cum illum syriacus Vallius homo disertus accusaret & uideret latinum calumnia testem circa coronam iudicii obuersari & totiens occurrere eunti syriaco & quærere qd haberet spei:deinde post iudicium cū syriacus gratias illi ageret q̄ tantam curam sui egisset.At mehercules ĩquit timebam:ne uno rhetore plus haberemus:& testis productus cū interrogatus esset:an accepisset a patre sestertia?dixit:q̄ accepisset:an haberet negauit.Deinde iterrogatus an calumniam haberet:ipse inquit negligentiam meam nosti:an habeam nescio:accepisse me scio:& in Domitiū nobilissimum usq; in consulatu cū thermas conspicientis uiam sacram ædificasset:cœpisset deinde:rhetores circumire & declamare:Ego inqt sciebam hoc te facturum.& matri tuæ quærenti de tua desidia dixeram

Duas eius urbanas præterire non possum:secutus erat in ꝓuinciam cretam ocium flamam ꝓconsulem:græci cœperunt in theatro postulare ut sabinus maximum magistratum gereret.Mos autẽ est barbam capillumq; magistratui cretensium summittere.Surrexit sabinus & silentium manu fecit.deinde ait.hunc magistratum ego romæ bis gessi:bis causam dixerat.græci non bene itellexerunt:sed bene iterp̄tati a Cæsare petebant.ut honorem sabinus & tertio gereret.Postea deinde offendi illos tota comitũ cohors:oppressi sunt in templo ab omni multitudine quæ postulabat ut romam sabinus cum Turdo ꝓficisceret͂. Erat iter ĩfames maxīe & ĩuisos hoĩes Turdus.Cum turdus ꝓmitteret itu͂q; se:ut ide posset exire Sabinus silentio facto:ait.ego ad Cæsarem non sum iturus cum Mattea.Postea hoc sabio cum causam diceret obiectum est:Multa illū diserte dixisse memini cum itroductus esset ex carcere in senatū postulaturus ut diariam acciperet.tunc dixit de fame quæstus:nihil onerosum a uobis peto.sed ut me aut mori uelitis aut uiuere:atq; illud dixit.Nolite inqt supbe audire hominem calamitosum.Sæpe q misereri potuit misericordiam rogat.Et cū dixisset senianus locupletes in carcere esse:homo inqt ad hoc idemnatus ut possim uiuere parricidas panem rogo.Cum mouisset hoĩes & flebili orone & diserta redit tamen ad sales:rogauit ut latumas transferret͂.ne inqt quemq̃ uestrū decipiat nomen ipsum lautumæ ille minime lauta res est:hoc retuli ut & ipsum hominem ex aliq̃ parte nossetis.& illud sciretis q̃ difficile est:naturam suam effugere:quomodo posset ab illo abtieri ne in declamationibus iocaret͂ q iocat͂ in miseriis ac periclis suis:in qbus iocari cū non debuisse qs nosciẽ potuisse.qs credit?MVRRHEDIVS.Non degenerauit in hac controuersia:nam colorem stultissimū iduxit.Noluit inqt & hic fratris seq exemplū:dū retineo:dum luctor:uisus est patrem cæcidisse.Vnū ex his quos audiuis declamanti scio.MENTONEM usum nõ patrono patre:sed aduocato:ipsum tyrannicidam iduxit dicentem & colore usus est:Non iussum se a patre qa aiebat icredibile oĩbus uideri patrem coram tyranno cædi se iussisse:sed in iis esse tyrannicidæ consilium:ut p hoc ad amicitiam peruenirer:per amicitiam ad tyrannicidium.Hæc eius sñia laudata est cum describeret se patri manus afferentem.Nihil in toto tyrannicido difficilius fecit.Illud dixit:quantum factū esset tyrannicidiū:si me frater non reliqsset.Et illud dixit:Vos ego tunc respexi templa:leges.respu.nam si me tantum expectassem:facile tyrannicida effugissem illa qua frater effugerat.

Incipit uicesimaoctaua controuersia fœliciter.

Vidam duos filios sub nouerca amisit:dubia cruditatis & ueneni signa ĩsecuta sunt.Tertiū filium
q maternus auus rapuit q ad uisendos græcos non fuerat admissus:quærenti præconem dixit apud se esse:accusat͂ de ui.IVNII GALLIONIS.Violentus & ĩpotens senex hoĩem liberum e sinu meo rapuit:quod seruare tibi difficile est auo dona:quotiens miserū me puer audies?nouerca:qs est?fugitiue reductus es:habeat filium quemuis:iste unum filium habeat:mater habeat secundū:q̃ idulgẽter puerperia diuisit:natus est filius dixit filius hic meus est:natus est alter dixit:hic matris est:natus ẽ tertius dixit:hic aui est.Cum quæreret filium:erant q suaderent & dicerent:tace Meruit excludi.CAESTII PII. quã causam rapiendi habebat ĩpotẽs senex:nunqd fratres eius occideram.Ignoscite mihi si tantum filiæ meæ mãdata narro:hanc solam ex meis morientem uidi:habui filiam:de omnibus meis habui dicendum. habitu uagabat͂ lugubri sordidaq; prætexta.omnes illi miserebant͂.quosdam etiam dicentis audiui. qđ?iste puer matrem non habet?patrem non habet?auum non habet?ARELLII FVSCI PATRIS. Tres filios filiæ meæ debes:unum mihi sine apud me moriat͂.qđ?times ne admittare cum ueneris exposuisse hactenus uiuat.Iam nunc fortuna:aut nouerca narranda est:ut uidit me. hæsit complexibus meis.puerq; osculabar miser:iterrogabam de fratribus:dum interrogo.dum fleo:perueneram domum.Rogo ne hoc causam meam peiorem fecerit:q̄ ille quem rapui unicus erat.VOTIENI MONTANI.Mittis præconẽ:adiice illi omnia insignia hic puer matrem perdidit.fratres amisit:nouercam habet:affirmo tibi non idicabit qsquis fuerit?erras & uehementer erras:filios quos perdidisti:non quæris:quæris quem non perdidisti: utra tandem iustior quærela est?pater ab auo unum repetit:auus duos a patre.VIBII RVFFI. Raptor ille impotens dum moriuntur nepotes mei ad ianuam steti.plus habeo quod auo q̃ quod reo timendum sit.FVLVII SPARSI.Vnus perit alter perit.totiens fortunam accusas.nunq̃ nouercam.Facinus indignū: puer ad supplicium indicaria patris quæritur:ad ægrotantem nepotem ueni. non sum admissus hæc res uera fuit.ARGENTARII.Per quos conscios habuit nescio.domi non fui:amissa filia uolui aliquem

adoptare ex nepotibus:sed aiebam:qd necesse est:quotiens uidere uolam:in domũ ueniam:quotiens uolam:in domum adducam.agamus tanq̃ affines.Tres habes filios diuidamus:& uide q̃ non improbam diuisionem desiderem.& ex tribus unum posco.Vtinam omnes quos perdidit:quæreret.BLANDI. Cum tradere uellem puerum:nescio quis exclamauit puer nunc peristi.nunc uobis subtraham:quidni præconi omnia indicaui.MENTONIS.Rapui.nepotem habeo.reddere si pater quæreret.DIVISIO. MONTANVS VOTIENVS in has quæstiones diuisit:an in re uis sit.nulla inquit uis est:quæ arma : quæ pugnã: quæ uulneta:non habet.Volo mihi describi comitatum istius tumultus q̃ turba est? unus puer & unus senex.Rapuisti inquit filium meum.immo nepotem suum sustulit immo uenientem non potuit excludere.an si pro illo fuit:fieri uim facta dicitur non teneatur qui fecit?Vis iniuriosa damnatur.solet enim eẽ & salutaris.Cum latrones aliquid obsiderent:si perfodissent uillam armata manu.coniugem:liberos eius rapuissem accusari possem.Quod uiuit puer beneficium meum est:& medici alligant.& corporibus nostris ut medeantur uim afferunt.An pro illo fuerit rapi.Hoc loco accusatio nouercæ & insectatio patris tam patienter suos perdentis.GALLIO & illam quæstionem fecit.& prius sumendam quæstionem putauit ex persona q̃ ex re.An cum auo nepotis nomine agi possit?Non magis inquit q̃ pro patre filii nomine non magis q̃ cum matre.Habet sua iura natura.& hoc inter auum patremq; interest.q; auo suos seruare licet.patri etiam occidere.Hõ potes inquit sic mecum agere tanq̃ cum alieno ut dicas:quid tibi cum illo q est intestati filius? tuus hæres futurus sit:quem dementem alligaturus est.quædam iura non lege sed natura nobis attributa.nepotem suum auus peccantem aliquid:& inter lasciuos locos petulantius lasciuientem feriret me iniuriarum quisq̃ cum illo ageret.Et ultimam illam.GALLIO fecit:cum tractasset illa:licet mihi ut proximum facere.deinde huic profuit.An auo ignoscendum sit cum pro nepote affectu latus fecerit.hoc loco tractauit:q̃ indignum esset damnari illum ob hoc.LATRO duas ultimas quæstiones aliter posuit.& plus complexus est.Etiam si uim fecit:an tamen damnari non possit:si bono animo fecerit? ait enim & de animo fieri controuersiam auo & dicere patrem non ut nepotem seruaret fecit:sed ut infamaret uxorem meam tanq̃ ueneficam me tanq̃ ueneficæ emancipatum cui male liberi sui committerentur.Colore ergo hoc Latro eodem usus est pro patre ut diceret ne uiua quidem uxore bene sibi con socero conuenisse:suas uero professus inimicitias illum gessisse secum.languentem uero genero illum uenisse eum conuitio.cum uociferatione nefaria & dicentem & auspicantem auctores habere amicos se ne admitteret hominem non ad officium nepotum sed ad inuidiam & contumeliam ingeri uenientem : qui ad suos nepotes nunq̃ dignatus esset accedere: medico uero suasisse ne ueniret:& pueꝝ confunderet & impleret superstitionibus.SYLONIS POMPEI color fuit ut latroni uidebatur qui controuersiæ repugnaret.dixit enim uenisse auum ad imbecillum pueꝝ.ad ægros non semper proxios admitti utiq; ad eos qui grauiter ægrotant sæpe & patrem non admissum.Sic auo quoq; intempestiue uenienti dictum:nunc non potes:statim cum conuitio abisse.in altero idem fecisse.LATRO aiebat hunc colorem optimũ esse si recitasset.se recipi non posse.quia ponatur non est admissus . sub hoc themate intelligere nos non hoc illi dictum: nunc non potes:sed ex toto non potes.GALLIO utrunq; miscuit.& hoc colore qui uidere non potest:alioquin thema euertere:partius usus est.dictum est inquit illi.quiescit puer.paulum cõmorare. medici tuerunt quemq̃ admitti:scitis solere dicere illos:nec si pater uenerit: protinus iste clamaret cœpit : restor me non admitti.& tantum non tabellis signatis denunciare auum distuleram. accusatorem exclusi. Iterum inquit uenit cum conuitio.iam unum occidistis.alterum occidistis:Nihil est miserius q̃ alicubi ex miseria sua inuidia quæritur.non est admissus cum diceret se nepotem suum non uidere uelle sed inspicere.Sic egit.Veni non ut istum accusarem sed ut me defenderem.GALLIO hoc colore usus est. Non admisi auum quia dictum erat mihi:hoc illum aio uenire ut raperet.Et altera parte colorem hunc CAESTIVS induxit.Timuisse se de puero:frustra inquit duo occiderat nouerca.& ait uellem ad uos nocentior uenirem reus.uellem tres raperem.ARGENTARIVS hoc colore usus est.Rogatum a puero auum: negabat:inquit posse se uiuere si in illa relinquæretur domo.HISPANVS hoc colore usus est:affectu esse ablatum.Sustuli inquit nepotem meum:non potui ĩquit satiari osculis.non potui ab illo tam cito distrahi.nolite mirari post longum tempus illum uideram.ALBVTIVS hoc colore usus ẽ ut diceret : Noluisse illum in tam infausta domo educari:ex qua duo iam fratres elati essent ei qui postea decessit inter causas moriendi casum fratris fuisse.Et seruauit hunc colorem:ne quid in nouercam:ne quid in patrem diceret aiebat iustissimum futurum auum si tantum se defendere uoluisset.quid ergo? quare rapuisti amabam.huic maxime ab initio animum meum abdideram.In domo uestra nihil præter ipsam domum timui.Si apud me duo decessissent:ex domo mea illum transtulissem . MARCELLVM MARTIVM aiebat se narrasse . puer me secutus est . non criminor uobis illum : quicquid est potius q̃ illius periculo fiat . ego rapui . Vbi est inquit ? uiuit . saluus est . ueniet cum uoles aspicere : redde inquit patri suo: ego asper . age . modo strabo si uis quis ante me tibi filios abstulerit . VARIVS GEMINVS eundem sensum dixit . Quæ est ista aucta præpostera : quærere duos a tertio incipis . MONTANVS VOTIENVS . homo rarissimi etiam si non emendatissimi ingenii uitium suum quod in orationibus non euitat . in scholasticis quoque euitare non potuit . sed in orationibus quia laxior est materia : minus earundem rerum annotatur iteratio . In scholasticis sic eadem sunt quæ dicuntur:quia pauca sunt notantur . Memini illum pro Galla . Num misi apud centumuiros tyrociniũ ponere : ex uncia hæres patris sui Galla.obiicebatur illi ueneficiũ:dixit rem disertissimam & omnibus seculis duraturam: qua nescio an quicq̃ melius in eius genere causaꝝ dictũ: Vnciam nec filiæ deberi nec ueneficæ . non fuit conten-

tus adiecit. In paternis tabulis filio locus: aut suus debetur: aut nullus: & nunc adiecit. Relinquis nocenti nimium innocenti parum. Nec sic quidem satiare se potuit: adiecit: non potest filia tam anguste paternis tabulis adhærere: quas aut totas possidere debet aut totas perdere: & plura multa quæ memoria non repeto. Ex eis quædam in oratione contulit & alia plura q̄ dixerat adiecit: nihil non ex eis bellum est si solū sit: nihil non rursus ex eis alteri obstat. Idem in hac declamatione fecisse eum memini. Erras pater inquit & uehementer erras: quos perdidisti non quæris: quem quæris non perdidisti. Deinde puer iste inuenturus perit. Deinde quisquis puero fauet: ne inueniatur optet. Deinde: puer nisi auum sequitur: fratres secuturus est. Deinde: quærere: quem si inueneris. sic perdes: ut inuenire non posses. Et deinde: rapuit istum auus: ne raperet nouerca. Et deinde: unum tantum pater ex litteris suis quærit qui saluus est. GLICON hunc sensum semel dixit: sed genere corrupto.

Habet hoc MONTANVS uitium: sn̄ias suas repetendo corrumpit: dum non est contentus unam rem semel bene dicere: efficit: ne bene dixerit: & propter hoc & alia quibus orator potest poetæ similis uideri: solebat scaurus Montanum inter oratores Ouidium uocare. Nā Ouidius nescit quando bene cessit relinquære. Non multa referam quæ montaniana scaurus uocabat. Vno hoc contentus ero. Cum polyxene etiam adducta ut ad tumulum achillis immolaretur: Hecuba dixit: cinis ipse sepulti in genus hoc pugnat poterat hoc contentus esse. adiecit: tumulo quoq; sensimus hostem. Nec hoc contentus est: adiecit. Aecaidæ secunda fui. Aiebat autem scaurus rem ueram: non minus magnā uirtutem esse: scire dicere q̄ scire desinere.

Incipit uicesimanona controuersia fœliciter.

Eneficia torquæatur donec conscios dicat. Quidam mortua uxore ex qua filium habebat: duxit uxorem: & ex ea filiam sustulit: decessit adolescens: accusauit maritus nouercam ueneficii: damnata cum torquæretur dixit sibi conscia filiam esse: petitur ad supplicium puella: pater defendit. CAESTII PII. Non est quod putetis has lachrymas: aut filiæ esse: aut me patrem: non prodesset tibi puella ne hoc quidem: ꝙ te frater amauit: nisi mater odisset. hoc me odisti nouerca ꝙ scisti consciam me eligi pœnæ dixit: anteactam eius uitam excutiamus. FVLVII SPARSI. Nefaria mulier filiæ quoq; nouerca ne mori quidem potuit nisi ut occideret. Inter gladiatores uictoris quoq; conditio pessima est cum moriente pugnantis. Nullum magis aduersarium timeas q̄ qui uiuere non potest: occidere potest. VIBII GALLI. Concitatissima in mortem rabies est: desperatione ultima in furorem animus impellitur. Quædam fere tela omnia commordet: & ad mortis auctorem per uulnera sua ruunt. Abscissa missione gladiator quē armatus fugerat nudus insequitur: præcipitati non quod impulit tantum trahunt sed quod & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratissimum ē commori. VOTIENI MONTANI. Dū filium uindico ubi me grauissime nocere possit ostendit. Veneficium simile est mendacio. Si incredibile est in sorore parricidium creditis: non timeo: ne quis hoc in sorore credat: quod ego uix probaui in nouerca. Natam mihi filiam quasi futuræ pacis obsidem sustuli. aiebam dum matris meminit: obliuiscetur nouercæ: at illa dum nouercæ meminit: matris oblita est. Filia inquit mihi conscia est: post hanc uocē emissa putares tormenta: similis facta torquenti est: soror fratri uenenum dedit: q̄diu luctari sumus ut crederetur nouerca priuigno dedisse. Nouerca quod uolueras consecuta es: damnasse iam pœnitet. ARGENTARII. Facio rem iudices non nouam: liberos meos a nouerca uindico: nepote ne quia filium uindicaui filiam perdam nisi succurritis: nouerca uicit: ego uictus sum duxi: nescio peiorem uxorē an nouercam: hoc mihi carior est ꝙ tam inuisa matri fuit. CORNELII HISPANI. Si cōscia esset neminē expectarem: scitis quēadmodū ueneficam oderi: instabā tormentis: aiebā morere peius q̄ odisti. Nō satis mihi ardere ignes uidebanť. nō satis īsidere uerbera dixi: siqd adiicere tormētis tuis possum puto iubebo filiā afferri. Vocet huc aliqs matrē: qd expauisti puella? qd ad sinus meos refugisti? qd extimuisti tanq̄ nouercā? MARYLLI. Ne iter supplicia qdem desiit occidere: & hanc qsq̄ putet non potuisse uenenū sine cōscia dare puella: q̄ occidisse fratrem diciť: qd ante peccauit? Nouerca ante occidit priuignū q̄ filiam. & bonæ spei est: q̄ritis argumentū: matri suæ non placet. ARELLII FVSCI ēt cineribus suis īfesta est nouerca. qd' unum potest īsequr sororem tuā: qd adhuc potest nosse nisi fratrem? Prosit illi apud uos ꝙ illam pr̄ laudat: & prosit ꝙ talis mr̄ accusat: MENTONIS. Non misereris huius: miserior est q̄ frater: ille hāuit sine dubio nouercā torquære: consecuta es mulier qđ uoluisti: solus oīum magis sensi cū nouercam perdidi. PORTII LATRONIS. Habui filium tam bonū ut illū amare posset etiam nouerca: nisi in eā īcidisset quæ posset ēt filiam odisse: huc mea scelera reciderūt: ut parricidiū puellæ sit ita si magnitudinem rei non itelligit. Non est idonea parricidio: sed ueneficæ inqt filia: istius parētes inscipiunť. cur non potius prī uideať similis cui placet q̄ matri cui displicet? Dēiq; nō recuso quominus in illa uel matris exigať mutatio: illa cū huius ætatis erat: nec nouerca erat nec uenefica. ALBVTII SYLII: duxi uxorē nullis adhuc ingnatā fabulis: nec miror inocentem tunc fuisse: adhuc puella erat. BLANDI. Vt scelerata sit nēpe matri suæ similis est: ante ueneficiū oportet faciat q̄ parricidiū: filia inqt cōscia ē: dii te pdāt ēt cum torquæris occidisti. Seruus tortus: Catonē cōsciū furti dixit. qd agitis? utrū plus creditis tormētis an Catoni? BVTEONIS. Si conscius a te puella quæreť noīato patrē: ꝙ nouerca tā sero puella tā cito: filia inqt cōscia est: male pereas: at ego te putabā unius nouercā. TRIARII. Filia inqt tua conscia est. Videbať sibi post hāc uocē uicisse amissum fratrem fleuit in funere: totius populi habitū lachrymis suis exp̄ssit: itaq; illā nouerca peius pire uoluit q̄ priuignū filia inqt cōscia est. hoc ultimū fuit nouercæ ueneficiū. Q. ATERII. Succurrite quæso ne cum tota sit quæ filium meum occiderat: filiā ēt dum torquæť occiderit: liberos semp effero unius mulieris: aut mēdacio

aut ueneno nō flet q̄tū reæ satis est.quēadmodum illi extorq̄bo lachrymas?afferre mihi imaginē fratris.uideto subito desiderio fletus cōcitatos.nunqd talē multum cū mater torq̄ref habuit.PARS ALTERA TRIARII.Si odissemus te pateremur cū eiusmodi filia uiuere?Quarūdā feraꝝ catuli cū rabie nascuntur.uenena statim radicibus pestifera sunt:q̄tū illi ad scelera ætas adiiciet:q̄ illā nouerca peperit.qd illa q̄ fratrē in morā patri sequenti sparsit?hēs exēplū qd & sorori cōueniat & uirgini.DIVISIO.CAESTIVS in duas partis cōiecturā diuisit.Et primum q̄siit:An cōscia illi opus fuerit:deīde si opus fuit:an hanc habuerit:nō seruauit āt modum.Nā & illū locum diu tractauit:non posse sororē in mortem fratris īpelli.Et iteꝝ tam puella uoluit uideri ut nulli esset idonea ministerio.Itaq̄ elegātissime deridebat MONTANVS VOTIENVS in hac cōtrouersia ieptias rhetoꝝ q̄ sic declamarent tanq̄ hæc quæ noiata est infans esset:nec intelligerent si talis eēt ne futuram qdem reā.Itaq̄ hoc debemus inqt ꝑponere nobis puellā eius ætatis ī q̄ & tota credibile scelus illud qdem ītolerabile eē aiebat.Induxerat CAESTIVS matrem dicentē filiæ:da fratri uenenum.TRIARIVS multo rem magis ineptā q̄a nō īuenit illā sed cōcupiit:nā excessus sniam traxit.Induxerat nouercam dicentem:da fratri uenenum.fecit illā respondētem.Mater & mihi da.qd.n.est tam absurdum:q̄ matrem sic locutā cū puella?da fratri uenenū.nō ferebat nec illā Triarii sniam:q aliter ARTERIVS usus est.Cum ad epilogum peruenisset hoc loco debebat reus flere:nō flet puella:īueniat quemadmodū fleat aliqs:hoc est imaginem fratris.Illa.n.si tam puella est ut dicat:mater q est uenenum?nō potest tantæ pietatis esse:ut eam imago fratris in lachrymas cōcitet.Tantus āt error ē in oibus studiis maxime in eloquētia:cuius regula īcerta:ut uitia qdā sua & intelligāt & ament.CEASTIVS pueriliter se dixisse intelligat.Mater quid ē uenenum?Deridebat.n.Murrhedium qui hanc sniam imitatus ē ī epilogo cū alloq coepisset puellam & diceret:Compone te in periclitātium habitum.ꝑfunde lachrymas.manus ad genua dimitte:rea es:fecerat respondentē puellam.Pater quid est rea?Et aiebat Cæstius:q̄ si ad deridendum me dixit:homo uenustus fuit.Et ego nunc scio:me ieptam sniam dicere.Multa āt dico non quia mihi placēt:sed q̄a audientibus placitura sunt.Et illud RVFFII VIBII tolerabilius aiebat esse.sed & ipsum aliq̄ obiurgatione dignum dixerat ī epilogo.Nutrix ream tolle.Illud in Aterio q & ꝑmisit oratorē & præstitit.negabat se ꝑferre qd̄ dixerat.Hæc rea nō mittēda ī exilium sed ferenda est:Cum sciret inqt in exilium exportādos iocari solere.quid.n.intellegi uult hac snia:nisi ex toto puellā ambulare non posse usq̄ in exilium.Verū est:sed nec mater eius potuisset.SYLO a parte patris cōparationē fecit inter se matris & filiæ:totā hac figura declamauit.Nō sum inqt uobis dicturus q̄lis debeat eē uenefica:operam pdā si corpo describere:debere esse ætate ꝑuectā:usu exercitatā.inuisam uiro:quæ possit ēt filiam occidere.Supuacuum ē uti pluribus uerbis in hac ipsa cā.hēmus ueneficæ exēplar.cōparemus inter se duas reas.nec est qd̄ quæratis aliquē qui cognitionem uram p oēs cōparationis ptis dicat.Ego uobis dicā:quō illā accusauerim.Ego illi obiecti ante actam uitam.uos illi potestis obiicere.Et sic oia circūiit:& comparādo defendit illam quæ stiūculā q̄ in prima parte tracta erat a quibusdā.Nō illi utiq̄ fuisse opus & cōscia sic transcurrit.aiebat inquit tota actione rea.hæc quā cōsciā habuerā.ego begabā illi opus fuisse:aiebam in eadem domo eras:uenenū notū erat.nouercæ occasio facilis cōnuēti.non eras suspecta:nemo te timebat ꝑpter sororē.Ex altera parte hoc usus est colore.Nouercā uideo uenenū dedisse:ut filia sua sola hæres eēt.eādē illi & cōsciam fuisse ueneficii & causam.Oēs declamatores aiebat uoluisse aliquit noui dicere eo loco quo noiabat nouerca filiā consciā.dixit inquit HYBREAS

Hāc sniam ARELLIVS FVSCVS cū esset ex asia nō casu dixit sed trāstulit ab uerbū qdē.Quid ergo īquit mētita est de filia sua īmo de mea?MODESTIVS hāc sniam uertit.ATERIVS qd ergo mētita est:quæ nihil lamētaref de accusatoris sui filia.CAESTIVS dixit.Noiauit priuigni sui sororē.ALBVTIVS dixit.qd habuit qd̄ dubitaret:an parceret filiæ eius a quo occidebaf.sorori eius quē occiderat.TRIARIVS dixit.Quid ergo mater mentita est.tolle matris nomen.post damnationem nouerca est.BLANDVS dixit.Noiabo illā quæ pri affuit:istā q̄ mortuo fratre ac matre nō fleuit.SYLO POMENIVS dixit.Filia inqt mihi cōscia ē.post hoc eūdē uultū eius notaui quē uiderā moriēte priuigno.MONTANVS VOTIENVS Marcellū Martiū amicū suū cuius frequēter mētionē in scriptis suis facit:tanq̄ hoīs diserti aiebāt hāc dixisse sniam.Inuenit quō dānata accusaret:moriens occideret.torta torq̄ret:non ē hoc iudiciū sed alteꝝ nouercæ ueneficium.Latro dixerat:cū descripsisset tormēta:instabā sup caput nō accusator sed tortor.ipse ignis subiiciebā.ipse ipse ad intēdendū eculeū manus admouebā.ego non bibā sanguibē istius:nō eruā oculos.filiū mihi eripuit.nisi citius illā oppressissem & filiā abstulisset.TRIARIVS dixit:cum accusarē:obieci ueneficiū.In ultima parte interpreces meas excitaui puellā ad ultionē fratris sui.Hæc res maxime iud.mouit.hæc maxime nouercā offendit.ALBVTIVS dixit:postq̄ noiauit filiam ad me respexit uidelicet ut sciret:an satis torsisset.NICETES egregie dixit in eodē loco

MONTANVS cū diceret illū locū:q̄uis sceleratos parētes:uelle tamē innocētes liberos eē suos dixit.Post ista filiā uenenicā fingere:si pōt facere difficilius est filios ingnare q̄ pdere.& illud fauete seculo iud.cū ingētia scelera ferat.ne ēt immatura tulerit:fauete nullū scelus cōmissum sit nullū scelus qd̄ solet:fauete ut potius nō desierit nouerca parricidiū facere q̄ soror coepit.dānare illū potui.effugere nō potui.Sero fecisti nouerca.Si hoc ante dixisses:potuisti præuaricationē pacisci:recte cū dānareris aiosa eras:recte mihi potes facere.si qua fides.accusator insidias reæ timui:nusq̄ a sinu meo dimisi puellam.ipse oēs ꝑgustaui cibos:īcauta futuri mortalitas.Postq̄ ad tortorē pduxi nouercā:timere de filia desii.Oēs illo colore usi sūt.Noiatā a nouerca filiā in dolore pris.GALLIO plura dixit.Fortasse inqt hāc noiauit:ut ueros cōscios cælaret.fortasse ut q̄a acerrime istabat accusator.hoc moetu territus finē tormētis imponebat.

melias omnium ingeniis iniungendas:nulli non impressit aliquid quod effugere non posset. Ille Passie/no prima eius syllaba in græcum mutata obscenum nomen iposuit declamatori subtili sed arido. Ille spar so dixit scholam communem cum rhetore quodam habenti:Tu potes controuersiam itelligere:q non i/telligis te laterem lauare. Sparsus autem dicebat uiolenter sed dure. Ad imitationem se latronis direxerat: nec tā unq̄ similis erat nisi cū eadem dicere meditabaf suis uerbis latronis sententiis. Cū Basso certamen illi fuit quē uos quoq; audistis:hoīe diserto:cui demptā uelles quā consectabaf amaritudinē & assimula tionē actionis oratoriæ. Nihil ē idecentius q̄ ubi scholas for; qd' non nouit imitaf. Amabā itaq; Capitonē cuius declamatio ē de pupillo:quæ misero latroni subiicit bona side scholasticus erat:in illis declamatio/nibus quæ bene illi cesserunt nulli post primum. Tettradeum referendus:Primū Tettradeum qd' faciam quæritis? Latronis. Fusci. Cæstii. Albutii. Gallionis. Hi quotiens conflexissent pœnes Gallionem palmam relinquo. Si ita uobis uidebitur:ego uobis oium feci potestatem. Hoc minus nobiles finite in partem abi/re pēnum & moderatum fabiū:& siqs est nec clari nominis nec ignoti cū bonis ad satietatē uſam me pstī teri:mihi pmitte me & alios quos nō nostis ex sinu pferre. qbus quominus ad famā puenirēt non igeniū defuit sed locus. Bene declamauit Gabius:cui sylo:cui Cæsar augustus cū freqnter cām agentē in Terraco nēsi colonia audisset:plenū testimoniū reddidit. Dixit. n. non nunq̄ audiui patrē familiæ pferre: oratorem subducere. Nā prem esse eloqntiæ putabat:eloquentiā abscōdere:solebat declamare studiose. Et Turrinus clodius:cuius filius non uobis amare cōiunctus est adolescens summæ eloquētiæ futurus:nisi mallet ex/ercere qtū habet q̄ conseq qtū pōt. Sed Turrinus pr & clodius multū uiribus dedeserat dū Apollodor; se/qtur & summā legē dicēdi eū putat:tātum tamē illi superfuit uirium qntum ualeret ēt narranti bene. sed snias dicebat excitatas isidiosas aliqd potētis. nunq̄ nō de colore latroni controuersiā fecit. Latro nunq̄ so/lebat disputare in cōuiuio:aut aliqdo declamare poterat ex tpe:dicebat quosdā eē colores pria facie duros: aspos:eos nō posse nisi actione pbari:negabat nisi actitata quoq; illis placere posse:nisi totū nollent se & suas uires nosse ex illar; fiducia aliis metuēda & prærupta audere. Multa se nō psuadere iudici sed aufer/re. Turrinus quoq; nihil pbare nisi totū non qa ibecillus erat sed qa circūspectus:cās nemo respondit para/tius:& pecuniā itaq; fecit & dignitatē:ut siqs illi deberet:scias loco fuisse. inde filius eius idē meus: nunq̄ in illum uobis distixi:habet idicendo controuersiā diligentiam qua uires ex sdustria retundat. Hoc & in ipso genere uitæ seqtur ad summa euasurus iuuenis nisi modicis contētus esset. Ideo dignus est cuius tam modestis cupiditatibus fortuna præstet fidem. Hor; noia non me a nimio fauore sed a certo posuisse iu/dicio scietis cum snias eor; retulero:aut pares notissimor; auctor; snis aut præferendas.

Incipit tricesima controuersia.

Niuriar; fit actio. Quidā cū haberet filiū & diuitē inimicū occisus spoliatus fuētus est. Adolescēs
1 sordidatus diuitē sequæbaf. Diues eduxit eū in ius & postulauit siqd suspicaref accusare se. Paup ait accusabo cū potero:& nihilominus sordidatus diuitē sequebaf. Cū peteret honores diues re/pulsus. Accusat iniuriar; paupem. VIBII GALLI. Gratias ago diuiti quod quos odit reos iam facere con tentus ē iterdiu publico:nobis itercidif:quærite qd nocte fiat:non ambulabis inqt eadē uia qua ego: non calcabis uestigia mea:nō offeres delicatis oculis sordidatā uestē:nō flebis suito me:nō racebis. peieramus si magis iratus esset. ALBVTII SYLI. Quod sordidatus sui luctus est:q; fleui pietas est:q; nō accusaui ti/moris est:q; repulsus uſum est:nō taceā:qd adhuc uiuo? qd' tacui nostis populi loqcis suspitiones:q re iste honores illo uiuo nunq̄ petit. ego uero oēs quæso:oēs ut me in inqsitionem paternæ mortis adiuuent: & ad tua genua diues uenissem nisi timerē:nisi iuidiam tibi fieri diceres:& iāpridem hoc animo sequor. oc/casionē loquēdo capto:nec meherceules possum dicere inhumanitate tua fieri qd' nō audeo:qd' uitiū me meū sequtur:multos offendit:neq; te puto solū in ciuitate habuit inimicū ut iste ait cām meā populo pro/baui. IVLII BASSI. Quādo āt scis diuitibus nō sordidati sumus:accusa inqt paup diuitē egēs candidatū ego accusem? ambulare mihi meo arbitrio nō licet in ius uocauit:reū inqt me:page. perora. qs húc loquē/tem auderet accusare? cur inqt me sequæris? q̄si aliud iter paupes aliud diuites habeāt: CAESTII PII. Nō essem reus si accusassem barba demissa:sordidatus cū criminibus meis ad uos ueni. Oia licet fiant:non de sinam inqrere pcussorem & fortasse iā ueni. Cum subito pater meus in media ciuitate:qd me itueris? qd obseruas? qd dicam? subductus est. ARELLII FVSCI. Incedere magno comitatu:splēdido cultu:non est fortunæ meæ:ista diuites possunt:satis est si uiuimus. Cum spoliatū cadauer meum:sit qs fuerit pcussor: nescio qsqs fuit quasi diues spolia contēpsit. Quare inqt me sequeris per publicū? facinus idignū commis/sum est:diues & pauper eadē uestigia icessimus. OSCI. Accusa inqt:ubi est q prio cœperat? Vellem pr me/us quoq; a te non discessisset:uiueret:q re iquit me reū facis? q accusatorē me non times mortuo pre, time meo. n. mihi neqs iniuriam sibi fieri putet:& si dixero occisori:occisus est pater meus a quo? si permittis: nescio. IVNII GALLIONIS. Quid iste accusanti fecisset q persequtur tacentem? cur non agis: qa uis tecū agi. Nunqd nunc tibi iniuriam facio sordidatus quod reo licet:dicenti non licet? Quid potui patri mius pstare in honorē eius? uestem mutaui: FVLVII SPARSI. Sordidatus es inqt:fles. hoc dicis pauperis occisi filius pauper es:pater meus in media ciuitate saluis legibus occisus ē:quis hoc sine lachrymis narrare pos/sit? non deponam has sordes nisi inuenero cui induam:quis occidit patrem meum? nescio. nihil amplius testare possum:q̄ hanc uocem meam. At hunc nescio delibero interim ut induam uestem quam patri meo reliquærit percussor. cur me sequæris? Magistratus seruos post terga sua non summouent. AR/GENTARII. Non uis patrem meum fleam:lacessere uos ultro non solebat. CLODII TVRRINI. quare inquit sordes sumpsisti? quid igitur? non lugebo qdem quē uidicare non possum? Nulli iniuriā facio ni/

A

ſi patri quem adhuc tacitus fleo:PORTII LATRONIS.Cuius neceſſarium.ita crudeliter interempti pa/
tris dolorem nihil fortius eſt q̄ quod gemit.Accuſa inqt me:unde tam ſecurus es:iueniſſe uideris qs alius
occiderit:non erat præda quam graſſator ſequæretur:ſed erat firmiſſimũ ignoti monumentum. contu/
max aduerſus faſtidium diuitiaꝶ:inocentia nec ab inimico ſpoliari.ita ſunt neſcio quo modo miſeꝶ eſſe:
iterdum miſeria iuuat:& plærunq; ois dolor p lachrymas effluit.Nimiũ funere nr̄o exultat.Non ſolebat
uiuo illo prouocare nos ut reus fieret.Siqs oium mortaliũ miſeriaꝶ iter neceſſitas ſuper occiſum p̄rem la
chrymas icreditam adhuc inertiam migratus eſt:In hac idignitate præſentis periculi oẽm ſuã põar admi/
rationẽ.Si pauper accuſandi diuitis aios nõ ſumpſit miramini:qa tacet:reus eſt:p has lachrymas:per hũc
ſqualorem:per hæc neceſſaria oibus periclitantibus iſtrumenta:non iuidioſum ur̄æ miſericordiæ p̄miũ
petimus:ut abſoluto ſic eſſe tanq̄ reo liceat.potens iſte & gratioſus:& qd̄ ne ipſe qdem negat diues fuit: &
q nihil unq̄ ſibi putaret timendum ẽt a reo.creſcere deinde idies odiũ alterius ipotentia:alterius libertate.
Diues nihil aliud q̄ nos pauperes æſtiaret:nos nihil aliud q̄ inocentes iter quotidianas acies ſemper iuicti
q de noſtra iterim morte cogitauerit:neſcite quod diſſimulare non poteſt:ſcio qd optauerit.Venit iſte cũ
turba clientium & paraſitoꝶ & aduerſus paupertatẽ totam regiã ſuã effundit:cũ me nõ accuſas non poſtu
las uix temperabat qn diceret.Quid ego in te accuſatorẽ non audeã qui occidẽdũ eum curaui qui tantum
mecum litigauerat.Ciuitates plærũq; finitimæ iter repentinã diſcordiã bello tumẽt.Inter ciuilia bella tã/
tũ in ultionẽ ſatis eſt q̄tũ qſq; ad maledicendũ occupauerit.M.Cicero qa uiolẽtiã in abſentia Metelli ſtre/
pit.M.Cato pulchro obiiciente futuroꝶ crimina audiuit.Quæ maior indignitas eſſe potuit illius ſæculi:
q̄ aut pulcher accuſator:aut reus Cato?In.CN.Põpeium terra mariq; uictorem fuit q carmen cõponeret
uno ut ait digito caput ſcalpentẽ.Fuit aliqs q licẽtia carminis tres auratos currus contemneret.M.Bruti ſa
tiatiſſimam lacerat cũ qdam eius ciuili ſanguine non ingnatas ſolum manus ſed infectas ait:atq; ille tamẽ
cum tres conſulatus ac tres triumphos ſcinderet adeo non timuit ut eſſet reus ut ẽr diſertus eſſe curaue/
rit.Solus hic ẽ in ur̄a ciuitate inocentior Catone:nobilior Metello:fortior Pompeio.LATRO ſic diuiſit:
an in re iniuria ſit?nulla inqt iniuria eſt.ſordidatus ſum inq̄ multi faciunt.oia iniuriæ genera compræhẽ/
ſa ſunt.Pulſare non liceat:conuitiũ facere contra bonos mores non licet hoc loco SCAVRVS dixit. No/
ua formula iniuriaꝶ componit:q; ille contra bonos mores fuit etiam ſi in re iniuria eſt.An ſi non malo
aio facit tutus ſit?An malo aio faciat.Hoc latro in duas quæſtiones diuiſit:an ſi credidit ob hoc ipſum pa
trẽ ſuũ occiſum & propter hoc ſecutus ẽ ignoſcẽdũ illi ſit.Deide an credidit.GALLIO illã primã fecit q̄
ſtionẽ.An qd̄ liceat cuiq̄ facere ſi faciat iniuria nõ teneat.Licet inquit flere:licet ambulare qua uelis:ſume
re nihil inqt ut & alienũ iniuriaꝶ facere.Sordidatus es nõ q̄ror:ſed ſi ſordes tuæ iuidiã mihi concitant q̄/
ror.De colore q̄ſitum eſt.Quidã apte iuecti ſunt in diuitẽ:qdã ex toto nihil dixerunt:qdã ſecuti ſunt me/
diã uiam:cum p̄ter hæc nihil ſit.LATRO ſolebat uideri inueniſſe q̄rtum genus ut hoc modo in diuitem
diceret:Tu qdem non feciſti ſed tamen ego habui cauſas propter quas poſſem decipi & de te aliquid fru/
ſtra ſuſpicari quia inimicus eras:qa iſpoliatus pauper inuentus es.Hoc eſt autẽ mediũ illud genus nec di/
mittendi diuitem nec accuſandi.Nam & dimittere non debet quẽ diſtulit.Accuſare propter hoc ip̄m nõ
debet qa diſtulit.ALBVTIVS nihil dixit in diuitẽ.Hoc colore declamauit.Cõmittit iniuriaꝶ inqt ſiqdẽ
non poſtulauit accuſat.Quare iſequæris me?ut aliq̄do mei miſerearis:ut deſinas afflictã domũ pſequi:ut
ſcias me in hoc hitu accuſare non poſſe:ut cõcupiſcas gloriã uindicatæ mortis.Tu ſolus potes ſi uoles iue/
nire qs occiderit:tu accuſare.At me qdam propter hoc ſuſpectũ habent.potes diſcutere iſtã ſuſpitionem:
quare quis fecerit.Vt ſcias inqt te iuidiam mihi:facere:cũ dixiſſem:accuſa me:non negaſti te accuſaturum
ſed reſpõdiſti:accuſabo cũ potero.Ignoſce mihi nõ magis ad hoc quẽq̄ accuſare poſſum q̄ abſoluere.Quæ
ro qs fecerit?hæc leuia argumenta ſunt.Hæc uana ſunt q̄ alios tangunt:q; inimicus es.q; ille inſpoliatus i/
uentus eſt:nõ eſt q̄re accuſem.ẽ q̄re ſupplicer.RVFFVS VIBIVS hoc colore poſuit.Sordidatus ſum:lu/
geo:ſequor:te ut tutior ſim:timeo neſcio quem illũ q p̄rem meũ occidit.Scio me q̄diu tecũ ſum pire non
poſſe.Dũ hunc colorẽ ſeqtur MVRRHEDIVS ineptiſſime dixit:q̄re te ſequor?p̄r meus qa ſolus inãbu/
labat occiſus eſt.ROSCI color nõ placuit Gallioni.Sequor iquit:ut iuentã qs fecerit:hoc mecum cogito:
quiſquis ẽ ille qui fecit uolet hoc inimico iputare:ad diuitẽ ueniet.Multo iquit hoc iniurioſius eſt ſi iqui
rendi cã facit:ſi nõ tãtũ in cõuitiũ & piculũ diuitis ſequit.GALLIO ſubtiliter agendũ putauit:& ad poſi/
tionẽ cõtrouerſiæ colorẽ actionis dirigẽdũ:ut diceret.Suſpicor a te:patrẽ meũ occiſum:quis.n.illum ali/
us oderat magis?qn ipotens alius eſt.Veſtẽ.n.illius ſine dubio neſcio quis pcuſſor cõcupiſcebat.Dices ali
quis:quid ergo?ſi inimicus eſt:ptinus iterfector eſt?nõ ideo nõ accuſo.HISPO ROMANVS palã accu
ſauit & dixit:Nõ cãm ſibi eſſe:ſed iure ẽt nunc ſniam in procemio magno cum aſſenſu hoſum dixit: eum
accuſatorẽ habeo q ſe reũ non eſſe miraf.BASSVS IVLIVS in hac controuerſia dixit.Quare me ſequæ/
ris p publicũ?facinus indignũ iud.factũ eſt:paup & diues ex eadem terra calcamus.Cõſectari autẽ ſolebat
res ſordidas & iueniebat q illas unice ſuſciperet.Memini illum declamantem declaraſſe controuerſiã de le
none:qui decẽ iuuenibus denũciauit:ut in lupanar accederẽt & foueã igne repletã terra ſuperiecta obruit
in quã adoleſcẽtibus læſis & cõſumptis accuſaf reip.læſæ.Apud illũ declamantem ALBVTIVS faſtidio/
ſius auditor eos quibus iuidere poterat admirabaf:hãc Baſſi ſniam nõ mehercules referrem ſi tamen ad
hoſtiũ alligaſſes.Idem Latronis illas ſnĩas aiebat tumidas magis eſſe q̄ fortes.Summa hominum admi/
ratione circunſerebaf.Lugẽt argumenta p̄res & oſſa liberoꝶ.Coniecturã diuidunt & illã.Producta ſacer/
dote ſtatuam & illã.Sup cineres liberoꝶ noſtroꝶ lupanar dhe q̄tũ eſt.Ipſe autem laudabat:hæc ãt docue/
rat.Nã in hac ipſa controuerſia ne Baſſus quidẽ uidebaf aliqd dixiſſe:ſordidius dixit ipſe.Ita ne peribunt

decẽ iuuenes propter dipõdios tuos EVTEMON a filii pte cũ patrẽ suũ narrasset solum sine comite op/
pressum & occisum dixit.

HERMACOTAS dixit
Illud in narratione

ARTEMON dixit

Incipit tricesimaprima controuersia fœlicissime.

Ir fortis qđ præmiũ uolet optet. Si plures erũt iudicio contendãt. Pater & filius fortiter fecerunt.
u Petit pater a filio: ut sibi cederet: ille nõ uult iudicio cõtẽdit: uicit patrẽ: accipit præmio statuas: pa/
ter ipsum abdicat. IVNII GALLIONIS. Dubito quid de euentu huiusce iudicii optem: cum cri/
men meũ sit: uicisse. Videtis quẽadmodum in hoc quoq; iudicio opera sua iactat. & miraẽ quisq̃ si hoc pa
tre natus gloriæ cupidior est: facilis habetis patres: uiros fortes iungite: dissidemus qa nimium similes su/
mus: cũ exiremus in aciem: aiebat: si adolescẽs essem: nemo pugnaret fortius. Maioꝝ quoq; suorum & uir
tutes referebat: sed omnibus se præferebat. Cũ ad ætatem tuã puenero: non cõtendam cum illo: q̃uis si exẽ
plum tum sequi uoluero etiam cũ filio contendã: qa patriæ iudiciũ habeo: patris pdidi: dicam abdicanti:
nõ luxuriabor: non amabo: hãc emendationẽ criminũ meoꝝ nõ possum pmittere. Ego uero pugnabo &
fortiter & fortissime. Vidi patrẽ iam senẽ loricam induentẽ: multũ est pugnare cũ exẽpla iudicium uocat:
quo pater & filius spolia cõtulimus: ecce amitto: ego tibi cedere possum: seni nõ possum: qđ contẽdi legis:
qđ uici iudiciũ: qđ pugnaui patris est: uolui cedere: cõcurrerũt iudices: ætatis causa agebaẽ. Vici nõ filius
patrẽ sed iuuenis senem. Ego uici sed omnes patri gratulati sunt: parauit adolescens: magnis exemplis de/
ceptus sum. Dũ cogito mecum Oratiũ. Etruscas acies corpore suo summouẽtẽ. & Mutiũ in hostilia arma
ruentẽ: & dũ te Deci cogito qui & ipse noluisti patri cedere: trãsibo in subsellia tua: amplectar inuitũ. licet
repugnes fortior sum. FVLVII SPARSI. Necesse fuit mihi fortiter militare. pugnandũ habebã nõ impe/
ratori tantũ sed prĩ. Si tu uicisses: diceref prĩ cessit. abdicationẽ enim timuit. Solebas enim optare semp ut
contigeret tibi habere filiũ meliorẽ: iudicium uocas duplicẽ domus nostræ triũphum. CLODII TVRRI
NI. Tu Mutio diceres: non est qđ ostendas istã manũ. Tu scipioni post deletã Carthaginẽ: tace. Loquax est
uirtus: nec ostendit se tantũ sed igerit aiunt. Ecce nunc qdam pater cessit filio: & in hoc abdicat: ut uerum
uideaẽ fuisse certamẽ. Opta pr̃ ut & a nepote uinciaris. Postea inqt fortiter pugnare poteris: unde scio: uul
neribus me senẽ feci: qs te felicior? tu omnes uicisti. te filius: modo pater & filius inter se cõtendunt: hone
stiorẽ facturus uictum uter uicisset. dubito qd faciam: taceã? sed silentiũ uideẽ confessio. Narrem uirtutes
meas? sed illud quoq; nouum accidit mihi: q; uni mihi abdicato meas narrare nõ cõcessit. Processi in aciẽ
corã patre. fortiter inqt pugna. Turpe est adolescenti uinci a sene auidus sum gloriæ: hoc si uitiũ est: pater/
nũ est fortis sum: nunqd improbas pr̃? at iam abdicabis. Si uiro fortissimo sum fortior: dicã tum audacter
fortissimus sum: nec timeo in ea ciuitate hoc crimen in qua fortes etiam senes nouimus. IVLII BASSI.
Ad te quoq; ignominiæ meæ pars redundat. pudet te pr̃ si a filio abdicando uictus es. ARELLII FVSCI.
Ignosce iuueni: errauit: ambitiosus non ero: cum senex fuero. GAVII SYLONIS. Vtrũ putas uicisse: ego pa
trẽ tuum habeo. tu præmiũ & uiꝝ fortem: mittente lege fecit: imo nõ eadem re: & habet legem & timet.
Cõtra ait: siqd fecit qđ non licet: lex uidicabit: siquid qđ licet si nõ oportet: pr̃ nõ quæriẽ de scelere filii sed
de officio. Deide utaẽ quisq; sua lege: tibi illud licuit: & mihi hoc licet: abdicare liberos liceat: est aliqua lex
quæ filio patrẽ præferat. Si põt abdicari etiam propter id qđ lege pmittente fecit. An abdicari etiam pro/
pter hoc nõ possit: q; præmiũ accepit. Nõ põt inqt in ea re priuatim puniri: in qua publice honoraẽ: eidem
rei non põt præmiũ dari & tota denũciari: cætera iura puto paterno impio subiecta esse: hoc manus ius est
cæteris: q; uictoria de summa uirtute quæriẽ. Non potes ꝑpter hãc legem filiũ abdicare ꝑpter quã a filio
uictus es. Si põt abdicare: an debeat: hoc diuisit: An ẽt si non debuit cũ patre cõtendere. ignoscendum tamẽ
sit: si adolescens gloriæ cupiditate lapsus est. Deinde an contẽdere debuerit. Tu inqt & honestũ certamen
fuit & tutũ. Quid est eni gloriosius: q̃ aut uiꝝ fortẽ uincere: aut uinci a filio: si nõ debuisset cõtendere: non
uicisset & potuit fieri: ut si hic tibi cessisset: alius qs ad certamẽ ꝓcederet: qui nunc ꝓcessit: qa sciebat nihil
sibi ꝓfutuꝝ si te uicisset: cũ deberet a filio tuo uinci: nulla laus tibi fuisset: apparuisset eni illã uictoriã non
uiri fortis fuisse sed pr̃is: silẽtiũ uirtutes ur̃e trãstulissent: tũc illustratus es: dũ cõferuñ. TVRRINVS: hoc
loco belle dixit. Plures tibi iuidere cœpunt postq̃ uictus es. Itaq; noui generis res accidit: filius uicerat. Oẽs
aiebãt: O fœlicẽ pr̃em. Nouissimam fecit q̃õnem. An ẽt siqd iudicio peccauit: p̃mio emendauerit. Hoc lo/
co dixit. GALLIO illã sniam quæ ualde excepta est: cũ diu dep̃catus eẽt: ait si nihil ꝓfecero: qd me factuꝝ
putas? ad tẽpla ituꝝ: aut ad deos supplicẽ? ad tuas statuas cõfugiã? SYLO POMPEIVS. Tẽtauit & in hac
cõtrouersia illã q̃stionẽ quã in oĩbus uiroꝝ fortiũ abdicatiõibus putabat eẽ tenẽdã: An uir fortis abdicari
possit: aiebat i nulla magis cõtrouersia illã posse tractari. Nõ potes inqt abdicare: q te põt uicere. Miraris si
pr̃i ac lege subduciẽ: qua & cõparaẽ & p̃ferẽ? Colorẽ pro adolescente GALLIO illũ dixit. Me inqt iuuenis
ætatis causa agi uidebaẽ: cum dubitaret ex ordine suo quem dicentẽ: nihil agis: ego tibi cedo: illi nõ cedo.
CAESTIVS hoc colore usus est: putasse seipsi pr̃i honestius hoc esse certe domui: laudes utriusq; in foro
inspici. MONTANVS VOTIENVS ait: cognoui nõ qd impares sed qd p̃cepisses: dixeras semp cum me
hortareris ad gloriã: ut nulli cederẽ. Inuidiosa oĩbus i illo iudicio fortũa tua uidebaẽ cum q̃rereẽ: utrũ pu/
gnasses fœlicius an genuisses? Nõ ẽ qđ putes me uisum illis fortiorẽ: decepti sũt pr̃: iudicauerũt nõ qđ erat

ſed quod te malle crediderũt. ARGENTARIVS ait: Occaſioneẽ beneficii quæſtu nõ concupiui accipere: pmium habet alter accipit. FVSCVS ARELLIVS PATER ait: ſi nauigare iperaſſes: per hybernos fluctus egiſſem ratem: ſi peregrinari: nihil ſuiſſe iubẽte te duꝗ: hanc rem ſperabas difficilẽ forti uiro uici. BLANDVS hoc colore narrauit. Pater mihi obiecit: ꝙ illi una re non ceſſerim? Ego multiplicabo crimina mea. Nunq̃ illi quotiens recte faciendũ fuit: ceſſi. ſemper uolui uideri frugalior. nam cũ ad uires uentũ erat: etiã ipſe cedebat. non ego illũ uincebam ſed ætas. TVRRINVS hoc colore uſus eſt. Volui iqt cedere: ſed erãt q̃ dicerent nõ licere. hoc enim uobis modo legẽ ſaluberrimã tolli diſputat iuris cõtra præmiũ patris uidebanẽ & dicturi ſcilicet: non licet iter ſe cedere fortibus. non ipſoꝝ tantum cauſa agiẽ ſed publica. Oium intereſt ſcire: quis ſit fortiſſimus: his uocibus hoium miſſum ad id certamen in quo ad iſtum utraq; pertineret uictoria. Quid putatis me dictuꝝ? fortiorem me uiſum? falſum eſt: cũ hoc quoq;: ꝙ ego fortis erã: iſtius eſſet. Quid ergo? q̃re uicerim q̃ritis? Viſum eſt ad ruborem totius iuuentutis ptinere: neminẽ pugnaſſe fortius: q̃ ſenẽ. Et cũ dixiſſet: ſe præmia in patrẽ contuliſſe: dixit: uici te pr̃: ſed nempe uici tibi. ALBVTIVS hoc colore narrauit. noluit inqt uideri per cõcluſionem pr̃i titulum fortiſſimi uiri contigiſſe nõ ceſſi ante iudiciũ: ut in iudicio cederẽ: effici nihil aliud q̃ laudaui patrẽ. uirtutes eius retuli: uiſus ſum pp hoc ipſum p̃mio dignus. SYLO GAVIVS ait: ſolebas mater iter dignoꝝ uiroꝝ exẽpla narrare quædam ẽt domeſtica. aiebas aũt patrem fortem uiꝝ habuiſti: uide ut tu ſis fortior: pceſſi tecũ in aciẽ: nec illic inulti redimus: omnis gloria in una domo erat. Videbat reſp. fortes uiros recognoſcere. O q̃tã ego cupiditatem gloriæ in pr̃e meo uidi: q̃ iuuenilem contẽdere me uitabat iperio: iubebat exẽplo. Ventũ eſt in iudiciũ omniũ quos ego noui: res iuidioſiſſime q̃rebaẽ de pr̃e meo: utꝝ fortior eſſet an fœlicior. OSCVS hoc colore narrauit. Accederẽt & dicerẽt: roga pr̃em tuũ cedat tibi. nõ eſt utile reip. hoſtiũ excitare aios: excitabunẽ ſi ſcierit: neminẽ in hac ciuitate eẽ fortiorẽ q̃ ſenẽ. illi me coegerũt: q̃ſi tũc quoq; aliqd p̃ſtiturus eẽm reip. uenire in iudiciũ: in quo qd hẽt ego ſum iudicatus iunior. DENTO dixit: timeo ne ob hoc pr̃i uilior ſiã ego ſciã an uſq̃ glorioſus ſit TRIARIVS hoc colore uſus eſt. In iudicio uolui tibi cedere: ut nõ impare uidereris ſed uiciſſe & ceſſi: defunctoriæ cãm meã ægiſſem notũ ſit illũ cedere: qa paꝝ eſt illi nõ putabat. NICETES in hac cõtrouerſia dixit.

SCAVRVS hũc ſenſum alter dixit. O ſi auus meus itereſſet iudicio q̃ libẽter ſpectaret & diſcordiã nr̃am: clamaſſet mihi: nõ ẽ qđ cedas: ipſe mihi nunq̃ ceſſit. LABIENVS ptẽ pr̃is declamauit & dixit ꝙ ẽt deſertoribus licet. Nolo habitare cũ aduerſario meo: nõ capit idẽ cõtuberniũ fortẽ uiꝝ & uictũ. Statuam inqt tibi poſſum moneo poſſum unq̃ uictũ obliuiſci ignominiã meã: in æs icidiſti.

Incipit triceſimaſecunda controuerſia fœliciter.

Emẽtiæ ſit actio. Bello ciuili quædã uirum ſecuta eſt: cũ in diuerſa parte hẽret patrem: uictis partibus ſuis & occiſo marito: uenit ad patrẽ: nõ recepta in domum dixit queẽadmodũ tibi uis ſatiſfaciam? ille reſpondit morere: ſuſpẽdit ſe ante ianuã eius: accuſaẽ pr̃ a filio dementiæ. PORTII LATRONIS. Sic ſibi ſatiſfieri ne uictor quidem uoluit: excuſauit uictos qui reſtituit: quoniã repoſcis uitã: q̃ dediſti: accipe: nullum fuit in proſcriptioneẽ muliérculæ caput. OSCI. Inquinaſti filiæ ſanguine penates: quanq̃ quod ego dico penates tanq̃ in domo perierit. allatum ad ſe Cæſar Põpeii caput fleuit: hoc ille propter filiam præſtitit. FVSCI. quemadmodum tibi uis faciã ſatis? hoc ipſo ſatiſfeciſſe debuerat. filiam habuit piam. & in maritum & in patrẽ: alterũ uſq; in mortẽ ſecuta eſt: alteri etiã per mortẽ ſatiſfecit: q̃ periculoſum ſi eũ offendo. Qui ſimul iraſci cœpit: neſcit ignoſcere. CLODII TVRRINI PATRIS. Morere qd aliud meruerat: ſi ſatiſfacere nollet niſi occupaſſes: ſoror ſortaſſe pater tibi ſatiſfeciſſet: hoc certum habeo: unuſquiſq; ueſtrum ſuadebat puellæ ad iratum patrem uenis: in quos potes te cõpone blãditias: roga depræcare: ſi nihil proficies: habes quemadmodum cogas moriturã: te denuncia: hoc ꝙ ignouiſti uictor ad uiros pertinet: illi tibi gratias agunt: nam fœminas ne ſi iraſceris quidem proſcripſiſſes quare ſecuta es uirum: adeo tibi uetera exempla exciderũt bonarum coniugum: quibus filiam tuam ſolebas ſanus hortari. Aliqua ſpũm uiri redemit ſuo: aliqua ſe ſupra ardentis rogũ miſit: impendiſſet ſe puella uiro niſi ſeruaſſet patri. FVLVII SPARSI. Filia ante limen pr̃num in cruore ſuo uolutaẽ: quid exhorruiſtis? paterna ſatiſfactio eſt: noſtis domus noſtræ legem: aut dicendũ mihi aut moriẽdũ eſt: qualis eſt iſta ſatiſfactio q̃ filia exoratũ patrẽ ſibi non ſentit? ALBVTII SYLII. Vtræ meliores partes eſſent ſoli uidebanẽ iudicare dii poſſe: ſi uis ſatiſfacere mihi: morere: quod ad me attinet: iraſcere malo. Si parricidium fuiſſet ĩ diuerſis partibus: nunquã defendiſſet apud Cæſarẽ Ligarium. M. Tullius: q̃ leue iudicaſti crimen de quo cõfeſſus eſt. Dona filiam ſi miſericors es: depræcanti ſi hoſtis: edicto: ſi pr̃: naturæ: ſi iudex: cauſæ: ſi iratus es: fratri. BVTEONIS. Ante ipſum limen domus deceſſit: ne dubitari poſſit: utrũ marito periſſet an patri: ubi ſtuduiſti? ubi audiſti? nego te iſtuc in bello didiciſſe. MARYLLII. Meruerat inquit mori: etiam nũc accuſas? certe iam tibi ſatiſfactum eũ. O nouum monſtrum. irato uictore uiuendũ eſt: exorato patre moriendũ eſt. PASSIENI Vtinam iteruenniſſem: non ſatiſfeciſſes ſola patri. furioſum te dicerem: ſi pro genero non rogaſſes: ſecutus eſt gener diuerſas partes: uxor ſuas. LABIENI. Hoc obſequio conſequatur deniq; intra domum moriatur. M. Cato quo uiro nihil ſpecioſius ciuilis tempeſtas abſtulit: potuit beneficio. Cæſaris uiuere ſicut Tullius ſi uoluiſſet. Optima ciuilis belli defenſio obliuio eſt. MVSAE allato ad ſe capite Cneus Pompei Cæſar auertiſſe oculos dicitur: quod tu ne in morte filiæ quidem feciſti. CORNELII HISPANI. Peruagata eſt illa crudelis belli fortuna omnem ordinem & uſq; ad ultimæ plæbis ſupplicia deſcendit: nihil in ciuitate noſtra immune uictoris ne præter fœminas fuit: hanc laudem miſeræ urbi

seruare licuit.at tu pr̃ noster ut uictor iſanis.MENTONIS.Semel repulſa iteꝝ redit.Iterum repulſa ter-
tio rogat.nõ fatigaẗ.ſcit exorari etiam hoſtis.O te crudelem niſi iam tibi eſſet pro genero ſatiſfactũ eſt.nõ
ignoto in quanto periculo ſim.Neſcit placari iratus & hoc etiam ſi filiæ excanduit.TRIARI.An non exo
rares uictorem pro alio patrem.horrere illi quoq; qbus animaduertere in damnatos neceſſe eſt non dicũt
ſed occide.morere.ſed agente lege:crudelitatem impii uerbo mitiore ſubducũt.DIVISIO LATRO uſus
eſt in hac controuerſia illa calcata quæſtione.An poſſit agi cum patre ob ullam aliam rem q̃ ob dementiã.
impotẽs ſum:immitis:non tamẽ demens.Mores tuos patri debes approbare non patris exigere.dic deſi-
pis:nihil itelligis:ego ſanitatis meæ ſi potuero argumenta colligam.dicam in ſenatu.non ſtulte ſuiam dixi
qd tibi uideor feciſſe:demẽtiæ partas male egi.damnare nõ potes patrẽ propter uerba immo propter uer
bum ſi damnari dementiæ aliquis pr̃ etiam non demẽs aliquod improbandum factũ poteſt:an hic poſſit.
Hoc in duo diuiſit.An etiam ſi hoc animo dixit ut filiam mori uellet:damnandus tamẽ nõ ſit: hæc accu-
ſatio filiæ contrarias partis a pr̃e ſequẽtis cum illam ipſam natura publicis recepiſſet malis.Animaduertit
Manlius i filium & uictorẽ:animaduertit Brutus in liberos non factos hoſtis ſed futuros.Videam ſub iis
exemplis fortius loqui.licear deide an nõ eo animo dixerit ut eam mori uellet.dixit iquir iratus cum uel-
let caſtigare nõ occidere. TVRRINVS CLODIVS belle dixit:nolite mirari ſi durioribus utor: nõ ſum
proceſſurus ultra uerba minabor deide ignoſcam:fecit & uictor.GALLIO & illam quæſtionem fecit: an
non ob id puella perierit:quo pr̃ illi tam dure reſponderit.Periit iquit propter deſiderium uiri. alioquin
unius uerbi amaritudinem morte penſaſſet. immo mulier præceps temeraria inſanio flagrans amore &
attonito quæ uirum pr̃e relicto ſecuta fuerat res uiſa conſecuta eſt. SYLO POMPEIVS huic quæſtioni
præponebat illam ex qua in hanc tranſitus ſit:an etiam ſi propter hoc uerbum pr̃is periit: damnari tamẽ
pr̃ non debeat:nec enim euẽtus imputari debet cuiuſq; rei ſed conſilium.Si poſt hoc uerbũ puella uixiſſet
nunqd patrẽ demẽtiæ damnare poſſes?atqui hoc uerbum ſiquid factum eſt:non a pr̃e ſed a puella factum
eſt.Non oportet autem illius temeritatẽ demẽtiam uideri patris.Poſt hanc quæſtiõem faciebat illam: an
ob hoc perierit.Color a parte accuſatoris ſimplex eſt:ait patrẽ durum fuiſſe.crudelẽ bono publico hunc
eum fuiſſe partium dixit ducẽ inquit eo uultu ea affirmatione:ut uidereẗ non iubere tantum ſed occide-
re. Hoc loco dixit TVRRINVS CLODIVS.Hoc poſt bellum imo poſt edictum & adiecit: nunc intel
ligit reſpu.iperator quantum tibi debeat cui ſine ſanguine ſatiſfactũ eſt.Omnes enim dixerũt pr̃e nolentẽ
illam duxiſſe.GALLIO dixit:nondum mihi uidebatur ſcire qd meruiſſet.Volui illam itelligere crimen
ſuum.CAESTIVS hoc loco cõtumaciter inquit rogauit ſic:quomodo periit?nõ uultu demiſſo nõ ſum-
miſſis oribus:nondũ tanq̃ uicta:primum quare ad me non fratrẽ ſuum miſit:an & in hunc fratrẽ iraſciẗ.
ARGENTARIVS.Nos duces exorauimus quoꝝ liberi in diuerſis partibus fuerant diximus ignoſce no
bis ſeueris eſſe ſi licuerit eſſe ſecuris.qd peccaui ꝙ filiam ex hoſtiũ caſtris uenientẽ non primo uerbo rece-
pi.TVRRINVS CLODIVS ait:Volui fratri ſororis dare beneficium:eo durius loquar:ut ille me pro ſo
rore ſua depræceẗ:primũ quare me ſolũ rogat cũ debeat duobus ſatiſfacere.SYLO GAVIVS dixit: Vo-
lui in q̃ ora torquæri:ſine inquã & iterum tertio roget.Nec mitiſſimus quidẽ uictor ſtatim ignouit.LA-
BIENVS ait:Non ſum ſtatim uxoratus:& ſi uixiſſet:nõ eſſem fractus proximis uocibus eius:ne tertio q
dem rogatus aut quarto.At uictor cito exoratus eſt.Noli mirari.Facilius eſt ignoſcere bello q̃ parricidio.
HISPANVS de morte eius hoc dixit:Iterum illam nobis uir abduxit. ALBVTIVS ait:Tuto me ait: pu
taui loqui fortius:non dubitaui enim quin frater illi ducturus eſſet.non eſt quod timeas:exorabiẗ ſi diffi-
cilior erit:illũ ego rogabo:& ſi rogaſſes adoleſcẽs feciſſem nõ magis tibi ego q̃ ſorori tuæ maritus. MON
TANVS VOTIENVS dixit:Non eſt quod putes illã cecidiſſe iræ patris:cui uixerat:periit ille ſe cui ad di
xit impendit.Et eundem ſenſum in argumẽtis cũ dixit:nõ propter patrẽ illam periſſe.quid ergo inqs? p-
pter quem.Scis illam uiꝝ habuiſſe pro quo mori poſſet.

Incipit tricefima tertia controuerſia fœliciter.

Eipublicæ læſæ ſit actio.Quidã expoſitos debilitabat.& indebilitatos mendicare cogebat:ac mer
r cedem exigebat ab eis reipu.læſæ accuſaẗ.PORTII LATRONIS.Aeſtimate quale ſcit ſcelus iſti-
us:in quo læſi patres liberos ſuos aut ut agnoſcant aut recipiant etiam confeſſas iniurias tacẽt.Ve-
ctigalis iſtius crudelitas fuit:eo magis ꝙ omnes præter iſtum miſericordes ſumus.Mẽdicares niſi tot mẽ-
dicos feciſſes effecit ſceleſtus iſte ut. nouo more nihil eſſet miſerius expoſitis q̃ agnoſcere. CASSII SE-
VERI.Hinc cæci innitentes baculis uaganẗ.hinc trunca brachia circunferunẗ.hinc conuulſi pedũ articu
li ſunt:& torticuli:hinc eliſa crura.In illius inuiolatis pedibus cruribuſq; fœmina cõtudit:aliter in quemq̃
ſæuiens oſſifragus iſte.alterius brachia amputat.alterius eneruat.alium diſtorquet.alium delũbat. alteri-
us eneruat.alterius diminutas ſcapulas in deforme extundit.& riſum in crudelitate captat. Produc age
dum familiam ſemiuiuam.tremulam.debilem.cæcã mancam.famelicã.oſtende nobis captiuos tuos. Vo
lo mehercules noſſe illum ſpecũ tuum:illam humanarum calamitatum officinam.illud iſantium ſpolia-
rium.ſua cuiq; calamitas tanq̃ mars aſſigneẗ:hic recta membra ſunt.& ſi nemo obſtet naturæ proceritas
mirabiẗ.ita frangaẗ ut humo ſe alleuare non poſſit:ſed pedum crurumq; reſolutis uertebris reptet: huic
extirpentur radicitus.huic non ſpecioſa facies eſt.poteſt formoſus mendicus eſſe aliqua membra iualida
ſint:ut fortunæ iniqtas in beneficia ſua ſeuientis magis hominum animos peruellat:Sine ſatellitibus tyrã
nus calamitates humanas diſpenſat.VIBII GALI.Intuemini debilia infœlicium membra:neſcio qua tabe
cõſumpta illi p̃ciſas manus:illi erutos oculos:illi contractos pedes.qd exhorreſcitis?ſic iſte miſereẗ tot mẽ
bra franguntẗ:ut unum uentrem impleant.& o nouũ mõſtrũ integer aliẗ:debiles alunt.ALBVTII SYLI

Perisset ingt ita nõ in reliqs supsunt q̃ perituri fuerãt:perissent ingt:iterroga pses:utrũ maluerit. Eruanł
iquit oculi illius:huius pcidanł manus.Quid si aliqs ex istis futurus sit tyrãnicida? qd si sacerdos? nec pu/
to icredibile:in hac fortuna loquar.Certe ex hac turba origo humanæ gẽtis apparuit. Egregius educator
plus acceptũ crudelitati q̃ expensum misericordiæ refert.TRIARII.Perissent iquit puto.expireris nos nõ
esse crudeles:tauẽ non nostrũ cũ istis stipẽ porrigeret mortẽ pcatus est.Surge tu debilis:conał & corruit.
Surge tu mute:sed qd excitaris? rogare non potes:surge tu cæce.Sed ad quorũ eas genua nescio.O te inter
omnes debiles ante hoc iudiciũ fœlicissimũ:q istũ dominum nõ uidebas:in hoc iudicio ifœlicissimũ q tu
stum reũ nõ uides.Expositos aluerũt:etiã feræ satis futuræ mites præterissent. CORNELII HISPANI.
Ergo si illis temporibus iste carnifex apparuisset:cõditorẽ suũ Roma nõ haberet.timeo ne hoc psit reo:q
nemo ex iis quenq̃ uideri uult suum.IVLII BASSI.Intuemini utrãq ptem & ei succurrite quæ miserabi/
lior est.liceat uidere mercẽnarios suos:hic cæcus est.hic debilis:hic mutus:his tu mori non pmittis. Vis
in te iudices more tuo misericordes sunt tuo exẽplo.ARGENTARII.Quorũ cũ ubiq audianł pces: i sua
cã tantũ cessant:adũciamus aliquid ad q̃stum:deme huic oculos:illi mãus. ARELLII FVSCI PATRIS.
præcidał ingt lingua.Genus est rogãdi rogare nõ posse.Misereminí horũ iud.& misereri ẽt singulorũ sole
tis.CAESTII PII.Vt hãc cãm suscipem ne ab eis quidem rogatus sum pro quibus ago: quid enim miseri
rogare sciunt nisi stupem? quid ifœlix iste peccauit aliud q̃ q natus est? CLODII TVRRINI PATRIS.
Age siqs agnouerit suum:petes alimẽta tanq̃ alueris:non est qd' timeas nemo:nemo cognoscet. O miserũ
siqs alimenta suo dat.o miserũ si negat:ita nos istis uindictam negaturos puta:quibus ne id quidem nega/
mus quod tibi daturi sint.Et quod indignissimum crudelis cum misericordia publicauit. Venite miseri
& hodie primum uobis rogate. MENTONIS. Errant miseri circa parentum suorum domos & for/
tasse aliquis a patre alimẽta non impetrat:nulli plus reddunt itegra mancipia:cur tu tam exiguum refers?
uia este quas poterat ut non rogares:ut non acciperes: spiritum tamen relinquærem tibi nisi crudelios fu
turus essem in relinquendo:tibi captura quotidiana non respondet:apparet nondum hominibus satis mi
serũ uideri.GAVII SYLONIS.Tu inquit in illa uicinia mendicabis tu ad limen accedes & crudelis mise/
ris parentũ domos monstrat:hic nõ facile stupem ipetrat etiam nunc aliqs illi detrahał.IVNII GALLIO/
NIS.Serua oculos ut uideat quẽ roget:serua manus ut habeat qbus stupem accipiat:occurrant nuptis oia
dira:sacris publicis tristia auspicia feriatis maxime ac solẽnibus:& in hilaritatis diebus semianimes isti gre
ges oberrãt:a te fortasse aliquis acceptam stipem portat ad duos.FVLVII SPARSI.Scio iud.uariis queq
causis ad accusandum solere compelli:quosdam ambitio gloriæ:quã ex dãnato petierũt probro capit:ali/
os odia & simultates protraxerũt.Nõ dubito fuisse quosdã qui præmiũ peterẽt:ego oibus cæteros ipellẽ
tibus cãis uaco.Quæ.n.gloria est in tã sordido reo? quæ simultas iis ut noceas quos contra exisse pudeat:
aut qd præmiũ cũ stimulãt ii q se alere nõ possunt.Nõ is est q rogare nesciat.ẽt docere solet quos affectus
uros optare debeã nescio si misericordiæ ppiores fueritis crimina rei uobis ostẽdã si ociũ fuerit. At reũ
hunc publicæ pascimus.Exigił a te talio.nõ hẽs totidẽ mẽbra qd' debes.Lupa oblita feritatis placidior ue
lut fœtibus suis præbuisse ubera ferł. Sic lupa uenit ad infantes.expectemus hoiem:gratulor tibi Roma
q in cõditores tuos hõ non iciderit.Ergo cũ de publica misericordia cogitares tã crudelis eẽ potuisti.pro/
xima ingt die hic plurimũ retulit.faciẽdus ẽ huic similis alter:hic sał retulit:fiat & alius miser ad hoc exẽ/
plũ.Ite nũc ingt & alimẽta mihi quærite.Tu ingt q oculos nõ habes:p oculos rogato:tu p illa mẽbra quæ
trahis debilia:per ea quisq quæ nõ habet:ambiat. O miseros qui sic rogãt:miseriores qui sic roganł.Ecce
nescio quis meus inquit filius si uiueret huic fortassis similis esset:nunc inquit ego meum transeo alius in
quit potuit meus in eundem icidere dominum quid si icidit.omnes hoies congerit:dũ unusqsq timet ne
suo neget:Pars altera ARELLII FVSCI.Debilitasti ingt:plus illis patres nocuerant.LATRO sic diuisit:
an læsa sit resp.Primũ qd reip.crimẽ cõstaret oportet:deide hũc reum quæri.An læsa sit resp.nõ solet ar/
gumentis pbari.Manifesta statim reip.dãna sunt.Si muri diruti sunt:si classis icensa est:si exercitus amis/
sus:si uectigalia diminuta:hoc dãnũ qd tu obiicis uidebat.Dic mihi quãdo rẽp.læsit? cũ unũ expositũ debi
litauit.atq ẽt q occidit unũ:non tamẽ reip.læsæ teneł reus:sed cædis:etiã qui duos:etiã qui plures.Dic mi
hi:quis numerus efficiat ut læsa uideał respu.duo debilitanł nondũ respu.iuuenes qui sua de re ifantes p/
didit & ifœlices potuerũt & perire.Attamẽ crudelem rem facit & lanista:nec dãnał reip.læsæ & leno qui
cogit suitas pati stuprũ:nec lædi remp.Ego nunc nõ laudari reũ desidero sed absolui.noceat hoc illi:cũ ho
nores petit.Potest aliqs & nõ esse hõ honestius:& eẽ inocens reus.Deide an læsa sit resp.ab hoc læsa sit: nõ
a me ingt:sed a parẽtibus qui piecerũt:hic crudelis ut multũ illis abstulerit:tutã reddidit.Cõtra ait illi sin
gulos exponũt:tu oẽs debilitas:illi spẽ:tu istrumenta uiuendi detrahis.Deide an teneał reipu.læsæ si fecit
quod ei facere licet.Nõ posuit ingt ulla res lege dãnari quæ lege innitił.Si domũ meã diruã : nunqd dices
me rẽpu.ledere? Et poteras describere:q̃ inhumanũ sit:illos parietes maiorũ in nostrã usq perductos me/
moriã in hostilẽ modũ deiici.In agris meis arbusta succidere uelim.Deide an hoc licuerit illi facere . licuit
iquit.Expositi in nullo numero sunt:serui sunt:hoc legũ latori uisum est:deniq si nõ licet:hẽnt legẽ talio
nis:agere singuli iniuriarũ possunt:reipu.qdem læsæ põt agi eorũ noie qui extra rẽpu.sunt? Non potest p
omnibus agi pro quibus singulis nõ potest.Scio quosdã putare quæstionẽ eẽ:an possit a priuato homine
læsi resp.SPARSVM certe declamare memini.Quod si quisq̃ recepit:& illam recipiet.An a muliere pos/
sit:a sene:an a paupere possit:quorũ nihil unq̃ quærił.Sed dici tamẽ solet:quõ tũ illa quõ tractał: an resp.
læsa sit:totiens eius i argumenta non læsæ reipu.dicit:ne potuit qdem lædi a priuato.a paupere:ab ægro:
ab infante GALLIO fecit illam quæstionem:an i expositis lædi possit respu.Non potest ingt respub.non

potest inquit respu.non potest inquit respu.non potest inqt respu. An lædi possit in aliqua sui parte, hæc nulla reipu.pars est non incensu illos inuenies.non in testamentis.Sed hæc quoq in illam icurrit:an resp. læsa sit:dicitur enim ne ledi quidem potuit in eis quos non habebat.Pro illo qui debilitat expositos pauci admodum dixerunt.Dixit GALLIO & hoc colore usus est: Egentem hominem & qui ne se qdem alere ne dum alios posset sustulisse eos qui iam relicti sine spe uix spiritum traherent:quibus non iniuria fieret si aliquid detraheretur sed beneficium daretur si uita seruaretur.Faciant inuidi alicui oculos deesse.alicui manus.dicant illum per hunc uiuere.Gallio illud quoq in argumentis tentauit.Adeo inquit hæc res non nocui reipu.ut possit uideri etiam profuisse.Pauciores erunt qui exponát filios. TVRRINVS CLODIVS hoc colore usus est.Multos patres exponere solitos inutiles partus. Nascantur inquit quidam statim aliqua parte corporis mulctati.infirmi.& in nullam spem idonei quos parentes sui proiiciunt magis q̃ exponunt.aliqui etiam uernulas aut homine infausto æstiros.aut corpore iualidos abiiciunt.Ex his aliquos hic sustulit:& eas partes quæ cuiq possent miserabiliores esse miseratus abstulit. stipem rogant & unius misericordia uiuunt.omnium aluntur. At res fœda est:mendicos habere.a mendicis ali.inter debiles uersari.Age nõ pudet uos ex hoc producere e cõtubernio reum:q dicatis læsam remp.& sic destendit ad argumenta ut diceret.quomodo hic potuit ledere.SYLO POMPEIVS illo colore usus est. Misericordem hunc fuisse uoluisse uitam dare.sed non potuisse alere.itaq eo compulsum ut unusquisq aliq̃ partẽ corporis pro toto dependeret.LABIENVS tam diserte declamauit partem eius qui debilitabat expositos.q̃ nemo alteram partem:cum illam omnes disertissimi uiri:uel ad experimenta suarum uirium dixerunt.Illum autem locum uehementissime dixit:uacare homines huic cogitationi:ut curent quid homo mendicus inter mendicos faciat.Principes inqt uiri contra naturam diuitias exercẽt. castratorum greges habent.exoletos suos ut ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei sint:amputant.& quia ipsos pudet uiros eẽ id agunt:ut q̃ paucissimi sint his nemo succurrit delicatis & formosis debilibus:cum raro uobis in mentem uenit.qd extra solitudines isti suas:isti beati igeniorum ergastulis excolunt:non curatis q iuuenum miserorum simplicitatem circumeunt:& speciosissimum quemq ac maximæ idoneum castris i ludum coniiciunt.In mentem nobis uenit misereri horum q membra non habeant.qd illorum q frustra habent.hoc genere seculi uitia egregia figura inquinatum & isamen reum maiorum criminum impunitate defendit.Celebris hæc apud græcos controuersia ẽ.Multa ab illis pulchre dicta sunt a qbus non abstinuerunt nostri manus.multa corrupta quibus non cesserunt.NICETES dixit:

hunc dixit sensum.P.ASPRENAS eodem modo uno uerbo magis propiore usus:hos alit qui alimenta poscit:quibus crudelis est qui negat.Circa hunc sensum est & ille a QVINTILIANO dictus.Nescio utrum ne uos miserabiliores dica:q alimenta accipitis:an hunc q datis.accipitis eni quia debiles estis.ei datis per quem debiles estis.ADDEVS rhetor

Hunc sensum qdam latini dixerũt.sed sic ut potem illos non mutilati arti hoc sniam sed iratos.BLANDIVS dixit.Porrigit aliqua mendico rogata stipem.utiq si peperit si exposuit.O te q̃ misera cogitatio porrigẽtis est.hic fortasse meus ẽ. OSCVS dixit:q iam porrexit pluribus stipem:suo negat.ARELLIVS FVSCVS dixit: Alit rogata filium mater misera si scit suum esse.misera nescit.ARTEMON dixit:

Hanc sententiam LATRO PORTIVS uirilius dixit:qui nõ potest furto suspectus eẽ:græcos eni & contemnebat & ignorabat:cum descripsisset debiles artus omnium:& alios icursantes:alios repentes.proh dii boni ab hiis aliqs alitur iteger.DAMAS SCOMBRENVS dixit.

hunc sensum CAESTIVS transtulit.Efficisti inqt:ut maius periculũ eẽt educari q̃ exponi.FVSCVS ARELLIVS aliter dixit.Illa adhuc imiseræ fortis ifantia timebant feræ serpentesq & inimicus teneris artubus rigor & inopia iter expositorũ pericula non numerabimus educatorem.GLICON corruptam dixit sniam.

Sed nostri quoq bene isanierunt. MVRRHEDIVS dixit.Producit miserorum longus ordo.maior pars se sine trahit:Et LVCINIVS NEPOS ut soluendo sis in pœnas:quotiens tibi renascendum ẽ.Illud SPARSVS dixit:quod nõ corruptũ sed contrarium dicebat esse Montanus:Solus plura habes membra q̃ tot hoibus reliquisti.Ita enim hic potest uideri lesisse rempu.si multi sunt debilitati.Apparent autem non multos eẽ:si plura habet membra q̃ debilitatis reliqt.Et illud æque ab illo aiebat corrupte dictum:prodiderũt plures mẽbra. Græcas sententias i hoc refero ut possitis æstimare primum q̃ facilis græcæ eloquentiæ in latinum transitus sit:& quãtum omne quod bene põt dici cõe olbus gentibus sit.Deinde ut ingenia ingeniis conferatis & cogitetis latinam linguam facultatis nõ minus hre.licẽtiæ minus.LABIENI sniam separaui q locuti de illa hoies erãt.Sed ubi quotidianũ diurnũ & mẽdicãtiũ q̃stus recognoscit.Tu hodie minus attulisti cedo lora.gaudeo me nõ oẽs emancasse.Quid fles?qd rogas?plus retulisses:si sic rogasses.Dixerat & illam sentẽtiam. Date miseris qd unũ percipere gaudium possunt.Aliquis ex istis dãnatum istum uideat.aliquis audiat

GLICON dixit:

Vnicus summus amator Ouidii hũc aiebat sensum disertissime apud Nasonẽ Ouidiũ eẽ positum:quẽ ad fingẽdas similes snias aiebat eẽ memoria tenendũ: occiso Achille hoc Ephiponem apponi:quod primus gaudere senex post hectora posset:hoc fuit.CASSIVS SEVERVS dixerat.Ostende nobis captiuos.IVLIVS BASSVS dixerat.Ostende nobis merẽdarios tuos. LABIENVS commodius uidebatur dixisse:ostende nobis alumnos tuos.P.ASPRENATES dixit. Cũ induxisset stipem porrigentem mendico.O fœlicem patrem.& hoc qui dicit fortasse pater est.

Incipit tricesima quarta controuersia fœliciter.

Aesæ religionis sit actio.Parrhasius pictor atheniensis:cum Philippus captiuos olynthios uende/
I ret:emit unum ex iis senem:perduxit athenas:torsit.& ad exemplar eius pinxit.Promethea.Olyn
thyus in tormentis periit.ille tabulam in templo Mineruæ posuit:accusatur religionis læsæ.GA/
VII SYLONIS.Infœlix senex uidit iacentis diuulsæ patriæ ruinas abstractus a coniuge super exustæ olyn
thi cinerem stetit:iam ad figurandum Promethea satis tristis est:quo proh Iuppiter.quem.n.melius in/
uocem aduersus parrhasium:q̃ quem imitatus est.Olynthum tantum picturæ tuæ excipio.num ut nau/
fragum pingerent mersit.cæditur:parum est:inurit:iam nunc parum est.laniat:hoc inqt in irato philippo sa/
tis est.sed nondum irato Ioue.IVLII BASSI.Producit puer:superuacuum est inqt:nondũ q̃tum satis p/
metheo potest cernere:Vltia olynthi depræcatio est.Atheniẽsis redde me philippo.nõ est istud donũ.sa/
crilegiũ ẽ.Seruus iquit meus fuit:putes philippũ loq.ædẽ mineruæ tanq̃ castra macedonũ fugiunt.CLO
DII TVRRINI.Parum inqt tristis ẽ:nisi qa atheniensem dominũ sortitus ẽ.Dabo tibi parrhasi maiora tor
mẽta.duc illum adiacẽtem olynthum.duc illo ubi liberos.ubi domum perdidit.scis certe q̃ tristem illũ
emeris.Olynthis urbem aperuimus.templa præclusimus.Ergo minie olynthius tortus esset si omnes il/
los Macedones emissent.Torquet:hoc nec sub Philippo factum ẽ:moritur.hoc nec sub Ioue.ARGEN/
TARII hoc hospitio olythius athenis exceptus ẽ.tãtum porro olynthius possit:parrhasius quid non?&
oculos nostros torquet.ibi ponit tabulam ubi fortasse nos tabulam fœderis posuimus.hoc promethea fa
cere ẽ:non pigere.Aiebat tortoribus.Sic icendite.sic cædite.sic istũ que fecit:cũ maxie uultum seruare ne
isti ipsi exẽplar.CAESTII PII.Emi inqt.imo si atheniẽsis es redemisti:si nescis parrhasi in isto tẽplo pro
olynthiis dona soluunt.Crudelis illæ græciæ carnifex.istũ tamẽ nihil amplius q̃ uẽdidit.pducit nobilis
senex lõga miseriarum tabe confectus:reductis itrorsus oculis tam tristis q̃si iã tortus esset:ut admoueri sibi
catenas uidit:supuacuæ inqt sunt:si ad alium domiũ puenissem:athenas fugerem.Istud tibi i nullo olyn/
thio permitto nisi lasthenem emeris.TRIARII.Corrupisti duo maxima Promethei munera ignẽ & ho
minem.quemcunq; præco flentem uiderat:sciebat te emptorem.miserabãtur omnes.Te fortasse ipe phi/
lippus reduci iussisset si atheniensem uidisset emptorem:quod ego fabulosum esse non dubito.Sed utq;
uult parrhasius eligat.parum pie:aut infami auctione imitatus est.clamabat iste nondum satis tristis es.
nõdũ satis inq̃ adiecisti.ad priorẽ uultũ talis in auctione Philippus.MVSAE.Narraturus sum olynthi se/
nis ignes uerbera.tormẽta.aliqs me nũc quæri de Philippo putat.Dii deæq; te pdãt misericordẽ Philippũ
fecisti.Si isti creditis iratũ Iouem imitatus est.si nobis iratum Philippũ uicit.Pinge Philippũ crudelẽ ocu
lo effosso.iaculo perfractũ:per tot dãna a diis imortalibus tortum.CHORNELII HISPANI.Vltia mẽ/
brorum meorum tabes tormẽtis imorit.Parrhasi qd agis?non seruas propositum hoc supra Promethea ẽ tan
tum patiendum est pingente parrhasio q̃tum irato Ioue:ARELLII FVSCI PATRIS.Pinge promethea
sed hoies facientem sed ignis diuidentem.pinge sed iter munera potius q̃ iter tormẽta.Inter altaria Olyn
thii senis crucem posuit.ex seruis tuis alienis fœlicius seruit.utiq; fœlicior ẽ qsquis macedoni seruit.FVL
VII SPARSI.Si ad succurrendum profectus es quæror quod utinam philippe his auctionem cum exem
ptione fecisses ne qs atheniensis emeret.Non uidit phidias Iouem fecit tamen uelut tonantem.Nec ste/
tit ante oculos eius Minerua.dignus tamen illa arte animus & concepit deos & exhibuit quod facturi su/
mus.Si bellũ uolueris pingere:diuersas uirorum statuemus acies & in mutua uulnera armabimus manus.
uicti sequent.uictores cruenti reuertentur.Ne parrhasi manus laudat temere coloribus internitioni hu/
mane timendum est.Si necesse est aliquem torqueri eme nocentẽ seruum:ut ex eodem tpe ex eo exemplũ
sumas & suppliciũ.Statuit ex altera parte parrhasius cũ coloribus ex altera tortor cũ ignibus:flagellis.ecu
leis.Iso aut uidẽtem:aut expectãtem parrhasii parum tristẽ putas.Dicebat miser nõ prodidi pfam athenien/
ses si nihil merui succurrite:si merui reddite Philippo.Inter ista parrhasius dubium est studiosius pingat:
an ille sæuiat.torquat.uerberet:sic iste carnifex colores temperat.quid ais?parum tristis uidet quem Philip
pus uendidit.emit parrhasius etiam nunc torque.ẽt nunc bene habet.sic tene.Iste uultus esse debuit lace/
rati hic morientis.PORTII LATRONIS.Si uidetur tibi istis muneribus aram misericordiæ orna.Ne/
mo ergo ex olynthiis miserius serui q̃ qui atheniensem dominum sortitus est.Miser ubicumq; philippũ
nõ uiderat:pacẽ putabat.alliga inqt aiebat:solutus apud philippũ fuit.ALBVTII SYLII.Expecta dũ Eu/
thycrates aut lasthenes capiant pythia somnia parrhasi me tortor effecit.Philippus quoq; uendidisse con
tentus est.Producitur senex nobilis.flens.respiciens patriam.placuit isti uultus.habuit aliqd promethei si
mile:etiam anteq̃ torqueat diligenter agit causam.Vt philippus olynthio non ẽ ego pecuniam perdidi.re
di ad auctorem propter hominẽ prometheus dixit ortus.Propter me promethea hoies ne torseris.Phi/
lippus sic rogabat.liceat olythios uiuere.Parrhasius aliter rogatur.olynthiis mori liceat:Tristem uolo fa
cere nemo faciet si philippus non fecit.Hanc controuersiam magna pars declamatorum sic dixit controuer
siã diuideret sed accusationem quomodo solent ordiare actionẽ suam in foro q prio loco accusans in scho
lastica qa non duobus dicit locis:semper non dicendum tamen sed respondendum ẽ:obiiciunt q hoiem
torsit.q Olympiũ:q deorum supplicia imitatus sit:q tabulam in templo mineruæ posuit.Si parrhasius re/
sponsurus non est:satis bene diuidunt.Nihil est autem turpius:q̃ etiã eam cõtrouersiam declamare:i qua
nihil ab altera parte respõderi poterit:aut nõ refellere si responderi potest.GALLIO ferebat diuisionem
in parrhasio habuit ei q̃ habuerat in illa controuesia:cuius mentio est in hoc libro:delibitabat exposi/
tos detractis qbusdam.Diuisit autem sic.An læsa sit religio:quid perdidit inquit?nihil.nondum de iu/
re controuersiã facio.Perdidit unũ senem Olynthius:fac atheniẽsem:non ages mecum reip.læsæ:si athe/

nienſem ſenatorem occidero:ſed cædis ita ueꝝ opinio athenienſium corrumpitur miſericordia ſemper
ceu ſi ſumas. Nunq̄ unius facto publica ſumma corrūpit. Solidior ē opinio athenienſium q̄ ut labefacta-
ri ullo modo poſſit. læſa eſt inqt reſpu. læſe nō ut exiſtio aliqs olynthi depoſitū negauerit: uidebit nō ho-
minem leſiſſe: olynthiis tribuiſti ut eodē loco eēt quo atheniēſes: leſiſti inqt rēp. qa aliq illi aut offerūt nō
q adiiciunt. qui dirimur tēpla nō qa ornāt. Peccauerunt prio & ſacerdotes q tabulā receperūt. quare tamē
nō reciperēt. Deoꝝ adulteria picta ſunt: poſitæ ſunt picturæ Herculis liberos occidētis. Deinde an ob id ac
cuſari poſſit læſæ reip. quod ei facere licuit. Ea lege pſequere quia nō licuit. dicis mihi hoc facere non opor
tet. huic rei æſtiatio imenſa eſt. Itaq nulla uindicta eſt. Et id tantū punit qd nō licet ſatis abūdeq ſi opi-
fex reꝝ impitus ad legē inocēs eſt. An hoc ei facere licuerit. hoc in illa diuidit. An Olythius ap atheniēſem
ēt anteq̄ fieret decretū? ſeruus iquit eſt meus quē ego emi belli iure. Vobis atheniēſes expedit: alioquin im
periū ueſtꝝ i antiquos fines regidit quicqd ē bello partū. Et ē cōtra. At ille ſeruus alii emptori eſſe poteſt.
atheniēſi nō. Quid. n. ſi athenienſem a Philippo emiſſes? Atq ſciebas olynthios nobis cōiunctos eſſe fœde
re. Vt ſcias inqt ſeruos fuiſſe. decretū poſtea factū eſſe atheniēſium quo iuberent & liberi & ciues eſſe: q̄re
hoc illis ius ſi iā hēbant dabat. Deinde an decreto hoc nō cōtineat liberi ut fiāt. ſed ut eē liberi iudicentur.
Hoc cēſimus olynthios ciues nr̄os eē. ita & ille ciuis nr̄ fuit. nō inqt. nā decretū in futuꝝ factū ē nō in pteri
tū. Vis hoc ſcire ius? Nōqs q olynthiū ſeruū hūit accuſabit: q ciuē i ſui ſeruitute tenuerit. Siqd tūc iter ne
ceſſaria ſeruiliū officioꝝ miniſteria pcuſſit aut cæcidit iniuriaꝝ accuſabit. Atq q̄tū ad ius attinet nihil inte-
reſt occiderit an cæciderit. Nā aut cædere nec licuit aut occidere. A pte parrhaſia hūc colorē: emptū eſſe a
Parrhaſio ſenē inutilē expiratuꝝ. Si ueꝝ uultis inqt: nō occidit illū ſed deficiētis & alioqn expiraturi mor
te uſus ē. Torſit inqt tū: ſi lucri cā: oblice nēpe crudelitatis pciū athenæ hēnt in argumētis dixit q̄tū ſemp
artibus licuiſſet medicos ut ui ignotā morbi cognoſcerēt uiſcera reſcidiſſe hodie cadaueꝝ artus reſcindi:
ut neruoꝝ articulorūq poſitio cognoſci poſſit. ALBVTIVS hoc colore calamitoſum fuiſſe orbū palam
mortē optātē. aliter illū philippus uēdidiſſet niſi putaſſet illi poenā eē uiuere. SYLO POMPEIVS puta-
bat cōmodius eē ſi hoc aio eēt prhaſius ad auctionē ut aliquē i hūc uſum emeret: poterit. n. uideri elegiſ-
ſe uiliſſimū & maxie iutilē. FVSCO ARELLIO placebat emptū qdē illū in alios uſus ſed cū deficeret &
mori uellet i id qd unū ex cadauere artifex poterat ipēſum. GALLIO ad neutꝝ ſe alligauit: nec dixit quo
aio emiſſet. GALLIONIS color itolerabilis ē: dixit. n. ſenē ex noxiis olynthiis emiſſe: qd ſi licet illi fingere
nō uideo q̄re nō ex eadē opa dicat: & cōſciū pditiōis Laſtēi fuiſſe & ſe poenæ cā torſiſſe: HISPO ROMānus
ignorātiā illā excuſauit. Pictor inq̄ itra officinā ſuā clauſus q hæc tātū uulgaria iura nouerit: ſi ſeruū nihil
nō dn̄o licere: pictori nihil pigere. Mācipiū ſuū opi ſuo ipēdit: nō oia inqt narras Olynthius fuit ille q ptit:
qd āt ad rē ptinet: cuius natiōis ſeruus fuerit? audes inqt ſeruū dicere olynthiū ēt poſt bellū & ante decre-
tū: alioqn qd uos illi dediſtis beneficiū: niſi qd iā illos nec torq̄re liceret nec occidere. Græci nefas putaue-
rūt. pro parrhaſio dicere. oēs illū accuſauerūt: in eodē ſenſu ſcurrerūt. GLICON dixit.
TRIARIVS hoc ex aliq̄ pte cū ſurriperet iflexit: hos aiebat SEVERVS CASSIVS q hoc facerēt ſimiles
ſibi uideri furibus alienis poculis anſas mutātibus. Multi ſunt q detracto uerbo aut mutato: aut adiecto
putāt ſe aliēas ſnias lucrifeciſſe. TRIARIVS āt ſic uertit. Corrupiſſe duo maxie Promethei mūera ignē &
hoiem: ſed egregie illā ſurripuerūt. EVTEMON q dixit ſanius q̄ GLICON
DAMVS corruptiſſime
hic ē CRATON uenuſtiſſimus homo. & prohomo & pfeſſus. ASINIVS q bellū cū oibus atticis gerebat
cū donaret illi Cæſar talentū in. xxiiii. ſeſtertia ſunt athenienſiū more
hic Cæſari qd illum nunq̄ niſi mēſe decēbri audiret: dixit & cōmēdaret a Cæſare. PASSIE-
NVS. Nec curaret iterroganti q̄re nō complecteret tāti uiri grām Sæpe ſolebat apud Cæſarem
cū imagine cōfligere hoiem æacidæ linguæ: & qui minus liber erat: puto qa diu nō fuerāt ex captiuo co-
cus: ex coco lectitarius: ex lectitario uſq ad amicitiā Cæſaris: fœlix uſq in eo utrāq fortunā cōtēpſit & in
qua erat & in q̄ fuerat: ut cū illi multis de cauſis iratus Cæſar iterdixiſſet domo cōbureret: hiſtorias reꝝ
ab illo geſtaꝝ q̄ſi & ipſi igenio ſuo interdiceret: diſertus homo & dicax a quo multa iprobe ſed uēuſte di-
cta ne modū excedā: ex tūc & ad parrhaſiū reuerton. NICETES dixit
HISPO ROMANVS dixit: ignes ferꝝ tormēta pictori iſti a Philippo officina eſt. SPARSI ſnia in deſcri
ptione picturæ habet aliquid corrupti: & ubicūq ſanguine opus eſt humano utit: dixit eni qd fieri nō po
teſt. Illum locum oēs tētauerunt: quid ſi uolueris bellū ipingere? quid ſi incendiū? A græcis DORON fu
rioſe dixit
Sed nihil eſt quod minus fieri poſſit: q̄ quod a METRODORO dictum eſt.
TRIARIVS dixit: nōdū dignū irato Ioue gemuiſti. ATE
rius dixit. Sanus nondū uultus ad fabulā cōuenit: & illū parrhaſii ut oia fiant ad exēplū uiuat q tortus eſt.
Si uultis audire ſupra qd nō poſſit procedere inſania. LICINIVS NEPOS ait. Si uultis digne punire par-
rhaſiū ipſe ſe pingat. Nō minus ſtulte EMILIANVS qdam græcus rhetor: quod gēus ſtudioꝝ amabiliſ-
ſimū eſt. HEXARIDA fatuus dixit.
OTHO PATER cū pro parrhaſio diceret hoc co-
lorē deciſus eſt. quia cōciderāt inqt per proditores olythiis: uolui pingere iratū pditori ſuo Iouē. GAR-
GIVS multo ſtultius. q̄re Promethei parrhaſius ſuppliciū pinxiſſet? ego inqt ardēte olyntho nō odiſſem
igniū auctorē. LATRONIS illa celebris ſnia ē q̄ SPARSVS quoq ſubtractis qbuſdā uerbis dixit i deſcri
ptiōe mortuoꝝ. Parrhaſi emorior. ſic tene hāc ſniam aiūt. & DIOCLEM CHARISSIMVM dixiſſe nō

eodẽ mõ HISPO ridion honeste.ROMANVS fecit.multo.n.uehemẽtius insanit q̃ nr̃i fanatici.Voluit uideri uolturios ad tabulam parrhasii aduolare.fabula elegãti ad turpem sñiam pductus tradit. ZEVSIN ut puto pinxisse puer̃ unã tenẽtẽ.& cũ tãta eẽt similitudo uuæ ut ẽt admirationẽ faceret operi:quemdã ex pceptoribus dixisse:habes male æstimare de tabula. nõ fuisse.n.aduolaturas aues:nisi similis eẽt.ZEVSIN aiũt obeuisse unã & seruasse illud qđ melius erat ĩ tabulã qđ ĩĩ similis.SYPRADIO neq; familiarius ĩ tẽplũ uolturios subire putauit q̃ passeres aut colũbas. dixit.n. Se nolo romanos in ulla re uinci.restituet aciẽ MVRRHEDIVS q dixit pinge Triptolemũ qui uictis draconibus sulcauit auras.Inter illos qui de Prometheo corrupte aliquid dixerãt:& APATVRIVS locũ sibi uindicat.dixit enim.O

Incipit tricesimaquinta & ultima controuersia fœliciter.

Vt cõcione prohibeat.Quidã cũ diuitẽ pditiõis postulasset:noctu parietẽ eius effodit:& scrinium

f in quo erãt missæ ab hostibus epistolæ sustulit.dãnatus est diues. Accusator concionari cũ uellet a magistratu phibitus agit iniuriar̃.PORTII LATRONIS id solũ sustulit quod reliquisset.nihil

tã fur timui q̃ ut dominus res suas nõ agnosceret.fac mihi iuidiã. pdidi furtũ meũ. ago magr̃atui isti gratias:cũ ad illũ furtũ meũ detulissem.puer̃ suũ moueri nõ iussit.ruentẽ ciuitatis statũ unius parietis ruina reposui.OSCI solicitus erat ne quod perdiderat quæreret.indiciũ profiteor . multos furti conscios habeo.at illud tuto illi ostẽdi.hoc furtũ nõ solus habeo.furtũ est quod timet dominus cognoscere. potui nõ eẽ paup.habui quid magno uẽderẽ.Teneo ecce epistolas in quibus manifesta pditionis argumẽta sunt in quibus hostiũ consilia.Te interrogo si furtũ est repono.MVSAE.Furtũ uocas qđ uocas pdiderat negabat suũ?furtũ fecisset ex hostibus.CLODII TVRRINI.Furtũ uocas qđ qui perdiderat supplicium tulit: qui surripuerat præmiũ?uter permisisset loqui:si eodẽ tẽpore fur uenisset & dominus.potui rẽp. magno uendere uel pditori.ARELLII FVSCI PATRIS.Mille nauiũ duĩ græci furto troiã cepistis.si bene furto euertũt urbes q̃to melius seruãt?Si nõ idicauero cuius sit:nẽo cognoscet. VIBII RVFFI.Cuius ego si potuissem:nõ parietẽ tãtũ pectus ipm pfodissem.Nõdũ totũ cõsumaui officiũ.nõ ẽ tãtũ angusta respu. ut ab uno opprimi possit.CAESTII PII.Nolite a me oĩa exigere q̃ scio.multa sunt q̃dã & ĩ cõcione dicẽda . hoc furtũ liberos ur̃os docete.Rogo uos iuđ.p furtũ meũ quotiẽs furtũ meũ ptuli:tacet dominus.ecce fur.Ecce altera iniuria:nõ tu inq̃t pfodisti domũ.Tace.ego noui ista melius.Narrare soleo non negare quæ scio.

Explicit liber sextus & ultimus controuersiarum.

FINIS

REGISTRVM HVIVS OPERIS.

a	Ego nec	m	contemplationẽ	iam &
Prima alba	mortalium	manda.	quisquã	z
Prologus	mum habet	audatia	solatium	Lucii
Luci annei	g	tura	s	cum tot
propius:qui	mercedis	rio ut	excusatio	dixerit.
b	ua hunc	n	comesq;	nec posse
cum quibus	ad imitationem	qui cœnanti	fumus	&
ancipitia	æterni	hæc	daduersitate	& damnata
inter plures	h	Et iusticia:	t	coram
Sed nunq̃	q̃ ut narrari	aduocare.	Pompeio	quibus
c	Accedunt	o	natura	q; non
est qui	labentem	In hoc	ciuiles	9
casu influere	i	nihil est	indignus	assidue
terram	Incipit	torum iuocantiũ:	u	maritus
placidum:	aduersæ	si uota	exequat	Massiliensis
d	aliis dicito	p	Luci	mortua
deuorantem.	docilis.	passos	deuoluuntur	ꝶ
animum:	k	da disciplinam.	positione	hoc colore
est quod	adolescentis	& falces	x	patrocinium
quæ omnes	luxuriosum.	& prodigos	sunt.omnia:	sunt in
e	ter implebat.	q	strepunt.	immo
Non crepuit	gratum	etiam	fiet aer	A
malefacta	l	usq; ad	huntur.	melias
sub utilitas	in miseria	q; non	y	decem
onera sunt.	duo beneficia	quare	æque	seruare
f	oratores	r	ditatum	
obuenit:	uestigia	habet	accidunt	FINIS

Impressum Venetiis p Bertholomeũ de Zanis de Portesio anno Domini.M.cccc.lii.die.vii.nouẽbris.

FINIS

